Lion
Feuchtwanger
Succesul

LION FEUCHTWANGER

SUCCESUL

Trei ani din
istoria unei provincii

ÎN ROMÎNEȘTE DE
ION IORDAN

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ
BUCUREȘTI — 1964

Lion Feuchtwanger

ERFOLG

Drei Jahre Geschichte einer Provinz

Roman

Aufbau-Verlag, Berlin
1957

Coperta de *Ion Petrescu*

Cuvînt înainte

Dintre scriitorii moderni a căror operă a cunoscut o largă circulaţie în toată lumea, chiar înainte de a dobîndi o notorietate în propria lor ţară, se impune în primul rînd numele lui Lion Feuchtwanger, a cărui lucrare Evreul Süss (Jud Süss, *1925*) *a fost tradusă şi citită în numeroase ţări, în vreme ce în patria lui, Germania, trecuse aproape neobservată. Ba mai mult, în timpul fascismului, romanul acesta, construit ca o dramă şi avînd un mesaj luminos, a fost falsificat şi convertit într-un film antisemit. Atenţia acordată de oamenii lui Hitler, care rezolvau problemele ideologice mai degrabă cu pistolul, era, de fapt, o penibilă defăimare.*

Fenomenul acesta de denaturare şi mistificare a operelor de artă nu reprezintă, desigur, o simplă întîmplare. Cazul nu e singular în jalnica istorie a fascismului. Ceea ce era progresist în cultură şi artă şi nu putea fi distrus era răstălmăcit grosolan. În cazul lui Feuchtwanger denaturarea era dictată fasciştilor în primul rînd de atitudinea sa militantă, progresistă, de concepţia sa avansată despre funcţia socială a artei, concepţie ce nu putea fi pe placul unor oameni care se străduiau din răsputeri să falsifice realitatea obiectivă şi însuşi sensul istoriei.

Lion Feuchtwanger s-a născut la 7 iulie 1884, în oraşul München, în familia unui fabricant, avînd excelente condiţii materiale pentru pregătirea sa intelectuală, solidă şi multilaterală. A făcut temeinice studii de antropologie, filologie germană şi filozofie la Universităţile din München şi Berlin. Spirit activ, larg deschis către realităţile contemporane, Feuchtwanger întreprinde numeroase călătorii în străinătate, în special în Italia şi Franţa; prin 1914 ajunge în Tunisia, în 1933 călătoreşte în Statele Unite ale Americii cu ocazia unor conferinţe, în 1937 se găseşte la Moscova, cu care prilej scrie un jurnal de călătorie. Vizitează neobosit şi alte ţări şi ia parte la diverse congrese antifasciste alături de Heinrich Mann. Teroarea fascistă l-a constrîns şi pe el, ca pe mulţi alţii, să-şi părăsească patria şi să rătăcească prin alte

țări pînă a se statornici în S.U.A., unde a și murit la 21 decembrie 1958.

În 1936, autorul unei opere atît de vaste și de variate a colaborat cu Bertolt Brecht și Willi Bredel la editarea revistei emigranților Das Wort (Cuvîntul), *desfășurînd ani în șir o activitate publicistică și literară surprinzător de multilaterală. Începînd ca dramaturg și critic de teatru, Feuchtwanger se avîntă cu pasiune în publicistica militantă, traduce și prelucrează piese din literatura indiană, greacă și spaniolă, pentru ca mai tîrziu să abordeze, cu succes răsunător, romanul. În întreaga sa literatură, Feuchtwanger se arată preocupat de a răspunde unor probleme esențiale care frămîntau epoca sa, care solicitau conștiința umană la o atitudine răspicată în fața istoriei tragice, a acelei istorii sumbre peste care pluteau grele amenințări.*

Afirmarea lui Feuchtwanger în literatură coincide cu perioada de fascizare a Germaniei, cu ascensiunea hitlerismului căruia el i s-a opus cu toată ființa, cu toată energia și spiritul său lucid. „De cînd scriu — mărturisește undeva scriitorul — am încercat să scriu romane istorice pentru rațiune, împotriva ignoranței și a samavolniciei, împotriva acelui spirit pe care Marx îl numește scufundarea în aistorie." Or, spiritul acesta agnostic, obscurantist, care se sprijinea pe instinctele bestiale din om îl reprezenta în chip vizibil fascismul prin toate acțiunile sale antiumane, reacționare și criminale. El constituie tema celor mai de seamă lucrări ale scriitorului antifascist de renume mondial Lion Feuchtwanger.

Cartea de față, Erfolg (Succesul), *apărută în 1930, face parte din trilogia* Wartesaal (Sală de așteptare) *împreună cu* Die Geschwister Oppenheim (Frații Oppenheim, *1933*), *reeditat în 1948 sub titlul* Die Geschwister Oppermann *și cu* Exil, *tipărit în 1940.*

Trilogia aceasta realizează o amplă frescă a cauzelor care au generat fascismul și a consecințelor sale nefaste pentru milioanele de oameni cinstiți. Succesul *este o relatare necruțătoare și plină de clarviziune a simptomelor barbariei fasciste, care se afla încă într-un stadiu embrionar ; este o demascare lucidă a „democrației" burgheze, a condițiilor de clasă care au favorizat apariția fascismului. Volumul al doilea al trilogiei,* Frații Oppermann *înfățișează destinul trist al unei familii de evrei, aflați în Berlin înainte și după preluarea puterii de către Hitler, iar al treilea,* Exil, *descrie soarta amară a emigranților și are în centrul său viața unui artist cinstit intrat în conflict cu o politică odioasă.*

Sub raportul înțelegerii științifice a evenimentelor istorice, interesul pentru această trilogie sporește cronologic, în sensul că dacă în primele volume autorul credea ferm în capacitatea

raţiunii *de a schimba lumea, evoluţia situaţiei din Germania şi din alte ţări l-au făcut să înţeleagă un adevăr de neclintit pe care-l exprimă în epilogul romanului* Exil : *„Conţinutul ciclului de romane (trilogia* Wartesaal *n.n.) îl constituie Germania între războiul din 1914 şi anul 1939, adică noua invazie a barbariei în Germania şi victoria temporară asupra raţiunii. Scopul trilogiei este de a trezi la realitate, de a înfăţişa pentru posteritate această perioadă grea, de aşteptare şi trecere, cea mai întunecată pe care a cunoscut-o Germania de la războiul de 30 de ani încoace. Deoarece posteritatea nu va înţelege cum am putut suporta o asemenea viaţă atîta timp. Nu va înţelege de ce am aşteptat atîta înainte de a trage singura concluzie raţională şi anume aceea de a pune capăt dominaţiei forţei şi a nonsensului cu ajutorul* violenţei *(s.n.) şi de a instaura în locul ei o ordine raţională.“ Înţelegerea aceasta a rolului activ al luptei în cadrul istoriei i-a venit mai tîrziu lui Feuchtwanger. În romanul* Succesul *încă mai stăruie cultul faţă de atotputernicia raţiunii umbrind nu o dată ideea de acţiune, de luptă activă, de a opri cu forţa invazia fascistă.*

•

După romanele istorice Goya, *în care se înfăţişa drumul spinos al cunoaşterii, o dată cu viaţa dramatică a marelui pictor spaniol, prin care Feuchtwanger voia să ilustreze legătura dintre artă şi politică, după* Simone, *lucrare de dimensiuni reduse, inspirată din istoria Franţei, avînd un caracter polemic faţă de cele 200 de familii colaboraţioniste, după* Vulpile în vie *în care am întîlnit o imagine realistă a putreziciunii Franţei prerevoluţionare, şi după* Înţelepciunea nebunului *sau* Moartea şi transfigurarea lui J.-J. Rousseau, *în care Feuchtwanger prezintă Franţa revoluţiei din 1789, după ce am cunoscut conturările precise ale unor personalităţi puternice ca Voltaire, Franklin, Beaumarchais şi J.-J. Rousseau, devenite personaje literare de neuitat — după aceste patru lucrări de seamă, apărute în limba romînă, în ultimii ani, cititorul de la noi are prilejul să cunoască romanul de mare răsunet :* Succesul. *Romanul acesta cu un foarte pronunţat caracter epic — spre deosebire de altele mai documentare — este o amplă frescă istorică şi socială a perioadei 1920—1924, cînd se conturează primele începuturi ale fascismului în Germania. Acţiunea propriu-zisă se petrece în Bavaria şi mai precis în München ; autorul realizează strălucit atmosfera acestei capitale în plină mişcare şi agitaţie, cu notele ei istorice caracteristice, cu simptomele unei societăţi corupte, intrată în descompunere. Bavaria clericală, în care sînt aglomeraţi*

oameni politici, scriitori fățarnici și lași, care-i proslăvesc virtuțile ce nu le are, Bavaria micii burghezii și a comercianților înspăimîntați de inflația ce-i amenință, Bavaria aceasta unde se face un comerț odios chiar și cu justiția, e prezentată ca un trist leagăn al fascismului. Subtitlul cărții precizează semnificativ că romanul cuprinde „trei ani din istoria unei provincii". Firul acțiunii este centrat pe cazul doctorului Krüger, istoric de artă și director al Pinacotecii din München. Deși se ține cu tot dinadinsul departe de viața politică, omul acesta distins se trezește prins în vîltoarea intrigilor politice, căzut în dizgrație și deferit unei justiții corupte. Procesul Krüger are loc în luna iunie, în landul Bavaria, într-o vreme în care murdarele intrigi politice sînt atotstăpînitoare și în lumea justiției. Aceasta însemna că drepturile de apărare ale individului erau anulate cu desăvîrșire, pentru că judecătorii devin părtinitori ai fascismului, martorii sînt dispuși să mintă din lașitate ori din arivism, jurații se complac într-o totală lipsă de omenie. Dar, așa cum arată Kurt Böttcher și Paul Günter Krohn, critici literari din R.D.G., într-un excelent studiu consacrat lui Feuchtwanger, în colecția „Scriitori contemporani", Krüger nu este totuși eroul principal al romanului, cum s-ar putea crede. Aceasta pentru motivul că rolul său rămîne, de fapt, pasiv. După terminarea procesului doar umbra lui Krüger mai apare în paginile cărții, pînă ce se spulberă o dată cu suflarea rece a morții. Cazul Krüger constituie doar impulsul care dezlănțuie evenimentele, asemeni unei pietre care, aruncată în apă, stîrnește infinite cercuri pe suprafața ei, remarcă printr-o foarte sugestivă imagine autorii citați. „Primele cercuri se învîrtesc în jurul orașului München, următoarele cuprind Bavaria, iar altele aproape toată Germania. Ele se răspîndesc aproximativ asupra tuturor straturilor sociale, asupra lucrurilor mari și mici, asupra diferitelor clase, profesii, pasiuni omenești, obiceiuri și concepții." Cazul Krüger are darul de a răscoli pînă-n adîncuri trupul bolnav al Bavariei clericale. În ciuda unei liniști aspre și a unei severe discipline de suprafață, organismul acesta bolnav începe să se agite cu febrilitate. Intrigi, patimi personale, planuri meschine, tot felul de ambiții ale miniștrilor, comercianților, artiștilor, aventurierilor se țes multicolor în jurul acestui personaj completamente dezarmat în mijlocul unei adevărate jungle. Nu lipsesc din vălmășala aceasta nici alte clase și categorii sociale, precum muncitorii și micii burghezi. Riguros gîndită, complexă și multiplană, construcția cărții e în așa fel realizată încît se arată în stare a cuprinde medii și aspecte dintre cele mai diferite: tribunale, închisori, săli pentru expoziții de artă, cu tot ce generează ele în mintea și sufletul oamenilor, cafenele, birturi, ca-

binete de miniștri. Pe aceeași construcție solidă evoluează un număr impresionant de personaje, aparent într-o viermuială puțin confuză și obositoare, în fond într-o disciplină compozițională de care-ți dai seama cu încîntare numai după ce-ai isprăvit ultima pagină.

Unii dintre criticii și istoricii literari, contemporani cu perioada descrisă în romanul Succesul, *au afirmat cu privire la anumite personaje că au corespondenți reali în viață, că romanul ar fi o carte cu cheie, ceea ce este mai mult decît plauzibil, căci nimănui nu-i este greu să descifreze în scriitorul de origine elvețiană Jacques Tüverlin — personajul central în partea a doua a romanului — pe însuși autorul. De asemeni, sub masca montorului Rupert Kutzner, care întruchipează trăsăturile fascismului, îl intuim lesne pe zugravul Adolf Hitler, conducătorul partidului „Germanilor verzi". Firește că „identitățile" acestea nu presupun o copiere mecanică; e vorba de redarea esenței, specificului, diverselor figuri reale, care prezintă un interes istoric.*

Pe fundalul Germaniei, realizat cu o uimitoare forță realistă, pe bază de documente sau sprijinit pe observația sa directă, Feuchtwanger urmărește în primul rînd apariția și ascensiunea fascismului. Fiind primul roman despre fascismul german, Succesul *este, de fapt, o amplă și minuțioasă investigație în cauzele care au generat acest monstru brun cu cruce încîrligată, în lumea inițiatorilor lui, marii fabricanți și marii moșieri bavarezi, susținuți de semenii lor din alte landuri.*

Sînt de un cutremurător realism paginile în care se descrie mișcarea fascistă din Germania, pe care o urmărește desfășurîndu-se pe trei planuri ierarhice.

Totul e de-un tragicomic grotesc. E o comedie ciudată de care nimeni nu-ndrăznește să rîdă cu voce tare, pe care o subvenționează cei interesați și în care apar saltimbanci sforăitori în centrul scenei (conducătorii fasciști), o masă de figuranți și un număr de sforari care dirijează din culise.

Chipurile fasciștilor sînt de un grotesc respingător, goliciunea lor sufletească este satirizată fără cruțare. Invaziei interne a fascismului care tîra după sine o masă de lepădături mic-burgheze și lumpenproletare, i se opun oameni cinstiți: muncitori comuniști, intelectuali cu vederi democratice, dar autorul nu a insistat suficient în dezvăluirea acestor izvoare de energie combatantă.

Din rîndurile acestor oameni se desprind cîteva figuri pozitive bine conturate, precum cinstita și curajoasa Johanna Krain, care luptă consecvent împotriva intrigilor pentru a-l salva pe Krüger, avocatul social-democrat Geyer, care-și distruge viața, inginerul

Pröckl, care în pofida unor ciudăţenii de caracter e un om generos, devotat socialismului, precum şi un număr de intelectuali şi muncitori, de comunişti care organizează cu eroism rezistenţa.

Romanul Succesul, *prin noutatea şi ingeniozitatea construcţiei, prin realismul observaţiilor, prin forţa de demascare a fascismului, prin semnificaţia socială şi umană a variatelor personaje, prin măiestria cu care e realizat, se impune ca una dintre cărţile de seamă ale literaturii contemporane, care se va bucura, incontestabil, de binemeritata preţuire a cititorului romîn.*

I. D. BĂLAN

CARTEA ÎNTII

JUSTIȚIA

1 *Iosif și frații săi*
2 *Doi miniștri*
3 *Șoferul Ratzenberger și arta bavareză*
4 *Scurtă privire retrospectivă asupra justiției din anii aceia*
5 *Domnul Hessreiter demonstrează*
6 *Casa de pe Katharinenstrasse 94 depune mărturie*
7 *Omul din celula 134*
8 *Avocatul doctor Geyer opinează*
9 *Politicieni din podișul Bavariei*
10 *Pictorul Alonso Cano (1601—1667)*
11 *Ministrul justiției călătorește prin țara sa*
12 *Scrisori din mormînt*
13 *Un glas din mormînt și multe urechi*
14 *Martora Krain și memoria ei*
15 *Domnul Hessreiter ia cina la Starnberger See*
16 *Tainele unui alcov*
17 *O scrisoare din celula 134*
18 *Cereri de grațiere*
19 *O pledoarie și o voce din văzduh*
20 *Cîțiva derbedei și un domn*

1

Iosif şi fraţii săi

La Galeria naţională a maeştrilor moderni din München, în sala VI, a fost expus în primul an de după război, cîteva luni în şir, un tablou mare, în faţa căruia lumea se strîngea grămadă. Înfăţişa un om vînjos, în floarea vîrstei. Cu zîmbet aspru în jurul buzelor încleştate, acesta privea cu ochii prelungi, înfundaţi în orbite, la un pîlc de bărbaţi ce stăteau jigniţi înaintea sa. Erau oameni mai în vîrstă, cu înfăţişare cumpătată, cu feţe felurite : care deschise, care şirete, care aprige, care blajine. O trăsătură însă le era comună. Stăteau împlîntaţi acolo, vîrtoşi şi sătui, siguri de ei şi de cauza lor. Se întîmplase, se vede treaba, o urîtă încălcare de lege, aşa încît, pe bună dreptate, păreau jigniţi, ba chiar întărîtaţi. Numai unul tînăr de tot printre ei, deşi copoii aflaţi în fund îl supravegheau îndeaproape, nu dădea semne de supărare, ci se uita mai curînd cu luare-aminte şi încredere la bărbatul cu ochii prelungi care, în chip vădit, împărăţea acolo ca stăpîn şi judecător.

Personajele tabloului şi întîmplările zugrăvite păreau ştiute şi neştiute în acelaşi timp. Hainele lor ne-ar fi putut înveşmînta şi în zilele noastre, dar orice tipic al modei fiind ocolit cu grijă, nu era cu putinţă să desluşeşti cărui neam şi cărui veac aparţineau.

Dacă cercetai catalogul aflai, sub numărul 1437, drept autor al tabloului pe un oarecare Franz Landholzer, iar ca titlu al picturii : *Iosif şi fraţii săi* sau *Dreptatea* (310×190).

Alte opere ale pictorului Landholzer nu erau cunoscute. Achiziţionarea tabloului de către stat stîrnise vîlvă. Artistul nu ieşise la iveală. I se dusese vestea că ar fi un ins ciudat, că ar umbla haimana prin sate, că ar avea apucături neplăcute, bătăioase.

Critica de specialitate nu ştia cum să se descurce cu tabloul. Era greu să-i stabileşti locul. O rămăşiţă de diletantism, de lipsă de rutină, era de netăgăduit, părea chiar într-adins pusă în lumină. Caracterul ciudat în afara modei, butucănos al picturii, tot atît de puţin senzaţională ca şi izvodul ei, îi scotea din sărite pe unii critici. Pînă şi subtitlul *Dreptatea* irita. Ziarele conservatoare o respingeau, înnoitorii apărau opera, fără tragere de inimă.

Cei de bună-credinţă arătau că efectul neîndoios puternic ce-l stîrnea tabloul nu putea fi tălmăcit cu obişnuitul vocabular al criti-

cii de artă. Mulți privitori reveneau mereu în fața picturii, pe unii îi preocupa tema, alții deschideau Scriptura. Acolo dădeau de povestea despre pocinogul ce li-l făcuse Iosif fraților săi. Cum aceștia l-au vîndut pe Iosif, fiindcă li se pusese în curmeziș la tatăl lor și mai ales fiindcă se deosebise de ei, și cum a ajuns Iosif mai apoi sus de tot, mare dregător peste bucatele din mănoasa țară a Egipetului. Cum au venit la dînsul, cum nu l-au recunoscut și au vrut să facă negustorie de grîne cu el. Cum Iosif a pus să li se strecoare, pe cînd porniseră spre casă, o cupă de argint în lucrurile lor, și cum a pus să-i rețină pe nevinovați pentru furtișag. Ceea ce, de bună seamă, i-a făcut să se mînie și să se bată cu pumnii în piept, zicînd că sînt oameni cinstiți.

Pe acești oameni cinstiți, așadar, îi zugrăvise pictorul tabloului ce purta numărul 1437. Iată-i. Stau îndîrjiți și cer să li se facă dreptate. Au venit să încheie cu un mare dregător al împărăției tîrg rodnic pentru ambele părți. Și acum sînt bănuiți că ar fi fost în stare să fure o cupă de argint. Ei uită că au vîndut un anume flăcăiaș ce le era frate ; au trecut doar ani mulți de atunci. Sînt tare înverșunați, dar purtarea lor e demnă. Iar bărbatul le zîmbește cu ochii săi prelungi, în timp ce în fund stau copoii, puțin tîmpi și gata să-și facă datoria, și tabloul se cheamă *Dreptatea.*

De altfel, numărul 1437 dispăru după cîteva luni din Galeria de stat. Cîteva ziare comentară dispariția, mulți vizitatori observară cu părere de rău lipsa tabloului *Iosif și frații săi.* Mai apoi ziarele amuțiră, încetul cu încetul amuțiră și întrebările vizitatorilor, și pictura, cu pictor cu tot, fu dată uitării.

2

Doi miniștri

În pofida ploii, doctorul Otto Klenk, ministrul justiției, trimise acasă mașina care îl aștepta. Plin de însuflețire, venea de la concertul în abonament al Academiei de muzică. Avea de gînd să facă vreo cîțiva pași, iar mai tîrziu, cine știe, să golească un pahar de vin.

Cu lodenul atît de îndrăgit pe umeri, cu acordurile simfoniei lui Brahms stăruindu-i în ureche, cu pipa în gură, bărbatul vînjos, înalt, pășea tihnit prin ploaia măruntă a nopții de iunie. O luă spre întinsul parc orășenesc, Grădina engleză. Din copacii bătrîni, semeți, picurau stropi, gazonul mirosea înviorător. Plăcută-i plimbarea în aerul curat al podișului bavarez !

Doctorul Klenk, ministrul justiției, își scoase pălăria de pe căpățîna brună-roșcată. Avea în urma lui o zi plină de trudă, dar ascultase puțină muzică. Muzică bună. Spună cusurgiii ce vor, la München se face muzică bună ! Ținea pipa între dinți, îl aștepta o noapte liniștită. Se simțea proaspăt ca la vînătorile pe care le punea la cale în munți.

La drept vorbind, îi mergea bine, îi mergea minunat. Îi plăcea să-și facă socotelile, să se încredințeze că-i merge bine. Avea patruzeci și șapte de ani, nimica toată pentru un bărbat sănătos. Cu rinichii lucrurile nu stăteau chiar atît de bine, pesemne că, odată și odată, de pe urma unei boli de rinichi are să se ducă pe copcă. Dar cincisprezece, douăzeci de ani mai are răgaz. I-au murit amîndoi copiii. De la nevastă-sa — capra bicisnică, blajină, stearpă — nu mai are de așteptat urmași. Dar lui Simon, feciorul din flori al Veronikăi, femeia care-i îngrijește de gospodărie pe proprietatea de la Berchtoldszell, în munți, aceluia îi merge strașnic. L-a căpătuit la filiala Băncii de Stat din Allertshausen. Acolo va face carieră ; el, ministrul, va mai avea parte de nepoți cu vază.

În privința aceasta, de bine de rău, o scotea la capăt. Cît privește cariera, treburile se rînduiseră mai mult decît mulțumitor ; toate mergeau strună. De un an avea în mînă pîinea și cuțitul într-un minister, îndruma justiția în mult iubitul lui land Bavaria [1]. A propășit vîrtos în acest an. După cum prin trupul său mătăhălos, prin tigva sa țuguiată, îi copleșea pe colegii de minister, mai degrabă scunzi, cu scăfîrlii turtite, tot așa se simțea cu un cap peste ei prin obîrșie, purtări, putere de judecată. După înăbușirea revoluției se încetățenise obiceiul ca mințile subțiri ale păturii conducătoare să se țină departe de cîrmuirea micului land. Trimiteau oameni de mîna a doua în cabinet, mulțumindu-se să tragă sforile din umbră. A stîrnit uimire faptul că el, odrasla marii burghezii, om inteligent, intrase în guvern. Dar se simțea acolo la largul său, se lua pătimaș la harță cu adversarii în parlament, ducea în ce privește justiția o politică populară.

Pășea bine dispus pe sub copacii din care picura ploaia. În mai puțin de un an, de cînd era la cîrmă, dovedise că știe să rînduiască strașnic treburile. Iată, bunăoară, procesul Woditschka, în care apărase Căile Ferate Bavareze, păgubind Reichul, sau procesul Hor-

[1] În noiembrie 1918, ducatul Bavaria a fost proclamat republică de către Consiliul muncitorilor și soldaților din München. În aprilie 1919, a fost instaurat un regim consecvent revoluționar, sub conducerea Partidului Comunist din Germania, regim răsturnat de către formațiile paramilitare reacționare în mai 1919.

Trebuie menționat că la München a luat naștere, în 1919, mișcarea național-socialistă.

nauer, prin care ferise industria băştinaşă de bere de o ruşinoasă batjocură. Şi, înainte de toate, iată acum procesul Krüger. În ceea ce-l priveşte, acest Krüger ar fi putut rămîne subdirector al colecţiilor de artă ale statului pînă la adînci bătrîneţe. N-avea nimic împotriva lui. Că a atîrnat tablouri deocheate în Galeria de stat nu i-a luat-o în nume de rău ; se pricepe şi el la tablouri. Dar că acest Krüger a făcut pe grozavul, că, bizuindu-se pe slujba sa sigură, pe viaţă, şi-a bătut joc — adică îl doare-n cot de guvern — în privinţa asta a întrecut măsura. Au fost nevoiţi să înghită, la început. Flaucher, ministrul cultelor, o figură jalnică, nu i-a putut veni de hac lui Krüger. Atunci i-a trăsnit lui prin cap inspiraţia fericită de a înscena procesul.

Zîmbi larg, scutură pipa, fredonă cu basul său puternic melodii din simfonia lui Brahms, trăgînd în piept mireasma pajiştilor şi a ploii pe sfîrşite. Ori de cîte ori se gîndea la colegul său de la Ministerul Cultelor, se înveselea. Acest doctor Flaucher era întocmai tipul slujbaşilor de obîrşie ţărănească-mic-burgheză pe care partidul obişnuia să-i împingă în guvern. Lui, îi făcea plăcere să-l ia în tărbacă. Mai mare hazul cînd omul greoi, necioplit, exasperat, îşi zvîcnea neputincios capul, cînd îşi străfulgera răutăcios adversarul cu ochii lui mici în căpăţîna mare, pătrată, trîntind mojicii nesărate pe care el, Klenk, le para cu uşurinţă.

Bărbatul cu lodenul pe umeri întinse mîna, se încredinţă că ploaia aproape contenise, se scutură, făcu cale întoarsă. Avea de gînd să i-o coacă. Dumnealui, Flaucher, voise de la bun început cît mai mare tevatură, să dea amploare cazului Krüger. Ce ţopîrlani scîrboşi îţi trimite acum partidul clericalilor drept colegi în cabinet. Aceşti bădărani neghiobi la atîta se pricep : să aducă mărturii, să arunce atuurile pe masă, să zbiere. El, Klenk, doreşte să pună capăt afacerii Krüger domol, elegant. Doar nu e cine ştie ce ispravă culturală să-l zvîrli pe om din scaunul de conducător al Galeriilor de stat direct la puşcărie, pentru că a tăgăduit prin jurămînt că s-ar fi culcat cu o femeie. Numai că dumnealui, Flaucher, behăie cui vrea să audă, pune ziarele să trîmbiţeze cazul Krüger. El, Klenk, a trimis un referent la moşia doctorului Bichler, cerînd confidenţial părerea acestui vajnic conducător al ţărănimii, eminenţa cenuşie a landului Bavaria. Bineînţeles că doctorul Bichler, cum era de aşteptat din partea unui ţăran isteţ, împărtăşea părerea sa. Pomenise despre dobitocii de la München care vor neapărat să facă dovada că ţin în mînă frînele puterii. Ca şi cum ar trage în cumpănă aparenţele puterii, şi nu stăpînirea ei de fapt. Vorbuliţa despre dobitoci nu se poate să fi ajuns la urechile ministrului cultelor ; referentul s-a întors abia azi. De bună seamă, dumnealui Flaucher mai zăboveşte la „Tractirul tirolez", un birt din oraşul vechi unde petrece de obicei

seara tîrziu, şi se umflă în pene cu procesul de mîine. Dar lasă că el, Klenk, are să-i zvîrle în nas părerea bărbatului atotputernic, vorbuliţa despre dobitoci. O să-şi îngăduie pozna asta grozavă.

Se întoarse. O luă repede înapoi, găsind la ieşirea din parc o maşină.

Într-adevăr, dumnealui, Flaucher, se afla la „Tractirul tirolez". Şedea într-o mică încăpere mai ferită, unde litra de vin costa cu zece pfennigi mai mult, înconjurat de ciraci. Klenk găsi că Flaucher arăta mai la largul lui în acest birt decît printre piesele în stil *Empire*[1] ale biroului său bine mobilat, din Ministerul Cultelor.

Tihna burgheză opulentă, pereţii cu lambriuri, mesele masive, neacoperite, laviţele şi jeţurile de strămoşească trăinicie, făurite pentru oameni bine statorniciţi, acesta era cadrul nimerit pentru doctorul Franz Flaucher. Aci hălăduia bărbatul greoi, cu tigva lată, de-o încăpăţînare mocnită, iar în jurul lui, pe locurile lor obişnuite, bărbaţi cu slujbe solide, cu concepţii solide. Odaia era îmbîcsită de fumul ţigărilor de foi scumpe şi de aburul mîncărurilor săţioase. Dintr-o berărie de prin apropiere se revărsa prin ferestrele deschise cîntecul unui îndrăgit ansamblu de muzică populară ; cuvintele erau un amestec de duioşie şi senzualitate fără perdea. Afară se întindea, numai linii şi unghiuri, mica piaţă cu acel vestit în lumea întreagă „Bräuhaus". Aici, aşadar, şedea pe obişnuitul, trainicul său jeţ de lemn, cu coteiul Waldmann la picioarele sale, ministrul doctor Franz Flaucher, înconjurat de pictori, scriitori, oameni de ştiinţă. Ministrul sorbea, asculta, se îngrijea de coteiul său. Azi, în ajunul procesului Krüger, Flaucher era respectat în mod deosebit. Nu-şi tăinuise niciodată ura împotriva omului Krüger[2]. Se vedea că acest ins, cu imoralele sale concepţii despre artă, era şi în viaţa particulară putred şi găunos.

Cum intră colegul de la justiţie, cheful doctorului Flaucher scăzu. Faptul că datora acestui Klenk izbînda asupra individului Krüger era ca o picătură de venin în paharul său. Căci ministrul doctor Franz Flaucher nu putea să-l sufere pe ministrul doctor Otto Klenk, deşi erau din acelaşi partid şi făceau aceeaşi politică. Nu putea să sufere aerele de superioritate aristocratică pe care şi le dădea Klenk în relaţiile cu el, nu putea să sufere bănetul acestuia,

[1] Stil în artă care a luat naştere în Franţa, în timpul lui Napoleon I. Se caracterizează în mobilier prin masivitate, prin folosirea decoraţiilor din bronz etc.

[2] „Omul Krüger" este denumirea care, prin despersonalizarea şi ridicarea la rangul de simbol a personajului, vrea să demonstreze caracterul profund omenesc — cu calităţile şi tarele inerente unei fiinţe umane — al acestei victime a nedreptăţii, a inerţiei morale şi a ticăloşiei birocratice, specifice politicianismului clerical-reacţionar din Bavaria anilor 1920.

cele două maşini pe care le avea, moşia sa şi vînătorile puse la cale în munţi, statura înaltă, firea stăpînitoare, fluşturatică, ura omul şi tot ce-i aparţinea. Toate îi picaseră pară mălăiaţă acestui Klenk. Şi părinţii, şi străbunii lui fuseseră granguri. Habar n-are unul ca alde dumnealui de greutăţile ce le întîmpină în cariera sa un slujbaş. El, Franz Flaucher, al patrulea fiu al ajutorului de notar regal din Landshut, în Bavaria Inferioară, a trebuit să plătească prin sudoare şi umilinţe fiecare fărîmă a drumului parcurs de la leagăn pînă la jilţul ministerial. De cîte nopţi nedormite, de cîtă tenacitate a fost nevoie pînă cînd el, spre deosebire de fraţii săi, nu numai să nu eşueze la elină, ci să-şi termine liceul, fără să repete măcar o clasă. Menit prin aceasta carierei de funcţionar superior, de cîtă şiretenie şi stăpînire de sine a trebuit să dea dovadă pentru a nu se poticni pe acest drum. Cîte ploconeli, pentru a înhăţa bursele clericale, cîte smerite încercări să-i înduplece pe redactori, pînă să-şi plaseze, ca membru al unei asociaţii studenţeşti catolice, adversare a duelului, articolele care luminau sub toate aspectele dreptul şi datoria unui student de a respinge încrucişarea spadelor. Şi de n-ar fi fost întîmplarea norocoasă, cînd, după cîteva halbe de bere într-o veselă dimineaţă, membrii unei asociaţii studenţeşti, pentru a-i pune la încercare devotamentul, i-au tras o chelfăneală zdravănă, ar fi rămas de căruţă cu toate strădaniile lui. Chiar şi aşa, de cîte ori n-a fost nevoie să pună în lumină, timid şi tenace, martiriul său la care, spre norocu-i, contribuise activ odrasla unei personalităţi cu multă trecere, de cîte ori n-a fost nevoie să ceară, umil şi stăruitor, daune pentru păgubirea sa în pomenita întîmplare, pînă să răzbească. Şi cît de tare a trebuit să strîngă buzele, să nu crîcnească în faţa bonzilor partidului, măcar că le ştia pe toate mai bine, pentru ca nu cumva smerenia altuia să vădească însuşiri mai potrivite pentru a fi ministru.

Cu adîncă neîncredere privi cum, întîmpinat zgomotos, Klenk luă loc la masă, presărînd vorbe de duh cu graţie greoaie, cum îi zeflemisea, cînd blajin, cînd veninos, pe unii sau pe alţii dintre comeseni. Ţi-e lehamite de acest Klenk, un ipochimen răsfăţat, pentru care politica nu-i decît şagă, o îndeletnicire oarecare, să-ţi umple viaţa, ca o partidă de pocher la Clubul seniorilor sau ca o vînătoare organizată de dumnealui la Berchtoldszell. Cum putea să priceapă alde Klenk acele lăuntrice îndatoriri care îl îndemnau pe Franz Flaucher să apere vechile, temeinicele concepţii şi dătini împotriva dezmăţului la modă al veacului lacom de plăceri. Războiul, revoluţia, comunicaţiile din ce în ce mai intense rupseseră multe zăgazuri ; el, Franz Flaucher, simţea că are menirea să sprijine ultimele stavile împotriva curentelor otrăvitoare ale vremii.

Aceste lucruri nu înseamnă prea mult pentru Klenk. Iată-mi-l pironit aci, cu capul cît dovleacul, cu labele sale cu gheare lungi.

Se putea să se mulţumească oare cu poşirca tiroleză de toate zilele ? Trage la măsea vin scump, înfundat. Şi procesul Krüger, fără îndoială, nu e pentru dumnealui decît un moft palpitant. Trebuie să i se dea peste bot individului Krüger, dar dumnealui se sinchiseşte de asta tot atît de puţin, cît i-ar păsa de tămăduirea unei pecingini ; pentru asemenea probleme acest om fluşturatic nu are înţelegere.

Căci împricinatul, doctorul Martin Krüger, era într-adevăr o buruiană răsărită în epoca păcătoasă de după război. Îşi ocupase slujba în timpul revoluţiei [1], achiziţionînd ca subdirector al Galeriei de stat picturi care scandalizaseră pe oamenii credincioşi şi cu concepţii sănătoase. De tabloul acela dubios, instigator, intitulat *Iosif şi fraţii săi,* ne-am descotorosit noi, slavă Domnului, destul de repede. Dar acel *Crucifix* sîngeros, sadic al pictorului Greiderer şi acel nud de femeie, cu atît mai neruşinat cu cît înfăţişa autoportretul pictoriţei — nu trebuie oare socotită stricată pînă-n măduva oaselor femeia care se zugrăveşte pe ea însăşi despuiată, scoţîndu-şi la vedere coapsele, sînii, ca tîrfele ? — aceste două tablouri pociseră pînă nu de mult Galeriile de stat. Galeriile *sale,* de care răspundea el, Franz Flaucher. Cu gîndul la cele două tablouri, ministrul se simţea apucat de o greaţă fizică. Nu putea să-l înghită pe cel ce urzise această porcărie, pe Krüger, îi era silă de gura sa frumos arcuită, pofticioasă, de ochii săi cenuşii, sub sprîncene stufoase. Cînd a trebuit o dată să-i ia mîna într-a sa, mîna caldă, păroasă a acestui Krüger, în mîna sa zdravănă, cu vine groase, i s-a pus un nod în gît.

A făcut ce-a făcut să-l nimicească neîntîrziat pe individul Krüger. Însă colegii miniştri, în frunte cu Klenk, fireşte, şovăiseră cînd fusese vorba de măsuri hotărîte. Să-l goneşti pe doctorul Martin Krüger, istoric de artă cu renume, pe cale disciplinară, ca necorespunzător, ar fi ştirbit prestigiul artistic al oraşului, lucru de care atunci încă se mai temea guvernul.

Amintindu-şi de aceste obiecţii prin care colegii îl opriseră să-i dea la cap, măcar cu un ceas mai devreme, lui Krüger, ministrul Flaucher mîrîi atît de tare, încît coteiul Waldmann de la picioarele sale prinse a se nelinişti. Prestigiu artistic ! Statul pe care îl slujea era un stat agrar. Oraşul München, ridicat în inima acestui stat, era, cît priveşte structura şi populaţia, o aşezare cu puternice înrîuriri ţărăneşti. Domnii colegi să binevoiască a avea în vedere aceasta. Ar trebui să ferească Münchenul de ispitele unei vieţi de plăceri mondene, trepidante, care sluţesc în chip atît de respingător marile oraşe ale vremii noastre. Dumnealor însă pălăvrăgesc ca neghiobii despre prestigiu artistic şi alte asemenea bazaconii.

[1] Se referă la revoluţia bavareză din noiembrie 1918.

Ministrul Flaucher mîrîi, oftă, rîgîi, bău niște vin, se întinse morocănos cu brațele peste masă, își plecă fruntea bombată și căta cu ochii mici la Klenk, cum stă tihnit la locul său. Chelnerița Zenzi, care servea de mulți ani la această masă a „Tractirului tirolez", sta rezemată de tejghea, supraveghind pe ajutoarea sa Resi și privind ușor amuzată pe bărbații zgomotoși ; le cîntărea din ochi starea sufletească și totodată starea paharelor mai mult sau mai puțin golite. Femeia trupeșă, cu laba lățită din pricina statului în picioare, cu obraz mare și atrăgător, își cunoștea bine de tot mușteriii ; zărise numaidecît cum ministrul Flaucher făcuse fețe-fețe la apariția ministrului Klenk. Știa că la ora asta doctorul Flaucher, dacă era în toane bune, obișnuia să comande încă o porție de cîrnați, dacă era în toane rele — ridichi. Nu trebui să-și mîrîie comanda pînă la sfîrșit, că în fața sa se și ivi, cît ai clipi, ridichea.

Prestigiu artistic ! De parcă lui i-ar lipsi, bunăoară, simțul muzical. Ar însemna însă decadență și snobism faptul ca — în numele acestui prestigiu artistic — să-i tolerăm fiecărui fluieră-vînt porcăriile provocatoare. Posomorît și dus pe gînduri, ministrul Flaucher trase spre el farfuria cu resturile de mîncare ale vecinului și îi azvîrli coteiului Waldmann ciolanul. Și în timp ce își prepara cu îndemînare ridichea, îl scurma părerea de rău că răbdase atîta vreme în slujbă pe pramatia de Krüger.

La picioarele sale, coteiul clefăia, rodea ciolanul, înghițea. Isprăvind de preparat ridichea, ministrul așteptă ca feliile rădăcinii apoase să tragă sare îndeajuns. Cu toată hărmălaia ce domnea în încăpere, prin ferestrele deschise răsună deslușit, din berăria de peste drum, intonat cu duioasă însuflețire de mai multe sute de glasuri, imnul orașului München : „Atîta vreme cît bătrînul Peter stă pe Petersberg, atîta vreme cît verdele Isar curge prin orașul München, tihnitul trai din orașul München nu va pieri". Da, mult, mult a trebuit să aștepte Flaucher pînă să-l nimicească pe omul Krüger. Pînă cînd — fapt, din păcate, de netăgăduit — dumnealui Klenk îi oferise temeiurile ca să-l aibă la mînă pe Krüger. Flaucher își aminti limpede împrejurarea de atunci. Era într-o seară ca și cea de azi ; aci, la „Tractirul tirolez", la masa așezată pieziș în fața lui, sub urma aceea mare de foc lăsată în lambriu, urmă tălmăcită cîndva atît de obscen de scriitorul Lorenz Matthäi. Aici dumnealui, Klenk, domolindu-și anevoie vocea groasă de uriaș, întîi pe ocolite, în felul său ascuns, perfid zeflemitor, mai apoi deschis, îi servise pe tavă afacerea Krüger, acel binecuvîntat caz de sperjur, pretextul de a-l scoate numaidecît pe individul Krüger din slujbă și de a-l înlătura acum, o dată pentru totdeauna, dîndu-l în judecată. Fusese o seară înălță-

toare, şi era cît pe ce să-i ierte lui Klenk aerele ce şi le dădea, de bucurie că răul avea să piară, iar binele să biruie.

Se apropia ceasul hotărîtor, mîine va porni procesul. El, Franz Flaucher, va gusta din plin biruinţa, se va împlînta, trupeş, impunător, aşa cum a văzut uneori pe cîte un preot în amvoanele de la ţară, şi va propovădui cu glasul său gros: „Priviţi, astfel se înfăţişează nelegiuiţii. Eu, Franz Flaucher, l-am mirosit din capul locului pe necuratul."

Începu să mestece ridichea, în sfîrşit îndeajuns de macerată; unse fiecare felie cu puţin unt şi o căptuşi cu o îmbucătură de pîine. Dar înghiţea mecanic; nu simţea nici urmă din plăcerea sperată. Da, însufleţirea cu care a părăsit acum un ceas şi jumătate casa s-a dus pe apa sîmbetei şi dusă a fost, de cînd acest Klenk a păşit pragul încăperii. De ochii lumii a intrat paşnic, fără să se sinchisească de Flaucher; dar ministrul cultelor ştie că e curată prefăcătorie şi că, de îndată, cu făţarnică politeţe, o să-şi arate colţii.

Vocea joasă a lui Klenk se şi făcu auzită.

— De altfel, colega, rosti el, aş mai avea să-ţi spun ceva.

Ceea ce are să-i spună, fără doar şi poate, nu-i cine ştie ce bucurie. Basul atotcuprinzător al lui Klenk sună cu desăvîrşire domolit; dar Flaucher tot dibui intenţia rea, batjocoritoare. Ministrul se ridică tacticos în toată înălţimea sa mătăhăloasă. Aplecat peste ultimele felii de ridiche, Flaucher nu se clinti, Klenk însă îi făcu semn, prietenos, jovial, şi atunci, în silă, fără grabă, se ridică de la locul lui. Lîngă tejghea stătea chelneriţa Zenzi şi-l privea. Şi sprintena ei ajutoare Resi, trăncănind cu un muşteriu şi schimbînd totodată o farfurie la o altă masă, privi lung după cei doi bărbaţi, cum se îndreptau în deplină armonie, unul lîngă celălalt, spre toaletă, Flaucher cu o tulbure presimţire, ca pe vremea studenţiei cînd era chemat la tablă.

În încăperea îmbrăcată în faianţă, ministrul justiţiei îi povesti ministrului cultelor despre întrevederea referentului său cu Bichler, conducătorul partidului ţărănesc. Nu, dumnealui Bichler nu încuviinţa întru totul tactica colegului Flaucher în privinţa procesului. „Dobitocul", spusese acesta, clar şi fără echivoc, „dobitoc", după o relatare care nu putea fi pusă la îndoială. E drept că nici el, Klenk, nu împărtăşea părerea colegului său cu privire la tactica ce trebuie urmată. Totuşi, dobitoc e un cuvînt prea tare. Depănă toate acestea fără să pună surdină glasului său puternic de bas, le tună atît de tare, încît, fără doar şi poate, răsunară şi dincolo de pereţii toaletei.

Posomorît, cu umerii vînjoşi mai rotunjiţi şi mai căzuţi ca de obicei, ministrul cultelor, Flaucher, se întoarse din încăperea îmbrăcată în faianţă alături de Klenk care sporovăia vesel. Ştia el ce ştia, orice bucurie îi e pizmuită! Împotriva voinţei agricultorului Bichler,

adevăratul cîrmuitor al Bavariei, nu e chip să te ridici. E cazul să te dai îndărăt, să laşi să-ţi scape din mînă triumful. Acum totul i se păru supărător, iar procesul — apă de ploaie. Ronţăi în tăcere resturile ridichii. Apoi dădu cu piciorul la o parte coteiul care schelălăi încet ; posac, înverşunat, ascultă cum voia bună a lui Klenk dezlănţuia necontenit cheful şi rîsetele comesenilor.

În cele din urmă, dezumflat, mîrîind, ministrul cultelor Flaucher se întoarse la locuinţa sa pe care, în seara aceea dinaintea procesului Krüger, o părăsise nu de mult plin de avînt. Ostenit, adulmecînd temător mîhnirea stăpînului, Waldmann, coteiul, se furişă în cotlonul său.

3

Şoferul Ratzenberger şi arta bavareză

Preşedintele completului de judecată, directorul de tribunal doctor Hartl, un domn jovial, blond, destul de tînăr, nu împlinise încă cincizeci de ani, cu un început de chelie, ţinea la o procedură elegantă, bine pusă la punct. Nu mulţi dintre judecătorii bavarezi ar fi fost în stare să conducă întru cîtva cu bun-simţ un proces asupra căruia erau aţintite privirile Reichului. Ştia, aşadar, că guvernul era nevoit, într-o măsură mai mare sau mai mică, să se bizuie pe el, aşa că putea să procedeze oarecum după bunul său plac, numai ca rezultatul final — în cazul de faţă osîndirea acuzatului — să corespundă politicii cîrmuirii. Bogat, fără să depindă de nimeni, ambiţiosul judecător nu-şi mai încăpea în piele. N-ar strica de loc dacă ar dovedi guvernului că este în stare să-şi folosească multilateral însuşirile, că e un factor de care trebuie să se ţină seama. Convingerile sale conservatoare, neaoş bavareze, erau mai presus de îndoială ; se pusese la adăpost prin felul înţelept în care ştiuse să aleagă juraţii ; cît priveşte bazele juridice, se simţea îndeajuns de stăpîn ca să dea temei, formal convingător, oricărei sentinţe, după bunul său plac, cu ajutorul paragrafelor elastice ce le avea la îndemînă. Atunci de ce să nu-şi îngăduie să ducă la bun sfîrşit, cu dezinvoltura unui artist, o treabă importantă ca acest proces Krüger, să facă să strălucească înţelegerea sa pentru tot ce-i omenesc.

Cu instinctul său sigur pentru o arhitectonică spectaculoasă, limită interogatoriul acuzatului la întrebări formale, la depoziţii şterse şi stîrni senzaţie abia atunci cînd interesul începu să slăbească. Lăsă lumea să aştepte o bună bucată de vreme pînă să-l strige pe principalul martor al acuzării.

Gîturile se întinseră, lornioanele fură înălţate în dreptul ochilor, caricaturiştii marilor ziare începură să lucreze de zor, cînd şoferul Franz Xaver Ratzenberger, scund, îndesat, cu un cap rotund, trandafiriu, cu mustaţă cînepie, înaintă grav, măgulit de atenţia tuturor. Stîngaci în costumul negru neobişnuit, păşi apăsat, tare greoi, încercînd să simuleze naturaleţea. Într-un dialect scîrţîitor, răspunse exasperant de amănunţit la întrebările cu privire la datele sale personale.

Lumea ascultă în tăcere cele cîteva fraze necioplite, inexpresive, prin care acest om bondoc, cu ochii mititei, îl învinovăţea în chip hotărîtor pe acuzatul Krüger. Prin urmare, acum trei ani şi jumătate, în noaptea de joi 23 spre vineri 24 februarie, martorul dusese cu maşina pe acuzatul Krüger şi pe o doamnă, la ora două fără un sfert dimineaţa, din Widenmaierstrasse la imobilul de pe Katharinenstrasse 94. Acolo doctorul Krüger coborîse, plătise cursa şi intrase în casă împreună cu doamna. Cum însă acuzatul, în procedura disciplinară intentată Annei Elisabeth Haider, în prezent decedată, susţinuse sub prestare de jurămînt exact contrariul, şi anume că în noaptea pomenită a condus-o pe amintita doamnă la locuinţa ei, dar că a plecat cu aceeaşi maşină mai departe, dacă ar fi să se dea crezare depoziţiei şoferului — sperjurul ar fi ca şi dovedit.

Cu corectitudine, fără ca apărătorul, doctorul Geyer, să fi fost nevoit să intervină, preşedintele îi atrase şoferului luarea-aminte asupra caracterului cu totul neverosimil al depoziţiei sale. Întîmplările se petrecuseră cu mai bine de trei ani în urmă. Cum se face că Ratzenberger, care între timp dusese cu maşina mii de pasageri, îşi mai amintea atît de desluşit de doctorul Krüger şi de însoţitoarea sa ? O confuzie nu-i oare cu putinţă ? În privinţa datei. Sau a persoanelor. În felul său condescendent de a se purta cu oamenii din popor, preşedintele stărui într-atîta pe lîngă martor, încît procurorul începu să dea semne de nelinişte.

Şoferul Ratzenberger era însă bine pregătit şi nu rămînea dator la nici o întrebare. În alte cazuri n-ar putea să arate cu atîta precizie totul : cînd, unde şi cum. Dar la 23 februarie era ziua lui, şi o sărbătorise. Luase, de fapt, hotărîrea să nu se ducă noaptea la slujbă. Dar totuplecase, căci nota de plată pentru lumină era neachitată, iar bătrîna bocise atîta, încît o luase din loc. Aici, reporterii consemnară însufleţire în sală. Se lăsase un pui de ger, continuă şoferul, şi s-ar fi supărat de mama focului dacă n-ar fi găsit muşteriu. Staţia o avusese pe Mauerkircherstrasse, într-o parte a oraşului unde locuia numai lume subţire. În sfîrşit, pusese mîna pe un muşteriu, tocmai pe domn' doctor Krüger şi o cucoană. Dumnealor ieşiseră dintr-o casă cu toate ferestrele luminate, unde pesemne petrecuseră, nu glumă.

Depănă toate astea cu un glas hîrşîit, pe un ton naiv, plescăind un pic după fiecare frază, străduindu-se din răsputeri să se facă înţe-

les. Părea om de ispravă, blajin, vrednic de crezare, trezea bunăvoinţă şi însufleţire. Judecători, juraţi, ziarişti, public, toţi urmăreau cu interes depoziţiile sale.

Cum de băgase în seamă, întrebă preşedintele — vorbea şi el acum în dialect, ceea ce îi atrăgea simpatiile tuturor — că doctorul Krüger şi doamna intraseră în casa din Katharinenstrasse. Şoferul Ratzenberger răspunse că asemenea treburi îi interesează al naibii atît pe el, cît şi pe tovarăşii săi ; căci domnii care însoţesc o cucoană acasă şi urcă apoi cu ea nu fac mofturi cînd e vorba de rest, ci pun la bătaie un bacşiş barosan.

Cum de-l văzuse, în întuneric, atît de limpede pe împricinat, încît să fie în măsură, azi, să-l recunoască fără putinţă de tăgadă ?

— Să-i fie cu iertare, răspunse şoferul, dar pe un bărbat ca domnul doctor îl recunoşti dintr-o mie.

Toţi îşi îndreptară privirile spre acuzat : figura fălcoasă, fruntea lată cu părul lucitor ca pana-corbului, căzut adînc peste ea, ochii cenuşii cu sprîncenele stufoase, întunecate, nasul cărnos, energic, gura arcuită. Într-adevăr, un chip ca acesta-ţi se întipăreşte lesne în minte. Era de crezut faptul că şoferul păstrase vie amintirea lui de-a lungul anilor.

Acuzatul şedea neclintit. Apărătorul lui, doctorul Geyer, îl povăţuise să nu se amestece, ci să lase totul în seama lui. Avocatul ar fi vrut tare mult să şteargă zîmbetul sfidător de pe obrazul omului Krüger, un zîmbet nu prea îmbietor şi care nu prea îi atrăgea simpatie.

Doctorul Geyer, un bărbat uscăţiv, blond, cu nas subţire, cocîrjat, cu o faţă nervoasă, pe care cu greu şi-o stăpînea, cu părul rar, cu ochii iuţi, albaştri, pe sub sticla groasă a ochelarilor, se dumeri că întrebările preşedintelui, întrebări sugestive, aveau menirea să întărească încrederea în martorul Ratzenberger, nu să o zdruncine. Îi văzu temeinic pregătiţi pentru a întîmpina obiecţia că ar fi cu neputinţă ca un şofer să-şi aducă aminte, de-a fir-a-păr, după mai bine de trei ani, de apucăturile unui pasager. Doctorul Geyer se hotărî, aşadar, să-l zguduie pe martor pe altă cale. Ratzenberger şedea, plin de încredere, ca un arc întins, părea o maşină care demarează, trepidînd înainte de a porni. O roşeaţă fugară ba îi acoperea faţa, ba dispărea. Cu glasul tăios, fără să-l slăbească din ochi pe şofer, începu, deocamdată inofensiv şi de departe, să dibuie în trecutul martorului antecedente ce nu îndreptăţeau o încredere deosebită.

Şoferul Ratzenberger şi-a schimbat deseori slujba de mecanic. În timpul războiului s-a pripăşit în spatele frontului, a picat totuşi, pînă la urmă, în linia întîi, a fost îngropat de viu şi, din pricina unei răni grave, reformat. În ţară s-a bucurat, din anumite motive, de deosebită oblăduire, aşa că a putut să lepede uniforma o dată pentru tot-

deauna. Mai apoi s-a însurat cu o fată cu care făcuse doi copii, azi destul de mărişori. Fata a moştenit cîte ceva, aşa că din banii nevesti-si şi-a cumpărat taxiul. În timp ce pe copii îi răzgîia în felul lui cam din topor, mai cu seamă pe feciorul său Ludwig, femeia se plînsese în cîteva rînduri la poliţie că o snopise în bătaie. Era vorba şi de o ceartă în familie, în care Franz Xaver Ratzenberger rănise la cap pe un frate al său şi fusese învinuit de ceilalţi fraţi că minţise în mod sfruntat şi grosolan. De multe ori proprietarii şi conducătorii unor maşini particulare îl reclamaseră că îi înjurase ca la uşa cortului, ba chiar că îi ameninţase cu bătaia. Ratzenberger a pus aceste reclamaţii pe seama unor şicane, susţinînd că celor mai mulţi automobilişti amatori şoferii de taxiuri le stau ca un ghimpe în ochi, numai şi numai fiindcă aceştia sînt mai preceputi la volan. E drept că de la război încoace, adesea, din te miri ce, îşi iese uşor din pepeni. O dată, nu mai ştia nici el din ce pricină, a încercat să-şi facă singur seama. A sărit pe neaşteptate de pe un bac care traversa Isarul, aproape de München, strigînd : „Adio, minunat meleag !" dar a fost pescuit la timp.

Avocatul doctor Geyer îşi arătă uimirea că unui om atît de nervos i s-a încredinţat un permis de conducere pentru taxi. Hotărît că martorul Ratzenberger trăgea la măsea. Cît ? întrebă vocea repezită, neplăcută a doctorului Geyer. Vreo trei litri pe zi. Uneori şi mai mult ? Uneori şi cinci. Şi şase ? Şi şase. Nu există oare un proces-verbal al poliţiei din care reiese că într-un rînd a lovit pe un pasager care l-a tras pe sfoară la bacşiş ? Se prea poate. Pesemne că individul acesta afurisit l-a înjurat. Şi el nu-nghite asta. Dacă doctorul Krüger l-a cinstit cu un bacşiş, atunci ? Nu mai ţine minte ? Doar obişnuia să se uite bine la doamnele ce însoţeau muşteriii, tocmai în vederea bacşişului. Glasul repezit, răsunător, al avocatului se năpustea tulburător de tăios asupra martorului. Dacă l-a dus pe acuzat şi în alte dăţi ? Nu mai ţine minte ? Dar că a fost cîndva dat în judecată spre a i se retrage permisul pentru maşina de piaţă, e adevărat oare ?

Sub grindina năprasnică a întrebărilor puse de doctorul Geyer, martorul Ratzenberger deveni din ce în ce mai nesigur. Plescăia într-una, îşi morfolea ciucurii roşcovani ai mustăţii, se împotmoli atît de adînc în dialect, încît corespondenţilor străini le veni greu să-l urmărească. Atunci interveni procurorul. Întrebările, spuse el, nu ar avea nici o legătură cu procesul. Preşedintele, însă, dintr-un vădit simţămînt de omenie pentru acuzat, încuviinţă întrebările.

Într-adevăr, a fost deschisă o asemenea acţiune pentru retragerea permisului. Tocmai în urma istoriei aceleia cu pretinsa molestare a unui pasager. Dar procesul a fost clasat. Declaraţiile individului, un

netrebnic, o haimana, care nu voia decît să-i tragă chiulul la bani, s-au dovedit neîntemeiate.

Obrajii doctorului Geyer se acoperiră din nou cu o roşeaţă fugară. Înfipse mai adînc cîngile întrebărilor. Izbuti numai cu mare greutate să-şi strunească mîinile subţiri, cu piele străvezie ; glasul său răsunător, ascuţit, îl sfredeli neînduplecat pe martor. Căută să stabilească legături între depoziţia de azi a şoferului şi acel proces în vederea retragerii permisului. Căută să demonstreze că procesul fusese clasat atunci cînd se ivise posibilitatea ca, prin depoziţia lui Ratzenberger, să fie înfundat doctorul Krüger. Puse întrebări nevinovate, adulmecînd prada de departe. Dar Ratzenberger se uită, rugător şi nu zadarnic, în ochii preşedintelui, iar doctorul Hartl interveni, ridicînd un zid în calea apărării. Aşa se face că onorata Curte nu află cum Ratzenberger depusese la început mai mult decît şovăielnic, cum i se fluturase pe dinaintea ochilor retragerea permisului, cum lucrurile fuseseră lăsate uitării, pînă cînd se vădise de neclintit în declaraţiile sale. Aşa se face că firele nevăzute care legau poliţia de instanţele judecătoreşti, şi instanţele judecătoreşti de Ministerul Cultelor nu fură date în vileag. Totul plutea în tulbure nesiguranţă, nimic nu putea fi desluşit. Oricum, piedestalul pe care sta înfipt martorul Ratzenberger se clătina. Acesta însă, cu ajutorul preşedintelui, îşi salvă ieşirea din scenă şi încheie cu o cugetare cu iz popular.

— De, nu m-oi fi purtat o dată cu un muşteriu chiar cum se cuvine, dar, întrebaţi pe oricine poftiţi, fiece şofer din oraş conduce mai bine atunci cînd îşi umple burta cu cîteva halbe de bere !

Cu aceste vorbe audierea se terminase, iar omul nostru era pe deplin încredinţat că-şi dăduse toată silinţa şi-şi făcuse cu toată conştiinţa datoria de martor, atrăgîndu-şi multe simpatii. Plecase nutrind îndreptăţita nădejde în bacşişuri cu duiumul şi cu nestrămutata credinţă că, în cazul în care vreo vită încălţată de muşteriu l-ar mai reclama pentru brutalitate, permisul său n-ar fi primejduit.

Curtea se ocupă apoi de petrecerea din timpul carnavalului, care precedase acea plimbare cu maşina. Asta se întîmplase în ultimul an al războiului. O doamnă din Viena poftise vreo treizeci de musafiri în locuinţa ei. Apartamentul fusese aranjat cu gust, fără pretenţii, lumea băuse, dansase. Dar locatarii de la etajul de dedesubt, duşmănind-o din felurite motive pe amfitrioană, chemaseră poliţia. Revoltătoare destrăbălare, să bei şi să ţopăi în vreme de război ; aşa că poliţia îi ridicase pe oaspeţii petrecăreţi. Toţi aceia încă în vîrsta de a fi mobilizaţi şi care nu aveau relaţii influente s-au trezit — chiar şi cei inapţi pentru serviciul de campanie şi mobilizaţii pe loc — trecuţi în alte categorii şi trimişi pe front.

Cum însă doamna din Viena, care pusese la cale petrecerea, era bună prietenă cu deputaţi ai partidelor de stînga aflate în opoziţie, autorităţile binevoiseră să umfle pe cît cu putinţă incidentul. Făcură din ţînţar armăsar, dansul nevinovat deveni repede orgie deşănţată, se povestiră amănunte puternic colorate ale întîmplărilor dezmăţate ce s-ar fi petrecut acolo. Doamna fu expulzată din Bavaria. Cum avea un copil de la un bărbat cu vază care murise cu doi ani în urmă, rudele acestuia încercară să-i ia tutela asupra copilului, sub pretextul că nu e vrednică de încredere în ce priveşte moralitatea. Aţîţaţi şi lingîndu-şi buzele, münchenezii povesteau, zîmbind pe sub mustaţă, amănunte cît mai savuroase despre destrăbălările la care s-ar fi dedat cei prezenţi la petrecerea de pomină ; comentau pe larg, indignaţi şi cu interes totodată, rafinatele manifestări ale decăderii boemei, denumire ce-i cuprindea în acest oraş pe toţi aceia care, fie după înfăţişare, fie în modul lor de viaţă, fie prin talentul lor, se abăteau de la canoanele burtăverzimii.

Tăgăduia cumva doctorul Krüger că ar fi luat parte, împreună cu acea doamnă, la serata dubioasă din Widenmaierstrasse ? Nu. Printr-o migăloasă argumentare, acuzarea se străduia să demonstreze că atmosfera deşănţată a petrecerii ar fi creat premisele pentru faptul mărturisit sub prestare de jurămînt de şofer — anume că doctorul Krüger a însoţit-o pe doamna aceea în apartamentul ei — fapt care părea astfel în afara oricăror îndoieli. Avînd în vedere primejduirea moralităţii, procurorul ceru, înainte de toate, ca dezbaterile să se desfăşoare cu uşile închise. Doctorul Geyer reuşi să respingă acest atac, mai cu seamă că preşedintele nu dorea să fie rău văzut de publicul care şi prinsese să murmure. Se arătă, aşadar, în şedinţă publică, cum că fuseseră aşezate perne pe jos, că lumina fusese tulbure şi insinuantă, că se dansase fără ruşine, peste măsură de senzual.

Doctorul Geyer sublinie că de la o petrecere atît de însufleţită împricinatul s-ar fi hotărît cu greu să plece. Procurorul însă ripostă cu îndemînare că tocmai în urma atmosferei care a domnit la serata aceea, doctorul Krüger a simţit nevoia să fie cît de repede cu putinţă singur cu însoţitoarea sa. Conciliant, înţelegător, preşedintele îl descusu pe împricinat, scoţînd la iveală din ce în ce mai multe detalii care, nevinovate în sine, deveniră prin tălmăcirea procurorului cît se poate de suspecte. Nu au fost oare de faţă persoane de ambele sexe ? Nu s-a tolănit lumea pe saltele ? Nu s-au servit mîncăruri menite să stîrnească poftele, caviar nemţesc bunăoară ?

Urmă apoi interogatoriul doamnei care pusese la cale petrecerea. Nu s-au întîlnit nas în nas în seara aceea, în una şi aceeaşi seară, doi bărbaţi cu care întreţinuse legături ? N-a dansat cu amîndoi ? La sosirea poliţiei, nu s-a împotrivit forţei publice ? Nu s-a luat la bătaie cu poliţiştii ? Era o cucoană planturoasă, cu un obraz frumos,

plin. Suferea de pe urma zăpuşelii din încăperea greu de aerisit, era nervoasă, depoziţiile ei sunau pripite, isterice. Stîrni haz şi trezi o anume bunăvoinţă, amestecată cu dispreţ, cu care locuitorii acelor meleaguri obişnuiau să trateze tîrfele. Ieşi la iveală că nu se încăierase cîtuşi de puţin cu poliţiştii ; doar, cînd unul dintre copoi a înşfăcat-o pe la spate de umeri, ea a lovit cu evantaiul mîna nevăzută. De altfel, nici n-a fost condamnată pentru că s-ar fi împotrivit forţei publice, ci pentru încălcarea dispoziţiilor cu privire la raţionalizarea cărbunelui şi a curentului electric, întrucît, nesocotind dispoziţia, aprinsese lumina în mai multe încăperi. Dar în timp ce brutalitatea şoferului Ratzenberger faţă de muşteriul petrecăreţ fusese întîmpinată cu o surîzătoare încuviinţare, lovitura de evantai a cucoanei fu primită cu clătinări de capete din partea acelora ce se simţiseră arătaţi cu degetul. O dată mai mult se vădi dezmăţul boemei ; acestea toate fură însă pe placul publicului. Lumea simţea o înfiorare de plăcere, ba era chiar dispusă să-i acorde împricinatului circumstanţe atenuante.

Dar în ciuda măiestriei de care da dovadă avocatul, Curtea izbuti să facă în aşa fel, că în cele din urmă întregul auditoriu se convinse de vinovăţia lui Krüger.

Seara, la restaurantul „Gaisgarten", la masa rezervată, în mijlocul frăţiei „Ca-n sînul lui Avram", şoferul Ratzenberger, sărbătorind felul cum se prezentase la tribunal, îşi cîştigă stima tuturor membrilor asociaţiei. Pînă şi fraţii lui, care îndeobşte nu-l scoteau din „porc de cîine" şi „pramatie fără pereche", găsiră în seara ceea că-i o jivină de soi, iar nevastă-sa care înainte vreme îl reclamase deseori la poliţie că o bate măr, ştiind prea bine că nu se însurase cu ea decît cu gîndul să se aleagă cu o maşină de piaţă şi că ar fi bucuros să-i facă vînt, se arăta grozav de iubitoare.

Dar mai mult decît toţi ceilalţi, odrasla sa cea mai mare, Ludwig Ratzenberger, un flăcău cu înfăţişare plăcută, stătea numai ochi şi urechi, mut de admiraţie. Sorbea cu evlavie fiece vorbuliţă pe care, încet, mulţumit de sine însuşi, şoferul o molfăia pe sub mustaţa zbîrlită, acoperită de spuma berii. Acest Ludwig Ratzenberger nu se sinchisise niciodată de maică-sa, veşnic pusă pe văicăreală. Chiar şi atunci, în ziua mare pentru ea, cînd, un puşti încă, a dus la nunta tîrzie trena miresii, alături de soră-sa, chiar şi atunci a simţit un soi de dispreţ pentru jalnica făptură. În schimb tatăl, nu i-a apărut impunător dintotdeauna şi în orice împrejurare a vieţii ?

Ca prin vis, simţind parcă printr-o ceaţă desfătarea, Ludwig îşi aminteşte cum tată-său îi turnase, cu ajutorul unei cîrpe, bere în guriţa-i nesăţioasă, lui, ţîncului de-o şchioapă, care nici să umble nu putea încă. Îşi aminteşte cum înjurăturile şi drăcuielile bărbăteşti umpluseră odaia şi sufletul băiatului, slujindu-i drept pildă. Pe

urmă, ceasurile pline de tainice bucurii oprite, cînd tatăl, sfidînd ordonanţele, îl învăţase să conducă maşina, deşi era pe atunci prea tînăr. Şi apoi fericirea — nemărginita fericire a pieilor roşii — care îl copleşise în timpul plimbărilor bezmetice pe patru roţi, în puterea nopţii, ştiind că proprietarii maşinilor fără-ndoială n-ar fi privit cu ochi buni asemenea goană năstruşnică. Şi ce covîrşitoare impresie îi făcuse băietanului păţania cu un domn care-şi conducea automobilul şi care, în urma unei mici neînţelegeri, nu înghiţise înjurăturile şoferului. Mai tîrziu, cînd acesta îşi parcase maşina, Ratzenberger îi tăiase cauciucurile. Ce iscusinţă să te apropii tiptil şi ce însufleţire, o dată săvîrşită răzbunarea! Acum, cînd tatăl, aici de faţă, e ridicat în slavă de prietenii lui de la „Gaisgarten" şi de ziare, încununîndu-şi astfel plin de glorie viaţa de pînă azi, băiatului i se umple inima de bucurie. Presa de opoziţie şi unele gazete străine publicară însă reflecţii pline de subînţelesuri privind legăturile dintre memoria şoferului Ratzenberger şi cultivarea oficială a artelor în landul Bavaria. Va să zică, dacă şoferul nu l-ar fi ţinut minte atît de lămurit pe omul Krüger, atunci ar fi fost cu neputinţă suspendarea lui din slujbă şi îndepărtarea tablourilor supărătoare din Galeria de stat, din locul lor pe care acesta îl impusese şi îl apărase.

4

Scurtă privire retrospectivă asupra justiţiei din anii aceia

În anii aceia de după marele război, pe tot globul justiţia a ajuns mai mult ca oricînd la cheremul politicii samavolnice.

În China, în vremea războiului civil, funcţionari de toate gradele, în măsura în care slujiseră sub guvernul răsturnat, au fost spînzuraţi sau împuşcaţi cu sentinţă judecătorească de ocîrmuirea biruitoare la un moment dat, pentru a ispăşi tot soiul de crime ce nu le săvîrşiseră.

În India, judecători imperialişti, politicoşi, înclinîndu-se adînc în faţa convingerilor de neclintit şi a mărinimiei acuzaţilor, au osîndit pentru publicarea unor anumite articole şi cărţi pe unii conducători ai mişcării naţionale la mulţi ani de închisoare în temeiul unor argumente îndoielnice, bizuindu-se pe anumite chichiţe juridice.

În Romînia, Bulgaria, Ungaria, după un caraghioslîc de procedură penală, evrei şi socialişti au fost cu miile împuşcaţi, spînzuraţi, aruncaţi în temniţă pe viaţă, pentru infracţiuni nedovedite, în timp

ce naţionalişti, dacă au fost daţi în judecată, ori au fost scoşi basma curată, ori au fost condamnaţi la pedepse neînsemnate şi amnistiaţi.

La fel în Germania.

În Italia, ciracii dictaturii aflate la putere au scăpat de învinuire, deşi săvîrşiseră omoruri dovedite ; adversarii acestei dictaturi au fost în schimb exilaţi în urma unor procese secrete şi condamnaţi la pierderea averii şi a drepturilor.

În Franţa, ofiţeri ai armatei de ocupaţie de pe Rin au fost achitaţi, deşi omorîseră germani, în timp ce comunişti parizieni, arestaţi în timpul unor ciocniri, au fost zvîrliţi la închisoare pentru pretinse acte de violenţă, prin nimic dovedite.

Acelaşi lucru li s-a întîmplat în Anglia naţionaliştilor irlandezi. Unii dintre ei au pierit, făcînd greva foamei.

În America, membrii unui club naţionalist care linşaseră negri nevinovaţi au fost puşi în libertate. Italieni imigraţi, comunişti, au fost trimişi pe scaunul electric de către juraţii unui oraş de mărime mijlocie, pentru un pretins omor, şi în pofida unui alibi vrednic de crezare. [1]

Acestea s-au întîmplat fie în numele republicii, fie în numele poporului, fie în numele regelui, în orice caz în numele „dreptăţii".

Procesul Krüger, pe lîngă alte multe procese asemănătoare, a avut loc în luna iunie dintr-unul din anii aceia, în Germania, în landul Bavaria. Pe atunci, ce-i drept, Germania era încă împărţită în landuri, şi anume landul Bavaria cuprindea olaturi baiuvare, alemane, francone [2] şi, fapt ciudat, o regiune pe malul stîng al Rinului, aşa-numitul Palatinat.

5

Domnul Hessreiter demonstrează

Într-un costum cenuşiu, la modă, fluturîndu-şi frumosul baston moştenit, cu măciulie de fildeş, consilierul comercial Paul Hessreiter, unul dintre juraţii procesului Krüger, părăsi vila sa liniştită situată pe Seestrasse, în cartierul Schwabing, aproape de Grădina engleză. Cum în ziua aceea, din motive tehnice, deschiderea dezbate-

[1] Se referă la *Nicola (Ferdinando) Sacco* şi *Bartolomeo Vanzetti*, conducători sindicali din S.U.A., de origine italiană, care după un proces ce a stîrnit indignare în lumea întreagă, au fost executaţi în 1927.

[2] Ţinuturi denumite astfel după neamurile de origine germanică trăitoare acolo.

rilor fusese fixată abia pentru ceasurile unsprezece, folosi dimineaţa pentru o plimbare. La început, se gîndise să plece la Starnberger See [1], la Luitpoldsbrunn, frumoasa proprietate a prietenei sale, doamna von Radolny, să facă baie în lac şi să ia micul dejun cu ea. Cu noua maşină americană cumpărată cu trei săptămîni în urmă, i-ar fi fost lesne să se reîntoarcă pînă la începerea dezbaterilor. Dar i se răspunsese la telefon că doamna von Radolny se află încă în pat şi nu are de gînd să se dea jos mai devreme de ceasurile zece.

Legănîndu-se alene, cu molatică eleganţă, Paul Hessreiter păşea sub soarele de iunie al oraşului München. În ciuda cerului imaculat şi a aerului străveziu, proaspăt al podişului bavarez pe care-l îndrăgea, nu se simţea atît de bine dispus şi de împăcat cu sine însuşi, cu lumea şi cu oraşul său, ca alteori. Trecea prin larga alee de plopi de pe Leopoldstrasse, prin dreptul grădinilor din faţa caselor şi pe dinaintea căminelor tihnite. Vagoane de tramvai albastre clincăneau cu voioşie. După obiceiul lui, privea cu coada ochiului la picioarele femeilor ce se urcau în tramvai, picioare pe care moda vremii le dezgolea tot mai mult. Cu voie bună tacticoasă, azi puţin silită, răspundea la nenumăratele saluturi ce-i erau adresate.

Căci multă lume îl saluta, unii uitîndu-se după el cu invidie, cei mai mulţi cu bunăvoinţă. Într-adevăr, o ducea bine domnul Hessreiter, proprietarul fabricii în plină înflorire „Întreprinderile de ceramică din Germania de Sud — Ludwig Hessreiter şi fiul", posesorul unei averi moştenite, trăgîndu-se dintr-o respectabilă familie de mari burghezi. Sportiv bun, dar niţel comod, în ciuda celor patruzeci şi doi de ani ai săi părea încă tînăr de tot, un om de lume de mîna-ntîi, îndatoritor, gata oricînd să petreacă, unul dintre cei cinci oameni de viaţă ai oraşului. Nicăieri nu te simţeai mai bine decît în casa lui de pe Seestrasse sau la Luitpoldsbrunn, proprietatea gospodărită cu mînă largă şi cu îmbelşugare a prietenei sale.

München, oraşul de baştină al domnului Hessreiter, cu lacurile şi munţii din împrejurimi, cu colecţiile sale remarcabile, cu arhitectura sa luminoasă, tihnită, cu carnavalul şi sărbătorile sale, era cel mai frumos oraş al Reichului ; cartierul domnului Hessreiter, Schwabing, era cel mai frumos cartier al Münchenului, casa domnului Hessreiter cea mai frumoasă din Schwabing şi domnul Hessreiter o grădină de bărbat la casa lui. Cu toate acestea, plimbarea nu-i făcea azi nici o plăcere. Stătea sub măreţul arc de triumf, avînd deasupra creştetului Bavaria cu cvadriga trasă de lei, semeaţă întruchipare a micului land. Dus pe gînduri, preocupat, îşi mijea ochii căprii, învăluiţi, spre însorita Ludwigstrasse, al cărei frumos stil Renaissance [2], cu un aer tih-

[1] Lac în podişul alpin bavarez.

[2] Stil în arhitectură, pictură, sculptură etc. caracterizat prin preluarea unor elemente din arta antichităţii.

nit de provincie, nu-l umplea de bucurie ca în alte dăţi. Se sprijinea în bastonul său cu măciulie de fildeş, într-o atitudine neobişnuit de mofluză, şi domnul îndeobşte atît de vesel nu mai arăta tînăr defel.

Să fi fost de vină acest afurisit proces ? Ar fi trebuit să urmeze îndemnul său dintîi, să nu accepte scaunul de jurat ; numaidecît după primirea invitaţiei ar fi trebuit să spună nu, sub un pretext oarecare. Ca membru al Clubului seniorilor şi prin nenumăratele relaţii ce le întreţinea, datorită baroanei Radolny, cu cercurile fostei Curţi, îşi dăduse seama de la bun început, în amănunţime, cum stau lucrurile cu legăturile şi cu sforăriile în procesul Krüger. Acum era vîrît pînă-n gît în ciorba asta dezgustătoare. A stat ieri, stă azi, va sta şi mîine în marea sală a Curţii cu juri din Palatul de Justiţie, în nemijlocita apropiere a preşedintelui de tribunal Hartl, a doctorului Krüger, a avocatului Geyer, la o masă cu alţi cinci juraţi : cu furnizorul curţii regale Dirmoser, la care obişnuia să-şi cumpere mănuşile ; cu negustorul de mobilă veche Lechner, ce-i călca pe nervi, tot scoţînd o batistă cît toate zilele, în carouri, în care îşi sufla des şi tacticos nasul ; cu profesorul de liceu Feichtinger care, amărît şi vădit fără pic de înţelegere, urmărea încordat dezbaterile cu ochii săi spălăciţi, pe sub ochelarii cu ramă de oţel ; cu agentul de asigurare von Dellmaier, vlăstar al unei familii müncheneze străvechi şi cu vază — chiar şi o stradă purta numele ei — azi însă scăpătat, uşuratic şi amator de anecdote neobişnuit de anoste ; şi, în sfîrşit, cu factorul poştal Cortesi, un bărbat greoi, cuviincios, plin de zel, care mirosea puternic a sudoare. Nu avea nimic împotriva acestor cinci inşi, dar nu era cîtuşi de puţin plăcut să alcătuieşti, laolaltă cu ei, figuraţia procesului. Nu se prăpădea după politică şi i se părea prea de tot faptul ca un bărbat să fie nimicit pentru că, prin jurămîntul depus în faţa justiţiei, căutase să salveze onoarea unei femei. N-ar trebui să fie părtaş la asemenea ispravă. Afurisita sa curiozitate îl împinsese în porcăria asta. Mereu îşi vîră nasul acolo unde nu-i fierbe oala. Încurcătura acestui nenorocit de Krüger îl atrăsese. Acum, înghite-o şi petrece-ţi atît de neplăcut frumoasele zile de iunie, frecînd scaunul în Palatul de Justiţie !

Păşi pe sub arcul de triumf, trecu prin faţa universităţii. Din clădirile aşezate pe stînga, menite învăţăturii bisericeşti, ieşeau, în sutane negre, studenţi în teologie cu capete butucănoase, blajine, de ţărani. Un profesor de drept canonic, bătrîn cît lumea, cu pielea tăbăcită, cu ochii lipsiţi de orice licăr, cu faţa smochinită, hîrcă de mort, îşi plimba paşii printre havuzurile ce-şi aruncau liniştit stropii. Acestea toate nu fuseseră nicicînd altfel, vor mai fi aşa cîtăva vreme, şi faptul în sine avea ceva liniştitor. Dar în ziua aceea, domnul Hessreiter aruncă studenţilor o privire necruţător de critică. Îşi ascuţi ochii, de obicei învăluiţi, se uită cu luare-aminte la tinerii aceştia care făceau

pe grozavii. Unii se vădeau sportivi, purtau curele strînse tare pe corp, jachete simple, practice, din stofă trainică. Alţii, îmbrăcaţi cu grijă, cu mişcări pripite, soldăţeşti, fuseseră de bună seamă ofiţeri. Acum, neputîndu-se pripăşi în cinematografie sau în industrie, căutau, prin studii făcute pe apucate şi în silă, să se strecoare în justiţie sau în aparatul de stat. Pe trupuri bine clădite, antrenate, desluşi multe chipuri fără scrupule, menite unor realizări tehnice, unor performanţe sportive, hotărîte să bată recorduri. Cu toată încordarea, însă, figurile i se părură totuşi uimitor de molatice, de parcă ar fi fost nişte cauciucuri, încă umflate dar de pe acum găurite, din care aerul se va goli de îndată.

În faţa clădirii largi a Bibliotecii de stat se aflau, cioplite în piatră, stînd paşnic în bătaia soarelui, patru statui de bărbaţi pe tiparul vechilor elini, cu bustul gol. Învăţase la şcoală pe cine înfăţişau. Azi, fireşte, uitase. Cînd treci zi de zi prin faţa cuiva ar trebui, fără doar şi poate, să ştii cine este. Va căuta să afle din nou, odată. Oricum, era o bibliotecă bunicică. Ce-i drept, prea bună pentru tinerii aceia cărora nu le stătea mintea decît la recorduri. Aceşti viitori învăţători, judecători, slujbaşi erau numai în mică măsură din partea locului. Înainte vreme, frumosul, tihnitul oraş atrăsese cele mai destoinice capete ale Reichului. Cum se face că acestea se mistuiseră, iar în locul lor, tot ce era mai putred şi mai stricat în Germania şi nu se putea menţine altundeva se pripăşise la München ca momit în chip magic ?

Careva îi mormăi în faţă un salut, se opri din mers, îi adresă cuvîntul. Era un bărbat lat în spete, într-o jachetă tiroleză de un cenuşiu-verzui, cu ochi ca nişte gămălii într-un cap rotund, doctorul Matthäi, scriitorul, care dobîndise mare faimă prin zugrăvirea vieţii din Bavaria Superioară. Dumnealui şi Hessreiter petrecuseră nopţi în şir la „Tractirul tirolez". Hessreiter îl vizitase pe Matthäi la Tegernsee [1], iar acesta, la rîndul lui, îi fusese oaspete la el acasă şi la doamna von Radolny, la Luitpoldsbrunn. Bărbatul spătos, ursuz, purtînd o jachetă tiroleză, şi celălalt, flegmatic, elegant în costumul său cenuşiu după ultima modă, se tutuiau, se întîlneau cu plăcere. Doctorul Lorenz Matthäi venea de la Galeria Novodny, unde, pentru întîia oară de la îndepărtarea lor din Galeria de stat, erau expuse public picturile care îi atrăseseră doctorului Krüger duşmănia celor de bună-credinţă. Citind anunţul, unul dintre cei de bună-credinţă spărsese în noaptea trecută geamurile Galeriei Novodny. Doctorul Matthäi se bucura de această ispravă. Îl întrebă pe Hessreiter dacă n-ar vrea şi el să-şi arunce ochii pe acele mîzgăleli. Trînti cîteva glume muşcătoare despre tablouri, pomeni de o poezie ce are de gînd s-o scrie îm-

[1] Lac din Bavaria Superioară, în apropiere de München, pe malul căruia sînt numeroase localităţi climatice şi pentru sporturi de iarnă.

potriva snobilor care cască ochii acum cu evlavie la ele, şi în cele din urmă povesti o anecdotă piperată despre Andreas Greiderer, făuritorul acelui *Crucifix* împroşcat cu noroi. Dar căutătura lui Hessreiter nu mai era pironită cu obişnuitul entuziasm asupra buzelor groase ale scriitorului. Ascultă numai cu o ureche snoava, rîse nitel silit, ocoli răspunsul la întrebările privind îndeletnicirea sa de jurat şi îşi luă repede rămas bun. În urma lui, doctorul Matthäi clătină îngîndurat din căpăţîna sa mare, cu ochelari pe nas.

Domnul Hessreiter îşi îndreptă paşii spre parcul palatului regal. În ziua aceea îl supărară pînă şi vorbele rostite de scriitorul Matthäi, clasicul în zugrăvirea vieţii din Bavaria Superioară. Îmbufnat cum era, se simţea îmboldit să dea dreptate potrivnicilor scriitorului Lorenz Matthäi. Nu fusese Lorenz cîndva un răzvrătit ? Nu făurise el stihuri savuroase, muşcătoare pe seama îndărătniciei colţoase, hrăpăreţe, neroade, făţarnice a sistemului clerical bavarez ? Fuseseră versuri îndrăzneţe, ţintindu-l pe vrăjmaş cu precizia fără greş a obiectivului fotografic. Dar acum se îngrăşase — toţi pesemne ne îngrăşăm — hazul i se tocise, îi căzuseră dinţii. Nu, nu mai era nimic îmbucurător de văzut la doctorul Matthäi ; domnul Hessreiter nu se dumeri de ce e în relaţii atît de strînse cu el. Ochii mici, răutăcioşi, ţeasta zgrunţuroasă, acoperită cu grăsime. Cum putea să-ţi fie drag un astfel de individ ? Tot ce a spus despre omul Krüger şi despre tablouri i-a făcut pur şi simplu silă. Ţi-e lehamite să te gîndeşti că sîngele îngroşat îl aruncase pînă şi pe un bărbat ca doctorul Lorenz Matthäi atît de orbeşte în braţele păturii ţărăneşti aflate la putere. Ei bine, îi lipseşte simţul critic, ne lipseşte de altfel tuturor, iar cu inima se vede treaba că a fost întotdeauna în tabăra lor.

Domnul Hessreiter ajunsese între timp în Odeonsplatz. În faţa sa, reproducînd întocmai Loggia dei Lanzi din Florenţa, se ridica cunoscuta Feldherrnhalle, monument înălţat întru slava celor mai mari capi de oaste bavarezi, Tilly [1] şi Wrede [2], dintre care unul nu a fost bavarez, iar celălalt n-a fost cap de oaste. Ori de cîte ori trecea pe lîngă Feldherrnhalle, domnul Hessreiter simţea un junghi la inimă. Îşi aducea aminte de bucuria care îl copleşise, tînăr de tot, privind acest minunat ansamblu arhitectonic pe care arhitectul Gärtner îl clădise, cu mînă sigură, pe Ludwigstrasse, drept la capătul străzii. Dar încă băiat fiind, îi fusese dat să vadă cum pe vangele care susţineau treptele fuseseră împlîntaţi doi lei în mişcare, astfel că impresia de sobrietate, pe verticală, a ansamblului arhitectonic fusese ştirbită. Mai tîrziu, dobitocii sluţiseră peretele dindărăt cu un grup de nuduri ne-

[1] *Johann Tserclaes Tilly* (1559—1632), comandant de oşti în timpul războiului de treizeci de ani şi reorganizatorul armatei bavareze.

[2] *Karl Philipp von Wrede* (1767—1838), comandant suprem al armatei bavareze.

ghioabe, academice, aşa-numitul monument al armatei. De atunci, domnul Hessreiter privea mereu cu oarecare sfială la Feldherrnhalle, temîndu-se ca nu cumva să fi fost aşezată acolo peste noapte vreo nouă pocitanie, şi urîţirea crescîndă a *loggi*-ei îi slujise drept barometru pentru procesul de trogloditizare a oraşului său.

În ziua aceea, în Feldherrnhalle era instalată muzica militară ; peste piaţa ticsită de lumea ce umbla alandala răsuna un cîntec dulcios dintr-o operă de Wagner. Circulaţia era întreruptă, maşinile nu se urneau, vagoanele albastre ale tramvaiului electric îşi croiau, clincănind, anevoie, drum prin mulţime. Mişunau o grămadă de studenţi cu şepci pe cap, pîlcuri-pîlcuri, care se salutau prin ridicarea bruscă, precis măsurată a şepcilor, încîntaţi de zvonul alămurilor. Domnul Hessreiter prinse frînturi de discuţii. Era limpede, spuneau ei, că, urmînd regulile vieţii studenţeşti, în timp ce mănînci mîncăruri calde, şepcile colorate trebuie scoase, iar în timp ce mănînci mîncăruri reci, dimpotrivă, ele trebuie ţinute pe cap. Discuţiile se purtau acum asupra problemei dacă nu cumva carnea tocată, crudă, amestecată cu ceapă şi ouă, aşa-zisul biftec-tatar, ar trebui socotită drept mîncare caldă, într-un cuvînt, dacă e caldă sau ba. Membrii feluritelor asociaţii studenţeşti discutau acest lucru cu mult zel şi cu sumedenie de argumente. Copii şi femei hrăneau porumbei blajini, grăsulii, care se aciuaseră pe monumentele îndoielnicilor capi de oaste şi pe Theatinerkirche, un lăcaş în stil baroc [1]. La poarta de ieşire a parcului regal stătea, ca o întregire a statuilor din Feldherrnhalle, impunătoare ca un idol, statuia unui comandant din războiul cel mare, aflător încă în viaţă, ce se semeţea dominator în mijlocul unui grup care-l privea cu veneraţie, generalul Vesemann, cu căpăţîna ciolănoasă, cu partea de dinapoi a capului teşită, cu ceafa groasă.

Domnul Hessreiter îşi pusese în gînd, dintru început, să bea un vermut într-una din cafenelele liniştite din parcul regal, pe sub castanii mari, înainte de a se îndrepta spre sala Curţii cu juri. Deodată simţi că-i pierise cheful. Se uită la ceas. Mai avea răgaz crîmpeiul unei ore. Timp de ajuns să arunce o privire asupra tablourilor din Galeria Novodny.

Domnul Hessreiter era un bărbat paşnic, cu o situaţie neobişnuit de bună, de loc dispus să se răzvrătească împotriva mersului lumii. Dar era supărat pe Matthäi. Citise unele scrieri ale lui Krüger, cărţi şi eseuri, înainte de toate lucrarea despre pictorii spanioli. Nu era întru totul pe gustul lui, i se părea prea plină de sensibilitate, aspectele referitoare la sexualitate erau îngroşate, în ansamblu şărea

[1] Stil artistic dezvoltat în secolul al XVII-lea şi al XVIII-lea, caracterizat prin excesul de ornamentare complicată, de înfloriturі, precum şi (în arhitectură) prin neregularitatea liniilor şi prin monumentalitate.

peste cal. Se întîlnise de cîteva ori şi cu Krüger personal. Arăta un pic filfizon şi fluşturatic. Dar din asemenea pricini trebuia oare lovit cu atîta înverşunare ? Şi în general trebuia vîrît la închisoare cineva, numai şi numai pentru că atîrnase de pereţii Galeriei cîteva pînze ce nu fuseseră pe placul unor pictori academici imbecili, jinduind mai degrabă să-şi vadă agăţate acolo propriile mîzgăleli ? Faţa fălcoasă a domnului Hessreiter arăta crispată şi mîhnită ; îşi mişca maxilarele, iar tîmplele cu şuviţe pe alocuri sure zvîcneau. De ar fi să trimitem la închisoare pe toţi aceia care se culcaseră cu o femeie şi tăgăduiseră mai pe urmă, unde am ajunge ? Ce naiba, oamenii din oraşul acesta, de obicei, nu gîndeau aşa ! Luînd-o pe Briennestrasse în direcţia Galeriei Novodny, domnul Hessreiter se sili să nu păşească necuviincios de repede. Ardea de nerăbdare să revadă tablourile din pricina cărora, laolaltă cu ceilalţi cinci münchenezi, freca banca juraţilor din marea sală a Palatului de Justiţie.

În sfîrşit, ajunse la Galerie. Năduşise, răcoarea sălii umbroase îi făcea bine. De îndată, domnul Novodny, proprietarul, smead, mărunţel, uns cu toate unsorile, îl conduse încîntat pe vizitatorul cunoscător în ale picturii şi foarte solvabil, la tablourile dinaintea cărora stătea un mic grup de vizitatori, supravegheaţi de aproape de doi indivizi zdraveni. Poliţia sa particulară, după cum îi explică domnul Novodny ; căci poliţia de stat refuzase paza picturilor. În felul său sprinţar, spumos, proprietarul Galeriei deşertă tot sacul cu noutăţi. Acţiunea guvernului bavarez atrăsese şi mai mult atenţia asupra pînzelor, mai mult decît s-a aşteptat el însuşi. Avea chiar o seamă de oferte pentru cumpărarea lor. Era de-a dreptul uimitor cum, peste noapte, pictorul Greiderer ajunsese la modă, ajunsese să aibă căutare şi să fie plătit gras.

Domnul Hessreiter îl ştia pe Greiderer. Fie vorba între noi, un pictor mediocru. Dar un om de lume cum scrie la carte, cu purtări plăcute, ţărăneşti. Cînta din muzicuţă, chiar şi bucăţi mai grele. Brahms, *Cavalerul rozelor*. Se produsese de cîteva ori la „Tractirul tirolez".

Domnul Novodny rîdea. Oricum, domnii care frecventau „Tractirul tirolez", pictorii de mult statorniciţi la München, cu locul lor bine stabilit în istoria artei şi cu reputaţia lor solidă la anumite pături de cumpărători buni de plată, se făceau foc şi pară la ivirea năprasnică a acestui concurent : căci, la drept vorbind, pînzele lui se adresau publicului tot atît de bine ca şi ale lor. De altfel, Greiderer vorbea despre succesul lui cu nevinovăţie, dezarmant de fericit, astfel că nimeni, bineînţeles afară de concurenţii lui, nu-l pizmuia pentru faptul că Dumnezeu îi pusese mîna în cap. Ani mulţi nebăgat în seamă, în umbră, tomnatic, nu se mai aşteptase la nici un succes.

E înduioşător, spunea domnul Novodny, să vezi cum vrea să o silească acum pe bătrîna lui mamă, care se împotriveşte din toate puterile, să-şi schimbe viaţa de ţărancă, dintr-un cătun medieval, cu aceea de matroană orăşeancă, cu maşină la scară, şofer, doamnă de companie.

Domnul Hessreiter ascultă fără prea multă plăcere. Sporovăiala vioaie a domnului Novodny îl stingherea şi fu bucuros cînd omul acesta neastîmpărat se îndepărtă.

Consilierul comercial privi pînza pictorului Greiderer. Înţelese că acest *Crucifix* zgîndără nervii gingaşi. Dar, pentru Dumnezeu, domnii călcaţi acum pe coadă vădiseră în multe împrejurări nervi îndeajuns de tari, supravieţuiseră războiului fără să trădeze prea mult zdruncin, săvîrşiseră mai apoi, sau îngăduiseră cel puţin să fie săvîrşite, lucruri care cereau din partea celor aflaţi în slujbe supuse mult sînge rece. Afară de asta, de bună seamă, nu le era necunoscut faptul că în toate galeriile, ca şi în Galeria din München, bineînţeles, se aflau nenumărate întruchipări ale patimilor Mîntuitorului, care nu se poate spune că fac o impresie peste măsură de blîndă.

Totuşi, ciudat lucru succesul pictorului Greiderer ! Numai fiindcă cretinul de Franz Flaucher nu-l poate suferi pe Krüger, pictorul Greiderer are succes şi o sileşte pe maică-sa să se preschimbe dintr-o ţărancă mulţumită într-o orăşeancă nespus de chinuită. Nu, treaba asta nu-i firească, ceva nu merge cum trebuie.

Annei Elisabeth Haider, autoarea nudului, nu-i mai era acum de nici un folos zarva stîrnită de tabloul ei. Era moartă, îşi făcuse seama în chip urît şi, în afara acestui proces dezgustător şi acestui unic tablou, nu rămăsese nimic de pe urma ei. Căci avusese ciudăţeniile ei, distrusese toate pînzele. Iar în jurul acestui singur tablou, pe care îl salvase Martin Krüger, astăzi plutea aerul viciat al dezgustătorului proces.

Privi autoportretul, se simţi copleşit. Nu înţelegea ce anume în cele înfăţişate ar putea să pară sfidător. Din ce aluat erau plămădiţi bărbaţii cărora numai închipuirea că o femeie fusese în stare să se zugrăvească în acest fel le era de ajuns să le aţîţe poftele ? Femeia privea cu o expresie pierdută şi totuşi încordată, gîtul, nu din cale-afară de subţire şi fără să fie înfrumuseţat de penel, era întins într-un chip înduioşător şi neajutorat, sînii pluteau molatic în atmosfera gingaş-lăptoasă a pînzei, părînd totuşi tari. Totul era anatomic exact şi în acelaşi timp poetic. Încerce mîzgălicii de la academie să făurească şi dumnealor aşa ceva.

Domnul Novodny se afla iar lîngă el şi-i vorbea.

— Cît credeţi că merită acest nud ? îi tăie vorba domnul Hessreiter.

Surprins, domnul Novodny se uită şovăitor la domnul Hessreiter şi, altminteri atît de prompt, nu ştiu de astă dată ce să răspundă. În cele din urmă, ceru un preţ pipărat.

— Hm ! făcu domnul Hessreiter. Mulţumesc, adăugă el apoi, şi, luîndu-şi tacticos rămas bun, se îndepărtă.

Se întoarse după cinci minute. Aruncă, oarecum în treacăt, cu o naturaleţe prefăcută :

— Cumpăr tabloul.

Cu toată abilitatea lui, domnul Novodny nu putu să-şi ascundă pe de-a-ntregul uluirea. Şi asta nu-i prea plăcu domnului Hessreiter. Dacă şi domnul Novodny face ochi atît de mari, ce o să spună doamna von Radolny, tot oraşul, că achiziţionase tabloul ? Fără îndoială, cumpărarea tabloului era un gest ostentativ. Tot procesul Krüger, şi ceea ce venea în legătură cu el, nu-i era pe plac. Acest simţămînt îl îndemnase să se întoarcă, să cumpere pînza. Dar să faci pe grozavul în văzul lumii, în chip atît de ţipător, nu dovedea într-o oarecare măsură prost-gust ? Nu ajungea oare ca, liniştit şi hotărît, să ţi-o demonstrezi ţie însuţi, să-ţi stabileşti poziţia ?

Stătea nesigur şi puţin greoi înaintea domnului Novodny care tăcea politicos.

— Cumpăr tabloul din însărcinarea unui prieten, spuse el în sfîrşit, şi v-aş fi îndatorat dacă, deocamdată, n-aţi sufla o vorbă despre achiziţia pe care o mijlocesc.

Domnul Novodny îl încredinţă cu atîta zel de aceasta, încît suspiciunea şi discreţia i se vădiră pe chip de la o poştă. Apoi domnul Hessreiter, cătrănit, întărîtat, reproşîndu-şi propria laşitate, satisfăcut de curajul său, se îndreptă spre Palatul de Justiţie şi se trînti pe locul lui de jurat, faţă în faţă cu preşedintele tribunalului, Hartl, şi cu omul Krüger şi în acelaşi rînd cu colegii juraţi — cu furnizorul curţii Dirmoser, cu profesorul de liceu Feichtinger, cu negustorul de mobilă veche Lechner, cu agentul de asigurare von Dellmaier şi cu factorul poştal Cortesi.

6

Casa de pe Katharinenstrasse 94 depune mărturie

Preşedintele tribunalului, Hartl, purcese la interogatoriul colocatarilor pictoriţei moarte Anna Elisabeth Haider. Domnişoara Haider ocupase în casa de pe Katharinenstrasse 94 o locuinţă-atelier. Clădi-

rea de pe Katharinenstrasse 94 era o hardughie sărăcăcioasă, locuită de mici negustori, slujbaşi, meseriaşi. Domnişoara Haider nu fusese chiriaşă principală, ci, dimpotrivă, subchiriaşa unei oarecare doamne consilier de curte Beradt, al cărei fiu se îndeletnicise cu pictura şi dispăruse în timpul războiului. Declaraţiile doamnei Beradt despre răposata domnişoară Haider sunară cam acru. Curînd după mutare se iscaseră certuri între pictoriţă şi doamna Beradt. Domnişoara era şleampătă, murdară, venea acasă la ore neregulate, în pofida interdicţiei categorice şi, sfidînd orice precauţii împotriva incendiului, îşi pregătea în atelier mîncăruri şi băuturi, plătea pe sponci, primea vizite îndoielnice, gălăgioase, nu respecta nici o regulă de bună convieţuire. Cînd începuseră legăturile cu acuzatul Krüger, martora — după cum arătă ea cu glas ascuţit — o înştiinţase că trebuie să se mute numaidecît. Dar legile din acea vreme îl apărau, din păcate, pe subchiriaş, aşa că ajunseseră la nesfîrşite înfăţişări la oficiul de împăciuire a chiriaşilor ; pe scurt, doamna consilier de curte nu izbutise să se descotorosească de stînjenitoarea ei locatară. Domnul doctor Krüger venise la început foarte des, aproape în fiecare zi, iar dînsa, ca de altfel toţi cei din imobil, nu privise cu ochi buni aceste legături scandaloase. Cum şi-a putut da seama, întrebă doctorul Geyer, că aceste relaţii ar fi fost mai mult decît legături de prietenie. Îmbujorîndu-se şi dregîndu-şi glasul, doamna consilier de curte Beradt arătă că domnul şi domnişoara ar fi rîs într-un mod familiar, de-a dreptul intim, ba chiar doctorul Krüger ar fi apucat-o pe subchiriaşa ei pe scări, şi nu o dată, de braţ, de umeri, de grumaz, cum nu se prea obişnuieşte între aceia ce nu se află în legături intime. Pe de altă parte, din atelier răzbătuseră rîsete stridente, scurte, gîdilate, ţipete, şoapte, adică sunete necuviincioase. Dacă atelierul e aşezat în aşa fel, încît vecinii le-ar fi putut desluşi fără greutate ? Era o cameră la mijloc, lămuri doamna consilier de curte, dar cu atenţia încordată, noaptea mai cu seamă, cînd ai un auz fin ca al ei, aceste sunete ar fi trebuit să le desluşească.

— Ar fi trebuit sau ar fi putut ? întrebă doctorul Geyer, roşind uşor şi abia ţinîndu-şi firea, în timp ce clipea neplăcut din ochi pe sub sticlele groase ale ochelarilor.

La această întrebare von Dellmaier, juratul cu înfăţişare vînturatică, pufni în rîs dar amuţi numaidecît sub privirea dojenitoare a colegului său jurat, factorul poştal Cortesi, şi sub cea a profesorului de liceu Feichtinger care trăda o tîmpă uimire.

Dacă doctorul Krüger a fost în noaptea în cauză la domnişoara Haider, după atîta amar de vreme doamna consilier de curte nu-şi putu aminti. În orice caz, a văzut lămurit, mai bine zis a ascultat cum, în cîteva rînduri şi la ore nepotrivite, dumnealui fie că a intrat în atelier, fie că l-a părăsit.

La fel depuseră şi ceilalţi martori. Se clevetise vîrtos pe seama domnişoarei. Fusese, cică, o făptură uimitor de dezordonată, prost şi neîngrijit îmbrăcată.

— De aceea s-a şi pictat despuiată, zeflemisi un gazetar.

Nu era chip să stai cu ea de vorbă ca lumea. Nenumăraţii copii din casă o îndrăgiseră ; deşi nu o ducea bine, le dăruia fructe, bomboane. Dar, îndeobşte, nu era iubită, mai ales din ziua cînd adusese cu ea o pisică zbîrlită, jigărită, care molipsi mai apoi de rîie o altă pisică din casă. Toată lumea presupunea că întreţinuse legături intime cu doctorul Krüger. Nevestele de mici burghezi, bolnăvicioase, uscate sau puhave, care năpădeau casa, se supăraseră, înainte de toate, că pictoriţa nici nu încercase măcar să tăinuiască aceste legături.

Juratul Feichtinger, de profesiune profesor de liceu, o privea pe martoră cu ochii săi spălăciţi, pe sub ochelarii cu ramă de oţel, atent şi fără să priceapă boabă. Se străduia, din datorie, să urmărească depoziţiile ; pe cît era de greu de cap, pe atît de temeinic cugeta, fără să înţeleagă însă rostul întrebărilor şi al răspunsurilor. Mai ales, nu era în stare să se dumerească în ce măsură relatările disparate au legătură cu temeiurile problemei. Toate astea se depănau prea repede pentru el, metoda i se păru prea modernă, pripită. Îşi mînca unghiile, din cînd în cînd corecta mecanic în cap o frază greşit alcătuită, îşi anina privirile spălăcite de buzele numeroşilor martori. Juratul Cortesi, de profesiune factor poştal, făcea socoteala cam cîte familii adăposteşte casa din Katharinenstrasse. Nu părea prea mare şi totuşi locuiau acolo o puzderie de oameni. Care dintre colegii lui împarte acum poşta la clădirile din partea asta, de jos, din Katharinenstrasse ? Îşi aduse aminte că în casa aceea se întîmplase cîndva o poveste neplăcută în legătură cu un aviz ; deşi îl înmînase unei fiice a destinatarului, pînă la urmă el nu fusese predat, iar poştaşul îşi găsise beleaua.

Juratul Cajetan Lechner se frămînta pe scaun, îşi netezea des cu mîna barbetele, scotea mereu batista în carouri, îşi sufla nasul, ofta. Nu numai din cauza zăpuşelii. Povestea asta îi mergea la inimă. Pe de o parte era înclinat, ca bun cetăţean, să-l trimită pe Krüger la închisoare ; căci fără lege şi rînduială nu se poate. Pe de altă parte, avea înţelegere, ba chiar o anume compătimire pentru acest boem. Propria-i îndeletnicire se învecina cu tărîmul artei ; se pricepea să recondiţioneze mobilă veche de preţ cu atîta iscusinţă, încît cunoscătorilor le creştea inima ; avea mult de-a face cu tot soiul de boemi, ştia cîte ceva despre viaţa lor. Şi fiică-sa, Anni, era înhăitată cu unul pe care, vrînd-nevrînd, Lechner trebuia să-l socotească boem. Din pricina asta se ciondănea zi de zi cu odrasla lui Anni, uneori chiar rău de tot ; dar în adîncul sufletului era îngă-

duitor. Avea experienţă dumnealui, Cajetan Lechner. Deseori, la bîlciuri, la iarmaroace, cînd scotocea prin dughenele cu vechituri, cîte-o mobilă părea încă în bună stare şi ai fi zis că mai putea supravieţui vreo douăzeci-treizeci de anişori. Dacă o cercetai cu de-amănuntul, se vădea putredă, mîncată de cari, era şi minune, şi înşelăciune, că o mai ţineau balamalele. Viaţa, ce să-i faci, e complicată ; chiar şi pentru un grangure ca doctorul Krüger lucrurile nu erau întotdeauna simple, mai ales cînd omul, ce să-i faci, e boem din fire. Juratul Lechner îşi holba la Krüger ochii de un albastru-apos, îşi netezea barbetele, îşi sufla nasul în batista cu carouri, ofta.

Juratul Paul Hessreiter urmărea depoziţiile cu privire la fata moartă cu un interes nemotivat de pătimaş. Ţinea gura mică întredeschisă, astfel că faţa lui fălcoasă avea o expresie cam stupidă.

Alături stătea furnizorul curţii Dirmoser care-l privea din cînd în cînd chiorîş. Îi era lehamite de această îndatorire neroadă de a face pe juratul, şi bucuros s-ar fi făcut nevăzut. Dar se temea că, luîndu-şi tălpăşiţa, şi-ar ştirbi renumele în societate şi în afaceri, ca şi cum ar fi lipsit de la înmormîntarea unui muşteriu cu vază. Zăpuşeala îi făcea rău, gîndurile îi erau aiurea, noroc că-şi compusese pentru asemenea împrejurări o mutră oficială, interesată, pe care putea fără greutate s-o arboreze vreme îndelungată. Mai scîrbos era faptul că prima vînzătoare de la sucursala magazinului său de mănuşi din Theresienstrasse, lipsea, fiind bolnavă ; pesemne că gîsca mîncase iarăşi prea multă îngheţată. Acum nevastă-sa trebuia să vadă singură de amîndouă magazinele. Picase cum nu se poate mai rău, fiindcă Pepi, copilaşul de doi ani, era bolnăvior şi pe slujnica nouă nu te puteai bizui cîtuşi de puţin. În timp ce cugeta astfel, privea mecanic la mănuşile de aţă ale unei martore, marfă din Baden, socotind că ar fi trebuit să ceară acestei fabrici un termen de plată mai îndepărtat.

Din depoziţiile locatarilor casei de pe Katharinenstrasse 94 reieşea cu certitudine numai faptul că doctorul Krüger petrecuse în cîteva rînduri noaptea în atelierul domnişoarei. Dar cînd, cum, dacă numai el singur sau dacă fuseseră mai mulţi — nici un martor nu îndrăznea să afirme în mod răspicat.

Acuzatul Krüger rămase neclintit la cea dintîi declaraţie. A fost cu Anna Elisabeth Haider adesea împreună, căci îi făcea plăcere, uneori în locuinţa ei, alteori în a lui. În noaptea pomenită o condusese acasă de la petrecere, dar plecase apoi mai departe cu aceeaşi maşină. Relaţiile lor n-ar fi avut un caracter intim. Depoziţia lui la ancheta disciplinară împotriva fetei moarte corespunde, punct cu punct, adevărului şi-şi menţine spusele.

În ciuda detenţiunii preventive îndelungate, acuzatul arăta în ziua aceea proaspăt şi în deplinătatea puterilor sale. Faţa sa masivă,

cu fălcile puternice, cu nasul cărnos, energic, cu gura arcuită, pălise un pic şi trăsăturile i se ascuţiseră ; urmărea, totuşi, cu atenţie neslăbită toate întorsăturile dezbaterilor, îşi dădea vădit multă osteneală să rămînă liniştit, după indicaţiile apărătorului său, nu cumva, pierzîndu-şi cumpătul, să sară cu gura. Femeilor din casa aceea de mici burghezi abia le arunca o privire, cu o nepăsare plină de dispreţ. O singură dată, în timpul depoziţiei doamnei consilier de curte Beradt, fu gata să izbucnească şi se uită la dînsa cu o căutătură atît de înfricoşătoare, încît martora slabă de înger se trase înapoi, scoţînd un ţipăt uşor.

Oricum, dacă omul Krüger ar fi întîmpinat cu mai multă înţelegere ponegrirea fetei moarte de către doamna consilier de curte, în loc să vădească acea nepăsare plină de dispreţ, poate s-ar fi bucurat de mai multă bunăvoinţă. Neîndoios e că purtarea aprigă îi atrase omului Krüger o uşoară mustrare din partea preşedintelui, dar totodată femeile nu se mai uitară la el cu aceeaşi duşmănie cu care răspunseseră la trufia sa, cînd abia catadicsise să le arunce o privire.

7

Omul din celula 134

În seara acestei zile, omul Krüger stătea singur în celula sa. Celula 134 era potrivită ca mărime, golaşă, fără însă a da prilej la nemulţumiri deosebite. Era ora nouă fără opt minute. La nouă lumina avea să se stingă şi gîndurile vor deveni înăbuşitoare şi apăsătoare atunci cînd lumina se va stinge.

În primele zile ale detenţiunii, Martin Krüger se împotrivise din răsputeri. Urlase, faţa lui mare fusese toată numai o gură turbată cu doi ochi rătăciţi deasupra ei. Cu mîinile păroase, strînse pumn, lovise în uşa celulei.

Potolindu-l în cele din urmă prin atitudinea lui rece pe Krüger care îşi ieşise din minţi, avocatul doctor Geyer îi spusese omului istovit că nu are nici un dram de înţelegere pentru asemenea izbucniri de mînie. El însuşi, Geyer, a învăţat, strunindu-se cu asprime, să-şi ţină firea. Treabă defel uşoară cînd cunoşti, cum cunoaşte el, în deplinătatea lor, nedreptatea şi făţărnicia ce-şi fac de cap în acest stat. Ce i se întîmplă lui, omului Krüger, se întîmplă în mii şi mii de cazuri, iar răcnetele, hotărît, nu sînt un mijloc potrivit. În timp ce doctorul Geyer îl biciuise astfel cu vocea lui ascuţită, ner-

voasă, pe Krüger care rămăsese apatic, ca pironit locului, şi-l amenințase totodată cu ochii săi albaştri, pătrunzători, pe sub ochelarii cu sticla groasă, deținutul își venise în fire. Da, era ciudat cum răsfățatul de odinioară răbda, fără să crîcnească, privațiunile puşcăriei. Obişnuit cu fel de fel de comodități, cu baia potrivită la o anumită temperatură, el, omul pe care îl indispunea şi cea mai neînsemnată schimbare în orînduirea odăilor sale, acum îndura fără să cîrtească viața sărăcăcioasă din celulă.

Singur cu sine însuşi, Krüger, aşa din senin, dintr-o ironică superioritate care-l făcea să simtă încarcerarea sa ca pe un episod, neplăcut dar trecător, deseori ba avea accese de furie, ba cădea în neagră deznădejde. În cele două zile de dezbateri se ținuse tare, socotind că toată treaba asta nu merita să fie luată în serios. Cine va îndrăzni să condamne un om ca el, care reprezenta o fală a criticii de artă germane, în temeiul unei depoziții atît de caraghioase ? Originar din Baden, anevoie se putea obişnui cu încăpățînarea păstoasă, cu care locuitorii podişului bavarez dădeau gata pe cel pe care îl urăsc. Nu putea să-şi închipuie cum un procuror zelos ar izbuti să ridice din trăncăneala murdară a unor temeiuri juridice mic-burgheze, cum acest cumsecade furnizor al curții Dirmoser, sau factorul poştal Cortesi, un om de treabă, ar fi în stare să dureze din astfel de vorbe murdare ziduri de temniță pentru el.

Abia azi, în timpul depoziției doamnei consilier de curte Beradt, cînd jalnica poveste a pictoriței Anna Elisabeth Haider căpătase o nuanță atît de respingătoare, pricepu dintr-o dată, nemaipomenit de limpede, situația primejdioasă în care se afla, printre acești bavarezi căpățînoşi. Acum, înțelese brusc seriozitatea încordată a doctorului Geyer. Martin Krüger îşi zugrăvi cu o promptă imaginație icoanele martiriului său : ce-o să se întîmple, cum va trebui să renunțe la plăcutele deprinderi de fiecare zi, la o îndeletnicire ca lumea, la artă, la discuții cu oameni subțiri, la femei, la mese alcătuite cu gust, la binecuvîntata baie de dimineață. Cu o bucurie sentimentală, gustînd contrastele, şi le înfățişă pe toate. Afară — iunie, te întinzi la malul mării pe nisipul însorit, te prinzi în jocul dragostei într-o barcă, goneşti pe şosele albe în maşini colbuite, te tolăneşti în fața unei cabane, cu mădularele plăcut ostenite, sorbind vin, printre piscuri ; în timp ce viața sa va arăta aşa : pereți cenuşii, golaşi, cîțiva metri pătrați jur împrejur, dimineața apă chioară, amintind cafeaua, într-o străchioară de tinichea, peste zi la cheremul unor paznici ursuzi, împuțiți, apoi o jumătate de oră plimbare în curte, apoi iarăşi pereții cenuşii, golaşi, pînă la ora nouă : stingerea luminii. Şi aşa tot anul şi alte cincizeci şi două de săptămîni şi, cine ştie, alte nesfîrşite trei sute şaizeci şi cinci de zile. Mereu, chiar şi atunci cînd îl apucau crizele de furie, toate astea i se păreau un joc

al închipuirii. Cînd se iviseră însă în această dimineaţă pentru întîia oară ca o realitate ce nu putea fi alungată, i se muiase gîtlejul, toată vlaga i se scursese din mădulare, o senzaţie neplăcută de leşin îi întorsese pe dos măruntaiele.

Mai erau patru minute şi jumătate pînă avea să se stingă lumina. Îi era groază de împlinirea ceasului. Şedea pe priciul de dormit, lăsat în jos, în pijama, în jurul său se aflau masa, scaunul, cana cu apă, strachina din email pentru mîncare, hîrdăul alb ca să-şi facă trebuinţele. Cu mîinile pe genunchi, cu falca de jos uşor căzută, nu mai arăta de loc primejdios.

După ce Anna Elisabeth Haider îşi făcuse singură seama în chip atît de urît, el nu o văzuse moartă. Pe vremea aceea se afla în Spania, pentru a duce la bun sfîrşit lucrarea sa despre pictura spaniolă, şi era, la drept vorbind, mulţumit că nu fuseseră împreună în cel din urmă, nenorocit răstimp al vieţii ei. Ciudat lucru un om să-şi ia viaţa, de neînţeles pentru dînsul ; refuzase să cugete asupra acestui fapt. Acum, în 4 iunie, ora nouă fără trei minute, nu mai putu să alunge aceste gînduri. Chipul fetei moarte Anna Elisabeth Haider nu părăsea celula 134, deşi mai ardea lumina, deşi Krüger ştia neîndoios că ar trebui să se gîndească la lucruri mult mai însemnate, şi anume cum să facă faţă acestui proces cu totul şi cu totul fără noimă.

Nu minţise. Într-adevăr, n-o însoţise în seara pomenită pe fată în locuinţa ei, nici nu se culcase vreodată cu ea. Sub privirile pătrunzătoare, adulmecînde, albastre ale doctorului Geyer i se deslușiseră pricinile. De fapt, întîmplător numai nu se culcase cu ea, cum făcuse cu alte femei. La început nu avusese prilejul, oarecare împrejurări dinafară fiind potrivnice. Mai pe urmă fata pictase tabloul acela şi, drept urmare, nici el nu ştia de ce, îi pierise cheful. Pictura fusese prea prezentă, îl lămuri pe doctorul Geyer.

Îi stăruia dinaintea ochilor, cum cobora sărind treptele — sărea mult prea mult pentru făptura ei atît de feminină — vedea aievea faţa lată şi rotundă, obrazul de ţărăncuţă, cu părul des, blond, cam neîngrijit, şi ochii cenuşii cu o tulburătoare expresie de adîncime şi absenţă pe figura ei, altminteri naivă. Nu era uşor să te apropii de ea ; rămînea fără nădejde înstrăinată de lume, cu totul indiferentă faţă de cele înconjurătoare, atîta vreme cît cuţitul nu-i ajungea la os, din cale-afară de dezordonată şi compromiţător de şlampăt îmbrăcată. Pe lîngă asta, din timp în timp, o apucau căldurile, o sălbăticie a simţurilor care îl stingherea mult. În pofida acestei senzaţii nesuferite, instinctul lui artistic ce nu da greş fusese însă atras de flacăra ei creatoare care, într-o epocă ceţoasă, îşi croia dibuind drum, anevoios, dar sigur. Căci o considerase pe această femeie închisă, neplăcută, care era tocmai prototipul a ceea ce oraşul înţelegea

prin boemă şi care se întreţinea din greu, din lecţiile de desen, predate, fără tragere de inimă şi cînd avea chef, la o şcoală de stat, ei bine, o considerase pe această femeie drept unul dintre puţinii artişti înnăscuţi ai vremii. Crea cu trudă, cu poticniri şi prăbuşiri, distrugea mereu ceea ce zămislise, ţelurile ei, maniera ei erau greu de pătruns ; dar simţise în toate astea ceva cu neputinţă de abătut, ceva unic, organic. Poate tocmai vocaţia ei artistică să-l fi împiedicat s-o ia în braţe ca pe o femeie, fără multe mofturi, cum se purtase cu atîtea altele. Asta o făcuse să sufere şi, dat fiind ciudata lui pasivitate faţă de dînsa, îşi pescuise bărbaţii fără să aleagă prea mult. Pînă în ziua cînd, din pricina unor abateri în slujba de la şcoală, dar înainte de toate din pricina achiziţionării, prin stăruinţa lui, a tabloului pentru Galeriile de stat, fusese pornită acţiunea disciplinară împotriva pictoriţei, în decursul căreia el depusese acel jurămînt nenorocit, ce se dovedise pe deasupra şi inutil.

Căci, bineînţeles — ceea ce ar fi trebuit neapărat prevăzut în această ţară — în ciuda depoziţiei sale favorabile, fata fusese declarată vinovată. Krüger plecase în Spania, nemaiaştepînd încheierea acţiunii disciplinare, fără să prevină urmările pe care, cu o cunoaştere mai temeinică a oamenilor, ar fi trebuit, de asemenea, să le prevadă. Era, la urma urmei, lesne de priceput că, descotorosindu-se pentru un timp de angaralele lui din Germania, dorea să aibă linişte, să se dăruiască operei sale ; de aceea lăsase vorbă să nu i se trimită poşta sosită acasă. Dar nu era mai puţin lesne de priceput că fata, după ce îi scrisese de cîteva ori, pierzîndu-şi capul, se sinucisese cu gaz aerian. Cînd s-a întors, era moartă şi cenuşă. Doamna consilier de curte Beradt, cu care a avut o întrevedere neplăcută, pentru rînduirea moştenirii, ce consta în scrisori şi tablouri — dinspre partea rudelor nefiind decît o soră care vădea puţin interes — s-a purtat cu nemaipomenită duşmănie. Însemnările fuseseră confiscate de autorităţile judecătoreşti. Rămăseseră doar cîteva desene ; picturile, de bună seamă, le distrusese moarta. Un paznic al Galeriei de stat declarase că, o zi înaintea morţii, domnişoara Haider zăbovise acolo în faţa tabloului ei atît de tulburată că bătea la ochi ; cînd, în sfîrşit, văzînd că se tot holbează prosteşte, paznicul a încercat să intre în vorbă cu ea, fata i-a dat, de fapt fără nici un rost, un bacşiş de nouă mărci. Ceea ce doamna consilier de curte Beradt dezaprobase cu toată tăria. Căci mai rămăseseră de achitat unele datorii. Răposata nu fusese cu chiria la zi, mai stricase cîte ceva în camerele locuite de dînsa, deci datora bani pentru reparaţii, şi, pe deasupra, nota de plată a gazului fusese peste măsură de ridicată, asta mai ales în urma sfîrşitului ei.

Mai era jumătate de minut pînă la nouă. Doctorul Krüger nu izbuti să aducă fata aievea înaintea ochilor. Se strădui, aproape temător, să şi-o închipuie cum sta într-un colţ al divanului, trăgînd din ţigară, neglijent tolănită, sau cum trecea strada cu paşi mărunţi, cu faţa încordată, fără umbrelă, cînd ploua cu găleata, sau cum, la dans, molatică şi totodată ciudat de grea, îţi atîrna de braţ. Dar tabloul le covîrşea pe toate, nu stăruia decît el.

Lumina se stinsese, aerul din celulă era înăbuşitor, mîinile îi erau fierbinţi, pătura îl zgîria neplăcut. Ridică gulerul cît mai în sus, trase pantalonii cît mai în jos. Închise ochii, iar îi deschise, lungit aici, în noaptea apăsătoare.

Era prea moale, prea puţin energic, iată cauza tuturor relelor. Reprezentări atavice îi dădură ghes, acum noaptea. Ele însemnau osîndă şi ispită. Se lăsase purtat de dorinţe, nu se stăpînea. Nu-şi îndeplinise cu destulă grijă îndatoririle impuse de talentul lui. Îi mersese prea bine, asta-i. Totul îi picase de-a gata. Rareori dusese lipsă de bani; cu înfăţişarea lui agreabilă, femeile îl răsfăţaseră, talentul lui avea darul să placă, stilul lui se adaptase, cu mlădiere şi pricepere, la operele de artă pe care urmărise să le apropie cititorilor. Concepţiile mai tăioase, mai puţin cuminţi şi le ţinuse tăinuite. În lucrările lui nu se găsea, ce-i drept, nici un cuvînt pe care nu l-ar fi putut apăra cu conştiinţa împăcată, dar lipseau multe din cele neplăcute auzului, din cele anevoie de exprimat. Existau concepţii pe care le bănuia, dar pe care le ocolea. Faţă de sine, şi mai ales faţă de alţii. Nu avea decît un singur prieten adevărat: Kaspar Pröckl, inginer la „Uzinele de automobile din Bavaria", un om întunecat, un pic dezordonat, cu puternice înclinaţii politice şi artistice, plin de fanatism şi cu o voinţă nemaipomenit de dîrză. Kaspar Pröckl îl cicălea adesea, scos din sărite de lenevia lăuntrică a lui Martin, şi uneori, în faţa privirilor neliniştitoare ale acestui tînăr care, de altfel, ţinea mult la el, lui Krüger i se părea că e un escroc.

Dar nu-şi dovedise credinţa în cauza sa? Nu depusese oare mărturie? Nu zăcea aici tocmai pentru că depusese mărturie, pentru că susţinuse tablourile pe care le socotea valoroase?

Bun. Dar cum stăteau lucrurile cu *Iosif şi fraţii săi?* Fusese o istorie încîlcită şi la început se purtase aşa cum trebuia. I se adusese o reproducere fotografică a tabloului, în jurul picturii se ţesuse mare taină şi se făcuse vîlvă grozavă. Autorul, chipurile, era bolnav, ura oamenii, te-nţelegeai greu cu el, aşa spunea lumea. Abia izbutiseră a-l îndupleca să nu distrugă pînza, aşa cum se mai întîmplase. Reproducerea fotografică fusese făcută fără ştiinţa acestuia şi, fără-ndoială, împotriva voinţei lui. Artistul, cuprins de sentimentul nebunesc al neputinţei sale şi al nimicniciei oricărei îndelet-

niciri artistice în acest veac, se pierdea într-o muncă neroadă pentru o bucată de pîine, ca mărunt funcţionar tehnic. Toate nădejdile erau puse în intervenţia sa, a lui Martin Krüger, ale cărui lucrări pictorul le preţuia.

Astfel se întîmplase că, sub impresia copleşitoare a tabloului, omul Krüger se dezlănţuise cu neînfrînat avînt să pună pe roate treaba. Bineînţeles că nici nu apucase să-l vadă la faţă pe pictor. Dar de pictură avusese grijă. Primejduindu-şi în mod serios slujba, îl pusese pe ministru înaintea alternativei de a-l da afară sau de a achiziţiona tabloul. După aceea, cînd i se anunţase, triumfător, preţul pipărat al pînzei, îl înduplecase cu multă stăruinţă pe nesuferitul Reindl, fabricantul de automobile, să pună la bătaie o grămadă de parale. Pînă aici se purtase în faţa oricărei instanţe ca un om dintr-o bucată. Dar mai departe ? Peste acest mai-departe trecuse întotdeauna cu uşurinţă, se complăcuse în a-şi face idei cam neguroase. Acum, în noaptea celulei 134, năduşind şi încolţit, îşi încleştă dinţii, reconstitui toată istoria, se sili să nu închidă ochii în faţa firelor urzelii.

Se întîmplase aşa. O dată pînza atîrnată în Galerie, el obosise. Pe cînd pentru pînzele unor pictori spanioli mediocri găsise fraze sugestive, pentru *Iosif şi fraţii săi* nu-i veniseră în minte cuvintele potrivite. Se mulţumise să debiteze generalităţi. Ar fi fost de datoria lui să ajute şi pe alţii la înţelegerea acestei opere, pe care o înţelesese atît de bine, să o zugrăvească din nou în cuvinte, pentru a o pune în lumină. Dar încordarea era dureroasă ; să transpui pictura *Iosif şi fraţii săi* în cuvinte era cheltuială de nervi şi el se lenevise prea tare. Dacă acest lucru putea fi socotit drept condamnabilă delăsare, fapta urîtă, pe veci de neiertat, s-a întîmplat după aceea. Cînd a venit la cîrmă ministrul Flaucher, acest idiot înceţoşat s-a făcut luntre şi punte pentru a înlătura tabloul din Galerie. I s-a dat de înţeles lui Krüger să-şi ia un concediu mai îndelungat. Lucru binevenit ; căci i-a oferit răgazul ca să-şi termine cartea despre pictorii spanioli. Cînd s-a întors, pînza *Iosif şi fraţii săi* sau *Dreptatea* era scoasă, înlocuită cu cîteva picturi cuminţi care, de netăgăduit, slujeau de minune la întregirea colecţiilor. Ştiuse că o să se întîmple aşa încă înainte de a pleca în concediu. Nu s-a suflat o vorbă despre asta, dar fusese încredinţat că face un tîrg necinstit, că primise concediul în schimbul consimţămîntului pasiv la urîta trădare faţă de pictorul Landholzer şi faţă de opera sa.

Acum, în celula 134, în timp ce-şi vorbea astfel, cu cuvinte seci, tresări, răsuflînd greu pe nas. Multe îl împresuraseră, zi de zi. Multe din cele ce trebuiau săvîrşite nu le săvîrşise. Dar nu era Dumnezeu, n-avea decît două mîini, o inimă şi un creier, şi era prea de ajuns că săvîrşise cîte unele din cele ce trebuiau săvîrşite.

— Cîte unele, mormăi el într-o doară, cîte unele, nu tot.

Dar nici sunetul cuvintelor nu putea să spulbere încredinţarea că şi acestea erau greşite. I se ivi dinaintea ochilor imaginea tînărului său prieten, a lui Kaspar Pröckl, faţa nebărbierită, uscăţivă, cu ochii adînc înfundaţi în orbite, cu puternicul os zigomatic. Se simţi neajutorat, se întoarse pe partea cealaltă.

Dar ce naiba are de-a face istoria *Iosif şi fraţii săi* cu afurisitul lui ghinion ? Îşi ieşise din fire, nu glumă, dacă se muncea acum cu tot soiul de concepte de natură mitologică ; aşa de pildă acelea despre vină, ispăşire, providenţă. Un altul în situaţia lui ar fi izbutit s-o scoată mai bine la capăt ? Ar fi trebuit să meargă mai departe, să meargă pînă la ultimele limite. Era un păcătos, era un leneş. Nu a mers pînă la ultimele limite. Cine nu merge pînă la ultimele limite e un leneş.

Paşii paznicului se tîrşîiau monoton pe sală, înaintea uşii. Desluşi bine de tot nouă paşi, apoi nouă mai înceţi, pe urmă se pierdură.

Da, era un leneş, un păcătos, pe drept trimis în faţa judecăţii, deşi furnizorul curţii Dirmoser şi negustorul de mobilă veche Lechner nu bănuiau din care pricini. A priceput prea bine cum stau lucrurile cu *Iosif şi fraţii săi.* Nu era o operă rotunjită, desăvîrşită, tot ce se poate. Dar a avut prilejul să pună în lumină un pictor, hărăzit unei generaţii poate o singură dată, şi-a dat seama de acest prilej şi, lăsător, l-a pierdut.

Nu alcătuise cîndva, pe jumătate în joacă — ce nu făcea el pe jumătate în joacă — scara sa de valori ? Da, odată, într-o zi ploioasă, plimbîndu-se cu Johanna în liniştitul parc al unui castel, într-un peisaj subalpin bavarez, îi lămurise această scară. Parcul tuns al castelului regal gemea de sculpturi mitologice asemenea celor de la Versailles. Urcase pe una dintre jivinele acelea de lemn, o încălecase. Anotimpul nu era prielnic, însera şi ei erau singurii străini pe insulă. Şi aşa, pe greabănul de lemn al jivinei mitologice, îi desluşise scara de valori a existenţei sale. Întîi, jos de tot, era confortul, împărăţia plăcerilor de fiecare zi. Apoi, un pic mai sus, veneau călătoriile, bucuria faţă de curcubeul nesfîrşit al lumii. Apoi, şi mai sus, se aflau femeile, toate obiectele desfătărilor rafinate. Şi o treaptă mai sus, se lăfăia succesul. Da, succesul era bun, succesul avea gust bun. Dar toate acestea erau trepte de jos. Deasupra lor stăteau prietenul său Kaspar Pröckl, şi ea, Johanna Krain. Dar, sincer vorbind, nici aceasta nu era încununarea. Încununarea, culmea culmilor, era munca sa.

Stînd la picioarele lui, Johanna ascultase dusă pe gînduri, în burniţă. Dar înainte de a-i fi putut răspunde, ieşise ca din pămînt paznicul castelului, cu un cîine cît toate zilele, şi îl întrebase de ce

s-a cocoţat pe opera de artă. Călăritul pe opere de artă, spusese el, este strict interzis. Martin Krüger coborîse de pe mitologia din lemn, îşi prezentase legitimaţia, şi paznicul stătuse smirnă în faţa directorului Pinacotecii de stat, lăsîndu-se cu supunere lămurit, că, pentru studierea unor asemenea opere de artă, e nevoie să le încaleci.

Da, ciudat că Johanna Krain rezistă de patru ani să fie împreună cu el. O vedea aievea, faţa ei lată cu pielea întinsă tare de tot, părul bătînd în castaniu, strîns cu îndărătnicie, împotriva modei, sprîncenele întunecate deasupra ochilor mari, cenuşii, imprudenţi. Era ciudat că a fost în stare să-l rabde atîta vreme în atmosfera ei de o limpezime cristalină. Nu trebuie să fii neapărat puternica, dreapta Johanna Krain, pentru a-ţi da seama, chiar din comportarea lui în istoria aceea cu *Iosif şi fraţii săi,* că luarea sa de atitudine fusese tare şubredă şi lipsită de energie. Da, acesta mi-e omul, se avîntă cu nemaipomenită însufleţire într-o treabă ; dar atunci cînd venise vorba să stăruie, să-şi dovedească destoinicia vreme îndelungată, o tulise, nehotărît, pe uşa compromisurilor.

Deodată îl străfulgeră dorul năprasnic s-o vadă pe Johanna. Căutase obrazul ei puternic, lat, în sala tribunalului, printre multe alte chipuri. În zadar. Pesemne, nesuferitul doctor Geyer, numai el, din pricina cine ştie căror chichiţe avocăţeşti, o împiedicase să fie de faţă. Şi nici nu trebuia să depună mărturie. Nu vrea el, Martin Krüger, ca Johanna să depună mărturie. Ceea ce şi arătase în două-trei rînduri. Nu vrea ca Johanna să fie amestecată în afacerea asta murdară din care oricine nu poate ieşi decît întinat.

Dar omul din celula 134 nu se putea împotrivi să-şi închipuie, iar şi iar, imaginaţia lucrînd repede, cum o să fie atunci cînd Johanna, cu vocea ei degajată, va depune mărturie în favoarea sa. Ar fi o nespus de amară dezamăgire dacă doctorul Geyer i-ar lua drept bune vorbele şi ar renunţa la Johanna Krain. L-ar unge la inimă dacă Johanna le-ar spune în faţă părerea ei indivizilor acelora, săraci cu duhul, dacă procesul s-ar nărui în searbădul său neant, dacă ar veni cu toţii să-i ceară iertare. Cu ministrul Flaucher în frunte, acest cap pîclos. Vai, el, Krüger, n-are să-şi dea atunci ifose. Fără pic de patos, zîmbind pe sub mustaţă, o să strîngă mîna pocăită a bătrînului dobitoc, bucuros că, de aci înainte, de bine, de rău, vor trebui să-i acorde o mai mare independenţă în slujba lui.

Oricum, e foarte trist că nu o poate vedea în aceste zile pe Johanna. Prevăzătorul, mult prea încrezătorul doctor Geyer e de părere că ar putea ştirbi efectul depoziţiei ei, dacă ar ieşi la iveală că a fost, tocmai în aceste zile, adesea împreună cu dînsul. Puterea pe care i-ar insufla-o omului Krüger prezenţa Johannei nu putea fi, bineînţeles, luată în seamă. Aproape cu ură omul Krüger se gîndi

la ochii avocatului : limpezi, adulmecători, pe sub sticla groasă a ochelarilor.

Dar faptul că Johanna stă alături de el, atît de neobosit şi de aproape, este o mare adeverire. Da, greşise odată. Dar acum este iarăşi pe calea cea bună, o să descurce iţele. Să iasă numai teafăr din povestea asta jalnică. Atunci o să-i dea de urmă, fie şi în cea mai depărtată Siberie, tabloului *Iosif şi fraţii săi,* şi, ceea ce este şi mai important, îl va scoate din pămînt, din iarbă verde pe pictorul Landholzer. Va căuta, dîrz, fanatic, laolaltă cu tînărul Kaspar Pröckl. Ei bine, cu afurisitele sale apucături de mormoloc, de odinioară, s-a isprăvit o dată pentru totdeauna !

Din nou paşii paznicului. Nouă paşi apăsaţi, nouă paşi tiptili, pe urmă nu se mai aude nimic. Dar cu asemenea gînduri pătura zgîrie mai puţin, aşa că se culcă liniştit pe partea stîngă, fără să-i pese de slăbiciunea inimii. Oboseala firească birui nervozitatea stîrnită de întunericul celulii, şi adormi cu un zîmbet fugar, împăcat.

8

Avocatul doctor Geyer opinează

Avocatul doctor Siegbert Geyer poruncise menajerei să-l scoale la ora opt fix şi duminica — zi în care nu aveau loc dezbateri. Fiecare ceas, şi al acestei duminici, este drămuit. Trebuie să o primească pe martora Krain, trebuie să dea o fugă pînă la „Tractirul tirolez" — care, duminică dimineaţa, este un fel de club neutru pentru politicienii micului land — spre a-i feri de prostii pe prietenii săi de partid, altminteri nu prea dibaci. Înainte de toate, însă, va trebui să zăbovească asupra manuscrisului său: *Istoria nedreptăţii în landul Bavaria, de la armistiţiul, din 1918 pînă în zilele noastre.*

Cînd îl trezi vocea lăcrimos-răguşită a menajerei Agnes, sări din pat printr-o zvîcnire a voinţei, mădularele dîndu-i cu greu ascultare. În baie, gîndurile i se destinseră, scăpate din chingile logicii tăioase căreia îşi supunea cugetul.

Cine să-şi dea seama de truda cu care îşi reînnoia, îşi hrănea, făcea să freamăte, zi de zi, renumitul său sînge rece de om superior, energia sa limpede ? La drept vorbind, nu era el o fire contemplativă, nepotrivită unei asemenea activităţi clocotitoare ? Tare frumos ar fi să te retragi la ţară, departe de vînzoleala meseriei şi a politicii, să te mărgineşti la scrisul teoretic despre politică.

Va găsi azi răgazul să lucreze la *Istoria nedreptății?* Al naibii de greu, să nu te mai gîndești la omul Krüger și la tine. Odată și odată, de-ar fi să dea o carte ca lumea, va trebui să tragă oblonul și să se sihăstrească, pentru cîteva luni, într-un loc liniștit.

Din păcate, știa ce s-ar alege de asemenea încercare. Bălăcindu-se agale în apa caldă, cu un zîmbet funest în jurul buzelor subțiri, se gîndea la strădaniile de odinioară, pentru a fugi de forfota dimprejur care îl scotea din fire. Totdeauna, după două săptămîni de tihnă cîmpenească, îl cuprindea dorul de corespondența sa, de ziare, de conferințe juridice, politice. Se prăpădise de dor să stea în sala tribunalului, la tribuna Landtagului [1], și să privească figurile oamenilor care-l ascultau numai ochi și urechi. Deși știa că sînt iluzorii impresiile pe care le isca, era greu să te lipsești de ele.

Avocatul doctor Geyer se bălăcea în cadă, mădularele îi pluteau lin în apa verzuie. Se gîndi la cartea *Drept, politică, istorie,* marea carte pe care o va scrie într-o bună zi. Se gîndi cu însuflețire la unele formulări pe care le găsise, fericite inspirații, închise ochii, zîmbi. Încă din vremea studenției se îndeletnicise cu întocmirea ei. Era încredințat că *Drept, politică, istorie* va fi o carte bună, ce va cuprinde lucruri mai multe și mai de seamă decît acele pe care le-ar putea rosti la bară sau în parlament. Va avea o înrîurire și asupra unor oameni mai de soi decît judecătorii sau deputații, mai știi, s-ar putea să ajungă odată în mîna unuia care să-i transpună gîndurile în faptă. Culesese materiale, le triase, le rînduise. An de an le clasa altfel, schimba punctajul și concepția de bază. Amînase munca propriu-zisă care l-ar fi acaparat în întregime. Se apucase, în cele din urmă, de lucrarea mai mărunță, de *Istoria nedreptății în landul Bavaria,* adormindu-și mustrările ce și le făcea cu searbăda dezvinovățire că aceasta ar fi doar o scriere pregătitoare pentru opera de căpetenie. Dar în sinea lui, nu acum făcînd baie, ci în clipele calme ale cunoașterii, își dădea seama că nicicînd nu va fi în stare să împlinească opera de căpetenie, că se va vînzoli, cît va trăi, între mica politică de zi cu zi și avocatură, fărîmițîndu-și în chip ridicol uriașa rîvnă în preocupări mărunte.

Avocatul doctor Siegbert Geyer își frecă pielea subțire, foarte albă, cu o perie rece, de cauciuc, se fricționă. Ochii îi scăpărară iarăși cu licărul lor tăios, ca o cange. Aberații teoretice. Nerozii.

[1] În perioada în care se petrece acțiunea, Germania era alcătuită din mai multe provincii *(Länder)* și fiecare *Land* își avea parlamentul său, denumit Landtag.

Nu-i face bine să zacă atîta în apa caldă. Trebuie să-şi strunească gîndurile, să se ocupe de acuzatul Krüger.

Îi era lehamite de temperamentul sangvin, neînfrînat al lui Krüger. Dar oricîtă silă îi stîrnea acest Martin Krüger, obiect al încălcării legii, oricît de zadarnică era apărarea dreptăţii împotriva unui stat al nedreptăţii, se simţea totuşi la largul său că depune mărturie, că întreprinde ceva, că scoate la iveală un caz singular, într-o lumină vie, să-l vadă toată lumea.

Luă micul dejun, în grabă, cu gîndurile aiurea, vîrînd în gură dumicaţi mari, mestecînd zdravăn. Menajera Agnes, ciolănoasă, cu faţa gălbejită, se învîrtea în jurul lui, îl ocăra să mănînce mai încet, căci zorul ăsta nu-i prieşte. Bineînţeles că şi-a pus şi azi hainele acelea vechi, îngrozitoare ; costumul nou pe care i-l pregătise nici nu-l băgase în seamă. Şedea aşa, într-o parte, incomod, nici n-o asculta, mesteca, îşi mînjea veşmintele, arunca o privire peste articolele din ziarele pe care i le trimisese, cu sublinierile cuvenite, secretarul său, de la birou. Iar avea privirea aceea ageră, clarvăzătoare, din sala tribunalului. Numeroase ziare îi publicaseră portretul. Privi poza, nasul subţire, cocîrjat, pometii obrajilor colţuroşi, bărbia ieşită în afară exagerat. Nu încape îndoială că astăzi este recunoscut ca unul dintre cei mai buni avocaţi din Bavaria. Ar fi trebuit să-şi ia tălpăşiţa din acest oraş inert, să plece la Berlin. Nimeni nu putea să priceapă că se mulţumea cu locul de deputat în parlamentul acestui land mititel, că nu se avînta în politica înaltă. Fără doar şi poate, se încăpăţînase să se măsoare, într-o luptă neroadă, cu acest dictator de duzină, cu Klenk, evident că se încăpăţînase să acorde importanţă succeselor lui iluzorii, neînsemnate, în această ţară măruntă.

Întorcînd altă pagină de ziar, doctorul Geyer tresări înspăimîntat, ca atunci, în sala tribunalului, cînd îl zăpăcise rîsul neruşinat de nerod al juratului von Dellmaier. Ţinea în mînă un ziar de prînz berlinez ; caricaturistul foii făcuse, cu obrăznicie şi îndemînare, portretele juraţilor din procesul Krüger. Erau capete de-o mediocritate fără de nădejde, stupiditatea lor fiind prinsă în cîteva trăsături, nemilos de convingător ; în frunte, cît toate zilele, întrecînd alte două capete, se afla caricatura agentului de asigurare von Dellmaier, acel chip vînturatic, sfidător, uscăţiv, pe care avocatul trebuia să-l vadă acum înaintea ochilor dimineţi în şir, ceas de ceas. Îl scotea mereu din impasibilitatea sa, nu prea uşor cucerită. Căci, oriunde se afla Dellmaier, era şi Erich pe-aproape ; băieţii ăştia, pe cît erau de puţin vrednici de încredere în toate celelalte privinţe, pe atîta se învredniciseră de încredere în ce priveşte nedespărţita lor prietenie. Erich ! Avocatul cumpănise tot ce era în legătură cu complexul Erich, desluşise tot, spusese tot. Era

un lucru încheiat. Pentru totdeauna. Dar știa că atunci cînd va păși înainte-i băiatul în carne și oase — odată și odată tot va sta în fața lui și-i va vorbi — în clipa aceea, nimic n-are să fie isprăvit. Ținea ziarul în mînă, mîna cealaltă, gata-gata să ducă la gură un sandviș din care mîncase o jumătate, începepenise la mijlocul drumului. Își pironi privirea asupra desenului, asupra celor cîteva linii care înfățișau fața obraznică, batjocoritoare, vînturatică a juratului. Apoi, dintr-o zvîcnire, își smulse căutătura de pe foaia de ziar, își porunci să nu se mai gîndească la acest Dellmaier, și cu atît mai puțin la fratele de cruce al acestui Dellmaier, la Erich, la băiat, la feciorul său.

În timp ce înfuleca micul dejun, apăru Johanna Krain. Cum intră în cameră, cu pasul iute, apăsat, într-un taior de culoarea smîntînii, care îi cuprindea desăvîrșit trupul vînjos de sportivă, bine făcut, cu fața cutezătoare, mare, arsă de soare, avocatul se simți înfiorat de asemănarea ei cu cineva la care nu voia să se gîndească. Se minună, ca de obicei cînd o vedea, că această fată puternică, hotărîtă, s-a putut lega de pururi nestatornicul Krüger.

Johanna îi ceru voie să deschidă fereastra ; ziua de iunie năvăli în odaia neprimitoare, cu aer îmbîcsit. Tînăra femeie se așeză pe unul din scaunele înguste, reci, cu spetează pe care înțepeneai, puse acolo într-o doară. Îndeobște nereceptiv la asemenea stări sufletești, doctorul Geyer socoti, în crîmpeiul unei clipe, că n-ar strica dacă cineva s-ar gîndi să-i facă locuința nițel mai luminoasă.

Ațintindu-și asupra lui ochii hotărîți, cenușii, Johanna îl rugă să-și ia gustarea și ascultă cu luare-aminte explicațiile privitoare la situația în care se afla procesul. Aruncîndu-i în treacăt, din cînd în cînd, căutături tăioase, iscoditoare, rupînd pîinea, strîngînd firimiturile, doctorul Geyer o lămuri că, de pe urma depoziției șoferului Ratzenberger, procesul poate fi considerat ca fără perspective. A pune la îndoială bună-credința șoferului ar fi avut, poate, un rost în fața unui alt complet de judecată. Instanța de acum nu admite discutarea felului cum s-a ajuns la depoziție.

— Și mărturia mea ? întrebă Johanna, după o tăcere scurtă.

Ridicînd pentru o clipă ochii, lopătînd cu linguriță în oul dinaintea sa, avocatul preciză ceea ce Johanna îi împărtășise mai de mult.

— Vreți, așadar, să declarați că în noaptea în cauză, în 23 spre 24 februarie, Martin Krüger a venit în vizită și s-a culcat cu dumneavoastră ?

Johanna tăcu.

— Nu cred că e necesar să vă aduc la cunoștință, spuse avocatul, ațintindu-și iar fulgerător asupra Johannei privirile pe sub lentilele groase ale ochelarilor, că prin această mărturie nu dobîn-

dim cine ştie ce lucru. Faptul că doctorul Krüger a fost la dumneavoastră în noaptea pomenită nu anulează, în sine, depoziţia şoferului.

— I se poate da crezare ?

— I se va da crezare, rosti sec avocatul. Socot că este mai nimerit să renunţaţi la depoziţia dumneavoastră. Ei bine, doctorul Krüger a fost în cursul nopţii la dumneavoastră, dar aceasta nu exclude posibilitatea că s-a aflat mai înainte la domnişoara Haider. Acuzarea îşi va însuşi, bineînţeles, punctul de vedere că a fost şi la dumneavoastră.

Johanna tăcea ; perpendicular deasupra nasului i se iviseră trei cute mici, încordate, pe fruntea altminteri netedă. Avocatul fărîmiţa o bucată de pîine.

— Nu cred că judecătorii şi juraţii se vor lăsa influenţaţi de depoziţia dumneavoastră. Dimpotrivă, s-ar putea să aibă o înrîurire puţin favorabilă, dacă s-ar adeveri că acuzatul a întreţinut legături şi cu dumneavoastră. Depoziţia n-are să fie prea plăcută pentru dumneavoastră, spuse Geyer deodată, cu voce limpede, prinzînd-o iar în cangea căutăturii lui. Or să vă descoase, vor cere amănunte. Opinez să renunţaţi la depoziţie.

— Vreau să depun mărturie, îi aruncă în faţă fata, cu încăpăţînare. Cînd se uita la cineva răsucea mereu capul. Doresc să depun mărturie, întări ea răspicat, nu-mi pot închipui...

— Trăiţi de suficient timp în acest oraş, o întrerupse nerăbdător avocatul. Puteţi să calculaţi cu precizie matematică efectul pe care îl va avea mărturisirea dumneavoastră.

Johanna nu se clintea, îndîrjită. Gura mare, cu buzele strînse, se ţuguia roşie pe faţa ei arsă de soare. Avocatul îi atrase atenţia că însuşi Krüger nu doreşte ca ea să depună mărturie.

— Ah, asta nu-i decît un gest, spuse Johanna, pe negîndite, în timp ce-i înflorea un surîs pe buze. Cînd vrea ceva cu tot înadinsul, face întîi pe politicosul şi se sclifoseşte.

— Mă voi strădui, bineînţeles, o încredinţă doctorul Geyer, să scot din depoziţia dumneavoastră tot ce se poate scoate. Sînteţi curajoasă, nici vorbă, adăugă el cu un zîmbet funest, căci măgulelile nu-i intrau în obicei. Vă daţi seama, sper, de latura penibilă a depoziţiei dumneavoastră ? întrebă el iarăşi fără înconjur.

— Da, spuse Johanna Krain, răsuflînd greu. Voi ţine piept, spuse ea.

— Opinez, totuşi, să renunţaţi la depoziţie, stărui îndărătnic avocatul. N-are să fie, credeţi-mă, de nici un folos.

Menajera Agnes intră, uscăţivă, lălîie, cu obraz gălbejit, îmbătrînit înainte de vreme. Îşi aţinti cu bănuitoare curiozitate ochii negri, tăioşi, asupra tinerei femei. Strînse ticăit vasele — marfă ieftină, cu desene albastre, de la „Întreprinderile de ceramică din

Germania de Sud — Ludwig Hessreiter şi fiul" — schimbă faţa de masă, în timp ce doctorul Geyer şi Johanna Krain tăceau.

— Vă puteţi aminti, întrebă, după plecarea menajerei, avocatul, la ce oră de noapte a venit în vizită doctorul Krüger ? Mă refer la ora precisă.

Johanna chibzui.

— E mult de-atunci, spuse ea.

— Asta ştim şi noi, răspunse doctorul Geyer.

— Dar, să vedeţi, şoferul Ratzenberger, de pildă, ţine totuşi minte ora precisă. L-am întrebat la ce oră a coborît din maşină doctorul Krüger. Puţin după ora două, mi-a răspuns. Nu s-a pus temei pe această mărturie, dar ea se află consemnată în procesul-verbal.

— Îmi voi verifica memoria, răspunse încet Johanna Krain. Hai să zicem că mi-aş aduce aminte că Martin Krüger a venit la mine chiar la ora două ? spuse ea, reflectînd cu încordare.

— În cazul acesta, cel puţin depoziţia şoferului ar fi serios zdruncinată, replică numaidecît avocatul. Luă în mînă ziarul, îl despături, în aşa fel că ieşi la iveală desenul cu capetele juraţilor, chipul vînturatic al lui von Dellmaier. Se prea poate că şi atunci îi vor da mai degrabă crezare şoferului decît dumitale, adăugă, împăturind iarăşi cu migală ziarul. Oricum, dacă v-aţi aduce aminte, atunci mărturia dumneavoastră ar avea rost.

— Îmi voi verifica memoria, spuse Johanna şi se ridică de pe scaun.

Iat-o în picioare, cu faţa mare, luminoasă, cu ochii cenuşii, netemători, deasupra nasului în vînt, cu gura puternică, o fată bavareză, voinică, hotărîtă să-şi pună pielea în joc pentru nesocotitul ei prieten, să-l scoată din încurcătura fără noimă.

— Într-un cuvînt, stărui avocatul, opinez să renunţaţi la depoziţia dumneavoastră. Mai cu seamă dacă ar fi să nu vă puteţi aminti ora precisă.

Johanna puse mîna ei cam lată, cu pori mari, în mîna subţire, cu pielea străvezie a avocatului, apoi plecă.

De la fereastra încăperii alăturate o însoţi cu privirea menajera Agnes, a cărei faţă gălbejită era ascunsă de o claie de păr negru. Înfrigurată, pătimaşă, o urmărea cum păşea, înfiptă şi apăsat, în taiorul de culoarea smîntînii, bine croit, prin soarele de iunie.

Doctorul Geyer stătea, topit să-i plîngi de milă, la masa acoperită cu ziare răvăşite. Fata asta Krain nu era de nasul lui Krüger. Fata asta Krain, deşi bavareză, cu faţa lată de bavareză, vorbind nedezmînţitul, lăţitul dialect bavarez, semăna cu cineva anume. Dar nu voia să se gîndească la asemănări, nici la băiat şi nici la mama băiatului. Era moartă, toată povestea îşi trăise traiul, era încheiată.

Se ridică de la masă cu un uşor oftat. Văzu că îşi mînjise de sus pînă jos costumul. Sună. Menajera Agnes dădu buzna. Se răsti la ea, învinuind-o că atunci cînd nu e nevoie iscodeşte într-una primprejur, iar cînd e nevoie de ea, nu-i pe nicăieri.

Cu glas înţepat, menajera orăcăi răspunsul, dînd într-una din gură. De-ar binevoi măcar acum să-şi pună costumul cuvenit, pe care i-l pregătise, spuse ea. Dar el n-o mai auzea, se trînti pe scaun, mîzgăli niscaiva însemnări sau cine ştie ce înfloriturі pe marginea unui ziar.

Vreme îndelungată, după ce menajera plecase din cameră, continuă să şadă aşa, neclintit. Îl dureau ochii, genele uşor inflamate şi le ţinea închise pe sub ochelarii groşi. Părea bătrîn şi obosit şi, cu toată stăpînirea de sine, gîndindu-se la martora Krain, nu se putea împiedica să se gîndească totodată la o anume Ellis Bornhaak, o fată germană din nord, care murise mai de mult.

9

Politicieni din podişul Bavariei

Deşi frumoasa zi de duminică îi îndemna pe mulţi către lacuri şi înspre munţi, în această dimineaţă de iunie „Tractirul tirolez" era înţesat de lume. Ferestrele fuseseră larg deschise întru întîmpinarea soarelui, dar în marea încăpere domnea un clarobscur plăcut. Fumul gros al ţigărilor de foi stăruia deasupra meselor trainice de lemn. Oamenii mîncau de zor cîrnăciori de porc fripţi, care ţi se topeau în gură, sau hăpăiau caltaboşi de-un lat de palmă, plini de zeamă, în timp ce vînturau judecăţi cu miez, discutînd asupra concepţiilor despre lume, despre artă, despre politică.

Duminică dimineaţa veneau la „Tractirul tirolez" mai cu seamă politicieni. Şedeau aici în hainele lor negre de zile mari, grozăvindu-se. Bavaria era un stat autonom: să fii om politic bavarez înseamnă ceva.

În vremea aceea, Europa era împărţită în numeroase state de sine-stătătoare, suverane, dintre care unul era Reichul german, iar Reichul, la rîndul său, era împărţit în optsprezece state federale. Deşi potrivit structurii lor economice erau de mult provincii, aceste aşa-numite Ländere, în frunte cu landul Bavaria, vegheau pizmaşe foc asupra independenţei lor statale. Aveau tradiţia lor, simţămintele lor istorice, particularităţile lor originare, guvernele lor separate. Optzeci de miniştri, două mii trei sute şaizeci şi cinci de deputaţi cîrmuiau în Germania. Aceşti domni cu titluri pompoase

din guvernele Länderelor, aceşti preşedinţi de state, miniştri de stat, deputaţi ai Landtagurilor, nu voiau să dispară sau, în cazul cel mai bun, să ajungă slujbaşi ai unei provincii. În ruptul capului nu voiau să înţeleagă că Länderele lor erau pe cale să ajungă nişte provincii ale Reichului, se împotriveau din răsputeri, flecăreau, cîrmuiau, gospodăreau, pentru a face dovada propriei lor importanţe în domeniul politicii de stat. Miniştrii şi deputaţii bavarezi făceau pe conducătorii în lupta aceasta a Länderelor împotriva Reichului. Scorneau pentru cauza independenţei statelor federale cele mai savuroase expresii. Nu le ajungeai cu prăjina la nas.

Semeţia aceasta se răsfrîngea şi asupra domnilor din opoziţie, ciracii de partid ai doctorului Geyer, cu toate că, după litera programului, combăteau separatismul bavarez. Şi dînşii, ca rezultat al structurii politice a Reichului german, se credeau oarecum buricul politicii de mare anvergură, nu-şi mai încăpeau în piele, iar în aceste dimineţi de duminică la „Tractirul tirolez" se simţeau cu deosebire la largul lor.

Politicienii opoziţiei stăteau nu în mica şi un pic mai costisitoarea încăpere alăturată, ci, cît mai popular, în sala principală, ticsită de lume. Străin, subţirel, cu faţa trudită, doctorul Geyer şedea între conducătorii fracţiunii sale: domnii Josef Wieninger şi Ambros Gruner. De cum intrase aruncase o privire în camera de alături, unde obişnuia să zăbovească ministrul justiţiei. Dar nu-l zărise pe Klenk, ci doar pe mătăhălosul doctor Flaucher. Niţel dezamăgit că potrivnicul nu e de faţă, dar, ostenit cum era, bucuros că nu va trebui să se războiască, dădea, repede şi fără plăcere, vinul pe gît, privea prin fumăraie capetele comesenilor. Josef Wieninger avea căpăţîna rotundă, obişnuită pe aceste meleaguri; din faţa albă-trandafirie, de om bălai, priveau ochi blajini, spălăciţi; încet, împăciuitor, morfolea printre cîrnaţi frînturi de fraze. Ambros Gruner, în schimb, îşi purta ţanţoş mustaţa în furculiţă, avea mişcări sfidătoare, îşi ţinea burdihanul ţeapăn ca un plutonier-major, şi-l freca de masă. Plesnea guvernul cu vorbe şfichiuitoare. Ce avea de căutat doctorul Geyer printre aceşti oameni? Ştia prea bine că, deşi se deosebeau mult în purtările lor, aceşti doi bărbaţi vor reacţiona deopotrivă la momelile ministrului cultelor, că se vor lăsa ademeniţi de necioplitele, tihnitele reguli de conduită. Aveau acelaşi fond sufletesc, erau prinşi, în pofida pălăvrăgelii socialiste, cu viscozitatea terciului, în mrejele aceleiaşi ideologii ţărăneşti.

Din camera alăturată răzbătea limpede glasul mîrîit al doctorului Flaucher. La masa lui se încinseseră discuţii gălăgioase despre Bismarck, despre privilegiul băncilor de emisiune bavareze, despre cauza morţii faraonului Tutankamon, de curînd dezgropat,

despre virtuţile berii de fabricaţie specială, despre politica Rusiei Sovietice în ce priveşte comunicaţiile, despre guşa bavareză endemică, despre expresionism [1], despre bucătăria restaurantului de la Starnberger See. Discuţia revenea însă mereu la nudul Annei Elisabeth Haider. De la Galeria Novodny se răspîndise zvonul că tabloul s-ar fi vîndut, vîndut la München, unei personalităţi cu mare trecere şi la un preţ pipărat. Cui, nu se spunea. Lumea bănuia că ar fi baronul Reindl, marele industriaş. Se vînturau presupuneri ba ici, ba colo. Se purtau discuţii aprinse despre calităţile picturii. Doctorul Matthäi, scriitorul, va publica în numărul următor al revistei sale poezia despre care îi vorbise ieri consilierului comercial Hessreiter, o şi avea în cap, spunea cu glas tare versurile viguroase, muşcătoare. Izbucneau închegate, răutăcioase, din faţa sa hăcuită de lovituri de sabie ; prin monoclu cerceta, ca un dulău lacom, impresia stîrnită. Lumea hohotea, închina în cinstea lui. Poetul, ţinînd iarăşi pipa între dinţi, se aşează la locul său, plictisit, satisfăcut. Dar doctorul Pfisterer, celălalt scriitor aflat la masă, găsi poezia cinică. Fu de părere că, dacă n-ar fi fost atît de hăituită, Anna Elisabeth Haider s-ar fi întors negreşit la o artă sănătoasă. Ca şi doctorul Lorenz Matthäi, doctorul Pfisterer purta o jachetă tiroleză cenuşie ; scria şi el povestiri nesfîrşite despre viaţa din munţii bavarezi, care se bucurau de succes peste tot în Reich. Povestirile sale erau optimiste, mişcătoare, înălţau sufletul ; credea nestrămutat în lamura bună a omului, dar nu credea în ceea ce avea bun în el doctorul Matthäi, pe care îl ura. Cei doi oameni de litere bavarezi şedeau unul în faţa celuilalt, şi sîngele li se urca la cap ; se măsurau prin monocluri cu ochii lor mici ; butucănosul, cu faţa harcea-parcea, îşi ţinea fruntea plecată ; celălalt, stîrnit, puţin stîngaci, îşi repezea înainte pămătuful bărbii cu fire roşcovane.

Se răsteau unii la alţii, ţipînd ca din gură de şarpe. Biruitoare în hărmălaie rămase în cele din urmă, deşi nu era prea tare, vocea profesorului Balthasar von Osternacher. Eleganţa ei mlădioasă, stăruitoare, acoperea glasurile celelalte, asmuţite împotriva fetei moarte. Nu era oare un răzvrătit ? Nu se bătuse întotdeauna pentru libertatea neîngrădită a artei şi în zugrăvirea eroticului ? Dar o astfel de pictură nu era decît un act fiziologic, limpede ca lumina zilei, satisfacerea prin sine însăşi a unei femei nesatisfăcute şi nu avea nimic de-a face cu arta.

[1] În perioada în care se petrece acţiunea romanului, făcea vîlvă, îndeosebi în Germania, expresionismul, curent artistic născut la hotarul dintre secolul al XIX-lea şi cel de al XX-lea. Adepţii expresionismului proclamă lumea subiectivă a artistului drept singura realitate, iar exprimarea acestei lumi subiective drept principalul ţel al artei.

Rezemată de tejghea, chelneriţa Zenzi asculta ; văzu cu îngrijorare cum, în zelul lui, profesorul von Osternacher lăsa cîrnăciorii să i se răcească. Cunoştea bine preţuirea de care se bucurau muşteriii ei obişnuiţi în ochii lumii şi ai cunoscătorilor. Prindea multe, nu era greu să le pui cap la cap. Ar fi putut da explicaţii surprinzătoare, temeinice despre o grămadă de fapte privitoare la politică, economie, artă. Ştia şi de ce profesorul von Osternacher tuna şi fulgera şi lăsa cîrnăciorii să i se răcească.

Era cineva profesorul ; prinsese rădăcini în istoria artei, era om de vază şi plătit cu nemiluita, mai cu seamă dincolo de Ocean. Cînd îi rosteau numele, vizitatorii străini bulbucau ochii, a mirare şi veneraţie. Dar chelneriţa Zenzi ţinea minte cum se schimonosise faţa profesorului cînd într-o zi un amic îi şoptise la ureche că doctorul Krüger ar fi spus despre dînsul că este un decorator talentat ; pentru ea era limpede că achiziţionarea tabloului ridicat în slăvi de acest om — pe deasupra achiziţionat de un münchenez şi la un preţ mare — era privită de profesor drept jignire personală. Ea îl cunoştea pînă-n rărunchi, mai bine chiar decît nevasta şi fiica lui. Da, fusese într-adevăr cîndva răzvrătit, dar se anchilozase în manierismul său, dovedit mai pe urmă a fi fost o toană la modă. Îmbătrînise ; cînd credea că nu e privit — chelneriţei Zenzi nu-i scăpa asta — avea spatele încovoiat. Femeia aceasta ştia ce voiau să spună ocările sale. De fapt, nu ceilalţi erau ţinta atacurilor, ci îl împingea, îl pişca, îl sîcîia propria sa decădere. Atunci se purta cu el mai matern ca oricînd, îl îmblînzea pînă ce, răguşit de atîta ceartă, se năpustea asupra cîrnăciorilor răciţi.

În larma gîlcevii generale, pică o maşină nou-nouţă, de un verde-închis. Din ea coborî, cu figura-i de ţăran, cu o expresie de blajină şiretenie, cu aspre cute, strălucitoare, Andreas Greiderer, autorul *Crucifixului*. Se îndreptă încrezător spre masa marilor săi confraţi. Fusese totdeauna văzut cu ochi buni aici, nici vorbă să-l privească vreunul drept concurent ; hazul lui ţărănesc, şi nerod şi isteţ, iscusinţa cu care mînuia muzicuţa îi chezăşuiseră un locşor printre ceilalţi. În ziua aceea însă, cum se apropie de masă, aruncînd cu blîndeţe o vorbă de duh despre succesul nemaipomenit care dase peste el, se lovi de feţe aspre, ferecate. Nu se văzu pic de bunăvoinţă în a strînge rîndurile, nimeni nu-i oferi loc. Se făcu linişte, dinspre berăria cea mare de pe partea cealaltă a pieţei, răzbi zvon de alămuri, auzindu-se o molcomă melodie populară, despre credinciosul Hofer ce zace-n lanţuri la Mantua. Încurcat, dîndu-şi seama de impresia ce o stîrnise, pictorul Greiderer bătu în retragere, intră în încăperea cea mare a cîrciumii, dădu peste cei din opoziţie. În alte împrejurări, domnii Wieninger şi Gruner l-ar fi primit, în chip ostentativ, cu braţele deschise

în mijlocul lor pe pictorul dușmănit de ministrul cultelor ; dar azi doreau să plece cît de curînd, presupunînd, pe bună dreptate, că atîta vreme cît nu se descotorosesc de dînsul n-are să se aleagă nimic de obișnuita, hazos-bătăioasa întrunire de duminică cu grangurii de alături. Erau, așadar, din ce în ce mai scumpi la vorbă, beau, fumau, se mărgineau la cîte un hm ! și ha ! Multă vreme pictorul nu pricepu că bat șaua să priceapă iapa, el fiind pricina atmosferei înghețate, dar în cele din urmă, făcîndu-se lumină în mintea lui, plecă în mașina de-un verde-închis, în timp ce toți îl însoțeau cu privirile.

Și acum, în locul lui, se apropiară în sfîrșit, de masa din încăperea cea mare, Flaucher și poetul doctor Pfisterer. Căci se încetățenise obiceiul ca miniștrii partidului de guvernămînt, măgulind astfel mica burghezie din opoziție, să vină în fiecare duminică, la păhărelul de dimineață, la deputații aflați aci, pentru a se lua, jovial, la harță cu ei. Iată-i, așadar, nas în nas, pe acești politicieni din podișul Bavariei. Stau la taclale, politicoși, se adulmecă prevăzători unii pe alții. Domnul Franz Flaucher, adăpostindu-și bustul masiv, scurt, într-o haină lungă, neagră, ponosită, îi face capul calendar domnului Wieninger ; poetul Pfisterer nu-l slăbește pe Ambros Gruner, îl bate, așa din prietenie, pe umăr.

Doctorul Geyer găsi că cei patru bărbați sînt plămădiți din același aluat, din aluatul stătut al acestor meleaguri : șireți, mărginiți, fără orizont, întortocheați ca și văile din munții lor. Se străduiau să pună surdină glasurilor grosolane, obișnuite să răzbată în hărmălaia întrunirilor zgomotoase, prin negura berii și prin fumul țigărilor de foi proaste, încercau să le facă să sune moderat, îndatoritor, se căzneau să se folosească de o neîndemînatică nemțească literară, prin care țîșnea mereu dialectul aspru, dezlînat. Ședeau trupeși pe jilțurile lor trainice de lemn, își zîmbeau cu politețe necioplită, ai naibii de șireți, fără pic de încredere unii în alții cînd e vorba de afaceri.

Acum discutau despre o problemă de personal. De curînd fusese statornicită o limită de vîrstă. La împlinirea a șaizeci și șase de ani, funcționarii de stat urmau să fie scoși la pensie. Numai în cazuri excepționale guvernul putea să mențină în posturile lor funcționari greu de înlocuit. Ministrul cultelor voia să facă această excepție cu un profesor de istorie de la Universitatea din München, consilierul intim Kahlenegger, care depășise de mult limita de vîrstă. La Universitatea din München ființ au trei catedre de istorie. Una, potrivit clauzelor concordatului încheiat cu papa, atîrnînd de aprobarea episcopală, era, prin urmare, ocupată de un catolic demn de toată încrederea. A doua catedră, menită îndeosebi istoriei Bavariei, era în mod firesc ocupată și ea

de un catolic, demn de toată încrederea. A treia, cea mai reprezentativă, instituită pe vremuri de către regele Max al II-lea [1], pentru marele învăţat Ranke [2], era în prezent deţinută de bătrînul consilier intim Kahlenegger. Acesta îşi închinase întreaga viaţă cercetării legilor biologice care acţionau asupra oraşului München. Strînsese, cu rîvna maniacului, materiale de tot soiul, întîmplări cosmice, date geologice, biologice, paleontologice, raportîndu-le pe toate, nestrămutat, la istoria oraşului său München, pentru a conchide că, dintr-o necesitate firească, oraşul a ajuns o aşezare ţărănească şi că aşezare ţărănească va trebui să rămînă. Pe lîngă aceasta, nu intrase niciodată în contradicţie cu învăţăturile bisericii, ba, dimpotrivă, se dovedise, întotdeauna un catolic demn de toată încrederea. În afara Münchenului, ce-i drept, deşi amănuntele materialelor erau exacte, rezultatul pe care îl dobîndise era socotit derizoriu, căci învăţatul trecuse cu vederea neatîrnarea, independenţa omului faţă de climatul ţinutului, datorită tehnicii şi schimbărilor sociale din ultimele secole. Dacă ieşea la pensie consilierul intim Kahlenegger, facultatea avea de gînd să pună pe cineva care, bineînţeles, ar fi bavarez, dar protestant. Da, într-o carte despre politica dusă de Vatican împotriva Angliei, acest bărbat, ocrotit de universitate, ajunsese la concluzia că măsurile luate de papalitate faţă de regina Elisabeta [3] nu s-ar fi potrivit cu temeiurile moralei creştine, că papa ar fi cunoscut dinainte încercările de a o răpune pe Maria Stuart, şi că le-ar fi încuviinţat. Doctorul Flaucher, aşadar, era hotărît să împiedice această numire şi să-l excepteze pe consilierul intim Kahlenegger de la prevederile limitei de vîrstă.

În timp ce Flaucher, lungind vorba şi cu un dram de exaltare, ridica în slăvi importanţa lui Kahlenegger, doctorul Geyer îl observa pe bătrînul profesor, care sta în odaia de alături, la masa grangurilor. Şedea acolo, lung ca o prăjină, dar greoi, în ciuda faptului că era atît de uscat, cu scăfîrlia sfrijită, subţire, cu nasul teşit, gheboşat, răsucindu-se pe lujerul uscat al gîtului şi căutînd primprejur cu priviri de pasăre, ciudat de tocite, neajutorate. Din cînd în cînd, moşul ridica adînc din gîtlej glasul care, pe cît era de tare, pe atîta suna de vlăguit şi nespus de trudit, şi rostea cîteva fraze, bune de tipar, şiroind ca o apă, văduvite de viaţă. Doctorului Geyer îi trecu prin minte că puterea de judecată a bătrînului secase de mult. Toate cercurile academice ale Germaniei începuseră, încetul cu încetul, să-l ia în derîdere. Căci se

[1] *Maximilian al II-lea* (1811—1864), rege al Bavariei.

[2] *Leopold Ranke* (1795—1886), istoric german, unul dintre iniţiatorii istoriografiei burgheze germane.

[3] Se referă la *Elisabeta Tudor* (1533—1603), regina Angliei.

pusese, în ultimii zece ani, în slujba unei singure idei : cerceta istoria elefantului împăiat din colecţia zoologică de la München, a acelui elefant care, după ce asediul sultanului Soliman al II-lea asupra Vienei fusese respins [1], ajunsese în mîna împăratului Maximilian al II-lea [2], iar, mai tîrziu, acesta îl dăruise ducelui bavarez Albrecht al V-lea [3].

Doctorul Geyer n-avea nimic împotriva lui Kahlenegger, dar era împotriva laudelor exagerate, debitate cu cumsecădenie şi convingere de către Flaucher. Deodată, cu vocea lui subţire, neplăcută, spuse :

— Şi cu cele patru cărţoaie despre elefanţi ale lui Kahlenegger al dumitale, cum rămîne ?

Se făcu tăcere. Apoi, aproape în aceeaşi clipă, răbufniră doctorul Pfisterer şi Flaucher. Pfisterer ridică în slavă cercetările etnografice ale bătrînului consilier intim, cercetări în care se îmbinau ştiinţă şi suflet. Întrebă dacă Geyer crede serios că asemenea cercetări etnografice ar fi apă de ploaie ?

— Nu vrem să facem ţînţar din elefantul lui Kahlenegger, spuse acesta cu blîndeţe.

Flaucher însă, grav, şi dezaprobator, fu de părere că, chiar dacă unii sau alţii s-ar arăta obtuzi faţă de ponderea sufletească a unor cercetări de acest fel, întregul popor respinge hotărît atare concepţii americăneşti. Sufletul neamului ţine la acest elefant, după cum ţine la turlele bisericii Maicii Domnului sau la alt simbol al oraşului. Fireşte, încheie blînd ministrul, nu i-o vom lua în nume de rău domnului deputat Geyer că nu poate arăta înţelegerea cuvenită pentru cele sfinte nouă. Căci asemenea simţăminte sînt numai la îndemîna acelora care au rădăcini în acest pămînt. Şi lăsîndu-l în plata Domnului pe avocat, cu un dispreţ ce aducea a compătimire, îl privi în ochi, tîmp şi încrezător, pe deputatul Wieninger. Apoi aruncă aceeaşi privire, acelaşi cinstit îndemn, deputatului Gruner. Bătrînul cercetător Kahlenegger e demn de veneraţie, spuse el în sfîrşit, demn de veneraţie, şi toţi îşi aţintiră ochii asupra locului unde şedea bătrînul. Încurcat, deputatul Wieninger dădu din cap cu o umbră de duioşie, deputatul Ambros Gruner, cu o mişcare visătoare, îi zvîrli cotarlei ministrului o pieliţă de cîrnat.

Şi aşa, deodată, avocatul doctor Geyer se simţi ciudat de singur. Kahlenegger şi elefantul lui : dincolo de toate antipatiile

[1] Se referă la sultanul *Soliman al II-lea* (1520—1566), care a asediat Viena în anul 1529.

[2] Se referă la *Maximilian al II-lea* (1527—1576), împărat al Germaniei.

[3] Se referă la *Albrecht al V-lea*, duce al Bavariei între 1550—1579.

politice, ministrul reacţionar, scriitorul reacţionar şi deputaţii din opoziţie erau trup şi suflet, patru fii ai podişului bavarez, iar avocatul evreu stătea între ei venetic, stînjenitor, vitreg. Văzu că hainele sale sînt ponosite şi soioase, şi îi fu ruşine. Părăsi încăperea repede, cu stîngăcie. Dinspre berăria mare, aşezată de partea cealaltă a pieţei, răsuna duios, în zvonul alămurilor, vechiul cîntec al oraşului despre verdele rîu Isar şi despre traiul în vecii vecilor tihnit. Cu toate că o blagoslovise cu un bacşiş gras, zărind că o ia atît de iute la picior, chelneriţa Zenzi găsi că e o scîrbă de om şi că, de fapt, n-avea ce căuta acolo. Şi îi turnă din nou vin în pahar consilierului intim Kahlenegger, pe jumătate adormit.

Biroul, menit să cuprindă mulţi oameni, de obicei plin de vînzoleala funcţionarilor şi de ţăcănitul maşinilor de scris, zăcea azi, în liniştea duminicii, jalnic şi fără de viaţă. În aer plutea miros de hîrţoage, de fum, de ţigări stinse. Soarele puternic lumina fiecare fir de praf din încăperea sărăcăcioasă şi zăbovea, de-ţi ardea ochii, pe masa de lucru în neorînduială, presărată cu scrum. Avocatul scoase oftînd manuscrisul îndesat, îşi aprinse o ţigară de foi ; în lumina orbitoare păru bătrîn, iar pielea sa subţire, albătrandafirie, zbîrcită. Şi scria, expunea, punea cap la cap date şi cifre, dovedea prin documente acea multiplă istorie a nedreptăţii în landul Bavaria, în perioada pe care o trata. Scria, fuma ; ţigara de foi se stinsese, scria : nepărtinitor, cumpănit, cu rîvnă, deznădăjduit.

10

Pictorul Alonso Cano (1601—1667)

La aceeaşi oră, omul Krüger şedea în celula 134. Avea dinaintea lui o reuşită reproducere a autoportretului pictorului spaniol Alonso Cano, aflat în muzeul din Cádiz. Nu i-ar fi venit greu să spună cîte ceva demn de ţinut minte despre acest autoportret. Idealismul lăsător, talentul care îi îngăduia să lucreze atît de uşor, încît din lenevie nu dăduse tot ce era în stare să dea, găunoşenia decorativă, ei bine, n-ar fi fost lipsit de farmec să arăţi cum toate astea reieşeau din portretul omului cultivat, distins, cîtuşi de puţin comun. Dar lui Martin Krüger frazele i se conturau goale şi şterse — pictura îl molipsise — nu găsea acel punct de plecare, liniştea şi puterea, pentru a pune în lumină, cu seriozitate, omul şi opera sa.

În strălucirea orbitoare, mica celulă părea în ziua aceea din cale-afară de sărăcăcioasă şi golaşă. Krüger se gîndea la oraşul Cádiz care, scăldat de apele mării, se ivea alb şi distinct în bătaia soarelui. Nu se simţea prost, dar găunos, fără aripi. Masa, scaunul, priciul ridicat, dat de perete, hîrdăul alb şi printre ele capul distins al pictorului Cano, cu barba cînepie, îngrijită, ca de filfizon, pe un fundal decorativ, roşietic-ruginiu. Deţinutul îşi spunea gînditor că puţin importă fundalul în faţa căruia te afli, fie el un perete cenuşiu de temniţă, un asemenea tablou sau asemenea fraze, aşa cum le aşterne acum pe hîrtie.

Fu introdus Kaspar Pröckl. Tînărul inginer se uită dezaprobator, cu ochii adînciţi în orbite, arzători, la pictura lui Alonso Cano. Avea înţelegere pentru sensibilitatea cu care Martin Krüger putea să împărtăşească altora propriul simţămînt de trăire, de copleşire ce-l trezeşte o pictură. Dar era convins că talentatul său prieten apucase o cale greşită. El, Kaspar Pröckl, vedea cu totul alta menirea esteticii în această epocă. Mustindu-i mintea de teoriile deceniului contemporan, care socotea că economicul se află la temelia şi în miezul tuturor evenimentelor mondiale, era încredinţat că, înainte de toate, estetica trebuie să cerceteze funcţia artei într-o societate socialistă. Avînd de urmărit obiective mai importante, marxismul nu făurise, lucru de iertat, reprezentarea acestei funcţii. Însemnătatea esteticii în acest deceniu se întemeia pe convingerea că, pentru întîia oară de la crearea ei, pierzîndu-şi caracterul de ierbar sterp, putea să ajungă, legată fiind de ştiinţele sociale, o disciplină vie, să desţelenească pămîntul pe care să rodească arta proletară. El, tînăr, înflăcărat, cuprins de dorinţa de a acţiona pe tărîmul artei, se străduia să-i arate lui Krüger, pe care îl îndrăgea, calea cea bună.

Faptul că se afla aci autoportretul lui Alonso Cano îl supăra mult. Îl compătimise pe Krüger că avusese nenorocul să se prindă în iţele politicii bavareze. Pe urmă, însă, aproape că îi păruse bine ; trăsese nădejde că Martin Krüger, simţind pe propria sa piele vicisitudinile prezentelor stări de lucruri, trezindu-se speriat din huzurul în care se lăfăia, se va apropia de dînsul. Aşa că se uită lung la tablou, cu ochii adînciţi în vînjoasa arcadă zigomatică a feţei sale uscăţive, nebărbierite. Dar nu spuse nimic. Mai mult, aduse numaidecît vorba de scopul vizitei lui. Baronul Reindl, patronul „Uzinelor de automobile din Bavaria", unde era angajat, era un ins dezgustător ; dar mare amator de artă. Se bucura de multă trecere. Kaspar Pröckl l-ar putea îndupleca să pună o vorbă bună pentru Krüger. Omul Krüger însă nu nutrea cine ştie ce nădejde. Îl ştia bine pe domnul von Reindl şi avea impresia că acesta nu prea îl are la inimă. Curînd de tot, ca

adesea în discuţiile lor, Martin Krüger şi Kaspar Pröckl se abătură de la subiectul imediat, dezbătură perspectivele şi realităţile artei în statul bolşevic. Cînd ora de vizită a lui Kaspar Pröckl se încheie, trebuiră să se înţeleagă în două minute, cu sufletul la gură, asupra celor mai grabnice demersuri pe care Kaspar Pröckl urma să le facă pentru prietenul său.

După ce tînărul ieşise pe uşă, Krüger simţi o însufleţire şi o vioiciune neobişnuite. Cu o mişcare a mîinii, mătură de pe masă reproducerea picturii. Aşternu pe hîrtie unele gînduri pe care întrevederea i le trezise în minte. Îşi aminti, fireşte, abia după aceea, lucrurile mai importante. Zîmbea : nu era un semn rău. Scria vioi, bărbăteşte, convingător, cum rareori izbutise să scrie. Era cu atîta rîvnă pus pe treabă, încît abia atunci cînd paznicul îi aduse cina îşi dădu seama din nou unde se afla.

11

Ministrul justiţiei călătoreşte prin ţara sa

În aceeaşi duminică, ministrul Otto Klenk se îndrepta pe podişul alpin bavarez, de-un colorit verde şi galben, spre munţi. Bărbatul voinic nu conducea prea grăbit. Adia o boare uşoară, pe care viteza o prefăcea în răcoare binecuvîntată ; şoselele aproape că nu erau colbuite. Maşina se avînta printr-o pădure deasă. Îmbrăcat într-un costum de munte din ţesătură groasă, Klenk se lăsa bucuros în voia vitezei.

Cu faţa roşcovană şi cu puternicele sale mădulare destinse, ţinînd pipa în gură, conducea maşina cu o dezinvoltură puţin obişnuită pe aceste meleaguri. Frumoasă era ţara, trainice, bine conturate, se desfăşurau priveliştile în aerul tare, limpede ! Era prielnic să trăieşti în acest aer tare : nu-ţi făceai gînduri de prisos, te hurducai toată ziua pe drum de munte, pe drum de vale ; trebuia să-ţi potriveşti răsuflarea. Vînt, zăpadă, soare îţi tăbăceau pielea şi sufletul. Klenk poruncise să-l întîmpine guardul silvic, deoarece dorea să treacă prin pădure. Se gîndea cu plăcere la masa simplă pe care i-o va servi Veronika. De altfel, va trebui în curînd să mai vadă ce face Simon, feciorul lui şi al ei, pe care îl oploşise la Banca din Allertshausen. Era un pezevenghi şi jumătate, care dădea de furcă celor în jurul său. Lui — lui Klenk — îi plăcea asta. Veronika se dovedea o muiere înţelegătoare, nu-i împuia urechile din pricina diavolului de băiat. Altminteri, le

rînduise toate grozav de bine. Nevastă-sa, capra bicisnică, stearpă, nu-i pune beţe-n roate, e bucuroasă că se poartă cu dînsa cu un soi de compătimire şugubeaţă.

Maşina luneca pe marginea unui lac întins ce-ţi fura ochii. Pe maluri se cocoţau dealurile, în spatele lor se zărea voioasa şerpuire a munţilor.

Îl depăşi un autobuz confortabil. Înăuntru se afla un grup de oameni cu înfăţişare exotică. Ce de străini călătoresc acum prin ţară ! Nu de mult, citise într-un studiu că circulaţia din ce în ce mai intensă ar trebui în mod necesar să aibă drept urmare un fel de nouă migraţiune a popoarelor. Tipul ce prinde rădăcină, sedentar e pe cale să fie înlocuit, desfiinţat, de tipul uşor de urnit, nomad. Se spunea acolo că s-ar pregăti o mare şi generală amestecătură, ba chiar ar fi început.

Ministrul privi batjocoritor, în silă, în urma maşinii cu călători exotici. Ei bine, din fericire, nu-i va fi dat să apuce acele vremuri frumoase ! Nu avea, în sine, nimic împotriva străinilor. S-ar putea ca, bunăoară, chinezii să fie reprezentanţii unei culturi mult mai vechi, mult mai mature, decît bavarezii. Dar lui îi plac găluştile şi caltaboşii mai mult decît aripioarele de rechin prăjite, ce să-i faci, se desfată mai degrabă cu cărţile lui Lorenz Matthäi decît cu cele ale lui Li Tai-pe [1]. Nici pomeneală, să se lase devorat de o cultură străină.

O tăbliţă comemorativă aşezată pe marginea drumului, aşa cum se aflau cu miile pe şoselele bavareze, în memoria cîte unuia, pierit într-un accident, şi pe care nu le luase niciodată în seamă, îi atrăsese atenţia. Opri, cercetă cu luare-aminte naiva zugrăveală ţărănească ce înfăţişa expresiv pe un onorabil agricultor de cincizeci şi patru de ani, căzut în prăpastie, împreună cu carul cu fîn. Dedesubt, o inscripţie stîngaci versificată îi cerea călătorului să se roage pentru sufletul ţăranului ce s-a săvîrşit din viaţă. Domnul are să se îndure de el, căci a avut parte de-o soaţă care, încă pe pămînt, i-a preschimbat pînă şi cîrciuma în iad. Ministrul citi, zîmbind, stihurile şiret stîngace care se tocmeau cu Dumnezeu, făcîndu-i semn cu ochiul. Sufletul îi era copleşit de asemenea lucruri. Ca mulţi compatrioţi ai lui, se îndeletnicise dintotdeauna cu dragoste şi seriozitate cu astfel de probleme. Ştia o grămadă de curiozităţi cu privire la istoria şi etnografia Bavariei. Ştia, bunăoară, întocmai de ce îl cheamă Klenk, şi nu Glenk sau Klenck,

[1] *Li Tai-pe* (701—762), unul dintre cei mai mari poeţi clasici chinezi.

şi era în stare să întreţină cu scriitorul Matthäi, cel mai bun cunoscător pe acest tărîm, o dispută argumentată, care să dureze ore în şir, despre cele mai mărunte nuanţe dialectale.

Altă maşină opri lîngă a sa. Un curios cercetă zugrăveala şi inscripţia, o gură nebavareză rosti stihurile anevoie şi fără să le pătrundă. Un german din nord, nici vorbă. Sînt acum aci aproape mai mulţi străini decît pămînteni. Hotelurile şi barurile pentru străini strîvesc de-a dreptul casele băştinaşilor. Într-o zi va trebui neapărat să arunce o privire asupra statisticilor, să vadă cîţi nebavarezi s-au pripăşit pe aceste meleaguri de la război încoace.

Plecă mai departe cu viteză sporită, ţinuta îi deveni ţeapănă. Se gîndi pe neaşteptate la avocatul doctor Geyer. Îi apăru dinaintea ochilor capul lui blond-roşcat, cu pielea subţire, căutătura sa sfredelitoare pe sub ochelarii groşi, mîinile fără astîmpăr, cu greu stăpînite. Auzi aproape aievea glasul limpede, neplăcut. Doctorul Klenk muşcă de muştiucul pipei. Dacă vreodată l-ar prinde în bătaia puştii, ciur l-ar face. Logica, drepturile omului, unitatea Reichului, democraţia, secolul douăzeci, puncte de vedere europene ; spanac. Răsuflă greu prin buzele strînse, mîrîi ca o jivină stîrnită împotriva vrăjmaşului. Cum poate să priceapă un înfumurat ca alde Geyer, asemenea cîrciogar şi carierist, asemenea ovrei puchinos, ce e bun în Bavaria şi pentru Bavaria. Nimeni nu l-a poftit. Aici nimeni nu doreşte să i se arate mai-binele. Iar cînd un caraghios ca ăsta se bagă cu mintea-i de mucava în treburile noastre, poate doar să ni se acrească berea.

Cum se afla iar sub cerul limpede, înalt al zilei de iunie bavareze, mînia i se spulberă. Ministrul doctor Klenk este un om cu scaun la cap, un om tobă de carte. Jurist de mîna-ntîi, trăgîndu-se dintr-o familie înstărită, de veche cultură, care din generaţie în generaţie dăruise ţării înalţi slujbaşi, cunoscător de oameni şi bun specialist, ar fi putut, nici vorbă, dacă ar fi vrut, să-i facă dreptate doctorului Geyer. Dar nici nu-i trece prin cap să vrea.

Ajunsese la capătul sudic al întinsului lac. Munţii se profilau minunat, cu contururile clare, albaştri şi verzi. Era o vreme ce te umplea de bucurie ; era tare plăcut să călătoreşti. Acceleră ; stînd tihnit, destins, la volan, lăsa să-i fugă gîndurile într-aiurea, nişte jucării de copii viu colorate ca şi priveliştea limpede, în culori tari.

Un tablou îţi spune ceva sau nu-ţi spune nimic, nu trebuie să faci atîta tevatură în jurul lui, ca Krüger. Oricum, acest Krüger e un tip descuiat la cap. Cum de s-a prins, gugumanul, în sforăriile politicii bavareze ? Cine-l pune să se răzvrătească ? De ce

nu-şi ţine, vita încălţată, pliscul ? Cine naiba l-a pus ? Cînd e vorba de trebuşoare bavareze, ei bine, domnul meu, acolo nimeni să nu-şi vîre nasul.

Flaucher, care tot sare cu gura, e bineînţeles un dobitoc. E strigător la cer că în actualul guvern nu sînt decît proşti. Cînd te gîndeşti că putuseră să aleagă şi alţii, de mîna-ntîi. Îi era uşor să indice trei-patru nume. De ce n-are drept colegi inşi ca bătrînul conte Rothenkamp, om subţire, care s-a retras în castelul său din munţi, în Chiemgau, pe tăcute, prevăzător, şi pleacă din cînd în cînd la Roma, făcînd politică secretă cu diplomaţii Vaticanului, alteori la Berchtesgaden [1], la principele moştenitor Maximilian ? De ce rămîne în umbră Reindl, bonzul de la „Uzinele de automobile din Bavaria" care, prin legăturile sale cu puternicul concern din Ruhr, stăpîneşte industria ţării ? Să nu mai vorbim de doctorul Bichler, isteţul conducător agrarian, vulpoiul bătrîn care face pe niznaiul, şi n-aude, n-a vede. Dar vai şi-amar de ministrul sau deputatul care ar întreprinde ceva sau ar scoate un cuvîntel măcar, fără directivele lui. Bineînţeles, aceştia, bonzii adevăraţi, se ţin departe, rămîn în umbră. Răspunderea o poartă ceştialalţi, oameni de ispravă, niţel mărginiţi şi, dragă Doamne, nu prea independenţi.

Iată şi moşia lui Toni Riedler. Omul s-a retras din politica oficială. Trăise din plin, atîta vreme cît fusese diplomat bavarez, trecuse cu bine anii războiului şi cei de după război, se chivernisise şi după aceea. Acum a pus osînză, are o a treia maşină, o frumuseţe de automobil italian, o liotă de copii din flori, se distrează cu organizarea unor asociaţii ilegale, asupra cărora lui, Klenk, îi vine greu să închidă ochii. Cam întrecem măsura cu plozii din flori în Bavaria noastră Superioară, atît de bigotă : avem un procentaj mai mare decît restul Europei centrale. Ce ghinion pe Krüger că stă la închisoare pentru că s-a culcat cu o femeie. Murdară treabă, să faci politică bavareză oficială ; ceilalţi care trag într-adevăr sforile, din umbră, au mîinile curate. Şi numărul omorurilor este, după ultimele statistici, la sud de Dunăre şi azi încă mai mare decît în orice altă parte a Reichului. Nu ni-e ruşine cu criminalitatea noastră ; sînt cifre grăitoare. Plesnim de vitalitate, mai încape vorbă ?

Hop ! Cît p-aci era să-l trîntească la pămînt pe biciclist. Indicatorul de viteză arăta nouăzeci de kilometri.

[1] Localitate în Munţii Bavariei.

— Cască ochii, boule, maimuță împăiată ! se răsti el la biciclistul speriat, cu o vorbă din partea locului, răspunzîndu-i la înjurătură.

Cel mai bine te înțelegi cu cîinii. Bicicliștii sînt tot ce poate fi mai tîmpit pe lumea asta. Zîmbea la gîndul că, dintre toate orașele Germaniei, Münchenul are cel mai mare procentaj de bicicliști. Ce haz — haz de necazul lui — ar mai face toată presa de opoziție dacă l-ar paște vreodată nenorocul să calce un biciclist.

Ar fi putut să ia cu el noua ediție a *Filozofiei dreptului.* La vînătoare, la pîndă, obișnuia să citească, iar filozofia dreptului îl interesa. Era inițiat în problemele încîlcite ale eteronomiei [1] și autonomiei [2], ale legalității și moralității, ale teoriei organice și teoriei contractuale [3]. Uimea uneori parlamentul cu vreun citat puțin cunoscut, dar cît se poate de adecvat. Își putea îngădui să se ocupe de asemenea probleme. E distractiv. Mai mare hazul.

— Suprastructură i-de-o-lo-gi-că, îngăimă el, în bătaia ușoară a vîntului, ca pentru sine, rînjind, gustînd silabele, și apăsă pe accelerator.

Teorie în sus, teorie în jos : el este legiuitorul și, dacă stă să se gîndească bine — potrivit unei faimoase cugetări — biblioteci întregi devin maculatură.

Scîrboasă mutră are acest Geyer ! Ce pramatie grețoasă ! Ce pișicher cu istericale ! Și lui Toni Riedler are să-i vină de hac într-o bună zi. Ce mai parvenit, umflat în pene. Da, filozofia dreptului. Cîmp larg. El, Klenk, nu face dreptate, nici nu nedreptățește pe cineva. E pus să ferească țara de tot ce este dăunător. Ca medicul veterinar care prescrie doctorii împotriva febrei aftoase.

Vîntul s-a întețit. Imediat după-masă va porni cu Alois, hăitașul, spre foișorul de vînătoare. Apăsă pe accelerator, își scoase șapca de pe cap, lăsă boarea să-i mîngîie scăfîrlia aproape pleșuvă. Cu pipa în gură, călătorea cu poftă prin țara sa, atent, mulțumit.

[1], [2] Concepții opuse una alteia din sfera filozofiei dreptului burghez, cea de-a doua presupunînd dreptul indivizilor și organizațiilor sociale de a se cîrmui singure.

[3] Teorii din sfera filozofiei dreptului burghez ; teoria organică o dreptului, care s-a născut în secolul al XIX-lea în Germania și Anglia, pune semnul egalității între fenomenele biologice și cele sociale, încercînd să justifice și să prezinte orînduirea capitalistă drept un rezultat necesar al jocului unor „legi eterne". Teoria contractuală se străduiește să explice originea statului și a dreptului prin încheierea așa-zisului contract social, care presupune, conform teoriei lui J.-J. Rousseau, că în „starea naturală" toți oamenii erau egali și nu cunoșteau asuprirea socială, mizeria și nedreptatea.

A doua zi, procurorul îşi jucă atuul, cerînd citirea unor anumite hîrtii, rămase de la răposata Anna Elisabeth Haider. Aceste hîrtii le confiscaseră autorităţile judecătoreşti, scurt timp după sinuciderea fetei, şi nimeni nu cunoştea conţinutul lor, în afara magistraţilor.

Un slujbaş al grefei dădea citire hîrtiilor. Erau părţi dintr-un jurnal intim şi scrisori neexpediate. Scrisul energic al moartei, care obişnuia să folosească o peniţă ascuţită de tot, cerneală violetă şi bucăţi de hîrtie oarecare, fusese, ca măsură de prevedere, copiat la maşină, astfel ca grefierul să se poată descurca la citit. Din gura slujbaşului, gură copilărească, blajină, cu o mustăcioară ce năzuia zadarnic să pară ţanţoşă, aflară judecători, juraţi, ziarişti, public, află apărătorul doctor Geyer şi află omul Krüger însuşi, pentru întîia oară, aceste mărturii aruncate, pentru el, din praştia unui suflet întunecat. Grefierul, nici vorbă, parcursese hîrtiile mai înainte, ca să nu se facă de rîs în şedinţă publică. Totuşi, avea de-a face aci cu lucruri cu care nu era deprins şi se simţea şi în atenţia tuturor, important şi totodată stînjenit ; năduşea uşor, citea poticnindu-se, dregîndu-şi mereu glasul, cu pronunţie dialectală. Ascultînd pentru prima oară aceste cuvinte grele, răscolitoare, din asemenea gură şi în asemenea împrejurare, acuzatului Krüger nu-i era uşor să-şi păstreze imobilitatea feţei, aşa cum ar fi fost necesar.

Din maldărul materialului, procurorul alesese două frînturi de jurnal şi o scrisoare neterminată. Într-un stil apăsător, aidoma picturii răposatei, era vorba de omul Krüger. Cea care scria arăta ce simţise la atingerea acestuia, arăta fără pic de ruşine, cu de-amănuntul şi transpus direct. Ce simţise la atingerea degetelor sale, a gurii sale, a muşchilor săi. Ardea o văpaie mucedă în cuvinte, amestecată în chip ciudat cu atmosfera concepţiilor catolice, avîndu-şi pesemne obîrşia în educaţia făcută la maici, totul plin de o senzualitate întunecată, mereu strînsă în chingi şi răbufnind mereu. Erau cuvinte neobişnuite, strigăte ale unui animal ferecat. Greu de pătruns, părînd în gura grefierului uneori de-a dreptul caraghioase. În nici un caz însă aceste spovedanii nu sunau ca şi cum ar fi fost vorba de legături de prietenie.

Auditoriul se uita la mîinile acuzatului, despre care se vorbea mereu, la buzele sale, la tot acest om Krüger. Simţămîntul respingător că au de-a face cu o nemaipomenită neruşinare, sentiment ce îi năpădea pe unii cînd însemnările intime ale moartei le erau aruncate în faţă, în lumina sălii de tribunal, cu atîtea urechi ciulite,

fu înăbuşit de senzaţionalul afacerii. Aşa cum priveşti la un boxer care, în ultima repriză, primeşte gîfîind cele mai puternice lovituri ale adversarului, urmărind să vezi dacă se mai ţine pe picioare, tot aşa lumea se aştepta să-l vadă pe omul Krüger prăbuşindu-se sub lovitura acestor însemnări. Cu ochii albaştri aţintiţi asupra gurii grefierului, cu buzele sever încleştate, avocatul doctor Geyer nu putu totuşi să împiedice ca, mereu, o roşeaţă fugară să-i fluture peste obrajii a căror expresie şi-o stăpînea anevoie. Blestema felul de a se exprima, ceţos poetic, al fetei moarte, care dădea prilej oricărui adversar să-i răstălmăcească vorbele după bunul plac, spre propriul său folos. Vedea prea bine covîrşitoarea impresie făcută asupra tribunalului, publicului, presei ; nu putea tăgădui că procurorul a tras o lovitură în plin. Chiar şi pe feţele binevoitorilor se putea citi cum, cu fiecare cuvînt, se întărea convingerea că existaseră legături dubioase între omul Krüger şi moartă.

În încheiere, procurorul puse să fie citită o scrisoare a fetei moarte, scrisoare începută, dar niciodată expediată. „Cînd Martin nu e cu ea — stătea scris pe hîrtie — îşi simte tot trupul flacără fumegîndă ; umblă ca scoasă din minţi prin ploaie, se înăbuşă. Nu e în stare să-şi desăvîrşească picturile, stă ceasuri în şir în faţa locuinţei lui Krüger şi în faţa Galeriei naţionale. Ştie că nu o doreşte cu sălbatică evlavie, cum îl doreşte ea. Numai dacă se năruie sub el, simte că trăieşte. Cînd îl aude pe scări, i se moaie genunchii. Dar trec zile pînă vine. Se străduieşte să lucreze, dar nu merge, jalea şi jindul o fac să nu poată prinde nici un chip. Şade aşa, ostenită, cu degetele înfrigurate şi cu buzele arse, şi pe lume nu mai e nimic altceva decît îngrozitoarea, adînca ei tulburare şi tristeţe şi glasul aprig al proprietăresei care cere bani."

Acestor rînduri le-da citire grefierul Johann Hutmüller în sala III a Palatului de Justiţie, în faţa Curţii cu juri, cu participarea încordată a publicului. Unele cucoane îşi ţineau guriţele nerod şi nostim întredeschise, altele ascultau gîfîind, adîncite în gînduri, tulburate că o femeie scrisese unui bărbat asemenea lucruri. Din totdeauna femeile îl priviseră pe masculul Martin Krüger îndelung şi cu plăcere. Dar niciciînd femeile nu-l mîncaseră din ochi, ca în această zi de 5 iunie.

Preşedintele, doctorul Hartl, arbora un zîmbet filozofic, un pic trist. Misivele moartei erau tipice, un document. Aşa erau ei, boemii. N-aveau nici scop în viaţă, nici ambiţie. Îşi luau orice libertate. Vorbeau pe şleau, cu neruşinare, fără să-şi pună frîu. Cu ce se alegeau din toate astea ? De pe urma lor nu rămînea decît mocnire şi mîhnire, un robinet de gaz deschis şi o pictură aţîţătoare, dubioasă. Preşedintele conducea precaut lectura documentelor care dura cam de multişor, îl ajuta îngăduitor pe grefier să treacă hopu-

rile unor cuvinte greu de rostit, avu grijă, cînd afară se iscă o boare lină, să deschidă o fereastră, ca să alunge zăpuşeala zilei de iunie.

Procurorul gusta citirea hîrtiilor, zvîcnind înainte capul cu urechile acoperite ici-colo de peri, nevrînd să-i scape vreo vorbuliţă, şi se încredinţa cu atît mai triumfător de impresia făcută asupra tuturor.

Pe banca juraţilor toţi ascultau cu încordare. Zăpăcit şi cu faţa năroadă, negustorul de mobilă veche Cajetan Lechner îşi holba ochii la gura grefierului, îşi netezea barbetele, folosea din ce în ce mai rar, şi doar mecanic, batista lui în carouri. Era cu gîndul la fiica sa, Anni, şi la amorul ei cu scîrbosul de Kaspar Pröckl. De necrezut ce nerozii putuseră să-i treacă unei fete prin minte. Îşi înfăţişă chipul proaspăt, sănătos, al fiicei sale Anni, nu se îndoi de faptul că ea n-ar fi în stare să mîzgălească vreodată asemenea spanac. Pe de altă parte, cînd careva, fată sau băiat, încape pe mîna unui boem dintr-ăsta, nu ştii niciodată ce se poate întîmpla. Din asemenea trebuşoare ai mereu de învăţat. Cu vădită neplăcere îşi rotea căpăţîna, cu ochii albaştri-apoşi, pe gîtul guşat, privindu-l cu dezgust pe Martin Krüger. Profesorul de liceu Feichtinger şi factorul poştal Cortesi, cei mai grei de cap, pricepuseră totuşi că era vorba de daraveri murdare, porcoase, care dovedeau, limpede ca lumina zilei, sperjurul lui Krüger. Şi Dirmoser, furnizorul curţii, deşi bunul mers al prăvăliei sale de mănuşi şi boala copilului îi dădeau bătaie de cap cu prisosinţă, asculta şi cugeta cum caraghioşii bat apa-n piuă, cînd cele petrecute între dumnealui Krüger şi dumneaei Haider-sînt un lucru atît de simplu. Dacă au făcut ei atîtea mofturi înainte de a se drăgosti, ce-ar mai fi sporovăit dacă s-ar fi apucat de o treabă serioasă, cum e negustoria de mănuşi. Agentul de asigurare von Dellmaier urmărea bine dispus lectura hîrtiilor. Păstra pe buzele lui palide un zîmbet ironic, voit de om de lume, îşi încreţea cu un aer de superioritate pleoapele în jurul ochilor apoşi, pufnea din cînd în cînd în rîs, behăind ca un neghiob sub privirile scîrbite ale avocatului Geyer.

De pe banca juraţilor, consilierul comercial Paul Hessreiter îl cerceta cu ochii lui căprui, învăluiţi, pe Krüger. Era un om sociabil; uneori, ce-i drept, mai bodogănea el cîte puţin, dar te puteai înţelege cu dînsul şi rămînea împăcat cu semenii lui, cu lumea şi cu toate celea, mai cu seamă cu oraşul său de baştină München. Asta însă era prea de tot, săriseră peste cal. Acest Krüger nu e un ins simpatic: dar să sîcîi un bărbat cu scrisori de dragoste din mormînt, înseamnă, fără doar şi poate, necuviinţă. Pa faţa lui Paul Hessreiter se şterse obişnuita îngăduinţă flegmatică, amabilitatea învăluită cu care se deprinsese, îşi încreţi fruntea, trudit, înnegurat, răsuflă greu, aşa că vecinul său ridică mirat

privirea, crezînd că aţipise şi se pornise să sforăie. Se prea poate ca domnul consilier comercial Hessreiter să se fi gîndit la faptul că într-adevăr foarte greu — în oraşul München, aflat sub stăpînire clericală, îndoit de greu — se pot desface căsniciile. Se prea poate să se fi gîndit că, zi de zi, bărbaţi în toată firea ajung în situaţia să jure că nu ar avea legături cu, uite, cutare sau cutare femeie, situaţie în care se afla acum şi el pentru a doua oară.

Grefierul însă citea mai departe cu glas tare din lunga scrisoare a fetei moarte Anna Elisabeth Haider, întocmită în noaptea de 16 spre 17 octombrie, în atelierul neîncălzit, cu degetele îngheţate, pe claviatura inimii după cum se pretinde, scrisoare ce sosise tîrziu de tot şi în împrejurări neobişnuite la adresa destinatarului.

13

Un glas din mormînt şi multe urechi

Relatările presei despre însemnările fetei moarte fuseseră prezentate cu litere de-o şchioapă, lectura mărturiilor scrise fusese socotită drept întorsătura senzaţională a procesului. Cu pană sprintenă, reporteri iscusiţi relatară cum năluca unei declaraţii de dragoste din mormînt, fusese făcută aceluia căruia îi fusese hărăzită prin gura unui grefier, tîrziu de tot, ziua în amiaza mare, de faţă cu sumedenie de martori, pe deasupra fiind ameninţat din cauza lor şi cu închisoarea ; relatară ce înfiorătoare impresie lăsase lectura asupra auditoriului. Numeroase pasaje din acele scrisori erau reproduse cuvînt cu cuvînt, unele cu litere grase.

Citiseră relatările bărbaţii din oraşul München, bărbaţi spătoşi, cu capete groase, înceţi la mers, în gesturi şi gîndire, zîmbiseră pe sub mustaţă, sorbiseră încrezători, adînciţi şi tihniţi, din căni de pămînt cenuşii berea grea, ciupiseră chelneriţele de şolduri. Citiseră relatările femei bătrîne, socotind că asemenea neruşinare n-ar fi fost cu putinţă pe vremea lor, şi codane, răsuflînd mai greu, cu genunchii muiaţi. Citiseră aceste relatări, întorcîndu-se de la birou şi de la locurile lor de muncă, locuitori ai oraşului Berlin, călătorind în seara de vară pe imperialele autobuzelor, pe asfaltul încins, sau înghesuiţi în vagoanele lungi ale metroului, ţinîndu-se de curele, frînţi de oboseală, uşor momiţi de cuvintele ciudat de evlavioase şi de neruşinate ale fetei moarte, trăgînd cu coada ochiului la braţele, sînii, grumazurile femeilor, cu cărnurile

dezgolite din plin datorită modei vremii. Citiseră relatările adolescenţi, băieţi de paisprezece-cincisprezece ani ; pizmuindu-l pe destinatarul scrisorilor, amărîţi că de-abia le mijeau tuleiele, îşi închipuiseră, aţîţaţi, sosind sorocul cînd li se vor adresa şi lor asemenea răvaşe.

Citise relatarea ministrul cultelor, doctorul Flaucher. Zăcea printre vechile mobile îmbrăcate în pluş din locuinţa lui înăbuşitoare, scundă. Era mai mult decît nădăjduise. Mormăi mulţumit crîmpeie de muzică, în timp ce coteiul Waldmann îl privea cu ochi miraţi. Citise relatarea profesorul Balthasar von Osternacher, pictorul la modă, categorisit de Krüger drept decorator. Zîmbi, se aşternu din nou şi cu mai multă însufleţire la treabă, deşi avusese de gînd să încheie lucrul în seara aceea, socotind că aprecierea omului Krüger este acum dezminţită o dată pentru totdeauna. Citise relatarea şi doctorul Lorenz Matthäi, neasemuitul plăsmuitor de tipuri populare bavareze ; chipul său de dulău fălcos, nestăpînit, păru şi mai mîrîitor, cicatricele de pe urma loviturilor de sabie din vremea studenţiei se făcuseră şi mai stacojii. Scoase *pince-nez*-ul ce îi acoperea ochii mici, lipsiţi de bunătate, îl şterse tacticos, citi relatarea pentru a doua oară şi de loc liniştit. S-ar putea să-şi fi amintit de anume baluri mascate, la care luase parte ca tînăr avocat, sau de o anume fotografă care ştia s-o aducă din condei la fel ca autoarea scrisorilor, acum decedată. Neîndoios însă este faptul că se aşeză, trupeş cum era, la masa de lucru şi făuri un epitaf savuros, răutăcios, pentru pictoriţa moartă, aidoma inscripţiilor de pe tradiţionalele troiţe, aşezate la margine de drum, la răspîntiile din munţii bavarezi. Se lăsă pe spate, reciti stihurile, îşi dădu seama că sînt izbutite. Exista o analiză sensibilă, pătrunzătoare a picturilor Annei Elisabeth Haider, întocmită de omul Krüger ; dar stihurile sale erau neaoşe, loveau cu tăria îmblăciului. Rînji. Stihurile vor înlătura analizele lui Krüger, vor dăinui în veci, vor fi epitaful fetei moarte.

Cînd nevasta furnizorului curţii Dirmoser citise scrisoarea, încercase un simţămînt de amărăciune. Va să zică, pentru asta, ca bărbatul ei să fie de faţă cînd se citesc cu glas tare asemenea măscări, trebuie să-i ţină locul la sucursala din Theresienstrasse şi să-l lase în plata Domnului pe Pepi, prichindelul de doi anişori. Adică fără bărbatul ei nu se poate desfăşura procesul, altminteri s-ar duce pesemne de rîpă statul bavarez ! Aşa ocăra ea într-una, urmărindu-l din ochi, îngrijorată, pe micuţul Pepi, lua-l-ar toţi dracii ; căci mogîldeaţa ţipa într-una, pînă izbutea să-i toarne pe gît, de milă, în pofida interdicţiei doctorului, o băutură caldă din lapte şi bere.

În schimb, cînd chelneriţa Zenzi citise relatarea la „Tractirul tirolez", faţa ei rotofeie, atrăgătoare devenise îngîndurată ca uneori la cinematograf, aşa că lăsă pentru două minute muşteriii în seama ajutoarei sale Resi. Îl cunoscuse îndeaproape pe Krüger, un domn chipeş, cu haz, care glumise adesea cu dînsa, fără mofturi. Nu se cădea să fie date în vileag zmintelile pe care le scrisese fata moartă. Erau scrisori necuviincioase, nu aşterni pe hîrtie asemenea bazaconii, dar unele întorsături de frază o impresionaseră. Dincolo, în încăperea principală, şedea deseori un tînăr, un oarecare Benno Lechner, fiul negustorului de mobilă veche Lechner, starea civilă : necăsătorit, ocupaţia : montor la „Uzinele de automobile din Bavaria". Dar n-are să facă mulţi purici în această întreprindere, nicăieri n-a rezistat multă vreme, avea o fire iritabilă, răzvrătită. Nu este de mirare, toată ziua umblă împreună cu pramatia de Kaspar Pröckl, se potrivesc ca sacul cu peticul. Făcuse şi puşcărie, Beni fusese puşcăriaş, deşi din pricini politice : dar puşcăria rămîne puşcărie. În ciuda acestor cusururi pe care şi un chior le-ar fi văzut, ei îi plăcea şi era o porcărie că dumnealui nu se sinchisea mai de loc de ea. Era al treilea an de cînd avansase chelneriţă-casieră şi i se dăduse, ca să o mai despovăreze, o ajutoare pe care s-o muştruluiască după pofta inimii, pe Resi. În încăperea principală şi în cea de alături, unde preţurile erau mai pipărate, nu puţini se ţinuseră scai de ea ca să iasă împreună. Cavaleri unul şi unul. Se dădeau în vînt după ea. Dar chelneriţa Zenzi dăruise rarele ei seri libere montorului Benno Lechner. Acesta o privea de sus şi se lăsa mult rugat pînă îi făcea hatîrul să petreacă seara cu dînsa, deşi nu era decît fiul dughenei de vechituri Lechner, din cartierul Unteranger. Îşi găsise beleaua cu ăsta. Năzuinţele tînărului erau mai presus de cele pămînteşti, avea înţelegere pentru lucruri sucite, alambicate : s-ar putea, în cine ştie ce împrejurare, să se folosească vreodată, stînd de vorbă cu el, de unele întorsături de frază din scrisorile fetei moarte. Îşi tăiase din ziar, cu băgare de seamă, relatarea cu privire la proces şi o pusese bine în albumul ei de poezii care, pe lîngă cugetările neamurilor şi prietenilor, cuprindea cu ghiotura maxime şi semnături ale bărbaţilor cu deosebită vază din cercul „Tractirului tirolez".

Mai citise relatarea, scîrbit şi întărit în părerile lui, contele Rothenkamp, acel domn domol, retras în castelul din munţi aflat în colţul sud-estic al ţării, care pleca des la Roma, la Vatican, şi la Berchtesgaden, la principele moştenitor Maximilian, Rothenkamp cel mai bogat om de la sud de Dunăre, cu mare trecere în partidul clerical la putere, cu purtări blajine, ţinîndu-se departe, temător, de orice îndeletnicire oficială. Însuşi principele moşte-

nitor Maximilian citise relatarea. Şi baronul Reindl o citise, directorul general al „Uzinelor de automobile din Bavaria", poreclit al „Cincilea evanghelist", considerat de pe urma asocierii cu concernul Ruhrului conducătorul industriei bavareze. Parcursese materialul, fără prea mult interes. O clipă se gîndi să-i telefoneze redactorului şef al lui „Generalanzeiger". Deţinea majoritatea acţiunilor la „Generalanzeiger", un cuvînt al lui i-ar fi împrumutat cronicii judiciare o nuanţă cu totul diferită. Unul dintre inginerii săi, un oarecare Kaspar Pröckl, un ins ciudat, deosebit de înzestrat, încercase în felul său neobrăzat, stîngaci, să pună o vorbă bună pe lîngă el pentru Krüger. Baronul Reindl ar fi intervenit poate într-adevăr. Dar îşi adusese aminte că numitul Krüger îl zeflemisise cîndva, pe la spate, spunînd despre el că-i un „Medici [1]-de-trei-parale". Nu-i purta sîmbetele, dar în nici un caz nu era un „Medici-de-trei-parale". Nu înlesnise prin dărnicia lui achiziţionarea tabloului *Iosif şi fraţii săi?* Fusese o fărîmă de aroganţă din partea acestui Krüger şi, oricum, se va dovedi că arătase lipsă de simţ practic. Baronul Reindl parcurse pentru a doua oară relatarea, cu mai mare băgare de seamă, faţa plină i se strîmbă, pofticioasă. Nu telefonă.

Şi optimistul scriitor Pfisterer citise relatarea, o citiseră menajera Agnes şi Novodny, proprietarul Galeriei de pictură. Şi, plesnind de bucurie din pricina neînfricatului său părinte, o citise şi tînărul Ludwig Ratzenberger. Nu citise însă articolul din ziar cel mai puternic dintre cei cinci conducători din umbră ai landului Bavaria, doctorul Bichler. Căci era orb. Şedea în odăile mari, scunde, cu aer închis ale vechiului său conac din Bavaria Inferioară, la care conac zidiseră, cîrpăciseră şi tot întregiseră din tată în fiu. Stătea, ocărînd, prost bărbierit, cu palme noduroase, roşii-vineţii. Un consilier intim din Ministerul Agriculturii se căznea pe ocolite să se facă ascultat. Secretarul sta proţăpit în faţa lui cu ziarele, vrînd să i le citească. Bărbatul grăsan, butucănos, scotea jumătăţi de fraze, bombănite. Părîndu-i-se că desluşeşte numele Krüger, secretarul începu să citească cu glas tare relatarea despre proces. Voinicul doctor Bichler se ridică în capul oaselor; secretarul sări în sus să-i vină în ajutor, acesta însă îl împinse arţăgos îndărăt, bîjbîi de unul singur prin odăi, în timp ce consilierul intim din Ministerul Agriculturii şi secretarul se ţinură după el, căutînd să se facă ascultaţi.

[1] Aluzie la *Laurenţiu de Medici* zis şi *Magnificul* (1448—1492), protector al artelor şi al literelor.

14.

Martora Krain şi memoria ei

Martora Johanna Krain citi relatarea, cu gura întredeschisă, astfel că dinţii sănătoşi se dezveliră pe obrazul cu pielea întinsă. Încreţi fruntea lată de sub părul ce bătea în castaniu şi pe care, împotriva modei vremii, îl purta într-un coc lăsat pe ceafă. Cu pas vînjos de sportivă, trăgînd supărată aerul pe nas, trosnindu-şi degetele înfrigurate ale mîinii zdravene, cu pori mari, măsură de colo pînă colo camera, încăperea, dar pentru neastîmpărul ei prea mică. Apoi se repezi la telefon, obţinu, după repetate încercări, legătura cu biroul doctorului Geyer, află, după cum bănuise, că acesta nu era de găsit.

Faţa ei cu gura destul de mare şi cu ochii cenuşii, hotărîţi, se strîmbă într-atîta de supărare, încît aproape se sluţi. Citi din nou relatarea şi buzele i se răsfrînseră a scîrbă. Foaia de ziar era încă udă de la tipar şi mirosea neplăcut şi, dincolo de orice interes personal, era sătulă pînă-n gît de atmosfera înăbuşitoare ce răzbea din cuvintele fetei moarte. Martin n-ar fi trebuit să se ţină atît de mult de fustele acestei Haider. Nu era oare dezgustător să ajungi obiectul unei asemenea scrisori?

Şi-o amintea bine pe pictoriţa Haider. Cum, bunăoară, stătuse la o masă cu Martin şi cu ea la „Minerva", un local de dans din cartierul latin[1] münchenez, ghemuită, sorbindu-şi coctailul cu paiul, cum apoi se agăţase, straniu de pierită şi de topită, de braţul lui Martin. Într-alt rînd, Krüger o întrebase dacă n-ar vrea să-i facă fetei o analiză grafologică; deşi pe vremea aceea, grafologia nu devenise încă profesiunea ei, analizele Johannei erau cunoscute şi aveau căutare în aceste cercuri. Dar pictoriţa refuzase numaidecît şi de-a dreptul nepoliticos. S-ar putea să fi fost mai mult de teamă. Însuşirile sînt schimbătoare ca apa, explicase ea; în fiecare împrejurare şi în fiecare relaţie eşti alta. Şi nu-i trece prin gînd să se lase îngrădită în cadrul anumitor însuşiri, adăugase.

Johanna umbla în sus şi în jos în camera ei mare, între pereţii îmbietor de luminoşi, printre mobilele impunătoare, practice, printre etajerele cu cărţi bine rînduite, printre uneltele meseriei ei grafologice, masa de lucru uriaşă şi maşina de scris. În oglindă privea cînd limpedele Isar, cînd clădirile, cînd cheiul lat. Nu, ea şi fata moartă, nu s-au avut bine. Îi era silă de prie-

[1] Cartierul studenţesc.

tenia cu care Haider, în felu-i ciudat şi galeş de a-l acapara pe om, îl înlănţuia pe Martin, oarecum împotriva voinţei lui. Toată povestea asta nu vestea nimic bun. Ea, Johanna, ar fi trebuit să-l prevină pe Martin. De bună seamă că şi el se plictisise de mult de această prietenie, dar trebuia împins din spate. Se da în lături de la orice lucru neplăcut. Îi era groază de scene. Fără îndoială, acesta era singurul temei pentru care se ferise să rupă prietenia cu pictoriţa.

Acum, n-avea rost să se amărască din pricina asta. Ce-a fost, a fost. Tot ce ar mai putea face în clipa de faţă ar fi să aştepte pînă-l va găsi pe avocat.

Nu făgăduise oare ca încă în aceeaşi seară să dea analiza scrisului aceluia de femeie? Numărul 247, aşa-i. Se va pune de îndată pe treabă şi peste jumătate de ceas va încerca din nou să-l găsească pe doctorul Geyer. Ia ziarul de pe masă, îl aşază cu grijă lîngă celelalte, citite. Scoate proba de scris 247, o fixează pe aparatul mic, un fel de pupitru, pe care îl foloseşte la analizele ei. Face întuneric în cameră, aprinde reflectorul, aşa că trăsăturile scrisului se desluşesc aproape plastic pe fondul hîrtiei. Începe să-l disece după metodele iscusite pe care le-a învăţat. Dar ştie că pe această cale nu va izbuti să dobîndească o idee clară despre el. Nici nu se străduieşte serios să se concentreze.

Nu, nu fusese cîtuşi de puţin datoria ei, atunci, să-l despartă pe Martin de pictoriţă. Nu era dădacă. E îndeobşte fără noimă să-l vrei pe om altfel decît este. Dar înainte de a te lega de un om, trebuie să vezi limpede cine e. Păcat că, pe Martin, nu puteai deloc să-l cunoşti pînă-n adîncul sufletului. Se simţea la largul lui mai mult în clarobscur. Era, totodată, fără ascunzişuri. Mergea atît de departe cu sinceritatea, că chiar şi ea găsea de-a dreptul lipsit de ruşine felul cum dezvăluia lucruri confidenţiale. Îl puteai desfoia, ca pe o ceapă, foaie cu foaie, şi tot nu dădeai de miezuri tari. Amîna hotărîrile. Încurce-se iţele: odată şi odată, într-un fel sau altul, se vor descurca de la sine. De ce s-ar canoni să găsească, tocmai el, calea pentru a ieşi din încurcătură?

Auzi pe sală pasul greu al mătuşii Franziska Ametsrieder, cu care locuia împreună şi care conducea gospodăria. De bună seamă, mătuşa nu se va abţine să-şi depene părerile neabătute despre proces, judecăţile sănătoase, pline de miez, cu privire la omul Krüger. În alte împrejurări, Johanna nu-i lua în nume de rău bătrînei ţinuta voit înfiptă, ba chiar obişnuia s-o înţepe, prieteneşte, spre plăcerea amîndurora. Azi însă nu e în acele toane bune, prielnice, pentru a face cu ea schimb de sentimente şi judecăţi de valoare. Hotărîtă, îi spuse cu glas tare, prin uşa încuiată, că are de lucru, aşa că mătuşa plecă, jignită şi bătăioasă.

Îşi dădu toată silinţa să se concentreze asupra probei grafologice. Făgăduise analiza pentru seara aceasta şi nu era în firea ei să lase pe cineva să aştepte. Dar nu izbutea nici în ruptul capului să se concentreze.

Avuseseră parte de cea mai curată bucurie cînd călătoriseră împreună. Fără griji, însufleţit de o ştrengărească zburdălnicie, Martin se lăsa copleşit de tot şi de toate, peste măsură de fericit la orice semn prietenesc al anotimpului, mîhnindu-se din pricina oricărei cîrciumi coşcovite. Se gîndea la serile în holurile de hotel, cînd stătuseră împreună, citind de pe feţele celorlalţi călători felul lor de-a fi, îndeletnicirile lor, destinul lor. Martin ţesuse biografii născocite, dintre cele mai palpitante şi vrednice de luat în seamă, iscodise din te miri ce cută a vreunui chip, detalii mărunte, depărtate, dar, în mare, explicaţiile sale se dovediseră deseori greşite. Era uimitor ca cineva, care se pricepea să privească atît de pătrunzător picturile, să fie înzestrat cu atît de puţin simţ pentru psihologia practică.

Era însă nespus de încîntător şi de frumos cînd puteai să-l vezi cum scormonea străfundurile operelor de artă, cu desăvîrşită dăruire, transfigurat ori de cîte ori se avînta pe acest tărîm. Îi plăceau şi ei tablourile, o mişcau profund. Dar ca un om care abia se zbenguise să poată fi în clipa următoare pătruns de evlavie, în stare să se stingă parcă în faţa artei, această minune o fermeca întotdeauna ca în prima zi.

Fără doar şi poate, doctorul Geyer avusese dreptate spunînd că ar proceda cuminte dacă nu l-ar vedea în aceste zile pe Krüger. Dar nu era uşor. I-ar fi mîngîiat cu dragă inimă obrajii plini, l-ar fi tras de sprîncenele stufoase. Ea şi acest bărbat vanitos, vesel, sangvin, pe care-l însufleţea arta, acest ins cu apucături de filfizon, erau meniţi să fie împreună.

Se ridică de pe scaun cu o mişcare smucită, trase în sus jaluzelele, puse deoparte uneltele grafologice. Nu era îngăduit să stea în trîndavă aşteptare şi să le lase pe toate în voia sorţii. Telefonă din nou la avocat, de astă dată la el acasă. În aparat se auzi vocea înţepată, răguşită a menajerei Agnes. Nu, nu ştia unde ar putea fi găsit doctorul Geyer. Dar cum domnişoara Krain tot a chemat, îşi ia îngăduinţa să o roage să aibă un pic grijă de domnul doctor Geyer. Căci pe ea nu vrea s-o asculte. Omul ăsta îi face numai necazuri. Mîncarea o înghite pe nemestecate. Pentru nimic nu are timp. Nu doarme. Umblă neglijent îmbrăcat. Mai mare ruşinea! Ce să-i faci, nu are pe nimeni. Dacă i-ar spune-o domnişoara, atunci cel puţin şi-ar da seama. Căci ea, Agnes, dacă începe cu de-astea, dumnealui îşi vîră nasul în hîrţoage sau ia în mînă vreun ziar, vreo carte.

Johanna îi făgădui nerăbdătoare, cu jumătate gură. Toţi îi cer cîte ceva. Are acum, vezi Doamne, alte griji decît hainele doctorului Geyer.

Dar aşa a fost întotdeauna. Ciudat însă că ori de cîte ori ceva ieşea prost în preajma sa, toată lumea aştepta ca ea să readucă neapărat lucrurile pe făgaşul cel bun. Se întîmplase aşa de pe vremea cînd copilă încă, după ce părinţii se despărţiseră, locuise ba la taică-său, ba la maică-sa. Veşnic ocupat, închis în sine, tatăl se bizuise pe ea să conducă gospodăria, destul de precară din pricina vieţii lui dezordonate, şi făcea un tărăboi grozav cînd ceva nu era pus la punct. Trebuise, aşa copilă cum era, să se îngrijească mereu de alţi furnizori care să le dea pe credit şi, ori de cîte ori picau musafiri pe nepusă masă, să fie pregătit totul ca ei să se simtă bine ; în sfîrşit, trebuise să acomodeze gospodărirea casei fluctuaţiilor pungii părinteşti. Cînd locuia la mamă-sa, avea datoria să ducă la bun sfîrşit treburile cele mai grele şi cele mai neplăcute, căci femeia aceasta, dornică să stea la taclale, la o cafea, cu droaia de prietene, păstra pentru ea jelaniile şi pentru fiică toate treburile gospodăriei. Mai tîrziu cînd, după moartea tatălui, Johanna se certase pentru totdeauna cu mama care se căsătorise a doua oară, cunoştinţele cele mai îndepărtate trăseseră foloase de pe urma bunăvoinţei sale şi căutaseră, pînă şi în cazuri fără importanţă, tocmai la ea sfat şi ajutor.

Faptul că dăduse greş acolo unde ar fi fost mai multă nevoie de dînsa, ca în istoria asta a lui Krüger, o amăra, o scotea din fire. Acum ştia cît de greşit procedase că nu se ocupase mai din vreme, cu mai multă stăruinţă, de Martin. Teoria ei despre independenţa necesară fiecăruia, pe care unul n-ar fi îndreptăţit s-o încalce fără încuviinţarea celuilalt, fusese prea comodă. Cînd te legi de cineva, cum se legase ea de Martin, ştiind ce fel de om este, atunci trebuie, fără îndoială, să iei asupra ta răspunderea pentru el.

Sprijinindu-şi bărbia în mîna ei scurtă, cu pori mari, stătea la masă, se gîndea la Martin cel de odinioară, la omul cu care fusese în cel mai înalt grad la acelaşi diapazon. Se gîndea cum vizitaseră, bunăoară, orăşelul prizărit, tihnit, cu o galerie de tablouri vechi şi cu gust rînduite, pe care Martin intenţionase s-o prade în folosul Pinacotecii de la München. Cu cîtă superioritate şi convingere nu-i trăsese pe sfoară pe docţii de provincie, neîncrezători, procopsindu-i cu mîzgălelile prăfuite de care voia să descotorosească Galeria sa naţională şi suflîndu-le de sub nas, în timp ce trăncănea într-una, tot ce aveau mai de preţ. Şi cînd, după îndelungate tocmeli, schimbul fusese hotărît în toate amă-

nuntele, obrăznicătura de Martin, spre hazul lui şi al ei, pusese condiţia ca primăria tîrgului să sărbătorească aşa cum se cuvine meritele sale în ce priveşte îmbogăţirea muzeului orăşenesc şi să dea un banchet în cinstea lui. Stătea aşa, cu bărbia rezemată în palmă, cu faţa ei sănătoasă, cu nasul în vînt lăsat în jos. Avea limpede dinaintea ochilor chipul lui Martin cum ascultase atunci, cu seriozitate strengărească, toastul chinuit pe care i-l închinase primarul.

Apoi, dintr-o dată, se revăzu cu Martin în Tirol. Lîngă ei, în vagon, luase loc un anglo-saxon pedant, cu nasul vîrît în ghidul turistic, care îşi tot zvîrnea capul cu căutătura mioapă, neştiind dacă frumuseţile priveliştii se află în dreapta sau în stînga lui. Spre desfătarea celorlalţi călători, Martin îi dăduse, neobosit şi grav, lămuriri anapoda, îi spulberase îndoielile cu agerime şi cu prezenţă de spirit, încredinţîndu-l că niscaiva neînsemnate dîmburi ar fi culmi vestite, nişte case ţărăneşti ziduri de castel; ba chiar, la un moment dat, trenul străbătînd un oraş, îl convinsese că o coloană cu statuia Maicii Domnului ar înfăţişa un bărbat.

Toate astea îi erau adînc întipărite în minte. Îşi aminteşte în general de multe, şi le aminteşte de-a fir-a-păr. Tot respectul pentru noţiunile bine stabilite, pentru sfinţenia jurămîntului, pentru răspunderea faţă de societate şi altele de acest soi, dar acum s-a săturat de asemenea treburi şi nu se bizuie decît pe memoria ei care nu o trădează. Îşi aminteşte de ora precisă — a fost ora două — cînd Martin a venit atunci la ea. De unde o ştie atît de exact? Pentru că, de la bun început, avusese de gînd să plece a doua zi în excursie, pe munte. Dar Martin se încăpăţînase să meargă la petrecere. Se certaseră în legătură cu asta. Pe urmă, Martin a venit totuşi la ea. A trezit-o din somn. N-a fost oare firesc să se uite la ceas şi să ţină minte ora precisă? Da, aşa stau lucrurile, aşa par demne de crezare. Dacă şoferul Ratzenberger are temeiuri serioase pentru memoria lui neîndoielnică, ei bine, nici ale ei nu sînt de lepădat. Toate se întîmplaseră întocmai. În acest sens are să depună mărturie. Sub jurămînt. Şi aceasta cît de repede cu putinţă.

Nu ştie dacă Martin s-a culcat cu pictoriţa. Crede că nu; nu vorbise vreodată cu el despre asta, nu-i pasa. Dar ştie, i-o spune bunul-simţ, că nu-i de dorit ca un bărbat să rămînă mai mult de o noapte sub povara unor atari mărturisiri cum sînt scrisorile şi însemnările de jurnal ale răposatei Haider. O să se pună în mişcare. Are să facă pe dracu-n patru şi va lupta împotriva lor. Le va combate, avînd la îndemînă temeiuri solide.

Telefonă din nou, dădu de doctorul Geyer. Îi spuse în două vorbe şi cu hotărîre că îşi cercetase iarăşi memoria, că îşi aduce acum aminte, fără putinţă de tăgadă. Çă ar vrea să depună mărturie. Mîine. Dacă se poate, numaidecît. Avocatul răspunse că n-ar vrea să-şi spună părerea la telefon şi că o aşteaptă peste un ceas în locuinţa lui.

Un ceas. Va merge pe jos. Dar chiar şi aşa, are timp berechet pînă să plece de acasă.

Nu-l poate vedea pe Martin, în schimb are o grămadă de scrisori de la el. Deschide caseta în care se află scrisorile, scrisori cu duiumul, din multe oraşe, scrise în stări sufleteşti diferite, în împrejurări diferite. Martin le aşternuse pe hîrtie simplu şi fără să despice firu-n patru, aşa cum în epoca aceea trepidantă nu mai făceau decît puţini oameni. Scrisorile nu semănau între ele. Unele erau obiective, aride, altele ştrengăreşti, zburdalnice, pline de idei năstruşnice, trăsnite. Apoi poliloghii nestăpînite despre tablouri, despre treburi profesionale, totul fără frîu, bătîndu-se cap în cap.

Iată aşadar scrisorile, puse bine şi rînduite cu socoteală. Luînd în derîdere spiritul ei de ordine, Martin o întrebase într-un rînd dacă şi scrisorile lui le clasează în bibliorafturi. Scoase o filă, aruncă o privire asupra trăsăturilor pripite, mari, de o delicateţe atît de caracteristică. Dar îşi strămută de îndată privirea hotărîtă, cenuşie. Puse fila de scrisoare la locul ei.

În camera sa neprimitoare, doctorul Geyer îi atrase atenţia cu cîteva vorbe uscate că, în această ţară, memoria ei atît de fidelă nu este ceva lipsit de primejdie. Se prea poate să o urmărească pentru sperjur mai curînd pe ea decît pe şoferul Ratzenberger. Johanna, cu cele trei cute încreţite deasupra nasului, cu pielea luminoasă a feţei întinsă tare, întrebă de ce i-o spune tocmai ei. Crede că asta o atinge cumva ? E de datoria lui să o lămurească asupra urmărilor posibile ale depoziţiei pe care Johanna intenţionează s-o facă, răspunse sec avocatul. Ea, la fel de sec, mulţumi pentru bunele lui intenţii. Apoi plecă, zîmbind.

Zîmbind într-una, făcu un ocol, îndreptîndu-se spre casă, prin Grădina engleză. Lipsită de simţ muzical, îngînă din vîrful buzelor, aproape de nedesluşit, o melodie dintr-o operă desuetă, mereu aceleaşi cîteva măsuri. Parcul întins, nespus de frumos, se desfăşura dinaintea ei în boarea şi pacea serii. Pe drum se aflau multe perechi de îndrăgostiţi. Şi oamenii mai bătrîni, care luaseră devreme masa, se bucurau acum de răcoarea ce se lăsase. Şedeau pe bănci, trăncăneau, fumau, citeau tihniţi în ziarele lor relatările amănunţite despre dragostea ce-o nutrise zănatica pictoriţă pentru omul Krüger.

15

Domnul Hessreiter ia cina la Starnberger See

Pe aceeaşi şosea pe care călătorise cu o zi în urmă ministrul doctor Klenk, călătorea în seara acestei zile consilierul comercial Paul Hessreiter. Se afla împreună cu prietena sa, doamna Katharina von Radolny ; căci obişnuia să petreacă o mare parte a verii la frumoasa ei proprietate Luitpoldsbrunn, aşezată pe malul lui Starnberger See.

Domnul Hessreiter stătea la volan. Conducea noua maşină americană ce o luase în primire de-abia de trei săptămîni. După o searbădă zi de dezbateri, la tribunal, era plăcut să goneşti în noaptea ce cădea, pe şoseaua largă, prin pădurea nu prea deasă. Farurile luminau mici fîşii ale şoselei şi ale peisajului ; domnul Hessreiter mergea cu viteză cumpătată, gusta răcoarea ce se lăsa, apropierea familiară a Katharinei, cea mai dragă dintre nenumăratele femei pe care, el, unul dintre cei cinci oameni de viaţă ai oraşului München, le avusese. Nu erau căsătoriţi. Katharina îmbina calităţile unei prietene cu acelea ale unei soţii.

Stăteau alături, se întreţineau alene, cu pauze lungi. Bineînţeles, obiectul discuţiei era procesul Krüger. Într-adevăr, îşi spuse părerea domnul Hessreiter, e destul de neplăcut să iei parte la acest proces ca jurat, adică întrucîtva ca judecător. Dar acum, în faţa Katharinei, se arăta plin de simţ practic în ale politicii, cinic, făcea pe grozavul. La urma urmei, era om de afaceri şi era de presupus că, dacă s-ar fi dat în lături de la îndeplinirea datoriei sale cetăţeneşti, anumiţi inşi cu mare trecere şi-ar fi cumpărat ceramica din altă parte. De altfel, era de netăgăduit că procesul, în ansamblu, prezenta un deosebit interes. Scrisorile fetei moarte, bunăoară, care fuseseră citite în şedinţa de azi. Dezgustătoare, fără îndoială ; de necrezut că un bărbat dăduse ghes unei fete cu o fire atît de închisă, atît de încîlcită. De altminteri, fără doar şi poate, o istorie interesantă. De ce oare Katharina nu vine niciodată la dezbateri ? Doamna von Balthasar fusese de faţă, de asemenea şi sora baronului Reindl, şi actriţa Kläre Holz.

Şedea la volan, conducea cu mişcări domoale maşina ascultătoare, care înainta lin. Era o noapte de toată frumuseţea. Trecuseră prin localitatea Starnberg. Pe malul lacului se afla lume multă, dar noaptea înghiţea zgomotele, primprejur totul părea liniştit, străbăteau o pădure de foioase, un vaporaş luminat se legăna pe lac.

Nu, Katharina nu avea poftă să se ducă la dezbaterile procesului. Glasu-i răsunător se făcu auzit lîngă el, plin de acea leneşă încredere în sine care îl stîrnea din nou, mereu. Katharinei îi erà lehamite de politică. Domnii, care, de la revoluţie încoace, se îndeletniciseră cu treburi de soiul ăsta, aveau ceva stătut în firea lor. Hăituirea asta a omului Krüger nu-i plăcea de fel. Mirosea a lapte acrit. Şi unde mai pui, ţi-e şi silă să te gîndeşti, în ce situaţii neplăcute poţi ajunge de pe urma politicii neroade. Bărbaţii trebuie mereu să dea în vileag, sub jurămînt, în faţa judecătorilor şi gazetarilor, cu care femei anume se culcaseră, ceea ce, de fapt, nu priveşte pe nimeni şi nu face pentru guvernul ţării nici cît o ceapă degerată.

Femeia frumoasă, trupeşă, vorbea în noapte cu glasul ei adînc, potolit. Domnul Hessreiter o privea dintr-o parte. Nu, femeia nu zîmbea. Pesemne nu se gîndea de loc că, la vremea sa, cu prilejul acţiunii de divorţ intentate de azi fericit-răposatul domn von Radolny, şi el, Hessreiter, declarase, sub jurămînt, că n-a întreţinut legături intime cu ea. Domnul Hessreiter jurase, fără să pregete o clipă, fără nici cel mai mic scrupul. Ca om îndatoritor şi mulţumit de trecerea dobîndită la curte prin această învoială, domnul von Radolny se căsătorise cu Katharina după ce aceasta fusese timp de mai mulţi ani metresa prinţului Albrecht. Atunci cînd devenise, ca din senin, arţăgos, pus pe ciondăneală, cînd intentase acţiune de divorţ, nu fusese de la sine înţeles ca domnul Hessreiter să-i ia apărarea frumoasei şi iubitoarei sale prietene împotriva unor asemenea purtări nemanierate? Între timp, domnul von Radolny a murit iar Katharina a moştenit o avere serioasă. Bine că s-a împotrivit cu atîta dîrzenie divorţului! Cu bănetul lui Radolny îşi pusese iar pe roate proprietatea părăginită de la Luitpoldsbrunn, pe care prinţul Albrecht, la despărţire, o transcrisese pe numele ei. Veniturile moşiei şi pensia pe care o primeşte de la administraţia bunurilor fostei case regale îi îngăduie Katharinei un trai pe picior mare. Moşia îi e exemplar gospodărită, a ajuns un centru al vieţii sociale, ea e bine văzută la curte, mai cu seamă de pretendentul coroanei, fostul principe moştenitor Maximilian, prietenia ei cu Hessreiter pare temeinic înfiripată, întreprinde lungi călătorii, se preocupă cu bunăvoinţă de opere de artă. Tot ce spusese despre procesul Krüger e clar, cu cap, corespunde situaţiei şi felului ei de a fi. Atunci, de ce domnul Hessreiter nu poate da uitării această istorie încheiată? De bună seamă că nu e într-atîta lipsit de tact, încît să facă o paralelă între povestea aceea cu divorţul şi jurămîntul depus de el şi afacerea Krüger. Oricum, au oarecare contingenţe. Nu încape îndoială că numai unui boem care nu cunoaşte viaţa, cum e acel Krü-

ger, i s-ar putea atîrna de grumaz asemenea bolovan. Jurăminte de acest soi, cavalereşti, prin care sînt tăgăduite anume legături cu anume femei, au ajuns doar nişte formalităţi şi se fac cu nemiluita ; orice judecător e lămurit în această privinţă. E ca şi cum, urîndu-i cuiva o zi proastă, i-ai meni o zi bună ; nimeni nu ia în serios astfel de jurăminte. Ceea ce nu înseamnă, fireşte, să-i serveşti pe tavă procurorului pretexte să te aibă la mînă, ca alde Krüger. Dar, ca fapt în sine, statul trebuie să fie pavăza căsniciei. Deoarece doamna von Radolny tăcu, consilierul îi mărturisi după un răstimp că nu se prea pricepe la probleme sociale. Însă familia o consideră drept celula de bază a statului şi, prin urmare, împărtăşeşte părerea că este tot atît de puţin cu putinţă să se desfiinţeze căsătoria ca şi, bunăoară, religia. Îndatoriri există, nici vorbă, numai pentru gloată, nicidecum pentru insul care se pricepe în treburi de astea.

Rareori domnul Hessreiter se întinsese atîta la vorbă despre problemele societăţii şi ale moralei. Katharina îl privea pieziş. Cînd se simţea în mod deosebit un fiu al Münchenului, obişnuia să poarte un pic mai lung părul, care după obiceiul pămîntului îi acoperea creştetul şi tîmplele. Cînd călătorea sau cînd ţinea să-şi dea aere cosmopolite, punea să i se taie mai scurt barbetele. Azi, ca de obicei în vremea din urmă, le purta jos de tot pe obrajii plini : ei bine, ce-i cu el ? Tăcu o clipă. Se hotărî să ia flecăreala lui drept supărare trecătoare şi spuse drept încheiere, punînd punctul pe i, cu glasul ei domol, că nu e drept să i se răpească omului Krüger posibilitatea de a pleca vara asta la munte sau la mare, în timp ce ea şi domnul Hessreiter se plimbă acum pe malul lui Starnberger See. Femeia impunătoare îşi netezea cu uşoară dezaprobare şuviţele arămii ce i se iveau de sub casca de automobilistă ; pe faţa ei frumoasă, cu gura mare şi cu nasul cărnos, ochii căprui priveau tăcut în noaptea care luneca pe de lături.

Pe lac, în bărci, se cînta. Domnul Hessreiter se abătu, cu părere de rău, de la o temă care părea că o interesează prea puţin pe prietena sa şi găsi că apa, în mod vădit, îi îndeamnă pe oameni la îndeletniciri estetice. Şi el simte deseori în cadă un nestăvilit imbold să cînte.

Ultima bucată de drum o străbătură în tăcere. De obicei, domnul Hessreiter recunoştea că, dintre amîndoi, prietena sa e mai isteaţă, mai descurcăreaţă, mai pricepută. Dar azi o privea, pe ascuns, cu un simţămînt de superioritate. Cîndva, mai în glumă, mai în serios, trimisese scrisul ei la analiză, folosind serviciile grafoloagei Johanna Krain. Ce-i drept, cu conştiinţa nu prea curată ; nu era prea corect, îi păruse chiar indiscret să iscodeşti o fiinţă apropiată cu ajutorul unui al treilea. Pînă la urmă însă fusese

mulţumit ; căci analiza adeverise, prin întorsături de frază politicoase, ceea ce ştiuse dinainte : anume că doamna Katharina von Radolny avea o de ajuns de mare agerime practică, dar era lipsită de romantism, departe de acea desfătare ce ţi-o hărăzesc aventurile spiritului. Acesta-i adevărul. Nu înţelegea, ba chiar în adîncurile ei ponegrea înclinaţia lui de a cerceta străfundurile existenţei, de a-şi păstra, dincolo de tihna şi îndestularea vieţii exterioare, o conştiinţă neîntinată de crezurile filistine. Faptul că o depăşea în setea asta de a cunoaşte îl umplea de o bărbătească mîndrie. Ce ochi ar fi făcut Katharina dacă ar fi aflat de cumpărarea, în taină, a tabloului aceluia, prin care se salvase, şiret şi îndrăzneţ, faţă de el însuşi şi faţă de lume, dovedindu-se om fără prejudecăţi, cu adevărat european. Vedea aievea nedumerirea ei. „Uite, aşadar, sînt cineva !" îşi spunea în gînd, zîmbind, în vreme ce-şi plimba domol prietena prin noapte.

Cînd sosiră la Luitpoldsbrunn, dădură de domnul Pfaundler care locuia în vila sa din apropiere şi avea obiceiul să vină uneori în vizită, pe seară. Doamnei von Radolny îi plăcea acest bărbat întreprinzător. La început chelner, mai tîrziu proprietar de restaurante, domnul Alois Pfaundler furnizase în timpul războiului carne pentru armată. Izbutind în felul acesta să servească mușteriilor elegantelor sale restaurante — în pofida ordonanţelor stricte de raţionalizare — mîncăruri gustoase, alese, trufandale pentru acele vremuri lihnite, plătite gras, oamenii fiind bucuroşi că le căpătau, domnul Pfaundler prinsese cheag cît ai bate din palme. Îşi plasase capitalurile în industria distracţiilor, era asociat la o puzderie de mari varieteuri şi cabarete, atît în Reich cît şi în ţările învecinate, era neîndoios cel mai mare industriaş din Germania de Sud, în domeniul distracţiilor. Puterea sa ar fi fost pe deplin asigurată dacă nu s-ar fi încăpăţînat să întreţină tocmai în oraşul său natal München stabilimente impunătoare, să dea localurilor de petrecere de aici o spoială mondenă. Era proprietarul celui mai select şi mai arătos varieteu din München, un cabaret gospodărit cu pricepere, şi a două restaurante de mare clasă ; se străduia să pună pe roate vara asta un încăpător stabiliment de băi pe malul lacului. Ca om de afaceri ager la minte ştia, nici vorbă, că, pe temelia unei aşezări ţărăneşti ca München, întreprinderi de acest soi nu pot propăşi decît anevoie. Căci deşi, înainte de război, îşi dobîndise faima de localitate de frunte pentru cură şi petrecere, măsurile administrative filistine ale noii cîrmuiri bavareze făcuseră ca străinilor să le fie groază să mai pună piciorul în acest oraş. Dar domnul Pfaundler îşi băgase în cap că München, ca singur oraş mai mare în mijlocul unui ţinut locuit pînă departe de ţărani, ar avea menirea să fie altfel decît

ţinutul bavarez dimprejur. Sătenii, poposind la München, caută tocmai distracţiile orăşeneşti, ca să-şi cumpănească viaţa lor de toate zilele. Aşadar, ţinuse morţiş să ia din nou avînt industria divertismentelor tocmai în oraşul său natal. Asta se datora şi faptului că în străfundurile fiinţei sale sălăşluia instinctul pentru tot ce-i decorativ, teatral, care în anumite perioade izbucneşte mereu la locuitorii podişului bavarez. Serbările populare müncheneze, pe care le trăise adînc impresionat copilul, hărmălaia de fiecare an pe cîmpia din preajma oraşului, petrecerile populare de carnaval, zgomotoase de-ţi spărgeau timpanele, festivalurile wagneriene, întrecerile de tir, procesiunile strălucitoare în ziua de Corpus Domini [1], balurile de carnaval de la „Deutsches Theater", voioşia chefurilor cu berea curgînd gîrlă în sălile cît o cîmpie ale berăriilor uriaşe, toată pompa asta asurzitoare i se întipărise adînc în minte. Jinduise să înjghebe el însuşi spectacole de acest soi, să le facă şi mai copleşitoare cu ajutorul tehnicii moderne, să facă gălăgia şi mai gălăgioasă, beţia şi mai îmbătătoare, strălucirea şi mai strălucitoare. Cu îndărătnicie ţărănească vîrîse banii pe care îi cîştiga, împlinind setea de petrecere a locuitorilor din restul Germaniei, în aceste străduinţi müncheneze care mereu dădeau greş.

Doamna von Radolny îi întinse domnului Pfaundler mîna lată, albă, salutîndu-l cu o vioiciune neobişnuită pentru dînsa. Începuturile ei fuseseră obscure, niciodată nu aducea vorba de asta. Oricum, îi plăcea să se întreţină despre treburile varieteelor şi cabaretelor, vădea uimitoare cunoştinţe în privinţa termenilor tehnici şi participa, nu fără prudenţă, împreună cu domnul Pfaundler la unele întreprinderi ale dumisale.

În timpul cinei pe terasa splendidă, cu vedere spre lac, discuta plină de însufleţire cu namila de bărbat. Glasul ei se amesteca, un pic aspru, răsunător, cu acela piţigăiat, unsuros, al lui Pfaundler. Bărbatul mătăhălos, cu pielea palidă, cu ochi de şoarece, cît gămălia, şireţi, în capul cu protuberanţe, nu avea o părere precisă în privinţa procesului Krüger. Păcat, nici vorbă, de felul plicticos, bun pentru troglodiţi, în care se cotrobăieşte prin cearşafurile unui istoric de artă cu vază, păcat de renumele unui oraş din care şi aşa gugumăniile guvernului au făcut s-o ia la fugă, scîrbiţi, toţi străinii şi intelectualii cît de cît însemnaţi. Ar trebui, odată şi odată, să pună careva piciorul în prag, să le frece vîrtos ridichea tontălăilor care guvernau. Unul din lumea afacerilor. Ştia el pe cineva care, numai să vrea, ar putea face cîte ceva din München: domnul von Reindl. Dar acesta, în urma

[1] Sărbătoare catolică.

legăturilor sale cu concernul Ruhrului, ţine pe ascuns cu prusacii, şi, în ciuda flecărelii federaliste, nu-i pasă nici cît negru sub unghie de tot ce-i bavarez. Cum fu rostit numele Reindl, domnul Hessreiter se mohorî. Acest Reindl era, în ascunzişurile sufletului său, o necontenită sfidare pentru el, îl întrecea în avere şi în pondere industrială, pe scara socială şi în însuşirile omului de lume.

Se gîndea nelămurit la fabrica sa de ceramică, se gîndea că se făureau pe acolo, în secţia artistică, azi ca şi altă dată, mai ales figurine Pierrot şi Colombina. „Întreprinderile de ceramică din Germania de Sud-Ludwig Hessreiter şi fiul" fabricaseră de la bun început articole de uz casnic, îndeosebi veselă. O bună parte a bavarezilor de la sud de Dunăre mîncau din castroanele, farfuriile, străchinele lui şi se uşurau în faianţele sale. Mare căutare avea un model convenabil ca preţ, cu flori de un albastru-tare: genţiană şi floarea-reginei. Tatăl domnului Hessreiter, la vremea lui, adăugase întreprinderilor ceramice o secţie de artă. Dar aceasta nu-şi făcuse nicicînd cu adevărat vreun vad mulţumitor. O încercare în stil mare de a arunca pe piaţă căni de bere artistic lucrate dăduse greş cu pierderi simţitoare. În vremea din urmă, însă, amintita secţie artistică luase oarecare avînt. Valoarea monedei germane fusese serios ciuntită, iar dolarul ajunsese cincizeci şi şase de mărci. Mîna de lucru nemţească se ieftinise, înlesnind astfel întreprinzătorilor să facă afaceri bănoase cu străinătatea. Fabrica Hessreiter se adaptase numaidecît; în străinătate găseau răsunet mai cu seamă creaţiile secţiei de artă, care, în chip de ciupercă urieşă, de pitic cu barbă şi altele de soiul ăsta, inundau toate colţurile lumii. Bazaconiile astea nu erau de loc pe gustul domnului Hessreiter: dar ce să-i faci? Să dai bunătate de cîştig pe mîna altora?

Văzînd că domnului Hessreiter nu-i prea venea la socoteală tema Reindl, Pfaundler întrebă, mereu îngrijorat, dacă stăpîna casei mai are provizii îndestulătoare de vinaţ Forster 1911; dacă nu, ar putea, la nevoie, să-i cedeze încă cincizeci de sticle. Pe urmă, începu să povestească despre planurile sale cu privire la „Pudriera" — noul şi arătosul cabaret de la Garmisch. Încă anul trecut se pornise să pună pe picioare în stil mare această staţiune de odihnă; în acest an, Garmisch-Partenkirchen va deveni cu adevărat cea mai mondenă localitate de iarnă din Germania. Tatonase cu folos terenul şi în străinătate, mai cu seamă în America.

Stîrnită, Katharina se interesă în amănunţime de programul de divertisment, plănuit pentru cabaretul dumnealui. Da, domnul Pfaundler, om întreprinzător, întocmise de pe acum o listă destul de precisă a celor ce aveau să fie angajaţi. Îşi pusese cele mai

mari nădejdi într-o dansatoare rusă, pînă acum necunoscută în Germania, una Insarova, pe care o învăluia în mister şi făcea mult caz de ea. Doamna von Radolny vorbi pe larg, ca bună cunoscătoare, despre însuşirile feluriţilor artişti pe care îi numise Pfaundler. Fredonă numărul de succes al unei stele de cabaret. Domnul Pfaundler, cu preocuparea specialistului, căută niscaiva noduri în papură, lămuri ce anume rămînea şters în interpretarea acestei artiste, ce anume era de făcut. O rugă pe Katharina să repete cîntecul. Femeia trupeşă, frumoasă, se supuse fără mofturi. Cu glasul ei sonor cîntă cupletul dulceag-deşănţat, făcînd cu mădularele ei masive obişnuitele gesturi glumeţe şi mişcări de dans zvîcnite. În ochii domnului Pfaundler ardea pofta. Se arătă interesat trup şi suflet şi declară plin de însufleţire că tocmai datorită faptului că doamna e voinică *song*-ul dobîndeşte un farmec deosebit. Se aprinseră, stăruind asupra unor nuanţe. Făcură asemuiri cu un disc de patefon. Domnul Hessreiter asculta în tăcere. Privea cele două vaze uriaşe de pe parmaclîcul terasei, înspre lac. Aci, la Luitpoldsbrunn, pe proprietatea prietenei sale, în casă, în grădină, pretutindeni erau împrăştiate produsele întreprinderii de ceramică, unele foarte mari, altele bibelouri. Era ciudat că, în răstimpul îndelungatei lor convieţuiri, doamna von Radolny nu-l întrebase niciodată de ce în propria lui casă din Seestrasse nu se afla nici măcar un singur produs al fabricii sale.

Doamna von Radolny se simţea vădit în largul ei la spectacolul de varieteu ce-l oferea, deşi, trupeşă cum era, gest şi vorbă păreau cam ciudate. Cînd apăru slujnica, să strîngă masa, nu se opri nicidecum, ci văzu cu plăcere că fata zăbovea să-şi îndeplinească îndatoririle, ca s-o asculte.

Domnul Hessreiter, căruia de obicei îi pria cina pe terasa lîngă lac, în seara aceea nu era în apele lui. Lacul se odihnea paşnic sub secera lunii, o boare plăcută răvăşea copacii, aducînd cu ea mireasmă tare de pajişti şi păduri. Somnul prăjit fusese o grozăvie, vinul cu buchet şi frapat cum se cuvine. Katharina şedea ispititoare lîngă el, o femeie planturoasă, îmbrăcată fără cusur, domnul Pfaundler era un om iscusit care se pricepea să potrivească dibaci oraşul München cu mersul lumii. În alte seri, domnul sociabil, gustînd plăcerile vieţii în felul său sedentar, era în asemenea împrejurare mulţumit şi fără dorinţe, făcea glume pe-ndelete, savuroase şi nu fără subînţelesuri, din eleganţa sa tihnită se desprindea o bună dispoziţie potolită, poate cam complicată. Azi, după ce aruncase la început cîteva vorbe, amuţi dintr-o dată. La drept vorbind, fu bucuros cînd, în sfîrşit, domnul Pfaundler îşi luă rămas bun.

În timp ce zgomotul maşinii oaspetelui stăruia încă în liniştea nopţii, domnul Hessreiter, fumînd tacticos, îşi da seama că unul ca Pfaundler o duce bine, e prins de munca sa, în jurul lui şi din iniţiativa lui se întîmplă multe. Dar el, Hessreiter? O dată la paisprezece zile trece pe la fabrică — dar e tot un drac, căci merge şi fără dînsul — să vadă că se făuresc acolo aceleaşi fleacuri de totdeauna. Iar colecţia sa de antichităţi müncheneze poate fi îmbogăţită tot atît de bine şi de altcineva. Doamna von Radolny privea tăcută la bărbatul frămîntat, la mîinile lui, gesticulînd prin aer, la barbetele lui tradiţionale, îngrijite. Apoi învîrti patefonul şi puse două discuri, după cum ştia, îndrăgite de el. Îl întrebă dacă nu cumva ar mai dori o sticlă de vin. Hessreiter refuză mulţumind, isprăvi ţigara, răsuflă indispus. Zăboviră o bucată de vreme unul lîngă celălalt, în tăcere. Doamna von Radolny gîndea că nu este cuminte ca doi oameni să stea prea mult timp împreună. Va pleca în curînd la Salzburg. Acolo eşti în apropiere de Berchtesgaden, aproape de colţul de sud-est al Bavariei, unde îşi fac veacul bunele cunoştinţe din societatea curţii. Şi pe principele moştenitor ar fi bucuroasă să-l vadă; lui îi plăcea mult felul ei cumpănit, iar doamna von Radolny îl preţuia cu osebire.

A doua zi, cînd coborî la micul dejun, prietenul ei făcuse de mult baie în lac şi plecase în oraş, la tribunal. Cînd trecu prin Odeonsplatz, domnul Hessreiter văzu că la Feldherrnhalle fuseseră înălţate schele cît toate zilele; îşi aduse aminte că citise despre noi orori ce urmau să fie aşezate acolo. Hotărî în sinea lui să dea dispoziţie, curînd, să se alcătuiască o seamă de tipare ceramice, cu puţine şanse de succes comercial, modelate de un tînăr sculptor, încă necunoscut, care tipare însă urmau să-i dea satisfacţii. Mai ales o serie intitulată „Luptă de tauri", ce avea darul să-i umple în mod osebit cu dezgust pe colaboratorii săi, socotind-o sucită, curată sminteală.

16

Tainele unui alcov

Martora Johanna Krain era născută la München, avea douăzeci şi patru de ani, era cetăţeană bavareză, de confesiune evanghelică, necăsătorită. Faţa ei arsă de soare se încorda cu trudă în timp ce îşi depăna depoziţia. Nu se străduia nicidecum să-şi ascundă emoţia puternică. Ochii cenuşii pe sub genele întunecate aruncau fulgere, fruntea lată se încreţea de mînie.

Zărind cum înaintează, omul Krüger o privi cu inima îndoită. Era bine, nici vorbă, că, în sfîrşit, o fiinţă cu scaun la cap se amestecă în această fantomatică procedură penală, de ev mediu. Dar te încearcă totuşi un simţămînt neplăcut la gîndul vinii pe care o porţi pentru faptul că fata va trebui să facă faţă clevetirilor neghioabe ale ţării întregi. Şi stai şi aştepţi, lipsit de apărare, ca milioane de buze murdare să o mînjească toată cu bîrfelile lor stupide. Chiar dacă nu te simţeai legat de atavice concepţii cavalereşti, era mai cinstit să respingi asemenea jertfă. Ceea ce şi făcuse. Numai că, la lumina zilei, îi pare că ar fi putut să o facă mult mai hotărît.

Nu o văzuse de mult. Cum păşi în faţă, apăsat, emoţionată şi totuşi sigură de ea, voinică în taiorul de culoarea smîntînii, care îi venea ca turnat, părul închis căzînd fin şi în smocuri peste fruntea lată, îl cuprinse un simţămînt de simpatie şi încredere. Îi păru întruchiparea judecăţii sănătoase care înainta spre a-l izbăvi din mîinile unui întunecat fanatism filistin.

La fel simţiră mulţi dintre bărbaţii aflaţi în sală, în clipa cînd femeia mîniată se opri înaintea judecătorilor. Dichisitul domn Hessreiter, ţinîndu-şi întredeschisă gura mică de pe faţa lui lată, o privi niţel nerod, cu ochii mari, de astă dată neînvăluiţi. Uite, uite, dumneaei Johanna Krain, pe care într-un rînd o pusese să analizeze scrisul Katharinei, era va să zică prietena lui Krüger! Nu era deloc de lepădat; îi plăcuse mult cînd o cunoscuse cu prilejul analizei aceleia. Îi place şi astăzi. Se gîndea la scrisorile răposatei Haider, le punea în cumpănă pe fata Anna Elisabeth Haider şi pe fata Johanna Krain. Nu-l înţelegea pe Krüger, îl găsea prost, grosolan, antipatic. Avocatul Geyer ţinea aţintiţi asupra martorei sale ochii sfredelitori, limpezi, pe sub sticlele groase, obrazul cu pielea subţire îmbujorîndu-i-se din cînd în cînd. Nu era prea sigur de izbîndă, întrucît fata îşi pierduse cumpătul; pe de altă parte, nădăjduia că tocmai furia ei neprefăcută îi va impresiona pe juraţi. Pe băncile corespondenţilor de presă toţi erau numai ochi şi urechi. Triumful sec cu care doctorul Geyer ceruse audierea martorei făgăduia o întorsătură a procesului vrednică de luat în seamă; acum era vorba să foloseşti în fel şi chip această depoziţie, să scoţi cît mai mult din ea ca material pentru gazetă. Caricaturiştii lucrau din greu, să prindă cît mai impresionant cu putinţă faţa expresivă, fruntea lată, nasul în vînt, vioi, gura puternică, toată înfăţişarea clocotind de mînie a femeii. Un sceptic de profesie dădea explicaţii. Această doamnă bine făcută trăieşte, se spune, din analize grafologice. Însă aproape numai bărbaţi îi cer asemenea analize, aşa că este îndoielnic dacă aceştia plătesc tocmai ştiinţa dumneaei.

Foarte neplăcut surprins de apariţia martorei neaşteptate fu procurorul. Femeia sigură, mînioasă, care vorbea răspicat, nu avea aerul că ar putea fi influenţată, în sensul oficial bavarez, nici nu părea că, pusă în încurcătură de întrebări dibace, ar putea fi dusă de căpăstru înspre propria lui concepţie despre problema vinovăţiei. Pur şi simplu, pentru că, încă înainte de a deschide gura, îşi atrăsese prin înfăţişarea ei simpatiile tuturora. Apărătorul, doctorul Geyer, ce-i al lui e al lui, alesese pe deasupra şi momentul psihologic potrivit.

Preşedintele tribunalului, doctorul Hartl, dădea semne de nelinişte, întîia oară în decursul acestui proces. Îşi suflă de cîteva ori nasul, ceea ce îl îndemnă pe juratul Lechner să-şi scoată, la rîndul lui, şi mai des batista în carouri. Mai mult, îşi scoase şi bereta şi îşi şterse sudoarea de pe chelie, lucru pe care, în pofida zăpuşelii, nu-l făcuse niciodată. Apariţia pe nepusă masă a acestei martore preschimbă procesul, pînă acum neted, într-o treabă spinoasă, dînd judecătorului ambiţios prilejul să înfrunte o încercare grea: apărarea învinuitului nu trebuie îngrădită, dar nici primejduită condamnarea sa.

Martora Krain dădu în vileag că acuzatul doctor Krüger este prietenul ei. Ce se întîmplă? De data asta, apărarea ceru ca şedinţa să continue cu uşile închise. Cum însă preşedintele întrezări o şansă ca, datorită afluenţei de public, martora stînjenitoare să se fîstîcească, cererea fu respinsă. Johanna Krain va trebui să depună faţă de toată lumea. Dacă vrea să declare aici că întreţinuse legături intime cu acuzatul? Da. Atunci ce ştie despre întîmplările din noaptea pomenită, în care doctorul Krüger luase parte la petrecerea din Widenmaierstrasse. În acea noapte doctorul Krüger venise la ea. Capetele juraţilor trăsăriră, ca smucite, către martoră; pînă şi figura mocnită, greoaie, a factorului poştal Cortesi se încordă; gura blîndă, încadrată de barba pufoasă, neagră a profesorului de liceu Feichtinger se rotunji într-o uimire ce nu-i veni la socoteală acuzatorului. Neliniştit de pe urma senzaţiei pe care o stîrnise declaraţia martorei Krain, procurorul întrebă mai departe dacă poate să-şi amintească ora precisă la care doctorul Krüger a venit la ea în noaptea pomenită. Jur împrejur se auziră răsuflări scurte, zgomotoase, încordate. Cum să nu, răspunse limpede de tot Johanna Krain. A fost ceasul două.

În sala încinsă de căldură, înţesată de lume, se făcu tăcere deplină. Cum de ţine minte — urmă cu glas puţin răguşit procurorul — cu atîta precizie ora. Cu siguranţă desăvîrşită, nici prea sec, dar fără să lungească vorba, martora Krain relată istoria aceea cu plănuita excursie în munţi. Cum Martin nu voise să plece nici în ruptul capului, cum se certaseră, cum în cele din urmă, părîn-

du-i pesemne rău, părăsise serata în toiul nopții și venise la ea și o trezise. Firește că primul lucru pe care îl făcuse fusese să se uite cît e ceasul; mai vorbiseră, bineînțeles, îndelung despre excursie; dacă ești deșteptată din somn la ora două nu e prea plăcut să fii la patru și jumătate în picioare. Omul Krüger ascultă cu luare-aminte, aproape că-i veni și lui să creadă ce-i auziseră urechile. Îi pare acum nespus de rău, își încheie martora Krain depoziția, că nu îl însoțise la acea serată; căci atunci nu s-ar mai fi ajuns la tot procesul ăsta. Această observație fu respinsă cu toată seriozitatea de către doctorul Hartl, ca nefiind la obiect.

În timp ce, la cererea procurorului, îl căutau pe șoferul Ratzenberger, pentru a-l confrunta cu Johanna Krain, audierea ei continuă, tăios și pe-ndelete. Întîi o întrebară dacă și în noaptea pomenită, din 23 spre 24 februarie, acuzatul făcuse dragoste cu ea. Din nou avocatul ceru ședință cu ușile închise, din nou cererea fu respinsă. Îndîrjită, cu francheță, palidă, în dialect, Johanna declară că da, și în noaptea pomenită Martin se culcase cu ea. Fiecare cuvînt și cel mai mărunt gest reieșiseră cu tărie, răspicat, fata fu cuprinsă de mînie clocotitoare împotriva compatrioților ei. Pe profesorul de liceu Feichtinger îl băgară nițeluș în sperieți ochii ei cenușii, neînduplecați, sălbatici. Dacă locuiește singură, fu întrebată în continuare, și cum de putuse acuzatul să ajungă la dînsa fără să fie văzut. Stă în același apartament cu mătușa Franziska Ametsrieder, o doamnă mai în vîrstă, care obișnuiește să se ducă la culcare la o anumită oră și devreme. Odăile ei, ale Johannei, sînt mai dosnice și mai ferite. Doctorului Krüger, care avea o cheie, îi fusese lesne să ajungă la ea fără să-l vadă și fără să-l audă nimeni. Rînjetul vînturaticului jurat von Dellmaier se frînse și dădu din cap încuviințînd cu duioșie, zelos, știutor. Procurorul, la rîndul lui, își puse în gînd să o ia un pic la refec pe spășita doamnă mătușă ce pare să facă pe mijlocitoarea.

Dacă martora Krain a știut că doctorul Krüger avusese legături și cu alte femei, fu întrebată mai departe. Da, a știut; fuseseră legături trecătoare pe care nu i le luase în nume de rău. Această mărturisire nu lăsă o impresie prea bună; procurorul sublinie de cîteva ori că e un fapt tare ciudat. Dar socotește de neconceput, urmă Johanna, ca Martin Krüger să fi venit la ea de-a dreptul din dormitorul altei femei. Hm! făcu procurorul. Și alții făcură „hm!" și „asta-i bună!" De neconceput, întări Johanna, fiartă. Președintele o rugă să-și țină firea. Caricaturistul de la „Berliner Illustrierte Zeitung" prinse din cîteva trăsături de condei de efect momentul cînd, stîrnită, își smuci capul mare, frumos modelat, înspre căpățîna butucănoasă a procurorului; ori de cîte ori Johanna pri-

veşte pe cineva îşi întoarce într-acolo ochii cu cap cu tot. Din ce trăieşte ? întrebă procurorul. Are o brumă de avere, mai cîştigă cîte ceva din analizele grafologice pe care le întocmeşte. Nu pricepe, de altfel, ce au de-a face toate astea cu chestiunea în sine. Pentru a treia oară doctorul Hartl, retezîndu-i blînd, dar hotărît, din unghii, o puse la locul ei.

Dacă a primit bani de la doctorul Krüger, o interogă iar procurorul cu încetineală, ca s-o întărîte. De astă dată doctorul Krüger, care urmărise întrebările cu faţa întunecată, ferecată, se răzvrăti. Caricaturiştii se năpustiră cu lăcomie ; la drept vorbind însă, numai un domn de la „Leipziger Illustrierte Zeitung" izbuti să surprindă momentul tare cînd omul Krüger, dînd din mîini cu înverşunare, îşi repezi înainte bărbia agresivă împotriva procurorului, străfulgerîndu-l pe sub sprîncenele stufoase cu ochii săi cenuşii, ieşiţi din orbite. Procurorul îi ţinu piept cu zeflemitoare răbdare omului care-şi pierduse cumpătul ; nici nu ceru ajutorul preşedintelui, ci, în cele din urmă, cînd doctorul Krüger se domolise de la sine, îl dojeni cu blîndeţe. Da, va să zică, vru să ştie procurorul, nepăsător, ca şi cum omul Krüger nu s-ar fi burzuluit defel, dacă domnişoara Krain nu a primit cumva din partea împricinatului daruri în bani peşin sau cadouri de preţ. Da, răspunse martora, flori, cu multe prilejuri ; o dată un coş cu bunătăţi, altă dată o pereche de mănuşi şi cărţi. Furnizorul curţii Dirmoser privi cu luare-aminte mîinile nevestejite, de copil, ale Johannei ; cînd martora depusese jurămîntul, Dirmoser băgase de seamă, cu părere de rău, că nu avusese nevoie să-şi scoată mănuşile, întrucît nu purta mănuşi ; acum cugeta cu mai puţină asprime atît în privinţa lui Krüger cît şi în privinţa Johannei Krain. Cît despre valoarea în bani, spuse agale omul Krüger, acel coş cu bunătăţi costase, dacă nu se înşela, optsprezece mărci şi cincizeci de pfennigi ; dar s-ar putea să fi costat douăzeci şi doi. În urma necontenitei devalorizări a monedei nu mai ştie exact preţul. Preşedintele, schiţînd el însuşi un zîmbet silit, mustră publicul pentru însufleţirea nelalocul ei. Dacă i s-a intentat vreodată proces Johannei Krain pentru înşelăciune ? Nu, niciodată nu i s-a intentat un astfel de proces. Apărătorul propuse producerea unor expertize, spre a se dovedi valoarea ştiinţifică a analizelor grafologice făcute de martoră. Expertizele fură respinse, ca neconcludente. În sinea lui, preşedintele nu era defel de acord cu tactica grosolană a procurorului care, pe cît părea, tot încercînd să ia prin surprindere martora, proceda fără un dram de logică. În mod vădit, Johanna Krain cîştigase iarăşi simpatiile pînă şi ale acelora pe care, la început, şi-i ridicase în cap prin felul ei îndrăzneţ, şi era acum privită cu îngăduinţă de toată lumea. Pe deasupra, pe măsură ce

mînia ei creştea, vorbea tot mai răspicat în neaoş dialect bavarez ; cuvintele ei, ţinuta ei aveau darul să-i facă pe toţi ca nici măcar să nu le treacă prin minte că ar putea cumva fi bănuită drept venetică sau boemă.

Dacă împricinatul îi dăduse amănunte în privinţa legăturilor sale cu alte femei ? întrebă procurorul, stăruind cu îndărătnicia catîrului pe calea greşită pe care apucase. Nu, nici ea nu l-a tras de limbă, nici el nu i-a vorbit despre lucruri de-astea. Avusese cunoştinţă numai aşa, în general, despre asemenea legături. Dacă, aşadar, ar putea declara cîte ceva în privinţa scrisorilor fetei moarte, mai bine-zis dacă este iniţiată în privinţa deprinderilor erotice ale doctorului Krüger ? Aceste cuvinte stîrniră murmure mînioase în rîndurile auditoriului. Vînturaticul domn von Dellmaier pufni în rîs, behăind neplăcut. Doctorul Geyer, însă, îl străpunse cu nişte priviri pline de atîta ură nestăvilită, încît omul gălbejit amuţi speriat.

În clipa aceea se ridică de pe scaun, gîfîind şi desfăcîndu-şi larg braţele, juratul Hessreiter. Această curajoasă fată bavareză îi plăcea ; socoti nevrednic felul în care o sîcîiau. „Dacă-n piept vitejia-şi încordează tăria", îşi aminti el de un vers, celebru odinioară, al regelui Bavariei Ludwig I [1], neştiind lămurit dacă ar trebui să-l pună în legătură cu el sau cu fata. Oricum, stînd acolo falnic, declară, cu o voce neobişnuit de hotărîtă, că, după cum crede, vorbeşte în numele tuturor juraţilor dacă socoteşte această întrebare de prisos. Juratul Cajetan Lechner, negustor de mobilă veche, încuviinţă, dînd încet dar cu hotărîre din cap. De la bun început nu-i plăcuse tratamentul la care fusese supusă această martoră Krain. Nu se cădea. Se gîndi la răposata sa nevastă, pe care o chemase ca fată Rosa Hueber şi care fusese casieriţă ; el era în principiu de părere că nu trebuie să te porţi atît de grosolan cu o femeie, ca procurorul ăsta de aici. Se gîndi la fiică-sa Anni, ticăloasa, despre care nu poţi şti dacă n-are să ajungă cîndva într-o situaţie asemănătoare, ca martora asta Johanna Krain. Se gîndi mai cu seamă la odrasla lui Beni, din care făcuseră un puşcăriaş, aşa că nu se arătă de acord în clipa aceasta cu justiţia bavareză. Preşedintele, cu tonul dojenii politicoase, declară că e treaba Curţii să hotărască dacă anumite întrebări pot fi admise sau nu. Martora Krain spuse că nu pricepe sensul întrebării. Procurorul arătă că este satisfăcut de aceste cuvinte ale ei.

Cînd îl puseră pe şofer faţă-n faţă cu Johanna Krain, Franz Xaver Ratzenberger făcu pe grozavul. Din nou fu întrebat de-a

[1] *Ludwig I*, rege al Bavariei între 1825 şi 1848.

fir-a-păr dacă nu este cu putinţă o greşeală, cît priveşte data, şi ora. Nu, o greşeală nu era cu putinţă. Şoferul Ratzenberger îl dusese cu maşina pe doctorul Krüger în noaptea din 23 spre 24 februarie, la două dimineaţa, în Katharinenstrasse 94, şi clientul său intrase în casa aceea împreună cu fata Anna Elisabeth Haider. Dar acesta se mai aflase, şi anume tot la ora două, în patul martorei Johanna Krain, în Steinsdorfstrasse. În timpul confruntării, şoferul întoarse calimera, vădind bună-credinţă, suflet. Pesemne că domnişoara se înşală totuşi. În ce priveşte memoria femeilor e o istorie întreagă. Omul nu făcu o impresie proastă. Fără îndoială însă, îndîrjirea şi mînia neprefăcută ale Johannei Krain avuseseră o puternică înrîurire asupra juraţilor şi publicului. Preşedintele, ambiţiosul judecător Hartl, încheie şedinţa destul de stînjenit şi, pentru întîia oară, cu un mic nor de îngrijorare în ce priveşte sfîrşitul procesului.

17

O scrisoare din celula 134

Doamna Franziska Ametsrieder află de depoziţiile Johannei Krain din ziare. Abia atunci se lămuri de ce suna într-una telefonul, de ce dădeau buzna vizitatorii care fără îndoială nu doreau toţi analize grafologice.

Doamna Ametsrieder închise uşa în nasul nepoftiţilor, făcu în cele din urmă să amuţească telefonul şi soneria de la intrare. Se duse la Johanna. Gata de atac, îşi purtă, pe picioare scurte, vînjoase, trupul voinic, ca o maşină de război, către neprevăzătoarea ei nepoată. Ochii limpezi, strălucitori, îi fulgerau bătăios în capul vînjos, de bărbat, pe sub părul tăiat scurt, negru ca pana corbului, numai pe alocuri decolorat. Se aşteptase ca Johanna să refuze s-o primească.

Dar Johanna o pofti să intre. Nici măcar nepoliticoasă, fata se uită la mătuşa ei durdulie, înfiptă, şi aşteptă. Femeia nu o plictisi cu mofturi morale, ci îi arătă prin argumente serioase că, în primul rînd, mărturia Johannei cu greu ar mai putea schimba soarta omului Krüger şi, în al doilea rînd, ţinînd seama de atmosfera care, vrei nu vrei, domneşte în oraşul München, Johanna îşi primejduise o dată pentru totdeauna propria-i situaţie materială. Nepoata nu se lăsă copleşită de faptul că bătrîna despica firul în patru, ci întrebă scurt ce ar trebui să se întîmple de acum îna-

inte, după părerea mătuşii, avînd în vedere situaţia, în cutare şi cutare privinţă. Se vădi că, o dată mai mult, doamna Ametsrieder avea, ce-i drept, păreri neclintite, foarte hotărîte, despre întîmplările petrecute, dar numai sfaturi nelămurite pentru viitor, care lămureau tot şi nimic. În cele din urmă, Johanna spuse mătuşii că, dacă se simte cumva stînjenită de prezenţa ei în apartament, să-i pună în vedere cînd ar dori să se mute. Mătuşa, luată pe nepregătite, ţinîndu-se cu greu băţoasă, îi întoarse vorba zicînd că doar n-o fi foc să spui un cuvinţel-două în asemenea năpastă. Cu ochii smoliţi de mînie, fata se înfurie năprasnic şi spuse pe limba ei cea mai neaoşă că acum vrea linişte, şi mătuşa să facă bine s-o lase-n plata Domnului. Mătuşa Ametsrieder răspunse că-i va trimite în odaie ceaiul şi pesmeciorii, şi se cărăbăni, nu prea în apele ei.

Bătrîna lăsase în cameră un maldăr de ziare şi scrisori. Johanna era terfelită în chipul cel mai murdar. Mulţi scriau că depoziţia ei nu ar dovedi cu nimic nevinovăţia lui Krüger. La urma urmei, de ce un boem ca doctorul Krüger să nu fi alergat, în răstimp de cîteva minute, din braţele unei femei fluşturatice în braţele alteia de acelaşi soi? Îşi văzu poza în diferite atitudini. Toate, afară de una singură, semănau atît de puţin cu ea, încît se întrebă dacă avusese cu adevărat o ţinută atît de teatrală. Unele ziare îi luau apărarea, dar în maniera nedorit binevoitoare a acelora care ştiu totul. În timp ce majoritatea îşi băteau joc de grafologia ei — acea bănuială, precum că analizele grafologice i-ar fi slujit doar drept pretext pentru a prinde în laţ bărbaţii, se strecura într-o formă precaută — alţii apărau meseria cu care se îndeletnicea, dar cu ifose ocrotitoare, astfel că aceste însemnări prietenoase păreau mult mai jalnice decît cele vrăjmaşe. Sumedenie de scrisori ameninţau că o vor învăţa minte. Ele dospeau de ocări neruşinate, de măscările mahalalei, pe alocuri cu imagini plastice pe care însăşi Johanna nu le ştia pe toate, deşi avusese de-a face şi cu locuitorii de pe malul celălalt.

Un nou val de mînie, fără margini, se iscă în ea; se făcu albă ca varul. Cu o mişcare smucită mătură de pe masă maldărul de hîrtii scrise şi tipărite şi călcă în picioare mormanul de scîrnăvii, alcătuite din litere. Trebuie să faci ceva! Trebuie să loveşti! Să-i muţi fălcile unuia dintre ticăloşii ăştia! Dar izbucnirea nu ţinu mult. Stătea în mijlocul camerei, într-o curioasă încrîncenare, îşi muşca buza de sus, se gîndea cu toată agerimea. Să fii stăpîn pe cele cinci simţuri ale tale, asta-i! Acum, după ce Martin Krüger încăpuse ca prostul pe mîinile compatrioţilor ei tari de cap, are să fie afurisit de greu să-l scape.

Încordarea scăzu, se așeză, scotoci mecanic în teancul de scrisori. Forma literelor de pe un plic o făcu să tresară. Scrisoarea era de la Martin Krüger.

Nu-l vizitase pe Krüger după ce depusese mărturie. Martin are o mică slăbiciune pentru scene teatrale, pe care ea n-o împărtășește. De bună seamă că ar fi rostit ceva patetic. Acum, ca să vezi, a scris. Privea țintă plicul, supărată. Nu avea ce să scrie. Deasupra nasului i se încrețiră trei cute ; răsuflînd enervată, rupse plicul.

Nu vrea asta, scria Krüger. Îi sînt străine, precum știe, gesturile cavalerești. În ruptul capului nu îngăduie acum cînd, în chip vădit și pentru multă vreme, se află în ghearele ghinionului, ca altcineva să-și lege soarta de a lui. O roagă să-l lase în grija sa proprie și în cea a justiției bavareze. Îi dă deplină libertate.

Johanna își tot sugea buza de sus ; în cele din urmă o prinse între dinți. Ăsta-i omul ! Îi dă libertatea. O crede atît de neroadă. Palavre de prost-gust, bune pentru o gazetuță siropoasă. A decăzut serios de tot în urma detențiunii preventive.

Flutură scrisoarea în fața ei. Deodată, parcă îmboldită, o fixează pe aparatul ei mic, în formă de pupitru, de care se folosește la analizele grafologice. Începe să disece scrisul la rece, după metodele iscusite pe care le învățase. În felul acesta se joacă și cu ea, și cu omul Krüger ; căci aceste metode nu înseamnă decît mijlocul de a se transpune într-o stare de exaltare care, doar ea singură, o ajută să afle, în chip viu, semnificația scrisului cuiva. Uneori rămîne cu privirea pironită în fața micului pupitru, ceasuri în șir, fără să i se ivească lumina cunoașterii. Alteori, cîte un scris nu iradiază nimic și atunci trebuie să-l restituie, fără să-i facă analiza. Alteori, cîte un scris o impresionează atît de tare, încît se vede nevoită să ridice din metoda ei, care-i un meșteșug obiectiv, un fel de zid de apărare împotriva lui. Se simte mucegăită parcă, tînjește după limpezime : dar cunoașterea este mai întotdeauna legată de cazną. Încerci un simțămînt ambiguu, sfiala rușinii și gîdilatul curiozității, atunci cînd ființa altuia se desprinde din stihia scrisului, se întruchipează, pînă cînd ființa și scrisul se întrepătrund. La început, cînd făcuse analize, ca un soi de sport, ca să amuze vreo sindrofie însuflețită, o distra să privească fețele îngîndurate, uluite. Mai tîrziu, o costase mult preschimbarea acestui talent ciudat și neliniștitor în bani peșin. Acum s-a tocit. Ia în serios analizele. Nu spune decît ceea ce crede din toată inima ; dar trece sub tăcere multe din cele ce i se dezvăluie. Uneori îi lipsesc cuvintele, alteori se ferește să înțeleagă lucruri nedorite.

Stă în camera camuflată, privește țintă în aparat. În lumina puternică a becului, asupra ei se năpustesc aproape plastic trăsă-

turile scrisului lui Martin. Nu pe loc, dar curînd, curînd, numaidecît, cu siguranţa unui film care se desfăşoară dinaintea ochilor, simte cum va prinde chip acela care îi scrisese. Simte de pe acum încordarea şi înălţarea : mădularele i se destind, gura i se face iască, toate simţurile stau la pîndă, acestea sînt semnele prin care se vesteşte cunoaşterea. Dar Johanna se dezmeticeşte. Perdelele sus, să intre ziua ! Stinge becul aparatului, deschide ferestrele, trage aerul în piept. Martin este la ananghie, Martin este închis. Bărbatul cu care fusese în munţi, la mare. Bărbatul care îi făcuse cu ochiul cînd primarul acelui tîrg de provincie ridicase paharul în cinstea lui. Bărbatul cu care împărţise patul, care îi şoptise atîtea lucruri măreţe, blajine, înţelepte, ce-i merseseră la inimă.

Scoate scrisoarea din aparat. Martin Krüger e un bărbat rău, sau un bărbat bun, tot ce se poate. Oricum, e prietenul ei. Nu vrea să-l iscodească. Ştie de ce s-a vîrît în ciorba asta. Nu vrea să se dezvinovăţească faţă de ea însăşi, folosind pretexte inteligente. Doar dacă naiba îşi va băga coada, n-o să-i dea de capăt acestei ticăloşii stupide. Încet, pe-ndelete, rupe în bucăţele scrisoarea omului Krüger, prietenul ei.

Dă iar cu ochii de vraful de ziare şi scrisori. Se străduieşte să se stăpînească, dar nu poate să împiedice ca un alt val de mînie, soră cu turbarea, s-o scoată din ţîţîni, lăţindu-i şi mai mult faţa schimonosită, lată şi aşa. Or fi oamenii din partea locului tari de cap, dar ea este de două ori mai căpăţînoasă. Dacă ar vedea-o avocatul doctor Geyer, cum şade aici, fulgerînd cu ochii îndîrjiţi, ar sta la îndoială care anume dintre cei doi bavarezi va birui în cele din urmă : ministrul justiţiei sau fata asta voinică.

18

Cereri de graţiere

În mîinile ministrului justiţiei Otto Klenk se aflau două cereri de graţiere, în rezolvarea cărora erau interesate cercuri largi.

Pe una din liniile principale ale reţelei de Căi Ferate Bavareze deraiase un expres ; nouăsprezece oameni fuseseră omorîţi, treizeci şi unu răniţi. Cauzele nenorocirii nu au putut fi lămurite pe deplin. Unii au fost de părere că trebuie căutate în lipsa măsurilor de securitate, susţinînd că terasamentul liniei nu este bun pentru noile locomotive, prea grele. Cum pe vremea aceea se iscaseră conflicte între administraţia centrală a Căilor Ferate ale

Reichului şi administraţia regională bavareză, prin această catastrofă le venise apa la moară separatiştilor bavarezi. Şi din punctul de vedere al dreptului civil trăgea greu în cumpănă faptul dacă se va da un verdict de crimă sau nu. În caz de crimă, administraţia nu putea fi trasă la răspundere, altminteri răniţii şi urmaşii celor pieriţi de pe urma catastrofei puteau cere mari despăgubiri băneşti. Autorităţile feroviare tăgăduiau cu încăpăţînare orice vinovăţie şi ţineau morţiş la ideea că nenorocirea fusese pricinuită de o mînă nelegiuită, dovadă felul cum fusese slăbită cuplarea şinelor şi alte amănunte de acest soi.

Aşa stînd lucrurile, jandarmeria rurală prinsese un tînăr dubios care, fapt dovedit, în jurul orei cînd se întîmplase catastrofa, dăduse tîrcoale liniei în cauză. Tînărul, de douăzeci şi nouă de ani, pe nume Prokop Woditschka, de naţionalitate cehă, mai fusese pedepsit în patrie, în repetate rînduri, pentru o seamă de infracţiuni de siluire corporală. Cînd fusese prins, umbla de săptămîni teleleu, fără vreo slujbă, pe meleagurile bavareze, hrănindu-se cu cartofi, cu roadele cîmpului. Îşi agonisea uneori cîţiva gologani, cîntînd şi jucînd în cîrciumi la margine de drum ; căci haimanaua necioplită, cu faţa palidă, năduşită, care nu prindea culoare nici în bătaia soarelui şi a vîntului, se pricepea grozav să cînte şi să joace, spre bucuria chelneriţelor şi şoferilor din acele locuri. Se spunea că ar fi aruncat vorbe tari, bolşevice, cum că o să le arate el lor, grangurilor, o să le facă un pui de pocinog de-o să-i meargă vestea, şi-or să scrie despre asta gazetele. Neîndoios era faptul că fusese văzut, un ceas înainte, în apropierea locului unde avea să se întîmple catastrofa şi că avusese asupra lui scule de spargere, suspecte, cu ajutorul cărora s-ar fi putut desface şinele şi traversele în felul care mai apoi a dus la deraiere. Mai da de bănuit şi prin faptul că, după ce s-a întîmplat nenorocirea, a fugit mîncînd pămîntul de la locul catastrofei.

Cum a fost, cum n-a fost, tribunalul bavarez, în faţa căruia trebuia să se disculpe, se lăsase convins prin aceste prezumţii de vinovăţia sa şi îl condamnase la zece ani puşcărie. Administraţia bavareză îşi găsise justificarea faţă de cîrcotaşii invidioşi din Germania de Nord, finanţele ei fuseseră scutite de o obligaţie supărătoare.

Dar haimanaua din Boemia îşi aflase un apărător înflăcărat, firește din cercul doctorului Geyer, în persoana avocatului Löwenmaul care se luase în coarne cu justiţia bavareză pentru tîlharul de Woditschka. După cum a arătat în faţa instanţei şi mai tîrziu în coloanele presei de opoziţie, în primul rînd, unele motive psihologice îl făcuseră să se îndoiască de vinovăţia omului. Căci la

început vlăjganul credea că fusese arestat pentru cu totul alte infracţiuni. Cînd îl învinuiseră de atentatul de cale ferată, întîi înlemnise şi apoi se prăpădise de rîs, de parcă i-ar fi spus o glumă năstruşnică. Nu arăta ca un fanatic, care-şi pune pentru o idee pielea în joc şi, de altfel, ce folos ar fi putut trage de pe urma unei asemenea fărădelegi? Aşa că, atunci cînd se încăpăţînaseră să-l acuze că el ar fi vinovat de deraiere, vorbise cam în felul acesta, cu multă judecată. Nu se putea dumeri, spunea, cum de l-au vîrît în belea tocmai pe el. A fost curată întîmplare că hoinărea, în ceasul acela, în preajma locului unde s-a petrecut catastrofa. Că a tras nişte înjurături, e adevărat, ce-i drept, dar cine, în situaţia lui, n-ar fi făcut la fel? Faţa lui mare, isteaţă, se strîmba răutăcios, dar vădea şi nepăsare, şi omul n-avea de loc înfăţişarea unuia care săvîrşeşte o nelegiuire în numele unui principiu. Se străduia neobosit să lămurească lucrurile, încredinţat că argumentele sale convingătoare îi vor aduce punerea în libertate. Cînd a aflat însă dintr-un ziar, întîmplător, cît de interesată este administraţia în a dovedi că acea catastrofă fusese pricinuită de mîini criminale şi nu se datora neglijenţei, acuzatul renunţase, cu un fatalism care-l cutremura pe avocatul Löwenmaul, la orice încercare de a se apăra. Dacă toată ţara cu şase milioane de locuitori, arătă avocatului pierde-vară al nostru, urmăreşte să-l pecetluiască drept criminal, atunci nu este într-atîta de prost, încît să se lupte, de unul singur, cu aceste şase milioane. Din clipa aceea s-a mulţumit să-şi bată joc de justiţia bavareză cu o anumită jovialitate leneş-răutăcioasă. Dar, tocmai prin felul de a se purta al acuzatului, avocatul s-a convins tot mai mult că acest om fără căpătîi, Woditschka, nu are nici o vină în catastrofa de cale ferată.

Cum nu a izbutit să-şi impună punctul de vedere în faţa instanţei, a luptat mai departe în presă pentru clientul său, cu înţeleaptă dîrzenie, de altfel fără a sfida pe nimeni. Acum o cerere de graţiere amănunţită, minuţios motivată, a avocatului Löwenmaul pentru puşcăriaşul Prokop Woditschka, se afla în mîinile doctorului Klenk. Klenk era un om de înţeles. Iute din fire, se dovedea încuiat numai acolo unde erau în joc vreun interes personal sau interesele ţandului Bavaria. Iar acestea fuseseră apărate cu prisosinţă prin condamnarea legală a lui Prokop Woditschka, mai cu seamă că haimanaua nu îngăduise ca Löwenmaul să ceară revizuirea procesului. Da, acestă obrăznicătură, acest individ leneş, trecut prin ciur şi prin dîrmon, ar cam trebui să-i fie pe plac ministrului, şi avocatul nutrea mari nădejdi că cererea sa de graţiere va fi aprobată.

Cît priveşte problema prestigiului, ea nu-i dădea doctorului Klenk, în această chestiune, multă bătaie de cap. Nici vorbă că,

dacă ar da curs cererii de graţiere, presa de opoziţie ar bate cîmpii, vînturînd ideea că totuşi nu se simţiseră prea siguri, că lucrurile rămăseseră tot nelămurite în legătură cu catastrofa de cale ferată. Dar astea-s fleacuri, vorbe goale. Povestea era moartă, rezolvată, o dată pentru totdeauna, printr-o sentinţă executorie. Individul Woditschka nu prezenta interes, ca atare. Singura urmare a unei graţieri ar fi, după cum arăta, sprijinind cererea, referentul de competenţa căruia erau aceste hîrtii, un funcţionar încercat, că pe viitor, în locul Bavariei, Cehoslovacia va avea să-i poarte de grijă haimanalei, lui Woditschka aşadar, care trebuie expediat într-acolo.

Citind cele scrise pe margine, ministrul Klenk deodată o luă razna. De fapt, Geyer n-avea nici în clin, nici în mînecă cu chestiunea Woditschka. Ministrul văzu aievea mîinile subţiri, înfrigurate ale avocatului. Bine a mai întors-o cîinele, rînduind depoziţia acelei Johanna Krain către sfîrşitul procesului. Şiretlicul îi plăcu, tocmai pentru că nici pe departe nu-l îngrijoră în privinţa deznodămîntului.

Ministrul se sili să revină la cererea din faţa lui. „Singura urmare a unei graţieri ar fi..." Dumnealui Geyer era un ipochimen scîrbos. „Avînd în vedere că, totuşi, e întemeiată numai pe prezumţii" Flaucher, în locul său, ar fi respins cererea. Cu Löwenmaul te poţi înţelege. Dacă o să afle de graţiere, Geyer o să-şi strîmbe gura subţire.

Cu litere de-o şchioapă, de-a curmezişul ultimei file a cererii dactilografiate, Klenk mîzgăli pe-ndelete, cu creionul roşu: „Respins K."

Acum Geyer n-o să-şi mai strîmbe gura.

Sună telefonul. Fleacuri. În timp ce dădea răspunsuri scurte, care nu spuneau nimic, ministrul îşi aducea aminte de figura lui Prokop Woditschka. O faţă vînătă, mare, cu ochi mici, şireţi. La drept vorbind, de fel respingătoare. Ăsta, va să zică, are să-şi facă mai departe veacul la puşcărie, va împleti rogojini, va iscodi cu ochii săi mici, şireţi, în toate ungherele; dar are să aştepte cu răbdare să-şi ispăşească pedeapsa, nu-i atît de nătărău, încît să încerce s-o tulească.

Vocea din telefon isprăvise, ministrul puse iar receptorul în furcă. Ce mai calea-valea, nu-i cîtuşi de puţin respingător puşcăriaşul Woditschka. Pe lîngă acel Geyer cu pielea subţire, clipind des din ochi, atît de urîcios, pare de-a dreptul simpatic. Cu un capăt de creion roşu, teşit, ministrul tăie însemnarea „Respins", făcînd-o neciteaţă. Vîrtos şi răspicat scrise alături, cu litere de-o şchioapă: „Aprobat K."

Cererea următoare îl privea pe fochistul Anton Hornauer. Acest fochist lucrase la „Kapuzinerbrauerei", una dintre vechile şi marile fabrici de bere ce aduseseră Münchenului renumele mondial de care se bucura. Fochistul lucrase opt ore în timpul săptămînii, iar duminica, douăsprezece. Îşi încălzise cazanele, controlase procentajul de apă, reglase presiunea vaporilor, cărase cărbuni. Aceasta îi era slujba. Opt ore în timpul săptămînii, douăsprezece duminica. De două ori pe zi răsucea o manivelă. Atunci vaporii, la o temperatură de 130 de grade, o zbugheau într-o ţeavă, după aceea într-un colector, smulgînd tot ce murdărea cazanul. Acesta era modul obişnuit de a se curăţa un cazan.

Într-o duminică, fochistul, răsucindu-şi ca de obicei manivela, auzi ţipete ca din gură de şarpe. Dădură buzna.

— Închide ! Închide !

Fochistul Hornauer opri jetul de aburi şi fugi în curte. Din colector scoseseră un muncitor. Omul trebuise să cureţe gura colectorului ; abia coborîse cîţiva metri, că îl şi năpădise şuvoiul vaporilor fierbinţi. Murise în faţa fochistului, lăsînd în urma sa nevastă şi patru copii.

La tribunal, experţii se luaseră la ceartă în privinţa răspunderii fochistului. Era pusă la punct instalaţia cum scrie la carte ? Avusese fochistul Anton Hornauer, juridic vorbind, îndatorirea să cerceteze dacă se lucra sau nu în colector ? Ştiuse unde se scurg vaporii din cazan ? Fusese oare dator să ştie ? Pomenita „Kapuzinerbrauerei", unde se întîmplase nenorocirea, se bucura de renume în lumea întreagă, exportul ei de bere cuprindea tot globul. Conducerea fără cusur a întreprinderii, înlăturarea oricărei neglijenţe pasibile de pedeapsă erau nu numai treaba direcţiei, ci şi a întregii economii bavareze. Ţara a răsuflat uşurată cînd curtea a hotărît că fusese, în speţă, vina unuia singur, nu a unei întreprinderi venerabile, larg preţuite, care distribuia 39 la sută dividende. Pe deasupra, direcţia, din proprie iniţiativă, în afara ajutoarelor legale, hărăzise o pensie de încă 23,80 mărci urmaşilor muncitorului opărit. Fochistul Hornauer, găsit vinovat, fu condamnat la şase luni închisoare.

Amărîtul luase cunoştinţă de condamnarea sa cu mintea pierită, pîcloasă a omului care nu pricepe. Slujise ani de-a rîndul în fabrica asta, răsucise ani de-a rîndul, zi de zi, această manivelă. Avea o nevastă bolnăvicioasă, copii plăpînzi.

Directorii şi unii dintre acţionarii de frunte ai fabricii de bere frecventau Clubul seniorilor unde obişnuia Klenk să-şi petreacă uneori serile. Istoria asta avea un iz mai personal decît cea a lui Prokop Woditschka. Dacă fochistul Hornauer nu era vinovat,

atunci purtau vina consilierii von Bettinger şi Dingharder, mari burghezi cu vază, de o pilduitoare corectitudine. Nici vorbă, şi Reindl, căruia Klenk i-ar fi dorit din toată inima să fie vinovat. Dumnealui nu se afla decît în consiliul de administraţie al numitei „Kapuzinerbrauerei" dar, după cum ştia toată lumea, avea totuşi în mînă pîinea şi cuţitul. Era ademenitor să scapi de cîteva luni de închisoare un om, în sine vrednic de compătimit, mai cu seamă dacă prin aceasta îi poţi juca o dată mai mult un renghi lui Reindl. Pe de altă parte, însă, era vorba de o întreprindere cu vechi merite, era vorba de cea mai importantă industrie a Bavariei, de treburi obşteşti bavareze. Ce mai, Klenk nu-şi putea îngădui această mică poznă.

În timp ce aşternea pe hîrtie, un pic mecanic, cu litere mari şi lămurite : „Respins K.", gîndurile ministrului justiţiei erau aiurea ; ajunseseră acuma la conferinţa pe care trebuia s-o ţină în seara aceea la radio. Îi plăcea să se asculte. Vocea sa joasă, jovială, făcea impresie, ştia. Ce era, cum vorbea, toate se potriveau de minune. Drept subiect anunţase : *Idealurile justiţiei din zilele noastre.* Şi intenţiona acum, aproape de încheierea procesului Krüger şi cam după un an de cînd se afla la cîrmă, să pună în cumpănă idealul unei jurisprudenţe cu adevărat populare şi idealul legiuirii romane încremenite, normative, absolute.

19

O pledoarie şi o voce din văzduh

O pledoarie trebuie astfel întocmită, încît să înrîurească starea sufletească a juraţilor. Pe podişul Bavariei Superioare mai ales nu era prea prevăzător să te adresezi înţelepciunii juraţilor : trebuia mai degrabă să ţii seama de mocnitele lor stări sufleteşti. Avocatului doctor Geyer i-ar fi fost mai la îndemînă să dezvolte şiruri de idei ascuţit-logice, să demonstreze în mod matematic cît de palide sînt argumentele vinovăţiei, cît de puternice cele ale nevinovăţiei acuzatului. Ştia însă cît de slabă este puterea de judecată, în general, şi cu atît mai slabă aceea de pe podişul bavarez, în particular. Îşi închipuia figurile juraţilor Feichtinger, Cortesi, Lechner şi era hotărît să-şi ţină în frîu nervii, să nu-şi trădeze dezgustul faţă de întregul sistem. Să îndruge verzi şi uscate, numai să le meargă ăstora la inimă. Dacă pe deputatul şi, mai presus, pe omul Geyer sufletul îl îmboldea să strige în gura mare, să-l

audă toţi că este copleşit de ruşine, de silă, de mînie, din pricina situaţiei vrednice de plîns în care se afla justiţia bavareză, avocatul Geyer avea datoria să-şi scape clientul, nimic altceva. Înţelepciunea cerea să-şi ascundă inima fierbinte, să păstreze contactul cu juraţii.

Îşi mai slăbea gîndurile din chingi, putea să-şi îngăduie luxul acesta. Alcătuise o pledoarie limpede. Camera sa de lucru, în pofida străduinţelor menajerei Agnes, era iarăşi răvăşită şi neprimitoare. Pretutindeni erau împrăştiate hîrtii, cărţi. Îşi scosese pantofii în camera asta şi nu în dormitor, şi iată-i plini de noroi în mijlocul odăii. Haina de care se descotorosise era aruncată pe un scaun. Un pachetel cu ciocolată nimerise printre acte, pe calorifer stătea o ceaşcă de ceai răcit, golită pe jumătate, pretutindeni era scrum de ţigări.

Se lungi pe canapea ; mîinile înfrigurate şi le pusese sub cap. Privi în tavan. De ce îl apără pe omul Krüger ? Ce-i pasă lui de omul Krüger ? Face oare să aperi un singur individ ? N-avea nimic mai important de înfăptuit ? Cine, mă rog, e omul Krüger, că se istoveşte, se secătuieşte pentru el, că se străduieşte să impresioneze, cu apucături de cabotin, nişte juraţi săraci cu duhul ? Clipea des din ochi, îşi aprinse mecanic o ţigară, trăgînd iute fum după fum, întins pe spate.

Ce caută el în general în acest oraş lipsit din cale-afară de judecată ? Poporul ăsta îşi doreşte doar gloduroasa-i lipsă de logică, se simte ca-n sînul lui Avram în încîlcirea minţii sale cleioase. Dumnezeu i-a înzestrat cu o inimă tembelă, de mare folos, de altfel, pe această planetă. L-a văzut pe comicul Balthasar Hierl, mohorîtul măscărici care, cu o logică aparentă, plină de melancolie, scoate la iveală, îndărătnic, probleme neroade. Întrebat, bunăoară, de ce poartă ochelari fără lentile, răspunde : e totuşi mai bine decît nimic. I se arată că lentilele îndreaptă vederea şi nu rama. De ce purtăm atunci ramă ? întoarce el vorba. Să ţină sticlele, i se răspunde. Va să zică, încheie el satisfăcut, cum am spus : e totuşi mai bine decît nimic. Este un comic îndrăgit de toată lumea, renumit pînă departe : lui — lui Geyer — îi face silă. Dar întregul popor este aidoma acestui om cu ramă fără lentile. Se mulţumeşte cu rama goală a justiţiei, chiar dacă îi intră dureros în carne, de sensurile adînci n-are nevoie. Şi pentru acest popor se spetească. La ce bun ? Pentru ce să cureţe maşina murdară a justiţiei, dacă cei în cauză se simt atît de bine în gunoaiele lor ? Mult mai presus decît de judecată şi de logică el e stăpînit de o nevoie nefirească, fanatică, de curăţenie pe tărîmul dreptului, de limpezime. Dîndu-şi pe deplin seama de cusururile întregului aparat, doreşte ca acesta să funcţioneze măcar cu infailibilitate matematică. La ce bun ?

Nimeni nu-i mulţumeşte pentru asta. Pare o gospodină care cu tot înadinsul vrea să deretice într-o casă unde tuturor nu le tihneşte decît fumul şi aerul îmbîcsit. E ca Agnes, menajera lui. Aceşti oameni se simt mai la largul lor cu justiţia aşa-zisă populară a lui Klenk al lor.

Stătea întins pe canapea, mort de oboseală, istovit de sforţările ce le făcea pentru a-şi ţine în frîu nervii care mereu voiau s-o ia razna. N-ar fi mai cuminte să-şi desăvîrşească în linişte *Istoria nedreptăţii în landul Bavaria?* La lucrarea *Politică, drept, istorie* nici nu mai îndrăzneşte să se gîndească.

Stă tolănit pe spate, ţigara s-a isprăvit. Ţine ochii închişi, dar e prea obosit ca să-şi scoată ochelarii; pleoapele pe sub sticlele groase îi sînt inflamate, cu multe vinişoare. Răsuflă anevoie, pielea subţire a obrajilor, în ciuda rumenelii, pare smochinită pe sub tuleiele rare; căci este prost bărbierit.

Zace aşa o vreme, silindu-se să nu se gîndească la nimic. Dar memoria lui care lucrează neobosit îl covîrşeşte mereu cu alte amintiri: versuri despre un judecător drept dintr-o veche piesă indiană, raţionamente de-ale comicului Hierl, părerile omului Krüger dintr-un eseu despre legăturile dintre arta flamandă şi cea spaniolă, chipurile juraţilor săi. Şi figura juratului von Dellmaier. Da, chipul vînturatic, palid, colţuros al agentului de asigurare von Dellmaier se înfipse iar, înaintea altor chipuri, în creierul bărbatului ostenit, şi asta fără voia lui. Un chip de şobolan, ascuţit cum e, cu dinţi mici, caraghioşi. Şi rîsul său şuierător, searbăd, aduce cu chiţăitul guzganului. Un şobolan rozător, molipsitor, asta e. Şi în spatele lui, privindu-i peste umăr, se iţeşte, şi mai palid, alt chip. Avocatul răsuflă, de parcă şi-ar înăbuşi mîrîind un ţipăt de durere. Cu o smucitură sare în picioare. În acest fel nu se poate odihni. Ridică braţele, cască, cercetează cu privirea goală camera de lucru răvăşită. Nu e tîrziu, poate să ascută şi mai mult tăişul unui pasaj sau altuia al pledoariei sale. E totuşi mai cuminte să se scoale cu capul limpede mîine dimineaţă şi acum, măcar că e neobişnuit de devreme, să se ducă la culcare. Îşi îndeasă cu mişcări mecanice casca pe cap, să asculte la radio cîteva crîmpeie de muzică. Dar faţa i se încordează, ochii îi devin tăioşi, răi, calculaţi. Ascultă vocea joasă, jovială, dispreţuitoare, a ministrului Klenk. „Omului nu-i este dat să atingă absolutul. Idealul nostru trebuie să fie transformarea normelor, care devin vii abia în contingenţă cu omul, în sensul năzuinţelor populare."

Avocatul şi deputatul în dieta bavareză, doctor Siegbert Geyer, scoase pe-ndelete casca de pe cap şi o puse neobişnuit de grijuliu la locul ei. Fruntea îi era acoperită cu pete. Îşi şterse sudoarea

cu podul palmei, nu mai arăta obosit. Cotrobăi prin hîrtii, trase afară maldărul gros de manuscrise, purtînd pe un dosar albastru însemnarea : *Istoria nedreptății.* Manuscrisul îl însoțește pretutindeni, îl poartă de la birou înapoi acasă, de acasă la birou. Îl răsfoiește, se încordează, subliniază, scrie. Menajera Agnes, cu pași tîrșîiți, șerpuiește în odaie. Glasul ei nervos, răgușit, orăcăie că iar n-a luat masa de seară, că mîine e zi grea, că așa nu mai merge, că trebuie să mănînce în sfîrșit și el ceva. Geyer își înalță privirea, se uită orbește peste creștetul ei. Scrie. Femeia se pornește să strige. Dar n-o întrerupe. În cele din urmă, pleacă. După două ceasuri tot mai ședea și scria.

A doua zi, în timpul pledoariei, avocatul era pe deplin stăpîn pe sine. Mîinile nu-i fluturau, obrajii îi erau încordați, nici o roșeață pripită nu-i învăpăia. Vocea sa ascuțită nu era plăcută, dar se stăpîni și nu vorbi prea repede. Privea figurile oamenilor, care erau numai ochi și urechi. Se uita țintă mai cu seamă la fața trudită a juratului Lechner, care clipea doar rareori, și, după cum negustorul de mobilă veche Lechner își scotea des sau mai puțin des batista în carouri, avocatul își dădea seama încotro trebuie să cîrmească. Dobîndea efectul scontat.

Unui observator atît de versat, ca, bunăoară, avocatul Löwenmaul, nu putu să-i scape că doctorul Geyer își pierduse șirul de două ori. O dată cînd vorbise, în chip inutil, despre numeroasele ispite ale epocii, despre lipsa ei de disciplină, despre fluștur atica, găunoasa ei goană după plăceri, ce dovedea de fapt lipsă de tărie, cu greu regăsise apoi firul, pentru a arăta, fără folos, ba chiar dăunător, că Martin Krüger, deși s-a lăsat molipsit și el de această goană după plăceri, în bună parte o preschimbase în artă. Dar Löwenmaul nu observase că, depănînd diatriba, avocatul își mutase privirile de pe fața negustorului de mobilă veche Lechner și că și le aninase de scăfîrlia spelbă, cînepie, cu bubulițe, a agentului de asigurare von Dellmaier care, batjocoritor, plictisit, sclifosit, își pironise la rîndul lui ochii asupra gurii zeloase a avocatului. A doua oară, băgase de seamă Löwenmaul, colegul lui bătuse cîmpii pe teme generale care neîndoios, la origine, nu fuseseră prevăzute ; atacase problema eticii în drept, altminteri cu multă vervă, care însă s-ar fi cuvenit dezvoltată mai degrabă în parlament, decît în fața juraților. Și asta tocmai în clipa în care, pe neașteptate, își făcuse apariția în sală ministrul justiției.

Și întîia și a doua oară doctorul Geyer își reluase cu repeziciune iarăși șirul ideilor. Pînă și ziarele potrivnice lui erau nevoite să sublinieze că pledoaria cunoscutului avocat fusese un impresionant spectacol de măiestrie la bară.

20

Cîţiva derbedei şi un domn

A doua zi după condamnarea doctorului Krüger, în drum spre avocatul Geyer, Johanna Krain străbătea spaţiile verzi ce se întindeau de-a lungul rîului Isar. Din rochia strîmtă, de culoarea migdalei, scurtă cum o cerea moda acelor ani, se iveau picioarele vînjoase, pentru gustul epocii, prea pline. Avea timp berechet, păşea agale. Nisipul scîrţîia sub tocurile ei joase. Bătea un vînt proaspăt, oraşul apărea minunat în lumina veselă, puternică, a podişului, şi Johanna îşi iubea oraşul. Gusta din plin drumul, îşi dădea seama, nu fără uimire, că, la drept vorbind, mînia i se spulberase. Călca impunătoare, trăgînd în piept mireasma verii timpurii ; jos, prin verdeaţa luminoasă, curgea repede şi năvalnic rîul, fata era stăpînită, ardea să-şi măsoare puterile cu vrăjmaşii.

Dintr-o cărare lăturalnică veniră patru tineri, sporovăind în gura mare. Unul purta un vindiac din material cenuşiu-verzui. Căscară ochii la fata voinică, şuierînd, unul flutură un baston subţire. Apoi i-o luară înainte, întoarseră capul, rîseră cu o voioşie plină de tîlc, zgomotos, se aşezară pe o bancă. Johanna Krain se gîndi să se întoarcă, să cotească pe un drum lateral. Dar cei patru nu-şi luară ochii de la ea, aşteptînd să vadă ce are să facă. Johanna îşi continuă drumul, trecînd prin faţa lor, fără să grăbească pasul.

— Nici vorbă că-i ea, rosti găliganul în vindiac. Cel cu bastonul şuieră tare de tot, pironind-o cu privirea. Ajunşi de îndată în spatele ei, se luară după dînsa. Doi copii mici îi tăiară drumul, încolo nu era ţipenie de om. Păşea tot agale, trei cute mînioase încreţindu-i fruntea lată. Mai sînt doar vreo trei minute pînă cînd cărarea ei se va încrucişa cu altă cărăruie, şi nu se poate să rămînă drumul chiar pustiu timp de trei minute. Cei patru vlăjgani în urma ei o plesniră cu şfichiuiri neruşinate, cu glas atît de tare, încît îi fu cu neputinţă să nu le audă. Aşteptară, pesemne, doar un răspuns din partea ei, ca să pornească tărăboiul. Ei bine, va fi deşteaptă, n-are să le cînte în strună. Dacă se va ivi careva, golanii şi aşa or să spele putina. În faţă se şi ivi un domn bine îmbrăcat, pe cît părea. Privi ţintă înainte, spre podul care se întindea subţiratic peste rîu în lumina puternică, şi mai departe, dincolo, în ceaţă. Domnul care se apropia se făcu din ce în ce mai mare, cei patru, ţinîndu-se scai de ea, se apropiară şi ei, mai-mai să o calce pe picioare. Glasurile lor grosolane, porcoase, îi ţiuiră în urechi, păreau afumaţi. Domnul care îi veni în întîmpinare iuţi paşii, ceva îi atrăsese luarea-aminte.

— Domnişoară, vînezi de dimineaţă un bărbat pentru la noapte ? Ce-ar fi să-l încerci pe unul dintre noi ? Ţi-o facem de două ori, ba chiar de trei sau de patru ori, la nevoie. Cască ochii niţeluş la noi. Sau trebuie neapărat să-ţi aducem patalama că am depus vreun jurămînt strîmb ?

Continuă să meargă cu acelaşi pas măsurat, agale. Dar acum — domnul era aproape de tot — o luă totuşi mai repede la picior, da, alergă de-a dreptul în întîmpinarea lui, fluturîndu-şi fusta. E un domn uscăţiv, într-un costum arătos, de culoare deschisă, cu un cap ascuţit, cu păr blond-roşcat.

— Ce-i asta ? întrebă domnul, cu glas subţire, un pic hîrşîit. Ce aveţi cu doamna ?

Johanna Krain se înfipse în faţa sa, întinzînd o mînă către dînsul, de parcă ar fi vrut să se sprijine de el, cu gura întredeschisă, mai degrabă speriată decît furioasă.

— Na-ţi-o bună, nu se poate uita omul la o tîrfă care face trotuarul ? spuse unul.

Sună liniştit ca o explicaţie, de parcă ar bate în retragere, aproape blajin. Dar domnul îi şi pusese piedică. Numai că, vrînd să-l doboare, trucul nu-i reuşi. Domnul se pare că învăţase jiujitsu, însă nu îndeajuns. Oricum, îl trîntiră numaidecît la pămînt, şi cei patru vlăjgani îl pisară şi îi cărară la pumni cu nemiluita.

— Ce te bagi, omule ? ţipară ei. Iar unul spuse în gura mare :

— Eşti cumva peştele domnişoarei ?

În spate, pe cărare, se ivi o pereche mai în vîrstă, iar din faţă se apropie lume. Domnul blond zăcea la pămînt, nu mişca buzele, stătea ţeapăn. Johanna strigă cît o ţinea gura. Oamenii din faţă grăbiră pasul ; perechea din spate rămase locului şi, de teamă pesemne să nu fie socotită părtaşă la păruială, făcu cale întoarsă.

Cei patru vlăjgani îl priviră pe cel lungit jos. Stătea nemişcat, murdar şi tare mototolit, pe mînă şi pe faţă i se prelingeau dîre subţiri de sînge. Dar răsufla încet, cu ochii închişi.

— A încasat-o, vita încălţată, remarcă unul, şovăind.

— Nici dumneata n-ar fi trebuit să zbieri ca din gură de şarpe, domnişoară, se răţoi cel cu vindiacul ; muierile astea ţipă cît ai spune peşte, de parcă ar sfîrîi pe frigare.

— Nimeni n-a vrut să vă clintească un fir de păr măcar, spuse al treilea.

Iar al patrulea, bine dispus, încheie, învîrtindu-şi bastonul subţire :

— Ei, să ne fie cu iertare, domnişoară.

Şi cu asta cei patru derbedei bătură în retragere, în ordine dar repede, în direcţia perechii care se mistuise tocmai la timp, înainte de a fi dat nas cu lumea ce se apropiase din faţă.

Johanna Krain îngenunche lîngă cel întins pe pămînt, nisipul îi înţepă piciorul. Cei din faţă se apropiaseră, deodată se văzu înconjurată de o grămadă de oameni: un proletar de treabă, o pereche de îndrăgostiţi mic-burghezi, o fetişcană cu ghiozdan, doi băieţi, pare-se studenţi, o bătrînică la plimbare, şchiopătînd, sprijinită în baston.

Domnul cel blond clipi din ochi.

— Au şters-o ? întrebă el prevăzător. Apoi, cam anevoie, cu vocea sa subţire, hîrşîită, se adresă Johannei: O să vă mînjiţi.

— Vă puteţi mişca ? îl împresurară cu întrebările.

— Să chemăm un medic ? Urgenţa ? Poliţia ? De fapt, ce s-a-ntîmplat ?

Domnul se înălţă într-o rînă, gemu şi mîrîi puţin, apoi, sprijinit de toată lumea, se ridică de-a binelea în capul oaselor.

— Mulţumesc, cred că n-am nevoie de nimic, spuse el.

— Cum l-au aranjat golanii, se mînie cucoana în vîrstă, sprijinită în baston. Păcat de bunătatea de costum !

— De-aş avea la îndemînă o perie, zise domnul cel blond, căutînd zadarnic să şteargă sîngele cu batista.

Johanna i-o întinse pe a ei. Însă el îi spuse :

— La treburi dintr-astea nu folosesc batiste de damă. Nu se sinchisea cîtuşi de puţin de faptul că în jurul său stăteau roată atîţia gură-cască, că abia se ţinea pe picioare, că faţa şi mîinile îi erau năclăite de sînge.

— Vă rog să mă credeţi, nu-mi trebuie nimic, doamnelor şi domnilor, adăugă el în cele din urmă. Lîngă pod se găsesc totdeauna maşini. Cinci minute, pînă ajung acolo, pot umbla fără doar şi poate. Şi n-o să am nevoie decît de apă şi de o perie.

— Să mi-ţi-l aranjeze în asemenea hal ! se minună iar cucoana în vîrstă, sprijinită în baston.

În focul schimburilor de păreri, domnul cel blond se îndreptă în direcţia podului. Şi, de parcă ar fi fost de la sine înţeles, o luase pe Johanna de braţ. Oamenii din jur se cam indispuseră, întrucît se părea că reprezentaţia se isprăvise, fără să fi ieşit la iveală amănuntele. Dar cum socotiră că domnul şi doamna erau împreună, îi lăsară să treacă, fără multă vorbă.

— Figura ei îmi pare cunoscută, răbufni unul dintre studenţi.

— Nu-i cumva stea de cinematograf ? îngăimă visătoare fetişcana cu ghiozdan.

— L-a îmbrîncit, puse unul înfipt punctul pe i.

— Cine ? Pe cine ? plouară întrebările, iar înfiptul dădea mereu alte detalii.

— Priviţi, oameni buni, cum l-au aranjat, se tîngui din nou, mînioasă, cucoana în vîrstă, sprijinită în baston, şi toţi îl urmară, la cîţiva paşi depărtare, pe domnul cel blond care, la braţul Johannei, mergea şchiopătînd, de altfel deloc îmbufnat, pe cît se părea.

— Nu i-am jucat pe degete ? o întrebă în acest timp blondul, ştrengăreşte, pe Johanna.

— Ce ? Cum ? strigă Johanna, uimită, curăţîndu-şi fusta pătată.

— După ce prima lovitură a nimerit prea jos, n-am mai avut încotro, desluşi el. Cel mai deştept lucru a fost, fireşte, să închid ochii şi să fac pe mortul.

Tot îşi mai tîrşîia anevoie paşii.

— Dumneata m-ai fi socotit mai viteaz dacă aş fi lăsat să-mi tragă o chelfăneală şi mai zdravănă ?

Johanna nu se putu stăpîni să nu zîmbească.

— De altfel, spune-mi, îi cunoşti pe domnişorii ăştia ? o întrebă îndreptîndu-şi spre ea faţa isteaţă, colţuroasă, un pic zbîrcită, privind-o cu şiretenie.

— Cum asta ? întrebă Johanna, ridicînd din sprîncene.

— Ai, poate, motive de nu vrei să-mi istoriseşti nimic despre cearta asta, spuse el. Dar tare mult aş fi vrut să aflu amănunte. Trebuie să ştii că sînt curios din fire.

Ochii săi de ştrengar o priviră cu familiaritate.

— Au ! exclamă el şi se frînse deodată de mijloc. Şi cum fata voia să-i vină în ajutor, o povăţui mîrîind : Fereşte braţul. Te mînjeşti de sînge.

— Pe golanii ăştia, bineînţeles, nu-i cunosc, spuse ea. Dar de bună seamă m-au recunoscut.

— Ce-nseamnă asta „m-au recunoscut" ? o iscodi el cu vocea sa hîrşîită. Trebuie să te cunoască lumea ? Eşti cumva stea de cinematograf ? Campioană de înot ? Uite, faţa dumitale chiar că-mi pare cunoscută.

— Sînt bucuroasă că am dat de o maşină, spuse ea, în timp ce obrazul bărbatului se schimonosea de durere. Povestea asta, pare-se, te-a făcut totuşi să suferi. Să nu te însoţesc ?

— Prostii, spuse domnul. Mă numesc Jacques Tüverlin, urmă el, după o tăcere scurtă de tot. Dacă îţi face plăcere, te poţi interesa de starea sănătăţii mele. Mă găseşti în cartea de telefon.

Îşi aduse aminte că citise undeva numele lui ; cu toate acestea îl puse să-l silabisească pentru a doua oară.

— Mă numesc Johanna Krain, spuse ea apoi.

Şi atunci el, după ce stătuse puţin pe gînduri, zise :

— Aşa-i, ştiu. Dar în cazul ăsta e poate mai bine ca dumneata să mergi cu mine. Nu din pricina mea, ci ţinînd seama de împrejurările de faţă, adăugă domnul şi îşi încreţi din nou faţa în sumedenie de cutişoare.

Păru însă a se linişti de îndată şi aşteptă.

Johanna se uită la el şi văzu că are umeri largi şi şolduri trase ca prin inel. Motorul pornise. Tüverlin mai zăbovi puţin, apoi se urcă în maşină.

— Nu cred să mă mai plictisească cineva, spuse într-un tîrziu fata. Ăştia or fi fost beţi. Oamenii de pe aici sînt în general blînzi.

— Cum crezi dumneata, spuse el. Oricum, cu toată blîndeţea, le-au făcut multora de petrecanie în anii din urmă. Şedea în maşină, motorul duduia. Te pricepi la jiu-jitsu ? o mai întrebă. Şi cum Johanna dădu rîzînd din cap, adăugă : Atunci ar trebui totuşi să mergi cu mine.

Clipea din ochii lui de ştrengar, un pic somnoroşi.

— La unsprezece şi jumătate trebuie să fiu la avocat, zise ea, cu piciorul pe scara maşinii.

— Aşa e mai cuminte, spuse Tüverlin voios, în timp ce fata se aşeza lîngă el şi maşina porni.

CARTEA A DOUA

FAPTE DE VIAȚĂ

1 Un vagon al metroului
2 Unele păreri greşite despre dreptate
3 O vizită la închisoare
4 Al Cincilea evanghelist
5 Fundamentum regnorum
6 Fără justificare nu se poate
7 Domnul Hessreiter ia cina la München
8 Glose pe marginea cazului Krüger
9 Un mire în haine de deţinut
10 O scrisoare în zăpadă
11 „Pudriera"
12 Zidul viu al lui Tamerlan
13 Moartea şi transfigurarea şoferului Ratzenberger
14 Cîteva date istorice
15 Comicul Hierl şi poporul său
16 Nunta de la Odelsberg
17 Scrinul lui Cajetan Lechner
18 O fabrică de ceramică
19 David cîntă în faţa regelui Saul
20 Şi totuşi: nimic nu-i putred în statul Bavaria
21 Funcţia scriitorului
22 Şoferul Ratzenberger în purgatoriu
23 Somnambulii

1
Un vagon al metroului

Vagonul 419 al metroului berlinez, jumătate vopsit cu lac roşu, cu perne din piele roşie, jumătate vopsit cu lac galben, cu bănci de lemn, gemea de lume ; era ora închiderii prăvăliilor. Călătorii stăteau în picioare, lipiţi unii de alţii, ţinîndu-se de curele, vîrîţi în genunchii acelora care şedeau. Se înghionteau cu coatele, se subţiau, ocărau, îşi cereau iertare. Careva, duhnind a dezinfectant, îşi ţinea rezemat într-un colţ capul bandajat, stînd cu ochii închişi, o femeie sugea praline dintr-o pungă, alta lăsa din cînd în cînd să-i cadă poşeta sau unul din multele ei pachete. Un ins cu ochelari, neajutorat, se lovea mereu de vecinii săi, deşi se ferea cu teamă, careva golea cu mişcări dibace buzunarul celui mai apropiat, o femeie îşi făcea de lucru cu rujul. Două fetişcane stînjeneau lumea din jur cu rachetele lor de tenis, unul, într-o salopetă albastră, aşijderea, cu o unealtă lunguiaţă, un fel de ferăstrău, care, după cum socoteau cei mai mulţi, nici nu avea ce căuta în vagon.

Întreaga încărcătură de oameni, chicotind, sporovăind, făcînd afaceri, cochetînd, mirosind a parfum, cu ochii apatici, stinşi, ţinîndu-se de curele, se mlădia în acelaşi ritm mecanic, întocmai ca mişcările trenului ce zbura ca săgeata, se clătina, se hîţîna agale, într-o parte şi într-alta, la cotituri bruşte, clipea din ochi bătîndu-şi genele, cînd trenul, luminat electric sub pămînt, se ivea în soarele ce rumenea amurgul de iunie.

Mulţi citeau ziarele de seară, ieşite abia de-un ceas, cu fotografiile şi titlurile lor de-o şchioapă, ce aţîţau curiozitatea. *Atentat împotriva deputatului Geyer* atrăgea atenţia manşeta unui ziar. Alt ziar, dimpotrivă, publicase ştirea cu litere prizărite la pagina a doua, rezervînd titlul paginii întîi unor *Mari delapidări comise de funcţionari socialişti.*

Fie că literele erau mari, fie că erau prizărite, cititorii amblor ziare aflară că, devreme după-amiază, pe una din străzile liniştite ale oraşului München, trei indivizi îl atacaseră pe avocatul Geyer şi îl bătuseră în asemenea hal, încît îl lăsaseră lat, într-un lac de sînge. Unul dintre ziare fierbea de indignare, că în oraşul München a fost cu putinţă să i se tragă unui bărbat asemenea chelfă-

neală, ziua în amiaza mare, aruncînd vina asupra guvernului bavarez, a cărui binevoitoare îngăduinţă înlesnise sălbăticirea moravurilor. Celălalt ziar nu recunoştea decît că doctorul Geyer fusese rănit uşor şi vîntura ideea că ar fi vorba de un act de răzbunare personală. Cine cunoaşte felul sfidător de-a fi al avocatului cu pricina, vădit o dată mai mult în procesul Krüger, nu va încuviinţa modul în care a fost pus cu botul pe labe, dar îl va înţelege.

Asemenea lucruri citeau călătorii vagonului 419 al metropolitanului din Berlin la 28 iunie, seara. „Totul i se trage de acolo, cugetă un grăsan, ce gîfîia, că s-a expus prea tare. Cu o inimă ca a mea, eu n-aş putea să-mi îngădui astfel de istorii. Îţi face, fireşte, reclamă. Dar e prea scump plătită cu asemenea emoţii." Îşi şterse faţa leoarcă de sudoare, îşi domoli cîinele care i se împletica printre picioare, şi hotărî că pe viitor, ca şi pînă acum, se va ţine cu orice preţ departe de procese politice. „Totul i se trage de acolo, cugetă şi un domn impunător, într-un costum de croială vînătorească, purtînd cizme înalte. Ovreii ăştia sînt ei înşişi de vină. De ce se amestecă unde nu le fierbe oala, adică în oala noastră?"

„München, gîndi unul burduhănos cu un baston cît toate zilele, acţiunile fabricilor de bere. Asta nu le influenţează oare cu nimic? Dacă nu mai urcă, o să-mi cumpăr maşină la paştele cailor." Doi tineri care, alăturîndu-şi frunţile, aflaseră dintr-un ziar cele petrecute, priviră unul la celălalt, întunecîndu-se, tăcură, cu figurile răvăşite.

— Dacă un muncitor este bătut măr de o ceată de huligani reacţionari, se adresă, cu glas ascuţit, un pic înfrigurat, un tînăr cu ochelari, într-o haină subţire, altor doi, şi asta se întîmplă în fiecare zi, atunci nu se folosesc litere de-o şchioapă.

În partea cealaltă, un zdrahon într-un vindiac aruncă priviri duşmănoase, se întrebă dacă e cazul să se vîre; dîndu-şi seama că nu va avea în acest vagon majoritatea de partea lui, se resemnă să holbeze ameninţător ochii. „Tot cu politica lor plicticoasă", gîndi, arborînd o mască de dîrză bărbăţie, un călător, pe deget cu un inel cît oul de găină, şi trecu mai departe la cronica dramatică despre premiera din seara trecută, în care jucase un coleg de breaslă.

— Am spus mereu, se adresă un domn, un evreu, cu voce repezită, unsuroasă, unei doamne căreia îi curgeau cărnurile. Nu trebuie să pleci la băi în Bavaria. Dacă au s-o facă de oaie cu turismul, n-are să le mai stea capul la treburi de soiul aceleia.

„Dacă s-or ţine şi de aci înainte de asemenea treburi, chibzui cu îngrijorare o fată cu ochelari, atunci preţul untului o să urce de n-ai să-l ajungi nici cu prăjina. De pe acum costă 27,20 mărci funtul. Pîn' la sfîrşitul săptămînii, nu mai e chip să-i ung lui Emil felia de pîine de dimineaţă." „N-ar fi cazul să trimitem o telegramă de

simpatie, plină de indignare ?" chibzui un bărbat palid, cu înfăţişare de vegetarian, cu ochelari pe nas şi cu o servietă doldora, izbindu-se în toate părţile. „Dacă n-o fac, o să se spună : Dumneata nu ai nici un fel de iniţiativă. De-o fac şi iese anapoda, atunci ce-or să mai behăie bonzii la mine !"

— Ce vremuri ! se văicări o cucoană enervată, care citise ştirea, uitîndu-se peste umărul unui călător.

— Cine a fost executat ? o întrebă ţipînd maică-sa, hodorogită, pe jumătate surdă.

— Doctorul Geyer.

— E ministrul care a făcut inflaţia ? ţipă mama de la capătul celălalt al vagonului.

Mulţi căutară s-o lămurească, careva strigă indignat să se facă linişte.

— Va să zică, e ministrul, se dumeri bătrîna tare de ureche.

La fiecare staţie cobora lume, se repezea la ieşire, îndreptîndu-se spre masa de seară, spre o fată, spre un prieten, spre cinematograf. Încă pe treptele ce duceau către lumină le pieriseră din minte cele citite în gazetă, şi strigătele asurzitoare ale vînzătorilor de ziare : *Atentat împotriva deputatului Geyer* sunară ca un lucru veşted, searbăd, în urechile celor grăbiţi.

2

Unele păreri greşite despre dreptate

Johanna Krain, condusă de menajera Agnes, păşi pragul dormitorului în care zăcea bolnav avocatul Geyer. Menajera Agnes, încercînd neîndemînatic să-şi pună surdină orăcăitului din glas, se plînse că nu mai e chip să te înţelegi cu doctorul Geyer. A doua zi, după ce l-au adus de la spital, a şi vrut să trimită sora la plimbare, să se scoale din pat cît ai bate din palme, să se apuce de lucru. În seara asta, în pofida opreliştii medicului, l-a chemat pe asociatul său, iar pentru mîine — pe secretar. Ceea ce are să discute cu Johanna priveşte, fără îndoială, nu numai treburi în legătură cu regimul lui alimentar.

Cum intră vizitatoarea, Geyer o pofti numaidecît afară pe soră. Johanna observă cu rece amabilitate chipul descărnat, şters al avocatului. Ţeasta se contura deosebit de lămurit, la fel nasul de uliu, cu cocoaşă subţire, fruntea proeminentă, tîmplele găunoase. Capul era bandajat, obrajii erau învăpăiaţi de fire de păr roşietice, ochii albaştri erau mai mari ca de obicei, mai spălăciţi. De-abia se

îndepărtă sora că dibui cu mîna uscată ochelarii pe care îi era interzis să-i poarte. De cum se înarmase cu ei semănă dintr-o dată cu bărbatul fremătînd de energie, de odinioară.

Privi propriu-i caz cu vădită nepăsare. Îşi bătu joc de palavrele fără de sfîrşit ale ziarelor. Ei bine, atentatul n-a avut urmări prea rele. Comoţia cerebrală aproape că a trecut, zgîrietura deasupra ochiului nu este primejdioasă ; cel mult o să rămînă cu o uşoară imobilitate a şalelor.

De cum îi scăzuse febra şi putuse să gîndească limpede, hotărîse să nu ia prea în serios păţania. Amintindu-şi toate amănuntele, ajungea la convingerea că se ţinuse bine. Cînd auzise, pe strada liniştită, paşi grei în spatele său, se întorsese şi îşi dăduse seama, în crîmpeiul unei clipe — pentru el însă deloc crîmpei — înainte de a fi primit lovitura, că s-ar putea să-l omoare. Nu-l furnicase frica în clipa aceea, nu devenise laş, îşi păstrase sîngele rece în faţa primejdiei. Era mulţumit de sine însuşi.

Îl apăsa, fără îndoială, în treaba asta ceva ce nu-i dădea linişte. Cînd întorsese capul, zărise lămurit trei găligani. Îi văzuse doar într-o frîntură de secundă ; pe deasupra, cel de care era vorba, ascuns de ceilalţi, ţinuse fruntea plecată. Cu toate acestea, avocatul era încredinţat că recunoscuse faţa, o faţă vînturatică, obraznică, zeflemitoare, cu dinţi mici de şobolan. S-ar putea ca totul să fi fost numai vedenie, nălucire a fierbinţelii. Dar gîndurile avocatului, deşi se împotrivea din răsputeri, dădeau des tîrcoale acestui chip. Nu ar fi fost greu să-şi întărească această convingere ; ar fi trebuit doar să-i sufle funcţionarului care făcea cercetările numele agentului de asigurare von Dellmaier. Dacă însă vînturaticul luase într-adevăr parte, atunci ştia şi un al treilea de atentat. Dar asta doctorul Geyer nu căuta să afle. Prefera să plutească în incertitudine.

De altfel, nu se prea sinchisea de atentat. La neplăceri de acest soi trebuie să se aştepte oricine luptă pentru o idee. Dacă n-ar fi fost vedenia acelui chip, aproape că ar fi încercat un simţămînt de mulţumire la gîndul martiriului său. Cînd îşi amintea însă de faţa aceea, rănile începeau să-l doară, un scalpel îi sfredelea parcă pe-ndelete scăfîrlia, îi ardeau ochii pe sub pleoapele închise, şi el zăcea neajutorat, bătut.

Johanna şedea, luminoasă şi liniştită, înconjurată de piesele în serie cu care era mobilat, fără căldură, dormitorul. Cochetăria îi era nesuferită şi nepăsarea afişată de Geyer cînd pomeni despre păţania sa îi păru automulţumire. Răspunse anevoie, îndreptă curînd discuţia înspre cazul Krüger, din pricina căruia venise.

Vorbi de faptul că Martin Krüger se împotrivise din răsputeri cererii de revizuire a procesului. Johanna bănuise că ar fi fost vorba de un gest de comediant, de o răzvrătire ţîfnoasă împotriva destinu-

lui : cu cît îmi merge mai anapoda, cu atît mai bine. Dar nu izbutise să-l clintească pe Martin din atitudinea sa ; fatalismul avea, pare-se, rădăcini mai adînci. Nădăjduise că mai curînd argumentele limpezi ale avocatului îl vor impresiona pe Martin, îl vor îndemna la o firească împotrivire faţă de ghinionul său neghiob. Dar, în penultima zi a termenului la care trebuia introdusă cererea de revizuire, Geyer fusese atacat mişeleşte. Locţiitorul lui stăruise zadarnic pe lîngă Martin. Termenul trecuse, Martin fusese strămutat la închisoarea Odelsberg.

Doctorul Geyer îi înfăţişă cu obiectivitate situaţia. De reluarea procedurii, pe baza paragrafului 359, poate fi vorba numai dacă s-ar aduce fapte sau probe pe care, adăugîndu-se dovezilor prezentate mai înainte, curtea le-ar socoti nimerite să slujească drept temei pentru achitarea acuzatului. Dacă, bunăoară, s-ar putea dovedi că şoferul Ratzenberger jurase strîmb. El, doctorul Geyer, fireşte, a luat de pe acum măsurile ce se impuneau, adică l-a învinuit de sperjur pe Ratzenberger. Dar este foarte puţin probabil ca procuratura să intenteze proces în acest caz, după cum, procedînd cu înţelepciune, nu-i intentează proces nici ei, Johannei Krain. Pe cît se pare, sînt mai degrabă hotărîţi să facă uitată istoria asta încîlcită. A acţiona în vederea graţierii este, deocamdată, o străduinţă aproape zadarnică. Atacurile îndîrjite ale presei dinafara Bavariei împotriva sentinţei ruşinoase dăunau, în această privinţă, mai mult decît foloseau.

— Pe cale juridică, va să zică, încheie Geyer, cu obiectivitate, nu putem întreprinde nimic pentru el.

— Şi pe altă cale ? întrebă Johanna şi îşi aţinti ochii mari, cenuşii, asupra lui, răsucindu-şi în acelaşi timp, încet, capul.

Doctorul Geyer îşi scoase ochelarii, închise pleoapele înroşite, se întinse din nou. Se obosise peste puteri, şi pentru ce, mă rog ?

— S-ar putea ca prin relaţii de societate să exercitaţi o anume înrîurire asupra guvernului, spuse el într-un tîrziu, fără tragere de inimă.

În timp ce Geyer rostea aceste cuvinte, Johanna Krain se gîndi în mod ciudat la o faţă mare cu ochii învăluiţi, nestatornici, şi cu o gură mică, vorbind cu un glas tărăgănat, prevăzător. Nu găsi numaidecît numele celui căruia îi aparţinea faţa ; era unul dintre juraţi şi îi sărise în ajutor atunci cînd procurorul o încolţise atît de prosteşte. Îl privi pe avocat cum zăcea ostenit, vlăguit, bătrîn, slab numai piele şi os ; era timpul să plece. Dar îl întrebă deodată :

— Spuneţi-mi, domnule doctor, cum îl cheamă pe bărbatul acela, juratul care a vrut atunci să-mi ia apărarea în faţa procurorului ?

— Era un oarecare consilier comercial Hessreiter, răspunse avocatul.

— Ce credeţi, ar putea să mă ajute cu ceva ? întrebă Johanna.

— Nu este exclus, spuse avocatul ; eu însă, la drept vorbind, m-am gîndit la alţii.

— La cine, bunăoară ? îl iscodi Johanna.

Cineva bătu la uşă, pesemne menajera Agnes, amintindu-i vizitatoarei că e timpul să plece. Avocatul rosti, nu fără trudă, cinci nume. Johanna şi le însemnă cu luare-aminte. Abia după aceea plecă. Doctorul Geyer se bucurase de venirea Johannei Krain ; acum îl lăsase singur, jigărit, cu buzele subţiri ridicate deasupra dinţilor zdraveni, gălbui, uscaţi. Faţa aceea nu-i dădea pace. Menajera Agnes îi şopti sorei că făcuse o prostie îngăduindu-i doamnei să intre.

În faţa casei din Steinsdorfstrasse, unde locuia, Johanna îl găsi pe Jacques Tüverlin care o aştepta cu micul său automobil franţuzesc. Îi făgăduise să dea în ziua aceea cu dînsul o raită prin împrejurimi.

— Vezi dumneata, zise el cu voie bună, am fost deştept şi am claxonat numai de două ori. Pe urmă am cugetat : stai, băiete, fata n-o fi acasă, şi am tăcut mîlc. Dacă aş fi claxonat în neştire, aş fi ridicat în picioare tot cartierul. O luăm spre Ammersee [1] ? propuse el.

Johanna primi să meargă spre acea ţintă liniştită, mai puţin spectaculoasă.

Tüverlin nu conducea prea repede, dar o făcea cu multă siguranţă. Faţa lui zbîrcită părea impertinentă pe sub ochelarii de automobilist ; era într-o dispoziţie excelentă, vorbea mult şi cu sinceritate. Se întîlnise în vremea din urmă de două ori cu Johanna ; dar, copleşită de grija unor treburi ce nu sufereau amînare, teoriile sale îi intraseră pe o ureche şi îi ieşiseră pe cealaltă. Azi îl asculta cu mai multă luare-aminte.

Dreptatea, îi explica el, în timp ce maşina gonea peste cîmpia netedă, pe drum şerpuit, către munţii vineţi, dreptatea este în vremuri agitate din punct de vedere politic un soi de molimă de care trebuie să te fereşti. Dacă nu-i cu ochii în patru, pe unul îl înhaţă gripa, pe altul justiţia. În Bavaria, molima pomenită este deosebit de păcătoasă. Omul Krüger, predispus din fire pentru asta, ar fi trebuit să ia niscaiva leacuri preventive. Cazul lui este curat ghinion, care trebuie deplîns, dar nu prezintă interes pentru ceilalţi, nu este tragic. Toate astea însă i le mai explicase cîndva. Apoi scriitorul îi atrase atenţia asupra unor trucuri la conducerea maşinii.

[1] Lac la sud-vest de München.

O uimeşte atunci, răspunse ea, în cele din urmă — cugeta încet şi răspundea uneori abia după o bucată de vreme — o uimeşte atunci faptul că mai ţine să fie împreună cu ea ; căci în preocupările ei intră aproape exclusiv numai cazul Krüger.

Jacques Tüverlin o privi dintr-o parte. Are întru totul dreptate în privinţa asta, îi întări el spusele, domol, luînd cu băgare de seamă şi eleganţă o curbă. Căci treaba asta îi face plăcere. Şi tot hazul, singurul temei ce poate justifica o acţiune omenească, este plăcerea pe care fapta o hărăzeşte făptuitorului. De îndată ce un om cu personalitate investeşte în ea un dram de plăcere, orice treabă searbădă devine înflăcărată.

Mîinile care ţineau volanul erau vînjoase, pistruiate, acoperite cu peri de-un blond-roşcat. Maxilarul superior al feţei sale ciudat de golaşe ieşea înainte ca un ţanc, cu dinţii mari, puternici ; deasupra nasului de erete ochii înfundaţi în orbite umblau pripiţi încolo şi-ncoace, cercetau şoseaua, privelişte, tot ce-i ieşea înainte, fata de alături.

— Spun bucuros tot, la mine ce-i în guşă şi-n căpuşă, zise el cu vocea lui ascuţită, hîrşîită. E atît de plicticos să faci ocoluri lungi, viclene ; nu se potriveşte cu veacul nostru. Sinceritatea ajunge mult mai repede la ţintă şi mult mai lesnicios. Îţi spun aşadar de la bun început : am săvîrşit cîndva o mare nerozie. Atunci cînd am optat pentru cetăţenia germană. O demonstraţie sentimentală în favoarea celui învins, o prostie la pătrat. De altminteri, Liga Naţiunilor, care a făcut să urce vîrtos venitul hotelului meu din Geneva şi cursul francilor mei elveţieni, mă pune în situaţia ca, fără a mă lipsi de bucuriile vieţii, să pot spune lucrurilor pe nume. Scrierile mele sînt în străinătate pe atît de preţuite de unii cunoscători, pe cît sînt, în general, de nepopulare în Germania. Scrisul mă distrează. Creez încet, anevoios ; dar îmi citesc producţiile cu duioasă desfătare şi găsesc că sînt neobişnuit de bune. Pe deasupra, lumea mă crede bogat şi din pricina asta primesc onorarii mari. Socot că este plăcut să trăieşti. Johanna Krain, îţi propun o înţelegere pe temeiuri nesentimentale. Pe mine, Jacques Tüverlin, mă preocupă cazul Krüger, în care dumneata ai investit un dram de plăcere, iar dumneata te dai în vînt după plăcerile mele.

Mîncară la prînz într-un birt ţărănesc. Li se servi o supă groasă, o halcă sănătoasă de carne de viţel, gătită grosolan şi fără artă, o salată de cartofi. Lacul se întindea pînă departe, vineţiu, cu munţii aburind în zare ; nu adia nici măcar o boare, castanii bătrîni din grădina birtului stăteau nemişcaţi. Johanna se minuna cu cîtă poftă înfuleca sfrijitul de Jacques Tüverlin.

După aceea, se plimbară cu barca pe lac. Tüverlin nu se obosi, peste puţin timp lăsă barca să plutească în voia ei. Hălăduiau leneş,

în bătaia soarelui. El își mijea ochii, fața sa aducea cu chipul unui băietan zglobiu, obraznic.

— Mă iei drept un neruşinat, o întrebă el, că vorbesc pe şleau ?

Îi povesti despre vizita ei la doctorul Geyer. Pentru Jacques Tüverlin, martirii aveau în ei ceva caraghios. Lovitura primită în cap ţinea, în cazul doctorului Geyer, de riscurile meseriei. Că martirii ar aduce cine ştie ce foloase unei cauze nu-i decît un eres al modei ; moartea cuiva nu-i o dovadă a însuşirilor sale. Nu Sfînta Elena făureşte un Napoleon. Cine nu are parte de succes pune la bătaie martiriul. Să îngraşi o cauză cu sînge este un mijloc încercat, dar trebuie să fie sîngele potrivnicului. Dreptatea este un fenomen care se iveşte ca o consecinţă a succesului. Întotdeauna cauza dreaptă este aidoma aceleia care are succes.

Acestea toate le explică scriitorul Jacques Tüverlin fetei Johanna Krain într-o barcă părăduită, cu lopeţi, pe Ammersee. Johanna îl ascultă, ridicînd din sprîncene ; în adîncul sufletului ei de bavareză era necăjită, în felul ei de a gîndi era neplăcut impresionată de purtările degajate, libere, ale scriitorului.

— Ei bine, vrei să-mi dai o mînă de ajutor în cazul Krüger ? întrebă ea, în vreme ce Tüverlin tăcea.

— Bineînţeles, răspunse el leneş, lungit pe fundul bărcii, măsurînd-o de sus în jos, şi de jos în sus cu privirile, pe deplin liniştit şi fără jenă.

3

O *vizită la închisoare*

Călătoria spre închisoarea Odelsberg din Bavaria Inferioară era lungă şi obositoare. Inginerul Kaspar Pröckl se oferise s-o ducă pe Johanna cu maşina. Vehiculul pus la dispoziţie de fabrica unde lucra, „Uzinele de automobile din Bavaria", avea un motor bun, dar nu era confortabil. Ploua, era cam frig. Cu faţa întunecată, uscăţivă, prost bărbierit, Kaspar Pröckl, îmbrăcat cu o scurtă şi cu şapcă de piele, într-o ţinută neelegantă, silită, şedea lîngă fata voinică, proaspătă, şi îşi depăna repezit părerile colţoase. Johanna nu ştia cum să-l ia. Tot ce rostea inginerul era tăios, fanatic, arbitrar, dar inteligent.

Stîngaci cît priveşte purtările în societate, tînărul inginer se conducea după o teorie conform căreia vorbea cu oamenii cu care se întîlnea numai şi numai de treburile lor, niciodată de-ale sale sau de cele de interes obştesc. Căci, în general, oamenii sînt infor-

maţi despre tot ce are legătură cu ei şi din acel domeniu poţi afla de la dînşii o seamă de lucruri competente şi uneori vrednice a fi cunoscute, ceea ce se întîmplă greu în alte privinţe. Cu Johanna Krain, aşadar, flecărea despre treburi femeieşti, despre căsătorie, despre munca femeilor, despre modă. Făcea haz, cu înverşunare, pe socoteala căsniciei, o neroadă instituţie capitalistă, lua în derîdere ideea că ar fi cu putinţă să pui stăpînire pe un om. Sublinie cît de caraghioasă este încercarea să menţii în lumea de după război ficţiunea „doamnei". Vorbea mai deschis, mai cald, mai convingător, se înveselise parcă, Johanna simţi cum se topea încetul cu încetul zidul de gheaţă dintre ei. Dar numaidecît se porni pe o ceartă îndrăcită cu conducătorul unui camion cu cai, care nu-i luase în seamă claxonul şi se dăduse prea tîrziu în lături. Se înfurie cumplit, ţipă cît îl ţinea gura. Cei din camion erau mulţi şi bătăioşi, gata-gata să se încaiere. Tot restul drumului Kaspar Pröckl rămase îmbufnat, tăcut.

Formalităţile la închisoare erau plictisitoare.

— Sînteţi rudă cu Krüger ?

— Nu !

Funcţionarul cercetă din nou numele înscris pe permisul de intrare.

— Aha, înţeleg !

Johanna era cît pe-aci să-şi iasă din fire. Pe urmă zăboviră prin birouri reci şi prin coridoare mohorîte, sub privirile iscoditoare ale funcţionarilor curioşi, ale paznicilor. De la o fereastră zăbrelită zăriră întîmplător o curte cu şase pomi piperniciţi, împrejmuiţi cu zid. În sfîrşit, îl conduseră spre vorbitor întîi pe Kaspar Pröckl.

Johanna aştepta. Cînd se întoarse, inginerul îi spuse că nu mai are răbdare să stea acolo. Îl va găsi în faţa porţii principale. Arăta plin de zel, însufleţit, mai puţin întunecat ca de obicei.

Cum îl văzu pe Krüger, Johanna se sperie. Se aştepta că o să aibă o înfăţişare jalnică. Nu faptul că bărbatul, odinioară drept, aproape trupeş, se bălăbănea acum înaintea ei, cu pielea pămîntie, nebărbierit, că abia se ţinea pe picioare, cu ochii stinşi, o sperie. Ceea ce o înspăimînta era zîmbetul lui împăcat. Ar fi îndurat jelaniile, ar fi răbdat văicărelile, dar zîmbetul liniştit ce se aşternuse pe obrazul acesta pămîntiu i se păru ca venind dintr-un mormînt. Această supunere în faţa nimicirii sale, supunere ce se citea pe chipul unui om pe care îl cunoscuse clocotind de viaţă, îi tăie răsuflarea, o făcu să amuţească.

Doctorul Geyer îi povestise că a doua zi după strămutare, Krüger avusese o criză de furie ce s-a încheiat cu un puternic atac de cord. Medicul declarase că, după părerea lui, ar fi vorba de

niște crize simulate. Cum însă în ultima vreme o grămadă de asemenea crize așa-zis simulate sfîrșiseră, spre uimirea medicului, cu decesul simulantului, ca măsură preventivă doctorul Krüger fusese dus la spital. Avocatul îi împărtășise că și după însănătoșire acesta se bucura de un tratament plin de menajamente. Are impresia, îi spusese el Johannei, că Krüger se minunează de soarta sa, tot atît de neajutorat ca un animal căzut în captivitate. Se așteptase, prin urmare, să-l găsească astfel. Dar acum în fața ei se afla, despărțit de dînsa prin gratii, un alt om, un bărbat cu pielea pămîntie, bătrîn, veșted, străin, zîmbind ciudat de împăcat cu soarta lui. Oare cu acest bărbat făcuse ea călătorii ? În repetate rînduri ? Cu el se culcase oare ? Să fie oare unul și același om care îl silise, strengărește, pe primarul acelui tîrg de provincie să închine caraghiosul toast ? Sau cel care, la barul Odeon, luase la palme pe un domn cu înfățișare distinsă, pentru că îi călcaseră pe nervi nerușinatele observații ale acelui ins despre poetul Wedekind [1] ?

Se bucură nespus că o vede, îi spuse bărbatul aflat îndărătul gratiilor. Se feri să-i împărtășească vreun amănunt despre faptele concrete ale vieții lui de fiecare zi. Nu este nefericit. Nu spune nici da, nici ba la cele ce se întîmplă. Nu-i arde de treabă. Găsește că tot ce a făcut pînă acum e apă de ploaie. Despre un singur lucru ar merita să scrii. Vorbise despre asta cu Kaspar Pröckl. E frumos din partea ei că luptă să-l pună în libertate. E convins că ea și Geyer fac tot ce le stă în puteri.

Crede, spuse el, că situația lui arată, privită dinafară, mai grea decît de aici, între ziduri. Obrazul său pămîntiu, lînced, îi păru mult mai puțin autoritar decît atunci cînd, odinioară, își susținuse uneori părerile cu înflăcărată dîrzenie. Vorbea vag, pașnic, îndatoritor, înșirînd lucruri ce nu spuneau nimic. Paznicul nu găsi prilej să intervină. Era bucuroasă cînd, în cele din urmă, îi aminti că trecuse timpul. Bărbatul vlăguit, cu fața pămîntie, îi întinse mîna prin gratii, se înclină apoi de cîteva ori. Abia la urmă de tot, după atîtea schimbări, băgă de seamă că fusese tuns chilug.

Aproape fugind prin lungile coridoare, căută ieșirea și poarta principală. Această liniște era mai înfiorătoare decît cea mai rea zvîrcolire a turbării. Johanna își dădu seama că greșise drumul și trebui să se întoarcă. Vedea pe fereastră, în ploaie, curtea cu cei șase pomi piperniciți, împrejmuiți cu zid. Un paznic într-o grădină zoologică îi explicase cîndva că animalele n-ar simți captivitatea. Dacă pășesc prin cușcă, în sus și-n jos, ar avea, parcurgînd de zece mii de ori șase metri, încolo și-ncoace, aceleași simțăminte ca și

[1] *Frank Wedekind* (1864—1918), scriitor, dramaturg și actor german, precursor al expresionismului.

cum ar străbate o distanţă de şaizeci de kilometri. O leoaică după ce fătase îşi purta puiul toată ziua de colo pînă colo pentru că, pe cît părea, voia să-l îndepărteze cît mai mult de vizuina unde se născuse, spre a-l feri de lacomul său tată. Aşadar animalul nu ţinea seamă de distanţă, ci doar de faptul că umbla.

Avocatul avusese, pare-se, dreptate: Martin Krüger îşi dădea tot atît de puţin seama de situaţia în care se afla ca şi o jivină captivă.

Kaspar Pröckl era copleşit de scurta întrevedere. Faţa sa osoasă, cu părul crescut în jos pe frunte, era însufleţită de un gînd măreţ. Îl găsise pe omul Krüger în plin suiş.

— Are să răzbească, spuse el plin de zel. O să vedeţi, are să răzbească.

Lucrul acela, singurul care merita să fie luat în seamă şi despre care se întreţinuse cu inginerul Kaspar Pröckl, era tabloul *Iosif şi fraţii săi.* Johanna fu de părere că ar fi, poate, cazul să se însărcineze o agenţie de detectivi cu căutarea tabloului care dispăruse. Dar Krüger nu încuviinţase asta cu nici un chip.

Pe Johanna o preocupa felul neobişnuit de negustoresc în care Martin îi vorbise despre osteneala ce şi-o dăduse cu el. Ea şi avocatul fac tot ce le stă în puteri, recunoscuse Krüger. Dar cu Kaspar Pröckl vorbise de tabloul *Iosif şi fraţii săi.*

La întoarcere, fu mai scumpă la vorbă decît inginerul. Acesta încerca să-i lămurească ce este bun, ce este mai puţin bun, după părerea sa, în cărţile lui Martin. Faptul că Krüger le socotea acum apă de ploaie, înseamnă, fireşte, să sari peste cal. Dar nu era lucru rău că o făcea.

— Are să răzbească, întări el, privind-o ţintă pe Johanna, cu ochii lui înfundaţi în orbite, învăpăiaţi.

Cînd îşi luă rămas bun de la Kaspar Pröckl şi urcă scările locuinţei, Johannei îi rămăseseră întipărite în minte trei imagini: bărbatul cu faţa pămîntie, împăcat, secătuit, îndărătul gratiilor, ochii învăpăiaţi, adînciţi în fundul capului ai tînărului inginer, cei şase pomi piperniciţi, împrejmuiţi cu zid, din curtea unde deţinuţii îşi făceau plimbarea zilnică.

4

Al Cincilea evanghelist

Andreas baron von Reindl, directorul general al „Uzinelor de automobile din Bavaria", se uită la ceas şi văzu că e aproape zece şi jumătate. După însemnarea de pe agendă, la zece şi jumătate

urmează să-i primească pe directorii săi Otto şi Schreiner. De îndată se va aprinde micul bec de semnalizare telefonică şi secretarul o să-i anunţe pe cei doi. Domnul von Reindl nu simţea mare plăcere gîndindu-se la această conferinţă. De nimicurile tehnice ale „Uzinelor de automobile" nu se sinchisea de fel ; le discuta cu slujbaşii lui, ca o îndeletnicire formală, ca o îndatorire plicticoasă.

Cotrobăi prin corespondenţă, prin tăieturile din ziare, care fuseseră rînduite pe biroul său decorativ. Îşi aruncă fără prea mult interes ochii căprui peste vraful de hîrtii. Scoase, în cele din urmă, o broşură de un verde-intens, o revistă berlineză. O deschise cu degetele sale plinuţe, palide, la articolul subliniat cu roşu : *Al Cincilea evanghelist.* Era acum la modă ca foiletoniştii rubricilor economice să scrie despre el. În timp ce buza de sus, mustaţa neagră, deasă, se boltea parcă în afară pe faţa sa mare, baronul citea pe-ndelete următoarele :

Domnul von Reindl, conducătorul „Uzinelor de automobile din Bavaria", al „Societăţii navale danubiene", proprietarul întreprinderii „Kapuzinerbrauerei", al ziarului „Generalanzeiger", cointeresat în multe alte întreprinderi, deţinînd neîndoios un loc de frunte printre industriaşii bavarezi, este, în pofida apartenenţei sale la partidul particularist [1], altfel decît îşi închipuie în general lumea un bavarez. Azi în vîrstă de aproape cincizeci de ani, a fost privit în tinereţe drept ceea ce la München se cheamă „o poamă", drept un fiu rătăcit. A călătorit mult, văzînd o seamă de năravuri ciudate, neobişnuite pentru un vlăstar al Münchenului. Întors în Bavaria, domnul von Reindl a ajuns fruntea puţinilor oameni de lume de obîrşie münchenează. Se prea poate că din acea vreme i se trage porecla „al Cincilea evanghelist". În ciuda înţelesului ei cam obscur, poartă de douăzeci de ani porecla aceasta. Cu părul negru ca pana-corbului şi cu mustaţa ca peria, părea străin pe meleagurile münchenezе, un tînăr cu o înfăţişare arătoasă, bătătoare la ochi : o moştenise, se spunea, de la bunică-sa, Marianne von Placiotta, aleasă de regele Ludwig I să fie pictată pentru galeria frumuseţilor din reşedinţa sa. Pe vremea aceea, toate femeile Münchenului şi-au pierdut capul, fără a sta în cumpănă, din pricina baronului. A fost punctul de atracţie al carnavalului münchenez, atît la balurile celor două mii din lumea bună, cît şi la chermezele de prin berării ale poporului. După prinţul Alfons, era cel mai îndrăgit bărbat al oraşului. Dar cu toată eleganţa sa, în ciuda faptului că era un desăvîrşit om de

[1] Partidul care reprezenta năzuinţele acelei părţi a burgheziei bavareze ce se străduia să obţină o cît mare independenţă a Bavariei faţă de guvernul central al Reichului.

lume, cu tot norocul la femei, această odraslă cu dare de mînă a unei familii aristocrate, din moşi-strămoşi pămîntene, nu a fost niciodată cu adevărat bine văzut în societatea münchenează, la curte, la Cazinoul comercianţilor, la Clubul seniorilor.

Ajungînd aici, domnul von Reindl fu uimit. Căci nu observase niciodată ceea ce afirma ziaristul berlinez, şi nici nu i-o spusese nimeni. Dar acum, o dată cu bătrîneţele, îmbrăţişînd mai limpede cu privirea situaţia, îşi dădu seama că dreptatea, nici vorbă, este de partea berlinezului, şi zîmbi, nu fără un fel de satisfacţie tăioasă.

Fiinţa şi soarta lui Andreas Reindl, citi el mai departe, *s-au schimbat pe neaşteptate atunci cînd, în urma morţii timpurii a bătrînului Reindl, întreprinderile care cuprindeau atîtea ramuri au încăput pe mîna sa. Cu o energie uluitoare, de altfel fără să renunţe cîtuşi de puţin la viaţa de petreceri pe care o ducea, s-a aruncat în vîltoarea afacerilor. A concediat o grămadă de funcţionari bătrîni, a calculat din vreme în socotelile sale războiul, şi-a organizat treburile avîndu-l mereu în vedere. În contradicţie cu obiceiurile münchencze, a statornicit legături rodnice cu industria grea apuseană.*

Becul de semnalizare al aparatului telefonic se aprinsese. Domnul von Reindl nu îl luă în seamă. Se ridică, măsură greoi camera, continuînd să ţină revista de un verde-intens în mîna sa plinuţă, palidă. *Acest conducător al industriei bavareze,* citi el, *deşi nu se pricepea în treburile tehnicii, a adulmecat fără greş suflul noului. A pus pe picioare cea dintîi societate de transporturi aeriene germană, cea dintîi uzină de automobile germană. Cînd, în timpul războiului, conducătorii economiei au împărţit între ei Reichul, domnului von Reindl i s-a adjudecat Germania de Sud-Est ca sferă de interese ; dar stăpînii de pe Rin şi din Ruhr nu au izbutit niciodată să-l limiteze pe bărbatul întreprinzător la tainul ce-i fusese hărăzit, să-l înlăture de la afacerile lor.*

Se deosebeşte mult de ceilalţi mari industriaşi germani. Lasă impresia că fabrică, să zicem, maşini nu pentru a face bani, şi mai puţin pentru a face maşini, ci pentru a organiza de dragul organizării, aşa ca să se distreze. Se distrează, aşadar, făurind acest talmeş-balmeş, alcătuit din automobile, întreprinderi tipografice, fabrici de bere, asociaţii militare naţionaliste, linii de navigaţie, clocotitorul avînt popular, hoteluri. Sprijinea artele cu mînă largă, dar după bunul lui plac. Atunci cînd parlamentul, încăpăţînat, tăiase din buget alocaţiile pentru Galeriile münchencze, sărise în ajutor. Înlesnise şi achiziţionarea de către stat a unui anume tablou mult discutat : Iosif şi fraţii săi. *Mulţi münchenezi îl bănuiesc că ar fi într-o ureche. Afacerile, credinţa, de-ale dragostei şi de-ale artei se învăl-*

măşeau tare ciudat în viaţa celui de-al Cincilea evanghelist, şi singura explicaţie perceptibilă pentru cei ce observau toate acestea o constituiau, în afara firii dezordonate de bavarez, curiozitatea, biciuirea nervilor, senzaţia.

Isprăvind cu cititul, domnul von Reindl străbătu încăperea spaţioasă cu pasul vioi ce şi-l păstrase din tinereţe, şi care acum nu se mai potrivea cu trupul lui umflat. Privi tabloul, cam incert, al lui Giorgione [1], înfăţişînd Europa călare pe taur, şi nu-i plăcu. Chiar şi la renumitul portret al mamei sale, un Lenbach [2], pe celălalt perete, se uită fără bunăvoinţă. Încăperea toată i se păru deodată ca o sală de muzeu, nu ca un birou. Nerozii. Cercetîndu-se în oglinda îngustă, găsi că are faţa buhăită, cu mină rea. Zvîrli revista verde iarăşi pe masa de lucru, se mustră, mai degrabă plictisit decît supărat: „Dobitoc!" Semnalul aparatului telefonic se aprinse din nou. Ridică receptorul. Secretarul întrebă dacă domnii de la direcţie pot veni. Cu un glas ce-i gîlgîia uimitor de subţire şi de năvalnic din trupul butucănos, domnul von Reindl răspunse:

— Nu. Şi adăugă: Să poftească inginerul Kaspar Pröckl.

Directorii lui au să se supere că i-a trimis la plimbare, chemîndu-l în schimb pe tinerelul acela, pe haimanaua de Pröckl. De altfel, e curată nerozie să-şi piardă timpul cu el, cînd ziua îi este atît de încărcată. Pröckl ăsta o să-i împuie capul cu detalii tehnice. De bună seamă că iar o să-i dea pe la nas cu vreun nou plan de muncă în legătură cu fabricarea unor maşini în serie, ieftine, sau cu alt spanac. Iar el, Reindl, o să-şi irosească douăzeci de minute preţioase. Ar fi mult mai înţelept să le îndese nătărăilor de directori, odată şi odată, în capetele pătrate anumite principii.

Kaspar Pröckl sosi. Purta scurta sa de piele jerpelită, era nebărbierit, se aşeză, la oarecare distanţă de Reindl, pe marginea scaunului somptuos, într-o atitudine nu prea elegantă. Ghemuit, îl iscodi cu ochii înfundaţi în orbite, bănuitori, pe patronul său. Scotea la iveală planuri, desene. Le explica zelos, ca de la catedră, în dialect. Cînd i se păru că Reindl nu prea pricepe, deveni nerăbdător, ridică glasul. Întreţesu în vorbele lui, din ce în ce mai des, cîte un grosolan şi repezit: „Înţelegeţi".

Ca de obicei cînd era împreună cu cel de-al Cincilea evanghelist, nu se simţea în apele lui. Ştia, nici vorbă, că Reindl nu se sinchisea defel de latura tehnică a uzinelor sale de automobile. Era ciudat că îl chemase tocmai pe el, că nu-i primise pe directori. Ce caută el, Kaspar Pröckl, dacă stăm să judecăm, în această întreprindere? Pentru ce îl puneau să făurească mereu proiecte

[1] *Giorgio de Castelfranco* (zis *Giorgione*) (1478—1510), pictor veneţian.
[2] *Franz Lenbach* (1836—1904), pictor portretist german.

noi, îi îngăduiau experienţe costisitoare, cînd pînă la urmă tot nu le înfăptuiau ? Lucra, bunăoară, la automobilul în serie, cum îl vedea el, cu care într-adevăr ar putea fi bătuţi americanii. Reindl nu se poate să nu-şi dea seama ce posibilităţi nebănuite zac în acest proiect.

Pe faţa spelbă a capitalistului, cu mustaţa ca peria boltită în afară, nu se putea desluşi nimic. Reindl nu pricepea nimic şi nu răspundea nimic. Dar tînărul inginer nu voia să vadă că explicaţiile lui erau cu desăvîrşire lipsite de interes pentru acest bărbat trupeş şi îngrijit. Punea la bătaie toată puterea sa de sugestie ca să-l convingă, se muncea din răsputeri să-l facă pe patron să înţeleagă lucruri pe care dumneallui nu voia să le ia la cunoştinţă.

Între timp, domnul von Reindl cerceta cu luare-aminte, cu ochii lui trişti, căprui, ruptura serioasă care se observa sus, în dreapta, la scurta de piele a lui Pröckl. Îşi aminti limpede că o mai văzuse şi cu o jumătate de an în urmă. Nici bărbierit nu era, firește. Felul în care lăsa să-i cadă părul pe frunte dovedea o anumită cochetărie naivă. La drept vorbind, era surprinzător că tînărul Pröckl plăcea femeilor. Actriţa Kläre Holz, care avea şi judecată şi gust, se dăduse în vînt după mucosul ăsta. Şi văzuse, fără doar şi poate, halul în care umbla îmbrăcat. Ba îşi şi bătuse joc de toate astea. Băiatul duhnea de-a binelea a soldăţoi care mărşăluieşte. Nici hazul său colţos, răutăcios, nu era tocmai ceea ce le trebuia femeilor. În jurul lui plutea un iz de răzvrătire. Le juca pe degete, pesemne, cu baladele sale din cale-afară vulgare. Femeile se topeau cînd le recita, cu glasul piţigăiat. Reindl auzise de la vreo trei-patru cum a fost şi în ochii lor tremura o pîlpîire ce da de bănuit. De fapt, ar fi vrut să-l poftească o dată pe Pröckl să-i cînte şi lui una din baladele acelea. Dar fără îndoială că o să-l refuze, secătura.

Tot mai vorbea despre automobilul în serie, aşa cum îl vedea el, o poliloghie despre ambreiaj şi gaze de eşapament. Construise asta într-adevăr cu mare iscusinţă, tot ce se poate. Mare pişicher şi băiatul ăsta. Nici vorbă că este un inginer şi jumătate. Altminteri ceilalţi nu l-ar face cu ouă şi cu oţet. Mare pezevenghi, nu-şi pierde timpul degeaba, e un cap. În ţărişoara sa Bavaria e luoru rar să ai cap. Dar capetele sînt greu de valorificat în uzină, îşi spuse Reindl. El însă colecţionează capete. Al Cincilea evanghelist îşi poate îngădui aşa ceva. Izbutise chiar, din cînd în cînd, să tragă foloase în afaceri de pe urma unora cu cap.

Curios lucru că un om înzestrat ca acest Pröckl habar n-are de ceea ce se petrece cu Reindl şi cu afacerile sale. Îşi închipuie, pare-se, că el, Reindl, se omoară după automobilul lui în serie, după ambreiajul şi gazele sale de eşapament. Dacă voi consimţi sau nu,

preastimate domnule Pröckl, să fie fabricate automobile în serie nu atîrnă de proiectele dumitale, ci de sindicatul francez al fierului [1]. Acum, pe timp de inflaţie [2], mîna de lucru este ieftină în Germania, cu mult mai ieftină chiar decît ţi-o închipui, drăguţă. Dacă e vorba să batem cîndva concurenţa străină, acum e momentul să fie bătută. Numai că, trecînd la realizarea construcţiei dumitale economicoase, simple, domnule inginer Pröckl, s-ar încîlci poate anume legături cu unele uzine de automobile americane. Eventuala încîlcire a acestor legături atîrnă de faptul dacă domnii de pe malul Rinului şi din Ruhr vor ajunge la învoială cu francujii. Şi dumneata îmi vii, hodoronc-tronc, cu ambreiajul dumitale iscusit.

În timp ce îi explica patronului, plastic, stăruitor, mereu şi mereu cu alte cuvinte proiectul lui, Kaspar Pröckl se întrebă de ce oare îl slujeşte cu atîta dezinteres pe acest porc de cîine. Mare neghiobie, de altfel, că rămîne în ţara asta. De ce nu pleacă la Moscova? Acolo ar războ neîndoios mai lesne cu automobilul său în serie. Acolo e nevoie de ingineri ca el, mai ales dacă sînt marxişti pînă-n rărunchi. De ce îi face acestui ticălos capul calendar, vorbind de pomană, în loc să-l idea dracului cu rahatul lui de slujbă cu tot?

Buzele lacome ale bărbatului trupeş, care şedea mătăhălos şi trist în faţa inginerului, se deschiseră deodată, atunci cînd tînărul făcu o mică pauză să mai răsufle. Patronul spuse:

— Ascultă, dragă Pröckl, mi-ai pomenit cîndva de prietenul dumitale Krüger. L-ai văzut vreodată în acest răstimp?

Kaspar Pröckl ştia că domnul von Reindl vorbeşte ca prin Bavaria Superioară, fără să se prefacă, dar şi azi, ca ori de cîte ori îl auzea, îl miră mai mult pronunţia dialectală decît întrebarea ce i-o pusese. Îl privi pe bărbatul care şedea dinaintea sa, mătăhălos, visător. Apoi se gîndi că Johanna Krain îi atrăsese nu de mult din nou luarea-aminte, spunîndu-i că, după cîte a aflat ea, cinci oameni, fiecare în parte, ar putea să-l scape pe Martin Krüger din închisoare: cardinalul-arhiepiscop al Münchenului, ministrul justiţiei Klenk, Bichler, bătrînul conducător al agrarienilor, cîrmuitor din umbră al Bavariei, principele moştenitor Maximilian şi baronul Reindl. El, Pröckl, stăruise la vremea sa pe lîngă Reindl să pună o vorbă bună. Zadarnic. Nu se putu dumeri nicidecum

[1] Se referă la organizaţiile monopolurilor capitaliste.

[2] Perioadă care a durat în Germania din 1919 pînă în 1924, şi în care marca s-a devalorizat vertiginos, ducînd la pauperizarea proletariatului şi a oamenilor cu venituri reduse.

ce urmărea patronul cu întrebarea sa. Din prudenţă răspunse grosolan :

— Nu pricep ce legătură ar avea asta cu automobilul meu în serie.

Reindl se miră el însuşi cum de-i pusese lui Pröckl acea întrebare. Puţin îi păsa de cazul Krüger. Nu-l poreclise cîndva Krüger, un Medici-de-trei-parale ? Nu-i poartă pică ; dar, de unde pînă unde tocmai acest Medici-de-trei-parale să-l scoată basma curată ?

Dar aşa se întîmpla totdeauna cînd se întîlnea cu tînărul Pröckl. Se simţea veşnic îmboldit să ridice probleme delicate.

— Mă pricep prea puţin la gaze de eşapament, dragă Pröckl, i se adresă după un scurt răgaz, cu vocea sa subţire, năvalnică, aproape binevoitor, dar te cred pe cuvînt că e ceva de capul proiectului dumitale. Numai, înţelegi dumneata : dacă are rost să producem cu ghiotura nu atîrnă doar de proiectele dumitale, fie ele cît de bune. Cît priveşte pe domnul doctor Krüger, prietenul dumitale, urmă el, fără ca tînărul inginer să-i poată ghici intenţiile, mi-aduc aminte că la timpul său îmi vorbeai în primul rînd de dînsul. Nu am putut să-ţi spun atunci nimic lămurit. Păcat că a trebuit, tocmai atunci, să plec la Moscova. Cu tovarăşii dumitale nu e chip să faci afaceri, dragă Pröckl, oricîtă bunăvoinţă ai avea. E mult prea obositor. Oamenii ăştia sînt tare doctrinari şi plini de şiretenie ţărănească. Găsesc în asta o anume asemănare cu compatrioţii noştri, dragă Pröckl.

Kaspar Pröckl cercetă cu ochii săi arzători, înfundaţi în orbite, ochii visători ai patronului. Îşi dădu seama că acest bărbat avea o frunte răutăcioasă şi luă hotărîrea să nu mai spună nici un cuvînt în sprijinul lui Martin Krüger ; ar fi, e limpede, fără de nădejde. Tăcu deci. Pînă cînd, deodată, îl auzi spunînd cu o deosebită politeţe :

— Ce părere ai, dragă Pröckl, n-ai vrea să-mi dai cîteva din baladele dumitale să le citesc şi eu ?

Pröckl se făcu roşu ca racul şi întrebă morocănos :

— Cum de-aţi aflat ?

Ieşi la iveală că domnul von Reindl aflase de la actriţa Kläre Holz. Pröckl nu răspunse nimic, căută să îndrume discuţia iar spre probleme tehnice. Dar domnul von Reindl îi spuse pe neaşteptate, făcînd pe stăpînul, că nu mai are nici o fărîmă de vreme. Nici chiar pentru baladele domnului Pröckl, adăugă el cu mieroasă politeţe. Kaspar Pröckl crezu că omul spusese chiar adevărul curat.

Îşi luă rămas bun, scurt, grosolan. Se necăjea un pic din pricina lui însuşi ; căci ar fi putut folosi buna dispoziţie a lui

von Reindl, urmînd sfatul stăruitor, des repetat, al prietenei sale, al Annei, ca să se aleagă cel puţin cu ceva practic, cu un spor de salariu sau ceva în acest gen. Mai mult însă se necăjea din pricina acestui Reindl, din pricina neobrăzării lui unsuroase, sfidătoare. Dar nu putea să nu-şi spună că, în pofida pozei, dincolo de masca tristă de om gras, individul avea stofă. Îl privi pe patron cu oarecare bunăvoinţă şi datorită graiului neaoş bavarez pe care-l folosea. În timp ce părăsea biroul, greţos de elegant, îşi mărturisi că, în cazul unei revoluţii, pe cel de-al Cincilea evanghelist nu l-ar pune la zid decît încercînd o anumită părere de rău.

5

Fundamentum regnorum[1]

Doctorul Klenk şi doctorul Flaucher se întorceau împreună de la deschiderea expoziţiei aeronautice. Flaucher îl întrebă pe colegul de la justiţie dacă primise vreun raport cu privire la purtarea lui Krüger în închisoare. Da, primise. Deţinutul Krüger ar fi un răzvrătit, deţinutul Krüger ar da dovadă de o comportare provocatoare.

— Asta-i şi seamănă, mîrîi Flaucher ; de la un boem ca el nici nu se aşteptase la altceva. Prin ce anume se vădea acea comportare provocatoare ? vru să afle el.

— Omul Krüger zîmbeşte, explică Klenk.

Flaucher se minună.

— Într-adevăr, mi s-a raportat de la închisoare că omul Krüger zîmbeşte în mod provocator. L-au prevenit în repetate rînduri, cu severitate, dar nu poate fi dezvăţat de acest năravi. Ar dori mult să-l potcovească cu o pedeapsă să-i ţină minte.

— Ăsta-i omul, răbufni din nou ministrul cultelor şi se scărpină între gît şi guler.

— În ce mă priveşte nu dau doi bani pe talentele psihologice ale subalternilor mei, spuse Klenk. Nu cred că zîmbetul incriminat ar fi dinadins provocator.

— Firește că e provocator, stărui pătimaş Flaucher.

— Această explicaţie este prea simplistă, i-o întoarse Klenk şi îl privi pe Flaucher. Am dat dispoziţie ca nu cumva să i se aplice vreo pedeapsă lui Krüger pentru zîmbetul său.

[1] Temelia statelor (lat.).

— Te-ai molipsit şi dumneata de acea urîcioasă milostenie umanitaristă, se jelui Flaucher şi se uită cu dezaprobare la bărbatul cît prăjina, ciolănos.

— Socot că într-o bună zi îl vom graţia, îşi dădu cu părerea Klenk şi-l privi chiorîş, mijindu-şi ochii a şagă, pe cel ce se zbîrlea de supărare. Într-o bună zi, îl linişti pe colegul său care era gata să se burzuluiască din nou. Nici azi, şi nici mîine. La urma urmei, v-aţi descotorosit de dînsul, şi setoşi de răzbunare, ei bine, nu sîntem.

Cu aceste cuvinte, ajunşi la Ministerul Cultelor, îl lăsă să coboare pe îmbufnatul Flaucher.

În anticamera lui Klenk aştepta doctorul Geyer. Se sprijinea în baston. Îşi lăsase o barbă blondă-roşcată, nasul de uliu ţîşnea din faţa sa palidă. „Face pe martirul jupuit de viu", gîndi Klenk.

Discuta bucuros în contradictoriu cu acest avocat nesuferit. Geyer obişnuia să treacă pe la el de trei-patru ori pe an, scornind pricini pentru care ministrul nu ar fi primit pe altcineva. Asemenea întrevederi în general nu aveau vreun rezultat rodnic. Cu toate acestea, cei doi bărbaţi căutau mereu cu încordare prilejul să se întîlnească.

De astă dată, Geyer venise pentru deţinutul Triebschener. Mecanicul de precizie Hugo Triebschener săvîrşise, pe vremea tinereţii sale mizere, o seamă de infracţiuni, încălcînd dreptul de proprietate, şi fusese, în vîrstă de douăzeci de ani, condamnat la doi ani închisoare. Pus în libertate propăşise prin muncă tenace. Ajunsese de departe cel mai iscusit ceasornicar de pe meleagurile sale. Curînd deschisese în oraşul nu prea mare din Germania de Nord, de unde se trăgea, patru sucursale, înfiinţase pentru tatăl lui o ceasornicărie în alt oraş, o întreţinuse pe maică-sa, îşi ajutase cu bani întreaga familie. Izbucnise războiul, şi ceasornicarul Triebschener, ca toţi aceia care făcuseră puşcărie, fu pus sub supraveghere poliţienească. Trebuia într-una să se prezinte la comisarul de poliţie, într-una plutea aizul nelegiuirii în jurul lui, poliţia era cu ochii pe el oriunde se mişca. La începutul războiului, populaţia nutrea simţăminte puritane, lumea se bucura să-l vadă pus cu botul pe labe pe omul care se pricopsise atît de repede. Urmase excluderea din viaţa socială, boicotul în afaceri. Apoi falimentul. Zvîrlit printre cei din drojdia societăţii, gonit de autorităţi din loc în loc, Triebschener cumpărase linguri de argint furate de la un individ nărăvit în rele, pe care îl cunoscuse la poliţie, cînd se prezentaseră amîndoi la control. Fusese înhăţat şi tîrît din nou în faţa tribunalului. Asta se întîmplase într-un tîrguşor din Prusia. Legea lăsă judecătorilor mînă liberă să-l condamne pe recidivist cu privarea de libertate de la trei luni

închisoare pînă la zece ani temniță. N-a fost spre binele ceasornicarului nostru faptul că printre oamenii cărora le aparținuseră înainte vreme acele linguri de argint se număraseră și judecători care acum s-au înfățișat în chip de martori înaintea colegilor chemați să rostească sentința. Iar milostenia umanitaristă nu era văzută cu ochi buni în timpul războiului. Curtea a opinat pentru cei zece ani temniță.

Să fii deținut în vreme de război nu era lucru plăcut. Și pentru cei aflați în libertate mîncarea era rațională, cu atît mai mult pentru cei închiși. În aceeași măsură, firește, slăbise și supravegherea. Iscusitul ceasornicar Triebschener izbutise să-și ia tălpășița. Dar la Hamburg poliția îi dăduse de urmă, îl înșfăcase după o hăituială îndelungată peste acoperișuri. Fusese internat, cu o fractură de pe urma căderii, la spitalul portului. Fugise din nou, din nou fusese prins. Ziarele relataseră povești care, de care mai năstrușnice despre acest rege al furtului și-al fugii. Întărîtat, tribunalul din Hamburg adăugă celor zece ani de temniță prusaci opt hamburghezi.

La 10 noiembrie 1918, revoluția spărsese poarta pușcăriei. Omul nostru își făcuse rost de scule ceasornicărești, încercînd zadarnic să se facă nevăzut peste granița olandeză; care era închisă. Fusese hăituit de-a lungul și de-a latul Germaniei. Într-o epocă a răsturnărilor și a destrămării generale în care mii și mii procedaseră aidoma, rămînînd nepedepsiți, omului nostru, ajungîndu-i oțetul la os, agonisise avut de furat. La granița bavarezo-cehoslovacă puseseră mîna pe el autoritățile bavareze, iar regele furtului și-al fugii, căruia îi mersese vestea, fusese osîndit de către un tribunal bavarez la o pedeapsă oarecum blîndă, de alți patru ani temniță, care se adăugară celorlalte pedepse.

Astfel, ducînd în circă condamnări care, adunate la un loc, însumau douăzeci și doi de ani temniță, mutat din închisoare în închisoare, ceasornicarul, după ce stătuse mai bine de un an la ocnă, ajunsese, în cele din urmă, la Münster, oraș în Palatinat. Și de data aceasta îi zîmbi norocul. Directorului închisorii din Münster îi fu pe plac omul liniștit, îndemînatic; îi acordă un regim special. Nemaipomenita pricepere a deținutului Triebschener ieși de îndată la iveală. Repară ceasuri pe care nimeni din acel ținut nu se pricepuse să le dreagă. Curînd, celula sa deveni cel mai căutat atelier pe o distanță de sute de kilometri. Directorul se bucură de reușita deținutului său, îl lăsă peste puțin de unul singur în oraș, să-și cumpere materiale, să execute lucrări. Deținutul Triebschener se plimba liber prin tîrg, fără să se sinchisească de nenumăratele prilejuri ca s-o ia la sănătoasa, și asta din recunoștință pentru bunătatea directorului. Își făcea rost de

materialele necesare, meşterea, potrivea mereu cîte ceva, îşi îndoia arcurile, îşi pilea rotiţele. Orologiul domului din Münster fusese distrus cu patru secole în urmă de către anabaptişti [1], de patru secole acele lui stăteau nemişcate. Spre hazul nepriceputilor şi spre uimirea specialiştilor, deţinutul Triebschener le puse iarăşi în mişcare.

Isprava cu orologiul domului din Münster făcu vîlvă, ajunse la urechile ziarelor. Presa iscă gălăgie mare, cercetă cazul ceasornicarului Triebschener, îl căină, îi ridică în slăvi arta, ceru graţierea sa. Prusia îl iertă de pedeapsă, Hamburgul la fel.

Dar înaintaşul lui Klenk nu voise să-l graţieze de pedeapsa bavareză, pe omul căruia i se ridicase pedeapsa prusacă şi cea hamburgheză, căci ministrul ţinea morţiş să facă dovada suveranităţii juridice a Bavariei. Aşa că pentru ceasornicar iertarea de pedeapsă însemna doar strămutarea din plăcuta puşcărie din Münster într-o mai puţin plăcută închisoare bavareză. Iar Geyer venise acum, ca avocat din Bavaria al lui Triebschener, să-i fluture pe sub nas ministrului părerea împărtăşită de toţi în Reich asupra graţierii cu care ar trebui învrednicit clientul lui şi să-l înduplece pe Klenk să anuleze hotărîrea înaintaşului său.

Klenk se purtă cît se poate de politicos faţă de doctorul Geyer ; îi oferi îngrijorat un scaun cît mai comod, îl întrebă tacticos de starea sănătăţii, dacă nu cumva e o nechibzuinţă că a şi început să-şi vadă de treburi. Pălind şi mai tare de ciudă, doctorul Geyer răspunse că, după părerea lui, bucuria nemăsurată a multora este exagerată, căci păţania sa a fost o nimica toată. Da, îi întoarse vorba, cu vocea lui uriaşă, joasă, ministrul justiţiei, bucuria răutăcioasă are gust bun, şi întrebă dacă îi este îngăduit să ia micul dejun de faţă cu domnul deputat. După care porunci servitorului aflat în anticameră să comande nişte caltaboşi şi să-i aducă sticla de *sherry* preferată. Avocatul refuză, aproape nepoliticos, să-i ţină tovărăşie la masă.

Cît priveşte cazul ceasornicarului Triebschener, ministrul justiţiei înşiră mai întîi cîteva generalităţi cu tăişuri ironice, îndreptate împotriva teoriilor avocatului Geyer. Îl încredinţă că el însuşi încearcă o mare părere de rău, atunci cînd, din considerente de politică judiciară, un ins simpatic în sine stă la închisoare. De altminteri, tocmai acea sentinţă bavareză este oarecum blîndă. Pe de altă parte, nimeni nu poate şti în ce măsură, la o adică, lui Triebschener i-ar prii libertatea. Motive de ordin general, ca părerile vînturate de presă şi citate de Geyer, că ne-am afla, chipurile,

[1] Sectă protestantă care neagă eficienţa botezului la copii şi propovăduieşte aplicarea lui la oamenii maturi.

în faţa unui caz tipic de necesitate a graţierii, lui — lui Klenk — nu-i spuneau mai nimic. Dăduse ordin ca Triebschener să se bucure de un tratament cît se poate de blînd. Lui, personal, cum spusese adineauri, individul îi place ; are de gînd să-i dea cîte ceva de lucru. Orologiul domului din Münster fusese o treabă, nu glumă. Dar şi într-un fost oraş imperial liber, în Franconia bavareză, se găseşte într-un turn un vechi orologiu care nu mai merge de la Războiul de treizeci de ani încoace. Are şi fotografia acelui orologiu şi poate să i-o arate, dacă doctorul Geyer doreşte. Acolo ar putea să-şi dovedească Triebschener iscusinţa.

Avocatul ascultă în tăcere, cuprins de o mînie fără margini. Şi el îl văzuse pe deţinutul Triebschener. Era un om liniştit, uscăţiv, cu părul ca peria, atît de deschis, încît nu-ţi puteai da seama dacă era alb sau blond. „Pesemne că era alb", gîndi acum avocatul. Geyer se pricepea oarecum la dreptate şi omenie, dar habar n-avea de omul privit ca individ. Se putea foarte bine ca ministrul să aibă dreptate, şi simţămîntul acesta îl umplea pe avocat de o furie neputincioasă. Nu răspunse nimic la poliloghia de-o calmă superioritate a lui Klenk şi se lepădă de ea, ridicînd de-a dreptul necuviincios din umeri.

Klenk nu reacţionă în nici un fel, ci rămase locului netulburat, aşteptînd îndatoritor să afle dacă doctorul Geyer venise şi pentru alte treburi. Da. În timp ce se căznea să-şi stăpînească degetele înfrigurate, strîngînd cu putere cîrja, avocatul întrebă pe neaşteptate, cam stînjenit, dacă s-ar putea ca o eventuală cerere de graţiere pentru doctorul Krüger să aibă acum sorţi de izbîndă. Doctorul Klenk răspunse, pe gînduri, deosebit de politicos, că şi el îşi frămîntase creierii cu chestiunea aceasta. Presa de opoziţie, îi şopti el la ureche avocatului, i-a restrîns mult de tot libertatea de acţiune; căci cazul acesta a fost într-atît de umflat, încît fără încuviinţarea Consiliului de Miniştri n-ar vrea să mişte un deget. Ministrul mătăhălos, ciolănos, cu ochii căprui, hazoşi, în capul lunguieţ, tăbăcit, îl privi cu sarcasm binevoitor pe avocat, pe bărbatul uscăţiv, istovit, cu pete de roşeaţă pe faţă, ros de ură.

Servitorul aduse caltaboşii dolofani, de-un alb-spălăcit, şi sticla de *sherry*. Ministrul justiţiei socoti că în calitatea lui de funcţionar nu mai are nimic să-i spună domnului deputat ; dar ar fi bucuros să ducă mai departe această discuţie, aşa de la om la om.

— Îmi îngăduiţi să-mi pun altă haină ? Nu mă simt la largul meu în hanţa neagră, zise el. Şi schimbă redingota cu o jachetă tiroleză, pe gustul lui. Apoi îi oferi avocatului caltaboşi, îşi turnă un păhărel din licoarea tare nirositoare, chihlimbarie, îşi umplu tacticos pipa. Citise, va să zică, excelentul articol al domnului doctor Geyer apărut în „Monatshefte". Folos practic nu prea adu-

ceau asemenea abstracţiuni şi elucubraţii. Oricum, la vînătoare, în timp ce stătea la pîndă, dimineaţa în baie, în timpul unor călătorii mai lungi cu maşina, făcea din cînd în cînd un fel de sport din străduinţa de a lămuri şi pe cale abstractă, faţă de judecata lui, probleme pe care instinctiv, în faţa conştiinţei sale, şi le deslușise. Sugea carnea din maţul în care fusese îndesată, se ştergea la gură, îşi sorbea vinul, savurîndu-l în mici înghiţituri. Ei bine, ca să le spunem lucrurilor pe nume, urmă el, i se pare uneori că doctorul Geyer ar ţinti în dînsul, Klenk, cu anume formulări răutăcioase de ordin general. Dacă-i aşa, atunci a dat greş. Nu-l atinge cîtuşi de puţin. Recunoaşte că nu-i treabă uşoară, în situaţia lui şi pe această parte a planetei, să dea o hotărîre definitivă. Bavaria sau Reichul, statul sau justiţia, asigurarea legalităţii sau dreptatea : ar putea spune, cîte litere atîtea probleme. Dar ca să nu se piardă în noianul acestor probleme, nici nu are nevoie măcar de sprijinul filozofiei catolice a dreptului care, în epoca de dominaţie a politicii celui mai tare, este singura ce dă dovadă de îndeajuns curaj pentru a nu se lăsa supusă de brutala copleşire a faptelor.

Stîrnit, gîfîind, doctorul Geyer nu-şi mai găsea astîmpăr pe scaun. Se ridică, şchiopătă sprijinit în baston prin cameră, se rezemă în cele din urmă în chip ciudat de nefiresc, de perete, parcă lipit de el, proptit în bastonul ca o cîrjă. Hăpăind, sorbind, ministrul îşi depăna mai departe firul ideilor, cu uşurinţă, nepăsător. El, Klenk, ştie, cu certitudinea ştiinţelor naturii, că tot ce face este spre binele acestei ţărişoare, Bavaria. Se potriveşte acestei ţări, e un lucru tot atît de bun ca pădurile şi munţii săi, ca oamenii săi, ca electricitatea sa, ca pantalonii săi din piele, colecţiile sale de artă, carnavalul său şi berea sa. Este justiţia bavareză organic crescută. Drept şi etică, spune un oarecare filozof din nordul Germaniei pe nume Immanuel Kant, se află în afara oricărei corelaţii : dreptatea şi glia, însă, dreptatea şi poporul, asta o spune el, numitul Otto Klenk din München, alcătuiesc o dualitate de nedespărţit. Nu ar fi deloc exclus, fie vorba între noi, adăugă el, şi asta o spune omul, nu funcţionarul de stat, ca doctorul Krüger să nu fi jurat strîmb. În general, din pricini felurite, este o treabă îndoielnică să aperi jurămîntul, şi el are toată înţelegerea pentru omul Krüger. S-ar putea, în sensul unei justiţii concrete, să fie mai nimerit ca el, Klenk, în persoană, să se ducă acolo şi să spună : „Tu, Martin Krüger, eşti dăunător pentru landul Bavaria şi, prin urmare, cu părere de rău, trebuie să te împuşcăm". Aşa cum stau lucrurile, el, Klenk, are convingerea nestrămutată că dreptatea lui bavareză este cea mai bună dintre toate cele ce se pot concepe în această ţară. Îşi asumă răspunderea. Justiţia este temelia statelor ; dar tocmai din pricina asta justiţia oricărui stat trebuie să fie din

aceeaşi plămadă cu statul însuşi. El reprezintă din convingere şi cu tot sufletul suveranitatea judecătorească a ţării sale. Şi în timp ce doctorul Geyer se trăgea şi mai mult înapoi, intrînd parcă în perete, ministrul încheie: domnul deputat nu trebuie să-şi facă griji. Lui, lui Klenk, nu-i tulbură somnul faptul că doctorul Krüger şi ceasornicarul Triebschener lîncezesc între ziduri de temniţă.

Zise: lîncezesc; îşi sugea caltaboşul, şedea călare pe scaun, în jacheta tiroleză, şi ochii săi căprui, zglobii se odihneau cu bunăvoinţă şi încrezători pe sticlele groase ale ochelarilor pe sub care, albastre şi tăioase, privirile avocatului îi urmăreau fiece mişcare. Ascultînd vorbele liniştite ce curgeau, sforăitoare, cu rezonanţe dialectale, din gura mare, care înfuleca, a celui mai înalt slujitor al justiţiei din această ţară, avocatul fu într-atît covîrşit de scîrbă, ruşine, greaţă, încît îşi înghiţi cuvintele gata să izbucnească. Spuse că nu se simte încă îndeajuns de înzdrăvenit să facă faţă unei discuţii filozofice, îi mulţumi ministrului justiţiei pentru lămuririle date şi se îndepărtă, sprijinindu-se anevoie în bastonul său. Klenk, fără o umbră de zîmbet, împinse la o parte farfuria cu rămăşiţele caltaboşilor şi se aplecă peste hîrtiile sale.

6

Fără justificare nu se poate

Un oarecare domn Georg Durnbacher o rugase pe Johanna Krain să-i facă o expertiză grafologică. Johannei nu-i plăcuse omul. Se scuzase spunînd că are de lucru pînă peste cap. Domnul Durnbacher stăruise. În cele din urmă, Johanna îi livrase expertiza. Arăta cu precauţie, pe ocolite, însuşirile neplăcute ce le desluşise în scrisul prezentat, îl caracteriza pe autorul probei drept un bărbat cu o imaginaţie sucită, înclinat să se amăgească pe sine însuşi şi să-i amăgească şi pe alţii.

Se dovedi că autorul probei era un oarecare consilier ministerial Tucher. Adept pătimaş al vechiului sistem politic şi ca atare potrivnicul Johannei Krain şi al omului Krüger, nu dorise de fapt să-şi cerceteze scrisul, ci priceperea Johannei. Această analiză, care prin cuvinte ocolite îl caracterizase drept înşelător pe un înalt slujbaş de stat, ireproşabil, îl întări în convingerea sa că aşa-numita artă a Johannei este înşelăciune. Aşadar, consilierul ministerial o învinui de şarlatanie pe grafoloaga dată în vileag. Asemenea delict nu exista însă în legislaţia germană; dar poliţia bavareză îşi asumase dreptul să urmărească anumite fapte sub această denumire.

Astfel că i se intentă Johannei Krain o acțiune penală pentru șarlatanie și i se interzise, pînă una alta, exercitarea activității de grafoloagă.

Cînd Johanna se sfătui cu doctorul Geyer, acesta păru ciudat de ostenit și nu prea interesat. În timp ce vorbea, își scoase ochelarii, clipi din ochi, ba îi și închise. Chestiunea aceasta, îi explică el, ca și celelalte care o privesc pe ea și pe Martin Krüger, nu mai este de mult hotărîtă pe plan juridic, ci pe plan politic. Și, cum nici dînsa și nici el nu au vreo putere, aci joacă un rol mare acele relații de societate de care îi vorbise cîndva. De altminteri, nu crede că se urzește ceva serios împotriva Johannei. E vorba, pe cît se pare, de un mic avertisment: vor să-i arate că au ac de cojocul ei, dacă ar fi să ținu-și cunoască lungul nasului. În cazul în care s-ar obrăznici, în locul unei nevinovate acțiuni pentru înșelăciune, autoritățile ar putea să-i intenteze un proces pentru sperjur. În sfera asupra căreia se întinde puterea doctorului Klenk — un individ lipsit de scrupule, care încalcă legea — nimic nu este imposibil. Spunînd asta, fața cu piele subțire a avocatului se strîmbă dureros.

— Atunci rămîn numai relațiile, conchise Johanna, îngîndurată.

Știa pe dinafară lista celor cinci nume pe care i-o alcătuise Geyer cînd zăcuse bolnav. Dar la bărbații de pe această listă, ale căror mutre le cunoștea din fotografii, era greu să ajungă, ținînd seama de viața și de situația lor. Nu știa cum să-i dea de capăt acestei probleme. Ca de obicei, nu i se ivi dinaintea ochilor decît fața mare a juratului Hessreiter.

Doctorul Geyer tăcea. Din nou simți — de astă dată însă aproape cu dezgust — asemănarea ce exista între această fată voinică și moarta din amintirile sale.

— Așa-i, spuse el într-un tîrziu, relații. Un sfat oarecum vag. Altul nu pot da.

Johanna se necăjea din pricina doctorului Geyer. I se spusese că un avocat mai bun în problema ei nu există. Dar îl găsea moale, acționa prea încet. Se ridică. Stătea înfiptă, zdravănă, vorbea mînioasă, înspre figura ușor schimonosită a avocatului, despre șicanele ce i se făceau, cum pachetele pe care i le trimitea lui Krüger fie că i se returnau, fie că i se înmînau adresantului abia atunci cînd conținutul lor se alterase. Îi vorbi de faptul că primise încuviințarea să-l vadă numai după nesfîrșite osteneli. Că pretutindeni este întrebată mereu ce justificare are să facă demersuri pentru el.

— Da, ce justificare aveți? stărui avocatul cu un surîs de rău augur. Dragostea de oameni cumva? Prietenia dumneavoastră cu Krüger? Astfel de argumente nu fac doi bani în fața autorităților bavareze. Ca să primească binecuvîntarea oficială, legăturile dintre bărbat și femeie necesită consfințirea lor de către ofițerul stării civile.

Johanna îşi muşcă buza de sus. Batjocura subţire a avocatului o supără. Ţinuta lui, barba măruntă, blondă-roşcată, felul cum îşi mijea ochii, totul, în sfîrşit, o scotea din sărite.

— Mă voi mărita cu el, declară ea.

După un răstimp de tăcere, avocatul îi dădu să înţeleagă că pentru asta ar trebui învinse anumite greutăţi. Nu cunoaşte exact, îi spuse el, formalităţile şi piedicile ce i s-ar putea pune în cale. Johanna îl rugă să ia, fără întîrziere, cu cea mai mare hotărîre, măsurile trebuincioase.

Rămas singur, doctorul Geyer îşi dădu pe spate capul cu pleoapele înroşite, închise ; zîmbetul lui neplăcut se adînci, dezgolindu-i dinţii mari, galbeni. Se dovedise, ce-i drept, că povestea aceea cu Erich s-a isprăvit o dată pentru totdeauna. Iată însă că nu s-a isprăvit, şi poate totuşi ar fi fost mai bine dacă i-ar fi atras atenţia judecătorului de instrucţie asupra mutrei funeste care i se ivise în crîmpeiul unei clipe dinaintea ochilor, atunci cînd îl loviseră şi el căzuse grămadă.

Doctorul Geyer devenise alt om. Nu se mai străduia să-şi stăpînească nervii, nu mai vădea acea superioritate olimpiană. Dădea frîu liber elocinţei sale sfidătoare, şfichiuitoare. Ţinea cuvîntări întunecate, derutante, în timpul cărora îşi flutura mîinile şi clipea sălbatic din ochi. Grija mîncării, a locuinţei, a veşmintelor, pînă şi grija socotelilor băneşti o lăsa din ce în ce mai mult în seama menajerei Agnes. Uneori cădea într-o stare de cumplită moleşeală, şedea cu faţa stinsă, fără vlagă. Dar asemenea accese treceau repede. Şi atunci bodogănea că ar vrea să dea naibii avocatura, poate şi activitatea parlamentară, şi să se mărginească la îndeletnicirea sa scriitoricească.

Oare faptul că fusese atacat să fi determinat schimbarea petrecută cu doctorul Geyer ? Nu, ştiuse dintotdeauna că în activitatea sa îl pîndeau primejdii ; se aşteptase la ceva şi mai rău. Ceea ce făcuse alt om din el trebuia să fie de natură mult mai profundă, trebuia să fie ceva deosebit, o nouă înţelegere a lucrurilor, o privire fulgerătoare.

Era privirea ce iscodise ochii cunoscuţi şi gura mare, care înfuleca, a doctorului Klenk, era privirea cu care străpunsese sufletul samavolniciei, asta îl zdruncinase atît de tare pe doctorul Geyer. După întrevederea cu ministrul, rămăsese zile în şir ferecat în sinea sa, iar ochii, de obicei atît de vii, păreau stinşi, nesimţitori. Trecea în revistă, făcea bilanţul, îşi dădea seama că se apucase să clădească pe temelii şubrede. Cunoştea prea bine starea lucrurilor, ţinuse cuvîntări despre asta, risipise o grămadă de cugetări care de care mai agere, mai ascuţite. Dar să vadă, să pipăie cu ochii nedreptatea, nu i-a fost dat decît acuma, pentru întîia oară. Azi ştia că nu trebuie să-i pese de omul Krüger. Nici de ceasornicarul Triebschener. Cele

trei sute de cazuri din cartea sa *Istoria nedreptății în landul Bavaria* oricît de curățel și de limpede ar fi fost înfățișate ele, chiar și pentru ochii cei mai tîmpi, toate la un loc nu făceau o ceapă degerată. Cu asemenea mijloace simple nu i se putea veni de hac justiției „popular-suverane" a doctorului Klenk.

El, Siegbert Geyer, trebuia să înfrunte armele samavolnice ale lui Klenk. Și n-are să se mai sinchisească de soarta unui individ. Trebuia privită drept sentimentalism strădania de a-i sări în ajutor unui singur individ supus samavolniciei. Nedreptății însăși îi va veni de hac.

În adîncul sufletului știa însă că dacă ar pleca la Berlin, da, dacă ar pleca la Moscova, de dragul teoriei sale, pentru el nedreptatea va avea de-a pururi chipul unuia singur. Va avea ochi mici, zglobii, într-o față brun-roșcată, cu pielea tăbăcită, va avea o gură mare, care înfulecă, și va purta o jachetă tiroleză.

Avocatul se prăbuși distrus pe scaunul său incomod. Dar, în sfîrșit, cu o smucitură își reveni. Oftînd, își puse dinainte un dosar gros cu hîrtii : *Istoria nedreptății în landul Bavaria de la armistițiul din 1918 pînă în zilele noastre. Cazul 237.*

7

Domnul Hessreiter ia cina la München

Johanna Krain stătea în stația de tramvai și aștepta unul din vagoanele vopsite albastru care urma s-o ducă în cartierul Schwabing, la domnul Hessreiter. Seara era cețoasă și răcoroasă. Își privea în oglinda unei vitrine, la lumina lămpilor cu arc voltaic, obrazul, care, în contradicție cu moda, era nefardat și numai puțin dat cu pudră.

Cineva trecu, salută politicos, nepăsător. Johanna nu-și aminti numele omului. Era o figură cum o aveau mulți bărbați din clasa stăpînitoare pe vremea aceea : o față isteață, cu ochii un pic somnoroși, prudenți, pe sub fruntea lată. O figură care știa prea bine cît de îndoielnice și de subordonate modei sînt valorile epocii. Cît de relative. Purtătorii unor asemenea figuri, recunoscînd că acel caz Krüger este vrednic de mînie și milă, obișnuiau totuși să respingă mînia și mila ; ar fi, chipurile, prea multe cazuri dintr-astea. Johanna știa acest lucru, cunoștea lumea și viața. Dar nu-i intra în cap. Căci ea însăși, oricît de știrsă devenea viața, la cheremul justiției samavolnice din anii aceia, nu se lăsa înfrîntă. Se răzvrătea, lovea în dreapta și-n stînga, necontenit.

Venise tramvaiul. Se aşeză într-un colţ, îi întinse mecanic taxatorului tichetul, căzu pe gînduri. Hessreiter, deşi nu făcea parte în mod nemijlocit dintre cei cinci atotputernici ce puteau să-l ajute pe Martin să iasă de la închisoare, era tocmai omul de care avea nevoie. Ori de cîte ori, amărîtă, chibzuind, trecuse în revistă puzderia de chipuri ale numeroaselor ei cunoştinţe, nu-i apăruse oare într-una faţa lui ? Faţa aceea pe care o zărise în timpul penibilei depoziţii, în marea sală a tribunalului gemînd de lume. O faţă din cale-afară de uimită, un pic stupidă de uluită ce era. Pe urmă însă gura mică, pofticioasă a acestui om se deschisese pentru a-i veni în apărare, ferind-o de-o întrebare murdară a procurorului.

Da, făcuse bine că-l chemase la telefon, că primise fără să pregete invitaţia sa şovăielnică să ia, seara, masa la el. Simţea, în colţul vagonului de tramvai, oarecare încordare. Cina la ciudatul domn Hessreiter însemna un fel de debut al ei, primii paşi pe pămînt străin. Dacă se întîlnise pînă acum cu lumea, o făcuse fie pentru a sta de vorbă despre lucruri concrete, de-ale meseriei, fie pentru a se distra. Acum se văzu deodată pusă în faţa îndatoririi de a-i cere ceva, nitam-nisam, unui bărbat străin. Deprinsă de timpuriu să fie independentă, nu-i plăcea să-şi mărturisească neputinţa de a duce, ea singură, o treabă la bun sfîrşit. Dar relaţiile astea de societate erau o poveste tare neplăcută. Cum o scoţi la capăt ? Cum ajungi să-ţi facă cineva un serviciu fără să-l serveşti şi tu, în schimb ? Se porni să înnoade relaţii sociale, ca într-o călătorie plină de peripeţii, spre tărîmuri necunoscute.

Martin Krüger o cicălise uneori că-i lipsesc cei şapte ani de acasă. S-ar putea. Îşi amintea de afacerile încurcate ale tatălui ei, pe lîngă care îşi petrecuse cea mai mare parte a tinereţii. Îl crescuse, dragă Doamne, mai degrabă ea pe bărbatul acela pripit, înzestrat, decît o crescuse el pe dînsa. Omorîndu-se să transpună în viaţă idei şi planuri pentru care epoca încă nu era coaptă, nu avusese niciodată răgazul să se ocupe de asemenea fleacuri, cum ar fi creşterea fetei sale. Iar maică-sa, Dumnezeule ! Femeia comodă, înclinată spre bîrfelile mic-burgheze, făcuse din cînd în cînd aprige încercări de a-i împărtăşi propriile reguli de bună-cuviinţă, strînse de ici-colo, după bunul plac, pentru a le da uitării tot atît de repede. Fusese spre binele Johannei că, o dată cu cea de-a doua căsătorie a maică-si, încheiată tîrziu, cu cîrnăţarul Lederer, îi dăduse prilejul să rupă cu ea, odată pentru totdeauna. Cînd se gîndea la viaţa pe care o ducea maică-sa, femeie îmbătrînită, însoţindu-se cu cîrduri de cumetre clevetitoare, ba certîndu-se, ba împăcîndu-se cu ele, cînd puturoasă, cînd harnică nevoie mare, văicărindu-se pe toate drumurile, nu, multe n-ar fi avut de învăţat de la ea. De cei şapte ani de acasă nici nu putea fi vorba.

Johanna îşi privi unghiile mîinii ei mici, cu pori mari. Nu erau prea îngrijite. O dată le încredinţase unei manichiuriste. În silă, căci e scîrbos lucru să laşi o străină să-ţi reteze unghiile, să ţi le pilească, să ţi le dea cu lac. Oricum, atît de grosolane şi de pătrate totuşi n-ar trebui să fie.

Ajunse la staţia indicată, coborî, merse doar cîteva minute pe străzi cam întunecoase. Dădu de casa domnului Hessreiter, ascunsă după un zid şi după bătrîni castani, la marginea Grădinii engleze. Clădire scundă, de modă veche, ridicată pesemne de vreun slujbaş al curţii, prin secolul al optsprezecelea. Un servitor o conduse printr-un hăţiş de coridoare. Bătrînească în privinţa rînduirii încăperilor, locuinţa era înzestrată cu tot confortul născocit în ultimii ani. Construcţia ciudată, comodă, i se păru Johannei cam caraghioasă, dar nu-i displăcu.

Domnul Hessreiter o întîmpină cu căldură, cu un potop de cuvinte, o prinse de amîndouă mîinile. Arăta în casa lui şi mai trupeş, şi mai elegant, se potrivea cu ea ca racul în carapacea sa. Avea o faţă cărnoasă şi ochi căprui ce o priveau violeni şi misterioşi ; îi spuse Johannei că o aşteaptă o surpriză, dar mai întîi ar fi cazul să ia cina.

Stătea de vorbă cu ea într-un fel agreabil, povestind cu duiumul glume care de care mai năzdrăvane, niţel neroade, plăcute. Grăia în aceeaşi limbă neaoşă ca ea, folosea aceleaşi cuvinte. Se înţeleseră cu uşurinţă. Îi povestea despre fabrica sa de ceramică şi că nu se bucură decît pe jumătate de ea. Ar fi minunat dacă ar putea face numai artă. Dar oamenii nu vor, nu te lasă să faci cum te taie capul. De altfel, e o înşelăciune nemaipomenită ca Münchenul să fie socotit cetatea artei. Cum au pocit iar Feldherrnhalle ! Îl rosese curiozitatea să afle ce se ascunde în spatele schelei cît toate zilele, cu care acoperiseră peretele dinapoi al monumentului. Acum ieşise la iveală. Împodobiseră peretele cu dezgustătoare plăcuţe de tinichea, galbene, dichisite cu cruci de fier, pentru fiecare „provincie pierdută" cîte o plăcuţă de tinichea, şi de batjocura asta mai agăţaseră coroane pestriţe. Ca şi cum nu sluţiseră îndeajuns acea frumoasă construcţie adăugîndu-i lei care rag şi statui ale conducătorilor de oaste. E un bun fiu al Münchenului, dar cu asemenea barbarie nu se împacă. Bunăoară acum intenţionează, deşi din punct de vedere comercial e fără viitor, să creeze în fabrica sa de ceramică unele lucrări tare ciudate ale unui tînăr sculptor necunoscut, descoperit de el, printre altele, o suită intitulată „Luptă de tauri". Mai tîrziu, în treacăt, aduse vorba şi de procesul Krüger. Reieşi că Hessreiter reţinuse şi îşi întipărise minuţios, în timpul dezbaterilor, nenumărate detalii mărunte, pe care ea nu le observase şi pe care el i le putea analiza acum, ca sub o lupă.

Către sfîrşitul mesei, alcătuită cu pricepere, domnul Hessreiter fu chemat urgent la telefon. Se întoarse încurcat. Îi spuse Johannei că o prietenă dragă şi preţuită ar vrea să-i facă o vizită chiar în seara aceea, însoţită de o societate mai mare. Îi făgăduise doamnei, care îşi petrece cea mai mare parte a timpului la proprietatea dumisale, la Starnberger See, o surpriză, de altfel una şi aceeaşi cu cea pe care ar vrea să i-o arate şi ei. Şi acum doamna, aflîndu-se în seara asta pe neaşteptate în oraş, se foloseşte de prilej pentru a vedea împreună cu cîţiva prieteni surpriza făgăduită. Pe doamnă o cheamă von Radolny. Trage nădejde că domnişoara Krain nu se va simţi stînjenită de sosirea unor noi musafiri. Johanna răspunse, hotărîtă, că rămîne bucuroasă. Îl privi pe domnul Hessreiter, găsi că a venit clipa să dea atacul, îi împărtăşi fără sfială intenţiile ei de a-şi crea relaţii şi de a le folosi. Plin de avînt, domnul Hessreiter vîsli prin aer cu braţele : relaţii, minunat, e tocmai omul potrivit pentru aşa ceva. Se bucură, zise el, că a bătut la uşa lui. Se nimereşte cît se poate de bine că o poate prezenta numaidecît doamnei von Radolny. Acum, cazul Krüger a ajuns într-un stadiu cînd poţi acţiona din toată inima şi cu tot cugetul, a fost oarecum strămutat de pe tabla de şah a politicii, pe tărîmul omeniei.

Nu isprăvise încă bine vorba că doamna von Radolny sosi, împreună cu societatea ei. Planturoasă, calmă, foarte sigură de ea, umplu încăperea ; fără îndoială că era pretutindeni de îndată şi de la sine înţeles în centrul atenţiei. Felul cum o privi pe Johanna, rece, de-a dreptul, cîntărind-o din ochi, nu-i displăcu fetei voinice. Katharina la rîndul ei îşi dădu seama, cu satisfacţie, de impresia pe care o făcuse asupra Johannei, o plăcu de asemenea, se aşeză lîngă ea. Ştia cît de greu era să înfrunţi lumea asta mare şi primejdioasă. Venea de jos, ajunsese unde voia, şi se simţea şi la adăpost, dar nu fusese uşor, şi încă mai privea cu multă simpatie orice femeie dîrză care nu se dădea bătută, ca o confirmare a propriului său eu. Nici vorbă că era din adîncul sufletului şi pe deplin de acord cu metodele clasei stăpînitoare. Dar cum îşi atinsese scopurile, se arăta pe atît de îngăduitoare cu fiecare caz în parte de care se lovea, pe cît era de intolerantă în general. Cu luare-aminte, cunoscătoare în materie, ascultă povestea copilăriei nu prea uşoare a Johannei, află de cearta cu maică-sa, de profesiunea ei, de legătura cu omul Krüger. Amîndouă, femeia cu obrazul lat, cu ochii dîrji, cenuşii, şi femeia cu părul arămiu, trupeşă, cu faţa sătulă, ştiutoare, stînd alături, schimbînd fraze agale, greoaie, cum e vorbirea bavareză, arătau atît de sigure de ele, încît optimistul Hessreiter nu se mai îndoi că, în cele din urmă, Johanna va avea succes.

Încetul cu încetul, fără să piardă un cuvînt din spusele doamnei von Radolny, Johanna îşi găsi locul şi în mijlocul celorlalţi

oaspeţi. Bărbatul cu faţa blajină şi cute aspre, care arăta ca un ţăran în smoching, era, va să zică, pictorul Greiderer. Chipul de mops, brăzdat de cicatrice al doctorului Matthäi îi era cunoscut din revistele ilustrate. Domnul trandafiriu, cu ochelari pe nas, cu barba presărată cu fire argintii, era, bineînţeles, doctorul Pfisterer, scriitorul, iar bătrînul care îl toca la cap era consilierul intim Kahlenegger. Deşi nu-i împărtăşea întotdeauna părerile, Pfisterer îl asculta cu luare-aminte, aproape cu evlavie. Era tulburător, chiar răscolitor, felul cum consilierul intim raporta mereu toate datele ştiinţelor naturii numai şi numai la oraşul München, refuzînd, mînat de o idee fixă, să recunoască drept factori hotărîtori toanele prinţilor, particularităţile comerţului, ale economiei. Făurise şapte principii biologice, statornicise şapte tipuri de bază, din însuşirile cărora dedusese istoria oraşului München. Johanna îşi îndrepta mereu privirile spre bărbatul ciolănos, cu nas mare, cocîrjat, căruia îi gîlgîiau din adîncul gîtlejului fraze bune de tipar.

Cam fără temei, profesorul curmă vorba. Deodată se făcu linişte în odaie. Spărgînd tăcerea, domnul Hessreiter spuse că socoteşte nimerit să le dezvăluie acum surpriza sa ; îşi conduse oaspeţii în micul cabinet cu tablouri, aprinse lumina. Printre alte cîteva picturi, puţine la număr, pe un perete neted, cenuşiu, ieşi la iveală nudul fetei Anna Elisabeth Haider. În încăperea bine şi cu pricepere luminată, fata moartă privea cu expresie pierdută, şi totuşi încordată, la pictura ce atîrna faţă-n faţă cu ea, o casă ţărănească din Bavaria Superioară, cu aspect posomorît şi trainic. Gîtul, nu din cale-afară lung, era întins într-un chip înduioşător de neajutorat, sînii şi coapsele pluteau molatic în atmosfera gingaş-lăptoasă a pînzei.

Johanna stătea cu inima îndoită în faţa nudului. Aici atîrna aşadar tabloul, pricina atîtor încurcături, tabloul ce o dezgusta ca întotdeauna. Atîrna nemişcat, naiv, respingător ; domnul Hessreiter se afla lîngă el şi atrăgea luarea-aminte asupra lui cu zîmbet blajin, biruitor. Ce avea de gînd bărbatul acesta ciudat ? În ce scop cumpărase tabloul ? În ce scop îl arată aici ? Johanna privi întrebător de la tablou înspre domnul Hessreiter, de la domnul Hessreiter înspre tablou, întorcîndu-se cu tot capul. Chibzui cu repeziciune şi în felurite chipuri, fără să ajungă la vreo concluzie. Zăbovi în faţa picturii, fără să scoată un cuvînt. Şi ceilalţi se simţeau stînjeniţi. Doamna von Radolny cercetă cu sprîncenele ridicate pînza despre care vorbea toată lumea. Era receptivă la artă, nicidecum înclinată să se supună cu-una, cu două părerilor vînturate de ziare. Dar, fără putinţă de tăgadă, pictura aceasta avea ceva dubios, prohibit ; simţul ei artistic nu da greş. Tabloul era, poate sau chiar din pricina asta, o creaţie artistică remarcabilă. Dar trebuia, neapărat, ca tocmai un bărbat din cea mai aleasă societate bavareză, ca Paul, să-l fi

cumpărat în asemenea împrejurări ? Aşa ceva nu putea să nu facă vîlvă. Prea semăna a capriciu, a toană de moment. O concepţie despre lume pe care, ca bavareză, o înţelegea, dar pe care nu o împărtăşea.

Singur Greiderer luă cuvîntul. Îşi spuse părerea răspicat, ridicînd glasul, cu bunăvoinţă, dar necioplit. Bătrînul Kahlenegger şedea nepăsător pe scaun, treaba asta nu ţinea de specialitatea sa, părea pierit, străvechi, o fosilă. Aprobarea domnului Pfisterer, cam fără multă înţelegere, neutră, cît priveşte tabloul, nu se închegă în cuvinte. În cele din urmă, amuţi şi pictorul Greiderer. Aproape un minut tăcerea fu deplină ; se auzi răsuflarea puternică a celor doi scriitori. Toţi se uitară, chiondorîş, nitel aţîţaţi, la Johanna Krain, cu simţămîntul nelămurit că fata aceasta, dinaintea acestui tablou, în acest cabinet, înseamnă că nu-i lucru curat la mijloc. Încetul cu încetul, mîndria binevoitoare de a înfăţişa unor buni prieteni un lucru frumos se risipi de pe faţa cărnoasă a domnului Hessreiter ; obrajii i se pleoştiră, arăta cam neajutorat.

Deodată, rupînd tăcerea, se făcu auzită vocea răutăcioasă, mîrîitoare, a doctorului Matthäi.

— O porcărie, asta-i ! exclamă el. Nici duşmanii, se răsti scriitorul, nu îndrăznesc să le tăgăduiască bavarezilor neasemuitul lor talent artistic. Barocul bavarez, rococoul bavarez. Gotica unui Jörg Ganghofer, unui Mäleskirchner. Şcoala turnătorilor în bronz de la München, ivită în preajma lui Krumper din Weilheim [1]. Fraţii Asam [2]. Precum şi — da, domnilor ! — clasicismul de pe vremea regelui Ludwig [3]. Toate astea sînt organic crescute, dintr-o bucată, sînt de baştină. Şi peste ele sădim acum asemenea spanac. O porcărie, asta-i !

Simţiră cu toţii că aceste cuvinte necioplite îi ţîşniseră doctorului Matthäi de-a dreptul din suflet. Aceşti bavarezi simţiră ţîşnind din ele dragostea omului de la care erau obişnuiţi să audă doar cugetări veninoase, despre ţara lui, ţara lor. După ieşirea asta, scriitorul Matthäi privi ţintă înainte, cam stingherit, cu necaz şi încăpăţînare. Scriitorul Pfisterer dădu împăciuitor din capul său împodobit cu barbă şi îngăimă :

— Ei, ei !

Domnul Hessreiter îşi netezi, jalnic de încurcat, barbetele îngrijite, se gîndi la produsele fabricii sale de ceramică, la spiriduşii cu

[1] *Hans Krumper din Weilheim* (1570—1634), sculptor şi constructor bavarez, vestit pentru statuile sale monumentale, din bronz.

[2] *Cosmas Damian Asam* (1686—1739), pictor şi constructor bavarez, autor de frescc ; *Egid Quirin Asam* (1692—1750), sculptor şi constructor bavarez.

[3] *Ludwig I*, rege al Bavariei între anii 1825 şi 1848, epocă în care au fost construite la München o seamă de edificii monumentale.

bărbi lungi şi la uriaşele ciuperci, făurite acolo cu deosebită rîvnă. Zîmbi silit, lăsă lumea să creadă că socoteşte cuvintele tari ale doctorului Matthäi drept o glumă bună.

Tuturora le căzu o piatră de pe inimă cînd se ivi, în toată trupeşia, domnul Pfaundler. Marele industriaş al localurilor de petrecere, poftit de către doamna von Radolny, aduse cu el o doamnă, o rusoaică, despre care vorbea de luni de zile. O prezentă : Olga Insarova, şi făcu acest lucru de parcă numele ar fi desemnat o fiinţă cunoscută pe tot globul. Numai că doamna se vădi o fată plăpîndă, puţintică la trup, cu faţa mobilă, cu mişcări mlădioase, oarecum hazlii, cu ochi migdalaţi, lunecoşi. Doctorul Matthäi i se dedică de îndată, făcînd cam necioplit pe cavalerul, şi afirmă, în nădejdea că domnul Hessreiter nu i-o va lua în nume de rău, că preferă o dansatoare vie unei pictoriţe moarte. Apoi toată lumea, răsuflînd uşurată, se întoarse în bibliotecă.

Johanna Krain văzu uimită cu cîtă neînfrînată lăcomie pusese stăpînire pe rusoaică doctorul Matthäi. Bărbatul greoi, cu capul butucănos, brăzdat de cicatricele de pe urma duelurilor, izbuti anevoie să ţină piept hazului sprinten, corosiv, al făpturii mărunţele care îl lua dibaci peste picior, rîdea neîncetat, în timp ce îşi dezgolea dinţii mici, umezi, şi arăta grozav de atrăgătoare. Era de trei ori mai bună de gură decît dînsul, întreit de isteaţă. Îşi bătea joc de el fără îndurare.

— Deh, s-a zis cu Matthäi ! conchise Pfisterer cu blîndeţe.

Doamna von Radolny şi Johanna curmară vorba, toţi îşi plecară urechea la sporovăiala doctorului Matthäi care se muncea neîndemînatic. Se avîntă pe un tărîm unde se simţea mai la largul său, se năpusti deodată asupra lui Pfisterer, făcînd praf, cu răutăcioasă înfocare, optimismul trandafiriu al scriitorului popular. Îl încolţi acolo unde era mai lesne de rănit. Căci omul acesta blajin, care se bucura de succes răsunător, nu putea în ruptul capului să priceapă, îl rîcîia, îl înţepa în inimă, de ce unii literaţi, al căror talent îl recunoştea din toată inima, nu voiau să încuviinţeze radioasa lui concepţie despre lume. De ce nu-i era îngăduit să fericească norodul cu povestirile sale, cîntînd încrederea în viaţă, de ce nu-i era îngăduit să împartă bucurie şi în palatul regelui şi în coliba cărbunarului ? Se străduia să-şi înţeleagă adversarii, să le împărtăşească simţămintele. Cu cinstea însă, nu făceai mare ispravă în privinţa asta. Modul în care îl bruftuia doctorul Matthäi, bunăoară, era curată măgărie. Se făcu roşu ca racul. Vînjoşi, răcnind, cei doi scriitori se luară la ceartă. Insarova zîmbea interesată, un pic dispreţuitoare, îşi umezea colţurile gurii cu o mişcare abia perceptibilă, strengărească a limbii. Dar Johanna, în felul ei domol, sări în aju-

torul lui Pfisterer, care curînd îşi dobîndi iar stăpînirea de sine. Indignarea i se preschimbă în tristeţe ; clătinîndu-şi cu putere capul cu cîrlionţi blonzi-roşcaţi, ştergîndu-şi monoclul aburit, se plînse de imboldul rău, distrugător, care sălăşluieşte în unii oameni.

În timp ce Matthäi se îndrepta iar către rusoaica sprintenă, trăgînd fum după fum şi holbîndu-se nestingherit la ea cu ochi răutăcioşi, mici, Pfisterer se aşează lîngă Johanna Krain. Bavareza asta, voinică, blajină, era, asemenea oamenilor din cărţile lui, plină de viaţă, inimoasă. Şi Johannei îi plăcu omul. Nici vorbă că viaţa adevărată era alta decît cea zugrăvită în scrierile sale — nu era o carte cu muchiile foilor aurite. Johanna înţelegea însă că mulţi oameni îşi petreceau orele libere desfătîndu-se cu asemenea cărţi, că vedeau munţii în culori tot atît de lăcuite, că muntenii aspri li se păreau întruchiparea bunei-credinţe blînde, întocmai ca Pfisterer ; ea însăşi citise cu plăcere romane de-ale lui. Neîndoios că se bucura de mare trecere, era privit cu ochi buni la toate curţile germane, fără doar şi poate că ar putea să-i vină în ajutor. Nu-i părea rău, prin urmare, că se afla în tovărăşia sa. Aduse vorba de cazul Krüger. Luîndu-l cu binişorul, punînd surdină la multe, îl făcu să înţeleagă că se găseşte în faţa unei încălcări a legii. Pfisterer clătină a nepricepere din capul său mare, cu păr blond-roşcat. Era un adept al lucrurilor statornicite, respingea din adîncul inimii revoluţia.

— Ne aflăm, har Domnului, spunea el, iarăşi pe calea cea bună ; bavarezii noştri, de fapt, şi-au regăsit făgaşul. Un dram de bunăvoinţă şi totul se va rezolva cum nu se poate mai simplu.

Ceea ce îi adusese la cunoştinţă este o regretabilă eroare judiciară, să-i fie cu iertare, dar n-o poate crede cu una cu două. Era prietenos, sensibil, îşi clătina, dus pe gînduri, capul împodobit cu barbă, cu ochelari pe nas. Cestălalt nu trebuie privit numaidecît drept ticălos, mai zise el. Neînţelegeri. Greşeli. Va vedea ce se poate face în treaba asta. Înainte de toate va discuta cazul cu principele moştenitor Maximilian, un om minunat, mărinimos.

Domnul Pfaundler anunţă că principele moştenitor va veni iarna, pentru o bucată de vreme, la Garmisch-Partenkirchen. Toată lumea se îmbulzeşte la Garmisch ; reclama pe care o făcuse pentru această staţiune climaterică dă roade. Cabaretul „Pudriera" care va fi deschis acolo le pune capac la toate ; domnii artişti, domnul Greiderer şi artistul care făurise „Lupta de tauri", s-au întrecut pe ei înşişi. Eleganţa secolului al optsprezecelea şi totodată întreg confortul. O treabă făcută cu socoteală, cosmopolită, mondenă. Faianţa de la „Întreprinderile de ceramică" ale domnului Hessreiter îţi fură ochii, nu alta. Şi Insarova va apărea acolo pentru întîia oară în Germania. Domnul Pfaundler vorbea tărăgănat,

nu prea tare, dar în ochii de şoarece din căpăţîna mare, se aprinsese o flăcăruie fanatică ce dădea spuselor sale multă putere de sugestie. Cînd îi rosti numele, schiţă o plecăciune în faţa dansatoarei, nepăsător, cu sfidare de stăpîn, ceea ce făcu deodată ca fata să nu mai pară ştrengăreşte de sprintenă, ci moleşită, cu pometii obrajilor scofîlciţi. Da, încheie domnul Pfaundler, la iarnă, Garmisch va fi oarecum buricul Europei.

Johanna chibzui că şi pentru treburile ei ar fi pesemne de folos să plece la Garmisch. O staţiune climaterică de iarnă mondenă. Pînă acum, puţin îi păsa de aşa ceva, ba chiar o scîrbea. Se uită la unghiile ei pătrate, prost îngrijite. Oamenii care munceau pentru o bucată de pîine, care aveau un rost şi un ţel pe lumea asta, ce să caute acolo? De altfel, asemenea călătorie costă bănet nu glumă, şi, datorită afurisitei interdicţii de a lucra, curînd, curînd, o să ajungă la strîmtoare.

Lumea plecă. Şi cum, spre deosebire de ceilalţi, dori să meargă pe jos, domnul Hessreiter stărui s-o însoţească. Păşea mîndru alături de ea. Făcuse impresie, progresase în problema care o interesa. Privea asta drept un succes personal. Omul acesta, şi puternic, şi visător totodată, era plin de încredere. Johanna respinse sceptică nouă zecimi din nădejdile sale. Păşi însă bucuroasă la dreapta lui, mulţumită şi de această singură zecime; bărbatul trupeş alături de ea nu-i păru o pavăză proastă.

Pe drumul nu prea scurt vorbi despre tot soiul de lucruri lăturalnice, ajungînd în cele din urmă, după nesfîrşite ocoluri, la interdicţia neghioabă de a-şi practica meseria. Fu de părere că asta o să-i dea de furcă în ce priveşte banii; îşi poate lesne închipui, îi spuse ea lui Hessreiter că, dacă n-ar avea nevoie, nu s-ar omorî să desluşească mîzgăleala oricărui terchea-berchea. Cu gîndul la frazele tăioase, limpezi ale lui Jacques Tüverlin, dar gustînd aluziile ceremonioase ale însoţitorului ei, Johanna răspunse, după un răstimp, că ei nu-i prisosesc paralele pentru a cumpăra tablouri ca domnul Hessreiter. Apoi, în aparenţă pe neaşteptate, adăugă că, pe cînd vorbea domnul Pfaundler, se gîndise în treacăt să plece pentru cîtva timp la Garmisch. Domnul Hessreiter aprobă furtunos. Garmisch, straşnică idee! Acolo ar putea, nestînjenită, să cunoască o grămadă de lume, acolo tot omul e plin de bunăvoinţă, bine dispus. Nici vorbă că trebuie să plece la Garmisch. Numai să-l anunţe din vreme. Ar încerca o groaznică dezamăgire dacă nu i-ar îngădui să-i vină în ajutor. Se poate bizui pe el, va îndeplini cît se poate de bine tot ce-i va încredinţa. Cînd Hessreiter spuse: cît se poate de bine, Johanna simţi un zvîcnet uşor, aşa cum simţise un zvîcnet uşor atunci cînd, la momentul potrivit, pomenise

de bani. Ajunşi în faţa uşii ei, prinse mîna Johannei, cu unghii pătrate, în mîna lui plinuţă, îngrijită, şi privi cu ochii învăluiţi, încrezător, pătrunzător, figura-i mare, netulburată.

În timp ce se pregătea de culcare, Johanna zîmbi. Zîmbind se gîndi la felul de a fi de modă veche, plăcut, al marelui burghez Paul Hessreiter, se strădui să îngîne mişcările largi, ca şi cum ar fi vîslit prin aer, ale braţelor sale, luă hotărîrea să plece neapărat la Garmisch şi adormi zîmbind.

8

Glose pe marginea cazului Krüger

Jacques Tüverlin dicta secretarei sale, nostime şi strălucitoare de curăţenie, un eseu despre cazul Krüger.

— Omul Martin Krüger, rostea el, măsurînd agale de la un capăt la altul încăperea, îmbrăcat într-un halat larg, de-o singură culoare, acest om Krüger e stînjenitor pentru guvern. Are opinii potrivnice firii populaţiei şi metodelor de guvernare. Iar concepţiile sale despre artă se bat cap în cap cu obişnuitele datini şi deprinderi la care ţine morţiş seminţia, de origine alpină, conservatoare, ce trăieşte pe podişul bavarez. Că aceste datini şi deprinderi nu se potrivesc cu acele din restul Europei, că, întemeindu-se pe nevoile veacurilor trecute, pe necesităţile unor mici aşezări sau ale unor gospodării izolate, sînt patriarhale, deci nelogice şi stînjenitoare, nu înseamnă mare lucru. Faptul că omul Krüger făcuse să prindă viaţă în domeniul său vederi largi, corespunzătoare unei circulaţii mai intensive, în timp ce în jurul lui se cultivau doar concepţii înguste, mărginite, îi dă guvernului acestei ţări înapoiate bineînţeles dreptul de a se descotorosi, ca de un nelegiuit, de bărbatul cu opinii contrare.

Din difuzorul aparatului de radio răsuna un dans, o prietenă a lui Jacques Tüverlin se plînse la telefon că o făcuse să-l aştepte la restaurant; uitase într-adevăr şi puse totul pe seama secretarei; dar ea era nevinovată, căci Tüverlin nu-i spusese nimic. Curierul unei edituri ceru neîntîrziat nişte corecturi în şpalt. Nu se urni din vestibul, întrucît primise poruncă să nu vină fără şpalturi. Lui Jacques Tüverlin îi plăcea larma în timpul lucrului. Secretara aştepta cu răbdare, în timp ce el dicta mai departe.

— O justiţie mai bună, mai nepărtinitoare, ar da în vileag adevăratele cauze pentru care un bărbat este declarat dăunător so-

cietății și, prin urmare, înlăturat. Omul a atîrnat într-o galerie, aparținînd poporului, opere de artă nu tocmai pe placul poporului ; deci, trebuie înlăturat și pedepsit, spre a sluji drept pildă altora și pentru a-i înfricoșa. Dar de ce ? Și acest fapt aruncă o umbră asupra justiției bavareze. Nu din pricina unor picturi valoroase, pe care le atîrnase de perete, ci din pricină că s-ar fi culcat cu o femeie, ceea ce în realitate n-a săvîrșit, și din pricina unui jurămînt strîmb pe care nu-l jurase. De ce ministrul justiției nu declară, limpede și răspicat : „Ești dăunător, ne ești nesuferit, trebuie să dispari, trebuie să te stîrpim sau, cel puțin, să te izolăm de noi !"

Veni și croitorul să-i facă proba noului smoching. În timpul acesta curierul editurii aștepta, difuzorul hîrîia și orăcăia, iar un magazin de articole sportive anunță la telefon că au sosit noile schiuri.

— Firește că omul Krüger, dicta mai departe Tüverlin, în timp ce croitorul meșterea cu ace și cu tibișirul la umerii săi lați și la mijlocu-i tras ca prin inel, poartă o vină neasemuit mai mare decît guvernul bavarez. Ca om de cultură trebuia să știe că făptuise o nelegiuire, achiziționînd pentru Bavaria din anii aceia artă autentică. Apoi, trebuia să știe că, potrivit maximei unui adevărat înțelept, un om cu scaun la cap își ia picioarele la spinare și fuge repede peste graniță, dacă este învinuit că a băgat în buzunar Luvrul : și fuge cu atît mai repede, cu cît un tribunal bavarez îl învinovățește că s-a culcat cu ani în urmă cu o femeie și că a tăgăduit mai tîrziu. Omul Krüger, așadar, nu trebuie apărat. Ne minunăm totuși de caraghioasele metode machiavelice ale justiției bavareze. Chiar de-ar fi să admitem că nu i se putea veni de hac omului Krüger făcîndu-i-se proces în temeiul cauzelor adevărate, nu s-ar fi cuvenit mai degrabă, n-ar fi fost mai cinstit, să-l fi învinovățit de păcate ce intrau în sfera crimei făptuite, că încălcase, adică, obiceiul pămîntului ? Și cine ar susține cu toată seriozitatea că faptul de a te fi culcat cu o femeie și de a fi tăgăduit după aceea nu ar intra în obiceiul pămîntului ?

Aceste și alte asemenea idei principale ale eseului, pe care avea de gînd să-l întocmească, scriitorul Jacques Tüverlin le enunță, dictînd, plimbîndu-se agale în sus și în jos prin cameră, dîndu-i croitorului deznădăjduit îndrumări pantomimice. Pe urmă îi făcu vînt curierului, comandă schiurile, stabili cu fata supărată altă întîlnire, îi trimise Johannei Krain ideile călăuzitoare ale eseului.

Cînd citi studiul, Johanna se posomorî. Nu-și spuse că, dacă nepărtinitorul, limpedele Tüverlin ar fi pățit ceva asemănător cu ceea ce pățise omul Krüger, ar fi căutat vina principală înlăuntrul lui. Nu înțelegea că Tüverlin scrisese studiul pentru a-și lămuri

concepţiile sale încîlcite, pentru a se salva faţă de dînsa şi faţă de el însuşi. Eseul, găsea ea, era o cinică batjocorire a luptei drepte, sincere, pe care ea, Johanna, o ducea pentru o cauză cinstită. Se înţelesese să se vadă cu Tüverlin a doua zi, seara. Luă hotărîrea să nu se ducă la întîlnire, ba chiar să rupă cu el, o dată pentru totdeauna. Ridică receptorul să-i dea de veste, dar se răzgîndi : se va răfui cu dumnealui.

A doua zi dimineaţa, avu o întrevedere cu Geyer. Îi povesti despre seara în care o cunoscuse pe doamna von Radolny şi despre intenţia ei de a pleca la Garmisch.

— E bine, spuse doctorul Geyer, merge binişor. Relaţii de societate, precum spuneam. Trebuie învinşi cu propriile lor arme, trebuie făcuţi harcea-parcea. Să te iei în colţi cu ei n-are rost, căci au colţii mai zdraveni.

Johannei i se păru că avocatul se mărgineşte la maxime generale, că nu-l interesează cazul Krüger. Şedea în faţa ei, cu ochii închişi pe sub ochelari. Tînăra femeie îşi încleştă buza de sus, era necăjită. Tüverlin, avocatul : pentru Krüger se omorau, de fapt, numai cei săraci cu duhul. Dar pe neaşteptate Geyer izbucni :

— Heinrodt, ministrul de justiţie al Reichului, va petrece la iarnă două săptămîni la Garmisch, ca să se recreeze. Dacă îi scriu, vă va primi.

Căuta să o capteze cu căutătura sa bătrînă, fixă ; dar ea nu se lăsă înşelată, aşa că privirea îi lunecă pe alături.

A doua zi, seara, stătu la masă cu Jacques Tüverlin la restaurantul lui Pfaundler. Scriitorul era uimit că îi luase în nume de rău eseul.

— E firesc să te ajut, lămuri el cu glas orăcăit, sincer, dar asta nu mă împiedică să spun pe şleau cum stau lucrurile. Nu poate fi decît folositor să vezi limpede. De altfel, nu de mult am avut prilejul să-l cunosc pe ministrul Klenk. Un om neobişnuit de simpatic.

— Omul ăsta apără cauza cea mai rea din lume, sări Johanna, cu buzele de cretă, străfulgerîndu-l cu priviri mînioase.

— Ei şi ? i-o întoarse Jacques Tüverlin. Mulţi oameni buni apără cauze rele.

— M-am săturat de aforismele dumitale, se răsti Johanna şi aruncă şerveţelul pe masă.

Nasul ei în vînt tremura. Nas în vînt, dar ce nări subţiri, vioaie. Femeia toată îi plăcea nespus de mult lui Tüverlin.

— Parcă aş umbla pe cioburi de sticlă, urmă Johanna, asta simt cînd vorbeşti. Dumneata eşti mult mai rău decît tribunalele bavareze.

Se ridică, fără să fi isprăvit masa. Jacques Tüverlin, ridicîndu-se şi el, întrebă :

— Pe cînd revederea ?

— Plec pentru cîteva săptămîni la Garmisch, spuse Johanna.

— Se potriveşte de minune, încheie Jacques Tüverlin. Tot mă gîndeam să plec în curînd şi eu acolo.

O însoţi pînă la ieşirea din restaurant, se întoarse apoi la masa lui, unde isprăvi de mîncat.

9

Un mire în haine de deţinut

Deasupra mesuţei de lucru a deţinutului Martin Krüger atîrna un calendar de perete, iar peste calendar un crucifix, o imitaţie simplistă de fabrică a unor anume reprezentări ale celui răstignit, făurite de artişti din Germania Centrală, în secolul al cincisprezecelea. În faţa mesei, pe un scăunel, şedea mai toată ziua Martin Krüger, cu chipul pămîntiu, cu mîinile scorojite de atîta spălat, pentru a le curăţa de coca de lipit. Hîrtie tăiată, o oală cu cocă, o pensulă, un lemn pentru fălţuit, un şablon pentru îndoirea părţii de jos. Aici şedea omul Krüger de dimineaţa pînă la pauza de prînz, apoi pînă la ora plimbării în curte, apoi pînă seara. Întindea într-una coca, lipea căptuşeala, fălţuia învelişul, iar întindea coca, iar lipea căptuşeala, îndoia partea de jos şi iată gata încleiată punga.

Dacă ridica fruntea vedea, la o înălţime de doi metri deasupra pardoselii de ciment, ferestruica — cinci zăbrele verticale, două orizontale. Sub pervazul ferestrei, pe o poliţă, erau cîteva vase din email, un lighean, o savonieră, un ulcior, un pahar. Din cînd în cînd, Krüger se scula de pe scaun şi măsura în sus şi în jos mica încăpere, patru metri în lungime, doi metri în lăţime. Două zăvoare de fier şi un lacăt cît toate zilele ferecau uşa zdravănă de stejar. Pereţii golaşi erau spoiţi într-o culoare verzulie, iar tavanul în alb. Cunoştea pe dinafară tencuiala, fiece răzătură a bidinelei, cele două găuri, din care se scoseseră cuiele, şi amănunţit cele cinci locuri unde bortele cuielor fuseseră astupate şi văruite. Pe o latură a poliţei, pe un cartonaş alb, putea citi : „Martin Krüger, număr matricol 2478, trei ani". Mai sta scrisă data cînd începuse detenţiunea şi cînd avea să se termine şi afară de aceasta : „Sperjur, paragraful 153". Avea la îndemînă un hîrdău alb, pentru a-şi face trebuinţele, şi, să vezi şi să nu crezi, un termometru. Pentru scris,

i se dăduse o tăbliță de ardezie și condei de plumb. Hîrtie și cerneală, deocamdată, nu-i fuseseră îngăduite.

Răsfoia iar și iar cele patru broșuri, prinse cu o sfoară petrecută prin marginile găurite și atîrnate într-un colț. O broșură cu îndrumări privind alcoolismul și tuberculoza, alta despre asigurările în cazuri de deces și de invaliditate, o cărțulie, mai mult decît ciudată în timp de inflație, *Îndrumări pentru a face economii* și un caiet, legat în negru, *Instrucțiuni pentru deținuți.*

Știa de mult ceea ce este interzis, știa că în paragraful doi din *Pedepsele disciplinare* lipsește o literă, și că o pată mare, cafenie, se lăfăia pe suplimentul lipit, referitor la *Executarea progresivă a pedepsei.* Știa pe dinafară fiecare slovă, cu fibrele hîrtiei cu tot. Citea și răscitea rigidele reguli de comportare pentru deținuți. Era interzis să privești pe fereastră. Era interzis să iei legătură cu alți deținuți prin viu grai, în scris sau prin semne, era interzis trocul, sau să primești de la cineva sau să faci cuiva vreun dar. Era interzis să te adresezi vreunui paznic ; cîntatul, fluieratul sau orice alt zgomot erau interzise și ele. Drept pedeapsă pentru fiecare abatere, deținutul era amenințat cu : privarea de hrană, de locul de dormit, cu închiderea în cușca de fier, cu carcera.

Ca adaos erau publicate instrucțiunile ministeriale cu privire la *Executarea progresivă a pedepsei.* Dacă dovedeau o conduită bună, după un anumit termen deținuții puteau fi încadrați în categoria a doua. Aici, în categoria a doua, le era îngăduit să se aboneze la un ziar, li se făcea chiar și înlesnirea să stea de vorbă în curte, în timpul plimbării.

Lui Martin Krüger i se îngăduia să primească vizite numai o dată la trei luni. Fusese privit drept mare favoare faptul că i se îngăduise să fie vizitat de persoane care nu erau rudă cu el, ca Johanna Krain și Kaspar Pröckl, așa că număra nerăbdător zilele pînă avea să-i vadă din nou. Cincisprezece minute, atît putea să stea vizitatorul, iar între deținut și cel care venise la dînsul erau gratii.

Scrisori avea voie să scrie și să primească, în categoria întîi o dată la opt săptămîni, în categoria a doua, o dată la patru săptămîni. Toate scrisorile erau cenzurate. Comunicările nepermise atrăgeau după sine pedepse grele. În multe cazuri, deținutului nu i se aduceau la cunoștință decît numele și adresa trimițătorului, scrisoarea propriu-zisă fiind pusă la dosar, fără ca deținutul să fi aflat conținutul ei.

Într-o zi, Martin Krüger ieșise la raport. Stăteau pe coridor, el și alți deținuți, pe două rînduri. Un slujbaș îl pipăi, să se încredințeze dacă nu are asupra sa vreo armă, vreo unealtă de lovit, vreun cuțit. Pășì în biroul directorului, își spuse reglementar numele și numărul.

— Ce doriți ? întrebă directorul, un om scund, vioi, cu ochelari pe nas, cu o față stafidită, mereu adulmecîndă, și cu mustăcioară țepoasă. Îl chema Förtsch, era prim-consilier guvernamental, clasa de salarizare doisprezece, și la o vîrstă la care nu mai avea decît puțini ani de carieră înaintea lui. În timpul acestor ani puțini urma să se hotărască și cît de sus are să mai urce. Visa să ajungă consilier ministerial, să se cațere în clasa cea mai de sus a funcționarilor, clasa a treisprezecea și, mai tîrziu, să iasă la pensie cu titlul de director ministerial. La leafa de director ministerial, leafă specială care nu se încadra în vreo treaptă de salarizare, fiind mai presus de ele, nu îndrăznea nici măcar să viseze. Să rămînă ceea ce este, să rămînă prim-consilier guvernamental însemna pentru el un sfîrșit lînced, lipsit de glorie. Dacă rămînea prim-consilier nu merita să fie trăită viața pe care o trăise. Jinduia, prin urmare, să suie, aștepta din zi în zi mai nerăbdător, se chiora după un prilej ca să se evidențieze, pururi la pîndă. Gura îi era în neobosită mișcare, fiecare firicel de păr din jurul ei tresărea și se zbîrlea, ceea ce făcea ca în totul omul să semene cu un iepure de casă.

— Ce doriți ? întrebă el, așadar ; era curios, bănuitor, gata să respingă, mai cu seamă față de această pramatie numărul 2478, acest faimos Krüger.

Martin Krüger dorea să-i fie îngăduit să i se trimită cărți.

— Cărțile bibliotecii noastre nu vă ajung, mă rog ? întrebă directorul.

Gura cu perișorii țepoși zvîcnea, perișorii care îi crescuseră din nasul mititel zvîcneau și ei zglobii. Directorul era trecut prin ciur și prin dîrmon. „Pensionarii" lui umblau cu tot soiul de tertipuri și viclenii, lucru firesc, el însă tot era cu un dram mai viclean decît ei. Nu credea în setea de cunoaștere a deținutului său. Trimiterile de cărți fuseseră deseori folosite pentru a introduce sau scoate prin fraudă înștiințări interzise. Cărțile trebuiau, deci, cercetate cu de-amănuntul dacă în copertă sau între două file lipite nu a fost ascunsă vreo contrabandă. Asta însemna bătaie de cap.

— Mai aveți și alte dorințe ? întrebă el ; îi plăcea să facă glume sarcastice, joviale, cu „pensionarii" lui.

— Mai multe, răspunse Martin Krüger.

— Spune-mi, te rog, tinere, întrebă pașnic primul consilier, ai stat să te gîndești vreodată bine dacă te afli aici ca deținut sau ca om de știință, care face cercetări ?

E curat cinism cînd un pușcăriaș, și încă de la categoria întîi, se încumetă să adreseze asemenea rugăminți. Va trebui să chibzuiască bine dacă nu este cazul să pedepsească atare îndrăzneală. Își dă oare seama domnul doctor Krüger că, în cazul acesta, ar

pierde chezăşia că va obţine un termen de verificare cît priveşte restul detenţiunii ?

Corectîndu-l politicos, zîmbind în pofida dojenii repetate în chip sfidător, Martin Krüger răspunse :

— Nu mă bizui pe nici un termen de verificare, domnul meu, mă bizui pe achitarea şi pe reabilitarea mea.

La aceste vorbe necrezut de obraznice, mai ales la acest „domnul meu", Bot-de-iepure nu ştia ce să răspundă.

— Ieşi afară ! răcni el şi înghiţi în sec.

Spatele mătăhălos, pleoştit, vărgat, al omului Krüger se tîrî încet spre uşă.

După acest incident, lucru ciudat, numărul 2478 nu a fost pedepsit, ba mai mult, după ce a picat în control un funcţionar superior, Martin Krüger a fost trecut la categoria a doua. Se părea că erau în joc influenţe care se străduiau să îndulcească, în acest caz, aplicarea pedepsei, deşi curente mai aspre căutau mereu să le zădărnicească. Se zvonea că ministrul justiţiei n-ar ţine la o aplicare strictă a pedepsei, spre deosebire de ministrul cultelor, doctorul Flaucher, care, ce-i drept, n-avea nici o putere în această privinţă. Förtsch, directorul închisorii, iscodea atare semne, pentru a se putea arăta îndatoritor faţă de grangurii din guvern, ca un cîine care, în timp ce stăpînul stă la masă, nu-şi ia ochii de la mîncărurile şi mişcările sale, urmărind să vadă dacă nu-i pică ceva.

Trecut la categoria a doua, omului Krüger i se îngăduia să schimbe o vorbă, două, cu alt deţinut, în timpul plimbării zilnice prin curte. Ba chiar i se înmînau destul de des scrisori sau, cel puţin, i se aduceau la cunoştinţă, trecîndu-se sub tăcere, pasajele socotite nepotrivite. Prim-consilierul Förtsch îi citea cu glas tare scrisorile, cu vocea lui veştedă, cu accente ieftin ironice, poticnindu-se mereu, căci omiterile începeau de multe ori în mijlocul frazei. Într-un rînd, îi citise o scrisoare a inginerului Kaspar Pröckl. Acesta îi scria : „Dragă doctore Krüger, în timpul meu liber lucrez la manuscrisul *Artă şi tehnică*. Materialul strîns de dumneavoastră îmi este de mare folos. Capul sus. Mai aveţi multe de spus. Cred că lucrarea mea o să vă facă bucurie. De îndată ce va fi îngăduit, vă voi trimite manuscrisul." Ei bine, domnul va trebui să mai rabde niţeluş, vorba aceea : răbdare şi tutun, îi aruncă în obraz, tihnit, directorul. „Sînt pe urmele lui *Iosif*". Cu aceste cuvinte, directorul îşi încheie lectura ; căci ceea ce urma prea mirosea a jargon cu subînţelesuri, şi nu-i el omul să se lase prostit. Martin Krüger îi mulţumi pentru lectură cu zîmbetul lui liniştit, politicos, care îl rodea pînă-n rărunchi pe directorul cu perii ţepoşi, şi părăsi biroul nu atît de pleoştit ca de obicei.

I se trimisese de la biblioteca închisorii un volum din *Viața animalelor* al lui Brehm. Se adînci cu patimă în lectura cărții. O citi de trei ori, din scoarță-n scoarță, de la primul pînă la ultimul cuvînt, citi despre cîrdurile de hîrciogi polari, despre apucăturile bătăioase și despre întemeierea turmei la catîrii sălbatici, despre nerozia elefanților. Atunci cînd trebui s-o restituie, se rugă atît de stăruitor să nu-i fie luată, încît îi lăsară cartea încă o săptămînă. În ziua în care primise scrisoarea lui Kaspar Pröckl, citise despre căței-pămîntului, despre selectarea și uciderea animalelor bătrîne și bolnave, pe care le făptuiește cîrdul zdravăn înainte de a se aciua în sălașurile de iarnă. Citise cum își întăresc trupul cu osînză și vizuinile cu pămînt, pietriș, lut, iarbă și fîn, și cum hibernează, în vremea gerului, într-o amorțire asemănătoare cu moartea, nemișcați, reci, expirînd de treizeci de ori mai puțin acid carbonic decît vara și chivernisind, prin urmare, de treizeci de ori mai mult oxigen, așteptînd într-o înțeleaptă autonarcoză vremea căldurii.

În noaptea aceea, omul Krüger visa că șade trîndăvind, după o zi de muncă grea și încununată de succes, într-unul din elegantele sale scaune îmbrăcate în piele, frunzărind un roman ușor, la modă. Deodată sună telefonul și un glas îi spune: „Nu-i așa, dumneavoastră sînteți omul care se interesează de pictura biblică a unui oarecare Landholzer?" Era un glas grosolan, rustic, care îi pusese această întrebare, într-o germană literară, meșteșugită, ce suna ca predica unui popă de țară bavarez. „Da, răspunde zelos omul Krüger, așa-i, pînza asta mă preocupă grozav". „Atunci aș putea..." se aude iar, dar la aceste cuvinte se întrerupe legătura. Martin Krüger sună numaidecît la biroul de unde fusese chemat. Dar acolo se răstesc la el, spunîndu-i-se că, dacă are să-și mai îngăduie asemenea neobrăzare sfruntată, au să-l blagoslovească de îndată cu o pedeapsă de o să țină minte. Scurtă vreme după aceea fu chemat din nou, la aparat era același glas, repetă ceea ce spusese mai înainte, fu întrerupt în același loc. Omul Krüger nu mai îndrăzni să întrebe la biroul acela; căci, își spuse el, nu are bilet de călătorie, și scotoci temător prin toate buzunarele să caute biletul de călătorie, dar nu-l găsi. De fapt, își spuse, este de datoria lui să se intereseze totuși la birou; dar nu îndrăzni. Fu chemat pentru a treia oară la telefon. Și întrerupt în același loc.

Cîteva zile mai tîrziu, îl scoaseră la raport. Fața directorului mărunțel se zbîrci în mii de cute sarcastice, perișorii din jurul gurii, ca și cei crescuți în nas, zvîcniră a zeflemea cînd începu să-i citească scrisoarea.

— Felicitările mele, numărule 2478, spuse el ca introducere. Vi se face o propunere.

Împotriva obiceiului, nu-i aduse mai întîi la cunoştinţă numele trimiţătorului, ci începu numaidecît să-i citească. „Dragă Martin, găsesc de cuviinţă să aduc la îndeplinire vechiul nostru proiect şi să legitimez prin căsătorie legăturile dintre noi. Juriştii cu care m-am sfătuit mi-au explicat că nici în împrejurările de faţă nimic nu ne-ar sta în cale." Cînd citi „împrejurările de faţă", Bot-de-iepure nu putu să nu facă o pauză mică, şăgalnică. „Voi duce la bun sfîrşit toate măsurile pregătitoare de care va fi nevoie." Deţinutul, căruia încă de la începutul lecturii îi pierise obişnuitul zîmbet sfidător, tresări izbit de ultimul cuvînt. „La viitoarea noastră întîlnire nădăjduiesc să-ţi pot spune ceva definitiv."

— Semnătura nu cred că e nevoie să v-o mai citesc, numărule 2478, adăugă directorul şugubăţ. De altminteri, doamna are dreptate. Am mai avut căsătorii încheiate în asemenea împrejurări. Felicitările mele. V-a sosit şi un pachet. Cum sînteţi mire acuma, o să dau ordin, nu fără anume şovăieli din pricina purtărilor dumneavoastră, să vă fie înmînat.

Omul Krüger fu prins de un tremur puternic şi îşi smulse fără vlagă vorbele din gîtlej.

— Mulţumesc, zise el. Şi adăugă: Pot să văd scrisoarea?

— Dacă credeţi că am falsificat-o! Spuse ironic directorul. Poftim, şi-i aruncă scrisoarea.

Era bătută la maşină, avea în ea ceva comercial, sucit şi fără avînt, ca şi stilul folosit de Johanna Krain atunci cînd stăteau de vorbă.

Au urmat zile grele pentru Martin Krüger. În celula sa golaşă se înfiripă, pestriţă, viaţa sa din trecut. Îi apăru aievea piciorul vînjos al Johannei Krain, faţa ei mare, îndrăzneaţă, statura ei voinică, fiinţa ei luminoasă, apoi privelişti din Sud, în culori vii, apoi colile albe ale manuscrisului său, acoperite cu litere pripite, de pe care se ridica aburul uşor veninos al unei munci strălucitoare, dar nu prea onorabile. Toate astea se înfiripaseră neliniştitor în celula sa, dispăruse însă *Iosif şi fraţii săi*. Negurile multicolore îi tulburau somnul şi făceau să-i tremure mîinile în timp ce lipea pungile.

La termenul care îi era îngăduit, trimise o scrisoare Johannei Krain. Îi mulţumeşte, dar ar mai vrea să chibzuiască, scria Krüger, fiindcă, hotărît, pentru ea nu e bine şi, probabil, nici pentru dînsul. „Un filfizon, gîndi directorul cînd, cenzurîndu-le, parcurse rîndurile. S-ar putea să se fi înţeles mai înainte, îşi zise el. Dar pe mine nu mă vor trage pe sfoară."

10

O scrisoare în zăpadă

Johanna stătea întinsă în zăpadă, să se odihnească, cu gîndurile plăcut împrăştiate, încălţată cu bocanci grei şi, după moda vremii, încotoşmănată bărbăteşte în pantalonii lungi ai costumului de schi. Voia să se odihnească numai cîteva clipe. Nu-şi scosese schiurile ; lateral, formînd un unghi cu trupul ei învesmîntat în bleumarin, erau înfipte beţele.

Se afla de opt zile la Garmisch. Domnul Pfaundler avusese dreptate, localitatea era în anul acela loc de întîlnire pentru grangurii din lumea întreagă. Dar din cercul doamnei von Radolny, în care îşi pusese nădejdile cele mai mari, nu venise încă nimeni. Nu se sinchisea de faptul că trebuia să aştepte. Din copilărie cutreierase mereu munţii, se bucurase totdeauna să facă schi.

Simţi că fîşîie ceva în buzunarul costumului. Era o scrisoare ce-i fusese înmînată cu puţin timp înainte de a fi urcat în telefericul spre Hocheck. Fără s-o fi citit, vîrîse în buzunar scrisoarea ce purta ştampila din Odelsberg, oficiul poştal al închisorii. Era ciudat că în tot timpul acesta nu se gîndise la ea.

Dar acum ardea de nerăbdare s-o citească. Hărmălaia de acolo, de sus, o stingherea. Erau începătorii care făceau exerciţii cu un profesor de schi. O să coboare la vale, să scape de ei. Pe drum, cîteva minute mai jos, va avea linişte.

Lunecînd, se înfundă în cîmpul de zăpadă nesfîrşit. În cale i se ivi o bucată de pădure, lesne de ocolit. Încleştă buza de sus, îşi alese pîrtia prin terenul mai scurt, mai anevoios. Se trudi printre copaci, se canoni. După ce trecu pădurea, se trînti cu schiuri cu tot în omăt : de-acum înainte o aştepta cea mai frumoasă porţiune de drum, o pîrtie lungă, în pantă lină. Zăcea destinsă, cu un zîmbet oarecum nemotivat, se odihnea, răsufla, cuprinsă de-o fericită oboseală. Îşi reveni. Acum va citi scrisoarea. Pesemne, răspunsul la propunerea ei de căsătorie.

Vîrî mîna în buzunar, dar nu putu să apuce hîrtia. Îşi scoase mănuşa, scotoci cu luare-aminte. Nici urmă, o pierduse. Nu era plăcut că scrisoarea lui Martin se afla acum, naiba ştie unde, în zăpadă. De bună seamă că o pierduse în pădure. Va trebui s-o caute. Nădăjduia s-o găsească pe pîrtie. Nu-i vorbă, era tîrziu după-amiază, soarele apusese aproape de tot, curînd avea să se lase ceaţă. Martin Krüger nu are voie să scrie prea des. E o zi mare pentru el atunci cînd poate să scrie.

Dinspre pădure se muncea să iasă o mogîldeaţă. Un bărbat greoi, dar nu lipsit de eleganţă, înfofolit într-un costum de cu-

loarea cafelei cu lapte. Se apropie, se uită la ea cu ochi învăluiți, zglobiu, își scoase mănușa groasă, de lînă, acoperită de zăpadă, îi întinse mîna și zise:

— Ziua bună.

Da, Paul Hessreiter venise totuși mai devreme decît avusese de gînd. Se dovedise, fără îndoială, ușuratic, lăsînd în plata Domnului fabrica de ceramică, într-o perioadă de inflație, cînd ceas cu ceas trebuie să fii cu ochii-n patru la toate schimbările prețurilor de cumpărare și de vînzare. Dar de toate astea nu-i păsa acum cîtuși de puțin. Știa că fata era aici de opt zile și nu voia să mai lase să treacă timp. Auzise la hotel că a urcat la Hocheck, o căutase acolo la telefon și, cum nu dăduse de ea, luase și el telefericul. Nu era însuși dracul împielițat că nimerise, cu nas sigur, pîrtia prin pădure?

Înfofolit în costumul de culoarea cafelei cu lapte, bărbatul zburda ca un băiețandru și sporovăia neobosit. Doamne, Doamne, ce grup simpatic venise cu el în tren, Pfaundler, pictorul Greiderer și Reindl, al Cincilea evanghelist. Un ins anost, la drept vorbind, o scîrbă de om, adăugă el nițel acrit. Peste cîteva zile va sosi și doamna von Radolny. O întrebă pe Johanna dacă a vorbit cu Heinrodt, ministrul de justiție al Reichului. Ei bine, doctorul Geyer o să aranjeze treaba asta, fu el de părere. Trebuie, și cît se poate de repede, să dea împreună cu dînsul o raită pe la „Pudriera", noul cabaret al lui Pfaundler. Aci, în două-trei zile, te mănîncă de viu atîta amar de lume cunoscută. Minunat că se pot avînta pe drumul acesta din fața lor. Anul acesta nu a pus schiurile decît de trei ori. Nu prea merg afacerile, din vina idioatei de inflații. Dolarul s-a urcat azi la 193,50. De altfel, adăugă, nu făcuse rău că a pornit în căutarea ei. A găsit ceva. Punînd un schi de-a curmezișul, politicos, cu mănușa acoperită de zăpadă, bărbatul cu fața mare, vesel, îi înmînă scrisoarea de la Odelsberg.

Johanna o luă mulțumindu-i. Desfăcu plicul. Citi. Cu trei cute adîncite pe frunte, cu ochii întunecați, cenușii, rupse bucăți, bucăți, scrisoarea lui Krüger. Fulgii de hîrtie fluturară; arătau murdari și supărători pe întinsul zăpezii neîntinate.

— Să mergem, spuse Johanna.

Mai tîrziu, în baie, spălîndu-se de apăsarea veșmintelor tari, nădușite, chibzui la tot ce-i scrisese Krüger, frază cu frază. Cum de făcea atîtea mofturi, cum lăsa să i se dea cu de-a sila lucruri după care totuși era ahtiat. Crezuse că în celulă o să se lepede de sclifoseli. Dar uite ce fel de scrisoare a fost în stare să scrie! Acum zăcea în zăpadă, ruptă în bucățele dezgustătoare.

E uşor lucru ca de aici, dintr-o cameră de hotel tihnită, la Garmisch, să-i cauţi nod în papură unei scrisori aşternute pe hîrtie la Odelsberg, unde trimiţătorul ei n-are înaintea ochilor decît şase pomi împrejmuiţi cu zid. Ţi-e uşor să ai pretenţii de la bărbatul cu obrazul pămîntiu, în timp ce te îngrijeşti cum nu se poate mai bine, mănînci pe rupte şi te bucuri de zăpadă, de soare.

Şedea în halat de baie în faţa toaletei, pilindu-şi unghiile, lustruindu-le. Se vedea de la o poştă că nu fuseseră îngrijite, că erau cam grosolan crescute, dar peste puţin vor străluci lăptos şi vor arăta ca o semilună.

În timpul mesei, mătuşa îi pomeni, ridicînd glasul, despre un articol amănunţit, apărut într-un ziar american, cu privire la cazul Krüger. Doamna Franziska Ametsrieder era o femeie cu scaun la cap, stătea cu picioarele-i scurte, puternice, temeinic împlîntată în realitate. E drept că participarea ei la lupta Johannei se mărginea, în esenţă, la cugetări înţelepte, cu conţinut general. Pe de altă parte, părea impunătoare, cînd, grasă şi vînjoasă, cu ochii limpezi, îndrăzneţi, şi repezindu-şi înainte capul mare, bărbătesc, cu părul negru, tuns scurt, dădea lămuriri unuia venit după un interviu despre cazul Krüger şi Johanna Krain, lămuriri amestecate cu cugetări savuroase şi cu caracterizări pline de miez ale unor bărbaţi de stat şi ziarişti bavarezi.

Acum îi împuia Johannei capul. Înşirînd generalităţi, îi vorbea de lumea înclinată să statornicească raporturi morale acolo unde s-ar putea să fie nelalocul lor, ca bunăoară între huzurul de la Garmisch, iarna, şi viaţa de fiece zi a unui deţinut la Odelsberg.

Johanna o lăsă pe bătrînă să turuie în voia ei, ascultînd-o calmă şi politicoasă. Stătea acum deseori la taifas cu mătuşa Ametsrieder, cercetînd cu răbdare puzderia amănuntelor. Dar de pregătirile ei pentru măritişul cu Martin Krüger nu-i spuse o vorbă.

11

„Pudriera"

Directorul Pfaundler îi conducea pe domnul Hessreiter şi pe domnişoara Krain prin cabaretul „Pudriera", arătîndu-le mîndru cu cîtă dibăcie a fost folosit fiecare colţişor, cu cîtă iscusinţă au fost rînduite în toate ungherele nişe ascunse, boxe, loji; colţişoare tihnite, aşa le spunea. Avusese de furcă, nu glumă, cu domnii artişti, cu Greiderer şi cu făuritorul suitei ceramice „Luptă

de tauri", pînă să-i aranjeze după pofta inimii aceste „colţişoare tihnite". Multă vreme n-au binevoit fîrtaţii să întrebuinţeze pardoseala de faianţă în cantitatea pe care o voia el. Dacă i-ar fi lăsat de capul lor, totul ar fi fost graţios, gingaş, elegant, secolul al optsprezecelea. „Minunat", spusese domnul Pfaundler, fără doar şi poate „Pudrieră" : dar lucrul de căpătîi, la urma urmei, este ca omul să se simtă la largul lui. Şi ceea ce se înfăţişează azi, spune şi dumneata, vecine dragă, întrebă domnul Pfaundler, nu-i în măsură să-i încînte deopotrivă pe domnii artişti şi pe patron ? E „Pudrieră", e secolul optsprezece, *şi* pe deasupra te simţi la largul tău. Nu se zgîrcise la nimic, toate erau făcute cu mînă largă. Cu graţie strămoşească lumea se perinda pe faianţa albastră şi alb-gălbuie a domnului Hessreiter ; mişcînd sufletul, colţişoarele tihnite făceau cu ochiul oaspeţilor. Un local ca acesta trebuia să-i bucure chiar şi pe cei mai scorţoşi oaspeţi veniţi din lumea-ntreagă.

Şi într-adevăr se bucurau. Fiecare locşor era ocupat. Părea că toţi vizitatorii Garmischului îşi petreceau seara la „Pudrieră".

Era în plină desfăşurare un program de revistă, alcătuit cu grijă, şi domnul Pfaundler le oferi prietenilor săi münchenezi locuri bune, într-un colţişor dintre cele mai tihnite, unde, văzuţi numai de puţină lume, puteau privi tot. Johanna şedea alături de domnul Hessreiter şi tăcea aproape tot timpul. Îşi rotea încet ochii peste oamenii gătiţi care flecăreau cu glas scăzut, în felurite limbi, despre nimicuri plăcute. Îi atrase în mod deosebit luarea-aminte o doamnă uscăţivă cu obraz nervos, măsliniu, cu nas de uliu. Doamna cunoştea multă lume în sală, avea pentru mulţi cîte-o vorbă sprintenă, ducea adesea la ureche receptorul telefonului de pe masa ei, dar în partea unde şedea Johanna nu arunca nici o privire. Aceasta însă n-o slăbea din ochi şi văzu cum doamna uscăţivă, crezînd că nu este privită, se schimbă de-a dreptul înfricoşător, se destinse, faţa ei vioaie, inteligentă, păru deodată cenuşie, deznădăjduit de obosită, ca aceea a unei bătrîne sleite. Doamna uscăţivă era Fancy De Lucca, lămuri domnul Pfaundler, cunoscuta jucătoare de tenis. Tenisul era un joc cu mingi şi rachetă, foarte la modă în acea vreme. Da, domnul Hessreiter o recunoscuse numaidecît, căci o văzuse jucînd pe De Lucca. De necrezut, povesti el, cum se avîntă acest trup, întins ca arcul parcă, antrenat. De doi ani este campioana Italiei. Dar mulţi se aşteaptă să cedeze titlul ; n-o să-şi mai poată menţine multă vreme măiestria.

Se auzi sunînd telefonul de pe masa Johannei. O saluta pictorul Greiderer. Nu-l zărise, aşa că trebui să-i descrie locul unde era aşezat. Da, iată-l acolo, pe cel care pictase *Crucifixul*, lat în spate, gălăgios, şezînd în mijlocul unui cîrd de fete, cam strică-

ţele după înfăţişare. Ridică paharul şi închină spre Johanna. Arăta ciudat, în smoching; căpăţîna sa mare, voioasă, se freca de gulerul scorţos, mîinile îi ieşeau bizar din manşetele albe. Apoi vorbi la telefon cu Hessreiter. Johanna băgă de seamă cum îşi mişi ochii şireţi şi cum rîseră fetele acelea stricăţele. Nu, nu-i priise succesul său tîrziu. Viaţa asta deşucheată, în tovărăşia bibilicilor, îl dă gata, văzînd cu ochii, zise Hessreiter; aşa le numea pictorul Greiderer pe fetişcanele stricăţele. Domnul Pfaundler fu de părere că gospodăria pictorului Greiderer şi a maică-si înghite o mulţime de bani. Domnul pictor se pricepe să facă preţuri piperate; şi el, Pfaundler, trebuise să scuipe gologani nu glumă. În primul rînd, era inflaţie şi, în al doilea rînd, faima unui pictor e un lucru pentru care n-ar ipoteca nimic. Inflaţia n-are să ţină o veşnicie, adăugă el misterios.

Deasupra nasului Johannei se iviră cele trei cute verticale. Nu trăia oare, aici la Garmisch, peste posibilităţile ei băneşti? De cînd cîştiga mai mult decît îi cerea strictul trebuincios, nu mai strînsese temătoare cureaua, dar nici nu cheltuise cu nemiluita, peste mijloacele modeste ale unei existenţe burgheze. Acum avea nevoie de bani, fără să-i socotească bănuţ cu bănuţ. În timp ce în restul Germaniei lumea flămînzea, murea de foame şi se prăpădea, la Garmisch huzureai ca-n sînul lui Avram. Se pripăşiseră aici mai ales străini care, în urma inflaţiei, cu bani puţini, puteau duce trai îmbelşugat. Nimeni nu întreba de preţuri. Numai mătuşa Ametsrieder clătina posomorîtă din căpăţîna ei ca de bărbat şi rostea vorbe tari despre sfîrşitul lumii ce va să vină. Cînd se va isprăvi contul de bancă al Johannei, cum oare are s-o scoată la capăt? Să-i ceară bani lui Hessreiter? Îl privea pe Hessreiter, care şedea lîngă ea, liniştit, blajin, plin de voie bună, bătînd încet cu braţele tactul muzicii. Tare greu e să-i ceri cuiva, aşa de la obraz, bani; nu încercase încă niciodată.

Domnul Hessreiter întoarse spre ea ochii învăluiţi, îi atrase luarea-aminte asupra unui bărbat care se muncea pe scenă. Era un fel de clovn muzical care, schimonosindu-se, cînta muzică arhicunoscută, isteţ, răutăcios. Individul, îi explică Pfaundler nu fără o undă de batjocură, încercase cîndva să revoluţioneze muzica. Programele sale ilustraseră independenţa artistului care reproduce o operă de artă. Propovăduise că, pentru adevăratul artist, modelul — în cazul lui, deci, opera compozitorului — nu este altceva decît materia primă cu care poate să facă tot ce-i trăsneşte prin cap, după cum îi porunceşte sîngele său. La început, dobîndise mari succese şi cu interpretarea, sfidătoare, după bunul plac, a muzicii clasice, lovindu-se de împotriviri turbate, dar trezind şi entuziasm turbat. Cu timpul publicul se plictisise. Şi acum

răzvrătitul ajunsese număr de revistă. E reuşit, găsi domnul Pfaundler.

Johanna, nu prea muzicală, asculta distrată cum se canonea omul pe scenă. I se păru că este privită cu mai multă luare-aminte decît la început. Îi atrase şi domnului Hessreiter atenţia în privinţa asta. El îi spuse că îl urmăreşte de-o bucată de vreme pe pictorul Greiderer care umblă, răspîndind de la masă la masă povestea ei. Din ce în ce mai mulţi ochi fură aţintiţi asupra locului, aproape ascuns, unde şedea Johanna.

Fu chemată la telefonul de pe masa ei. Vocea din aparat o rugă să arunce o privire înspre loja unde se afla Fancy De Lucca. Cu o mişcare mlădioasă, femeia cu pielea măslinie ridică paharul; pe faţa ei stăruia o lumină puternică şi caldă. Aţintindu-şi căutătura întunecată, sălbatică, asupra Johannei, goli paharul, privită de sala care acorda mai multă atenţie acestui gest decît celor ce se petreceau pe scenă. Fericită, Johanna roşi; sclipind cu recunoştinţă, ochii ei cenuşii se întoarseră către italianca renumită care o făcea cunoscută tuturor, pe ea, de nimeni ştiută, şi cauza ei.

Dar iată că stinseră luminile în sală, pentru întîia oară în timpul serii. Apăru Insarova. Era prima ei apariţie în faţa unui public pretenţios. Trăncăneala domnului Pfaundler nu fusese, firește, decît reclamă. O pescuise ca şansonetistă a unui local dubios din Berlin-Friedrichstadt, şi aştepta acum, cu pătimaşă încordare, să vadă dacă flerul său se va adeveri, iscodind cu lacomii lui ochi de şoarece impresia pe care o făcea. Trupul ei plăpînd, smerit, luneca fără multă artă pe scenă, ochii migdalaţi îi mîngîiau, neajutoraţi, obraznici, familiari, pe spectatori. Domnea tăcere în sala, de obicei degajată; anglo-saxonii stăteau ţepeni, numai ochi şi urechi, unul care voise să-şi umple pipa se lăsase păgubaş. Insarova dansă o mică pantomimă, neruşinat şi înduioşător, după cum i se păru Johannei, s-ar putea şi un pic nerod, oricum îngrozitor de banal. Întîi dansă fără să-i pese de nimeni, în voia ei, apoi se întoarse cu o neaşteptată, sfruntată mişcare către public, către cineva anume din mijlocul publicului. Se făcu întuneric deplin pe mica scenă. Un reflector o smulse pe dansatoare din întuneric, smulse din întuneric şi o porţiune a sălii, şi anume cea către care se întorsese dansatoarea. Se iscă o uşoară nelinişte, lumea privi într-acolo. În lumină stătea un tînăr cu înfăţişare dulceagă, fără doar şi poate nu actor, ci unul dintre ei, unul din public. Da, fără îndoială, pentru el dansa pe scenă făptura firavă, provocatoare, spre el îşi îndrepta ochii umezi, migdalaţi, lunecoşi, pentru dînsul îşi mişca trupul smerit. Neliniştea sporea, tînărul dulceag şedea nepăsător, îşi sorbea băutura.

Nu vedea oare că din întuneric o mulțime de ochi îl pîndeau cu interes pizmaș? Sus pe scenă, făptura firavă fu cuprinsă de o smerenie din ce în ce mai pătimașă, obrajii îi deveniră mai supți și mai copilărești, închinîndu-și dansul, cu rugă absorbitoare, despuiată, desfrînată, numai și numai tînărului nepăsător. În cele din urmă, căzu în nesimțire. Femei țipară scurt, bărbați se ridicară pe jumătate, muzica se curmă brusc. Dar cortina nu fu trasă. După cîteva clipe de mare neliniște fata se ridică zîmbitoare, dansă ca la început, în felul ei înduioșător de nerușinat, își dezgoli dinții mici, umezi, arătă drăgălașă și copilăroasă, în timp ce ochii oblici mîngîiau neajutorați, obraznici și familiari, publicul. După cîteva măsuri, isprăvi. Întîi domni tăcere, după care izbucniră ici-colo fluierături, apoi aplauze turbate.

— Îndrăzneață treabă, își dădu cu părerea domnul Hessreiter.

Domnul Pfaundler gîfîi mulțumit și își luă zîmbind rămas bun. Era mîndru de flerul lui. Mai mult decît vreo pierdere bănească îl supăra faptul cînd, rar de tot, rămînea de căruță cu talentul său cel mai de seamă, și anume de a le adulmeca pe toate. Azi, cu Insarova, dovedise că avea miros de prepelicar.

De-abia plecase Pfaundler, că domnul Hessreiter o întrebă deodată pe Johanna:

— E adevărat că te măriți cu doctorul Krüger?

Îi puse întrebarea fără s-o privească; în timpul acesta ochii lui învăluiți se plimbau prin sală, iar mîinile sale îngrijite, cărnoase, se jucau cu paharul. Johanna nu răspunse, lumina se oglindi în unghiile ei lăcuite; privea țintă cu o mină de nepătruns. Domnul Hessreiter nici nu știa dacă îi auzise întrebarea. Dar nu era chiar așa, nici vorbă; știa că auzise. Mai știa că îi pasă de fata asta voinică mult mai mult decît ar fi dorit. Nu voia să fie astfel, nici prin minte nu-i trecea să îngăduie să încolțească în el asemenea fleacuri. Ca om de lume ce se afla, se gîndi mai curînd la cu totul altceva, și îi făcu Johannei o observație slobodă, cinică, despre una din fetele goale care dansau acum pe scena domnului Pfaundler.

Cu fața ferecată, Johanna spuse că este obosită. Dar atunci cînd domnul Hessreiter, un pic jignit, se ridică s-o conducă acasă, domnul Pfaundler stărui zor-nevoie să vadă sala de jocuri de noroc și, mai ales, cercul privat în plină activitate. Se rugă, îi conjură, pînă ce, la capătul puterilor, Johanna se lăsă înduplecată.

Cît ai clipi, domnul Hessreiter găsi în cercul privat locuri bune pentru el și pentru Johanna. Puse la bătaie o sumă frumușică. Pierdu. Cu primul prilej miză iar. Și în timp ce privea mîinile crupierului, spuse:

— Care va să zică te măriţi cu Krüger. Curios.

Jucă mai departe, dus pe gînduri, melancolic, la marele risc. Pierdu serios. O invită pe Johanna să ţină banca împreună cu dînsul. Aceasta şedea dezinteresată, nu pricepea nimic. Se gîndea că aci gologanii curg gîrlă şi că, la adăpostul lor, ar putea trăi multe săptămîni la Garmisch. Dintr-o dată se ivi în spatele ei Insarova, o salută nemotivat de prietenos şi o sfătui impetuos să joace neapărat în tovărăşie cu Hessreiter. Acesta aruncă o grămadă mare de jetoane pe miza lui, murmurînd că ele îi aparţin Johannei. Fără să ia aminte, aceasta îşi plimbă ochii de pe figurile înfrigurate ale jucătorilor spre mîinile cărnoase ale lui Hessreiter, spre profilul nervos, sensibil al Insarovei care stătea aplecată înainte lîngă ea, însoţind jocul lui Hessreiter cu ţipete extaziate şi dezvelindu-şi dinţii mici, umezi.

Johanna nu lua în seamă jocul; avea impresia că Hessreiter pierde vîrtos. Deodată acesta socoti că ajunge, spunînd că jocul pare a o plictisi. Împinse spre ea un maldăr de bancnote şi de jetoane, lămurind-o că asta este partea ce i se cuvine. Johanna înălţă privirea, cu totul uluită; încordată, izbitor de palidă, rusoaica se uită de la unul la celălalt. În faţa Johannei se afla o grămadă de bani. Chiar dacă i s-ar interzice încă luni de zile să-şi exercite profesiunea şi şederea la Garmisch s-ar dovedi nemaipomenit de costisitoare, în felul acesta tot n-are să-şi termine curînd contul de bancă. Se uită la Hessreiter. Omul stătea încordat, nepăsător, mai ţinea în mînă cîteva bancnote; barbetele îi tremurau uşor. Îi plăcea mult Johannei, avea un fel atrăgător să ofere bani.

Apoi, prin noaptea limpede, o însoţi pe drumul scurt pînă la hotelul ei.

Insarova stătea la fereastra sălii de joc, privind în urma lor. Avea obrajii scofîlciţi, arăta obosită. Lîngă ea se afla domnul Pfaundler, împuindu-i urechile. Ochii săi mici de şoarece în căpăţîna butucănoasă se plimbau în sus şi în jos peste trupul ei plăpînd.

Un domn veni dinspre hotel, îndreptîndu-se către Hessreiter şi Johanna. Mătăhălos, îndoit de trupeş în blana bogată, umbla de unul singur prin noaptea luminoasă, spuzită de zăpadă, cu paşi care, ţinînd seama de statura lui greoaie, păreau zvîcniţi, vioi.

— Al Cincilea evanghelist, şopti domnul Hessreiter cu înverşunare. Ăsta clocește aici cine ştie ce ticăloşie cu unul dintre granguriii cărbunelui din Ruhr.

Johanna zări nelămurit în lumina vînătă, deasupra şubei castanii, o faţă mare, cu buza de sus boltită înainte şi acoperită de mustaţă groasă, neagră. Domnul Hessreiter făcu o mişcare nesigură

înspre pălărie, de parcă ar fi vrut să salute. Dar bărbatul nu-l văzu sau nu-l recunoscu, şi domnul Hessreiter se lăsă păgubaş.

Tăcut, străbătu alături de Johanna ultimii paşi pînă la hotel.

— Va să zică, te măriţi cu Krüger, spuse el în cele din urmă. Curios, curios.

12

Zidul viu al lui Tamerlan

În tovărăşia avocatului doctor Geyer, Johanna Krain îl vizită pe Heinrodt, ministrul de justiţie al Reichului care se afla pentru scurtă vreme la odihnă, la Garmisch. Doctorul Heinrodt nu locuia în unul din hotelurile mari, luxoase, ci la „Ruja Alpilor", o pensiune modestă, cu preţuri convenabile, aşezată la capătul străzii principale ce străbătea cele două localităţi lipite una de alta, Garmisch şi Partenkirchen.

Ministrul de justiţie al Reichului îşi primi musafirii în micuţa cofetărie care ţinea de pensiunea „Ruja Alpilor". Era o încăpere înnegrită de fum, cu mesuţe de marmură rotunde şi cu bănci îmbrăcate în pluş înşirate de-a lungul pereţilor, încălzită peste măsură de o uriaşă sobă de teracotă. Pe pereţi atîrnau ghirlande din lujeri de rujă alpină. Pe aceste ghirlande, în neîntreruptă repetare, flăcăi cu pălărioare verzi, lovindu-se pe şolduri, jucau un dans popular cu codane în fuste fluturînde şi cu pieptare. La mesuţele de marmură dimprejur şedeau mici burghezi îmbrăcaţi în veşminte de iarnă, dintre cele mai felurite : şaluri, jachete tiroleze, mantale cu glugă, şi muiau cozonac gras în cafea. Doctorul Heinrodt era un domn îndatoritor, cu ochelari şi cu o barbă mare, care-i dădea un aer blajin ; îi făcea plăcere cînd lumea se minuna de asemănarea sa cu renumitul scriitor indian Tagore. Îi privi în ochi pe noii veniţi, îndelung şi cu bunătate, o ajută pe Johanna să-şi scoată jacheta, îl bătu pe doctorul Geyer prietenos pe umăr.

Se aşezară la una din mesele rotunde, într-un colţ, pe bancheta îmbrăcată în pluş, sorbind cafea, vorbind cu voce scăzută ; în jur şedeau alţi muşterii care, numai dacă ar fi vrut să tragă cu urechea, ar fi putut auzi tot.

Johanna scotea doar arareori cîte un cuvînt, mai mult vorbi avocatul doctor Geyer şi cel mai mult ministrul de justiţie al Reichului. Se vădi un om uimitor de citit, îi erau cunoscute cea mai mare parte din scrierile doctorului Krüger, îl preţuia în mod deosebit, îl compătimea nespus. Recunoscu că, după toate proba-

bilităţile, Martin Krüger era nevinovat. Dar ministrul avea un larg cîmp de vedere, ridica fiecare caz particular la generalizări, în care se volatiliza iremediabil. Johanna obosi, se pleoşti, o scoase din fire, îngreţoşînd-o, această lîncedă, atotînţelegătoare blîndeţe. Tot ce-i rămase în minte de pe urma deducţiilor isteţe, ascuţite, fură următoarele : că în multe cazuri legalitatea merge înaintea justiţiei, că sînt de conceput cazuri în care unui om drept i se face o nedreptate, că puterea, însoţită de succes, împarte dreptatea, în concluzie : că uneori e mai important ca o dispută să se isprăvească o dată decît felul cum are să se isprăvească.

Mica încăpere era peste măsură de încălzită ; oameni intrau, ieşeau ; ghirlandele din ruje alpine şi perechi de dănţuitori cu pălărioare verzi şi cu fuste fluturînde atîrnau de-a lungul pereţilor ; se auzea clinchet de ceşti de cafea. Barba albă, blajină a ministrului de justiţie al Reichului se ridica, se lăsa în jos, ochii lui de unchiaş priveau cu bunăvoinţă faţa lată, pîrlită de soare, a Johannei ; ochii aceştia înţelegeau şi iertau pe martirul neastîmpărat Geyer, supărarea mută a Johannei, serviciul încet din cofetăria micuţă, întreaga staţiune climaterică de iarnă, bine aerisită, luxoasă, în mijlocul continentului mizer.

Avocatul şi ministrul duceau o discuţie scăpărătoare, dialectică, plină de însufleţire, despre probleme ale filozofiei dreptului. De mult nu mai era vorba de Martin Krüger. Mai curînd doi jurişti liber-cugetători desfăşurau înaintea unui spectator oarecare un turnir interesant. Johanna era paralizată de un simţămînt copleşitor faţă de funesta inteligenţă a bătrînului blajin care, cu cele mai bune intenţii, îneca hotărîri judecătoreşti strîmbe în valuri de vorbărie înţelegătoare, le răstălmăcea, înfăşînd sentinţe neomenoase în vata filozofiei sale binevoitoare.

Aşteptase mult de la întrevederea cu ministrul de justiţie al Reichului, despre care toată lumea spunea că e om de omenie. Prezenţa lui îi slujise drept principalul pretext pentru plecarea la Garmisch. Acum şedea în încăperea sărăcăcioasă, înăbuşitoare, care, după aerul proaspăt, tare, de afară, te moleşea şi te zăpăcea, totul părea deznădăjduit de tulbure, un bărbat bătrîn înmuia cozonac în cafeaua cu lapte şi da din gură, un altul mai tînăr, frămîntat, da şi el din gură, şi în acest timp omul Krüger şedea în celula ce măsura patru metri în lungime şi doi metri în lăţime, şi cel mai fericit ceas din zi şi-l petrecea între şase pomi împrejmuiţi cu zid.

Spatele Johannei se încovoie. Ce căuta ea lîngă aceşti bărbaţi ? Ce căuta ea aci, la Garmisch ? Totul era fără nici o noimă. Avea noimă, poate, să te duci la ţară, să munceşti la cîmp, să faci un copil. Ministrul deveni poetic. Vocea sa monotonă, de dascăl, rosti :

— Dictatorul Tamerlan a dat poruncă să fie închişi în zidul ce împrejmuia împărăţia sa oameni vii. Zidul dreptăţii este vrednic de asemenea jertfe omeneşti.

Acum însă avocatul Geyer prinse a-l încolţi serios pe ministru. Era în formă, ochii săi albaştri, tăioşi, ca nişte cängi, nu-l slăbeau pe partener, glasul său, fără să-l ridice, ca să nu atragă atenţia celor din jur, era stăruitor şi-l silea pe interlocutor să-i dea crezare. Vorbi de nenumăraţii morţi din procesele de la München, de împuşcaţi şi de întemniţaţi, de unii osîndiţi drept ucigaşi, care nu erau ucigaşi, şi de atîţia ucigaşi care nu erau osîndiţi ca ucigaşi. Trecu în revistă numeroşii indivizi care, urmăriţi în Reich pentru anume nelegiuire, se plimbau nestînjeniţi prin München, şi pe aceia nu puţini care, pentru nişte nimicuri neroade, erau trimişi pe ani la puşcărie sau erau omorîţi. Nu uită nici împrejurările în care aveau loc toate astea. Nu uită să pomenească mobila sechestrată unei femei, al cărei bărbat fusese condamnat pentru un fleac de vină, pentru că aceasta nu era în stare să plătească spezele de judecată foarte ridicate ale procedurii penale îndelungate, nu uită să amintească de cheltuielile necesitate de execuţia unui împuşcat pentru înaltă trădare, prezentate acum pentru a doua oară mamei celui împuşcat, şi care trebuiau achitate în termen de o săptămînă pentru a se evita executarea silită.

Sleită de pălăvrăgeala bătrînului şi de căldura odăii, Johanna nu putea să urmărească decît anevoie înşiruirea tăioasă, sprintenă, a avocatului. Curios că o zguduiau mai adînc amănuntele decît faptele ce trăgeau greu în cumpănă. Era înspăimîntătoare mulţimea celor omorîţi fără noimă, cu chipul de ceară şi cu pieptul găurit în pripă, îngropaţi undeva în pădure, noaptea, nerăzbunaţi, sau împuşcaţi într-o carieră de piatră, claie peste grămadă, ca la o hăituială, pe urmă zvîrliţi într-o groapă şi acoperiţi cu var, nerăzbunaţi. Înspăimîntători erau morţii ce zăceau lîngă zidul unei cazărmi, după ce slujiseră fără vină drept ţintă la zece ţevi de puşcă nepăsătoare, în numele justiţiei însă. Dar şi mai dezgustător îţi taie răsuflarea mîna de slujbaş uscată ce-i trimisese mamei socoteala pentru gloanţele cheltuite la împuşcarea fiului.

Deşi dezaproba cazurile arătate, ministrul avea înţelegere şi pentru ele. În timp ce o mică formaţie muzicală, vioară, ţiteră, acordeon, îşi depăna melodiile, el lăsa şi aceste greşeli şi sentinţe strîmbe să se verse în marea noţiunilor generale de drept. Fără autonomia judecătorului nu se poate ; căci fără ea nu există legalitate. În măsura în care el, Heinrodt, bineînţeles respectînd întotdeauna principiile, putea să îndulcească cîte ceva, o făcea, adăugă ministrul.

În cazul Krüger nu putea să întreprindă nimic. În mod formal nu avea nici un temei spre a interveni. Ce titlu să invoce pentru

a se amesteca în treburile colegului său bavarez? În sfîrşit, Johanna se smulse din buimăceala ei, se răzvrăti împotriva flecărelii omenosului şi blajinului bătrîn ce acoperea, ca nisipul, orice răbufnire. Întrebă dacă nu există, totuşi, vreun mijloc de a-l scăpa pe cel nevinovat dintre zidurile Odelsbergului? Şi mai întrebă dacă într-adevăr fiecare se află la cheremul bunului plac al cutărui sau cutărui slujbaş din justiţie?

— În privinţa aceasta există un anume risc pe care societatea trebuie să-l ia asupra sa la încheierea unui contract social, explică ministrul, vădind părintească înţelegere pentru enervarea ei şi pentru tonul necuviincios de violent.

Oficial, cum a arătat, nu poate întreprinde nimic în cazul de faţă. O sfătuieşte să se intervină pe lîngă proprietarul agricol doctor Bichler, un domn cu mare trecere, inteligent, inimos, care se sinchiseşte prea puţin de probleme de prestigiu.

Cineva puse în faţa ministrului un teanc de ziare. În timp ce continua să vorbească, mereu cu duhul blîndeţii, se uită chiorîş la jurnale. Chelneriţa făcu socoteala. Avocatul Geyer îşi luă rămas bun, tacticos, colegial, de la ministru. Johanna simţi mîna bătrînului, uşoară ca fulgul, într-a ei. Dorea, după întrevederea asta, să se plimbe singură în aerul proaspăt şi îngheţat. Dar doctorul o însoţi. Deşi se vedea că îi vine greu, şchiopăta lîngă ea, îi vorbea, îi explica fetei neîncrezătoare, necăjite, că impresia era favorabilă. Femeia frumuşică, bine îmbrăcată, şi bărbatul cu faţa interesantă, muncită, care-şi tîra piciorul, atrăgeau atenţia.

Şi în holul hotelului ei, unde luară mai apoi ceaiul, avocatul fu privit cu luare-aminte. Dar, după cum îşi dădu seama, nu putea să se ia la întrecere, bunăoară, cu acei gigolo fercheşi, profesionişti pe care domnul Pfaundler îi angajase pentru *five-o'clock*-uri. Căci pe acea vreme se răspîndise obiceiul ca femeilor amatoare de mişcare să li se pună la dispoziţie, în localuri publice, dansatori de profesie. Aci, în holul hotelului unde locuia Johanna, slujba aceasta o îndeplineau patru domni. Unul, un vienez, blond, zîmbăreţ, plinuţ, dar deosebit de suplu; al doilea, cu faţa aspră, colţoasă, cu talie ţeapănă, cu monoclu, un neamţ din nord; al treilea, oacheş, nu prea înalt, cu căutătura sceptic sentimentală, un romîn; al patrulea, uscăţiv, cu mîini şi picioare deşirate, calm, un norvegian. Aceşti patru domni, aşadar, erau la îndemîna dansatoarelor. Executau mişcările zvîcnite ale dansurilor de negri din epoca aceea, cu artă şi fără participare, se purtau după tipicul modei, aveau pielea, părul, unghiile şi costumele îngrijite şi după ultimul jurnal; cu o doamnă la braţul lor făceau figură bună. Fiecare dans era înscris şi adăugat doamnelor la nota de plată, o dată cu ceaiul şi cu cozonacul.

Doctorul Geyer se căznea să aprindă iar în ochii Johannei strălucirea de care i se păru că o păgubise prin nu prea rodnica întrevedere cu ministrul de justiţie al Reichului. Întîi dădu poveţe cum s-ar putea pune la cale o eventuală întîlnire cu doctorul Bichler, cîrtiţa atotputernică a Bavariei Inferioare. Puteai ajunge la el doar cînd călătorea. Şi se-ntîmpla să călătorească destul de des. Orb cum era, îi plăcea să facă politică înaltă, îşi săpa galeriile pînă la Paris şi Roma.

Şi aci avocatul doctor Geyer se afla într-un domeniu unde putea să-şi pună în lumină însuşirile cele mai de preţ. În timp ce dansatorii de profesie, fercheşi şi indiferenţi, îşi scălîmbăiau mădularele, el dezvăluia în faţa Johannei structura politicii bavareze, în felul istoriografului roman multîndrăgit, Tacit[1], limpede, cu logică pătimaşă. Cu înţeleaptă raţiune, Bavaria aprobase constituţia Reichului, întocmită de Hugo Preuss[2]. Deşi bavarezii ocărau, mîrîiau, rîgîiau împotriva acestei constituţii, totuşi cele cîteva capete ale lor, conducători din umbră ca, bunăoară, proprietarul agricol Bichler, ştiau prea bine că tocmai ei trăgeau mai mult decît alţii spuza acestei constituţii pe turta lor. Căci, în practică, tălmăciseră în aşa fel legea legilor, încît se instalaseră ca putere centrală în cîrmuirea treburilor centralizate ale Reichului. Îl desemnau pe ministrul de război al Reichului. Interpretau cu succes constituţia în aşa fel, încît în cele ce se petreceau în Bavaria nu trebuia să-şi vîre nasul Reichul, dar cele ce se petreceau în Reich aveau nevoie de încuviinţarea Bavariei. Cădeau pradă metehnei lor de a se lua la bătaie, trăgeau unor comisii străine cîte-o chelfăneală zdravănă, imputîndu-i apoi Reichului spezele. Cădeau pradă înclinării lor pentru mofturi cabotine şi, prin sfidarea unor prevederi constituţionale categorice, îşi copleşeau aderenţii cu puzderie de titluri neroade. Cădeau pradă slăbiciunii lor, de o copilărească îndărătnicie, faţă de samavolnicie şi faţă de traducerea în viaţă a puterii particulariste, neexecutînd amnistiile acordate de Reich şi înfiinţînd aşa-zise tribunale populare, autonome, îndreptate împotriva acelora care nu erau pe placul guvernului. Duceau o politică externă pe cont propriu, încheiau tratate separate cu Roma, silind Reichul să le consfinţească. Îşi înălţau cea mai arătoasă construcţie, Muzeul tehnicii, cu fonduri ale Reichului, trîmbiţau peste tot că este vorba de o creaţie bavareză şi împodobeau clădirea în zi de sărbătoare cu drapelele lor bavareze, ne-

[1] *Publius Cornelius Tacit* (aprox. 55—120 e.n.), autor, printre altele, al celor mai cuprinzătoare relatări din antichitate cu privire la germani.

[2] *Hugo Preuss* (1860—1925), jurist şi politician burghez german; a elaborat bazele juridice ale Constituţiei Germaniei, aşa-numita Constituţie de la Weimar (1919).

îngăduind să i se facă loc drapelului naţional al Reichului. Unitarismul lor pe plan economic consta în faptul că nu aveau nimic împotrivă să li se verse din partea Reichului subvenţii cu mult mai mari decît ar îndreptăţi cota lor la cheltuielile Reichului. Nu fără temei, aşadar, omul care dobîndise toate astea, cîrtiţa din Bavaria Inferioară, se simţea nu numai stăpînul atotputernic al ţării sale, ci şi al Reichului.

Aceste lucruri i le expuse Johannei avocatul doctor Geyer, cu vorbe limpezi, mari, le depăna fără să se încurce în fleacuri. Şedea ghemuit, ochii săi pe sub sticlele groase priveau ţintă înainte, mîinile lui cu pielea subţire stăteau liniştite. Pe Johanna nu o interesau prea mult problemele statului, dar o covîrşise încordarea avocatului care dezvolta subiectul în faţa ei, nepărtinitor şi totodată interesat, arzînd în flacără rece. Johanna se întrebă de ce omul acesta, în stare s-o facă pe ea, bavareza, să-şi privească statul cu ochii lui, îşi iroseşte neasemuita putere cu nimicurile zilei în loc s-o dedice ştiinţei şi propovăduirii ei. Îi avea înaintea ochilor pe avocatul Geyer şi pe ministrul Heinrodt, amîndoi înzestraţi să vadă lucrurile aşa cum sînt, dar lipsiţi amîndoi de darul de a-şi traduce ideile în faptă.

Domnul Geyer amuţise. Îşi mesteca doar ceaiul cu linguriţa, năduşea un pic, îşi ştergea ochelarii, şedea amărît, prinzînd din cînd în cînd pe un ins oarecare în cîngile ochilor săi. Dansatorii de profesie îşi împingeau, îşi smuceau, îşi zvîrleau, în scălîmbăieli sălbatice, nepăsător, dar corect, doamnele prin sală. Străbătînd holul, cineva se îndreptă spre masa lor. Un tînăr bine îmbrăcat, cu dinţi strălucitor de albi, într-o faţă uscăţivă, batjocoritoare, vînturatică. La apropierea sa, se răspîndea un miros uşor de fîn şi iuft, mirosul neasemuit al unui parfum foarte bărbătesc. Zărindu-l pe tînăr, doctorul Geyer tresări, clipi des din ochi, flutură din mîini. Tînărul clătină din cap obraznic, familiar, uşor zeflemitor, înspre avocat, apoi îşi aţinti stăruitor ochii limpezi, sfidători, asupra Johannei şi se înclină în faţa ei. Avocatul se stăpîni, rămase locului liniştit, nu-l privi pe tinerel, o privi numai pe Johanna. Şi ea, să nu-ţi crezi ochilor, ea, Johanna Krain, pentru care pusese la bătaie atîta meşteşug şi înţelepciune, se ridică să danseze cu străinul, un domnişor cu desăvîrşire străin, mirosind a fîn şi iuft, cu înfăţişare vînturatică, dubioasă. Că era Erich Bornhaak, fiul avocatului, ea n-avea de unde şti.

Abia după ce se depărtase de masă, pentru a se lăsa împinsă, zvîrlită, smucită prin hol de acest tînăr, se dezlănţui în doctorul Geyer o panică greu înăbuşită. Ce caută băiatul aici, la Garmisch? Era cumva antrenor de schi? Învîrtea niscaiva afaceri de-astea de vremuri de inflaţie? Se îndeletnicea să stoarcă de bani cucoanele

dornice de aventuri, înarmate cu carnete de cecuri groase ? Nu-l văzuse de-un car de vreme. Băiatul obişnuia să răsară, din an în paşte, şi să dispară iarăşi. Cînd se va sfîrşi dansul va reveni negreşit la această masă. Atunci ar putea să-l întrebe cîte ceva. Sau să stea de vorbă cu el de unele, de altele, de toate, în general. Făcuse numai o plecăciune mută, doctorul Geyer nu-i auzise glasul. Cînd se va întoarce la masă, va binevoi, de bună seamă, să-şi deschidă buzele roşii, şi doctorul Geyer îi va auzi glasul. Altminteri s-ar putea să treacă iarăşi ani.

Prostii ! S-a isprăvit. Gata. Se va întoarce degrabă, cu trenul de seară, la München. Nu ar trebui cumva să o sfătuiască pe Johanna să fie cu ochii-n patru faţă de dansatorul ei ? Prostii. Un pretext. E oare tutorele acestei fete hotărîte ? Ştie ce face, mai bine decît el însuşi. Nu mai aşteptă întoarcerea Johannei. Se ridică anevoie, se vedea cît colo că piciorul ţeapăn îi da încă serios de furcă. Va pleca la München cu trenul de seară. Străbătu holul, şchiopătînd, clipind des din ochi, o figură ştearsă. Apoi dispăru în lift.

Conducînd-o pe Johanna înapoi la masa ei, nemaivăzîndu-l pe avocat, tînărul zîmbi cu buzele sale de un roşu aprins, ştiutor, cu dispreţ. Şovăi o clipă dacă să ia loc lîngă Johanna. Apoi se înclină cu dezinvoltură, socoti că, localitatea nefiind prea întinsă, s-ar putea să se întîlnească şi cu alt prilej. Se depărtă, lăsînd în urma lui să plutească în aer ciudatul miros de fîn şi iuft.

Johanna mai zăbovi un timp, singură la masa ei, într-o stare de uşoară agitaţie din pricina dansului. Făcu fărîme bucata de cozonac, îşi plimbă privirile prin hol. Văzu pe ghirlandele cu ruje alpine dansul bavarez al flăcăilor cu pălărioare verzi şi printre ei nişte feţe gălbejite, pesemne morţi, iar în spatele lor pe Heinrodt, ministrul de justiţie al Reichului, prezentînd, cu multe temenele politicoase, o anume socoteală celor rămaşi în viaţă.

13

Moartea şi transfigurarea şoferului Ratzenberger

Birtul „Gaisgarten", unde şoferul Ratzenberger se aduna, laolaltă cu prietenii lui, la masa obişnuită, „ca-n sînul lui Avram", se afla pe o stradă dosnică, acolo unde se termină inima oraşului. La masa rezervată a lui Franz Xaver Ratzenberger se strîngeau cam

o duzină de bărbaţi, montori, birjari, un brutar, şi proprietarul unei mici tipografii. Sorbeau bere pe-ntrecute, înfulecau bojoc în sos picant, tocat mărunt, friptură de viţel, salată de cartofi, trăncăneau despre problemele oraşului, ale statului, ale grangurilor, despre tramvai, străini, revoluţie, popime, monarhie, discutau despre Dumnezeu, despre Lenin şi despre vreme. Grupul lor era centrul de atracţie al localului; fără el birtaşul ar fi trebuit să tragă obloanele restaurantului său, vechi de aproape şaptezeci de ani.

În ultimul timp Gschwendter, proprietar de tipografie, adusese cu el deseori doi fraţi, pe boxerul Alois Kutzner şi pe fratele său, montorul Rupert Kutzner. Alois, greoi, necioplit, închis în sine, boxer de şcoală veche, stătea la masă sprijinit în coate, asculta, ofta într-una, mîrîia, gîfîia, nu scotea o vorbă să-l pici cu ceară. Mai bun de gură se vădea Rupert Kutzner, montorul, pe atunci fără slujbă. Declama cu glas limpede, uneori puţin isteric; cuvintele îi curgeau uşor de pe buzele mari, vinete; îşi întărea spusele cu gesturi hotărîte, cum văzuse la popii de la ţară cînd predicau. Îl ascultau cu plăcere, avea puncte de vedere în jurul cărora se putea sporovăi tihnit despre problemele statului şi cele ale vieţii de toate zilele. Capul tuturor relelor era capitalul cămătăresc, erau Iuda şi Roma. Aşa cum bacilii ofticii distrugeau plămînul sănătos, tot aşa nimicea capitalul ovreiesc cu ramificaţii internaţionale, poporul german. Şi toate lucrurile se îndreaptă şi îşi află tămăduire, numai să le afumi cu pucioasă pe aceste ploşniţe. Cînd montorul Kutzner tăcea, buzele subţiri cu mustăcioara mică, negricioasă, şi părul pomădat, cu cărare, pe un creştet cu partea dinapoi aproape teşită, împrumutau feţei o nuditate de mască. Dacă omul deschidea însă gura, atunci chipul îi devenea de-o mobilitate stranie, isterică; nasul cocîrjat zvîcnea într-una în sus şi în jos, omul îi înflăcăra pe comeseni, insuflîndu-le sete de viaţă şi de faptă.

Se răspîndea vestea despre acel Kutzner bun de gură, care găsise mijloace genial de simple pentru a curăţi viaţa obştească şi a o pune pe picioare zdravene. Venea multă lume să-l asculte, cu luare-aminte şi încuviinţîndu-i vorbăria; proprietarul de tipografie scosese o gazetuţă, închinată ideilor lui Kutzner. Aşa, negru pe alb, aceste idei păreau, ce-i drept, sărăcăcioase, totuşi ziarul îşi îndeplinea menirea să întipărească în memoria cititorilor imaginea vie a bărbatului ce lopăta, cu toată convingerea, prin vorbele sale. Oricum, erau tot mai numeroşi aceia care veneau la birtul „Gaisgarten". Birtaşul, proprietarul de tipografie, boxerul şi doi şoferi înfiinţară un partid, Germanii verzi, sub conducerea

lui Rupert Kutzner, care nu-şi mai spunea montor, ci publicist politic.

Franz Xaver Ratzenberger şedea, acum ca şi-n alte dăţi, pe locul său la masa poreclită „ca-n sînul lui Avram". La început nu fusese întru totul mulţumit de îmbulzeala crescîndă din birtul cu care se deprinsese. Dar, asemenea celor mai mulţi locuitori ai podişului bavarez, fiind amator de scălîmbăieli de saltimbanc, de pozne şi de şagă, încetul cu încetul se împăcase cu schimbarea, în cele din urmă îi plăcuse chiar. Ideile simple, lesne de înţeles, ale lui Rupert Kutzner erau pe gustul lui. Şi apoi, Rupert Kutzner făcea să strălucească şi mai tare vaza de care se bucura şoferul Ratzenberger, ca martor principal într-un mare proces cu iz politic. Obişnuia să-l socotească drept martir, în urma faptului că, prin depoziţia lui, se expusese suspiciunilor obraznice ale duşmanilor.

Cei de la masa poreclită „ca-n sînul lui Avram" luau parte, prin urmare, cu mult zel la discuţiile pe care le stîrnea elocinţa lui Rupert Kutzner. Caracterul concret al ideilor marxiste, în măsura în care îndeobşte aflaseră de ele, îi dezgusta pe aceşti micburghezi, programul lui Rupert Kutzner le măgulea pornirile romanţioase. Pretutindeni li se năzăreau asociaţii şi urzeli secrete; cînd a fost coborît tariful maşinilor de piaţă, au văzut în această dispoziţie mîna masonilor, a jidovilor, a iezuiţilor.

Nu era, aşadar, de mirare că la masa poreclită „ca-n sînul lui Avram" fură discutate cu aprindere probleme romanţioase. Mai trăia oare regele Ludwig al II-lea al Bavariei, despre care rude, ahtiate după domnie, au susţinut că s-ar fi aruncat, cu mintea rătăcită, în Starnberger See, ceea ce nu fusese nicidecum dovedit? Oare războiul mondial a fost pus la cale de jidovi în cîrdăşie cu papa?

Aceste probleme erau dezbătute pe larg şi fără contenire. Erau aduse sumedenie de amănunte, cifre neîndoioase cu privire la averea marii finanţe evreieşti stăpînitoare. Baza acestor cifre nu erau certitudini, deducţii ştiinţifice, cercetarea registrelor, a rolurilor de impozite sau altele asemănătoare, ci simţămintele. În sufletul şoferului Ratzenberger, bunăoară, se cuibărise, rozîndu-l cu înverşunare, ideea despre măreţia mamonului evreiesc, atunci cînd zărise, o dată, reprodus într-o gazetă ilustrată, monumentul funerar al unui oarecare Rothschild, un cunoscut financiar evreu. Măreţul monument funerar trezise în el o vedenie plină de invidie a vieţii de huzur, strălucitoare, dusă de oamenii de teapa aceluia.

Căci, din anume motive personale, Ratzenberger se îndeletnicise în chip stăruitor cu monumente funerare. Aceasta, din pricină

că sora sa mai mare, moartă fată bătrînă, hărăzise partea precumpănitoare a moştenirii pe care o lăsase făuririi unui impunător înger de aramă pentru mormîntul ei. Familia Rátzenberger, cu multele ei ramuri, nu o dusese mai apoi prea bine. Cei cinci fraţi şi surori încă în viaţă, trăind, afară de unul, în mahalalele Giesing şi Haidhausen, făcuseră, în vremea războiului şi după aceea în timpul devalorizării banilor, o foame crîncenă ; familia unuia dintre fraţi, Ludwig Ratzenberger, locuia, şapte guri, claie peste grămadă, bărbaţi, femei, copii, într-o singură încăpere. Între familiile Ratzenberger se iscase ceartă ; se pîndiseră unii pe alţii pentru îngerul de aramă din vînzarea căruia s-ar fi putut înfrupta cu toţii. Era un înger de mărime mijlocie, la drept vorbind unul mare de tot, ţinea în jos, întristat, o ramură de palmier arătoasă, purta un veşmînt larg, cu falduri, ce conţinea o grămadă de aramă. Potrivit legii, atunci cînd statului îi crăpase buza după aramă, îngerul urmase să fie preschimbat în tun ; dar, fie din întîmplare, fie cum presupuseră fraţii şi surorile, prin anumite relaţii ale lui Franz Xaver cu poliţia, îngerul scăpase de neîndurătoarea rechiziţie a metalelor. Drepturile de proprietate asupra lui erau îndoielnice. Neîndoielnic însă era faptul că cineva, bănuiala a căzut asupra tînărului Ludwig, fiul lui Franz Xaver, încercase să care monumentul funerar, dar se poticnise sub greutatea îngerului. Neamurile s-au pîndit multă vreme unele pe altele, au rînduit un soi de pază neîntreruptă la cimitir. Careva, mai înclinat către cele lumeşti, a făcut propunerea să se scoată la mezat îngerul şi să se împartă banii. Cum însă fata, ale cărui rămăşiţe le veghea îngerul, fusese o fiinţă cumsecade, bună la inimă, şi cum, înainte de toate, nu au izbutit să cadă la învoială asupra împărţelii, nu s-a ajuns la asemenea înţelegere. În urma acestor certuri, la care a luat parte cu tot sufletul şi în timpul cărora i-a pricinuit unuia dintre fraţii lui rana la cap, pomenită în procesul Krüger, Franz Xaver Ratzenberger a început să capete mare interes pentru monumente funerare, şi mausoleul pentru acel Rothschild i s-a statornicit în suflet ca nemăsurat simbol al unei atotputernicii vrednice de invidiat.

Iată însă că şi în oraşul München trăiau unii evrei care purtau numele de Rothschild. Romantic, asemenea celor mai mulţi locuitori ai podişului, şoferul Ratzenberger îi punea pe aceşti Rothschilzi într-o oală cu falnicul monument funerar. Susţinea mai cu seamă că proprietarul prăvăliei de pălării Rothschild, din inima oraşului, ar fi un membru de vază al acelei familii de magnaţi. Odată, cînd i se arătă că e puţin probabil ca un om putred de bogat să-şi servească el însuşi muşteriii, potrivindu-le

pălăriile pe scăfîrlii, şoferul Ratzenberger răspunse în timp ce tăia în felii, cu deosebită artă, o frumuseţe de ridiche, că tocmai asta dă de bănuit şi scoate la iveală viclenia făţarnică a javrelor astora, strînsură de ticăloşi. Dar nu-i putea convinge pe ceilalţi. Şoferul Ratzenberger răguşi vorbind, se mînie, puse la o parte ridichea, sarea şi cuţitul, îndemnînd să i se spargă acelui porc-de-cîine de Rothschild vitrinele şi să i se rupă oasele. Propunerea fu primită cu răceală, ba mai mult, brutarul, care şi el făcea parte dintre comeseni, îi luă apărarea pălărierului Rothschild căruia ani de-a rîndul îi furnizase franzele. Spunea că-i om tare aşezat şi nu pare de fel cu putinţă ca dînsul să fi pus la cale războiul. Şoferul Ratzenberger fu cuprins de-o mînie mocnită ; îşi muşca mustaţa groasă, cînepie, în timp ce ochii săi rotunzi, de-un albastru apos, se holbau la brutar, neajutoraţi şi întărîtaţi. Apoi bău.

— Trebuie să-i facem de petrecanie, întări el, ştergîndu-şi spuma de pe mustaţă şi privindu-l cu răutate pe brutar.

Ştie neîndoios, adăugă el, că Rothschild ăsta este membru al unei asociaţii secrete. L-a dus cîndva, împreună cu un rabin galiţian, cu maşina lui şi discuţia celor doi a fost limpede ca lumina zilei. Şi iar bău.

Minciuna asta gogonată îl scoase din ţîţîni pe brutar, un ins altminteri liniştit. Era un bărbat deşirat, trist, cu tigva ca o pară, brăzdată de cute şi înălţată pe o guşă, obişnuită pe aceste meleaguri. Bău. Apoi zise încet :

— Javră spurcată, juraşi strîmb, ai, ticălosule ?!

Şoferul Ratzenberger, gata să pună pe masă cana de bere, încetini mişcarea. Pentru o clipă căscă gura şi, în timp ce îşi înălţa capul, obrajii îi străluciră trandafirii ca ai unui copil.

— Mai zi o dată, spuse el.

Toţi amuţiră. Ştiau prea bine la ce se referea brutarul cînd îi spusese şoferului Ratzenberger că-i javra spurcată care a jurat strîmb. Într-o seară, la cîteva luni după procesul Krüger, şi anume de sîmbăta morţilor, neizbutind să ajungă la înţelegere asupra contribuţiei fiecărui frate şi a fiecărei surori în parte la cumpărarea lămpiţelor multicolore şi a florilor artificiale cu care fusese împodobit în acea zi îngerul de aramă, se iscase între ei o ceartă nemaipomenită. Unul dintre fraţii lui Franz Xaver apăruse în birtul „Gaisgarten", făcuse tărăboi împroşcîndu-l cu ocări sfruntate, şi în timpul scandalului susţinuse sus şi tare că Franz Xaver este un mincinos neruşinat. Şi depoziţia lui despre omul Krüger fusese falsă, după cum îi spusese Franz Xaver răspicat, lăudîndu-se în gura mare. Patru sau cinci oameni fuseseră de faţă la această

ceartă. Printre ei, brutarul. Auziseră lămurit de tot vorbele grele ale fratelui. Acesta le repetase în fel şi chip, cînd dîrz ameninţător, cînd ţipînd, voind să spună un singur lucru, şi Franz Xaver, de fapt, nici nu tăgăduise. Răspunsese doar : „Ce-s eu ? Un mincinos ?" Cei patru sau cinci nu se amestecaseră unde nu le fierbea oala, făcuseră numai unele observaţii de ordin general, ca de pildă „ia mai potoliţi-vă" sau „vedeţi-vă de treabă". Altminteri, se uitaseră numai unii la alţii, tăcînd chitic. Şoferul Ratzenberger îşi depusese mărturia spre întărirea ordinii şi a unei concepţii morale despre lume ; aşa că nu se cuvenea să ai o părere a ta în privinţa aceasta, să cîntăreşti mărturia asta cu scara de valori obişnuită. Oricum, martorii care ciuliseră urechile îşi săpaseră în memorie cuvintele fratelui lui Ratzenberger ; şi ştiau întocmai la ce se referea brutarul, spunîndu-i celui ajuns mucenic de pe urma mărturiei sale neînfricate că e o javră spurcată, care jurase strîmb.

Se uitară aşadar cu toţii, tăcuţi şi încordaţi, la brutarul uscăţiv, trist, şi la şoferul cu obrazul trandafiriu care, după ce spusese pentru a doua oară cuvintele „mai zi o dată", repezindu-şi capul înainte şi înălţîndu-l, aştepta.

Brutarul răspunse liniştit, încăpăţînat şi trist :

— Uite că ţi-o mai zic o dată : javră spurcată, juraşi strîmb, ai, ticălosule ?!

Drept urmare şoferul, încet, încet, ca un film proiectat cu încetinitorul, se sculă de pe scaun, ridică stacana de bere, pentru a o sfărîma de creştetul adversarului. Dar adversarul îşi ridică şi el cana şi o lăsă, tot fără grabă, dar cu putere şi cel dintîi, să cadă asupra aceluia ce-l înfrunta.

În timp ce se prăbuşea, şoferului Ratzenberger i se perindă dinaintea ochilor repede şi neobişnuit de limpede, existenţa lui de pînă acum. Cum, miorlăind, năclăit de sînge şi de murdărie, îi împroşcase cu scîrnă pe ceilalţi băieţaşi în timp ce juca arşice cu ei. Cum, la şcoală, vădind puţină destoinicie, scăpase de bătaie prin faptul că-i aducea domnului învăţător berea cu guler mai mic decît izbuteau ceilalţi. Cum în costumul lui negru, ţeapăn, incomod, cu nasul roşu, cu o lumînare în mînă, fusese primit în comunitatea creştină. Cum în timpul ăsta el se chiora la brelocul, înfăţişînd un cerb, pe care naşu-său îl purta la lănţişorul ceasului. Cum, lucrînd ca mecanic, îşi pierduse o slujbă după alta, dovedindu-se un om pe care nu te poţi bizui, leneş, clevetitor. Cum începuse legătura cu Crescentia, cum îi turnase un copil, cum îi dăduse pe gît feciorașului său Ludwig întîia înghiţitură de bere. Cum trebuise să plece pe front, cum hălăduise la început în spatele frontului, prin cîrciumi şi bordeluri în Polonia, cum îşi tră-

sese pe sfoară camarazii, trimiţîndu-i la moarte prin foi de drum schimbate prin înşelăciune, pînă se trezise, în cele din urmă, într-o tranşee făcută harcea-parcea de obuze. Cum zăbovise prin lazarete — poate vremea cea mai fericită pentru el, cu dreptul să lenevească în voie : berea era subţirică, dar curgea din belşug, muierile nu făceau mofturi. Cum îşi cumpărase apoi cu banii logodnicei sale maşina de piaţă, cum ajunsese proprietar, cum îşi snopise nevasta în bătăi, făcînd într-una gălăgie. Cum trecuse noaptea vîjîind, în maşini străine, elegante, prin Forstenrieder Park, cu băiatul său Ludwig lîngă dînsul, stîrnind mistreţii din ocolul de vînătoare regal. Cum se răzbunase pe acel automobilist amator, tăindu-i cauciucul. Cum sărise de pe un bac drept în Isar, strigînd : „Adio, minunat meleag". Cum se luase de păr, pătimaş, cu fraţii şi surorile pentru îngerul de aramă. Cum învîrtise trebuşoara cu Krüger, aducînd patriei acest mare serviciu. Cum stătea la birtul „Gaisgarten", bucurîndu-se de vază la masa lor obişnuită, un bărbat şi jumătate. Toate astea le trăi acum din nou şoferul Ratzenberger, în timp ce oasele scăfîrliei sfărîmate îi pătrundeau în creier. Era frumos să le mai trăieşti o dată astea toate, era o viaţă, nu glumă, tare ar fi vrut s-o mai trăiască pentru a treia şi a patra oară. Dar nu-i mai rămînea altceva de făcut decît să-şi prăvălească trunchiul butucănos, să icnească un pic şi să-şi dea sufletul.

Cînd îl văzură pe Ratzenberger zăcînd între bere şi o ridiche, pregătită dar nemîncată, ceilalţi se fîstîciră. Brutarul se mărgini să spună :

— A păţit-o, vita încălţată.

Înverşunarea tuturor se îndreptă împotriva pălărierului Rothschild, care căşunase moartea vrednicului şofer.

Ratzenberger fu dus la groapă cu mare alai. Se prăpădise un bărbat care, din pricină că mărturisise fără teamă adevărul, fusese prigonit cu înverşunare de către pramatiile de boemi şi de roşii. Dar el îşi apărase neclintit cauza, de dragul ei, apărase adevărul, un german dintr-o bucată. Germanii verzi organizară mari funeralii oficiale, cu o înflăcărată cuvîntare a lui Rupert Kutzner. Mut în faţa coşciugului, cu faţa frumuşică, bălană, trădînd o fire închisă, tînărul Ludwig Ratzenberger asculta cuvîntările întru cinstirea părintelui său. Aşadar, îşi făcuseră mendrele, duşmanii, javrele blestemate, Iuda şi Roma. Îl răpuseseră pe părintele său. Dar a rămas pe lume el, Ludwig, şi-o să le arate el lor ! Germanii verzi comandară şi un monument funerar pentru Ratzenberger, atît de impunător cum nu şi l-ar fi închipuit răposatul nici în vis. Basore-

lieful înfăţişa, pe o roată ce se-nvîrtea — aluzie la meseria lui — un bărbat ţinînd ridicată spre cer o mînă întinsă pentru jurămînt — aluzie la fapta lui bărbătească.

Ancheta împotriva brutarului se desfăşură repede şi cam superficial, cazul fiind lămurit. Se ajunsese la ceartă din pricina evreului Rothschild; brutarul îl apărase pe evreu, şoferul, bine-înţeles întărîtat din pricina prigoanei îndurate, se aprinsese. Încăierările nu erau lucru rar în birturile bavareze, nu era într-adevăr decît o întîmplare obişnuită. Brutarul se dovedi de ajuns de dibaci să nu mai scormonească antecedentele. Spuse cu faţa liniştită, tristă:

— S-a întîmplat, s-a-ntîmplat, ce să-i faci!

Năuc, dus pe gînduri, îşi plecă a pocăinţă tigva încreţită, ca o pară.

Primi o pedeapsă blîndă.

Cu toate că în şedinţă publică nu se pomenise nici o vorbuliţă despre aşa ceva, totuşi, prin mahalalele Giesing şi Haidhausen umbla un zvon privitor la motivul adevărat, adînc, al morţii lui Ratzenberger şi, în pofida transfigurării şoferului, nu voia să amuţească. Ajunsese şi la urechile văduvei Crescentia Ratzenberger. Răbufneau vorbe urîte între ea şi tînărul Ludwig care se făcuse cu dîrzenie stăpîn în casa Ratzenberger şi care, oricum, nu putea să sufere apucăturile bisericoase ale maică-si şi ţinea în mare cinste memoria părintelui. Îi lămuri cu patimă că zvonurile despre mărturia strîmbă sînt propaganda otrăvită a adversarilor politici. Strigătele lui sălbatice, autoritare, o făcură să tacă, în cele din urmă, pe amărîta de maică-sa. Dar ea ştia ce ştia. Şi ei îi împărtăşise cel acum transfigurat ceea ce îi mărturisise fratelui său, şi văduva Ratzenberger vedea în moartea bărbatului o pedeapsă şi o vestire. Era femeie cu frica lui Dumnezeu, îl iubise pe bărbatul răposat, nu se mulţumea să plătească slujbe pentru sufletul lui. O rodea groaza că bietul se perpelea în purgatoriu sau, cine ştie, o păţise şi mai rău. Îl rugase cîndva, sub înrîurirea unui film, să dea în vileag orice faptă strîmbă pe care ar fi săvîrşit-o împotriva omului Krüger. Dar el, drept răspuns, o bătuse măr. Acum era mort, îl iertase de mult că o burdusise, şi o copleşea grija plină de dragoste pentru sufletul lui. Îi ceruse sfat duhovnicului ei. Neplăcut impresionat, acesta o îndemnase să vină la slujbă şi să se roage. Dar femeia socotea că asta nu ajunge. Deseori stătea noaptea, fără somn, frămîntîndu-şi capul cum ar putea să-l ajute pe răposat.

14

Cîteva date istorice

Populaţia planetei număra în anii aceia 1 800 milioane de oameni, dintre care vreo 700 milioane cu pielea albă. Cultura acelora cu pielea albă era socotită mai grozavă decît cultura celorlalţi. Europa era privită drept cea mai bună parte a globului; avea loc o înceată strămutare a centrului de greutate înspre America, unde trăia cam a cincea parte a oamenilor albi.

Albii ridicaseră între ei graniţe de tot soiul, cu totul şi cu totul după bunul plac. Vorbeau limbi felurite, grupuri de cîteva milioane de oameni aveau propriul lor grai care nu era pe înţelesul celorlalte grupuri. Sporiseră în chip artificial diferenţierea indivizilor şi a grupurilor şi se războiau unii cu alţii sub cele mai năstruşnice pretexte. Deşi prinsese a se răspîndi printre ei ideea că este o faptă nelalocul ei să ucizi oameni, totuşi sălăşluia în mulţi o poftă primitivă de a omorî. Se războiau, bunăoară, din pricini naţionale, adică din pricina faptului că se născuseră în puncte diferite ale scoarţei pămînteşti. Puneau la bătaie afectul de turmă, declarau că e o virtute să-i priveşti drept inferiori pe oamenii născuţi în afara propriilor fruntarii, statornicite de autorităţi, şi să tragi în ei în anumite perioade, hotărîte de guverne. Asemenea virtuţi şi altele aidoma lor, cu care le împuiau de timpuriu capetele copiilor, erau cuprinse în noţiunea de patriotism.

Modul de viaţă al acelei epoci nu era igienic. Oamenii locuiau înghesuiţi unii într-alţii în case uriaşe din piatră şi fier, prost aerisite, cu verdeaţă puţină, un ghem nesănătos şi încîlcit. În America de Nord 25,9 la sută din populaţie trăia în oraşe cu peste 100 000 de locuitori, în Europa 13,7 la sută, în Germania 26,5 la sută, în Anglia 39,2 la sută. Oamenii trăgeau în piept fumul unor buruieni uscate, denumite tutun, care ardeau încet, otrăvindu-le propriul aer şi aerul semenilor. Se devorau cantităţi mari de animale ucise; savurarea cărnii de om, în schimb, căzuse în desuetudine şi la cei cu pielea albă. Consumul alcoolului era prohibit în America [1]; dar această oprelişte era îndeobşte ocolită, în aşa fel, încît într-o noapte de Crăciun din anii aceia numai în oraşul New York muriseră, bînd surogat de alcool, 23 de oameni.

Europa număra în acea vreme 463 milioane de suflete. Dintr-acestea, 63 de milioane îi reveneau Germaniei, laolaltă cu teritoriile unde se vorbea limba germană îi reveneau 72 de milioane,

[1] Între 1920 şi 1933 în S.U.A. a fost interzis prin lege consumul alcoolului.

Bavariei 7 milioane. Oraşe cu peste un milion de locuitori, în care se vorbea germana, erau 4 : Berlin, Viena, complexul Ruhrului în plină dezvoltare, Hamburg. În Bavaria nici unul. Germania avea 46 de oraşe cu peste 100 000 de locuitori, Bavaria 3. În Germania, la fiecare 1 000 de locuitori erau : 652,1 protestanţi, 330,6 catolici, 9,2 evrei. În Bavaria erau 2 milioane de evanghelici, 5 milioane de catolici, 55 000 de evrei.

În anul în care se desfăşurase procesul Krüger muriseră în Germania 379 920 de oameni, printre care 14 352 prin sinucidere. La fiecare 100 de morţi, aşadar, îşi făcuseră singuri seama 4.

În anii aceia în Germania trăiau de pe urma agriculturii 14 373 000 de oameni care munceau, şi familiile lor ; 25 781 000 îşi cîştigau pîinea ca meseriaşi şi în industrie. În Reichul german trăiau 41,4 la sută din cei care lucrau în industrie şi ca meseriaşi, şi 30,5 la sută în agricultură. În Bavaria, dimpotrivă, 43,8 la sută lucrau în agricultură, iar în industrie numai 33,7 la sută. Înfăţişarea unor date judicioase despre salariile din acei ani e treabă complicată, întrucît, în urma unei manevre şirete, a aşa-zisei inflaţii, valoarea şi puterea de cumpărare a monedei germane se ciuntiseră de la o zi la alta, prin aruncarea pe piaţă, cu toptanul, a bancnotelor, astfel că, în ciuda salariilor în creştere ca valoare nominală, cele mai largi straturi ale populaţiei duceau o viaţă de lipsuri, murind de foame. Potrivit nivelului lor de trai, la o evaluare prudentă, 64,2 la sută din populaţia Germaniei puteau fi socotiţi ca făcînd parte din aşa-numitul proletariat. Cînd îşi dădeau votul, însă, se declarau ca atare numai 43,6 la sută. În Bavaria, 29,1 la sută.

Un număr de 667 884 germani erau ocupaţi la poştă şi la căile ferate ; în restaurante şi în debite de băuturi spirtoase 650 897. Pescari erau 24 805, medici 40 150, scriitori 8 257, moaşe 15 043 ; la Berlin erau înregistrate oficial 13 502 prostituate cu condicuţă.

Căile Ferate Germane transportaseră în acel an 2 381 milioane de oameni. Numărul autoturismelor se ridica la 88 000. Liniile aeriene transportaseră 21 000 de oameni. În acea vreme, pretutindeni pe glob, lumea începea să pună preţ pe măiestrie tehnică şi mijloace de transport sporite, perfecţionate. Totuşi, şi tehnica, şi mijloacele de transport erau organizate după nevoile castei militare şi ţinîndu-se seama de dorinţele unor interesaţi particulari cu capitaluri serioase. Dintre cele 11 669 de avioane existente pe glob, 874 slujeau pentru traficul de călători, 1 126 ca avioane-şcoală pentru piloţi, 9 669 erau avioane de luptă.

De mare trecere se bucurau exerciţiile fizice. Ţelul lor de căpetenie era recordul. Era evidentă străduinţa de a se specializa

fiecare înzestrare fizică în parte. Deosebit interes stîrnea boxul, unde bărbaţi vînjoşi, supraantrenaţi, se loveau unii pe alţii după anume reguli. Se bucurau de popularitate şi aşa-zisele „curse de şase zile", manifestaţii la care participanţii, unul cîte unul, trebuiau să străbată şase zile în şir, pe un stadion, pe maşini destul de primitive, acţionate cu ajutorul picioarelor, distanţe cît se poate de mari. Aceşti sportivi de meserie nu puteau să se îndeletnicească mult timp cu meşteşugul pumnilor şi al picioarelor. Puterea, antrenată peste măsură, se mînca ea însăşi, astfel că oamenii îmbătrîneau şi se prăpădeau înainte de vreme.

Cultura epocii se ghida, în esenţă, după idealurile Renaşterii, adică după literatura greacă şi latină, comentată în chip umanist. Înţelepciunea Orientului, în măsura în care îşi găsise expresie în cărţi şi în opere de artă, în istorie şi în modul de viaţă, nu era cunoscută printre cei cu pielea albă decît de vreo cîteva sute de savanţi. Etica oficială a celor nepigmentaţi se întemeia pe concepţiile statornicite de evrei în vechile şi clasicile lor bucoavne. Tălmăcită, uneori răstălmăcită, această etică era ticluită după cum o cereau, la un moment dat, nevoile militare, economice, naţionale ale ocîrmuirilor. Cele mai multe materii predate copiilor în şcoală nu erau de folos în viaţa practică. Întîmplările petrecute în vremurile de demult erau înregistrate după principii greu de pătruns, după canoanele războaielor, după datele de naştere şi de domnie ale capetelor încoronate, şi după altele asemănătoare ; în cadrul învăţămîntului şcolar, relaţiile economice erau trecute sub tăcere. În ascuţită contradicţie cu acest punct de vedere, un curent revoluţionar se îndeletnicea cu orînduirea în aşa fel a tuturor întîmplărilor de pe pămînt, încît adepţii acestui curent îşi clădeau întreaga lor concepţie despre lume pe temeiuri sociologice, respectiv economice. Se încerca chiar să se organizeze pe a şasea parte a globului un stat după doctrina sociologilor Marx şi Lenin, anume U.R.S.S., Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, căreia în mod obişnuit i se spunea Rusia.

Psihoanaliza, o iscusită metodă de a pătrunde în tainele sufletului omenesc, descoperită de vienezul Sigmund Freud [1], le slujea capetelor mai luminate ale epocii drept mijloc esenţial de cunoaştere. Alte noţiuni, cu ajutorul cărora se încerca interpretarea fenomenelor universului printr-un sistem închegat de gîndire, erau relativitatea — a cărei bază în domeniul fizicii o furnizase un profesor german cu numele de Einstein — apoi noţiunea de

[1] *Sigmund Freud* (1856—1939), medic şi psiholog austriac, întemeietorul teoriei psihoanalizei, care consideră ca bază a întregii vieţi sufleteşti instinctul sexual.

rasă, o noţiune sentimentală, dedusă din nesigure afecte de turmă, în primul rînd din conceptele normării şi ale tipizării. Cum aplicarea acestei din urmă noţiuni în economie şi în industrie nu se vădise nerodnică, se căuta transpunerea ei în general, în toate domeniile raţiunii practice. Se încerca fundamentarea acestei noţiuni pînă şi cu ajutorul fotografiei. Un anume Francis Galton [1] fotografiase figura omului contemporan. Făcuse zece fotografii — portrete ale unor contemporani, pe cît cu putinţă orientate în aceeaşi direcţie, de dimensiuni identice, realizase după aceste fotografieri separate un negativ nou, dobîndind astfel un chip-mediu care întrunea semnele caracteristice ale tipului normal. Savantul american Bodwitsch fotografiase, printr-o expunere corespunzător de scurtă, un şir întreg de portrete, unul peste altul, pe aceeaşi placă. Prin aceasta se întăriseră trăsăturile comune, cele individuale ştergîndu-se. Se ivi, cu fidelitate de document, portretul-tip al omului din acea epocă. Chipul-mediu astfel obţinut era, în concepţia epocii, mai frumos decît chipul individual.

Deşi, abia de curînd, printre oamenii cu pielea albă se scosese în evidenţă cu tărie că senzaţiile sexuale constituie centrul sufletesc, se încerca acum surghiunirea lor înspre periferie, punîndu-se în miezul lucrurilor factorii sociologici, economici, politici. Legiuirea apăra şi încuraja monogamia, îngrădea şi proscria prostituţia, îngreuia procurarea mijloacelor anticoncepţionale, interzicea avortul, prevedea măsuri de neînţeles pentru întreţinerea celor născuţi din flori, pedepsea adulterul. În practică, însă, largi pături ale populaţiei exercitau un control asupra naşterilor, cu îngăduinţa tacită a guvernanţilor, foloseau mijloace anticoncepţionale, lepădau rodul nedorit. În practică, pretutindeni printre albi dăinuiau anarhia sexuală, promiscuitatea. Nicăieri nu se căsca un hău mai adînc între lege şi viaţă ca pe acest tărîm. Toate mîzgălelile dramaturgilor epocii îşi luau subiectele din antiteza între pornire firească şi practică generală pe de o parte şi legiuire şi morală oficială pe de alta.

Modul de viaţă era nesigur şi lipsit de maleabilitate. Comisia de studii a unui institut american pentru psihologie aplicată stabilise, la fiecare 1 000 de oameni, cît se poate de omogen potriviţi în privinţa apartenenţei de clasă, în China 4 oameni nepoliticoşi, în Ţările Scandinave 88, în Anglia 124, în America 204, în Germania 412, în Bavaria 632.

În privinţa politicii duse de oamenii cu pielea albă, ţările cu un număr scăzut de neştiutori de carte preferau orînduiri de stat

[1] *Francis Galton* (1822—1911), naturalist englez.

democratice, țările cu un număr ridicat de neștiutori de carte înclinau spre dictaturi. În Germania, cîrmuită democrat, adepții concepției autoritar-feudale, adică ai partidelor de dreapta, îi întreceau, ca număr, cu puțin pe adepții unei orînduiri de stat cu un caracter social mai vădit, adică pe adepții partidelor de stînga. Acei mai puțin înstăriți materialicește erau organizați, în cele mai multe cazuri, în partidele de stînga, acei mai puțin înstăriți spiritualicește, în partidele de dreapta. Printre scriitorii de limbă germană care se bucurau de faimă și dincolo de granițele unde se vorbea germana, 27 erau orientați spre stînga, unul spre dreapta. În alegerile pentru Reichstag, în regiunea Bavaria Inferioară-Suabia partidele de stînga întruniseră 19,2 la sută din sufragii, la Berlin 61,7 la sută. La ziare orientate spre dreapta erau abonați din 100 de studenți münchenezi 57, din 100 de ofițeri münchenezi 91, din 100 de muncitori hamburghezi 2, din 100 de prostituate cu condicuță din Berlin 37. La ziarele orientate spre stînga erau abonați din 100 de studenți münchenezi 19, din 100 de ofițeri münchenezi 2, din 100 de muncitori hamburghezi 52, din 100 de prostituate cu condicuță din Berlin 5.

În Germania existau 36 461 de locuitori născuți idioți și cretini, dintre care în Bavaria 11 209. Cheltuielile Reichului german pentru armată se urcau la 338 de milioane mărci aur, pentru literatură la 3 000 de mărci, pentru combaterea bolilor venerice la 189 000 de mărci.

Justiția în Germania acelor vremuri nu avea decît puține legături cu viața practică, și nici o legătură cu concepția despre lume a epocii, întemeindu-se în parte pe normele de drept ce fuseseră statornicite cu o mie patru sute de ani în urmă în codicele romanilor, în parte pe noțiunile morale ce fuseseră înscrise cu două milenii în urmă în cărțile canonice ale evreilor. În afara legislației Reichului mai erau în vigoare 257 432 de ordonanțe polițienești care, unele, își aveau obîrșia în secolul al șaisprezecelea și a căror necunoaștere atrăgea pedepse asupra oricui trăia pe pămînt german.

În acel an funcționau în Reichul german 9 361 de judecători iar în Bavaria 1 427. În Reich fuseseră condamnați pentru încălcarea jurămîntului 1 251 de persoane, pentru atentat la bunele moravuri 3 439, pentru vătămare corporală 24 971, pentru avort 3 677. Dintre toate länderele germane, Bavaria avea cel mai mare procentaj de participare la delicte săvîrșite cu violență. Cît privește ispășirea pedepsei, se purta de grijă mai mult sufletelor decît trupurilor celor condamnați. Pe lîngă cele 1 732 de închisori din cuprinsul Reichului german funcționau un număr mai

mare de preoţi decît de medici ; îşi aveau acolo funcţia principală 125 de preoţi şi 36 de medici.

Ţările oamenilor cu pielea de culoare deschisă — cea mai mare migală dovedind-o Statele Unite ale Americii de Nord — întocmeau statistici despre toate astea, şi despre cîte altele, şi puneau în lumină rezultatele în anuare cuprinzătoare, fără însă a trage consecinţele practice de pe urma lor.

Acesta era felul de a fi al oamenilor cu pielea albă, pe care planeta îi rotea în anii aceia prin spaţiu şi care alcătuiau două cincimi din întreaga suflare omenească.

15

Comicul Hierl şi poporul său

Marea sală „Minerva", un varieteu popular, în vecinătatea gării centrale, era ticsită de lume ; comicul Balthasar Hierl care, după un răstimp îndelungat, apărea iarăşi în faţa publicului, era îndrăgit de toată lumea. Publicul era alcătuit, în cea mai mare parte, din mic-burghezi, oameni din pătura mijlocie, pensionari, rentieri „de-trei-litruţe", cum li se spunea, întrucît avutul lor nu ajungea pentru un litru întreg de bere. Şedeau în lumina crudă a sălii cu aspect destul de simplu, împodobită cu fresce patriotice sau mitologice, fumau ţigări de foi sau pufăiau din pipe, ascultau în pauze muzica unei fanfare asurzitoare. Cît ţinea reprezentaţia, mîncau. Această singură seară trebuia să-i despăgubească pentru lipsurile unei săptămîni încheiate. Aşadar, mîncau. Cîrnaţi de tot soiul : albi, fără pieliţă ; zemoşi, de făceau să plesnească pieliţa ce-i învelea ; roşii-castanii, subţiri, dolofani. Bineînţeles şi friptură de viţel, pregătită fără rafinament. Rinichi la frigare, friptură de căprioară cu salată de cartofi. Găluşti uriaşe, din făină şi ficăţei. Picioare de viţel cît toate zilele, fierte. Covrigi săraţi. Ridichi. Cît priveşte partea femeiască, multe sorbeau cafea, înmuind în ea tot soiul de cocărie : prăjiturele lunguieţe, crescute, scobite, îngroşate la margini, altele pufoase, sau colăcei ca la biserică, groşi, gogoşi înotînd în grăsime, mustind de untură şi zahăr. Toate astea erau servite în veselă fabricată la „Întreprinderile de ceramică din Germania de Sud Ludwig Hessreiter şi fiul", în mare parte împodobită cu îndrăgitele motive stilizate de genţiană şi floarea-reginei, de un albastru-intens. Sala era îmbîcsită de fum, de zumzetul monoton, încet, de aburul berii, de sudoare, de oameni. Burghezi bătrînei şedeau tihniţi, perechi de îndrăgostiţi se strîngeau înde-

lung, unul într-altul, în extaz. Slujbaşi sus-puşi, tot felul de granguri împestriţau în număr mare masa compactă de mic-burghezi. Căci comicul Hierl se mărginea cu încăpăţînare să apară numai în localuri de petrecere populare.

Şezînd lîngă Hessreiter şi avocatul doctor Geyer, la una din mesele rotunde, acoperite cu feţe de masă roşii, în carouri, Johanna Krain se simţea bine. Timpul petrecut la Garmisch nu şi-l irosise, ba fusese chiar, pare-se, în folosul cauzei pentru care se zbătea. Dar era bine să zăboveşti acum aici — cu un şniţel gătit grosolan în faţa ta, stînd înghesuită din pricina a trei burghezi trupeşi, limbuţi, ce trăgeau din ţigară şi se ghiftuiau — înainte de a pleca mîine-n zori spre închisoarea Odelsberg, pentru ca pe viitor, începînd de la ceasurile trei după-amiază, să te numeşti doamna Johanna Krüger.

N-a fost cuprinsă de bucurie răutăcioasă şi nici nu s-a simţit mai liniştită atunci cînd a aflat din ziar despre sfîrşitul jalnic al şoferului Ratzenberger. A privit acest fapt mai degrabă ca un avertisment. Şederea ei la Garmisch, chiar dacă ar fi făcut să propăşească, chipurile, cauza lui Martin Krüger, scurgerea searbădă a zilelor în staţiunea climaterică de iarnă, zarva ce se făcea cu sportul, importanţa ce se dădea veşmintelor, hotelurile, „Pudriera", domnul Hessreiter, vînturaticul Erich Bornhaak, toate astea o covîrşiseră cu o crescîndă şi enervantă plictiseală.

După ce citise relatarea despre moartea lui Ratzenberger, martorul părţii adverse, grăbise cu îndoită stăruinţă pregătirile pentru căsătoria cu omul Krüger şi plecase pe neaşteptate de la Garmisch, spre marea uimire a mătuşii Ametsrieder. Cu toată împotrivirea ei, Paul Hessreiter nu consimţise să se dea bătut şi o însoţise. Acum şedea aci, ca să-l asculte pe comicul Hierl. Ar fi fost din cale-afară de plicticos să-şi fi petrecut seara fără a încerca să-şi abată gîndurile. Mîine se va căsători cu Martin Krüger.

În cele două zile petrecute la München, primise vestea că procedura penală împotriva ei, pentru şarlatanie, a fost suspendată. Autorităţile, de bună seamă, nu luaseră niciodată prea în serios lucrurile ; dar Johannei îi părea semnificativă această dare înapoi a ocîrmuirii. Cazul Krüger dobîndea aici altă înfăţişare decît în văzduhul vesel de la Garmisch. Aici nu mai apărea ca o chestiune de joc politic, şi încă mai puţin ca o ţintă sportivă pe care o urmărea cu încăpăţînare. Era mai curînd o chemare, o presiune care nici în cea mai liberă clipă nu se potolea cu totul, ceva care o rodea şi nu-i dădea pace. Păcat că Jacques Tüverlin nu era de faţă, azi i-ar fi priit felul lui tăios, subtil.

Privea capetele dimprejur, capete greoaie, calme. Blajine în fond. S-ar putea crede că ar fi floare la ureche să-l scapi pe nevi-

novatul Krüger din ghearele acestor oameni. Îi cunoştea însă pînă-n rărunchi, era doar de-a lor. Ştia cît de îndărătnici pot fi ; le sărea ţandăra din te miri ce, nimeni, la drept vorbind, nu-şi putea da seama din ce pricină anume, şi atunci nu puteai s-o scoţi la capăt cu încăpăţînarea lor tulbure, de dobitoci.

Pe scenă apăru comicul Balthasar Hierl. În fund, se vedea o draperie ponosită, de catifea, roşie şi aurie, încărcată şi foarte murdară. În faţa ei şedeau o mînă de muzicanţi, şi printre aceştia, lung, deşirat, trist, comicul. Sulemenit grosolan, cu nasul ca un castravete, jalnic de alb, cu două pete stacojii de clovn pe obraji, Hierl şedea ca o muscă, lipit de un scaun şubred ; pulpele supte ce-i ieşeau din cizmele mult prea lungi le ţinea cu iscusinţă încolăcite de picioarele scaunului. Cei de pe scenă mimau o repetiţie de orchestră. Comicul Hierl cîntă întîi din vioară, cum lipsea însă colegul de la tobă, se învoise să-i ţină şi lui locul. Era greu. Toată viaţa era grea. Peste tot i se joacă un renghi omului inofensiv, paşnic, el trebuie să facă faţă unor mîrşave diversiuni şi să le vină de hac. Acu, bunăoară, i s-a strîmbat capelmaistrului cravata ; eşti dator să-i atragi atenţia. Treabă anevoioasă în timp ce cînţi. Ai fi putut, bineînţeles, să arăţi, iute şi zelos, cu arcuşul spre cravată, dar capelmaistrul tot n-ar fi înţeles. N-aveai altă soluţie decît să întrerupi cîntatul. Dar atunci dădeai peste cap întreaga orchestră : trebuia să începi din nou. Şi în timpul ăsta, iarăşi se strîmbă cravata. Era îndeobşte fără sorţi de izbîndă încercarea de a te face înţeles. Cele mai simple lucruri se încîlceau numaidecît. Graiul nu era de ajuns. Unde mai pui că trebuia să cînţi la două instrumente. Nu erau de ajuns mîinile, nu erau de ajuns picioarele, nu era de ajuns limba. Era greu pe lumea asta. N-aveai altă ieşire decît să te perpeleşti, trist şi preocupat şi pe deasupra un pic încăpăţînat şi nesimţitor. Căci îţi umblau prin cap propriile-ţi gînduri, gînduri pe deplin întemeiate. Dar ceilalţi nu le înţelegeau sau se prefăceau că nu le înţeleg. Te gîndeşti, bunăoară, la un biciclist şi chiar în clipa aceea un biciclist trece în goană pe lîngă tine. Tare ciudat ! Dar ceilalţi nu vor în ruptul capului să admită că e ceva curios. Da, spuneau ei, da, dragul meu, dacă te-ai fi gîndit la un avion şi chiar atunci ar fi zbîrnîit un avion, asta da, s-ar fi putut mai curînd să-l socoteşti un lucru curios. Nu a fost însă, doamnelor şi domnilor, avion, ci un biciclist. Şi pe deasupra, mai erau şi instrumentele, toba la care trebuia să baţi atunci cînd cîntai la vioară şi omul acela pe scenă care lovea clapele, ca un apucat, şi pe care nu-l puteai lăsa fără îndrumare ; apoi mai era cravata mereu strîmbă a capelmaistrului, pe care nu te îndurai s-o laşi să se strîmbe, gîndurile pe care trebuia să le împărtăşeşti celor din jur, liniştit, nestrămutat, cu îndîrjire, fără nădejdea de a fi înţeles tără-

şenia cu biciclistul, care nu-ţi da pace. Nu era avion, ce să-i faci, era un biciclist. Dar deodată toate îşi ieşiră din ţîţîni şi se porni uvertura la *Poet şi ţăran* [1]. O cîntară îngrozitor de repede, pierdură numaidecît măsura. Dar erai conştiincios, îţi vîrai în partituri nasul de castravete, vopsit alb, cu ochelari pe el, erai prins de un vîrtej, te trudeai, te pierdeai în vîrtej. Ceilalţi te depăşeau în goană : tu însă nu te lăsai, munceai pentru banii tăi, munceai pentru trei. Şi nu era avion, ce să-i faci, era un biciclist ! Şi cravata se strîmba iarăşi. Toate îşi ieşiseră din ţîţîni. Munceai, grav de tot, deşelat, deznădăjduit, cu pulpele încolăcite de picioarele scaunului, trist, încăpăţînat, cu rîvnă, conştiincios. Publicul striga, urla, se prăpădea de rîs, cădea de pe scaune, gîfîind, se îneca, înghiţind bere şi mîncăruri.

Ciudat, cum în faţa profunzimii simple a acestui actor Hierl toţi care îl ascultau se făceau o apă şi un pămînt. Grijile fiecăruia, bucuriile fiecăruia piereau. Johanna nu se mai gîndea la omul Krüger, pe domnul Hessreiter nu-l mai preocupau spiriduşii de prost-gust, cu barbă, şi uriaşele ciuperci ale fabricii sale, ministrul Klenk uitase de anumite schimbări importante de personal pe care urmează să le facă peste puţină vreme, consilierul intim Kahlenegger de atacurile care s-au înteţit, îndîrjite, împotriva teoriilor sale cu privire la elefantul grădinii zoologice. Aşa cum capetele lor maimuţăreau, cu aceleaşi mişcări, mişcările actorului, la fel răspundeau, cu aceeaşi răutăcioasă bucurie, inimile lor la truda fără succes a omului ursuz de pe scenă. Da, toate celelalte multiple preocupări ale ciorchinelor de capete din sala ticsită se pierdeau în unica şi zgomotoasa voioşie iscată de nenorocirea măscăriciului boit ce se muncea morocănos.

Numai doctorul Geyer îşi păstrase simţul critic. Şedea îmbufnat, dispreţuitor, şi lovea din cînd în cînd, încet, în podea, cu bastonul elegant în formă de cîrjă, de enervare se făcuse stacojiu la faţă, găsind istoria asta nemaipomenit de neroadă, potrivită cu inferioritatea originară a semin ţiei în mijlocul căreia o jalnică ursită îl făcuse să se nască. Pe sub sticlele groase ale ochelarilor, ochii lui ca nişte cîngi se plimbară de la bărbatul mohorît de pe scenă, cu tigva ca o pară, spre ministrul Klenk care şedea mătăhălos în jacheta-i tiroleză, cu pipa în gură, în timp ce din pieptul larg îi gîlgîiau hohote de rîs. Ochii şi gîndurile doctorului Geyer nu se întoarseră către scenă, ci stăruiră asupra bărbatului din sală care se prăpădea de rîs. Doctorului Geyer îi fusese oferit de către partidul său un mandat în Reichstag. Era incomod de zelos, voiau

[1] Titlul unei operete de compozitorul austriac *Franz von Suppé* (1819—1895).

să se descotorosească de dînsul. Îl ademenea şi oraşul Berlin, clocotind de viaţă. Dar era greu să părăseşti Münchenul, să te rupi de vrăjmaşul care se lăfăia tihnit în triumful său.

Ia priveşte ! Îşi bătea joc de el. Îl saluta, se încumeta să-l salute, ridica paharul, închinînd spre el. Şi răsbătrînul consilier intim Kahlenegger, cu ochii tîmpi, pleoştiţi, urmă pilda ministrului, închinînd paharul spre el şi salutîndu-l.

Înghesuiţi unii în alţii, acum priveau o altă scenă a comicului. Înfăţişa un incendiu şi pe pompierii care trebăluiau. Aceştia însă uitau mereu că arde. Se pierdeau în flecăreli despre lucruri ce le păreau mai importante, statorniceau înrudiri, dacă dumnealui Huber, la care se gîndea unul, a cărui fată învăţa să cînte la pian, era unul şi acelaşi cu dumnealui Huber, la care se gîndea celălalt. Şi proprietarul casei care ardea se interesa mai curînd de aceste lucruri. Însuşirile unei tulumbe erau dezbătute şi înfăţişate tacticos, în vreme ce în spatele neasemuitei tulumbe, nepuse însă în funcţiune în urma demonstraţiei, casa cuprinsă de flăcări se prăbuşea. Sala era zguduită de chiote şi veselie, ministrul rîdea cu gura pînă la urechi, Hessreiter şi Johanna se distrau. Consilierul intim Kahlenegger, aşezat şi el, laolaltă cu ministrul, la o masă cu oameni din popor, pe care altminteri nu-i cunoştea, dezvăluia în fraze lungi, bune de tipar, temeiurile antropologice pe care se sprijină umorul comicului. Vorbea de „omul pietrişului", care din totdeauna avusese drept patrie firească triunghiul de pietriş între Schwabing şi Sendling [1], de „omul lutului" din răsărit şi apus, de „omul alpin" din sud, de „omul mlaştinii" din nord, de la Dachau. Aşa cum există o faună şi o floră müncheneze a lutului, tot aşa există şi un om al lutului münchenez, condiţionat de pămîntul său, şi expresia acestei omeniri a lutului este tocmai comicul Balthasar Hierl. Münchenezii ascultau tihnit lămuririle lui Kahlenegger, le socoteau drept ştiinţă înaltă şi ţicnită şi se mărgineau, din cînd în cînd, să spună :

— Aşa-i, aşa-i, vecine dragă !

Orchestra intonă din alămuri un marş de adio intitulat *Să mergem la restaurantul din fund*. Domnul Hessreiter o conduse pe Johanna la locuinţa ei din Steinsdorfstrasse. Aceasta tăcuse aproape tot timpul. Domnul Hessreiter fusese încredinţat pînă în ultima clipă că fata are să renunţe la hotărîrea ei de a se mărita cu omul Krüger. Nu-şi închipuia că ar fi cine ştie ce cunoscător al sufletului omenesc, dar vedea limpede că îndărătul acestei hotărîri nu stătea o lăuntrică afinitate cu omul Krüger, ci încăpăţînare, un „tocmai de aceea". Nu era chip să-i vorbească deschis Johannei.

[1] Cartiere din München.

Nu-şi putea exprima părerea decît prin aerul morocănos, prin proasta dispoziţie ce i le transmitea. Ea îi respinse scurt propunerea de a o duce la Odelsberg cu maşina lui.

Ţi-era lehamite cum toţi pălăvrăgeau prevăzător şi pe ocolite de cîte ori venea vorba despre legăturile ei cu Martin Krüger. Afurisita asta de discreţie ! Ar fi fost mai bine dacă în locul spătosului, înneguratului, împăciuitorului Hessreiter s-ar afla lîngă ea tăiosul, degajatul Tüverlin. Nu-l mai văzuse din ziua cînd, supărată pe cugetările sale cinice, se ridicase de la masă. El nu ar fi întîmpinat cu taciturnă delicateţe intenţia ei. Nimeni nu-i adusese vreun argument cît de cît temeinic, împotriva proiectului de măritiş. Dacă acest Hessreiter ar spune măcar o dată ceva cu temei !

Dar domnul Hessreiter şedea lîngă ea, cu ochi învăluiţi, preocupat, agitîndu-şi bastonul împodobit cu măciulie de fildeş, de parcă ar fi amestecat păsat. Maşina tocmai trecu pe lîngă Feldherrnhalle ; în ciuda faptului că noaptea le ascundea vederii, domnul Hessreiter aruncă o privire plină de ură spre figurile pocite aşezate acolo. Să fie de vină fabrica lui de ceramică, oare, că Johanna nu-l lua în serios ? Să fie de vină obiectele de prost-gust pe care le făurea acolo ? Dar pentru asta avea tot soiul de justificări. Colecţiona cu pricepere artă adevărată, nu suferea la el acasă nimic din propria sa producţie. Toată lumea era de acord cu viaţa pe care o ducea, ca şi el de altfel. Să pună altcineva mîna pe bunătate de fabrică ? Johanna era o fată deşteaptă, nici vorbă că are să înţeleagă punctul lui de vedere. Se gîndea în sinea lui dacă e cazul să-i arate fabrica sa, lucrătorii săi, maşinile sale. Are vreun motiv să-i fie ruşine ? Dimpotrivă, are motive să fie mîndru. N-o să-i ascundă spiriduşii cu barbă lungă şi uriaşele ciuperci, dar o să-i înfăţişeze şi „Lupta de tauri". Era omul care ştia să-şi asume răspunderea pentru toate faptele lui. O dată luată hotărîrea, îşi netezi barbetele, deveni mai bine dispus, mai vorbăreţ.

În vremea asta, în cabina sa, comicul Balthasar Hierl se demachia. Înlătura cu vaselină jalnicul vax alb de pe nas, rumeneala veninoasă de pe obraji, chincindu-se posac pe un scăunel de lemn grosolan. Cu jumătate glas bodogănea că berea nu-i îndeajuns de caldă ; suferea de stomac şi avea voie să bea numai bere încălzită. Tovarăşa lui de viaţă, care făcuse pe căpitanul de pompieri, o muiere înfiptă, îmbrăcată încă în uniforma pompierilor, căuta să-l domolească niţel dîndu-i explicaţii ; era un om dificil, tot timpul pradă unor stări depresive. Îi arătă că berea are tocmai temperatura prescrisă. Dar el bodogănea într-una, făcînd urechea toacă, despre muierile sărace cu duhul care mereu ţin să aibă ultimul cuvînt. I se spusese, firește, ce public a venit în seara asta, şi el, cu toate că făcea pe adormitul, urmărise cu luare-aminte orice

umbră a impresiei ce-o stîrnea, apucîndu-l pandaliile atunci cînd şi cea mai mică poantă nu trezea ecou. Acum îşi bătea joc de neghiobii care se înfruptaseră din arta sa. Lui, toate astea nu-i spuneau nimic. Sau credea careva că, glumind, îi face plăcere gluma? Spanac! Era sătul de oraşul său de baştină, München; jinduia după o mare comedie în care s-ar putea înfăţişa pe sine însuşi, oraşul München şi lumea. Dar aşa ceva nu pricepeau ei, capetele pătrate, neisprăviţii. Aşa ceva nu îngăduiau dumnealor.

Morocănos, cu o expresie de plictiseală pe faţă, cu obrajii supţi, sleit, în nădragi lungi, ce curgeau de pe el, stătea jalnic, bea, îi făcea cu ochiul tovarăşei sale de viaţă şi ocăra pe şoptite. În cele din urmă se lăsă tîrît de femeie înspre tramvai, căci în ciuda cîştigurilor grase, era zgîrcit şi nu-şi îngăduia luxul unui taxi. Pe platforma vagonului se vîrî în ea, de teamă ca nu cumva să-l atingă lume străină.

16

Nunta de la Odelsberg

De astă dată, Johanna mergea cu trenul spre închisoarea Odelsberg. Era o călătorie anevoioasă. Trebui să schimbe de două ori trenul, pe linii lăturalnice. Vagoanele ticsite de-abia se tîrau, erau uzate, neîngrijite. Întocmai ca domnul Hessreiter, şi inginerul Pröckl se oferise s-o ducă pînă acolo cu maşina; deşi călătoria cu trenul se dovedi deosebit de obositoare, Johanna, în sinea ei, era bucuroasă că vremea nu permitea circulaţia cu maşina. Pe deasupra, nu-i displăcea nici faptul că direcţia închisorii nu-l acceptase pe Kaspar Pröckl ca martor la cununie. Nu avea chef să fie împreună cu acest tînăr obositor, fanatic, nemanierat. Aşa, ce-i drept, era lipsită de apărare, expusă plictiselilor unor gazetari care, neizbutind să-i stoarcă declaraţii cît de cît folositoare lor, o necăjiseră, zgîindu-se obraznic la ea, zeflemisind-o în gura mare, mînuindu-şi aparatele fotografice.

În sfîrşit, se ivi şoseaua de acces ce ducea la închisoare. Peisajul neted ca-n palmă, plicticos, întins ca o masă neacoperită. Cubul golaş, searbăd, al puşcăriei, tăiat de ferestruici uniforme, care mai curînd păreau să întărească masivitatea zidurilor decît s-o întrerupă. Poarta uriaşă, sărăcăcioasă, paza, camera în care se cercetau hîrtiile, nesfîrşitele coridoare cu miros de mucegai. Privelişte către curtea cu cei şase pomi împrejmuiţi cu zid.

Johanna fu dusă în biroul directorului. Faţa de iepure a primului consilier Förtsch era gravă, mustăcioara zvîcnea o dată cu buzele ce se mişcau iute, firicelele de păr ce ieşeau din nas tresăreau, toată mutra omului era în neobosită mişcare. Se străduise să-şi dea seama ce s-ar putea ascunde sub căsătoria asta, ce şiretlicuri l-au făcut pe deţinutul numărul 2478 să nu încuviinţeze de la început şi pe urmă să se fandosească, să se încăpăţîneze şi să se frămînte atîta. Dar nu fusese în stare să dibuiască ce era la mijloc. Directorul Förtsch simţea că pe-aci, pe undeva, trebuie să existe o posibilitate să mai urce o treaptă pe scara carierei sale. Oricum, această nuntă mirosea a senzaţie ; şi tare ar fi vrut să tragă foloase de pe urma ei. Hotărîse să aibă o comportare binevoitoare, jovială ; îşi pregătise şi un mănunchi de vorbe de duh care, cine ştie, ar putea să apară în presă.

— Ei, am ajuns, în fine, unde trebuia să ajungem, o întîmpină el pe Johanna cu un zîmbet grăbit ce-i dezgolea dinţii stricaţi.

Se mai aflau în birou un bărbat bondoc, vădit încurcat, într-o haină neagră, lungă, cu un lanţ de ceas arătos deasupra burţii, primarul unui tîrguşor de prin apropiere, care urma să îndeplinească rolul ofiţerului stării civile, şi învăţătorul, şi el stingherit, năduşind, care trebuia să întocmească procesul-verbal. Gazetarii care veniseră o dată cu Johanna căscau gura, rezemaţi de pereţi. Întorcînd încet capul, fata se uita supărată de la unul la celălalt.

— Aş putea să-l văd pe Krüger înainte ? întrebă ea, rece.

— Din păcate, nu e îngăduit, spuse directorul. V-am făcut şi aşa toate înlesnirile cu putinţă. Într-un caz asemănător am îngăduit deţinutului, după oficierea căsătoriei, o jumătate de oră vorbitor, iar dumneavoastră v-am aprobat un ceas în cap. Timp berechet, socotesc, să vă spuneţi tot ce aveţi pe inimă.

Johanna nu răspunse ; în mica încăpere se făcu linişte. Pe pereţi erau atîrnate diploma de doctorat a directorului, un tablou înfăţişîndu-l ca ofiţer, un portret al feldmareşalului Hindenburg. Se aflau în odaie o seamă de slujbaşi ai puşcăriei, care îşi ţineau şepcile în mînă şi tăceau, plini de nerăbdare. După multe tocmeli, lui Krüger i se aprobase ca deţinutul Leonhard Renkmaier, pe care îl puseseră să-i ţină tovărăşie în plimbările printre cei şase pomi, să-i fie martor la cununie. Drept al doilea martor fu desemnat un paznic, un bărbat cu faţa pătrată, paşnică, de loc aspră. Paznicul păşi spre Johanna, se prezentă, îi dădu încrezător mîna.

— Socotesc că ar trebui să începem, spuse primarul, uitîndu-se la ceasul său masiv de buzunar, deşi în cameră se afla un orologiu de perete cît toate zilele.

— Da, aprobă directorul. Aduceţi-l pe mire, zise el după ce făcu o mică pauză.

Gazetarii rînjiră, deodată toţi cei aflaţi în cameră se simţiră îndemnaţi să se prindă la vorbă.

— Curaj, îi spuse Johannei, spre mirarea ei, paznicul desemnat ca martor, fără ca ceilalţi să-l audă.

Cînd Martin Krüger şi martorul său la cununie Leopold Renkmaier îşi făcură apariţia, se iscară murmure şi un simţămînt neplăcut. Avînd în vedere împrejurarea, lui Martin Krüger i se îngăduise să lepede uniforma de puşcăriaş. Cînd fusese vărsat la Odelsberg, purtase un costum de vară gri ; acest costum îl purta azi. Dar omul slăbise între timp şi arăta caraghios, acum iarna, între zidurile închisorii, în costumul de vară, elegant, cusut cu un an în urmă. Martorul la cununie Leonhard Renkmaier, dimpotrivă, purta haina vărgată de puşcăriaş. Cu ochii ieşiţi din orbite, vineţii, Renkmaier privi în pripă adunarea, salută înclinîndu-se cu sprinteneală, manifestînd o însufleţire nemaipomenită. Vorbăreţ, ahtiat să se pună cît mai mult în lumină, adulmecă senzaţia ; instinctul îi spuse că domnii lipiţi de perete sînt gazetari. Era o zi mare pentru el. Fiece mişcare, fiece privire erau în aceste puţine clipe un bun de preţ din care bărbatul dornic de lume avea să se îndestuleze luni de zile, nesfîrşite şi pustii.

— Binevoiţi atunci, domnule primar, spuse directorul.

— Da, răspunse primarul grăsun, netezindu-şi haina neagră, lungă.

Învăţătorul îşi şterse sudoarea de pe buza de sus, deschise tacticos un catastif uriaş. Primarul rosti întrebarea obişnuită. Martin se uită împrejur, îi îmbrăţişă cu privirea pe toţi, pe director, pe paznici, pe Leonhard Renkmaier, pe gazetarii de lîngă pereţi şi, cu multă luare-aminte, pe Johanna ; văzu că faţa ei mare era puternic arsă de soare. Apoi spuse :

— Da.

Johanna spuse limpede şi răspicat :

— Da, apoi îşi încleştă buza de sus.

Învăţătorul rugă politicos să iscălească fiecare în catastiful său uriaş.

— Vă rog, semnaţi nu cu numele dumneavoastră de fată, îi spuse Johannei, ci cu acela al soţului dumneavoastră.

Gazetarii rînjiră la acest „al soţului dumneavoastră". Cu contururi repezi, clar, Leonhard Renkmaier îşi puse elegant semnătura, gustînd simţămîntul plăcut că toată lumea îl privea, că ziarele vor relata despre actul săvîrşit aici. Respirînd aerul muced, greu, din mica încăpere, înconjurată de paznicii cu şepci, de director, de primar, Johanna Krain-Krüger privi mecanic, ca să-şi mai alunge gîndurile, semnăturile, scrisul nestatornic, arcuit, subţire, al lui

Renkmaier, scrisul paznicului cu litere înghesuite, nelegate între ele, groase. Dar se feri să privească iscălitura lui Martin.

Acum cei de faţă se apropiară cu toţii, le strînseră mîinile, îi felicitară. Martin Krüger le primi pe toate cu nepăsare, prietenos, gazetarii nu putură, cu toată bunăvoinţa, să observe în atitudinea lui nici îndîrjire, nici deznădejde, nici altceva ce ar fi putut fi exploatat gazetăreşte. În schimb, Leonhard Renkmaier încercă numaidecît să intre în vorbă cu ei. Dar după cîteva fraze îşi vîrî coada directorul, politicos şi hotărît, şi ziua de sărbătoare a lui Leonhard Renkmaier asfinţi.

Martin Krüger şi soţia sa fură conduşi la vorbitor, unde deţinutului i se îngăduise să stea de vorbă încă un ceas, de faţă cu un paznic. Unul dintre gazetari îl iscodi pe director căutînd să afle dacă nu i se va da cumva lui Krüger prilejul să traducă în faptă proaspăta căsătorie. Primul consilier Förtsch se bucurase la gîndul că Martin sau Johanna ar putea să-i adreseze o rugăminte în privinţa asta şi era dezamăgit că nu se întîmplase ; căci avea gata pregătite, anume pentru o asemenea cerere, cîteva replici pline de haz. Acum, tot deschizîndu-şi şi închizîndu-şi cu mişcări repezi gura de rozător, putea vinde barem gazetarilor vorbele sale de duh, pregătite cu atîta dragoste.

Convorbirea între Johanna şi Martin curgea dezlînat, cu pauze. Cu toate că paznicul binevoitor nu trăgea cu urechea, pierdură multă vreme în zadar. Vorbiră doar în treacăt de probleme personale. Johanna se ruşină că era atît de rece. Dar ce să-i spună acestui bărbat care, cu zîmbet ştiutor, prietenos, căta la ea ca un om în toată firea la o copilă ? De fapt, ce avea comun cu el ?

— Eşti arsă de soare, Johanna, spuse Martin cu bunăvoinţă, neîndoios fără să-i poarte pică, mai curînd amuzat.

Totuşi, în stînjeneala ei i se păru că sună a dojană. În cele din urmă, îi împărtăşi anume teorii de-ale lui Kaspar Pröckl despre influenţa filmului, a imaginii în mişcare, asupra picturii, şi cum înrîurirea imaginii în mişcare ar trebui să schimbe în mod hotărît receptivitatea spectatorului faţă de imaginea statică. Brusc, Martin îi destăinui că singurul lucru a cărui lipsă o resimte cu adevărat este vizionarea anumitor filme. Îi este dor să vadă filme cu animale. Îi vorbi despre lecturile sale din *Viaţa animalelor* a lui Brehm. Despre cîrtiţele polare, acea specie de cîrtiţe îndesate, cu coada teşită, cu urechile scurte pitite în blană şi care umblă cu paşi mărunţi. Îi vorbi de migraţiunile lor enigmatice, cum, bulucindu-se în pîlcuri uriaşe, se ivesc ca din senin, în oraşele de pe meleagurile de miazănoapte şi în necurmata lor năvală nu sînt stăvilite nici de rîuri, nici de lacuri, nici chiar de mare. Îi spuse că îl preocupă mult aceste migraţiuni răsdiscutate, funeste, greu de lămurit cît priveşte

cauzele lor, în care pribegele se prăpădesc pînă la una din pricina timpului neprielnic, a ciumii, a lupului, a vulpii, a jderului, a dihorului, a cacomului, a cînelui sau a cucuvelei. Dacă ar fi să-l credem pe Brehm, îşi dădu el cu părerea cu un abia schiţat surîs, fără doar şi poate nu lipsa hranei, nu cauze economice ar fi imboldul acestor migraţiuni. Apoi vorbi, cu oarecare îngăduinţă, de teoriile lui Kaspar Pröckl. Ciulind în sfîrşit urechile, paznicul nu mai putu de mirare că un bărbat stă de vorbă cu nevastă-sa, în asemenea împrejurări, despre bazaconii dintr-astea.

Martin îi împărtăşi apoi planul unei mari lucrări despre tabloul *Iosif şi fraţii săi*. Luînd drept pretext această pictură, şi-ar dezvolta concepţiile lui despre rostul ce l-ar putea avea arta în veacul nostru. Îi mai împărtăşi cum o dată, în vremea din urmă, îi trăsnise prin cap o idee nouă şi măreaţă, o idee atît de nouă, încît cu greu ar fi putut găsi acum înţelegere pentru ea la cei din jur. Totuşi, ar fi vrut tare mult să şi-o exprime, s-o trimită în lume — într-o sticlă — către un urmaş din viitorime. Dar atunci cînd prinsese viaţă ideea, tocmai atunci i se impusese, drept pedeapsă, interdicţia de a scrie. N-avea hîrtie, nu era cu putinţă să şi-o însemne. Ea fusese însă organic legată de formularea ei, de cuvîntul precis. Ideea, văduvită de cuvînt, pierise, ca melcul fără căsuţa sa. Observa cum i se spulbera ideea. O avusese limpede în minte; acum se mistuise şi n-avea să-i revină atît de curînd. Explica toate astea binevoitor, fără mînie şi fără părere de rău, cu o amabilitate atît de inconsistentă, atît de descărnată, încît pe Johanna o trecură răcorile. Paznicul stătea alături fără să priceapă nimic.

Cînd ora îngăduită trecu, Johanna fu bucuroasă să-şi ia rămas bun. Păşi de-a lungul coridoarelor, repede, tot mai repede, la urmă aproape că o luă la goană. Răsuflă greu cînd ajunse afară, trase în piept, recunoscătoare, aerul rece care învăluia peisajul neted, se îndreptă despovărată, aproape bucuroasă, prin amestecul de ploaie şi omăt murdar, spre şoseaua ce ducea la gară.

17

Scrinul lui Cajetan Lechner

Negustorul de mobilă veche Cajetan Lechner, jurat pe vremea procesului Krüger, călătorea într-un vagon al tramvaiului albastru din centrul oraşului spre locuinţa sa din Unteranger. Bărbatul în vîrstă de cincizeci şi cinci de ani, îndesat, cu guşă, cu căpăţîna rotundă şi cu barbete blonde-roşcate, arăta preocupat, posac, îşi sufla

cu putere nasul în batista cu carouri albastre, ocăra frigul cumplit, se străduia, mişcîndu-le, să-şi încălzească mîinile vîrîte în mănuşi de lînă şi picioarele încălţate în cizme de cauciuc. Purta, sub mantaua de culoare cafenie-deschisă, o haină neagră, lungă, din stofă pufoasă, de care se slujea de mulţi ani la zile mari ; venea deci de la o întrevedere deosebit de importantă, şi pe deasupra cu un străin, un olandez. Şovăise mult dacă nu era cazul să-şi pună şi jobenul ; dar acesta îi păruse pînă la urmă prea solemn, aşa că se mulţumise cu pălăria de pîslă, verde, păroasă, de toate zilele, împodobită după obiceiul pămîntului cu păr de capră-neagră.

Ajuns în Unteranger, văzu că nici unul dintre copiii săi nu se afla acasă. Îşi schimbă cizmele ude cu nişte papuci, iar haina sărbătorească, din stofă pufoasă, cu o jachetă tricotată. Anni, firește, era cu golanul ei, cu Pröckl al ei, cu domnu' inginer, secătura, şi Beni, pesemne, freca scaunul la vreuna din şedinţele sale sindicale.

— Cîinele roşu, lua-l-ar naiba de roşu, sudui el, în timp ce-şi trăgea mai aproape de sobă jilţul cu spetează înaltă, pe care şi-l reparase el însuşi. Era văduv, simţea nevoia să-şi descarce sufletul. Mai cu seamă astăzi, după întrevederea cu olandezul. Dar stătea singur cuc. Aşa-i, întîi creşti copii, dar cînd mai pe urmă vrei să schimbi şi tu o vorbă cu ei, ia-i de unde nu-s.

Tîrgul încheiat cu olandezul, scrinul cu relicve, dulăpaşul, jumătatea de milion. Nimicuri ! Şi basta. Nu-i arde acum de aşa ceva. Vrea şi el liniște. Ca să nu se mai gîndească la fleacul ăsta, învie dinaintea ochilor chipurile copiilor. Dacă stai să judeci, de fapt puşlamalei de Beni i-a venit repede mintea la cap. Totul a fost doar o ştrengărie, un păcat al tinereţilor, cum a remarcat, foarte nimerit, sfinţia-sa. La urma urmei, totul s-a întîmplat numai şi numai pentru că a vrut să înveţe să cînte la pian. Altminteri mucosul nu s-ar fi dus niciodată la „Şaptele roşu". După felul său de-a fi nu avea cu politica nici în clin, nici în mînecă. Nici vorbă că spusese adevărul atunci cînd susţinuse sus şi tare că era înscris pe lista acestei organizaţii comuniste numai pentru faptul că, în încăperea dosnică a birtului „La bila năzdrăvană", unde obişnuia să se întrunească „Şaptele roşu", îi stătuse la dispoziţie pianul. Băiatul hotărît nu avusese habar de atentatul cu explozibil, pentru care tribunalul extraordinar îi potcovise pe toţi membrii organizaţiei cu ani de puşcărie.

S-ar părea că lucrurile au început să se îndrepte un pic, de cînd sfinţia-sa a intervenit ca să fie iertat de cea mai mare parte a pedepsei. Acum are pînă şi o slujbă bună, la „Uzinele de automobile din Bavaria", şi urmează şi cursurile la Politehnică. Nu l-au dat gata cu puşcăria lor. Dar au făcut ce-au făcut de-a ajuns cu adevărat bolşevic, puşlamaua.

Şi Anni cîştigă binişor. Pe deasupra e şi frumuşică, bat-o vina ! Că se ţine cu unul, n-are ce să-i facă, aşa-i obiceiul pămîntului. Numai că şi l-a ales tocmai pe golanul de Kaspar Pröckl. Ce neghiobie !

Se sculă, îşi tîrî papucii încolo şi încoace, oftă. Pe perete atîrnau fotografii făcute în tinereţe, înfăţişînd scaune sculptate, mese, o galerie cu oglinzi luminată, un lanţ de ceas cu fel de fel de brelocuri, fiecare detaliu scos cu grijă în evidenţă. Împotriva voinţei sale, domnul Cajetan Lechner trebui să se gîndească din nou la afaceri.

— Arză-l-ar focul de olandez scîrbos ! ocărî el, printre dinţi.

De data aceasta, o ştie prea bine, e lucru serios. Dacă nici acum nu vinde scrinul, atunci nu se va hotărî niciodată. În cazul ăsta răposata Roza n-a avut dreptate, în cazul ăsta e un nătărău, şi înseamnă că au dreptate copiii care nu rîd, dar fac feţe-feţe, neîncrezători, îndărătnici, ori de cîte ori îi asigură că pînă la urmă tot are să prindă cheag. Dacă nu vinde nici acum scrinul, nu mai pune niciodată mîna pe casă, pe casa cea galbenă din Bärerstrasse, casa după pofta inimii sale.

De bună seamă că, una peste alta, chiar de-ar fi să nu vîndă scrinişorul, afacerile nu merg prea rău. Le dăduse bacşiş portarilor de hotel şi astfel mulţi străini cu parale, îndrumaţi de ei, nu se căiseră că au bătut drumul cam lung pînă în Unteranger. Acum, în timpul inflaţiei, în oraş mişună străinii, şi vulpoiul de Cajetan Lechner cere preţuri pipărate. Dar soarta, Cajetan Lechner, e şi mai vicleană şi, oricît ţi-ai întrei tu de la o zi la alta preţurile, banii pe care îi primeşti fac, în acelaşi timp, de patru ori mai puţin.

Cajetan Lechner respiră greu, îşi suflă nasul, îşi apropie mîinile de sobă, mai puse lemne pe foc, deşi era de ajuns de cald. Străinii plătesc bine ; dar el ţine la vechiturile lui şi se desparte greu de ele. Cîtă trudă, cîte drumuri anevoioase, cîtă sudoare nu l-au costat. Îşi vîră nasul pe la iarmaroace, scotoceşte prin pieţele cu vechituri, prin bîlciuri, trage cu ochiul prin casele micilor burghezi şi prin cele ale ţăranilor din împrejurimi. Are piese disparate, mobilă, scaune, mese, jilţuri, vitrine, scrinuri, care i s-au lipit de suflet. Pe cîte unele care păruseră iremediabil stricate le cîrpăcise, cu dragoste, aşa cum face un chirurg iscusit cu un pacient aproape condamnat. Iată însă că pică netoţii de străini şi te îmbie cu momeli din ce în ce mai ameţitoare. Şi uite că acum, peste noapte — i-au rămas douăsprezece ceasuri ca să se hotărască — şi scrinul va să se ducă pe copcă, piesa lui cea mai dragă, dulăpaşul pe care nu consimţise să-l cedeze nici măcar pictorului Lenbach.

Cajetan Lechner răsuflă greu în odaia acum peste măsură de încălzită. Pe inima sa nu era chip să se bizuie ; căci era o inimă

mărită, învelită în grăsime, crescută de pe urma consumului de bere, slăbită de necazurile cu copiii şi de frămîntarea dacă, în sfîrşit, are să se chivernisească. Pe deasupra mai avea şi guşa care-l supăra. Cajetan Lechner şedea plecat înainte, cu mîinile pe genunchi şi gîfîia, dar deodată, cu o smucitură, trase spre sine mantaua de culoarea căprioarei, o puse pe umeri, grăbit, neîndemînatic, şi păşi din odaia caldă în faţă, în dugheana friguroasă.

Aici se afla scrinul. Un scrin pe cinste, într-adevăr frumos, o piesă unică şi era de mirare că-i aparţinea. A fost la obîrşie — dar asta nu ştia negustorul de mobilă veche Lechner — făurit în Sicilia de artişti normanzi, sub înrîurire sarazină [1]. Mai tîrziu l-a dobîndit regele german Carol, Carol al IV-lea de Luxemburg-Boemia [2], pentru moaştele unui anume sfînt : căci acest rege era amator de moaşte. Apoi scrinişorul şi-a aflat loc într-o biserică din Boemia. Înlăuntrul lui fuseseră puse la păstrare cîteva oase sfărîmate şi un cleşte de fier. După asigurările date de vînzător, oasele aparţinuseră, cît fuseseră învelite cu carne, unui anume sfînt din calendar, pe care păgînii i le sfărîmaseră din pricina credinţei lui ; iar cu cleştele de fier îi smulseseră carnea de pe trup. De ziua sfîntului, rămăşiţele sale erau arătate norodului. Erau sărutate, venerate, făceau minuni. Cînd a izbucnit răzmeriţa husiţilor, preoţii au pus la adăpost scrinul sfînt, ducîndu-l în Apus. Cleştele s-a pierdut, oasele s-au spulberat. Racla cu moaşte a trecut prin multe mîini. Era un scrin făurit cu artă, n-avea nimic ţipător în el. Lucrare fină, labe de leu din bronz, încrustaţii de metal cu luciu mat. A fost cumpărat în secolul al şaptesprezecelea, fără a cunoaşte menirea ce-o avusese, laolaltă cu alte piese de obîrşie nelămurită, de un evreu cu numele de Mendel Hirsch. Cînd scrinul a fost recunoscut drept bun bisericesc, l-au prins pe evreu şi l-au supus torturii, apoi l-au ars pentru pîngărirea unor sfinte odoare creştineşti. Moştenirea sa şi-au disputat-o autorităţile ecleziastice şi principele elector. În cele din urmă, prin bună înţelegere, scrinul a rămas puterii mirene. Principele elector Karl Theodor [3] l-a dăruit dansatoarei Graziella, una dintre metresele sale, care îşi păstra în el giuvaerele. Cînd aceasta a căzut în dizgraţie şi în mizerie, scrinul a trecut în stăpînirea cofetarului curţii, Plaicheneder. Urmaşii acestuia l-au înstrăinat. Moştenitorii de mai tîrziu au nesocotit valoarea lui. Ca obiect nefolositor, împreună cu

[1] La începutul secolului al XI-lea cavalerii normanzi au debarcat în sudul Italiei şi în Sicilia pentru a lupta împotriva sarazinilor, denumire sub care erau cunoscuţi la acea epocă arabii.

[2] *Carol al IV-lea* (1316—1378), împărat al Imperiului roman de origine germană.

[3] *Karl Theodor* (1733—1799), principe elector al Bavariei şi Palatinatului.

alte lucruri, scrinul a încăput pe mîna unor negustori de vechituri, adică pe mîna telalilor. Negustorul de mobilă veche Cajetan Lechner a pus ochii pe el şi l-a achiziţionat cu douăzeci şi doi de ani în urmă, la Auer Dult, un bîlci münchenez.

Aşa se făcea că acum, scrinişorul se afla în prăvălia cu vechituri a lui Cajetan Lechner, în Unteranger. Mobilă veche, sfeşnice, icoane cu Maica Domnului, podoabe ţărăneşti, brelocuri cu cerbi, coifuri de armură, rame solide de tablouri, pînză veche, zugrăvită, uriaşe cizme de călăreţi zăceau claie peste grămadă. Dar Cajetan Lechner nu vedea nimic din toate astea, ochii lui de un albastru-apos erau pironiţi, neajutorat, dureros, cu dragoste neţărmurită, asupra scrinului, deşi era hotărît de pe acum să trădeze. N-avea încotro. Netotul acela de olandez nu dădea înapoi, ţinea morţiş la ale lui. Cajetan Lechner ceruse un preţ atît de neruşinat, încît se îngrozise el însuşi. Jumătate milion de mărci. Nu-i folosise însă cîtuşi de puţin ; olandezul spusese totuşi da. Pesemne îşi făcuse socoteala că jumătate milion de mărci preschimbate nu valorau mai mult de cinci mii de guldeni olandezi. Cînd auzise acest da al blestematului de olandez, lui Cajetan Lechner îi pierise graiul. Se înecase cu un os de peşte, îşi ştersese sudoarea şi bîiguise nişte schimonoseli dialectale fără noimă, cînd olandezul nerăbdător îi dăduse ghes. În cele din urmă olandezul îi spusese categoric că ori domnul Lechner va aduce scrinul la hotel, mîine pînă la zece, ori va socoti tîrgul stricat.

Domnea o tăcere desăvîrşită în dugheana întunecată şi era tare frig. Cajetan Lechner nu băgă de seamă. Aprinsese toate becurile, ca scrinul să i se înfăţişeze în plină lumină, îşi curăţă tacticos mîinile roşii, bătătorite, apoi îl mîngîie. Jumătate de milion era o groază de gologani. Dar nici scrinul nu era de lepădat. La drept vorbind, toată viaţa lui Cajetan Lechner se rînduise în jurul acestui scrin. Îşi amintea cum avusese de gînd să-şi clădească viaţa pe temelia artei, pe meşteşugul lui de fotograf. Ambiţia sa nu se mulţumise atunci să prindă în obiectiv lucruri mari, mobilă, chipuri ; nu, visul lui fusese să le reproducă pe cele mărunte, o cană de bere, o colecţie de cărăbuşi, „nimicuri duioase", după cuvintele pictorului Lenbach. La asemenea lucruri meşterise îndelung şi nu se liniştise decît atunci cînd ajunsese să pună nepieritor în lumină, în faţa privitorilor, însuşirile lor imperceptibile, ce se adresau sufletului. Faptul că nu-şi întemeiase viaţa pe această îndemînare meşteşugărească, ba chiar se lipsise de ea, se datora scrinului.

Îl descoperise cam jumătate de an după ce o întîlnise pe Rosa Huber, o fată tăcută, catolică, bisericoasă, cu vederi trainice, deprinsă cu muşterii din cele mai felurite pături şi cu cele mai felurite firi, şi prin aceasta temeinic lămurită în ceea ce priveşte viaţa

practică. O huidumă de femeie, cum scrie la carte. Orice vorbuliță a ei nimerea în plin. De la cea dintîi întîlnire, țelul lui Cajetan Lechner fu să întemeieze cu ea o căsnicie. Împotrivirea Rosei, care nu înțelegea să se mărite decît cu un bărbat cu situație și era pătrunsă de neîncredere față de imboldurile artistice ale lui Lechner, avu numai darul să întărească cerbicia lui de țăran bavarez. Nici vorbă că trăise cu el și că, fără doar și poate, îl îndrăgise. Cu duioasă tristețe își aminti de frumoasele dimineți în „Foișorul chinez", un restaurant ciudat din Grădina engleză. Cum dansase cu ea acolo, amestecați cu lume tihnită, mic-burgheză, slujnice, birjari, cusătorese, rîndași, factori poștali, care, înainte de a se duce la liturghie, dănțuiau în zorile crude, în sunetul muzicii asurzitoare a alămurilor. Rosa îl însoțise cu plăcere la aceste petreceri sau altele asemănătoare ; dar, atîta vreme cît Cajetan nu-și va fi găsit o pîine sigură, nu se învoia să se mărite cu el. Așa au stat lucrurile atunci cînd Cajetan a ochit, la oborul din Auer Dult, printre vechituri și mărunțișuri fără preț, scrinișorul. Pe vremea aceea avea o inimă zdravănă ; dar nu fusese de loc ușor să-și ascundă bucuria, astfel ca negustoreasa să nu umfle prețul. Cînd apoi dulăpașul se aflase cu adevărat în odaia sa, în proprietatea lui, și se înființase degrabă un negustor de antichități evreu și îi oferise opt sute de mărci pe el, atunci, în sfîrșit, i se deschiseseră Rosei ochii, dumerindu-se ce comoară de om era Lechner. L-a luat de bărbat, și și-a investit toate economiile ei în prăvălia lui din Unteranger, iar el a zis : „Te las în plata Domnului, artă !"

De atunci, deseori îl încercase ispita să vîndă scrinul ; se stăpînise însă, socotindu-l aducător de noroc. Se perindaseră în jurul lui statui ale Sfintei Fecioare, coifuri de cavaleri, sipete, jețuri, uniforme ponosite ; dar, făurit cu finețe, o desfătare pentru cunoscători, vechiul scrin ședea nemișcat în dugheană. Într-o bună zi, Rosa a murit. Poate, se gîndi el acum, a fost mai bine că s-a prăpădit și n-a mai apucat anii din urmă. Nici mîncarea mizerabilă, nici berea din vremea războiului, și mai mizerabilă, nici amorul prostesc al fetei lor, Anni, cu golanul și, mai ales, povestea aceea cu băiatul.

A fost o porcărie fără pereche. Cînd își aminti cum fusese hăituit atunci băiatul, lui Lechner i se păru că se întunecă metalul scrinului, că i se mînjește lemnăria. Cajetan Lechner era conservator, era pentru liniște și ordine ; dar era la mintea cocoșului că „Șaptele roșu" fusese trimis în judecată numai și numai fiindcă guvernul avusese nevoie de pretexte pentru menținerea voluntarilor. De aceea făcuseră din Beni al lui un puștcăriaș. La început, Cajetan era un catolic căldicel ; de fapt se ducea la biserică mai mult de hatîrul Rosei. Atunci cînd nevastă-sa făcea prea mare caz de cucernicia ei, Lechner obișnuia să-i bîzîie din gîtul tot mai gușat „Nu fi proastă,

bătrînico!", refrenul unui cîntec popular blajin, şi în vremea asta o ciupea, familiar, de dos. După condamnarea băiatului, deşi sfinţia-sa l-a scos pe Beni din închisoare, credinţa lui Lechner a scăzut vertiginos. Nu, nici pe Dumnezeu nu putea pune temei, şi nici preotul nu-l putea învăţa ce să facă, să vîndă scrinişorul sau ba? Jumătate de milion era bănet nu glumă. Dacă n-avea noroc cu copiii lui, măcar de l-ar ferici Dumnezeu cu casa aceea galbenă. E mort după casa cea galbenă, trebuie să pună mîna pe ea. Trebuie să se chivernisească. Ar fi prea de tot să i se spulbere şi acum visul! Îşi înălţă aproape ameninţător privirea către crucea mare ţărănească, grosolan cioplită, care atîrna lîngă scrin. Trebuie neapărat să fie proprietar de casă, şi neapărat al casei galbene. Pernreuther, proprietarul ei de acum, era un zgîrciob, un nerușinat, dar jumătate de milion e o sumă frumuşică. Înainte de a se fi dus la întîlnirea cu olandezul, Lechner cercetase din nou casa cea galbenă. Se proţăpise dinaintea ei, pe îndelete, ciocănise zidurile, pusese mîna pe vechea placă de bronz de la poartă. Urcase treptele joase, pipăise parmaclîcul, se uitase, cu de-amănuntul, la plăcuţele cu numele chiriaşilor, patru din porţelan, două din email, două din alamă, aşa cum se uita pe vremuri la lucrurile pe care avea de gînd să le fotografieze.

Zăbovind acum noaptea în dugheana iluminată, dinaintea scrinişorului, în papuci şi cu mantaua de culoare cafenie pe umeri, bărbatul în pragul bătrîneţii simţi că îngheaţă. Şovăi totuşi să stingă lumina. Îşi scărpină barbetele blonde-roşcate, continuînd a privi scrinul cu ochii săi cu ape albastre, înverşunaţi, uimiţi, înfundaţi în orbite. Mîine seară, el, Lechner, are să stea aici, în dugheana din Unteranger, în timp ce scrinul n-are să mai fie aici. Era un gînd de neîndurat. Multe case existau pe lume, iar în oraşul München 52 000; dar scrinul era fără pereche, era unic.

— Lua-l-ar naiba de olandez neghiob! înjură el, oftînd, în timp ce păşea spre odaia caldă.

Se ghemui din nou în jilţul cu spetează înaltă, cumpăni iar, pentru a treia oară, ceea ce mai cumpănise. Dacă vinde scrinul, e în cîştig. Şi dacă pierde ocazia de a-l vinde, tot în cîştig e. Chibzui: da, da, greu de luat o hotărîre, şi răgazul e tare scurt. Mîine, în zori, ori se duce la olandez, ori se duc pe apa sîmbetei visurile sale cu casa cea galbenă. Chibzui că ziua bună se cunoaşte de dimineaţă şi că alt prilej mai fericit ca să se chivernisească nu i se va ivi. Se gîndi, de asemenea, că nu mai este tocmai tînăr. Şi că trebuie să baţi fierul cît e cald. Văzu cu ochii minţii cum se va înfiinţa în faţa chiriaşilor din casa cea galbenă, în haina sa neagră, din stofă pufoasă, pentru a li se recomanda drept noul proprietar. Apoi, cum va aduce la cunoştinţa clubului său „Popicarii veseli" cumpărarea casei. Se vor preface că le pare bine, dar toţi or să crape de ciudă;

are să le stea ca un ghimpe, vor strîmba din nas, pizmuindu-l cumplit.

Negustorul de mobilă veche Cajetan Lechner se ridică, gemînd, se îmbrăcă. Iată ce înseamnă să ai copii ! Trebuie să umbli prin noapte de iarnă, în ger, dacă vrei să-ţi descarci sufletul. Se îndreptă spre clubul său de popice cu gîndul să păstreze pentru sine povestea cu scrinul şi cu cumpărarea casei ; căci dacă le va spune popicarilor veseli, îl vor lua peste picior.

Pînă la urmă, le spuse şi ei îl luară peste picior.

Bău vîrtos în seara aceea, şi în drum spre casă îl înjură amarnic pe fiu-său, pe Beni, puşlamaua, cîinele roşu. Cînd ajunse în antreul locuinţei sale auzi răsuflarea lui Beni care dormea. Nu aprinse lumina ; deşi era afumat, nu glumă, îşi scoase cizmele de cauciuc, să nu-l trezească pe băiat şi se vîrî tiptil în pat. Pe jumătate adormit, mormăi încet de tot, din gîtu-i guşat, vechea melodie : „Nu fi proastă, bătrînico !"

18

O fabrică de ceramică

La München, după căsătoria lui Krüger, Johanna încerca să se apuce iar de meseria ei. La Garmisch simţise arzătoarea dorinţă de a se aşeza în faţa aparatului, aşteptînd acea clipă jinduită şi totodată temută cînd din trăsăturile scrisului răsare imaginea aceluia ce a scris. Dar acum, în camera ei din totdeauna, înconjurată de lucrurile trebuincioase muncii, biroul, aparatul, cărţile de grafologie, găsi totul gol şi searbăd, şi tot aşa se găsi mai cu seamă pe sine. Îşi aminti glasul insinuant al lui Geyer, cînd o întrebase : „Da, ce justificare aveţi ?" îşi aminti nerodul lui clipit din ochi şi răspunsul ei prompt : „Mă voi mărita cu el". Încercă să-şi închipuie faţa lui Jacques Tüverlin, cea a mătuşii Ametsrieder, a celor care locuiau la Palace-Hotel din Garmisch, cînd vor afla din ziare de măritişul ei. „Cred că am făcut-o boacănă", îşi spuse ea de cîteva ori, în timp ce deasupra nasului i se iviră cele trei cute verticale.

— Cred că am făcut-o boacănă de tot, spuse în cele din urmă cu glas tare, împotriva obiceiului ei.

În următoarele două zile respinse o seamă de comenzi, de fapt neîntemeiat, se ocupă fără tragere de inimă de probleme teoretice. Se nimeri cît se poate de bine că domnul Hessreiter o pofti pentru a doua oară să-i viziteze fabrica.

„Întreprinderile de ceramică din Germania de Sud Ludwig Hessreiter şi fiul" erau adăpostite în afara oraşului, într-o hardughie roşie, urîtă. Domnul Hessreiter o conduse pe Johanna prin sălile de proiectare, prin birouri, prin halele maşinilor, prin ateliere. În fabrica domnului Hessreiter lucrau mai ales fete, o grămadă de fetişcane pricăjite, de cincisprezece-şaptesprezece ani. Hardughia era îmbîcsită de o duhoare acrişoară. În ateliere, mirosul era atît de înecăcios şi de pătrunzător, încît Johanna se întrebă cum şi l-ar putea scoate din haine şi din piele oamenii aceştia. În timp ce treceau prin fabrică, domnul Hessreiter trăncănea, nu-şi lepădase blana, deşi era cald. În birouri, cînd şeful şi vizitatoarea dădură să plece, personalul răsuflă uşurat, de-a dreptul nepoliticos.

La urmă, domnul Hessreiter îi arătă Johannei magaziile. Aici erau adunate laolaltă felurite „opere de artă", cele mai multe pentru a fi trimise în străinătate : fete, scoţînd cu urciorul apă din izvoare, cerbi şi căprioare, pitici cu bărbi uriaşe, trifoi de dimensiuni de necrezut, şi deasupra lor fecioare despuiate, neprihănite, cu aripi de libelulă, cocori în mărime naturală cu scobituri pentru aşezarea unor glastre, gigantice ciuperci roşii şi albe. Fiecare figură în sute, în mii de exemplare, o nemaipomenită îngrămădire, ce răspîndea un miros acrişor. Johanna se uită în jurul ei, adulmecă indispusă ; priveliştea şi mirosul o buimăciră, un simţămînt penibil făcu să i se întoarcă maţele pe dos. Domnul Hessreiter spunea vrute şi nevrute, lua totul în derîdere, îi înfăţişa cît de nostim s-ar rîndui aceste lucruşoare în apartamentul unui oarecare provincial de la antipozi, în grădina unui fermier american, printre globuri de sticlă colorate. Cu bastonul său cu măciulie de fildeş atingea un obiect sau altul. Observaţiile lui erau de-un umor sănătos. Martin Krüger n-ar fi putut lua mai savuros în rîs năstruşnicele plăsmuiri.

După vizită, Johanna vru să se întoarcă acasă, dar domnul Hessreiter se împotrivi. Voia să-i mai arate un rînd de schiţe, proiecte îndrăzneţe ale unui tînăr artist necunoscut, îndeosebi o suită din ceramică, intitulată „Luptă de tauri". Cît priveşte latura tehnică, aceste obiecte nu sînt lesne de făurit, lămuri el. Şi nici nu reprezintă o afacere strălucită. În timp ce îi arăta ceea ce îi place la aceste proiecte, se înflăcără. Îi explică energic că îi va înlesni tînărului sculptor să-şi croiască drum. Păcat că, la nouăzeci şi nouă de scorneli lipsite de gust, poţi cel mult o dată să ajuţi la înfăptuirea unui asemenea lucru. Johanna rămase tăcută şi la întoarcere nu rosti decît unele fraze banale. Nu fusese în stare să primească la fel de senin ca domnul Hessreiter hardughia cu aerul atît de înecăcios că-ţi tăia răsuflarea, şi cu mincinoasele ei plăsmuiri ; pesemne că-i lipsea simţul umorului pentru asta. Domnul Hessreiter răspîndea izul acrişor ce domnea în fabrica sa.

Cînd se întoarse acasă se bucură găsind telegrama doctorului Pfisterer care o anunța că principele moștenitor Maximilian este așteptat pentru zilele următoare la Garmisch, și o sfătuia ca nu cumva să scape prilejul. Luă trenul în aceeași zi. Ajunse către seară, se ciondăni, scurt și zdravăn, cu mătușa Ametsrieder, care aflase de căsătoria ei din ziare, apoi mîncă de una singură, în cameră.

Dimineața, pe patinoar — fără să dea dovadă de cine știe ce măiestrie, îi făcea plăcere să patineze — se trezi nas în nas cu Jacques Tüverlin.

— Alo ! o întîmpină el, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic într-o anume seară la restaurantul lui Pfaundler, cînd Johanna se ridicase furioasă de la masa lui și plecase.

Fără multă vorbă, o pofti să ia dejunul cu dînsul. Iar Johanna, fără a pomeni un cuvînt de seara aceea, primi. Voioasă, se așeză lîngă el, în timp ce Tüverlin o privea vesel cu ochii lui aproape fără sprîncene. În bună înțelegere, isprăviră în micul local de dejun de pe patinoarul Garmisch masa pe care o întrerupseseră la München.

Hessreiter o fi avînd părțile lui bune ; dar era în el ceva de nepătruns, tulbure, căruia Johanna i se împotrivea, adăugîndu-se la aceasta amintirea izului acrișor-scîrbos al fabricii sale. Cercetînd chipul spîn, caraghios, al lui Tüverlin, privind trupul lui mlădios, fără pic de osînză, mîinile osoase, acoperite cu păr roșcat, putea să vorbească fără nici o reticență. Aveai de-a face cu un om cu mintea deschisă, la locul lui, cu care te puteai înțelege fără să bați cîmpii. Era bine, după atîta vreme, să stai lîngă el, simțea că amîndoi sînt din același aluat.

În timp ce înghițea cu poftă și mijea tihnit ochii la soare, îi povesti că e hărțuit de unele mici neplăceri. S-au iscat neînțelegeri între fratele lui și dînsul în privința participației la hotelul din Geneva pe care-l moșteniseră. Era tras pe sfoară, ce mai încolo-ncoace, de fratele său. Probabil că nu va mai putea trăi fără să se sinchisească de treburile bănești, ca pînă acum. Dar se părea că faptul acesta nu prea îi dădea bătaie de cap. Pînă una alta, locuia într-o căsuță, sus, în pădure. Venea deseori la vale, pe schiuri, chiar și seara, îmbrăcat în smoching sau în frac, cu pantofii de lac atîrnați peste umăr. Istorisea cu vocea sa ascuțită, hîrșîită, fără să se vaiete de nimica, își sorbi cu plăcere vermutul. Ochii cenușii, dîrzi ai Johannei îl iscodiră cu însuflețită voioșie din ce în ce pînă-n tălpi. Fata îi plăcea mult, și i-o spuse.

Scurt timp după aceea, scriitorul Tüverlin se muncea din greu pe terenul de schi de la Hocheck. Se simțea sigur pe tălpicile lui și schia binișor, dar după cum îl tăia capul. Tot urcînd și coborînd, se străduia să-și însușească un anumit stil, să-și dea seama de fo-

loasele şcolii de la Arlberg [1], asupra cărora nu se prea dumerea. Răbdător, vesel şi plin de zel discuta cu profesorul de schi, iar rîsul său răguşit răsuna deasupra întregului cîmp acoperit de zăpadă. La căderile sale fără număr nimeni nu se veselea mai mult decît el însuşi.

Johanna se simţea minunat. Odelsberg se afla în urma ei. Se aflau în urma ei şi frămîntatul, mohorîtul Martin Krüger, şi fanaticul doctor Geyer. Domnul Hessreiter, melancolic, de nepătruns, o privea mustrător cu ochii lui învăluiţi ; de-abia găsea timp pentru el. Făcea excursii pe schiuri cu Jacques Tüverlin, îl însoţea la „Pudrieră", îl vizita în căsuţa lui din pădure, ba chiar, înfierată de mătuşa Ametsrieder, lua deseori masa cu el, la hotel. Stăteau de vorbă, îndelung şi fără să-şi ascundă nimic. Dar Johanna nu pomenea de cazul Krüger ; nici de faptul că se măritase cu Krüger nu pomenea, şi habar n-avea dacă Tüverlin aflase despre asta din ziare.

19

David [2] cîntă în faţa Regelui Saul [3]

Inginerul Kaspar Pröckl păşea cătrănit, nebărbierit, încălţat cu ghete puţin potrivite, prin mîzga alcătuită din ploaie, zăpadă şi noroi, de pe strada principală a staţiunii climaterice de iarnă Garmisch-Partenkirchen. Ziarele nu întrecuseră măsura ; această localitate trîndavă, a huzurului, în mijlocul purulentei mizerii obşteşti era o sfidare. Călătorise după-amiază, de ajuns de greu, pe şosele alunecoase, desfundate, prin zăpada care se topea. Avusese şi o pană neînsemnată, caraghioasă, pe care o reparase la Weilheim, certîndu-se cumplit cu acest prilej, cu mecanicul. Dacă nu s-ar fi lăsat îmblînzit de dialectul în care îi vorbise, omul din Weilheim l-ar fi învăţat minte pe individul cu înfăţişare întunecată şi ciudată, cu obraz osos, care nu arăta deloc a bavarez.

Curată prostie că venise pînă aici ! Directorul Otto de la „Uzinele de automobile din Bavaria" îi spusese, un pic acru, că baronul

[1] Regiune în Tirolul austriac, renumită pentru terenurile sale de schi.

[2-3] Personaje biblice : *David*, rege al evreilor (aprox. 1010—970 î.e.n.) autor al *Psalmilor* şi vestit cîntăreţ din harfă ; *Saul*, rege al evreilor (aprox. 1030—1010 î.e.n.), care conform legendei biblice, l-ar fi chemat pe David la curtea sa să-i cînte din harfă spre a-l mîntui de un duh rău.

Reindl ar dori să stea de vorbă cu el şi îl roagă să poftească, dacă are prilejul, la Garmisch, la Palace-Hotel, unde dînsul va sta opt pînă la zece zile. Ei şi, de asta trebuia să gonească pe nerăsuflate într-acolo, ca un cîine cînd îl fluieri, ca un linge-blide oarecare? Posomorît, tare caraghios în hainele sale neîngrijite, păşea în seara ce abia se lăsase prin staţiunea climaterică elegantă, tihnită. Zăpada şi lămpile cu arc voltaic răspîndeau o lumină neplăcută. Din cafenele, din hoteluri, răzbătea muzica de jaz a ceaiurilor dansante. Cînd întrebă la Palace-Hotel de baronul Reindl, personalul de primire, băieţii de serviciu îl măsurară, batjocoritori şi plini de curiozitate, pe individul suspect în scurta de piele jerpelită, pătată de transpiraţie.

Dar, să vezi şi să nu crezi! Domnul baron Reindl era acasă şi îl primi neîntîrziat. Îi spuse confidenţial tînărului său inginer că a avut la Garmisch întrevederi cu cîţiva domni americani şi francezi. Există în ceasul de faţă oarecare şanse să poată fabrica automobilul în serie al lui Pröckl. Mătăhălos, îmbrăcat într-un halat bogat, liliachiu, în picioare cu papuci de piele, plaţi, subţiri, al Cincilea evanghelist măsura camera de la un capăt la altul. Uriaş, cu ochii bulbucaţi, căprui, capul cu părul negru pana-corbului se ridica deasupra halatului liliachiu. Era tare cald în odaie. Domnul von Reindl îl invită pe Pröckl să-şi dezbrace scurta de piele. Sună să se aducă ceaiul. Se întinse pe canapea; între el şi inginer era o mesuţă elegantă. Ţeapăn, stîngaci, deşiratul Pröckl sta în faţa uriaşului tolănit.

În timp ce asculta lămuririle tehnice, zorite, cam din topor, ale inginerului, domnul von Reindl îşi mesteca ceaiul cu linguriţa. Dădea leneş din cap de cîte ori Pröckl năpustea asupra lui acel repezit „Vă daţi seama", răsfoia o carte groasă, îşi privea palmele care pe deasupra aveau pielea întinsă, iar pe dedesubt erau cărnoase, morfolea cozonac, nu căuta deloc să ascundă că e distrat. Pröckl băgă de seamă îndîrjit cît de puţină atenţie îi acorda patronul său.

— Doriţi să citiţi sau să mă ascultaţi? întrebă el tăios.

Fără să pună cartea la o parte, domnul von Reindl răspunse politicos:

— Doresc să beau ceai.

Sună şi porunci fetei care intrase să stingă un bec-două, pentru că ar fi prea multă lumină. Pe Pröckl îl enervă faptul că omul era atît de leneş, încît nu se obosea să facă nici măcar un lucru atît de mărunt. Tăcu un răstimp. Domnul von Reindl sorbi cîteva înghiţituri din ceaiul în care pusese mult zahăr, dar Pröckl, deşi mai simţea încă frigul în oase, nu se atinse de ceaşcă. Apoi, pe nepusă masă, cu vioiciune, al Cincilea evanghelist spuse:

— N-ai vrea să-mi cînţi unele din baladele dumitale?

Lucru ciudat, Pröckl nu se împotrivi. Nu spuse : „Pentru asta m-ai cărat încoace ?" sau ceva asemănător. I se păru mai curînd că nu făcuse decît să aştepte invitaţia, ba chiar că nu bătuse drumul pînă la Garmisch decît ca să-i cînte celui de-al Cincilea evanghelist baladele sale.

Spuse aşadar :

— Nu prea merge. Pentru asta e nevoie de banjo sau de ceva asemănător.

Domnul von Reindl răspunse cu însufleţire :

— Vai, dar asta-i o nimica toată, şi dădu cuvenita poruncă.

Trecură zece minute pînă să i se facă rost de instrument, şi zece minute aşteptară amîndoi, în tăcere, amîndoi arzînd de nerăbdare să vadă ce are să se întîmple.

Cînd fu adus instrumentul, Pröckl păşi spre uşă şi stinse toate luminile. Apoi se aşeză în mijlocul încăperii şi începu să-şi recite baladele, limpede, obraznic, cu glas ţipător, urîcios, în dialect neizmenit, zgomotos, însoţit de zuruitul banjoului. Iar aceste balade glăsuiau despre întîmplări de fiece zi ale omului mărunt, văzute cu simţămintele poporului din marele oraş, văzute ca niciodată pînă acum, tăios şi răutăcios, cu izul obrăzniciei, emoţionînd fără să le pese de nimic, spuse ca niciodată pînă acum. Omul cu halat liliachiu sta lungit pe divanul său, urmărind fiecare nuanţă a interpretării, cînd boltindu-şi buza de sus cu mustaţa strălucitor de neagră, cînd lăbărţîndu-şi faţa fălcoasă, un amestec de indignare, dispreţ, laudă, nemulţumire, desfătare. Inginerul Pröckl îşi pironi privirea asupra lui, îi azvîrli zbierînd versurile, în obrazul îngrijit, rotofei. Pe urmă trase spre dînsul un scaun caraghios, aurit, îl aşeză în mijlocul camerei, fără altceva în jur, în plină lumină, aşa că i se vedea fiecare firicel pe chipul costeliv, nebărbierit, luă loc, obraznic, strengăreşte, în haina sa mînjită, întorcînd înăuntru tălpile de cauciuc ale pantofilor cafenii, jerpeliţi, şi murdărind covorul cu noroiul de pe ele. Omul cu halat liliachiu asculta nemişcat, doar faţa cînd i se întindea, cînd i se destindea, şi privea cu ochii bulbucaţi la tînărul Pröckl, la gîtul lui firav, cu mărul lui Adam mare, care se sălta deasupra gulerului cămăşii nescrobite, colorate.

Cineva bătu în uşă. Domnul von Reindl nu se sinchisi defel. Nepăsător, Pröckl continua să zbiere. Deodată, în mijlocul unui vers, omul în halat liliachiu spuse, fără să se mişte, încet, dar lămurit de tot, ca să fie auzit :

— Mai puţină lumină, dacă se poate !

Inginerul Pröckl curmă numaidecît cîntecul, dar rămase nemişcat şi spuse :

— Sunaţi să vină slujnica.

Domnul von Reindl răspunse :

— Mulţumesc.

După o tăcere scurtă, Kaspar Pröckl întrebă :

— O să fabricaţi automobilul meu în serie ?

— Nu cred, răspunse iar domnul von Reindl prevenitor, ridicîndu-se pe jumătate.

— Vă rog să-mi primiţi demisia, spuse Kaspar Pröckl.

— Ţi-o primesc, spuse al Cincilea evanghelist. Dar nici nu te-ai atins de ceaiul dumitale, adăugă el mustrător ; nădăjduiesc că vei lua cina cu mine.

— Nu cred, răspunse Kaspar Pröckl.

Grijuliu, puse instrumentul de coarde într-un colţ.

— Unde mi-e scurta ? întrebă el.

Domnul von Reindl sună. I se spuse că scurta domnului se află la garderobă. Domnul von Reindl se ridică, se îndreptă cu pasul lui zvîcnit şi sprinten spre un dulap, scoase un volum legat în piele, de format mare. Era o ediţie de lux a sonetelor lui Shakespeare.

— Îmi îngădui să ţi-l fac cadou ? îl întrebă el pe inginer.

Kaspar Pröckl apucă volumul arătos, fără multă vorbă, cu gîndul aiurea.

— N-a apărut cumva un tiraj special al baladelor dumitale ? întrebă domnul von Reindl.

— Da, răspunse Pröckl, în douăzeci de exemplare.

— Aş putea primi un exemplar ? întrebă domnul von Reindl. Îţi ofer o sută de lire sterline pe el.

Iar în ziua aceea o sută de lire sterline făceau 107 068 de mărci. La München, o pîine costa opt mărci, un funt [1] de cacao douăzeci şi patru de mărci, o jachetă tiroleză arătoasă trei sute şi cincizeci de mărci, un costum bărbătesc obişnuit trei sute şaptezeci şi cinci pînă la şapte sute douăzeci şi cinci de mărci, pardesie de damă se găseau de la o sută nouăzeci de mărci în sus. Pentru o sută de lire sterline se putea cumpăra o casă. Bărbatul liliachiu de pe divan sta nemişcat, privindu-l pe inginer cu ochii săi căprui, tulburi, şi aşteptînd un răspuns. Dar Kaspar Pröckl nu răspunse nimic.

Cătrănit, după ce îl părăsise pe Reindl, zăbovi în hol. Ar fi făcut bucuros cale întoarsă încă în aceeaşi noapte ; dar şoselele prinseseră un polei cu totul neplăcut pentru maşină. Aşa că, avînd bani pe sponci, se văzu silit să rămînă la ultraelegantul Palace-Hotel, întrucît acolo domnul von Reindl urma să-i achite nota. Era o vită încălţată că-şi dăduse demisia. Anni, prietena lui, are să-l certe straşnic cînd o să afle ce tîmpenie a făcut. Şi maşina va

[1] Măsură de greutate egală cu aproximativ 0,5 kg.

trebui s-o dea înapoi fabricii, dacă pleacă. Măcar să fi luat suta de lire sterline ! O să-i trimită, totuşi, lui Reindl un exemplar din tirajul special al baladelor şi pur şi simplu va păstra maşina, în locul sutei. Îl scoteau din sărite femeile pe jumătate goale care păşeau prin hol şi aveau atîrnaţi de trupul lor nerod banii pentru întreţinerea unei familii întregi. Morocănos, privi cu ochii înfundaţi în orbite bărbaţii în costum negru de seară, aşa cum cerea tipicul păturii stăpînitoare, şi care îşi întindeau gîtul şi-şi scoteau înafară pieptul din cămăşile şi gulerele scrobite, nepractice, nesănătoase. Îi trecu prin minte să-i facă o vizită Johannei Krain. Dar o zări de departe, fără ca ea să-l observe, cum străbătu hotelul la braţul unui asemenea ins în negru şi alb, îmbrăcată şi ea în rochia de seară a marii burghezii, dată cu pudră, şi renunţă să-i mai vorbească.

Luă masa într-o mică încăpere mai ferită, un soi de bodegă, menită localnicilor, în aşa-numita „adăpătoare", şi se ciorovăi zdravăn pentru că nu voiseră să-l creadă pe cuvînt că domnul von Reindl îi plăteşte consumaţia. Răcorindu-se niţel în felul acesta, se mută într-o cafenea, se aşeză, trase fum după fum. Răsfoi ziarele. Ceru ziarul „Rote Fahne" [1], o gazetă berlineză, de extremă opoziţie. Spre surprinderea lui, „Rote Fahne" se afla în local. O citeşte, însă, tocmai acum domnul de dincolo, din colţ, îi spuse chelnerul. Kaspar Pröckl văzu că domnul din colţ citea alt ziar, dar că grămădise un maldăr în jurul lui. Se duse întins la el şi întrebă dacă „Rote Fahne" e liber.

— Nu, răspunse domnul cu o voce ascuţită, hîrşîită.

— Cînd va fi liber ? întrebă Kaspar Pröckl.

Domnul se uită la el, clipind des din ochi şi spuse vesel :

— S-ar putea într-un ceas, s-ar putea în două.

Kaspar Pröckl îl măsură cu privirea pe acest domn şi văzu un cap colţos, roşcovan, un obraz spîn, boţit, pe un trup lat în spete, vînjos. Dar Kaspar Pröckl, cătrănit la culme, dorea să se descarce ; cotrobăi, în pofida primejdiei vădite, în maldărul de ziare, ca să şi-l scoată pe cel căutat. Cu mîna lui moale, domnul prinse de celălalt capăt suportul de ziar. Kaspar Pröckl înşfăcă tocul suportului şi ridică braţul liber.

— Nu vă sfătuiesc, spuse domnul cu vocea sa veselă, hîrşîită, fără a-l slăbi cît de cît din ochi pe Kaspar Pröckl. Dacă nu vă pricepeţi la jiu-jitsu n-aveţi nici o şansă.

Cîntărindu-l din ochi, lui Kaspar Pröckl i se păru că are dreptate.

[1] Organul central de presă al spartachiştilor (1917—1918) şi apoi al Partidului Comunist German (1918—1933), întemeiat de *Karl Liebknecht* şi *Rosa Luxemburg*.

— De altfel, la ce vă trebuie ziarul acesta ? urmă domnul. Dacă vă preocupă în mod serios problemele politice, atunci luaţi loc la masa mea şi citiţi-l aici.

Lui Kaspar Pröckl îi plăcu individul, aşa că se aşeză lîngă el. Domnul îi întinse politicos ziarul, se uită cu coada ochiului la ceea ce citea Kaspar Pröckl, văzu că era un articol despre funcţia muzeelor de artă în statul bolşevic.

— Nu găsiţi, întrebă el, că individul scrie prostii ?

Pröckl, burzuluindu-se, replică :

— Mă tem că nu există nici măcar o duzină de oameni în stare să spună ceva cu cap despre asta. E tărîm necercetat.

— Am pierdut un an, orăcăi voios domnul, ca să-mi dau seama că marxismul are noimă pentru mine, şi încă un an, ca să descopăr că nu are nici o noimă pentru mine.

Cu ochii săi înfundaţi în orbite, Kaspar Pröckl îi aruncă un crîmpei de privire scrutătoare, apoi citi mai departe ziarul.

— Greutatea pentru mine, urmă Tüverlin, constă în faptul că stau între clase. Cu alte cuvinte, sînt scriitor.

— Nu vreţi, în sfîrşit, să mă lăsaţi să-mi citesc în linişte ziarul ? spuse întunecat, dar încet, Kaspar Pröckl.

— În prezent sînt de părere, orăcăi voios domnul, că imboldul cel mai desluşit al acţiunilor mele este hazul. Hazul curat, mă-nţelegeţi ? Există o renumită glorificare a hazului într-o piesă de teatru antică. Hazul e conceput în ea ca un soi de încrucişare şi de răscruce a înţelepciunii civilizatoare, cu ajutorul pornirilor fireşti. Piesa aparţine unui bărbat cu numele de Euripide şi se intitulează *Bacantele*. Întîmplător o cunoaşteţi ?

— N-o cunosc, răspunse Pröckl, punînd la o parte ziarul, dar sînt de acord că articolul acesta este un mare spanac.

Îl privi pe omul care sta la aceeaşi masă, cu mai multă atenţie.

— Ce prostii aţi mai îndrugat despre haz şi despre sociologie ?

În felul acesta, scriitorul Jacques Tüverlin şi inginerul Kaspar Pröckl se treziră într-o însufleţită discuţie despre marxism.

— Sînteţi omul cel mai nelogic pe care l-am întîlnit vreodată, spuse în cele din urmă domnul Tüverlin, aprobator.

Făcu o comandă serioasă de alcool, îl sorbi cu plăcere, şi Pröckl, împotriva deprinderii sale, îi ţinu hangul. Cei doi bărbaţi sporovăiră tare de tot, Pröckl cu vocea sa stridentă, ţipătoare, Tüverlin cu a sa hîrşîită, aşa încît ceilalţi priviră spre ei indignaţi, stingheriţi, amuzaţi. Pröckl lovi în cîteva rînduri în masa de marmură, cu cărţoiul legat în piele ce cuprindea sonetele shakespeariene, cadoul capitalistului Reindl. Vorbiră despre concepţia materialistă a istoriei, despre ideologie burgheză şi ideologie proletară, despre existenţa parazitară a artistului în societatea contemporană. Despre

migrațiunea popoarelor în plină creștere, despre încrucișarea civilizației europene cu cultura asiatică, despre izvoarele greșelilor unui sistem de gîndire, întemeiat numai pe factori sociologici. Vorbiră cu aprindere, însuflețiți, băură vîrtos, și din cînd în cînd unul îl mai asculta și pe celălalt. În cele din urmă, domnul Tüverlin ceru o carte poștală, și pe masa de marmură udă, lipicioasă a cafenelei „Werdenfels" domnul Jacques Tüverlin, în clipa de față la Garmisch-Partenkirchen, îi scrise o carte poștală domnului Jacques Tüverlin, în clipa de față la Garmisch-Partenkirchen Palace-Hotel, cu următorul cuprins: *„Dragă domnule Jacques Tüverlin, nu uita niciodată că nu simți nevoia să te sprijini pe cineva și că, prin urmare, nu-ți este de trebuință conștiința de clasă. Nu uita niciodată că nu ai altă menire decît să te exprimi pe dumneata și numai pe dumneata. Cu sinceră admirație, prietenul dumitale cel mai devotat, Jacques Tüverlin."* Cînd cafeneaua se închise, ieși la iveală că locuiau la același hotel; căci, cu timpul, domnul Tüverlin găsise că nu-i era prea lesne să se lupte mereu cu zăpada ca să coboare din casa de pe culme și să se întoarcă iarăși sus. Îl invită pe Pröckl să mai vină în camera sa. În noaptea friguroasă străbătură drumul scurt pînă la hotel. Ajunși acolo, Jacques Tüverlin trebui să facă puțin cale întoarsă; uitase să pună la cutie cartea poștală. Stătură de vorbă o grămadă în camera lui Jacques Tüverlin, pînă cînd vecinii se plînseră din ce în ce mai hotărît de zbieretele lor. Își aruncară vorbe de ocară, fără să ajungă la vreun rezultat. Cînd se despărți de Tüverlin, deși avusese de gînd să se întoarcă dis-de-dimineață la München, Kaspar Pröckl hotărî să-și prelungească șederea la Garmisch pînă după-amiază și stabili o întîlnire cu scriitorul, pentru a continua discuția.

20

Și totuși: nimic nu-i putred în statul Bavaria

După ce îi trimisese Johannei telegrama prin care îi vestea apropiata sosire a principelui moștenitor Maximilian, Josef Pfisterer, scriitor, domiciliat la München, în prezent la Garmisch, în vîrstă de 54 ani, catolic, autor a douăzeci și trei de romane cuprinzătoare, patru piese de teatru și treizeci și opt de nuvele mărișoare, se aștepta să se întîlnească acum des cu ea, la Garmisch. Cînd colo, o vedea mereu în tovărășia acestui plicticos Jacques Tüverlin. Doctorul Pfisterer nu disprețuia oamenii, dar pe acest Tüverlin nu-l

prea înghiţea. Bavarezul cu sîngele fierbinte îşi pierdea cumpătul ori de cîte ori vedea strîmbîndu-se faţa, spînă, boţită, a bărbatului originar din vestul Elveţiei, individul îi alunga plăcerea pe care i-o făcea prezenţa Johannei.

Mai era ceva care îi stîrbea voia bună, principiu al vieţii sale, şi anume cazul Krüger ; la o cercetare mai atentă, devenea din ce în ce mai suspect ; era greu să-i găseşti altă explicaţie decît cea a unei conştiente încălcări a legii. El credea în poporul său, credea în bavarezii lui. Îl îmbolnăvea gîndul că trebuie să se îndoiască de dreptatea pe care o împărţea afabilul preşedinte de tribunal Hartl. Klenk chiar, zdravăn ca un copac, să fie cu adevărat un nelegiuit cinic, în stare să trimită la puşcărie pe un om de valoare numai pentru faptul că ideile acestuia nu-i erau pe plac ? De necrezut. Dar trebuia totuşi să se gîndească la asta, ajunsese o obsesie pentru el, îşi încovoia grumazul gros, îşi repezea capul mare, cu bucle bogate, cu ochelari pe nas, împotriva unui lucru nevăzut. Inima nu-i fusese niciclnd prea zdravănă ; avea crize de sufocaţie mai des decît altădată şi lumea i se părea mai întunecată.

Acum, ca şi-n alte dăţi, se ciondănea iritat cu doctorul Matthäi. Bărbatul butucănos, cu monoclu, cu mutră răutăcioasă, de mops, cu faţa brăzdată de cicatrice, nu se simţea în apele lui la Garmisch. Ducea dorul casei sale de pe malul lui Tegernsee, al vînătorii, al zăvozilor, al coarnelor de cerbi, al pipelor, al pădurarului, al ţăranilor săi, molcomi, şireţi. Dar era subjugat de Insarova. Studiase medicina, avea concepţii despre femei cu totul lipsite de poezie, întemeiate pe grosolană fiziologie, făcea glume piperate despre orice legătură de natură erotică. Rusoaica plăpîndă se uita la el cu ochii ei migdalaţi, îşi umezea colţurile gurii, rostea cugetări subţiri, pe care bavarezul le respingea considerîndu-le literatură ieftină, de cel mai prost gust, afectată. Dar nu pleca. Îi trimitea dansatoarei, parcă în ciuda lui însuşi, ciocolată, flori, fructe. Era mînios pe toată lumea. Îl trata pe Pfaundler ca pe un gunoi, îl făcea cu ou şi cu oţet pentru că nu o punea îndeajuns în lumină pe Insarova.

Pfisterer, altminteri om paşnic, îi căuta ceartă cu lumînarea. Amîndoi bărbaţii îşi împroşcau reciproc cu noroi viaţa, opera, trupul şi sufletul. Ironia doctorului Matthäi era mai crudă, mai tăioasă, dar şi doctorul Pfisterer ştia întocmai unde putea fi atins celălalt. Îi povestea de rămăşagurile ce se puneau pe seama lui, precum că n-o să-şi atingă ţinta la Insarova şi că, oricît de mulţi izbutiseră s-o aibă, nimeni nu voia să facă prinsoare că şi el va izbuti. Doctorul Matthäi îşi sorbi berea, îi pufăi celuilalt în faţă, îi dădu să înţeleagă că, chiar dacă l-ar scoate pe Krüger din puşcărie, el, Pfisterer, tot nu va izbuti să se culce cu Johanna Krain. Cei doi

bărbaţi în pragul bătrîneţii, greoi, şedeau unul lîngă celălalt, gîfîind, repezindu-şi frunţile unul împotriva celuilalt.

Pe Pfisterer îl rodea să fie bănuit că de dragul femeii se bate să i se facă dreptate omului Krüger. Stătea cu manuscrisul în faţă. Alteori, scrisul îi ţîşnea din adîncul inimii. Se bucura cînd firele acţiunii se împleteau subtil şi palpitant. Dar azi întîmplările erau îndărătnice, asprimile nu se mlădiau. Nu poţi spulbera ticăloşia ca praful. Nu e chip să rotunjească azi cu bucuria, uşurinţa, convingerea de altădată, soarta blîndei ţărăncuţe Vroni care, oploşită la oraş, nesocotită acolo, este totuşi, pînă la urmă, descoperită de un pictor drept un mare talent, arătată în lumina cuvenită şi luată de nevastă de dînsul. Îl stinghereşte faţa lată, arsă de soare a Johannei, cu cele trei cute deasupra nasului ei în vînt, vioi, şi ochii cenuşii, mînioşi. Nu, din păcate, nu de dragul femeii îl preocupa soarta lui Krüger. Ar fi preferat să fi fost la el ceva în neorînduială ; s-ar fi putut căi, s-ar fi putut îndrepta. Dar aşa, însemna că în ţara sa ceva nu era în bună rînduială. Îndoielile care îl măcinaseră atunci cînd tihniţii lui bavarezi făcuseră revoluţie îl rodeau acum şi mai vîrtos. Pe lume domnea nedreptatea, domnea şi în ţara sa. O vezi cum se lăfăie sub soare, spusese cineva. O auzi cum urlă şi nu-i vii de hac. Nu, în treaba asta trebuie să dea şi el o mînă de ajutor.

Pofta de mîncare îi pierise, accesele de astm se înmulţiseră. Umbla mohorît şi cu gîndurile aiurea, se purta aspru cu nevasta sa prietenoasă, îndatoritoare, aşa că femeia durdulie nu mai ştia ce să creadă.

Toţi, el, Matthäi, Hessreiter, petrecîndu-şi din nou vremea la Garmisch, erau porniţi împotriva lui Tüverlin. Dezinvoltura sa, lipsa de seriozitate, îngăduinţa ieftină cu care renunţa nepăsător la o teză dacă nu era pe placul interlocutorului, purtările lui de-o elegantă neglijenţă, îi supărau pe bavarezi. E un purice, uşurel, săltăreţ, spuneau ei. Hessreiter era jignit că nu-i reuşise experienţa cu vizitarea fabricii sale de ceramică. Era scump la vorbă, mormăia monosilabic, făcea mutre că Johanna în mod vădit îl prefera pe Tüverlin : era nerecunoscătoare.

Se legase din nou mai strîns de doamna von Radolny, care făcea figură bună în iarna aceasta la Garmisch. Impunătoare în costumul ei de schi, se antrena pe terenurile de sport, nepretenţioasă şi sigură de ea, de o rumeneală voioasă în gerul însorit. Seara, la dans, în holurile marilor hoteluri sau la „Pudrieră" atrăgea bine-înţeles toate privirile. De la principele moştenitor, căruia îi făcea plăcere tovărăşia ei, se revărsa cîte o rază şi asupră-i. Înţeleaptă, acum ca şi în alte dăţi, o lua sub ocrotirea ei pe Johanna Krain. Cele două femei erau zi de zi împreună. Se puneau în lumină una

pe alta, se scoteau în relief una pe alta, frumuseţea calmă, trupeşă, arămie, a Katharinei şi cea proaspătă, dîrză, a Johannei.

A durat mai bine de o săptămînă pînă cînd doamna von Radolny şi doctorul Pfisterer au obţinut încuviinţarea principelui moştenitor de a o primi pe Johanna. Însoţită de Pfisterer, se duse la vila unde locuia Maximilian. Fără să nutrească cine ştie ce nădejdi. Fu cu atît mai plăcut dezamăgită de compătimirea fără ifose, inimoasă, a principelui moştenitor. Cei trei bavarezi şedeau unul lîngă celălalt, prinţul, femeia, scriitorul, şi se sfătuiau, în acelaşi grai tustrei, cum ar putea scoate dintr-o situaţie, din păcate de ajuns de încurcată, un bărbat la care ţineau. Cînd îi văzu pe aceşti doi compatrioţi ai lui, femeia curajoasă şi bărbatul cu princiară bunăvoinţă, doctorului Pfisterer îi crescu inima. Îngrijorările i se topiră, respiră uşurat. Revoluţia fusese o epocă păcătoasă ; dar azi, în prezenţa acestor doi oameni, îşi dădu seama că soarta acesteia era pecetluită, că totul e pe cale să se îndrepte din nou. Simţi că va putea, a doua zi, să ducă la bun sfîrşit, destinele Vroniei, fata blondă, plină de viaţă.

După ce plecară de la principe, Johanna era, ca şi Pfisterer, toată numai zîmbet. Ardea de nerăbdare să-i povestească lui Jacques Tüverlin despre această întrevedere, vădit încununată de succes. Nu-i vorbise încă de Martin Krüger, nu-i spusese nimic despre perspectivele ei, despre toată tevatura, despre întrevederea cu ministrul Heinrodt ; nici măcar despre măritişul cu omul Krüger nu suflase o vorbă. S-ar putea foarte bine ca Tüverlin să nu fi aflat nimic. Iar ea tăcuse, fiindcă se simţise un pic caraghioasă în zbaterile ei deşarte pentru Krüger. Nu ducea cumva această luptă cu oarecare diletantism ? Oricum, voia să discute cu Tüverlin despre treaba asta abia atunci cînd va avea să-i împărtăşească fapte mai temeinice, mai de nădejde. Acum, în urma întrevederii cu principele, toată povestea îşi pierduse romantismul întrucîtva ridicol, pe care, nu fără dreptate, Tüverlin îl înfierase pînă atunci. Cîştigase teren. Acum era o plăcere să stea de vorbă, deschis, cu elveţianul despre omul Krüger.

Nu-şi mărturisi, însă, că s-ar putea ca alte cauze s-o fi împiedicat să aibă această discuţie. Martin Krüger nu fusese primul bărbat în viaţa Johannei. Jacques Tüverlin îi plăcea. Cînd privea umerii săi largi, mijlocul subţire, mîinile vînjoase, fulguite de păr, faţa inteligentă, sceptică, înseninîndu-se de cum o zărea, singura oprelişte pentru ea era gîndul la Krüger. La dans, cînd simţea trupul lui Tüverlin, cînd îi ura bun sosit şi cînd se despărţeau reţinîndu-i îndelung mîna, o stînjenea gîndul la bărbatul de după gratii. Ştia că lui Martin Krüger însuşi i s-ar fi părut puţin important, ar fi socotit-o, poate, chiar neroadă, să-i rămînă credincioasă trupeşte ; dar ima-

ginea bărbatului de la Odelsberg se strecura, greu de îndurat, în orice atingere mai intimă cu Tüverlin.

Izbutind să obţină cîte ceva pentru Martin, i se părea că se achitase de o datorie. Pînă atunci, cînd se aflase în tovărăşia lui Tüverlin, se simţise ca un datornic ce prăpădeşte bani cu un al treilea, în timp ce creditorul moare de foame. Acum, gîndul la bărbatul care se plimba printre pomii împrejmuiţi cu zid nu mai însemna vreo opreliştе pentru ea.

Întorcîndu-se de la întrevederea cu principele moştenitor, se descotorosi numaidecît de Pfisterer, apoi se feri de mătuşa Ametsrieder. Îl căută pe Jacques Tüverlin. Îl căută la hotel, pe terenul de antrenament. Cu cît ţinea mai mult căutarea, cu atît mai stăruitor voia să limpezească, în sfîrşit, povestea cu Krüger. Făcuse o prostie că se măritase cu el ; dar era o prostie necesară, răsplătită printr-o mai mare libertate. Toate astea trebuie să i le desluşească lui Tüverlin. Dar ia-l de unde nu-i ! Nu se afla nici pe patinoar, nici în micuţa cafenea „Werdenfels", unde obişnuia să citească ziarele. Cineva îi spuse că, dacă nu se înşelase, îl văzuse pe domnul Tüverlin împreună cu un alt domn pe strada principală ce ducea afară din localitate. Johanna străbătu strada principală, întîlni cunoscuţi, se descotorosi de ei. Merse pînă la periferia localităţii, intră în cele din urmă la cofetăria „Ruja Alpilor". Pe sub ghirlandele de ruje alpine întretăiate de flăcăi cu pălărioare verzi ce ţopăiau un dans tirolez împreună cu fete cu fuste fluturînde, Johanna, cu o ceaşcă de ciocolată cu lapte mai mult albicioasă dinaintea ei, îl aştepta pe Jacques Tüverlin.

21

Funcţia scriitorului

Între timp acest scriitor Jacques Tüverlin se plimba, cam la un ceas depărtare de cofetăria „Ruja Alpilor", pe strada principală, cu inginerul Pröckl. Discutau aprins, fără să bage prea mult în seamă renumitul peisaj de iarnă dimprejur, alunecînd din cînd în cînd pe pojghiţa netedă a omătului întărit. Jacques Tüverlin era în pantaloni bufanţi care, dezvelindu-i pulpele, treceau de genunchi, în cizme cu ţinte, cu tălpi triple, rezistente la zăpadă şi apă, în timp ce Pröckl purta pantaloni lungi ca nişte burlane şi era încălţat în pantofi cu tălpi de cauciuc, nu prea potrivite pentru iarna în munţi. Glasurile bărbaţilor, cel limpede, răstit, al lui Kaspar Pröckl, şi cel leneş, hîrşîit, al lui Tüverlin, răsunau în văzduhul prin care fulguia ; se

întrerupeau ori de cîte ori unul dintre ei aluneca, iscîndu-se numai-decît din nou, căci erau adînc cufundați în discuția lor.

Poruncitor, inginerul Pröckl îi ceru lui Tüverlin să facă literatură combativă, politică, revoluționară, sau nici una. Ce rost ar avea, în epoca celei mai impresionante răsturnări a lumii, să zugrăvești neroadele, măruntele sentimente ale unei societăți muribunde? Să cînți poezia sanatoriilor și a stațiunilor climaterice, în timp ce planeta este sfîrtecată de lupta de clasă? Dacă s-ar pune vreodată întrebarea: „Și ce-ai făcut tu în acea vreme?" ce-ai putea răspunde? Jucărioare erotice, întortocheate, cu mireasma parfumurilor vetuste, răspunzînd exclusiv modei, de neînțeles după zece ani. Ai rămas opac față de semnificația epocii. În timp ce lumea ardea, tu cercetai zvîrcolirile sufletești ale unor mici jivine domestice. Dacă vrea să dăinuie, literatura trebuie să aibă în spate vîntul vremii. Sau, ce să-i faci, n-o să rămînă. Scriitorul are menirea să făurească documente ale timpului. Aceasta este funcția sa. Altminteri existența lui nu are rost.

Acestea erau tezele puse în discuție de inginerul Kaspar Pröckl, în timp ce se plimba, în scurta sa de piele, pătată de transpirație, nepotrivită, împreună cu scriitorul Tüverlin, pe șoseaua principală ce ducea din Garmisch-Partenkirchen spre sud. Deveni bătăios de tot, îi zbieră domnului Tüverlin în față cerințele sale, lunecînd în repetate rînduri, sărind uneori în nămeții murdari de la marginea drumului, cînd se apropia sau îi depășea vreo sanie.

Tüverlin îl asculta cu luare-aminte, nu-l întrerupse pînă nu isprăvi, ba chiar lăsă de două ori să treacă un mic răstimp, fără să-l folosească pentru a-i răspunde. Abia pe urmă se porni, cu precauție. Domnul Pröckl consideră, așadar, că funcția scriitorului constă în faptul că trebuie să consemneze documente ale timpului, să conserve tot ceea ce este istoricește esențial — făurind istoria — în epoca în care trăiește. Dar cum își făurește Pröckl scările sale de valoare? Cît îl privește, bunăoară, el, Tüverlin, nu e atît de lipsit de modestie, încît să socotească drept normă propria-i apreciere asupra ceea ce impulsionează istoria. Bineînțeles, cu atît mai puțin normative socotește el aprecierile interlocutorului său. Acesta este atît de copleșit de concepția sa despre istorie, încît n-are nici un fel de îndoieli că cineva ar putea vedea mobilul evoluției epocii în afara categoriilor sale. Lui, lui Tüverlin, de pildă, ciocnirea vechilor culturi asiatice cu cea tînără, barbară, a Europei, acea nouă migrațiune a popoarelor, pricinuită de înlesnirea circulației, cu toate fenomenele ce o însoțesc, îi pare mult mai esențială decît restructurarea socială a Europei. Apoi scriitorul îl îndemnă cu toată convingerea pe Pröckl să nu privească de astă dată deceniul din unghiul lui preferat, acela al noii orînduiri economice a Europei, ci

din unghiul acestei noi migraţiuni a popoarelor şi al amestecului de culturi. Îl îndeamnă în mod serios să le cumpănească pe toate din această, şi numai din această perspectivă.

Depănă toate astea cu vocea lui răguşită, un pic caraghioasă, dar nu fără hotărîre. Tüverlin ar fi vrut să adauge că tot atît de sigur cum Pröckl se va împotrivi categoric acestei pretenţii, tot atît de categoric se împotriveşte şi el ca cineva să-i prescrie concepţia care să stea la baza viziunilor sale. Concepţia sa despre lume nu este lege pentru nimeni, numai pentru el însuşi. Dar pentru el este, fără îndoială. Ar însemna sfidare să i-o tăgăduieşti. În ceea ce îl priveşte, nu este atît de îndrăzneţ, încît să hotărască drept lege şi pentru alţii ideile sale despre mobilul de evoluţie a epocii. Asemenea pretenţii le lasă în seama puternicilor zilei, a politicienilor, a popilor, a capetelor seci.

Prin urmare, asta voia să adauge. Dar nu izbuti s-o facă. Ajunseseră la marginea localităţii ; şoseaua îngustîndu-se aici, o sanie îşi zornăi zurgălăii atît de aproape, încît Tüverlin sări tocmai la timp în lături, iar Kaspar Pröckl, pe partea cealaltă, se trezi înghesuit în poarta unei case. Cînd se aflară din nou unul lîngă celălalt, inginerul nu se mai putu stăpîni, nu fu în stare să înghită pînă la sfîrşit nimicurile însoţitorului său, simţi imboldul să facă praf pe loc flecăreala sfidătoare a acestuia. Cu greu ar scoate-o la capăt, spuse el batjocoritor, dacă ar urma prietenosul îndemn al interlocutorului său, anume să le cîntărească pe toate numai din punctul de vedere relativist-estetizant al scriitorului. Căci el construieşte, cu binevoitoarea îngăduinţă a domnului, automobile. Şi nu i-ar folosi nici cît negru sub unghie dacă le-ar făuri din punctul de vedere al ciocnirii culturii chineze cu cea anglo-saxonă. Îl cheamă, de altfel, Pröckl, Kaspar Pröckl, salariat, dar nu pentru multă vreme, la „Uzinele de automobile din Bavaria."

— Mă numesc Tüverlin, hîrşîi scriitorul.

— Îmi pare bine, spuse Kaspar Pröckl, devenind mai blînd, aproape politicos, căci numele îi era cunoscut.

Nimeni nu cere, urmă el numaidecît şi din nou tăios, ca dînsul sau domnul Tüverlin să ia poziţie faţă de problema Asia-Europa. Din situaţia în care se află, nici el, nici Tüverlin nu ar putea face să propăşească sau să împiedice ceva. Dar celălalt punct de vedere, cel economic, este rodnic pentru amîndoi. El, bunăoară, a imaginat, din această optică, da, construcţia unui automobil pentru omul de rînd. Socoteşte că şi Tüverlin ar putea făuri mai uşor, mai liber, mai raţional, dacă ar judeca din acest punct de vedere marxist. Ciocnirea Asiei cu Europa este o temă pentru ceaiuri estetice. Cealaltă luptă, cea economică, este arzătoare pentru oricine ; se petrece în fiece loc şi în fiece clipă, în jurul lor. Oamenii care îi înconjoară

sînt scindaţi în două clase care se înfruntă. E război civil. Acest război civil este sursa de inspiraţie firească a domnului Tüverlin, de la care nu se poate da îndărăt în mod laş. Nu poate să se adîncească în studiul porţelanului chinezesc, în vreme ce în jur ţăcăne mitralierele.

— Aici e Rhodos, aici sări ![1] ceru el.

Şi în timp ce un căruţaş se holba la dînsul, dînd din cap şi bodogănind : Vită încălţată ! el repetă de cîteva ori cu voce ţipătoare :

— Aici e Rhodos, aici sări !

La toate acestea, Tüverlin ar fi avut la îndemînă o grămadă de răspunsuri ; i-ar fi putut spune că nu este o fire militantă, însuşire pe care o împărtăşeşte cu, aproximativ, patru sute de milioane de asiatici ; că este, în orice caz, mai puţin interesat lăuntric de problemele economice decît de cele aşa-numite, cu o vorbă mare, ale suprastructurii ideologice, şi că nici nu-i trece prin cap să sară aici ; dar văzu deodată că tînărul Kaspar Pröckl nici nu-l mai lua în seamă. Mai mult, faţa uscăţivă a inginerului se schimonosi într-o înfricoşătoare mască a mîniei, şi cu această expresie îşi aţinti privirea asupra unei sănii ce răsărise dinaintea lor ; în ea şedea, diform înfofolit în şubă, un domn trupeş care îşi înclină politicos spre inginer capul mare, cu căciulă de blană, cu mustăţi lucitoare ca pana-corbului. Pröckl însă nu răspunse la salut, ci se holbă la namila de bărbat cu aceeaşi expresie schimonosită de ură. Apoi, după trecerea saniei, îi spuse morocănos lui Tüverlin, că trebuie să se întoarcă. Pe asemenea vreme păcătoasă, şi ziua drumul îndărăt la München este un canon, şi nu-i timp de pierdut.

Pe drumul de întoarcere la hotel, Pröckl făcu observaţii amare, muşcătoare, despre femeile elegante, îmbrăcate după tipicul modei sportive, pe care le întîlneau.

— „Prea-dulcea crăpătură, vitioasa vale", cită el, obscur şi obscen, şi Tüverlin nu-şi dădu seama dacă era un vers din sonetele lui Shakespeare, pe care inginerul le purtase ieri în mod ciudat cu dînsul, într-o ediţie de lux, sau stihul unui alt liric, îndrăgit de Pröckl.

Inginerul îşi scoase maşina din garaj. Era de felul ei vopsită urît şi acum, pe deasupra, şi tare murdară, căci nu lăsase s-o spele. Urcă în camera sa şi îşi luă lucrurile, pieptenele, buretele, periuţa de dinţi, învelite în hîrtie de ziar. Şi ediţia de lux a sonetelor lui Shakespeare. Jacques Tüverlin aşteptă ca tînărul inginer, care îl interesa mult, să-i propună o nouă întîlnire la München. Dar Kas-

[1] *Hic Rhodos, hic salta !* Dicton latin, ce se întemeiază pe o fabulă de Esop şi vrea să spună că trebuie să dovedeşti cu fapta, nu cu vorba.

par Pröckl tăcu, întunecat, cu ochii înfundați în orbite. În timp ce pornea mașina cu manivela, se întrebă de ce a venit, de fapt, la Garmisch. Cu proiectul său, cu automobilul în serie, nu a făcut nici o ispravă. Nici măcar cu Johanna nu a stat de vorbă. A fost un dobitoc fără pereche că n-a luat cele o sută de lire sterline; Anni are să-l ocărască pe bună dreptate. Se vede treaba că poposise la Garmisch pentru a-i recita unui oarecare domn von Reindl baladele sale. Ceea ce aducea acasă erau concedierea sa și sonetele lui Shakespeare.

Dură destul de mult pînă reuși să pornească motorul în gerul mușcător. Dezinvolt și elegant, Jacques Tüverlin stătea lîngă mașină, în pantalonii lui bufanți, prinși sub genunchi, și făcea observații competente, legate de tehnica automobilistică; mersese des cu mașina pe șosele, iarna.

În sfîrșit motorul porni. În timp ce demara, Kaspar Pröckl îi spuse brusc, cu glas tăios, mustrător, lui Tüverlin că, de altfel, și învățătura lui Buda nu este nimic altceva decît un marxism primitiv, încă nu îndeajuns de fundat științificește.

Tüverlin, bine dispus, înviorat de discuție, făcu cale întoarsă, plin de gînduri însuflețite. O zări la cofetăria „Ruja Alpilor", șezînd la o masă, pe Johanna Krain. Se bucură să ducă mai departe cu ea, o parteneră simțitoare, convorbirea întreruptă cu Pröckl. Intră în cofetărie. Cu pasul lui legănat se îndreptă spre fata voinică, așezată acolo, înfloritoare, într-un taior gri, cu jacheta de blană gri descheiată, răsfoind o revistă ilustrată.

Johanna aștepta aici de mai bine de un ceas, pe sub ghirlandele de ruje alpine, printre micii burghezi care înfulecau frișcă. Ciocolata cu lapte, pe care o sorbea încetișor, n-avea nici un gust; totuși, pe fundul ceștii se zărea de pe acum multîndrăgitul desen de gențiană și floarea-reginei al „Întreprinderilor de ceramică din Germania de Sud Ludwig Hessreiter și fiul". Așteptase, studiind mecanic liniile acestui motiv, parcurgînd iar și iar, mereu aceleași plicticoase reviste ilustrate. Copleșită de succesul ei pe lîngă principele moștenitor, năvalnică, văzîndu-l în sfîrșit sosind pe Tüverlin, îi povesti cele întîmplate. Acesta ascultă numai cu o ureche, și spuse:

— Da, da, aruncînd o vorbă-două, blînd-dispreţuitoare, despre principele moștenitor, căci era copleșit de discuția cu Kaspar Pröckl.

De cum o zărise la mesuța aceea, frumoasă, voinică, înfloritoare, simțise imboldul să-și depene în fața ei gîndurile și împotrivirile pe care i le stîrnise discuția cu tînărul furtunos.

— Dumneata îl poți înțelege pe tînărul acesta? spuse el. Tipul e de o sută de ori mai viu decît toate căzăturile din jurul lui și se încăpățînează cu mintea-i aprigă să susțină un singur punct

de vedere. Dacă un medic sau un jurist i-ar cere să privească lumea numai şi numai din punctul de vedere medical sau juridic, atunci, desigur, i-ar arde o palmă. Dacă un economist îi pretinde aşa ceva, e de acord. Nu vrea să înţeleagă că oricum concepţia despre lume este mai presus de clase. Nu-i minunat simţămîntul că eşti liber şi-i poţi privi dinafară pe toţi aceia ferecaţi în noţiunile de clasă, la modă acum? În loc să procedeze aşa, tînărul care probabil n-ar avea nevoie s-o facă, se zăvorăşte el însuşi în aceste noţiuni.

Johanna înghiţi noduri.

— Este, fără îndoială, numai o chestiune de timp pînă să intervină prinţul cu adevărat. Am avut în problema asta două duzini de întrevederi, după spusele unora foarte importante, din care nu m-am ales cu nimic altceva decît cu vorbe. Acum, în sfîrşit, simt tărîm sigur sub picioare. Îţi dai seama, Tüverlin, ce însemnătate are asta pentru mine?

— Ştii, spuse Tüverlin, clătinînd paharul cu vermut şi zornăind cubul de gheaţă, dacă omul n-ar fi talentat, atunci toate ar fi lesne de înţeles. Dar îl miros de la o poştă pe acest mucos că e talentat. Şi trebuie neapărat, dobitocul, să se agaţe de pulpanele acestei teorii comode, la modă. Nu sînt, fără doar şi poate, nervos din fire, dar asta, Johanna, mă scoate din sărite. Refuz, a declarat el, să stau pe craca tăiată a societăţii burgheze. Mie, i-am răspuns, mie mi-ajunge dacă un om, o întîmplare, o idee îmi sporesc fiorul vieţii. Şi acest fior îl împărtăşesc şi altora. Dar tînărul socoteşte asta drept tembelism burghez. Îmi spune că nu ia atît de uşor lucrurile. Întîi trebuie să cerceteze dacă poate construi viitorul pe acest teren. Pungaşul!

Johanna se bucurase nespus de întîlnirea cu Tüverlin, îl aşteptase mai bine de un ceas. De fapt, de cînd se afla la Garmisch ardea de nerăbdare să stea de vorbă cu Jacques Tüverlin despre omul Krüger şi despre tot ce întreprinsese, căci nu ştia dacă ceea ce făcuse era eroic, încăpăţînat, nerod sau cinstit. Nu-şi dădea seama de nimic? O privea doar, îi vorbea doar aproape în faţă. Nu-şi dădea seama că i se oferea? Că i s-ar fi aruncat de gît dacă ar fi căutat cît de cît să şi-o apropie? Era oare atît de bleg, încît să nu vadă nimic?

Da, era atît de bleg, întrucît era scriitor. Toate replicile pe care nu izbutise să le plaseze lui Pröckl, fie că nu-i veniseră în minte, fie că nu putuse să le formuleze ca lumea la momentul potrivit, fie că îl năpădiseră gînduri neînsemnate în locul celor esenţiale, toate aceste obiecţii le ridică acum, atacînd cu bravură, dinaintea Johannei care asculta tăcută, refractară, supărată. Găsi întorsături de frază fericite, se însufleţi, se înveseli, văzînd cu ochii. Trecu la proiectele sale. Îi povesti despre o lucrare *Marx şi Disraeli*, o carte

tăioasă, probabil foarte nedreaptă, pe care o va publica peste puțin timp. I-a înfățișat pe acești doi bărbați, trăind în aceeași lume, în același oraș, martori ai acelorași evenimente. A zugrăvit întîmplările istorice din jurul lor, cît mai nepărtinitor cu putință, și a arătat modul cu totul felurit în care ele s-au oglindit în aceste două capete. Mai lucra pentru radio la ciorna unui mare scenariu *Judecata de apoi*. O nedeslușită „judecată de apoi" cercetează întîmplările din viața unor bărbați așa-ziși reprezentativi. Începe cu o controversă între oameni din aceeași epocă, dar deosebiți ca vîrstă și ca fel de a fi, unul poate cu treizeci de mii de ani mai bătrîn decît celălalt. Nimeni nu are nici o vină, fiecare este sigur de dreptul lui, fiecare are dreptate : și pînă la urmă se vădește că în fața acestei „judecăți de apoi" dreptul fiecăruia dintre ei se clatină totuși.

Despre acest scenariu radiofonic Tüverlin vorbea apăsat, sprinten, deloc sceptic și resemnat, cu ieșiri violente față de inginerul Pröckl, pe care de altfel îl caracterizează drept singurul individ cu chip de om ce-i fusese dat să întîlnească în acest tîrg de petreceri. Dar avea înaintea sa o ascultătoare mohorîtă. Pe Johanna nu o interesă munca lui, de care, în alte împrejurări, s-ar fi preocupat cu pasiune. Îi privi mîinile păroase și le găsi urîte. Privi fața sa trudită, boțită, și găsi că aduce cu un chip de clovn schimonosit.

Încercă să se transpună în locul lui. Bărbatul acesta este în stare să facă o demarcație netă între operă și meserie pe deoparte, și femeie pe de altă parte, e în stare, atîta vreme cît e copleșit de opera lui, să pună femeia frumușel la colț. Așa era, o știa prea bine. Și totuși nu se putea abține să-și muște buza de sus, lipindu-și-o astfel de limbă, și nici ca ochii ei cenușii să scapere mînioși. Era dezgustător că nu izbutea deloc să se prefacă.

Era îndîrjită împotriva acestui bărbat care nu se sinchisea de ea și de succesul ce-l avusese. Îndîrjită împotriva ei însăși că ținea să se destăinuiască tocmai acestui om. Îndîrjită împotriva lui, și împotriva ei că ședeau aci unul lîngă celălalt, fiecare atît de ferecat în sinea sa.

Îl zări pe domnul Hessreiter, intrînd cu domnul Pfaundler în cofetăria „Ruja Alpilor". Iritată, înțepată, cu un ton cam nerod, îi spuse lui Tüverlin :

— Te rog să mă ierți, nu prea înțeleg toate astea, și ridicîndu-se se îndreptă spre Hessreiter.

Acesta auzise de la Pfisterer de succesul ei la principele moștenitor, o căutase în întreaga localitate, o întîmpină cu felicitări ceremonioase. Era tare mîndru că Johanna îl lăsase pe Tüverlin cu buzele umflate, o copleși cu încredere, simpatie, căldură, adică ceea ce-i refuzase Tüverlin. Și ea dădu uitării fabrica de ceramică, cu

spiriduşi, cu ciuperci cu tot, şi nici nu mai simţi că domnul Hessreiter răspîndea un miros acrişor.

Văzîndu-se părăsit pe neaşteptate, Tüverlin rămase la început uluit. Aşa-i, îi vorbise doar despre tontul acela la care fusese în vizită, şi el pesemne că nu o luase îndeajuns în seamă ! N-ar fi stricat deloc dacă s-ar fi preocupat un pic mai mult de ea. Arăta bine, îi plăcea, totul îi plăcea la ea, pînă şi supărarea care putea fi luată drept prostie. Parcă nu-l mai lăsase aşa şi altă dată ? Zîmbi, o uită. Se încinsese în timp ce vorbise, nu mai era singur : era cu planurile sale.

Domnul Pfaundler îl privi pe bărbatul care lucra. De mult timp, domnul Pfaundler frămînta proiectul de a pune odată şi odată pe roate, la München, una din acele reviste grandioase, atît de preţuite pe atunci. Din punct de vedere negustoresc ideea se dovedea o prostie : Münchenul nu era o metropolă, ci abia, abia, un oraş mare. Pe de altă parte, însă, avea o veche tradiţie artistică, renumitul simţ plastic ; ar fi o drăcovenie nemaipomenită să înnobilezi pe aceste meleaguri teatrul de revistă care stăpîneşte scena în lumea întreagă. Intenţia îi încălzea inima. Cîştiga cu ghiotura de pe urma inflaţiei în creştere şi de luni de zile şovăia dacă era cazul să investească bănetul agonisit într-o asemenea revistă ridicată pe o treaptă nouă sau într-un film, înfăţişînd patimile lui Cristos. Acum, cînd îl zări pe Tüverlin care şedea pe scaun, se hotărî. Avea fler. Văzu dintr-o privire că acest Tüverlin era omul lui. Tipul ăsta cosmopolit care se agita într-una era un individ uns cu toate unsorile, aşa cum îi trebuia la revistă, avea simţul concretului şi mustea de idei. Domnul Pfaundler se duse întins spre el, ceru voie să ia loc, comandă un vermut. Se întreţinu cu Tüverlin, doldora de planuri, despre proiectata revistă. Da, Tüverlin, aflat în actul supărător şi desfătător al zămislirii, răspunse la solicitările domnului Pfaundler. Avea pregătită chiar o idee pentru o revistă, iar Pfaundler avea spiritul întreprinzător cuvenit. Îl întrebă pe interlocutor dacă revista poate fi politică. Prevăzător, acesta îl încredinţă că poate fi şi politică. Bineînţeles, cu măsură. Aşa, în general. Zîmbăreţul Tüverlin avea de gînd să facă o revistă pornind de la principii de-ale lui Aristofan ; discuţia cu Pröckl îi stăruia în minte. Propuse ca revista să se sprijine pe comicul local Balthasar Hierl. Domnul Pfaundler încuviinţă încîntat ; el, Balthasar Hierl, isteţul Tüverlin, treimea asta poate să lanseze o revistă, să zbîrnîie. În felul acesta ar putea fi daţi gata berlinezii. Scriitorul se gîndi la ceva cam în genul *Ţăndărică-n lupta de clasă*. Asta nu prea fu pe placul domnului Pfaundler ; dumnealui se gîndise mai curînd la ceva în genul *Mai sus nu se poate*, ţinînd seamă mai ales de costumele femeilor. Dar cum avea experienţă, ştia că trebuie să umbli

cu mănuşi cu artiştii ; propuse, prin urmare, o revistă cu amîndouă titlurile *Ţăndărică-n lupta de clasă* sau *Mai sus nu se poate*, bizuindu-se pe faptul că prin dîrzenia şi stăruinţa sa va izbuti încetul cu încetul să înlăture tema *Ţăndărică-n lupta de clasă*. Ceru un al doilea vermut şi un al treilea, nu pentru sine. Se strădui să-l îndrepte pe Tüverlin înspre făgaşul dorinţelor lui. Ghicindu-i gîndurile, Tüverlin frămîntă împăciuitor aceste dorinţe în propriul său aluat. Părăsi cofetăria „Ruja Alpilor" în tovărăşia antreprenorului Pfaundler, hotărît să scrie revista.

Johanna, care, în acest timp, spre bucuria lui Hessreiter, se întreţinuse cu dînsul neobişnuit de călduros şi cu inima deschisă, se uită lung după cei doi, devenind din nou tăcută.

22

Şoferul Ratzenberger în purgatoriu

În aceste zile de iarnă, în timp ce cursul dolarului urca la bursa berlineză de la 186,75 la 220, lumea începu să vorbească tot mai mult despre mărturia şoferului Ratzenberger şi despre faptul că ar fi jurat strîmb în procesul Krüger. Căci şoferul mort nu-şi găsea liniştea, deşi pe mormîntul lui urma să se înalţe un falnic monument. Răposatul îi apăruse în cîteva rînduri în vis văduvei sale Crescentia. Femeia se trăgea dintr-o regiune agricolă ; ascultase deseori propovăduindu-se în imagini puternice despre purgatoriu, mai văzuse şi zugrăveli în care erau înfăţişaţi lămurit păcătoşi ce se pîrpăleau în purgatoriu. Dar răposatul Franz Xaver nu-i apărea aidoma acestor tablouri : cu părul, sprîncenele, mustaţa pîrlite, cu osînza sfîrîindă, cu pielea trandafirie acoperită cu băşici. I se arăta cu mult mai înfricoşător, nevătămat în mijlocul flăcărilor, dar mereu cu aceleaşi mîini de ceară, trandafirii, întinse jalnic. Şi cu glas stins, sticlos, din altă lume, se jelea, scîncea, că jurase strîmb atunci şi că, pînă n-avea să se stingă mărturia lui falsă, trebuia să se purifice în flăcări şi pucioasă.

Văduva Crescentia stătea întinsă, năpădită de sudori reci, cu sufletul în restrişte. Cui să se destăinuiască ? Fata ei Kathi, de paisprezece ani, era bună la inimă, blajină, rîdea cu poftă ; era fericită cînd o ducea la rîu, fiind în stare să privească ceasuri în şir, cu un rînjet tîmp-prietenos, verdele Isar în care, odinioară, tatăl ei sărise strigînd : „Adio, minunat meleag". Dar nu era în toate minţile, era ţicnită şi nicidecum fiinţa nimerită să asculte şi

să facă loc în inima ei chinurilor sufleteşti ale văduvei Crescentia. Nici băiatul, Ludwig, nu înţelegea nimic din mîhnirea mamei sale. Ajunsese domn mare; Rupert Kutzner, căpetenia Germanilor verzi, căruia partidul său, prinzînd din ce în ce mai mult cheag, îi pusese la dispoziţie o maşină, îl luase ca şofer pe flăcăul chipeş, înfipt. Acum băiatul şedea la volan, cînd maşina cenuşie, pe care o ştia tot oraşul, îl aştepta pe Rupert Kutzner. O rază din nimbul idolului său se răsfrîngea şi asupra lui; stătea nemişcat sub privirile mulţimii, încălzit de vaza sa şi a *führer*-ului său. Locuia tot cu maică-sa, dar cînd femeia se pornea, sfielnică, să-şi spovedească amărăciunea, el, pătruns de menirea şi de eroica mucenicie a părintelui, o punea cu vorbe aspre la locul ei, susţinînd că uneltirile duşmanilor, murdarele clevetiri ale evreilor şi ale iezuiţilor i-ar fi luat minţile. Fără multă vorbă, băiatul categorisea vedeniile ei drept spanac din cale-afară de nerod. Sfinţia-sa spunea cam acelaşi lucru, numai că, om cu carte, politicos, folosea, în locul cuvîntului spanac, mai popular, denumirea ştiinţifică de halucinaţie. O făcuse femeie trufaşă, deoarece se credea miluită cu harul ceresc, o întrebase dacă nu cumva era mai deşteaptă decît dînsul, şi întărise poruncitor, drept încheiere, că parastasele ar ajunge cu prisosinţă.

Dar sfinţia-sa se înşelase. Parastasele nu erau de ajuns. Şoferul Ratzenberger nu-şi găsea liniştea în purgatoriu. Stîrnind groază, el se ivea din ce în ce mai des din mijlocul flăcărilor, nevătămat, o păpuşă de ceară trandafirie, rostea cu glas sticlos, din altă lume, mereu acelaşi lucru, făcînd-o pe văduva lui proastă ca o gîscă şi înghiontind-o din purgatoriu cu pumnul, grosolan, în dos, aşa cum îi era năravul şi pe cînd trăia.

Şi mărturia lui umbla din gură-n gură. În birtul „Gaisgarten" obişnuia să vină un oarecare Sölchmaier, ucenic zeţar la tipografia Gschwendtner, un individ posomorît. Şeful de atelier al tipografiei nu-l avea la stomac, îl sîcîia, îl pocnea. Sölchmaier îşi revărsa mînia nutrită împotriva şefului de atelier asupra conţinutului gazetei lui Kutzner, pe care o culegea. Privea foaia cu ochi din ce în ce mai critici, iar cînd, în cele din urmă, îl zburară din întreprinderea lui Gschwendtner, se mută la „Bila năzdrăvană" unde, ca şi mai-nainte, se întrunea „Şaptele roşu". Căci „Şaptele roşu" înviase sub altă denumire, creştea şi înflorea; în pofida decimării sîngeroase după înăbuşirea sovietelor germane [1] şi în pofida tuturor măsurilor guvernamentale, mizeria inflaţiei îngroşa într-una rîndurile comuniştilor. Omul cel mai de nădejde al „Şaptelui roşu", deşi nu ocupa nici o funcţie oficială în partid, era socotit electromontorul Benno Lechner de la „Uzinele de automobile din Bavaria". Tî-

[1] Vezi nota 1, pag. 15.

nărul chipeş, cu faţa vînjoasă, roşcovană, cu mustăcioară veselă, nu ţipa, nu profera ameninţări ca ceilalţi. Deşi originar din Bavaria Superioară, şi avînd mai puţin de douăzeci de ani, era totuşi potolit, chibzuit, serios. Întîmplarea aceea mîrşavă cu cîntatul la pian, la „Şaptele roşu" şi puşcăria cu care îl pricopsise pentru asta tribunalul special nu făcuseră din el un cîrcotaş îndîrjit. Cugetînd, în timp ce era închis, despre rostul lumii, citind mult, devenise om aşezat, cumpănit. Că vrînd să înveţe să cînte la pian, se trezise la puşcărie, de faptul acesta nu erau vinovaţi anumiţi oameni : rădăcina răului era structura socială în ansamblul ei. Nu ajuta la nimic să înjuri, să baţi cu pumnul în masă. Nu deschidea prea des gura la „Bila năzdrăvană", dar cînd vorbea, ceilalţi erau numai urechi. Mulţi spuneau că, dacă acţiunile comuniştilor münchenezi aveau vreo noimă, asta se datora tînărului Benno Lechner.

Ucenicul zeţar Sölchmaier i se alăturase, credincios ca un cîine. Lui îi povestise ceea ce se şuşotea la „Gaisgarten" despre sperjurul şoferului Ratzenberger. Benno Lechner ciulise urechile. Era prieten cu Kaspar Pröckl, ştia ce înseamnă puşcăria, se bucura să-i vină în ajutor lui Martin Krüger, prietenul lui Kaspar Pröckl. Se duse cu tovarăşul Sölchmaier la văduva Crescentia Ratzenberger.

Socotind un semn al răposatului Franz Xaver faptul că cei doi se înfiinţaseră la ea, învinuindu-l pe faţă că mărturia sa de atunci fusese strîmbă, văduva Crescentia simţi la acest nou îndemn un fior cucernic şi prinse putere să se împotrivească poverii ce-o apăsa. Tînărul Lechner nu trebui să pledeze mult pentru a o face să înţeleagă că acum, în urma păcatului săvîrşit de şofer, un nevinovat zace în temniţă, şi ar fi nimerit, pentru a-l ajuta pe cel în viaţă, să dea în vileag adevărul ; smiorcăind din belşug, femeia recunoscu pe dată că aşa-i cum spun domnii, şi că şi ei îi povestise răposatul Franz Xaver despre mărturia lui falsă. Din păcate, la aceste cuvinte, înainte ca ei să fi putut dobîndi ceva scris de mîna văduvei Crescentia, se năpusti tînărul Ludwig Ratzenberger. Se încinse tărăboi, şi o păruială în timpul căreia Ludwig Ratzenberger îl muşcă de lobul urechii pe tovarăşul Sölchmaier, smulgîndu-i o bucăţică din el.

Şi adevărul despre mărturia răposatului şofer Ratzenberger se răspîndea tot mai mult. După ce de la văduva Crescentia trecuse la tovarăşii Sölchmaier şi Lechner, ajunse la Kaspar Pröckl. Căci, după ce îl transportase pe tovarăşul Sölchmaier la un spital pe malul stîng al Isarului, Benno Lechner i-o aduse la cunoştinţă prietenului său, inginerului Pröckl. Inginerul şi Benno Lechner făcură cunoscută această mărturie avocatului doctor Geyer. Avocatul era sceptic. Clipind des din ochi, cu glas ascuţit, neplăcut, ce se frînse de două ori, el le spuse că a pune la cale rejudecarea unui proces

este totdeauna o treabă anevoioasă; iar în cazul de față aproape fără nădejde. În privința admiterii unei cereri de repunere pe rol hotărăște, conform paragrafului 367 al Codului penal, tribunalul a cărui sentință este atacată de cererea respectivă. În speță, va să zică, acea curte bavareză care îl condamnase pe Krüger. Trebuie dovedit că prin depunerea sub jurămînt a mărturiei sale, martorul Ratzenberger se făcuse vinovat de o călcare premeditată sau din neglijență a jurămîntului prestat. În general, însă, tribunalele recunosc în asemenea cazuri sperjurul numai atunci cînd este întărit printr-o condamnare a martorului în cauză. Martorul Ratzenberger, din păcate, a murit înaintea unei astfel de condamnări. Cred ei oare că domnul președinte de tribunal Hartl ar fi dispus să admită tot ceea ce i-au împărtășit lui acum drept dovadă suficientă, în conformitate cu legea — chiar dacă ar fi în măsură să sprijine toate astea printr-o declarație scrisă, cu putere de jurămînt, a văduvei Ratzenberger? Oricum, are să treacă o bună bucată de vreme pînă se va aduna materialul, pentru a fundamenta îndeajuns din punct de vedere juridic cererea. Lăsă pe seama lui Kaspar Pröckl să hotărască dacă ar trebui încă de pe acum să li se dea de știre lui Martin și Johannei Krüger.

După încăierarea cu cei doi comuniști, Ludwig Ratzenberger părăsise pentru totdeauna locuința mamei sale. Văduva Crescentia rămase în casă doar cu fata ei nițel țicnită, mîngîiată de vedenia răposatului soț care se mai ivea învăluit de vîlvătăile lui, dar fără să se mai jeluie, fără să mai scîncească, de pe acum aproape zîmbind pe sub mustață. Femeia nu ajunsese încă să fie convinsă a confirma în scris ceea ce declarase prin viu grai, însă nici nu refuza direct, amîna doar, lăsînd să se spere.

Și adevărul despre mărturia răposatului Ratzenberger se răspîndea tot mai mult. Kaspar Pröckl plecă la Odelsberg.

Tratamentul pe care primul-consilier Förtsch i-l aplicase omului Krüger se schimbase între timp ca de la cer la pămînt. Fără a se arăta vreun motiv i se făceau înlesniri, de care îl lipseau iarăși, tot așa fără veste. Aceste schimbări erau pricinuite de fluctuațiile situației politice. Partidul clerical al țării, aflat la cîrmă, găsise cu cale, din anumite considerente, să se înhăiteze cu partidele naționaliste. Mai cu seamă ministrul Flaucher cocheta cu acel partid extremist-șovin al montorului, acum publicistului politic Rupert Kutzner, cu partidul Germanilor verzi. Cum însă personajele de căpetenie ale acestui partid, de cele mai multe ori tinerei, vădeau înclinații spre neînfrînată îndrăzneală și, cînd li se întindea un deget, înhățau toată mîna, se socotea a fi de dorit, îndeosebi ministrul Klenk o dorea, să li se mai dea, din cînd în cînd, peste bot. Directorul închisorii, primul consilier Förtsch, era atent să vadă

dincotro bătea vîntul în guvern, şi orice schimbare se făcea simţită în ce priveşte felul cum îşi executa pedeapsa omul Krüger. Deţinutul îşi dădea seama de fiecare dată de tendinţele preponderente în cadrul guvernului după hrană, somn, după îngăduinţa de a se plimba în aer liber şi retragerea acestui drept, după vizitele şi scrisorile pe care le primea.

După ce îl ţinuseră o vreme închis împreună cu Leonhard Renkmaier, pe neaşteptate îl mutară din nou singur într-o celulă. Era vechea celulă : hîrdăul alb, cărţulia cuprinzînd sfaturi medicale despre tuberculoză, pata brună de pe adaosul lipit la regulamentul privind executarea progresivă a regimului penitenciar. Jos de tot, pe perete, vizibil numai la o migăloasă cercetare, un deţinut, care fusese între timp locatarul celulei, scrijelise într-un colţ un desen pornografic, de mărime microscopică, iar în alt colţ o frîntură dintr-o rugăciune.

Avînd răgaz berechet, Martin Krüger privi cu luare-aminte crucifixul, acea imitaţie simplistă, de fabrică, a unor reprezentări medievale ale celui răstignit datînd din secolul al cincisprezecelea. Îl asemui cu *Crucifixul* pictorului Greiderer şi zîmbi. Era bine să ai aci produsul în serie şi nu tabloul lui Greiderer. Şedea pe scăunel, apoi se plimba o jumătate de oră de colo pînă colo. Fapt uimitor, nu i se dăduse — să fie înlesnire ? pedeapsă ? — nimic de lucru. Gîndurile i se depănau agale, monoton, fără răzvrătire, împăcate.

Cînd i se aduseră înapoi uneltele de scris, se simţi pe deplin fericit. De mult nu mai avea nevoie să privească vreo reproducere după pictura *Iosif şi fraţii săi.* Îşi reîmprospătase fiecare detaliu, chiar şi cel mai neînsemnat. Îi lipsea doar chipul unui singur frate ; îl păstra în memorie blajin, sfiicios şi totodată sfidător, dar faţa lui îi rămînea nedesluşită. Ar fi privit bucuros pictura, şi mai bucuros pe pictor ; dar era mulţumit şi aşa, şi nu simţea nevoia să fie chemat noaptea la telefon. Ştia că, în măsura în care cineva ar putea să-i dea de urmă pictorului, inginerul Kaspar Pröckl era pe calea cea bună. De mult, tabloul însemna pentru el, Krüger, mai mult decît o operă de artă. Liniştea, împăcarea cu soarta izvorau din reprezentarea puternică a picturii în mintea sa.

Era minunat să poţi scrie ca acum. Nimeni nu se aştepta s-o facă, pentru nimeni nu avea vreo însemnătate faptul că scria, în afară de el însuşi. Deseori aşternea o singură frază, într-o zi întreagă de trudă. Ce bine era să ai timp. Să nu reţii decît ceea ce este contemplare, gîndire, viaţă. Să pui pe goană inspiraţiile ce nu trec graniţele îndărătul cărora se află gîndurile. Martin Krüger şedea pe scăunelul său, tuns chilug, în uniformă vărgată, liniştit şi puternic, împresurat de imagini, chipuri, idei. Îşi tîrşîia paşii prin

zăpadă, printre ziduri, printre cei şase pomi. Se uita la faţa smochinită, adulmecîndă a directorului. Asculta vorbele sprintene ale flecarului de Renkmaier. Mînca. Scria.

Of, aceste prea tăcute ceasuri în celulă, cînd liniştea era stăpînă, ceasuri înţesate cu gînduri în zămislire, pe care le putea lăsa să se pîrguiască, nehăituit, într-o pace vicleană, bună pentru contemplare şi închipuiri! Martin Krüger şedea, cu mădularele destinse, cu creierul destins, calm şi gata să rodească.

În aceste clipe de împăcare, Kaspar Pröckl aduse furtuna. Căci ceea ce povesti Kaspar Pröckl despre mărturisirea şoferului mort, mereu împiedicat de paznic, silit să se mulţumească şi cu aluzii, sparse iar, dintr-o dată, zidurile celulei, îl aruncă pe omul în uniformă vărgată înapoi în vremea în care se ocupase încă de Alonso Cano, un elegant pictor-portretist din Cádizul veacului al şaptesprezecelea. Spusele lui Pröckl îl zguduiră pînă-n rărunchi. Pînă acum, avusese faţă de încercările de a-l scăpa de care îi vorbiseră Geyer, Pröckl, Johanna, un zîmbet blajin, absent. Lunecaseră de pe dînsul ca apa de pe un impermeabil. Această veste sfîşie vata groasă în care se înfăşurase. Pe neaşteptate i se perindă iar dinaintea ochilor viaţa: călătorii, tablouri, mare, soare, femei, succes, săli de dans, clădiri, teatre, cărţi. Inginerul Kaspar Pröckl, care aştepta multe de la surda preschimbare în crisalidă a omului Krüger, şi anume să răzbească de la felul lui comod de a trăi şi a munci la un fel de a fi propriu, dîrz, necruţător, tresări speriat în faţa zguduirii adînci, tăcute a acestuia. Nu, Krüger nu ajunsese la prefacerea dorită; altminteri posibilitatea asta venită dinafară nu ar fi putut să-l răscolească atît de puternic. Kaspar Pröckl, şi aşa stînjenit de paznic în comunicările lui, schimbă vorba, povestindu-i de ostenelile depuse pentru a descoperi tabloul pictorului Landholzer, pînza *Iosif şi fraţii săi*. Pe pictor nu-l chema Landholzer, se ascundea doar în spatele unui ins cu acest nume. De fapt, îl chema Fritz Eugen Brendel şi era inginer. Acum Kaspar Pröckl se afla pe urmele acestui inginer Brendel. Era sigur că îl va descoperi.

În alte împrejurări, o asemenea veste l-ar fi mişcat pe Martin Krüger pînă în adîncul sufletului: în ziua aceea nu-i spunea nimic. Puse stăpînire pe el o neliniştе sfredelitoare, înăbuşitoare, aşa încît Pröckl se gîndi că mai bine nu i-ar fi pomenit nimic de mărturisirea şoferului. Pierise pacea ultimelor săptămîni atît de bune. Nu-şi mai afla locul, îi era lehamite de manuscrisul său. Umbla de colo pînă colo prin celulă, ba îşi scotea haina de puşcăriaş, ba şi-o punea. Se gîndea la Johanna Krain, era exasperat fără nici o noimă de faptul că petrecea la Garmisch, în timp ce el se perpelea la puşcărie. Nu-i plăcea mîncarea, gustul bromului

care era amestecat în mîncăruri, pentru a potoli apetitul erotic al deţinuţilor, îl scîrbea. Îl înfiora un puternic dor trupesc de Johanna, îi apărea dinaintea ochilor, goală, simţea atingerea mîinilor ei de copil, zdravene, cu pori mari. Îşi înfigea dinţii în braţe, îi era silă de trupul său, de înfăţişarea neîngrijită, de mirosul său. Avea iarăşi expresia nestăpînită de pe vremuri. Apoi faţa i se prefăcu în chip grotesc într-o mască lăbărţată de bătrîn neajutorat. Începu o scrisoare către Johanna, un amestec de lascivitate, îndîrjire, duioşie, ocară. Se trînti pe jos, îşi muşcă unghiile, îi blestemă pe şoferul Ratzenberger şi pe inginerul Pröckl. Era cea mai jalnică zi a detenţiunii sale. Rupse scrisoarea către Johanna Krain ; niciodată cenzura directorului n-ar fi lăsat-o să treacă dincolo de zidurile închisorii. Îşi făcu socoteala cam cît va trebui să zacă aşa. Mai erau multe luni, tare multe săptămîni, nesfîrşit de multe zile. Nu dormi în acea noapte. Tot mîgălea în minte scrisoarea către Johanna.

A doua zi se munci, ceasuri în şir, să întocmească cele cîteva rînduri ale scrisorii, în aşa fel încît să treacă prin cenzura directorului. Primul-consilier Förtsch nu mai putu de bucurie cînd parcurse rîndurile neobişnuite ; botul lui de iepure lucra de zor. Citi şi răsciti scrisoarea, îşi întipări unele pasaje, spre a le servi notabililor, la birtul localităţii învecinate, unde obişnuia să se ducă de două ori pe săptămînă. Apoi cenzură scrisoarea sfidătoare şi o puse la dosar.

23

Somnambulii

Pe cît dorea domnul Pfaundler ca, în general, „Pudriera" să fie mondenă şi cosmopolită, pe atît de mult punea preţ în anumite zile pe o culoare locală neaoş bavareză. Aşa cum numai la München se putea fabrica o bere adevărată, datorită naturii aerului, a apei, tot aşa numai la München, datorită naturii oamenilor, se putea petrece fără gomă şi mofturi, se putea naşte bună dispoziţie, haz. Asemenea petreceri autentic müncheneze, fără pretenţii, neslivisite, organizase în repetate rînduri domnul Pfaundler. Cît priveşte costumaţia, de fiecare dată fusese stabilit alt cuvînt de ordine, mereu fără fasoane, aşa că nimeni nu se simţea strîns în chingi şi oricine putea să-şi îngăduie orice.

Ideea acestor baluri în miniatură se bucura de succes. Străinii luau parte cu entuziasm. Pentru decoruri domnul Pfaundler îi

folosea pe pictorul Greiderer şi pe artistul care făurise din ceramică suita „Luptă de tauri" ; cei doi îşi îndeplineau îndatorirea cu rîvnă şi cu gust. Domnul Pfaundler nu se zgîrcea ; aceste petreceri îi mergeau la inimă. Anume pentru ele aducea de la München pictoraşi, artişti de tot soiul, fel de fel de jivine, oameni tineri care ştiau să petreacă în chip cuviincios. Îi căra pe cheltuiala sa la Garmisch, le asigura casă şi masă.

De data aceasta, cuvîntul de ordine era : Somnambulii. Un cuvînt de ordine abil. Prin noapte umblă doar atîtea ! Cine nu voia să-şi bată capul putea, aşa cum se obişnuia după o modă larg răspîndită la balurile din acea vreme, să vină, pur şi simplu, în pijama.

Ei comedie, să vezi ce au făcut domnii artişti din „Pudriera" ! Unde se mistuiseră veacul al optsprezecelea, distinsa pardoseală din mozaic, toate nimicurile mondene ? Azi se lăfăiau, sub un firmament ingenios de lampioane verzi şi roşii, un laborator astrologic, un ţarc unde să ţopăie vrăjitoarele, ce trezea fiori de groază, cu tartori tîrbaţi, neam de draci bavarezi, şi cu vidme savuroase, de-o nerușinare naivă, un purgatoriu din serpentine ce fluturau, galbene şi roşii, făcut anume ca să sperie. Erau acolo Hadesul [1] şi rîul Styx [2] şi o luntre care se legăna cu multă artă (trecerea pentru localnici douăzeci de mărci, pentru străini zece cenţi). Cercul privat fusese preschimbat într-un peisaj lunar, de-o măreaţă pustietate, grotesc, romantic, împodobit cu zicale bavareze, pline de miez. Iar dacă, după toate grozăviile acestea, omul voia să-şi vină în fire, ieftin şi tihnit, n-avea decît să intre în încăperea ce slujea drept berărie, pe care pictorul Greiderer o amenajase cu deosebită dragoste. Ştergare în carourile albe-albastre ale stemei bavareze alcătuiau un cort primitor. Peste tot era multă verdeaţă, fluturau fanioane, steguleţe. Desene nostime, inscripţii intim-optimiste îţi ridicau moralul.

Un ceas după ce începuse petrecerea, „Pudriera" era ticsită pînă în cel mai retras colţişor. Nu era o privelişte urîtă, nu lipsea nici acel imperceptibil dram de deşănţare pe care domnul Pfaundler îl adăuga cu plăcere pentru cei cu gusturi mai subţiri. Bunăoară, rochia neagră, închisă la gît, cu trenă lungă, care cuprindea strîns făptura firavă, smerită, a Insarovei, nu putea să-i pară necuviincioasă nici celui mai pudic privitor. Şi totuşi făcea o asemenea impresie, încît pînă şi ochii de şoarece în căpăţîna puhavă a patronului, care cu timpul se învăţase cu dansatoarea şi cu tertipurile ei, se aprinseseră galeş şi admirativ. Şi felul cum acest

[1] În mitologia greacă, infernul.
[2] În mitologia greacă, fluviul care străbate infernul.

Dellmaier şi prietenul său îşi purtau costumele de doamne niţel deocheate sărea în ochi, tocmai prin discreţia lor neobrăzată.

Costume de acest soi erau însă puţine de tot. Domnea o atmosferă simplă, o voioşie nevinovată, adevărata veselie bavareză.

Deşi balul se desfăşura aşa cum dorise, domnul Pfaundler era de o nervozitate şi de o mojicie izbitoare. Mai ales faţă de aceia care se aflau în graţiile lui. Aşa, de pildă, să-l luăm pe domnul Druckseis, născocitor de instrumente care produceau zgomote şi de alte soiuri de distracţii ; lansase noutăţi epocale pe tărîmul său, ca bunăoară un sul de hîrtie igienică ce emitea, la ruperea foilor, melodiile atît de populare *Păzeşte-ţi pururi cinstea şi credinţa* şi *În lunca răcoroasă*. Domnul Pfaundler nu-şi putea închipui cum ar izbuti să se descurce cineva fără domnul Druckseis, la o petrecere serioasă, unde calitatea trebuia să stea pe primul plan. Îl îndemnase să pună la punct, cu prilejul acestui bal al Somnambulilor, o seamă de instrumente deosebit de iscusite, care să emită melodii surprinzătoare. Cu toate acestea, atunci cînd vrednicul inventator îi puse o întrebare nevinovată, îndreptăţită, patronul îl bruftui cu străşnicie.

Pe domnul Pfaundler îl amăra faptul că, deşi la petrecerea sa se îmbulzeau atîţia oameni sus-puşi şi cu vază, unul lipsea. Mersese atît de departe, încît îl poftise printr-un bilet scris chiar cu mîna lui, deşi îi venea greu să scrie. Dar al Cincilea evanghelist nu venise nici la petrecerea precedentă şi nu veni nici în seara aceasta, spre necazul domnului Pfaundler. Sări cu gura la inventatorul Druckseis care făcu feţe-feţe. Se răţoi apoi cu grosolănie că lenevosul domn Hessreiter încă nu catadicsise să apară şi nici durdulia doamnă von Radolny. Canaliile astea, cărora le dă mîna să trîndăvească toată viaţa, întîrzie întotdeauna cel mai mult.

Cînd cei doi sosiră într-un tîrziu, se dovedi că zăbava lor era întemeiată. Nădăjduiseră să-l aducă la petrecere şi pe principele moştenitor Maximilian. Dar acesta trebuise, în ultima clipă, să plece pe neaşteptate din localitate.

— Situaţia politică, îi explică domnul Hessreiter tacticos, confuz, de nepătruns.

Din cîte înţelese domnul Pfaundler, conducătorii partidelor de stînga luaseră în şedinţă secretă hotărîrea să obţină organizarea unui referendum cu privire la exproprierea bunurilor ce aparţineau fostelor case domnitoare, şi prinţul după lungi convorbiri telefonice cu contele Rothenkamp şi cu proprietarul agricol Bichler, plecase, încă în aceeaşi seară, la München.

Domnul Pfaundler îi conduse pe domnul Hessreiter şi pe prietena sa la masa rezervată pentru ei. Se uită la doamna von

Radolny. Nu primea ea oare o rentă care făcea parte din bunurile ce urmau a fi expropriate ? Nu o privea direct hotărîrea partidelor de stînga ? Pe faţa ei nu se putea citi nimic. Şedea calmă, princiară, înconjurată de respect, cu părul arămiu strălucind deasupra feţei înalte, cu braţele goale, grăsulii, o mîndreţe de femeie, într-o rochie neagră, gătită în mod barbar cu giuvaere şi cu podoabe cît toate zilele. În seara aceea înfăţişa o zeiţă a nopţii din Orientul Îndepărtat. Se întreţinea cu lumea, răspundea liniştită şi prietenoasă la o mulţime de saluturi din sala plină de larmă şi voie bună.

În sufletul ei era cuprinsă de panică. Legea de expropriere ! Supravieţuise revoluţiei, calmă, rîzînd în sinea ei de răzvrătiţii gugumani care se mulţumiseră cu schimbarea etichetei lipite deasupra, fără să se atingă, vitele încălţate, de puterea adevărată, de proprietate. Acum deodată, după atîta vreme, şi-au adus aminte. Este cu putinţă aşa ceva ? Să vrei în mod serios să dai peste cap avutul, să încalci sfinţenia proprietăţii. În Germania ! În Bavaria ! Să te gîndeşti măcar la aşa ceva era neobrăzare, dincolo de orice închipuire ! Trona planturoasă, răspundea politicos la saluturi, împărţea calmă glume în dreapta şi în stînga, dar în adîncul inimii era roasă de îndoieli, neajutorată. Nu observase încă nimeni acest lucru ? Nu prinsese nimeni să cîrtească ? Ea cunoştea lumea. De cei care n-au succes în viaţă se leapădă toţi ; şi acest lucru i se părea firesc.

Îl privi pe domnul Hessreiter care şedea lîngă ea. Era îmbrăcat în negru din cap pînă-n picioare, purta pantaloni scurţi, colanţi, din atlaz negru, ciorapi lungi negri, jiletcă neagră, închisă la gît cu o perlă cît oul. Spunea că întruchipează, aievea, Noaptea, se străduia să înfăţişeze un personaj al povestitorului german E.T.A. Hoffmann, mort cu o sută de ani în urmă şi pe care îl preţuia mult. Arăta ca o stafie distinsă, niţeluş cam obeză. Nu-şi putea ascunde nervozitatea. Îl cunoştea, ştia că starea lui nu se datora neruşinatei acţiuni politice a acelor nătărăi. Căuta pe cineva, pe care încă nu-l zărise. Doamna von Radolny era de obicei o femeie calmă şi îi îngăduia să-şi aibă bucuriile lui ; în seara aceea simţea însă un ghimpe în inimă. Era josnic din partea lui să-i sară ţandăra, nu din pricina legii de expropriere, ci din pricina Johannei Krain. Şedea aşadar liniştită, în toată măreţia costumului ei de idol. Cu luare-aminte, în timp ce lumea o privea, îşi desprinse din părul arămiu o bijuterie care o stînjenea, întorcîndu-şi faţa frumoasă, cu gura puternic arcuită şi cu nasul cărnos, spre doctorul Pfisterer. Acesta îşi îmbrăcase fără eleganţă peste fracul cam demodat o mantie veneţiană şi se străduia în chip înduioşător să-şi deprindă trupul, obişnuit cu jacheta tiroleză şi cu pantalonii de piele neargăsită, cu costumul acesta de ceremonie.

— Aţi văzut-o cumva pe doamna Johanna Krain ? îl întrebă ea. Nu ştiţi dacă vine astă-seară ?

Toţi erau muţi de uimire. Doamna von Radolny şi Johanna erau prietene. Dacă cineva avea cunoştinţă de intenţiile ei pentru ziua aceea, acel cineva era doamna von Radolny. Domnul Hessreiter mai ştia că se sfătuise cu Johanna în privinţa costumului. Ce însemna atunci întrebarea răutăcioasă ?

Pfisterer tăcu mirat, privind-o îndatoritor şi fără să priceapă nimic.

— Sînteţi doar prieten bun cu doamna Krüger, nu-i aşa ? urmă doamna von Radolny cu vocea ei sonoră, neînduplecată.

— Dar dumneavoastră *nu* sînteţi prietenă cu ea ? întrebă în cele din urmă Pfisterer, un pic tîmp. Cred că îi sîntem prieteni cu toţii, adăugă el, cătînd bătăios în jurul său.

Cu acelaşi zîmbet calm, Katharina arătă că citise iar într-un ziar american un atac violent la adresa Johannei care se distrează prin staţiuni climaterice de iarnă, în timp ce bărbatul ei zace la închisoare. Vrea doar să spună, adăugă ea paşnic, că ar fi de înţeles ca atare păreri s-o împiedice pe Johanna să vină în seara asta.

Domnul Hessreiter se perpelea într-o stare de nemulţumire crescîndă. Ce urmărea Katharina ? Schimbul de cuvinte cu Pfisterer, care nu bănuia nimic, nu putea să aibă alt scop decît să-i dovedească lui şi celorlalţi că se dezice de Johanna. Probabil că toate astea erau legate de nespus de stupida situaţie politică. Dacă doamna von Radolny avea motive să nu-şi mai continue acţiunea în favoarea Johannei, atunci de ce scotea acest lucru în evidenţă cu atîta lipsă de tact şi în chip atît de capricios ? Nu era felul ei de a fi. O făcea ca să-l necăjească ? Bău vîrtos.

— Ai uitat, Katharina, zise el mai apoi, fără s-o privească şi cu oarecare gravitate. Doamna Krüger ţi-a spus răspicat că va veni. Mă duc să văd dacă e aici, adăugă el, cu glas sugrumat, pironindu-şi asupra prietenei sale ochii învăluiţi.

Se ridică de pe scaun cam anevoie, şi se îndepărtă.

Nu, fără îndoială, Johanna nu se afla în marea sală a „Pudrierei", cu firmamentul spuzit de stele şi de luni roşii şi verzi. Domnul Hessreiter îşi aruncă privirile spre numeroasele loji şi colţişoare tihnite. Se strecură încet printre dansatori, în costumul său negru, înfăţişînd Noaptea, cu bastonul său cu măciulie de fildeş, de-o eleganţă un pic greoaie, o stafie distinsă, obeză, preocupat, cătrănit. Pentru întîia oară, după atîţia ani de convieţuire, avea într-adevăr un dinte împotriva Katharinei. Nu observase niciodată la ea asemenea trăsături de răutate mocnită, ţintind în chip conştient. Îi era dor de Johanna, avea simţămîntul că trebuie să îndrepte ceva în legătură cu ea.

Răspunse distrat la o mulțime de saluturi, la tot felul de vorbe de duh în legătură cu costumul său. Cu gîndul aiurea, schimbă strîngeri de mîini, cu obișnuita cordialitate convențională. Căută cu înfrigurare. Căută în țarcul unde țopăiau vrăjitoarele, în purgatoriu. În Hades cineva îl bătu pe umăr, un domn cu înfățișare cam țărănoasă, despuiat pe jumătate, împodobit cu flori, cu o cunună fantastică pe căpățîna-i de țăran, cu o muzicuță lipită de buze, ținînd în mînă o coadă de mătură cu un con de coconar în vîrf și înconjurat de o droaie de fete stricățele, mai mult goale.

— Salutare ! spuse domnul.

Era pictorul Greiderer. Făcea pe Orfeu [1], Orfeu în infern ; fetele de mahala, bibilicile, care îl împresurau, se preschimbaseră pentru seara aceasta în nimfe. Pictorul Greiderer îi împărtășea că se simte straşnic. Cîntă la muzicuță cîteva măsuri ; apoi, pentru a întări atmosfera dionisiacă, bătu bibilicile la fund cu coada de mătură, căreia îi spunea tirs [2].

Această petrecere și zarva ei îi picaseră pictorului Greiderer cît se poate de bine. Căutase un prilej să se ameţească. Avea griji. Nu putea decît cu greu să facă față traiului în stil mare, ca în vremea Renașterii, cum i se potrivea unui artist. De pe acum lefurile cuvenite doamnei de companie și șoferului care o slujeau pe bătrîna sa mamă nu le achita decît din an în paște. Producția sa anterioară o vînduse ; nu-i mai rămăseseră decît fleacuri, lucrări de-a doua mînă, nu prea izbutite, ocazionale. Conjunctura nu era prielnică. La ceva nou nu-l ducea capul decît rareori. Viața zgomotoasă nu-i pria. Fața sa de țăran, șireată, zbîrcită, părea adesea obosită. Era un fatalist. I-a mers cînd bine, cînd prost. Dacă o să-i meargă iar prost, mai tîrziu o să-i meargă iar bine. Nu credea că există vreo legătură lăuntrică între calitatea picturilor sale și succesul lor. Oricum, deocamdată se descurca. De ce să nu bată fierul cît e cald ?

Lui Greiderer i se alătură profesorul von Osternacher, impunător și arătos în costumul negru al unui grande [3] spaniol. Destinul acestui Greiderer, categorisit de el drept decorator și ridicat în slăvi de Krüger, însemna pentru Osternacher o confirmare implicită. Se așezară unul lîngă celălalt, Orfeul bavarez pe jumătate despuiat, cu fetele sale de mahala limfatice, și reprezentativul grande bavarez în catifea neagră. Grandele o așeză

[1] Personaj din mitologia greacă, socotit cel mai mare muzician al antichității.

[2] Toiag simbolic al zeului Bachus, împodobit cu viță-de-vie și cu un con de pin.

[3] Nobil (span.).

pe genunchi pe una din bibilici, îi turnă şampanie, se interesă de planurile colegului său. Acesta i se plînse de conjunctură. Cel mai bine ar merge curţile cu păsări şi crucifixele. Ar vrea însă şi el să facă o dată ceva cu totul deosebit. Se gîndeşte, bunăoară, să picteze o figură a teatrului ţărănesc bavarez, cam în genul unui apostol din Oberfernbach [1], ceva ţărănesc şi totodată patetic-biblic. Dintr-un condei, şi curteà cu păsări, şi crucifixul. Nu este de părere domnul coleg că aşa ceva i s-ar potrivi ? Profesorul Balthasar von Osternacher lăsă încet să-i alunece bibilica de pe genunchi şi tăcu. Cu aceasta, ce-i drept, cugetă el, pictorul Greiderer ar putea avea succes şi, după cum îl cunoştea, ar putea dobîndi un nou imbold. Domnul von Osternacher înghiţi, se suci în dreapta şi în stînga, bău, chibzui.

— Da, teatrul, spuse visător. Noi bavarezii din totdeauna ne-am dat în vînt după comedie.

Se gîndi la posibilităţile unui mare artist realist care ar picta cu adevărat un actor ţăran, avîntul său stîngaci, biata şi sîrguincioasa lui reprezentare a sublimului. Cu multă grijă îşi şterse mantia de grande, din catifea, mînjită de colegul său beat turtă.

Între timp, domnul Hessreiter căuta mai departe prin forfota marilor burghezi, costumaţi şi necostumaţi, a aventurierilor, a cucoanelor bogate, a cocotelor mari şi mici, prin vînzoleala muzicanţilor în fracuri roşii, năduşind pe sub măştile ţărăneşti de draci, printre chelneri, gigolo, care în seara aceea avuseseră mult de lucru, printre instrumentele ingeniosului Druckseis, printre şoaptele rostite de cei care flirtau, prin gălăgioasa voie bună bavareză, prin răţoielile unor nemţi din nord, printre serpentine, printre muzici populare bavareze, printre mii de zorzoane felurite, printre chicoteli de femei, prin distracţii isterice, de o grosolănie savuroasă, prin toată această „Pudrieră" fantastic de dichisită.

Cînd dădu, în sfîrşit, de Johanna, simţi un junghi în inimă. Şedea în mica sală de jos, unde cîndva mizase împreună cu el, sală care azi înfăţişa pustietatea grotesică a peisajului lunar. Acolo, într-un colţ, într-un ungher deosebit de plăcut, sub inscripţia : „În lume afli forfotă nebună / Regeasca tihnă bavareză-n lună". Acolo, va să zică, şedea Johanna, şi anume cu doi tineri, dintre care pe unul domnul Hessreiter îl cunoştea. Căci acesta nu era altul decît juratul von Dellmaier, vînturaticul von Dellmaier, agentul de asigurare, care mai trăgea sforile şi într-o sumedenie de afaceri

[1] Se referă, de fapt, la Oberammergau, localitate în Alpii bavarezi, unde se reprezintă, la anumite perioade, drame popular-religioase. Tradiţia acestui teatru s-a păstrat din 1634.

mărunte şi murdare. Celălalt era asemenea lui, numai cu vreo opt ani mai tînăr, tînăr de tot, cu aceleaşi apucături sfidătoare, zeflemitoare, cu aceiaşi ochi apoşi. Adică, ochii de fapt erau alţii. Se strîngeau deodată, se concentrau, apucau ca o cange. Unde mai văzuse domnul Hessreiter aceşti ochi?

Cum putea Johanna să stea cot la cot cu asemenea pramatii? Cum putea să rîdă cu ei, să flecărească, să răspundă la behăitul lor, să se complacă în mondenitatea lor superficială? O fată ca ea! Domnul Hessreiter privi cu nesaţ, exaltat ca un licean, faţa ei lată, deschisă, pe care se răsfrîngea orice emoţie sufletească. Era o femeie care îşi apăra neînduplecat şi fanatic cauza, fără mofturi. O odraslă a Münchenului, o compatriotă de care puteai fi mîndru. Dîrză, cu bună-cuviinţă înnăscută, capabilă de-o mînie neprefăcută care nu era o pornire ieftină, ci un simţămînt stăruitor. Avea sprîncene dese, cu firişoare de păr fine, astfel că se desenau lămurit pe fruntea lată. Şi mîini zdravene, cu pori mari, ca de copil. Ochii îi erau cenuşii, alungiţi, hotărîţi. Nu făcuse nici măcar obişnuitele încercări de a se costuma bătător la ochi. Trupul Johannei bine clădit, vînjos, fără a fi gras însă, pielea ei catifelată, erau desăvîrşit puse în lumină de rochia neagră simplă. Domnul Hessreiter simţi o aprigă dorinţă să-i strîngă mîna, să-şi lase săgetaţi ochii învăluiţi de privirile ei limpezi. Dar îl împiedică neplăcerea ce-o simţea văzînd societatea în care se afla. Hotărî să treacă pe lîngă masa ei. Dacă se va arăta bucuroasă, văzîndu-l, atunci se va aşeza şi el.

Fata se mulţumi să-i facă, nepăsător şi prietenos, semn din cap. Jignit, trecu pe lîngă ea.

Da, Johanna Krain se simţea la largul ei, ascultînd flecăreala celor doi tineri vînturatici. Erau băieţi veseli, fără griji, trăncăneau ba de una, ba de alta, fără să stăruiască asupra vreunui lucru. În alte împrejurări probabil că n-ar fi amuzat-o neobrăzatele costume de dame de consumaţie ale celor doi tineri dubioşi. Dar în seara asta o bucura orice lucru cît de nesocotit, numai să-i poarte gîndurile aiurea. Era bine să fii independentă; dar uneori, bunăoară atunci cînd eşti împroşcată cu murdare palavre gazetăreşti, tot jinduieşti să ai pe cineva în preajmă, faţă de care să-ţi verşi năduful. Fără vorbe de prisos, tăioase, bine ţintite, stînjenitoare. Era balul Somnambulilor: să-şi facă oare scrupule cu cine se aşază la masă? Bău. Ascultă turuiala încrezută a celor doi care se ţineau de gît, cu feţele lor tinereşti uşor sulemenite, obscene. Din ceea ce vorbeau te puteai lesne dumeri asupra destinului şi felului lor de a fi; se împrieteniseră în tranşee, mai vîrstnicul von Dellmaier şi Erich Bornhaak, cu obrazul alb ca laptele. Li se

spunea fraţii de cruce, sau Castor şi Pollux [1]. Dibuiseră înşelătoria. Săvîrşiseră fapte vitejeşti, din plictiseală. Se dezvăţaseră să mai creadă în ceva. Bismarck, Dumnezeu, negru-alb-roşu [2], interese naţionale, mişcarea de tineret a „Păsărilor călătoare" [3], expresionism, luptă de clasă : toate, una şi aceeaşi înşelătorie. Să te îndopi, să tragi la măsea, să curvăsăreşti, să mergi pe la şantanuri, pe la cinema, să goneşti nebuneşte cu maşina, să ai un smoching impecabil, să iei peste picior oameni respectabili, un dans nou, o melodie la modă, prietenia lor : aceasta era viaţa. Toate celelalte nu erau pentru ei decît articole de fond din ziare. Semănau ca două picături de apă, în pofida celor opt ani care îi despărţeau ; erau deşiraţi, palizi, spălăciţi, fără contur statornic, cu feţe ce se terminau în bărbii ţuguiate. Georg von Dellmaier avea un rîs ascuţit, şuierător. Povestiră la repezeală, una după alta, scurte anecdote fără perdea. Ei înşişi, cercul lor, oraşul München, Reichul, războiul, lumea se preschimbaseră în istorioarele lor într-un furnicar al găunoşeniei, al lascivităţii lîncede, al agitaţiei lipsite de orice noimă. Se trădară unul pe celălalt de trei ori în fiecare clipă şi se arătară gata să se lase tăiaţi în bucăţi unul pentru celălalt. Se ţineau în mod grotesc de gît în costumele lor de dame de consumaţie. Era de neînchipuit că ar putea trăi unul fără celălalt. Istoriseau de zor, luîndu-şi unul altuia vorba din gură. Johanna şedea împreună cu ei, voinică, frumoasă, puţin înclinată, înveselită.

Deodată aduseră vorba de procesul Krüger. Cu o intimitate rece şi ticălos de binevoitoare. Johanna simţi o înţepătură. Era o mîrşăvie să auzi cum gura ticăloasă a lepădăturilor acestora mestecă şi umple cu bale cauza pentru care luptă ea, dar nu se clinti. Privi cu ochii ei îndrăzneţi, încrezători, în faţă stricăciunea găunoasă, nepăsătoare a acestui tineret. Există, aşadar, oameni atît de tineri şi atît de lipsiţi de crez ! Pe acest cinism inconştient, îndărătnic, nu dădea roade nimic, nu putea fi semănat nimic, nici un simţămînt, nici o idee. De vreme ce domnul doctor Geyer i-a apărat cauza, spuse Erich Bornhaak, uitîndu-se ţintă la unghiile manichiurate şi date cu lac ale mîinii sale cu pielea străvezie, atunci era sigur din capul locului că n-are să iasă nimic din treaba asta.

[1] Personaje mitologice (li se spune şi Dioscuri), fiii Ledei. Întruchipează frăţia şi prietenia desăvîrşite.

[2] Culorile steagului imperial german (1871—1919) şi ale steagului hitlerist.

[3] Aşa-numitele „Wandervogel", mişcare de tineret germană ; a luat fiinţă la începutul secolului al XX-lea. Propunîndu-şi să cultive în rîndurile tineretului dragostea de natură, drumeţia, a suferit cu timpul puternice înrîuriri şovine.

— Nu ştiţi, se porni el dintr-o dată, prinzînd-o pe Johanna în cîngile căutăturii lui, că doctorul Geyer este pe hîrtie părintele meu ?

Johanna privi atît de uluită în ochii tînărului, încît domnul von Dellmaier izbucni nestăvilit în rîs, rîsul lui ascuţit, şuierător.

— În orice caz, urmă vocea subţire, batjocoritoare, a lui Erich, doctorul Geyer a cheltuit ceva pentru educaţia mea.

De altfel, în ce îl priveşte, nu credea în paternitatea pomenită, ba chiar avea temeiuri să nu creadă nici o iotă din istoria cu paternitatea.

Dar Johanna se săturase. Simţea nevoia să respire aer curat. Nu mai îngăduia să fie împiedicată de nimic, voia să scape de stupidul peisaj lunar, voia să vorbească numaidecît cu Jacques Tüverlin.

Acesta încăpuse pe mîinile domnului Pfaundler. Acum în toane dintre cele mai bune, marele organizator al petrecerii se trudea să-şi impună în faţa lui Tüverlin ideile despre revistă şi să stîrpească tot ce era radical, tot ce ţinea de politică. Un film naiv, cu o montare strălucitoare, despre patimile lui Cristos, speculîndu-se cu dibăcie efectul ce l-ar stîrni în America, n-ar fi fost nici el un lucru de lepădat ; dar îşi pusese în cap o revistă münchenează. Avea o viziune clară. Ideea aceea cu *Ţăndărică-n lupta de clasă* era, nici vorbă, un mare spanac. În titlul *Mai sus nu se poate,* dimpotrivă, găseai tihna, obiceiurile müncheneze, în el susura verdele Isar, simţeai gustul berii şi al caltaboşilor. Pe această temelie puteai construi o revistă mai de soi. Şi, aplicînd motivul *Mai sus nu se poate* la costumele de femei, puteai să strecori, cu subînţeles, şi un plăcut iz de senzualitate. *Casa, berea şi muierea,* vechea deviză a Münchenului ar trebui să-i dea revistei un parfum propriu. Aşadar, domnul Pfaundler se ţinea de capul scriitorului, povăţuindu-l părinteşte. Acestuia nu-i plăcea să se costumeze. Dimpotrivă, faţa lui boţită, cu ochii clipind des, şireată, se înălţa deasupra unui smoching corect şi a unui guler scrobit, tot corect. Domnul Pfaundler însă arăta cam fistichiu. În jurul pieptului, numai osînză, îşi încolăcise lanţul de organizator al petrecerii. Pe tigva puhavă, de pişicher, purta o coroană de hîrtie. Ochii mici de şoarece, înfundaţi în orbite, îi scăpărau ; căci băuse azi bere blondă de martie, strălucitoare, o bere tare, şi de obicei da întîietate vinului. Insarova, smerită şi vicioasă în splendoarea zveltă a rochiei strîmte, unduitoare, închisă pe gît, şedea lîngă el răsucită ciudat, de parcă ar fi dîrdîit de frig.

Pfaundler îl mîngîia pe Tüverlin pe umăr. Îi vorbi cu duhul blîndeţii, ca unui copil bolnav. Îl îndemna să mai dea dracului mofturile lui politice şi să scrie o revistă ca lumea. Are mai mult

decît oricine stofă pentru aşa ceva. El, Pfaundler, le miroase, are fler. Artistul trebuie să se ridice deasupra meterezelor vreunui partid, aşa-i de cînd lumea.

— Nu mai fă mofturi, îl îmboldi Pfaundler. Ridică-te, domnule, deasupra acestor metereze de partid. O să meargă strună.

Insarova căută cu ochii migdalaţi la faţa trasă, boţită, a lui Tüverlin, apoi se depărtă pe nesimţite de domnul Pfaundler. Tüverlin răspunse că nu-l prea interesează politica ; nu vrea decît să prindă nemaipomenita şansă de a-l folosi pe un actor de dimensiunile comicului Balthasar Hierl într-o împrejurare potrivită, fructuoasă, actuală, şi anume în cadrul luptei de clasă. În asta vede el izvorul unui rîs sănătos, îndreptăţit. Domnul Pfaundler rămase sceptic. Comicul Balthasar Hierl, ca supliment, e o grozăvie. Dar nu poţi da numai muştarul, trebuie să dai şi cîrnatul. Atracţia principală a unei reviste, chiar şi a unei reviste münchenneze de soi, stînca de granit, sînt fetele goale.

În timp ce Pfaundler îşi desfăşura teoriile estetice, izbucni muzica, invitînd lumea la *française*. Tüverlin curmă discuţia, prinzîndu-se în joc cu Insarova.

Française se chema un dans în grup care în restul Germaniei nu mai era la modă. În Bavaria se menţinuse, se acomodase deprinderilor de prin partea locului, ajunsese punctul de atracţie al oricărui bal münchenez. Dansatorii se rînduiau în şiruri lungi, faţă în faţă, păşeau unul în întîmpinarea celuilalt, ţinîndu-se de mîini. Se înclinau, se prindeau de mijloc, se răsuceau frenetic pe loc, strîns îmbrăţişaţi. Pe braţele lor încrucişate, bărbaţii ridicau femeile, scoţînd chiote nestăvilite. Se învîrteau cu dansatoarea din faţa lor, cu dansatoarea de alături, ca într-un vîrtej, urlînd comenzile acestui dans încîlcit. Năduşeau, chiuiau, ochii le scăpărau. Se roteau într-un vîrtej turbat, coapse de femei pe braţele lor încrucişate, braţe de femei în jurul grumazului. Lumea se săruta, se pipăia, da pe gît şampanie, potopită de muzica unei orchestre uriaşe.

Nici un bavarez nu lipsea de la acest dans. Chiar şi domnul Pfaundler lua parte la el ; coroana sa de hîrtie nu şedea tocmai dreaptă, iar lanţul i se bălăbănea pe pieptul gras. Dar ochii de şoarece scrutau limpede şi iute, sclipeau în tigva puhavă, zăbovind asupra lui Tüverlin şi a Insarovei care, cam pierdută, era prinsă în mijlocul acestei bezmetice ţopăieli. Elegant şi puternic, pictorul Balthasar von Osternacher îşi sucea şi răsucea partenera, jucătoarea de tenis Fancy De Lucca. Privirile multora erau aţintite asupra renumitei perechi. Campioana de tenis arăta, în braţele grandelui îmbrăcat în catifea neagră, îndoit de fină, de îndrăzneaţă şi de vicioasă. Înfăţişa o orhidee, una care înfloreşte numai

noaptea, după cum asigura ea pe fiecare — ceea ce era tăgăduit de toată lumea — şi mîndră, dezlănţuită, neruşinată, scoţînd din cînd în cînd scurte ţipete de teamă sau de plăcere, îşi lungea deasupra rochiei conabii capul cu nas de erete. Domnul Hessreiter dansa *française* cu doamna von Radolny, amîndoi destul de tăcuţi, cu oarecare gravitate, cu gîndul aiurea şi cu rutină. Şi mulţi străini se prinseră în joc, străduindu-se cu luare-aminte să execute corect figurile complicate, săltînd femeile, neîndemînatic, dar din toată inima. În costumele lor de dame de consumaţie, domnii Erich Bornhaak şi von Dellmaier dansau cu un aer grotesc şi un surîs blazat. Dansa şi preşedintele de tribunal doctorul Hartl, judecătorul ambiţios, cunoscut din procesul Krüger. Era om cu stare, obişnuia să-şi petreacă sfîrşitul săptămînii la vila sa din Garmisch. În aceste vremuri de inflaţie, în care slujbaşilor cu leafă fixă nu le mergea prea bine, el îşi invita aici colegii. În seara aceea îi tîrîse pe cei trei oaspeţi la balul Somnambulilor. Acum cei patru înalţi magistraţi dansau şi ei *française ;* căci era un dans onorabil, încercat încă în timpurile bune ale monarhiei. Doctorul Prantl, de la Curtea supremă de justiţie a Bavariei, cugeta la fiecare reverenţă ce trebuia s-o facă : „Ziua roboteală, noaptea musafiri", la care vizaviul îi răspundea : „Săptămîni ursuze, şi-apoi veseliri". Preşedintele de tribunal doctorul Hartl îi explica partenerei sale că în această epocă de destrămare, în ciuda spiritului împăciuitor, este nevoie de severitate. Ei patru rostiseră în decursul ultimilor ani condamnări la două mii trei sute cincizeci şi opt de ani.

Muzica răsuna puternic. Zarvă. Chiotele Somnambulilor. Vin curgînd pe jos. Chelneri care, la mese părăsite, vărsau şampania în găleţile cu gheaţă, pentru a umfla nota de plată. Zăpuşeală, flori fanate, miros de mîncăruri, de bărbaţi năduşiţi, de carne de femeie înfierbîntată, de farduri prelinse. Muzicanţi, muncindu-se din răsputeri. Inventatorul Druckseis, punîndu-şi în mişcare, în toate colţurile, instrumentele. La o masă, singur, doar cu o bibilică pe genunchi, bînd în neştire, vorbind singur, rînjind, bătînd tactul cu piciorul, şedea Orfeu-Greiderer, împodobit cu viţă-de-vie.

Pe neaşteptate, Tüverlin se trezi dinaintea Johannei. Faţă în faţă cu el, dar cruciş, ea dansa cu Pfisterer. Scriitorul nu-şi ascunse surprinderea şi bucuria. De la întîlnirea lor la cofetăria „Ruja Alpilor" nu mai avusese prilejul s-o vadă pe Johanna. Nu înţelesese atunci prea bine de ce era supărată. Arătase puţin interes pentru stupida ei audienţă la principele moştenitor, căreia îi dăduse nişte proporţii nemaipomenite. Iar el venise din focul unei discuţii însufleţite şi dorise s-o ducă mai departe cu ea. Era oare

un motiv temeinic pentru a se pierde cu firea ? Încercase s-o înduplece cu argumente raționale. Dar Johanna, care alteori se străduia să fie dreaptă, refuzase să discute cu el cît de cît chibzuit. „Atunci s-o lăsăm moartă", își spusese în gînd, ridicînd din umeri. Era preocupat de disputa cu inginerul Pröckl, de planurile lui literare, de revista pentru Pfaundler, pe deasupra trebuia să pună ordine în chestiunile sale financiare ; sforăriile fratelui amenințau să-i răpească întreaga moștenire ce i se cuvenea. Toate astea îl copleșeau.

Acum, cînd Johanna i se ivise în față din vălmășagul *franțaisei,* cînd o cuprinse după regulile dansului, cînd îi simți trupul, își dădu seama cît de mult i-a lipsit. O să clarifice acea istorie neroadă, o să restabilească situația de mai înainte. Are el mutră de cavaler ? I-ar putea reproșa cineva că e din cale-afară de demn și ține să-și păstreze rangul ? Nu se sperie cîtuși de puțin cînd Johanna, peste măsură de întărîtată, cu cele trei cute încrețite deasupra nasului, se burzului pentru a doua oară. Își lăsă în părăsire partenera, rusoaica, lungi cît mai mult cu putință toate rotirile pe care dansul îi îngăduia să le facă împreună cu Johanna.

Française continua. Ajunseseră la acea din urmă parte cînd dansatorii, în timp ce orchestra cînta în surdină, se prindeau de braț, pentru a veni, la *forte,* cu pași puternici de marș, unii în întîmpinarea celorlalți. Muzica urla. Osternacher, grandele în catifea neagră, nu mai era bătrîn. Cu vinele umflate, ca un apucat, cît ținu această parte a dansului, își purtă dansatoarea, orhideea conabie Fancy De Lucca, sus în aer, rotind-o deasupra capului pe femeia ce da din picioare, rîdea, țipa, gîfîia. În sală se auzeau chiote de bucurie prelungi, necurmate. Johanna nu i se mai împotrivi lui Tüverlin. Fericită, simți cum se topește acel simțămînt de așteptare care o copleșea totdeauna cînd și-l închipuia pe Tüverlin. În fiecare seară, mai bine zis de la acea întrevedere cu prințul Maximilian, îl așteptase necontenit. Consimți ca, după terminarea dansului, Tüverlin s-o părăsească pur și simplu pe Insarova și să se retragă cu ea într-unul din numeroasele colțișoare plăcute.

Ședea așadar, atîțată de dans, zăduf, petrecere, bărbați, și mai cu seamă de bărbatul dinaintea ei. Nici cel mai neînsemnat gînd nu i se adresa omului Krüger, nici petrecărețului hazliu de acum patru ani, nici aceluia cu obrazul pămîntiu de după gratii. Privea figura hîtră, boțită, a lui Jacques Tüverlin, cu falca de sus ieșită înainte, mîinile sale puternice, fulguite cu păr roșcat, pistruiate, așa cum stătea în fața ei, în smoching, elegant, cu

dezinvoltură, destins şi totuşi plin de zel, dorind-o mult. Se căznea ca mutra lui de adolescent, faţa spînă, de clovn, să pară încrezătoare şi nu prea ironică. Johanna îl simţea nespus de apropiat; ştia că îndată va putea să-i vorbească.

În clipa aceea trecură pe lîngă ei cei doi vînturatici, rînjind.

Dintr-o dată, aşa din senin, toate gîndurile vechi, care cu o clipă în urmă se aflau la o depărtare de vecii, se iscară din nou: pălăvrăgeala gazetelor, lupta neîncetată, fără nădejde, pentru Martin Krüger, acum soţul ei. Se ivi aproape fizic, luă loc lîngă ei la masă. Atît de năprasnic se rupse legătura cu Tüverlin, încît acesta, care de obicei nu observa asemenea impulsuri, tresări, înălţîndu-şi privirea.

Dacă ar fi fost după pofta inimii, ar fi plecat cu Jacques Tüverlin oriunde, departe de Garmisch, într-un oraş mare, într-un sătuc uitat de lume, îngropat în zăpadă, în odaia lui, în patul lui, acum însă îi trîntea vorbe răutăcioase, menite să-l zgîndăre. Împotriva voinţei ei. Dar n-avea încotro. Ceea ce era prezent lîngă ei la masă nu îngăduia altfel.

Tüverlin îi istorisise despre certurile cu fratele lui în legătură cu moştenirea. Nu era oare caraghios că omul care emitea despre toţi ceilalţi, în cerc larg, păreri atît de tăioase, atît de dure, în ce priveşte orînduirea treburilor lor, în ce priveşte orînduirea statului, nu era oare caraghios, întrebă ea, ca unul şi acelaşi om să dea greş în chip atît de jalnic în orînduirea propriilor sale treburi? Nu era oare într-o oarecare măsură caraghios ca omului care se mîndrea atîta cu judecata sa sănătoasă să-i pese de banii lui abia atunci cînd era prea tîrziu? Nu contenea să critice. Avea impresia că dacă îl împungea cu răutate pe Tüverlin celelalte gînduri ale ei, bunăoară gîndul la omul Krüger, la ceea ce stătea nevăzut lîngă ei la masă, se spulberau.

— Dacă ai fi fost atent doar un sfert de ceas, mai demult ai fi putut salva sute de mii, dar te-ai sinchisit prea puţin de banii dumitale. Şi mai spui că ceilalţi nu au şcoala vieţii. Dar ce-ai făcut dumneata însuţi? Dacă nu era snobism, prefăcătorie, afectare, atunci nu era oricum mai lipsit de judecată decît tot ceea ce fac ceilalţi? Pentru aceştia e dureros. Trebuie să şadă cu mîinile în sîn şi să vadă cum prin devalorizarea banilor li se topeşte averea. Dumneata, Tüverlin, cu valuta dumitale, însă, erai într-o situaţie mai bună şi ai gospodărit mai prost decît toţi ceilalţi. Alţii i-au venit de hac statului. Dumneata nu i-ai venit de hac nici fratelui dumitale. Dumneata, Tüverlin, eşti un literat, un snob, un încrezut. Pe dumneata, în cea mai măruntă trebuşoară practică, te bagă-n cofă orice şofer de taxi.

Domnul Tüverlin era numai urechi. Făcea obiecţii sfioase, blînd-batjocoritoare, binevoitoare. O dorea mult; i-ar fi tras bucuros o bătaie, căci era supărat foc din pricina ei. Şi ea suferea de pe urma maliţiozităţii ei stupide; dar nu putea să înceteze. Ba, dimpotrivă, începu să-l ia peste picior din ce în ce mai rău. Răspunse şi el mai tăios. Stăteau bătăioşi, fiecare pîndind punctul slab al celuilalt, ca să se rănească. Scotociră prin tot ceea ce ştia unul în privinţa celuilalt. Ajunseră la cazul Krüger. Ieşi la iveală că lui Tüverlin îi era binecunoscut tot ce se întîmplase, fireşte şi faptul că se căsătorise cu Krüger. Scriitorul luă în derîdere acest gest sentimental. Îi dădu pe la nas cu lucruri pe care, încrezîndu-se în el, Johanna i le împărtăşise numai lui.

— Să nu ne amăgim, Johanna Krain, spuse el, martirul Krüger a devenit de mult pentru dumneata un ghinionist, un om care ţi-e indiferent, un om oarecare, al cărui scris nici nu cutezi măcar să-l analizezi, ca nu cumva să te faci dumneata însăţi de ruşine.

Fără să mai aştepte răspunsul, chemă chelnerul, comandă altă sticlă de şampanie, spuse apoi că trebuie să stea de vorbă cu domnul Pfaundler, făcu plata, se ridică şi o lăsă singură cu şampania.

În acest timp, scriitorul Pfisterer, îmbufnat, frămîntat de gînduri apăsătoare, umbla de colo-colo prin sală. Convorbirea cu principele moştenitor îi întărise din nou credinţa năruită în cumsecădenia poporului său. Dar principele moştenitor părăsise oraşul. Un om dintr-o bucată, un caracter de granit, care totuşi, dacă stăteai să cumpăneşti bine, nu şi-a ţinut înaltul cuvînt. O fericise cu fraze pe Johanna, ca toată lumea. Domnea nedreptatea, era răbdată de toţi, toţi o acopereau, toţi o tăinuiau. Plecîndu-şi capul butucănos, roşcovan cu fire sure, bărbatul vînjos străbătu sala, îmbrăcat în fracul care îi venea anapoda pe trupul mătăhălos, în timp ce mantia veneţiană flutura grotesc. Nevastă-sa, mărunţică, durdulie, se învîrtea ca un titirez în jurul său, îngrijorată şi plină de zel. Scriitorul răsufla greu, nu-i făcea nici o bucurie acest bal. Spre casă îl trăgea şi mai puţin inima. Acolo, o grămadă de Zenzi, Seppl, Vroni, fete şi flăcăi dornici de viaţă, aşteptau să fie ciopliţi de mîna lui. Vor ieşi cum se cuvine, fără doar şi poate, avea îndemînarea trebuincioasă; dar azi nu-i făceau nici o plăcere.

Nimeri în mica berărie, la masa lui Orfeu-Greiderer. Acesta dădu de duşcă berea, numindu-l cu recunoştinţă pe Pfisterer prim-distribuitor-de-distracţii al Bavariei. Făcu semn cu mîna către mozaicul cu romburi albe-albastre de pe pereţi.

— Alb-albastru înseamnă bavarez, explică el cu energie, convins, cu tîlc.

Cei doi bărbaţi se tămîiară unul pe celălalt. Şoptindu-i la ureche, pictorul Greiderer îşi lămuri vecinul cît de searbăd e actul creaţiei. Domnul Pfisterer dădu îngîndurat din cap în semn de încuviinţare. Dar iată că tocmai această încuviinţare făcu să-i sară ţandăra lui Greiderer. Deodată întoarse foaia, deveni răutăcios, ochii lui mici scăpărară vicleni, veseli, în faţa de ţăran, cu încreţituri aspre. Încet, cu gînd ascuns, rosti cu vocea sa scîrţîindă, nepăsătoare :

— Vezi, frate dragă, trebuie să-ţi dai seama că există două soiuri de înrîurire : una în lărgime şi alta în adîncime.

Şi repetă asta de cîteva ori, îndărătnic, lovindu-l pe Pfisterer pe şold, pînă cînd bietul om, şi aşa năuc, se mohorî de-a binelea.

Pictorul Greiderer se îndreptă spre toaletă. Se bălăbănea, într-o parte şi într-alta, abia se ţinea pe picioare, cu costumul lui de Orfeu în neorînduială. Sprijinindu-se de coada de mătură cu conul de coconar, vomită. În răstimpuri, îl bătea la cap pe preşedintele de tribunal Hartl. Ştie prea bine, spuse el, că grangurii niciclnd nu l-au prea avut la inimă. Dar acum, cînd are succes, ar trebui să trăiască în tihnă. Alb-albastru înseamnă bavarez, verde se spurcă doar cărăbuşii. Domnia-sa jupîn-tribunal, care este obraz subţire, trebuie să bea cu dînsul şi cu bibilicile puţină şampanie. Doctorul Hartl îl asculta, şi el cam ameţit, zîmbind ironic, filozofic, niţel trist din pricina stricăciunii acestei epoci republicane.

— *Cacatum non est pictum* [1], îl dăscălea el pe pictor.

După ce Tüverlin o părăsise, Johanna rămase pe loc, palidă, muşcîndu-şi buza de sus. Se bucurase de seara asta, fusese sigură că va face uitată, cu acest prilej, acea neghioabă istorie cu Tüverlin. Acum, prin prostia ei fără margini, a stricat iremediabil totul. Pe lîngă asta, omul avea dreptate. Îi era lehamite de ea însăşi că se purtase atît de stupid, şi îi era lehamite de el pentru că avea dreptate. De altfel, cum stau lucrurile cu propriile ei treburi băneşti ? Cu mult mai tulbure şi mai încîlcit decît cu ale lui.

Pe cînd se frămînta astfel, roasă de mînie, căinţă şi ruşine, se strecură, tiptil, îmbrăcată în negru, o stafie elegantă, niţeluş obeză : domnul Hessreiter. Făcuse o greşeală, atunci, cînd cu vizita Johannei la „Întreprinderea de ceramică din Germania de Sud." Recunoscu asta, întreaga vină era a lui. Acum, ea şedea aici, pare-se amărîtă, avînd nevoie de consolare. Nimerit prilej pentru a-şi îndrepta greşeala ! Se încălzi, văzînd-o. Era înfiorat de fericire că simţămîntul pentru ea însemna mai mult decît

[1] Aici în sensul de : Mîzgăleala nu poate fi luată drept pictură (lat.).

pofta pripită pentru o femeie, poftă care se potolea şi se cumin-ţea de îndată ce se culca cu femeia dorită. Nu mai era tînăr, viaţa de neîntreruptă desfătare îi domolise simţurile, nu mai vedea nici o deosebire, aşa că nici nu nădăjduise să se mai înfierbînte vreodată. Îşi da din toată inima osteneala să-i intre în voie, în-ţelegător, atent. Iar ei, după vorbele muşcătoare, necruţătoare ale lui Tüverlin, îi făcea plăcere grija tacticoasă cu care o înconjura. Era de-o bunăvoinţă ce vădea mult gust, şi de-o veselie cam caraghioasă, de modă veche.

În adîncul sufletului era supărat pe Katharina din pricina răutăţii ei de neînţeles faţă de Johanna. Simţea înstrăinarea, nepotrivirea, mai puternic decît oricînd în lunga lor convieţuire. Făcu în aşa fel, încît să treacă în apropierea ei, ţinînd-o de braţ pe Johanna cu o duioşie ce bătea la ochi, vorbindu-i cu o izbitoare intimitate. Katharina observă. De asemenea observă că această duioşie a lui Hessreiter nu era numai înflăcărare iscată în seara aceea. Zîmbi şi mai semnificativ, tronînd în măreţia ei de idol, zîmbi amar, aproape satisfăcută. Care va să zică şi Paul se lepăda de ea! Şi el, nici vorbă, fără să-şi dea seama, dar cu pornirea firească de a se ţine departe de toţi aceia pe care îi păştea nenorocul, o părăsea, acum cînd renta îi era ameninţată.

Johannei şi lui Hessreiter li se alăturară Fancy De Lucca şi Pfisterer. Fancy De Lucca era mulţumită, fericită. Costumul ei de orhidee făcuse furori, aşa cum se aşteptase. Sportul, antrenamentul, nenumăratele cerinţe ale campionatelor o copleşiseră, nu-i îngăduiseră decît puţin răgaz ca să se gîndească la feminitatea ei. În astă-seară gustase simţămîntul că, dacă vrea, poate să facă praf lumea, ca femeie. Făptura-i floralã, aţîţătoare, de-o obscenitate greu de deslușit, făcuse într-adevăr vîlvă. Mai mult decît atît nu voia; mai mult era dăunător, nu şi-o putea îngădui.

Se retraseră în încăperea cu peisajul lunar, într-unul din colţişoarele tihnite ale lui Pfaundler, acolo unde adineauri Johanna stătuse cu cei doi vînturatici. Posomorîtul Pfisterer, scos din făgaşul său obişnuit, dar deosebit de duios faţă de Johanna, campioana de tenis, mulţumită, satisfăcută, Johanna care se potolea încetul cu încetul în preajma lui Hessreiter şi acesta din urmă, copleşit de drăgălăşenia Johannei, alcătuiră în mijlocul Somnambulilor din ce în ce mai gălăgioşi, un grup aparte, un ostrov al liniştii. Peisajul lunar i se păru Johannei mai puţin stupid. Nu vorbiră mult; se simţeau la largul lor, aşa cum se adunaseră acolo.

Fancy De Lucca întoarse mecanic butonul aparatului de radio. De undeva se transmiteau tocmai atunci ultimele veşti.

Vocea din aparat vorbea despre o mare conferință, despre niște dezbateri parlamentare, despre concedieri în masă, despre o catastrofă de cale ferată ; apoi aduse la cunoștință că în afacerea Martin Krüger, avocatul doctor Geyer a cerut repunerea pe rol a procesului, întemeindu-se pe faptul că șoferul Ratzenberger declarase, în repetate rînduri față de martori, precum că depozițiile sale în procesul de sperjur Krüger fuseseră false. Apoi anunță știrea despre ruperea unui dig, despre prăbușirea unui avion, despre apropiata urcare a tarifului poștal și feroviar.

Cînd vocea pomeni de procesul Krüger, Johanna ciuli urechile. Ceilalți la fel. Nimeni nu înțelese exact ce însemna de fapt această știre. Dar dacă doctorul Geyer, care pînă acum fusese atît de sceptic, trîmbița cererea sa în auzul tuturor, dîndu-i atîta importanță, atunci trebuie să aibă sorți de izbîndă, atunci ea înseamnă un pas înainte, un succes, de asta își dădeau cu toții seama. Johanna se îmbujoră, străluci, se ridică pe jumătate. Vocea din aparat tot mai vorbea, ajunsese la știrile sportive, dar nimeni nu mai asculta. Cu un gest brusc, afectuos, Fancy De Lucca îi întinse Johannei mîna măslinie ; Pfisterer, ca și cum i s-ar fi luat o povară de pe inimă, izbucni :

— Paștele și grijania ! În sfîrșit, un succes !

Hessreiter confirmă plin de importanță. Johanna se ridică de-a binelea de pe scaun. Cu fața ei lată, plină de însuflețire, stătea în mijlocul vedeniilor lunare, dezmățate și plăcute ale pictorului Greiderer, sub inscripția cu luna și cu regeasca tihnă bavareză. Cu fața străluminată, părăsi furtunos mica încăpere, salutînd cu un semn din cap. Acum totul e bine, acum nu-i mai fuge pămîntul de sub picioare ! Totul s-a schimbat. Trebuie să i-o spună lui Tüverlin.

Numai că acesta a și plecat de cîtva timp la hotelul unde locuiește. Dezbrăcîndu-se, chibzui dacă n-ar fi cazul să se mute iarăși în căsuța de sus, din pădure.

În vremea asta, Johanna își croiește drum prin forfota sălii. Caută. Este covîrșită de noua, norocoasa întorsătură. Strălucește. Caută, la fel cum căutase acum un ceas și jumătate domnul Hessreiter, în turla astrologică, în țarcul unde țopăie vrăjitoarele, în purgatoriu. Pînă dă, într-un tîrziu, de doamna von Radolny. Doamna von Radolny flirtează în felul ei potolit cu profesorul von Osternacher. Johanna o întrerupe vijelios. După Tüverlin, Katharina este ființa care se va bucura cel mai mult de fericirea ei. Îi împărtășește în pripă, cam încîlcit, greu de înțeles, vestea cea bună. Doamna von Radolny, ageră la minte, pricepe, o privește pe Johanna, din măreția ei de idol, calmă, curioasă. Apoi spune :

— În cazul acesta, felicitările mele. Nădăjduiesc că o să se încheie cu bine.

Şi se întoarce iar către grandele în catifea neagră Osternacher. Johanna îi aruncă o privire, faţa ei mare, cu pielea întinsă, arsă de soare, tresare un pic.

— Procesul va fi reluat, repetă ea, nu prea tare.

— Da, da, am priceput, spune doamna von Radolny, cu o sumbră nerăbdare în glasul sonor. Nădăjduiesc că o să se încheie cu bine, repetă ea, subliniind nepăsarea. Spuneţi-mi, dragă profesore, se adresează apoi din nou celui învĕşmîntat în catifea neagră.

Da, doamna von Radolny s-a lămurit asupra tacticii pe care trebuie s-o adopte, a luat poziţie. Vine de jos, s-a zbătut pînă s-a ridicat, nu a fost uşor, nu-i face plăcere să-şi amintească. Acum, cînd a ajuns sus, vor deodată să-i ia ceea ce îi aparţine. Oho, se va apăra cu ghearele şi cu dinţii. Nu e aprigă din fire, în nici un caz, fusese întotdeauna îngăduitoare. Dar, dacă vor să-i ia banii, atunci se va isprăvi şi cu îngăduinţa. Acum, toţi aceia care fac parte din strînsura de spoliatori îi sînt duşmani. Martin Krüger îi e duşman, Johanna duşmană. Auzi, s-o păgubească de renta ei. Nu are nimic împotriva Johannei. La drept vorbind, dacă stăm să judecăm, nu-i adevărat. Din astă-seară, de cînd Hessreiter a trecut într-un anume fel cu Johanna pe lîngă dînsa, are ceva împotriva ei. Oricine vrea să şterpelească ce-i aparţine îi este duşman. Are să se lămurească în privinţa asta cu Paul. Pe cît e cu putinţă, ocoleşte scenele, s-a înţeles cu Paul din totdeauna, în pofida felului său de a fi nedesluşit. Acum însă vrea să ştie, din timp, limpede ce se întîmplă. Oricum, nu are interes, chiar nici un interes, draga mea, să se repună pe rol procesul Krüger. Îşi soarbe şampania, amestecată cu vin roşu, priveşte cu bunăvoinţă lumea din sală uşor ostenită din pricina vuietului.

Cînd doamna von Radolny o lăsă de una singură, Johanna nu pricepu. Nici nu încleştă gura puternic arcuită, ca în alte dăţi, nici nu încreţi fruntea, în semn de supărare. Se trase doi paşi îndărăt, cu ochii încă pironiţi asupra lojei, se întoarse încet, străbătu sala, tîrşindu-şi un pic paşii, fără să arunce cuiva vreo privire, aproape bălăbănindu-se, aşa că erau cîte unii care credeau că băuse prea mult, şi că domnul Hessreiter, grav de tot ca şi mai înainte, în costumul său elegant, cam de strigoi, se legăna îngrijorat alături de ea, temîndu-se ca nu cumva să se prăbuşească în clipa următoare.

Vestea despre repunerea pe rol, în scurtă vreme, a procesului se răspîndi repede. Hessreiter o împărtăşi unuia, altuia. Comu-

nicarea lui fu primită cu răceală. Atitudinea doamnei von Radolny n-a rămas fără urmări, lumea îl asculta încurcată, cu zîmbet nepăsător, rostind un silit şi indiferent: „Aşa? Felicitări!" Johanna se simte tare prost. De ce rînjesc toţi cînd vine vorba de succesul ei, de ce se îndoiesc de el în chip atît de paralizant? La început doar îi doriseră toţi succes. Înţelese numai pe jumătate, fu pătrunsă de un adînc dezgust faţă de oamenii din jur, laşi, nepăsători, şi care îşi dădeau atîta osteneală să poarte măştile veseliei.

Domnul Hessreiter îi vorbi încet, prevăzător, revărsînd asupra ei compătimire, duioşie şi dorinţă. O urmă cînd se îndreptă spre ieşire, fără să-şi fi luat rămas bun de la nimeni.

Apoi, în chip ciudat, după ce portarul îi lăsă să treacă prin uşa turnantă, Johanna Krain şi domnul Hessreiter, încotoşmănaţi în blănurile puse peste costumele lor curioase, se treziră sub un cer geros, de o limpezime de cristal, cu o jumătate de lună tăcută şi stele liniştite.

În preajmă aşteptau sănii. Pe domnul Hessreiter îl străfulgeră o idee. Se strădui din răsputeri s-o convingă pe Johanna să nu plece numaidecît acasă, ci să facă o mică plimbare în noaptea liniştită, să ia puţin aer după zarva şi pîcla petrecerii. Vorbi apăsat, cu gesturi de parcă ar fi vîslit prin văzduh. Nici n-ar fi avut nevoie să stăruie atîta: ea dădu simplu din cap şi se urcă.

În sanie îi purtă de grijă cu fel de fel de mici atenţii de prisos. Şedea la căldură, pe sub pătura uriaşă, îmblănită, cu gîndurile în reflux, mulţumită că e ocrotită. Fără zgomot, nu prea repede, sania lunecă prin peisajul troienit. Nepăsător, ca la început de lume, sălba munţilor se întindea în lumina egală a jumătăţii de lună, într-o liniştitoare neclintire, după zvîrcolirile capricioase de la „Pudrieră". Din liniştea blajină, rece, din muta lunecare a săniei se revărsa un şuvoi de pace. În faţa vizitiului cu spate larg se ridicau simetric crupele cailor. Domnul Hessreiter tăcea. Din gura lui rotundă, întredeschisă, ieşeau aburii răsuflării, asemănători unor nori. Cu ochii lui căprui, învăluiţi, o privea pe Johanna dintr-o parte, duios.

Şoseaua ducea pe marginea unei rîpe, a unui defileu prăpăstios, Strunga Dracului. Defileul era străbătut de brîne iscusit şerpuite. Pălimare de lemn, înţepenite în scoabe, scări tăiate în pereţi de stîncă hăcuiţi, nemaipomenit de înalţi, tuneluri sfredelite în stîncă, totul presărat cu pulberea cascadei ce se rostogolea acolo. Acum totul era sloi de gheaţă, bucăţi ale pălimarului zăceau rupte, iarna troienise cărările temerare, dibace, ce şerpuiau prin defileu. Dar urmau să fie deszăpezite pentru străini; se fă-

găduise că în ziua următoare aveau să fie redate circulației. Acum, în toiul nopții, roboteau pîlcuri de lucrători, pentru a se respecta termenul dării din nou în folosință. Atîrnau de stîncile înghețate, luminați de lămpițe pîlpîinde, înfruntînd primejdie mare pe steiurile lunecoase, care amenințau, la orice pas făcut cu nebăgare de seamă, să se prăbușească și să-i strivească. Susținuți de ceilalți, prinși în curele, unii stăteau agățați, alții se legănau urcați pe colțare, ciocănind, îmbinînd cap la cap, întărind, pentru ca a doua zi, între ceșcuța de moca de după dejun și ceaiul dansant, străinii să poată trece din nou, fără primejdie, prin minunile de gheață ale defileului.

Lucrătorii făcură semn și îi îndemnară, de jos, cu strigăte voioase pe întîrziații călători din sanie ; își priveau munca drept un lucru de la sine înțeles. Domnul Hessreiter le răspunse plin de voie bună, în felul lor de a gîndi și de a grăi. Între timp, se frămînta aproape cu teamă, încordat, sperînd că Johanna nu va dori să se întoarcă, înainte de a ajunge la Griesau. Ea dîrdîia, era ostenită, topită de speranță, dezamăgire, de cele trăite. O trase binișor mai aproape. Johanna își rezemă, fără multă vorbă, capul de șuba sa. Bărbatul răsuflă mai puternic, simți cum îi bătea inima. Femeia de lîngă el îi înflăcăra închipuirea. Se gîndi la o extindere de proporții uriașe a întreprinderii sale și că va face împreună cu Johanna o călătorie de afaceri, că vor vizita fabricile de ceramică din sudul Franței. Mîna de lucru ieftină, datorită inflației din Germania, artiștii deopotrivă cu muncitorii manuali îi dau putința să pună la cale un nemaiauzit *dumping*. O să cucerească vestul Americii. Îi hărăzea fiecărui fermier ceramica sa müncheneză. Va realiza proiectele sculptorului care a întocmit suita „Luptă de tauri". Extinderea acestei întreprinderi unde domnea prostul gust îi va îngădui să facă artă serioasă. „Întreprinderile de ceramică din Germania de Sud Ludwig Hessreiter și fiul" își vor lărgi sfera de influență de la Moscova pînă la New York.

Ajunseseră la Griesau. Vizitiul întrebă dacă să întoarcă. Hotelul zăcea întunecat în valea largă, troienită. Hessreiter se uită la femeia obosită, care sta rezemată de șuba sa. Șovăind un pic, dar voit energic și ca de la sine înțeles, îi porunci vizitiului să sune. După cîteva minute se ivi un rîndaș somnoros, cu arțag, fiindcă cei care îndrăzniseră să sune, ca să le deschidă, nu erau nici măcar americani care plăteau în valută forte. Un bacșiș gras al lui Hessreiter îl făcu să se dea pe brazdă. Da, domniile lor ar putea primi un ceai fierbinte. Johanna nici nu încuviințase, nici nu refuzase. Sala mare îi întîmpina ciudat de lipsită de viață, rîn-

dașul nu aprinsese decît o parte a becurilor. Stătură pierduți într-un colț, simțindu-se apropiați unul de celălalt, în sala vastă și în lumina sărăcăcioasă. După atîta drum, dînd de căldură, li se dezmorțiră mîinile și picioarele înțepenite. Nu, n-avea rost să se întoarcă. Domnul Hessreiter comandă camere. Johanna îl privi, frîntă de oboseală, fără împotrivire, dîndu-și seama acum foarte bine ce era în joc.

Sosi ceaiul, a cărui căldură se revărsă plăcut în trup. Un răstimp, domnul Hessreiter vorbi cu vioiciune; apoi deveni mai tăcut, ochii i se învăluiră și mai mult. Johanna asemui pe bărbatul care ședea lîngă ea, ciudat de pierdut, elegant, purtîndu-i de grijă, dorind-o, puternic și totuși gingaș, clocotind de cugetări cam încîlcite, cu înfriguratul, tăiosul Tüverlin.

— Ce părere ai despre Tüverlin? întrebă ea deodată.

Domnul Hessreiter se sperie, dădu un răspuns în doi peri. Johanna stărui.

Reieși că domnul Tüverlin nu prea era pe placul domnului Hessreiter. Acesta se codea, rostea fraze ciuntite, pe care le întregea prin mișcări ale brațelor, largi, de parcă ar fi vîslit prin văzduh. Nădușea. Spuse, în sfîrșit, pe ocolite, că fusese din totdeauna încredințat că Johanna ar fi prietenă cu Tüverlin.

Prietenă? Ce înseamnă asta?

Așa, prietenă!

Stătea lîngă ea, ca un cîine bătut, da din colț în colț, simțindu-se vinovat. Deodată o pătrunse mila față de bărbatul nădușit, cu priviri învăluite. Crezuse, așadar, că se culcă cu celălalt. Dar nu lăsase să se vadă nimic, se învîrtise smerit, zelos, cu voie bună, în jurul ei, mulțumindu-se să-i fie aproape. Un domn bogat, cu mare trecere, răsfățat de femei. Singurul om care făcuse cu adevărat ceva pentru ea. Și asta fără gesturi spectaculoase, ci parcă simțindu-se rușinat în fața ei. Acest lucru o impresionă, o zgudui. Nu se mai gîndi la spiriduși și la ciuperci, se spulberă și mirosul acrișor. Luă mîna lui cărnoasă, îngrijită, o mîngîie cu mîna ei zdravănă cu pori mari. Bărbatul greoi începu să tremure și amuți cu desăvîrșire. Ședeau în încăperea sărăcăcios luminată, neprimitoare, într-un colț, nu era prea cald, ceaiul era slab, prost preparat. În această sală, după o noapte petrecută în dans și ațîțare a poftelor, într-un costum caraghios, după aproape douăzeci de ore de veghe, domnul Hessreiter, aflat la începutul coborîșului vieții, se simți fericit și tulburat ca un tînăr, răscolit în adîncul ființei de femeia de lîngă el. Pentru această femeie cu trup înfloritor, fierbinte, cu ochii cenușii, îndrăzneți, neprevăzători, era gata să

aducă jertfe, ba chiar, la o adică, să renunţe la traiul său tihnit. Simţi, pentru a treia oară în viaţă, adevărata patimă, aşa cum simţise odinioară tînăr de tot, apoi a doua oară cînd o cunoscuse pe Katharina. Simţi că de astă dată e flacăra cea din urmă. Tulburat, recunoscător, cu multă băgare de seamă îi întoarse mîngîierea.

Rîndaşul apăru în uşă, le spuse că odăile sînt pregătite şi îi conduse sus. Suiră o scară fără sfîrşit, acoperită de un covor grosolan, roşu. Îşi urară, din ochi, în fugă, noapte bună. De îndată ce plecă servitorul, Johanna îi îngădui lui Hessreiter să vină la ea în cameră.

În timp ce scriitorul Jacques Tüverlin, după ce se gîndise puţin la revista *Ţăndărică-n lupta de clasă*, dormea dus şi fără vise la Palace-Hotel din Garmisch, în timp ce omul Krüger, cu chipul cenuşiu şi tras, zăcea în celula sa din Odelsberg, în noaptea asta pustie de vise;

în timp ce ministrul Klenk, bărbat puternic, sănătos, sforăia încet cu conştiinţa împăcată, în timp ce avocatul Geyer, într-o poziţie sucită, incomodă, cu plapuma dată deoparte, îşi freca de pernele răvăşite faţa înroşită;

în timp ce domnul Pfaundler, obosit, satisfăcut, ocărînd, cerceta deconturile casierilor săi;

în timp ce se puneau la punct ultimele amănunte ale lucrărilor pentru darea din nou în folosinţă a Strungii Dracului şi inginerii şefi erau tare mulţumiţi că în cele nouă zile de muncă se întîmplaseră doar două accidente, dintre care numai unul mortal;

Johanna Krain-Krüger sta întinsă lîngă Hessreiter, care dormea. Acesta ţinea gura întredeschisă, respira ritmic, arăta împăcat, mulţumit, de fapt fericit. Ea se simţea liniştită, destinsă, sătulă. Era culcată pe spate; aproape imperceptibil, din vîrful buzelor, îngîna o melodie lină. Îngîna mereu aceleaşi măsuri răsuflate, fără cine ştie ce simţ muzical, neobosită, satisfăcută. Îi treceau prin minte gînduri cam nedesluşite, dar în orice caz nu neplăcute, printre care şi gîndul la Krüger şi la Tüverlin.

Dis-de-dimineaţă, în timp ce slujnicele Hotelului Poştei din Griesau erau trezite din somn de ceasul deşteptător şi oftînd şi ocărînd se ridicau în capul oaselor, se întinse şi Hessreiter în puf, trezindu-se pe jumătate. Cît de ghiftuite îi erau de astă dată simţurile, de vreme ce alteori, după lîncedă desfătare, pîlpîia gol pe dinăuntru, cu singura dorinţă să doarmă dus, şi mulţumit, la drept vorbind, numai de faptul că împlinise, o dată mai mult, această plăcere resimţită pe jumătate drept datorie. Se înălţă un pic, cu băgare de seamă, ca să n-o tulbure pe Johanna, ascultă ră-

suflarea lină a femeii care dormea. Nu, de astă dată a fost într-adevăr altceva ! O simți și mai limpede, cu și mai mare fericire decît adineauri. O *iubea*. Un cuvînt mare, stupid. Dar așa era. Noroc că doamna von Radolny nu-i făcea greutăți. Va întreprinde acum cu Johanna marele voiaj pentru artă și afaceri. Se va ocupa cum se cuvine și de problema ei. Problema în legătură cu omul Krüger, cu care este măritată, își spuse el zîmbind.

Într-un tîrziu, cînd Johanna deschise ochii, în timp ce întîia lumină a dimineții de iarnă se strecura în odaie, privi împrejur, fără să se simtă încurcată, fără să zîmbească, serioasă, fără să se rușineze. Era bine așa. Mai bine decît cu Tüverlin ? Se prea poate.

Încolăcindu-și brațul în jurul gîtului Johannei, în semiobscuritate, cald lîngă trupul ei și leneș, Hessreiter întrebă, gata să caște, dacă omul Krüger jurase strîmb ori nu.

Johanna fu atît de uluită, încît i se tăie respirația. Nici nu se mînie pe Hessreiter. Va să zică, acest bărbat, care o ținea de gît cu brațul său cărnos, acest om blajin și fără îndoială sincer îndrăgostit, nu crezuse nicicînd în cauza lui și a ei. Pusese pe ici, pe colo o vorbă bună pentru ea, deoarece îi plăcuseră statura ei, pielea ei, glasul ei. Dacă omul, pentru nevinovăția căruia lupta cu toată abnegația, ba chiar cu patimă, era cu adevărat fără vină, îl preocupa doar în treacăt. Întreba de acest lucru căscînd, după ce o îmbrățișase. Astfel arătau, așadar, oamenii, relațiile lor și judecătorii lor.

Dar iată că el înțelesese greșit tăcerea Johannei.

— Dacă nu e cazul s-o aflu, o mîngîie Hessreiter cu vocea lui catifelată, nu face nimic.

Și pipăindu-i pielea, o lipi și mai strîns de dînsul.

Mai tîrziu socoti că, chiar dacă ar fi fost un sperjur la mijloc, tot l-ar fi acoperit pe Martin Krüger.

Hessreiter coborî, spre a da telefonic dispoziții la Garmisch să li se trimită haine la Griesau. Între timp, Johanna cerceta camera de hotel neconfortabilă, neaerisită, răvășită. Se gîndi la Krüger, cu mai multă bunăvoință, mai nepărtinitor ca de obicei. De aci înainte va duce lupta pentru el cu mai multă chibzuință, o va duce la bun sfîrșit.

Hessreiter se întoarse. Pînă să sosească hainele, luară micul dejun. La vederea costumelor de bal mascat, împrăștiate prin odaie, el surîse. Johanna nici nu le observă. Mîncă fără să se sinchisească de nimic, cu poftă.

Netezindu-și barbetele, Hessreiter o lămuri, cu vorbe mari, întortocheate, în privința călătoriei pe care avea de gînd s-o facă. Conjunctura e prielnică, intenționează să-și extindă întreprinderea. A venit vremea să se informeze, în sfîrșit, la fața locului în ce măsură

a propăşit, în timpul războiului şi după aceea, industria ceramică din străinătate. Înainte de toate va pleca la Paris. Şi e de părere, adăugă Hessreiter, fără să o privească, tăind grijuliu cu cuţitul o bucăţică de unt, e de părere că şi Johanna ar putea să aibă mai mare succes pentru cauza ei în străinătate decît la München. A auzit, bunăoară, că şi consilierul intim Bichler va pleca în curînd la Paris. În călătorie, te poţi apropia mai lesne de această eminenţă cenuşie a Bavariei. Îi propune, încheie el, ungîndu-şi în sfîrşit felioara de pîine cu bucăţica de unt, să plece împreună cu dînsul. Tăcu, aşteptă nesigur răspunsul.

Johanna, fără multă vorbă, spuse — da.

CARTEA A TREIA

DISTRACŢII. SPORT. SPECTACOLE

1 Luptă de tauri
2 Un bavarez la Paris
3 Ţăndărică-n lupta de clasă
4 Proiectul pentru o fermă de pisici
5 Klenk e Klenk şi unu-i Klenk
6 Măşti de câini
7 Şase pomi devin o grădină
8 Despre demnitate
9 O sută cincizeci de păpuşi din carne şi un om
10 Biografii bavareze
11 Aşa arată un asasin?
12 Un rege în inima poporului său
13 Pacienţi bavarezi
14 Johanna Krain se îmbracă pentru o petrecere
15 Patimile lui Cristos reprezentate la Oberfernbach
16 Ţăndărică şi toreadorul
17 Consultaţie în prezenţa unui nevăzut
18 Orice cap îşi are sticleţii lui
19 Omul de la cîrmă
20 Despre smerenie
21 Domnul Hessreiter ia cina la Berlin
22 Johanna Krain rîde fără temei
23 Un tată dinainte de război şi un fiu de după război
24 Johanna Krain face baie în rîul Isar
25 Tablourile inventatorului Brendel-Landholzer
26 Fericirea de a nu avea personalitate

1

Luptă de tauri

Pentru locurile din arenă, cele ieftine la soare şi cele scumpe la umbră, erau vîndute toate biletele de aproape o săptămînă ; de peste tot din provincie se năpustise poporul, pentru a privi dimineaţa procesiunea iar către seară lupta de tauri. Căci pe programul acestei *corride,* date, de altfel, în folosul unei organizaţii umanitare, deasupra naţiunilor, al Crucii Roşii, era anunţat toreadorul Montilla II care se ridicase prin această meserie pe cea mai înaltă treaptă, un *espada* [1] de mare clasă, după dictator [2] cel mai renumit bărbat al Spaniei.

Deşi o rupea anevoie în spaniolă, pictorul Greiderer se străduia însufleţit, familiar, să intre în vorbă cu vecinul său. Acesta răspunse cu vioiciune. Fără ca unul să-l înţeleagă prea bine pe celălalt, bavarezul şi spaniolul discutau cu glas tare, dînd din mîini, fiecare mulţumit de interesul ce-l stîrnea. Pictorul Greiderer, receptiv ca nimeni altul la orice fel de reprezentaţii populare, socoti această luptă de tauri drept punctul culminant al călătoriei în Spania ce şi-o îngăduise acum, cît încă mai strălucea steaua norocului său. I se povestise o grămadă despre sînge, burţi de cal spintecate şi altele, de ţi se făcea părul măciucă ; aştepta arzînd de nerăbdare, zgîndărit.

Procesiunea de dimineaţă îi lăsase o impresie grozavă. Competent, căci procesiunile de Joia mare de la München făcuseră din el un cunoscător pasionat, ştia să preţuiască toate amănuntele. În nesfîrşite şiruri se perindaseră prin faţa lui odăjdiile grele, pestriţe, ale preoţilor, sfinţii, strălucind cu barbară măreţie, pe postamente purtate de sumedenie de bărbaţi ascunşi îndărătul lor, în pas cadenţat, sîcîitor de înăbuşit, ofiţerii şi slujbaşii împăunîndu-se în uniformele lor, prapurile bisericilor, comorile nesecate ale catedralei,

[1] Denumirea spaniolă a toreadorului însărcinat să omoare taurul.

[2] Se referă la *Miguel Primo de Rivera* (1870—1930), care, în înţelegere cu regele Alfons al XIII-lea, a instaurat în Spania, în 1923, o dictatură militară.

pompa armatei aşezate în rînduri drepte. Cai, bărbaţi, tunuri. Cu toţii şi cu toatele păşind peste flori, revărsate claie peste grămadă pe caldarîm, pe sub umbrare de pînză întinse deasupra străzilor, ferindu-i de soarele puternic, printre covoarele ce atîrnau din ferestre şi balcoane. La astea toate privise pictorul Greiderer.

Acum, după-amiază, miile de oameni de la procesiune şedeau în arena cu tauri, umpleau şirurile de bănci de piatră albă pînă aproape de cerul orbitor, fluturau deasupra balustradelor basmale bălţate, aşteptînd, după tămîia, după mucenicii şi după sfinţenia dimineţii, cu ochi nostalgic, sîngele taurilor, maţele cailor smulse afară, bărbaţii călcaţi cu copitele, zvîrliţi în văzduh. Vînzători îşi lăudau în gura mare berea, dulciurile, fructele, programele, evantaiele. Afişe mici cu reclame inundau băncile. Pretutindeni se vedeau jobenele din fetru, cenuşii, cu boruri cît roata carului, în chip de cozonac, ale bărbaţilor şi şalurile sărbătoreşti ale femeilor. De jur împrejur era larmă, aşteptare, năduşeală, freamăt.

Dar iată că în arenă intră *quadrilla* [1]. Repede, în sunetele unei muzici sprintene, în pas de marş, cu scînteieri de curcubeu, în jachete încărcate cu broderii. Se resfiră degrabă pe nisipul lucitor. Iată şi taurul. Ţinut ceasuri în şir în întuneric, şovăie în faţa mulţimii care zbiară ca turbată în lumina orbitoare. Împunge cu coarnele capele roşii, mereu trase înapoi. Iată caii, nişte gloabe să le plîngi de milă, cu ochii legaţi, călărite de lăncieri ce se ţin în scări gigantice. Taurul, negru, cu capul plecat, tare de cerbice, ia în coarne gloaba jigărită, o dă de-a berbeleacul prin văzduh, ciudat de încet, cu călăreţ cu tot. Aceasta se întîmplă în imediata apropiere a lui Greiderer care stă pe o bancă de jos, chiar în faţă. Vede chipul crud al picadorului costumat. Cînd taurul îşi înfige coarnele în mîrţoagă duduie şi trosneşte ; Greiderer îl priveşte cum scormoneşte prin maţele calului, cum îşi scoate coarnele din burta mîrţoagei, năclăite de sînge şi de măruntaie, şi le înfige iar, apoi le scoate din nou. Ptiu, drace ! asta-i cu totul altceva decît bazaconiile de prost-gust, sirop de salon, ale domnului coleg care făurise suita ceramică „Luptă de tauri". Agitaţia ce îi înfrigurează pe ceilalţi treisprezece mii pune stăpînire şi pe pictorul bavarez Andreas Greiderer, îl zguduie şi pe el.

Abătut din cale de capele flăcăilor, ce sclipesc în nenumărate culori, taurul se îndreaptă spre o gloabă adusă chiar atunci în arenă. Călăreţul îi smulge cu lancea o bucată de carne şi piele neagră, iar taurul răstoarnă gloaba. Acoperit de sînge şi de noroi,

[1] Grup de patru toreadori (span.).

calul e iarăşi smucit în sus, gonit cu multă trudă înspre taur, care acum îl ia în coarne, sfîşiindu-l. Călăreţul pleacă şontîcăind. Gloaba geme, nechează, încearcă într-una să se ridice, pînă cînd un om într-o jachetă stacojie o înjunghie.

Tineri cu suliţe scurte, de care sînt prinse steguleţe pestriţe, se înşiră dinaintea taurului. Unul cîte unul, elegant, întărîtîndu-l cu strigături poznaşe. Aleargă pînă în dreptul nărilor fornăitoare ale taurului, ferindu-se în ultima clipă, răsucindu-i în carne *banderille*[1]-le împodobite cu panglici bălţate şi care rămîn înfipte. Mulţimea însoţeşte orice mişcare cu ropote de aplauze sau cu dezaprobare furtunoasă, după cum e de iscusită. Taurul, acoperit cu suliţele pestriţe, care-l chinuiesc, năpădit de şiroaie de sînge, o ia la goană prin arenă, lovindu-se în calea lui de unul, de altul. Răstoarnă un picador, rănindu-l, nu prea grav.

Acum se apropie un singur toreador de loja prefectului şi scoate de pe cap bicornul. Este cel care va omorî taurul. Nu-i încă Montilla II, dar un *espada* cu mare vază şi el, plătit împărăteşte. Aţine calea taurului. În mîna stîngă flutură capa roşie, în cea dreaptă spada. De la o depărtare mică de tot conduce taurul cu capa, în vîrful picioarelor, cu pulpele strînse, destins, cu sînge rece, răsucindu-şi doar bustul într-o parte, aşa încît animalul, trecînd pe lîngă el, se repede în gol, apoi goneşte înapoi. Conduce animalul turbat, de parcă acesta ar fi o păpuşă pe sfoară, moartea îl pîndeşte la cea mai mică mişcare greşită. Fiecare răsucire este însoţită de urletele celor treisprezece mii de spectatori şi dat fiind că aceste întoarceri se fac cu mare iuţeală, cînd într-o parte, cînd în alta, în răstimpuri scurte de tot, uriaşul spaţiu se cutremură de răpăitul ritmic al aplauzelor.

Acum vine deznodămîntul. Faţă-n faţă cu animalul, mărunţel, elegant, cu umerii încordaţi, vajnicul *espada* ţine sabia în dreptul ochilor şi ţinteşte. Dar, fie că are ghinion, fie că săvîrşeşte o greşeală de meşteşug : spada nu străpunge inima şi animalul se scutură de ea. Mulţimea fluieră, turbată.

Pictorul Greiderer nu pricepe nici veselia zgomotoasă a privitorilor, nici mînia lor ; vecinul său încearcă să-l lămurească asupra regulilor după care trebuie răpus taurul. Pictorul nu prea înţelege ; dar ia parte cu trup şi suflet. Zvîcneşte o dată cu masa asta stîrnită, care urlă, şuieră, jubilează. Ca şi vecinul său, ca şi alţii fără număr, care îşi aruncă pălăriile sărbătoritului *espada*, purtat în

[1] Suliţe scurte (span.).

alai după ce pînă la urmă a răpus cu mare artă taurul, la fel şi pictorul Greiderer din München zvîrle în arenă pălăria sa spaniolă, cumpărată de curînd, la preţul de 25 de pesete, ceea ce face 1127 de mărci.

Taurul din cea de a patra repriză este fluierat. Se dovedeşte laş. Căci acest animal, cînd i se apropie sfîrşitul, vrea, în marea-i mîrşăvie, să-şi dea duhul în linişte. Nu ia în seamă nici făloasele cape roşii, nici îndemnurile batjocoritoare. A trăit într-o crescătorie în apropierea Cordobei, într-o cîmpie netedă, cu iarbă grasă, răcoroasă, sub un cer nemărginit, colindat de cîrduri de cocori. A crescut mare, preţuind trei mii cinci sute de pesete. Acum stă aci, în văzul mulţimii, împănat cu suliţe multicolore, năpădit de sînge, mugind înăbuşit şi dureros, slobozindu-şi udul, tînjind să moară. Se ghemuieşte într-un colţ al gardului din pari ascuţiţi şi nu-i pasă deloc de oameni ; chiar şi pulberea şi focul cu care îi pîrlesc ceafa nu stîrnesc animalul. Nu mai vrea să se întoarcă în nisip şi în soare. Vrea să rămînă lîngă gard, aici, la umbră, şi să moară.

Pictorul Greiderer priveşte într-acolo, adîncit în gînduri ; faţa de ţăran, şireată, zbîrcită, îi e palidă din pricina pătimaşei sale participări la lupta din arenă. Nu înţelege ceea ce se întîmplă, de ce răcnesc oamenii, ba pentru taur, ba pentru luptător. Văzuse la viaţa lui multă lume murind, în pat, în război, în luptele de stradă din München, la încăierări. Dar această reprezentaţie în nisip, sînge şi soare, această luptă fără noimă, stabilită în cele mai mici amănunte, această măreaţă şi mîrşavă reprezentaţie, unde, spre hazul privitorilor, mureau înfricoşător şi cu adevărat, mîrţoage jalnice, fiare tari de cerbice şi, cine ştie, poate unul sau altul dintre aceşti *espada* atît de mlădioşi, îi sfîşie pictorului sufletul dornic de spectacol mai mult decît orice altă moarte la care fusese de faţă vreodată.

Pe înserate, se întoarse apoi la hotel, prin străzile însufleţite. Copiii se jucau de-a lupta de tauri. Unul făcea pe taurul, se repezea cu fruntea plecată la un alt copil care flutura o basma. Dar taurului nu-i era pe plac ţinuta luptătorului şi îl snopea în bătăi. Pictorul Greiderer sta nemişcat în maşină, cu chipul întunecat de gînduri.

— Crucea şi dumnezeii lor de neisprăviţi ! mîrîi el, cu gîndul la suita din ceramică „Luptă de tauri" a colegului său. De aci înainte pictorului Greiderer avea să-i rămînă adînc întipărită în minte imaginea adevăratului taur, ghemuit într-un colţ al gardului de pari, slobozindu-şi udul, fără să se sinchisească de oameni, săbii, basmale multicolore şi avînd un singur dor : să moară la umbră.

2

Un bavarez la Paris

Johanna se oprise la Paris şi aştepta. Călătoria în Franţa a consilierului intim Bichler suferise o amînare. Bărbatul atotputernic avea toanele lui ; îi plăcea să răspîndească o aureolă misterioasă în jurul său. Nimeni nu aflase ziua în care urma să sosească.

În acest timp, domnul Hessreiter nu ştia unde-i stă capul de treburi, vizita întreprinderi, zăbovea pe la fel de fel de şedinţe, călătorea. Voia să-i aducă Johannei tot soiul de lume. Cine ştie, vreunul putea să-i fie de folos ! Dar ea era neîncrezătoare şi prefera să stea mai mult singură.

Era, prin urmare, prietena acestui Hessreiter. Îi venea greu să se arate nepoliticoasă faţă de domnul ceremonios, care îi purta cu atîta drag de grijă. Se arăta îndatoritor, se străduia din răsputeri să se transpună în felul ei de a simţi. Totuşi, uneori o scotea din sărite, ceea ce era nedrept. Era el oare în general în stare să se arunce cu adevărat în vîltoarea unui simţămînt ? Niciînd, în afara acelei prime nopţi, nu o lăsase să simtă asemenea lucru.

La Paris, viaţa Johannei se scurgea liniştit, monoton, plăcut orînduită. Mînca zdravăn, dormea bine, era ostenită seara, proaspătă în zori. Cu toate acestea, adesea i se părea că trăieşte ca o crisalidă, ca şi cum ar duce un simulacru de trai, o hibernare.

Începuse să joace iar tenis, fără pretenţii, în răgazul lînced al aşteptării petrecea astfel ceasurile cele mai binecuvîntate. Tenisul, cum îl înţelegea epoca lor, cerea iuţeală, perseverenţă, cumpănire, să ştii să sesizezi fulgerător orice ocazie. Johanna avea un trup antrenat, era tenace şi ageră, fără pripă ; dar perceperea ei nu lucra destul de repede, ştia că niciodată n-are să atingă măiestria şi nici nu voia. Era de ajuns să-ţi simţi trupul, vlaga lui, limitele lui. După antrenament era sprintenă, zglobie, gata de năzbîtii şi de tot soiul de şotii, ca în timpurile bune dinaintea procesului Krüger.

Domnul Hessreiter îi căuta mult tovărăşia în aceste clipe. Ori de cîte ori o vedea pe fata voinică, era mîndru că mai izbutea să dea dovadă de atîta vioiciune, de atîta disponibilitate pentru fericire. Katharina, îşi mărturisea el, a fost o prietenă mai comodă şi totuşi făcea mare caz faţă de sine însuşi că o prefera pe Johanna.

Într-un rînd, Fancy De Lucca juca într-un campionat la Paris. Femeii acesteia, hăituite din succes în succes, un ghem de senzaţii şi de ambiţie, îi plăcea tovărăşia Johannei. Campioana de tenis se simţea îmboldită să treacă, din cercul admiratorilor ei isterici, în atmosfera sănătoasă a Johannei.

Johanna se duse s-o vadă pe Fancy imediat după meci. Aceasta avusese de înfruntat o jucătoare americană, de o anumită clasă, dar nu atît de tare, încît să fi putut pune sub semnul întrebării, măcar pentru o clipă, izbînda campioanei. Nu fusese aşadar o luptă prea grea şi Fancy biruise cu netă superioritate. Dar Johanna se îngrozi cînd îşi văzu prietena, după aceea, în cabina ei, vlăguită pînă la ultima limită a istovirii. Adunase din toate ungherele fiinţei sale crîmpeiele de avînt necesar pentru susţinerea jocului, aşa că mai apoi căzuse grămadă, într-un leşin ca de moarte. În timp ce îmbăiau trupul măsliniu al celei istovite, îl frecau, îl masau, Johanna se simţi nespus de aproape de Fancy De Lucca. Ce are să fie atunci cînd prietena se va afla în faţa unei adversare serioase, în faţa acelei tinere din Mantua, bunăoară, pe care, fără să şi-o mărturisească, o ocolise pînă acum? Şi chiar dacă ar învinge, era greu de presupus că va putea să-şi păstreze mai mult de doi sau trei ani titlul. Nu mai avea nimic de cîştigat, nu mai putea decît să piardă. Nu era o soartă de pizmuit să ai douăzeci şi nouă de ani, să te bucuri de faimă şi să fii încredinţată că gloria asta, plătită cu luptă şi lipsuri, nu mai poate dăinui decît puţină vreme.

Fancy De Lucca goni mai departe de-a lungul şi de-a latul planetei. Johanna şedea la Paris, trăindu-şi traiul monoton rînduit. Mînca, bea, visa, dormea.

Pînă cînd, într-o bună zi, domnul Hessreiter primi înştiinţarea că, în sfîrşit, proprietarul agricol Bichler sosise la Paris.

Să răzbeşti pînă la Bichler nu era uşor. Locuia într-un mic hotel, însoţit de un secretar. Venise la Paris pentru a consulta un medic de specialitate în legătură cu infirmitatea sa. Se ştia că bătrînul încă mai nădăjduia să dobîndească lumina pierdută, dar, deşi se tăgăduia în mod hotărît, circula zvonul că Bichler călătorea la Paris şi în legătură cu alte treburi.

Bavarezii nu s-au socotit în toate timpurile germani. Cel dintîi rege al lor a fost în slujba francezilor şi i-a dat fiului său, Ludwig I de mai tîrziu, numele suveranului francez. Cel din urmă rege al lor, Ludwig al III-lea, a pătimit pînă la sfîrşitul vieţii de pe urma unui glonte prusac care l-a nimerit în coapsă, într-un război între Bavaria şi Prusia. Nu sînt decît o sută şi ceva de ani de cînd un om de ştiinţă bavarez, funcţionar de stat, pentru a crea şi temeiuri etnologice în vederea aderării ţării la Confederaţia renană [1], a întocmit un memoriu, după care bavarezii, potrivit firii lor, ar fi celţi, avînd mult mai multe legături lăuntrice cu Franţa decît cu

[1] Grupare de state, înjghebată sub protectoratul lui Napoleon I, la care au participat 16 regi şi duci din Germania (inclusiv Bavaria). S-a destrămat în urma înfrîngerii suferite de Napoleon în 1813, la Leipzig.

Prusia. În ultima vreme se iviseră din nou planurile unei Confederaţii renane. Se vînturaseră, cu multă precauţie, fie numai pentru a stoarce din partea Reichului şi mai mult decît se obţinuse pînă acum, ideea unei confederaţii de state care ar urma să ia naştere, întinzîndu-se din Franţa, peste Germania de Sud, pînă în Cehoslovacia şi Polonia. Nu întreţinea oare Franţa la München o ambasadă separată ce-şi da multă importanţă, deşi, potrivit constituţiei, politica externă putea fi statornicită numai la Berlin ? Cît priveşte urzelile consilierului intim Bichler la Paris, nu se sufla o vorbă, dar la cel mai mărunt diferend, reprezentanţilor neliniştiţi ai Reichului li se atrăgea luarea-aminte, cu prudentă ameninţare, asupra acestei călătorii, învăluite în mister.

Biroul micului hotel parizian, unde trăsese orbul, primise ordin sever să nu lase pe nimeni să pătrundă, să nu anunţe pe nimeni. Un domn Bichler era necunoscut acolo. Nu primea vizite. Se întîlnea cu unul sau altul în palatele unor anumite înalte feţe bisericeşti. Şi în casele unor fruntaşi naţionalişti putea fi văzut bărbatul greoi, ce molfăia crîmpeie de cuvinte necioplite, pufnind într-un rîs grosolan, înfigîndu-şi cu mîinile sale roşii-vineţii, noduroase, bastonul în covoarele moi.

Johanna a trebuit să aştepte mult pînă să primească de la secretarul lui Bichler înştiinţarea că poate face cunoştinţă cu consilierul intim la „Orvillier". Se duse la renumitul restaurant. Gemea de lume. Pe coridoare, în faţa garderobelor, muşteriii aşteptau să le fie strigate numărul şi locurile. La masa lui Bichler era pus un scaun pentru Johanna. Bărbatul greoi se afla acolo ; căpăţîna sa pătrată, cărnoasă, bine bărbierită nu arăta atunci ca de om bătrîn ; dar ţinuta, veşmintele, gesturile sale lăsau de dorit. Sta înfăşurat în şervete şi hăpăia mîncărurile alese, pregătite cu desăvîrşită artă. Sosurile i se prelingeau de pe buze şi de pe bărbie, plescăia, vîra într-una cu degetele roşii-vineţii dumicaţii în gura-i cît o şură, mesteca, înghiţea, scotea grohăituri de mulţumire, de silă. Îşi turna vin pe gîtlej, împroşcînd şi în jur. Chelnerii se învîrteau în jurul său, gata să-l servească, după cum fuseseră învăţaţi, fără a fi însă în stare să-şi ascundă întru totul dezgustul faţă de acest *méthèque* [1] mîncăcios.

Cînd secretarul îi spuse cine s-a aşezat la masa lor, Bichler bîlbîi întîi ceva de neînţeles. Nepricepînd dacă vorbea germana sau franceza, Johanna îşi dădu seama încetul cu încetul că i se adresa în bavareză. Repezit, fornăind, bodogănea, ocăra, mîrîia. Ei bine, ştie cine este. Fireşte că ştie. La drept vorbind, ce doreşte de la dînsul ?

[1] Denumire peiorativă dată de francezi străinilor.

Johanna îi spuse că tribunalele doctorului Klenk amînau, cu rea intenţie, repunerea pe rol a procesului intentat soţului ei, Martin Krüger. Instanţele judecătoreşti nu resping cererea de revizuire, dar nici nu-i dau curs. De luni de zile nu fac altceva decît să cerceteze.

Atunci, de ce a venit pe capul lui ? mîrîi el. Crede oare că e vreo fărîmă de adevăr în palavrele mîzgălitorilor de la gazete, cum că s-ar ocupa serios de politică, el, ţăranul bătrîn şi orb ? Tot soiul de lighioane se ţin scai de dînsul, îl privesc ca pe un maimuţoi de menajerie. Johanna tăcu mîlc. Bătrînul o interesa. Acesta adulmeca primprejur de parcă ar fi vrut să-şi facă, după miros, o imagine a făpturii ei. Femeia, spuse el, n-ar trebui să se amestece în politică. Nu-i vorba de politică, explică ea. Vrea să-şi dobîndească iar bărbatul, bărbatul ei, pe care îl vîrîseră nevinovat la închisoare. Nevinovat ! ocărî el, sfărîmînd oasele unei păsări. Să-şi fi văzut liniştit de treburile dumnealui. Ceva rău tot o fi făptuit. Şi, mă rog, ce ar putea să facă pentru *el* ? Doar nu-i ministru. Ce-i pasă lui de justiţie ? Luînd cu totul altă atitudine, după ce înfulecase un dumicat cît toate zilele pe care-l făcuse să alunece cu o înghiţitură zdravănă de vin, bătrînul spuse paşnic că n-o fi dracu chiar atît de negru. Nu-i de fel de părere ca oamenii să fie canoniţi. E bun creştin, precum se ştie. Era cu totul de acord ca la următoarea amnistie vinovatul să fie iertat de pedeapsă. O va spune şi în gura mare. Bineînţeles, dacă s-or găsi urechi să-l asculte. Scriu ele gazetele că-i cam aşa, dar tocmai de aceea acest lucru pare greu de crezut.

Apoi se închise în sine. Nu mai fu preocupat decît de mîncare. Nu mai era chip să scoată o vorbă de la el despre Martin Krüger. Johanna se îndepărtă, în timp ce secretarul îi ştergea lui Bichler gura cu şervetul.

Tînăra femeie îşi spuse că acest doctor Bichler nu-i chiar atît de tare de cap. De vină a fost numai ea, numai acea caraghioasă amorţeală, numai lenea inimii, că nu s-a dovedit în stare să stoarcă mai mult de la dînsul.

3

Ţăndărică-n lupta de clasă

În timp ce domnul Pfaundler îşi şi vîrîse capul pe uşă, Jacques Tüverlin spuse secretarei sale :

— Nu-l lăsa pe Pfaundler să intre. Dă-l afară. N-am nici o treabă cu el.

Fără să se sinchisească cîtuşi de puţin, scoţînd din buzunar cîteva file de manuscris, Pfaundler zise :

— Eşti un porc-de-cîine, domnule Tüverlin. Întîi m-ai făcut să cred că te-ai dat pe brazdă, şi pînă la urmă îmi livrezi tot vechile prostii.

— Întrucît ţi-ai spus părerea în chip atît de răspicat, domnule Pfaundler, poţi să speli binişor putina, se stropşi Tüverlin, în timp ce secretara aştepta, la maşină, să-i dicteze mai departe.

— Faci pe grozavul, domnule, se burzului Pfaundler, ai vrea dumneata. Ce te tot mocoşeşti cu *Ţăndărică-n lupta de clasă*. Cum stai cu *Mai sus nu se poate*? Dacă pînă sîmbătă nu-mi livrezi un *Mai sus nu se poate*, atunci las baltă gologanii pe care ţi i-am dat arvună, şi pun pe altul să-mi scrie revista.

Şi zvîrli foile pe birou. Tüverlin, nepăsător, dictă mai departe. Domnul Pfaundler trase cu urechea la cîteva fraze, ridică pe cît putu din sprîncene, îngheţă.

— Asta n-are nici în clin, nici în mînecă, domnule, cu *Ţăndărică-n lupta de clasă*, se răţoi el, sincer indignat. Asta n-are nici în clin, nici în mînecă, domnule, cu nici o revistă, asta-i cu totul altă mîncare de peşte.

Şi ochii lui mici de şoarece scăpărară cu răutate în căpăţîna-i buhavă. Tüverlin nu catadicsi să răspundă. Domnul Pfaundler mai spuse una, alta, dar, în cele din urmă, recunoscîndu-şi neputinţa, pentru a salva ieşirea din scenă, adăugă :

— Ce mai tura-vura, o să-ţi adresez acest ultimatum al meu şi printr-o scrisoare recomandată.

După ce domnul Pfaundler părăsi încăperea, Jacques Tüverlin, privind-o pe secretară cu ochi mijiţi, ştrengăreşti, îi zise :

— Nici vorbă că are dreptate din punctul lui de vedere, şi dictă mai departe.

Ceea ce dicta n-avea nici o legătură cu revista, în această privinţă nu greşise domnul Pfaundler. Dar, la drept vorbind, totuşi avea legătură. Tüverlin trebuia, dacă treaba i-ar reuşi, să limpezească o seamă de probleme teoretice. Era îndoielnic că teatrul mai avea ceva comun cu arta. Şi, în general, nu se putea afirma răspicat că arta ar trebui privită drept o îndeletnicire demnă de om. Inginerul Kaspar Pröckl, bunăoară, se îndoia de acest lucru, şi îndoielile acestuia, deşi le tăgăduia cu tărie, îl rîcîiau pe domnul Tüverlin. Se simţea îmboldit să combată argumentele lui Kaspar Pröckl cu mereu alte argumente. Discutaseră o grămadă.

Domnul Tüverlin lucra cu pasiune. Faptul că picau musafiri, că telefonul zbîrnîia de zece ori într-un ceas, că în preajma sa era un du-te-vino ca la un ghişeu poştal, nu-l stînjenea cît de cît. Nu-şi punea întrebarea dacă truda sa avea succes. Nu avea respect faţă de operă, lucra pur şi simplu pentru că era bucuros

să meşterească, să dreagă într-una. Se simţea ispitit să facă vie arta bătrînului Aristofan pe scenele imposibile din vremurile de azi. Mobilitatea acestui poet dramatic, trecerea grabnică de la patos la glumă pipărată, elasticitatea personajelor sale principale, acum acuzator neînduplecat, acum măscărici, şi înainte de toate întocmirea mlădioasă care îngăduia orice adaos, fără să renunţe la construcţia de bază, toate astea îl ispiteau pe Tüverlin.

Comicul Balthasar Hierl şi inginerul Pröckl îl sfătuiau, cumpăneau, aruncau la gunoi. Îşi puneau tustrei capetele laolaltă, munceau pe brînci. Comicul Hierl tăcea mai tot timpul, ursuz. Din cînd în cînd, izbucneau din el sunete nedesluşite, semne de îndoială. Uneori îşi legăna căpăţîna mare, în formă de pară. Acesta era cel mai evident semn de apreciere favorabilă. Alteori spunea cu venin :

— Spanac !

Dar lua în seamă fiecare cuvîntel al lui Tüverlin, aduna, fărîmă cu fărîmă, cu pătimaşă participare, ideile scriitorului. Tüverlin şi Pröckl manifestau interes pentru posibilităţile tehnice ale muncii, nu pentru înrîurirea ei, pentru succes. Fanaticul inginer, actorul morocănos, scriitorul ca argintul-viu stăteau cu capetele vîrîte conspirativ unul într-altul, ca nişte alchimişti, gîndindu-se cum să distileze arta într-o epocă fără societate unitară, fără religie unitară, fără un mod de viaţă unitar.

Pasionat, muncind stăruitor, dar fără metodă, Jacques Tüverlin se lăsa mereu momit pe căi lăturalnice. Lucra în acelaşi timp la ultima revizie a scrierii *Marx şi Disraeli*, la ciornele pentru scenariul radiofonic *Judecata de apoi* şi la revistă. Umbla de colo pînă colo, nespus de mulţumit, prin camera sa confortabilă, răvăşită. La maşina de scris şedea în aşteptare secretara strălucind de curăţenie, un patefon cînta, Tüverlin orăcăia, crea, rîdea pe-nfundate la cîte o vorbă de duh, ticluită cum trebuie.

Era bine să lucrezi. Era minunat acest simţămînt de plutire, atunci cînd obiecte şi oameni, tot ceea ce vedeai, gîndeai, citeai, trăiai, răspundeau imboldurilor creatoare. Binecuvîntată era şi fierea, amărăciunea, atunci cînd te poticneai, cînd te loveai cu capul de toţi pereţii, cînd ieşea la iveală că în acest organism ceva nu mergea cum trebuie. Satisfacţia, mai tîrziu, cînd totul se închega iarăşi, dovedind că gîndirea ta era într-adevăr vie, plină de momeli şi de contradicţii. Minunată era munca la maşina de scris, cînd literele scormoneau hîrtia, deveneau operă, se învederau. Neasemuită plăcerea, atunci cînd te străfulgera o idee, năprasnic, pe negîndite, în timp ce te aflai în baie, în timpul mesei, cînd citeai ziarul, în mijlocul unei discuţii neroade. Binevenită şi acea mohorîre, cînd te frămîntai pe scaun, blestemîndu-te, strîngîndu-te în

tine ca un arici, şi-ţi spuneai: „Nu merge, nu e chip să constrîngi inspiraţia. Uite muntele ăsta în faţa ta şi nu-l poţi urca. Niciodată n-ai să-l poţi urca. Dreptatea e de partea celorlalţi, care rîd de tine. Nu te ţine cureaua, ai sărit peste cal. Eşti un cîrpaci." Mai apoi, simţămîntul deprimant, sîcîitor, ce te cuprindea cînd zăboveai asupra operelor altora, care izbutiseră totuşi. Atunci cînd din cărţile lor viaţa trăită de ei reînvia, amestecîndu-se cu viaţa ta. Te aplecai asupra bătrînului, înviorătorului Aristofan, rîdeai, cum a rîs *el* atunci cînd a găsit acea vorbă de duh, acel truc prin care biruia greutăţile de care neîndoios se lovise la rîndul lui.

Ce-ţi spuneau confortul, femeile, călătoriile, ce puteau să însemne pentru tine izbînzile în afaceri, în politică, într-un cuvînt ce însemna succesul faţă de neasemuita plăcere de a crea? Cît de jalnice erau acestea toate în faţa vieţii înzecite în timp şi spaţiu, de zece ori mai autentice, a omului care zămislea opere, făpturi, metafore?

Era cam caraghioasă această societate şi rînduielile ei, această societate care altminteri cerea plată pentru orice plăcere, dar în cazul amintit îl mai şi răsplătea pe omul ce-şi făurea asemenea plăceri. Dacă ar fi fost împiedicat să scrie, nu ar fi plătit el oare cu cea mai umilă muncă favoarea de a putea scrie?

Călca asemenea unui cocor, umbla cu ifos, se legăna prin odaie, hoinărea pe străzi cu faţa boţită, preocupată, vicleană şi veselă, pleca la munte cu maşina lui, se plimba cu inginerul Pröckl prin crîngurile din valea Isarului, lîngă Ammersee. Făcea mult sport în acea vreme, înota, deşi primăvara de-abia se ivise şi apa era rece, silea maşinuţa lui să meargă pe drumeaguri dosnice, povîrnite, anevoioase. Se antrena mai departe la box, la jiu-jitsu. Şoldurile subţiri i se mlădiau, pieptul şi umerii i se lărgeau şi mai mult.

Vorbea cu oricine despre munca sa. Asculta orice obiecţie, pe cele din guri nepărtinitoare mai curînd decît pe cele ale aşa-numiţilor cunoscători. Zvîrlea nepăsător la gunoi tot ce făurise anevoie, de îndată ce i se vădea vreo reţinere. Mîinile sale cu peri roşcaţi se frămîntau. În faţa sa spînă, boţită, ochii clipeau zglobiu.

Căuta să-i explice ironicului, scepticului Kaspar Pröckl, de ce se apucase cu atîta înfrigurare tocmai de această temă despre München. Îşi dă prea bine seama de nerozia acestui oraş ce se grozăveşte atîta: dar îi e drag, tocmai din pricina asta. N-a izbutit oare Cervantes să-l făurească viu prin vremuri pe Don Quijote numai şi numai pentru că se dezice de el cu capul, dar îl iubeşte cu inima? Tüverlin îl cunoaşte exact pe omul podişului bavarez cu toate cusururile lui: dar inima tot lui i-o dăruie. Îl

iubește pe acest om care nu percepe decît prin simțuri ceea ce îi aduce folos în viață, dar căruia nu-i este hărăzit să stabilească interdependența spirituală dintre un lucru și altul. Iubește această ființă care, rămasă în urma celorlalți cît privește puterea de judecată, și-a păstrat într-o măsură mai mare pornirile animalice. Da, scriitorului Jacques Tüverlin îi place acest om al pădurii și al cîmpului reavăn, cu un pospai de civilizație, care ține cu ghearele și cu dinții tot ce a agonisit, cu ochii-n patru, mîrîind surd atunci cînd noul îl trage de mînecă. Nu-i oare măreț, în mărginirea eului său, acest locuitor al podișului bavarez? Cum își glorifică toate cusururile dîndu-le drept însușiri caracteristice ale neamului. Cu cîtă convingere socotește că necioplirea lui atavică e patriarhală, că grosolănia e încăpățînare, că mînia sa mocnită, de taur stîrnit, împotriva noului, e simț al tradiției. Minunat cum se proslăvește drept leu bavarez, ca urmare a plăcerii sale primitive de a se ciorovăi. Departe de Tüverlin gîndul să ia în derîdere aceste însușiri ale neamului. Dimpotrivă, mai curînd ar înjgheba din podișul bavarez, cu tot ce viețuiește acolo, bea vin, curvăsărește, cade în genunchi în biserici, se ia de păr, face justiție, politică, tablouri, carnaval și copii, mai curînd ar înjgheba din tot acest ținut, cu munți, cu rîuri, cu lacuri, cu tot ce-i chip de animal și chip de om, o rezervație naturală. Oricum, vrea să conserve prin mijloace literare această savuroasă, naiv-vioaie foială de ființe, să o întoarcă pe toate fețele, să-i dea în vileag minunatele ciudățenii. Vrea s-o pună în lumină cu ajutorul comicului Hierl, după modelul plin de plasticitate al lui Aristofan, în revista *Țăndărică-n lupta de clasă.*

Deosebit de interesată în progresul făcut de Tüverlin era doamna von Radolny. Cînd se afla la München, nu scăpa prilejul să treacă pe la el; îl cărase de cîteva ori și la Luitpoldsbrunn. Avea nevoie să-și abată gîndurile, avea nevoie de Pfaundler, de revistă, de Tüverlin. Pentru întîia oară după mulți ani era serios nemulțumită de ea însăși. Atunci, la balul Somnambulilor, se purtase greșit și prostește. Rupsese cu principiul de a lăsa să treacă douăzeci și patru de ore înainte de a duce la îndeplinire vreo hotărîre. Ca orice nechibzuință, nici aceasta nu a rămas fără urmări. Ce tot trăncănise în acea seară? Martin Krüger dușmanul, Johanna dușmana ei? Spanac! Curînd de tot ieși la iveală că dracu nu era chiar atît de negru. În Bavaria, în orice caz, istoria aceea cu exproprierea bunurilor casei domnitoare nu stîrnise cine știe ce vîlvă. Cel mult făcuse impresie aici darea în vileag a felului cum răposatul rege își valorificase produsele gospodăriilor sale, darea în vileag mai cu seamă a prețurilor pipărate pe care le obținuse în timpul războiului pentru augustele produse lactate. Populația

şi-l dorea pe rege reprezentativ. Ea însăşi de formaţie ţărănească, socotea nevrednice de un monarh apucăturile lui ţărăneşti, ocăra goana sa după cîştig, îi spunea în bătaie de joc lăptar. Dar, cu toate acestea, marea majoritate de voturi de care ar fi nevoie pentru ca exproprierea să devină cu adevărat lege nu va putea fi întrunită niciodată. Panica ce-o cuprinsese pe Katharina la aflarea acelei veşti fusese neîntemeiată. Făcuse o prostie fără pereche.

Afară de asta, Hessreiter se depărtase de ea mai mult decît se aşteptase. Se necăjea că îl împinsese ea însăşi înspre Johanna, prin purtarea ei neobişnuit de stupidă.

Avea îndoieli — ceea ce i se întîmpla rar — asupra felului cum ar trebui să manevreze de acum înainte. Îi scria din cînd în cînd domnului Hessreiter în cutare sau cutare chestiune de afaceri, nu prea cu căldură, nu prea cu răceală, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Şovăia îndelung dacă nu ar fi cazul să-i scrie şi Johannei. Dar convingerea că săvîrşise o prostie o făcea să stea în cumpănă, şi cînd mai apoi îi sosise din partea lui Hessreiter un răspuns încîlcit, în doi peri, care privea numai latura afacerilor, nu-i mai scrisese Johannei.

Viaţa ei exterioară se scurgea după tipicul de totdeauna. Dar băga de seamă cum îmbătrîneşte, cum i se ivesc unele linii ascuţite pe chipul plin, frumos. Şi în ţinuta ei se simţea oboseala; uneori nu mai era ca de la sine înţeles centrul atenţiei tuturor. Nu se întreba dacă vina acestei stări de fapt o poartă ceilalţi sau ea însăşi, dacă ceilalţi prinseseră să-i tăgăduiască locul în societate sau ea însăşi. Oricum, căuta tovărăşia lui Tüverlin.

Acestuia îi plăcea doamna din lumea mare care, trupeşă, ca un vestigiu al unei vremi pe cale să apună, îşi întindea fala către vremea lui. Îi plăcea firescul cu care se lăsa slujită, cu care, bavareză get-beget, privea lumea drept moşie proprie. Îl mai interesa şi judecata ei; era judecata unei întregi pături, acelei pături care, desigur, făptuise prostia nemaipomenită a marelui război, dar mai înainte pusese temeliile acestei epoci, orice s-ar spune, vrednică de a fi trăită. S-o înjure cît poftesc toţi cei nemulţumiţi: dintre toate epocile trecute nu ştia nici una în care ar fi trăit cu mai multă plăcere. Asigurările date în treacăt, ocazionale, liniştitoare, ale lui Kaspar Pröckl, precum că în statul marxist, cu toată egalitatea socială, spaţiul vital al fiecărui individ în parte nu va fi îngustat, nu-i micşorau cîtuşi de puţin neîncrederea.

Se complăcea, aşadar, cu multă însufleţire în societatea doamnei calme şi isteţe, cu care se întîlnea des, convins totuşi că părerile ei despre revistă nu trebuie luate chiar întru totul în seamă. Din cînd în cînd, aducea vorba de Hessreiter şi de Johanna. Cu dibăcie, fără a manifesta vreun interes deosebit, după cum soco-

tea el. Dar doamna von Radolny observa mai limpede decît el însuşi cît de mult îi lipsea Johanna. Katharina simţea că, după ce va isprăvi ce avea de lucru, Tüverlin se va întoarce iar necondiţionat la Johanna. Căuta să-l atragă înspre ea. Îi plăcea. N-ar fi cu neputinţă să se ivească prilejul de a i-l restitui Johannei, oarecum în schimbul lui Hessreiter. Aşa se face că se afla la el, trupeşă, arămie, arătînd un interes binevoitor, luptînd pe nesimţite, zîmbitoare, deloc fericită.

4

Proiectul pentru o fermă de pisici

Încrucişîndu-şi pe după ceafă mîinile cu piele subţire, doctorul Siegbert Geyer stătea întins, într-un halat larg, şleampăt, pe divanul acoperit cu o pătură rufoasă, grosolană. Faţa i se împlinise un pic. Ţinea ochii închişi ; dus pe gînduri, mişca încet fălcile de parcă ar fi molfăit, astfel că obrajii prost bărbieriţi îi zvîcneau. Mobila era uzată şi rece ; pe birou, ale cărui proporţii nepractice îl scoteau mereu din sărite, zăceau răvăşite dosare, foi de manuscris, tăieturi de ziar.

Doctorul Geyer se descotorosise de mai toate treburile avocăţeşti, nu se sinchisea defel de cele politice, nu ieşea din casă. Mînca numai ceea ce menajera Agnes îi punea dinainte. Lucra la manuscrisul *Istoria nedreptăţii în landul Bavaria de la armistiţiul din 1918 pînă în zilele noastre.* Tot fanatismul nervos cu care obişnuia să-şi facă meseria îl revărsa acum asupra cărţii. Îşi făgăduise drept răsplată, dacă, spre propria-i mulţumire, ar fi să ducă la bun sfîrşit *Istoria nedreptăţii,* că o să se apuce iar de opera de căpetenie, la care ţinea foarte mult : *Politică, drept, istorie.* Aşezase fascicula atît de dragă pe cel mai de sus dintre rafturile pentru acte, deasupra biroului său, de unde era greu de dat jos. Veghea asupra lui, îl îmboldea la lucru.

Cu rîvnă arzătoare îşi pregătea cazurile pentru *Istoria nedreptăţii.* Nu răspundea la telefon, menajera Agnes primise poruncă să nu lase pe nimeni să intre. Singura recreaţie pentru el erau cîteva pagini din Tacit, Macaulay [1]. Pînă şi ziarele stăteau vraf, necitite de două săptămîni. Se străduia să dea stilului său un echi-

[1] *Thomas Macaulay* (1800—1859), istoric şi om politic englez, autor al unei *Istorii a Angliei.*

libru clasic, furia şi înfocarea rămăseseră să mocnească dedesubt. Scotea la iveală nedreptatea şi samavolnicia, în mod ştiinţific, cu logică rece. Ştia că nedreptatea practicată în Bavaria din acea vreme nu era decît o părticică din nedreptatea ce se făptuia peste tot în Germania şi în lume. Dar o simţea mai vie decît oricare alta, simţea în spatele ei faţa mare, crîncenă a duşmanului său Klenk. Înconjurat de scrum de ţigară, de cîteva cărţi, de stive de scrisori nedesfăcute, de ziare neatinse, ascultînd frînturi de muzică la radio, lucra, se căznea, singur cu gîndurile lui. Ştefuia *Istoria nedreptăţii în landul Bavaria de la armistiţiul din 1918 pînă în zilele noastre,* căutînd să-i dea echilibru clasic. Cazul Krüger era un ac în carul cu fîn al materialului, o biată colină printre culmi, aşa că nu-l inclusese.

Pentru menajera Agnes erau zile fericite. Femeia sfrijită, cu pielea gălbejită, lăiaţă, umbla tiptil de colo pînă colo, credincioasă ca un cîine, singura ei dorinţă fiind să-i facă pe plac lui Geyer. Acesta îngăduise răbdător să i se impună o anume rînduială. Putea să deretice prin odăi, să-l deprindă cu mese luate la timp. Era la cheremul ei. Strălucind de bucurie, urma întocmai porunca lui de a-l feri de orice tulburare. Îl ţinea închis în casă. Trecuseră două săptămîni de cînd, în afara unor priviri aruncate întîmplător în stradă, nu mai văzuse pe nimeni. Menajera Agnes mergea atît de departe, încît îi rezolva şi corespondenţa. Se îngrijea de treburile lui băneşti. Cum Geyer trîndăvea în casă, în loc să cîştige bani, trebuia *ea* să-şi frămînte creierii. Timpurile erau grele, inflaţia făcea să se volatilizeze capitalul strîns la ciorap. Dolarul ajunsese să fie plătit cu trei sute de mărci. Munca gospodinelor, care în acele vremuri trebuiau să facă faţă angaralelor fără şir ale vieţii de fiece zi, prost rînduite, era din cale-afară de istovitoare. Posibilităţile de a găsi de-ale gurii şi alte lucruri necesare traiului erau puţine şi se cereau folosite la repezeală, cu precauţie. Cu banii necheltuiţi într-o săptămînă, puteai uneori să cumperi în săptămîna următoare doar jumătate din cît valoraseră. Negustorii se codeau să primească valuta proastă a ţării, furnizau multe lucruri numai pe monedă străină. Pentru a-i asigura doctorului ei o hrană ca lumea, Agnes scotea cu multe linguşeli, de la negustoraşi de ţară, suspecţi, alimente costisitoare, dibuia mereu alte posibilităţi. Toate astea cereau nervi, pricepere în rînduirea treburilor, hotărîri grabnice, să stai la pîndă zi şi noapte. Şi la bursă specula pentru dînsul ; glasul ei răguşit, nervos, era temut la ghişeul micului oficiu bancar unde îşi da ordinele.

Totodată, nu trebuia scăpat de sub ochi, nici o clipă, dificilul doctor Geyer. În timp ce alerga după tîrguieli, la bancă, la vînă-

toare de alimente, cine să aibă grijă de telefon, de soneria de la intrare, de multele şi măruntele nevoi zilnice ?

În acest timp, avocatul se înhăma la munca lui. Îl umplea de bucurie acurateţea expunerii logice, construcţia pură a şirurilor de idei. Credea în acel gînditor care demonstrase etica în mod geometric.[1] Niciciînd în viaţă nu se simţise atît de fericit ca acum, purtat de arta sa de a dezvălui un caz, zece cazuri, o mie de cazuri, în aşa fel încît sistemul să i se vădească pînă şi unuia ce avea orbul găinilor, acest sistem urît, mincinos, de a falsifica silnicia, samavolnicia, profitul, politica, dîndu-le drept etică, conştiinţă, creştinism, justiţie, lege.

Scria. Zîmbea. Tăia cîte-o frază de prisos. Devenise oare mai curată factura stilistică ? Cumpănea. În timp ce, încet, cu glas stins, îşi citea sieşi, ţiui soneria de la intrare. Nu-i dădu nici o atenţie, înnodă vechea înşiruire, pentru a cumpăni din nou. Reduse vechea frază la cinci cuvinte, şi iar cumpăni. Soneria de la intrare ţiui lung, stăruitor. Bineînţeles, nimeni nu avea grijă de el. Agnes, zgripţuroaica şleampătă, nesocotindu-şi îndatoririle, nu ştie decît să te deranjeze ; acum, cînd e într-adevăr nevoie de ea, ia-o de unde nu-i ! Icnind, bodogănind, lipăi în vestibulul întunecos. Deschise.

Se trase un pas înapoi. În faţa lui stătea obraznic, vînturatic, cu un surîs abia schiţat pe buzele sale foarte roşii, un tînăr. Avocatul înghiţi în sec. Simţi că deodată tot sîngele i se urcă la cap. Se clătină, căscă gura, trase lacom aer în piept, în timp ce băiatul, tot surîzînd, nu se clintea din uşa crăpată.

— Pot să intru ? întrebă în sfîrşit Erich.

Avocatul se dădu înapoi. Băiatul închise uşa, încet, fără să facă zgomot, îl urmă pe avocat în odaia unde domnea neorînduiala.

Privi primprejur. Văzu cărţile, dezordinea, lipsa de confort, mobila sărăcăcioasă, aşezată cu nepăsare. Nu-şi ascunse dispreţul. Se afla pentru întîia oară aici. Pînă acum, avocatul îl vizitase întotdeauna. Era un eveniment nemaipomenit, măreţ, pentru doctorul Geyer că băiatul venise la el. Mai important decît *Istoria nedreptăţii,* mai important decît orice pe lume ! Şi era o nemaipomenită nenorocire că se simţea luat prin surprindere. Îşi imaginase deseori împrejurarea, îşi închipuise deseori tot ce ar avea să-i spună băiatului, bune şi rele. Şi iată că uitase tot. Stătea în faţa fiului său ca un nerod, neîngrijit, zăpăcit, nespus de jalnic, tocmai acum cînd acesta venise la el.

[1] *Baruch Spinoza* (1632—1677), celebru filozof olandez. Textul de mai sus se referă la opera sa de căpetenie *Ethica, ordine geometrico demonstrata,* publicată postum.

— Să ne aşezăm, spuse într-un tîrziu Erich. În măsura în care-i cu putinţă aci, adăugă el cu o privire neobrăzat de dispreţuitoare.

— Da, îngăimă avocatul. E cam incomod, încercă el să se scuze : nicicînd nu rostise asemenea cuvinte faţă de un vizitator.

Băiatul se aşezase, picior peste picior, ca un om de lume. Luase, dintru început, hăţurile în mîini. Vorbea curgător, cu accent din nordul Germaniei, specific metropolei, pe cînd avocatul umilit, pleoştit, neajutorat, se ghemuia în faţa lui pe marginea scaunului, aşteptînd.

— Te surprinde faptul că te vizitez, spuse Erich, în sfîrşit, atacînd direct problema. Îţi imaginezi că nu-mi prea face plăcere să te întîlnesc. Şi aici în nici un caz.

— Ştiu, spuse doctorul Geyer.

— Dar afacerea pe care aş putea-o pune pe roate, urmă băiatul, e mult prea fainâ ca să nu fi picat la tine, în ciuda antipatiei mele îndreptăţite, ca să-mi avansezi mărunţişul necesar.

Şi se porni să depene o poveste năstruşnică despre o fermă de pisici, pe care avea de gînd s-o înjghebe, pentru a face mai apoi o afacere fabuloasă cu pieile pisicilor. Pisicile vor fi hrănite cu şobolani, patru şobolani sînt de ajuns să sature o pisică. Şobolanii, la rîndul lor, vor fi hrăniţi cu hoiturile pisicilor jupuite. Fiecare mîţă va face doisprezece pui pe an, şobolanii se vor înmulţi de patru ori mai repede. Întreprinderea s-ar alimenta aşadar prin propriile-i resurse, în mod automat. Pisicile or să mănînce şobolanii, iar şobolanii pisicile, şi antreprenorii se vor pricopsi cu piei. După cum îşi poate da seama doctorul Geyer, e o afacere strălucită. În timp ce băiatul îşi depăna planul, cu dezinvoltură, fără să ascundă caracterul lui nerod-năstruşnic, ba chiar de-a dreptul scoţîndu-l în evidenţă cu oarecare sarcasm, avocatul se uită la pantalonii în care sînt vîrîte picioarele pe care Erich şi le ţinea acum încrucişate înspre faţa lui, căci bătrînul nu îndrăznea decît arareori să ridice privirea. Erau pantaloni din stofă englezească, cadrilată, durabilă, călcaţi fără cusur. Avocatul îşi spuse că, după toate probabilităţile, el nu purtase niciodată asemenea pantaloni grozavi. Păreau largi, lejeri, şi prin dunga severă totuşi bine întinşi. Pe sub ei se iveau ciorapi dintr-un material fin, subţire, cu luciu mat. Pantofii îi veneau de minune, erau flexibili şi comozi. De bună seamă că fuseseră făcuţi de comandă.

Şleampăt, într-o ţinută nu prea arătoasă, doctorul Geyer ocolea obrazul băiatului. Ochii îi lunecau într-o parte, căutau în jos. Îi intra pe-o ureche şi îi ieşea pe cealaltă istoria năstruşnică şi neobrăzată, care, ca o batjocură, se depăna dinaintea lui. Se gîndea mai curînd, ce ar fi spus maică-sa, ce ar fi spus Ellis Bornhaak

de faptul că pînă la urmă băiatul tot se afla faţă-n faţă cu el, în casa lui, neputîndu-se lipsi de ajutorul său, în ciuda celor întîmplate. O vedea pe fata voinică Ellis, aşa cum o văzuse întîia oară atunci cînd, după ce-şi luase examenul, petrecuse acele cîteva săptămîni pe malul lacului austriac. Fără doar şi poate că pe atunci era plin de entuziasm, scînteietor, stăruitor, pătruns de un simţămînt ce găsise repede ecou. Dar, cu toate acestea, pînă în ziua de azi era de neînţeles pentru el cum de a izbutit s-o atragă atît de grabnic pe fata aceea voinică, frumoasă. Era o făptură proaspătă, cu pielea întinsă peste cărnuri tari, zvelte, un chip frumos, cutezător, nu prea inteligent; adesea, cînd o privea pe Johanna Krain, îi venea în minte imaginea ei. Îşi amintea nopţile calde pe malul lacului, cînd stătuseră lungiţi unul lîngă celălalt, leneşi, fericiţi, rîzîndu-şi de necazurile pricinuite de furnici, de ţînţarii din văzduh, de gîngăniile ce mişunau în muşchi. Era el aievea bărbatul care a stat tolănit în pădure cu fata aceea ? Îşi amintea apoi, cînd începuseră încurcăturile, cînd Ellis se pomenise cu burta la nas, şovăind dacă să facă copilul sau nu... Cearta cu familia ei cu concepţii înguste, burgheze. Îşi aminti cum Ellis fusese alături de dînsul, iar el cît de fericit se simţise să-i dea banii puţini de care dispunea. Cum stătuse la îndoială dacă să se mărite cu el. Spusese nu, da, pînă la urmă rămăsese nu. Cum apoi, nu ştia nici azi de ce, prinsese ură pe el, luînd în derîdere, la rece, felul lui de a fi, fantastic, împrăştiat, ochii care clipeau des. Cum el, Geyer, rămăsese nedumerit în faţa acestei uri crescînde, răutăcioase. Cum ea îi respinsese cu dispreţ îndemnurile prin care o zorea să se căsătorească. Cum, în cele din urmă, tocmai atunci cînd lui începuse să-i meargă binişor, refuzase să mai primească vreun ban de la el. Cum, certată cu neamurile ei, se mutase departe, în Germania de Nord, şi nu-i mai răspunsese la scrisori. Cum o dusese de azi pe mîine, greu de tot. Cum îşi crescuse copilul, sădind în el ura împotriva lui Geyer evreul, pe care îl iubise cîteva săptămîni şi care îi devenise mai tîrziu nesuferit ca o lighioană scîrboasă, împuţită. Cum apoi băiatul, pesemne dezgustat de viaţa sărăcăcioasă, cenuşie, de-acasă, şi socotindu-se neapt pentru liceu, plecase ca voluntar pe front, crud încă. Cum maică-sa se prăpădise de gripă, iar băiatul se întorsese, stricat de relele războiului, vînturatic, incapabil să se apuce de-o treabă cît de cît serioasă. Cum părinţii femeii moarte făcuseră, în silă, cîte ceva pentru el, dar pe urmă îl lăsaseră pentru totdeauna în plata Domnului. Cum el, avocatul, îi oferise ajutor, stăruind mereu, dar necontenit respins. Cum băiatul se înhăitase cu acest jalnic camarad de pe front, cu opt ani mai în vîrstă şi totuşi din acelaşi aluat ca el, acest odios von Dellmaier. Cum avocatul se întîlnise cu băiatul în locuri străine,

străduindu-se să-l ajute. Cum Erich moştenise ura mocnită, de neînţeles, a mamei, ură ce-l şfichiuia mereu pe avocat. Cum băiatul îl lua peste picior, într-una ; cum încerca tocmai faţă de el să dispară fără urmă.

Acestea le gîndea, le vedea, le trăia avocatul Geyer, în timp ce Erich şedea înaintea lui, un pierde-vară tinerel în pantaloni călcaţi impecabil şi în pantofi ce îi veneau de minune, depănîndu-şi proiectul nerod al unei ferme de pisici.

Deodată doctorul Geyer întrebă :

— E şi domnul von Dellmaier părtaş la această afacere ?

Erich răspunse sfidător :

— Da, firește. Ai ceva împotrivă ?

Nu, avocatul nu avea nimic împotrivă. Ce ar putea să aibă împotrivă ?

Erich îi spuse că socoteala cu ferma de pisici este numai una din numeroasele afaceri care li se oferă. Pentru oameni care nu sînt nişte boşorogi fără vlagă, pentru oamenii tineri, mustind de energie, acum sînt vremuri de aur. Dacă ar fi să nu iasă nimic din ferma de pisici, atunci ar pune pe roate una din celelalte multe afaceri. Cunoaşte, de pildă, o seamă de înjghebări politice de mîna întîi cărora le crapă măseaua după oameni tineri ce nu stau să despice firu-n patru. Are legături una şi una. Rostea nume. Căpeteniile organizaţiilor de dreapta, căpeteniile haidamacilor, Toni Riedler şi compania, „vitejii" corporaţiilor şi ai asociaţiilor ilegale. Nume demne de dispreţ, faţă de care avocatul simţea o greaţă de-a dreptul fizică, firi samavolnice, aparţinînd unei specii de indivizi josnici, ce se apropiau mai mult de animale. Da, cu toţi ăştia se înhăitaseră Erich şi prietenul său Dellmaier. Tot soiul de combinaţii politice. Dacă ferma de pisici s-ar duce pe apa sîmbetei, atunci ar trebui să se scufunde mai adînc în această mocirlă. În vreme ce da din gură, neobrăzat, uşuratic, răutăcios, băiatul se uita în ochii avocatului. Dar acesta îşi pironise privirile în pămînt. Tăcea. Părea că nici nu-l asculta.

Deodată, Erich spuse că nu are timp de pierdut şi-i ceru avocatului să ia o hotărîre. Într-un cuvînt, vrea să fie părtaş şi el la afacere ?

Avocatul înălţă privirea. Îşi aminti ca prin ceaţă că atunci cînd îl atacaseră, i se ivise înaintea ochilor chipul vînturatic al agentului de asigurare von Dellmaier. Se ridică anevoie. Şontîcăi prin cameră. Aduse ţigări. Le oferi băiatului. Acesta şovăi, luă una.

— Cîţi bani îţi trebuie ? întrebă Geyer.

Erich ceru o sumă nu peste măsură de mare. Avocatul ieşi tîrşîind paşii. Băiatul rămase în odaie, fumă, se ridică de pe scaun,

răsfoi manuscrisul fără să se sfiască, luă o carte din raft. De afară se auziră glasul avocatului şi altul subţire, jeluitor, răguşit, care căuta să-l înduplece. Discuţia furtunoasă, în şoapte zorite, ţinu mult, ţinu o veşnicie. Băiatul, cu auz ascuţit, înţelese cîteceva. Vocea jeluitoare îi spunea avocatului că se nenoroceşte dacă îi dă un ban acestei haimanale. O să mai vină şi altă dată, adăugă vocea. De altminteri, spuse acelaşi glas, îi suflă vîntul prin pungă ; doctorul Geyer doar nu se mai îndeletniceşte cu nici o treabă care să aducă parale. Ea se căzneşte să adune amărîţii de gologani pentru a-i da domnului avocat să mănînce ca lumea, şi acum el să-i arunce, fără nici un Dumnezeu, pe fereastră.

Cînd bătrînul se întoarse, aduse cîteva bancnote străine, mototolite, şi niscaiva bani germani. Băiatul privi cu luare-aminte bancnotele străine, le netezi cu grijă, le vîrî în buzunar. Spuse că avocatul îşi plasează bine capitalul. Şi să nu gîndească în nici un caz că e vorba de un hatîr pe care i-l face şi că poate avea pretenţii la recunoştinţă. Încheie un tîrg cu el. Un tîrg plin de perspective. Un dram de risc există, fireşte, ca peste tot în zilele noastre. Şi spunînd asta, plecă.

În urma lui, menajera Agnes ocăra şi se văicărea, fără să-şi pună frîu. Avocatul şedea în odaia lui răvăşită. Ridică maşinal mucul de ţigară pe care băiatul îl aruncase pe jos şi îl puse într-o scrumieră. I se făcuse foame. Dar Agnes, pesemne drept pedeapsă, nu-i aduse nimic de mîncare. Aşadar, de politică le arde ! Dumnealui Klenk era vinovat de asta. Şi de asta. Se apucă iarăşi de *Istoria nedreptăţii*. Dar zăbovi cu foile în faţă, sleit, vlăguit, fumă, i se năzăriră fel de fel de imagini şi nu lucră.

O rugă pe Agnes să i se pregătească baia ; nu făcuse baie de cîteva zile. Se bălăci în apa caldă, trupul i se destinse. Nu era oare un triumf faptul că băiatul venise la el ? Se gîndi la maică-sa, la Ellis Bornhaak. Oricum, cînd băiatului îi ajungea cuţitul la os nu se milogea la părinţii maică-si, ci venea la el. Se legănă încet în apa caldă, zîmbind. Fără-ndoială, Erich avea deprinderi şi năravuri sălbatice, şi o purtare lipsită de dragoste. Dar vina că era aşa o purtau împrejurările din Bavaria, vina o purta Klenk. Şi în orice caz, băiatul venise la el.

Avocatul ieşi din cadă, se îmbrăcă încet, neobişnuit de grijuliu, spre surprinderea menajerei Agnes care tot ocăra şi se văicărea. Se îndreptă spre cel mai grozav restaurant al oraşului, restaurantul lui Pfaundler, mîncă bine, bău bine. Înveselit, se întinse la vorbă cu nişte cunoscuţi. Seara, cu o sticlă de vin de soi înaintea lui, citi un capitol din Tacit şi unul din Macaulay. Socoti ziua aceasta drept zi de sărbătoare.

5

Klenk e Klenk şi unu-i Klenk

După ce îl părăsise pe domnul von Ditram, Klenk se întinse, mîrîi tihnit, îngînă o melodie clasică, de o mare noblețe. Acest prevăzător domn von Ditram, şeful noului cabinet, remaniat potrivit dorinţelor ministrului justiţiei, aristocrat din cercul distinsului, taciturnului Rothenkamp, joacă după cum îi cîntă el, Klenk. Mîine, noul cabinet se va înfăţişa Landtagului. Mai pieptănase declaraţia guvernului şi Ditram era de acord cu fiecare nuanţă. Aşadar, treaba se făcuse. Cu primul ministru de pînă acum, Sigl, un bătrîn tontălău, într-adevăr nu mai era chip să te-nţelegi. Să tot izbeşti cu pumnul în masă, să-i tot înjuri cu grosolănie pe prusaci şi Reichul, nici asta nu era cine ştie ce scofală. Pînă la urmă lui, lui Klenk, îi crăpase obrazul de ruşine cînd se dumerise cu cine stă cot la cot pe banca ministerială. A făcut cît se poate de bine că i-a pus pe adevăraţii stăpînitori, stăpînitori din umbră, în faţa alternativei de a scoate la iveală, în sfîrşit, pe unul dintre oamenii reprezentativi de-ai lor sau să renunţe şi la el. Mare lucru, la drept vorbind, nu era nici de capul celui nou, al acestui Ditram. Reindl venise cu ideea, zvîrlise acest nume în focul dezbaterilor. Nu-l înghite pe cel de-al Cincilea evanghelist; prea nu-şi mai încape în piele şi îţi vorbeşte de sus, de parcă ar fi tatăl din ceruri sau măria-sa Ludwig al II-lea în persoană. A fost o idee straşnică să-l înhame iar pe bătrînul Ditram. Nu prea are cap, dar măcar are maniere. Pe vremea principelui-regent Luitpold [1], a fost ambasador la Vatican. Va face, pe tăcute, tot ceea ce Klenk va crede de cuviinţă că e necesar.

A muncit din greu pînă a izbutit. Conferinţe cu conducătorii partidelor. Convorbiri telefonice cu stăpînitorii din umbră ai ţării. Mai dă, mai lasă, al naibii tîrg! O săptămînă încheiată au ţinut tocmelile. A pierdut două concerte la care dorise mult să meargă, şi nu a avut o jumătate de oră liberă ca să facă, pe vremea asta minunată, o plimbare cu maşina afară din oraş. Acum totul s-a isprăvit şi, slavă Domnului, a ieşit cu bine. Le-a copt-o el! E cineva, asta le-a intrat acum în cap şi celorlalţi. Klenk e Klenk şi unu-i Klenk.

E de-abia ceasul nouă. Azi îşi poate îngădui să răsufle puţin. Vrea să se distreze să facă haz. Zîmbeşte, gura sa mare se strîmbă. Pe cine să-l ia în tărbacă, pe Hartl sau pe Flaucher? Îşi aruncă

[1] *Luitpold*, principe-regent al Bavariei între anii 1886 şi 1912.

lodenul peste umeri, îşi vîră pipa între dinţi, îşi îndeasă pălăria de fetru cît roata carului pe capul roşu-castaniu. S-ar putea pe amîndoi, pe Flauscher *şi* pe Hartl.

Străbate pe jos drumul scurt. Nu se duce spre „Tractirul tirolez" ci, înainte de toate, vrea să dea o raită pe la „Bolta cu cîrnaţi".

Vechiul birt, aşezat în colţul îngust de la picioarele domului, era şi mai îmbîcsit de fum, şi mai tulbure luminat, decît „Tractirul tirolez". Crăpînd uşa cu geam ce da înăuntru, Klenk părea o namilă în încăperea scundă, printre machetele demodate şi uneltele care, atîrnînd din tavan, mai că-i atingeau capul. Se uită în jur; întotdeauna aveai nevoie de cîteva clipe pînă să poţi desluşi, prin abur şi fum, vreo faţă de om. Lumea hălăduia, claie peste grămadă, mînca de zor cîrnaţi mici de tot, zbîrciţi, fripţi, varză murată cu chimen şi covrigei cu sare, bea bere.

Iată, acolo e omul pe care îl caută, preşedintele de tribunal, doctorul Hartl! Era limpede că o să se afle azi aici, la masa rezervată, pe care se fălea, ca un fel de emblemă, un gornist din bronz, îmbrăcat în straie strămoşeşti, ţinînd în mînă un steag cu inscripţia: *Ocupat*. Doctorul Hartl şedea în tovărăşia unei duzini de colegi de breaslă; Klenk îi cunoştea bine: erau Messerschmidt, preşedintele colegiului de judecători, şi alţii din tagma lor.

Ministrul îşi dădu seama că toţi erau lămuriţi asupra poziţiei lui în noul cabinet. Deprins cu atenţiile, azi fu întîmpinat cu îndoit respect. Se încredinţă cu satisfacţie că lucrurile erau cunoscute.

În timp ce se strecura printre muşteriii birtului, oameni cu şcoli înalte, profesori titulari, gazetari, funcţionari superiori, care se cunoşteau unii pe alţii de ani de zile, ministrul, tăind fumul, privea cu luare-aminte masa cu subalternii săi. Nu arătau grozav, erau posomorîţi, ponosiţi, rufoşi, la chip şi la îmbrăcăminte. Nu era de mirare: lefuri mizere, aveau neveste şi copii; în anii aceia de inflaţie era greu să faci rost de hrană şi haine. Mulţi se aflau în pragul pensionării. Înaintea războiului fuseseră oameni cu vază şi avuseseră perspective sigure în privinţa unei pensii mai mult decît mulţumitoare şi a unei bătrîneţi îndestulate. De pe acum obişnuita seară la birtul acesta era un lux, trebuiau să se gîndească de zece ori ce ţigară anume îşi pot îngădui. Şi unde mai pui că acum aveau mult mai mult de lucru. Vinovată, ca de toate relele de altfel, era noua orînduire de stat. Ea făcuse ca moravurile să devină tot mai destrăbălate, să sporească numărul fărădelegilor. Şi drept urmare cine nu-şi vedea capul de treburi? Ei. Toţi în păr aveau acum de

rezolvat de trei sau patru ori mai multe hîrţoage decît mai înainte, fiecare avea dimineaţa opt sau zece înfăţişări.

În timp ce se strîngeau, ca să-i facă loc, Klenk şi-i închipui pe cei care alcătuiau obiectul acestor înfăţişări. Neîndoios că nu dorm bine în noaptea asta, aşteaptă cu înfrigurare zorile, cu încordare temătoare figurile, toanele oamenilor puşi să cerceteze, să cîntărească, să judece faptele lor. Nu-şi puteau imagina cît de puţină vreme aveau aceşti oameni pentru ei, cît de puţin dispuşi erau să pătrundă cu înţelegere în sufletele celor supuşi judecăţii lor. Ajunseseră la mare ananghie judecătorii lui, erau copleşiţi de grijile personale. Treabă pînă peste cap, leafă mizeră şi, colac peste pupăză, un public care mereu le căuta nod în papură şi o presă idioată. Autoritatea s-a dus pe copcă. Opinia publică a început să se poarte cu judecătorii la fel cum, în alte vremuri, se purtase cu gîzii.

Era un eveniment faptul că ministrul se aşezase la această masă, o demonstraţie. Oamenii se bucurau. Doctorul Hartl mai ales, care se afla şi el acolo, acel dibaci judecător din procesul Krüger, dar care, cu timpul, nu se dovedise chiar atît de dibaci. Se simţise prea sigur în şa şi se poticnise. De fapt, din pricina unui caz destul de simplu, cazul Pfannenschmidt. A acelui Pfannenschmidt, fabricant de pielărie dintr-un orăşel din Bavaria Superioară, pe care, deoarece era republican, adversarii săi îl acuzaseră de înaltă trădare, de matrapazlîcuri, îl învinuiseră că e bolnav de sifilis, că necinstise nişte fete, aducîndu-l prin clevetiri trase de păr pînă la marginea prăpastiei. Pfannenschmidt i-a dat în judecată, dar nu a avut cîştig de cauză. Ponegririle potrivnicilor n-au contenit. Cum întreaga populaţie a oraşului îl boicota, cum toţi îl scuipau cînd trecea, fabricantul s-a lăsat împins la fapte nesăbuite. S-a ajuns la acte de violenţă, la tulburarea ordinii publice, la un proces în care preşedintele de tribunal doctorul Hartl l-a încolţit pe roşcovanul meşter tăbăcar şi l-a tărbăcit zdravăn, cum scrisese, în stilul şugubăţ, obişnuit pe aceste meleaguri, presa bine intenţionată. Dar doctorul Hartl o luase prea uşor, atotputernicia lui i-a jucat un renghi. Dacă încalci legea, nu-ţi poţi îngădui hibe formale de nici un fel. Preşedintele de tribunal Hartl s-a dovedit, în această privinţă, neprevăzător. Oficial, Klenk s-a văzut silit să se dezică, într-o oarecare măsură, de Hartl. Neoficial, i-a trimis o scrisoare amabilă, hazlie, la care Hartl a răspuns la fel de hazos şi de împăciuitor. Pînă aci toate merseseră bine, dar, în cazul Pfannenschmidt, Hartl nu a avut, pare-se, mînă bună. Nu se putuse stăpîni şi îngăduise să apară un interviu în care, în chip politicos, zîmbind plin de înţelegere pe sub mustaţă, dar de fapt arogant, îşi bătea joc de Klenk,

citînd frînturi din scrisoarea lui, foarte puțin voalate. Klenk găsi interviul destul de amuzant, nu-și făcu sînge rău din pricina lui, dar nici nu găsi de cuviință că trebuie să înghită această răzvrătire, așa că-l avertizase pe Hartl pe cale disciplinară. Pusese neoficial să-l întrebe dacă n-ar fi dispus să treacă în administrație ; îi propuse resortul important al grațierilor care nu peste multă vreme avea să rămînă vacant. În adîncul sufletului, Klenk nu-l suferea pe Hartl, iar acesta, la rîndul lui, nu-l suferea pe ministru. Istoria asta între cei doi bărbați semăna cu o tachinărie între prieteni, nu chiar neprimejdioasă. În iureșul acestor trudnice zile din urmă afacerea Hartl însemna pentru Klenk un mijloc de a se recrea ; acum găsea că o rezolvase cît se poate de bine. Indivizilor din opoziție care săriseră cu gura le închisese pliscul și totodată îi dăduse și lui Hartl una peste bot: căci luase împotrivă-i o măsură disciplinară. În același timp, dăduse una peste bot opoziției și îi închisese lui Hartl pliscul ; căci această măsură disciplinară aducea grozav cu o avansare. Oricum, de ochii lumii însemna o demonstrație, iar pentru el însuși — o glumă, dacă, după ce președintele de tribunal fusese oficial admonestat de ministru, Klenk, în calitate de persoană particulară, lua loc la masa de la birt, spre a petrece alături de persoana particulară Hartl o seară plăcută.

Dar așa cum ședea acum la masă, deodată nu i se mai păru o glumă. Comesenii ridicară cănile de bere, grosolane, grele și închinară.

— Noroc, Hartl ! Noroc, domnule ministru !

Dar ministrului nu-i erau pe plac judecătorii săi. Și președintele de tribunal Hartl, care se umfla în pene, îi displăcu în asemenea măsură că-i trecu tot cheful să glumească. Un ins scîrbos, acest Hartl, cu nevastă-sa venetică, bogată, cu banii lui venetici, cu vila sa de la Garmisch, cu independența pe care și-o afișa cu neobrăzare și cu ieftina sa popularitate. Mare lucru e conștiința de tine însuți ! Dar Hartl se grozăvește din cale-afară. Aroganța lui vîscoasă, mieroasă, nerușinat de înțelegătoare, ironia lui conciliant-batjocoritoare ! Nu făcea să te înhăitezi cu licheaua asta ; n-ar fi trebuit să-i ofere resortul grațierilor, unde are mereu de-a face cu el.

Buna dispoziție a lui Klenk scăzu. Se uită la figurile din jurul mesei. Acest Förtsch, secătura cu botul de iepure, pe care îl pusese director peste închisoarea Odelsberg, nu a venit, firește, decît să adulmece dincotro bate vîntul. Și lui i-a intrat în capcine-i Klenk. Toți au ieșit în patru labe din bîrlogurile lor, au venit la oraș să iscodească ce se întîmplă. Au mirosit că acum taie și spînzură el, Klenk. Era într-adevăr atît de greu să pricepi ce urmărește ? Nu fuseseră oare politica sa, programul său destul

de clare şi pînă acum, deşi nu le propovăduia în gura mare? Atîta ar trebui să priceapă un funcţionar bavarez mai acătării, chiar fără să bată drumurile din cine ştie ce fund de ţară, că acum nu se mai pocneşte cu pumnul în masă, că faci concesii mici, pentru a dobîndi şi mai mult.

Prezenţa ministrului şi a doctorului Hartl, avansat pe cale disciplinară, într-un chip atît de nostim şi de elegant, îi însufleţea pe meseni. Preşedintele de tribunal nu făcuse nici o taină din numirea sa la minister, şi nici Klenk. Reieşea astfel, şi prezenţa ministrului la masă scotea acest lucru în evidenţă, că justiţia era blindată împotriva tuturor atacurilor care de care mai neghioabe, că în şubredul stat în care trăiau era singura putere temeinică, de neclintit. Erau vremuri vitrege, şi ei, judecătorii, arătau fără-ndoială cam răpănoşi. Dar erau autonomi, inamovibili, răspunzători numai faţă de propria lor conştiinţă, aveau căderea să achite şi să osîndească, să pună şi să desferece cătuşe. Nimeni nu era îndrituit să-i tragă la răspundere. Acest lucru îl uitaseră răzvrătiţii, adunătura aceea afurisită, atunci cînd îşi puseseră în gînd să întemeieze pe sperjur şi înaltă trădare un stat nou. De ei, judecătorii, deşi pilonii cei mai de seamă ai vechilor rînduieli, nu se atinseseră vitele încălţate. Puteai să nu-l ai la stomac pe Klenk; dar era omul menit să slujească drept pavăză acestor drepturi sfinte. Lucrul acesta se vădea şi prin felul în care tratase cazul Hartl, se vădea şi acum, cînd sta, lat în spete şi puternic, alături de judecătorul ponegrit. Acest simţămînt îi însufleţea pe bărbaţii pe cale de a îmbătrîni, le îndrepta şira spinării, în ciuda înfăţişării lor săracăcioase, le încălzea inimile. Prinseră aripi, vorbiră de anii lor de studenţie.

— Noroc, bătrîn amiral al flotei de pe Starnberger See! închină unul, împrospătînd cu fierul de călcat al voioşiei o amintire ţinută la naftalină.

— Povestea aceea cu micuţa Mali din Oberlanzig, se pierdu în vise altul, în timp ce înfuleca nişte cîrnăciori zbîrciţi, a fost mare sărbătoare în viaţa mea.

— Noroc, ciracule! îngînă un al treilea, tare bătrîn, către altul nu mai puţin bătrîn.

Rîseră cu hohote, făcură tărăboi într-un talmeş-balmeş de glasuri, îşi şterseră bărbile ude, comandară iar bere. Pesemne, se gîndi ministrul, trag într-ascuns nădejde că bogătanul de Hartl va face cinste tuturor în ziua aceasta solemnă pentru el.

Numai Anton von Messerschmidt, preşedintele colegiului de judecători, nu participa la veselia generală. Era un bun jurist, cam mocăit, greoi. Impunător, cu o faţă mare, roşie, cu o barbă deasă, de modă veche, îngrijită, şi cu ochii bulbucaţi, cît cepele,

ascultă istorioarele consilierului intim, vorbele de duh ce fluturau în jurul său, fără să zîmbească. Suferea mai mult decît ceilalţi de pe urma vitregiei vremurilor. Averea lui, mare la obîrşie, era devorată de inflaţie ; se vedea de pe acum nevoit să înstrăineze obiecte dragi din colecţia sa de curiozităţi bavareze, spre a face rost pentru el şi pentru nevastă-sa de îmbrăcămintea cuvenită rangului lor. Nu suferea chiar atît de mult de pe urma mizeriei exterioare. Alta era rădăcina răului : familia Messerschmidt era de-o onestitate încăpăţînată. Preşedintele colegiului de judecători fusese unul dintre puţinii oameni care se simţiseră datori, în anii de foamete din timpul războiului, să se restrîngă cu străşnicie la raţiile cuvenite ; un frate bun de-al lui, Ludwig von Messerschmidt, comandantul unui vas culegător de mine, pierise, deoarece, prins de către englezi, a lăsat, fără să sufle o vorbă, ca vasul englez să se îndrepte spre un cîmp de mine pe care îl aşezase el însuşi. Anton von Messerschmidt se canonea cu justiţia bavareză, aşa cum arăta ea acum. Nu-şi mai găsea locul. Îl îngrijorau sentinţele fără număr care aveau îndestulătoare temeiuri juridice, dar erau potrivnice simţămintelor sănătoase cu privire la dreptate şi nedreptate, îl îngrijora modul cum era mînuită justiţia, în totalitatea ei, care, treptat, dintr-un mecanism de apărare a omului de rînd, devenise capcană şi prindere în laţ. Ar fi întors cu dragă inimă spatele slujbei sale şi ar fi dus cu nevastă-sa, cu antichităţile sale bavareze şi cu o fărîmă de muzică, o viaţă împăcată. Dar simţul datoriei, de adevărat Messerschmidt, nu i-o îngăduia.

Nu putea să fie vesel în mijlocul acestor oameni. Nu era de acord cu felul cum colegii îl luau peste picior pe Kahlenegger, ajuns în mintea copiilor. Neruşinata „avansare pe cale disciplinară" a bogatului, ironicului Hartl nu-i era pe plac. Nici pe Klenk nu-l înghiţea. Ministrul avea şi însuşiri, nici vorbă, era inteligent şi îşi iubea glia străbună. Dar îi lipsea acel echilibru lăuntric de care nu te puteai lipsi în vremuri atît de grele. Nu, preşedintele colegiului de judecători Messerschmidt nu se bucura de seara aceasta.

Lui Klenk, bătrînul Messerschmidt nu-i părea cel mai obtuz dintre toţi. Era încet, la drept vorbind un tont. Dar un om dintr-o bucată şi puteai măcar, din cînd în cînd, să schimbi o vorbă-două cu el despre antichităţi bavareze. Dar ceilalţi, maică precistă, ce mai hîrţogari, neghiobi fără leac. Iar trăncănesc despre clasele de salarizare, despre preţul cărbunilor. Aceasta şi cîteva paragrafe erau tot universul lor. Klenk îşi iubea ţara, poporul, dar cîntărea cu ochi critic pe fiecare în parte şi în ziua aceea era un adevărat mizantrop. Iată-l pe Bot-de-iepure, pe acest Förtsch pe care îl făcuse mai-mare peste închisoarea Odelsberg, cum pîndeşte cu

ochi de pisică sălbatică orice replică a sa, pentru ca, văzîndu-i expresia feţei, să ştie dacă Krüger poate fi lăsat mai liber sau trebuie ţinut din scurt. Iată-l pe Hartl, filfizonul sclifosit, care se umflă-n pene ! Iată-i pe preşedinţii şi pe consilierii de curte, nişte amărîţi tipicari, o ciurdă de gogomani fără seamăn, cît de jalnică le e veselia ! Îl cuprinse un nesfîrşit dezgust, un plictis din ce în ce mai pîclos. Nu făcea nici măcar să-i dai în tărbacă. Da, era păcat de seara pierdută. Căscă deodată îngrozitor de tare, fără să se sinchisească de nimeni şi spuse :

— Scuzaţi-mă, domnilor.

Apoi ieşi valvîrtej, namila de om, cu pălăria sa de fetru, lăsîndu-i pe meseni cu buzele umflate.

Aşadar, partea asta a serii o pierduse de pomană. Nădăjduia ca cel puţin discuţia cu Flaucher să se dovedească mai cu haz. Altminteri, de ce l-a mai băgat pe scîrbosul ăsta posac în guvern ? Într-adevăr, de ce nu l-a dat dracului mai degrabă ?

Nu are, de fapt, pe nimeni cu care să poată vorbi de necazurile sale. Orice om ar trebui să aibă pe careva, să-şi descarce sufletul. Nevastă-sa, capra bicisnică, stearpă, habar n-are de tot ce a făcut şi a dres zilele acestea, şi mai puţin are habar de cîte a trebuit să îndure. Sau, te pomeneşti că ştie ? Căci a arătat în zilele acestea din urmă şi mai jalnică, mai obidită, mai pleoştită ca de obicei. Băiatul său, Simon ! De mult nu se mai gîndise la feciorul din flori. Veronika, maică-sa, muierea care-i îngrijeşte gospodăria pe proprietatea lui Berchtoldszell, îşi ţine gura, nu scoate o vorbă. Dar Klenk a aflat totuşi. De la Banca din Allertshausen, unde îl oploşise pe băiat, şi din alte părţi. Nu-i de soi, băiatul ăsta, nu-i nimic de capul lui, a luat-o razna de tot. E iute la mînie, face o boroboaţă după alta. Acum s-a înhăitat cu haidamacii lui Kutzner, cu Germanii verzi, cu aceşti prostălăi fără pereche. Mult n-are să ţină. De altfel, cu cît creşte, cu atît băiatul e leit-poleit taică-său. Ar trebui să aibă mai multă grijă de el. Spanac ! Nu poţi să înveţi pe nimeni. Boroboaţele, ca şi învăţătura de minte, tot omul trebuie să le afle pe propria-i piele. Dacă băiatul o să-i semene, n-are să fie păgubos. Şi o să ştie să tragă spuza pe turta lui.

Ajunsese la „Tractirul tirolez", şi aci i se păru că, în sfîrşit, socoteala are să iasă pe placul lui. Pînă una alta, se trezi nas în nas cu Greiderer şi cu Osternacher. Avea haz să-i priveşti pe aceşti doi. Poziţia lui Greiderer printre celebrităţile locale era acum trainică, şi o prietenie ciudată, la cataramă, îl lega pe reprezentativul profesor Osternacher, cu un loc bine stabilit în istoria artei, de pictorul *Crucifixului* care, după o ascensiune fulgerătoare, decăzuse repede. Omul subţire, foarte mofturos în pri-

vinţa femeilor pe care le îngăduia în preajma sa, portretistul unor splendide doamne mondene, din lumea mare cosmopolită, răbda să stea alături de bibilicile stricăţele ale lui Greiderer şi să asculte măscările sale şugubeţe. Greiderer se simţea măgulit nevoie mare de prietenia asta strînsă. Osternacher purta cu el lungi discuţii despre artă. În timp ce altora le intrau greu în cap bazaconiile încîlcite, bombastic exprimate, ale acestui ţărănoi, el le pricepea. Greiderer mustea de idei, fără doar şi poate. Crea din acelaşi imbold temperamental ca şi el, Osternacher. Mergea însă mai departe în tot ce zămislea, pornind de acolo de unde, el, Osternacher, se poticnise. Iar Osternacher, răzvrătitul de odinioară, ciulea urechile, îşi întindea antenele, pîndea ceea ce făptuia celălalt, mai mult, ceea ce avea de gînd să făptuiască. Adulmeca. Simţea acum, cînd celălalt lîncezea şi lenevea, putere nouă. Strîngea cu sîrg scînteile inspiraţiei celuilalt. Întregea crîmpeiele propriilor sale idei cu crîmpeiele de idei ale celuilalt. Numai dacă şi-ar vîrî dracu coada, Osternacher nu va izbuti să obţină cu orice preţ propria-i renaştere.

Klenk se aşează lîngă cei doi. Bănuia temeiurile care îl îndemnaseră pe Osternacher să se ţină scai de bădăranul ăsta. Era curios să-l vadă pe distinsul domn von Osternacher dînd din colţ în colţ. Îl momea pe Greiderer, care avea înfăţişare de proletar, să rostească lucruri compromiţătoare, şi dumnealui Osternacher trebuia, în silă, să spună da la toate. Îl asmuţea, prin încuviinţarea sa, la imprecaţii din ce în ce mai grosolane la adresa spiritului de gaşcă şi a deşănţării, şi dumnealui Osternacher se vedea nevoit să înghită batjocuri care păreau să-l aibă tocmai pe el drept ţintă.

Abia după acest aperitiv, agale, tihnit, Klenk se îndreptă spre Flaucher, care şedea la o masă cu Sebastian Kastner, deputatul circumscripţiei electorale Oberlanzing. Duşmănia cu Klenk devenise pentru Flaucher un lucru tot atît de vital ca ridichea, berea, politica ori coteiul său Waldmann. Îl adulmeca pe inamic temător şi totuşi cu jind.

Mîrîind, îl întrebă pe Klenk ce părere are despre istoria aceea neghioabă de la Feldherrnhalle. Era vorba să fie aşezată, de astă dată nu chiar în galeria propriu-zisă, plină ochi, ci în stradă, o nouă piatră comemorativă, un monument. Din pricina aceasta demonstraseră acolo Germanii verzi şi îi trăseseră cu acest prilej o chelfăneală unui american cu mutră, cică, de ovrei. Urmaseră discuţii neplăcute cu autorităţile americane. Flaucher socotea cam exagerate, totuşi de înţeles, pretenţiile lui Rupert Kutzner, care se purtase în această afacere ca un fanfaron. Smerit, numai ochi şi urechi la vorbele marelui campion al intereselor

bavareze, deputatul din Oberlanzing se alătură părerii acestuia, zelos, dar cu modestie. Klenk, dimpotrivă, îşi bătu joc de Kutzner, de aroganţa lui statuară, de jalnicele sale cuvîntări. În aceasta consta una din contradicţiile principiale dintre Klenk şi Flaucher. Ministrul Flaucher îi ocrotea pe Germanii verzi. Ministrul Klenk se folosea de mişcare atunci cînd avea nevoie de ea, dar socotea că trebuie, atunci cînd se obrăznicea prea tare, să i se dea peste bot acestui Kutzner.

— Mă tem, încheie el, pocnindu-şi pipa, că odată şi odată va trebui să cerem să se cerceteze dacă acest Kutzner e zdravăn la cap.

Flaucher tăcu un răstimp, apoi izbucni, cu o voce surprinzător de înceată, uitîndu-se drept în ochii lui Klenk.

— Spune-mi dumneata, Klenk, făcu el, de ce m-ai păstrat în guvern dacă mă iei mereu peste picior ?

Vorbise destul de încet, dar foarte desluşit. Nu se jena cîtuşi de puţin de Sebastian Kastner, ciracul său credincios ca un cîine. Deputatul circumscripţiei electorale Oberlanzing, picat pe nepusă masă în cearta atotputernicilor, simţi că-i îngheaţă sîngele în vine. Asta putea să-i iasă pe nas unui ins oarecum mărunt ca el. Se sculă, bîlbîi de cîteva ori :

— Scuzaţi-mă, domnilor, şi se îndreptă cu pas şovăitor, fără nici o trebuinţă, spre toaletă.

Străduindu-se să-şi înalţe căpăţîna pătrată, butucănoasă, şi să-l privească dîrz pe Klenk, Flaucher repetă :

— De ce m-ai păstrat în guvern ?

Klenk se înclină un pic, se uită pieziş la bărbatul întărîtat şi spuse :

— Vezi dumneata, Flaucher, asta mă-ntreb şi eu uneori.

Flaucher mai zise :

— Nu-i glumă pentru mine să lucrez împreună cu dumneata, Klenk !

Cătrănit, dădu la o parte pe coteiul Waldmann ce se freca de pantalonii lui. Pocnindu-şi cu luare-aminte pipa, Klenk îi întoarse vorba :

— Pentru mine însă, Flaucher, e o glumă.

Flaucher luă cu mîna sa noduroasă paharul pîntecos de vin şi căută cu înfrigurare un răspuns care l-ar putea atinge pe celălalt. Îşi privi manşeta, era scrobită şi roasă şi îl zgîria la încheietură. Se gîndi la temerile şi la ameţitorul iureş ale săptămînii acesteia tulburi. Se gîndi cum auzise întîi că s-ar pune la cale remanierea cabinetului, şi Klenk ar fi acela care trage sforile. Cum nu voise să creadă la început. Cum mai tîrziu se încredinţase că aşa era. Cum îl cuprinseseră frica şi furia că s-ar putea duce iar pe apa sîmbetei

ceea ce dobîndise cu atîta sudoare şi umilinţă. Cum ura împotriva lui Klenk aproape îl înăbuşise. Cum stătuse în cumpănă să-şi dea demisia, gîndindu-se că Klenk tot o să-i facă vînt ; dacă pleca din propriu îndemn însemna că rămîne cu faţa curată. Cum, pînă la urmă, nu fusese în stare să-şi calce pe inimă, ci aşteptase să-l lovească Klenk. Cum, în sfîrşit, în chip surprinzător tocmai el fusese cruţat. Cum răsuflase uşurat. Cum, după aceea, mînia sa împotriva lui Klenk, tocmai din pricină că îl cruţase, sporea din ce în ce mai mult. S-au împuns o viaţă întreagă unul pe celălalt, şi mereu Klenk a ieşit mai bine la socoteală ; dar niciodată nu şi-au spus încă părerea atît de deschis ca azi. Şi cum Flaucher era convins că are dreptate şi că luptă totuşi pentru o cauză sfîntă, se gîndea că Dumnezeu ar trebui să-l lumineze cum să-l pună cu botul pe labe pe acest Klenk, cum să răspundă la neobrăzarea lui fără seamăn, la mărturisirea lui nemaipomenită că a păstrat în cea mai înaltă slujbă din ţară un om incapabil, pe care-l socotea bun numai să-şi bată joc de el, cum să răspundă la această nerușinare strigătoare la cer. Ţinea aşadar în mînă paharul pîntecos de vin, privea ţintă la manşeta roasă, cum ieşea ţeapănă din stofa costumului său croit după gustul mic-burghez, se gîndea de zor, neajutorat şi cu trudă, cu ce vorbă l-ar putea plesni. Dar nu-i veni în minte nimic de soi, ba îngăimă numai, nici măcar răutăcios, ci mai degrabă trist :

— Ce să-i faci, dumneata eşti un om neserios.

Klenk se aşteptase să-i arunce vreo răutate nesărată. În chip ciudat, însă, se simţi atins de această constatare searbădă a timpului şi dispreţuitului Flaucher. Da, lui Flaucher nu i-a putut veni în minte ceva mai potrivit. Klenk e Klenk şi unu-i Klenk ; era ministrul justiţiei şi stăpîn în landul Bavariei. Nu trebuia să-i pese nici cît negru sub unghie de ceea ce gîndea unul ca Flaucher despre dînsul. Şi în definitiv ce înseamnă : om neserios ? Oricum, i-a trecut pînă şi cheful să se ia la harţă cu Flaucher. Coteiul Waldmann căsca. Vinul în pahar arăta urît de parcă ar fi fost urină. Klenk îşi dădu seama că, în seara aceea, nici la „Tractirul tirolez" nu-i rost să aibă vreo bucurie.

Plecă. Morocănos, merse cîţiva paşi mai departe, pînă la cabaretul lui Pfaundler. Se aşeză acolo lîngă doamna von Radolny şi baronul Toni Riedler, căpetenia haidamacilor. Încetul cu încetul, sorbind vinul roşu de viţă deosebit de nobilă pe care îl pusese la bătaie Pfaundler, ministrul îl da uitării pe Flaucher. Privea cu coada ochiului spre scenă, bea, se ciondănea, blînd ca un urs, cu doamna von Radolny care, împotriva propriei sale convingeri, arăta că este cu putinţă să fie votată legea pentru exproprierea bunurilor casei domnitoare. Vorbea de lucruri neutre

cu Pfaundler, îl lua în derîdere pe Toni Riedler pentru echipamentul sportiv cu care îi înveşmîntase pe membrii asociaţiilor sale ilegale.

Răsucindu-şi capul spre mica scenă, deveni deodată atent, de parcă ar fi ochit, pe neaşteptate, un vînat grozav. Întrebă:

— Cine-i fata?

Sus, pe scenă, dansa o făptură firavă, cu ochii migdalaţi, smeriţi şi totodată depravaţi, cu paşi lunecători, ciudat de lipicioşi.

— Azi nu e în formă, remarcă Pfaundler. Iar va trebui s-o iau la refec.

Doamna von Radolny spuse:

— La drept vorbind, dumitale, Klenk, trebuie să-ţi pese de legea de expropriere tot atît de mult ca şi mie. Ba chiar mai mult. Căci dumneata eşti ambiţios.

— Cum o cheamă? întrebă Klenk.

— E Insarova, răspunse Pfaundler. N-aţi auzit niciodată vorbindu-se de ea?

Nu, Klenk nu auzise şi n-o văzuse niciodată. Dansul se sfîrşi, răsplătit cu aplauze slăbuţe. Schimbară vorba.

— Mai apare? întrebă, mai tîrziu, Klenk.

— Cine? spuse Pfaundler.

— Aia, aia, cum o cheamă, rusoaica dumitale?

— Nu, zise Pfaundler. Din păcate, trebuie să tragem obloanele la ora douăsprezece. Dar va fi alături, la „Clubul-de-ora-unu".

— Fainâ femeie, nu-i aşa? spuse Toni Riedler, căpetenia haidamacilor, în timp ce pe chipu-i frumuşel, obraznic, înflori un surîs de stăpîn.

Klenk vorbea cu doamna von Radolny. Într-un tîrziu se adresă căpeteniei haidamacilor:

— Ne-ai face, de altfel, nouă tuturor şi dumitale însuţi un serviciu dacă l-ai ascunde o vreme la moşia dumitale pe maiorul von Guenther.

— Pe maiorul von Guenther? ripostă Toni Riedler. Să lăsăm gluma deoparte, dragă Klenk, cum crezi dumneata că-l putem împiedica pe Guenther să-şi scoată capul în lume?

Îl privi cu neruşinare pe ministru, drept în faţă, cu ochii lui căprui; pînă şi albul lor bătea în căprui.

— Un om mai poate fi arestat, bunăoară — pentru sperjur, spuse Klenk într-o doară.

Figura brutală a baronului Riedler se făcu stacojie.

— Aş vrea s-o văd şi pe asta, dacă pe cineva îl ţine cureaua să-l aresteze pe Guenther în vecii vecilor, spuse el.

— Nu veniţi cu noi la „Clubul-de-ora-unu“ ? întrebă doamna von Radolny.

— Da, vin, încuviinţă Klenk.

Îi urmă şi căpetenia haidamacilor.

„Clubul-de-ora-unu“ era un local pătrat, strîmt, prost luminat, cu aceiaşi muşterii, artişti de varieteu şi chelneri, ca şi cabaretul lui Pfaundler. Insarova se apropie de masa lor.

— Mai leneş nu puteai să te mişti ? se răsti la ea Pfaundler. Azi ai dansat ca o scroafă.

— Ca o... ce ? întrebă Insarova.

Klenk îi surîse prevenitor.

— Vai, cum te porţi cu oamenii dumitale, Pfaundler ! spuse el. Va trebui să intervenim.

— Nu mă simt bine, azi, spuse Insarova cu vocea ei suferindă, afectată.

Fără jenă, îl cîntări din ochi pe Klenk, se întoarse iar către căpetenia haidamacilor şi arătă limpede că acesta îi place mai mult. Klenk nu-şi pierdu buna dispoziţie, era plin de haz, se împăuna în faţa rusoaicei, care binevoi să-i accepte complimentele cu o uşoară curiozitate, dar fără să zîmbească şi cam nepăsătoare.

Voia bună nu-l părăsi pe Klenk nici pe drumul spre casă. Voios, îşi propuse să ceară, la următorul consiliu de miniştri, o atitudine în general mai tăioasă faţă de mişcarea lui Kutzner. Tot voios luă hotărîrea să cerceteze mai de aproape pe Toni Riedler şi asociaţiile sale sportive, cît şi pe maiorul von Guenther cu sperjurul lui cu tot. De mult avusese de gînd s-o facă.

Şi Flaucher se îndrepta în acest timp spre casă, însoţit de deputatul Sebastian Kastner. După ce zăbovise pe afară cît crezuse că se cuvine, acesta îl găsise, spre uimirea sa, pe Flaucher singur la masă, cu coteiul adormit. Ministrul era vesel, pesemne că i-o făcuse lui Klenk. Deputatul circumscripţiei electorale Oberlanzing rugă să i se îngăduie a-l întovărăşi pe ministru pînă acasă. Neluînd în seamă neoazul pricinuit de coteiul care ţopăia printre picioare, Kastner păşea respectuos, tot timpul cu un sfert de pas înapoia lui Flaucher, nespus de bucuros că străbunul crez al omului dintr-o bucată biruise asupra trufaşei dorinţe de înnoiri a lui Klenk. Totodată era înălţat de conştiinţa faptului că mîine se va putea întoarce, cu sufletul împăcat în această privinţă, la alegătorii săi de pe podiş.

Şi la „Bolta cu cîrnaţi“ din cartierul Nürnberg se spărsese petrecerea. Cîţiva domni merseseră împreună o bucată de drum spre Bogenhausen, prin Grădina engleză. Aşa cum nădăjduiseră, Hartl le făcuse cinste. Atitudinea demonstrativă a ministrului faţă de un coleg de-al lor, faţă de suveranitatea judecătorului, îi ungea

la inimă, îi înălța peste vitregia vremurilor ; erau tare bine dispuși. Treceau prin parcul cufundat în întuneric în costumele lor cuviincioase, un pic ponosite. Nu se gîndeau la truda și la greutățile pe care nevestele lor le vor avea de întîmpinat a doua zi pentru a face rost de-ale gurii, pentru a ține în picioare gospodăria. Nu se gîndeau nici la procesele din ziua următoare, la obiectele acestor înfățișări, nici la condamnările ce însumau 2358 de ani temniță pe care le rostiseră patru dintre ei. Se gîndeau mai curînd la șepci, cordoane, brelocuri, bere, săli de scrimă, bordeluri, la beatitudinea din tinerețe, și intonau, cu convingere și cu tot avîntul de care erau în stare gîtlejurile lor îmbătrînite, un cîntec latinesc : să fie veseli cît sînt tineri ; după o tinerețe zburdalnică, după o bătrînețe ursuză, tot o să-i înghită pămîntul. Și cei doi domni de credință luterană își uneau vocile cu ale celorlalți, fără a se gîndi că, pentru a intra în cele veșnice cu cheltuială mai puțină, se înscriseseră la o societate de încinerare.

6

Măști de cîini

Cîteva zile după întrevederea cu doctorul Bichler, pe cînd Johanna trecea prin preajma Operei, în fața terasei unei cafenele, fu salutată de un tînăr, care se ridică de la masă și se apropie de ea cu dezinvoltură. Purta un costum larg, de culoare deschisă ; de pe chipul său palid, obraznic, vînturatic, țîșneau buzele de un roșu-aprins. O rugă pe Johanna să-i țină de urît. Ea se codi, dar apoi se așeză lîngă el.

Ieși la iveală că Erich **Bornhaak** venea des la Paris și cunoștea bine orașul. Cîndva **fusese** și ghid ; vorbea franțuzește cu ușurință, curgător. Nu **vrea s-o însoțească** într-o zi ? Ar putea să-i arate o grămadă de lucruri pe care altminteri nu ar avea prilejul să le vadă. O privea, mijindu-și ochii, avea o înfățișare de om stricat.

— De altfel, e o veșnicie de cînd nu mai fac pe ghidul, spuse el rîzînd. Acum învîrtesc alte afaceri, destul de încîlcite.

Cu toată depravarea, arătă deodată plin de tinerețe. O pofti stăruitor să-i facă o vizită. Are o locuință mică, nostimă, la Clamart îi spuse Erich. Și o mașină la dispoziția lui. E într-adevăr nostim la el, și nu neinteresant.

Se duse. Odăițele din Clamart ale lui Erich Bornhaak, mititele, privind prietenoase printre copaci, erau luxoase, ca pentru

păpuşi, răvăşite. Pe perete atîrnau măştile din ipsos ale unor capete de cîini, multe şi felurite: terieri, dogi, ogari, cîini de tot soiul. Erich Bornhaak se plimba de colo pînă colo, elegant, dezinvolt, cu zîmbetul lui încrezut, răspîndind un uşor miros de fîn şi iuft. Nu-i făcu hatîrul să-l întrebe de năstruşnicele măşti de cîini.

Tînărul îi vorbi de afacerile sale politice.

— Aş putea să le fac multora de petrecanie, spuse el.

Rosti nume. Îi vorbi, familiar, despre nădejdile şi riscurile posibile. „Sîntem oare complici?" se gîndi Johanna, minunîndu-se de vorba vetustă ce-i venise în minte.

— Sîntem, de fapt, adversari politici, spuse el, dar eu sînt tolerant.

Cu automulţumire nepăsătoare se dădu pe mîna ei. „Ce vrea? se gîndi Johanna. De ce îmi spune toate astea?"

Ţinînd ţigara cu oarecare afectare între degetele sale lunguieţe, îngrijite, Erich o măsura cu privirile din creştet pînă-n tălpi pe fata voinică. „Prea elegant nu-i îmbrăcată, gîndi el. Alături de Laurette fac o figură mult mai bună. Cred însă că-i amuzant să te culci cu ea. E cam zdrahoancă. Pesemne că-i sentimentală."

— Misiunea mea, spuse el, are, la drept vorbind, farmecul ei, în măsura în care pe lumea asta plicticoasă ceva poate avea farmec. Morala filistină ar pălăvrăgi poate despre spionaj, cei care obişnuiesc să se scalde în frazeologie patetică despre asasinate din umbră. Mă doare-n cot în ce costum mă-mbracă. Ce-i rău la un spion? E mai greu să înşeli oameni decît animale. Boxerul e privit cu ochi mai buni decît toreadorul. Cum îl găseşti pe domnul von Dellmaier? întrebă el deodată.

El, Bornhaak, găsea că-i grozav. Johanna îşi aduse aminte cum cei doi se luaseră peste picior unul pe celălalt, la Garmisch. Acum Erich vorbea de el cu exaltare şi, după cum îi părea Johannei, sincer.

— Lucrăm mînă-n mînă, povesti Erich. Pe rînd, unul rămîne în oraş, celălalt călătoreşte. Învîrtim o grămadă de afaceri, nu numai politice.

Îi arătă articole din presa de stînga, în care poliţia era serios învinuită că s-a ostenit prea puţin pentru a aduce lumină în asasinatul săvîrşit împotriva deputatului G., reprezentant al partidului de stînga, care fusese omorît ziua în amiaza mare, în plină stradă, la München, fără ca autorităţile să fi dat de urmă făptaşului. Ziarele indicau unele urme. Pretindeau că un oarecare domn von D. ar putea să dea deslușiri. Îl descriau pe domnul von D., era limpede că îl aveau în vedere pe von Dellmaier, socotindu-l drept ucigaş.

— Ce înseamnă asta? întrebă Johanna, în timp ce pe frunte i se iveau cele trei cute.

Sări în picioare, aruncă ziarele pe masă, îl privi cu ochii ei cenuşii, mînioşi. Continuînd să şadă, Bornhaak îi răspunse vesel, cu mutra-i de tinerel, strengărească, obraznică, dezgolindu-şi dinţii albi:

— Cît a ţinut războiul ne-au zis eroi, acum ne zic ucigaşi. Găsesc că nu-i nici corect, nici logic.

Fără nici o tranziţie îi mărturisi că se dă în vînt după Paris, îi vorbi de ciudăţeniile sexuale ale parizienelor.

Tot ceea ce trăncănea izvora dintr-un suflet găunos şi o scîrbea pe Johanna. Nu-l mai asculta; prin ferestrele deschise îşi odihnea ochii pe copacii de-un verde-crud, se gîndea stăruitor de ce venise şi de ce, la drept vorbind, nu pleacă. Simţea spulberîndu-i-se amorţeala din vremea din urmă. Era supărată pe acest individ, îşi ieşise din fire, trăia.

Cînd începu să-l asculte iar, vorbea de sechestrarea unor cîini. Povestea viu, presăra ici-colo întorsături cinice; dar n-o slăbea din ochi pe Johanna, cu căutătura lui tăioasă, ca o cange, pe care ea o ştia de la doctorul Geyer. Foamea şi mizeria sporeau în Germania, dolarul cota de pe acum 408 mărci. O pîine costa la München 15,20 de mărci, un funt de cacao 58 de mărci, o jachetă tiroleză 1100 de mărci, un costum bărbătesc obişnuit 925 pînă la 3 200 de mărci. Mulţi nu mai puteau plăti impozitul pe cîini. Iubeau animalele, dar de unde să scoată banii? Scorniseră zeci de tertipuri pentru hainul perceptor, îl întîmpinau cu blesteme, lacrimi, rugi fierbinţi. Erich Bornhaak şedea pe un scaun scund, vorbea cu însufleţire, ţigara i se stinsese. Din cuvintele sale sugestive se înfiripa imaginea bărbaţilor pe ale căror chipuri mocnea o mută ameninţare, a femeilor şi a copiilor care scîncea, a băieţilor care-şi stăpîneau, scrîşnind din dinţi, durerea şi mînia. Vedeai gievea chipurile lipite de geam, aţintindu-şi privirile asupra cîinelui, dus fără întoarcere. Mai toate femeile repetau unul şi acelaşi lucru: „Nu trebuie să ai nimic, spuneau ele stins. Cînd eşti sărac ţi se ia totul.“ Fusese de faţă, uneori, la asemenea sechestrare. Căci a pus pe roate, precum se ştie, şi o crescătorie de cîini. Se pricep să stabilească preţul. Sufletul afacerii este domnul von Dellmaier. Un tip grozav, zău aşa.

— De altfel, ce ai cu ziarele mele?

Se hlizi la Johanna cu zîmbetul lui obraznic, luă de pe masă ziarele cu relatările despre asasinarea deputatului G., le împături cu grijă şi le puse bine. Îşi aprinse altă ţigară.

— Cunosc oameni pe care sechestrarea unor cîini îi răscoleşte pînă-n rărunchi. O comedie de ţi-e mai mare dragul. De altminteri,

nu-mi intră-n cap de ce mai degrabă nu-i înfulecă. Ba, îmi intră-n cap ; iubesc şi eu cîinii.

Îi arătă măştile de cîini, îi explică procedeul. Măştile fuseseră luate de pe capete de cîini vii, fireşte narcotizaţi. Era un procedeu special. Cu procedeele obişnuite nu se putea face, din pricina părului.

— Nu-i aşa că măştile sînt impresionante tocmai pentru că ţin ochii închişi ?

Îi vorbi dintr-o dată de meseria ei. S-ar părea, zise tînărul, că a renunţat la ea. Se gîndise cîndva să făurească măşti de oameni ; ca meserie, găseşte că-i interesant. Pe departe, are contingenţe cu profesiunea ei. E o afacere bună, fără doar şi poate. Cu timpul, lumea se plictiseşte să-i tot oferi poze. Ar trebui deschisă o întreprindere mare, unde să li se ia muşteriilor măştile, să li se facă analiza caracterului, cu ajutorul măştii *şi* al scrisului. N-ar vrea să participe la o asemenea întreprindere ?

Şi iar făuri planuri. Da, planurile sînt bucuria lui. S-ar părea că asta e o moştenire de pe urma plictisului din tranşee. Viaţa de erou pe front : nici nu-şi poate închipui cît de plicticoasă a fost, să verşi nu alta. Unele proiecte, pînă la urmă, au prins şi viaţă. Bunăoară, povestea aceea cu cîinii. Bornhaak izbucni iar în rîsu-i de tinerel stricat.

Johanna se întoarse acasă cu inima îndoită. Refuză propunerea lui de a o duce la Paris cu maşina. Îi era lehamite de tînărul filfizon. Dar nu se putea feri ca felul lui de-a vorbi, obrazul lui, dinţii lui albi să i se întipărească în minte. Se gîndea la răpunerea deputatului G., la sechestrarea cîinilor, la grozavul von Dellmaier, la plimbarea străinilor prin Paris, noaptea, cu apaşi-ghizi. Şi la mirosul uşor de fîn şi iuft. Ca şi la ciudatele chipuri ale terierilor, dogilor, ogarilor, coteilor, dulăilor.

Cînd o pofti a doua oară, îl refuză. Şi a treia oară. A patra oară îl întîlni într-o cafenea. De astă dată, Bornhaak se purtă amabil şi rezervat. Îi vorbi puţin de treburile proprii ; asculta în schimb cu încordare şi cu adevărat interes relatările Johannei despre lupta ce-o ducea pentru Krüger.

Scurtă vreme după aceea, Hessreiter începu să mormăie cum că la hotel nu se poate sta chiar după pofta inimii. Mîncarea o fi bunicică, dar pentru o şedere mai îndelungată hotelul este cu desăvîrşire neprielnic. Pe de altă parte, şi Johanna se îngrijeşte prea puţin de propria ei persoană, e ca un copil, trebuie să aibă pe cineva în preajmă care s-o ocrotească. Johanna îl privi, fără să răspundă ceva.

De la întrevederea cu consilierul intim Bichler nu izbutise să întreprindă mai nimica pentru Krüger. Se întîlnise de două-trei

ori cu ziarişti influenţi, dar nu izbutise să-i înflăcăreze pe aceşti domni. O surprindea faptul că acum, fără ca ea să fi mişcat un deget, se trezise în Franţa oarecare interes pentru doctorul Martin Krüger, pentru omul, pentru soarta şi, mai cu seamă, pentru opera sa. Acest interes fusese iscat de un eseu mai lung al criticului de artă Jean Leclerc. I se luaseră Johannei interviuri, numele lui Krüger apărea din ce în ce mai des în presa pariziană. Se analizau teoriile sale, i se traduceau unele articole, o editură importantă anunţase tipărirea celor *Trei cărţi despre pictura spaniolă*. Cineva, se vede treaba, stîrnise acest subit interes, aţîţase focul : Johanna nu reuşea să-i dea de urmă. Hessreiter, amărît că nu lui i se datora norocoasa întorsătură, nu ştia nici el.

Două zile mai tîrziu, după ce arătase iar, cu de-amănuntul, cît de puţin plăcută e viaţa la hotel, Hessreiter propuse să închirieze un apartament şi s-o aducă pe mătuşa Ametsrieder. Johanna răspunse răspicat că ei îi place hotelul, e bucuroasă că a scăpat de mătuşă şi nici prin gînd nu-i trece s-o cheme. Pe deasupra socoteşte de prisos ca acum, în timp de inflaţie, să tîrască după ei o a treia persoană în mijlocul costisitoarei vieţi pariziene. Domnul Hessreiter îi răspunse prevenitor să nu-şi facă griji în această privinţă, căci afacerile îi merg straşnic. Reieşi că închiriase o locuinţă şi îi şi scrisese mătuşii Ametsrieder. Se certară pentru întîia oară. Hessreiter ţinu piept cuvintelor ei grele, în tăcere, cu blajină împotrivire.

Rămasă singură, chibzui dacă n-ar trebui să se despartă de el. De ce vrea s-o care neapărat pe mătuşa Ametsrieder la Paris ? Nu-i suflase o vorbă despre întîlnirile ei cu Erich Bornhaak şi nu ştia dacă îi este cunoscută prezenţa acestui vînturatic la Paris. Era cumva gelos ? Voia s-o blagoslovească cu un înger păzitor care să se ţină de fusta ei ? Era molîu, amabil, dar şi dîrz, şi atunci cînd se aflau în joc interesele lui nu prea alegea mijloacele. Simţi mirosul acrişor al fabricii sale.

Cumpăni cu toată seriozitatea dacă n-ar fi cazul să se întoarcă la grafologia ei. Îşi aminti de măştile de cîini ale vînturaticului. Propunerea sa nu era chiar prostească. Şi, de altfel, băiatul nu era prost. Măştile sînt ceva cu mult mai trainic, sînt lucruri palpabile, nu ca acele palide, mai mult sau mai puţin arbitrare analize grafologice. Se gîndi la ceea ce-i istorisise Erich Bornhaak în privinţa tehnicii sale de a făuri asemenea măşti. O încredinţase că nu-i greu să ţi-o însuşeşti.

Un tînăr stricat. Înzestrat cu unele calităţi. Cît îi povestise despre sechestrarea cîinilor, fusese foarte mişcat. Scoase la iveală biletul prin care o invitase ultima oară. Începu să analizeze. Aici totul era limpede, de la prima privire. Cercetă trăsăturile uşoare,

aeriene, împrăştiate. Un om nestatornic, mustind de idei, iresponsabil, secătuit. Se gîndi la aluziile neruşinate, mîrşave, fără pic de suflet cu privire la asasinarea deputatului. Fluşturatic, cu posibilităţi de a se schimba. Ultima oară îi vorbise ca un frate, gata s-o ajute. Calm, înţelegător. Mult mai deslușit decît o făcuse vreodată Hessreiter. Nu s-ar putea să găseşti, totuşi, la omul ăsta un teren sigur?

Să se despartă oare de Hessreiter?

Iată-l că vine. Se poartă de parcă nici nu s-au certat. E atent, tandru. Nu va fi uşor să te dezveţi de această statornică ocrotire. Şi nici nu va fi uşor să te zbaţi iarăşi pentru a face rost de bani. Lupta pentru omul Krüger va fi mai greu de dus fără Hessreiter.

Cînd era lucru hotărît că se vor muta într-un apartament şi o vor aduce pe mătuşa Ametsrieder, Johanna îl întîlni pe Erich Bornhaak la cafenea. Avu iarăşi o purtare firească, rezonabilă. Cînd Johanna aduse vorba de interesul neaşteptat manifestat de ziarele pariziene pentru omul Krüger, el îi împărtăşi bucuria că procedase bine atunci cînd îl asmuţise pe domnul Leclerc asupra cărţilor lui Krüger. Johanna tăcu mirată, nu ştia dacă să-l creadă sau nu. Era oare cu putinţă ca vînturaticul acesta să aibă vreo înrîurire asupra renumitului critic de artă? Bornhaak nu mai vorbi despre aceasta, mărginindu-se doar la fraza lapidară, aruncată în treacăt.

Cînd se despărţiră, se înţeleseră ca într-una din zilele următoare să o ducă undeva la mare cu maşinuţa lui. În timp ce se întorcea acasă, gînditoare şi voioasă, Johanna îngînă, cam afonă, o melodie, din vîrful buzelor, aproape de nedeslușit.

7

Şase pomi devin o grădină

Jovial din fire, primul consilier Förtsch nu avusese niciodată nimic împotriva deţinutului 2478. Acum, cînd atotputernicul Klenk privea pare-se cu ochi buni o mai blîndă executare a pedepsei în toate privinţele, raza de lumină, pe care Förtsch o lăsase să se ivească la orizontul lui Krüger, creştea din ce în ce mai mult. Se străduia să-i uşureze viaţa la puşcărie.

De cînd istoricul de artă Krüger fusese descoperit de către presa pariziană, corespondenţa pe care o primea sporise. Erau scrisori interesante. Cînd i le înmîna, directorul îl atrăgea pe deţinut în discuţii tihnite, mai îndelungate. Îl felicita pentru cres-

cîndele sale succese profesionale, îi cerea părerea asupra cutărui sau cutărui pictor. Ei bine, Bot-de-iepure nu era un specialist coclit în meseria sa, avea un cîmp larg de preocupări. Citi cărţi de-ale lui Krüger. Într-o zi îl rugă pe omul în haine vărgate să-i scrie pe una din ele o dedicaţie. Din cînd în cînd zîmbea binevoitor, pe sub mustaţă, văzînd numărul mare de scrisori care îi parveneau lui Martin Krüger din partea unor femei. Căci acum multe îşi aminteau de el şi, o dată cu scrisorile admiratoarelor din străinătăţi, soseau şi scrisori din partea unor compatrioate, care vorbeau de zile, nopţi, săptămîni, petrecute în tovărăşia acestui bărbat sclipitor, aflat acum în nenorocire.

Politicos, omul în haine vărgate răbda cu bunăvoinţă sporovăiala directorului închisorii.

S-a dat pe brazdă, îi lămuri Bot-de-iepure, la obişnuita întrunire, pe comesenii care ascultau interesaţi : popi, primari, învăţători, moşieri. Toţi ardeau de curiozitate să afle cîte ceva despre bărbatul căruia îi mersese vestea. Mai cu seamă nevestele maimarilor din Odelsberg. Primul consilier îi lăsă să întrevadă că ar fi cu putinţă cu un anume prilej, în timpul plimbării prin curte, să li-l înfăţişeze pe Krüger.

— Ea ca un mieluşel, dacă ştii cum să-l iei, le explică el.

Într-adevăr, de cînd i se anunţase îmbunătăţirea situaţiei sale în urma depoziţiei doamnei Crescentia Ratzenberger, Martin Krüger se schimbase mult ; avertismentul avocatului că de la cererea pentru repunerea pe rol a procesului pînă la repunerea de fapt e cale lungă, căreia îi poţi da de capăt numai în împrejurări cu totul şi cu totul deosebite, nu-l aruncase înapoi în lîncezeala de mai înainte. Nu mai zăbovea zile în şir, frămîntîndu-se asupra manuscrisului. Citea cu zel scrisorile pe care le primea, le studia.

Studia şi recenziile lucrărilor sale şi, ca grijuliu contabil al faimei proprii, învăţa aproape pe de rost articolele pe care vreun condeier cu pană elegantă, zorită, le scrisese despre dînsul. Tînjea după ora poştei, singura lui legătură cu tot ce se afla dincolo de ziduri. De cîte ori se ivea prilejul, stătea de vorbă cu paznicii, cu ceilalţi deţinuţi, cu directorul, despre corespondenţa primită de la femeile ale căror misive se ţineau scai de el pînă-n temniţă, de succesele şi de înrîurirea sa în lume.

Cel mai mult îi vorbea despre toate astea deţinutului care îi fusese hărăzit drept tovarăş în ceasul plimbării prin curte, lui Leonhard Renkmaier. Sprintenul, agerul Renkmaier era mîndru de intimitatea cu un om cu atîta vază ca doctorul Krüger. Nu i se adresa decît cu „domn' doctor", iar propria-i însemnătate creştea prin răsunetul pe care Krüger îl stîrnea dincolo de zidurile închisorii. Ei bine, el însuşi, Leonhard Renkmaier, deşi era

tînăr, nu era un necunoscut oarecare. Pe vremuri, pe cînd se afla în prizonierat, îi dăduse unui ofiţer duşman, care îl ameninţase cu pistolul, unele deslușiri, de altminteri fără valoare, despre amplasarea unei baterii. După sfîrşitul războiului, în patrie, îl cam luase gura pe dinainte şi se lăudase cu isprava asta. Un plutonier şovin îi denunţase şi pînă la urmă fusese osîndit, pentru trădare în faţa duşmanului, la cincisprezece ani temniţă. În ciuda faptului că crimele de război fuseseră amnistiate, regulamentul bavarez în această privinţă exceptase delictele de război, săvîrşite de inşi lipsiţi de simţul onoarei. Acest temei al dezonoarei îi fu aruncat în spinare lui Renkmaier de către tribunalele bavareze. Cum lucrul nu fusese cu putinţă decît cu ajutorul unor chichiţe grozav de întortocheate, cazul făcuse vîlvă. Deputatul doctor Geyer ţinuse, în legătură cu asta, un discurs tăios în parlament, toate ziarele de stînga ale Reichului se făcuseră foc şi pară că un delict săvîrşit împotriva războiului urma să fie ispăşit după atîţia ani de la terminarea lui. Deţinutul Renkmaier era mîndru de această îndîrjire. Conştiinţa faptului că se stîrnea atîta tevatură în jurul nedreptăţii ce i se făcuse îi hrănea flacăra vieţii. Sorbea cu nesaţ, se îmbăta cu acest gînd. Era deşirat, subţirel, blond, cu fruntea înaltă, cu nasul ascuţit, cu pielea străvezie, incoloră, cu părul rar, tot omul parcă era făcut din sugativă. Îi împuia lui Martin Krüger urechile cu păţania lui, zelos, ca un apucat, cu vocea-i apoasă. Stăruia ca Krüger să se dumerească asupra nemaipomenitului său caz, să-l recunoască şi el ca atare. Krüger îi făcea pe voie. Arăta înţelegere pentru acest palavragiu vanitos, se frămînta în nopţile lui nesfîrşite cu descrierile, cu raţionamentele lui Renkmaier, comentîndu-le a doua zi. Drept răsplată, Leonhard Renkmaier asculta cu evlavioasă luare-aminte istorisirile doctorului. Îşi tîrau paşii prin curtea închisorii, sclipitorul Martin Krüger şi palidul, sărăcăciosul Renkmaier, descărcîndu-şi sufletul unul în faţa celuilalt, sprijinindu-se unul pe altul. Binecuvîntate erau ceasurile cînd măsurau micul ţarc al curţii, în bătaia soarelui, printre cei şase pomi împrejmuiţi cu zid. Cei şase pomi deveneau o grădină.

În timp ce Martin Krüger sta închis la Odelsberg, trecuseră o vară şi o toamnă, o iarnă şi o primăvară, şi venise altă vară. Johanna Krain fusese la Garmisch, se căsătorise cu el şi trăia acum cu consilierul comercial Hessreiter în Franţa. Fuseseră construite noi tipuri de avioane, care zburaseră peste ocean, prin unde, în eter, se transmiteau muzică şi conferinţe în orice casă. Fuseseră descoperite legi ale naturii, legi sociale, fuseseră pictate tablouri, scrise cărţi, cărţile lui Krüger, depăşite, străine pentru el, îşi croiseră drum în Franţa, Spania. Regiunea industrială din Silezia Superioară revenise, în mare parte, Poloniei, împăratul Carol de

Habsburg[1] făcuse o încercare tragicomică de a-şi recuceri împărăţia şi murise la Madeira. Partidele social-democrate, scindate, ale Reichului german se uniseră din nou. Insula Irlanda îşi dobîndise prin luptă autonomia. Germania dusese tratative cu învingătorii ei la Cannes şi mai apoi la Genova, cu privire la despăgubirile de război. Protectoratul englez asupra Egiptului fusese desfiinţat. Regimul sovietelor se întărise în Rusia, la Rapallo se încheiase un tratat de stat între Germania şi Rusia Sovietică. Marca se prăbuşise din ce în ce mai mult, ajungînd cam la a suta parte a valorii ei în aur, şi o dată cu ea se prăbuşise şi nivelul de trai al germanilor. Cincizeci şi cinci de milioane din cei şaizeci de milioane de germani nu-şi puteau potoli foamea şi duceau lipsă de veşminte şi de mobilier.

Martin Krüger nu aflase decît puţin din toate lucrurile acestea, nu simţise înrîurirea lor pe propria lui piele. Acum, în această vară timpurie, îşi dobîndise din nou cîte ceva din strălucirea de odinioară. Nu era uşor, în acea vreme, să te sustragi farmecului său. Poftele lui nu erau urîte, dorurile lui nu erau serbede, încredinţarea că va ajunge la cele nădăjduite îl înflăcăra. Lua parte la tot ce se-ntîmpla în preajma sa. Era binevoitor, spiritual, rîdea din toată inima. Împăcarea cu soarta sa se transmitea şi asupra celorlalţi, îi înălţa şi pe ei. Omul în haine vărgate iradia o strălucire pe care o simţeau cu toţii : medicul, paznicii, pînă şi cei în uniforme albastre, a căror şedere la puşcărie era fără de sfîrşit ca şi albastrul cerului, acei osîndiţi pe viaţă.

În timpul nopţilor, de bună seamă, străluminarea nu dăinuia. Nopţile începeau cu obligaţia de a aşeza hainele de cu seara în faţa uşii celulei. Stăteai apoi lungit pe prici, într-o cămaşă scurtă care de-abia îţi acoperea ruşinea. Douăsprezece ore ţinea o noapte la închisoare. Dacă peste zi făceai mişcare puţină, în aceste douăsprezece ore nu era chip să dormi. Cele mai tihnite erau ceasurile de la miezul nopţii, cînd mai auzeai venind dinspre localitatea Odelsberg larmă de oameni, lătratul unui cîine, hîrşîitul tare îndepărtat al unui patefon sau, poate, al unui aparat de radio, huruitul unei maşini. După aceea nu stăruia decît zgomotul făcut de paznic, o desfătare acustică monotonă. După zgomot ghiceai tot ce se petrece : acum se trînteşte paznicul pe laviţă, acum îşi aprinde pipa, acum se întinde căţelul său. Îndată jigodia o să adoarmă. E dresată să-i dea ascultare stăpînului, e un animal bun, dar cam bătrîn. Aha, cîinele a şi început să sforăie. Dar în curînd tăcerea este deplină. Iarna, jinduieşti după vară, să se lumineze mai de-

[1] *Carol de Habsburg*, ultimul împărat al Austriei, între 1916 şi 1918. A murit în 1922.

vreme, să-ţi mai bîzîie la geam o gînganie. Vara, jinduieşti după iarnă, să poţi asculta bolboroseala apei din calorifere.

Cînd liniştea e desăvîrşită, te chinuie faptul că din opera pe care ai făurit-o, din succesul ce ţi-a fost hărăzit, din femeile ce ţin la tine, nu te-ai ales decît cu o bucăţică de hîrtie tipărită sau mîzgălită. Cîte lucruri minunate nu ţi-au aparţinut. Te rîcîie remuşcarea că, pe cînd le-ai stăpînit, le-ai simţit atît de puţin. Dacă vei fi liber, Martin Krüger, vei avea prilejul să le guşti mai deplin. Să zăboveşti în faţa unui tablou, să te desfeţi privindu-l, să ştii că poţi împărtăşi această desfătare şi altora. Să umbli de colo pînă colo în frumoasa ta cameră de lucru, să-i dictezi unei secretare pricepute, nostime, bucuroasă de fiece frază pe care o rotunjeşti. Să călătoreşti, să savurezi impresia ce-o stîrneşte numele tău ; căci acum nu mai eşti doar marele istoric de artă, ci şi martirul care a suferit pentru crezul său artistic. Să huzureşti într-o încăpere frumoasă, să mănînci bine, să sorbi vinuri alese. Să dormi într-un pat primitor, cu o femeie bine făcută, bine mirositoare. Se prăpădea de dorul acestor lucruri, şi le închipuia. Năduşea tare, gîfîia.

În ceasurile de după miezul nopţii, cînd liniştea e atotstăpînitoare, dorinţele trupeşti îl chinuiau cel mai mult. Toţi cei din închisoare se perpelesc din pricina asta. Pentru a le domoli poftele, li se amestecă brom în mîncare, ceea ce lipseşte bucatele de ultimul pic de gust, dar de ajutat nu ajută. În toate celulele dimprejur se întîmplă aidoma ; fiecare mesaj ciocănit în perete pe care îl primeşte Martin Krüger spune acelaşi lucru. Pentru a-şi descărca simţurile, născocesc cele mai năzdrăvane trăsnăi. Întocmesc din batiste, din petice de postav păpuşi, înlocuitoare ale femeilor. Orice ornament, pînă şi literele, devin reprezentări sexuale. În nopţile tăcute, fără somn, închipuirea zămisleşte femei. Din scrisorile pe care le primeşte, Martin Krüger îşi îmbină trupurile acelora care le-au scris. Pofta şi nepotolirea ei înteţesc zvîcnirile bărbăţiei. În noaptea celulei sale, omului Krüger îi joacă dinaintea ochilor desfătările nopţilor de odinioară. Dar apa, băută cu ani în urmă, nu potoleşte setea de azi.

În sfîrşit, se luminează. Mai sînt patru, mai sînt trei, mai sînt două ore, pînă să înceapă ziua la puşcărie. Ah, iată se aude clopotul, sunînd strident, începe ziua, va fi din nou bine. Cu scrîşnete şi trosnete, repede, unul după altul, sînt trase zăvoarele de oţel ale tuturor celulelor şi ecoul răsună în gangurile de piatră golaşe, aşa încît zgomotul nu mai conteneşte. La început, trecerea năprasnică, groaznică, de la muţenia de moarte a nopţii la ziua tunătoare îi sfîşia nervii. Acum se bucură că iar se înfiripă ziua. Da, parcă s-ar bucura că e silit să se lipsească şi mai departe de

fericirea de altădată. Cu atît mai mare va fi mulţumirea ce o va încerca atunci cînd va fi liber.

Se simţea în putere şi nu se temea că sănătatea i se va şubrezi de pe urma detenţiunii. La început, aerul îmbîcsit al celulei, duhoarea hîrdăului îl îmbolnăviseră. În primele zile, cînd a ieşit din pîcla împutită a închisorii în prospeţimea curţii de plimbare, a leşinat. Acum, pielea şi plămînii s-au deprins. Numai cu inima are, din cînd în cînd, de furcă. I-a descris medicului, plastic, că simte o nemaipomenită apăsare, un scurt răstimp doar, însă atunci parcă s-ar nărui cu totul. Doctorul Ferdinand Gsell a luat notă de această descriere. Doftoricea puşcăria, ca slujbă secundară, căci avea cabinet particular unde consulta paisprezece ore pe zi. Faptul că traiul la puşcărie nu avea tocmai darul să sporească sănătatea omului îi era cunoscut. Că cei mai mulţi dintre „pensionarii" primului consilier Förtsch se plîngeau, în primul rînd, de unele tulburări, nici asta nu i se părea curios. Te obişnuieşti cu de toate. Îl ciocănise şi îl ascultase pe Krüger, declarase cu bunăvoinţă, dîndu-şi aere, după cum îi şade bine specialistului, că nu găseşte nimic la inimă. Se uitase la ceas, era tare grăbit. Apoi, din uşă, adăugase că, de altfel, în cazul în care totuşi are ceva la inimă, atunci Odelsbergul i-ar prii neîndoios mai mult decît traiul fremătător din afara zidurilor. Vorbă de duh, la care Krüger deopotrivă cu medicul rîseră cu poftă.

Pe cît de luminoasă era acum starea de spirit a lui Krüger, pe atît de palide, de văduvite de avînt, erau scrisorile trimise Johannei. Nutrea o aprigă dorinţă să-i scrie aşa cum simţea, însufleţit, plin de nădejdi. Dar nu izbutea. Îl năpădeau fraze pe care nu era chip să le aştearnă pe hîrtie şi cărora directorul nicicînd nu le-ar fi dat drumul.

Martin Krüger era cuprins de o înfrigurată poftă de lucru. Tabloul *Iosif şi fraţii săi* căzuse în hăul uitării şi nici elegantul pictor Alonso Cano nu-l mai preocupa. În schimb, se îndeletnicea cu însemnările pentru un mare studiu despre spaniolul Francisco José de Goya. Izbutise să-şi procure cărţi cu reproduceri de picturi şi desene ale lui Goya. Se pătrundea cu nesaţ de povestea acestui bărbat ahtiat de viaţă, cu fire furtunoasă, care cunoscuse îndeaproape silniciile bisericii, ale războiului şi ale justiţiei. Se pătrundea de tot ceea ce visase şi născocise spaniolul, cînd îmbătrînise şi surzise, dar rămăsese tot atît de ahtiat de viaţă, acele *suennos* [1] şi *caprichos* [2]. Privea cartoanele pe care erau zugrăviţi ocnaşii cetluiţi la mîini şi la picioare, privea imaginile acelor

[1] Visuri (span.).
[2] Capricii (span.).

animale de pădure numite leneşi, animale fără minte, cu ochii obloniţi şi cu urechile zăvorîte, dar cu săbii la şold şi cu blazoane pe piept. Privea tablourile, gravurile, frescele cu care moşul sălbatic, năstruşnic, îşi împodobise casa : uriaşul, ivindu-se din neguri, care îl devorează pe omul viu, ţăranii care zăceau pînă la genunchi în mlaştină, ciomăgindu-se pentru o piatră de hotar, cîinele dus de puhoi. Împuşcarea răzvrătiţilor pe străzile Madridului, tablourile de pe cîmpul de luptă, din ocne, din case de nebuni. Nimeni altul înaintea lui Martin Krüger nu deslușise ca el neţărmuita revoltă ce sălăşluia în aceste pînze. Reproducerile îl ajutau pe omul din temniţă să-şi împrospăteze cu înzecită putere impresia dintîi. Îşi aducea aminte de lucruri care zăcuseră moarte în cugetul lui ani de-a rîndul, îşi amintea de sălile şi cabinetele Muzeului Prado din Madrid, de mozaicul crăpat, scrîşnind sub picioarele lui, cînd cercetase tabloul familiei regale, care avea ochi ca nişte gămălii de ace, ca de stafii, morţi. Încerca să urmărească, mecanic, ciudatele inscripţii pe care spaniolul le aşezase dedesubtul desenelor sale. Se sperie cînd îşi dădu seama că o făcea zi de zi, noapte de noapte. Noaptea, picta în gol aceste inscripţii, scriind mereu cuvintele „Am văzut cu ochii mei astea toate", pe care spaniolul le aşezase în josul gravurilor despre grozăviile războiului. Învia iscălitura spaniolului care semnase „Nimic", ca şi inscripţia „Pentru asta v-aţi născut", aşezată dedesubtul acelui carton înfricoşător cu leşuri. Chinuitoarele dorinţe sexuale piereau în faţa sălbaticei plăceri pe care o simţea la suflul răzvrătirii. Se transpunea într-atîta în scrisul lui Goya, încît, încetul cu încetul, acesta lua locul propriului său scris, ajungînd să aştearnă şi frazele sale în limba germană cu trăsăturile lui Goya. În acea vreme a luat naştere capitolul *Pînă cînd?* ce făcea parte din cartea sa despre Goya, cele cinci pagini de proză care, de atunci, sînt cuprinse în toate manualele şcolare revoluţionare şi au drept titlu tocmai acele cuvinte scrise de bătrînul surd în josul cartonului ce înfăţişa un cap uriaş, bolnav, pe care mişună furnicile putrefacţiei.

Într-un rînd, primul consilier Förtsch îl rugase să aibă bunătatea să-i citească şi lui din ceea ce a scris. Bot-de-iepure nu prea pricepuse, dar se speriase. Se gîndise să le interzică, gura prinsese a-i zvîcni de zor, se temuse să nu se facă de ruşine şi se depărtase, ridicînd din umeri.

Acum, cînd Johanna se afla în străinătate, dintre toţi cîţi veneau să-l vadă pe Martin, cel mai apropiat îi era Kaspar Pröckl. De cînd fusese concediat, tînărul inginer devenise şi mai dificil. Schimbarea din urmă a lui Krüger îl amăra. Un timp, omul Krüger dăduse de pămînt sigur ; acum iar înota pe deasupra, se bălăcea

la suprafaţă, uşurel, jucăuş, *gourmet*[1]-ul artei de pe vremuri, irosindu-şi fără folos netăgăduitul său talent. Soarta îl aruncase la închisoare, dîndu-i avertismentul răspicat de a pătrunde, odată şi odată, în adîncuri. Dar el, tihnit, trîndav, nu se sinchisea de fel. Ba mai mult, chiar şi aici, la închisoare, se îngrăşase şi căpătase strălucire. Kaspar Pröckl îi punea suliţa în coastă. Făcea ferfeniţă tot ceea ce făurise Martin Krüger, îl îndrepta înspre ceea ce socotea el că sînt adevăratele probleme, îi biciuia lenevia. Martin Krüger, în ţanţoşa, însufleţita lui mulţumire de sine, la început nu-i îngăduise să-i pătrundă în suflet ; dar în cele din urmă omul de artă ieşise la iveală. Se apăra, îl ataca pe Pröckl. Începuse să se supere.

— Faptul că dumneata te-ai lăsat momit de comunism, îi spuse într-o zi lui Pröckl, înseamnă, ce mai, că eşti înzestrat din naştere cu un instinct social uimitor de slab. Ceea ce pentru ceilalţi este instinct, bineştiuta zăpadă de mai an, pe dumneata te surprinde prin noutatea sa, prin spoiala sa ştiinţifică. Dumneata eşti un om nenorocit. Nu poţi să te transpui în simţirea altora, nu poţi simţi ceea ce simt alţii ; de aceea cauţi să dobîndeşti asta în mod artificial. Dumneata te afli pe după ziduri de zece ori mai groase decît cele ce mă înconjură pe mine, eşti de-un egocentrism anormal, găoacea dumitale este o temniţă mult mai îngrozitoare decît Odelsbergul. Pe lîngă asta, mai eşti puritan. Îţi lipsesc cele mai de seamă organe ale unui om : simţuri, gata să guste plăcerile, şi o inimă miloasă.

Pictorul Francisco Goya, urmă Krüger, căci acesta îl interesa cel mai mult, fără doar şi poate că fusese un răzvrătit, dar numai şi numai fiindcă, mai mult decît ceilalţi, simţise milă şi plăcere. N-avea nimic din puritanismul comuniştilor din zilele noastre şi din jalnica, făţarnica lor pseudoştiinţă. Şi îi citi cu glas tare capitolul *Pînă cînd ?* Kaspar Pröckl păli de mînie, căci nu era cu putinţă să nu fii mişcat de aceste pagini despre Goya.

— Ce vrei dumneata ? spuse el în cele din urmă, aţintindu-şi plin de ură asupra lui Krüger ochii înfundaţi în orbite, arzători. N-ai habar de revoluţie, de adevăratul Goya. Pentru dumneata pînă şi Goya nu-i decît o trufanda cu care cel mult te desfeţi sub cerul gurii.

Auzindu-l, Krüger pufni în rîs. Rîse cu atîta poftă şi voie bună, încît paznicul, uimit, îşi ridică privirea. Aşa, din toată inima, nu se rîdea decît rareori în această închisoare.

[1] Amator de mîncăruri alese (fr.).

— Băiatule drag, spuse omul în haine vărgate, băiatule drag!
Şi rîzînd cu hohote, voios, îl bătu pe umeri. Kaspar Pröckl însă se depărtă înverşunat, înainte ca timpul îngăduit pentru vorbitor să se fi scurs.

8

Despre demnitate

Kaspar Pröckl nu era în apele lui. Trîndăvia înfrigurată în care trăia de cînd îl dăduseră afară de la „Uzinele de automobile din Bavaria" nu-i pria. Numai o muncă adevărată îi putea sluji de suport în viaţă. Trebuia să tot meşterească, să tot dreagă la construcţiile sale. Simţea lipsa resurselor îmbelşugate ale fabricii, îi venea greu să se deprindă cu aparatura sărăcăcioasă a mesei lui de lucru. Se aruncase cu înverşunare într-o activitate bezmetică, risipită pe felurite tărîmuri, în discuţii la partid, în dezbateri ironice cu Tüverlin despre revista sa, în noi, neobosite cercetări ca să-i dea de urmă pictorului Landholzer. Îl frămîntase şi un ciclu de balade, menite să înfăţişeze, în imagini de o simplitate fără echivoc, preschimbarea unui ins singuratic într-o parte integrantă a masei. Dar ostenelile astea nu fuseseră decît un simulacru de muncă.

Devenise din ce în ce mai iritabil, mai capricios. Fără a avea înţelegere pentru concepţiile şi pentru modul de viaţă al semenilor săi, iscase discuţii neplăcute cu oameni străini, în tramvai, la cafenea, ciondăneli cu proprietarul, cu femeia de serviciu. Fără să fi fost pretenţios, fără să se fi sinchisit de murdărie, de aerul greţos, fără să-l supere mîncarea proastă, se văzuse totuşi nevoit să-şi schimbe în cîteva rînduri domiciliul şi nu se statornicise nicăieri. Firea sa întunecată, despotică, îi făcea pe mulţi să nu se poată apropia de el. Dar se găseau şi unii pe care acest om ciudat, cu părul negru căzut adînc pe frunte, cu osul zigomatic proeminent, cu ochii nestăpîniţi, privind cruciş înlăuntru, îi fermeca din prima clipă. Anni Lechner, bunăoară — deşi mulţi rîdeau cînd o vedeau pe fata bine legată, îngrijită, alături de vlăjganul şleampăt, rufos — trăia cu el de doi ani. Proaspătă şi plăcută la vedere, cam plinuţă, frumuşel îmbrăcată, Anni se simţea mai curînd acasă în Gabelsbergerstrasse, în locuinţa-atelier pe care Pröckl o ocupa în ceasul de faţă, decît în Unteranger, în apartamentul ei şi al tatălui. Potolea certurile cu proprietarul, cu ceilalţi chiriaşi, cu furnizorii. Se străduia să-i facă încăperile cît de cît plăcute, să le

ţină curate, în pofida împotrivirii lui. Se îngrijea, deşi cu puţină izbîndă, de înfăţişarea lui neglijentă.

Kaspar Pröckl era violent, cerea mult şi nu oferea nimic. Putea oare Anni să-şi dea seama de destoinicia, de patima cu care Pröckl credea în el şi în ideile sale? De înverşunata înfrigurare, mergînd drept la ţintă, a intelectului său, de amestecul specific, popular-primitiv şi ascuţit-individual al talentului său? Oricum, îl apăra. Bătrînul Lechner ocăra, fratele ei Beni, deşi ţinea la Pröckl făcea mutre, colegele o tachinau. Fata nu se lepăda de prietenul ei incomod. Avea serviciu la o mare întreprindere, îngrijea de gospodăria tatălui, era ocupată pînă peste cap: totuşi îşi făcea timp să dea de capăt nenumăratelor necazuri de fiece zi ale lui Kaspar.

Azi, în această zi de iulie, cînd termometrul urcase la treizeci şi trei de grade şi la Berlin cursul dolarului la 527, către seară, plecă împreună cu Kaspar Pröckl la Chiemsee, să se scalde. Pröckl accelera mereu, iar curentul de aer puternic îi ajuta să îndure mai uşor arşiţa. Era posac, scump la vorbă faţă de tovarăşa sa de drum. Ultimele evenimente politice începuseră în mod serios să-i facă nesuferită şederea în oraşul său natal. Ministrul de externe al Reichului [1] fusese împuşcat pe la spate de către naţionalişti; asasinarea lui stîrnise pături largi ale populaţiei într-o asemenea măsură, încît conducătorii partidelor şi grupărilor, care îndemnaseră la înlăturarea bărbatului de stat urît de ele, pînă una alta îşi plecaseră capul şi tăceau mîlc. Dar multora, mai ales în Bavaria, tare le mai era pe plac stîrpirea ministrului evreu! Chemau răspicat să fie înlăturaţi şi alţi ipochimeni indezirabili. Atunci cînd Reichul propusese parlamentului luarea unor măsuri pentru apărarea orînduirii de stat şi a oamenilor aflaţi la cîrma ţării, Bavaria oficială s-a sucit, s-a răsucit, a făcut pe dracu-n patru pentru a evita acest lucru. Şi felul cum a fost pus totul la cale, cum au fost sabotate manifestaţiile de protest împotriva asasinării, cum au fost stimulate manifestaţiile potrivnice acestora, cum li s-a dat mînă liberă acelora ce ridicau în slavă omorul, toate astea l-au scîrbit pe tînărul inginer. Iubea oraşul München, rîul lui, munţii lui, aerul ce-l învăluia, Muzeul tehnicii, galeriile sale de pictură. Dar îşi pusese în gînd să-şi pregătească în mod serios strămutarea în Rusia.

Deodată, în faţa maşinii lui micuţe, peste care vremea îşi aşternuse urmele, se ivi o limuzină; la vederea ei, Pröckl micşoră

[1] Se referă la *Walther Rathenau* (1867—1922), om politic, financiar şi scriitor german. În calitate de ministru de externe a încheiat, în 1922, tratatul de la Rapallo.

viteza. Anni îi atrase luarea-aminte că, evident, cei aflaţi în limuzină doreau ceva de la el. Pröckl se posomorî şi mai mult, continuîndu-şi drumul cu aceeaşi viteză şi fără să ridice privirea. După cîteva minute limuzina îl depăşi, era vădit că făcuse cale întoarsă. I se puse de-a curmezişul, aşa încît se văzu nevoit să oprească. Din limuzină coborî un domn într-un impermeabil alb, uşor, cu o mustaţă neagră ca pana-corbului, boltită în afară, groasă, într-o faţă mare. Apropiindu-se de Pröckl în pas ce se silea să pară vioi, îi mărturisi cu glas unsuros, subţire, într-un grai neaoş îmbietor, că, întrucît nu se văzuseră de un car de vreme, ţinuse să nu scape acest prilej. Rugă să fie prezentat, îi sărută Annei mîna.

Domnul von Reindl rosti în cuvinte lămurite cam ceea ce tăcutul Pröckl gîndise în sinea lui. Mizantrop din fire, înnăscut cunoscător al Bavariei Superioare, se minună totuşi de îndărătnica meschinărie cu care Münchenul oficial reacţionase la asasinarea ministrului de externe al Reichului şi la înrîurirea ce o avusese acest omor. Îi vorbi paşnic fostului său inginer, familiar, şi spre încîntarea fetei, îl luă pe după umeri.

Vorbi de politică. Analiza situaţia grea. Pe de o parte Franţa care ameninţă cu confiscarea unor bunuri productive date în garanţie : mine, căi ferate, păduri, pămînt ; pe de altă parte tratatul de la Rapallo cu bolşevicii. Unui conducător al economiei, cu oarecare simţ al răspunderii, toate astea nu-i fac viaţa uşoară. Deşi, în ce îl priveşte personal, tocmai în această împrejurare s-ar părea că nu va fi în pagubă. Va trebui, peste puţin, să călătorească mult, la New York, la Paris. În săptămîna care vine va pleca, lucru hotărît, la Moscova. Îl întrebă pe Pröckl cum îşi închipuie înrîurirea pe care o vor avea unele prevederi ale tratatului de la Rapallo. Pröckl roşi. Ieşi la iveală că habar n-avea de prevederile tratatului cu Rusia. Reindl, împăciuitor, nu stărui, dar îl întrebă dacă n-ar dori să plece cu el la Moscova. Poate că vor izbuti să întreprindă acolo ceva cu fabricarea unui automobil în serie. A cumpănit lucrurile cu toată seriozitatea. Fără să aştepte răspunsul, se întoarse spre Anni, întrebînd-o dacă îi sînt cunoscute baladele lui Pröckl. Bucăţi straşnice, zise el. I le recitase tînărul inginer.

Acesta, în scurta sa de piele pătată de năduşeală, zăbovea pe şoseaua colbuită, sub soarele ce scăpăta. Propunerea lui Reindl de a-l lua cu dînsul la Moscova îl zgîndărise, era o mare ispită. Capitalistul avea o slăbiciune pentru el. Curată neghiobie că nu profitase mai de mult de acest lucru. Altminteri stîrpise în conştiinţa lui prejudecăţile burgheze, simţămintele de demnitate şi alte asemenea nimicuri ; atunci de ce se arată tocmai faţă de acest porc-de-cîine demn şi jignit, ca un tîmp cetăţean al vechii Rome ? Atare lipsă

de cinism se învecinează cu patologicul. Săptămîni în şir şi-a bătut capul cum să ajungă cel mai uşor la Moscova. Dacă n-ar spune da acum la propunerea lui Reindl, ar făptui pur şi simplu o crimă.

Între timp, Reindl îşi scosese uriaşii ochelari de automobilist şi surîdea curtenitor către Anni. Era uimitor ce faţă mare şi albă avea baronul. În pozele din ziare faţa aceasta arăta ţanţoşă, cu aer distant, o adevărată mutră de grangur ; dar de aproape, al Cincilea evanghelist era un domn agreabil. Se pricepea al naibii să facă tot felul de complimente, uşurel, aproape fără cuvinte. Ea ştia că era nostimă şi curăţică, deşi purta un taior de vară ieftin.

Reindl îi arătă că o place. Iar Anni se gîndi că omul acesta era într-adevăr, şi de netăgăduit, fără multe mofturi, un conducător al economiei. Se gîndi că părea a ţine mult la Kaspar. Se gîndi că ar trebui să profite de faptul acesta. Baronul era pe placul ei, şi era mîndră de Kaspar Pröckl.

După ce mai spuse o vorbă-două, lucruri fără importanţă, al Cincilea evanghelist întrebă cum stau lucrurile, dacă domnul Pröckl s-a hotărît să vină cu el la Moscova. Dacă domnul Pröckl îl însoţeşte, atunci treburile la Moscova vor merge strună. Se uită în ochii lui Pröckl cu o bună-credinţă un pic ironică. Inginerul gîndi : „Ce porc-de-cîine care vrea să mă provoace" şi trînti :

— Nu.

Domnul Reindl îşi întoarse spre el faţa mare şi spuse politicos :

— *Horror sanguinis ?* [1]

Anni căută în pripă să-l îmbuneze, încredinţîndu-l că fără-ndoială Kaspar o să mai chibzuiască. Nu i se poate cere cuiva pe şoseaua spre Krottenmühl să zboare, ca din puşcă, la Moscova. Rîse cu prospeţime, tinereşte. Faţa ei rotofeie, cu ochii şăgalnici pe sub şapca albă, se contura viu şi puternic în bătaia soarelui. Reindl spuse că îi lasă cîteva zile timp de gîndire. Domnul Pröckl are răgaz să-i telefoneze pînă sîmbătă.

După ce plecă al Cincilea evanghelist, Anni îl mustră pe Pröckl cu duhul blîndeţii că îi dăduse paşaportul bărbatului atotputernic ; un prilej ca acesta n-o să-i mai iasă în cale. Pe Pröckl îl unsese la inimă faptul că Reindl arătase de faţă cu Anni cît de mult îl preţuia. Dar făcu o mutră mohorîtă, îngîmfată. Dacă vrea, poate pleca la Moscova şi fără Reindl, spuse el ; atîta, îl mai ţine cureaua. Anni, isteaţă, nu stărui. Ştia că, deşi Pröckl se grozăvea, pînă la urmă tot or să-i vină minţile la cap. De altfel, ar fi preferat ca Pröckl să nu plece la Moscova ; dar îl îndemnă să nu fie atît de prost, încît să rupă legăturile cu Reindl. Era tare greu să

[1] Groază de violenţă ? (Lat.)

faci rost, în aceste vremuri mizere, de hrană şi de haine. Conştiinţa de clasă şi fleacul de maşină nu-i ajutaseră la nimic. Era bine să ai un protector ca grangurele ăsta.

Se scăldară în lacul tivit cu crînguri, liniştit, în imediata apropiere a munţilor. Pröckl se însufleţi ca un băietan, zburdă, ţipă, petrecură o seară plăcută. La întoarcere, Anni aduse din nou vorba, precaut, de Moscova. Kaspar răspunse răstit că a spus tot ceea ce avea de spus. Ea îi mărturisi că nu înţelege ce au ei toţi împotriva lui Reindl. Dacă n-ar fi vrut, nici vorbă că Beni n-ar fi trebuit să plece de la „Uzinele de automobile din Bavaria". Nu încape îndoială că el e vinovat.

Pröckl îşi strînse buzele subţiri, lunguieţe. Nu ştia că Beni plecase de la Reindl. Lui, lucru ciudat, băiatul nu-i suflase nici un cuvînt. Se necăji. Face pe misteriosul, acest Beni ! Continuînd să vorbească, Anni spuse că Beni n-are decît să creadă ce vrea, dar el, Kaspar, ar face bine să stea de vorbă cu Reindl. Înfoindu-se, Pröckl îi răspunse că Benno ştie ce face. Treaba asta nu-i de mintea ei.

Cînd ajunseseră în Gabelsbergerstrasse, în faţa casei aştepta, spre mirarea lor, Benno Lechner. Oricît de mult ţinea la Kaspar Pröckl, tînărul electromontor nu trecea des pe la el, în nici un caz atunci cînd bănuia că o va găsi acolo pe Anni. În acele împrejurări, cei doi bărbaţi se simţeau pătrunşi de o ciudată sfială. Dar astăzi avea să-i împărtăşească o veste importantă, aşa că dădu urmare invitaţiei şovăielnice pe care i-o făcu Anni şi tustrei urcară spre locuinţa lui Pröckl.

Fata era bucuroasă să-şi vadă fratele ; îl întrebă dacă doreşte un ceai sau bere, vorbi cu el în tihnă, de unele, de altele. Pröckl tăcea. Îl durea faptul că Benno se ţinuse atît de mîndru şi nu-i spusese nimic despre concedierea sa de la „Uzinele de automobile din Bavaria". Pe scurt, doar Anni vorbea. Întrebă cum îi plac noile abajururi. Ocărî vremurile. Se plînse iar de atitudinea tatălui lor. Era greu s-o scoţi acum la capăt cu el. De cînd a vîndut faimosul scrin, stă ziua întreagă de taină cu tot soiul de bancheri îndoielnici, misiţi de terenuri, cu alţi pungaşi de teapa lor, şi se luptă, luptă din răsputeri să pună mîna pe casa cea galbenă. Dar se vede treaba că omul cu pricina se lasă greu, aşa că de casa cea galbenă, pînă la urmă, o să se lingă pe bot. Şi atunci rămîne de căruţă, cu purcoiul lui de bumăşti.

Pe Benno îl necăji gîndul că Pröckl l-ar putea socoti drept un ins care vrea să i se vîre-n suflet ; dar nu voia să vorbească faţă de soră-sa. Şi Anni meliţa într-una, nu era chip să-şi ferece gura. În cele din urmă Pröckl îşi pierdu răbdarea. O întrerupse nepoliticos spunîndu-i că bate apa-n piuă. Benno schiţă un gest

nedesluşit, apoi spuse că are să-i facă o comunicare de seamă tovarăşului Pröckl. Pentru asta venise. Tăcu. Kaspar Pröckl de asemenea nu scoase o vorbă. Pînă ce Anni, cam supărată, arătă că ar putea trece în odaia de alături. Cei doi nu o reţinură.

Singur cu Kaspar Pröckl, Benno Lechner îi împărtăşi cum Klenk, pesemne ca răspuns la legea pentru apărarea Reichului, l-a numit pe preşedintele de tribunal doctor Hartl referent pentru problemele graţierilor.

Nu adăugă nimic acestei veşti, ci aşteptă să audă ce spune Pröckl. Inginerul îşi amesteca ceaiul cu linguriţa ; dinaintea lui Benno, Anni pusese un pahar cu bere, din care băiatul băuse doar puţin, dar spuma se spulberase. Faptul că ministrul numise referent în problemele graţierilor, mai cu seamă a unor deţinuţi politici, pe un om cu idei atît de conservatoare ca Hartl, era o adevărată provocare. Şi nu se putea desluşi cu una, cu două, ce avea să însemne această numire pentru desfăşurarea pe viitor a cazului Krüger. Codul de procedură penală prevedea, în mod ciudat, că asupra repunerii pe rol a unui proces trebuia să hotărască aceeaşi instanţă care pronunţase sentinţa. Plecarea lui Hartl de la tribunal îl interesa direct pe prietenul lui Pröckl, acest lucru era limpede ; de aceea se şi grăbise Benno Lechner să-l anunţe.

Dar Pröckl tăcu şi nici nu-i mulţumi măcar. Ştirea îi stîrni simţăminte încîlcite. Îi dorea din toată inima lui Krüger să iasă, în sfîrşit, din închisoare. Pe de altă parte prietenul său, deşi situaţia în care se afla în clipa de faţă îl ajutase să se lămurească în unele privinţe, nu răzbise încă pînă la o înţelegere mai serioasă, şi ar fi poate bine pentru el dacă acest Hartl i s-ar pune acum de-a curmezişul.

Fiindcă ţinea mult la tovarăşul Pröckl, electromontorul Benno Lechner nu-i luă în nume de rău că tăcea şi nici nu-l stînjeni. Cum însă dragul de Pröckl nu scoase o vorbuliţă zece minute în cap, ba, mai mult, se ridică învîrtindu-se de colo pînă colo, pentru ca, în cele din urmă, să se proţăpească dinaintea desenelor sale, Benno Lechner îi spuse că, după cîte ştie el, Hartl e membru al Clubului seniorilor şi ca atare prieten la toartă cu Reindl. Nu s-ar putea cumva ca tovarăşul Pröckl să apuce taurul de coarne şi să-l înduplece pe dumnealui să pună o vorbă bună pe lîngă Hartl ? Pröckl nu primi cu plăcere această propunere. Trebuia oare să se lovească mereu de acest blestemat de Reindl ? Răspunse îmbufnat : că n-are de gînd să-şi mai strice gura de pomană cu dumnealui Reindl : nu are nici o noimă.

După ce Benno Lechner plecă, Pröckl se aşeză la masa de proiectare, zăbovind asupra unei construcţii. Anni se întoarse în cameră, puse să fiarbă ceaiul. După un răstimp, Kaspar Pröckl

spuse, ca din senin, răstit, că trebuie să facă ceva şi să-i găsească o slujbă lui Benno. Pînă una alta, va sta de vorbă cu Tüverlin. Benno se ocupă cu iluminaţia în teatru ; fără-ndoială că Tüverlin ar putea să-i facă rost de-o pîine la Pfaundler, la revistă. Anni răspunse că ar fi grozav. Altminteri îşi puse înţelepţeşte frîu şi nu se arătă de fel curioasă să afle ce avusese să-i comunice Beni. Seara tîrziu, întrebă de ce, de fapt, i se spune lui Reindl al Cincilea evanghelist. Nu fără amărăciune, Kaspar Pröckl îi explică : cele patru evanghelii sînt obscure şi şi-au cîştigat puternica înrîurire tocmai de pe urma faptului că lipseşte o a cincea evanghelie care să aducă lumină în toate. Temeiul înrîuririi celor patru evanghelii este, aşadar, cea de a cincea, care lipseşte. Tot aşa se întîmplă şi cu treburile politicii bavareze ; îţi devin limpezi dacă nu încerci să ţi le explici prin cei care oficial făuresc această politică. Din pricina asta, pe cît se pare, încheie el, plin de ură, i se spune lui Reindl al Cincilea evanghelist. Anni ascultase cu luare-aminte, dar nu era întru totul sigur dacă înţelesese.

Seara tîrziu întrebă dacă nu cumva Kaspar s-a răzgîndit în privinţa călătoriei la Moscova. El, folosind vorbe tari, spuse că e sătul pînă-n gît şi că ştie ce are de făcut. Anni socoti că acesta ar fi cel mai simplu mijloc de a-l convinge să rămînă locului. Nu stărui, căscă, hotărî să mai revină asupra acestui subiect a doua zi.

9

O *sută cincizeci de păpuşi din carne şi un om*

Un ins spelb la înfăţişare, cu servietă, veni la Jacques Tüverlin acasă, dădu buzna în cameră şi întrebă încet :

— Dumneavoastră sînteţi domnul Jacques Tüverlin ? rostind greu şi stropşit numele acesta complicat.

Se aşeză la masă, scoase un stilou din buzunarul de la piept, se porni, mut, pe-ndelete, ticăit, să scrie. În vremea asta, domnul Tüverlin îl cerceta cu privirile. Apoi spelbul spuse :

— Sînt portărelul, şi flutură o legitimaţie.

Domnul Tüverlin clătină din cap. Spelbul spuse :

— Vă prezint o somaţie de plată în valoare de 24 312 mărci. Sînteţi dispus să plătiţi ?

— De ce nu ? răspunse domnul Tüverlin.

— Atunci, poftim, rosti grav spelbul.

Domnul Tüverlin cotrobăi prin tot felul de sertare ; era dis-de-dimineaţă, portărelul îl găsise în pijama şi secretara nu venise încă. Dibui trei dolari hîrtie, negri-verzui.

— Mă tem că nu ajung, socoti el.

Nu, nu ajungeau. Dolarul cota în ziua aceea 823 mărci.

— Cred că nu dispun de banii necesari, spuse Tüverlin cu regret.

— Atunci trebuie să trec la sechestrare, spuse portărelul, însemnă ceva în catastiful lui, se uită cercetător primprejur, îl întrebă pe Tüverlin dacă unul sau altul dintre obiecte îi aparţine, lipi pe nişte mobile un mic sigiliu de hîrtie.

Domnul Tüverlin se uită la el şi faţa sa spînă, boţită, se muncea din răsputeri, dar deodată pufni într-un rîs zgomotos.

— Vă rog să vă purtaţi cum se cuvine, spuse grav spelbul şi plecă.

Domnul Tüverlin îi povesti secretarei despre vizita pe care o primise, întoarse cu ea pe toate feţele situaţia lui financiară. Cum pierduse procesul cu fratele său, nu era tocmai trandafirie. Nu era temător din fire şi nici nu ţinea neapărat să se ştie la adăpost. Mai avea o grămadă de lucruşoare nostime şi maşina sa micuţă. Deocamdată se descurca şi cu paralele pe care le primea de la Pfaundler.

De cum mirosi că Tüverlin era la aman, domnul Pfaundler îşi folosi superioritatea. Cu degetele sale groase făcu tăieturi cu nemiluita în manuscrisul revistei, şi Aristofan se spulberă în văzduh. Ţăndărică, un Chimiţă inofensiv, trebuia să se mărginească, în loc să înfăţişeze lupta de clasă, la caraghiozlîcuri agreabile.

Tüverlin ar fi vrut mai degrabă să-l lase dracului pe Pfaundler cu revista lui cu tot, ca să-şi vadă de scenariul radiofonic *Judecata de apoi.* Nu caracterizase însă el cîndva revista drept cel mai de seamă gen artistic al epocii ? Putea oare, acum, cînd i s-a ivit prilejul să pună în practică această concepţie a sa, să dea bir cu fugiţii ? Faptul că isprăvise textul nu însemna mare lucru. Ceea ce trăgea la cîntar era putinţa de a preschimba cuvîntul în faptă, în spectacol, în efect. Sufleteşte nu se simţea legat de succes sau insucces. Dar în război, în politică, în afaceri, în teatru nu hotărăşte nimic altceva decît efectul, decît succesul. Dacă pui piciorul în împărăţia teatrului, te supui regulilor de joc, acelui etalon al preţuirilor : succesul. Un spectacol ce nu lasă urme adînci în sufletul oamenilor e ca o maşină care nu merge. Nu era cine ştie ce plăcere să fi irosit atîtea luni din timpul cel mai rodnic cu o treabă care nu-şi vădea rostul. Privindu-l batjocoritor, inginerul Pröckl subliniase acest punct de vedere.

— Sînt curios, spusese el, cu obiectivitate, răutăcios, să văd cine cîştigă, domnul Pfaundler sau Aristofan.

Tüverlin însă încetase să mai fie curios.

La discuţiile cu Pfaundler era adesea de faţă şi comicul Balthasar Hierl. Stătea cu ei, plecîndu-şi capul mare, în chip de pară, smiorcăindu-se, ciufut, trist. Vorbea puţin, spunînd lucruri lipsite de importanţă, ofta mereu. Întrebat ce părere are, bîiguia :

— Hm ! Păi, da, vecine dragă, ce să-i faci, e greu, şi altele asemenea.

Faţă de consoarta lui, le făcea cu ouă şi cu oţet pe vitele astea încălţate care habar n-aveau de o comedie adevărată. Spunea că tot mişmaşul o să fie o cădere. Dacă îl întreba de ce nu se lasă păgubaş, bodogănea vorbe bălmăjite. Nu renunţa din pricină că privea, mereu cu ochii-n patru, tot ce făcea Tüverlin ; se încredinţase că scriitorul era uns cu toate alifiile şi că, artisticeşte, îi avea pe toţi în degetul mic. Multe observaţii şi inspiraţii ale lui Tüverlin acţionau mai departe asupra lui, îi dădeau idei. Multe din ceea ce respingea acum răspicat avea de gînd să pună în lumină, mai tîrziu, în sala Minerva. Pe de altă parte, se temea că accesoriile revistei l-ar putea copleşi. Tüverlin întrecea măsura. Şi el, Hierl, avea multe de cîrtit împotriva oraşului său de baştină München, îi căuta mereu nod în papură, comicăriile sale erau de la un cap la altul doar critică. *Lui* toate astea îi erau îngăduite, *el* putea spune despre maică-sa că e o scroafă bătrînă : dacă o spunea însă un altul, îi cîrpea o palmă. Dumnealui Tüverlin le spunea pe şleau, şi totuşi nu-i ardea una. Asta îl necăjea.

Cînd se apucaseră să transpună scenic textul lui Tüverlin, se loviră de o sporită rezistenţă şi de noi caraghioslîcuri. Prietenele unor prieteni de afaceri ai lui Pfaundler urmau să fie angajate şi cereau să li se dea text. Doamna von Radolny lăsa să se înţeleagă că, de fapt, nădăjduia să-l ajute pe Tüverlin prin prezenţa ei pe scenă, şi-l ruga să-i scrie un text. Pfaundler voia să şi-l îndatoreze pe Klenk, a cărui înfierbîntare pentru rusoaică nu se istovise, şi cerea text pentru Insarova. Alt text, un nou text, text, text, text doreau pictorii, muzicienii, croitorii, scenografii. Veneau puhoi rugăminţi, cereri, ameninţări. Domnul Tüverlin le cuprinse pe toate într-o singură denumire : pretenţie. Sfidător întreba pe oricine cu care avea de-a face :

— Dumneavoastră, ce pretenţie aveţi ?

Cu Pfaundler se iscau certuri din ce în ce mai serioase, cărora negustorul obişnuia să le pună capăt, gras şi biruitor, spunînd :

— Cine plăteşte ?

Pfaundler avea nevoie pentru revista *Mai sus nu se poate* de o sută cincizeci de fete goale. O săptămînă în şir fuseseră che-

mate la teatru, zi de zi, cîrduri de fetişcane care defilau prin faţa asistentului de regie, a asistentului consilierului artistic, a maestrei care răspundea de costume. Cu chipuri goale de păpuşă şi cu trupuri lipsite de expresie, într-o anostă atitudine comercială, năduşind, exasperant de plictisite, fetele aşteptau, chicotind prosteşte, trîntind măscări pipărate, în timp ce bărbaţii care treceau le pipăiau grosolan. Erau printre ele codane crude de tot. Dacă le primea aci, scăpau de acasă, unde trăiau într-o încăpere golaşă, înţesată de oameni, de duhoare, de înjurături neruşinate. Figurantă la revistă înseamnă libertate, marea şansă, biletul de intrare într-un trai omenesc. Unele veniseră cu mamele lor. Căci ele nu trebuie să ajungă ca mamele lor ; le surîde norocul, vor deveni figurante.

Dar şi acestea, tinerele, pline de nădejdi, erau lipsite de farmec. Nicicînd Tüverlin nu bănuise că pielea de femeie poate fi atît de searbădă, că trupurile fragede pot părea atît de triste şi incolore ca sugativa. În încăpere stăruia miros de fard, sudoare, cărnuri. Lui Tüverlin îi venea în minte, de departe, o trecere în revistă de material uman pe care o trăise în timpul războiului.

Altminteri forfotea la repetiţii o grămadă de lume care nu avea decît o legătură îndepărtată cu Tüverlin şi cu opera lui : artişti, o trupă de liliputani, un saltimbanc cu un pavian care cînta la pian. În vînzoleala asta zăbovea, posac, bănuitor, cîrtind, comicul Hierl. Le măsura cu privirea pe fetele despuiate şi le spunea :

— Cum te plătesc dup-aia, fetico ?

Acesta era tonul cu care comicul Hierl, urmînd o sugestie a lui Tüverlin, voia să contureze întreaga figură a lui Ţăndărică. Ţăndărică se interesează de situaţia materială a acelora care îl înconjoară. Întreabă pe fiecare :

— Cum te plătesc dup-aia, vecine ?

Într-un rînd, roagă pe cineva să-i explice principiile concepţiei comuniste despre lume. Omul se străduieşte din răsputeri, Ţăndărică face :

— Aha ! şi întreabă : Cum te plătesc dup-aia ? apoi declară că are să devină comunist.

Dar dup-aia, cînd o să se chiverniséască, lămureşte el venînos, altul să facă pe comunistul. Şi apoi imită, împreună cu cineva, un taur care se luptă cu toreadorul ; în focul luptei, taurul ia postura flegmatică, neînduplecată, în care Ţăndărică-Hierl se complăcuse toată seara, şi îl întreabă pe toreadorul, pus să-i facă de petrecanie :

— Cum te plătesc dup-aia, vecine ?

Cînd repetau aceste scene, Balthasar Hierl dezvăluia desăvîrşita lui măiestrie. În celelalte scene moţăia, cu îndărătnicie acră, turtit, căpăţînos, paralizîndu-şi partenerii prin lîncezeala sa.

Cu cît înaintau repetiţiile, cu atît mai limpede se vădea că Pfaundler nu-i îngăduise lui Tüverlin să aducă în lumina rampei decît o infimă parte din tot ce crease. La drept vorbind, din cele patruzeci şi două de tablouri ale lui Pfaundler numai unul singur înfăţişa ceea ce intenţionase Tüverlin : acea scenă în care Ţăndărică-Hierl făcea pe Taurul. Scena pomenită îl bucura pe Tüverlin şi aşternută pe hîrtie, şi pe scenă.

De altfel, ghiveciul acesta semăna din zi în zi mai mult cu revistele obişnuite ale vremii ; cu etalarea fără noimă a unor zorzoane, stofe strălucitoare, cărnuri goale. Tüverlin avusese un şir de luni bune, pline de sevă. Nu fusese oare un neghiob fără pereche că-şi irosise fertilitatea în această revistă ? Se gîndi la Johanna. Dacă i-ar mărturisi acest lucru, fără-ndoială că pe fruntea ei s-ar ivi cele trei cute obişnuite. Tare şi-ar mai dori să-i vorbească de toate astea ! Ce tîmpenie că nu găsiseră atunci drumul, unul către celălalt. I se ivi dinaintea ochilor imaginea fetei voinice. Şi-i apărea ca un om, după cele o sută cincizeci de păpuşi din carne pe care le privise azi. Cel mai deştept lucru ar fi să lase baltă treaba asta fără nici un dumnezeu. Să-i scrie ?

Dar nu-i scrise. Ba mai mult, se aşeză şi şlefui la scena luptei de tauri.

10

Biografii bavareze

a) Ignaz Mooshuber

Ignaz Mooshuber, agricultor din Rainmochingen, s-a născut acolo ca fiu al soţilor Michael şi Maria Mooshuber, de asemenea agricultori. A urmat 7 ani şcoala din Rainmochingen, a învăţat să citească şi puţin să scrie. A făcut milităria, mai apoi a luat în primire mica gospodărie părintească. A avut, pe cînd era în floarea tinereţii, 4 cai, 2 pluguri, 1 nevastă, 4 copii legitimi, 3 din flori, 1 biblie, 1 catehism, 1 calendar ţărănesc creştin-catolic, 3 icoane, 1 tablou în ulei, înfăţişîndu-l pe regele Ludwig al II-lea, 1 fotografie, înfăţişîndu-l pe el însuşi militar, 1 centrifugă pentru prepararea untului, 7 porci, cîteva laţuri şi capcane pentru vînat, 1 libret de economii, 3 sipete, doldora de bumăşti devalorizate,

23 de maşini de cusut, pe care le cumpărase spre a plasa o parte din purcoiul de bani devalorizaţi în obiecte de valoare, 2 biciclete, 1 patefon. Dispunea de un vocabular de 612 cuvinte. A fost, în medie, de 23 de ori pe an părtaş la păruieli. A intrat, una peste alta, de 204 ori pe fereastra vreunui iatac de fată. Avînd legături cu el, 14 fete, respectiv femei, au lepădat fătul. A fost rănit de 9 ori, dintre care de 3 ori cu cuţitul în casele oamenilor, de 2 ori de glonte la război, de 4 ori cu căni de bere ce se spărseseră la cîrciumă. S-a spălat pe picioare de 9 ori pe an, s-a îmbăit în cadă de 2 ori. A băut 2 137 litri de apă şi 47 812 litri de bere. A depus 17 jurăminte, dintre care 9 în mod conştient strîmbe, îndoind 3 degete de la mîna stîngă, fapt care, după obiceiul pămîntului, îl scutea să dea seama faţă de Dumnezeu şi faţă de oameni. A trecut prin 3 clipe grele. Întîia oară, cînd a aflat în timpul războiului că berea, datorită lipsei de materie primă, urma să fie subţiată, a doua oară, cînd l-au condamnat să plătească pensie alimentară pentru copilul Balthasar Anzinger, zămislit în afara patului legiuit, a treia oară, cînd a dat ortul popii. Cîntecul lui preferat începea cu : „Sus pe culme stau, viteze, / Armiile bavareze". La înmormîntarea sa au luat parte 192 de inşi ; căci fusese om cu vază, membru al consiliului comunal. La groapă i-au cîntat : *Aveam un camarad în luptă.* În semn de doliu s-au tras şi cîteva salve. Cum unul dintre proiectilele de mortieră n-a luat foc, în timpul praznicului s-a iscat o ciorovăială, de pe urma căreia unuia din întristata adunare a trebuit să i se taie o mînă şi să i se scoată o coastă.

b) Anton von Casella

Anton von Casella, general-maior din München, şi-a făcut educaţia la „Pagerie", academia militară pentru tinerii nobili. Slujind drept martor al apărării într-o urîtă afacere de moravuri, în care fusese amestecat şi un membru al casei regale, şi a cărei anchetare fusese repede înăbuşită, a făcut o carieră fulgerătoare. Vocabularul său era compus din 412 cuvinte, cîntecul său preferat începea cu versurile : „Contele de Luxemburg, cu-ncetul, / Praf făcut-a ditamai bănetul". A avut un tablou în ulei, înfăţişîndu-l pe principele elector bavarez Max Emanuel [1] în luptă cu turcii, precum şi o copie după *Othello stînd la picioarele Desdemonei şi*

[1] Se referă la *Maximilian Emanuel* (1662—1726), principe elector al Bavariei, care a participat în 1683 la luptele ce s-au dat pentru a despresura Viena de asediul turcesc.

povestind, afară de aceasta un tablou în ulei, înfăţişîndu-l pe regele Ludwig al II-lea. S-a făIit că, de cînd a părăsit şcoala, n-a mai citit nici o carte şi a folosit cu deosebită plăcere două citate : „Nu trag prusacii-atît de iute“ şi „Nu-i orice fată-aşa curată“. A fost cititor al publicaţiilor : „Münchener Zeitung“, „Militärische Wochenschrift“ şi „Miesbacher Anzeiger“. A depus 9 jurăminte, dintre care 9 strîmbe. A întreţinut legături cu o cîntăreaţă de operetă din Viena. A povestit nevesti-si de 2 312 ori, prietenei sale de 3 114 ori, mereu cu aceleaşi cuvinte, cu totul 12 anecdote cu haz despre un oarecare prinţ de la curtea münchenează. Cînd prietena lui a murit în vîrstă de 52 de ani, a băgat de seamă că ea avusese dantură falsă. Această observaţie l-a dat într-atîta peste cap, încît n-a mai ţinut cu stricteţea cuvenită regimul ce-i fusese prescris la boala sa de rinichi, şi a murit aşadar ca un erou, căci asta s-a întîmplat în anii războiului. La înmormîntarea sa au luat parte 706 inşi. S-a cîntat : *Aveam un camarad în luptă.*

c) Josef Kufmüller

Josef Kufmüller, cărăuş de bere din Ingolstadt, a urmat şcoala primară din oraşul său de baştină, a învăţat să scrie, puţin să citească, pomelnicul regilor bavarezi, datele exacte ale bătăliilor din războiul franco-german din 1870—71. În locuinţa sa a atîrnat o copie în ulei, înfăţişînd încoronarea lui Napoleon de către papa Pius, afară de aceasta un portret al regelui bavarez Ludwig al II-lea şi o schiţă, înfăţişînd „Sternbrauerei A.G.“, fabrica de bere din Ingolstadt. Vocabularul său era alcătuit din 724 de cuvinte. Cîntecul lui preferat începea cu : „La Mantua-n cătuşe“ şi îl proslăvea pe eroul popular tirolez Andreas Hofer[1], pe care îl împuşcaseră bavarezii. A cărat, pe an, în medie 6 012 000 litri de bere, şi a purtat pălărie verde şi jiletcă de catifea cu nenumăraţi bumbi. În timpul războiului a izbutit să desfacă pe cont propriu cîteva vagoane de bere neagră, menite spitalelor şi aparţinînd administraţiei militare. Datorită acestui fapt a putut să-i înlesnească fiicei sale Kathi căsătoria cu un comis-voiajor în branşa articole de cauciuc şi azbest, să-l dea pe fiul său să înveţe latina, aşa că acestuia i s-a deschis drumul spre o carieră de funcţionar superior. I-a plăcut jocul de cărţi, mai cu seamă un soi de taroc. Cu acest prilej, obişnuia să

[1] *Andreas Hofer* (1767—1810), erou naţional austriac, luptător pentru libertatea Tirolului. A fost prins în 1810, prin trădare, şi împuşcat în oraşul italian Mantua.

dea cărţile pe faţă, însoţindu-le cu zicale popular-glumeţe, deseori rimate, ca : „Ar vrea să ştie mulţi cum, bat-o vina, / Se pişă în Calabria găina", sau cu nişte cugetări, rod al înţelepciunii poporului, ca : „Cine are, are". A depus 9 jurăminte, dintre care 2 în mod conştient strîmbe, îndoind 3 degete de la mîna stîngă. La înmormîntarea sa au luat parte 84 de inşi. La groapă s-a cîntat : *Aveam un camarad în luptă.* Ginerele său a răcit la înmormîntare în asemenea hal, încît nu a mai fost în stare să vîndă cantitatea scontată de articole de cauciuc şi azbest, astfel că proiectata cumpărare a unui pian pentru gospodăria lui a trebuit să fie amînată cu aproape 3 ani.

d) Johann Maria Huber

Johann Maria Huber, director de minister la München, a urmat 4 ani şcoala primară şi 10 ani un gimnaziu ; 1 an a fost nevoit să-l repete. Vocabularul său consta din 1 453 de cuvinte germane, 103 latine, 22 franţuzeşti, 12 engleze, 1 cuvînt rusesc. A fost la 221 de concerte, 17 reprezentaţii teatrale şi de 4 118 ori la biserică. A avut în posesia lui 1 gravură veche, înfăţişînd intrarea lui Tilly în Magdeburgul în flăcări [1], 1 portret al regelui bavarez Ludwig al II-lea, 1 mască mortuară verde a lui Beethoven, 1 reproducere, înfăţişînd un templu din Paestum [2]. Mîncarea sa preferată a fost un aluat dulce din ouă, unt şi făină, denumit găluşti salzburgheze. Cît priveşte cîntecele sale preferate, unul susţinea că încă mai înfloresc trandafirii, celălalt, un cîntec popular rus, glăsuia despre o măicuţă cu un sarafan roşu. Cu aceste cîntece obişnuia să-şi însoţească activitatea la Ministerul Învăţămîntului şi Cultelor. I-a plăcut să meşterească la aparatul de radio, s-a interesat de produsele fabricilor de porţelan bavareze, a fost membru în conducerea comitetului bavarez pentru creşterea iepurilor de casă, precum şi în cea a partidului populist bavarez. A folosit cu predilecţie, pentru a-şi arăta uimirea, un cuvînt abracadabrant, luat dintr-un joc vechi şi caraghios. Şi-a făcut cel mai cumplit proces de conştiinţă atunci cînd, în timpul inflaţiei, a stat la căpătîiul rămăşiţelor pămînteşti ale tatălui său. Căci se punea întrebarea dacă, spre a înlesni măritişul fiicei lui, e cazul să-i scoată răposatului tată din gură plombele de aur, deosebit de preţioase în acele vremuri de devalorizare

[1] În 1631, în timpul Războiului de treizeci de ani, contele *Johann von Tilly* (1559—1632) a pătruns cu trupele sale în Magdeburg şi l-a jefuit. Cu acest prilej a izbucnit şi un incendiu.

[2] Vechi oraş din Italia peninsulară vestit pentru monumentele sale.

a banilor. A depus 7 jurăminte, dintre care 3 în mod substanţial strîmbe. Cum însă şi acestea, sub aspect formal, au fost fără cusur, nu a socotit necesar să îndoiască degetele de la mîna stîngă. La înmormîntarea sa au luat parte 514 inşi. S-a cîntat : *Aveam un camarad în luptă.*

11

Aşa arată un asasin?

Doctorul Geyer îi comunica Johannei la Paris, din fir în păr, tot ce se întîmpla în afacerea Krüger. Nu se întîmpla nimic. Procedura de revizie a procesului nu se urnea din loc. Avocatul socotea că e mai cuminte ca Johanna să stea la Paris şi să zgîndăre conştiinţele, să stîrnească ziarele, să răscolească opinia publică a lumii civilizate, decît să facă anticameră, la München, la consilieri ministeriali şi preşedinţi de tribunal.

Johanna trăia cam posomorîtă alături de domnul Hessreiter. Peste cinci zile, aşadar, se vor muta în micul apartament pe care îl închiriase. Dacă va locui într-un apartament sau la hotel, dacă mătuşa Ametsrieder va veni sau nu, n-avea cine ştie ce importanţă: totuşi, de la cearta aceea, ultima legătură între ea şi prietenul ei se rupsese.

Domnul Hessreiter chibzuia : „E resemnată, nu miroase a bine. Nici ţîfna nu-i mai sare, şi nici de glumă nu mai ştie. Doar la tenis se mai simte la largul ei. Îi e capul mai curînd la mingi decît la mine."

Domnul Hessreiter avea multe proiecte în acea vreme. Ducea tratative cu antreprenori francezi, cu financiari americani. Se gîndea că are să-i arate el lui Reindl. Dar, în ultima clipă, da mereu înapoi. „Întreprinderile de ceramică din Germania de Sud Ludwig Hessreiter şi fiul" erau pămînt bun, în care consilierul comercial Paul Hessreiter şi frumoasa lui casă din Seestrasse prinseseră statornic şi sigur rădăcină. Afacerile cu străinătatea, făcute cu măsură, îţi îngăduiau un cîştig gras şi fără să rişti prea mult. Dacă s-ar vîrî în noile afaceri de proporţii mari, ar înota şi el în puhoiul dezlănţuit al banilor. Erai momit să te arunci în această vîltoare, dar însemna să nu te mai simţi acasă în Bavaria, îţi trebuie lumea largă. Şi s-ar fi zis cu somnul liniştit. Domnul Hessreiter ştia că nu-i fleac, le cumpănea pe toate, se retrăgea înainte de a încheia afacerea, le cumpănea şi iar le cumpănea. Deocamdată, singurul rezultat era faptul că îşi scurta mereu barbetele.

Într-o zi, pică la Paris consilierul intim Dingharder de la „Kapuzinerbauerei", un prieten intim al domnului Hessreiter de la Clubul feudal münchenez al seniorilor. Acesta îi povesti că președintele de tribunal Hartl moștenise, de pe urma morții soacrei sale, o groază de valută străină și își lua nasul la purtare, atît la Clubul seniorilor cît și în sala tribunalului, generalul Vesemann își cumpărase o casă la München și se stabilise definitiv acolo, ceea ce a făcut ca orașul să devină inima mișcării Germanilor verzi. Al Cincilea evanghelist se lăfăia peste tot ; mai că te treceau fiorii cînd vedeai cît de mult se întinsese. Consiliul municipal aprobase o nouă sumă pentru împodobirea monumentului Feldherrnhalle. Domnul Pfaundler începuse repetițiile la marea sa revistă.

Pe domnul Hessreiter îl cuprinse dorul. Ducea dorul casei sale, Grădinii engleze, „Tractirului tirolez", îi era dor de munți, de repetițiile la revista lui Pfaundler. În sinea lui, fără să și-o mărturisească, era de mult hotărît să nu-și dea traiul lui sigur, de la München, pe vreuna din șansele ademenitoare, dar riscante, pe care i le putea oferi lumea largă. Dacă totuși îl răbda inima să stea prin străinătăți, o făcea numai deoarece socotea drept o datorie a lui să nu scape nemaipomenitele posibilități ale acestor vremuri turbate de inflație. Urzea planuri, ținea ședințe, vorbea cu gravitate, făcînd pe misteriosul, despre apropiate schimbări cu obiective depărtate. Dacă nu înotai în puhoiul banilor, atunci îți plăcea să te prefaci și tu că înoți, măcar la mal.

Două zile înainte de sosirea mătușii Ametsrieder, Johanna făcu împreună cu Erich Bornhaak, după cum se înțeleseseră, o excursie la mare. Era o zi rece, luminoasă, strălucitoare. Vînturaticul, la volanul mașinuței sale, arăta o voioșie strengărească. Ea ședea dusă pe gînduri, bine dispusă, lîngă el. Nu era chiar atît de ușuratic, pe cît voia să pară. Cît de puternic era el prins de îndatoririle-i de șofer, cu cîtă neprefăcută zburdălnicie se lua pe urmele unei veverițe ! Era limpede : găunoșia și stricăciunea, afișate față de ea la Garmisch și la întîia lor întîlnire la Paris, nu erau decît maimuțăreală. Avea vreun rost să intervii aci, să faci ceva ? Era oare cu putință să-l ajute să pornească pe un drum nou ?

Cîtă vreme se aflară în mașină nu făcu nici o aluzie la trecutul tulbure cu care odinioară se grozăvea cu atîta plăcere. Dar cînd se plimbară pe faleza îmbietoare a luminoasei stațiuni balneare, unde, acum înaintea sezonului, era animație puțină, îi trînti deodată, cu o mască ce exprima și strengărie, și cinism, și amărăciune :

— Nu voi mai putea sta, din păcate, două săptămîni la Paris, după cum îmi propusesem.

Johanna simți o ușoară împunsătură.

— De ce ? întrebă ea după un răstimp.

— Ce să-i faci, nu poţi lăsa un om la ananghie, spuse el înţelept, matur.

Îi povesti o istorie încîlcită, respingătoare. Se îndeletniceşte, precum ştie, spuse el, împreună cu domnul von Dellmaier, cu creşterea cîinilor. Grosul cîştigului se obţine cu exportul în America. Dar cîinii, vezi bine, sînt fiinţe sensibile, mai sensibile decît mulţi oameni, şi în repetate rînduri au pierit animale de rasă în timpul trecerii Oceanului. Şi atunci ei au asigurat cîinii. Lucru lesne de făcut, întrucît nu degeaba e domnul von Dellmaier agent de asigurare. Dar concurenţa, iritată deoarece crescătoria lor era o afacere înfloritoare, nu s-a dat în lături de la nici un tertip. L-a denunţat pe von Dellmaier că a asigurat cîinii peste valoarea lor şi că, spre a băga în buzunar suprapreţul, înainte de îmbarcare, le-a turnat animalelor otravă cu acţiune lentă.

Povestea astea toate pe un ton zeflemitor, obraznic, într-o doară, după cum îi era felul. Johanna se opri din mers, numai urechi ; şi el se opri din mers, amîndoi priviră largul mării. Se iscase o boare proaspătă ; valuri drăgălaşe, albe, ţopăiau pe întinderea de-un verde sticlos. Nu se uitară unul în ochii celuilalt. Johanna, răscolită, tulburată, îşi încleştă buza de sus. El sporovăi mai departe. E trist că oameni tineri, care simt îndemnul să se vînture uneori seara printre lume bine îmbrăcată, sînt siliţi să-şi facă o meserie din otrăvirea cîinilor. Rămîne de văzut dacă acest lucru ţine de vremurile în care trăim sau de caracter, adăugă el.

Johanna sta ţeapănă ; deasupra nasului în vînt, fremătător, se iviră cele trei cute verticale, ascuţite. Tonul de neobrăzată superioritate, batjocoritor şi totodată sentimental al tînărului. Mirosul uşor de iuft şi fîn. Bucuria bolnăvicioasă cu care se spovedea. Să fugă de această secătură. Să-l lase cu buzele umflate.

Dar nu fugi. Ba îşi îndreptă chiar privirile spre el, întorcînd totodată şi capul, deschise gura şi întrebă, încordată, un pic răguşită :

— Şi cum stau lucrurile cu asasinarea deputatului G. ? S-a descoperit ceva nou ?

— Asasinarea deputatului G. ? îi întoarse Erich întrebarea. Asta mă preocupă, drept să spun, mai puţin decît povestea cu cîinii. Un deputat ca el are păreri, dă din gură. Rosteşte : justiţie, umanitate, civilizaţie, pacifism. Pesemne că se şi gîndeşte la ceva. De ce să nu dea din gură ? Dar cînd ţipă prea tare, atunci ne calcă pe nervi, ne incomodează. Dacă dumneata ai fi adîncită în muncă şi la vecini careva ar zdrăngăni la pian, te-ai simţi poate şi dumneata îndemnată să-l faci să tacă pe cel care zdrăngăneşte.

— Dar aceia care se pretează la aşa ceva ? spuse Johanna, mereu cu acelaşi glas amorţit, sec.

Erich Bornhaak zîmbi blazat, funest :

— Aceşti aşa-numiţi derbedei neomenoşi sînt uneori tare nostimi, pe cuvînt de onoare. Îţi trebuie desigur mult mai multă hotărîre să trimiţi pe lumea cealaltă un cîine de rasă decît o gură-spartă burduhoasă şi plină de ifose. Dacă, hai să zicem, domnul von Dellmaier ar fi înlăturat pe deputatul G. *şi* pe căţeaua dog Thusnelda, cred că mai curînd căţeaua dog Thusnelda i-ar pricinui insomnie decît deputatul. Cum Johanna tăcea, el urmă : Pe malul rîului Gange există o cultură mai veche decît pe malul rîului Isar. Şi totuşi pe malul rîului Gange au fost destui care mai curînd nu omorau anumite animale decît anumiţi oameni.

Johanna păşea ameţită, aproape paralizată, alături de bărbatul care mergea agale. Flecăreala slobodă cu care îi împuia urechile avea efectul unei anestezii. Adia o boare reavănă, marea arăta veselă. Erich Bornhaak turuia voios. Şi-i povesti cum stau lucrurile cu asasinatele politice. Fusese cîndva poftit la o moşie din Chiemgau. Cu puţină vreme înainte i se făcuse de petrecanie unui fruntaş al partidelor de stînga, fără să i se dea de urmă aşa-numitului asasin. La acea moşie, naiba ştie de ce, îl priviseră *pe el* drept ucigaş ; ca urmare devenise deosebit de atrăgător, cuconiţele dîndu-se în vînt după el. Îşi aduce aminte lămurit de o plimbare pe lac. Se pitise cu o doamnă în stufărişul unui mic ostrov. Dacă n-ar fi un atît de înrăit potrivnic al oricărei legături, ar fi putut face o partidă pe cinste ; căci doamna era plină de bani. De altfel, tinerică şi frumoasă foc.

În timp ce se întorceau acasă, Johanna tăcu. Cînd ajunseră la Paris, îşi luă rămas bun scurt, pripit.

A doua zi dimineaţa, pe cînd juca tenis, gîndurile despre cîini şi despre bărbatul omorît se volatilizară. Se simţi proaspătă, zglobie. Curînd însă, fără voia ei, imaginea tînărului i se înfipse iarăşi ca un piron în creier. Gesturile lui degajate, nepăsarea afectată a flecărelii sale. I se păru că tot văzduhul dimprejur este îmbibat de un uşor miros de fîn şi iuft. Ce urmărea acest tînăr ? La ce-i slujeau ei spovedaniile lui Bornhaak ? Voia să-i pună şi ei o parte în cîrcă ? Seara fu cu gîndurile aiurea şi îşi vărsă tot năduful pe Hessreiter.

În ziua următoare, după ce se răzgîndise de cîteva ori, sosi cu pas înfipt mătuşa Ametsrieder. Îşi plimba capul de bărbat şi făptura durdulie prin micul, liniştitul apartament, tare mulţumită că o chemaseră. O necăjise faptul că Johanna s-a despărţit de ea cu atîta nepăsare. Acum se dovedea că o scoteau greu la capăt fără ea. Dar nu se vădea nimic. Johanna, fără să arate vreo căinţă, răbda pre-

zenţa mătuşii ca un lucru de la sine înţeles, uneori chiar ca o povară. Ca şi la München, nu îngăduia să o iscodească, oricît ar fi vrut bătrîna, cu dragă inimă, să-i vină în ajutor şi în privinţa vieţii sufleteşti, cu un sfat, cu fapte, cu experienţa ei. Dar doamnei Franziska Ametsrieder nu-i rămînea altceva de făcut decît să se mărginească la pregătirea mîncărurilor, la mutarea mobilelor de colo pînă colo şi la alte mărunţişuri practice de acest soi.

Domnul Hessreiter era îndeajuns de trecut prin ciur şi prin dîrmon ca să ştie că nici o legătură omenească nu-şi poate păstra aceeaşi înflăcărare. Dar politeţea placidă a Johannei îl jignea. Cunoscuse într-un tripou o doamnă mărunţică, avînd o înfăţişare exotică, originară din Indochina franceză, o făptură atrăgătoare, nu peste măsură de pretenţioasă, care îi plăcea prin blîndeţea ei, prin purtările prietenoase şi prin vioiciune. O vizita la fiecare două zile. Nu era, bineînţeles, singurul vizitator, dar nu prea se sinchisea de asta.

Nu se putea ca vizitele la acea fiică a Anamului să rămînă o taină pentru cei de acasă. Pe Johanna nu o impresiona. Dar mătuşa Ametsrieder, osîndită la plictiseală cruntă prin tăcerea şi nepăsarea nepoatei sale, văzu în asta un prilej să se afle în treabă cu toată dîrzenia. Hotărî să-i ceară socoteală acelei făpturi exotice. Era prea de tot ! Îl privea pe Hessreiter drept un fel de ginere. O să pună ea capăt acestei destrăbălări chinezeşti !

Într-o dimineaţă, aşadar, se înfiinţă în micul, luminosul apartament în care locuia *madame* Mitsou. Spicuise în dicţionarul franţuzesc cuvintele de care avea nevoie, pentru a-i trage chinezoaicei, răspicat şi savuros, un perdaf în lege. O slujnică politicoasă o rugă să aştepte ; *madame*, fiind încă în baie, o va primi peste cinci minute. Durdulie şi dîrză, doamna Franziska Ametsrieder şedea în odăiţa drăguţă, repezindu-şi înainte capul de bărbat, tuns scurt, iscodind în toate ungherele, să zărească ceva ce ar putea să-i aprindă mai vîrtos mînia împotriva viciului galben. Dar nu găsi nimic, încăperea era mobilată onest, curăţel. *Madame* Mitsou se ivi, blajină, îndatoritoare, un pic uimită. Ar vrea cu dragă inimă să-i fie de folos doamnei pripite, spuse ea, dar nu o prea înţelege. În sfîrşit, se dumeri. E vorba deci de domnul gras, plin de bunăvoinţă ? I se întîmplase ceva ? O chema cumva să se ducă la el ? Toate cuvintele pe care mătuşa Ametsrieder le spicuise în dicţionar se vădiră de prisos faţă de voioşia liniştită, rece, arătată de *madame* Mitsou. În cele din urmă, doamna Ametsrieder vorbi de preţurile alimentelor şi despre alte lucruri necesare vieţii de toate zilele, *madame* Mitsou dovedindu-se a fi în materie. Pentru a nu se întoarce acasă fără să fi făcut nici o ispravă, bătrîna ceru adresa croitoresei care lucrase chimonoul cu adevărat încîntător purtat de *madame* Mitsou. Avea

de gînd s-o înduplece pe Johanna să-şi comande un chimonou asemănător. Doamna Ametsrieder se înapoie la amiază în locuinţa lui Hessreiter, aducînd cu ea adresa scrisă de *madame* Mitsou, pe-o bucată de hîrtie, cu litere copilăreşti, neîndemînatice, de-o şchioapă.

12

Un rege în inima poporului său

Pe portalul bisericii, afişe mari, de culoare viorie, scrise cu uriaşe litere aurii, vesteau : porunca ceasului de faţă e să-ţi mîntui sufletul. Multă lume da ascultare chemării, tineri şi bătrîni, bărbaţi şi femei, bine îmbrăcaţi ca şi zdrenţăroşi. Căci mizeria era mare. Încă mai era caldă pîinea, care se vindea pe sume astronomice cumpărătorilor ce ocărau, şi preţul ei se urca şi mai mult. O chiflă costa trei mărci, un kilogram de margarină patru sute şi patruzeci de mărci, pentru un tuns plăteai optzeci de mărci. Biserica folosea aceste vremuri de restrişte şi de foamete drept prilej pentru a dezlănţui o ofensivă generală asupra inimii poporului, pentru a duce la îndeplinire o misiune. Timp de o lună fură mobilizaţi toţi preoţii care mai aveau glas, pentru fiecare biserică alegîndu-se omul potrivit.

Cel mai îndrăgit de populaţie era un predicator iezuit, un domn elegant, tinerel. Avea un cap frumos, cu trăsături nobile şi vorbea cu un glas versat, ce răsuna ca o linguşire, tunînd, îmbărbătînd cu dezmierdare, ameninţînd înspăimîntător. Germana curgătoare de predicator pe care o folosea avea o înrîurire şi mai puternică prin uşoara, familiara ei rezonanţă dialectală. Mulţi se văzuseră siliţi să se întoarcă de la uşile bisericii ; poliţia îi domolise pe acei care ocărau. Acum glasul înaripat al predicatorului se strecura în urechea gospodinelor amărîte care nu ştiau cum să facă rost de cele trebuincioase pentru a doua zi, a mărunţilor pensionari, a acelor rentieri „de-trei-litruţe" care îşi asigurau hrana prin relaţiile ce le aveau cu ţăranii şi prin mici învîrteli timide. Se strecura în urechea lefegiilor chinuiţi care aşteptau de la Cel-de-Sus un pont la bursă, să-i ajute să iasă la liman în următoarele paisprezece zile. În urechea misiţilor care ar fi dat cu plăcere bisericii o bună parte din cîştigurile lor azi umflate — dar care mîine aveau să se topească — în cazul cînd ele s-ar consolida. Intra în urechea vechilor funcţionari, credincioşi, ce trăgeau mîţa de coadă şi îi întărea în împotrivirea lor faţă de vremurile noi. Lumea, stînd ciotcă, năduşind în aerul văratic, se uita pierdută, cu evlavie, la faţa nobilă a preotului cu trăsături romane, cu nasul uşor încovoiat şi cu ochii căprui, bul-

bucaţi. În zăpuşeală, sudoare, tămîie oamenii şedeau jos, stăteau în picioare, umplînd biserica ospitalieră, luminoasă. Îşi aţinteau ochii spre amvonul alb, simplu, unde predica iezuitul. Căci era un predicator versat, cu o pregătire excelentă, care îşi adulmeca dibaci auditoriul, ţinînd cu grijă socoteală de dispoziţia de fiece clipă şi de înrîurirea de fiece clipă. Îşi alegea anumite chipuri, citind pe ele efectul obţinut. Se ferea să se uite prea stăruitor în ochii unuia singur ; ştia că asta îl zăpăceşte pe om. Prefera să-şi pironească privirile pe frunţile sau pe nasurile celor care-i ascultau predica.

Acum contempla cu plăcere cucernicia ce se citea pe obrazul drăgălaş, lătăreţ, al unei femei de statură mijlocie, elegant îmbrăcată. Femeia aceasta nu era nimeni alta decît chelneriţa Zenzi de la „Tractirul tirolez". Era înclinată spre idealuri. Acum, ca şi mai înainte, se descotorosea de bărbaţii cu dare de mînă şi se învîrtea în jurul lui Beni, tînărul care frecventa sala cea mare a restaurantului. Beni venea mai des pe la „Tractirul tirolez", căci încetase să mai meargă la „Bila năzdrăvană" ; dar Zenzi nu-l putea îndupleca în ruptul capului să se aşeze la una din mesele la care servea ea, în încăperea mai ferită, unde se adunau mărimile. Şedea îndărătnic dincolo, în sala cea mare, şi îndeobşte n-o prea lua în seamă. E drept că, atunci cînd era liberă, petrecea mai des cu ea seara, se duceau la cinematograf, ascultau muzică populară, mergeau pe la alte restaurante, pe care fata putea să le compare cu localul unde servea. Se şi culca, bineînţeles, cu ea. Dar o legătură paşnică, sinceră, menită să se încheie cu pirostriile pe cap şi cu plozi sănătoşi, nu exista nici pe departe între ei. Asta din pricina concepţiilor răzvrătite, suspecte ale lui Beni, din pricina prieteniei cu scîrba de Pröckl, golanul. Pentru moment, fără îndoială, mijea o nădejde. O duceau prost, dumnealui Beni şi dumnealui Pröckl, căci zburaseră de la „Uzinele de automobile din Bavaria". Beni îi spusese că şi-a dat singur demisia. Dar ea nu credea să fi făcut una ca asta. Acum se pripăşise la teatru, la întreprinderea lui Pfaundler, unde avea o slujbă nesigură. Ea, dimpotrivă, o ducea binişor. Avea mai multe combinaţii la bursă, prin mijlocirea unui bancheraş care venea la „Tractirul tirolez", era părtaşă la baruri ce aparţineau unora dintre muşteriii ei, la casele, mărfurile, maşinile lor. Dacă afacerile au să-i meargă ca şi pînă acum, îi va propune lui Beni să-şi termine, pe socoteala ei, studiile la Institutul politehnic. Nimic neobişnuit în asta. Mulţi făceau aşa. Minte, are. Pînă la urmă o să ajungă departe, după cum spune el însuşi uneori. Faptul că a fost închis e pentru ea un imbold şi mai puternic ; e o faptă bună să-l călăuzeşti pe unul ca el pe drumul cel drept. Suflet are băiatul, cu tot comunismul lui. Se vedea stînd împreună cu Beni într-un apartament confortabil, cu patru camere, după o mănoasă zi

de muncă, seara, frunzărind „Generalanzeiger", digerînd o mîncare bună, în timp ce aparatul de radio cînta. O să ajungă şi ea acolo. Era o femeie cu frica lui Dumnezeu, asculta cu evlavie predica, Cel-de-Sus nu va lăsa în părăsire o catolică credincioasă. Şi cînd predicatorul îi aruncă deodată o căutătură pătrunzătoare, Zenzi îi întoarse privirea, sincer smerită, ca o şcolăriţă nevinovată.

Preotul vorbea despre goana după plăceri, despre lăcomia de bani a acelor vremuri. Mulţi doseau alimentele, îi înfometau pe concetăţenii lor, pentru a face să se urce preţurile, sabotau măsurile cît se poate de îndreptăţite ale autorităţilor, dădeau bani cu camătă pentru îndestularea propriei lor burţi. Predicatorul cita exemple pe înţelesul tuturor, exemple ce dovedeau că propovăduitorului îi erau binecunoscute mijloacele de cîştig din aceşti ani cumpliţi de după război, că îi erau familiare firea aspră, ţărănească, lăcomia de bani mic-burgheză a auditoriului său. Îşi aţinti ochii bulbucaţi asupra unei căpăţîni pătrate de bătrîn, care îşi ridicase privirea, plină de cucernică încuviinţare, spre faţa netedă, distinsă a predicatorului. Da, ministrul Franz Flaucher înregistra cu pioşenie cuvintele predicatorului în urechile lui păroase, clăpăuge. I se păru că lui i se adresează anume. Klenk îi spusese cîndva că într-o vreme în care lumea este preocupată să rînduiască din nou societatea, să distribuie din nou cărbunele, petrolul, fierul, într-o asemenea vreme, în Bavaria, unii găsesc că nu au altceva mai bun de făcut decît să se ia la harţă cu Reichul pentru dreptul de a acorda, împotriva literei Constituţiei, titluri, sau pentru pretextul sub care să fie subvenţionaţi cu bani din avutul public batalioanele de asalt ale Germanilor verzi, ce primejduiau siguranţa statului. Acum, în timp ce iezuitul îşi rostea predica, aceste principii ale lui Klenk îi păreau lui Flaucher îndoit de caraghioase. Toate rîurile Reichului curgeau de la miazăzi spre miazănoapte: dar Mainul curgea de la răsărit spre apus şi Dunărea de la apus spre răsărit. Astfel, Cel-de-Sus a statornicit, limpede pentru toţi, graniţele firești dintre Bavaria şi Reich. Klenk însă voia să sară peste aceste haturi, peste fruntariile statornicite de Dumnezeu. Aici, el, Klenk, ceilalţi aveau datoria să apere cauza Bavariei. Ce înseamnă fierul, cărbunele, petrolul? Ceea ce cîntărea era onoarea bavareză, suveranitatea bavareză hărăzită de Dumnezeu. Din fericire, dumnealui Klenk nu era chiar atît de atotputernic pe cît îşi închipuia. O ducea rău cu sănătatea, zăcea deseori la pat; îl mistuia ceva, o boală care îl rodea pe nesimţite. Pentru el, Flaucher, era limpede ca lumina zilei, citea în ochii lui Klenk, pe el nimeni nu putea să-l înşele; era suferind, grangurul de Klenk; vînzoleala sa fără măsură, turbată, blestematul său neastîmpăr de modă nouă se răzbunau, cine ştie, mai era de vină şi felul său de viaţă, des-

frînat. Îl pedepsise Dumnezeu. Oricum, era împiedicat, nu putea să taie şi să spînzure după bunul său plac, se mai făcea treabă şi fără controlul dumisale de zi cu zi. Uitîndu-se cucernic în gura iezuitului, ministrul Flaucher se rugă lui Dumnezeu să-i reteze cu desăvîrşire ghearele lăudărosului de Klenk, iar sieşi îşi jură să acţioneze, după toate datinele strămoşeşti, pămîntene, în măsura posibilităţilor sale, şi, *ad majorem dei gloriam* [1], să saboteze tot ce vine de la Reich.

Predicatorul trecu acum la desfrînata beţie a simţurilor, caracteristică epocii, şi se dovedi şi în acest domeniu al depravării la fel de priceput ca şi în celelalte. În atenţia mută a obştii sale vorbi de obiceiul prost, dăunător, de a preîntîmpina concepţia. E păcat de moarte să iei măsuri în acest scop, fiecare suflet sugrumat prin astfel de mijloace diavoleşti cheamă chinurile iadului asupra părinţilor nelegiuiţi. Vorbi de femeile care, din păcătoasă deşertăciune, numai pentru a-şi cruţa înfăţişarea, săvîrşesc această ticăloşie, şi de acelea care o săvîrşesc din trîndăvie, dovedindu-se, păcătoasele, slabe de înger în ceasul facerii. Vorbi de bărbaţii care făptuiesc această mişelie, din neîncredere faţă de Cel-de-Sus, de teama mizeriei, şi invocă pe Domnul-Savaot care hrăneşte pasărea în tării şi ocroteşte iarba cîmpului. Arătă că îndeplinirea datoriilor conjugale, pentru a zămisli urmaşi, este plăcută Domnului, şi cum, fără acest scop, este păcat de moarte. În culori vii, cu pricepere, răscolitor, zugrăvi desfătarea, plăcută Domnului, cu femeia cu cununie, precum şi diavolescul desfăt cu ibovnica.

Preotul se aşteptase ca această parte a predicii să aibă o înrîurire deosebită. Fu dezamăgit cînd zări o oarecare nepăsare pe chipul cuprins atunci în cîmpul ochiului. Predicatorul surprinsese o faţă nesinceră. Căci, deşi unul dintre ascultătorii cei mai credincioşi şi mai smeriţi, boxerul Alois Kutzner fu poate cel mai puţin mişcat de cuvintele predicatorului. Kutzner era preocupat de altceva. Ajunsese tot ce ar fi putut să ajungă în viaţa de toate zilele : era un boxer de clasă. Dar asta nu-i era de ajuns. Jinduia după iluminare, după viaţă spirituală. Fratele lui, Rupert Kutzner, *führer*-ul, era om norocos. El văzuse lumina, îşi găsise menirea, se pătrunsese de Dumnezeul său german. Alois zăbovea cu plăcere la adunările lui Rupert, se lăsa atras cu credinţă laolaltă cu celelalte mii de ascultători de frazele mari, biruitor trîmbiţate ale fratelui său. Îi mergea la suflet să vadă cum lumina fratelui său lucea prin întuneric, cum încetul cu încetul tot Münchenul era numai ochi şi urechi, atunci cînd vorbea el. Alois Kutzner nu-l pizmuia pe Rupert. S-ar fi le-

[1] Întru sporirea slavei lui Dumnezeu (lat.).

pădat cu dragă inimă de propria-i strălucire de pe ringul de box. Numai să-şi găsească şi el lumina lăuntrică. Dibuia, tot dibuia, dar n-o afla. Nici ceea ce spunea preotul nu-i folosea la nimic. Muierile nu-i dădeau de furcă. Nu-i era greu să ţină postul trupesc pe care i-l impunea antrenorul ; apoi, în perioadele de odihnă, se arunca, mînat de-o poftă mocnită, asupra unei fuste oarecare, săturîndu-se lesne. De altceva avea nevoie.

Ei bine, în vremea din urmă i se ivise o luminiţă în zare. Un tînăr, pe care-l întîlnise la redacţia ziarului „Vaterländischer Anzeiger", intrase în vorbă cu el. Se dusese apoi cu băiatul elegant, obraz cu adevărat subţire, la restaurant, şi acolo tînărul, un oarecare Erich Bornhaak, îl îndrumase pe calea cea bună. Bornhaak se mărginise să-l ia pe departe, nu-şi prea deschisese sufletul. Nu avea încă, pesemne, cu adevărat încredere în Alois, lucru lesne de înţeles. Mai tîrziu îi trimisese pe un altul, pe un oarecare Ludwig Ratzenberger, un flăcăiaş crud de tot, atît de crud că intrai la bănuială. Dar pentru lucrul pe care voiau să-l pună la cale băieţii era nevoie de nemaipomenită îndrăzneală şi, prin urmare, de tinereţe. Pe cît pricepu Alois, era vorba de faptul că într-un anumit zvon care, de peste treizeci şi cinci de ani, nu lăsa să doarmă liniştit poporul bavarez, s-ar afla un dram de adevăr. Zvonul susţinea cu încăpăţînare că mult-iubitul rege Ludwig al II-lea s-ar mai afla în viaţă. Acest rege Ludwig, copleşit de simţămîntul grandorii sale de cezar, se identificase cu Ludovic al XIV-lea al Franţei, ridicase în locuri greu accesibile palate măreţe, costisitoare, făcuse în chip de Mecena să propăşească idealuri artistice singulare, se ţinuse, asemenea faraonilor, departe de popor şi stîrnise tocmai prin aceasta dragostea exaltată a acestuia. Cînd în cele din urmă a murit, poporul n-a vrut să creadă. Ziarele, cărţile-şcolare au arătat că regele, cu minţile rătăcite, s-a înecat într-un lac în apropiere de München. Dar, după cum credea poporul, astea nu erau decît scornelile duşmanilor care puseseră stăpînire pe tron. În jurul regelui mort se ţesea un mit tot mai bogat. Se zvonise că vrăjmaşii lui, în frunte cu principele-regent care cîrmuia ţara, l-ar ţine ferit de ochii lumii într-o temniţă. Zvonul stăruise cu încăpăţînare. Supravieţuise principelui-regent, războiului, revoluţiei, supravieţuise regelui detronat Ludwig al III-lea. Statura uriaşă a celui de-al doilea Ludwig, obrazul lui trandafiriu, ţăcălia neagră, zulufii, ochii albaştri trăiau în închipuirea poporului. Nenumărate tablouri ale regelui, în purpură şi hermină, în uniformă împodobită cu fireturi, stînd în zale argintii într-o luntre trasă de o lebădă, atîrnau în odăile ţăranilor şi ale micilor burghezi, lîngă cromolitografii cu sfinţi. Impunătorul rege îl fermecase încă din tinereţe pe Alois Kutzner ; adesea, zăbovind în faţa unui tablou al regelui uriaş, cumpănise ce boxer minunat ar fi

putut ieşi din acest urmaş al Wittelsbachilor[1]. Îi înălţase un monument în inima sa. Şi se aprinsese tot, atunci cînd băieţii îi dezvăluiră, pe ocolite, că, pasămite, acest Ludwig al II-lea ar mai trăi, că s-ar fi găsit urme şi indicii în ce hrubă anume îl ţin ferecat. Nu i-a slăbit cu rugăminţile lui fierbinţi pînă n-a stors cu binişorul şi altele de la băieţii şovăielnici. Sub monarhie, i se spuse, a fost cu neputinţă să se gîndească cineva la eliberarea regelui. Acum, după ce Dumnezeu îngăduise cîrmuirea evreilor şi a bolşevicilor, se trezise şi conştiinţa temnicerilor. Acum puteai să te gîndeşti la eliberarea regelui adevărat. Cînd se va ivi el, atunci norodul înrobit se va ridica în sprijinul său, ca să-şi izbăvească neamul de robia lui Iuda. Se spunea că regele ar fi bătrîn, nespus de bătrîn, că ar avea o uriaşă barbă albă, fluturîndă ; că sprîncenele i-ar fi atît de groase, încît e nevoit să şi le sprijine cu beţe de argint, ca să nu i se lase peste ochi. În clipa de faţă, va să zică, încercarea de a-l scăpa pe rege ar avea sorţi de izbîndă. Băieţii îl îndemnară să chibzuiască dacă vrea să ia parte şi el la treaba asta ; ea cere îndrăzneală, forţă virilă şi o groază de gologani.

Aşadar, iată ce îi explicară lui Alois Kutzner băieţii. Povestea îl mişcase adînc ; vedea în ea lăuntrica lumină de atîta amar de vreme aşteptată. Şi, în timp ce de pe amvon iezuitul predica despre păcatul beţiei simţurilor, Alois Kutzner îşi înălţă cu ardoare cugetul către Dumnezeu, rugîndu-l smerit să-l învrednicească a da şi el o mînă de ajutor la izbăvirea regelui şi, dacă va fi cazul, să primească jertfa vieţii sale întru izbînda acestei fapte.

Apoi, cînd se isprăvi predica, Alois Kutzner părăsi în adîncă meditaţie biserica. Deşi pierdut în vise, împărţi voinicеşte ghionturi în dreapta şi-n stînga în mulţimea îmbulzită. Agitaţia oamenilor care-îşi împărtăşeau în fel şi chip părerile despre predică nu-l atinse. Unii, mai ales, nu-l aprobau pe predicator, ba chiar înfierară cele rostite de el, categorisindu-le drept porcărie şi găsind că ar fi mai bine să se aibă grijă de pîine ieftină în loc de cugetări cuvioase ieftine. Vorbele acestea le dădură prilej bisericoşilor să le arate necredincioşilor, cu ajutorul pumnilor şi mînuind cuţitele, ce înseamnă buna-cuviinţă. Pînă la urmă, poliţia potoli divergenţa de opinii. Şi împotriva Insarovei se ridicară cucernicii stîrniţi. Întorcîndu-se de la o plimbare prin Grădina engleză, ea nimerise în mulţimea strînsă în faţa bisericii. Se lipise de perete, se strecurase mai departe tîrîndu-şi paşii şi lăsînd să i se vadă pe sub fusta scurtă picioarele frumoase, zvelte. O baborniţă stafidită îi tăiase drumul, se stropşise la ea, cu gura ştirbă, scuipase şi, făcînd-o scroafă scîrnavă,

[1] Familie domnitoare bavareză, ale cărei origini se întind pînă în secolul al X-lea.

o întrebase dacă nu are acasă o fustă ca lumea. Insarova nu prea înţelesese, voise să-i dea de pomană bătrînei ; mulţimea, mai cu seamă femeile, se mînie împotriva ei ; cu chiu, cu vai aflase scăpare într-o maşină.

Între timp, boxerul Alois Kutzner, fără să ia seama la toate astea, se îndrepta spre Rumfordstrasse unde ocupa împreună cu maică-sa o locuinţă sărăcăcioasă. Mama, smochinită, cu pielea gălbejită, ca mulţi locuitori ai podişului bavarez care aveau sînge ceh, era plină de dragoste şi mîndrie pentru cei doi fii ai săi. Citea fericită despre succesele fiului ei Rupert în politica înaltă, şi despre acelea ale fiului ei Alois, pe ring. Dar era sleită de vîrstă, griji, muncă neîntreruptă, memoria îi juca feste, amesteca succesele celor doi feciori, nu se descurca de fel în directe, Poincaré, convingerile privitoare la sînge arian german, victorie la puncte, Iuda şi Roma, cnocauturi. În timp ce maică-sa isprăvea de gătit, Alois o ajută să pună pe masă farfuriile şi castroanele multicolore, împodobite cu binecunoscutele desene de genţiană şi floarea-reginei fabricate de „Întreprinderile de ceramică din Germania de Sud". Aveau în ziua aceea salată de cartofi şi pastramă bine afumată. Asta era o trufanda în acel an sărac, astfel că se şi înfiinţase o rudă, unchiul Xaver, care adulmeca de la o poştă asemenea bunătăţi. Unchiul Xaver fusese la vremea lui un negustor cu stare. Făcuse negustorie cu articole studenţeşti, insigne, şepci, echipament pentru scrimă, cu brelocuri şi cu cărţi poştale pornografice. Se retrăsese din afaceri cu o grămadă de bani. Dar potopul inflaţiei măturase în neant grămada de bani. Mintea unchiului Xaver nu se dovedise în stare să facă faţă acestei împrejurări. Acum ştivuia cu toată seriozitatea biletele de bancă fără valoare, le rînduia pe căprării, le făcea pachet. Umbla cu mult zel pe la sediile asociaţiilor studenţeşti, căuta să pună la cale cu hîrtiile lui, purtînd cifre ameţitoare, mari afaceri. Studenţii, obişnuiţi cu bătrînul, se învoiau, în glumă, născocind de altfel tot soiul de pozne cu dînsul. Ajunsese nemaipomenit de mîncău, înfuleca şi rumega tot ce-i cădea în mînă. Studenţii, cu şepci, cu feţe tăiate de cicatrice, făceau mare haz de idioţenia sa gămană, îi aruncau resturi de mîncare, îl puneau să facă aport, hăuleau şi pocneau din palme, atunci cînd se bătea cu potăile lor pentru un ciolan.

Cei trei oameni, mama Kutzner, unchiul Xaver, boxerul Alois, mîncau paşnic împreună pastramă şi salată de cartofi. Îşi vorbeau, dar nu prea ascultau la ce spunea celălalt şi îşi răspundeau prin frînturi de frază. Căci fiecare era cufundat în propriile sale gînduri. Unchiul Xaver se gîndea la uriaşele tranzacţii pe care avea să le ducă a doua zi la bun sfîrşit, mama Kutzner la o masă cu mulţi ani în urmă, pentru care pregătise tot pastramă. Pe atunci,

feciorul ei Rupert era încă mititel şi îl aşteptaseră zadarnic la pomenita pastramă. Căci flăcăiaşul îi pusese piedică, pe la spate, unui coleg de şcoală, aşa că piciul căzuse şi se rănise rău de tot. După isprava asta, Rupert dase bir cu fugiţii şi nu se mai încumetase să calce pe acasă. În cele din urmă, cum îi ghiorăiau maţele, se întorsese la ai săi. Şi cum a ajuns om mare, atît de mare, încît l-a făcut cnocaut pe franţuzul Poincaré. Boxerul Alois, însă, se gîndea la acţiunea pentru eliberarea regelui Ludwig al II-lea. Stătură aşa împreună, vorbiră cumpănit, pînă cînd pe fundul farfuriilor şi castroanelor se iviră genţiana şi floarea-reginei.

13

Pacienţi bavarezi

Scriitorul doctor Lorenz Matthäi făcu o vizită scriitorului doctor Josef Pfisterer. Acesta avusese un atac de apoplexie, se topea văzînd cu ochii şi se părea că n-avea să apuce sfîrşitul anului. Pe drum, doctorul Matthäi se gîndea cît de puţin rezistenţi erau de fapt vînjoşii lui bavarezi. Pfisterer, mustind de sevă, era cu un picior în groapă, nici matahala de Klenk nu era zdravăn şi nici el însuşi, Matthäi, nu se simţea grozav de bine.

Îl găsi pe Pfisterer în vechiul lui jeţ cu spetează înaltă, cu picioarele, în ciuda zăpuşelii, înfăşurate într-o pătură din păr de cămilă ; barba cu fire roşcovane şi cîrlionţii deşi arătau acum de-un sur-spălăcit. Plin de compătimire, doctorul Matthäi se străduí să-şi domolească mutra muşcătoare de mops, glasul grosolan. Dolofana, grijulia doamnă Pfisterer se învîrtea ca un prîsnel, da într-una din gură, se ruga fierbinte să-i întărească nădejdile, cerşea milă. Lui Pfisterer nu-i era pe plac atmosfera mocnită de spital ce domnea în odaie. Nu credea decît pe jumătate în ceea ce spuneau doctorii. Pînă şi acest înţelept, perspicace doctor Moritz Bernays, cel mai demn de încredere internist din oraş, nu-l putea convinge cîtuşi de puţin. Nu-l dobora ceva fiziologic. Adevărata pricină — Pfisterer nu o putea explica prin cuvinte, dar o simţea, îl împresura mai cu seamă noaptea, cînd singur cu sine însuşi cugeta şi visa cai verzi pe pereţi — adevărata pricină era recunoaşterea amarnică a faptului că greşise pînă în al cincizeci şi cincilea an al vieţii sale, că în ţara lui domnea nedreptatea şi că, îndeobşte, lumea nu era nici pe departe atît de tihnită pe cît o zugrăvise sieşi şi cititorilor săi.

Matthäi se arată blajin şi reţinut, dar Pfisterer, împotriva deprinderilor sale cînd era sănătos tun, deveni agresiv. Să-l slăbească deci cu atmosfera de ceai de muşeţel, ţipă el cu o voce cam spartă. Nu îngăduie să fie înfăşat în vată. A scris toată dimineaţa, a dictat. Lucrează la memoriile sale, intitulate *O biografie însorită*. Nu era nicidecum înclinat să privească moartea în chip sentimental. Moartea şi naşterea făceau casă bună ; moartea, printre multe realităţi, nu era una mai deosebită. Povesti snoave despre ţărani bavarezi, aflaţi pe patul de moarte, întîmplări pe care, fie că le văzuse chiar el, fie că le auzise din gura altuia. Aşa, bunăoară, era unul pe care îl apuca mereu strănutul. Lucru neplăcut, dar cei din jurul lui se deprinseseră. Cele opt odrasle ale sale obişnuiau să numere de cîte ori strănuta bătrînul, de 42, 44, 45 de ori. La săvîrşirea lui din viaţă fusese de faţă şi Pfisterer. Şi pe patul morţii îl apucase pe ţăran strănutul. Familia era adunată în jurul lui. Numărau ca de obicei : de astă dată, tatăl nu-şi mai putea reţine strănutul şi cu toţii se stricau de rîs. Comedie mare, Pfisterer nu putea nici el să-şi stăpînească rîsul. Abia după ce strănutase de optzeci şi două de ori, în voioşia celor din preajma lui, ţăranul îşi dădu duhul.

Auzindu-l pe celălalt că sporovăie cu atîta însufleţire, doctorul Matthäi nu-şi mai puse frîu nici el, ci se lepădă de respingătoarea, solemna sa morgă. Bărbaţii se treziră iarăşi certîndu-se cu grosolănie, ca de obicei. Doctorul Matthäi fu de părere că *Biografia însorită* va fi, pe cît se pare, un gunoi aidoma celorlalte rahaturi poleite ale lui Pfisterer. Nu cumva socoteşte Pfisterer drept treabă deosebit de însorită faptul că nu l-a scos pe Krüger din închisoare şi că, prin urmare, are să se ducă pe copcă fără să o fi avut pe Johanna Krain ? Bolnavul răspunse savuros, şi grijulia doamnă Pfisterer, care tocmai se ivise iar, trase mare nădejde în deplina însănătoşire a bărbatului ei. Dar abia plecă doctorul Matthäi, că Pfisterer căzu iar zdrobit, arăta vlăguit şi nu prea în concordanţă cu *Biografia însorită*.

Doctorul Matthäi, dimpotrivă, după ce îşi părăsise colegul, simţi o înviorare plăcută. E bine să-ţi mai verşi din cînd în cînd năduful, să-ţi descarci inima ocărînd. Dar cine mergea pe trotuarul celălalt ? Aşa-i, atît de sprintenă şi de subţirică nu putea fi decît Insarova. Trecu grăbit strada, bătător la ochi, se luă neîndemînatic după ea. Insarova îi vorbi înţepată, iute ca totdeauna, astfel că nu putu ţine pasul cu ea. Dansatoarea era cu sufletul la gură, în drum spre repetiţie, înainte mai voia să treacă pe la ministrul Klenk care, după cum se zvonea, zăcea serios bolnav. Doctorul Matthäi stătu în cumpănă dacă s-o însoţească ; înainte de a ajunge la vreo hotărîre, ea îşi şi luase rămas bun. Pe Matthäi îl

cuprinse o mînie cumplită împotriva javrei de Klenk. Era o ruşine că ministrul de justiţie bavarez se ţinea cu o dansatoare, pe deasupra probabil şi bolşevică, o poftea pe metresa lui în văzul lumii, ziua în amiaza mare, la el acasă. Acestui Klenk ar trebui să i se frece odată ridichea cum se cuvine. În general nu-i omul potrivit la locul potrivit. Sub cîrmuirea sa adie un vînt prea slab. E molîu în privinţa relaţiilor cu Reichul, goana după plăceri l-a moleşit. Klenk trebuie debarcat.

Într-o bună zi va sta de vorbă cu Bichler despre treaba asta, şi cu amicii lui de la Clubul seniorilor. În numărul viitor al revistei editate de Matthäi, Klenk o să citească o poezie de-o să i se facă părul măciucă.

Între timp, Insarova se îndrepta spre Klenk. De data aceasta se îndeletnicise cu deosebită grijă, aşa cum se obişnuia pe atunci, să-şi fardeze obrazul. Alteori se sulemenea mai gros ; dar ştia că lui Klenk nu-i place. Se îndrepta spre casa ministrului, surîzătoare, cu paşi săltăreţi, într-atîta de cufundată în gîndurile ei că lumea întorcea capul după dînsa, crezînd că nu era în toate minţile. Dar nu era decît plină de avînt şi mulţumită de sine însăşi ; căci tertipul prin care îl prinsese în mrejele ei pe Klenk i se părea de-o nemaipomenită dibăcie.

Multă vreme îl lăsase să fiarbă-n zeama lui. Apoi, cînd ministrul făcuse nazuri într-o anume seară, în care, în sfîrşit, îi îngăduise să vină la ea, Insarova stăruise cu încăpăţînare. De fapt, nu se prăpădea după Klenk ; dar se înfiripase totuşi o seară nostimă, plăcută. Acest Klenk, o dată pornit, era cineva. Acum ştia şi de ce făcuse mofturi atunci. Fusese suferind, răcise în plină vară, simţise apropiindu-se una din păcătoasele lui crize de rinichi. De bună seamă, faptul că băuse peste măsură, că se sleise atunci cînd fusese cu ea, îl trîntise în asemenea hal la pat. Se îmbolnăvise aşadar din pricina ei, deoarece se încăpăţînase să-l facă să vină în seara aceea. Se simţea măgulită. Socotea că acum îl avea pentru mult timp sub papuc, şi mijlocul dibaci folosit i-l făcea pe Klenk drag şi atrăgător.

Acasă la ministru fu lăsată să aştepte într-o vastă odaie de primire. De jur împrejur erau mobile grele, frumoase, dar impresia ce o făceau era micşorată din pricina coarnelor de cerbi atîrnate pe pereţi. După un răstimp apăru o slujnică şi o anunţă, în numele doamnei Klenk, că domnul ministru nu o poate primi. Nu i se dădu nici o explicaţie. Insarova arătă deodată mică şi prăpădită ; slujnica aştepta ca ea să plece. Pe scări o podidiră lacrimile. În maşina ce o ducea la repetiţie, smiorcăindu-se ca o şcolăriţă, scoase pudriera, rujul, îşi îngroşă fardul, cu mişcări repezi, mecanice.

În acest timp, Klenk zăcea în pat. Era dimineaţa, la ceasurile acestea se simţea binişor. Ceaţa ameţitoare care-l împresura se spulberase, afurisita slăbiciune şi sfîrşeală dispăruseră, putea, fără multă greutate, să ţină ochii deschişi. Cînd fu anunţată Insarova, nu simţi, nici măcar pentru o clipă, bucurie că a venit la el. Numai o mînie cumplită că se supusese atunci toanei ei stupide. Îşi dăduse limpede seama că nu e în apele lui. Dar cînd miorlăise la telefon, cu glăsciorul ei resemnat, neajutorat, îl atinsese la coarda simţitoare. Voise să-i arate că este bărbat. Se purtase ca un licean. Şi acum stă cu nasul în perne, aşa-i şi trebuie pentru nerozia lui, şi e nevoit să privească neputincios cum ticăloşii din jur folosesc inactivitatea la care îl constrînge boala, pentru a-l surpa. Vinovată de toate era rusoaica, putoarea. Şi cînd te gîndeşti că altora, lui Toni Riedler bunăoară, i se dăduse atît de lesne! Cînd o anunţară pe rusoaică, sări ca ars şi strigă grosolan că-i o neruşinare cum persoana aceea se ţine scai de el, îndrăznind să vină pînă acasă, şi că să fie azvîrlită afară numaidecît. Fu mulţumit că o dăduse de gol. Măsurînd odaia în sus şi-n jos, doamna Klenk, capra bicisnică, stearpă, nu spuse nimic de vizita rusoaicei şi de izbucnirea lui. Klenk nu-şi făcea de cap pe ascuns, nu era felul lui; fireşte că nevastă-sa auzise de această bolşevică, şi Insarova îi pricinuia mult necaz. Dar acum rămase nepăsătoare, cel mult îi tremură mîna cenuşie cu care îi întinse limonada. Era o zodie bună pentru ea.

După ce îi făcuse vînt rusoaicei, Klenk zăcea fără puteri şi împăcat, prins de gînduri pripite, un pic zăpăcite. Se gîndea la biroul lui de la minister, la o proiectată întrevedere cu colegul său din Württemberg, la consilierul intim Bichler, la Simon, feciorul din flori care propăşea serios. Nu-l mai văzuse de un car de vreme. La drept vorbind, i-ar fi plăcut să-l aibă în preajmă. Fără-ndoială că n-ar fi fost atît de tăcut şi de grijuliu ca nevastă-sa. Ar prefera totuşi ca băiatul să-i tropăie cu picioarele lui zdravene în jurul patului, mai degrabă decît muierea asta care umblă tiptil, cu paşi tîrşiţi şi pe care o privea cu duşmănie.

În acest timp sosise medicul, liniştitul, pătrunzătorul doctor Bernays. Omuleţul prost îmbrăcat îl consultă, fără multă vorbă. Repetă vechile-i prescripţii: mîncare necondimentată, linişte, nici un fel de enervări. Cînd Klenk, drept răspuns, îl întrebă, cătrănit, cum şi le închipuie astea toate, îi spuse că nu-i treaba doctorului. Cînd ministrul îl întrebă cît va mai ţine istoria asta plicticoasă, dădu din umeri. După plecarea lui, Klenk se necăji că poftise, pentru acea dimineaţă, încă doi inşi, pe alunecos-elegantul Hartl şi pe obraznicul, rebelul Riedler. Nu se temea de enervare; dar îl supăra faptul că, din pricina bolii, nu se simţea în stare să ţină

piept acestor doi adversari răutăcioşi. Să-i anunţe să nu mai vină, să le dezvăluie slăbiciunea ce încolţise în el, iarăşi nu voia.

Iată-l aşadar pe Hartl lîngă patul lui, împuindu-i urechile, jovial, trandafiriu. De cum ajunge la miezul discuţiei se vădeşte că neobrăzarea acestei tîrîturi este şi mai mare decît îşi închipuise ministrul. Acest Hartl socoteşte, parcă dinadins, în toate cazurile drept bun tocmai ceea ce dînsul socoteşte că este anapoda. În fiecare măsură propusă iese la iveală o tendinţă în mod vădit particularistă, îndreptată împotriva politicii domoale a lui Klenk. Ministrul nu ascultă decît cu o ureche cuvintele întortocheate, precaute ale referentului său. Chibzui încordat: „Ce vrea individul, de fapt. De ce, bunăoară, este împotriva graţierii lui Krüger? Ar fi doar cel mai simplu mod de a ocoli repunerea pe rol a procesului. Krüger iertat de pedeapsă e oricum un om mort." Hartl tot da din gură. Înfuriat, bolnavul se gîndea cu toată ascuţimea la asta. „Ia te uită, de unde sare iepurele! L-am prins cu ocaua mică. Dumnealui arde de nerăbdare ca în timpul bolii să întoarcă iarăşi macazul, să facă iar politica demagogică de pe vremuri, adică Flaucher, teafăr tun, să-l debarce pe Klenk care zace în pat. Îşi ia măsurile de prevedere, acest domn Hartl, se recomandă din timp drept succesor, drept ministru de justiţie care ştie să bată cu pumnul în masă, pavăză a cauzei bavareze." Klenk se mînie: „Pînă atunci mai va, nenicule. Dar acum să nu ne dăm arama pe faţă, acu-i nevoie de niţică minte." Ascultă liniştit sporovăiala lui Hartl, răspunse la obiect, cu băgare de seamă. Nu dădu în vileag faptul că îl dibuise pe om. Avu loc o discuţie politicoasă, aproape călduroasă, între ministru şi referentul său.

Arată destul de prăpădit, acum după ce a plecat Hartl. Mare bucluc i-a mai făcut rusoaica. Doamne, de-ar avea puţină linişte! Să închidă ochii şi să nu se mai gîndească la nimic sau cel mult la o pădure în munţi, cînd stai şi pîndeşti vînatul. Dar aşa ceva nu-şi poate îngădui. Căci îndată are să vină baronul Toni Riedler. S-au obrăznicit peste măsură fîrtaţii din partidul neaoşilor; n-are să-i mai lase să-şi facă mendrele. De cînd e bolnav şi-au luat nasul la purtare. Toată politica bavareză e întoarsă pe dos din pricina poveştii ăsteia afurisite cu rinichii. Flaucher şi protejatul lui, Rupert Kutzner, o căpăţînă seacă, se agită, fac pe grozavii.

Acolo unde şezuse Hartl, şedea aşadar acum Toni Riedler. Trupeş, de-o eleganţă cam necioplită, zîmbea pe sub mustaţă, îl privea pe bolnav, era plin de el, cu ochi batjocoritori al căror alb avea irizări căprii. Klenk simţea că mintea nu-i e prea limpede, că cele mai bune momente i se spulberaseră. Se străduia numai să nu se piardă cu firea. Să nu cumva să spună vreo prostie.

Toni Riedler îi povesti despre o partidă de vînătoare la care luase parte cu o săptămînă în urmă ; păcat că Klenk nu fusese şi dînsul. Ministrul îşi sorbea limonada. Ştie prea bine, zise el, cît de mult le vine dumnealor la socoteală boala lui. Dar-ei n-ar trebui să se bizuie chiar atît de mult pe asta, să nu sară peste cal. E foarte probabil că săptămîna viitoare se va afla iarăşi la minister, în biroul lui. La nevoie, ar putea da directive şi de aci, din pat. Ar fi vrut să spună şi mai mult, să scapere scîntei, dar nu-i veni nimic în minte. Afurisită muiere, Insarova asta ! Ce nedreptate strigătoare la cer : lui îi prilejuise o criză de rinichi, iar acest Riedler, pramatia asta pe care îl primise fără mofturi în pat, şedea în faţa lui şi-l lua peste picior.

Nu înţelege, spuse Toni Riedler, încotro cîrmeşte Klenk. Pînă şi un copil îşi dă seama că Germanii verzi au prins aripi. Întregul München, întreaga ţară dă buzna la Kutzner. Şi e bine că-i aşa. Nu pricepe tactica lui Klenk, care acum vrea să sune retragerea. Dacă el, Riedler, nu pricepe această tactică, răspunse Klenk, nu e de vină tactica. Îi avertizează pentru a doua oară că asociaţiile sportive înfiinţate de el vor fi privite ca atare numai atunci cînd nu vor da dovadă de comportare milităros-provocatoare.

— Ce înseamnă : o comportare milităros-provocatoare ? întrebă domol, cu amabilitate ironică, baronul Riedler.

— Înseamnă, de pildă, să nu organizeze parăzi la Kolberhof, răspunse Klenk politicos. În ceea ce-l priveşte pe maiorul von Guenther, acesta trebuie să dispară.

— Nu cunosc pe nici un maior von Guenther, spuse Toni Riedler şi îl privi plin de ură pe Klenk.

— Pînă-n trei zile trebuie să-şi ia tălpăşiţa peste graniţă, porunci Klenk. Spuneţi-i că am studiat cazul său. Spuneţi-i că-l socotesc un căcăcios. Împărtăşiţi-i că, dacă n-ar fi pentru o cauză bună, nu l-aş lăsa să treacă graniţa. Împărtăşiţi-i toate astea din partea mea, şi complimentele mele.

— Şi dacă pînă-n trei zile n-are să-şi ia tălpăşiţa peste graniţă, zise batjocoritor Toni Riedler, atunci o să puneţi armata în mişcare.

— Da, replică bolnavul, ridicîndu-se într-o rînă, atunci o să pun armata în mişcare.

— Sînteţi cu adevărat bolnav, spuse Toni Riedler.

Rămas singur, ministrul o ura pe Insarova. Nu se îndoia de faptul că Riedler îi va face vînt maiorului peste graniţă. Oricum, ar fi trebuit să se poarte cu totul altfel, ar fi trebuit să-i dea cu totul altfel nemernicului peste nas. Vinovată de toate era muierea

aceea. Cu linguşelile ei şi cu blestemaţii ei ochi migdalaţi. Mai tîrziu, din pricina slăbiciunii, zăcea ca în vată şi în puf de nori calzi şi se gîndea iar cu bunăvoinţă la nevastă-sa, capra bicisnică, stearpă, la proprietatea lui şi cu şi mai multă bunăvoinţă la Simon, feciorul din flori. La drept vorbind, ar face mult mai bine dacă ar pleca la moşia sa Berchtoldszell, dacă ar pleca la vînătoare, dacă şi-ar vîrî nasu-n cărţi şi ar mai lăsa justiţia şi pe Insarova să dospească şi să crape, aici la München, în propria lor murdărie.

În acest timp, Toni Riedler se îndrepta spre restaurantul lui Pfaundler pentru a lua prînzul. Îşi spunea : „Acest Klenk trebuie debarcat". O spunea la München, şi o spunea la Kolberhof. I-o spunea lui Kutzner, o spunea la Clubul seniorilor. I-o scrise consilierului intim Bichler, la Paris.

Şi Hartl spunea : „Acest Klenk trebuie debarcat". Şi Flaucher o spunea, şi o spuneau mulţi alţii.

14

Johanna Krain se îmbracă pentru o petrecere

Noaptea, în ajun de-a împlini vîrsta de douăzeci şi şase de ani, Johanna dormi prost. Trase jaluzelele ferestrei deschise, gîndindu-se că poate o tulburase luna. Dar nu asta era pricina, căci nici cu jaluzelele lăsate nu putea dormi. Se gîndea la oamenii pe care îi cunoştea, şi ce mai făcuseră, în timp ce ea juca tenis la Paris şi se plimba pe malul mării. Se gîndea la ironicul, amuzantul, uscăţivul Tüverlin, a cărui revistă era acum în repetiţie. Ce bine ar fi fost dacă s-ar fi aflat în preajma ei şi i-ar fi povestit despre spectacol ! O necăjea adesea şi amarnic, dar avea dreptate în multe privinţe. Se gîndea cu o fărîmă de dezgust la maică-sa, femeia neroadă. Se gîndea la omul Krüger, despre care ştia prea puţin, deoarece scrisorile sale şterse îl ascundeau mai curînd decît îl dezvăluiau. Se gîndea la înfriguratul avocat doctor Geyer, cu ochii lui ca nişte cîngi. Aici, gîndurile dădură să-i alunece către un altul, dar le struni, le sugrumă. Se străduí să fugă de imaginea vînturaticului şi cum numele Kaspar Pröckl i se înfipse în minte, se agăţă de chipul lui. Îl întorcea pe toate feţele. Pröckl îi povestise cum a ajuns marxist. Nu compătimirea faţă de oropsiţi sau asemenea dulcegării l-au dus într-acolo, ferit-a sfîntul. Căci el, înainte de a fi fost marxist, a umblat aiandala, a muncit, a tot muncit, şi nu a dat de terenul pe care să se fi putut împlînta. Pe atunci nu-şi

croise încă prin hățișul fenomenelor o privire asupra lumii, asupra istoriei, asupra orînduirii sociale ; dacă încerca să-și tălmăcească după categoriile existente tot ceea ce îl înconjura, nimic nu-și vădea rostul. În clipa în care a aplicat principiile marxismului științific, totul s-a rînduit ca de la sine ; se iveau cauzele, efectele ; rotițele se îmbucau. Părea că a încercat să conducă o mașină cu hățul și cu biciul, fără a fi în stare s-o urnească, și că acum i-a deprins mecanismul. Johanna se gîndea la rîvna pătimașă cu care îi explicase asta, se gîndea și la purtările sale neîndemînatice, de bădăran, și îi venea să zîmbească. Deocamdată nu era chip să doarmă, aprinse lumina, luă o carte. În aceste ultime săptămîni mohorîte se căznise deseori să citească. Dar romanele vremii nu-i spuneau nimic. Aveau drept temeiuri concepția despre lume, convenințele societății burgheze, și făceau mare caz de succesul sau insuccesul în afaceri al lui cutare, sau de faptul că dumnealui se culcase cu dumneaei. Acum și-a comandat cărți despre probleme socialiste ; domnul Hessreiter a zîmbit binevoitor cînd le-a văzut. I se spusese Johannei că atunci cînd va înțelege învățătura despre plusvaloare, despre acumularea capitalului și principiile de bază ale materialismului istoric, va înțelege cu adevărat legile care cîrmuiesc viața omului. Destinele muncitorilor din Ruhr și al lui Dalai Lama, ale pescarilor bretoni, al ultimului împărat german sau al vreunui culi din Canton sînt determinate de aceleași necesități economice lesne de explicat. „Dacă vei înțelege aceste legi, îi spusese Pröckl, atunci vei pătrunde rostul și principiile propriilor dumitale acțiuni, te vei împăca poate cu soarta dumitale sau te vei răzvrăti împotriva ei."

Johanna răsfoi o carte viu scrisă, înțeleaptă, despre repartiția veniturilor în lume, despre lupta de clasă, despre dependența de economie a tuturor lucrurilor omenești. Dar cartea nu-i fu de folos, nu-i lămurea problemele proprii, dragostea și ura ce le simțea, plăcerile și ispitele de fiecare zi. Ochii îi lunecară de pe rîndurile scrise și deodată dădură năvală închipuirile zăgăzuite. Erich era vînturatic, lipsit de răspundere, ciudat de găunos. Era oare cu putință să umpli acest om găunos ? Ar avea viața ei un rost dacă s-ar apuca s-o facă ? Dar numaidecît își spuse că-s bazaconii, că nu vrea să se amăgească pe ea însăși, că o astfel de treabă nu înseamnă decît să te ții de fleacuri, pe calapodul acelor romane neghioabe. Dorea doar să fie împreună cu acest om, asta-i tot, să se întindă lîngă el, să se culce cu el. Tüverlin era departe și nu-i scria. Se purtase rău și prostește față de dînsul ; era de înțeles că nu-i scria. Dar era păcat.

Mîine, de ziua ei, Hessreiter voia să cineze împreună la restaurantul „Orvillier". Fancy De Lucca se afla la Paris, dar Hess-

reiter se încăpăţînase să petreacă în doi seara. De ce se afla tocmai cu el aici? I-ar fi părut mai bine să fie împreună cu oricare altul. O cuprinse mînia împotriva domnului Hessreiter. Simţi atît de tare mirosul acrişor al fabricii lui, încît se sculă şi se aplecă adînc peste fereastră, în noapte. Îi era lehamite de Hessreiter, de nepăsarea lui, de politeţea lui ceremonioasă, de suita lui lucrată în ceramică „Luptă de tauri", ca şi de spiriduşii lui bărboşi şi de ciupercile sale gigantice.

Dimineaţa, fuseseră la Meudon, se plimbaseră în pădurea din apropierea unui lac, numit Étang de Trivaux; Johanna avusese o discuţie cu De Lucca. Fancy o cuprinsese cu braţul; femeia zveltă, cu nasul de uliu, arăta ca un copil pe lîngă zdravăna bavareză.

— Cîndva, spuse ea, ca răspuns parcă la o întrebare pe care nimeni nu i-o pusese, în acest an, poate abia în cel următor, am să pierd titlul. După asta am să mă mai prezint o dată şi o să mai am poate o dată noroc sau, cine ştie, ghinion. Şi atunci are să se vadă că nu mai merge.

O spusese liniştit. De bună seamă, nu ca să se vaiete.

Seara, Johanna începu devreme de tot să se gătească pentru dineul cu Hessreiter. Cumpăni îndelung ce să îmbrace, se hotărî, respinse, se hotărî iarăşi. În timp ce era în baie, îi veni în minte o frază care o supărase, întîlnită într-una din cărţile ei socialiste. Cu halatul de baie pe ea frunzări cartea în căutarea frazei, nu fu în stare s-o găsească, începu să se îmbrace. Dar gîndul la acea frază nu-i da pace, se aşeză să caute din nou. Stătea, aşadar, în combinezon, dinaintea acelui *Îndreptar pentru o femeie inteligentă cu privire la socialism şi capitalism* de Bernard Shaw, un mare scriitor al vremii; îşi sugea buza de sus, iar deasupra nasului se iviseră cele trei cute. Nu găsi pasajul pe care îl căuta. Dar se agăţă de un altul: „Am cunoscut femei de-o isteţime şi dîrzenie înnăscute, care credeau cu tărie că lumea ar putea fi îmbunătăţită prin acţiunea, de la caz la caz, a unei corectitudini personale majore", şi referi aceste cuvinte la dînsa. Dădu din umeri, se îndoi dacă are dreptate ea sau scriitorul Bernard Shaw. Hessreiter puse pe cineva s-o întrebe la telefon, sus, dacă e gata. Johanna se îmbrăcă fără grabă.

Deodată totul i se lămuri. Se afla într-un răstimp de aşteptare şi nu putea trăi altfel decît trăia. Tot atît de sigur cum o să aibă loc cina de astă-seară, pentru care se găteşte, o să vină şi întîmplarea, potrivită, cu rost, pentru care este pregătită.

Mîncară într-o mică încăpere mai ferită a renumitului restaurant „Orvillier". Domnul Hessreiter alese pentru Johanna, cu mult gust, o seamă de daruri, aranjase şi cina cu deosebită migală. Li se serviră aperitive picante, care deschideau pofta, sosuri, peşte,

stridii, fripturi, vînat şi pasăre, legume şi fructe, feluri de mîncare din ouă, lapte şi zahăr. Totul era pregătit cu o artă deprinsă de-a lungul veacurilor, rafinată, părţile componente fiind aduse, cu mare trudă, din nenumărate colţuri ale lumii. Domnul Hessreiter nu mînca peste măsură, dar ca un cunoscător, cu poftă, şi tot cu poftă sorbea din vinurile ce se schimbau la fiecare fel de mîncare. Era vesel în seara asta, de-o veselie blajină, prevenitoare. Johanna se străduia să-i ţină hangul. Era şi ea cu chef, plină de bunăvoinţă. Dar în sinea ei, ţepii i se zbîrleau tot mai tare. Îşi spunea că nu e drept: însă totul la el o scotea din fire. Fracul croit fără cusur, faţa fălcoasă cu gura mică, butonii de manşetă, pofta lui de mîncare, felul lui obositor de a vorbi. Johanna povesti despre lucrurile pe care le citise. Era îngăduitor, îi trecea multe cu vederea; pe ea, după demonstraţiile tăioase ale cărţilor, acest împăciuitorism placid o îndîrjea cu atît mai vîrtos. Nu se trăda prin nimic, rămase la fel de politicoasă, rîse la glumele sale. Domnul Hessreiter, însă, înzestrat cu antene pentru undele sufleteşti, nu-şi putea ascunde că sărbătoreasca cină în doi nu reuşise. La despărţire, îi sărută şi mai politicos ca de obicei mîna, şi amîndoi ştiură că legătura lor s-a sfîrşit.

Duminică avu loc în Germania scrutinul în legătură cu exproprierea bunurilor princiare. Pentru ca o revendicare a poporului să devină lege, trebuia să se prezinte la urne jumătate din numărul alegătorilor. Dar la orice alegere se vădise că o mare parte din toţi aceia cu drept de vot rămîneau oricum acasă. Făcînd uz de primitivă şiretenie, adversarii exproprierii îi îndupleca seră aşadar pe partizanii lor să nu voteze şi izbutiseră în acest mod simplu să dea peste cap exproprierea bunurilor princiare, deşi majoritatea copleşitoare a germanilor dorea să fie înfăptuită.

Domnul Hessreiter şi Johanna aflară rezultatul din ziare, luni dimineaţa. Dar nu vorbiră despre asta.

Luni la amiază, Johanna primi de la doctorul Geyer o scurtă scrisoare. Prin numirea preşedintelui de tribunal Hartl ca referent pentru resortul graţierilor, situaţia lui Martin Krüger se schimbase. Firește, nu însemna cine ştie ce cîştig faptul că, în locul lui Hartl, un alt judecător al doctorului Klenk va avea să decidă asupra cererii de repunere pe rol a procesului. Oricum, adăuga Geyer, numirea doctorului Hartl la minister îi dă posibilitatea să folosească o tactică nouă, lui nu prea simpatică, dar nu fără sorţi de izbîndă. De aceea, îi propune să stea de vorbă cu el între patru ochi despre această perspectivă.

În timp ce citea scrisoarea, Johanna îşi dădu seama că fusese din capul locului hotărîtă să plece la München.

Cînd aduse vorba de plecare, domnul Hessreiter încuviinţă politicos şi spuse că şi el intenţionează să se întoarcă acasă peste vreo opt zile. Atîta nu poate aştepta, răspunse Johanna. Pentru ce zi îi îngăduie, aşadar, să-i facă rost de bilet de tren, o întrebă domnul Hessreiter îndatoritor.

— Pentru poimîine, hotărî ea.

O conduse la gară. Cînd se aplecă peste fereastra vagonului, Johanna văzu cu uimire că barbetele îi erau acum aproape în întregime rase. După ce trenul porni, Hessreiter zăbovi un scurt răstimp pe peron. Apoi răsufla adînc, satisfăcut, zîmbi, îngînă acel crîmpei de melodie pe care Johanna obişnuia să-l îngîne, aproape nedesluşit, din vîrful buzelor, după care, lăvînd în buzunar o sorisoare bucuroasă şi îmbucurătoare a doamnei von Radolny, apăsă vîrtos pe bastonul său cu măciulie de fildeş şi se îndreptă spre *madame* Mitsou.

15

Patimile lui Cristos reprezentate la Oberfernbach[1]

La „Barul american" din satul de munte Oberfernbach, printre muzicanţii din orchestra de jaz, cîţiva localnici cu bărbi lungi, unsuroase, şi o mulţime de münchenezi, şedea, alături de profesorul von Osternacher, pictorul Greiderer. Fiecare scaun al localului elegant, după ultimul răcnet al modei, era ocupat. Deşi în acest an nu se reprezenta chiar misterul *Patimilor lui Cristos*, ci avea loc numai o repetiţie a acestuia, vestitul sat al *Patimilor* atrăsese nenumăraţi străini. Pe vremea străbunilor, aceşti ţărani bavarezi reprezentaseră piesa din evlavie şi din însufleţita bucurie de a juca teatru: acum, candida cucernicie se preschimbase în industrie rentabilă, bine organizată. Ea adusese satului o cale ferată, desfacerea produselor făurite de sculptorii săi în lemn, canalizare, hoteluri. În acest an, în timp de inflaţie, candida cucernicie le era plătită în valută forte, astfel că locuitorii din Oberfernbach se pricopsiseră ca niciodată.

Pictorului Greiderer îi pria nespus aerul satului sfînt. Munţii, localitatea curăţică, ţăranii pioşi-pişicheri, care umblau şi în viaţa de fiecare zi cu podoaba pletelor biblice şi a bărbilor fluturînde,

[1] Vezi nota 1, pag. 236.

în sandale, silindu-se să grăiască mieros, ca din bucoavne, toate astea erau tare pe placul lui. Dar ardea de nerăbdare să vadă ceva mai grozav decît ceea ce i se oferea aici, la „Barul american". Doamnelor şi domnilor, ia să isprăviţi o dată cu neroada muzică de jaz ! Să vină cei trei cîntăreţi din ţiteră, cum se obişnuieşte prin partea locului. Să dănţuie Rochus Daisenberger ! Se spune că-i ceva măreţ. Rîzi şi totuşi te trec toate răcorile.

Rochus Daisenberger aştepta liniştit, şiret, voios. Era de bună seamă un om mai în vîrstă, înalt, uscăţiv, cu o barbă neagră înspicată, cu părul pletos, cu cărare şi avea dinţi de aur. Deasupra nasului cocîrjat îi scăpărau ochii mititei, înfundaţi în orbite, de un albastru-intens, ciudat de nepotriviţi cu sprîncenele întunecate. Purta sandale şi o haină neagră, solemnă ; căci avea, în piesă, un rol solemn, era apostolul Petru care se leapădă de mîntuitor.

Acum, aşadar, îmboldit de Greiderer, Rochus Daisenberger dănţuia în cîntecul ţiterelor. Schimbase pe-ndelete sandalele cu nişte bocanci cu ţinte. Dansă obişnuitul dans bavarez cu paşi bătuţi, apoi un dans tirolez. Sărea, îşi lovea dosul, tropăia. Îşi lovea pingelele. Lua o fată la dans. Se sucea în jurul ei, sărind, tropăind, în timp ce fata îşi ridica braţele pe deasupra capului. Ochii lui înfundaţi în cap, şireţi, albaştri, îi străluceau de-o nemaipomenită plăcere, barba de apostol fîlfîia, poalele hainei negre, de-o lungime venerabilă, fluturau grotesc în jurul lui, în timp ce îşi lovea dosul şi pingelele. Ţopăia cu sălbatică uitare de sine, fără jenă. Toţi curmară vorba, privindu-l pe bătrîn cum tropăia şi într-o parte şi-ntr-alta ca un apucat, voios, cu mişcări nemaipomenit de expresive. Se întoarse cu spatele la perechea sa. Dănţuind într-una, în timp ce fata se trăgea îndărăt spre locul ei, Daisenberger se apropie de o străină elegantă, se înclină. Doamna zîmbi stînjenită, şovăi. Apoi se ridică, se învîrti în pasul lesne de prins, în timp ce apostolul deşirat ţopăia ciudat în jurul ei. Părea neobosit ; găsea mereu noi şi noi variaţii. Străinii blazaţi îl priveau curioşi.

A doua zi, lumea se adună în şandramaua de lemn unde se dădea reprezentaţia. Era o cîrpăceală stîngace şi seacă, o poliloghie sforăitoare, convenţională. Părerile domnului Pfaundler îşi găsiră confirmarea. Aci se mai plăteau încă preţuri grase, în timp ce preoţii erau bucuroşi cînd lumea catadicsea să vină gratis la biserică. Din fericire Pfaundler mirosise cum stau lucrurile, atunci cînd renunţase la filmul cu patimile lui Cristos şi se hotărîse pentru revista *Mai sus nu se poate*. Publicul se plictisea din ce în ce mai tare. Avînd toată bunăvoinţa să găsească izbutită bucata pioasă, de tradiţie populară, ministrul Flaucher se scărpina tot mai des între gît şi guler, şi pînă şi el se stăpînea din ce în ce mai greu să nu caşte. Principele moştenitor Maximilian, deprins cu manevrele şi disciplina militară, făcu sforţări nespus de mari să păs-

treze mina interesată pe care o arborase. Stătea într-o ţinută impecabilă în mijlocul însoţitorilor săi ; dar din cinci în cinci minute se vedea nevoit să-şi ridice pleoapele ca să nu i se închidă, să-şi smucească în sus umerii, ca să nu i se moleşească de tot. Ici-colo, în ciuda cucerniciei, unii prinseseră să înfulece pe furiş, alţii, cu mişcări de gimnastică făcute pe ascuns, încercau să-şi biruie somnul. Se înviorau cînd vreo pasăre, vreun fluture zburau deasupra scenei neacoperite.

Numai atunci cînd se ivea căruţaşul Rochus Daisenberger, lumea ciulea urechile. Toţi ceilalţi îşi tocau, dresaţi, textul sărăcăcios. Rochus Daisenberger însă rămînea şi în rolul apostolului Petru tot el însuşi, vorbind cu patimă, scăpărîndu-şi ochii albaştri, înfundaţi în orbite, dezvelindu-şi rîzînd dinţii de aur, revendicînd pentru sine o bună parte a lumii. Isus, înfăţişat în chip trudnic de către meşterul dulgher Gregor Kipfelberger, îi spuse : „Toţi vă veţi sminti întru mine în noaptea aceasta". Petru-Daisenberger însă răspunse neclintit : „Dacă toţi se vor sminti întru tine, eu niciodată nu mă voi sminti". Isus îi spuse : „Adevăr grăiesc ţie că noaptea aceasta, mai înainte de cîntatul cocoşului, de trei ori te vei lepăda de mine". Şi căruţaşul Daisenberger veni aproape de tot de Isus-Kipfelberger, care era nitel mai scund decît dînsul, îi puse mîna pe umăr, îl privi cu ochi strălucitori şi spuse negrăit de încrezător şi de cinstit : „Fii pe pace. Şi de-ar fi să mor împreună cu tine, nu te voi tăgădui."

Îşi scutură părul pletos, cu cărare, îi zîmbi cu sinceritate, cu gura sa plină de aur. Tot auditoriul îl credea şi fără îndoială că şi căruţaşul Daisenberger însuşi credea ce spune.

Dar Isus-Kipfelberger fu luat cu anasîna şi dus în palatul marelui preot. Căruţaşul Daisenberger îl urmă, de departe, pînă în palat, intră şi se aşeză în rînd cu slugile, ca să vadă ce are să se întîmple. Şi se întîmplă cum era mai rău ; pînă la urmă toţi spuseră : „Este vinovat de moarte" şi-l scuipară cît se poate de firesc, şi-l pălmuiră fără milă. Căruţaşul Rochus Daisenberger, însă, stătea afară, în curte ; deodată o slujnică se apropie de el şi grăi : „Şi tu erai cu Isus Galileanul". Atunci căruţaşul Daisenberger o privi pe slujnică, şi în ochii lui mititei nu mai era nici o scăpărare. Bolborosi ceva, ridică din umeri, îi lăsă iar să cadă, îi ridică din nou, spuse în cele din urmă : „Nu ştiu ce vorbeşti", şi încercă să spele putina. Dar atunci îl privi altă slujnică şi grăi către toţi din jur : „Şi acesta era cu Isus Nazarineanul". Atunci căruţaşul Daisenberger ridică iarăşi din umeri, şi se supără, şi se jură vîrtos, şi ocărî : „Nu ştiu ce vreţi de la mine, voi toţi, porci-de-cîine ce sînteţi ! Nu cunosc pe omul acesta." Şi după un scurt răstimp iar grăi careva : „Cu adevărat şi tu eşti dintre ei, căci şi vorbirea ta te dă pe faţă". Atunci, Petru se burzului rău de tot, îşi flu-

tură brațele larg și cu putere, și sudui: „Fir-ar să fie, nu cunosc pe omul acesta!"

Și numaidecît cîntă cocoșul.

Atunci văzură toți cum Petru-Daisenberger se gîndi la cuvintele lui Isus, cînd îi spusese: „Mai-nainte de cîntatul cocoșului, de trei ori te vei lepăda de mine". Toți ciuliră urechile, miile de oameni din șandramaua aceea mare de lemn. Se făcu tăcere deplină, plictiseala se spulberase. Nu avură ochi decît pentru bărbatul de pe scenă care se lepăda de meșterul său. Nu se gîndiră la vreo trădare de pe urma căreia suferiseră ei înșiși sau la vreo trădare ce-o săvîrșiseră. Numai boxerul Alois Kutzner, poate cel mai adînc răscolit, se gîndi la trădatul și ferecatul rege Ludwig al II-lea.

Pe scenă, apostolul Petru-Daisenberger umbla de colo pînă colo și plîngea amarnic, fără frîu, fără rușine, cu lacrimi adevărate, așa cum dănțuise cu o seară în urmă.

În vreme ce majoritatea oaspeților plecau acasă în aceeași zi, Osternacher, Greiderer și bibilica lui rămaseseră la Oberfernbach. Căci Greiderer voia să-l picteze pe Petru-Daisenberger. Apostolul Petru trebuia să pozeze, ținînd într-o mînă cheia lui mare, cu cealaltă scărmănîndu-și barba, mulțumit, scăpărînd din ochii lui mititei, șireți, înfundați în orbite. Căruțașul Daisenberger primise să fie pictat. Numai că ceruse bani, și anume valută. Întîi ceru un dolar, și cînd Greiderer se rățoi la el ca scos din minți, ceru doi dolari. În cele din urmă interveni Osternacher și plăti.

— Vedeți dumneavoastră, preaiubiți domni, spuse apostolul Petru, strălucind încrezător, zîmbind prietenos cu gura sa plină de aur, atunci cînd primești ceea ce ai cerut, înseamnă că ai cerut prețul cuvenit.

Și se așează cu cheia sa mare, în poziția potrivită. Le povesti pe-ndelete din viața lui. A crescut în grajd, îndrăgindu-și caii. Ca flăcăiandru a stat adesea de vorbă cu caii, a înțeles graiul lor. Cum și mîntuitorul, copil fiind, avusese de-a face cu grajdul și cu ieslea, s-a crezut și el miruit de Dumnezeu. Păcat că, pînă la urmă, căruța trasă de cai a ieșit din modă. Deși avea lîngă grajdurile sale un loc de parcare pentru camioane, deși știa să șofeze bine și se dovedise un mecanic priceput, socotea totuși că într-un garaj simțeai mai puțină sfințenie decît lîngă o iesle. De altminteri, știa alifii și leacuri nu numai pentru vite, ci și pentru oameni. Cunoștea îndeobște o sumedenie de taine iar consătenilor le părea o ființă ciudată cu țopăiala și cu scălîmbăielile lui. Dar fiind el un om cu frica lui Dumnezeu și un bun cunoscător al *Scripturii*, nu aveau cum să-i vină de hac.

Bibilicii îi făcu de îndată ochi dulci, şi bibilica se prinse şi ea. În timp ce Greiderer îi schiţa portretul, Daisenberger şedea nestînjenit, nicidecum ca înaintea fotografului, naiv, şiret, şi cu toate astea plin de demnitate. Povesti o mulţime de lucruri, nu ascunse nimic. Povesti fără înconjur cum în timpul războiului înhăţase pentrù feciorii lui nişte slujbuliţe, ca să tragă chiulul. Povesti şi despre muierile cu care avusese de-a face. Se vădea că se pricepe cum să le ia. Le spuse, de asemenea, că n-are să mai stea mult la ţară. În zilele noastre, zise el, un om care simte o chemare poate propăşi straşnic în oraşul München.

În acest timp, Greiderer lucra la schiţa lui Petru, apostolul de la ţară. Lucra fără multă tragere de inimă. Cu o seară înainte băuse zdravăn. Îi era necaz din pricina celor doi dolari pe care pusese laba ţăranul mehenghi, şi din pricina bibilicii care se drăgostea cu atîta neruşinare cu vita asta încălţată. Domnul von Osternacher se străduia să-l îndemne mereu să-şi continue schiţa. Îi da sfaturi. Greiderer le respingea pe cele mai multe, se căznea, în maniera lui greoaie, stufoasă, să-i desluşească ceea ce de fapt avea de gînd să făurească şi nu prea izbutea. Dar Osternacher îl asculta cu multă atenţie, privind cu nesaţ desenul.

Greiderer se lăsă tot mai mult cuprins de lene. Pornise bine schiţa, dar treaba mergea afurisit de anevoie. Aerul stătut, în odaia încălzită peste măsură, îl toropea. Apostolul Petru zîmbea cu înţelegere. Da, domnul Greiderer avea dreptate.

Graba strică treaba. Dacă e vorba să iasă ceva ca lumea, poate să zăbovească şi pînă săptămîna viitoare. Numai să nu ne molipsim de acest modern tempo de tren expres. Greiderer dădu din cap, cîntă un pic la muzicuţă, se retrase cu bibilica.

Domnul von Osternacher se plimbă prin sat de unul singur, concentrîndu-se, chibzuind cu agerime. Urcă dealurile din preajmă, trecu din nou pe lîngă casa lui Rochus Daisenberger, îşi însemnă adresa lui şi îl pofti pe căruţaşul, care se simţi măgulit, să vină să-l vadă la oraş.

16

Ţăndărică şi toreadorul

Jacques Tüverlin intră din dimineaţa caldă de august în răcoarea mucegăită a teatrului. Adulmecă nervos aerul stătut. Pluşul scaunelor, balustradele lojilor cu vopseaua aurie scorojită, stucatura de pe pereţii scenei, cît de dezgustător arătau toate în

uriaşa sală goală. Şi ce miros urît răspîndeau! Repetiţiile erau jalnice. În loc să lucreze la *Judecata de apoi*, se învîrtea aici, printre fanţi serbezi, comici trudiţi, anoşti, fete plictisite care, goale pe sub paltoanele lor sărăcăcioase, stăteau ghemuite şi triste, să le plîngi de milă, nu alta. Fusese curată nebunie că se vîrîse în treaba asta.

Se făcea repetiţie cu tabloul *Tutancamon*. Mormîntul acestui rege egiptean fusese descoperit şi deschis cu puţină vreme în urmă; stilul acelei epoci, folosit mai cu seamă pentru veşmintele femeieşti, ajunsese repede la modă. Imitîndu-l pe Tutancamon, balerinele, văzute din profil, se perindau pe scenă, în atitudini hieratice; stilul în relief al egiptenilor, aplicat la automobile, tenis, fotbal, dansul de negri, ar fi putut avea mare efect, dacă n-ar fi fost figurile deznădăjduit de inexpresive ale balerinelor. Cultul antichităţii şi actualitatea imediată se îmbinau neobrăzat, aţîţător, sudate printr-o muzică nu tocmai proastă. Dar domnul Pfaundler scosese cupletele lui Tüverlin, ca fiind prea de soi, înlocuindu-le cu acelea ale unui libretist de operete cu renume, nişte versuri glumeţe, banale, neruşinate. Ce-i pasă lui Tüverlin de toate astea?

Domnul Pfaundler strigă ceva prin pîlnia acustică, se sui pe scenă, se ciondăni cu regizorul, răcni noi dispoziţii, le dădu numaidecît peste cap, se întoarse iar în sală, la pupitrul său regizoral scăldat în lumină, ocărî cu vocea sa grosolană, piţigăiată, care sună ciudat de schimonosită prin megafon.

Era greu să te apropii de el în timpul repetiţiilor. Avea de furcă omul cu o grămadă de mici necazuri. Pe un pavian pianist, bunăoară, îl apucaseră, chipurile, colicile. Pfaundler bănui că n-ar fi decît un pretext pentru a prezenta maimuţa în altă parte, la preţuri mai mari; dar medicul teatrului, jignit, declară că nu e competent să combată avizul medicului veterinar, adus de către proprietarul pavianului. La fel se întîmplă cu trupa de liliputani. Pe aceasta o angajase în condiţii deosebit de avantajoase. Dar ieşi la iveală că încheiaseră tîrgul atît de ieftin, deoarece Ministerul Muncii din Anglia, socotindu-i drept concurenţi necinstiţi ai liliputanilor englezi, nu le îngăduise intrarea în această ţară. Acum, interdicţia fusese retrasă, iar viclenii de pitici încercau, prin împotrivire pasivă, să obţină cu de-a sila de la Pfaundler fie desfacerea contractului, fie sporuri băneşti. Astea toate însă îl rîcîiau doar la suprafaţă pe domnul Pfaundler: mai adînc şi neîncetat îl rodea amărăciunea că s-a legat la cap cu acest afurisit de Tüverlin. Cum de-a putut, după o experienţă atît de îndelungată, el, un bou bătrîn, să se lase păcălit, cu ochii-nchişi, de-o asemenea potlogărie artistică? Planul de a lansa o revistă de calitate era bun, dar cu sorţi de izbîndă nu-

mai la Berlin ; prin urmare, vinovată de faptul că n-avea să iasă nimic era doar afurisita sa preferinţă pentru München — dar asta nu voia să recunoască. Era într-o dispoziţie înfiorătoare ; nimeni nu putea să-i intre în voie, oricine se putea trezi cu o neaşteptată şi nemeritată bruftuială. Mai cu seamă pe Tüverlin nu-l avea defel la inimă.

Acesta ascultă un pic bodogăneala lui Pfaundler, apoi se duse la cantină. Se aşeză lîngă Bianchini I, artistul. Se împrietenise cu dînsul, pe-ncetul, fără mofturi. Bianchini I era un bărbat tăcut, cu o concepţie sigură despre lume. Lucra laolaltă cu unul foarte tînăr, şi toţi cei de pe scenă ştiau : băiatul primea aplauzele, arta era a celuilalt. Munca lui Bianchini I ceruse ani de exerciţiu şi un talent neobişnuit ; băiatul nu era decît o păpuşă vie, deprinsă ca în cîţiva ani să înveţe meşteşugul lui. Dar Bianchini I nu era supărat din pricina asta. Nu fusese oare aşa întotdeauna ? Nu recolta mai totdeauna succese acela căruia de drept nu i se cuveneau ? Ştia cumva publicul că patru sau cinci salturi de pe pămînt sînt mult mai greu de executat decît cincizeci de sărituri de pe trambulină ? Publicul nu cunoştea nici deosebirea dintre un om de cauciuc, dintre unul care se contorsiona spre spate şi unul care se contorsiona în faţă. Adevărata măiestrie era încîntare numai pentru acela ce o săvîrşea şi pentru cîţiva specialişti. Publicul rămînea rece. Acest lucru, care reieşea cu precizie din munca artistului, îl interesa pe Jacques Tüverlin. Nu se întîmpla oare la fel în cele mai multe domenii, numai că nu putea fi dovedit cu una, cu două ? Privi cu luare-aminte cum Bianchini I, ştiind că publicul habar n-avea de măiestria lui, se străduia totuşi să şi-o desăvîrşească din ce în ce mai mult. Se vedea cît de colo că nu-l pizmuia pe băiatul copleşit de aplauze. Dar în mod ciudat nu vorbea cu dînsul, nici nu împărţea cabina cu el, ci cu Bob Richards, artistul care imita diferite instrumente. Relaţiile dintre Bianchini I şi Bianchini II erau tăcute, greu de pătruns şi aveau, după cum găsea Tüverlin, ceva dureros.

Bob Richards, tovarăşul de cabină al lui Bianchini I, se aşeză lîngă ei. Era, spre deosebire de cei doi Bianchini, un bărbat vorbăreţ, citise cărţi de-ale lui Tüverlin şi cîndva se ciondănise cu el, tăios şi cu respect, în privinţa lor. Menit să fie rabin, buchisise talmudul la Cernăuţi şi într-o şcoală galiţiană. Apoi se lipise de o trupă ambulantă, dobîndise succese la circ, ca pictor la minut. O dată, într-o asemenea împrejurare, îi intrase nişte vopsea în nas şi se alesese cu o infecţie primejdioasă. Operaţia necesară îi schimonosise figura, mai ales nasul, dar îl şi înzestrase cu darul să imite tot soiul de instrumente prin nasul său pocit. Îşi desăvîrşise această îndemînare în asemenea măsură, încît ajunsese să imite paisprezece instrumente, de la saxofon,

trecînd peste toate instrumentele de coarde, pînă la piculină, numai şi numai cu ajutorul nasului său pocit, anormal. Arta sa avea căutare, era plătită gras ; se simţea la adăpost, o ducea bine. În turnee executa mereu acelaşi număr, n-avea nevoie de prea multe repetiţii. Timp liber avea berechet şi îl folosea cu drag pentru studiul unor lucrări cabalistice şi socialiste, ce se învălmăşeau ciudat în capul lui. Se lua prieteneşte la harţă cu Benno Lechner, pentru care, la rugămintea lui Kaspar Pröckl, Tüverlin intervenise să fie angajat la revistă, ca electrician la reflectoare, şi al cărui fel, greoi, cumpănit, de a filozofa, îi era pe plac.

Comicul Balthasar Hierl nu se ducea la cantină, îi ocolea pe ceilalţi, stătea mai degrabă în cabină cu consoarta lui, plin de parapon, mîrîind. Mare neghiobie a făcut că s-a lăsat ademenit să plece de la Minerva, sală unde se simţea ca acasă, şi să intre în istoria asta fără noimă, unde a picat ca musca-n lapte ! Adevărat că, în desfăşurarea repetiţiilor, afla în figura lui Ţăndărică totuşi cîte ceva care îl atrăgea. Tüverlin făcuse din Ţăndărică nu numai pur şi simplu o caricatură veninoasă, ci îl înzestrase cu darul de a iradia simpatie şi de a dobîndi mereu succese. Ţăndărică era uneori lovit, dar mai des lovea el. Îi lovea la mir cu atîta sete pe granguri, pezevenghi, încît îi lăsa laţi. Rămînea, bineînţeles, Ţăndărică, triumfător, dar neliniştit, întrebînd paşnic : „Cum te plăteşte dup-aia, vecine ?“ Uşuraticii, victorioşii piereau ; dar Ţăndărică rămînea în picioare, prostănac, perseverent, culegînd pînă la urmă victoria tocmai prin şiretenia-i de nerod şi prin lipsa lui de vioiciune. Comicul Hierl nu îşi dădea seama de funcţia simbolică a figurii, dar simţea că exprima întocmai ceea ce putea el să înfăţişeze : însuşirile locuitorilor podişului. În adîncul sufletului ştia că rolul i se potriveşte ca o mănuşă. Dar cum scosese tot ce putea scoate din el, i-ar fi fost uşor să-l joace în propriile sale scenete populare : *fără* Tüverlin. Acolo, în sala Minerva, apărea singur, nu avea nevoie să se lase umbrit de cabotinii care jucau în feeriile lui Schichtl, de orătănii de la grădina zoologică, de filfizoni ferchezuiţi şi de paţachine despuiate. Tămbălăul ăsta îi strica tot cheful, îl făcea neîncrezător. Adulmeca, aidoma lui Pfaundler, cu flerul lui, căderea şi prăpădul. Era hotărît să lase baltă rolul.

Adevăratele motive, de bună seamă, nu le mărturisea nici consoartei sale, nici măcar sieşi. Ba, dimpotrivă, bodogănea că berea iarăşi nu-i încălzită aşa cum îi prieşte lui, că direcţia îngăduie ca un artist sută la sută să se ducă pe copcă, fără să se sinchisească de loc de stomacul lui bolnav, aşa că ar fi un prost dacă ar intra şi mai adînc în mocirlă. După ce îşi bea berea, se

foia pe sală, prin culise, arunca din cînd în cînd o vorbă : „Fetico, după aia să te ţii !", ţişi arăta atît de bătător la ochi tristeţea îndărătnică, încît lumea, îngrijorată, îl întreba de ce e supărat.

Tüverlin intră în sala de spectacol ; se repeta tabloul *Adevărul gol-goluţ*. Un tînăr bogat cumpărase în Tibet un idol, un aşa-numit *kvanon* care avea însuşirea ca, de cîte ori cineva spunea o minciună, să se mişte. Cu cît era mai gogonată minciuna, cu atît mai repezită era mişcarea. Tînărul dă o serată la care ia parte o grămadă de lume, se trăncăneşte, precum e obiceiul la asemenea serate. Idolul tresare, se mişcă, din ce în ce mai repede, din ce în ce mai bezmetic, dansează. Acest idol tibetan era întruchipat de către doamna von Radolny. În felul ei calm izbutise să dobîndească rolul. Nu era lipsită de un anume farmec planturos, dar şi grotesc. Pfaundler însă nu era mulţumit, tot căuta nod în papură. Tüverlin observă cu cîtă osteneală îşi păstra Katharina sîngele rece. Ştia de ce Pfaundler îşi îngăduia să se obrăznicească faţă de ea. Deoarece, ciudat de tot, ea singură părea în mod serios lezată din pricina istoriei aceleia cu legea de expropriere. E drept că referendumul nu avusese loc şi că doamna von Radolny păstrase deplina proprietate a conacului Luitpoldsbrunn şi renta : dar în timp ce toţi ceilalţi reuşiseră să înlăture petele cu care adversarii îi împroşcaseră în presă, fără ca acestea să lase urme, Katharina rămăsese pătată. Fără vreun temei vădit. Dar rămăsese pătată. Fosta societate de la curte, cercul ei, oameni cărora le făcuse servicii de tot felul, îi întorceau spatele. Nu mai avea trecere, toţi o simţeau. Şi Pfaundler o simţea. Şi nu se sfia s-o arate. Era potrivită în rolul de idol tibetan. Fără prosteasca pălăvrăgeală din ziare, şi domnul Pfaundler ar fi recunoscut în societate că joacă bine. Katharina ştia asta, şi mai ştia că acum, cînd Pfaundler considera că joacă prost, n-o făcea numai din rea voinţă, ci şi din convingere. Văzuse multe la viaţa ei, cunoştea lumea, nu i se părea ciudat ca acei cărora nu le surîdea norocul să fie cîntăriţi mai sever. Domnul Pfaundler o cicălea. Glasul lui piţigăiat răsuna atît de strident din pîlnia acustică, de parcă ar fi fost al unui prunc uriaş. Calmă, doamna von Radolny repetă de cîteva ori tabloul, pînă ce domnul Pfaundler părăsi pupitrul regizoral, se urcă pe scenă şi cu chipul încruntat, spuse, primejdios de încet, că va trebui să taie tabloul. Tüverlin sări ca ars. Orăcăi cu voce tare din sala întunecoasă că mai curînd ar trebui tăiate altele. Pe scenă, în lumina reflectorului, Pfaundler îşi întoarse faţa buhavă spre întunecimea sălii, gata să ţipe, dar se stăpîni, şi spuse că hotărîrea se va lua mai tîrziu. Artistul Bianchini I care se aşezase lîngă Tüverlin, îi şopti :

— Aveţi dreptate, domnule Tüverlin.

Scriitorul nu mai scoase o vorbă. Nici la tablourile următoare nu avu nimic de spus. Domnul Pfaundler le diluase pe toate. Pe scenă, totul suna lînced, prudent, fără vlagă. Tüverlin îşi dădu seama că munca îi fusese terfelită. Nu-l amărî nereuşita, dar îi păru rău de anul irosit. Se gîndi că s-ar putea ca inginerul Pröckl să fi avut dreptate spunînd că, în aceste vremuri, arta nu are sorţi de izbîndă. Tüverlin nu făcu tărăboi, nu se ciorovăi cu Pfaundler care — ştiind prea bine cît de izbutit fusese textul la origine — se aştepta la fiecare scenă, cu cugetul nu tocmai curat, ca scriitorului să-i sară ţandăra. Dar nu se întîmplă nimic, doar umerii lui Tüverlin se rotunjiră din ce în ce mai mult.

— Sînteţi obosit? întrebă artistul Bianchini I.

— Aveţi ceva de obiectat, domnule Tüverlin? întreba din cînd în cînd, cu prefăcută nepăsare, domnul Pfaundler.

Nu, domnul Tüverlin nu avea nimic de obiectat.

— Continuaţi, spuse el; numai că vocea sa era în ziua aceea mai hîrşîită ca niciodată.

Bob Richards, cel care imita tot soiul de instrumente, povesti o anecdotă despre o revistă care fusese reprezentată de cinci sute de ori. Toţi supravieţuiseră celor cinci sute de reprezentaţii, în afara elefantului care crăpase după cea de-a doua suta reprezentaţie.

Veni scena luptei de tauri, ultima rămăşiţă, în program, din gîndul şi din fiinţa lui Tüverlin. Scriitorul făcuse din taur o făptură hăituită, greoaie, menită pieirii, o creatură puternică, deloc respingătoare, dar lipsită de şiretenia fără de care era greu să trăieşti în acea vreme. Fetele despuiate făceau acum pe toreadoriţele. Purtau lănci, suliţe cu steguleţe, purtau jacheţele scurte, cu găitane, pe sub care ţîşneau aţiţători sînii goi. Matadorul era actriţa Kläre Holz. Versurile pe care le avea de spus erau izbutite, tăioase şi răutăcioase, plăcuseră pînă şi lui Kaspar Pröckl şi lui Benno Lechner, şi Kläre Holz le spunea cu multă vervă. Degeaba însă. Precauţia lui Pfaundler pocise şi această scenă. Din aluziile politice se scursese tot veninul, tăişul fusese tocit, spiritul se spulberase. Nu rămăsese decît zeflemeaua. Nu se putea să nu rîzi, aşa-i; Ţăndărică-Hierl care, pe sub pînză şi mucavale, înfăţişa taurul, era într-adevăr tare caraghios, făcînd tot felul de scălîmbăieli de înaltă măiestrie, tont, înduioşător, şmecher, de o viclenie prostească, grotesc. Şi Pfaundler îşi dăduse osteneală, realizase un tablou viu, în pofida ritmului voit greoi, plin de haz. Dar bătea pasul în loc, era văduvit de un înţeles tainic şi totuşi lămurit. Acum nu mai rămăsese în toată revista nici o urmă din Tüverlin.

Cînd tabloul se apropie de sfîrşit şi Tüverlin dădu să plece, nu supărat, dar frînt de oboseală, deodată se iscă o melodie, o frîntură dintr-un marş insolent, şi Tüverlin rămase pe loc. Melodia, un amestec ciudat de temperament spaniol şi negru, de sălbăticie maură şi de graţie spaniolă, săltăreaţă, redînd farmecul luptelor de tauri, alcătuit din poză elegantă şi din plăcerea de-a omorî, nu mai avea nimic comun cu textul lui Tüverlin şi cu intenţiile lui, dar răzbea prin muzica mediocră, cuminţică, gălăgioasă, de pînă acum. Scena căpătă o altă înfăţişare, de asemenea şi taurul, picioarele şi mîinile mlădioase ale fetelor se înviorară, se mişcară firesc. Muzica, la început sfioasă, se îngroşă, se înteţi. Glasurile fetelor, grosolanele lor glasuri de mahala, se contopiră într-un cîntec de-o sălbatică eleganţă. Dintr-o dată, revista dobîndi iar un rost al ei. Voioşia ţanţoşă a celor două măsuri trîmbiţate puse stăpînire pe urechi, pe sînge, îndreptă spinările încovoiate, schimbă mişcarea picioarelor, zvîcnirea inimilor.

În ultimul rînd al sălii, îmbrăcat ca un muzicant boem, şedea omul care făurise această melodie, acel răzvrătit de odinioară, azi clovn muzical, care proclamase pe vremuri în domeniul muzicii, independenţa artistului faţă de opera interpretată. Auzise melodia în St. Pauli, cartierul portului din Hamburg ; o fată de marinar, născută dintr-o mamă originară din sud, îngînase lîngă el cele cîteva măsuri. Printr-o elegantă schimbare a ritmului, făurise din acele cîteva măsuri melodia de azi. Ceilalţi doi compozitori ai revistei, cei oficiali, al căror nume urma să figureze pe program, se uitau chiorîş. Răzvrătitul de pe vremuri, dispreţuitor, fericit, şedea în întuneric. Ştia că această melodie va străbate un an de zile globul în lung şi-n lat, răspîndită de cinci mii de orchestre de jaz, de trei sute de mii de discuri, de către radiodifuziune, că milioane de oameni vor lucra în ritmul ei. Îmbătrînise înainte de vreme şi decăzuse. Participarea lui la ilustrarea muzicală a revistei o vînduse pentru un fleac de onorar, o dată pentru totdeauna, starea sa materială n-avea să se îmbunătăţească de pe urma succesului hărăzit melodiei. Nu era trist din pricina asta. Zîmbea. Muzica lui pusese stăpînire pe toţi oamenii din sala uriaşă ; pe el însă nu mai punea stăpînire, şi acesta îi era triumful.

Tabloul se isprăvi cu multă voie bună, dîndu-le tuturor încredere. Cînd li se spuse că trebuie să-l repete de îndată, toţi primiră bucuroşi. Dar în clipa aceea, tăcut şi trist, comicul Balthasar Hierl se apropie de rampă şi anunţă că el pleacă acasă. Şi că nu va veni nici mîine, nici poimîine, nici la premieră. Arătă că e bolnav şi că ceruse mereu să i se încălzească neapărat berea

cum îi prieşte lui. Acum s-a îmbolnăvit şi, simte lămurit, că pentru vreme îndelungată. De aceea pleacă acasă. Uluiţi, cei de pe scenă, se înghesuiseră, să vină cît mai în faţă ; omul care ţinea pregătită partea de dinapoi a taurului, din mucava, rămăsese cu gura căscată. Toţi se uitară cu încordare la Pfaundler. Acesta urcă agale, chibzuind, treptele spre scenă, îi vorbi îndelung, în şoaptă, lui Balthasar Hierl. Se vedea cît de colo că Hierl abia răspunde. Asculta poliloghia dibace a lui Pfaundler cu o faţă ferecată, tristă, apoi ridică din umeri. Repeta într-una aceeaşi frază :

— Păi, să vedeţi, alta-i concepţia mea despre lume. În cele din urmă spuse : Ei bine, acum am plecat.

Şi se îndepărtă.

Tüverlin nu se amestecase deloc. Îl dibuise de mult pe comicul Hierl, nu era o surpriză. Era mai curînd bucuros că pentru el, în sfîrşit, se isprăvise povestea asta o dată pentru totdeauna. Domnul Pfaundler, pe de altă parte, deşi pierdea în comicul Hierl capul de afiş al revistei, socoti această încheiere aproape binevenită. Era lucru hotărît acum că acel titlu stupid *Ţăndărică-n lupta de clasă* va trebui tăiat ; şi rămînea, prin voia destinului, titlul : *Mai sus nu se poate.* Încă în timp ce-i mai vorbea comicului Hierl, întocmise în mintea lui o notă în acest sens pentru ziare. Energic, întreprinzător, i se adresă regizorului de culise, care mai zăbovea nedumerit, întrebîndu-l de ce nu-şi vede de treburi. Fireşte, aveau să repete tabloul următor. Ocărî, îndemnă pe toată lumea să se zorească. Se demontară decorurile, se iscă o forfotă nebună de lucrători, culise, actori, elemente de decor, muzicanţi, tot felul de oameni în halate albe. În cinci minute fură înjghebate decorurile pentru scena următoare, tabloul *Natură moartă,* în care fetele despuiate întruchipau tot felul de mîncăruri. Aşteptau să intre în scenă, cu pas afectat, în sunetele unei muzici neroade. Una avea în locul braţelor foarfece de homari, alta flutura deasupra dosului nişte pene de fazan uriaşe, iar alta deschidea şi închidea scoici de stridii ; încolo erau goale. Se urmărea ca, la sfîrşitul tabloului, scena să înfăţişeze o masă întinsă, îmbietoare, uriaşă, alcătuită din femei despuiate şi din bucate gustoase, mărite la dimensiuni uriaşe. Era un tablou, curat în stilul lui *Mai sus nu se poate* şi întocmai după pofta inimii domnului Pfaundler. Pe scenă totul era pregătit.

— Daţi-i drumul, strigă domnul Pfaundler şi clopoţelul regizorului de culise ţîrîi.

Între timp, Tüverlin îşi luase tălpăşiţa. Căscînd alene, cu pălăria în mînă, cutreiera, fără nici un ţel, străzile înfierbîntate, şi vîntul vărătic îi răcorea faţa spînă. Era mulţumit că se în-

tîmplase aşa, şi gata să vadă iar lumea în culori trandafirii. Se gîndea intens la Johanna. Nu pentru că ţinea morţiş să se culce cu ea, adică, ţinea de fapt şi la asta ; dar, înainte de toate, voia s-o ştie în preajma sa. Să se ocărască pe ei şi pe ceilalţi. Să-i afle părerile, sfatul. „Vechiul, neghiobul cuvînt «sinceritate» şi «încredere», despre asta-i vorba", gîndi el. „Ce bine ar fi, mai gîndi Tüverlin, dacă acum Johanna ar păşi alături de el."

Johanna sosise de o zi la München, şi se afla în taxiul II A 8763 care tocmai trecu pe lîngă el. Dar Jacques Tüverlin nu avea de unde să ştie.

17

Consultaţie în prezenţa unui nevăzut

O dată ajunsă la München, Johanna umbla de colo pînă colo prin camera ei mare, între pereţii îmbietori, luminoşi, înconjurată de mobilele impunătoare, de rafturile de cărţi cu grijă rînduite, de ustensilele necesare îndeletnicirii ei de grafoloagă, de biroul încăpător şi de maşina de scris. Pe sub ferestre, dincolo de chei, curgea zglobiu, de un verde-luminos, Isarul.

Se ferea de cunoştinţele ei din München, lucra. Doctorul Geyer plecase pentru cîteva zile în Germania de Nord, la Berlin, la Leipzig ; urma să se întoarcă de-abia la începutul săptămînii viitoare. Se simţea nespus de fericită că e singură. Încerca într-un mod cu totul deosebit sentimentul întoarcerii acasă. Socoteala cu relaţiile de societate fusese fără rost şi n-ar fi trebuit să se vîre într-o treabă ca asta. Începuse cu Hessreiter, ca pînă la urmă să ajungă la vînturaticul de Erich Bornhaak. Nu, această vînzoleală lîncedă, sălcie, nu-i pria, nu era atmosfera în care să poată respira. Nu trăise oare, în timpul cît fusese cu Hessreiter, într-un fel de amorţire, într-o ciudată toropeală ? Acum simţea din nou în jurul ei aerul curat şi luminos. Îşi pocnea degetele, voioasă, zîmbea, avea o poftă nebună să se apuce de treabă. Comenzi avea berechet, pe trei luni. Numai să vrea să lucreze.

Unghiile ei încă mai aveau formă de semilună ; dar munca nu-i dădea răgazul să şi le îngrijească, aşa cum făcuse în Franţa. Maşina de scris ataca unghiile şi pielea ; luciul lăptos, pal, pe care îl dobîndise cu atîta trudă, pierise, pieliţa gingaşă de la rădăcina unghiilor se înăsprise. Cît se învîrtise în societatea aleasă, se deprinsese cu conversaţia, învăţase să răspundă repede, chiar

dacă nu cu profunzime. Acum, după vechiul ei obicei, răspundea adesea abia după un lung răstimp, relua pe neașteptate un fir mai vechi al discuției, revenea asupra unui lucru, despre care nu se mai vorbea de-o jumătate de ceas, de parcă n-ar fi auzit nimic din tot ce s-a spus în această vreme. Și în privința îmbrăcămintei deveni iar Johanna cea de odinioară; căci veșmintele la modă pe care le adusese din Franța băteau la ochi, în chip neplăcut, într-un oraș căruia largi pături îi imprimau o înfățișare rurală.

Lucra. Înainte vreme așteptase harul intuiției. Primejdioasa, dulcea și dureroasa clipă a cunoașterii fulgerătoare fusese răsplata și culmea trudei sale. Acum, ceea ce făcea era mai anevoios, mai puțin sclipitor, dar mai cinstit. Găsea că i se lărgise perspectiva asupra omului.

Șase zile a trăit ea astfel la München, muncind, aproape fără să iasă din casă, mulțumită. Dormea bine. În noaptea a șaptea își dădu seama că un asemenea trai nu înseamnă decît un ocol fără nădejde, fuga dinaintea unui chip, și o cuprinse teama de soarta ei.

Ca o rată plătită unui creditor nevăzut, telefonă din nou la biroul avocatului. I se răspunse că se întorsese tocmai atunci. Cu neobișnuit zel, aproape bucuros, doctorul Geyer acceptă o întrevedere chiar pentru ora următoare.

Avocatul își reluase pe de-a-ntregul ocupațiile. Pleda într-o sumedenie de procese, procese tari, cîștiga bani grei, în valută forte, străină. Deși fusese din totdeauna un truditor neobosit, acum funcționarii din biroul său clătinau din cap, văzînd avalanșa de procese ce se rostogolea asupra lui. Menajera Agnes se mînia într-o îndîrjire neputincioasă. Femeia știa precis momentul cînd a început această muncă înfrigurată. Asta s-a întîmplat cînd a pășit pragul casei acel tînăr, puricele, lipitoarea, care l-a stors de parale. Atîta vreme cît fusese vorba doar de persoana sa, doctorul nu se sinchisise de fel de bani. Acum aduna grămadă, strîngea, umbla pe la bănci. Trăia, cu toate acestea, cît se poate de modest. O ținea din scurt pe Agnes, îi cerea socoteală de banii pe care îi cheltuia pentru masa lui, pentru rufe. Cu fața gălbejită, cu privirea rătăcită, menajera se învîrtea de colo-colo, neîngrijită. Îl anunță pe doctorul Geyer că pleacă din serviciu. Geyer nu răspunse nimic.

Băiatul nu mai călcase pe acolo. Avocatul îi pierduse urma. Se lupta cu ispita de a încredința cercetările unui birou de detectivi, dar se lăsase păgubaș. Manuscrisele *Istoria nedreptății* și

Drept, politică, istorie zăceau, unul lîngă celălalt, rînduite, stivuite, şnuruite. Le acoperea praful. Geyer aştepta. Pleda în procese, procese importante. Numărul tot mai mare al banilor aflaţi în circulaţie, turbata trecere de la valoarea de azi la devalorizarea de-a doua zi făceau să răsară ca ciuperca după ploaie o specula deşănţată, iscau pe toate tărîmurile dreptului de proprietate zăpăceală şi tulburare, astfel că şi un avocat încercat abia pridideа cu treaba. În răstimp de cîteva săptămîni, doctorul Geyer se îmbogăţise. Dacă băiatul va veni la el pentru a doua oară, nu va mai trebui să se calicească. Îi zbîrnîise pe la ureche o istorie cu otrăvirea unor cîini, în care era amestecat acel von Dellmaier. Inima i se strîngea, i se dilata. Poate acum are să vină băiatul, să-i ceară ajutor, în felul său nepăsător, obraznic, sfruntat, atît de drag lui Geyer. Avocatul aştepta. Dar pe băiat parcă îl înghiţise pămîntul, părea că-şi luase lumea în cap. Poate, ba sigur, deoarece era şi el amestecat în pocinogul cu otrăvirea cîinilor. Această istorie era învăluită într-o jalnică lumină crepusculară. Nu putea afla nimic precis. Se părea că autorităţile stau în cumpănă dacă e cazul să muşamalizeze sau să facă tevatură. Politica îşi vîrîse coada. Şi de cînd cîrmuia acest Klenk, tot ce ţinea de politică ajunsese de nepătruns.

Doctorul Geyer nu se îngrijea defel, fuma mult, mînca pe apucate, dormea pe sponci. De cînd cu atentatul, îşi lăsase o barbă stufoasă, roşcovană ; nu mai clipea atît de des din ochi şi nici nu mai şchiopăta aproape deloc. Aşteptînd cu înfrigurare, urmărea tot ceea ce întreprindea Klenk. La început, ce-i drept, economia Bavariei se însănătoşise şi în micul land domnea ordinea, relaţiile cu Reichul erau mai rezonabile, fuseseră împiedicate măgăriile neaoşilor, li se puseseră stavilă manifestaţiilor sfidătoare. Dar acestea nu puteau dăinui, odată şi odată aveau să sfîrşească rău. O lume în care să domnească dictatura, samavolnicia, o lume fără dreptate era de neînchipuit, cu neputinţă.

Încordarea lui crescu şi mai tare cînd boala îl doborîse pe Klenk. Întîi, pentru trei zile, patru, apoi vreme atît de îndelungată, încît puterea lui prinsese a se clătina de-a binelea. Avocatul se strîngea ghem, se chircea, pentru a zvîcni în sus, aşteptînd. Cu ajutorul unor sofisticării stabilea legături între cîrmuirea lui Klenk, otrăvirea cîinilor şi băiatul său. Evoluţia lui Klenk era în legătură cu Erich. Tot ce se întîmpla în jur îl privea pe Erich.

În starea aceasta de aşteptare se trezi cu telefonul Johannei. Din totdeauna bavareza aceasta i-o amintise pe Ellis Bornhaak ; acum, dintr-o dată, glasul ei dezghioacă trecutul. Lîncezeala sa era vinovată că nu ajunsese la nici un rezultat cu Erich. Îndră-

gise manuscrisul lui teoretic şi devenise nepăsător faţă de multe cazuri de nedreptate concretă. Bunăoară, faţă de cazul Krüger. Superstiţii despre vină şi pedeapsă îi înceţoşau sufletul. Şi asta din pricină că nu făcuse îndeajuns pentru a urni din loc cauza acestui om Krüger, de aceea, pe bună dreptate, fusese pedepsit cu băiatul.

Chemarea Johannei i se păru un semn. O pofti să vină acasă, nu la birou, Johanna îl găsi aplecat peste gazete, dosare, cu o farfurie golită pe jumătate alături, în odaia lui neprimitoare. Pe scaunul unde şezuse cîndva băiatul se afla acum femeia. Avocatul o cercetă, văzu că dîrzenia îi era mai puţin dîrză, siguranţa mai puţin sigură. Nici el nu arăta acelaşi sînge rece ca de obicei. O rugă să-i îngăduie să fumeze ; se simţeau stînjeniţi unul faţă de celălalt.

Johanna se uită în ochii lui tăioşi, albaştri ; gîndurile îi alunecau mereu către un altul. Fu nevoită să-şi dea multă osteneală ca să se gîndească la treaba ce o adusese aici. Încercase, îi spuse avocatului, să acţioneze prin acele relaţii de societate înspre care o îndreptase el. Vorbise cu cine vrei şi cine nu vrei. Da, întări ea îngîndurată, nu fără amărăciune, Dumnezeu ştie, cu cine vrei şi cine nu vrei, şi îşi aminti de Tüverlin, de Pfisterer, de Heinrodt, ministrul de justiţie al Reichului, de doamna von Radolny, de principele moştenitor Maximilian, de consilierul intim Bichler, de istoricul de artă Leclerc, de Hessreiter, de Erich Bornhaak. Îşi încleştă buza de sus, amuţi, se pierdu îngîndurată. Privirea avocatului se desprinse de pe faţa ei şi căută în jos. Zări picioarele Johannei, picioare vînjoase, în ciorapi de culoare deschisă, vîrîte în pantofi trainici, de calitate bună, nu atît de eleganţi şi de graţioşi ca aceia ai tînărului comerciant Erich Bornhaak.

— Din păcate n-a folosit la nimic, spuse el după un răstimp.

— Nu, n-a folosit la nimic, răspunse Johanna.

— Vă plac animalele ? întrebă avocatul mai tîrziu, pe neaşteptate. Mie mi-e silă de cîini şi de pisici, adăugă el. Nu pricep cum te poţi înconjura cu asemenea făpturi. Tocmai acum a stîrnit vîlvă o afacere de mari proporţii, continuă Geyer, fără s-o privească, o poveste cu nişte cîini otrăviţi.

Johanna se uită la gura lui care, tivită de barba roşcovană, se deschidea şi închidea, ca de la sine, de parcă n-ar fi aparţinut bărbatului ce vorbea.

— Joacă un rol în afacerea asta şi anumite motive politice, spuse avocatul Geyer.

Răsuflînd greu, înghiţind noduri, Johanna întrebă :

— Asasinarea deputatului G. ?

Alb ca varul, avocatul îşi repezi capul spre ea :

— Cum de v-a trecut prin minte aşa ceva ?

Speriată, după ce tăcu o vreme, Johanna zise, dusă pe gînduri :

— Numai şi numai pentru că citisem în unul şi acelaşi ziar despre otrăvirea cîinilor şi despre cazul deputatului G.

— Aşa ? întrebă avocatul. Unde spuneţi că aţi citit-o ?

— Nu-mi amintesc cu precizie, răspunse Johanna. Cred că la Paris.

— Da, zise avocatul. Doar şi dumneata ai fost la Paris.

În sfîrşit, ajunse şi la cazul Krüger. Îi explică neînduplecat Johannei — poate spre propria lui liniştire — ce piedici uriaşe stau în calea repunerii pe rol a procesului. Depoziţia în scris, cu putere de jurămînt, pe care o storsese după multe osteneli de la văduva Ratzenberger, nu însemna mare lucru. Atunci cînd fusese vorba să aştearnă totul pe hîrtie, femeia, temătoare, încîlcise în asemenea hal primele ei declaraţii făcute prin viu grai, adăugîndu-le atîtea clauze, încît mărturisirea şoferului mort ar fi putut fi tălmăcită drept vedenii ale unei femei care-şi pierduse minţile. Îi mai arătase cîndva Johannei cît de puţini sorţi de izbîndă are în general o cerere de revizuire a procesului. Cît de puţin binevoitoare e legiuirea, cît de îngreuiat este fiecare pas în ceea ce priveşte formalităţile, cît de îngreuiată este producerea temeiurilor legale, cît de potrivnice sînt tribunalele. O sfătui să se informeze de toate acestea din lucrarea colegului său Alsberg *Eroarea judiciară şi procedura de revizuire*, o carte clasică, dar care, din păcate, nu a înrîurit legislaţia. La aceasta, mai spuse avocatul, se adaugă faptul că în cazul cînd, prin repunerea pe rol a procesului, Krüger ar fi achitat, el ar putea cere guvernului despăgubiri pentru scoaterea lui ilegală din slujba ce-o avea la stat. Socoteşte oare Johanna că are sorţi de izbîndă lupta pentru reabilitarea lui Krüger pe care trebuie s-o ducă împotriva acestui blestemat stat bavarez, care o lasă pe văduva primului său ministru, răpus mişeleşte, să umble pe la tribunale pentru a obţine o amărîtă de pensie, în timp ce ucigaşul se lăfăie ca director al unei societăţi subvenţionate de stat ?

Ţinînd în mînă cartea groasă a avocatului Alsberg, pe care i-o dăduse doctorul Geyer, Johanna îşi încreţi fruntea. După un timp îl întrebă pe avocat dacă mutarea preşedintelui de tribunal Hartl nu avea nici o înrîurire. Dacă nu o înşală memoria, adăugă ea, doctorul Geyer i-a explicat cîndva că, potrivit unei prevederi ciudat de încîlcite a Codului penal, acelaşi tribunal care a rostit sentinţa trebuie să hotărască şi asupra procedurii de revizuire. Acum că Hartl a plecat...

— Credeţi cumva, îi tăie vorba avocatul, cu pătimaşă ironie, că succesorul domnului doctor Hartl îi va pune în spinare puternicului său predecesor o sentinţă greşită ?

Amuţi, mîinile cu pielea străvezie îi tremurară, părea că suferă mult din pricina căldurii. Cu toate astea reluă firul vorbei, şi Johanna văzu că-i venea greu să spună ceea ce avea de spus. Totuşi, aşa cum îi scrisese, tocmai acest mîrşav transfer al lui Hartl le deschide un drum nou. Se gîndea că poate, dacă i s-ar da să înţeleagă lui Hartl că va fi retrasă cererea de revizuire, asemenea măguleli ar avea efect. Doar el are acum în mînă graţierile. Dacă am renunţa la reluarea procesului, la reabilitare, am recunoaşte oarecum sentinţa lui ca preşedinte de tribunal, şi atunci poate că ar sprijini cererea de graţiere. Tîrgul e josnic ; dar, dacă Johanna doreşte în mod serios, el va sonda la Hartl cum stau lucrurile.

Johanna îşi dădu seama că avocatul îşi smulsese cu de-a sila propunerea, că suferea din pricina asta. Chibzui. Ei bine, ce-şi dorea ea într-adevăr ? Mai întîi avusese de gînd să lupte. Probabil că aşa cum avocatul urmărise să vadă nedreptatea zăcînd învinsă la pămînt, tot aşa şi ea ţinuse ca Martin să răsară strălucitor din mîzgă şi murdărie. Dar acum dorea ea oare, pur şi simplu, ca Martin să scape cît mai curînd cu putinţă ? Se străduia să işte din amintire chipul său, umbletul său, mîinile sale. Dar amintirea era îndărătnică, Martin cel de odinioară şi cu cel în haine de deţinut se învălmăşeau. Într-adevăr, nu-l văzuse de atîta vreme, că nu-şi mai putea închipui faţa sa. Se uită nedumerită în pămînt. Îşi privi mîinile. Se ruşină deodată de faptul că la Paris şi le îngrijise atît de stăruitor.

— Aţi ştiut doar foarte bine că am fost şi la Paris, zise ea pe neaşteptate, burzuluindu-se, fără să-şi dea seama.

Avocatul o privi uimit. Johanna roşi.

— Vă rog să mă iertaţi, spuse ea. Cît priveşte graţierea sau reabilitarea, nu trebuie să stau mult pe gînduri. Dinspre partea mea, nici vorbă că nu vreau ca Martin să mai zacă încă doi ani printre cei şase pomi.

Printre cei şase pomi, zise ea, şi avocatul, deşi nu văzuse niciodată cei şase pomi de la Odelsberg, înţelese limpede ce voia să spună.

— Aş vrea din toată inima ca Martin să fie liber cît mai curînd cu putinţă, spuse ea răspicat şi cu hotărîre. Răsucindu-şi capul, îşi îndreptă spre el privirea ochilor ei mari, cenuşii.

Avocatul clipea des, părea cam tulburat.

— Bine, spuse, atunci am să stau de vorbă cu directorul de minister Hartl.

— Vă mulţumesc, zise Johanna. Am înţeles întocmai la ce v-aţi referit, şi îi dădu mîna.

Mai zăboviră un timp, înainte de a-şi lua rămas bun, fără să-şi vorbească, ţesînd şi unul şi celălalt aceleaşi gînduri.

— Aţi petrecut bine la Paris? întrebă într-un tîrziu, şovăitor, avocatul.

— Nu prea, răspunse Johanna.

Apoi luă tomul juridic şi plecă. De la fereastră, avocatul o însoţi prevăzător cu privirea, ca nu cumva, întorcînd capul, Johanna să-l zărească. Dar precauţia lui era de prisos, căci aceasta nu se uită înapoi.

Două zile mai tîrziu, avocatul trecu pe Ludwigstrasse, însoţit de un client, un financiar ceh care profita de inflaţie pentru a pune mîna în Germania pe nişte case şi terenuri cumpărate chilipir. Deodată le ieşi înainte o maşină, în care se afla un bărbat tînăr, elegant, vînturatic; acesta îi salută nepăsător, familiar, zîmbind cu buzele lui neobişnuit de roşii. Avocatul se întrerupse în mijlocul unei fraze, înghiţi noduri, îşi miji tare ochii, se întoarse, uitîndu-se după maşină.

— Ce vi s-a-ntîmplat? întrebă nedumerit cehul.

Se aflau în toiul unei discuţii despre probleme juridice încîlcite, erau în joc mari sume de bani. Dar avocatul nu mai era bun de nimic. Cu pete stacojii pe obraji, îl rugă pe străinul supărat, uimit, să amîne discuţia pentru a doua zi.

18

Orice cap îşi are sticleţii lui

Kaspar Pröckl şedea la masa lui pătrată pe care se afla o maşină de scris, mică, defectă, şi lucra la un articol *Despre funcţia artei în statul marxist*. Treaba mergea cam anevoie. Nu numai că la maşină literele E şi X nu erau bune, ci şi funcţia artei nu era lămurită defel în acest domeniu. Oricît de temeinice i se păreau lui Kaspar Pröckl părerile sale în privinţa asta, se poticnea totuşi mereu, la formularea lor, de noi şi noi contradicţii lăuntrice. Ştia limpede ce anume voia să însemne această funcţie a artei sau, mai bine zis, o *vedea* limpede. Căci tot ce gîndea i se închega în imagini şi cînd scotea acele imagini din creierul lui, transpunîndu-le în balade, bunăoară, atunci se potriveau. Dacă însă întruchipa ceea ce gîndea în cuvinte seci, în proză, atunci se încîlceau şi nu se mai potriveau. Acest articol despre funcţia artei, în orice caz, nu-i izbutea.

Nimic nu-i izbutea. Îşi aduse aminte de cea din urmă întrevedere cu văduva Ratzenberger. Se despărţise mînios de omul Krüger, şi tocmai de aceea se simţea îndemnat să facă demersuri pentru eliberarea lui. Îşi dăduse multă osteneală; fără să se sinchisească de neplăcerile la care se putea aştepta din partea mîrlanului de Ludwig Ratzenberger, se dusese de cîteva ori la văduva şoferului sperjur împreună cu tovarăşii Sölchmaier şi Lechner. Fuseseră întrevederi neplăcute. Kathi, fata cretină, se holbase la ei, speriată şi răutăcioasă, pitită într-un ungher, iar femeia înşirase mereu aceleaşi inepţii. Pröckl se zbîrlise şi începuse să ţipe, dar asta o făcuse şi mai îndărătnică pe văduvă. Declaraţia, pe care, în cele din urmă, izbutiseră să i-o smulgă femeii, nu prea era, după cum socotea doctorul Geyer, cine ştie ce scofală. Ori de cîte ori încerca să întreprindă ceva pentru Martin Krüger, nu reuşea să facă nimic. Cu automobilul lui de tip popular nu reuşise nimic. Cu Moscova de asemenea. Pe ce punea mîna ieşea prost. De cînd dăduse cu piciorul slujbei de la Reindl, toate îi merseseră anapoda.

Se ridică de la masă, se trînti pe divan. Atelierul era încins ca-n toiul verii. Curgeau sudorile pe el; cotrobăi în bucătărie, îşi prepară o limonadă şi o dădu pe gît. Apoi se întinse iar pe divan, cu braţele încrucişate pe după capul uscăţiv, acoperit de pete roşii, săltîndu-şi într-una omuşorul, încleştîndu-şi buzele subţiri, lunguieţe, mijindu-şi ochii, înfundaţi în orbite. Şi atunci cînd se odihnea, era plin de ghimpi, mînios.

Articolul scris pe vremuri în legătură cu deficienţele în fabricarea automobilelor germane fusese mult prea blînd. Acum — din păcate tîrziu — îi treceau prin minte o seamă de fraze de toată frumuseţea, mult mai savuroase, referitoare la tema aceasta. Oricum, îşi expusese în mod răspicat părerea într-o revistă berlineză, citită. Arătase cu argumente puternice în ce hal făcuse războiul să regreseze industria de automobile germană. Şi asta din pricina constructorilor. Cei care nu-şi puseseră lacăt la gură şi nu-şi cedaseră cuminţi propriile idei şefilor, care făcuseră gît, cerînd sporuri de salariu, îşi pierduseră imunitatea de oameni de neînlocuit şi fuseseră trimişi pe front. Întorşi din război, găsiseră în posturile bune lăfăindu-se oameni nepricepuţi. Intraseră, în cazul cel mai fericit, ca maiştri mecanici. Pretutindeni te loveai de spiritul de castă, de severele distanţe sociale între inginerul şef şi maestrul mecanic, între acesta şi muncitori. Primul loc era ocupat de un tip pur decorativ, care culegea gloria şi trăgea spuza pe turta sa: inginerul mecanic. Acesta şedea la volan la concursurile automobilistice, acesta se făIea în societate. Industriei germane de automobile excelent organizate, nu-i lipsea decît sîmburele: constructorul. Se făceau peste tot modernizări, nu însă la pîrghia de comandă a ansamblului. În locul

cîtorva tehnicieni cu spirit creator roboteau nenumărate talente mărunţele, se făureau, în locul cîtorva tipuri care să uimească lumea, o grămadă de tipuri mediocre. America fabrica, folosind 117 modele, 2 026 000 de automobile. Germania întrebuinţa pentru 27 000 de automobile 152 de modele.

Hotărît să nu lase să i se spulbere amărăciunea din inimă, Kaspar Pröckl scoase la iveală telegrama primită de la Reindl după ce publicase acest articol : „Bravo. Ai nimerit în plin. Văd cu bucurie că vrei să te întorci la mine. Vino înapoi, totu-i iertat. Salutări, Reindl." Citi din nou telegrama pe care o ştia pe dinafară, fîşia de hîrtie lipită, cu literele bătute la maşină, o citi cu luare-aminte, încordat, de parcă o parcurgea pentru întîia oară. Bine-înţeles că nu răspunsese, nu suflase nimănui un cuvînt despre ea. Anni, bunăoară, l-ar fi sfătuit, fără doar şi poate, să primească. I-ar fi dat ghes cu judecata ei sănătoasă. Judecata sănătoasă nu-i lucru de lepădat : dar acest Reindl e o pramatie nerușinată. „*Horror sanguinis.*" În concepţia despre lume a lui Kaspar Pröckl judecata sănătoasă îşi avea neapărat locul, ca gălbenuşul în ou ; dar cînd îşi aminti de faţa fălcoasă, palidă, a celui de-al Cincilea evanghelist, îl copleşiră mînia şi un acces de demnitate, şi se duse dracului judecata sănătoasă. Zvîrli telegrama îndărăt în sertar, încuindu-l cu grijă.

N-avea chef să lucreze şi nici nu-i ardea s-o vadă pe Anni care putea să pice din clipă-n clipă. Singurul lucru care-l atrăgea era o discuţie monosilabică, morocănoasă. Porni înspre „Bila năzdrăvană", pentru a se întîlni acolo cu Benno Lechner.

Benno Lechner însă nu venise în seara aceea la „Bila năzdrăvană". Deoarece repetiţiile la revistă se terminaseră nesperat de devreme, aştepta în faţa biroului unde lucra Anni, ca să facă o plimbare de seară cu soră-sa, sau poate să ia masa cu ea undeva într-o grădină. Voia să stea o dată de vorbă cu ea singură, fără tovarăşul Pröckl. Beni nu i-o lua în nume de rău lui Pröckl că în ultimul timp se dovedise şi mai puţin descurcăreţ ca de obicei : dar fetei, care mai toată ziua era cu el, îi venea uneori să-şi ia lumea în cap. Burgheză pînă în măduva oaselor, îi era cu neputinţă să înţeleagă pe deplin ce însemna cu adevărat Pröckl, ce om şi ce tovarăş era. Faptul că totuşi îl iubea şi că erau de-atîta vreme împreună îi făcea cinste. Era aşadar vrednică de-o strîngere de mînă, de-o vorbă care s-o îmbărbăteze.

Fata era funcţionară la o fabrică, departe, în partea de nord a oraşului. Beni stătea sub soarele amurgului, aşteptînd. Peste cinci minute trebuia să apară Anni. Din cărţi marxiste, din discuţii cu tovarăşul Pröckl, Benno Lechner învăţase că treburile sexuale sînt secundare, că nu ating miezul omului. Toate farafastîcurile în jurul

dragostei nu sînt decît o născocire a burgheziei, pentru a-i distrage pe exploatați de la problemele esențiale, de la problemele economice. În teorie, nu-i vorbă, așa era ; totuși dovedea înțelegere și pentru o altfel de concepție. Pe el, de pildă, l-ar durea mult dispariția chelneriței Zenzi din viața sa. Nu era ea, Zenzi, din cale-afară de deșteaptă și nici nu puteai nădăjdui s-o faci să priceapă adevărata concepție despre lume ; dar te puteai bizui pe ea și avea simț practic. Dacă ar fi ca el, Beni, să tragă mîța de coadă, fără-ndoială că i-ar sări în ajutor.

În sfîrșit, orele de birou se terminară. Anni primi numaidecît cînd o pofti să meargă împreună în Grădina engleză și să cineze undeva, pe-acolo. Nostimă, în rochia subțire, de culoare deschisă, păși agale în mulcoma seară de vară, alături de fratele ei, un băiat voinic și blond.

Beni povestea. Se simțea bine ca electrician la teatrul de revistă. Trebuia, ce-i drept, să muncești pe brînci, alandala, cînd te culcai pe-o ureche ziua toată, cînd te speteai o noapte întreagă și asta nu prea era pe gustul lui. Dar, pe de altă parte, putea să mestereasică și să dreagă după pofta inimii, căci tehnica iluminației cu reflectoarele rămăsese mult în urmă și se iveau probleme cu duiumul. Găsise și un clenci cu desăvîrșire nou ; poate că, în curînd, va pune mîna pe un brevet. Munca lui îl satisfăcea, nimic de spus. Frumos din partea tovarășului Pröckl, adăugă el, că i-a făcut rost de slujbă.

Da, încuviință Anni cu nepăsare, asta-i adevărat. În adîncul sufletului era mîndră de Kaspar. Numai că în vremea din urmă, continuă ea, era cam arțăgos. Avea atîtea necazuri ! Acum, că lucrurile au intrat în făgașul obișnuit, poate să vorbească în tihnă de toate astea, și îi povesti fratelui ei, vorbăreață și voioasă, despre o grămadă de certuri cu gazdele și, mai cu seamă, cu o oarecare Babette Fink care avea, chipurile, un copil de la Kaspar și îl încolțea cu pretenții neobrăzate. Nu putuse să-i vină de hac gîștei aceleia și trîntise doar o ballaldă grozavă la adresa ei. În cele din urmă, tot ea, Anni, a trebuit să limpezească lucrurile. Drept încheiere, avusese loc o ceartă strașnică între Kaspar și ea. Cu toată prețuirea ce i-o purta, nu fusese în stare să-și înăbușe oarecare uimire batjocoritoare, că unul care nu putea să-și rezolve propriile angarale se încumetă să hotărască, atît de sigur, ceea ce ar fi practic pentru toți oamenii. Kaspar se supărase foc, se iscase o aprigă discuție cu privire la concepția ei despre lume. Nu se dăduse bătută. Fiindcă, ce să-i faci, după părerea ei, să susții că există comunism științific e o bazaconie, înseamnă să ai sticleți în cap, e ca și cum ai susține că dogma despre imaculata concepțiune sau despre infailibilitatea

papei ar fi știință. În chestiuni dintr-astea ori crezi, ori nu crezi. Ea, ce mai calea-valea, nu crede.

Cu binișorul, cumpănit, Beni căută să-i explice că Pröckl nu e comunist din umanitarism, ci din considerente concrete, că această orînduire ar fi pentru întreaga omenire, prin urmare și pentru el, practică, de dorit, folositoare. Anni răspunse că neîndoios Kaspar Pröckl e deștept, cel mai deștept om pe care îl cunoaște, și atunci cînd îi cîntă baladele sale, ea se pierde cu totul. Dar convingerile lui, ei bine, în privința asta nu poate fi îndoplecată, nu se lipesc de ea. Mai tîrziu, dusă pe gînduri, spuse că ea, ca și fratele ei, ca și toți aceia care aveau de-a face cu Kaspar, îl privește drept un geniu. Ceea ce este însă genial la el nimeni nu știe exact. Nu știa nici Beni.

Lucrul cel mai important, încheie Anni cu hotărîre, iarăși în toane bune, este faptul că lui Beni îi place slujba la teatru. Așadar, vrea să capete un brevet. Minunat ! Odată și odată tot o să se chivernisească. Amîndoi zîmbiră, cînd Anni rosti această frază preferată a tatălui lor, frază adînc săpată în conștiința întregii familii.

Fratele și sora ședeau acum pașnic într-o grădină de vară, la umbra castanilor, priveau înaintea lor, contemplativ, se gîndeau la bătrîn. Mîncarea era pe sponci și scumpă foc. Asta din pricină că dolarul iarăși se cățărase pînă-n cer. Cuvîntul valută, cu un an în urmă cu desăvîrșire necunoscut, era azi, în dreapta și în stînga Isarului, pe întreg podișul, în gura tuturor. Țăranii nu mai vindeau decît pe valută străină. Lăsau orașul să flămînzească. Speculanții de alimente călcau țanțoș, în costume strașnice, care parcă pocneau pe trupurile lor masive, își aprindeau țigările de foi cu hîrtii de-o mie de mărci, cafenii, netede, proaspăt ieșite din teascurile Reichului și mirosind încă a cernealâ. Totul se duce de rîpă, spuse Beni. Mulți tovarăși visau să treacă la fapte, ba o ștergeau și în tabăra Germanilor verzi, deoarece aștia strigau într-una, cît îi ținea gura, că sînt gata să treacă la fapte și aduceau pe tavă ceva palpabil, pe *führer*, pe Rupert Kutzner al lor. Un marțafoi jalnic, afirmă Beni, cu bojoci zdraveni și cu cap sec. Anni habar n-avea de politică. Văzuse cu ochii ei cum aceiași cincizeci de mii care au urmat, plîngînd, cortegiul mortuar al lui Eisner, conducătorul revoluției, răpus mișelește, au mers la fel de întristați și în urma carului mortuar al regelui Ludwig al III-lea, silit să abdice de către cel dintîi. Münchenezii, spuse ea, sînt oameni de treabă, dar nici unul nu pricepe boabă din politică. Totdeauna au nevoie de cineva despre care să spună : ăsta-i omul nostru. Cînd o brodesc, norocul lor. Azi Eisner, socialistul, mîine Kutzner, germanul verde, poimîine, mai știi, Maximilian, prințul moștenitor. Sînt cam trăsniți mün-

chenezii, ce rău e într-asta ? Orice cap îşi are sticleţii lui : dînsa, pe Kaspar, Beni, comunismul lui, tatăl lor, casa cea galbenă.

După ce o conduse pe guraliva Anni spre Gabelsbergerstrasse, pînă în faţa locuinţei lui Pröckl, Beni se îndreptă spre casă, în Unteranger. Bătrînul Cajetan Lechner se bucură să-şi vadă băiatul, dar, bombănind într-una, se feri să-şi trădeze sentimentele. Adevărată sărbătoare că mai are onoarea să-l vadă, îi spuse el.

Bătrînului nu-i mergea bine. Se tocmise săptămîni de-a rîndul cu Pernreuther, proprietarul casei galbene, prin mijlocirea a tot soiul de samsari, avocaţi adevăraţi şi avocăţei, şi pînă la urmă, totuşi, un străin îi suflase de sub nas casa cea galbenă. Un evreu. Pesemne că aveau dreptate Kutzner şi Germanii lui verzi. Oricum, ceea ce spuneau ei era mai de înţeles decît blestemata de pălăvrăgeală a lui Beni. Fie că din vina sistemului capitalist, fie că din vina evreilor ; în tot cazul, scrinul lui Cajetan Lechner făcuse picioare, iar pe casa cea galbenă nu pusese mîna, astfel că visul vieţii sale, sticleţii săi se spulberaseră.

După îndelungate tocmeli, cumpărase casa din Unteranger, unde îşi avea locuinţa şi prăvălioara de mobilă veche. Înfăţişarea la cadastru, pentru a transcrie, plin de importanţă, în registre, tîrgul încheiat, însemnase oarecare compensaţie. Dar îşi văzuse pentru a doua oară înşelate aşteptările, numaidecît după aceea, cînd le anunţase locatarilor schimbarea petrecută, prezentîndu-li-se ca noul proprietar. Aceştia primiseră vestea cu răceală, fără pic de respect. Cînd trecuse pe la cei patru chiriaşi, îşi pusese gherocul negru. Dar ei nu voiseră în ruptul capului să înţeleagă că dumnealui Lechner ar fi acum altceva decît a fost mai înainte. Domnul Hautseneder de la etajul al doilea îi spusese că, dacă-i proprietar, să facă bine şi să repare, în sfîrşit, closetul ; Lechner îi atrăsese atenţia să caşte bine ochii cu cine stă de vorbă. Drept urmare, nerușinatul, cîinele de Hautseneder îl dăduse afară pe domnul Lechner. În propria sa casă. Vrînd să-i vină de hac chiriaşului pe cale juridică, avocatul îl lămurise pe Lechner că trebuie să se aştepte la un proces îndelungat, nesigur. Căci în aceste vremuri ticăloase, cînd şobolanii socialismului rod din toate părţile sfînta proprietate, proprietarul, ei bine, nu mai are nici un drept, şi dumnealui Lechner ar trebui să intre degrabă în Asociaţia proprietarilor de imobile. Cajetan Lechner se ciorovăise cumplit cu Beni. El şi drăguţii lui de tovarăşi erau de vină că alde Hautseneder putea să i se urce în cap în propria lui casă.

La Asociaţia proprietarilor de imobile, în care intrase, domnea o nemulţumire generală, întreţinerea şi reparaţiile îl costau pe proprietar mai mult decît veniturile din chirii, care se menţineau la un nivel coborît, datorită legiuirii Reichului. Erau vremuri păcă-

toase, toate mergeau de-a-ndoaselea. Nu-ţi slujea la nimic dacă şedeai cloşcă pe bani : ţi se topeau sub şezut. Dumnealui Cajetan Lechner se fripsese, şi acum lucra cu dibăcie, nu mai aduna bani gheaţă, cumpăra acţiuni de la bancheri de mîna a doua, specula. Dar scrinul făcuse picioare, şi, o dată cu creştenea cursului dolarului, bănetul i se spulbera văzînd cu ochii. Cu toate că era proprietar, nu părea că se va chivernisi. Totul mirosea grozav a pensionar „de-trei-litruţe". Trăsese nădejde să fie ales preşedinte plin la noile alegeri de la „Popicarii veseli". Dar şi acolo înghiţise hapul. Deşi dăruise asociaţiei un steag nou, îl făcuseră numai „vice" pe proprietarul Lechner.

Aşa că acum, cînd Beni se întoarse acasă, bătrînul Cajetan se ciondăni zdravăn cu feciorul său. Numai ei erau vinovaţi de toate, tovarăşii. Îi ocărî şi pe Anni, şi pe Pröckl, golanul ; apoi spuse că se va înscrie, pînă la urmă, în partidul Germanilor verzi. Beni răspunse prin fraze pline de miez, chibzuite, care aveau şi cap şi coadă. Tocmai asemenea fraze bine cîntărite îl făceau pe bătrîn să-şi iasă din sărite. Azi însă, după un răstimp, se domoli într-o oarecare măsură. Avea o taină, şi asta îl bucura. Văzînd, anume, că banii i se topesc pe zi ce trece, îşi cumpărase bilet de tren pentru Olanda, dus şi întors, cu valabilitate de şaizeci de zile. Îi scrisese olandezului că ar vrea, pentru propria-i plăcere, să mai fotografieze o dată scrinişorul, şi olandezul nu avusese nimic împotrivă, cu condiţia ca domnul Lechner să nu reproducă fotografia. Cu scrisoarea în buzunar, cu tichetul de călătorie alături, pe deasupra şi cu un extras al cadastrului precum că e proprietarul casei din Unteranger, se simţea mai bine dispus. Era, în pofida împrejurărilor, un om cu stare, care îşi putea îngădui, pur şi simplu de plăcere, o călătorie în Olanda. Ca atare se mărgini să ocărască doar scurtă vreme şi se îmblînzi curînd. Tatăl şi feciorul petrecură, cu covrigi, bere şi ridichi, o seară plăcută.

19

Omul de la cîrmă

La Clubul seniorilor, doctorul Hartl, acum director în Ministerul de Justiţie al Bavariei, explică de ce, spre deosebire de ministrul Klenk, nu este de părere ca Martin Krüger să fie graţiat, şi de ce, îndeobşte, îndeamnă la o orientare mai netă faţă de guvernul Reichului, la o politică mai apropiată de vederile Germanilor verzi.

Bărbatul acesta ambiţios şedea, elegant, în mijlocul domnilor mai greoi, şi îşi mîngîia din cînd în cînd, cu degetele sale îngrijite, albe, pleşuvia, dîndu-şi jovial pe faţă motivele ispititoare.

Ştiau cu toţii de ce Hartl, de obicei atît de distant, le tălmăcea azi cu atîta zel politica sa. Ardea de nerăbdare să ajungă urmaşul lui Klenk. Cei mai mulţi erau de acord, priveau cu bunăvoinţă şi cu luare-aminte ostenelile sale. Îl asculta multă lume. Clubul seniorilor era în seara aceea ticsit. Zăpuşeala după-amiezii fusese, în sfîrşit, curmată de ploaie ; acum ploua necontenit din cerul noptatic, plumburiu, şi prin ferestrele deschise pătrundea răcoarea. Lumea şedea însufleţită după o zi lîncedă, îşi spunea părerea, asculta şi părerea altora.

Printre domnii care îşi plecau urechea la spusele lui Hartl, se aflau cel de-al Cincilea evanghelist şi doctorul Sonntag, redactorul şef al ziarului „Generalanzeiger". Doctorul Sonntag, trăgînd nervos de şnurul *pince-nez*-ului, ba şi-l punea, ba îl scotea şi se străduia să citească pe faţa lui Reindl. Dar acesta îşi ţinea ochii bulbucaţi aţintiţi cu o neplăcută stăruinţă asupra lui Hartl. Cu căutătura lui de rîs, doctorul Sonntag nu putu să citească pe faţa calmă a celui de-al Cincilea evanghelist nici aprobare, nici dezaprobare. Şi tăcutul, elegantul domn von Ditram se afla printre auditorii lui Hartl. Se descunca destul de bine noul prim-ministru, prindea rădăcini subţiri, dar trainice. Se vorbea puţin de el ; dar amicii lui obişnuiau să spună că cel mai bun prim-ministru e acela despre care nu se vorbeşte. În timp ce Hartl, locvace, îşi expunea punctul de vedere, primul ministru iscodea din cînd în cînd, pe furiş, chipul celui de-al Cincilea evanghelist. Era limpede, Klenk nu mai putea fi menţinut. Hartl, care se pricepea la de-astea, vorbea de parcă s-ar şi fi lăfăit în fotoliul ministerial.

Cînd directorul de minister făcu o mică pauză, al Cincilea evanghelist se ridică, îndreptîndu-se spre o altă masă. Şi aci se bîrfea pe socoteala bolii lui Klenk. Are ghinion Klenk. Bărbat cît un munte, şi abia ajuns la putere, s-a şi îmbolnăvit. Se povesteau anecdote pe seama lui, îşi băteau joc de el. Pe Messerschmidt, preşedintele colegiului de judecători, cu firea lui dreaptă, îl supăra această bucurie răutăcioasă. Nici el nu-l înghiţea pe Klenk. Dar ţi-era silă să vezi cu cîtă plăcere ieftină, ca la un semn, acum cînd se clătina, toţi tăbărau pe el, numai pentru faptul că le părea prea înzestrat. Bărbatul acesta impunător ascultă un timp pălăvrăgeala lîncedă a cîrcotaşilor, rotindu-şi greoi de la unul la altul chipul roşcovan cu barbă lungă, de modă veche, bine îngrijită, şi cu ochi bulbucaţi. Apoi începu să vorbească despre simţul muzical atît de dezvoltat al lui Klenk. Suna ciudat, dar nu era chiar lipsit de noimă ceea ce invoca. Lumea îl asculta pe bătrînul Messer-

schmidt un pic batjocoritor, în adîncul sufletului însă toţi erau mişcaţi. Se apropie şi domnul von Ditram. Era atras de prezenţa lui Reindl. Ar fi fost bine dacă al Cincilea evanghelist ar catadicsi să-şi spună părerea în privinţa numirii unui nou ministru la justiţie.

Cînd Messerschmidt începu să vorbească, Reindl îşi îndreptă ochii căprui, holbaţi, spre bătrîn. Se gîndi, dragă Doamne, că acest Messerschmidt e un om de ispravă. Şi se mai gîndi că era păcat ca Pröckl să nu-l însoţească la Moscova. Îi trecu prin minte să-i dea să înţeleagă doctorului Sonntag că ar fi bine să scrie ceva în favoarea lui Krüger. Şi, la drept vorbind, se mai gîndi Reindl, e tare ciudat faptul că atîţia, bunăoară şi el, în pofida münchenezilor, iubesc atît de mult oraşul München. Şi Pröckl se legase trup şi suflet de München, şi Pfaundler, şi doctorul Matthäi, şi Kläre Holz, oameni feluriţi, dar nicidecum proşti.

Messerschmidt încetase să vorbească ; şi ceilalţi amuţiră. Se simţeau din ce în ce mai stingheriţi la gîndul că Reindl se afla printre ei şi tăcea cu îndărătnicie. Şi aşa omul acesta nu era prea plăcut. Adevărat că se trăgea dintr-o familie get-beget münchenează şi, cînd deschidea gura, gîlgîia cel mai autentic dialect münchenez, mai neaoş decît oricare altul în dreapta şi-n stînga Isarului. Dacă cineva tăgăduia posibilităţile economice ale statului bavarez, atunci münchenezul spunea, plin de mîndrie : „Şi-al Cincilea evanghelist al nostru, ai ?" Totuşi acest al Cincilea evanghelist era neliniştitor. Înfăţişarea lui, felul lui de a gîndi, modul lui de a acţiona, totul era străin de München şi oraşul s-ar fi descotorosit bucuros de el.

Al Cincilea evanghelist continua să tacă. Din odaia de alături se auzeau glasurile paşnice ale domnilor care se îndeletniceau acolo cu un vechi joc francon, un fel de taroc, trîntind cărţile cu putere pe masă şi însoţind levatele cu zicale savuroase.

La masa lui Reindl se vorbea acum despre Germanii verzi. Mişcarea lor se întindea ca pecinginea, alcătuiseră adevărate unităţi militare, făceau exerciţii în văzul lumii. Aveau un stat-major, un comandament superior cum scrie la carte. În fruntea lor se afla, firește, Rupert Kutzner. I se spunea îndeobște *führer*-ul. În jurul lui se îmbulzeau adepţii : bătrîni şi tineri, săraci şi bogaţi voiau să-l vadă pe izbăvitor, îi aduceau drept prinos bani, veneraţie. Consilierul intim Dingharder de la „Kapuzinerbrauerei" relată cum femeile mai cu seamă se dau în vînt după Kutzner, cum se înfiăcărează de îndată ce-i privesc obrazul energic, părul cu cărarea foarte dreaptă, mustăcioara. Asupra consilierului intim făcuse o impresie adîncă vocea tremurîndă a bătrînei doamne general Spörer, care îl încredinţase că ziua cînd l-a văzut pe *führer* a fost cea mai frumoasă din viaţa ei. Toţi împărtăşeau părerea că nici-

odată nu se bucurase în Bavaria cineva de mai multă popularitate decît acest Rupert Kutzner.

Domnul von Reindl asculta pălăvrăgeala care, leneşă, uniformă, picura ca ploaia. Lui Dingharder îi era uşor să vorbească. De pe urma întrunirilor lui Kutzner sălile din pivniţa fabricii sale de bere gemeau de lume, iar consumul berii creştea. Reindl simţea un gust sălciu sub cerul gurii, ca după o noapte de beţie. Începu să vorbească : îşi putea permite să le spună de la obraz şi celor de-aici tot ce gîndea cu adevărat. S-ar putea ca asta să-i spulbere gustul sălciu.

E limpede de ce tineretul crud îl urmează pe Kutzner, arătă el. Caută cu orice preţ aventura, vor să se joace de-a hoţii şi vardiştii. Se bucură cînd capătă jucăriele, cînd li se dă o uniformă, şi o puşcă, şi primesc nişte comunicări misterioase în care bastonul de cauciuc şi puşca sînt denumite gumă şi brichetă. Şi dacă, pe deasupra, le mai vîri în cap că joaca lor este o faptă patriotică, privită cu simpatie de către toţi cei de bună-credinţă, în cazul ăsta poţi să faci ce vrei cu dînşii.

Dar nu se află numai minori printre ciracii lui Kutzner, observă, cu oarecare asprime, consilierul intim Dingharder. La München, încuviinţă împăciuitor Reindl, sînt printre ei şi o grămadă de oameni în toată firea. Adică, mic-burghezi în toată firea. Mic-burghezul, la drept vorbind, a jinduit din totdeauna după autoritate, după cineva căruia să-i poată da cu evlavie ascultare. În fundul sufletului, n-a fost niciodată democrat. Acum, o dată cu valoarea banilor săi, i se spulberă cu totul pospăiala democratică. În mizeria crescîndă, acest Kutzner reprezintă cea din urmă stîncă şi pavăză, idolul micii burghezii : e viteazul, strălucitorul *führer*, a cărui măreaţă poruncă o urmezi, beat de bucurie.

În felul său domol, prevenitor, domnul von Ditram întrebă :

— Va să zică, dacă se isprăveşte cu inflaţia, credeţi că s-a isprăvit şi cu Germanii verzi ?

Îndreptîndu-şi faţa mare, palidă, cu ochi bulibucaţi, spre primul ministru, all Cincilea evanghelist spuse prietenos :

— Bineînţeles. Dar nici un guvern nu poate stăvili devalorizarea banilor, pînă ce industria grea germană nu va cădea la învoială cu cea internaţională.

Toţi ascultară în tăcere şi duşi pe gînduri cuvintele trufaş-politicoase ale lui Reindl.

— Socotiţi că Münchenul e un oraş mic-burghez, domnule baron ? întrebă domnul von Ditram.

— Münchenul, răspunse Reindl, Münchenul, cu populaţia sa pe jumătate ţărănească, este centrul firesc al unei dictaturi mic-burgheze.

— Ce înţelegeţi dumneavoastră prin mic-burghez ? întrebă, cu aceeaşi imperturbabilă politeţe, domnul von Ditram, în timp ce se auzeau răpăitul ploii şi un jucător de taroc care spunea, din încăperea de alături : „Cartea jucată-i jucată !"

— Mic-burghez ? întoarse domnul von Reindl gînditor întrebarea. Apoi se adresă cu politicoasă aroganţă celor aflaţi în jurul mesei. Închipuiţi-vă, rogu-vă, spuse el, o concepţie despre lume determinată de un venit lunar destul de sigur, variind între 200 şi 1 000 de mărci aur. Oamenii născuţi pentru asemenea concepţie despre lume se cheamă că sînt mic-burghezi.

Îi privi lung pe domnii din jur, unul după altul, cu ochii săi bulbucaţi.

Aceştia urmăriseră discuţia, cu auzul încordat. Tăceau chitic, ploaia răpăia, în odaia de alături unul dintre jucătorii de taroc îngîna imnul oraşului, cîntecul despre traiul tihnit ce nicicînd nu se va curma la München. Mai nici unul dintre aceşti slujbaşi, medici, foşti ofiţeri nu avusese nici în vremurile dinainte de război un venit lunar de peste o mie de mărci. Îşi bătea oare joc de ei încrezutul ăsta suspect ? Se exprima cu vorbe atît de umflate, că nici nu-l înţelegeau bine.

De altminteri, eu însumi dau bani pentru Kutzner, îl auziră spunînd, şi toţi se bucurară că de data asta n-aveau ce cîrti împotriva lui. Reindl îi zîmbi lui Ditram care zîmbea şi el.

Ditram şi redactorul şef Sonntag răsuflară pe ascuns, căci li se luase o piatră de pe inimă. Măcar un lucru concret lămurise Reindl. Dacă îi dădea bani lui Kutzner, însemna că era împotriva lui Klenk şi deci de acord cu debarcarea lui. Unul întrebă deschis :

— Acest Klenk este, fără-ndoială, o javră talentată. Cum se face atunci că nu s-a putut impune aci în Bavaria ? Doar este prin felul său de a fi bavarez get-beget.

— Asta se explică, domnilor, spuse Reindl, prin faptul că nu cunoaşte regulile jocului.

— Care reguli ale jocului ? întrebară ei.

— Pentru a cîrmui în Bavaria, spuse Reindl, trebuie să cunoşti regulile jocului. În Bavaria, pentru ca sufletul poporului să clocotească şi să se potolească iarăşi, trebuie să foloseşti metode mai simple decît în altă parte a lumii. În altă parte trebuie să cîrmuieşti cu tertipuri : în Bavaria, fără.

— Socot, zise deodată neobişnuit de hotărît domnul von Ditram, că ministrul Klenk cunoaşte de-a fir-a-păr regulile jocului.

— Atunci, ce să-i faci, va fi nevoit să plătească pentru faptul că nu *vrea* să le folosească, spuse Reindl cu amabilitate.

Toţi tăcură îngînduraţi. Se auzi doar zgomotul cărţilor de taroc trîntite pe masă, în încăperea de alături, şi glasul jovial, sigur de izbîndă al lui Hartl.

Scurt timp după aceea, cînd Reindl se ridică şi plecă, la masă, careva îl întrebă pe vecinul lui de ce, de fapt, acest domn poartă porecla „al Cincilea evanghelist".

— Pentru că e tot atît de inutil ca şi a cincea evanghelie, răspunse cu înverşunare cel întrebat, şi ceilalţi încuviinţară cu însufleţire.

Între timp, la uşă, sub ochii primului ministru, redactorul şef Sonntag îi dădea tîrcoalle lui Reindl, căutînd să mai prindă, în grabă, unele directive din partea acestuia.

— Aţi citit cumva ultimul meu articol de fond despre Germanii verzi, domnule baron? întrebă el zelos.

— Dragă Sonntag, spuse Reindl, zîmbind binevoitor; dumneata să faci cum te taie capul. Dar dacă o nimereşti greşit, zbori.

Redactorul se hotărî s-o ia drept glumă, surîse, apoi se îndepărtă. Între patru ochi cu Reindl, domnul von Ditram, apropiindu-se cît mai mult de el, îl întrebă pe cel care se şi afla în uşă:

— Ce părere aveţi despre doctorul Hartl, domnule baron? O persoană încîntătoare, nu-i aşa?

— Da, spuse Reindl cu răceală, uneori destul de amuzant.

— Dacă boala doctorului Klenk ar fi să mai ţină, pe cine îl socotiţi dumneavoastră drept succesorul potrivit?

Reindl îşi plimbă ochii cu luare-aminte, aproape plictisit, prin încăpere.

— Bunăoară pe Messerschmidt, preşedintele colegiului de judecători, spuse el leneş.

Apoi, cu faţa calmă, se îndepărtă. În spatele lui auzi răsunînd glasul jovial, înfumurat al lui Hartl, care habar n-avea că i se dusese pe apa sîmbetei candidatura, înainte de a şi-o fi pus măcar. Îngîndurat, tot politicos şi plin de zel, primul ministru se uită lung după omul de la cîrmă care îl doborîse pe Hartl şi intenţiona să-l graţieze pe Krüger, condamnat tocmai de acest Hartl pentru că iscase scandal.

20

Despre smerenie

Dansatoarea Olga Insarova, plăpîndă, tare subţirel îmbrăcată, cu o expresie de păpuşă, şedea în sala de aşteptare a doctorului Moritz Bernays. Frunzărea reviste cu copertele rupte, maga-

zine cu fotografii în culori ţipătoare, tipărituri de specialitate despre ocrotirea sănătăţii ; la un moment dat îi atrase atenţia o reproducere schematică, în culori, a plămînului cu ramificaţiile sale, apoi într-un magazin portretul unei femei în costum de baie şi alături de ea un cîine. Fusese programată pentru ora patru ; aştepta de un ceas încheiat, şi părea că înainte de ea aveau să fie consultate alte două paciente. Era cît pe-aci să plece, îi călca pe nervi sobrietatea încăperii, plictiseala încordată a celorlalţi care aşteptau. Dar nu se putu hotărî, şi răsfoi, pentru a patra oară, aceleaşi reviste.

De-un timp încoace, starea sănătăţii dansatoarei Insarova dădea de gîndit. Dar îi plăcea să se lase la voia întîmplării, îi era teamă de-o consultaţie amănunţită. Prietenii ei avuseseră mult de furcă cu dînsa, pînă s-o vadă, în sfîrşit, trecînd pragul sălii de aşteptare a doctorului Bernays, un om în care te puteai încrede.

Doctorul Bernays fusese medic primar la o policlinică de stat ; era socotit drept o autoritate de mîna-întîi în specialitatea sa, om cu vază, temut, simpatizat. Dar avusese purtări cu totul ciudate. Prescrisese, de pildă, unor proletari subnutriţi un regim care prevedea icre negre, carne macră tocată, legume timpurii, le interzisese cu stricteţe să consume margarină şi orice alt fel de surogate. La întîiul caz se considera că a făcut o glumă bună şi toată lumea rîsese. Dar atunci cînd repetase asemenea prescripţii, cu o mină impasibilă, de zece, de o sută de ori, cei în drept se văzuseră nevoiţi să intervină. Tras la răspundere, doctorul Bernays invocase manualele de medicină care, în cazurile în speţă, recomandau asemenea dietă, precum şi reţetele pe care colegii obişnuiau să le prescrie pacienţilor cu stare. Atrăgîndu-i-se prevăzător luarea-aminte asupra deosebirilor sociale lăsate de Dumnezeu, el declarase, nevinovat şi fără ironie, că asta e treaba celor care se îndeletnicesc cu economia politică, a politicienilor, poate şi a teologilor, dar că medicul are datoria să-l consulte pe cel suferind fără veşminte, prin urmare şi fără portvizit. Cum însă ţinuse morţiş la aceste principii, fusese silit să renunţe la slujba sa. Deşi întîmplarea îl făcuse nesuferit în societate, fiind pe deasupra şi de felul lui de o mojicie supărătoare, avea totuşi trecere în cercurile grangurilor şi o grămadă de clienţi.

După o scurtă convorbire, îi spuse dansatoarei, fără brutalitate, politicos, dar de la obraz că boala ei este înaintată şi socoteşte potrivită o cît mai grabnică strămutare într-un sanatoriu pentru tuberculoşi. Insarova se îmbrăcă încet, porni încet în sus pe strada însorită, cu obrajii scofîlciţi, visătoare, tîrşindu-şi paşii. Era într-o stare de dulce toropeală, aproape mulţumită că acum, pesemne, va muri, şi, în orice caz, va putea să-şi dea frîu liber.

La teatru, la repetiţii, era blajină, melancolică. Spunea: „De-aţi şti voi!" Apoi amuţea, nu răspundea la nici o întrebare, Pfaundler o îndemna să nu facă mofturi, zicea că are gărgăuni. Se purta şi mai rău cu ea în aceste ultime zile în care se părea că, din punct de vedere politic, Klenk este pe dric. Insarova rămînea calmă, smerită, nu vorbea nimănui de boala ei.

Se hotărî să-i spună numai lui Klenk. Din nou, însă, ducîndu-se acasă la ministru, acesta refuză s-o primească. De data asta nu se mînie, primi calmă refuzul. Era bine aşa. S-o lovească soarta cu nemiluita, cu cît mai turbat, cu atît mai bine. Avea pentru toate astea acelaşi surîs, abia schiţat, smerit, care o prindea de minune. Îi trimise lui Klenk o scrisoare, îi povesti cu de-amănuntul că puiul de urangutan din grădina zoologică a fost strivit de însăşi maică-sa, în dragostea ei nemăsurată. În ultimele zile, scria ea, se dusese mereu, către seară, în grădina zoologică, fiindcă îndrăgise nespus de mult puiul înspăimîntător şi totuşi drăgălaş. Avea cinci coaste rupte. În postscriptum, îi împărtăşi că doctorul Bernays constatase la ea o tuberculoză osoasă avansată.

Klenk zăcea de patru săptămîni în aceeaşi stare de lîncezeală, de uşoară amorţeală. Îl dăduse pe uşă afară pe doctorul Bernays; deşi era demn de încredere, îi fusese nesuferită obiectivitatea sa monosilabică. Doamna Klenk, însă, nu se linişti pînă nu-l aduse înapoi pe nesuferitul doctor. Acesta, scump la vorbă, prescrise vechea dietă. Socotea, dar nu o spunea cu glas tare, că tămăduirea lui Klenk era îngreuiată, înainte de toate, de sufletul lui viforos. Klenk suferea mult. Vedea limpede, dar neputincios, tot ce se urzea împotriva sa. Ce ghinion afurisit, să fii silit să boleşti aşa, cu ochii ageri şi cu mîini fără vlagă, în timp ce neisprăviţii ăia fac praf şi pulbere opera începută de el, iar lui îi dau cu piciorul, rînjind şi fără osteneală. Toţi vor să se descotorosească de el. Bătrînul Bichler îi cunoştea meritele şi că putea fi socotit omul cel mai nimerit pentru politica bavareză, dar voia să se descotorosească de el, fiindcă nu-i părea de ajuns de maleabil. Pe Matthäi îl rodea gelozia din pricina muieruştii aceleia, a Insarovei; de altfel, poate s-o ia plocon, ţapul galeş. Şi aşa îşi aveau temeiurile lor Hartl, şi Toni Riedler, şi toţi ceilalţi. Principele moştenitor Maximilian, bunăoară, nu-l avea la inimă, deoarece nu se ploconea îndeajuns înaintea lui. El, Klenk, era monarhist, nu-i vorbă, n-avea nimic împotriva principelui moştenitor; dar era un politician realist şi deocamdată nu putea fi vorba de restaurarea Wittelsbacherilor. În afară de asta, plin de înfumurarea bavarezo-democrată, şi înclinat să-i sîcîie pe ceilalţi, ministrul nu

se putea stăpîni să nu-l facă pe principele moştenitor să simtă, ori de cîte ori se întîlneau, că acum el, Klenk, e călare pe situaţie şi nu dumnealui Maximilian. Avea pumni prea tari şi prea multă glagore. De aceea îl urau toţi şi toţi încercau din răsputeri să-l pună cu botul pe labe.

Cu o săptămînă în urmă îşi spusese că dacă pînă-n opt zile nu-şi va ocupa iarăşi fotoliul ministerial, ceilalţi i-ar lua-o prea mult înainte şi ar însemna că s-a zis cu el. Săptămîna trecuse. Inima lui poate mai trăgea nădejde, dar creierul, nu.

Dar cînd şi inima încetă să nădăjduiască, îl apucară furiile, neputincios, în pat. Nu primi pe nimeni, nu scoase o vorbă trei zile în şir. Icni, mîrîi, izbucni în ţipete de-o mînie atît de neînfrînată, atît de ameninţătoare, încît nevastă-sa îngălbeni.

A patra zi veni să-l vadă ministrul Franz Flaucher, şi Klenk, spre uimirea neveste-si, îl primi. Colegul era cu coteiul şi se afla într-o stare sufletească gravă, cucernică. Neavînd intenţia de a-i împărtăşi cucernicia, Klenk intră numaidecît în miezul lucrurilor, explicîndu-i că a pierdut privirea de ansamblu asupra problemelor şi întrebîndu-l confidenţial pe colegul său cine anume taie şi spînzură acum la Ministerul Justiţiei, dar Flaucher păru căzut din lună, dădu din colţ în colţ.

— Hartl, pesemne ? îl iscodi Klenk.

Flaucher se scărpină între gît şi guler.

— Nu, spuse el în cele din urmă, nu mi se pare, la drept vorbind, că ar fi vorba de Hartl.

După cum credea, era vorba de Messerschmidt.

Pe Klenk îl pufni rîsul. Şi rîse, cu toate că hohotele acestea îi zdruncinau tot trupul şi îi sporeau durerile. Se strică de rîs că Hartl, totuşi, înghiţise hapul.

Flaucher însă, înţelegîndu-l greşit, mormăi cucernic că domnul coleg n-ar trebui să rîdă cu atîta poftă, fiindcă e păcat. Asemenea lovitură a sorţii îl nimereşte pe om anume ca să se pună el însuşi la încercare şi să stea în cumpănă. Aşa cel puţin gîndise el atunci cînd zăcuse, de două ori în viaţa sa, vreme îndelungată grav bolnav. Klenk îl lăsă un timp să vorbească. Dar cînd Flaucher folosi pentru a treia oară cuvîntul smerenie, rosti încet, dar răspicat :

— Ştii ceva, Flaucher ? Las' că ai să ajungi şi dumneata prim-ministru. Şi acum pupă-mă undeva !

După ce-i spuse asta, Klenk se întoarse şi ministrului cultelor nu-i rămase altceva de făcut decît să-şi ia tălpăşiţa, cu coteiul său Waldmann, clătinînd din cap la atîta trufie şi hulpavă păcătoşenie.

21

Domnul Hessreiter ia cina la Berlin

Fericit, domnul Hessreiter trase în piept aerul staţiei München — gara centrală. Nu aveau aici pînă şi fumul, şi funinginea un gust mai bun decît oriunde pe lume? Îşi depuse geamantanele la biroul de bagaje, apoi ieşi în piaţă. Apăsă voios pe caldarîm, cu zgomot, bastonul cu măciulie de fildeş. Purta pardesiu; celălalt palton, care nu încăpuse în geamantan, îl ţinuse atîrnat pe braţ. Nu chemase nici pe şofer, nici pe altcineva la gară. Găsi că da dovadă de originalitate, mergînd acasă cu tramvaiul, aşa că se urcă într-unul din vagoanele strălucitor de albastre. Adulmeca, nespus de fericit, aerul podişului bavarez. Îi erau dragi oamenii cu scăfîrliile rotunde, îi plăcea graiul neaoş al taxatorului. Îl înghionti uşurel pe pasagerul care şedea lîngă dînsul, numai şi numai ca să-i poată spune:

— Hopa, vecine!

Umbla de colo pînă colo prin casa lui tihnită, ticsită de mobile. Erau mobile făurite cu un secol în urmă, în aşa-numita epocă Biedermeier. Pe mese erau împrăştiate o grămadă de bibelouri năstruşnice, măşti groteşti şi pocitanii, tot soiul de podoabe, un fetus în spirt, modele de vapoare, o căpăţînă de crocodil, păpuşi dintr-un vechi teatru de marionete, ciudate instrumente muzicale, pînă şi unelte de tortură. Pe pereţi, oriunde te uitai, atîrnau picturi nepretenţioase, gravuri în cadre bătrîneşti, cafenii şi negre; chiar şi toaleta era împodobită cu asemenea gravuri şi cu o harpă eoliană care vestea cu sunete serafice intrarea şi ieşirea aceluia ce folosea încăperea. O seamă de antichităţi münchèneze zăceau vraişte; căşti de cavaler, bonete ţesute cu fir de aur, aşa cum purtaseră femeile müncheneze cu un secol în urmă, machete de clădiri, îndeosebi o machetă mare a domului, catedrala cu turlele neterminate, purtînd în mod provizoriu nişte scufii de piatră, turle socotite drept simbol al oraşului. Dintre toate încăperile casei lui Hessreiter, doar camerele unde se aflau cărţile şi tablourile erau solemne şi preţioase.

Prin această casă dragă inimii lui se plimba aşadar domnul Hessreiter, mîngîind uşile, lucrurile, luminînd cu lumini schimbătoare tablourile, tolănindu-se în jeţurile confortabile, bucurîndu-se de ele. Îşi puse halatul liliachiu, comod, se contemplă în oglindă, îşi privi faţa mare, acum văduvită de barbete, gura mică, de copil, poftcioasă. Îşi destinse mădularele, căscă tare, vesel, îşi flutură braţele. Minunat era simţămîntul că te afli în propriile tale odăi, că iei din nou în stăpînire casa ta, mobilele tale, tablourile

tale, începerea cu harpa eoliană. Nimic nu era mai de preţ pe lume decît să te întorci acasă, să te umpli iar cu propriul tău trecut, îmbietor, îmbucurător.

Seara, domnul Hessreiter porni spre Clubul seniorilor. Se bucură că, în sfîrşit, după o îndelungată şedere în străinătate, se va întîlni iar cu prietenii şi cunoscuţii săi, pentru a le împărtăşi, nu fără a-şi da aere, impresiile de călătorie, asemuind felul de a fi al oraşului München cu felul de a fi al lumii. Firește, cu acest prilej, cîrti o mulţime pe seama oraşului său de baştină ; dar tocmai după o absenţă mai îndelungată cîrteala asta nu era, de fapt, decît o laudă deghizată care îl ungea la inimă.

Astfel că, în primul sfert de ceas, domnul Hessreiter se simţi deosebit de fericit la Clubul seniorilor. Pînă nu se iscă o neaşteptată tulburare. Pe stradă se întîlnise cu un pîlc al Germanilor verzi, cu tobe şi cu un steag sîngeriu. Prins de felul de a gîndi al străinătăţii, domnul Hessreiter găsi de-a dreptul caraghioase aceste asociaţii cu farafastîcurile lor cu tot şi îşi bătu joc de ele la Clubul seniorilor. Spre uimirea lui, partenerul de discuţie, omul de lume, jovialul director de minister Hartl, îi răspunse, cu faţa ferecată, că în privinţa asta nu poate să-i împărtăşească punctul de vedere. Uimirea domnului Hessreiter spori atunci cînd şi elegantul domn von Ditram respinse, domol şi dîrz, glumele sale nevinovate, cînd pictorul Balthasar von Osternacher nu găsi nimic caraghios la Rupert Kutzner şi mişcarea sa. Baronul Riedler adăugă în chip de explicaţie că cine nu este de acord cu Germanii verzi nu are ce căuta în ţara asta, şi faţa lui vădi o asprime neplăcută. Surprins, domnul Hessreiter întrebă ce părere are ministrul Klenk despre Germanii verzi. Spre stupefacţia sa, lumea era cu totul nepăsătoare în ce priveşte părerea domnului Klenk şi făcu spirite răutăcioase pe seama ministrului. Domnul Hessreiter picase, aşadar, ca musca-n lapte. Nu mai era Klenk netăgăduitul dictator al Germaniei de Sud ? Căzuse în dizgraţie ? Sărmanul, uluitul domn Hessreiter ! Nu-şi mai găsea locul în oraşul său natal. Atîta vreme cît va curge verdele Isar prin oraş, proslăvea vechiul cîntec, atîta vreme n-are să conteneasă traiul tihnit în München. Domnul Hessreiter simţea însă că azi Münchenul nu mai era atît de tihnit. Plecă devreme acasă.

Merse pe jos o bucată de drum. Cînd trecu pe la Feldherrnhalle văzu — şi asta nu-i îndulci amărăciunea — că erau pe cale să ridice o altă grozăvie, de astă dată nu în interiorul galeriei propriu-zise, ci în plină stradă, o piatră comemorativă grosolană sau ceva în acest gen. Nici ansamblul monumentului, nici amănuntele sale artistice nu puteau fi încă deslușite. Dar un lucru era limpede : împiedica circulaţia.

Se gîndise, de fapt, s-o cheme la telefon, încă în aceeaşi seară, pe doamna von Radolny. Dar acum îi pierise pofta. Aprinse luminile în toată casa ; revederea cu machetele de vapoare, cu căştile de cavaler, cu harpa eoliană, cu cărţile, îi fusese totuşi stricată.

Se culcă, prost dispus, în patul său, o piesă Biedermeier, încăpătoare, joasă, din lemn de calitate, cu ornamente aurite, înfăţişînd figuri de exotici. Nu dormi bine în cea dintîi noapte după întoarcerea în ţară. Dispoziţia proastă iscă mînia, mînia setea de fapte. Mustind de energie şi de planuri, consilierul comercial Hessreiter se răsucea pe o parte şi pe cealaltă în patul său Biedermeier, frămîntat de gînduri. Pălăvrăgeala stupidă de la Clubul seniorilor. Proiectele sale din Franţa în vederea extinderii „Întreprinderilor de ceramică din Germania de Sud". Noua grozăvie de la Feldherrnhalle. Suita „Luptă de tauri", crearea unor obiecte de ceramică într-adevăr artistice. Kutzner, steagurile sale şi toată şleahta sa. O dată şi o dată are să-şi spună el părerea, şi atunci păzea ! Ce-or să se mai minuneze, dumnealor, münchenezii ! Cînd îşi aminti însă chipul crîncen al lui Riedler, îl trecură toate sudorile.

A doua zi dimineaţă, gata-gata să-i telefoneze doamnei von Radolny, amînă din nou convorbirea. Seara precedentă, noaptea frămîntată îl făcură să şovăie. În atmosfera acestui oraş se petreceau atîtea şi atîtea schimbări, ciudat de neaşteptate ! Nu mai ştia în ce ape se scaldă doamna von Radolny, socotea nimerit ca înaintea unei întîlniri, să se intereseze cum stau lucrurile.

Prînzi, în acest scop, cu domnul Pfaundler. Acesta avea fler, era omul potrivit. De la el află, înainte de toate, că s-a isprăvit o dată pentru totdeauna cu Klenk. Lui Pfaundler îi părea rău. Pentru revistă, pentru celelalte întreprinderi ale sale ar fi fost bine dacă în fruntea treburilor bavareze ar fi continuat să se afle un bărbat cu mînă tare şi o brumă de minte, nu un tont oarecare, după obiceiul pămîntului. Dar, ca om de afaceri prevăzător, Pfaundler schimbase macazul şi donase pentru mişcarea neaoşilor a lui Kutzner steaguri, insigne şi alte accesorii de acest soi. De altfel, Pfaundler nu-l găsi pe Klenk chiar fără vină. Un ministru, cu poziţia pe care o avea el, n-ar fi trebuit să-şi permită anumite mofturi cu o muieruşcă, o oarecare Insarova dacă domnul Hessreiter îşi mai aminteşte.

Apoi, la o întrebare discretă a domnului Hessreiter, îi lămuri situaţia doamnei von Radolny. Da, şi dumneaei s-a dus la fund. Îl făcu să înţeleagă acest lucru cu o precizie care nu putea să nu convingă. De ce rămăseseră agăţate tocmai de ea, care era cea mai puţin compromisă, bîrfelile vînturate în jurul curţii münchenezе

cu prilejul discutării legii pentru exproprierea bunurilor princiare ? În urma absenței sale îndelungate, domnul Hessreiter nu-și mai recunoștea orașul natal. Dar, în orice caz, situația socială a Katharinei era zdruncinată de-a binelea. Ea însăși, confirmă domnul Pfaundler, ca femeie cu scaun la cap, se supune acestei situații și vîntură chiar ideea să plece din Bavaria, să-și vîndă proprietatea Luitpoldsbrunn. Nu poate decît s-o îndemne în acest sens, mai cu seamă dacă apariția ei în revistă ar avea succes. Poate că, în acest caz, domnul Hessreiter ar fi interesat să cumpere împreună cu el Luitpoldsbrunn, pentru a deschide acolo un hotel-pensiune, un sanatoriu sau ceva asemănător ?

Domnul Hessreiter era năuc. Ca münchenez, cu inimă de aur, întorsătura bruscă în soarta norocoasă a prietenei sale îl mișca. Se simți îndemnat să pornească într-un suflet spre Katharina, să o strîngă iertător la piept, să arate ce pavăză și reazim puternic însemna consilierul comercial Paul Hessreiter. Dar era un bărbat trecut prin ciur și prin dîrmon, demonstrase destul de des pînă acum cine era, nu voia de astă dată să se lase copleșit de simțăminte. Cînd se despărți de domnul Pfaundler îi spuse, spre propria-i surprindere, că afacerile îl silesc să plece mîine, pentru cel puțin o săptămînă, la Berlin. Acolo, la Berlin, dar asta de-abia și-o mărturisea sieși, va putea să chibzuiască în liniște la atitudinea pe care urmează s-o ia față de noile împrejurări müncheneze și va putea ocoli o întîlnire pripită cu doamna von Radolny.

Marele oraș Berlin, unde nu mai fusese de mult, îl copleșea ; era năuc. Trecu prin străzile care duceau din centru spre cartierele din vest. Linnéstrasse, Tiergartenstrasse, Hitzigstrasse, Kurfürstendamm. Privi șirul neîntrerupt al mașinilor, alunecînd neabătute ca un rîu, strîngîndu-se ghem, rostogolindu-se mai departe. Remarcă funcționarea impecabilă a instalațiilor menite să facă rînduială în furnicar, stopuri automate, platforme, agenți de circulație, semafoare, galben, roșu, galben, verde. Se plimbă fără țintă cu trenul electric, trecu prin acel loc unde, în inima orașului, își dau întîlnire nenumărate șine, unde trenuri se încrucișează, se depășesc, unul deasupra celuilalt, unul aproape de celălalt. Ieși din subteranele metroului undeva la lumina străzii, văzu case, case, oameni, oameni, oameni, fără sfîrșit. Străbătu lungul tunel care se întindea sub pămînt, chiar în mijlocul orașului, și era mereu ticsit de o lume grăbită, preocupată, pîndind cu înfrigurare dacă va găsi la celălalt capăt trenul de legătură. Observă cum milioanele de locuitori ai orașului nu stăteau la taclale pe la colțuri, ca oamenii așezării sale de baștină, ci își vedeau, ca de la sine înțeles, în grabă, dar fără să gîfîie, de treburile lor. Cunoscu cartierele muncitorești, furnicar de oameni, autobuzele care se

hîţînau, marile magazine. Imensele localuri de distracţie, scăldate în lumini făloase, cafenelele, teatrele, zece, treizeci, o sută, o mie, gemînd de lume. Nenumăratele coloane de demonstranţi alcătuite din extremişti de dreapta, ocrotiţi de poliţie, în vindiacuri, cu şepci, cu steaguri, în formaţie militară. Nesfîrşitele coloane de demonstranţi alcătuite din radicali de stînga, purtînd emblema republicilor ruse proletare unite, steaua în cinci colţuri, secera şi ciocanul. Văzu şoselele care duceau afară din oraş, la nenumăratele lacuri dimprejur, la păduricile golaşe, presărate cu blocuri, pe toate drumurile o mare de oameni, maşini, autobuze. Bărbatul acesta care se înflăcăra uşor savură viaţa pestriţă a marelui oraş ce forfotea, pe deplin conştient de existenţa sa, îi savură întinderea, desăvîrşita funcţionare a organelor.

Seara, se instală în unul din localurile luxoase, cam lipsite de gust, din vestul oraşului, laolaltă cu alţi o mie de oameni. I se prezentă spre alegere o listă imensă de bucate, gătite fără mare tragere de inimă, dar corect, nici prea ieftine, nici prea scumpe. Îi fură servite cu dichis, cu tot felul de farafastîcuri. Nu trebuia să te întinzi la vorbă cu chelnerul, mîncai, beai, plăteai. O mie de inşi şedeau aci, se hrăneau din datorie, fără plăcere. Flecărind, făcînd afaceri, răsfoind gazete, înfulecînd pe nemestecate, fără să se bucure că mănîncă. Domnul Hessreiter şedea la masă cu un străin. Încercă să schimbe o vorbă-două. Uimit, tovarăşul de masă răspunse scurt, dar nu nepoliticos ; domnul Hessreiter însă îşi dădu seama că aici nu era chip să ai la masă o discuţie cu adevărat plăcută. Mîncă visător stridii, sorbi supă, se desfătă cu ţipar rasol, care îi fusese lăudat drept o specialitate berlineză. Adăugă anghinare. O porţie serioasă de muşchi de vacă în sînge, la grătar. Apoi ceru brînză, fructe cu frişcă la gheaţă, o cafea moca. Privea lumea care venea şi pleca. Se gîndi la cele patru milioane de oameni din acest oraş, care peste zi îşi vedeau de treburile lor, pricepuţi, conştienţi de scopul urmărit şi care, seara, petreceau, tot conştienţi de scopul urmărit, dar un pic mai nepricepuţi. Oftînd, asemui acest Berlin, puternic ancorat în prezent, cu Münchenul său. Of, pălăvrăgeala despre oraşul culturii München şi despre hidrocefalul Berlin vădea, din păcate, pizmă şi prostie ! În capul său mare de bavarez, plin de închipuiri, stăruia o imagine romantică, multicoloră, a acestei părticele a globului, aşezată la 13 grade şi 23 minute longitudine estică, 52 grade şi 30 minute latitudine nordică, la 73 de metri deasupra nivelului mării, la origine locuită de slavi, acum înzestrată cu milioane de canale, ţevi, conducte, cabluri subterane, cu puzderie de case şi cu furnicar de oameni pe pămînt, cu antene, fire, semnale luminoase, piloni de radioemisiune şi avioane în văzduh. Fu atît de copleşit

de această imagine a Berlinului, încît, deşi se ghiftuise zdravăn, nici nu luă seama la numeroasele tîrfe care, în timp ce el străbătea strada, fumînd visător, dădeau ghes străinului arătos ce părea burdușit cu bani.

22

Johanna Krain rîde fără temei

În pagina întîi a ziarului scria, cu litere de-o şchioapă, că maestra tenisului Fancy De Lucca s-a împuşcat, întrucît din expertiza medicală reieşise că nu va mai putea dobîndi deplina capacitate de a folosi piciorul pe care şi-l rupsese cu trei zile în urmă. Citind ştirea, dimineaţa, în pijama, la micul dejun, Johanna îşi încreţi fruntea, astfel că cele trei cute se iviră lămurit deasupra nasului. Nu mai citi vestea a doua oară. Conţinutul ei stăruia, o dată pentru totdeauna, în literele grase ale notei, printre care se repeta un *e* tocit. Împături iar ziarul, îl puse cu grijă pe masă. Dar apropierea fizică a ştirii tipărite o stingherea. Mătură repezită foaia de pe masă.

Îi plăcuse Fancy De Lucca, aceasta la rîndul ei o îndrăgise şi ea, astfel că femeia cu nasul de erete şi Johanna îşi pătrunseseră una alteia în suflet. Lumea care cunoştea înfrigurata agitaţie în jurul campioanei, care cunoştea trudnicele-i strădanii pentru a da pinteni, iar şi iar, avîntului necesar ca să-şi păstreze locul, era îndemnată să creadă că dispăruse la timp, încă în posesia titlului, înaintea unor dezamăgiri de neînlăturat ; Johanna ştia mai bine decît alţii că Fancy De Lucca încercase dezamăgirea încă în plină biruinţă. Îşi aduse aminte cum Fancy îi împărtăşise hotărîrea ei de a dispărea ; i-o împărtăşise sec, fără regrete şi fără afectare, într-o doară, de parcă era vorba de o călătorie lipsită de importanţă. În acea împrejurare o îndrăgise mult pe Fancy ; dar hotărîrea ei n-o înţelesese.

În nesfîrşita, searbăda ei oboseală, Johanna tînjea după o vorbă de om, după un schimb de păreri. Îi era lehamite de atîta singurătate. Dacă l-ar avea acum lîngă ea pe Martin Krüger ! Deodată, imaginea lui i se ivi limpede şi puternică. Să-i scrie fără ocolişuri şi cu inima deschisă, nu-i era îngăduit, iar răspunsul lui ar veni după trei săptămîni, pornit din cine ştie ce simţămînt uscat. Jacques Tüverlin se găsea la o depărtare de zece minute sau şi mai puţin. Curată neghiobie şi încăpăţînare, să nu-l înştiinţeze că se află în oraş. Telefonă. Răspunse secretara lui care îi spuse

că domnul Tüverlin a plecat de cinci minute, întrebă cine îl caută şi dacă să-i comunice ceva. Johanna însă nu-şi dete numele.

Dimineaţa şi-o petrecu într-o plictiseală iremediabilă. N-avea chef să se îmbrace ca lumea, n-avea chef să cugete ca lumea. Încercă să se apuce de treabă, nu izbuti.

Sosi un oaspete neaşteptat, o cocoşneaţă durdulie, plină de viaţă : maică-sa, doamna Elisabeth Krain-Lederer. Femeia, acum în vîrstă, adulmecă primprejur, la pîndă, cercetă cu priviri dispreţuitoare, grăitoare, odaia dereticată de mîntuială, ţinuta matinală, boemă, dezordonată a fiicei sale. Venise, după ani de zile, pentru întîia oară la Johanna şi era plină de intenţii mărinimoase. Îmboldită de un film, luase hotărîrea să se împace cu ea. Trei zile în şir, în fiecare după-amiază, bînd cafea după cafea, le împuiase urechile prietenelor cu această hotărîre. Şi acum se afla în Steinsdorfstrasse, în locuinţa fiicei sale, conştientă de scopul urmărit, impunătoare cu atitudinile ei energice, cu convingerile, cu dubla ei bărbie, lipită de gît. Gura rotundă, cu dinţi mici, trăncănea neistovită, făcîndu-i Johannei capul calendar. Şi aceasta, strîngîndu-şi din cînd în cînd pijamaua mai aproape de corp, netezindu-şi părul, să nu-i cadă peste frunte, se întreba ce anume moştenise, în ţinută şi în vorbire, de la maică-sa. Ştia că energia maică-si nu era decît spoială, că pe dedesubt se zbătea o femeie meschină, pusă pe văicăreală, robită propriei sale persoane, deprinsă de-o viaţă întreagă să lase pe alţii să-i poarte de grijă. Fără duşmănie, cu un interes aproape ştiinţific, Johanna Krain îşi plimbă ochii cenuşii peste faţa şi făptura maică-si. Exista oare vreo legătură, vreun sentiment comun între ele ? O studia cu o curiozitate rece pe femeia trupeşă care trăncănea într-una. Observă pentru întîia oară în mod conştient, cum îşi proptea uşor mîna de şold, cum, cînd îşi privea drept în ochi interlocutorul, se întorcea spre el cu tot capul. Da, ea, Johanna, avea aceleaşi gesturi. Fără îndoială că mai avea comun cu ea multe altele, prea multe. Fără îndoială că, înaintînd în vîrstă, va semăna din ce în ce mai tare cu maică-sa. Odată şi odată, peste douăzeci sau treizeci de ani, va şedea şi ea tot aşa la pîndă, cu prefăcută energie, impunătoare, cu bărbia dublă.

În timp ce cîntărea toate astea, frazele maică-si o potopiră, neîngrădite : văicăreli bătăioase, rugătoare, pălăvrăgeli despre simţul de familie, ruşine, structură sufletească. La drept vorbind, cum trăieşte ? Dezordonat. Nu-i poartă nimeni de grijă. Ar trebui să divorţeze, să se mărite cu un bărbat ca lumea. Sau, dacă are prieten un bărbat ca Hessreiter, să rînduiască cel puţin în aşa fel lucrurile, încît acesta să-i poarte într-adevăr de grijă. Poftim cum umblă, cu părul lung ca şi altădată ! Asta o îmbătrîneşte cu

zece ani. E neapărat nevoie s-o ocrotească un om aşezat. Îi mai spuse Johannei că ea, ca femeie bătrînă, trecută prin multe, vrea să trăiască amîndouă în pace şi s-o ajute.

În timp ce bătrîna sporovăia fără încetare, indispoziţia Johannei crescu. Îi era ruşine pentru maică-sa şi pentru ea însăşi. Nu era de fel plăcut să priveşti necontenit faţa grasă, sigură de sine a femeii, nu ştia încotro să-şi arunce ochii, coborî un pic pleoapele, simţi dintr-o dată o nevoie imperioasă de linişte, simţi lămurit aceeaşi neplăcere ca în faţa unei cascade. Brusc, sec, îi spuse că, dacă doreşte atît de mult, să vină din cînd în cînd s-o vadă. Credea că acum are să plece. Dar doamna Lederer era supărată că bunătatea îi fusese atît de puţin preţuită. Ca orice om, trăind în podişul bavarez, avea înclinaţii spre ambianţă teatrală ; o rodea faptul că vizita se desfăşura atît de cenuşiu, cu totul altfel ca acea scenă din film care făcuse să încolţească în mintea ei ideea împăcării. Mai trecu o bună bucată de timp pînă cînd Johanna izbuti să se descotorosească de ea.

Cum plecă maică-sa, se trînti pe scaun, sfîrşită, nici măcar furioasă. Nu ştia nici un chip omenesc căruia să i se poată spovedi cu vorbe omeneşti. Se isprăvise şi cu Fancy De Lucca. Dacă ar ţine la ea, Jacques Tüverlin ar trebui să simtă cît de mult avea acum nevoie de dînsul.

Îi păru bine că sună telefonul, că o smulse din lînceda ei meditare. În aparat se auzi glasul lui Erich Bornhaak. Îi aduse aminte de făgăduiala făcută la Paris, şi anume că-i va îngădui să-i ia masca. Îi spuse că se află acum pentru cîteva săptămîni în oraş. O întrebă cînd vrea să vină. Johanna se obişnuise de mult cu gîndul că se va întîlni cu Erich, îşi propusese să rămînă rece, să-i facă vînt, o dată pentru totdeauna. Nu te puteai bizui pe el, era găunos, un om de nimic. Se amăgise atunci cînd voise să se convingă ea însăşi că Erich are un fond serios. Dar acum, la primul lui cuvînt rostit în aparat, ştia că se înşelase pe ea însăşi şi în ce priveşte acea neînduplecare. Îl lăsă să vorbească, îi savură glasul, deşi, la telefon, suna schimbat. Ochii, fără să vadă, îi erau pironiţi asupra foii de ziar cu ştirea despre moartea prietenei sale, Fancy De Lucca, inima şi simţurile asupra glasului din aparat.

Cînd Erich Bornhaak isprăvi, îi spuse, fără mofturi şi şovăieli, că va veni să-l vadă după-amiază.

Zarurile fuseseră, aşadar, aruncate. Aproape că se bucura. Fredonă un crîmpei de melodie, din vîrful buzelor ; adulmecă în amintire mirosul uşor de fîn şi iuft. Se duse apoi, fără să stea în cumpănă, de parcă şi-ar fi hărăzit de mult această oră pentru o astfel de treabă, la coafor. Fără îndoială, maică-sa avea dreptate cînd spunea că e o nebunie să păstreze cu încăpăţînare, în pofida

modei, claia de păr pe cap. Dar Erich luase în derîdere această încăpăţînare bătrînească. Şedea într-un salon de coafură luminos, între robinete de nichel, ustensile, chiuvete albe, între halate fluturînde, purtate de bărbaţi şi fete, toţi nespus de politicoşi. Fierul rece al maşinii, foarfecele jucau în jurul capului ei, i se aduceau oglinzi, ca să se poată privi din toate părţile. Smocuri de păr şaten căzură pe şervetul alb, înnodat pe după gît. Îşi simţi capul răcorit şi mai uşor.

Se gîndea la nenumăratele discuţii despre probleme sexuale care fuseseră duse în prezenţa ei şi cu ea; căci era pe placul acelei epoci să analizeze îndelung asemenea probleme. Se gîndea, în treacăt, şi la întîmplarea trăită cu ani în urmă, copil încă, şi care, numai rareori, îi învolbura, îi tulbura, înspăimîntător, întunecat, negura amintirii. Se gîndea şi la o cugetare a lui Jacques Tüverlin: să bei fără să-ţi fie sete, să faci poezie fără însufleţire, să te culci cu o femeie fără să-ţi fie dragă, acestea sînt cele trei vicii larg răspîndite ale epocii. Şedea atît de cufundată în gîndurile ei, încît îşi ridică mirată privirea cînd o întrebară dacă doreşte să i se facă şi manichiura. Nu, nu dorea asta. Avea iarăşi pielea mîinilor cam aspră, cu porii mari, unghiile degetelor erau pătrate, aşa cum i se potrivea ei.

Fără să-şi deghizeze simţămintele, arzînd de dorinţă, fără să facă din asta o taină şi fără să fie fericită, Johanna se duse la Erich Bornhaak. Trecu pe Seestrasse, dinaintea casei lui Paul Hessreiter, dar nu-şi îndreptă nici măcar o frîntură de gînd spre acest Hessreiter.

Erich Bornhaak stătea într-o cochetă locuinţă-atelier în cartierul Schwabing. Johanna nu se putu dumeri cum de izbutise, în aceste vremuri de cumplită criză de locuinţe, să găsească asemenea adăpost primitor. Peste tot atîrnau măşti de cîini, cîteva tablouri lascive, de bună calitate, o fotografie cu autograf a generalului Vesemann, agăţată cu neobrăzare între măştile unui ogar şi a unui buldog, un portret al lui Rupert Kutzner cu dedicaţie.

Erich îşi arătă faţiş, juvenil, triumful că Johanna venise, îi privi cu încîntare, cu aroganţă de ştrengar, capul care, tuns scurt, părea şi mai îndrăzneţ. Era frumuşel şi scos ca din cutie în haina de casă de culoare deschisă, de croială militară, ca o cazacă. Îi spuse că o duce bine. Că are mai puţine dificultăţi. De deputatul G. nu se mai sinchiseşte nimeni, povestea cu otrăvirea cîinilor se află şi ea pe calea cea bună. Prietenul lui von Dellmaier a fost eliberat ieri din închisoare, pe cauţiune; de altfel, va veni şi el aci, să dea o mînă de ajutor cînd o să-i ia masca. Mişcarea neaoşilor, care îl interesează din toate punctele de vedere, propăşeşte văzînd cu ochii. Sînt vremuri noi, pline de vigoare şi

pitoresc, şi oameni ca el, descurcăreţi şi cu o fărîmă de simţ al umorului, sînt la largul lor. Se învîrtea ca un titirez în jurul ei, dîndu-şi osteneală s-o facă să se simtă bine, puse la priză ceainicul electric, îşi arătă, între buzele roşii, dinţii nespus de albi.

Sosi von Dellmaier. Cei doi, încă sub înrîurirea eliberării din puşcărie, aveau o purtare mai puţin blazată ca de obicei, mai strengărească, erau plini de veselie. Apoi se pregătiră să ia masca Johannei. Ieşi la iveală că nu aveau ustensilele necesare noii lor metode. Johanna nu se împotrivi ca ei să se folosească de mijlocul obişnuit. Trebui să-şi ungă faţa cu vaselină, să se întindă pe canapea. Îi vîrîră în nas nişte tubuşoare de hîrtie, o rugară să închidă ochii. Îi întinseră iute, cu îndemînare, masa rece, umedă, pe obraz. Stătea aşa sub ipsos, cu chipul nemişcat, cu ochii închişi, cu dinţii strînşi, într-o surdă toropeală. Se gîndea la multe, trecînd repede de la una la alta. Zăceai ca în mormînt, cu masa pămîntie, umedă, aşternută peste faţă, şi doar două tubuşoare de hîrtie te fereau să nu te înăbuşi. Îi auzi pe cei doi cum umblau de colo-colo, cum vorbeau cu jumătate glas, cum rîdeau. Se simţi la cheremul lor, fără îndoială că făceau glume obscene. Ba nu, limpede acum şi închegat, le desluşi sporovăiala. Dellmaier povestea, pesemne ca să glumească pe socoteala ei, o întîmplare grotescă şi totodată înspăimîntătoare, şi anume cum îi luase cîndva masca unui actor mort. Tiparul de ipsos nu voia să se desprindă de tigva mortului, vorba ceea, nici în ruptul capului. Ipsosul părea a fi una cu chipul, ca încleiat. Asta în urma faptului că Dellmaier voia neapărat să prindă şi gîtul, cu omuşor cu tot. Trăgea şi trăgea, marginile maxilarelor însă i se împotriveau, tari ca fierul. Cu o opintire deosebit de puternică a izbutit, în cele din urmă, să ţină în mînă negativul. Dar cu smucitura aceea i-a rupt răposatului falca de jos. Limba i-a ieşit de-un cot. Din gîtlejul larg căscat a izbucnit un oftat. Domnul von Dellmaier văzuse multe în război şi în timpul revoluţiei, dar întîmplarea asta l-a băgat în sperieţi. De altminteri, era un lucru cît se poate de firesc : aerul ce se înghesuise în trahee îşi croise drum prin glotă.

Îngropată în ghips, Johanna ascultă povestea, auzi rîsul băieţilor, îşi spuse dîrză : „Stai liniştită. Nici un semn cu mîna. Tocmai asta urmăresc ei." Se căzni să nu mai asculte ce vorbesc, se strămută deodată aiurea, gîndurile i se încîlciră. Simţi deasupra feţei fierbinţi, ipsosul greu, apăsător. Glasurile celor doi băieţi răsunau undeva departe, departe. De-ar muri, ar mai avea cineva grijă de omul Krüger ? Iată-i că se apleacă deasupra ei, să încerce dacă masca s-a întărit îndeajuns. Întunericul dimprejurul ei prinse să răsfrîngă puzderie de culori. Glasul vînturaticului, nu prea tare dar totuşi tunător, spuse :

— Numai două minute.

Auzi şi rîsul ascuţit, şuierător al lui von Dellmaier, şi din nou, foarte departe, glasul lui Erich. Deodată chipul lui se apropie de ea, prin bezna pestriţă din jur, ca pe pînza unui cinematograf, mărindu-se repede, în contururi gigantice. I se ivi înaintea ochilor obloniţi, obraznic, stricat pînă-n măduva oaselor.

După zece minute, ce părură o vecie, o eliberară de stratul de ipsos. Răsuflă, se ridică într-o rînă, răsuflă mai adînc. Cei doi lucrau cu mînecile suflecate. Prinzînd iar viaţă, observă că adevăratul chip al lui Erich arăta altfel decît îi apăruse în noaptea de sub masca de ipsos. Un obraz de băiat, proaspăt şi frumuşel. În timp ce se spăla, se gîndi că niţică greutate şi întunecime în jurul capului fuseseră de ajuns să-i schimbe imaginea despre lume. Ce nerozii nu-şi închipuise, aşa alandala ! Viaţa era simplă şi ea purta vina dacă şi-o complica. Îi plăcea acest băiat Erich Bornhaak, şi ea îi plăcea lui. Era un tînăr drăguţ, cu spirit vioi, mlădios, pîrguit de experienţa războiului. Simţi acum o mare şi nestăvilită duioşie pentru dînsul.

Von Dellmaier stărui să meargă şi pe la „Gaisgarten" ; îi aşteaptă acolo, spuse el, tînărul Ludwig Ratzenberger. E tare amuzant la „Gaisgarten", la neaoşi. Johanna ar trebui să privească şi ea o dată de aproape societatea asta ; tînărul Ratzenberger, adăugă von Dellmaier, e ferchez nevoie mare. Dar Johanna dorea din toată inima să fie singură cu Erich. Spuse că e obosită. Nu-l putea suferi pe von Dellmaier. Aşa cum jinduise, copilă, după anume acadele ieftine, făcute din zahăr şi gumă, şi care îi fuseseră interzise ca dăunătoare sănătăţii, aşa-numiţii cocoşei de zahăr, la fel, cu aceeaşi poftă, îl dorea acum pe vînturaticul de Erich Bornhaak. În cele din urmă, acesta hotărî că o va conduce acasă pe Johanna şi apoi îi va urma pe Dellmaier şi Ratzenberger, la „Gaisgarten".

Johanna şi tînărul tăcură tot drumul spre casă, şi Erich Bornhaak nu avu nevoie decît de puţine cuvinte ca s-o înduplece să-l ia cu dînsa sus.

Împreunîndu-se, oftă, ca eliberată de o povară ; ştiuse de mult că aşa se va întîmpla. Se-nfruptă din el cu lăcomie şi fără fericire. Şi pe cînd o îmbrăţişa, nu uită nici o clipă cît de găunos şi de vînturatic îi era amantul.

Cu simţurile potolite, fără să se ruşineze, stătea întinsă lîngă Erich, în timp ce el dormea. Chipul frumuşel, stricat al celui adormit arăta copilăros ; răsuflarea plăcut mirositoare se strecura încet printre buzele nespus de roşii. Se gîndi cu cîtă convingere cei mai mulţi din oraş, din această ţară, ba chiar cei mai mulţi dintre contemporanii ei, ar vorbi-o de rău dacă ar şti că se

culcase aici cu tînărul acesta, în timp ce Martin Krüger zăcea în celula sa. Se gîndi la sfîrşitul prietenei sale Fancy De Lucca, despre care se scrisese într-o ştire în ziarul de dimineaţă, folosindu-se un *e* tocit pentru tipărire. Se gîndi cît de ciudat se nimerise că tocmai astăzi se unise cu vînturaticul. Cît de ciudat era că te cufundai, cu bună ştiinţă, deliberat, în asemenea mocirlă, cît de ciudată era îndeobşte această făptură cu două picioare, omul, împlîntat în tină şi lovindu-se cu creştetul de cer, capabil, atîta vreme cît e flămînd şi frămîntat de pofte nesăţioase, să născocească cele mai josnice gînduri, pentru a-şi îndestula trebuinţele fireşti, dar avîntîndu-şi numaidecît, gingaş şi graţios, simţămintele şi mintea spre nori, de îndată ce are o fărîmă de pîine în pîntece şi şi-a potolit poftele. Mîngîia părul celui adormit, cu duioşie şi scîrbă, îngînînd, din vîrful buzelor, aproape de nedesluşit, un crîmpei de cîntec. El se trezi, îi zîmbi cu intimitate, un pic strengăreşte.

Cum era isteţ şi se putea transpune în sufletul altuia, îşi dădu seama curînd cît de puţin atinsese îmbrăţişarea lui fiinţa Johannei. Asta îl necăjea. Încercă din nou, cu tandreţe : dar ea rămase rece. Cu sentimentalisme : îi rîse în nas. Supărarea îi crescu, şi, pentru a o jigni, întrebă dacă a avut mulţi bărbaţi. Johanna îl privi, aşa cum priveşte un om în toată firea un copil prost crescut, cu o ironie prietenoasă, înţelegătoare, care îl scoase din sărite. Îi povesti despre viaţa lui, despre tot soiul de mici, mari, murdare, cumplite escrocherii. Ea răspunse nepăsătoare că nici nu şi l-a închipuit altminteri. Erich se aruncă din nou asupra ei. Înfiorată, Johanna răspunse dezmierdărilor. Dar nici măcar în dăruirea aceasta nu-şi ascunse dispreţul.

În timp ce ea sta întinsă pe pat, Erich se ridică în cele din urmă în capul oaselor, o rugă, cu o politeţe afectată, să-i îngăduie să-şi aprindă o ţigară. Îi istorisi cum, împreună cu von Dellmaier şi cu Ludwig Ratzenberger, un băiat şi jumătate, la care ţine mult, se străduieşte să ducă la îndeplinire un proiect în legătură cu răposatul rege Ludwig al II-lea. Cu asta, de altfel, se pot obţine în Bavaria rezultate la fel de bune ca şi cu Bătrînul Fritz [1] în Germania de Nord. Îi istorisi, de asemenea, cum pentru împlinirea acestui proiect avea să-şi verse sîngele o blajină vită-ncălţată. Se plimba de colo-colo prin odaie, fumînd, îmbrăcîndu-se. Moda din anii aceia era complicată şi neroadă. Bărbaţii îşi puneau la gît gulere scrobite, obiecte de îmbrăcăminte care-i strîngeau, inutile şi inestetice ; în jurul lor îşi petreceau nişte legături fără noimă

[1] Poreclă dată lui *Friedrich al II-lea* (1712—1786), regele Prusiei.

şi complicate, aşa-numitele cravate. În timp ce Erich Bornhaak îşi petrecea şi îşi înnoda cu îndemînare cravata, flecărind despre conturarea proiectului în legătură cu răposatul rege, Johanna asculta cu seriozitate, urmărindu-i cu privirea mişcările. Mai toate convenienţele timpului, şi cele lăuntrice şi cele exterioare, erau la fel de complicate ca şi acest obicei de a-ţi pune guler la gît. Acum, bunăoară, tînărul acesta crede pesemne că a cîştigat asupră-i o nemaipomenită izbîndă, deoarece s-a culcat cu ea. A posedat-o. Să posezi pe cineva : ce vorbă neghioabă ! Dar nu părea chiar atît de încredinţat de izbînda sa. Altfel n-ar încerca s-o întărîte cu vorbăria fără nici un Dumnezeu despre răposatul rege. Lumea e plină de neînţelegere şi de lucruri greu de înţeles. Omul Krüger în celula sa. Vînturaticul de Erich Bornhaak care l-a lichidat pe deputatul G., care a otrăvit cîini şi s-a culcat cu ea, şi în clipa de faţă îşi înnoadă pe sub gulerul scrobit cravata care-i dă de furcă. Campioana de tenis Fancy De Lucca şi-a rupt piciorul şi apoi s-a împuşcat mortal cu un revolver. Marele burghez Hessreiter a iubit-o o noapte din toată inima şi cu toate simţurile, şi îşi află alinare de pe urma ciupercilor sale, a spiriduşilor bărboşi şi a lipsei de sens a lumii acesteia, în suita „Luptă de tauri" realizată în ceramică. Toate stăruiau în acelaşi timp, în odaia ei din Steindorfstrasse.

Dintr-o dată, uimit şi supărat, Erich o auzi pe Johanna Krain izbucnind în rîs. Nu rîdea nici prea tare, nici prea încet, nici cu răutate, dar în orice caz nici cu bunătate. Era prea plin de sine, ca să pună acest rîs pe socoteala lui, dar o uşoară bănuială tot încolţise în el, şi o întrebă de ce rîde. Nu primi răspuns. Nu-i spuse că izbucnise în rîs din pricina atîtor lucruri fără nici o noimă şi dureroase pe care le săvîrşesc oamenii, şi pe care le găsesc pesemne cu rost şi cu haz, din pricina moravurilor lor sexuale, bunăoară, din pricina războaielor şi a justiţiei lor, şi că rîsese şi de ea însăşi şi de desfătarea, acum ispăşită, ce i-a prilejuit-o vînturaticul.

Cum Johanna stăruia în tăcerea ei, tînărul se arăta nemulţumit. Era obişnuit, la despărţire, cu dezmierdări sau cu lacrimi, cu rugăminţi, cu jurăminte. Socotea obtuză, jignitoare, seriozitatea Johannei. Era dezamăgit. Crezuse că va avea parte de căldură, de revărsare a simţămintelor. Johanna se dovedi o femeie calculată, dornică doar să-şi potolească simţurile şi care dobîndise mai mult decît dăduse. Se simţi tras pe sfoară. Îşi aprinse altă ţigară, îşi vopsi buzele. Cum nu întrezări nici un mijloc de a o smulge pe Johanna din răceală şi amorţeală, spuse în cele din urmă :

— Ei, acum, mă duc la „Gaisgarten", mai am timp să-l întîlnesc pe Ludwig Ratzenberger.

Ea nu încercă să-l reţină. Fluierînd o melodie, un dans de negri la modă pe atunci, Erich plecă, după ce-şi luă grăbit rămas bun.

Atunci Johanna izbucni în rîs pentru a doua oară. De data aceasta rîsul ei suna ca o descătuşare, binefăcător. Deschise fereastra ca să iasă mirosul ţigării şi uşoara adiere de fîn şi iuft. Astea toate rămăseseră acum în urmă, făceau parte din trecut, şi era bine aşa. Se vîrî sub duş, se chirci sub şuvoiul de apă rece, apoi se întinse. Nerăbdătoare, cu înviorare mereu crescîndă, se înfioră sub apa ce-i şiroia deasupra capului, văduvit de părul lui lung. Apoi se întoarse în dormitor, trecu pe lîngă foaia de ziar cu acel *e* tocit, se trînti pe pat, se întinse, se culcă pe-o parte, cu genunchii la gură, dormi adînc, fără vise.

23

Un tată dinainte de război şi un fiu de după război

Berea doctorului Geyer se trezise ; abia dacă sorbise din ea. Din politeţe faţă de birtaş înghiţise cu noduri friptura de porc comandată ; mai mult nu era în stare.

Avocatul copleşit de clienţi, vîrît iar pînă-n gît în politica activă, încurcat în nenumărate afaceri, năpădit de hîrţoage, din douăzeci şi patru de ceasuri dormind cu chiu, cu vai şase, îşi pierdea multe din serile sale preţioase la „Bila năzdrăvană". Slab, într-o ţinută puţin arătoasă, stingher, zăbovea, cu mîinile lui subţiri, neastîmpărate, printre muncitori, activişti sindicali, literaţi nepoliticoşi, fanatici, în localul dezgustător, ticsit de fum şi de discuţii gălăgioase, certate cu logica. I se putea citi pe faţă cîtă osteneală îşi da pentru a nu lăsa să se vadă neplăcerea pe care o simţea.

Îşi înălţa privirea, ori de cîte ori se deschidea uşa birtului. O nădejde vagă, nemărturisită, îl atrăgea spre această atmosferă respingătoare. Deseori puteai întîlni neaoşi la „Bila năzdrăvană", comunişti la „Gaisgarten"; şi se puneau atunci fîrtaţii cu atîta sîrg pe ceartă şi pe provocări, încît, pînă la urmă, se isca o păruială de toată frumuseţea. Deosebit de zelos se dovedea în asemenea împrejurări Ludwig Ratzenberger ; şi popularul boxer Alois Kutzner lua uneori, melancolic, parte la încăierare. În ceata lor erau şi doi vlăjgani cu apucături de nemţi din nord, un oarecare Erich Bornhaak şi un autentic von Dellmaier.

Ţinînd seamă de aceste fapte, avocatul nutrea aşadar în fundul sufletului licărul unei nădejdi, atunci cînd zăbovea stînjenit, dar cu încăpăţînare, la „Bila năzdrăvană", avînd în faţă o bere care nu-i plăcea şi mîncăruri care nu erau pe gustul lui. Totuşi, fu surprins cînd într-o bună zi dădu într-adevăr ochi cu băiatul şi cu Ludwig Ratzenberger. Lucru de mirare, lipsea agentul de asigurări von Dellmaier. De o eleganţă ţipătoare, Erich Bornhaak şedea la masa de lemn negeluită, pe un scaun grosolan, stricat, în birtul plin de fum. Lumea îl lua peste picior, îl ameninţa, de altminteri nu fără oarecare bunăvoinţă. El răspundea, zîmbind obraznic, sfidător, cu buzele nespus de roşii, în seara aceea deosebit de bătăios. Avusese ghinion ca niciodată. Nu se scuturase oare Johanna Krain de dînsul, aşa cum scuturi un fir de praf de pe haină ? Nu fusese în stare să ferească de nori nici cerul lui von Dellmaier. Îi împuiase din răsputeri urechile lui Rupert Kutzner, spunîndu-i că prestigiul partidului nu poate fi menţinut decît atunci cînd va face din cauza lui von Dellmaier propria-i cauză. Şi acum, abia eliberat din închisoare, von Dellmaier era din nou ameninţat. La stăruinţele lui Kutzner, Hartl obţinuse eliberarea lui von Dellmaier. Dar Klenk nu era de acord, se înfuriase rău, poruncise să i se aducă dosarul la pat. Avusese pesemne de gînd ca, neapărat înaintea căderii sale, să le arate neaoşilor, tocmai prin acest caz, că încă ţinea în mînă pîinea şi cuţitul. În fiecare clipă, von Dellmaier putea fi din nou arestat. Într-o dispoziţie cumplit de rea, Erich şedea la masă cu Ludwig Ratzenberger, stîrnindu-i cheful de a se lua la bătaie. Avocatul se uită ţintă la băiat, cu gura căscată, nehotărît dacă să treacă la masa lui, încredinţat că Erich, mojic, îi va face vînt.

Observîndu-l pesemne pe avocat, acesta îşi schimbă dintr-o dată purtarea. Deşi pînă acum îl îmboldise pe Ludwig Ratzenberger, îl opri tocmai în clipa în care şoferul era gata să sară la bătaie. Ciudat cum tînărul Ratzenberger, bătăios nevoie mare, îl asculta ! Aşteptata încăierare cu cuţitele nu mai avea loc. Cei doi plecară curînd, fără să-şi fi adus la îndeplinire planul ce şi-l făcuseră, spre dezamăgirea celor mai mulţi. Trecînd anume prin faţa mesei avocatului, Erich îi spuse într-o doară, schiţînd un salut :

— Mîine vin la tine într-o chestiune de afaceri.

A doua zi, doctorul Geyer nu se duse la birou, anunţă la tribunal că-i bolnav. Nu primeşte pe nimeni, nu răspunde la telefon, anunţa, maliţioasă, menajera pe cei care chemau. Avocatul aştepta. Îşi tîrşîia paşii prin cameră, şchiopăta mai tare. Îşi vîrî nasul, pentru întîia oară după multă vreme, în manuscrisul, făcut pachet, *Drept, politică, istorie*. Trecu dimineaţa, prînzul, trecură primele ore ale după-amiezii. Avocatul cercetă conturile de la bancă, maldărele de bancnote străine pe care le păstra acasă. Erau bani, nu

glumă, pentru Germania din acele timpuri, sume serioase. Avocatul numără, socoti, îi puse iarăşi deoparte. Aşteptă. Sunase la uşă. Îşi îndreptă ţinuta.

După o ciorovăială cu menajera, dădu buzna secretarul. Vestea lui era importantă, nu suferea amînare. Nici nu-şi ceru ca lumea iertare pentru faptul că năvălise în casă. Georg Rutz, deputat social-democrat în Reichstag, din partea circumscripţiei electorale München II, murise de pe urma unui accident de automobil ; doctorul Geyer, primul supleant de pe listă, îi lua locul ca membru al Reichstagului.

Cum plecă secretarul, doctorul Geyer trase aer în piept, clipi din ochi, înghiţi în sec, simţi zvîcnindu-i inima. Se hotărîse aşadar ! Va schimba Münchenul acesta decăzut, trîndav, pentru acel Berlin clocotind de viaţă. Deoarece n-o făcuse din propriu îndemn, îl împinsese soarta. Îl arunca, de-a dreptul cu forţa, acolo unde îi era locul, ţinînd seamă de tot felul său de a fi. Îşi dorise Berlinul, rîvnea de-un car de ani la locul din Reichstag, se încredinţase cu toată puterea sa de judecată că numai şi numai Berlinul e oraşul potrivit pentru dînsul. Măsură odaia în lung şi-n lat, se trînti pe canapea, îşi închise sub sticlele groase ale ochelarilor pleoapele subţiri, înroşite, se pierdu, cu mîinile încrucişate pe după ceafă, în închipuiri pripite. Îşi imagină cum îşi spune de la tribuna Reichului, în văzul tuturor, cuvîntul despre treburile bavareze, cuvînt arzător, tăios, care să-i înflăcăreze pe toţi. Dar închipuirea, stîrnită des şi cu ardoare, nu-i încălzea inima.

Întins pe spate, ţinîndu-şi închişi ochii înroşiţi, cu degetele subţiri petrecute pe sub cap, avocatul încetă deodată să se mai gîndească la Reichstag, la băiat, la Klenk. Se gîndi, în schimb, la fata Ellis Bornhaak, la un lac în Austria, la o potecă de pădure pe care urcase cîndva cu ea. Văzu limpede drumeagul şerpuit, văzu cum priveliştea se desfăşura larg dinaintea ochilor, cum apărea cînd alt cot al lacului, cînd alt sat. Numele satului : la naiba, care era numele satului ? În timp ce-şi scotocea prin memorie, veni băiatul.

Erich Bornhaak se aşeză, intră uşor, fără ocolişuri, în miezul chestiunii.

— Afacerea cu ferma de pisici, spuse el, a ieşit, din păcate, pe dos. De vină a fost faptul că mi-ai dat bani pe sponci. Cu asemenea sume caraghioase nu-i chip să faci afaceri, adăugă el mustrător. Cu o companie nici Napoleon să fii şi nu poţi duce războiu.

Avocatul zise încet :

— Din nefericire, n-am avut atunci bani mulţi. Azi ţi-aş putea da mai mult.

— Mulţumesc, spuse băiatul. Azi n-am nevoie de bani. Am acum creditori generoşi şi alte afaceri mai rentabile.

Tăcu. Dezinvoltura, neobrăzarea sa erau de data aceasta cam făcute. Avocatul se simţi mişcat de faptul că acestui om, pe care-l iubea atît de mult, îi era fără-ndoială ruşine să-şi dea în vileag păsul, şovăia.

— E vorba de domnul von Dellmaier? îi sări bătrînul în ajutor.

Da, de domnul von Dellmaier era vorba. Îl pîndea primejdia ca situaţia lui să se agraveze. Îl întrebă pe avocat dacă ar primi să se ocupe de acest caz.

Doctorul Geyer prevăzuse că va fi pus în faţa unei asemenea alternative, era pregătit pentru asta. Acest von Dellmaier era un ticălos, prost, găunos, cu apucături criminale şi însemna o faptă bună dacă-l făceai inofensiv. Avocatul nu era de acord să preia cazul. Avea acum bani berechet, era gata să-i dea băiatului tot avutul lui. Descurcăreţ cum era, acesta putea să pună pe roate o grămadă de afaceri cu bănetul. Numai să rupă, în sfîrşit, prietenia cu von Dellmaier. Era un joc al sorţii că toată vina fusese aruncată asupra acestuia şi că el, Erich, scăpase. Ar trebui să înţeleagă. Voia să-i vorbească, avea să-i spună atîtea, acum că se ivise prilejul.

Băiatul şedea în faţa lui, prefăcîndu-se nepăsător. Doctorul Geyer nu era un mare cunoscător de oameni, dar atîta băgă de seamă şi el, că mina lui Erich era doar o mască şi că, după cît se părea, singurul lucru pe lume faţă de care băiatul nu vădea nepăsare era tocmai soarta vînturaticului, mîrşavului von Dellmaier. Avocatul privi pantalonii băiatului, ghetele sale, ghetrele sale. Da, azi purta ghetre — erau de două luni la modă — şi, în mod ciudat, deşi după spusele lui o ducea grozav de bine, la ghetra din dreapta îi lipsea un nasture. Avocatul observă toate astea, în timp ce se pregătea să-i lămurească băiatului temeiurile sale, să-l facă să rupă cu von Dellmaier. Dar nu izbuti, nu fu în stare să vorbească. Mai mult, îi spuse că ar accepta cu dragă inimă să preia apărarea lui von Dellmaier, ieri ar fi făcut-o negreşit. Dar între timp se întîmplase ca deputatul Rutz să moară, şi el trebuie să-şi ocupe locul în Reichstag, aşa că nu se mai poate. Explicaţia sună fals, silit, greu de crezut, auzi el însuşi cît de greu de crezut.

Avocatul n-avea de unde să ştie că în ziua aceea, răspunsul lui era o lovitură puternică dată băiatului. Încredinţat că nenorocul s-a abătut asupră-i mai mult decît oricînd vreodată, pe Erich îl părăsi convingerea neobrăzată că ar putea vrăji pe oricine, numai să vrea s-o facă, şi îşi dădu seama că era găunos şi bicisnic. Înfrîngerea suferită la Johanna Krain. Neputinţa de a alunga norii de pe cerul lui von Dellmaier. Acum nu-l putea îndupleca nici pe acest amărît, să-i facă pe voie.

Avocatul văzu că obrazul lui Erich se schimonoşeşte, luînd o mutră rece, dispreţuitoare. Îl văzu apoi cum se ridică şi se îndreaptă spre uşă. Acum, chiar acum, va pleca, şi pentru totdeauna. Doctorul Geyer vru să mai spună ceva, orice, numai să-l reţină, dar creierul îi era deşert. Dibui — cum dibui în vis după un lucru care îţi scapă mereu — o frază, un cuvînt, în stare să-l reţină. Dar înainte ca bătrînul să fi găsit ceva, Erich, strîmbîndu-se cu nemărginit dispreţ şi scăpărînd din ochi a batjocură, zise, cu o voce băieţească, plină de ură, dar lipsită de aroganţă :

— Trebuia să-mi închipui că ai să spui nu, atunci cînd omul îţi cere să-i faci într-adevăr un serviciu.

Tînărul deschisese uşa, cînd avocatul rosti cu glas răguşit :

— Nu spun nu, lasă-mă să mă gîndesc. Dă-mi trei zile răgaz, să mă gîndesc.

— Trei zile ? îl îngînă obraznic băiatul. De ce nu, mă rog, un an ?

— Mai aşteaptă douăzeci şi patru de ore, se rugă încet avocatul.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, îl anunţă pe băiat, printr-o scrisoare politicoasă, aproape umilă, că îi pare rău de şovăiala arătată şi că preia apărarea domnului von Dellmaier. Dar încă în aceeaşi zi primi din partea lui Erich Bornhaak răspunsul că nu mai e nevoie de el, că domnul von Dellmaier renunţă la serviciile dumisale. Asta din pricină că ministrul Otto Klenk nu mai avusese timp să-şi vîre nasul în cazul Dellmaier. Fusese silit să-şi înainteze demisia, şi acum, pe cît se pare, Hartl va prelua ministerul şi va lichida cazul Dellmaier în sensul dorit de Germanii verzi. Ghinionul lui se spărsese ; iarăşi călare pe situaţie, îşi putea îngădui să-l bruftuiască pe bătrîn.

Avocatul Geyer nu se duse nici în ziua aceea la biroul său avocaţial. Cazuri urgente rămaseră nerezolvate, clienţii erau furioşi. Secretarul se înfiinţă la Geyer acasă, îl imploră să semneze, căci erau acte carte *trebuiau* rezolvate. Secretarul îi mai aduse la cunoştinţă că, deoarece nu voia să primească pe nimeni, cei de la partid îl chemaseră de cîteva ori la telefon, rugîndu-l pe avocat să spună dacă vrea să preia mandatul de deputat, rămas vacant. Trebuie, în termenul cel mai scurt, să facă în această privinţă o declaraţie oficială.

— Fă dumneata declaraţia, spuse avocatul.

Părea că ascultă numai c-o ureche.

— Nu merge fără iscălitura dumneavoastră, răspunse, cu dojană în glas, secretarul.

Avocatul luă o foaie albă, îşi mîzgăli mecanic, dar nu prea repede, iscălitura.

— Pot aşadar să comunic că la sfîrşitul săptămînii veţi fi la Berlin, zise secretarul.

Avocatul nu răspunse. Împăturind cu grijă foaia albă, secretarul se îndepărtă cu un aer dezaprobator.

24

Johanna Krain face baie în rîul Isar

Johanna mergea cu trenul spre închisoarea Odelsberg. Cerceta cu ochii cenuşii, mulţumiţi, plini de vioiciune, priveliştea plicticoasă, netedă ca-n palmă ; călătoria obositoare nu o supăra deloc. Parisul, domnul Hessreiter, vînturaticul, deşi trecuse doar puţină vreme de atunci, rămăseseră undeva departe în urma ei. Nu se căia, uitase de-a binelea. Erich Bornhaak, cine-i oare ? După noaptea petrecută-mpreună, o chemase o dată la telefon, dar ea i-o retezase scurt ; abia, abia dacă se mai gîndise la el şi nu dorise cîtuşi de puţin să-l vadă. Ca şi cum în urma ei s-ar afla o datorie neplăcută, în sfîrşit îndeplinită.

Înaintea acelei nopţi petrecute cu vînturaticul, atunci cînd se gîndea la revederea cu Martin Krüger, încerca un sentiment neplăcut, amîna întîlnirea. Nu-l văzuse de multă vreme pe Martin Krüger, de cînd plecase în Franţa. Acum, în drum spre el, era copleşită de încordare, de înverşunare împotriva duşmanilor săi, de caldă prietenie pentru dînsul.

Faţa vie a lui Martin Krüger exprimase din totdeauna, nemijlocit, orice simţămînt, ca un copil. În ziua aceea, cum o zări, obrazul său pămîntiu, un pic buhăit, se lumină dintr-o dată şi căpătă o strălucire neobişnuită, aşa încît Johanna fu cuprinsă de-o uimire dureroasă, la gîndul că putuse răbda să stea atîta amar de vreme departe de dînsul. Nici urmă de afectare, de dulcegărie pe chipul lui. Acel Martin de altădată dispăruse cu desăvîrşire, după cum dispăruse şi acel Martin posac, cu sufletul încîlcit, de mai tîrziu. Dinaintea ei se afla un om nou, deschis, prevenitor, nenăzuros, vioi.

În vremea asta situaţia lui la închisoarea din Odelsberg nu se îmbunătăţise. Bot-de-iepure devenise cam nervos, adulmeca vîntul, nu-şi da seama dincotro bate. Tocmai aveau loc atîtea şi atîtea schimbări în posturile de conducere de la minister, nu mai era timp de pierdut, căci puteau să-l treacă uşor cu vederea. Şi ar fi fost o pacoste cumplită să-şi sfîrşească zilele în categoria de salarizare doisprezece. Hartl era puternic, dar la minister tăia şi spînzura Messerschmidt. Greu de deslușit, greu de deslușit. Germanii verzi

alcătuiseră în secret un guvern, de mînă forte. Cine ştie cum aveau să se isprăvească astea toate. Simptomele politice se schimbau, o dată cu ele şi Bot-de-iepure.

Martin Krüger simţea pe propria-i piele orice interpretare cît de imperceptibilă a acestor simptome, orice schimbare, cît de mică, intervenită în părerile directorului închisorii în ce priveşte echilibrul de forţe din guvern. Dar această luptă permanentă, nedecisă, nu-l paraliza, dimpotrivă, îl înviora. Puteau să-l lipsească de cărţi, de lucru, dar gîndurile, ideile nu i le puteau lua. Trăia. Trăia la puşcărie mai înfrigurat, pe mai multe planuri decît înainte vreme dincolo de zidurile ei.

Acum, văzînd-o pe Johanna, se lumină la faţă. Îi privi chipul ars de soare, plin de vitalitate, mai îndrăzneţ datorită faptului că se tunsese, îi privi făptura mai mlădioasă datorită sporturilor de tot soiul. Martin Krüger îşi dădu seama că Johanna era frumoasă şi i-o spuse. Dar ea roşi.

Zîmbind, prietenos, Martin îi povesti despre disputa lui cu Kaspar Pröckl. Apoi, zeflemisindu-se el însuşi, îi povesti despre săptămînile în care corespondenţa primită îi înlocuia lumea. Nici vorbă că nu voia s-o jignească pe Johanna, dar ea murea de ruşine că scrisorile pe care i le trimisese nu fuseseră mai vii. Cu blîndeţe, plastic, hazliu, îi povesti şi despre ceilalţi deţinuţi, despre Leonhard Renkmaier. Îi povesti, pe-ndelete, fără patos, despre pictorul Francisco Goya.

Cu sănătatea nu o ducea rău. Arăta pămîntiu, dar nu mai era atît de vlăguit. Ce-i drept, îl supăra inima. Îi descrise acest îngrozitor simţămînt de năruire. Coboară plumburiu în jurul tău, te copleşeşte, te striveşte, te sugrumă. Pare că fel de fel de maşini se înghesuie unele într-altele şi tu te afli la mijloc, de parcă ai împietri pe dinăuntru. Poţi expira aerul, dar nu-l poţi trage în piept. Te clatini năucit, azvîrli braţele în sus şi gîfîi. Ţine o veşnicie. Cînd îţi vii iar în fire şi vezi pe cineva în preajmă cauţi să-l apuci, să te agăţi de el. Te minunezi cînd ţi se spune că criza a ţinut doar cîteva clipe. Omul a văzut că te-ai făcut pămîntiu la faţă, că te-ai clătinat, poate că te-ai prăbuşit. Mai rău e atunci cînd, venindu-ţi în simţiri, te trezeşti singur. Cînd ţi-ai pierdut cunoştinţa şi după aceea ieşi iarăşi la liman, simţi nevoia de-o prezenţă vie. Îi povesti că o dată l-a apucat criza în timpul nopţii ; apoi, auzind paşii paznicului, şi-a dat seama că e salvat. Povesti în aşa fel, încît Johanna se pătrunse ea însăşi de acelaşi simţămînt. Avusese, în totul, patru asemenea crize. Dar nu se tînguia, nu se compătimea, era plin de încredere.

Mai tîrziu îi împărtăşi că i se şterse din memorie imaginea tabloului *Iosif şi fraţii săi*. Asta îl mîhnea. Fotografiile şi ceea ce

scrisese pe vremuri despre el nu-i puteau învia tabloul înaintea ochilor. Acum însă îl avea pe Goya.

În cele din urmă, cu puţin înainte de a lua sfîrşit timpul hărăzit întrevederii, Johanna băgă de seamă că trupul ei îl aţîţă pe Martin. Ochii lui se înceţoşară. Începu să vorbească, dar nu fu în stare, gîfîi, înghiţi în sec, întinse mîna spre ea. Johanna nu se trase îndărăt, nu căuta să-i scape. Îşi îndoi doar energic braţul drept, care rămăsese liber, şi degetele, silindu-se să nu-i arate dezgustul ce-l simţea. Paznicul stătea apatic alături. Ea dădu să plece, dar Martin tot nu se liniştise. Bolborosi anevoie cuvinte fără noimă.

Johanna se înapoie la München, adînc tulburată. Ultimele clipe le şterse pur şi simplu din memorie. Nu voia să şi-l amintească pe omul Krüger cu o faţă atît de puţin deosebită de cea a vînturaticului. Aşa cum lăsase să se vadă şi cu un ceas în urmă, schimbarea lui Martin o mişcase adînc.

Eliberarea lui fusese o chestiune pe care îşi pusese în gînd s-o ducă neapărat la bun sfîrşit. Niciînd însă nu-şi închipuise că această intenţie ar putea, uneori, să însemne o povară pentru ea. Martin Krüger îşi pierduse chipul, ajunsese un obiect, o noţiune. Acum, deodată se afla iar în carne şi oase în lumea ei, un om nou, de neuitat.

De neuitat? Unde era tînărul însufleţit, plin de idei, de odinioară? Unde era bărbatul tăcut, în haine de deţinut? Simţea o prietenie sinceră, profundă, pentru acest nou Martin, puternicul îndemn să fie una cu el.

De neuitat? Deodată, împotriva voinţei ei, o copleşi chipul lacom din clipele din urmă, tulburînd-o, aţîţînd propria-i dorinţă. Se va mai întîmpla oare vreodată să călătorească împreună, să se culce cu el? Alungă vedenia. Desluşi prin duruitul trenului cuvintele calme, hotărîte, prin care îl încredinţa că în scurtă vreme va fi iar liber. Ca şi altădată, ar fi trebuit să stea de vorbă cu el cu mai multă căldură, mai convingător. Se căi de nepăsarea, de indolenţa ei. Nu putuse să-i împărtăşească decît prea puţine lucruri, timpul fusese scurt, se exprima greu, nu avusese la îndemînă frazele potrivite. Îşi puse în gînd să-i scrie pe larg, aşa ca vorbele să nu se vestejească înainte de a ajunge la el. În timpul călătoriei se gîndi cu atîta înfrigurare la această scrisoare, încît cei din compartiment o priviră cu luare-aminte.

Peste noapte, puţin înainte de a se crăpa de ziuă, Johanna sări din somnul ei fără vise, de parcă ar fi atins-o cineva. În odaie domnea un întuneric deplin şi nu-şi dădu seama unde se afla. Zăcea într-un pustiu absolut, în spaţiul sideral pustiu. Se trezi într-un loc întunecat, pustiu, singură, fără nume, fără legătură cu ea însăşi, fără antecedente, fără trecut, fără răspundere. Azvîrlită — un om nou —

într-o lume necunoscută. Ştia că există filozofii cuprinzătoare despre spaţiu şi timp. Dar acum nu-i foloseau la nimic. Era de capul ei, liberă de tot. Libertatea asta îi dădea fiori de frig. Simţi cu groază cum i se taie firul vieţii, ca un rîu oprit din curgerea lui şi rupt în două. Căzu dintr-o mare uimire într-o nemaipomenită spaimă. Pe neaşteptate, se văzu silită să-şi ia singură răspunderea asupra vieţii ei. Să hotărască ea însăşi, totul, singură.

Deschise fereastra.

Jos se întindea, pustiu în lumina artificială, cheiul ; rîul fremăta. Înghiţi lacomă aerul răcoros ce mirosea de pe-acum a zori.

Starea larvară luase sfîrşit, ştia pe ce drum trebuie să apuce acum. Trecutul nu mai dăinuia. Nu o silea la nimic, nu-i dădea nici ei, nici altuia vreun drept asupra sa. Era liberă să hotărască dacă vrea să lupte pentru Martin. Avea libertatea alegerii. Alese. Va lupta.

Dis-de-dimineaţă se îmbrăcă, străbătu străzile pustii, ciudate în zori, pînă ajunse departe de oraş. Dădu de un ştrand sărăcăcios. Îi deschise un bătrînel. Ea, de parcă ar fi bătut anume pentru asta drumul lung, intră, îşi puse cu gravitate costumul ponosit, luat cu împrumut, se avîntă înot în rîul repede, răcoros. Niciodată, de cînd se ştia, nu făcuse ceva care să aibă valoare de simbol. Acum, fără să se gîndească de ce şi pentru ce, o înecă pe vechea Johanna în rîul Isar. Era o dimineaţă ploioasă, răcoroasă, şi în preajma ei nu se afla nimeni. Bătrînul îngrijitor nu se minuna de nimic. Porni către oraş, cu mintea limpede, proaspătă, cu certitudinea că ştie ce trebuie să facă, şi că de-acum înainte totul va fi de la sine înţeles şi va merge bine. Se va duce la Jacques Tüverlin şi vor străbate împreună o bună bucată de drum. Se întoarse acasă, o femeie a vremii ei, ştiutoare, matură, nemaivrînd mai mult decît îi sta în puteri, nemaicerînd mai mult decît i se cuvenea, senină şi serioasă.

25

Tablourile inventatorului Brendel-Landholzer

Kaspar Pröckl plecă la Niedertannhausen, iritat şi curios ca rareori în viaţa lui. Pentru apropiata întîlnire cu pictorul Franz Landholzer se îmbrăcase cu grijă, se şi bărbierise. De cînd aflase că acest pictor Landholzer, pictorul tabloului *Iosif şi fraţii săi*, era unul şi acelaşi cu inginerul de căi ferate Fritz Eugen Brendel, internat pentru alienaţie mintală, ardea de nerăbdare să-i facă o vizită.

Atunci cînd îşi făurea baladele, ciclul în care eul său singuratic devenea celula unei mari întocmiri celulare, totul i se părea limpede, imaginea şi cunoaşterea erau una. Dar cunoaşterea adevărată se cerea exprimată în fraze seci. Ele aveau menirea să stîrnească discuţii. În timp ce cînta, baladele sale îl fermecau pe ascultător : dar o dată sfîrşite, se spulbera şi înrîurirea lor. Nu puteai înjgheba o discuţie serioasă despre ele şi nici nu aveau darul să schimbe pe cineva. Îndoielile lui cu privire la rostul activităţii artistice în această epocă şi dacă ea este o îndeletnicire vrednică de un om serios sporiseră.

În noianul îndoielilor stăruia ca singur punct neclintit tabloul *Iosif şi fraţii săi.* Mînia şi umorul ce sălăşluiau în această pînză, dimensiunile ei lăuntrice, măreţia inspiraţiei alături de factura stilistică lipsită de patetism, atinseseră adînc rădăcinile firii lui Pröckl. Nu se putea ca asemenea pictură să nu fie mai mult decît pînză şi vopsele. De îndată ce aflase că făuritorul acestei opere, care atîrna acum pe un perete undeva în Rusia răsăriteană, e internat la sanatoriul din Niedertannhausen, se simţise ameninţat şi totodată plin de nădejde. Trebuia să-l vadă pe acest om. Era important să-l vadă. Era important să stea de vorbă cu el. Oriunde călcai dădeai de grohotiş şi de teren lunecos.

Aci păşeai pe drum sigur, lămurit.

Priveliştea pe care o străbătu Kaspar Pröckl era monotonă. Şoselele pline de hîrtoape, prost întreţinute. Pînă să obţină încuviinţarea de a face o vizită la Niedertannhausen, Kaspar Pröckl se zbătuse săptămîni în şir cu formalităţile. Iar acum înainta mult prea încet faţă de nerăbdarea sa.

Cînd, în sfîrşit, ajunse la sanatoriu, omul acesta impetuos trebui să aştepte îndelung. În loc să fie dus la pictorul Landholzer, îl înhăţă un oarecare doctor Dietzenbrunn, medic secundar, un domn deşirat, care se bălăbănea într-una, în vîrstă de vreo patruzeci de ani, blond, cu pielea tăbăcită, cu nasul încreţit, cu o bărbie mică şi cu ochi mici, spălăciţi, pe sub fruntea cu protuberanţe. Acesta îi împuie urechile, îi povesti. Trăncăni despre teorii psihiatrice, despre graniţele dintre geniu şi nebunie, despre doctorul Hans Prinzhorn, socotit în acea vreme drept specialist de mîna întîi în acest domeniu. Altădată asemenea probleme l-ar fi interesat pe Kaspar Pröckl ; azi însă venise să-l vadă pe pictorul Landholzer, un om mare, unul dintre acei foarte puţini oameni în care credea. Psihiatrul pălăvrăgea cu potop de cuvinte, ieftin, sarcastic. Cotrobăia cu mîna sa lungă, acoperită cu piele roşcovană şi peri blonzi, într-un dosar gros ce cuprindea însemnări despre cel internat, expertize medicale, rapoarte ale unor autorităţi de stat, mîzgăleli, unele desene ale pacientului.

Cît priveşte pictura cu care internatul Fritz Eugen Brendel se îndeletnicise sub numele de Landholzer, aceasta, pe cît părea, nu-i spunea mult doctorului Dietzenbrunn. Domnul cel vorbăreţ nici nu pomeni de tabloul *Iosif şi fraţii săi.*

Din flecăreala medicului, Kaspar Pröckl află măcar cîte ceva despre biografia nedesluşită a lui Landholzer. Bărbatul, azi în vîrstă de patruzeci şi şapte de ani, se trăgea dintr-o familie cu oarecare stare din Baden. Fusese docent la o şcoală superioară tehnică, se îndeletnicise mai cu seamă cu problema realizării unor hărţi exacte cu ajutorul fotografiilor luate din avion. Investise o grămadă de bani în aceste încercări, încetul cu încetul toată averea lui, renunţase la postul de docent, se mulţumise, pentru a-şi cîştiga pîinea de toate zilele, cu o slujbă umilă ca desenator la Administraţia de Stat a Căilor Ferate. În timpul războiului izbutise să obţină o seamă de brevete pentru o invenţie menită, după cum socotea el, să revoluţioneze sistemul măsurătorilor topografice. Pe brevete puseră mîna autorităţile militare, în interesul armatei ; instrumentele lui Brendel-Landholzer fură rechiziţionate. După încheierea păcii Brendel răsuflase uşurat, nădăjduind să tragă foloase practice de pe urma invenţiei sale. Dar încă înainte de a fi fost scoase de sub rechiziţie brevetele lui, alţi tehnicieni realizaseră instrumente ce se întemeiau pe principiile invenţiei sale. Multă lume, ofiţeri, slujbaşi ai armatei, avusese acces la brevetele lui, ţinute la secret. Dăduse în judecată autorităţile, umblase ani în şir pe la tribunale. Încăpuse pe mîna unor financiari dubioşi, se încurcase în afaceri tenebroase. Colegii, cunoscuţii, şefii săi îl surprinseseră cu tot soiul de vorbe nelalocul lor, cu mici ciudăţenii. Îi îngrozise prin izbucnirile neaşteptate ale unei surescitări violente, pare-se neîntemeiate. I se dăduse un concediu de un an, pe care îl petrecuse în desăvîrşită sihăstrie, într-o colibă izolată, în condiţii nemaipomenit de primitive. Atunci, pesemne, dar despre asta nu pomeni medicul, crease *Iosif şi fraţii săi.* Întors acasă, Brendel-Landholzer făcuse să circule un desen straniu, caricatural, un fel de *Judecată de apoi.* Directorul serviciului său, unii colegi puteau fi limpede recunoscuţi pe desen, săvîrşind treburi obscene şi scîrnave. Cei vizaţi, spre a-l cruţa, nu reacţionaseră. Le trimisese scrisori în care, într-un sucit amestec de stil birocratic şi stihuri muşcătoare cu iz popular, îi chema la judecată. În cele din urmă, cînd afişase la tabla neagră a instituţiei unde lucra un manifest în care le punea în vedere ministrului transporturilor şi ministrului justiţiei să discute cu el în contradictoriu, în cadrul unei dezbateri publice, despre păcatul originar, despre regimul brevetelor şi despre mersul trenurilor, nu mai încăpu îndoială că i se tulburaseră minţile.

Din ziua în care aflase că pictorul Landholzer este internat, lui Kaspar Pröckl îi veneau din cînd în cînd în minte poveştile de groază larg răspîndite, care vorbeau despre fel de fel de oameni, sănătoşi tun, ţinuţi închişi în case de nebuni de către unii interesaţi. Nu-i ieşea din cap un zvon, răspîndit cu încăpăţînare la München, cum că scriitorul anticlerical Panizza, care murise la casa de nebuni, un poet deosebit de înzestrat, rău văzut de Bavaria oficială, ar fi fost ţinut închis fără temei. Cînd doctorul Dietzenbrunn îi înmînă lui Kaspar Pröckl manifestul pictorului Landholzer, purtînd semnătura „Fritz Eugen Brendel, locotenentul lui Dumnezeu şi al căilor ferate pe apă şi pe uscat", Pröckl nu se mai putu îndoi de faptul că internarea acestuia fusese întemeiată.

Medicul povesti cum de-atunci simptomele maniei persecuţiei se înmulţiseră la Fritz Eugen Brendel. I se năzărise că cineva trăgea în el prin fereastră, că lumea umbla să-l otrăvească, să-i schimbe cu ajutorul electricităţii sucul gastric, şira spinării. În ceasul de faţă, boala se manifesta sub forma unei schizofrenii liniştite, într-un stadiu incipient, care progresa îmbucurător de încet. Doctorul Dietzenbrunn se ridică în picioare, păşi ca pe picioroange prin odaia albă, vorbi pe-ndelete, folosind o grămadă de termeni psihiatrici.

În cele din urmă, îl conduse pe Kaspar Pröckl la bolnav. Inginerul îşi simţi gura iască, genunchii moi, era furnicat de emoţie, acum cînd sosise clipa să-l vadă.

Omul şedea într-un colţ şi îi privea pe noii veniţi, ţinînd capul plecat, bănuitor şi posomorît. Cînd se apropiară, se vîrî şi mai mult în perete, îşi plecă şi mai adînc tigva cu păr des şi încîlcit. Medicul îi vorbea, turuind de zor şi pe un ton plin de încredere ; dar bolnavul nu dădu decît răspunsuri scurte, tăioase, cu o voce aspră, cam piţigăiată. Pe neaşteptate, cînd doctorul îl întrebă dacă a avut dureri în dimineaţa aceea, bolnavul izbucni. Doctorul Dietzenbrunn, spuse el, ştie doar că lumea îşi îngăduie să facă asupra sa toate experienţele cu putinţă, că e gîdilat la picioare cu şocuri electrice, că-l pişcă de-i clănţăne dinţii, că i se transmit de la distanţă în nas mirosuri de hoituri, de flegmă, de rachiu, că i s-au amorţit în mod artificial pielea şi carnea, încît se simte parcă jupuit. Dacă pune mîna pe masă, i se pare că atinge lemnul cu oasele dezvelite. Lui Kaspar Pröckl îi venea greu să prindă înţelesul cuvintelor lui Brendel ; se holba doar la el, sorbind cu ochii imaginea omului, chipul uscăţiv, cu barba neagră, încîlcită, cu nasul cărnos, cu ochii vîrîţi în fundul capului, privind învăpăiaţi şi ciudat de răutăciţi.

La fel de brusc cum se pornise, pictorul Landholzer încetă să vorbească, cercetîndu-l la rîndul său cu atenţie pe Kaspar Pröckl,

îl măsură, neobosit, stăruitor, de jos în sus, cu privirile sale pierdute, adîncite, sălbatice, din cale-afară de bănuitor. Deodată țîșni în picioare, se îndreptă spre Kaspar Pröckl, veni chiar lîngă el. Acesta nu era fricos de felul lui, dar se simți îmboldit să se tragă înapoi.

— Te-ai fi putut prezenta, tinere, i se adresă cu glas tăios pictorul Landholzer lui Pröckl.

Acum se vedea că era cu un cap mai înalt decît oaspetele său, un bărbat deșelat, ca o prăjină.

— Nu ți-ar fi stricat dumitale cu nimica, spuse el, și tînărul inginer se dumeri că vorbește în dialectul din Baden.

— Mă numesc Kaspar Pröckl, spuse tînărul. Sînt inginer.

Bolnavul zăbovi un pic în imediata apropiere a lui Pröckl, astfel că acesta fu potopit de duhoarea lui Landholzer și simți revărsîndu-se asupra lui răsuflarea sa fornăitoare. Apoi, dintr-o dată, pictorul Landholzer bătu în retragere. Păși în sus și în jos, spuse aproape prietenos :

— Ia te uită, și dumneata ești inginer !

Medicul fu de părere că prezența lui Kaspar Pröckl nu părea să iște bolnavului stări de iritație deosebite și socoti că-i poate lăsa singuri. Adăugă că peste o oră infirmierul va veni să-l ia pe Brendel la plimbare și, dacă Pröckl dorește, îl poate însoți. Cu aceste cuvinte plecă.

Pictorul Landholzer dete fuga la ușă, se uită pe gaura cheii după medic, dete fuga la fereastră, îl urmări pe cel care se îndepărta, mișcînd în acest timp din mîini ca pentru un descîntec magic, menit să-l gonească. Apoi, după ce se încredință că medicul a plecat de-a binelea, îi zîmbi lui Pröckl, împăcat, mucalit, îl pofti să ia loc. Spuse pe neașteptate cu glasul lui aspru, pițigăiat, rece :

— Dumneata, tinere, te miri, nu-i așa, că mă aflu într-o casă de nebuni ?

Fățărnicia unui umilit i-ar fi stîrnit compătimirea, o amărăciune acuzatoare l-ar fi sfîșiat de revoltă : această obiectivitate îl băgă însă în toate răcorile.

— Vă rog, vorbiți, domnule Landholzer, spuse el.

— Nu mă cheamă Landholzer, îl îndreptă omul, tăios. Mă cheamă Fritz Eugen Brendel, inginer la Căile Ferate Germane, inventatorul aparatelor de măsurare a aerului, creatorul *Jivinei smerite*, Lăzăr din Nazaret, locotenentul lui Dumnezeu și al căilor ferate pe apă și pe uscat și al tuturor forțelor armate aeriene. Pe care judecata oamenilor l-a înșelat în mod urît în șapte instanțe, furîndu-i invenția. Se ridică, se hîțînă prin odaie, săltînd un picior, surîse șiret : Dar acum m-am refugiat la balamuc. N-a fost ușor,

a trebuit să folosesc o grămadă de tertipuri. Nici vorbă că-i neplăcut să ţi se vîre în trup, pe cale electrică, duhoare de hoit, duhoare de bolnavi, gaze anale, mahmureală. Acum pot însă aştepta în linişte rostirea sentinţei la judecata de apoi. Atunci măsurătorile vor fi făcute cu uneltele mele, şi mielul va paşte alături de comandamentul fotografiilor luate din avion.

Se trase cîţiva paşi îndărăt, îl cercetă pe Kaspar Pröckl, din dreapta, din stînga, înclinîndu-şi capul sub felurite unghiuri, aşa cum se priveşte o fotografie. Apoi spuse :

— Nu pari antipatic, meriţi să devii normal. N-ai vrea să poposeşti la Niedertannhausen. Aici te afli în hangar. Ar trebui să încerci. Fără-ndoială, nu-i uşor să simulezi. Doctorii sînt cu ochii-n patru. Îţi trebuie dîrzenie nu glumă ca să simulezi ani în şir o schizofrenie calmă. Bifurcarea creierului, ambivalenţa afectivă. Dar te obişnuieşti. Trebuie numai să te fereşti de complexe de inferioritate. Spune-mi, rogu-te, dumneata crezi cumva că nu sînt nebun ? Ia te uită. Dar dumneata însuţi ce eşti ?

Kaspar Pröckl era istovit, gîndurile i se învîrtejeau. Într-un timp i se păru că un mehenghi mucalit îşi bate joc de el. Era oare cu putinţă ca cineva să se lase închis ani de-a rîndul într-un balamuc, numai şi numai fiindcă-i ardea de glumă ?

Tînărul inginer scoase la iveală o reproducere a tabloului *Iosif şi fraţii săi.*

— Vă rog să-mi spuneţi cîte ceva despre pictura asta, îngăimă el cam răguşit.

Omul îl măsură cu privirile, scurt, tăios, bănuitor.

— Nu-i un tablou bun, spuse el apoi. E din vremea cînd eram teafăr. Dă-l încolo de tablou ! ţipă el dintr-o dată.

— N-aţi vrea să-mi arătaţi cîte ceva din ceea ce aţi făcut de-atunci încoace ? se rugă de el Kaspar Pröckl cu neobişnuită umilinţă.

Şedea ca surghiunit din atmosferă, dincolo de spaţiu şi timp. Nu întîlnise încă niciodată un om faţă de care, în ascuns, să nu se simtă superior. Îl copleşi gîndul că se vedea nevoit să-l socotească pe acest bărbat, fie că era smintit sau nu, mai mare decît el însuşi.

Landholzer se ridică în picioare şi veni chiar lîngă Pröckl, care şedea pe scaun.

— Va să zică, vreţi să-mi vedeţi tablourile, spuse el. Vă previn că acest lucru nu este lipsit de primejdie. Pot să desferec oamenilor ventriculele inimii de şapte mii de ani. Vă atrag însă atenţia că mi s-a mai întîmplat să arunc oameni în closet. Nici vorbă, dacă aţi venit din simplă curiozitate, că vă pot face vînt în W.C. Atunci n-are să vă mai izbăvească nici judecata de apoi.

Kaspar Pröckl replică :

— Aş vrea să-mi aprind pipa, înainte de a privi tablourile.

Răspunsul îi plăcu de bună seamă pictorului Landholzer. În timp ce Kaspar Pröckl îşi aprindea pipa, el cotrobăi prin tablourile care, întoarse cu spatele spre privitor, stăteau rezemate de pereţi. Scoase din dulapuri şi din lăzi pachete cît toate zilele, legate cu sfoară. Cu ajutorul unui mecanism complicat coborî şi pachetele care atîrnau de tavan. La sfîrşit, ridicînd hîtru degetele, îngenunche şi ieşi la iveală că şi sub o scîndură din podea pitise un teanc de desene. Părea că odaia toată era năpădită de vedeniile pictorului Landholzer. După ce aşează baloturile unul lîngă altul, luă şi el loc. Nu părea că are de gînd să desfacă vreunul din ele. După un timp, Kaspar Pröckl spuse :

— Aţi vrut, parcă, să-mi arătaţi tablourile.

Pictorul Landholzer îi făcu semn, strengăreşte, să stea liniştit, cercetă dacă sînt închise uşile, ferestrele, suci pachetele încolo şi încoace. Desfăcu, în cele din urmă, sfoara primului balot. Ce i-a fost dat să vadă atunci i s-a întipărit inginerului Kaspar Pröckl în minte pentru toată viaţa. Într-un maldăr de desene tehnice şi geometrice şi de mici modele, se aflau şi opere plastice de tot felul făurite în creion, în tuş, în peniţă, în cărbune, în ulei, în acuarelă. Se mai aflau sculpturi, dintr-un lemn oarecare, din bucăţi de mobilă, din cocoloaşe de pîine. Printre ele se aflau şi tablouri pe care mintea cea mai neîncrezătoare le-ar fi putut socoti drept plăsmuiri ale unui om zdravăn la cap, şi tablouri cumplit de smintite. Schiţe mărunte şi picturi mari, migălite.

Judecata de apoi

Iată, bunăoară, o mapă, intitulată *Judecata de apoi.* Judecătorii şi osîndiţii se amestecă unii cu alţii. Se văd uneltele de tortură ; acelaşi om este cînd gîde, cînd schingiuit ; acuzatori stau primprejur, figurile fiind fără îndoială portrete, multe rigide ca nişte măşti. Cu nemaipomenită precizie erau înfăţişate instrumentele sadice ; modelele lor, cu calculele respective, erau schiţate cu grijă la margine sau într-un colţ, însoţite de indicaţiile de folosire. Judecătorii tronau, înveşmîntaţi în robe. Unora le erau deschise ventriculele inimii ; ele cuprindeau paragrafe strîmbe, unelte de tortură, articole de lege, formule geometrice.

— Îmbătrînim, spuse pictorul Landholzer domol, cu tristeţe, în timp ce Kaspar Pröckl privea desenele. Nu-mi mai place să pedepsesc. Dar altminteri se destramă totul.

Creaţia

Cu satisfacţie desfăcu apoi o altă mapă, intitulată *Creaţia*. Pe fiece foaie era înfăţişat un om care se uşurează. Din scîrna lui iau fiinţă fel de fel de înjghebări, oraşe şi nori, oameni şi maşini, avioane, împăratul Napoleon, piramidele, o fabrică, animale şi plante, un tron cu o coroană, Buda pe o floare de lotus. Cel care se uşurează priveşte cu băgare de seamă şi cu seriozitate la ceea ce ia fiinţă din scîrna sa. Cînd Kaspar Pröckl, cu inima strînsă, îşi ridică ochii spre pictorul Landholzer, acesta spuse, folosind nişte stîngaci, termeni tehnici din domeniul picturii :

— Da, e destul de bine. Poate ar fi trebuit pus mai mult albastru. Dar totul e bine prins în spaţiu.

Militarismul

Iată o sculptură în lemn, doldora de arme, cu părţi de uniformă din cele mai felurite armate, reprezentînd chiar şi pentru cel mai simplu dintre privitori, fără doar şi poate, „militarismul". Avea patru feţe, dintre care două erau cele ale capilor de oaste din războiul cel mare, pe nume Ludendorff şi Hindenburg, pe atunci cunoscuţi tuturor. Cele patru chipuri aveau gurile larg căscate, bărbile zbîrlite, ochii ieşiţi din orbite, limbile scoase. Dalta sculptorului fusese călăuzită de ură.

Cina cea de taină

Zîmbind, arătă către unul din tablourile mari care, întoarse cu spatele spre privitor, stăteau rezemate de perete. Era un fel de *Cina cea de taină*, şi din prima clipă se putea recunoaşte că era creată de autorul picturii *Iosif şi fraţii săi*. În acest tablou se vedeau însă şi tot soiul de lucruri fără noimă ; la cină luau parte şi dobitoacele apostolilor : leul lui Marcu, boul lui Luca, vulturul lui Ioan. Apoi Iuda era zugrăvit de două ori în tablou, la dreapta şi la stînga, o dată cu ventriculele deschise şi cu craniul desfăcut, astfel că toate circumvoluţiunile şi încreţiturile creierului erau vizibile.

— Priviţi, spuse pictorul, acesta este tabloul, aşa cum trebuie să fie. Nu acela pe care-l aveţi dumneavoastră. Dacă spui însă adevărul ajungi la balamuc. Numai la balamuc poţi spune adevărul. De aceea, orice om cu scaun la cap vrea să ajungă la balamuc.

Kaspar Pröckl nu răspunse nimic. Era copleşit de emoţie, pipa i se stinsese. Deodată, pictorul Landholzer întoarse tabloul spre perete şi se apucă, iute şi îndemînatic, să lege la loc pachetele. Spuse :

— Ei bine, mi-ajunge. Nu-s la cheremul orişicui. Acum vreau să fiu bărbierit.

Kaspar Pröckl nu se rugă de el, nu scoase o vorbă, nu făcu nici o mişcare. Se dovedi că nu greşise procedînd astfel. Căci Landholzer zise după un răstimp :

— Vă mai arăt ceva.

Scoase la iveală o bucată mică, lucioasă, de lemn de mahon. Pe ea era cioplită o sculptură simplă, o jivină cu forme greu de deslușit, cu un cap uriaş, lat şi turtit, cu ochi imenşi, îndreptaţi către privitor, cu urechi închipuind nişte frunze ciudate şi cu cioturi de coarne scurte de tot. Picioarele dinainte erau îndoite, aşa încît părea că animalul căzuse în genunchi.

— Aceasta este *Jivina smerită*, spuse pictorul, căprioara care păşeşte în chip catolic.

Kaspar Pröckl luă bucata de lemn în mînă. Îşi aţinti asupra sculpturii ochii săi adînciţi în orbite, în timp ce gura cu buze subţiri îi rămăsese uşor căscată. Astfel privea el jivina îngenuncheată din sculptură, în timp ce jivina îngenuncheată din sculptură îl privea cu ochii mari, jalnic, înfricoşător, cu tainică îndoioşare, ivită din nefiinţă, smerită, nemaipomenit de vie.

— Atunci am fost eu uns artist, rosti omul.

Apoi, zîmbind cu şiretenie, minute în şir, îl măsură din ochi pe Kaspar Pröckl.

— N-ar trebui s-o priviţi atît de mult, spuse el într-un tîrziu.

Cînd Kaspar Pröckl, şovăind grozav, vru să-i înapoieze bucata de lemn, Landholzer îi aruncă într-o doară :

— Puteţi s-o păstraţi.

Şi cînd Pröckl, luminîndu-se la faţă, spuse :

— Vreţi să mi-o dăruiţi ? Vreţi să-mi faceţi un dar ca acesta ? el răspunse cu ţanţoşă nepăsare :

— Da, puteţi să o păstraţi fără grijă.

Bucata de lemn pe care era sculptată *Jivina smerită* se odihnea acum pe masă, între Kaspar Pröckl şi pictorul Landholzer. Alături se afla pipa lui Pröckl.

— Înţelegeţi, zise pictorul Landholzer, sînt nicovala destinului meu. Puteţi denumi *Jivina smerită* şi *Nicovala destinului său* ori *Păcăleala*. Este făcută dintr-o margine de canapea.

Spuse asta cu vocea lui limpede, aspră, fără să acuze, fără să se tînguie. Tînărul Kaspar Pröckl văzuse oameni prăpădindu-se în chip jalnic, în război şi în timpul revoluţiei ; nu socotea defel că această lume este cea mai bună dintre cele cu putinţă şi nu credea nicidecum că omul este bun ; se resemnase, simţise multe pe propria-i piele şi îi era lehamite de dulcegării ; dar tonul neutru cu care inginerul de cale ferată schizofrenic Fritz Eugen Brendel îi tălmăci *Jivina smerită* îi trezi un simţămînt ciudat de neplăcere. Vru să vîre bucata de lemn în buzunar. În locul ei apucă însă pipa de mult stinsă ; scoase un sunet straniu, un soi de sughiţ morocănos şi o aprinse tacticos şi neîndemînatic. Abia după aceea vîrî bucata de lemn în buzunar.

Autoportretul

Pictorul Landholzer îi studia cu băgare de seamă mişcările. Cînd *Jivina smerită* dispăru în buzunarul lui Kaspar Pröckl, bolnavul zîmbi mucalit, mulţumit, scoase la iveală un desen în culori, de mărime mijlocie.

— Şi-acum iată cum arăt eu, zise el, vîrîndu-i lui Kaspar Pröckl sub nas foaia, cu un dram de cochetărie, aproape ca un negustor care îşi dichiseşte cît mai ademenitor marfa.

Era un *Autoportret*, în culori ţipătoare, în care precumpănea albastrul, faţa fiind redată într-un anost cafeniu-deschis. Deasupra bărbii ţepoase, a nasului cărnos, priveau cruciş ochii înfundaţi în orbite, neîmblînziţi, deşănţaţi, arzători, rostogoliţi în chip nefiresc, vicleni. Kaspar Pröckl era încredinţat că-l cercetase cu de-amănuntul pe acest om ; acum îşi dădea seama, surprins, că nu văzuse decît prea puţin.

În timp ce pictorul Landholzer îi arăta portretul, intră infirmierul pentru a-l lua la plimbare. Cît ai clipi, pictorul puse bine tabloul, legă balotul şi aşeză pachetele la locul lor. Infirmierul, cu amabilitate cam necioplită, profesională, îl invită să meargă la plimbare. Dar bolnavul se codi, era schimbat, frămîntat, ocărî. Spuse că nici nu se gîndeşte să se plimbe în halul în care se află. Nu se cuvine să se arate în tovărăşia domnului coleg, a prietenului său, în asemenea hal. Ceru să fie bărbierit ca lumea. I se făcu pe plac.

Kaspar Pröckl era grozav de mîndru că pictorul Landholzer îl numise prietenul şi colegul său. Cînd sosi frizerul i se îngădui să rămînă împreună cu infirmierul. În timp ce bărbierul îl sucea în fel şi chip, pictorul Landholzer şedea bine dispus, zîmbind

poznaș de bucuria ce i-o prilejuia bărbieritul. Ținea discursuri mărețe. Da, hotărîse să-și taie barba. Variația este necesară, binefăcătoare. Variația te menține verde, trupul își regenerează o dată la șapte ani toate celulele.

Barba zbîrlită fu dată jos; din încîlceala de adineauri ieși la iveală o față golașă. Frizerul și infirmierul se uitară tot mai mirați cînd la bolnav, cînd la musafirul care părea cam stînjenit, schimbară priviri între ei. Pictorul Landholzer ceru o oglinjoară, se privi pe sine, îl privi pe Kaspar Pröckl, dădu din cap, zîmbi hîtru, mulțumit. Tînărul inginer ședea alături, zăpăcit și fără să priceapă nimic. Era ca o înțelegere între infirmier, bărbier și bolnav, dar el nu-și dădea seama. Abia într-un tîrziu, cînd de sub brici ieșise la lumină, golaș, schimbat, tot obrazul omului, se dumeri că era propriul său obraz. Se cutremură pînă-n adîncul rărunchilor. Da, bolnavul și el arătau ca doi gemeni, asta observaseră chiar și ochii tîmpi ai infirmierului și ai frizerului.

Pictorul Landholzer și Kaspar Pröckl se plimbară în pădurea din Niedertannhausen. Era un crîng întins, de toată frumusețea, cu mușchi des pe pămînt; părăsind cărarea, cei doi umblară printre copacii bătrîni.

— Vino, tovarășe inginer, îl îndemnă inventatorul schizofrenic Fritz Eugen Brendel pe Kaspar Pröckl, cînd acesta se poticni de-o rădăcină, și-l ajută să se ridice.

În cele din urmă, se așezară pe niște cioturi, și pictorul Landholzer se apucă să deseneze. Schiță doi bărbați care semănau leit-poleit unul cu celălalt, chinciți pe cioturi ce semănau leit-poleit, uitîndu-se chiorîș, șireți, unul la celălalt cu ochi ciudat de suciți, deșănțați, aprigi, ce semănau leit-poleit. Iar acești bărbați erau inginerul Kaspar Pröckl și inginerul Franz Landholzer. Tăcea, în timp ce desena; tăcea și Kaspar Pröckl. Infirmierul se tolănise undeva pe-aproape, pe jos, citea ziarul, moțăia. Cînd isprăvi, pictorul Landholzer zise, glumeț:

— Dacă spui o singură dată adevărul, nimeni nu-ți mai dă crezare, chiar de-ai minți într-una.

Kaspar Pröckl se întoarse la München cu desăvîrșire zăpăcit, parcă în febră și fugă. Conduse mecanic mașina, privi mecanic tăblițele, nu băgă de seamă dacă șoseaua era îngustă sau largă. Nu știa dacă arta pictorului Landholzer exercita o înrîurire bună sau rea. Nici nu știa dacă era o răzbunare. Dar știa că toate acele făpturi și lucruri făurite de pictorul Landholzer vor trebui să trăiască mai departe, întocmai cum le făurise el. Era cu totul lipsit de însemnătate dacă acești judecători sînt în realitate oameni de ispravă sau nu, dacă își sfîrșeau zilele ca miniștri, la mare

cinste, sau ca golani şi cerşetori : adevărata lor viaţă era zugrăvită şi pecetluită, o dată pentru totdeauna, pe cartoanele pachetelor legate cu sfoară din sanatoriul Niedertannhausen.

Leit-poleitul apusean-răsăritean

A doua zi, pictorul Landholzer stărui, spre stupefacţia tuturora, să fie bărbierit încă o dată. Se privi apoi în oglindă, îndelung, zîmbind. Scrise sub desenul din pădure : *Leit-poleitul apusean-răsăritean.* Făcu rost, nu fără greutate, de nişte mucava trainică şi de-un plic, îl rugă pe doctorul Dietzenbrunn să-i dea adresa lui Kaspar Pröckl, împachetă cu migală, conştiincios, desenul intitulat *Leit-poleitul apusean-răsăritean* şi-l trimise vizitatorului său. Pe urmă, după-amiază, redactă cu multă luare-aminte, următoarele :

„1. Concurs cu premii. Reichul este temelia dreptăţii. Se va publica o soluţie, valorînd 333 333 de mărci ale Reichului german, respectiv 33 mărci de hîrtie, despre modul cum acest Reich ar putea fi făcut străveziu şi relativ. Contravenienţii vor fi pedepsiţi de la 27 pînă la 9 ani temniţă ; în caz de neprezentare cu 33 de zile libertate.

2. Decizie ministerială. Pe viitor, toate lucrurile ce pot fi dovedite ca adevărate urmează a fi scrise pe hîrtie galbenă, toate cele neadevărate pe hîrtie albă.

Dat la Niedertannhausen.

Locotenentul lui Dumnezeu şi al căilor ferate pe apă şi pe uscat

Fritz Eugen Brendel.“

Agăţă cu solemnitate acest manifest la infirmerie. Era scris pe hîrtie albă.

26

Fericirea de a nu avea personalitate

Jumătate de ceas înainte de premieră, în vreme ce în birou şi pe scenă domneau nervozitate, deznădejde, încordare, teama ce-ţi usca cerul gurii, o bună dispoziţie silită, falsă, în vreme ce îndrumări de prisos fuseseră repetate pentru a suta oară şi din cine ştie ce pricină neroadă se iscase o panică superstiţioasă, domnul

Pfaundler stătea nemişcat, jovial. În timpul repetiţiei generale, care ţinuse toată noaptea pînă-n zori, manifestase încă o nervozitate turbată, ocărîse grosolan, gonise cu brutalitate pe unii mai puţin îndemînatici. Acum, asemenea stare neputînd să fie decît dăunătoare, se pătrundea în mod instinctiv de un soi de optimism fatalist, răspîndea în jurul lui o încredere încăpăţînată. Ca un unchiaş bun la inimă, dăruind mîngîiere şi tărie, se plimba de colo-colo, de la birou spre scenă, stingea orice vrajbă, liniştea spiritele, îi lua cu bunăvoinţă în derîdere pe acei cu inima cît un purice, se prefăcea faţă de Kläre Holz, primadona pe cale de a se ofili, că are cea mai sinceră admiraţie în ce priveşte înfăţişarea ei, bătea pe umăr pe compozitorul năduşit, palid, pe unele balerine le bătea pe coapse, se arăta încîntat de anumite propuneri de modificări făcute de electricianul de la reflectoare Benno Lechner, pe care nu-l avea la stomac, se încredinţa pentru a suta oară împreună cu artiştii de securitatea aparatelor. Toată trebăluiala asta a lui părea nemaipomenit de sinceră şi de convingătoare. Era sinceră. Căci domnul Pfaundler îşi alungase scrupulele, uitase că a înlăturat din răsputeri arta şi că a pus în lumină cărnurile şi zorzoanele. Nu se considera un om de afaceri, ci se socotea un Mecena. Nu se afla oare în slujba artei şi a poporului ? În pofida inflaţiei şi a necurmatelor crize politice, nevoia de veselie nu era mai mică decît nevoia de pîine. Domnul Pfaundler avea convingerea că era tot atît de necesar obştii ca brutarul sau măcelarul.

Totuşi, în vreme ce iradia în toate părţile credinţă şi nădejde, în adîncul inimii simţi că se amăgea pe el însuşi şi îi amăgea şi pe ceilalţi. Îşi dădea seama că, o dată cu plecarea comicului Balthasar Hierl, revistei *Mai sus nu se poate* i se scursese toată seva. Ar fi putut desface tot atît de bine, poate chiar cu mai mulţi sorţi de izbîndă şi neîndoios cu mai multă mulţumire lăuntrică, în locul mărfii de prost-gust — artă. Îşi dădea seama limpede, avea fler pentru asemenea treburi : jocul era pierdut, înainte de a fi început.

Între timp, teatrul se umplea de lume. Se îmbulziră münchenezi, cu scăfîrlii rotunde, cu nevestele lor elegante şi cam trupeşe ; sala răsuna de glasuri groase, tihnite. Veniră pictorul Greiderer cu o bibilică şi prezentabilul domn von Osternacher. Sosi doctorul Matthäi cel cu mutră de mops, purtînd *pince-nez,* sosiră o mînă de actori impozanţi de la Teatrul Naţional, ca şi unii dintre granguriii de la Clubul seniorilor. Se înfiinţă pînă şi străvechiul von Kahlenegger, înălţîndu-şi capul de pasăre deasupra gîtului uriaş ; căci revista fusese anunţată ca un atac al oraşului iubitor de artă München împotriva materialistei lipse de cultură a Berlinului. Stîrni mare vîlvă apariţia ministrului Otto Klenk care, de

curînd, demisionase din motive de sănătate. Stătea într-o lojă de rangul întîi, în văzul tuturor, palid, purtînd încă vizibil urmele bolii prin care de-abia trecuse. Erich Bornhaak, dimpotrivă, şedea pe un scaun din colţ, la parter, fără să atragă prea mult atenţia. Zodia îi era norocoasă ; pe ce punea mîna, îi mergea. Aştepta cu o umbră de curiozitate să vadă cine va ocupa locul de lîngă el care rămăsese gol ; va avea desigur şi în privinţa asta noroc. Dar locul de lîngă el rămase gol pînă la începerea spectacolului. Putea fi văzut şi Kaspar Pröckl, prost bărbierit, şi alături de el Anni Lechner, nostim îmbrăcată. Erau de faţă o grămadă de mic-burghezi împopoţonaţi ca duminica, arzînd de nerăbdare : mamele, unchii, mătuşile, verii, logodnicii fetelor despuiate.

În faţa acestui public, aşadar, începu revista *Mai sus nu se poate*, cîndva *Ţăndărică-n lupta de clasă*, acel spectacol pentru care scriitorul Jacques Tüverlin irosise o bună parte a timpului său cel mai rodnic şi nu puţin talent.

Acest scriitor Jacques Tüverlin apăru la teatru abia după începerea spectacolului. La drept vorbind venise numai pentru că, ţinîndu-se departe, faptul ar fi avut aerul unei dezertări. Veni într-o stare de lîncezeală, de amorţire, convins că va fi un eşec. Făcuse de mult bilanţul, lămurit, necruţător, nici inginerul Pröckl nu l-ar fi putut scărmăna mai rău. Ce era arta ? Ce era opera de artă ? Orice creaţie artistică izvorăşte din nevoia de a se exprima, înnăscută omului ca şi instinctul de a se hrăni şi de a se înmulţi. Pesemne natura orînduise astfel lucrurile ca omul să conserve pentru specie, cît se poate de nealterat şi de nemijlocit, experienţele şi datele cunoaşterii sale individuale. El, Jacques Tüverlin, îşi folosise prosteşte forţa de expresie şi acolo unde nu trebuia. Îl luase prin surprindere ispita de a avea de data aceasta la cheremul lui nu numai hîrtie şi o maşină de scris, ci o sală mare şi cîteva sute de oameni pentru a întruchipa ceea ce voia el să exprime. Părăsise minunata suveranitate a mesei sale de lucru, se lăsase încîntat de plăcerea idioată de a putea folosi pentru joaca sa aceste cîteva sute de oameni, dovedind astfel că nu e cu nimic mai deştept decît Rupert Kutzner.

Nu se amestecă în lumea din sală, ci se foi în spatele decorurilor. Oamenii erau nervoşi, le stătea tuturor în drum. În cele din urmă, artistul Bianchini I îl îndemnă să-l însoţească în cabina lui. Tüverlin zăbovi o grămadă acolo, împreună cu Bianchini I şi cu Bob Richards, omul care imita instrumente, într-o tihnă plăcută şi într-o discuţie liniştită, uitînd că, la cîţiva metri depărtare, era prezentată o revistă tîmpă, pocită, care, pe cînd lucra la ea, îi mersese la inimă.

În această vreme, revista *Mai sus nu se poate* înainta tenace, strălucind pe dinafară, arătînd ca şi cum toate mergeau strună. Tablourile *Natură moartă* şi *Tutancamon* trecuseră fără să impresioneze în mod deosebit, şi cunoscătorii şuşoteau de pe acum că revista a căzut. Publicul însă era răbdător, aştepta cu bunăvoinţă. Cum venea de pe scenă cel mai uşor imbold, se arăta numaidecît gata să jubileze, dînd uitării lîncezeala şi plictisul dinainte. Aşa, bunăoară, tabloul *Adevărul gol* avu, netăgăduit, succes. Spectatorii o întîmpinară pe doamna von Radolny cu bucurie furtunoasă ; femeia înaltă, trupeşă, era vădit pe gustul lor. Tocmai faptul că îşi dădea în spectacol cu atîta nepăsare belşugul de cărnuri plăcea, impunea.

Totuşi, chiar din primul ceas, spectacolul s-ar fi dovedit un eşec în ochii tuturor fără instrumentele ce iscau zgomote, născocite de inventatorul Druckseis. Dar atunci cînd se porniră aceste drăcovenii, cînd reproduseră o ciurdă de vaci ce mugeau şi de porci ce grohăiau, cînd iscară lătrat de cîini, sunet de claxoane, şuier de locomotive, tunetul furtunii, tropăitul trupelor mărşăluind, atunci cînd imitatorul Bob Richards din Cernăuţi parodie toate astea, şi imitarea unor anumite zgomote se auzi voit jalnică, iar mai apoi, cînd toată larma asta infernală se contopi în chip de simfonie, şi cînd, în cele din urmă, din hărmălaie, se infiripă cîntecul oraşului München despre verdele Isar şi despre tihna necurmată, atunci cînd acest cîntec fu încununat de fostul imn regal bavarez, reprodus de îmbinarea deşănţată a aparatelor de-o dezgustătoare măreţie, atunci cînd balerine despuiate se zbenguiră în toate părţile, cu văluri albe şi albastre în jurul pieptului şi şoldurilor, fluturînd drapele bavareze alb-albastre, şi cînd pe deasupra, puternic proiectată, înconjurată de turlele cu cupolele neterminate, de caltaboşi, căni de bere şi de figura simbolică a pruncului münchenez înveşmîntat în straie călugăreşti, se ivi leul bavarez în fundul scenei, atunci dezamăgirea primei ore se spulberă. Se dezlănţui un entuziasm măreţ, sincer. Publicul se ridică în picioare, bătu furtunos din palme puternice, unindu-şi glasurile cu cei care cîntau pe scenă imnul.

Kaspar Pröckl rînjea ; sus, pe platforma reflectoarelor, şi Benno Lechner zîmbea. Nimeni nu ştia dacă gluma răutăcioasă pornise de la Tüverlin sau de la Pfaundler, sau dacă îndeobşte era intenţionată. Zîmbea şi Tüverlin. Ei bine, ceva din revistă era totuşi pe gustul lui, aşa cum îşi imaginase de la bun început. Acest public, înfrăţindu-şi cu însufleţire glasurile pentru a zbiera imnul, iscat de grohăitul porcului, de mugetul boului şi de imitatorul cu nasul borcănat, aceşti oameni, în ale căror inimi şi corzi vocale

muzica răsunătoare, care ar fi trebuit să trezească hazul, făcuse numaidecît să se umfle cu tropical belşug entuziasmul dresat, erau cu adevărat personaje descinse din Aristofan.

Cînd aparatele inventatorului Druckseis intraseră în funcţiune, Otto Klenk prinsese să strălucească în mohorîrea sa. Pînă atunci stătuse niţel dezamăgit, încă de ajuns de palid, pe lîngă bărbaţii din jurul lui, sangvini, plesnind de sănătate, şi smochingul curgea un pic de pe namila de om. Dar cînd se porni hărmălaia pe scenă, cînd în entuziasmul tuturor se ivi leul bavarez, se însufleţi şi fostul ministru. Da, aşa îşi închipuise tărîmul sufletesc al poporului său, şi pe acest tărîm voia să sădească acum hazul, ghiduşiile. Că nu mai era chip să deosebeşti urletele de pe scenă de cele ale publicului, că nu mai ştiai dacă leul era treabă serioasă sau parodie, tot acest măreţ joc de marionete şi dăruirea cu care era executat, toate astea erau adevărate, erau în firea lucrurilor. Pe vremea cînd era ministru ar fi privit cu oarecare îngrijorare, ba chiar cu un pic de amărăciune cum, uitînd de Dumnezeu, münchenezii lui se scufundau în stupizenia asta nemaipomenit de vulgară. Acum îi venea la socoteală. Bine, să-i dea înainte. Las' să-i dea aşa înainte. O să pună şi el umărul. O să le arate el unora. „Aceluia care cade dă-i un brînci", sau cam aşa spunea un clasic.

Între timp fu ocupat şi locul de lîngă Erich Bornhaak. Se aşează o doamnă. Doamna era Johanna.

Vînturaticul nu o mai văzuse din noaptea petrecută împreună. O căutase într-un rînd zadarnic la telefon. Acum, cînd din voia casei de bilete îi ajunsese vecină, o salută în treacăt, nu-şi mai găsi îndrăzneala obişnuită, nu prea ştiu cum să se poarte, făcu din cînd în cînd mici observaţii ironice cu privire la ceea ce se întîmpla pe scenă. Cum Johanna răspunse cu zgîrcenie şi rece, deveni din ce în ce mai tăcut, apoi amuţi cu desăvîrşire. Ce-şi închipuia oare? La urma urmei, fusese a lui: ce voia? Sînt altele mai bine făcute decît ea. Mai inteligente, mai spumoase, mai nostime. Nu se lăsau greu, putea să aleagă. Mai cu seamă acum cînd îi surîde norocul. Trecerea de care se bucură la Germanii verzi sporeşte din zi în zi. Pe deasupra, bătrînul i-a trimis un cec serios în valută forte. Pesemne un fel de dar de împăcare pentru faptul că încercase să se eschiveze de la apărarea lui von Dellmaier. Ce mai pezevenghi şi bătrînul ăsta! Cu ce smerenie împuţită înghite să i se tragă un picior în spate. De altfel, toată viaţa asta e plină de haz. Şi chestia cu boxerul Alois e plină de haz, şi unde mai pui că aduce gologani. Cam primejdioasă, întrucît e vorba de fratele lui Rupert Kutzner. Dar amu-

zantă. Afară de asta, nemaipomenit de simplă. Încercă din nou să-i spună ceva Johannei. Dar ea nu-l asculta, pe scenă domnea iar un tărăboi de nedescris. O privi dintr-o parte. O bucată de vreme o îndrăgise cu adevărat. De ce oare? La drept vorbind, nu-i cine ştie ce frumuseţe. Faţa lată. Nasul în vînt. Oricît s-ar strădui ea să facă pe mironosiţa, cu toate mofturile ei, părul şi l-a tuns totuşi numai şi numai de dragul lui. Şi cum e la pat, ştie şi asta. Ei bine, e cam ageamie. Atunci, ce vrea? Altele ocărăsc, fac scandal. Dumneaei îl tratează cu nepăsare mirată, fandosită. Şi dacă? N-are să se necăjească.

Se necăjea al naibii.

Întrucît vecinul ei stătea tăcut, Johanna îl uitase de-a binelea. Îl căuta cu toată fiinţa pe Jacques Tüverlin. Privi la tot ce se petrecea pe scenă şi în sufletul ei se iscă o mînie cum nu mai simţise decît atunci cînd, în desfăşurarea procesului Krüger, citise în gazetă despre dezvăluirea în şedinţă publică a scrisorilor fetei moarte Anna Elisabeth Haider. La vremea sa, Jacques Tüverlin îi povestise cu însufleţire despre Aristofan; nu prea înţelesese, e drept, ce voia să spună. Dar că n-a putut fi vorba de caraghioslîcul de faţă, că a fost lucru serios, artisticeşte cinstit, asta a priceput. Lui Jacques Tüverlin îi plăcea să facă pe cinicul; dar în profesiunea lui ţinea mult la puritate desăvîrşită, conştiinţa scriitoricească era miezul fiinţei sale. Cîte o fi trebuit să înghită pînă cînd ideea lui cinstită să se fi preschimbat în această mişelie neghioabă, fără noimă! Cît lipsise ea, viaţa nu-l răsfăţase. Făcuse o prostie fără margini că se vînturase cu Hessreiter şi cu cel aşezat acum lîngă ea, în timp ce Tüverlin nu se urnea nicăieri şi se zbuciuma. În sufletul ei se trezi un simţămînt cald, temeinic, pentru acest bărbat cu faţa boţită şi cu glasul hîrşîit, care pesemne şedea pe undeva în fundul unei loji sau în spatele unor decoruri şi făcea spirite, dar căruia, nici vorbă, nu-i ardea de asta. În timp ce pe scenă se desfăşurau prostiile acelea dezgustătoare, în timp ce Katharina îşi sărbătorea izbînzile ei serbede, neroade, în timp ce instrumentele inventatorului Druckseis erau întîmpinate cu urale furtunoase, Johanna văzu dintr-o dată în faţa ei drumul ce-l avea de urmat, drept şi deslușit. Va rămîne împreună cu Tüverlin, va şti să împiedice ca el să se apuce pentru a doua oară de-o treabă de soiul acestei reviste.

Între timp, spectacolul îşi urma cursul, tenace, şi părea că totul merge strună. Nedezmînţita simpatie cu care publicul îl primise pe gălăgiosul leu bavarez le dăduse oamenilor de pe scenă aripi noi. Scoseseră toate rezervele artei lor din ungherele cele mai tainice, ţinuseră cu înfrigurare treaz interesul publicului

pînă veni ultimul tablou dinaintea pauzei, un tablou cu succes asigurat, pînă izbuoni acea obraznică frîntură a unei melodii de marş ce dezvăluia farmecul luptelor de tauri, o îmbinare infamă de poză elegantă şi de plăcere de a ucide. De pe scenă, bucuria iscată de această melodie fulgeră în jos, înspre publicul cuprins de lîncezeală, îi ţîşni în sînge, fulgeră înapoi spre scenă. Actriţa Kläre Holz simţi numaidecît puteri noi, dansatoarea Insarova prinse viaţă. Pînă şi electricianul Benno Lechner, sus pe platforma unde şedea, murdar, ferindu-se cu ochelari negri de luminile orbitoare, copleşit de munca sa care cerea cea mai mare precauţie şi precizie, pînă şi el îngînă într-un glas cu ceilalţi melodia. Ceea ce din sala de spectacol părea strălucire şi faţă, de acolo, de sus, privit de pe platforma lui, părea o trudnică înjghebare din lemn, sîrmă şi mucava ; fetele goale erau acoperite cu un strat greţos de pudră şi fard, toată zbenguiala lor plăcută i se înfăţişa, de acolo, de sus, ca un nor de praf, grăsime, sudoare, mirosuri urîte. Dar şi el se bucura de melodia sprinţară, obraznică. Atîta vreme cît stăruia acea melodie, gîndurile i se desprindeau de munca sa anevoioasă, de fapt nefolositoare. Se gîndi că revoluţia va izbucni neîndoios, odată şi odată, şi pe aceste meleaguri, şi că el va lumina cu reflectoarele marile pieţe, în timp ce sute de mii de oameni vor cînta *Internaţionala*. Tabloul *Luptă de tauri* entuziasmă publicul aproape în aceeaşi măsură ca şi instrumentele ce iscau zgomote. Compozitorii oficiali, împresuraţi de larma mulţimii, se proţăpiseră pe scenă ; în jurul lor păşeau înainte şi înapoi toreadorii, ţinîndu-se de mîini, cu sînii dezgoliţi pe sub jacheţelele scurte, înflorate, deschise ; înainte şi înapoi, tălăzuind, în trei rînduri. Cortina se ridică, apoi căzu de zece ori, de douăzeci de ori. Cei doi domni zăboveau în mijlocul fetelor, graşi, năduşind, fericiţi, gîndindu-se doar în fugă că mai exista şi un nesuferit al treilea.

Scena dinaintea pauzei dădu părţii întîi aparenţa unui succes. Lumea stătea grupuri, grupuri ; mormăia, şovăind un pic, cuvinte de laudă. Printre cei ce forfoteau, bătea la ochi o namilă de om, îmbrăcat într-o redingotă impunătoare, de modă veche, un uriaş cu barbă stufoasă, zburlită, şi cu ochi mici, înfundaţi în orbite, strălucitor de albaştri. Omul se apropie numaidecît, cu bună credinţă, de Osternacher şi de Greiderer. Le spuse că Münchenul era un oraş grozav, revista fainâ, după pofta inimii, că era încîntat. Da, apostolul Petru venise din Oberfernbach la München şi, deocamdată, voia să rămînă aici vreme mai îndelungată. Domnul von Osternacher ştia acest lucru, căci apostolul Petru îi şi făcuse o vizită. Dar Rochus Daisenberger era un vulpoi. Îşi da

seama că Osternacher nu dorea ca Greiderer să afle de vizita aceasta. Își ținu cuminte gura, mulțumindu-se, în timp ce publicul se holba la el, să-și împărtășească într-un potop de cuvinte încîntarea cu privire la spectacol.

Printre unii care se bucurau înveninați și alții cam temători, schimbînd nepăsător strîngeri de mîini, Klenk se îndreptă spre scenă. Marșul toreadorilor îl încălzise. I se înfiripară dinaintea ochilor imagini deșănțate, mărețe, despre felul cum se va răzbuna asupra stupidului, nerecunoscătorului său oraș de baștină. Avusese de gînd să îndrepte mișcarea neaoșilor pe un făgaș favorabil concetățenilor săi; drept mulțumire îl alungaseră într-un mod meschin, josnic, ticălos. Acum, ce să-i faci, are s-o îndrepte pe un făgaș potrivnic lor! E liber, nimeni nu mai poate să-i pună căpăstru. E liber să stîrnească vîntul după bunul său plac. Va fi un vînt nemaipomenit, un vînt al dracului, un pîrț strașnic, care îi va înăbuși pe mulți și le va face de petrecanie. „La pămînt cu ei", își spuse Klenk, amintindu-și vechea imprecație a țării sale, și se gîndi la Flaucher, și la Hartl, și la Toni Riedler, și la mulți dintre cei cărora, în trecere, le strînsese mîna.

Ajunse pe scenă, căută cabina Insarovei. Dansatoarea, goală pe sub chimono, părea tare plăpîndă, s-o sufle vîntul, drăgălașă și depravată. Înfierbîntată din pricina emoției iscate de premieră, îl privi tristă, batjocoritoare, cu ochii ei migdalați, pe bărbatul mătăhălos și așteptă să audă ce avea să-i spună. În încăpere stăruia un iz de fard, parfum, piele de femeie. Insarova ședea chircită, mărunțică, el aproape umplea cabina. Cu vocea lui groasă, vorbea în jos către Insarova, cercetînd-o cu ochii căprui, neîmblînziți. Se străduia să fie politicos, îi spuse cît de gingașă păruse pe scenă în fața acestor vite încălțate ce pun preț numai pe grosolănie și că e păcat de ea. Cum Insarova tăcea necontenit, el vorbi mai departe. Îi aminti cît de mult se bucură că, în sfîrșit, are timp berechet pentru lucrurile care îi stau cu adevărat la inimă. O întrebă dacă ar vrea să plece împreună la conacul său Berchtoldszell. Acolo s-ar cățăra pe munți, ar merge la vînătoare, ar face plimbări, ar sta de vorbă. Și le închipuie pe toate, zise el, cît se poate de plăcut, viața la țară o să-i priască negreșit. Vorbi îndelung.

Insarova nu-l întrerupse, se fardă, cercetîndu-l prin oglindă. Klenk era cît pe-aci să-și iasă din fire. Dar se stăpîni. Dansatoarea, cochetă, cu melancolie jucată, își umezi colțurile gurii, îl privi pieziș în oglindă, clătină din cap. Nu, spuse ea. Așa cum îi sorisese, este bolnavă. Pe de altă parte, are ghinion, niciodată pasiunile ei nu se potrivesc cu cele ale altora. Dacă vrea pe cineva,

nu o vrea celălalt pe ea. Lumea o tratează ca pe un copil mic, nerod. Şi nu e. Doctorul Bernays i-a recomandat un sanatoriu englezesc unde, după cît stă în puterile omeneşti, ar putea fi salvată. Zaci ca şi nemişcată, legată fedeleş, într-o cameră de sanatoriu în care cel de-al patrulea perete e desfiinţat, şi care dă direct spre o pajişte, copaci, lumină, soare. Nu săptămîni sau luni, ci ani. Pentru asta e nevoie să te hotărăşti. S-a hotărît. Va zăcea în curele şi fiare, numai braţele îi vor fi libere şi va putea să-şi mişte puţin capul pe pernă. I se povestise, şi ea îşi poate lesne închipui, cum pacienţii flutură deznădăjduiţi braţele prin aer, implorîndu-i pe medici şi pe infirmieri să le aducă salvarea sau sfîrşitul. Ştiind prea bine cum stau lucrurile, luase hotărîrea să plece în Anglia. Povesti totul de-a dreptul cu răutate, ca şi cum ar fi vrut să-i facă în ciudă. Klenk o ascultă în tăcere. Insarova şedea cu spatele la el, ocupată să se fardeze, şi îl privea în oglindă. Văzu că boala îl şubrezise mult, că era palid, şi acum pălise şi mai tare de mînie.

Klenk socoti purtarea ei o porcărie fără pereche. Întîi îl îmbolnăveşte putoarea şi pe urmă, cînd se pune pe picioare, îl lasă cu buzele umflate. Nu credea nici un cuvînt din tot ce îi îndrugase Insarova ; dar ştia că totul s-a isprăvit. Gîndea : „Fie, cu atît mai bine". Va avea, prin urmare, şi mai mult răgaz să-şi pună în practică planurile împotriva unor anumiţi inşi. Nu trebuie să fie neapărat muierea asta. Nu-i trecuse oare de mult prin minte să se îngrijească de băiatul său, de Simon, feciorul din flori, să vadă ce s-a mai ales de el ?

Trăgea din pipă, lucru care pe ea o supăra în mod vădit. Îi doreşte, spuse el într-un tîrziu, ca acest tratament să-i ajute. Ca om cinstit, se vede însă nevoit să-i atragă luarea-aminte că nu-şi poate chezăşui simţămintele pe atît amar de vreme. Femeia zîmbi doar. Klenk se simţi tras pe sfoară, dus de nas, se mînie foc că sunase de reînceperea spectacolului şi era nevoit să plece. Insarova se bucură. Mai tîrziu se gîndi cît de palid şi prăpădit arăta şi-i păru rău că nu-l necăjise mai tare. Îşi aduse aminte de un vechi blestem pe care îl auzise cu mult timp în urmă, copilă fiind : „Să-ţi fie ţărîna uşoară, ca să le fie mai lesne cîinilor să-ţi scurme mormîntul".

După pauză însă, numaidecît şi surprinzător de repede, soarta revistei fu hotărîtă. Pierzîndu-l pe Ţăndărică-Balthasar Hierl, întreg spectacolul fusese lipsit de rost şi de coloană vertebrală ; totul se prăbuşi. Publicul şedea plictisit, morocănos ; mulţi dădeau bir cu fugiţii. Pe scenă, unde hărmălaia, strălucirea şi zăpăceala sporeau, se simţi numaidecît o paralizare fără de nădejde. Chiar şi Benno Lechner, izolat sus pe platforma sa, fără

contact cu publicul, o simţi. Socotise că avea măcar pentru o jumătate de an un adăpost sigur. Faptul că treburile de pe scenă dăduseră greş însemna pentru el că lunile viitoare vor fi pline de incertitudine şi că, probabil, va fi nevoit să-i ceară ajutor chelneriţei Zenzi. Nu, nu era bine rînduită lumea capitalistă, era din cale-afară de anapoda. „O prind în reflector, lumea capitalistă", gîndi el, pe platforma lui, împresurat de-o trîmbă împuţită de murdărie, praf şi năduşeală, şi îşi aruncă fîşiile de mii de lumînări-lumină asupra oamenilor care, jos, se aşezaseră pentru final: fetele îmbrăcate doar cu mici tobe, plăsmuite în chip artistic, liliputanii, dichisiţi fantastic, acrobaţii, actriţa Kläre Holz, pavianul care-şi revenise după colici. Şi în timp ce aceştia toţi înaintau, alcătuind un scăpărător ansamblu de final, electricianul Benno Lechner fluieră disprețuitor *Internaţionala*, în asurzitoarea zarvă stîrnită de orchestră.

— Hai la lupta cea mare, îngînă el pentru sine, rob cu rob să ne unim.

Domnul Alois Pfaundler stătea posomorît şi singur. Deşi îşi dăduse limpede seama că un adevărat succes nu era cu putinţă, nutrise totuşi, cu dîrz optimism, această nădejde. Acum, în puţine minute, văzu prăbuşindu-se o grămadă de proiecte: hoteluri luxoase pe malul lacurilor, transplantarea carnavalului münchenez la Berlin. Pînă şi planul cel mai îndrăzneţ şi mai drag inimii lui, despre care nu suflase un cuvînt nici măcar celor mai apropiaţi, la care însă ţinuse morţiş pînă azi, planul unei autostrăzi spre munţi. Toate acestea aveau drept temei succesul revistei, toate acestea se duceau acum pe apa sîmbetei. Sta întunecat; toţi îl ocoleau de departe, ferindu-se de ochii lui de şoarece, ce scăpărau răutăcios. Ştia, firește, că el, şi nimeni altul, poartă vina; dar se legăna cu încredinţarea că oricare dintre cei aflaţi pe scenă ar fi mai vinovat decît dînsul. Se strădui să calce cît mai bărbăteşte cu putinţă, se îndreptă către Tüverlin, care stătea de unul singur, şi-i spuse cu glasul lui piţigăiat, grosolan:

— Uite ce-a ieşit din mîzgăleala dumitale. Mai bine mă bizuiam pe flerul meu.

Îl săgetă cu privirea, de jos în sus, cu dispreţ ucigător, şi-l lăsă în plata Domnului.

Era ciudat faptul că toţi, chiar şi acei care crezuseră în Tüverlin, se uitau cu dezgust la el. Tüverlin era cauza nenorocirii lor, şi în jurul lui mocneau ură, mînie, dispreţ. Numai Bob Richards, artistul care imita instrumente, cu puţin înainte de a intra în scenă pentru final, se aşezase lîngă dînsul, îl privise cu chipul încreţit de scepticism, superioritate, compătimire, şi îi susurase blînd şi înţelept din nasul lui pocit, uriaş:

— La drept vorbind, nici nu-i în genul dumitale.

Jacques Tüverlin nu-l prea înţelese. Stătea locului, cu gîndul aiurea. Scruta adînc în sufletul lui şi, ce să vezi, într-adevăr nu se necăjea. De fapt, istoria asta se isprăvise pentru el încă de-acum două luni; supărător era numai faptul că durase atîta vreme pînă să fi isprăvit cu ea şi oficial, faţă de toată lumea. Nu se amăra şi nu se bucura; ieşirea lui Pfaundler nu-l supăra şi nu-l amuza. Cînd se cercetă mai cu de-amănuntul, îşi dădu seama că aştepta.

Deodată, Johanna se ivi lîngă dînsul, şi acest lucru nu însemna cîtuşi de puţin o surpriză pentru el. Se minuna doar că purta părul tuns scurt. Tînăra femeie îl privi. Se subţiase, faţa i se boţise şi mai mult. Era vădit că între timp nu o dusese prea bine. Şi Jacques Tüverlin o privi, şi îi plăcu în mod deosebit; se încredinţă că făcuse o prostie răbdînd să nu-i scrie atîta vreme. Şe dumeriră că fiecare îşi mîncase o ciozvîrtă de viaţă, nu pe cea mai bună, şi că erau bucuroşi să înceapă alta.

Revista nu se isprăvise încă. De fapt, era ciudat că Johanna venise de-a dreptul pe scenă, înainte ca reprezentaţia să fi luat sfîrşit. Nu o întrebă însă cum izbutise. Dimpotrivă, îşi încreţi şi mai mult faţa boţită şi spuse, mai de haz mai de necaz:

— Pînă la urmă, iată-te. Ai fi putut să vii şi mai curînd.

Iar Johanna răspunse, căindu-se:

— Ai dreptate, Tüverlin.

Cu aceasta, înainte ca revista să se fi terminat, se îndepărtară în culmea voioşiei, în timp ce toată lumea, pînă şi pompierii şi portarul de la intrarea în scenă, îi ocăra, plină de dispreţ.

Afară, în aerul proaspăt şi plăcut, păşiră tihnit unul lîngă celălalt.

— Nu arăţi chiar atît de sănătos şi de bine, dragă Tüverlin, spuse Johanna. Ar trebui să pleci pentru cîtva timp la ţară.

— Bineînţeles, recunoscu Tüverlin cu glasul lui hîrşîit. Sau crezi cumva că-mi arde să mă zgîiesc la fiece reprezentaţie a acestei capodopere?

— Încotro o luăm? întrebă Johanna.

— La mine acasă, firește, răspunse Tüverlin.

— Dar mi-e o foame de lup, spuse ea.

— Ceva de mîncare s-o găsi poate şi la un autor falit, replică Tüverlin. După toate cele petrecute ar trebui, de altfel, să pregăteşti dumneata cina, adăugă el.

— Analiza dumitale, Tüverlin, nu-mi dă prea multă bătaie de cap, spuse Johanna. Ceea ce eşti desluşeşte omul şi cu ochiul liber, chiar de-ar avea orbul găinilor.

— Adică ce sînt eu? întrebă Tüverlin.

— Un ştrengar, nici vorbă, răspunse Johanna.

În timp ce se îndreptau vorbind astfel spre locuinţa soriitorului, se apropia de sfîrşit şi revista *Mai sus nu se poate*. Răsunară ropote de aplauze. Toţi însă îşi dădură seama că aceste strigăte şi bătăi din palme nu veneau din adîncul inimii şi nu însemnau nimic. Numai unul nu-şi dădu seama ; şedea acolo şi striga, găsea totul minunat, tropăia din picioare, se bucura din tot sufletul. Un bărbat cu o figură izbitoare, cu o barbă lungă, despicată în două, şi cu ochi albaştri, şireţi, mici, strălucitori, înfundaţi în orbite : Rochus Daisenberger, apostolul Petru din Oberfernbach.

CARTEA A PATRA

POLITICĂ ŞI ECONOMIE

1 *Crucișătorul „Orlov"*
2 *Țapul-negru*
3 *Viața la țară*
4 *Landul Bavaria-veche*
5 *Despre cele șapte trepte ale bucuriei omenești*
6 *Dolarul scrutează țara*
7 *Bună seara, guzgane!*
8 *Încă 'nainte ca pomii să-nflorească*
9 *Din istoria orașului München*
10 *Tichia năzdrăvană*
11 *Concepția nordică*
12 *Înțelept, neînțelept: orașul meu natal*
13 *Mănușa*
14 *Politică demografică*
15 *Amintiți-vă de ucenicul brutar*
16 *Despre corectitudine*
17 *Kaspar Pröckl pune pe foc* Jivina smerită
18 *Un om se cațără pe gratiile cuștii sale*
19 *Cușca nevăzută*
20 *Rîul Ruhr*
21 *Domnul Hessreiter ia masa între Vlissingen și Harwich*
22 *Capete de expresie*
23 *Caliban*
24 *O scrisoare în noapte*
25 *C + M + B*
26 *Johanna Krain și masca ei*
27 *Avocatul Geyer țipă*
28 *Semne pe cer*
29 *Înflorirea pomilor*
30 *Clipa multdorită de Franz Flaucher*
31 *O rază de lumină*
32 *De profundis*

1

Crucişătorul „Orlov"

La această oră matinală, cînd celelalte cinematografe berlineze sînt închise sau îşi rulează filmele în faţa unui pumn de oameni, aci se strîng grămadă maşinile. Poliţişti, gură-cască. Filmul *Crucişătorul „Orlov"* a rulat de treizeci şi şase de ori pînă acum, de patru ori pe zi, şi a fost văzut de treizeci şi şase de mii de berlinezi. Totuşi, oamenii sînt înfrigurați, de parcă li s-ar prezenta azi pentru întîia oară spectacolul spectacolelor, aşteptat de-o lume întreagă.

Ministrul Klenk, depăşindu-i cu un cap pe toţi cei care şedeau în jurul său, nici nu se gîndeşte să se lase molipsit de această înfrigurare. Citise pe undeva : un film fără construcţie, fără femei, fără acţiune ; tensiunea e înlocuită prin tendinţă. Trebuie să-l vezi, de vreme ce te afli la Berlin. N-o să-l atragă în capcană cineaştii ăia cu senzaţionalul lor, iscat artificial.

Cîteva măsuri de muzică stridentă, deşănţată, *fortissimo*. Documente secrete din arhiva marinei : la data cutare s-a răzvrătit echipajul crucişătorului cuirasat „Orlov", în dreptul oraşului Odessa, din pricina hranei neîndestulătoare. Ei şi, care va să zică s-au răzvrătit. S-a mai văzut aşa ceva. Ca băietan citise cu patimă asemenea istorioare. E interesant pentru tinerii cărora le-au mijit tuleiele. Ministrul Klenk rînjeşte.

Dormitorul echipajului. Hamacuri, îndesate unul într-altul. Un gradat, iscodind printre matrozii care se zbuciumă în somn. Totul e realizat nu fără talent. Simţi parcă aerul stricat al încăperii. Pe lîngă aceasta, o muzică mocnită, apăsătoare.

Şi acum, dimineaţa. Matrozi, stînd roată în jurul unei hălci de carne atîrnate. O privesc şi nu le place. Mereu mai mulţi se apropie, mereu alţii. Nu trebuie să zăboveşti cine ştie cît, ca să-ţi dai seama că nu miroase bine. Halca de carne în prim-plan : viermii colcăie. Se pare că oamenii au primit nu o dată asemenea carne. Înjură. Lesne de înţeles. E chemat medicul de vas, un domn pricăjit. Îşi pune *pince-nez*-ul, îşi face datoria, cercetează carnea, nu găseşte de fel că n-ar fi bună de mîncat. Carnea este gătită. Echipajul refuză fiertura. Suduie. Incidente triviale, înfăţişate simplu, fără ostentaţie. O halcă de carne viermănoasă, ofiţeri, matrozi. Ofi-

ţeri nu prea înzestraţi, pe cît se pare, dar nici prea proşti. Oameni obişnuiţi. Nici cei de la noi, din Bavaria, nu-s mai acătării. Ciudat că pe el, Klenk, îl emoţionează aceşti oameni simpli şi întîmplările simple.

Îndîrjirea de pe vas creşte, nici nu-ţi dai prea bine seama cum. Dar se simte, nu poate să iasă bine, oricare spectator o simte. Domnii de pe ecran nu privesc lucrurile îndeajuns de serios. Ar trebui să pună piciorul în prag, în sfîrşit, să ia măsuri necruţătoare. Sînt oare orbi? Dar nici noi n-am fost mai breji, în cel din urmă an de război am simţit că se apropie furtuna şi totuşi am pus prea tîrziu piciorul în prag. De bună seamă că nu am avut această muzică ce-ţi ciocăne în cap. Scîrboasă muzică, dar nu scapi de ea. Nici vorbă că porcăria asta de film trebuie interzisă. E o încercare rafinată de a te prinde în mreje, o mişelie. Într-adevăr, nu-i un motiv suficient să dai dracului disciplina, pentru că o halcă de carne e viermănoasă. Ce n-am mai înfulecat în război, dragă Doamne! Totuşi, Klenk nu prea e de partea ofiţerilor, ci de partea matrozilor.

Muzica ameninţătoare, pătrunzătoare, nu se curmă, fierberea sporeşte. Căpitanul dă ordin ca echipajul să se adune în careu pe punte. Întreabă cine are ceva de spus împotriva hranei. Toţi şovăie. Unii ies în faţă. Deodată, abia îţi dai seama cum, cei mai buni oameni ai echipajului, nemulţumiţii, instigatorii, sînt izolaţi de ceilalţi. Se cască un loc gol, lung, lat, primejdios, între aceştia şi ceilalţi. Ale naibii de dibace pramatiile astea de ofiţeri, cît ai zice peşte îi şi au la mînă pe instigatori, pe răzvrătiţi. Grosul echipajului, cu frica-n sîn, stă buluc. Micul pîlc al capilor este înţărcuit cu o funie, într-un colţ. Iată-i acolo pe aceia care mai înainte făcuseră gură, o biată ceată tremurînd de frică. Deasupra lor se şi întinde o prelată. Cîteva zvîrcoliri jalnice, groteşti, încreţesc pînza. Ţevile puştilor sînt aţintite asupra lor. Comenzi nepăsătoare, seci. Dintr-o dată, unul din grosul echipajului îşi descleştează dinţii. Izbucneşte într-un strigăt. Izbucneşte comanda foc. Focul însă nu izbucneşte. Puştile nu se descarcă.

Oamenii sînt cuprinşi de-un vîrtej, şi aceia de pe ecran, şi aceia din faţa lui. De ce au aşteptat atîta vreme? Dar acum a sosit clipa, acum se răzvrătesc, acum, în sfîrşit, începe. Şi oamenii din faţa ecranului nu mai pot de bucurie, îi aplaudă pe aceia de pe ecran. Cu aplauzele lor spintecă muzica pătrunzătoare, ca nişte lovituri de ciocan, monstruoasă, biruitoare, crîncenă, în timp ce marinarii pe ecran pornesc să-i hăituiască, turbat, grotesc, pe ofiţeri, îi scot la iveală din ascunzători ridicole, îi aruncă, unul după altul, peste bord în marea ce-şi împroaşcă zglobie trîmbele de talazuri, şi printre ei şi pe pricăjitul medic de vas, cu *pince-nez* cu tot.

Klenk şade tăcut, i-a pierit piuitul, şade, namila de bărbat, şi tace mîlc. N-are nici un rost să interzici aşa ceva. Există, o tragi în piept cu fiece răsuflare, există în lume, este o altă lume, ar fi o prostie să tăgăduieşti. Trebuie să priveşti filmul, trebuie să asculţi această muzică, nu poate fi interzis.

Steagul e coborît. Alt steag se caţără pe catarg, însoţit de ropote de aplauze, un steag roşu. O mînă de matrozi preiau îndatoririle ofiţerilor ; maşina nu funcţionează mai prost. Cu steagul roşu la catarg vasul intră în rada portului Odessa.

Cu sfială oraşul priveşte steagul roşu, dă frîu liber gurii, e în culmea bucuriei. Răsuflă mai repede, chiuie, măreţ, dezlănţuit. Lumea se apropie, se îndreaptă spre vasul cu steagul roşu, întregul oraş vine în pelerinaj la acel singur matroz împuşcat, al cărui cadavru a fost aşezat pe mal, forfoteşte în bărci în jurul vasului cu steagul roşu, le aduce marinarilor cîte ceva din modestele lor merinde.

Pe Klenk îl apucă năbădăile. Oare ceilalţi nu mişcă un deget ? Oare ceilalţi înghit pur şi simplu hapul ? La drept vorbind, nici nu le ţine parte celorlalţi, e mult prea însufleţit ca să nu se lase purtat de avîntul acestei istorii. Îl stînjeneşte însă faptul că, prin asemenea zăbavă, întîmplările astea, altminteri atît de adevărate, încep să fie certate cu adevărul. Îl stînjeneşte faptul că nu e cum ar trebui să fie.

Dar, ia te uită ! E totuşi cum ar trebui să fie. Iată-i pe ceilalţi. N-au stat cu mîinile în sîn, şi acum iată-i.

Uite o scară. O scară uriaşă, lată, fără capăt. Pe ea, în rînduri nesfîrşite, poporul îşi poartă simpatiile înspre răsculaţi. Dar nu le poartă multă vreme ; căci pe această scară se ivesc ei, ceilalţi. Un lanţ desfăşurat de cazaci, coborînd treptele, cu puşca în cumpănire, apăsat, ameninţător, de neînlăturat, închizînd scara în toată lăţimea ei. Poporul începe să se agite. Păşesc din ce în ce mai repede, aleargă, gonesc, caută să scape, o rup la fugă. Unii nu bagă de seamă nimic, nu înţeleg nimic, aceştia rămîn în urmă, uimiţi. Se văd cizmele căzăceşti, coborînd scara, nespus de mari, nespus de încet, o treaptă, încă o treaptă, şi se vede ieşind nitel fum din ţevile puştilor. Acum oamenii n-o mai iau la goană pe scară, acum se duc valvîrtej, cît îi ţin picioarele şi plămînii. Cîţiva se rostogolesc, vin de-a berbeleacul, nu mai e voinţa lor care îi face să vină de-a berbeleacul, nu mai sînt picioarele şi plămînii lor, e doar legea gravităţii, a inerţiei ; căci sînt morţi. Şi cizma căzăcească continuă să calce în aceeaşi cadenţă şi mereu mai mulţi se rostogolesc, vin de-a berbeleacul. O femeie care împingea un cărucior de copil nu-l mai împinge, cine ştie unde se află, a dispărut ; căruciorul însă îşi urmează drumul de la sine, o treaptă, şi încă una, şi o a şasea, şi o a zecea

pînă cînd, în sfîrşit, se opreşte. Şi în spatele lui, nespus de mare şi nespus de încet, păşeşte cizma căzăcească.

Nici cei de pe mare n-au stat de pomană în acest timp. Au aşezat în linie de bătaie alte vase, mari, puternice. Ele îl împresoară pe „Orlov". Vasul cu steagul roşu s-a pregătit de luptă. Ţevile tunurilor, netede ca oglinda, gigantice, îndreptate asupra ţintelor, ba se înalţă, ba coboară, ca nişte ameninţătoare făpturi fabuloase; acele instrumentelor de navigaţie oscilează nebuneşte. De jur împrejur plutesc înspre „Orlov" făpturile de fier ale distrugerii, organisme uriaşe, puse la punct pînă în cele mai mici amănunte. „Orlov" cîrmeşte spre ele. Vasele care îl vînează, îl împresoară, sînt din aceeaşi clasă cu el, şase, opt, zece făpturi de-o seamă cu dînsul. Nu-i nici o nădejde să-şi poată croi drum printre ele, tunurile sale nu bat mai departe decît cele ale duşmanilor. Nu poate învinge, nu poate decît, murind, să le tragă şi pe celelalte spre moarte. O încordare cumplită, mocnită, domneşte pe ecran şi în faţa lui, în timp ce navele uriaşe închid cercul în jurul crucişătorului „Orlov".

În clipa aceasta, vasul osîndit începe să facă semne. Steguleţe multicolore se înalţă, se lasă jos. Dau de veste. „Orlov" semnalizează: „Nu trageţi, fraţilor!" Pluteşte încet înspre hăitaşii săi, semnalizează: „Nu trageţi!" Oamenii din faţa ecranului răsuflă greu, aşteptarea este aproape de neîndurat. „Nu trageţi!" nădăjduiesc, se roagă fierbinte, doresc din toată inima cei opt sute de oameni în cinematograful berlinez. Este ministrul Klenk un ins blînd, potolit? Cu greu l-ai putea socoti astfel. Şi s-ar prăpădi de rîs dacă cineva l-ar socoti ca atare; el e un om dintr-o bucată, aprig, bătăios, îi sînt străine simţămintele duioase. În timp ce vasul răsculaţilor pluteşte către tunurile gata de tragere, ce gîndeşte el? Şi el, cu sălbatica putere a sufletului său, doreşte: „Nu trageţi!"

O bucurie neţărmurită face să bată mai tare inimile atunci cînd cercul hăitaşilor îl lasă pe „Orlov" să treacă şi cînd vasul intră neprimejduit în portul neutral.

Cînd iese din strîmta întunecime a cinematografului în strada luminoasă, largă, ministrul Klenk, cu lodenul aruncat peste umeri, cu pălăria de fetru pe căpăţîna-i ciolănoasă, este copleşit de-o neobişnuită toropeală. Ce înseamnă toate astea? Ar şovăi el cumva să ordone a se trage asupra răzvrătiţilor? Cum se poate ca un om ca dînsul să dorească acel: „Nu trageţi?" Aşa stau deci lucrurile, poţi să interzici filmul, dar rămîne în lume, n-are nici un rost să-ţi ascunzi capul în nisip în faţa acestui adevăr.

Îşi zăreşte chipul într-o vitrină, observă pe acest chip o trăsătură de neajutorare nemaivăzută vreodată. Arată aidoma unei ji-

vine prinse în capcană. Ce înseamnă asta? Chipul i-a ieşit de-a binelea din tipare. Rîde, un pic încurcat. Face semn unei maşini, îşi scutură pipa, şi-o aprinde. Şi-a şi pus din nou la loc chipul în tiparul lui vechi, aprig, voios, împăcat cu sine însuşi.

2

Ţapul-negru

Rezemat de bufet, singur, Klenk, fostul ministru de justiţie al Bavariei, privea forfota acelora care luau parte la serata preşedintelui Reichstagului. De cînd nu mai era ministru, oamenii şi lucrurile, oraşul Berlin şi oraşul München căpătaseră pentru el contururi mai desluşite. Atunci cînd Berlinul arătase că restul Germaniei priveşte Bavaria drept o povară, dăunînd prestigiului şi propăşirii Reichului, Klenk socotise asta drept flecăreală neroadă, menită să ştirbească creditul rivalului de la miazăzi. Acum, zguduit, îşi dădea seama cu deosebită limpezime: pentru Berlin, într-adevăr, landul Bavaria însemna un copil îndărătnic, degenerat, pe care trebuie să-l tîrăşti după tine într-o drumeţie anevoioasă, plină de primejdii.

Sta rezemat de bufet, vîra mecanic o tartină după alta în gură. Era oare bine că, de-abia părăsindu-şi funcţia de ministru, prinsese să lege prieteşug cu Germanii verzi? Peste tot lumea era uluită de faptul că un om ca el se înjosise să fie trepăduşul neaoşilor. Cîte parale făceau ştia el, nu-i vorbă, la fel de bine ca şi berlinezii ăştia fuduli. Înflăcăratul Rupert Kutzner nu era o Fecioară din Orléans. Era un organizator talentat, un toboşar măreţ, dar, altminteri, din născare, o vită-ncălţată nemaipomenită. Celălalt stîlp al neaoşilor, generalul Vesemann, se scrîntise de pe urma înfrîngerii ce-o suferise în război. Deocamdată, în marea tragedie europeană care începuse cu opt ani în urmă, o dată cu izbucnirea războiului, Germanii verzi jucau rolul personajului comic. Toate astea erau limpezi ca lumina zilei. Totuşi, deşi o combătuse, mişcarea neaoşilor îl atrăsese şi deseori se încredinţase că treburile politice mergeau mai bine dacă dădea ascultare instinctului său şi nu raţiunii.

Oricum, era minunat să nu porţi răspunderea. Încă niciodată nu fusese dictator absolut ca acum. Cînd se putea arăta alături de dînsul, Kutzner se simţea măgulit. Generalul Vesemann, setos de putere cum era, îşi însuşea, după un mîrîit scurt, formal, orice propunere pe care el, Klenk, binevoia s-o facă. Dezgustătorul de Toni Riedler, pe care îl pusese frumuşel cu botul pe labe, era o jalnică

umbră. Aşa ceva te ungea la inimă. Înainte de toate, însă, Klenk nu mai putea de bucurie cînd vedea teama de moarte care-i cuprinsese pe foştii lui colegi, cînd se treziseră cu el, pe neaşteptate, printre neaoşi. „Căcăcioşii, nu s-au lăsat pînă nu m-au silit să-mi părăsesc postul. La pămînt cu ei!" îşi zise fostul ministru, amintindu-şi vechea imprecaţie a ţării sale, şi în minte îi răsunară cîteva măsuri dintr-o uvertură pe care, cu mult timp în urmă, un mare muzician german o scrisese pentru o mare piesă tragică, ciudat de răscolitoare, lovituri încete de timpane, cu pauze. De-atît amar de vreme nu ascultase şi nu-i răsunase în minte această muzică! În ultimele săptămîni, însă, îi stăruise în auz. Lovituri de timpane, prevestiri ale destinului, vrednice de piesa tragică a cărei uvertură sînt, avînd drept izvod un personaj de seamă din vechea Romă, care, deosebit de înzestrat dar şi nespus de trufaş, răsturnat de popor, se retrage mîniat, aducînd năpastă asupra patriei. [1]

Rotindu-şi privirile prin sala plină de lume, Klenk vîrî în gură cea de-a cincea tartină. Toţi cei de faţă îl socoteau o mîţă opărită, un fel de Catilina [2] bavarez, care se înhaită cu pleava, cu nătărăii şi cu incendiatorii, deoarece nu mai este primit de ceilalţi. S-ar putea ca pentru iubitul lui land Bavaria, într-adevăr, să nu iasă bine că l-au silit să se înhăiteze cu pleava. S-ar putea, cine ştie, ca, punînd la bătaie întreaga-i putere, să o scoată pînă la urmă la capăt şi să preschimbe nerozia în noroc.

Şi totuşi făcuse o prostie că se vîrîse în istoria asta. Umblă cu cerşitul pe la industria germană din nord pentru Kutzner. Asta să fie oare menirea unui om ca el, să lingă în dos o asemenea adunătură? Ar fi mai deştept să se stabilească pentru trei luni la Berchtoldszell, să se îngrijească de vînătoare, să-şi mai arunce ochii pe nişte cărţi ca lumea. N-ar strica nici dacă l-ar ţine mai din scurt pe domnişorul Simon, feciorul din flori.

Dintr-o dată, Otto Klenk se însufleţi, străbătu sala cu paşi hotărîţi, de parcă ar fi avut a împărtăşi cuiva un lucru nemaipomenit de important. Da, pe partea cealaltă, în colţ, distrat şi stingher, şedea un domn singuratic, îmbrăcat neîngrijit. Tresări cînd îl văzu apropiindu-se pe mătăhălosul Klenk, se însufleţi, îl privi pe cel care venea spre el cu ochii săi ca nişte cîngi, vioi, pe sub sticlele groase ale ochelarilor.

Namila de Klenk luă loc lîngă pirpiriul doctor Geyer care îşi dădu prea puţină osteneală să-şi ascundă emoţia, ci îşi lăsă mîinile să fluture, ochii să clipească des. Klenk se porni să vor-

[1] Se referă la uvertura *Coriolan* de Beethoven.

[2] ***Lucius Sergius Catilina*** (109—61 î.e.n.), patrician roman care a conspirat împotriva Senatului.

bească pe-ndelete. Cum îi place domnului deputat oraşul Berlin? Cum îi merg treburile aici? El, Klenk, s-ar fi aşteptat ca domnul doctor Geyer să se războiască acum mai altfel cu justiţia bavareză.

Spunînd asta, fostul ministru pusese degetul pe rană. Într-adevăr, Geyer era la Berlin de-o blîndeţe ce bătea la ochi. Intervenţiile sale în plen şi în comisii erau lipsite de vlagă. Părea că renumitul avocat călcase cu stîngul. De cînd plecase din München, îl covîrşise un soi de paralizie, cuvîntările sale sunau ca învăţate pe de rost, ca o caterincă răsuflată, nu aveau putere de sugestie.

Avocatul îşi privi adversarul. Cu toată vioiciunea simulată, acesta nu arăta prea bine. Jacheta tiroleză îi fîlfîia în jurul trupului, ţeasta capului, ţuguiată, mare, era osoasă. Geyer vedea bine şi cel mai mic semn de slăbiciune. Cu sentimente dintre cele mai diferite. Rămăsese trăsnit cînd aflase că Klenk s-a dat cu neaoşii. Klenk nu era prost şi iubea Bavaria. Boala, pierderea postului pesemne că-l aruncaseră cît colo din făgaşul lui pe acest om, dacă acum lasă în plata Domnului interesele ţării sale, pentru a fi regele unui partid ridicol. Doctorul Geyer suferea de pe urma faptului că vrăjmaşul aflat în faţa lui se şubrezise într-atîta.

Cu totul altfel gîndea Klenk. Nu fusese în stare întreaga zi să-şi alunge respingătoarea toropeală ce îl cuprinsese. Inima lui era deprinsă cu siguranţa, şi acest Berlin, afurisit de logic, îl silise să guste cu amărăciune, pînă-n străfunduri, jalnica incertitudine a politicii sale încîlcite. Era neplăcut să te învîrteşti, printre berlinezii isteţi foc, tu un căscăund din Bavaria. Se cereau osteneli dureroase să faci, la Berlin, pe omul jovial, să-ţi dai aere. Dar aici, înaintea acestei personalităţi singulare, se regăsi repede. Acolo şedea el, duşmanul. În ceasul de faţă este puternic, deşi de obicei se dovedeşte a fi jalnic de slab. „Şi, fireşte, dreptatea este de partea ta, se gîndeşte Klenk, atunci cînd ai altă părere decît punctul de vedere al acestui duşman."

— Ştii, doctore Geyer, începu el, se regretă îndeobşte că ai plecat din München. N-are nici un haz să te iei de piept cu alde Gruner şi Wieninger ai dumitale. Aştia se dau bătuţi înainte de a-i scărmăna cît de cît. Păcat că nu te mai avem pe dumneata.

Şi avocatul socotea că-i păcat. Îi lipsea blestematul de oraş. Nu numai fiindcă fusese nevoit să-l lase acolo pe băiat şi pe Klenk, duşmanul; îi lipseau grozav multe altele de cînd se afla la Berlin. Deseori, duminică dimineaţa, s-ar fi dus bucuros la „Tractirul tirolez", pentru a petrece acolo, în silă, cu prieteni şi adversari, căci omul se deprinde repede şi cu lucruri de care îi e lehamite.

Îşi dorise din toată inima o întîlnire cu Klenk, pregătise nişte fraze grozave care negreşit l-ar fi atins pe celălalt. Dar faţă-n faţă

cu omul doborît nu-şi aducea aminte nici una. Răspunse moale că sînt destui care să-l înlocuiască la München. De cînd s-a ivit acolo domnul Kutzner, oraşul cunoaşte doar o afluenţă nemaivăzută. De atunci, toată putreziciunea care nu se mai poate menţine nicăieri în altă parte în cuprinsul Reichului s-a pripăşit la München, bizuindu-se pe beteşugul bavarezilor de a nu fi în stare să judece. Toate buruienile care nu mai pot creşte nicăieri se răsădesc pe malul Isarului. Pămîntul bavarez este bine îngrăşat pentru asemenea iarbă rea.

Klenk se gîndea la generalul Vesemann şi găsea că Geyer nu greşea întru totul. Dar mai găsea că se exprima fără vigoare şi că nu era la înălţime. Lăsă baltă discuţia începută. Mai mult, el, mazilitul, ghici, cu instinct ce nu da greş, singurul punct slab al potrivnicului său. Se porni să spună :

— Iată-ne aşadar stînd de vorbă în tihnă. Este îmbucurător că, deşi avem păreri politice atît de diferite, poate exista totodată atîta înţelegere.

Continuă să spună că acum, de cînd urmăreşte în voie politica, fiind un simplu particular, se întîlneşte uneori în cercurile neaoşilor cu un tînăr de care, după cîte ştie, avocatul Geyer este legat îndeaproape. Astfel, cercul se închide tot mereu.

Cînd Klenk rosti aceste cuvinte, doctorul Geyer simţi că i se opreşte inima, i se păru că i se pune un nod în gîtlej. Acum au să-l lovească dinspre partea aceasta. Acum, prin urmare, îşi vor da mîna împotriva lui, duşmanul şi băiatul. Totuşi, îl împinse o dorinţă neroadă să-l întrebe pe Klenk cum o duce Erich. Dar îşi stăpîni acest imbold ; îşi stăpîni, de asemenea, şi imboldul de a-şi face adversarul să simtă că a căzut în dizgraţie. Nu întrebă nimic şi nu jigni pe nimeni. Îl privea doar într-una pe Klenk şi vedea că acesta sporovăia necontenit. Şi cînd luă iar aminte la ce spune, auzi că, de fapt, Klenk nu-i vorbea lui, ci îşi vorbea sieşi. Vorbea despre copii, despre feciori. Spunea că în problemele eredităţii orbecăim în nesiguranţă, şi cît de puţine date precise ne dă ştiinţa. Cu toate că, după îndemnul firii, lucrurile sînt cît se poate de simple. Omul vrea să se perpetueze, îi vine greu să-şi închipuie că, odată şi odată, nu va mai fi. De aceea caută să se regăsească în copiii lui pe sine însuşi, de aceea îşi doreşte ca aceşti copii să fie ca el însuşi. Şi Klenk îşi apropie tigva ţuguiată, aspră, de acea prelungă, nervoasă a avocatului, îşi coborî glasul gros şi îi împărtăşi la ureche că, ciudat din cale-afară, tocmai tinerelul de Erich Bornhaak este omul cel mai de nădejde al Germanilor verzi. Nu o spusese însă cu duşmănie, şi numaidecît îi vorbi de propriul său băiat, de Simon, feciorul din flori, care nici el nu era de soi. Dar, totuşi, bine că-l are.

Apoi, în mare pripă, Klenk se ridică şi dădu să plece. Mai aruncă, într-o doară :

— *A propos*, doctore Geyer, ştii că, dacă aş mai fi rămas opt zile ministru, l-aş fi amnistiat pe faimosul dumitale doctor Krüger ?

Stînd încă jos, avocatul îl privi pe bărbatul uriaş proţăpit înaintea sa. Îi citea pe faţă că nu mintea. Nici n-avea vreun motiv să mintă. Păcat că duşmanul nu zăbovise mai multă vreme la masa lui. Păcat că nu-i spusese nimic din tot ceea ce avea pe inimă şi trebuia spus. Păcat că nu-i putea da o lovitură la fel de usturătoare ca aceea pe care i-o pricinuise lui vestea din urmă. Dar Klenk spuse bună seara, Klenk se îndepărtă, neaşteptata întîlnire luase sfîrşit.

Zilele următoare, fostul ministru avu întrevederi cu financiari şi industriaşi de la care Germanii verzi nădăjduiau să primească subvenţii. Domnii sporovăiră despre patrie, germanism, primenire morală. Klenk însă ştia prea bine că le dădeau bani neaoşilor pentru a prinde în undiţă oameni de-ai roşilor, pentru că se gîndeau să înjghebeze organizaţii albe împotriva acestora. Cînd ajungeau la plată nu se lăsau în nădejdea crezului, ci cereau chezăşii că, pentru banii pe care-i dădeau, Germanii verzi le vor servi într-adevăr drept acoperire împotriva revendicărilor muncitorimii. Lui Klenk nu-i veneau la îndemînă nici maximele moralizatoare, nici tocmelile în privinţa cheltuielilor pentru fiecare organizaţie şi asociaţie militară în parte. Mai băga de seamă, înciudat, cu cît zel aceşti domni îl iscodeau să afle care este poziţia lui Reindl faţă de mişcarea neaoşilor. Klenk nu-l înghiţea pe cel de-al Cincilea evanghelist. Avea uneori impresia că şi el, şi întregul partid sînt duşi de nas de către Reindl. Şi vedea cu amărăciune cît de departe mergea înrîurirea acestui om.

La drept vorbind, Klenk nu putea să se plîngă de insucces. Felul său de a fi, bărbătesc, jovial, făcea impresie asupra domnilor din industrie. Uneori, însă, cînd vedea cum patrie şi profit se împleteau la dînşii în nodul de nedezlegat al unei idei morale în care credeau sincer, îl copleşea înfricoşător un searbăd simţămînt de singurătate. În clipele acestea îşi amintea cum stătuse cîndva în faţa unui ţap-negru răpus, vînat rar, pe care o gazdă mărinimoasă îi îngăduise să-l împuşte. Aceşti ţapi-negri sînt animale din altă vreme, ciudaţi, neînduplecaţi în nesupunerea lor, osîndiţi la pieire, la un trai mişel în grădini zoologice. Duc o viaţă sihastră, trufaşă. Se caţără pe stînci povîrnite cu o siguranţă de neînţeles, nesimţitori la frigul muşcător. Caută culmea cea mai înaltă, se împlîntă acolo ca nişte statui, singuratici, nemişcaţi. Nu se sinchisesc dacă le degeră urechile. Sînt din cale-afară de bătăioşi. Nu pot fi domesticiţi decît la vîrstă fragedă ; cînd cresc, firea le devine răutăcioasă, întunecată, ajung atît de îndărătnici, încît nici un paznic nu se poate în-

ţelege cu ei. La un asemenea ţap-negru, împuşcat de el în Alpii italieni, se gîndea fostul ministru Klenk, în timp ce se tocmea cu domnii din industrie, ale căror inimi băteau la unison, oameni care ştiau ce voiau, prevenitori, fără doar şi poate socotiţi, fără doar şi poate „patrioţi".

Klenk se înapoie la München cu avionul. Dacă cercetai priveliştea de sus, aşezările omeneşti ocupau o întindere mică pe lîngă celelalte toate. Ceea ce se vedea erau cîmp, pădure, rîuri, aşa cum arătau de-o mie de ani încoace. Oraşele cu care se fuduleau atîta erau un fleac pe lîngă toate celelalte. Dacă cineva s-ar fi aflat acum o mie de ani acolo sus, în văzduh, n-ar fi deslușit întinderile de jos cu mult altfel decît i se înfăţişau azi, cu toată zarva asta de metropolă, industrie, progres, schimbări sociale.

Cînd zbură deasupra Dunării, lui Klenk îi trecu prin minte că, pesemne, într-adevăr anume soiuri de vieţuitoare sînt osîndite să se domesticească şi să se civilizeze cu scurgerea vremurilor. Poate fi oare socotit lupul mai înapoiat decît cîinele ? Oricum, el, de vreme ce s-a născut ţap-negru, nu se gîndeşte să ajungă un ţap domestic, cuminte şi caraghios. Deşi îl paşte primejdia să-i degere urechile, rămîne ţap-negru. Şi din Simon, feciorul din flori, va face un ţap-negru.

3

Viaţa la ţară

Stăteau întinşi în pădurea aşezată în pantă, pe frunze galbene şi roşii, dedesubt era lacul, iar deasupra lor, printre ramuri, se vedea cerul limpede. Această toamnă a podişului bavarez era de-o neîntreruptă seninătate, zilele se perindau limpezi şi străvezii. Se bălăceau în apele spălăcite ale lacului imens, îşi fluturau după baia cam rece braţele şi picioarele, pentru a se încălzi, lăsau să se reverse peste ei soarele strălucitor. Şedeau într-o livadă întinsă, dinaintea mesei puse în tihnă, pe malul celălalt se zărea satul măricel, retras, la miazăzi, subţiri şi ascuţite, crenelurile culmilor. La mai puţin de o oră de drum cu maşina, către nord-est, se afla oraşul cu cei şapte sute de mii de locuitori ai săi care se dau de ceasul morţii să mai apuce puţină hrană şi îmbrăcăminte pentru banii ce li se scurgeau acum mai repede printre degete, de dimineaţă pînă după-masă. Căci dolarul ajunsese să coteze 1 665 de mărci, suta de kilograme de cartofi costa 1 100 de mărci, paltonul cel mai amărît nu-l puteai obţine

cu mai puţin de 1 270 de mărci. Preţurile făceau salturi atît de turbate, încît te năuceau. Chiriile erau foarte mici şi puteai să străbaţi cu nemaipomenit de puţini bani cei 653 de kilometri cale ferată dintre München şi Berlin, dar pentru patru funturi de mere trebuia să scoţi tot atîtea parale ca şi pentru călătoria aceasta, şi pentru cincisprezece funturi de mere tot atîtea parale ca şi pentru chiria pe o lună a unui apartament de trei camere. Şi-ar putea oare cineva închipui, în timp ce trîndăveşte pe malul lacului liniştit, că doar la un ceas depărtare oamenii îşi smulg ziarele din mînă, cu priviri înfrigurate, pentru a afla în ce fel de cifre — mult mai mari în comparaţie cu cele de ieri — trebuie să-şi exprime avutul ?

Johanna şi Jacques Tüverlin îşi închipuiau rareori acest lucru. Numaidecît după premiera revistei, Tüverlin îi propusese Johannei să petreacă toamna cu el, undeva la ţară ; ea primise de îndată. Fără să întrebe încotro, luase loc în maşină alături de Tüverlin, şi se îndreptaseră spre atît de paşnicul şi spălăcitul Ammersee. Părea că, o dată cu nefericita revistă, se spărsese şi ghinionul lui Jacques Tüverlin. Una din cărţile lui se bucurase de un succes neaşteptat dincolo de hotare şi îi adusese valută străină, îndeajuns pentru a putea trăi tihnit multe luni în Germania aflată în plină inflaţie.

În timp ce oraşele erau cuprinse de friguri, ei îşi duceau veacul în paşnică sihăstrie. Închiriaseră vila „Seewinkel“ [1], un nume intim ce-l făcea pe Tüverlin să rînjească voios, o casă simplă, încăpătoare. Le aparţineau o bucată de ştrand, o cabină, o luntre cu vîsle, livada întinsă. După dezgustătoarea îndeletnicire la teatrul lui Pfaundler, Tüverlin se apucase cu plăcere şi sîrguinţă de acel scenariu radiofonic *Judecata de apoi*. Avea nevoie de material, şi-l aduna cu zel, îngrămădindu-l maldăre. O înhămase la treabă şi pe Johanna, nu-şi făcea viaţa uşoară nici lui, şi nici ei. Cu rîvnă pedantă cerceta colecţii de scrisori, ziare, documente biografice, hîrţoage din istoria culturii. Trebuia să cunoască temeinic aşa-numita realitate, însemnările martorilor oculari, tot ce putea fi prins din acea realitate. Pentru a dobîndi un infim dram de radiu, nu era oare nevoie de-o nemăsurat de mare cantitate de materii prime ? Lui, pentru a distila o realitate potenţată, îi trebuiau cantităţi nemăsurate de fapte de viaţă, materie primă necernută.

Johanna îşi dădea seama cu uimire că Tüverlin aproape nici nu folosea roadele căutărilor sale, ba, dimpotrivă, le şi răstălmăcea. Asta o necăjea. De ce, îl întrebă într-un rînd, schimbă amănunte pe care toată lumea le cunoaşte, astfel încît schimbările să

[1] Colţişorul lacului (germ.).

pară un capriciu supărător ? De ce pune personajele să asculte radio într-o vreme cînd radioul nici nu fusese introdus ? De ce, dacă ştie întocmai cum arată ministrul justiţiei Klenk, îl pune în locul lui pe născocitul ministru Prenninger ? Tüverlin îşi miji înveselit ochii înspre vîrfurile munţilor din zare.

— Vezi peretele sur ? întrebă el.

— Firește, răspunse Johanna.

— Vezi cele nouă ţancuri din faţa lui ?

— Pe acestea doar nu le poţi deslușî de aici, răspunse ea, uimită.

— Dar dacă înaintezi patruzeci de kilometri, spuse Tüverlin, le poţi fotografia. Peretele sur de bună seamă nu-l vei putea fotografia, deoarece atunci va fi ascuns vederii. Nu am de gînd să fotografiez amănunte ale omului din anul 2 sau 3, ci să zugrăvesc un tablou al întregului deceniu. Schimb detalii care azi, potrivit actelor, sînt adevărate, întrucît la o depărtare de cincizeci, sau poate de douăzeci de ani, ele se vor dovedi neadevărate. Este o deosebire între realitatea de notorietate juridică şi realitatea istorică. S-ar putea chiar ca, după douăzeci de ani, pentru o poveste din deceniul nostru radioul să se potrivească şi să fie necesar, deşi în anul 3 nu fusese încă introdus. Pricepi, aşadar, de ce îl pun în locul adevăratului ministru Klenk pe născocitul ministru Prenninger !

— Nu, spuse Johanna.

Altminteri, Johanna se simţea bine. În faţa trudei stăruitoare, grave şi voioase a acestui bărbat nu-şi punea niciodată întrebarea dacă ceea ce făureşte acolo are vreun rost. Este de folos ? Cui foloseşte ? Crea cu siguranţa cu care un animal îşi culege cele trebuincioase pentru vizuină. Într-un rînd, îl întrebă ce realitate potenţată ar putea stoarce din realitatea ei, a Johannei. Stăteau întinşi, unul lîngă celălalt, pe pontonul ce înainta în lac, sub soarele orbitor. El o privea, mijindu-şi ochii. Faţa lui, spînă, arămie, făcea ca perişorii să pară şi mai blonzi. Tüverlin spuse cu glasul lui hîrşîit că e prea leneş să-i răspundă. Dar cum Johanna stărui, el îi arătă că ştie cum poate s-o înfăţişeze, pe ea şi soarta ei, într-o realitate potenţată. Ar demonstra, bunăoară, cum lupta pentru o cauză, fie chiar dreaptă, este în stare să-l strice pe om. O privi iar, clipind des din ochi, dintr-o parte. Ea nu-i răspunse, îşi cercetă unghiile care de mult nu mai erau lucioase şi nu mai aveau rotunjimi de semilună, ci erau pătrate, neîngrijite.

Mîinile ei arătau aşa şi din pricină că Tüverlin o învăţase pe Johanna să şofeze. Se îndeletnicea cu acest sport nou pentru ea cu energie şi perseverenţă, dar făcînd mult haz. În timpul liber care le mai rămînea vîsleau, urcau în pădure, se afundau cu maşina în

munți. La înot, în lacul cu apă destul de rece, Johanna nu se arăta cu mult mai prejos de Tüverlin. De două-trei ori îl depășise în ce privește puterea de rezistență.

Într-o zi, pe neașteptate, Tüverlin întrerupse lucrul la scenariul radiofonic *Judecata de apoi* și se apucă de ceva nou. Trudi aproape o săptămînă la acest lucru nou, îndîrjit, concentrat. Johanna nu-l întreba la ce lucrează, și el, altminteri atît de deschis la vorbă, tăcea chitic. Uneori, chiar și în timpul meselor, arăta înfricoșător de întunecat și de misterios. Johanna simțea parcă teamă în fața strădaniilor sale, și îl iubea mult.

Apoi, în a șasea zi, în barcă, pe lac, întocmai ca la cea dintîi excursie a lor, cu șaisprezece luni în urmă, îi citi ceea ce scrisese. Și anume un articol despre cazul Krüger, și azi pilduitor prin claritatea prezentării procesului și a antecedentelor sale, cea mai obiectivă, cea mai exactă descriere a justiției, zguduitor de înapoiată, a acelei vremi. Legat de acest eseu, pe care îl însoțise cu motoul filozofului Kant, precum că dreptul și etica s-ar afla în afara oricăror raporturi, Johanna și Tüverlin stătură de vorbă despre Krüger și despre soarta sa. Tüverlin nu-l judecă pe Martin Krüger deloc mai binevoitor decît altădată. Cărțile lui îi erau nesuferite, omul îi era nesuferit. În jur stăruia o mizerie mult mai strigătoare la cer. Totuși socotea de la sine înțeles să-i sară în ajutor tocmai lui Krüger. Nu-i plac vorbele umflate, spuse cu glasul său hîrșîit ; nu-i place să vorbească despre simțămînt etic și despre conștiință socială. În ce-l privește pe el personal, pentru a trăi împăcat cu sine însuși, are nevoie de o anume curăție sufletească. Socialismul lui începe acasă. Johanna se porni iar să vîslească ; era zăpăcită și nu știa ce să răspundă. Nu-l înțelegea pe acest bărbat pe care îl iubea. De ce, fără să i-o fi cerut, o asigură că va da o mînă de ajutor ca să fie scos din închisoare Krüger, rivalul său firesc ?

— Orice secătură poate, după puțintel exercițiu, să facă pe omul etic, adăugă el. Poate s-o facă în fața lui și în fața lumii. Eu, în practica vieții, prefer eticii corectitudinea.

La drept vorbind, cînd se gîndise Johanna ultima oară la Martin Krüger ? Ieri ? Alaltăieri ? După discuția cu Tüverlin, scrisese în orice caz o seamă de scrisori. Către avocatul Löwenmaul care, după strămutarea lui Geyer la Berlin, preluase cazul Krüger, către Geyer, către Pfisterer, chiar și către principele moștenitor Maximilian. În răspunsul lui, avocatul Löwenmaul îi înșiră cu de-amănuntul tot ce întreprinsese pentru Krüger, tot ce pleda pentru și împotriva repunerii pe rol a procesului. Erau unsprezece file bătute la mașină din care nu reieșea decît faptul că acțiunea nu pro-

gresa. Avocatul Geyer îi arătă cît de angrenat în problemele generale ale politicii este cazul Krüger. Scrisoarea sa era sclipitoare, de-o ironie tăioasă, optimistă, de-o logică necruțătoare. Din adăugirile scrise de mînă, însă, Johanna se dumerea, fără a fi nevoită să scormonească prea mult cu cunoștințele ei grafologice, că se afla în fața scrisorii unui om răvășit. De la cancelaria principelui moștenitor îi parvenise o hîrtie politicoasă, dilatorie, care nu spunea nimic. Doctorul Pfisterer, în schimb, deși acest lucru îl obosea vădit fiind bolnav, îi scrisese de mînă, amănunțit, consolator, pierzîndu-se într-una în generalități, agățîndu-se de nădejdea că omul s-ar putea să fie totuși nobil, săritor și bun.

Succesul lui Tüverlin în străinătate spori. Îi crescu faima, îi crescu bănetul. Îi dărui Johannei o mașină.

Uneori, Johanna își spunea că ar fi minunat să aibă un copil de la Tüverlin. Voia să stea de vorbă cu el despre asta, îi dădea să înțeleagă. El însă nu observa nimic, așa că renunță.

Trăiau destul de simplu. Tüverlin își trimisese menajera în concediu ; o țărăncuță adormită, tăcută, de prin împrejurimi, avea grijă de casă. Într-o bună zi, însă, fata deschise gura și spuse că așteaptă un copil. Vlăjganul care era tatăl lui vrea să facă pe prostul și n-are să recunoască nimic. Dar la oraș e un medic la care se duc toate fetele de prin partea locului și care îți scoate fătul din flori, ieftin și fără multă vorbă. Pe atunci se aplicau cu nemiluita pedepse severe în cazuri de lepădare a copilului. Domnilor din industrie, adepții ideii „Marelui Reich", li se părea folositor să sporească din răsputeri numărul nașterilor. Fără a se ține seama de avertismentele unor minți clarvăzătoare, se împiedicase prin toate mijloacele restrîngerea nașterilor. Femeile care, pentru a-și cruța sănătatea sau pentru a scăpa de sărăcie, nu voiau să aducă pe lume copii trebuiau s-o facă în mare taină și, în primul rînd, să aibă bani spre a ocoli legea. Slujnica o întrebă pe Johanna dacă nu poate să o împrumute cu ceva.

Johanna îi vorbi lui Tüverlin despre asta, într-un moment cînd întrerupsese lucrul, îi vorbi cu stăruință și compătimire. Nu se putea ca el să nu observe că voia să-i împărtășească altceva, cu totul altceva, treburi care o priveau pe ea însăși. Dar Tüverlin nu băgă de seamă. Fu doar de părere că este supărător, fiindcă abia s-a obișnuit cu mutra bleagă a slujnicei și e greu să te deprinzi cu una nouă. Nădăjduiește, adăugă el, că povestea se va isprăvi în cîteva zile, la München. Și spunînd asta, îi înmînă Johannei cîțiva dolari negriverzui, ca să-i dea fetei. Pe urmă se apucară iar de scenariul radiofonic *Judecata de apoi.*

Landul Bavaria-veche

Landul Bavaria-veche nu era o țară bogată. Sălășluiau într-însul patru munți surpați. Ei fuseseră obîrșia multor tulburări terestre; acum însă pămîntul se potolise, nu se mai petreceau zvîrcoliri. Dar comorile sale, huila, marna pentru ciment, căzuseră în adîncuri de unde nu mai puteau fi scoase la iveală.

Teritoriul landului Bavaria-veche era o fîșie aspră, colțuroasă a planetei. Se afla, încă înainte de noua eră geologică, la hotarul a două lumi, o intercalare, despărțit de lumea de la miazănoapte, nu chiar integrat celei de miazăzi.

Landul avea înălțimi și zări, munți, lacuri, rîuri. Cerul său era presărat cu nenumărate nuanțe, aerul său făcea mai intensă orice culoare. Era minunat să privești bucata asta de lume care cobora din Alpi pînă la drumul fără pulbere al Dunării.

Locuitorii acestor meleaguri erau din vechime plugari, urînd orașele. Își iubeau glia. Erau dîrji și puternici, știau să-și păstreze cu ghearele și cu dinții avutul. Zăbavnici, tari de cap, nedeprinși să muncească gîndindu-se la viitor, țineau la plăceri tihnite, grosolane. Iubeau ziua de ieri, erau mulțumiți de cea de azi, urau ziua de mîine. Pentru așezările lor ticluiau tot felul de denumiri plastice, bine potrivite, își durau case pentru desfătarea ochilor, le împodobeau cu sculpturi trainice. Le plăcea arta utilitară de orice fel, aveau înclinație pentru portul pestriț, pentru serbări, teatru, pompă bisericească, procesiuni, pentru mîncare și băutură din belșug, pentru păruieli neîncetate. Le plăcea, de asemenea, să se cațere pe munți și să vîneze. Altminteri, voiau să fie lăsați în pace, viața asta li se potrivea întocmai, se arătau bănuitori față de tot ce aducea a nou.

Inima acestei țărișoare de țărani, orașul München, era o așezare rustică, avînd industrie puțină. Aci trăia o subțire pătură liberală de feudali și de mari-burghezi, nu prea mult proletariat, numeroși micburghezi, încă strîns legați de țărănime. Orașul era frumos; principii lui îl împodobiseră cu colecții bogate și cu clădiri trainice; avea palate opulente și pline de grație, biserici pline de evlavie și de tărie. Era năpădit de verdeață, de berării cît toate zilele cu agreabile priveliști către rîu și munte. În prăvălii arătoase erau scoase la vînzare lucruri făurite de către înaintași, mobilă plăcută de pe vremea bunicilor, tot felul de mărunțișuri îmbietoare. Orașul se sprijinea din punct de vedere economic pe fabricarea berii, pe industria de înnobilarea metalelor, pe artizanat, pe întreprinderi bancare, pe negoțul cu lemne, cu cereale și fructe tropicale. Producea artă utilitară de calitate și berea cea mai grozavă din lume. Încolo nu oferea decît

puţine posibilităţi pentru activitatea industrială. Cei cu un spirit mai ager se strămutaseră ; acestora li se alăturau feciorii de ţărani, făcuţi la bătrîneţe, care, după datina străveche, erau lipsiţi de dreptul de moştenire. De la căderea monarhiei se trăsese din ce în ce mai mult în umbră şi aristocraţia feudală, toţi acei Arco-Valley, acei Öttingen-Wallerstein, Castell-Castell, acei Poschinger şi Törring. Bogătaşi rămăseseră puţini. Numai unul din fiecare zece mii de locuitori plătea impozit pentru o avere de un milion sau peste un milion. De altfel, oraşul trăia pentru sine, ducea o viaţă zgomotoasă, fără îngrădiri, dedată plăcerilor carnale şi sentimentale. Era mulţumit cu sine însuşi. Deviza sa era : „Casa, berea şi muierea."

Cu patru veacuri în urmă, istoricul Johann Turmair, denumit Aventinus [1], spusese despre compatrioţii săi, vechii bavarezi, că norodul este drept şi cinstit, că nu iese din cuvîntul preoţimii, stă cu osebită plăcere acasă, se aşterne cu greu la drum. Că bea vîrtos, odrăsleşte pe rupte. Că pune preţ mai curînd pe ogor şi pe vite decît pe război. Că este neprietenos, încăpăţînat, tare de cap. Că nu-i ia în seamă pe negustori, de aceea se face puţin negoţ. Bavarezul mijlociu trăieşte cum îl taie capul, stă zi şi noapte la o bere, ţipă, cîntă, ţopăie, îi place jocul de cărţi. Îi sînt dragi cuţitele lungi şi alte asemenea obiecte cu care se poate lua la încăierare. A face nuntă mare, pe ghiftuite, a benchetui la praznice şi hramuri este socotit drept lucru cuviincios, nu i se ia nimănui în nume de rău. În secolul al douăzecilea, istoricul băştinaş Doeberl [2] constata următoarele : la bavarezi nu găseşti fiinţe gingaşe, simţitoare, care să-ţi trezească dragostea. Mai degrabă un grai domol, o înfăţişare potolită, care pot ascunde o înclinare spre grosolănie şi spre brutalitate, ca şi spre grobianele plăceri ale simţurilor, firi ursuze şi bănuitoare faţă de străini.

Din timpurile cele mai străvechi, bavarezii nu-şi doreau decît să trăiască liniştiţi. În secolul al douăzecilea nu mai aveau parte de linişte. Pînă atunci fuseseră în măsură să cumpere din belşug, din produsele agricole care le prisoseau, tot ce le era de trebuinţă pentru traiul lor tihnit, nepretenţios. Dintr-o dată, li se spuse că ar produce, chipurile, neraţional. Cu maşini şi prin metode iscusite s-ar putea lucra ogoarele mai cu folos. Acolo unde trudeau doi de-ai lor ar fi de ajuns unul. Circulaţia se înteţi, taxele de transport se ieftiniră. Li se arătă negru pe alb că din ţări mănoase, cu pămînt lucrat cu mai multă iscusinţă, s-ar putea aduce alimente

[1] *Johann Turmair*, latinizat *Aventinus* (1477—1534), istoric bavarez, din 1517 istoriograf al curţii bavareze.

[2] *Michael Doeberl* (1861—1928), istoric burghez, profesor la Universitatea din München.

de mai bună calitate şi pe un preţ mai mic. Ceilalţi, deodată, nu mai atîrnară de ei, dar ei nu se putură lipsi de ceilalţi.

Bavarezii ocărau. Da' ce-o fi însemnînd şi asta ? Atîta vreme a mers totul strună : de ce adică, aşa dintr-o dată, să nu mai meargă ? Nu voiau în ruptul capului să recunoască ; dar se schimbaseră multe. Pămîntul rodea ca şi pînă acum, şi totuşi nu te mai puteai bizui pe el. Era cu neputinţă de priceput şi totuşi nu o mai scoteai la capăt ; trebuia din ce în ce mai des să-ţi pui pofta-n cui, cînd vedeai ce au ceilalţi şi ai fi rîvnit şi tu să ai, şi ceea ce, pînă acum, puteai dobîndi dînd în schimb din prisosul roadelor tale. Aveai nevoie de ceilalţi, nu mai răzbeai fără ei, trebuia, mîrîind, să te împaci cu gîndul că faci parte din Reich. Nu mai mergea ca toată lumea să stea lipită de ograda sa, în satul său, în tîrguşorul său. Mulţi, dacă nu voiau să flămînzească, se vedeau siliţi să se strămute la oraş, în industrie. Capetele cele mai luminate erau de părere că nici acest trai îngrădit nu poate fi menţinut. În Europa Centrală industrializată, Bavaria, cu stăruinţa ei încăpăţînată de a rămîne agricolă, ar fi o înjghebare cu totul lipsită de însemnătate. Aşa cum automobilul înlocuise birja, o politică economică mondială în domeniul cerealelor ar face deopotrivă de prisos plugăria bavareză. Numai avînd în vedere aprovizionarea prin mijloace proprii, în caz de război, Reichul menţinea, cu ajutorul unor mari taxe vamale pe cereale şi cu ajutorul altor ofrande patriotice, această agricultură mult prea costisitoare, nerentabilă. Războiul este, însă, o metodă învechită, pe cale să piară. Ţinîndu-se seama de toate acestea, pretutindeni se lucrează, de pe acum, la desfiinţarea vămilor, la o gospodărire mai eficace, la ridicarea unei Europe întocmite mai cu rost. Dacă se va atinge acest ţel, Germania îşi va desfiinţa barierele vamale şi agricultura bavareză se va duce pe copcă. Atunci bavarezul va trebui să-şi lepede trăsăturile sale ţărăneşti, chipul său aparte, va trebui să se preschimbe într-un om ca toţi oamenii.

Bavarezii bodogăneau, nu voiau să privească dincolo de graniţele lor, şi nu le păsa nici cît negru sub unghie de-o Europă mai cu rost întocmită. Voiau să trăiască, ei bine, ca şi pînă acum, la largul lor, gălăgios, în frumoasa lor ţară, cu o fărîmă de artă, o fărîmă de muzică, cu hălci de carne, şi bere, şi muieri, cu chiolhanuri în mai toate zilele şi c-un pui de păruială, duminica. Erau mulţumiţi cu rînduielile de pînă acum. Să facă bine veneticii să-i lase în pace, haimanalele, trăsni-i-ar să-i trăsnească de prusaci, maimuţoii, sfrijiţii !

Dar nu-i lăsau în pace. De pe mări îndepărtate se aduceau mormane de peşte şi de dincolo de Ocean carne refrigerată, de parcă nu le-ar ajunge alimentele proprii. Veneau maşini, veneau fabrici, pe cerul lor tărcat zburau avioane. Cea dintîi cale ferată se şi

căţăra pe unul dintre munţii lor cei mai înalţi, şi cum ei înşişi şoviăiau, dinspre meleagurile austriece se tîra un tren pînă şi pe culmea cea mai înaltă a lor, pe Zugspitze. Apa rîurilor lor se preschimba în electricitate, stîlpii zvelţi ai reţelelor de înaltă tensiune se avîntau, lucind cenuşiu, cu o limpezime de filigran, în văzduhul străveziu. Frumosul, întunecatul Walchensee [1] răbdase să fie pocit printr-o mare uzină ce avea menirea să facă să strălucească lămpile cu arc voltaic şi să pună în mişcare maşini. Ţara îşi schimbase înfăţişarea.

Veni, în sfîrşit, şi vremea cînd putură să mai răsufle : inflaţia. Ţăranii şedeau cu fundul pe bani, nu ca orăşenii, şi puteau să-şi plătească datoriile ce le grevau pămînturile cu monede-hîrtii devalorizate. Preţurile alimentelor se urcară ca în cei mai cumpliţi ani de foamete din vremea războiului, şi ţăranii trăgeau vîrtos spuza pe turta lor în aceste vremuri nebuneşti. Mîncau banii cu lingura, îi aruncau pe fereastră. Mulţi dintre ei vădeau apucături mai boiereşti decît se pomeniseră vreodată la vreun ţăran. Gospodarul Greindlberger pleca de pe uliţele noroioase ale satului Engelschalking la München, într-o limuzină elegantă, cu şofer în livrea. Dumnealui sta tolănit în maşină, îmbrăcat cu o jiletcă de catifea cafenie, cu pălărie verde, împodobită cu păr de căprioară. Irlbeck, proprietarul unei căşării la Weilheim, ţinea un grajd pentru cai de curse. Ai lui erau caii Lyra, Tot-ce-ne-trebuie, Haimanaua satului, Banco, iapa pursînge Quelques fleurs şi mînjii Titania şi Happy End. Mulţi ţărani se socoteau rămaşi de căruţă, dacă n-aveau maşină sau cai de curse în grajd.

Deşi înotau în osînza inflaţiei, bavarezii îşi dădeau seama că lucrurile nu mai merg cum trebuie. Mulţi, fireşte, nu voiau să privească adevărul în faţă, închideau ochii şi ţineau pumnii strînşi dinaintea lor, de parcă aşa nu s-ar mai face lumină niciodată. Mulţi însă simţeau că s-a zis cu economia lor de pînă acum. Statul lor cu tendinţe particulariste era prea costisitor, trebuiau să se integreze în Reich, nu-şi mai puteau îngădui mofturi politice şi culturale. Deveniseră naţionalişti din instinct, simţind că numai grija statului pentru aprovizionarea în caz de război îl menţine pe ţăranul german. Ei, care erau corcituri din sînge romanic şi slav, deveniseră din instinct vajnici apărători ai rasei germane, întrucît socoteau că în felul acesta ar putea apăra cel mai bine ţărănimea pămînteană împotriva tipului nomad, străin de ţară, către care tindea viitorul.

Nu aveau înclinaţie pentru subtilităţile metafizice, dar îşi băgaseră-n cap că ar fi, cu toate acestea, cel din urmă neam căruia îi era hărăzit să trăiască pe acest petic de pămînt, aşa cum se

[1] Lac în Bavaria Superioară.

trăise acolo de mai bine de-un mileniu. Această gîndire obtuză făcea ca ei să nu se bucure cu adevărat nici măcar de inflaţie. Din cînd în cînd, rîgîind după o masă bună, coborînd din aşternutul unei muieri pe cinste, pocnindu-şi mădularele după o chelfăneală zdravănă, cîte unul spunea, îngîndurat, fără vreun temei anume :

— Arză-i focul să-i arză de vite încălţate !

5

Despre cele şapte trepte ale bucuriei omeneşti

Întrucît Jacques Tüverlin se poticnise la un hop anevoios al lucrării sale şi nu-l putuse birui, Johanna porni de una singură prin Bavaria. Cutreieră landul dintr-un capăt la celălalt, prin păduri, de-a lungul lacurilor, al rîurilor, toate avînd drept fundal munţii. Casele, curţile ţărăneşti, aşezările şedeau risipite, pestriţe, tihnite, curăţele. Frumoasă era ţara !

Johanna se făcuse una cu automobilul mic, suplu, pe care i-l dăruise Tüverlin. Răsucea butoanele maşinal, cu siguranţa cu care îşi mişca propriile-i mădulare. Ţara era frumoasă, dar o ţară de ajuns de aspră, cu un pămînt niciodată neted ci mereu accidentat, cu multă iarnă şi cu puţină vară, cu aer tare, tăios. Plămînii, muşchii tinerei femei Johanna Krain erau plămădiţi pentru această ţară ; vîntul reavăn cu adierea de omăt a munţilor, acel relief accidentat îi priau de minune.

Şi alături de Tüverlin se simţea bine. Nu era uşor s-o scoţi la capăt cu el. Nu se pricepea de fel la oameni, ba era chiar înfiorător de neîndemînatic. Nu ştia să citească în ochi şi adesea nimerea pe de lături. Dar nu se încăpăţîna să se apere atunci cînd o făcea boacănă. Spunea : „Ai treizeci şi cinci de ani, băiete, şi tot prost ai rămas". Alţii erau altfel. Alţii, uneori, deşi n-aveau dreptate, voiau totuşi să aibă dreptate. Asta nu înţelegea Tüverlin. În asemenea împrejurări se arăta sfidător şi îl ironiza pe om, cu blîndeţe, dar neînduplecat. Nu-ţi ardea totdeauna de vorbele sale spirituale, tăioase, dar spuse fără gînd rău. Cîteodată te izbeai de caracterul său colţuros.

Dacă i-ar pomeni de copilul pe care şi-l dorea, obrazul lui s-ar zbîrci şi mai tare, ar strîmba din nas în chip caraghios. Fără-ndoială că ar fi tare greu să afli dacă vrea copil sau nu. Chiar dacă şi-ar lua inima-n dinţi şi i-ar pomeni despre asta, s-ar putea ca

vorbele ei să se spulbere într-o discuţie teoretică despre politică demografică sau ceva asemănător.

Cu Martin Krüger ar fi putut sta de vorbă mai uşor în această privinţă. El arăta multă înţelegere pentru un imbold oarecare. Faţă de el nu aveai impresia că eşti sentimentală dacă voiai să auzi un da ori nu răspicat, sau un îndemn hotărît de a proceda într-un fel ori altul.

Cu Martin Krüger se întîlnise, călătorise, împărţise cu el şi bune şi rele. Călătorise şi cu Paul Hessreiter. Dar să trăiască alături de-un bărbat, să împartă cu el munca, patul, masa, casa, ca acum, cu acest Jacques Tüverlin, asta nu făcuse niciCînd. Acest Jacques, despre care nu ştiai niciodată în ce ape se scaldă. Pe fratele său îl lăsase pur şi simplu să-l tragă pe sfoară. Acum nu observa, zile în şir, că Johanna vrea să-i vorbească. Atît de tont era. Totuşi ţinea la părerea lui mai mult decît la părerea oricărui alt om.

La întoarcere, urcă pe-un munte nu prea înalt. Pe neaşteptate perspectiva se deschise. Cunoştea priveliştea, zăbovise adesea aici sus ; mereu o uimea însă cît de mult se apropiau dintr-o dată munţii. De-un albastru-închis, de-un alb-sclipitor către creste, stăteau tolăniţi, ca nişte umbre ascuţite, deasupra lor strălucind lumina orbitoare. Erau puzderie de piscuri, se ridicau unul lîngă celălalt, unul în spatele celuilalt, se grămădeau adînc în peisajul tirolez, dincolo de graniţa italiană.

Johanna opri pe muncel, se aplecă din maşină, privi salba culmilor care se desfăşura măreţ în faţa ei. Nu, era cu neputinţă să mai trăiască singură cuc, fără Jacques Tüverlin. Era cu neputinţă ca toate astea să se isprăvească într-o bună zi. *Să iubeşti*, ce vorbă neroadă. Obrazul lui Jacques Tüverlin s-ar încreţi, fără-ndoială, în chip neplăcut dacă i-ar mărturisi că-l iubeşte. Dar acesta era adevărul, ce să-i faci, nu putea să spună decît pur şi simplu că îl iubea.

Îl văzu aievea cît de caraghios arăta, în pat, ridicînd un picior, ca un cocostîrc, cu chipul lui de băieţandru pe care, dragă Doamne, nu desluşeai nimic din toate cîte le trăise şi le gîndise. Îl asemui celorlalţi bărbaţi cu care se culcase. Pieptul lui păros, puternic, coapsele subţiri, chipul caraghios, urît, spîn, care se-ncreţea, uneori chiar şi-n somn. Un bărbat ridicol, un bărbat prost, un bărbat urît : cel mai frumos, cel mai deştept, cel mai iubit bărbat de pe lume. Şi, pentru numele lui Dumnezeu, ar fi trebuit să se dumerească el însuşi ce îşi dorea Johanna.

Aici sus, în singurătate, era minunat. Timpul prielnic excursiilor pe munte cu maşina trecuse ; începuse să fie frig. Pe lîngă asta, şoseaua făcea un ocol, nu era prea bine întreţinută, pe ea călătoreau numai aceia cărora le era dragă ţara.

Johanna coborî, făcu vreo cîţiva paşi, să-şi dezmorţească picioarele. Cîndva totul fusese cum nu se poate mai simplu, atunci cînd înotase în verdele Isar, la ştrandul de la marginea Münchenului. Acum îi mergea cît se poate de bine, dar nu mai era chiar atît de simplu. Cum are să fie dacă Krüger va ieşi de la Odelsberg ? Cele trei cute se iviră pe neaşteptate deasupra nasului. Ar fi fost bine dacă vînturaticul nu i-ar fi ieşit nicicînd în cale... ar fi fost bine dacă niciodată Martin Krüger nu i-ar fi...

E rău că gîndeşte astfel ? Nu poţi să umbli prin acest aer de-o limpezime cristalină şi în suflet să-ţi mocnească asemenea mîhniri. Conştiinţa este ceva relativ. Îţi dezinfectezi cel mai bine pornirile dacă din întunecime le scoţi la lumină şi le spui pe nume. Să aibă prejudecăţi ? E minunat să fii împreună cu bărbatul care ţi-e drag. Faptul că a mai existat cîndva altul în viaţa ei n-are nici o importanţă. Faptul că Martin zace la Odelsberg n-are nici o legătură cu asta. Fiecare clipă are propria ei lege. Ceea ce odinioară era rău este bine dacă îl săvîrşeşte acum. Din totdeauna a învăţat greu, dar ceea ce a învăţat i s-a întipărit pe veci. Există oameni care au parte de-o maturizare tîrzie. Jacques socotea că lupta pentru o cauză, fie ea şi dreaptă, îl poate face pe om rău. Dar, de fapt, este vorba de-o luptă pentru Krüger ? Sau pentru Tüverlin ? Niciodată n-are să-l părăsească pe acest bărbat numit Tüverlin şi truda sa de-o conştiinciozitate nebunească.

Odată, celălalt îi povestise despre cele şapte trepte ale bucuriei omeneşti. Stătuse călare pe-o jivină de lemn într-un parc ud de ploaia ce abia căzuse şi i le explicase. Pe treapta a treia se aflau femeile, pentru Johanna, va să zică, bărbaţii. O treaptă mai sus, succesul. Deasupra, prietenul, Kaspar Pröckl, şi ea, Johanna. Pentru ea, va să zică, Martin. Nu, nu Martin : Tüverlin, bineînţeles. Dar sus de tot se afla munca sa. Sigur că şi pentru Tüverlin, mult mai sigur decît pentru Martin. Ea nu avea o muncă a ei. Nu exista o muncă pentru care să se fi născut. Pentru ea exista Tüverlin şi nici o treaptă mai sus.

Aducerile-aminte sînt ceva dezgustător. Ceea ce s-a isprăvit, s-a isprăvit. Nu vrea să se ia la harţă cu umbrele. Va face pentru Martin tot ceea ce se poate face. Ba chiar şi mai mult. Se va dovedi un om dintr-o bucată. Era îngrozitor să te gîndeşti la cei şase pomi. Şi cînd Martin va ieşi de la Odelsberg, cum are să trăiască ? Nu are rost să-ţi baţi capul. Ea, Johanna, nu se poate bizui decît pe intuiţii ; nici în profesia ei nu o scotea la capăt altminteri. Ar fi fost frumos dacă cele dinainte nu ar exista şi ar putea lua totul de la început.

Tüverlin n-ar avea înţelegere pentru scrupulele ei. Tot ceea ce face el este de la sine înţeles. Ea, pînă acum, de cîte ori a fost la anan-

ghie, nu s-a căit niciodată de nimic ; să se căiască oare cînd toate merg strună ?

Iat-o pe această tînără bavareză în inima țării ei. Și-a smuls căciuliță din cap, o boare îi joacă plăcut în jurul tîmplelor. Are un bărbat la închisoare, trăiește cu un alt bărbat, pe care îl iubește, își dorește un copil de la el și nu se încumetă să i-o spună. Găsește că situația ei nu e simplă.

Deodată simte o foame de lup. La douăzeci de minute de drum cu mașina știe o cîrciumioară de pe terasa căreia ai o perspectivă grozavă. Urcă-n mașină, pornește.

În cîrciuma „La poșta veche" șed grămadă căruțași, țărani. Joacă taroc, stau pe-ndelete la taifas, vorbind în voie. Johanna comandă o ciorbă hrănitoare din măruntaie, friptură de purcel, salată de cartofi, o cană mare de bere. Mănîncă și bea.

6

Dolarul scrutează țara

Existau dolari de argint și existau dolari de hîrtie. Pe dolarii de argint era bătut capul Libertății. Deasupra lui scria în latinește : „Din multe una". Pe reversul lui era înfățișat un vultur. Deasupra lui scria în englezește : „Ne încredem în Dumnezeu". Dedesubt scria : „1 dolar". Uneori sta scris dedesubtul Libertății : „Ne încredem în Dumnezeu" și deasupra vulturului : „Din multe una". Dolarii de hîrtie erau lunguieți, pe o parte verzi, pe cealaltă negri. Pe ei erau înfățișați președintele Washington ori președinții Lincoln și Grant. Și pe dolarii de hîrtie se afla uneori imaginea vulturului, alteori chipul unui bărbat, îmbrăcat după moda veche, care de pe o corabie privește mișcat către cer, laolaltă cu tovarășii lui de călătorie : pesemne Columb îndată după descoperirea Americii. Acest dolar era, în vremea de care vorbim, moneda cu cea mai mare putere de cumpărare. Valoarea lui era de neclintit, statornicită parcă pe vecie.

Domnul Daniel Washington Potter era doldora de asemenea dolari. În Statele Unite i se spunea Danny-răbdătorul, deoarece făcea afaceri pe termen lung. În Europa i se spunea Mamutul-californian. Nu vădea însă de loc purtări de mamut, era un bărbat care nu-și da prea mare importanță și nu făcea pe misteriosul. Participa entuziast la orice, îi plăcea să glumească ; numai pe reporteri nu-i avea la stomac. Era un ins curios, se interesa de oameni și de țări, de jocul artei și al politicii. Mai cu seamă, însă, de transformările pămîntului ivite de pe urma industriei.

Căci în acea vreme, în multe locuri ale planetei, nu te mai puteai bizui pe ogorul tău. Pămîntul rodea grîne ca şi pînă acum, dar nu-i mai sătura şi nu-i mai mulţumea pe aceia care îl lucrau. Era nevoie de mult mai puţini oameni pentru cultivarea lui, maşinile înlocuiau puterea plugarului şi a cailor. Dacă ţăranul din partea locului avea o recoltă proastă sau producea prea scump, se puteau aduce alimente din străinătate, pe căi diferite şi cu osteneală puţină. Ţarcul existenţei care îl împrejmuia pe oricine se lărgea, oamenii călătoreau din ce în ce mai repede pe glob, vedeau mai limpede cusururile celor din preajmă ca şi însuşirile celor îndepărtaţi, se străduiau să deprindă tot ceea ce li se părea de folos din instituţiile şi obiceiurile străine. Se pornise o nouă migraţiune a popoarelor, mai puţin brutală, mai puţin silnică, dar de mai lungă durată şi mai copleşitoare decît migraţiunea popoarelor petrecută cu o mie cinci sute de ani în urmă. Dacă înainte vreme ţăranul, sedentar, îl privea cu dispreţ pe nomad, pe pribeag, pe vîntură-lume, acum soarta planetei era hotărîtă de acest tip mai agil, potrivit vremurilor mai grăbite. Tipul sedentar însă, ţăranul, nu mai avea aceeaşi căutare, munca sa, însemnătatea sa, felul său de-a fi erau mai puţin preţuite.

Pe Danny-răbdătorul îl interesau toate astea. Adulmeca unde se petrecuseră asemenea transformări. Prima afacere serioasă pe care o pusese la cale fusese una cu grîu, şi nu numai negustoria în sine îl preocupa, ci şi grîul. Călătorea, stătea de vorbă cu o grămadă de lume, în birouri, în hale de fabrică, pe cîmp. Uneori scotea un carnet şi îşi însemna cîte ceva. Uneori scotea carnetul, făcea o bucată de timp socoteli, în tăcere, cu rîvnă, trîntea pe urmă o ofertă, punea la bătaie o parte din dolarii lui. Era un domn deşirat, miop, cu sticle groase la ochelari ; pe sub nasul lui mare, cărnos, se iveau printre buze subţiri dinţii zdraveni. Se aşeza fără mofturi, cu hainele care atîrnau pe el, cu pipa-n gură, aruncîndu-şi cu luare-aminte privirile în toate ungherele, ciulind urechile. Îi plăcea gluma, el însuşi făcînd bucuros glume. Şi îşi spunea de-a dreptul, fără să-şi dea aere, părerea, de obicei întărită de argumente serioase.

Acum Danny-răbdătorul venea din răsărit. Cercetase Rusia, ultimul mare rezervor de ţărani al lumii albe. Experienţa pe care o întreprinseseră în această ţară o seamă de oameni, pe baza teoriilor sociale ale lui K. Marx şi V. I. Lenin, îl interesa. Văzuse că acolo există petrol sub pămînt, pîine, fructe, vin, vite pe pămînt, metal în munţi, oameni în colibe şi-n case, peşte în rîuri şi-n mări, toate exploatate într-o măsură foarte mică. Mamutul-californian se înfiinţase la Kremlin, le împărtăşise bărbaţilor din Kremlin părerile sale. Era gata să investească dolari în întreprinderea lor. Bărbaţii din Kremlin îl ascultaseră, nu-l puteau suferi, nici el nu-i putea suferi pe ei. Îi puseseră condiţii şi Potter le pusese condiţii ; îşi scosese carnetul, făcuse

socoteli. Bărbaţii din Kremlin erau oameni prevăzători, domnul Daniel Washington Potter era prevăzător şi el : nu se încheiaseră cine ştie ce afaceri.

Acum, la întoarcere, ca un ins care avea timp berechet, Mamutul-californian cerceta landul Bavaria. Avea acolo o cunoştinţă din tinereţe, un oarecare domn von Reindl. Îi dăduse de veste că soseşte, şi *mister* Reindl se arătase dispus să-i prezinte ţara.

Cînd primise telegrama americanului, domnul von Reindl rămăsese pe gînduri. Daniel W. Potter era un personaj care stătea în umbră, nu citeai des despre dînsul, vedeai rar portretul lui în ziare ; cu toate acestea domnul von Reindl nutrea credinţa că acest bărbat nu prea arătos era unul din acei trei sute care aveau un cuvînt greu de spus atunci cînd se luau hotărîri dacă va fi război sau pace şi cît de departe se va lăsa să se dezvolte experienţa rusă, indiană, chineză, fără a se interveni.

Drept urmare, după ce primise telegrama, domnul von Reindl îl chemase la telefon pe domnul von Grueber. Consilierul intim Sebastian von Grueber era omul care transforma forţa hidraulică a munţilor bavarezi în curent electric. Tenace, pe tăcute, cu succes. Cu aceeaşi trudă tenace construia într-una la Muzeul münchenez al tehnicii, creaţia sa. Domnul von Reindl producea maşini, ziare, vapoare, hoteluri, scotea fier şi cărbune, îşi cumpăra tablouri şi femei, gusta oameni, bucate alese, artă ; toată lumea vorbea despre el. Domnul von Grueber se îndeletnicea numai şi numai cu muzeul său şi cu electricitatea sa, şi nu se auzea nimic despre dînsul. Cei doi bărbaţi nu aveau nici în clin nici în mînecă unul cu celălalt. Totuşi exista ceva care le era comun : amîndoi deţineau putere, amîndoi iubeau landul Bavaria şi amîndoi ştiau că această provincie germană Bavaria, cu oamenii şi cu vitele ei, cu satele şi oraşele ei, cu cîmpii şi păduri şi cu tot ce-i pe sol şi în subsol, este menită să se schimbe din temelii, şi încă într-un timp scurt. O cerea economia Reichului, economia continentului. Lui Reindl ca şi lui Grueber le era drag caracterul agrar al ţării lor ; dar nu puteau să privească nepăsători cum oamenii din afară încercau să-i vîre pe gît Bavariei industria necesară. Aşa că, înainte de a-l lăsa pe vreun străin să pătrundă, încurajau ei înşişi dezvoltarea de nestăvilit. Astfel se străduiau amîndoi să industrializeze Bavaria cu puteri proprii : Reindl cu maşinile sale, Grueber cu electricitatea sa.

Aşadar, de îndată ce primise telegrama americanului, Reindl vorbise la telefon cu domnul von Grueber. Era prea inteligent pentru a nu recunoaşte că ceea ce făurise Grueber era cel puţin egal cu ceea ce făptuise el însuşi. Căci electrificarea ţării era de mai mare importanţă decît înzestrarea ei cu motoare ; aceasta făcea ca Bavaria să nu depindă de cărbunele din restul Germaniei, o ridica, pe plan econo-

mic, în rîndul provinciilor mult mai dezvoltate. Domnul von Grueber obţinuse mari succese în acest domeniu. La o privire superficială ar fi putut să pară că Bavaria se împotmolise într-o agricultură de mîna a doua. Dar americanul, amator de experienţe, putea să-şi dea seama cîte posibilităţi mai sălăşluiesc în această parte a Europei Centrale. Trebuia, bineînţeles, să i se arate lucruri cît de cît izbutite, s-ar putea să-l impresioneze. Reindl era prea bun bavarez pentru ca, lăsîndu-l la o parte pe Grueber, să primejduiască marea şansă ce-o prilejuia vizita Mamutului.

Al Cincilea evanghelist prînzi cu Danny-răbdătorul. Şedeau la restaurantul lui Pfaundler, domnul cu hainele largi, cu dinţii mari, şi celălalt, un munte de carne, palid. Erau bine dispuşi, mîncau din belşug, beau, rîdeau. În oraşul München, lumea se sinchisea prea puţin de treburi economice. Unul sau altul recunoştea, poate, că bărbatul cu dinţii mari era american. Dacă cineva ar fi susţinut însă că domnul nu prea arătos, care se afla în tovărăşia celui de-al Cincilea evanghelist, ar avea un cuvînt mai greu în ceea ce priveşte soarta Münchenului decît, bunăoară, Rupert Kutzner, atunci tot oraşul s-ar fi prăpădit de rîs din pricina unui asemenea găgăuţă într-o ureche.

Amîndoi bărbaţii îşi împrospătară aducerile-aminte. Călătoriseră mult împreună, dar se scursese amar de vreme de-atunci. Odată petrecuseră o lună frumoasă la mare ; timp de-o săptămînă locuiseră în acelaşi cort la o *fiesta* [1] din Sevilla. Nu se mai văzuseră de un car de ani. Americanul se gîndea că acest Reindl s-a îngrăşat al naibii şi că nu mai este o desfătare pentru ochi, ca odinioară. Reindl se gîndea că altădată acest Potter fusese un ins cu însuşiri deosebite şi un bun amic de petreceri. Acum a ajuns un spîrcîitor-de-dolari, cum scrie la carte.

Dar, pe urmă, cînd Reindl, cu Grueber şi cu Mamutul călătoriră prin ţară, arătîndu-i ogoarele, şi casele atrăgătoare, şi oamenii înceţi, şi frumuseţea munţilor, şi puterea apelor, se vădea că Danny-răbdătorul avea totuşi însuşiri deosebite. Îşi făcea liniştit însemnări. Oprea des maşina acolo unde cei doi domni bavarezi nu descoperiseră nimic vrednic de luat în seamă. Flecărea destul de mult şi nu se ferea să-şi spună părerea. Vedea bine tot ceea ce îi arătau, şi mai bine tot ceea ce voiau să-i ascundă. Intra în vorbă şi cu localnicii, şi atunci cînd nu înţelegea întreba pentru a doua şi a treia oară. Era un bărbat inteligent ; Reindl şi Grueber ar fi citit bucuros însemnările sale şi mai bucuros gîndurile ce le însoţeau. Mai rău era faptul că nu i se putea veni de hac onestităţii lui. Întrebat, dădea îndatoritor lămuriri sincere. Ceea ce spunea era negreşit ceea ce gîndea cu adevărat ; fără-ndoială, însă, trecea sub tăcere multe din cele ce gîndea. În cele din

[1] Serbare, petrecere (span.).

urmă, Reindl se lăsă păgubaş să facă vreo politică şi se mărgini să se bucure de priveliştile ţării. Era către amiază, şi i se făcuse foame. Porunci şoferului să oprească maşina în faţa unei cîrciumi sărăcăcioase dintr-un sat. Domnul von Grueber se minună. Al Cincilea evanghelist ţinu morţiş să ia masa aici. Asta din pricină că zărise un căruţaş care şedea înăuntru, avînd în faţa lui un fel de mîncare, un amestec din făină şi ficat, aşa-numitele găluşte cu ficat. I se făcuse şi lui poftă să se înfrupte din ele. Iată-i, aşadar, pe cei patru bărbaţi, cei trei şi căruţaşul, stînd la masă şi ghiftuindu-se cu găluşte cu ficat.

Două seri mai tîrziu, al Cincilea evanghelist dădu o mică serată în cinstea lui *mister* Potter. Chibzuise îndelung pe cine să-i prezinte curiosului american care cunoscuse atîţia oameni şi atîtea ţări. Pînă la urmă, îi invită pe domnii von Grueber, Pfaundler şi Kaspar Pröckl. Nu fusese lesne să pună mîna pe acesta din urmă. Reindl cocheta în ultima vreme cu ideea să înfiinţeze la Nijni-Novgorod o uzină de automobile ; tratativele începute îngăduiau să se tragă oarecare nădejdi. Dar pe Kaspar Pröckl nu-l atrăsese nici sub pretextul acestui plan, ci pe ocolite, prin intermediul prietenei sale Kläre Holz, actriţa. Auzind cele povestite de ea, pe Pröckl nu-l răbdase inima să nu-l privească de aproape pe Mamutul-din-California.

Deocamdată, seara nu era deosebit de agreabilă. Pentru a-şi ascunde nesiguranţa, Pröckl arboră mutra cea mai mojică. Pfaundler, care se simţise măgulit că fusese invitat de Reindl, îşi dădu seama curînd, cu flerul lui, că nu avea altă menire decît să-i fie înfăţişat spîrcîitorului-de-dolari ca un fel de maimuţoi de menajerie. Însuşi cel de-al Cincilea evanghelist nu era atît de calm ca în alte împrejurări. N-ar fi fost cine ştie ce greutate să se descurce cu un singur factor nesigur ; dar acum avea de-a face cu doi : cu nesigurul Pröckl şi cu nesigurul Danny.

Doar consilierul intim von Grueber se arăta a fi în toane bune. Americanul era un om cu scaun la cap ; se puteau nutri nădejdi întemeiate că va investi bani în acest land plin de perspectivă. Vizitase Muzeul tehnicii, creaţia lui Grueber, se dumerise asupra concepţiei lui, se lămurise în privinţa greutăţilor şi asupra felului cum fuseseră biruite.

Acest Sebastian von Grueber nu-i displăcu deloc americanului. Era bavarez şi totodată cosmopolit, un gen de om la care neîndoios ar putea ajunge prin educaţie tot neamul lui, dacă s-ar dezbăra de acea greoaie supraestimare pe care o acordă încăpăţînării stupide de a rămîne înţepeniţi pe pămîntul lor. Erau oameni vînjoşi, unşi cu toate unsorile, iar statornicia lor, azi nimic altceva decît neroadă încăpăţînare, îndreptată spre un ţel înţelept, ar putea deveni rentabilă. Egoismul lor sănătos, încetineala, cumpănirea lor, din toate astea s-ar putea trage foloase, dacă nu ar fi puse în valoare numai

şi numai la plugărie şi la creşterea vitelor. Într-o vreme, fuseseră subestimaţi zuluşii şi alte seminţii africane ; azi a ieşit la iveală că sînt nişte oameni foarte folositori. Pilda acestui domn Grueber dovedea ce poţi scoate dintr-un bavarez, dacă-l faci să înţeleagă cum stau lucrurile.

Încăperea în care şedeau era mobilată somptuos, toată casa din Karolinenplatz era somptuoasă, decorativă. În odaie atîrna un portret al lui Reindl-tatăl, pictat în maniera considerată ca reprezentativă pentru artiştii münchenezi de ieri. Americanul socoti că multor compatrioţi le-ar plăcea nespus tabloul ; în ce-l priveşte, însă, n-ar vedea cu ochi buni ca părintele lui să-i atîrne în odaie, într-o asemenea montare. Preferă o artă mai severă, mai uşor perceptibilă, mai realistă. Se dovedi că auzise de Martin Krüger ; citise pînă şi o carte a scriitorului Tüverlin.

Domnul Potter se simţea la largul lui în hainele care fîlfîiau pe el, rîdea pe-nfundate ; dacă nu înţelegea vreo expresie bavareză, cerea să-i fie tălmăcită. Era într-o dispoziţie excelentă. Într-un rînd, îl întrebă pe Kaspar Pröckl de ce iubitul său prieten Reindl era poreclit în Bavaria al Cincilea evanghelist. Pröckl răspunse muşcător :

— Pesemne că deţine cea de-a cincea evanghelie unde este cuprinsă învăţătura despre felul cum îţi poţi însuşi nevasta, măgarul, maşina vecinului tău.

Domnul Potter spuse :

— Mulţumesc, acum m-am dumerit.

Domnul von Grueber rîse cu hohote.

Pfaundler povesti că încercase, cu mari sacrificii, să lanseze o revistă a acestui Tüverlin, pe care, aidoma lui *mister* Potter, mizează mult. Ca şi domnul Potter, este de părere că Münchenul nu are viitor decît ca oraş turistic, ca oraş al artei. El, Pfaundler, are fler. De ani de zile se străduieşte să pună la-ndemîna oraşului o distracţie care totodată să fie artă în adevăratul sens al cuvîntului. De aceea a şi înjghebat, laolaltă cu Tüverlin, pomenita revistă. Din păcate, nu merge aşa cum trebuie. Ce să-i faci, Münchenul nu este încă în pas cu progresul. În seara aceasta, spuse el, pentru a îmbia populaţia sătească de prin împrejurimi să vadă spectacolul, revista este transmisă la radio. *Mister* Potter arătă interes. Deschiseră aparatul.

Din difuzor se revărsară *song*[1]-urile revistei *Mai sus nu se poate*. Se transmitea actul al doilea ; textul şi muzica, fără desfătarea ochilor, le lăsă tuturor o impresie destul de stupidă. Mai că li se făcu ruşine faţă de american. Dar acesta păru copleşit, ascultă

[1] Cîntece (engl.).

cu luare-aminte, rugă să i se desluşească unele cuvinte, desprinse din context anumite sensuri. Se vădi că Potter, aruncat de dincolo de Ocean pe acest meleag de ţărani alpini, ascultînd textul schimonosit, văduvit de duh, măsluit al lui Jacques Tüverlin, printr-o judecată sănătoasă şi nepărtinitoare se apropiase mult de tot de ceea ce autorul revistei gîndise de la bun început. Pentru Potter se înfiripă din nou suflul lui Aristofan. Revista *Mai sus nu se poate* deveni pentru el din nou *Ţăndărică-n lupta de clasă.*

Pfaundler nu-şi prea dădu seama dacă este cazul să sară-n sus de bucurie sau să se amărască de-a binelea. Îl rodea gîndul că, dacă ar fi urmat intenţiile lui Tüverlin, revista ar fi putut, cine ştie, să se impună. Posomorît şi încordat, Pröckl îşi plecă urechea la ostenelile ce şi le da americanul pentru a se dumeri, şi cu toate că o respingea cu îndîrjire, pentru moment, recunoscu limpede şi foarte concret, pătimaşa, umanizata credinţă a lui Jacques Tüverlin în atotputernicia raţiunii.

Veni şi scena luptei de tauri ; izbucni acel marş, acea ţanţoşă frîntură de melodie. La fel ca şi în zeci de mii de case de pe podişul Bavariei Superioare, şi aci, în somptuoasa încăpere a vilei Reindl, ea îi străfulgeră pe ascultători, îi răscoli pînă-n măduva oaselor. După cum îi făcea pe Germanii verzi şi mai verzi, pe ticălos şi mai ticălos, pe cucernic şi mai cucernic, pe dezmăţat şi mai dezmăţat : tot aşa melodia îl îndemna pe domnul Pfaundler să-şi făgăduiască solemn, pe tăcute, să ridice Münchenul iar la rangul de oraş al artei cu răsunet mondial, la fel cum fusese odinioară. Americanul însă, pentru întîia oară după-masă, îşi scoase pipa din gură, se ridică de pe scaun şi se apropie de difuzor ; avea un aspect cam nerod, aducea aminte de-o cunoscută reclamă care înfăţişa un cîine, ce ascultă vocea stăpînului său răsunînd din pîlnie. Dar americanul rîse cu gura pînă la urechi şi spuse :

— Asta am auzit-o în timpul celei mai importante întrevederi la Kremlin. Îi aparţine, va să zică, lui Jacques Tüverlin ?

Kaspar Pröckl simţi o împunsătură în inimă. Ştia, nici vorbă, că la Moscova lumea nu se preocupa numai şi numai de puritatea învăţăturii şi de răspîndirea ei, ci, din cînd în cînd, mai mînca, bea, făcea dragoste, asculta muzică, bunăoară, marşul toreadorului. Oricum, îi păru o mişelie faptul că discuţii de importanţă vitală pentru ţara marxismului, purtate de un conducător rus cu un mare financiar american, fuseseră însoţite de această frîntură de muzică. Întrebă tăios :

— Cine a dus tratative cu dumneavoastră ?

Mamutul îşi potrivi iar pipa între dinţi şi cercetă, calm şi curios, faţa uscăţivă a tînărului inginer, pometii puternic ieşiţi în afară, ochii neîmblînziţi, înfundaţi în orbite.

— N-am înţeles, spuse el pe urmă.

— Cine a dus tratative cu dumneavoastră, repetă Pröckl, apăsînd pe fiecare cuvînt.

Americanul molfăi vreo cinci-şase nume, cele mai de vază, pe care Kaspar Pröckl le ţinea la cea mai mare cinste. Apoi, povesti despre Rusia, după cum părea, fără rezerve. Spre uimirea lui, tînărul inginer văzu că americanul cunoştea îndeaproape nu numai relaţiile economice, locurile şi locuitorii republicii sovietice, dar că era familiarizat şi cu teoria ei. Asta îl îngrozi pe Kaspar Pröckl. Să fie cu putinţă ca cineva să înţeleagă învăţătura şi să nu o împărtăşească? Americanul doldora de dolari era, pesemne, de ajuns de suveran pentru a se exclude pe sine însuşi din acel pro şi contra, şi totuşi, în ciuda faptului că o înţelesese, respingea teoria aceasta sub pretextul că aşa îl îndemna raţiunea. Kaspar Pröckl se luă pătimaş la harţă cu el, îi spuse de nenumărate ori:

— Aţi priceput?

Se întîmpla ca Mamutul să nu priceapă; dar atunci numai din pricina dialectului. Ceilalţi erau numai urechi.

Mai tîrziu, după spectacol, sosi actriţa Kläre Holz. Pfaundler îi propuse să interpreteze cîntecul toreadorului, dar ea refuză; fără muzică şi cor nu face doi bani. Auzi de ciorovăiala lui Kaspar Pröckl cu americanul. Îl luă cu binişorul pe tînărul inginer. Îi ceru să recite din baladele sale. Pröckl nu mai făcuse asta de cînd se întîlnise cu pictorul Landholzer. Şovăi. Ardea de dorinţa să cînte şi simţea totodată o cumplită împotrivire. Pînă la urmă, îşi învinse împotrivirea. Ţinea cu ardoare să-l convingă pe american; poate că ceea ce nu izbutise cunoaşterea realităţilor din Rusia, să-i reuşească poeziei lui, anume ca americanul să creadă, fie şi numai pentru cîteva clipe, în Marx şi Lenin. Al Cincilea evanghelist nu mai ascultase baladele, de atunci, de la Garmisch; acum ardea de nerăbdare să le audă iar. Kaspar Pröckl îşi recită poemele ca şi atunci, limpede, răzvrătitor, cu convingere, aceste stihuri originale despre viaţa cea de toate zilele şi despre omul mărunt, ascuţite şi necruţătoare, izvorîte din trăsăturile populare ale marelui oraş, stihuri cu iz obraznic, mergînd drept la inimă. Erau în bună parte versuri noi, mai izbutite şi mai tăioase chiar decît cele dinainte, şi Kaspar Pröckl nu le cînta mai prost ca atunci; ba dimpotrivă, o făcea cu o dăruire desăvîrşită. Dar, lucru de mirare, de astă dată nu-i copleşeau pe ascultători, s-ar putea din pricina prezenţei lui Danny-răbdătorul care, cu pipa-n gură, curios, asculta înţelegător, dar fără a fi impresionat. Cînd Kaspar Pröckl puse deoparte banjoul, se iscă o tăcere penibilă. Apoi americanul bătu încetişor din palme şi spuse:

— Nostim de tot. Vă mulţumesc.

Mai tîrziu fu de părere că, deoarece doamna Holz nu doreşte să cînte, ar fi bine să se facă rost de o placă de patefon cu marşul toreadorului. Şi placa ieşi ca din pămînt. *Mister* Daniel W. Potter, unul dintre cei trei sute în mîna cărora era puterea de a hotărî pe glob asupra războiului şi păcii, asupra molimelor şi sănătăţii, asupra îndestulării şi foamei, dansă cu actriţa Kläre Holz în sunetele acestei melodii.

Ceilalţi patru se uitară la ei, în tăcere. Domnul von Grueber cumpăni dacă americanul va investi niscaiva dolari de-ai săi în această minunată ţară şi în uzinele ei energetice. Nădăjdui că îi va mai pune o seamă de întrebări. *Mister* Potter îl întrebă doar dacă scriitorul Jacques Tüverlin mai locuieşte la München. Ar dori să-l cunoască, ar dori să schimbe o vorbă-două cu dînsul.

— Ca şi cu dumneata, bătrîne, îi spuse lui Reindl, de la inimă la inimă.

Şi al Cincilea evanghelist nu se putu dumeri dacă o spunea cu ironie.

7

Bună seara, guzgane!

Pentru Martin Krüger, cele mai întunecate nouă luni de detenţiune începură atunci cînd Förtsch, directorul închisorii, află, spre dezamăgirea sa, cine i-a urmat lui Klenk. Sub cîrmuirea lui Hartl, Bot-de-iepure ar fi fost avansat negreşit ; cum însă intrase în pîine Messerschmidt, toate socotelile şi strădaniile sale lungi, anevoioase, se duseseră o dată mai mult pe gîrlă. Pentru întîia oară, după atîţia ani de răbdare supusă, adulmecînd mereu în jurul şefilor dincotro bate vîntul, Förtsch îşi pierdu liniştea. Se burzului, trecu de partea guvernului din umbră, a celor care guvernau, de fapt, de partea Germanilor verzi.

Omul Krüger simţise noua orientare politică a lui Bot-de-iepure atunci cînd, fără să i se dea explicaţii, îi interzisese din nou să scrie. Se porni o luptă aprigă între deţinutul numărul 2478 şi directorul închisorii, şi Martin ştia că această luptă nu va lua sfîrşit decît în ziua în care Förtsch se va cocoţa în clasa treisprezece de salarizare. Înainte vreme, Krüger ar fi fost o pradă uşoară. Nu şi-ar fi putut ţine firea, inima şi gura i-ar fi luat-o pe dinainte. Acum, adîncind picturile răzvrătitului Goya, găsise căi mai pure, mai spirituale de a se descărca, devenise mai înţelept. Vai, era un rebel înţelept, cu hotărîrea neclintită de a nu se

lăsa provocat! Cele şaisprezece luni petrecute în temniţă îl învăţaseră să-şi plece capul, să fie maleabil, să fie tenace.

În timp ce Martin Krüger zăcea în celula sa, veniseră o nouă vară şi o nouă toamnă, şi începuse o nouă iarnă. Ministrul de externe german fusese răpus mişeleşte în acea vreme, Benito Mussolini se făcuse stăpînitorul Italiei, turcii învinseseră hotărît Grecia, statul liber irlandez dobîndise o constituţie unanim recunoscută. Franţa ameninţa să ocupe drept zălog provincia Ruhr, întrucît economia ei nu putea să cadă la înţelegere cu cea germană. În vremea aceasta mulţi germani ajunseseră milionari, nu însă milionari bogaţi: într-adevăr, dacă aveai un milion în mărci, se chema că aveai de-abia o sută douăzeci şi cinci de dolari.

Celula dreptunghiulară, golaşă a lui Martin Krüger rămăsese aceeaşi în vremea cînd se petreceau aceste întîmplări; el însă se schimbase. La început îl apucaseră furiile, pe urmă se domolise, se prinsese-n păienjenişul sufletului său, lîncezise, mai apoi strălucise, străluminat de munca sa: acum era aspru, tenace. Din cînd în cînd avea atacuri de cord, altminteri starea sănătăţii sale nu era proastă. Se obişnuise cu gustul veşnic acelaşi al mîncărurilor, îndeosebi zarzavaturi uscate, mazăre, fasole, linte, arpacaş, cartofi copţi cu sare, mereu la fel, searbăd gătite, cu respingătorul iz de brom în toate. Se deprinsese, omul pedant de curat, cu murdăria celor din preajmă şi cu a sa proprie, cu duhoarea hîrdăului alb, cu aerul mizerabil, împuţit al puşcăriei. Cu de-astea nu-l puteau da gata, se adaptase. Pentru a avea moralul ridicat, născocise un iscusit sistem gimnastic. Nu se da bătut.

Repede, una după alta, Förtsch îl lipsi de înlesnirile acordate mai înainte. Iarăşi nu mai putea primi scrisori decît o dată la trei luni. Vizitele îi erau interzise. În ceasul de libertate, cînd se plimba printre cei şase pomi, nu mai avea pe nimeni cu care să schimbe o vorbă; Leonhard Renkmaier pierise din ochii lui, nimeni nu-i mai spunea domnule doctor. În loc să se ocupe de răzvrătitul Goya, ba lipea pungi, ba scărmăna cînepă, ba cîrpea saci ce răspîndeau o duhoare respingătoare, care-ţi tăia răsuflarea. Izolarea sa era deosebit de severă; chiar şi atunci cînd îl bărbierea frizerul închisorii, tot un deţinut, erau de faţă doi slujbaşi pentru a-i împiedica să stea de vorbă. Dar Krüger devenise viclean şi ştia cum să intre-n legătură cu ceilalţi deţinuţi, prin semnale ciocănite şi prin tot soiul de alte mijloace de comunicare.

Faţă de Förtsch, cu cît acesta căuta mai mult să-l sîcîie, cu atîta se stăpînea el. Cu toate chinurile, nu se lăsa pradă slăbiciunii, spre a nu da prilejul să fie pedepsit. Îşi sugruma izbucnirile, şi le păstra pentru singurătatea celulei.

Din cînd în cînd, la plimbarea obişnuită a lui Martin, se zgîiau la el curioşi de tot soiul, de la fereastra coridorului. Bot-de-iepure nu se mai sfia să-l arate pe faimosul său puşcăriaş cocoşneţelor pe care le întîlnea la masa obişnuită de la cîrciumă. Aşa cum un paznic de la grădina zoologică prezintă un exemplar rar, la fel explica el curiozităţile deţinutului său. Martin Krüger nu se răzvrătea. Depăşise de mult orice simţămînt de demnitate. Trăgea cu coada ochiului la făpturile de la fereastră. Aveau sîni, coapse, erau femei. Nu mai văzuse femei de luni de zile.

Cel mai greu îi venea să îndure foamea sexuală. Din toate celulele răzbea aceeaşi poftă pe care bromul, adăugat mîncărurilor, nu o făcea să scadă. Fiecare al doilea mesaj ciocănit vorbea de necesităţile sexuale. Pentru a scăpa de lasciva înfometare se născoceau lucruri şirete. Se făureau, din batiste, din petice de postav, surogate de femeie. Unii, mai îndemînatici, meştereau din cocă, slănină, păr, obiecte obscene cu care făceau şi negoţ. În nopţile fără de sfîrşit, lui Martin Krüger îi apăreau pentru a mia oară aceleaşi întîmplări lascive. Şi-o închipuia pe fata moartă Anna Elisabeth Haider, după nudul ce şi-l pictase. Ce prost a fost că nu s-a culcat cu ea! Se gîndea la Goya, la *Maya nudă* [1] şi la cea *îmbrăcată* [2]. Odată, cînd din localitatea Odelsberg răzbătuse pînă la el o muzică nedesluşită, de foarte departe, de la un patefon poate sau de la un radio, i se păruse că recunoaşte un crîmpei al acelei melodii răsuflate pe care Johanna obişnuia s-o îngîne din vîrful buzelor. Îl năpădise, crîncen, de neîndurat, dorul de ea. Asemui trupul Johannei cu nudul acelei Haider. Mayele spaniolului i se împleteau cu imaginea Johannei. Îşi muşcase braţele, coapsele. Se prăpădise de dorinţa de a o poseda trupeşte.

Cînd zăcea noaptea pe priciul său, zărea pe tavanul celulei umbra ascuţită a ferestruicii zăbrelite, pe care o arunca becul electric de afară. Îşi păstrase deprinderea să deseneze în aer, cu trăsăturile scrisului lui Francisco Goya, frînturi de fraze. Scăpărînd şi stingîndu-se, ca într-un film, înscria, asemenea unor siluete, pe umbra gratiilor, numele Johannei, propriul său nume, pe acela al lui Förtsch; plăsmuia din umbre, pe tavanul celulei, şi mici mîzgăleli scîrnave. Scria cu litere făurite din umbre idei blînde şi înţelepte, dar ceea ce scria cu prisosinţă erau ocări, măscări, răutăţi.

Urmărea cu atenţie fazele procedurii de repunere pe rol a procesului. Cînd află de numirea lui Messerschmidt, legă noi nădejdi de acest nume necunoscut, de care nu auzise niciodată.

[1-2] Două dintre capodoperele lui Francisco Goya.

Messerschmidt[1], ciudat nume. Cuțitul cui l-o fi ascuțind ? Pe-al lui, pe-al lui Krüger ? Pe-al acelora care îl încolțesc ? Cumpănea, socotea, cugeta. Trebuia să știe și de cea mai mică fluctuație în ce privește perspectivele sale. Mereu îi era teamă că s-ar fi putut uita ceva. Credea în Kaspar Pröckl, avea încredere în Johanna. Cu toate acestea, îi era teamă să nu treacă poate cu vederea vreo șansă. El însă nu trecea cu vederea nici una. Căci doar el singur zăcea aici, la Odelsberg, la pușcărie. Cît de prieten să-ți fie cineva și cît de îndrăgostit să fie cineva de tine, oricît ar suferi că zaci în temniță, oricît ți-ar împărtăși durerea, nimic nu dă pinteni ca propriul tău chin.

Așteptă cu înfrigurare vizita Johannei. Îi vor scurta această vizită cît de mult cu putință, în cel mai bun caz îi vor îngădui jumătatea de ceas prevăzută de lege, poate chiar, sub pretextul că dispun de prea puțin personal de supraveghere, îi vor lăsa douăzeci de minute sau chiar zece. Număra orele pînă la această vizită. Își reamintea cum se desfășuraseră lucrurile cînd Johanna fusese ultima oară aci, își pregătea întrebările pe care avea de gînd să i le pună, le purica, nu cumva supraveghetorii să-i caute nod în papură. Trei luni înseamnă două mii două sute opt ore și dintre ele doar o jumătate de oră, poate și mai puțin, e destinată vorbitorului. Timp prețios care trebuie să ajungă pentru alte două mii două sute opt ore. Fiecare secundă trebuie împlinită, trebuie gustată, trebuie să drămuiești bine ce faci cu ea, nu ai voie să o irosești, pierzîndu-ți cumpătul.

În sfîrșit, Johanna sosi cu adevărat, ședea înfloritoare, în carne și oase, vorbi cu vocea ei adevărată, puternică. Se gîndise cu grijă la tot ce avea să-i spună, își închipuise răspunsurile ei. Răspunsurile veniră. Răspunsuri calde, inimoase. Erau prezente în încăpere vocea ei și dorința ei arzătoare de a-i sări în ajutor, și fața ei lată, vînjoasă. Dar totul rămînea șters, cu cît întrevederea se lungea, cu atît totul devenea mai ireal. Înainte de sosirea ei, i se păruse cu mult mai real totul. Inima îi fusese plină de-o bucurie înfrigurată : acum se dezumflase ca un sac gol.

Johanna nu găsea mijlocul de a se împărtăși unul celuilalt. Nu, nu voia să privească restriștea lui Martin cu nepărtinirea apoasă a lui Tüverlin. De bună seamă că Jacques avea dreptate : se întreprinsese pentru Martin tot ce era omenește cu putință. Ea însă dorea să-i dea lui Krüger mai mult decît acesta era îndreptățit să-i ceară. Venise cu inima fierbinte. Dar acum, față-n față cu el, vorbea fără avînt, doar cu prietenie indiferentă. Se

[1] Literal : Cel care face cuțite.

socotea o păcătoasă că în aceste clipe numărate nu se gîndea numai şi numai la Martin. Îi trecu prin minte ce-i spusese Tüverlin, şi anume că la ea se va dovedi cum lupta pentru o cauză, fie ea şi dreaptă, îl poate face pe om mai rău. Trebui să se stăpînească din răsputeri ca să nu-l întrebe prosteşte pe Martin dacă omul devine mai bun prin suferinţă.

Dintr-o dată — ultimele lui fraze le ascultase doar cu o ureche — vorbi iar şi cuvintele lui o izbiră ca un bolovan :

— Se spune că lupta şi suferinţa îl fac pe om mai bun. S-ar putea, cînd se află în libertate.

Liniştea cu care rostise asta, glasul şters cu care rostise : „cînd se află în libertate", o impresionară puternic. Deodată Tüverlin se spulberă, totul se spulberă, fu cu tot sufletul lîngă Martin. Deodată avu să-i spună lucruri multe şi importante. Dar iată că timpul trecuse, era deznădăjduită că trecuse timpul, îl irosise cu propriile-i gînduri neghioabe. Martin Krüger şedea în faţa ei, dezumflat, dezamăgit. Se pregătise cu grijă : acum spusese ce avea de spus înainte ca timpul hărăzit vizitei să se fi scurs.

După aceea, în timpul nopţii, îşi ieşi din fire că nu folosise mai cu rost vizita Johannei. Of, noaptea asta ticăloasă, turbarea, neputinţa, lascivitatea, căinţa ei !

Urmară mai multe asemenea nopţi. Martin Krüger începu să se teamă de ele. Cît o să mai ţină ? iscodea el cu glas ciudat de tare singurătatea celulei. Cît o să mai ţină ? întreba în toate limbile pe care le ştia. Cît o să mai ţină ? scria cu slovele lui Goya pe drugii noptaticelor zăbrele de umbră.

Odată, într-una din nopţile acestea, îl vizită un guzgan. Îşi aduse aminte de vechi poveşti, de istorisirile unui nătîng care fusese aruncat în temniţă din porunca doamnei de Pompadour [1], pentru că se simţise jignită de el. Acesta povestise că în hruba sa, de bună seamă mai groaznică decît celula de acum a lui Martin, îmblînzise şobolani. În noaptea următoare Krüger aşteptă cu înfrigurare, temător, vizita guzganului. Împrăştiase pe jos fărîmituri de mîncare. Şi, iată că guzganul se ivi. Krüger îi spuse :

— Bună seara, guzgane !

Şi, ce să vezi, lighioana nu o luă la sănătoasa.

De atunci veni mereu, şi Krüger stătea de vorbă cu el. Îi povestea despre strălucirea sa de pe vremuri şi despre lupta cu directorul Förtsch, despre deznădejdea şi despre nădejdile sale, şi

[1] *Jeanne-Antoinette Poisson, marchiză de Pompadour* (1721—1764), favorită a regelui Ludovic al XV-lea al Franţei.

îl întrebă : Cît o să mai țină ? Guzganul însemna pentru el o mare mîngîiere și alinare. Într-o bună zi, însă, dădură de bortă, o astupară cu ipsos, și Krüger rămase iarăși singur.

8

Încă 'naințe ca pomii să-nflorească

Cu aproape un secol în urmă, arheologul german Schliemann făcuse pe meleagurile vechii cetăți Troia săpături care scoseseră la lumină mormane de minunății ce zăcuseră ascunse. Printre altele, sute de rotițe de fus. Pe acestea cercetătorul german remarcase mereu același semn : o cruce, prevăzută cu cîrlige. Era un semn, răspîndit pe toată întinderea globului ; semințiilor galbene le slujea drept simbol al fericirii, indienilor drept emblemă sexuală. Toate astea, însă, Heinrich Schliemann nu le știa. Îi ceru deslușiri unui arheolog francez, unui oarecare Émile Burnouf, rugîndu-l să-i spună ce voia să însemne ciudata cruce. Domnul Burnouf, un șugubăț cu fantezie, îl îmbrobodi pe credulul german, arătîndu-i că vechii arieni, pentru a aținta focul sfînt, ar fi folosit unelte de-ale lor care aveau forma acestei cruci încîrligate. Credulul domn Schliemann luă de bune spusele șugubățului domn Burnouf. Stabili că această cruce încîrligată e un fenomen arian tipic. Naționaliștii germani făcuseră din explicația lui Schliemann piatra de temelie a teoriei lor rasiste, aleseseră emblema indiană a rodniciei drept simbolul crezului lor. Un om de afaceri din Leipzig confecționase timbre pe care se lăfăia crucea încîrligată, împodobită cu zicala : „Sînge arian / E avut avan."

Avea succes. Școlarii își lipeau timbrele în albumele lor, micii negustori își pecetluiau cu ele plicurile scrisorilor. Îmboldiți de acest exemplu, mici comercianți de articole de galanterie, adepți ai neaoșilor puseseră în circulație crucea încîrligată drept ace de cravată. Etnologi de-ai neaoșilor legau de ea teorii, speculații etice, estetice. O dată cu dezvoltarea mișcării Germanilor verzi, acest simbol, care pînă acum putea fi văzut mai cu seamă în tripourile japoneze și ohinezești și în templele unor zeități indiene multipode, devenise, alături de turlele în chip de scufie ale domului neterminat și alături de copilul deghizat în călugăr, semnul distinctiv cel mai popular al Münchenului.

Acest semn îl purtau marile steaguri sîngerii ale Germanilor verzi. Acest semn și-l zugrăveau pe pereți locuitorii podișului bavarez, îndeosebi pe pereții privăților. Îl foloseau drept broșă, drept

inel, unii şi-l tatuau. Cu acest semn în frunte se îmbulzeau münchenezii la întrunirile lui Rupert Kutzner. Căci lunea, întîi la „Kapuzinerbräu", mai apoi în uriaşele bolţi ale altor trei sau patru berării, *führer*-ul vorbea poporului.

Umbla din ce în ce mai stăruitor zvonul că, în curînd, neaoşii vor trece la fapte. Din luni în luni lumea tot aştepta ca Rupert Kutzner să vestească ziua sorocită. Mulţimi din ce în ce mai mari se îngrămădeau la întrunirile sale, slujbaşi şi salariaţi obţineau cu de-a sila să fie învoiţi cu un ceas mai devreme, ca să ocupe un locşor în grămadă. Nimeni nu voia să scape prilejul de a fi de faţă la vestirea zilei mîntuitoare.

Într-unul din vagoanele de tramvai albastre ce mergeau înspre acel „Kapuzinerbräu", înghesuit de alţii care şi ei se îndreptau tot într-acolo, să-l asculte pe Kutzner, stătea negustorul de mobilă veche Cajetan Lechner. Fusese în Olanda, îşi revăzuse scrinişorul. Olandezul îl poftise la masă. O masă bună şi îmbelşugată ; dar Lechner, stînjenit de servitorime şi de tacîmul neobişnuit pentru el, nu se prea servise. După aceea înjurase că olandezul, zgîrcitul, cărpănosul, îl lasă pe om să moară de foame. Oricum, fotografiase scrinişorul, făcuse cîteva poze bune ; sta adesea înaintea lor, înduioşat, cîrtind împotriva guvernului care întîi îl silise să se despartă de scrinişor, şi pe urmă îngăduie ca un ovrei să cumpere de sub nasul lui casa cea galbenă. Se aruncase în braţele lui Kutzner, încredinţat că *führer*-ul îl va răzbuna şi va face ca, odată şi odată, totuşi să se chivernisească.

Cînd coborî din tramvai, careva, după ce-l îmbrîncise zdravăn, îşi ceru iertare, spunînd :

— Hopa, vecine !

Era Hautseneder. Lechner îl ura pe acest chiriaş al lui din Unteranger ; încă se mai gîndea la procesul pe care voia să-l intenteze lui Hautseneder, din pricină că acesta îndrăznise să-şi pună pe fugă, de la etajul al doilea, proprietarul. Acum stăteau unul lîngă celălalt, înghesuiţi, îşi croiau laolaltă drum cu coatele. Îşi mai purtau nitel pică, se mai bruftuiau, dar pînă la urmă tot fură duşi de val în sală şi se aşezară la aceeaşi masă. N-aveau încotro, trebuiau să schimbe, bodogădind, o vorbă-două.

Mai era o jumătate de ceas înainte să-nceapă, dar sala gemea de lume. În trîmbele de fum joase ale ţigărilor înotau căpăţîni congestionate, cu mustăţi pe oală, căni de pămînt cenuşii, vînzători de ziare ţipau cît îi ţinea gura :

— Numărul interzis al lui „Vaterländischer Anzeiger".

Căci autorităţile îl interziceau din cînd în cînd, dar nu luau seama ca interdicţia să fie respectată. Lumea aştepta liniştită, ocărînd între timp strîmbătatea ocîrmuirii. Doamna Therese Hautse-

neder, bunăoară, simţise pe propria-i piele nedreptăţile noilor rînduieli. Un comis-voiajor îi vînduse în rate un aspirator „Apollo". Apoi venise alt comis-voiajor care îi oferise un aspirator „Triumf", de asemenea în rate, dar ceva mai ieftin şi îi explicase că o să se înţeleagă el cu celălalt agent comercial. Dar nu se înţelesese şi acum doamna Hautseneder trebuia să le plătească la amîndoi. Domnul Hautseneder, ocupat tot timpul la fabrica de linoleum din Sendling, îi spusese că nu-i trece prin minte să sacrifice leafa pe patru luni pentru fanteziile ei năstruşnice, că e proastă ca noaptea şi că vrea să dea divorţ. Doamna Hautseneder, la rîndul ei, hotărî să se arunce în Isar. Se ajunsese la un proces plicticos. Avocaţii vorbiseră de inducere în eroare, de atotputernicia femeii în casa ei şi de alte bazaconii. Totul se sfîrşise cu o conciliere trasă de păr care nu mulţumise pe nimeni, şi cu trecerea de partea Germanilor verzi a domnului şi doamnei Hautseneder, ca şi a reprezentanţilor lui „Apollo" şi „Triumf", scîrbiţi de orînduirea socială care dăinuia.

În timp ce aşteptau sosirea *führer*-ului, mulţi îşi descărcau sufletul, dînd în vileag nedreptăţi asemănătoare. Cu toţii ocărau că valoarea mărcii scădea atît de nebuneşte de la o zi la alta, cu toţii îi făceau răspunzători pentru asta pe evrei şi guvernul, cu toţii trăgeau nădejde că Rupert Kutzner are să-i mîntuie. Inspectorul guvernamental în retragere Ersinger era un domn care ţinea mult la curăţenie. Să-ţi ţii curat trupul şi sufletul, casa şi veşmintele, nu era lucru uşor în aceste vremuri ticăloase. Era un ins paşnic, înclinat să se supună autorităţilor, chiar dacă provenienţa puterii i se părea îndoielnică. Dar atunci cînd nevastă-sa, în locul obişnuitului sul de hîrtie igienică, îi atîrnase la toaletă hîrtie de ziar, îi sărise mustarul, şi trecuse de partea lui Kutzner. Contramaistrului zidar Bruckner i se prăpădiseră în război trei feciori, unul lîngă rîul Somme [1], unul lîngă rîul Aisne [2], unul lîngă rîul Isonzo [3]; al patrulea dispăruse în creierul Carpaţilor.

Biserica nu putea alina durerea bătrînului care suduia într-una decît cu mîngîierea că pe cel drag Dumnezeu îl pune la-ncercare. Contramaistrul zidar Bruckner găsi alinare mai puternică la Kutzner. Doamna consilier de curte Beradt scăpase, ce-i drept, de nesuferita ei chiriaşă Anna Elisabeth Haider, fata dîndu-şi obştescul sfîrşit. Dar şi chiriaşii de mai tîrziu săvîrşeau necuviinţe

[1]—[2] Rîuri în nordul Franţei pe malurile cărora au avut loc mari lupte în 1916—1917.

[3] Rîu în nord-estul Italiei, de-a lungul căruia în timpul războiului mondial din 1914—1918 au avut loc lupte crîncene între armatele italiene şi cele germane şi austro-ungare.

de tot soiul, făceau tărăboi, primeau vizite suspecte, găteau pe ascuns în odaie la aparate electrice. Trebuia oare ca o gazdă cumsecade să le rabde pe toate? Trebuia. Nu putea să se descotorosească de lepădăturile astea din pricina legilor blestemate care îi apărau pe chiriaşi. Nădăjduia că *führer*-ul va face rînduială. Domnul Josef Feichtinger, profesor la gimnaziul Luitpold, schimbase tramvaiul abia în Isartorplatz, unde mai făcuse o cumpărătură, şi nu în Stachusplatz, cum s-ar fi cuvenit. Pentru că nu mersese pe drumul cel mai scurt, aşa cum se prevedea la folosirea biletului de corespondenţă, fusese amendat. La vîrsta de patruzeci şi doi de ani, cinstea îi fusese pătată: sub acest guvern erai pedepsit pentru că îţi cumpărai în Isartorplatz două caiete albastre. De aceea trecuse la Kutzner.

Trîmbele de fum deveneau mai groase, năduşeala şi zăpuşeala mai puternice, cănile de pămînt cenuşii abia se mai zăreau, scăfîrliile rotunde se congestionau şi mai tare. Negustorul de mobilă veche Lechner îşi scotea din ce în ce mai repezit batista în carouri. În sfîrşit, însoţit de drapele, în ropote de aplauze, îşi făcu intrarea Rupert Kutzner care-şi ţinea sus capul pieptănat meticulos cu cărare şi mărşăluia în vuietul asurzitor al alămurilor.

Vorbi despre ruşinoasa pace de la Versailles, despre neobrăzatele chiţibuşării avocăţeşti ale franţuzului Poincaré, despre o conjuraţie internaţională, despre francmasoni şi despre *Talmud*. Ceea ce spunea nu erau lucruri necunoscute, dar păreau noi prin savoarea neaoşă a dialectului, prin puterea de expresie. Plin de admiraţie şi cu evlavie în glas vorbi apoi despre *führer*-ul italian Mussolini, despre îndrăzneala cu care pusese stăpînire pe oraşul Roma şi pe Peninsula Apeninilor. Energia sa, spuse Kutzner cu înflăcărare, trebuie să le slujească şi bavarezilor drept pildă luminoasă. Apoi îşi bătu joc de guvernul Reichului şi proroci marşul asupra Berlinului. Descrise cum oraşul nelegiuit va cădea în mîinile Germanilor verzi, fără a se trage un foc şi cum guvernanţii berlinezi vor face în pantaloni doar cînd îi vor vedea apropiindu-se pe adevăraţii fii ai neamului. În timp ce vorbea despre marşul asupra Berlinului se făcuse o linişte de mormînt. Toţi aşteptau să anunţe ziua hotărîtă. Cajetan Lechner încetă să-şi mai sufle nasul, pentru a nu isca tulburare. Numai că *führer*-ul nu se rosti brutal şi răspicat, aşa cum făcuse cînd vorbise despre cursul dolarului, ci o spuse poetic:

— Încă 'nainte ca pomii să-nflorească, strigă el, arătînd spre steagurile cu emblema exotică, aceste steaguri vor fîlfîi biruitoare.

Încă 'nainte ca pomii să-nflorească! Era o făgăduială care se săpase adînc în sufletele celor de faţă. Lumea asculta, năucă, fericită. Puternica rezonanţă a vocii lui Rupert Kutzner, mimica

lui expresivă îi înflăcărase ră. Uitau că cele cîteva hîrtii de valoare ale lor nu făceau două parale, că asigurarea bătrîneţelor le era primejduită. Cum se mai pricepea acest bărbat să le tălmăcească în cuvinte visurile. Cu cîtă măreţie măturau mîinile sale aerul, cu cîtă putere loveau în tribună, ridicîndu-se cu vigoare, ba şi imitau ironic gesturi prin care revistele satirice din acele vremuri caracterizau pe evrei. Toţi îi urmăreau gesturile, beţi de fericire, şi îşi sileau degetele greoaie să umble cît mai domol, cînd puneau cănile pe masă, astfel ca zgomotul să nu acopere vreuna din vorbele miraculoase ale *führer*-ului. Din cînd în cînd, Kutzner ridica glasul, ascultătorii dîndu-şi seama astfel că e momentul să bată din palme. Folosi răgazul cît ropoteau aplauzele ca să-şi şteargă sudoarea de pe frunte, să apuce, tot cu gest măreţ, cana de bere, s-o golească pînă la fund.

Într-un rînd, vorbi despre acel jalnic guvern berlinez care pentru indignarea întemeiată a poporului nu avea altă armă decît o lege excepţională.

— Noi, Germanii verzi, strigă el, dacă am fi la putere nu am avea nevoie de nici o lege excepţională.

— Dar voi ce-aţi face ? întrebă din mulţime o voce sonoră, cu sunet plăcut.

Rupert Kutzner tăcu o clipă. Apoi, rosti către sala cuprinsă de-o înfrigurare mută, încet, cu zîmbet visător :

— Pe adversarii noştri i-am spînzura în mod legal.

Germanii verzi alcătuiau, însă, patru la sută din populaţie, treizeci şi patru la sută erau neutri : adversarii reprezentau şaizeci şi doi la sută.

Toţi cei din sală zîmbeau acum, cu acelaşi zîmbet gînditor ca şi *führer*-ul. Îşi vedeau adversarii atîrnînd de spînzurătoare sau de copaci, cu limbi vinete, scoase în afară. Lechner îl vedea în juvăţ pe galiţian, cumpărătorul casei galbene, doamna Hautseneder îi vedea în ştreang pe cei doi comis-voiajori care-i vînduseră aspiratoarele, cei doi comis-voiajori pe doamna Hautseneder şi toată lumea sorbea adînc şi cu mulţumire din pîntecoasele căni de pămînt.

Şi dumnealui Rochus Daisenberger vedea anumiţi inşi bălăbănindu-se în copaci, săteni din comuna Oberfernbach, care îi şterpeliseră de sub nas un rol în *Vicleim*, arză-i să-i arză de coţcari. Îi vedea spînzuraţi, şi se vedea pe sine însuşi dînd o mînă de ajutor la treaba asta. Şi la Oberfernbach îi dăduse totdeauna lui Iuda sfaturi competente. Da, apostolul Petru se strămutase la München. Glasul lui lăuntric avusese dreptate ; în vremurile de azi, unui proroc care nu fusese ţinut la cinstea cuvenită în satul său îi surîdea norocul la oraş. Lăsase în plata Domnului căişorii

lui şi îşi ridicase un garaj la München. În lipsă de altcineva puteai sta de vorbă şi cu un motor ; şi motorul era o făptură a lui Dumnezeu. Garajul nu mergea rău, în pofida vremurilor ticăloase, căci Rochus Daisenberger se bucura de preţuire la neaoşi, care îl priveau, ca să zicem aşa, drept un pilon al partidului, drept un destoinic ofiţer de legătură cu oamenii de la cîmpie.

Şi Rupert Kutzner îşi zbiera mai departe cuvîntarea. Fumul şi zăpuşeala nu-l sîcîiau. Avea plămîni zdraveni. Se putea bizui pe ei ca pe o maşină, erau bunul cel mai de preţ al partidului său, *führer*-ul avea deosebită grijă de ei. La fiecare dintre cuvîntările ce le rostea trebuia să fie de faţă Konrad Stolzing, actor al curţii. Cu treizeci de ani în urmă îi făcuse praf pe münchenezi cu Romeo, un personaj al poetului dramatic Shakespeare, cu Ferdinand von Walter [1], un personaj al poetului dramatic Schiller. Acum cincisprezece ani trecuse la roluri de caracter, iar în prezent se dedica creşterii generaţiei tinere de actori. O zodie norocoasă făcuse ca omul politic Kutzner şi artistul Stolzing să se întîlnească. Nu a colaborat oare, cu o sută douăzeci de ani în urmă, un renumit *führer* franţuz cu un artist dramatic, cu un oarecare Talma [2] ? Konrad Stolzing se dedica plin de devotament marelui său discipol. Îl învăţa cum să străbată o sală înţesată de lume, cu faţa nemişcată, fără sfială, fără să se sinchisească de miile de priviri, cum să păşească plin de demnitate, în vîrful picioarelor întîi, şi nu pe călcîie. Îl învăţa cum trebuie cruţată răsuflarea, cum prin rostogolirea lui *r* exprimarea devine mai clară. Îl instruia în arta de a dobîndi frumuseţea şi demnitatea comportării. Bătrînul înflorea cînd vedea talentul şi devotata hărnicie a discipolului său. Zi de zi, cu toate că era copleşit de îndatoriri, Kutzner făcea exerciţii cu actorul. De pe acum, *führer*-ul putea să vorbească opt ceasuri în şir, fără să-şi piardă suflul, fără să se abată de la reţetele de bază. Bătrînul, cu un profil expresiv de roman, era de faţă la orice cuvîntare a lui Kutzner, cumpănea tehnica respiraţiei, rostirea lui *r*, cumpănea cum călca, bea, vorbea *führer*-ul şi dacă toate vădeau frumuseţe şi demnitate.

Nu putea să-i găsească discipolului său nici un cusur. În ciuda fumului, glasul lui Kutzner răsuna limpede. Totul mergea strună, totul era cu *har*. Actorul fusese cel care îl întrerupsese pe *führer*, întrebînd cum ar avea de gînd Germanii verzi să-şi dea gata adversarii. Studiase răspunsul lui Kutzner, pauza plină de efect, zîmbetul gînditor. Aşa zîmbise el însuşi, cu douăzeci şi

[1] Principalul personaj masculin din drama *Intrigă şi iubire* de Schiller.
[2] *François-Joseph Talma* (1763—1826), actor tragic francez ; s-a bucurat de preţuirea lui Napoleon I.

cinci de ani în urmă, în rolul prinţului Hamlet al Danemarcii, un personaj al poetului dramatic Shakespeare. Zîmbetul era cu *har*, îşi făcea efectul, la fel ca acum douăzeci şi cinci de ani.

Führer-ul îşi ţinu cuvîntarea şi în alte trei mari berării: la „Spatenbräukeller", la „Münchener Kindlkeller", la „Arzbergerkeller". Mai mărşălui de trei ori, însoţit cu alai de trupa sa de şoc, despicînd ceţurile berii şi larma. De trei ori actorul îi mai întrerupse discursul şi Rupert Kutzner zîmbi, aşa cum zîmbise Hamlet-Stolzing pe scena „Teatrului regal" din München. Şi în timp ce arăta înspre steagurile cu crucea-încîrligată, proroci de trei ori că vor porni marşul asupra Berlinului „încă 'nainte ca pomii să-nflorească". „Încă 'nainte ca pomii să-nflorească", răsună puternic, ameninţător, gingaş, îmbietor, în urechile celor douăsprezece mii de münchenezi. Acest „încă 'nainte ca pomii să-nflorească", li se săpa adînc în suflet.

9

Din istoria oraşului München

În acei ani, unul dintre cele mai larg răspîndite mijloace de a combate un adversar politic era asasinarea lui. În Germania mai cu seamă, partizanii partidelor de dreapta, neputînd ţine piept conducătorilor stîngii în mînuirea armelor spirituale, au fost aceia care s-au folosit de mijlocul amintit.

La München, a stat la mare cinste mijlocul de a combate argumentele aduse de către partidele de stînga prin răpunerea acelora care le propagau. Conducător al revoluţiei münchenezе din 7 noiembrie al ultimului an de război fusese un oarecare Kurt Eisner, un scriitor evreu, originar din Berlin. La 21 februarie al anului următor, după ce numitul Eisner, ca prim-ministru, restabilise ordinea în Bavaria, un tînăr locotenent, un oarecare conte Arco, în urma lecturii unor ziare clericale, îl împuşcase.

Asta se întîmplase în drum spre parlament, în mîinile căruia Eisner voia să-şi depună mandatul de prim-ministru. Un pîlc de soldaţi înconjuraseră pietrele de caldarîm, înroşite de sîngele lui Eisner, cu o piramidă de puşti pe care le împodobiseră cu flori. Multă lume plînsese. Cel răpus mişeleşte fu condus la groapă de cincizeci de mii de münchenezi. Opt luni mai tîrziu, ucigaşul se bucura de mare popularitate. Fusese condamnat la moarte, apoi i se comutase pedeapsa la detenţiune într-o fortă-

reață, în timpul detențiunii fiind folosit în gospodărirea unei moșii din apropiere de Landsberg. I se pusese la dispoziție și un avion. Scurtă vreme după aceea, fu numit într-o slujbă de conducere la o întreprindere subvențională de stat.

După asasinarea lui Eisner puterea fu preluată la München de către un guvern cu orientare spre stînga. Acest guvern fu răsturnat prin forța armelor de către conservatori. Atunci cînd se întețiră veștile care relatau că militarii conservatori, înaintînd, îi pun la zid pe toți prizonierii armatei roșii, drept represalii, trupele roșii împușcară la München, fără judecată, șase membri ai asociației naționaliste „Thule", arestați pentru că falsificaseră stampile ale guvernului roșu, precum și alți patru prizonieri. După statisticile oficiale, trupele guvernamentale conservatoare, care înaintau, au ucis, la München, cu prilejul așa-numitei eliberări a orașului, cinci sute patruzeci și șapte de oameni. Socialiștii au declarat că această cifră este mai mică decît cea reală; cercetîndu-și arhivele, au ajuns la o cifră între opt sute doisprezece și o mie șapte sute patruzeci și opt. Dintre soldații guvernului au căzut treizeci și opt. După statisticile oficiale, în timpul luptelor ce au avut loc la München, o sută optzeci și patru de persoane civile au suferit „accidente mortale". Un mare număr dintre cei împușcați, omorîți în bătăi, accidentați mortal au fost prădați de avut și de veșminte.

Un an mai tîrziu, la Berlin a preluat puterea un guvern de dreapta, sub conducerea unui oarecare Kapp [1]. Acest puci de dreapta a eșuat, aidoma puciului de stînga din Bavaria, care avusese loc cu un an în urmă. Cei șapte sute și cinci participanți la puciul de dreapta, acuzați oficial de înaltă trădare, au fost condamnați la o pedeapsă de, una peste alta, cinci ani detențiune. Celor o sută doisprezece participanți la puciul de stînga din Bavaria, acuzați oficial de înaltă trădare, li s-a aplicat o pedeapsă de, una peste alta, patru sute optzeci de ani și opt luni detențiune, precum și două pedepse capitale. Numărul întrucîtva scăzut al celor acuzați de înaltă trădare de pe urma puciului de stînga se explică prin faptul că cei mai mulți fuseseră împușcați, omorîți în bătăi sau se accidentaseră mortal. Dintre acei ce participaseră la puciul de dreapta nu pierise nici unul la preluarea puterii.

Printre cei accidentați mortal cu prilejul eliberării Münchenului de către conservatori s-a aflat și socialistul Gustav Landauer, unul dintre scriitorii de frunte ai vremii lui. Despre felul

[1] *Wolfgang Kapp* (1857—1922), politician german reacționar. În 1920, a inițiat un puci, prin care iuncării și monarhiștii au încercat, fără succes, să răstoarne Republica de la Weimar.

în care se săvîrşise din viaţă s-au păstrat o seamă de relatări ale unor martori oculari. Scriitorul pacifist Gustav Landauer a fost arestat în afara Münchenului şi dus mai întîi la judecătoria de primă instanţă Starnberg, apoi într-un camion, prin parcul Forstenried, spre închisoarea Stadelheim, din apropiere de München. La Stadelheim, Landauer şi ceilalţi prizonieri au fost purtaţi între baionete de către un pîlc de soldaţi. Scriitorul şi-a spus unele păreri despre militarism, înfierînd militarismul de stînga deopotrivă cu cel de dreapta. Drept urmare, Landauer a fost bătut de soldaţi ; un maior, un oarecare von Gagern, l-a lovit în faţă cu coada cravaşei. Un soldat, al cărui nume nu se cunoaşte, ca şi un oarecare soldat Digele l-au împuşcat pe urmă pe Landauer cu pistolul, pe la spate. Astfel că a căzut la pămînt, zvîcnind. Cum se zvîrcolea încă, l-au călcat în picioare pînă a murit. Atunci cînd prietenul lui a descoperit cadavrul, dispăruseră haina, pantalonii, cizmele, mantaua, ceasul. Maiorul von Gagern a fost condamnat de către judecătoria de primă instanţă München la o amendă ce se ridica la trei sute de mărci, ceea ce face patruzeci şi opt de mărci aur. Tribunalul militar din Freiburg l-a absolvit de acuzaţia de omucidere pe soldatul Digele, care trăsese şi-şi însuşise şi ceasul, întrucît executase doar un ordin al superiorului său, iar pentru furtul ceasului a fost condamnat la cinci săptămîni închisoare, ispăşite prin detenţiunea preventivă ; după uciderea lui Landauer fu înaintat subofiţer.

Un oarecare doctor Karl Horn, profesor de matematică şi fizică, a fost arestat de doi soldaţi ai conservatorilor, şi a primit apoi un bilet de liberă trecere, adeverindu-se astfel că fusese arestat din greşeală.

A doua zi, a fost arestat din nou de doi inşi înarmaţi şi dus la un post de comandă al statului-major, unde ofiţerul de serviciu, locotenentul Dingelreiter, fără să-i ia interogatoriul, l-a dat pe mîna a trei soldaţi spunîndu-le : „Duceţi-l la Stadelheim". Karl Horn a încercat zadarnic să le arate biletul de liberă trecere. În drum spre Stadelheim, pe o pajişte, a fost împuşcat pe la spate cu un glonte, de trupa care îl însoţea. Cîteva ceasuri mai tîrziu, cadavrul, întins de-a curmezişul drumeagului, a fost găsit de soţia şi de fiul său în vîrstă de nouă ani. Pantofii, ceasul cu lanţ şi breloc, conţinutul buzunarelor dispăruseră. Locotenentul şi soldaţii n-au fost judecaţi. Pretenţiile văduvei faţă de stat au fost respinse de către Tribunalul şi Curtea de apel din München, pe temeiul că profesorul accidentat mortal aparţinuse unui cerc socialist, de răzvrătiţi, aşa că, indirect, el însuşi provocase excesele soldaţilor.

Georg Kling şi fiica lui Marie Kling activau voluntar în serviciul sanitar al trupelor de stînga. Marie Kling fu trimisă în faţa unei Curţi marţiale şi achitată. Urma să fie eliberată a doua zi. Cînd tatăl se înfiinţă în ziua stabilită pentru a o lua de la închisoare, află că fusese mutată la Stadelheim şi folosită acolo drept ţintă vie, la trageri. O împuşcaseră întîi în gleznă, apoi în pulpă, apoi în coapsă, apoi în cap. Cum însă actele cu privire la acest caz fură rătăcite de justiţia militară, nu mai avură loc dezbateri.

Cînd trupele formaţiei conservatoare de franctirori Lützow au intrat în tîrguşorul Perlach de lîngă München, au arestat prin surprindere, din pat, doisprezece muncitori, unii fără de partid, alţii socialişti de dreapta. Nici unul nu luase parte la lupte, la nici unul nu au fost găsite arme. Cîrciumarului din Perlach, care a vrut să le dea cafea arestaţilor, i s-a răspuns că nu le mai trebuie de nici unele. După ce imploraseră să li se lase viaţa, cei arestaţi au fost împuşcaţi pe un morman de cărbuni de la „Hofbräukeller" cîte doi şi cîte trei o dată, în răstimpuri, jefuiţi de obiectele de valoare şi de actele personale. Vinovaţii n-au fost judecaţi. Pretenţiile celor douăsprezece neveste şi treizeci şi cinci de copii, rămaşi de pe urma celor ucişi, au fost respinse de către Tribunalul economic al Reichului.

Cu privire la execuţia plănuită dar neîmplinită a unui oarecare Schleusinger, din Starnberg, de lîngă München, există relatări din partea tuturor martorilor oculari. Acest Schleusinger a fost dus, împreună cu alţi vreo douăzeci de tineri, spre locul execuţiei. Înaintea lor mergea o maşină mare, cenuşie, cu clorură de var şi fenol. S-au oprit pe o pajişte, îngrădită de un terasament de cale ferată. La o sută de metri depărtare erau îngrămădiţi curioşii. Cei meniţi morţii au fost aşezaţi cu spatele la terasament, soldaţii au luat poziţie la vreo opt metri mai departe. Unul dintre prizonieri a rupt-o la fugă, în ultima clipă, prin cordonul soldaţilor. Aceştia au început să tragă în el, să-l urmărească. Hăituitul, înspăimîntat de moarte, a gonit iute ca vîntul către mlaştini, l-a trîntit la pămînt pe unul care-i tăiase calea, a ajuns la păpurişul cît un stat de om, care-l ocrotea. Scos din sărite, ofiţerul însărcinat cu comanda, hotărî ca Schleusinger, căpetenia răzvrătiţilor, înainte de a fi lichidat, să vadă cu ochii lui cum se desfăşoară o asemenea lichidare. Cum acesta căută să întoarcă pe jumătate capul, i se aşeză la tîmple, la stînga şi la dreapta, un revolver : fu silit să se uite cum tovarăşii lui se prăbuşeau pe spate, ca nişte saci. Dar în clipa în care îi veni şi lui rîndul, cineva se apropie gîfîind, flutură din răsputeri, încă de departe, o bucată de hîrtie albă : era primarul. Ofiţerul citi or-

dinul, apoi porunci plouat să-l care pe Schleusinger înapoi la închisoare. De atunci are părul alb şi nervii zdruncinaţi ; ceilalţi însă sînt morţi.

Au fost ucişi şi douăzeci şi unu de membri ai partidelor conservatoare. O asociaţie de calfe catolice ţinuse, la cîteva zile după eliberarea Münchenului, o întrunire pentru a discuta reprezentarea de către ansamblul asociaţiei a unei piese pioase. Cineva, pesemne un şugubăţ, a denunţat întrunirea ca fiind bolşevică. Drept urmare, un oarecare căpitan von Alt-Sutterheim a pus să fie arestate calfele catolice. Acestea au fost duse în Karolinenplatz, o piaţă frumoasă, distinsă şi liniştită, unde un obelisc înalt de treizeci şi doi de metri proslăveşte amintirea celor treizeci de mii de bavarezi care, puşi la dispoziţie lui Napoleon drept preţ al ridicării Bavariei la rangul de regat, muriseră în campania dusă de acesta în Rusia. Cinci din cele douăzeci şi una de calfe catolice au fost împuşcate în faţa obeliscului, celelalte au fost tîrîte într-un beci. Acolo, soldaţii au purces să le facă de petrecanie prizonierilor, în care împrejurare s-a strîmbat o baionetă. Unul dintre cei răpuşi nu mai avea jumătate din partea dinapoi a capului, tuturor le dispăruseră obiectele de preţ, unuia îi fusese înfundat nasul în obraz, printr-o lovitură de picior. Soldaţii au dănţuit pe leşuri unul din dansurile de negri la modă pe atunci. Apoi au raportat reglementar despre împuşcarea celor douăzeci şi unu de bolşevici. Numele celor ucişi erau : J. Lachenmaier, J. Stadtler, F. Adler, J. Bachhuber, S. Ballat, A. Businger, J. Fischer, M. Fischer, F. Grammann, M. Grünbauer, J. Hamberger, J. Krapf, J. Lang, B. Pichler, P. Prachtl, L. Ruth, K. Samberger, F. Schönberger, A. Stadtler, F. Stöger, K. Wimmer. Cum de data aceasta cei accidentaţi mortal făcuseră parte din partidul catolic aflat la cîrma ţării, unii dintre soldaţii care pricinuiseră întîmplarea nenorocită au fost osînditi la mulţi ani temniţă. Împotriva ofiţerilor diviziei de gardă care purtau răspunderea nu s-au luat nici un fel de măsuri.

După aceste întîmplări nenorocite, imnul oraşului München glăsuia, ca şi mai 'nainte : atîta vreme cît verdele Isar va străbate oraşul, atîta vreme nu va înceta aici traiul tihnit.

10

Tichia năzdrăvană

Cînd fostul ministru Klenk îi ceru o întrevedere, domnul von Reindl răspunse la telefon cu o impasibilitate sfidătoare că, după cum speră, Klenk nu-i va lua în nume de rău dacă îl va

primi de față cu masorul ; adăugă că are afurisit de puțin timp. Pe fostul ministru îl supără rău neobrăzarea lui Reindl, neobrăzare care însă îi insufla respect. Răspunse :

— Vai, nu-i nimic, vecine dragă !

A doua zi dimineață, în timp ce străbătea pe jos drumul scurt pînă la casa lui Reindl din Karolinenplatz, se socoti vrednic de laudă că nu i-o plătise celui de-al Cincilea evanghelist pentru obrăznicia lui. Germanii verzi aveau nevoie de bani. Și era de cea mai mare însemnătate să-l facă pe fîrtatul ăsta să spîrcîie bani. Succesul trage-n cumpănă, nimic altceva. Dar al Cincilea evanghelist tot o scîrbă rămîne. O inteligență scăpărătoare, un filfizon firoscos, cu un spirit săltăreț ca puricele ! Și pe deasupra un adevărat sibarit. Într-un cuvînt, un ipochimen dubios, deși dă din gură ca un bavarez get-beget. Dar las' că-i vine el de hac !

Da, Klenk era acum cît se poate de mulțumit cu sine însuși ; scrupulele ce și le făcuse în timpul ședерii la Berlin se spulberaseră repede. De cum se întorsese la München se dezlănțuise, pusese în mișcare toată viclenia și toată priceperea sa politică pentru a-i sluji pe Germanii verzi. Ceea ce făcea era cu rost : pe această cale avea să ajungă acolo unde voia. Oficial, Kutzner n-avea decît să se umfle-n pene ; persoana sa, plămînii săi puternici, talentul său de a da din gură erau bunul cel mai de preț al Germanilor verzi, iar spirit organizatoric, ce-i al lui e-al lui, avea de asemenea. Și pe generalul Vesemann, și pe Toni Riedler, căpetenia haidamacilor, Klenk îi lăsa ca și mai 'nainte să conducă în toate treburile militărești. Mîncase pîinea asta, știa ce înseamnă să fii reprezentativ, puțin îi păsa de aparența puterii : el rîvnea la adevărata putere. O avea. El le da directivele, ideile.

Că era privit drept adevăratul conducător, asta reieșea cu prisosință atunci cînd se întîlnea, bunăoară la Clubul seniorilor, cu vechii lui dușmani și colegi. Nu mai putea de bucurie cînd vedea cum se fîstîceau dumnealui Ditram, dumnealui Flaucher, dumnealui Hartl, cum i se vîrau în suflet, cum se învîrteau ca titirezii în jurul lui, cu un surîs mieros-temător. Ditram se și grăbise, prevăzător, să dea a înțelege că acum cînd Klenk se pusese în chip atît de îmbucurător iarăși pe picioare, el ar fi gata să considere că Messerschmidt nu mai poate face față.

— În cazul acesta, întrebă el, s-ar putea, eventual, să ne bizuim din nou pe colaborarea stimatului domn coleg ?

Pe dracu se pot bizui ! Cu gîndul la colegii lui din guvern, Klenk zîmbi larg, satisfăcut. Mare lucru-i și principiul acesta să tragi sforile din umbră, să rămîi pe planul al doilea ! Capetele

luminate ale clericalilor care procedau la fel ştiau ce fac. El, Otto Klenk, nu e prost : puţin îi pasă de toată reprezentarea asta. Nu s-ar sinchisi nici dacă Reindl l-ar primi la toaletă. Are să vină prilejul cînd îi va plăti, cu vîrf şi-ndesat.

În timp ce-l frămînta masorul, Reindl îi explică lui Klenk, nu fără bunăvoinţă de altfel, că neaoşii nu sînt conduşi cu destulă iscusinţă, ţinînd seama de sumele uriaşe cu care îi ghiftuieşte industria. Dacă se compară ceea ce făptuieşte Italia pentru banii investiţi de industrie, atunci domnul Kutzner rămîne serios de căruţă.

— Serios de tot, spuse el, gemînd de plăcere sub mîinile zdravene ale masorului.

Acest lucru, spuse Klenk, se datoreşte faptului că partidul Germanilor verzi, deşi are un număr uriaş de aderenţi în popor, dintre oamenii de vază, oricît de mulţi ar simpatiza cu ei, numai puţini se încumetă să se bată cu pumnii în piept, recunoscînd deschis acest lucru. Spre pildă, este vrednică de toată lauda rîvna cu care omul de încredere al domnului Reindl, redactorul şef Sonntag, acţionează la München în sprijinul neaoşilor ; nu-i însă uimitor faptul că ziarele din Germania de Nord, aparţinînd domnului von Reindl, apără culorile negru-roşu-galben = găinaţ şi nicidecum pe neaoşi ? Negru-roşu-galben = găinaţ era denumirea obişnuită în Bavaria pentru negru-roşu-auriu, culorile Reichului. Domnul von Reindl ridică din umeri : întrucît stătea întins pe burtă, atitudinea lui era foarte expresivă. Cine are minte, spuse el, ţine seama de condiţiile climatice. Ceea ce propăşeşte la München nu trebuie neapărat să dea roade la Berlin. Totul e să adulmeci unde-i mai bine să ridici o fabrică de azot sau o staţiune climaterică.

Rîseră amîndoi, chiar şi masorul rîse discret, dar în sinea sa pe Klenk îl rodea cu cîtă lipsă de jenă îşi dădea Reindl în vileag principiile. Îmbrăcat cu jacheta sa tiroleză, Klenk, omul acesta violent, masiv, şedea pe un taburet graţios, acoperit cu pluş, la picioarele canapelei ; de pe perete îi privea, cu căutătura voluptoasă *Leda cu lebăda*, o copie a pictorului Lenbach după un maestru italian. Oricum, răspunse el, dînd intenţionat un înţeles greşit comparaţiei echivoce a celui de-al Cincilea evanghelist, mişcării neaoşilor îi prieşte surprinzător de bine climatul bavarez.

— Într-adevăr surprinzător, urmă Reindl, în timp ce spatele său uns cu grăsime se înroşea sub degetele domnului Zwelfinger, care-l frămîntau ca pe un aluat, dacă ţinem seama în ce măsură militarismul dumneavoastră prusac este împotriva firii noastre.

Klenk trebui să-nghită hapul că Reindl făcea pe grozavul, ca bavarez get-beget.

— Noi bavarezii, spuse el încetişor cu vocea-i joasă de bas, susţinem naţionalismul, întrucît este mijlocul cel mai bun de a le tăia roşilor apa de la moară. Fărîmiţăm păturile revoluţionare dacă întărim acea parte care li se alătură neaoşilor.

Masorul Zwelfinger zîmbi în sinea lui, auzind cu cîtă gravitate bate cineva apa-n piuă; căci pînă şi lui îi era cunoscut faptul că grangurii îi ajută pe Germanii verzi numai din ură faţă de socialişti.

— Aşa-i, spuse cu aer de protector Reindl şi întoarse capul într-o parte, astfel că ochii lui bulbucaţi îl priveau de jos pe Klenk. Aşa-i, repetă el cu neobrăzată convingere. Ca să le luăm oameni socialiştilor, iată de ce îl sprijinim pe Kutzner.

Cînd ajunseră la obiectul întrevederii, Reindl îl încredinţă pe Klenk că este gata să le facă rost cu dragă inimă de parale. Nădăjduieşte că va izbuti să determine anumite organizaţii să acorde contribuţii băneşti Germanilor verzi. Klenk stărui: nu cumva el însuşi...

Nu, al Cincilea evanghelist nu voia să scoată bani pentru domnul Klenk şi pentru partidul dumisale. Se ridică pe jumătate; masorul se dădu speriat la o parte. Bărbatul palid, mătăhălos, cu spatele uns cu grăsime, şi namila cealaltă, roşie-castanie, se măsurară din ochi. Căci trebuie pus punctul pe *i*, de aceasta depindea totul: principalul nu era ca dumnealui Reindl să dea bani pentru cauza lui Klenk, ci, în sfîrşit, numele.

— Vezi, dragă Klenk, spuse el, şi toată grămada aceea de carne nu mai era decît un maldăr de ironie binevoitoare, blîndă, vezi dumneata, ca bun German verde ce eşti, te-ai îndeletnicit negreşit cu vechile legende germane. Şi atunci nu se poate să nu-ţi fi sărit şi dumitale în ochi faptul că eroii acestor minunate întîmplări şi-au datorat de cele mai multe ori izbînzile unui anume lucru fermecat, care îl face pe om nevăzut: tichia năzdrăvană. Ideologii partidului dumitale denumesc asta, dacă nu mă-nşel, viclenia nordică. Eu, ca economist modern, trebuie să spun că vechii dumneavoastră scriitori germani au statornicit un principiu raţional care şi-a păstrat valoarea şi în zilele noastre. Gunther[1] n-ar fi dobîndit-o niciodată pe Brunhilda[2] fără tichia năzdrăvană. Şi eu, dacă-mi este îngăduit să asemui faptele mărunte cu cele mari, pe multe nu aş fi pus mîna fără tichia năzdrăvană. Totul frumuşel, fără tevatură, fără vorbărie de pri-

[1-2] Personaje din epopeea germană *Cîntecul Nibelungilor*.

sos, fără să te afişezi : asta a fost şi rămîne o linie de conduită straşnică. Chiar şi dumneata, dacă am o idee limpede asupra acestui lucru, acţionezi în ultima vreme la fel. Atunci, de unde şi pînă unde dorinţa dumitale ca eu să acţionez altminteri ?

În privinţa asta, de bună seamă, al Cincilea evanghelist avea dreptate. El, Klenk, rămînea în umbră. Îi punea în faţă pe Kutzner şi pe Vesemann, aşa cum un hotel modern menţine vechea placă de tablă cu plăvanul drept blazon. Nici măcar nu se înscrisese în partidul Germanilor verzi. Ţi se face lehamite cîtă dreptate are Reindl mereu. Trebuia să se lase păgubaş. Un răspuns răspicat nu era chip să scoată de la individul acesta. Era un simpatizant, dar numele nu trebuia dat în vileag.

Acest domn care nu dorea ca numele lui să ajungă în gura tuturor stătea încă întins pe burtă, cu vădită plăcere, şi îi întorcea lui Klenk spatele pe care domnul Zwelfinger îl frămînta în fel şi chip.

Să-l faci pe Reindl să se dea pe faţă, era un lucru de la care trebuia să-ţi iei nădejdea.

Cînd îl părăsi pe cel de-al Cincilea evanghelist, Klenk ducea cu sine făgăduiala că încă în aceeaşi zi o organizaţie cu o denumire care nu obliga la nimic, cu rezonanţă vagă, va face să-i parvină un cec serios pentru treburile Germanilor verzi. Era oare supărat Klenk că din nou se vorbise doar de o organizaţie anonimă şi nu de Reindl în persoană ? Fireşte că, în sinea lui, ocărî cînd cobora scările holului imens, trecînd pe dinaintea acelui *Aretino murind,* un tablou uriaş ce înfăţişa un moşneag frumos, împodobit cu o cunună şi care, împresurat de tîrfe trupeşe, la un ospăţ strălucitor, cade murind pe spate. „Ce pezevenghi lăudăros. Nu-i mai ajungi cu prăjina la nas", se gîndi Klenk. Cum îi zvîrle mereu în faţă că-i socoteşte pe Germanii verzi, pe toţi împreună, drept o culme a prostiei şi, ce mai tura-vura, drept un mare spanac. Fireşte că avea dreptate. Era o porcărie că tocmai cu un asemenea partid neghiob trebuia să lucreze el, Klenk. Ei, de-am fi niţeluş mai tineri ! Atunci ne-am putea arunca cu mai puţine temeri în fluviul murdar, numai pentru că este puternic. Îi trecu prin minte să-l aducă la München pe puiul de lele de Simon, pe feciorul din flori. Domnişorul se agită la Allertshausen, mîndru nevoie mare de taică-său şi de Kutzner. El ar putea s-o facă, ar trebui s-o facă. Era tînăr, avea privilegiul prostiei.

În ciuda acestor considerente, Klenk nici nu se gîndea să-i arunce lui Reindl cecul în nas. De fapt, nici nu i-o lua în nume de rău că avea dreptate. „De la ăsta ai ce învăţa, Otto Klenk", îşi zise. „Tichia năzdrăvană", îşi mai zise el. Deveni din ce în ce mai bine dispus. „Are să vină ziua", îşi zise şi ascultă în sinea lui surdele lovituri de timpane ale acelei uverturi.

II

Concepția nordică

Erich Bornhaak lucra cu rîvnă turbată la secretariatul partidului Germanilor verzi. Situația internațională devenea de la o zi la alta mai încordată, autoritățile legale deveneau mai slabe, neaoșii mai puternici. Kutzner făgăduise că va prelua puterea „încă 'nainte ca pomii să-nflorească". Pînă atunci trebuiau puse multe la punct. Nici Klenk, nici Kutzner nu se îndeletniceau cu nenumăratele treburi mărunte; totul era în spinarea lui Erich.

La cartierul general al neaoșilor se vîntura lume de tot felul. Venea, bunăoară, Rochus Daisenberger și prezenta deconturi. Purta aceeași barbă înspicată, părul pletos, cu cărare, și redingota neagră de zile mari. Preluase cu înflăcărare un rol de apostol în mărețul vicleim al Germanilor verzi. Făcea treabă bună. Mai cu seamă la țară. Țăranii o duceau strașnic, își plăteau datoriile cu banii devalorizați din aceste vremuri de inflație, trăiau mai bine ca oricînd. Omul uscățiv, cu ochii șireți, mititei, îi lămurea că, prin înlăturarea capitalului cămătăresc-evreiesc, Germanii verzi vor statornici pe veci starea lor fericită de-acum. Propovăduia versat și patetic. Apariția lui făcea impresie: acolo unde își desfășura el activitatea, creștea numărul celor înscriși în rîndurile Germanilor verzi. Numai că acest sfînt propovăduitor nu lucra ieftin. Trecea la catastif speze serioase pentru deplasările la țară; mașinile pe care le închiria și le vindea Germanilor verzi erau mai scumpe decît în oricare alt parc de automobile. Erich Bornhaak se mulțumea, de ochii lumii, să-i taie cîte unele din sumele înscrise în conturi. Vistieriile neaoșilor erau pline ochi. Industria germană și anumite cercuri din străinătate nu se zgîrceau deloc. Erich Bornhaak nu avea nimic împotrivă ca vulpoiul sfînt să prindă osînză.

Venea și profesorul Balthasar von Osternacher. Spoiala strălucitoare a mișcării neaoșilor îl dăduse gata: steagurile, uniformele, pompa militară, exotica emblemă a rodniciei, mărețele gesturi ale lui Kutzner, răsunetul vorbelor sale. Înfățișîndu-l la proporțiile mărețe ale Renașterii, pictă la un tablou al *führer*-ului ce urma să împodobească sala de întruniri a Ligii Edda.

Adesea își făcea apariția la secretariatul partidului neaoșilor domnul Pfaundler. Șovăielnic la început, se dăduse pe brazdă din clipa în care Germanii verzi se apucaseră să organizeze demonstrații festive. Nici un fel de sentimente naționale fără voie bună, nici un fel de voie bună fără sentimente naționale, aceasta îi era acum deviza. Visa la o măreață sfințire a drapelelor, cu care pri-

lej lui i s-ar da în grijă aspectul festiv al străzilor şi regia cortegiului festiv.

O dată terminate treburile la cartierul general, Erich se ducea la locuinţa particulară a lui Kutzner. Dar în clipa cînd agitaţia din jurul lui înceta, îi dispărea toată prospeţimea, ca un suliman scorojit. Şedea de parcă i s-ar fi înecat corăbiile, neobişnuit de amărît. La naiba, tot ce avea legătură cu prietenul său Dellmaier ieşea anapoda ! Istoria aceea cu otrăvirea cîinilor se încîlcise pentru a doua oară, nu-şi mai găsea defel rezolvarea. Afurisitul de Messerschmidt cu echitatea sa de fier ! Tocmai asupra acestui caz trebuie să-şi holbeze ochii lui de bou. Îl înfundase din nou la gros pe von Dellmaier, nu-l slăbea în ruptul capului. Faptul că se spetea, muncind cu atîta rîvnă nebună la sediul Germanilor verzi, se datora, înainte de toate, nădejdii ce-o nutrea că Rupert Kutzner şi Vesemann îl vor scoate pe prietenul său din închisoare. Izbutise de pe-acum o seamă de lucruri ; de pe-acum cazul devenise o chestiune de prestigiu, un prilej ca Germanii verzi şi cel din urmă adversar al lor la minister să-şi măsoare puterile.

În anticamera lui Kutzner, ca secretară, şedea Insarova. Rusoaica plăpîndă nu urmase sfatul competentului doctor Bernays, nu plecase la sanatoriul englezesc, pentru a se supune eroicului tratament de imobilizare desăvîrşită. Dimpotrivă, după una din întrunirile lui Kutzner, fusese cu atîta putere vrăjită de el, încît *führer*-ul, măgulit, îi împlinise ruga de a-i da o funcţie în partidul lui şi o numise secretara sa particulară. Şedea aşadar aci la el, pe zi ce trecea mai subţirică, mai bolnavă, mai firavă, urzea mici intrigi, se simţea la largul ei.

Erich ceru să-i înlesnească, şi asta numaidecît, o întrevedere de-o jumătate de ceas cu *führer*-ul, în care timp să poată sta de vorbă între patru ochi, fără să fie stînjenit, fără telefoane, fără telegrame, cu acest bărbat agitat, preocupat de zece treburi în acelaşi timp. Erich era hotărît să se încumete a da un ultim mare atac pentru von Dellmaier. Trebuia să-l înduplece pe Kutzner ca la viitoarea sa întrunire, luni, să pună iar în lumină acest caz, să facă din eliberarea lui von Dellmaier propria sa cauză.

Insarova nu se lăsă convinsă cu una cu două. Tînărul îi plăcea, flirta cu plăcere cu el, îl servea cu dragă inimă. Dar *führer*-ul era ocupat pînă peste cap, îşi anunţase vizita o personalitate de vază, trebuia să aibă, din clipă în clipă, o importantă convorbire telefonică cu Berlinul. Făcu greutăţi. Erich stărui, nu se clinti. În cele din urmă îl lăsă să intre la Kutzner.

Erich ştiu cum să-l ia, îi înşiră tot soiul de complimente care îl ungeau la inimă, îl dădu gata. Îi sugeră dibaci cîteva idei, pe care *führer*-ul le privi drept izvorîte din propria-i minte. Singu-

rul temei al autorităţilor pentru noua arestare a lui von Dellmaier era intenţia lor de a lipsi mişcarea neaoşilor de un sprijin de nădejde. Acuzaţia că acest om cu merite cîştigate săvîrşise o crimă nu putea fi confecţionată decît cu ajutorul blestematului drept roman, formalist, care fusese impus poporului german de către papă şi evrei. Orice ins nepărtinitor nu putea să nu citească pe chipul lui Dellmaier că e nevinovat. Singura lui vină au fost şi sînt convingerile sale naţionaliste. Să otrăvească el cîini ! Omul ăsta ! Ceea ce îşi îngăduia guvernul aservit popilor era o neobrăzare nemaipomenit de grosolană. Eliberarea lui von Dellmaier era o îndatorire de onoare a Germanilor verzi. Văzu bine că *führer*-ul îşi dăduse seama de puterea de înrîurire a argumentelor sale. Chipul de mască, inexpresiv al lui Kutzner, se însufleţi, începu să se muncească, de parcă ar fi şi început să vorbească. Iar cînd Erich plecă, luă cu sine făgăduiala răspicată a *führer*-ului de a vorbi, luni, despre cazul von Dellmaier, şi încredinţarea că din argumentele lui, ale lui Erich, Kutzner va şti să servească un ghiveci care să-i dea gata pe toţi.

Nu o ducea bine tînărul acesta, Erich Bornhaak ? Într-o vreme cînd celor mai mulţi oameni din ţara lui le mergea ca vai de lume, el arunca banii pe fereastră, iar fetele nu-i dădeau pace. Avea o înfăţişare atrăgătoare, nu mai era tinerelul şi nici vînturaticul de odinioară. Iată-l, aşadar, teafăr ; războiul şi cîte şi mai cîte belele rămăseseră în urma lui, era un bărbat trecut prin ciur şi prin dîrmon. Se culcase cu moartea, se trezise cu moartea, mirosise toate duhorile lumii : ce putea să i se mai întîmple ? Acum, pe cît se pare, o să-l scoată din închisoare pe prietenul său Georg ; e o chestiune de săptămîni doar. Dacă cineva pe lume — ce naiba ! — ar fi îndreptăţit să se simtă ca-n sînul lui Avram, atunci el e acela.

Dar nu se simţea ca-n sînul lui Avram. Zilele i se scurgeau lînced, searbăd, stingher, jinduia să fie în societate ; cînd era în societate i se făcea leahamite de ea. Călăria nu-l bucura. Banii, afacerile, gluma cu boxerul Alois nu-l bucurau. Se îndoia că ar putea să-i aducă un dram de mulţumire chiar şi faptul că-l va smulge cu dinţii pe Georg din închisoare. Se trezea în fiecare dimineaţă ca după o noapte de beţie cu basamac scîrbos şi cu muieri care nu meritau osteneala. Ce-i folosea lui convingerea că-l poate juca pe degete pe Kutzner, după pofta inimii ? Ce-i foloseau lui ocheadele Insarovei ? Îi era într-adevăr totuna ce gîndeau despre el tinerii tonţi din mişcarea Germanilor verzi, muierile.

Mare nerozie şi dispoziţia asta sufletească ! Face nazuri ca o stea de cinematograf.

Totul pornise de la rîsul acelei afurisite paţachine, al Johannei Krain. Greşit. Pornise din clipa în care citise că fiul profesorului

Jäger s-a împuşcat, deoarece i-a fost ruşine de tatăl său, un neamţ naţionalist pînă-n măduva oaselor.

Paternitate, apartenenţa la aceeaşi grupă sangvină. Ce a scos la iveală ştiinţa despre apartenenţa la aceeaşi grupă sangvină? Nimic. Nu se ştia nici măcar dacă însuşirile dobîndite ar putea fi moştenite. Întreaga ştiinţă despre ereditate era la începuturile ei. Se puteau deosebi patru grupe de sînge şi se ştia că Europa cuprindea un neobişnuit de mare procentaj de indivizi aparţinînd grupei de sînge A, Asia — un procentaj ridicat de indivizi aparţinînd grupei ♂. Mai mult nu se ştia despre legăturile dintre sînge şi rasă. Nu se ştia nimic despre împărţirea celorlalte două grupe de sînge, nimic despre înrîurirea mediului, nimic despre procedeele de selecţie ce duceau la formarea unei anume sinteze sangvine sub un cer anumit. Erich Bornhaak îşi bătea capul să se dumerească ce valoare are, din punct de vedere rasial, împărţirea pe grupe de sînge. Buchisise tomurile unui Dungern [1], Walter Scheidt [2], Hirschfeld [3], devorase bogata literatură de specialitate. Cu ce se alesese : cu cele patru grupe de sînge. Punct.

Neaoşii nu-şi făceau probleme. Acolo unde era o lacună în cunoaştere, umpleau pur şi simplu golul cu simţămintele. Anumiţi franţuji şi anglo-saxoni întemeiaseră învăţătura care socotea omul germanic, nordic, drept stăpînul înnăscut al lumii [4]. Ce soi de noţiuni vînturau : cultură superioară, popor de stăpîni, rasă óstică, sudică ! Aprecieri sentimentale. O mitologie amănunţită, înjghebată la fel cum înjghebează copiii castelele de nisip la mare. Nicăieri o bază ştiinţifică solidă. Dacă priveai cu atenţie concepţia nordică, îţi dădeai seama că este o cacialma. Nu exista criteriu ştiinţific care să dea posibilitatea de împărţire în rase a oamenilor după calitatea sîngelui lor, a creierului lor, a talentului lor.

Şi totuşi : Se găseau evrei care se prăpădeau din pricina faptului că nu erau arieni, iar tînărul student Jäger se împuşcase, deoarece era fiul unui părinte neamţ naţionalist.

El, Erich, avea părul mai blond, ochii mai albaştri decît cei mai mulţi dintre Germanii verzi ; printre aceştia se aflau o grămadă care ar fi dat dolari grei ca ochii să le fie tot atît de albaştri

[1] *Otto von Dungern* (n. 1879), istoric reacţionar german, cunoscut prin lucrările sale de genealogie.

[2] *Walter Scheidt* (n. 1895), antropolog german reacţionar.

[3] *Magnus Hirschfeld* (1868—1935), medic, specialist în probleme sexuale, cu concepţii ştiinţifice progresiste.

[4] Se referă la teoria reacţionară despre superioritatea rasei ariene (indogermanice) susţinută de *Joseph-Arthur de Gobineau* (1816—1882), scriitor şi diplomat francez, şi de *Houston Stuart Chamberlain* (1855—1927), istoric englez.

ca şi ai lui, părul tot atît de blond ca şi al lui. Dacă ar fi să ne luăm după caracteristicile fizice, atunci ale sale ar ajunge îndoit pentru un om nordic. Ce bazaconie mai e şi concepţia că asemenea caracteristici fizice ar fi condiţiile primordiale ale spiritului creator. E la mintea cocoşului că tocmai aceia care nu puteau să se laude decît cu pomenitele caracteristici fizice ticluiseră o teorie atît de lipsită de raţiune. Spirit creator, ură de erou şi dragoste de erou, şi toate celelalte, socotite drept caracteristici ale concepţiei nordice, nu se aflau ele în aceeaşi măsură la cei oacheşi şi la cei galbeni, nu înfloreau toate astea pe malurile Oceanului Pacific şi ale celui Indian, ca şi pe ţărmurile Atlanticului ?

La naiba ! Tocmai faptul că teoria aceasta respingea logica şi cerea credinţă îl atrăgea. Era ispititor să-ţi umpli inima cu concepţia nordică şi cu crezul despre eroi. Tot ce mocnea ca mistică în tine putea fi zvîrlit în acest cazan. Totul se rînduia cît se poate de simplu dacă împărţeai oamenii în eroi, în rase de stăpîni, cărora natura le-a hărăzit să-i exploateze pe semeni, şi în laşi, în robi, meniţi a fi exploataţi.

Era sănătos, obraznic, o desfătare a ochilor pentru bărbaţi şi femei. Nici vorbă că aparţinea poporului de stăpîni care făurise cea mai înaltă cultură a lumii. Nici în ruptul capului nu credea că îi e tată acel agitat, isteric Geyer. Îl dispreţuia din toată inima pe bătrînul pe care maică-sa îl păcălise cu adevărată viclenie nordică.

Oricum, ar fi de dorit să se dumerească pe deplin. Uneori observa la el un gest, o mişcare de-abia schiţată pe care o văzuse aidoma şi la bătrîn. Asta poate fi deprindere, spirit de imitaţie. Ar trebui să se analizeze exact legăturile dintre el şi bătrîn. Profesorul Zangemeister din Königsberg inventase un fotometru progresiv cu ajutorul căruia se puteau înregistra chiar şi cele mai fine reacţii sangvine. Prin amestecul serurilor sangvine a două persoane, se iscau tulburări sau limpeziri. Pe fotometrul progresiv se putea citi gradul tulburărilor, se puteau stabili curbele tulburărilor şi ale limpezirilor. În unitatea de timp respectivă, într-un amestec de seruri, aparţinînd unor persoane înrudite prin sînge, limpezimea scădea, într-un amestec aparţinînd unor persoane neînrudite prin sînge se întîmpla pe dos. Prin aceasta se puteau dovedi multe. Numai : cum să-l convingă pe bătrîn ca să se supună la proba de sînge a profesorului din Königsberg ?

Femei ca Insarova îi dădeau tîrcoale : dar acea Johanna Krain a rîs. Ar fi dezgustător să te trezeşti că eşti fiul unui scîrbos de Geyer. Johanna era o femeie din cei mai autentic soi bavarez. Ortodocşii învăţăturii rasiste nu-i privesc pe bavarezi drept nordici get-beget. Cică ar fi scăfîrlii rotunde, *homines*

alpini [1], în esenţă dinarici [2], avînd amestec de sînge roman şi vend [3].

Studentul Jäger s-a împuşcat, deoarece avea un asemenea tată.

Lui, dacă pomeneşte printre Germanii verzi că gurile rele îl consideră pe doctorul Geyer drept tatăl său, i se răspunde cu hohote de rîs. Văzîndu-l pe tînărul cu ţinuta băţos-milităroasă, nimeni nu dă crezare acestei paternităţi. E luat peste picior, cu blîndeţe, dar grosolan.

Într-una din aceste zile, în locuinţa lui, printre măştile de cîini, în timp ce lumea bea şi petrecea, Erich Bornhaak le puse oaspeţilor săi la gramofon, în glumă, nişte discuri cu cîntece idiş. Toţi se prăpădiră de rîs, dar curînd se plictisiră. Pînă la urmă, Erich asculta de unul singur discurile, în vreme ce oaspeţii se împrăştiaseră de mult prin casă. Erau cîntece duioase, exaltate, extatice. Vorbeau despre dorul de mamă, despre bucurii mărunte, jeleau pe acei ucişi în pogromuri.

Tîrziu de tot, ca o mare cinste, veni Klenk. Cînd auzi că Erich dăduse un concert idiş, rîse în hohote, apoi îl rugă să-i pună şi lui discurile acelea. Erich căută pretexte, dar cum Klenk stărui, refuză categoric.

Lunea următoare, Rupert Kutzner vorbi la întrunirile sale despre cazul Dellmaier. Avu o zi deosebit de bună. Descrise în culori vii metodele mîrşave prin care guvernul încearcă a lipsi mişcarea Germanilor verzi de unul dintre oamenii ei de nădejde. În închisorile germane zăceau mulţi nevinovaţi; Martin Krüger nu era singurul; zi de zi ziarele relatau despre sentinţele nedrepte care făceau să-şi iasă din fire o bună parte a populaţiei. Dar în timp ce Kutzner se mînia foc şi pară din pricina strîmbătăţii ce duhnea pînă-n cer, nici unul dintre miile sale de ascultători nu se gîndi la condamnaţii pomeniţi în relatările ziarelor. În vreme ce Kutzner îşi zăngănea mînia sfîntă faţă de nevinovăţia atît de josnic prigonită, negustorul de mobilă veche Lechner nu se gîndi la acel Krüger, de a cărui vinovăţie nu fusese deloc convins, pe vremuri, în camera de deliberare a juraţilor. Mai mult, tuturor nevinovăţia urgisită li se înfăţişa numai şi numai sub chipul bunului german Georg von Dellmaier. Sala uriaşă, răscolită de cuvintele *führer*-ului, izbucni într-o indignare furtunoasă, în huiduieli, în ameninţări faţă de ministrul Messerschmidt. Iar cînd fu proiectat pe ecran chiar şi un portret al agentului de asigurare von Dell-

[1] Oameni alpini (lat.).
[2] Adică originari din Alpii Dinarici, situaţi între Italia şi Iugoslavia.
[3] Popor slav.

maier şi cînd Rupert Kutzner, cu gesturi largi, strigă : „Aşa arată un om care otrăveşte cîini ?“ toţi săriră în picioare, izbiră cu putere cănile de pămînt în mesele de lemn şi ţipară, cu mii de glasuri : „Nu !“ iar steagurile cu zvastici se plecară dinaintea portretului de pe pînză al lui von Dellmaier. La fel, cu douăzeci şi cinci de ani în urmă, actorul curţii Konrad Stolzing arătase romanilor leşul lui Caius Iulius Caesar ; juca rolul lui Marc Antoniu, un personaj al poetului dramatic englez Shakespeare.

La alte trei întruniri, care avură loc în aceeaşi seară, Rupert Kutzner vorbi de Dellmaier. Vorbi de credinţa germană, de dreptatea germană, de frăţia germană, biciui cu vorbe viguroase neobrăzata sfidare a duşmanilor care căutau să piardă pe un bărbat de sînge german, bănuindu-l că ar fi în stare să răpună un animal credincios cum e cîinele. De trei ori mai tălăzui indignarea, de trei ori se mai plecară steagurile cu exotica emblemă a rodniciei dinaintea portretului lui von Dellmaier.

Erich fu de faţă la toate întrunirile şi îi crescu inima de bucurie. Kutzner îi deveni aproape drag.

12

Înţelept, neînţelept: oraşul meu natal

Preareceptivul domn Hessreiter, vrăjit de diversitatea şi de forfota marelui oraş, zăbovea cam de multişor la Berlin. Cu timpul, însă, viaţa asta înfrigurată, într-o veşnică goană începea să-i ardă sufletul ca apa-tare. Să pună la cale afaceri, să facă socoteli, să-şi vadă de interese, toată ziua, în tovărăşia unor inşi lipsiţi de imaginaţie, asta nu se potrivea deloc cu un om de cultură care locuia într-o vilă de lîngă Grădina engleză. Ducea din ce în ce mai tare dorul Münchenului său, caldarîmului de pe Ludwigstrasse, „Tractirului tirolez“, casei lui din Schwabing, rîului Isar, munţilor, Clubului seniorilor. Dacă la început, străbătînd furnicarul străzilor, găsise că bavarezii lui sînt flegmatici, acum găsea că sînt de-un calm filozofic. Grosolănia lor o socotea acum drept ceva firesc, lipsa lor de judecată drept romantism, poezie.

Înfiripase o legătură cu o mică actriţă berlineză. Dar şi ea era molipsită de trepidaţia oraşului, zilele îi erau ocupate de goana după bani, relaţii, carieră, roluri, marele rol. Avea timp puţin pentru el, nu vădea înţelegere şi dragoste pentru bucuriile mărunte care alcătuiau viaţa lui.

Într-o seară, cînd îl lăsase din nou de unul singur din pricina cine ştie cărui moft profesional, îl covîrşi întreaga pustietate a şederii sale la Berlin. Pentru a asculta măcar fărîme de grai münchenez, se duse la Anhalter-Bahnhof, să fie de faţă la plecarea trenului spre München. Cînd trenul ieşi din gară, îşi dădu dintr-o dată seama de ceea ce avea de făcut neapărat, fără întîrziere. Înaintea ochilor i se ivi, măreaţă, cumpănită, atrăgîndu-l din ce în ce mai puternic, imaginea doamnei von Radolny.

Îşi dăduse seama cam tîrziu. Avea îndatorirea să facă să dispară neînţelegerea dintre oraşul München şi această münchenează autentică, să curme nerodul boicot social. Alergă într-un suflet la casă, îşi făcu rost de un loc în vagonul de dormit pentru seara următoare. Le va aduce pe toate pe făgaşul cel bun, îi va lua Katharinei bărbăteşte apărarea împotriva oraşului tîmp.

De cînd se întorsese în Germania nu se arătase Katharinei. N-are să o anunţe nici acum, va apărea pe nepusă masă. Îşi netezea barbetele de-abia mijite pe care le purta iar de vreo paisprezece zile. Se va avînta cu toate puterile în luptă pentru cauza Katharinei. În seara următoare, compartimentul vagonului de dormit în care călătorea i se păru mic pentru setea lui de fapte. „Dacă în piept vitejia-şi încordează tăria", gîndi el, îngînat de ritmul roţilor. Trebui să ia un bulin ca să poată dormi.

A doua seară se duse la teatrul lui Pfaundler, să vadă revista *Mai sus nu se poate*. În pofida părerilor proaste cu privire la spectacol, el găsi surprinzător de bun tot ce i se-nfăţişa. Rîse cu hohote de Bob Richards, omul care imita instrumente, de maşinăriile care iscau zgomote ale domnului Druckseis. Bătu cu însufleţire în podea cu bastonul cu măciulie de fildeş, pe care, după călătoria în Franţa, obişnuia să-l ia cu el la teatru. *Lupta de tauri* îl făcu să-şi manifeste în gura mare entuziasmul. Dar cu deosebire îl emoţionă tabloul *Adevărul gol*. Mişcat ca un tînăr, gustă farmecul senzual ce se desprindea din trupeşia prietenei sale Katharina, gîndindu-se la anumite pînze ale pictorului flamand P. P. Rubens.

În pauză, se duse s-o viziteze pe doamna von Radolny în cabina ei. O găsi în costumul zeiţei tibetane, muşcînd cu poftă zdravănă dintr-un caltaboş. Se pregătise s-o salute ceremonios, dar trebui să se lase păgubaş : era bine şi aşa. Încerca o tihnită desfătare simţind răsuflarea femeii trupeşe, trandafirii, pe care îţi făcea plăcere s-o vezi. Katharina se arătă înţeleaptă, ascunzîndu-şi uimirea plină de bucurie ; îl întîmpină fără mustrări şi fără entuziasm, de parcă n-ar fi trecut decît o zi de cînd nu se văzuseră şi între ei ar fi domnit cea mai deplină armonie. Domnul Hessreiter fu copleşit de simţămîntul cald că e acasă. Nu înţelegea de ce mai făcuse lungul ocol prin Berlin. O dădu uitării pe

Johanna, restaurantul „Orvillier" din Paris, fabricile de ceramică din Franţa meridională, pe *madame* Mitsou, tratativele din birourile berlineze, forfota de pe Kurfürstendamm. Totul pierise, spulberat de răsuflarea acestei femei care, în timp ce înghiţea caltaboşii, sta de vorbă cu el în felul ei prietenos, domol, de odinioară.

Domnul Pfaundler auzise de înapoierea lui Hessreiter ; după spectacol luară masa în trei. Fu o cină plăcută. Domnul Hessreiter compară localul plin de gust al lui Pfaundler cu marile restaurante berlineze, unde te puteai hrăni cu mîncăruri gătite fără tragere de inimă, în cazul cel mai bun să-ţi umpli burta cu ele, dar fără să te desfeţi cu adevărat. În timp ce, din cînd în cînd, Katharina da din cap, domol, cei doi bărbaţi făceau Berlinul albie de porci. În căpăţîna lui Hessreiter, căpăţînă mare de bavarez, deschisă oricărei impresii, aproape că se ştersese imaginea romantică a marelui oraş care, cu milioanele de conducte, tuneluri, cabluri subterane, cu casele lui fără de sfîrşit, cu forfota oamenilor pe pămînt, cu antenele, luminile, avioanele sale în văzduh, îi impusese. Acum îi vorbea de rău pe aceşti oameni din nord, cîrtea împotriva firii lor reci, nesociabile, împotriva prozaicei lor agitaţii, tuna şi fulgera împotriva priveliştilor de pe la ei : nisip, pini, nişte amărîte, jalnice, murdare ochiuri de apă, denumite, din îngîmfare, lacuri. Domnul Pfaundler încuviinţă cu însufleţire. Cît de minunate, dimpotrivă, erau împrejurimile Münchenului, munţi adevăraţi, lacuri adevărate, şi domnul Pfaundler aduse vorba de conacul Luitpoldsbrunn. Dar, cînd pomeni, pe departe, de intenţia Katharinei de a vinde Luitpoldsbrunn şi arătă planul său de a lua în arendă proprietatea, se lovi de glaciala lipsă de memorie a doamnei von Radolny. Da, a spus ea cîndva aşa ceva ? Nu-şi putea aminti. Şi domnul Hessreiter nu făcu decît să scuture din cap la asemenea năzuinţă, aşa că domnul Pfaundler se grăbi să aducă iar vorba despre revistă, mărturisindu-şi nestăvilit admiraţia faţă de realizarea doamnei von Radolny. Katharina, reabilitată prin întoarcerea fără rezerve, plină de căinţă a consilierului comercial Hessreiter, luă discret din nou în stăpînire poziţia ei de altădată.

După cină, domnul Hessreiter porni cu Katharina spre vila lui din Seestrasse. Acolo, fără a pomeni vreo vorbă despre trecut, se împăcară. Abia acuma domnul Hessreiter se simţi cu adevărat întors acasă. Tihna frumoasei sale case i se păru înzecită, acum cînd o gusta împreună cu înţelegătoarea lui prietenă. Machetele de vapoare, marionetele, căpăţîna de crocodil, instrumentele de tortură, bibelourile, cu cîtă duioşie sporită le cuprinse pe toate în suflet în această fericită noapte a-mpăcării. Pînă şi harpa eoliană suna altfel, acum cînd muzica ei se revărsa în urechea unei fiinţe apropiate.

Fără părere de rău, domnul Hessreiter se gîndi la Johanna ; nu se mai gîndise de mult la ea. Parisul, Johanna fuseseră o vreme binecuvîntată, dar un episod, un *intermezzo*. Legătura sa cu Katharina era mult mai strînsă, aveau mai multe afinităţi. Asemenea goluri neprevăzute, cum se căscaseră în legăturile dintre el şi Johanna, nu se iveau. Dar domnul Hessreiter ştia ce se cuvine, ştia ce trebuie să facă un om dintr-o bucată. Va apăra, bineînţeles, şi în viitor cauza lui Martin Krüger. Nu era omul să lase baltă o treabă pe care o încuviinţase cîndva.

În patul de abanos, larg şi comod, ornamentat cu figuri de exotici, alături de Katharina care dormea, se gîndea la toate astea, mulţumit. Îşi da seama limpede : menirea lui era să fie münchenez şi totodată cetăţean al lumii. Va face din „Întreprinderile de ceramică din Germania de Sud" o firmă de renume mondial. Totul era pregătit, nu aştepta decît clipa potrivită. Îşi va întinde tentaculele dincolo de Ocean. S-ar putea să fabrice şi pentru Rusia obiecte din ceramică pentru uz casnic. De ce, mă rog, să nu aibă căutare în Rusia modelul lui de genţiană şi floarea-reginei ? Centrul vieţii sale rămînea însă oraşul München. Era iubitul lui oraş natal, în multe privinţe stupid de da în gropi : totuşi, pînă la urmă, le descurca pe toate. Oricum, viaţa făcea să o trăieşti numai la München. Hessreiter se întinse, răsuflă mulţumit : „Înţelept, neînţelept : oraşul meu natal", gîndi el.

A doua zi, hoinări pe străzi, desfătîndu-se cu ele, descoperindu-le din nou. Văzu că oraşul era mai frumos decît stăruia în amintirea lui : strălucitor, curat lună peste tot, scos ca din cutie. Era însă şi un bărbat umblat prin lume, şi nu trecea cu vederea petele. Zăbovi lîngă Feldherrnhalle şi privi căpeteniile de oaste Tilly şi Wrede, privi cei doi lei păşind semeţ, marele grup de nuduri, numai muşchi, uriaşa inscripţie : „Doamne, izbăveşte-ne", coroanele şi plăcuţele de tablă cu denumirile ţinuturilor pierdute în război. Privi grosolanul bloc de piatră de pe stradă, ce împiedica într-adevăr circulaţia, piatra comemorativă care între timp fusese dezvelită. Domnul Hessreiter înconjură mogîldeaţa bolovănoasă, chibzuind cum ar putea defini cel mai bine scandaloasa nerozie a compatrioţilor săi. „Pocesc minunăţie de construcţie, făcînd din ea un magazin de absurde fantezii războinice", îşi spuse el în cele din urmă, şi inima i se înveşună cu voluptate la acest gînd.

Îşi dădu seama curînd : oraşul său de baştină rămăsese neîndoios acelaşi. Văzu cu amărăciune cît de greu era să o aşeze din nou pe prietena sa Katharina pe treapta socială de altădată. „Tocmai acum, cînd ţi-e lumea mai dragă", chibzui el, şi îl bătu, de departe, gîndul s-o ia chiar de nevastă. Ea, femeie isteaţă, nu mişca un deget, nu-l influenţa, aştepta.

Din păcate, caraghioasele înclinaţii şovin-militariste ale compatrioţilor săi nu fuseseră o toană trecătoare : se adînciseră. Pe stradă, la Clubul seniorilor, oriunde întorceai capul prostia asta se întindea ca pecinginea. Îşi şopteau unii altora în taină : „Încă 'nainte ca pomii să-nflorească". Se transmiteau din om în om veştile de la Liga Edda despre progresul rapid pe care-l fac în vederea procurării de arme. Domnul Hessreiter, ca patrician[1] liberal ce era, neavînd legături cu landul acesta de ţărani dimprejur, nu putea să priceapă în ruptul capului cum de căzeau compatrioţii lui în mreaja crucii-ncîrligate, devenind peste noapte militarişti.

După cum se vedea, planul lui să-i facă pe münchenezi münchenezi şi totodată cetăţeni ai lumii se lovea, în ceasul de faţă, de piedici. N-are să renunţe la el din pricina asta. Dar i-au venit minţile la cap, cel care s-a fript cu ciorbă suflă şi-n iaurt. N-are să se cheltuiască înainte de vreme, n-o să treacă, bineînţeles, cu capul prin zid. A şti să prinzi clipa prielnică, asta-i tot. Aşa cum aşteaptă să prindă momentul pentru a-şi extinde „Întreprinderile de ceramică din Germania de Sud", tot aşa va fi prezent atunci cînd va sosi ceasul să i se dea acestui neghiob cult al zvasticii piciorul hotărîtor în dos. Pînă să-nflorească pomii mai va. Are s-o dovedească, dar la timpul potrivit.

Pînă atunci se desfăta cu meleagurile de baştină. Înţelept, neînţelept : oraşul meu natal.

13

Mănuşa

Domnul Hessreiter n-a fost singurul om care n-a luat parte la dezmăţul din jurul lui Kutzner.

Germanii verzi îşi aflau adversari stăruitori în social-democraţi. Cu încăpăţînare bavareză, cu îndîrjire specifică, aceştia căutau să stăvilească presiunea din ce în ce mai mare. Ambros Gruner şi Josef Wieninger deveniseră de cremene, hotărîţi. Scriau articole îndrăzneţe, răspicate, în ziarul lor, le spuneau lucrurilor pe nume, făceau cu documente dovada anarhiei ce se întindea peste tot, se războiau în Landtag cu nepăsarea batjocoritoare a guvernului, nu se dădeau înapoi de la lupte de stradă cu neaoşii.

[1] În Germania, denumire dată marii burghezii influente, care deţinea funcţii de răspundere în conducerea treburilor politice, economice etc.

Asta cerea îndrăzneală. Căci autorităţile priveau de parcă ar fi avut orbul găinilor cînd neaoşii tăbărau asupra adversarilor lor, luînd făţiş partea Germanilor verzi. Cu prilejul unei demonstraţii social-democrate, poliţiştii le smulseseră stegarilor flamurile cu culorile republicii, călcaseră în picioare beţele, făcuseră ferfeniţă pînza. În jurul gării centrale, în faţa acelei Feldherrnhalle, pîlcuri ale Germanilor verzi îi hăituiau în mod organizat pe toţi cei care nu arătau a neaoşi. Spitalele se umpleau cu răniţi. Dar socialdemocraţii nu se lăsau. Era o luptă inegală. Lor, poliţia le lua cu japca armele, neaoşilor le lăsau bîte, bastoane de cauciuc, revolvere, „gume de şters" şi „brichete", cum erau denumite.

Pe bătrînul, şiretul Grueber, care îşi cheltuise o viaţă plină de tenacitate bavareză pentru a îngloba Münchenul lui în şuvoiul dezvoltării generale, îl supăra din cale-afară priveliştea oraşului în decădere. Doctorului Bichler, care se întorsese fără vreo ispravă de la Paris, zarva neaoşilor îi părea o născocire prusacă nemaipomenit de tîmpă şi îi era scîrbă de ea. Cumpănea cu toată seriozitatea dacă nu ar fi cazul să intre el însuşi în guvern, pentru a isprăvi o dată pentru totdeauna cu această farsă. Şi pe doctorul Matthäi îl amăra faptul că bavarezii lui erau atît de săraci cu duhul. Unde mai pui că rusoaica, paceaura, o întinsese la găgăuţii aceia. El publica în revista sa stihuri înverşunate.

În orice împrejurare, pictorul *Crucifixului* se da pe faţă drept adversar al lui Kutzner. Decăzuse din ce în ce mai mult, dumnealui Greiderer. Bibilicile lui erau de-o calitate din ce în ce mai proastă. Maică-sa se înapoiase de mult acasă, la ţară. Pe el însuşi îl bătea uneori gîndul să se întoarcă din nou printre ţărani : dar prinsese rădăcină la oraş. Tot ce-i rămăsese de pe urma scurtei străluciri era maşina lui de-un verde-închis. Un vehicul hodorogit, ca vai-de-lume, cu lacul scorojit, murdar. Dacă prietenul său Osternacher dorea să-i ţină tovărăşie, pictorul Greiderer îl silea să se arate cu el în rabla aceasta caraghioasă. Profesorul Balthasar von Osternacher se afla în plină ascensiune datorită tabloului său *Apostolul Petru de la ţară ;* de-un timp încoace se bucura neîndoios de reînviată putere creatoare şi îi venea peste mînă domnului reprezentativ să se hurduce prin oraş în prăpădita cutie de conserve a lui Greiderer. Voise să-i împrumute nişte bani ca s-o vopsească din nou. Dar ţi-ai găsit omul ! Greiderer privise înveninat cum fusese pictat *Apostolul Petru de la ţară,* prea leneş să dea atenţie şi schiţelor tabloului. Zeflemeaua îi era acum verde-veninoasă, mai verde chiar decît maşina lui. Nicicînd nu scotea o vorbă lămurită despre *Apostolul Petru ;* se mărginea la aluzii răutăcioase, pe care le ascundea îndărătul batjocurilor ce ţinteau în şovinismul lui Osternacher. Profesorul ar fi fost mai bucuros dacă i-ar fi arătat

grosolănie fățișă ; nu era ușor să primești cu eleganță aluziile fine, viclene, făcîndu-te că nu le auzi. Dar Greiderer nu-l slăbea din hăț pe Osternacher. Mai mult chiar decît aluziile sale veninoase îl rîcîia faptul că Greiderer îi vorbea într-una de o lucrare tainică pe care o făurea. Se vedea de la o poștă că omul nu se lăsa pe tînjală. Osternacher și-ar fi dat și viața ca să afle la ce operă măreață tot meșterește Greiderer. Dar acesta făcea pe misteriosul. Refuza să arate ceea ce crea, îl privea uneori pe Osternacher dintr-o parte, cu tîlc, din față, din spate, rîdea cu satisfacție răutăcioasă.

Omul care își manifesta în chipul cel mai răspicat și mai viguros împotrivirea față de neaoși era Anton von Messerschmidt, noul ministru al justiției. Cu năduf, în cuvîntări publice, arăta că în țara aceasta nici un cetățean de treabă nu mai este sigur de viața sa. Vechiul München își punea toată nădejdea în acest om dintr-o bucată, simplu, care își cîntărea cuvintele. Dacă nu el, cine atunci să spulbere stupidele fantoșe? Mulți pe care nu-i cunoștea își scoteau pălăria, pînă la pămînt, cînd trecea pe lîngă ei. Nu răcneau *heil*, ca jarcaleții lui Kutzner la ivirea mașinii cenușii a *führer*-ului ; dar întorceau capul și se uitau lung după dînsul, cu inima plină de speranță. Căci nu puțini băgau de seamă, cu durere, cum se sălbăticea orașul, cum se troglotiza, cum se pocea ; încă mai trăiau în el, din alte vremi, oameni de omenie, liniștiți, pictau, colecționau, se bucurau de privelești, de case, de muzeele de stat. Văzînd cum orașul intră-n putrefacție, sufereau ca la descompunerea unei ființe vii.

Comicul Balthasar Hierl socotea că venise clipa ca poporul să-și ridice glasul, adică să-și ridice glasul el. Ceea ce rostea acest glas nu era prea lămurit ; dar era copleșitor și în orice caz nu în favoarea lui Kutzner. S-ar putea ca, înainte de repetițiile la *Mai sus nu se poate*, Balthasar Hierl să fi fost de partea lui Kutzner. Nu se schimbase, dar era plin de ideile lui Tüverlin. Era același și totuși alt om, mai tăios, privind lucrurile mai de sus. Nu se exprima numai pe sine însuși, ci exprima o dată cu el întreg orașul și tot ce mai era bun într-însul.

Balthasar Hierl, prin urmare, laolaltă cu partenera sa, juca o scenetă : *Mănușa. Nu de Schiller.* Arăta cum vine la prietena lui Resi, zîmbind plin de voie bună ; căci găsise ceva de preț și asta îi aducea acum : două bilete de intrare la o serată a Ligii Edda. Oricine din sală știa despre ce e vorba. Liga Edda era un club aristocratic, avea drept membri floarea Germanilor verzi. La acest club își ținea Rupert Kutzner cuvîntările cele mai grozave. Aci fuseseră împărtășite confidențial amănuntele marșului care urma să fie întreprins asupra Berlinului ; aci se gusta dinainte, în imagini răscolitoare, ceea ce avea să se întîmple încă 'nainte ca

pomii să-nflorească. Deşi toată lumea ştia de ele, întrunirile Ligii Edda erau învăluite în mister ; se aflau o sumedenie în treabă, dîndu-şi importanţă. Multă lume jinduia să ia parte la seratele Ligii Edda ; dar li se puneau nenumărate piedici. Comicul Balthasar Hierl juca acum rolul unui „pensionar-de-trei-litruţe" care a găsit pe stradă două invitaţii la o serată a Ligii Edda şi vrea să se ducă acolo cu prietena sa Resi. *Führer*-ul Rupert Kutzner va ţine, în carne şi oase şi confidenţial, un discurs ; e lucru mare.

În timp ce se pregătesc pe-ndelete pentru a merge la serată, Balthasar Hierl şi prietena lui îşi imaginează desfătările ce îi aşteaptă. Comicul Hierl l-a zărit pe *führer* mai alaltăieri în maşina lui cenuşie ; purta o pălărie de fetru rotundă, tare, ţinea în mînă, elegant, mănuşi de-un cafeniu-deschis. Resi spune, visătoare, că pesemne astă-seară domnul Kutzner va cuvînta la o adunare atît de aleasă purtînd mănuşi. Dar comicul Hierl nu-i împărtăşeşte părerea ; e mai comod fără mănuşi. Resi rămîne la părerea ei, comicul Hierl la a sa. Se iscă o ceartă straşnică ; în curînd, ea are să atingă concepţiile despre lume. Vorbesc de cultură superioară, de gîndire nordică, de Iuda şi de Roma. Balthasar Hierl cumpăneşte, cu profunzime, dacă unul poate fi socotit antisemit cînd preferă o fetişcană creştină, drăguţă, cum e Resi, unui bătrîn galiţian. În urma acestei fine măguleli, Resi se potoleşte, dă naibii mănuşile de-un cafeniu-deschis ale *führer*-ului şi începe să se dichisească. Dar curînd de tot, sfătuindu-se cum ar trebui să se îmbrace pentru serată, ajung iarăşi la mănuşi. Iar se stîrneşte cearta dacă şi ce fel de mănuşi o să poarte domnul Kutzner. Seara înaintează, întrunirea Ligii Edda a început de-o jumătate de ceas. Dar comicul Hierl şi Resi a lui, îmbrăcaţi pe jumătate, s-au înfundat pînă-n gît în sfada lor din ce în ce mai aprigă. De mult îşi aruncaseră în faţă, fără să se fi apropiat cîtuşi de puţin de capătul certei, toate petele caracterului şi ale vieţii lor particulare. Amărît, văzînd cerbicia femeii, Hierl începe s-o scarmene, ea îi sfîşie haina şi cravata. Bluza femeii e ferfeniţă ; smiorcăindu-se, se pune pe cîrpit. S-a scurs o bună parte din seară. Dacă vrei să ajungi acolo încă 'nainte ca pomii să-nflorească, atunci fă bine şi te-mpacă. În orice caz, trebuie să iei o maşină. În maşină, cearta izbucneşte din nou. Şoferul, enervat de zarva ce-o fac pasagerii, se ciocneşte cu altă maşină ; Resi este rănită cu cioburi de sticlă. În sfîrşit, năclăiţi de sînge şi murdari din cap pînă-n picioare, ajung la casa unde are loc întrunirea Ligii Edda. Dar întrunirea tocmai s-a isprăvit, comicul Hierl şi Resi a lui abia mai apucă să se amestece printre entuziaştii care strigă *heil* înspre maşina cenuşie a *führer*-ului. Iscodesc pe unii participanţi la adunare dacă, în timpul cuvîntării sale, *führer*-ul a purtat mănuşi

de-un cafeniu-deschis. Cei întrebaţi stau pe gînduri. Unul spune : da, altul : ba. Fiecare cu părerea lui. Un al treilea, un al patrulea, un al zecelea se amestecă şi ei. Se iscă o păruială în lege. Încăierarea se termină abia cînd trece un evreu şi îi înfrăţeşte pe toţi în convingerea că pe el, cel vinovat că s-a iscat păruiala, ar trebui să-l cotonogească.

Spectatorii erau în culmea entuziasmului. Cei mai mulţi dintre ei aveau griji mari şi imediate : nu-şi puteau sorbi berea decît cu înghiţituri mici şi numai dacă se lipseau de pîine şi de cîrnaţi. Erau nevoiţi să-şi micşoreze această înghiţitură pe zi ce trecea. Dar omul de pe scenă era de-al lor, le împărtăşea simţămintele, grăia în graiul lor. Ca şi dînsul îşi făceau cu greu o părere şi nu dădeau nici o importanţă care anume era acea părere : dacă şi-o înfiripau însă o dată, ţineau morţiş la ea, nu-i mai puteai scoate din ale lor. Le sălta inima-n piept cînd căscau ochii la sfrijitul cu capul ca para, la mişcările sale nepăsător de încete, la ochii săi trişti.

— Socot, ce mai calea-valea, că totuşi a purtat mănuşi, spunea omul de pe scenă, şi la fel spuneau cu toţii.

Printre spectatori se afla şi inventatorul Druckseis, iscusitul născocitor de instrumente ce iscau zgomote. Dăduse de tot soiul de belele. Avusese, ce-i drept, un succes răsunător în revista lui Pfaundler ; şi mişcarea neaoşilor avea nevoie de invenţiile lui care iscau zgomot, pentru a-şi arăta, la demonstraţii şi întruniri, ţelurile lor. Cu toate acestea, nu era de partea Germanilor verzi ; se temea că aceştia ar putea pune piedici carnavalului, cel mai bun prilej pentru popularizarea drăcoveniilor sale. Nu stătu mult să cumpănească dacă *Mănuşa* era în favoarea neaoşilor sau împotriva lor. Supunîndu-se unor impresii primare, repede şi pe negîndite, ca toţi cei din jur, manifestă un entuziasm nemărginit pentru comicul Hierl.

Se prăpădeau de rîs cei o mie de mic-burghezi, meseriaşi, pictori, studenţi. Bătrînul consilier intim Kahlenegger se afla printre ei. Era un îndîrjit potrivnic al neaoşilor ; într-o anumită împrejurare susţinuse sus şi tare că acel *furor teutonicus* [1], slăvit şi temut de romani, caracterizează la urma urmelor nu atît spiritul războinic german, cît elanul francez, teutonii nefiind altceva decît franţujii străvechimii. De atunci, Germanii verzi îl duşmăneau cumplit, ba chiar făcuseră front comun cu ponegritorii cărţilor lui despre elefanţi. *Propter invidiam*, cita tunînd mînios bătrînul, din pizmă, din acea pizmă pe care încă Tacit o deslușise la germani. De-atunci, consilierul intim Kahlenegger îi ura din adîncul sufletului pe neaoşi.

[1] Furia teutonică (lat.).

Acum, văzînd giumbuşlucurile omului de lut de pe scenă, din fundul gîtlejului îi gîlgîiau putrede hohote de rîs.

Printre spectatori erau şi cîţiva ucigaşi din rîndul neaoşilor, ba, mai mult, chiar toţi erau membri ai Ligii Edda. Se aflau şi Erich Bornhaak, şi cel care îl lichidase pe întîiul prim-ministru revoluţionar bavarez. Cum Erich Bornhaak îl aplauda pe comicul Hierl cu tinerească plăcere, ciracii kutznerieni dădeau şi ei frîu liber voiei bune ce-i însufleţea şi se veseleau pe rupte, laolaltă cu ceilalţi.

Domnul Hessreiter era entuziasmat de *Mănuşă*. Era autentic münchenez. Nici un fel de larmă isterică : doar calmă contemplare, calmă repudiere. Era ceva specific münchenez, ceva pozitiv, cu care toată lumea putea fi de acord. Îi descrise doamnei von Radolny, care din pricina rolului în revistă fusese împiedicată să vadă spectacolul, geniul comicului Hierl, îl imită în faţa ei. Doamna von Radolny îl ascultă. Se gîndea la repetiţiile pentru *Ţăndărică-n lupta de clasă*, şi la faptul că acest specific münchenez crescuse, la drept vorbind, pe solul lui Tüverlin, de baştină din părţile Elveţiei apusene. Dar era femeie isteaţă ; nu are să-i strice bucuria acestui bărbat pe nume Hessreiter. Precaută, cu vocea ei sonoră, îl sfătui să nu-şi pună pielea în joc din pricina duşmăniei sale faţă de neaoşi. Dacă-i urmează sfatul, are să fie bine. Dacă n-are să-l urmeze şi are să sufere datorită principiilor sale, poate că nu va fi rău nici aşa. Pe un Hessreiter ruinat o să-l joace cum o să vrea ea.

Întregul München se îmbulzea să vadă *Mănuşa*. Lui Pfisterer, care trăgea să moară, îi povesti doctorul Matthäi despre noua scenetă a lui Balthasar Hierl. Venea acum zi de zi la Pfisterer. Îl rugase grijulia soţie a celui bolnav ; căci ciondăneala cu Matthäi era singurul lucru care îl mai înviora pe muribund. Atunci cînd Matthäi îşi dădu seama cît de mult se interesa prietenul şi adversarul său de jocul lui Hierl, îl îndupleca, nu fără o grămadă de greutăţi, pe comic să vină acasă la Pfisterer şi să joace scheciul în odaia unde zăcea scriitorul. Erau de faţă doar trei persoane : Pfisterer care se stingea, nevastă-sa şi Matthäi, cu mutra lui de mops. În faţa lor jucară, aşadar, comicul Balthasar Hierl şi partenera sa sceneta *Mănuşa. Nu de Schiller.* Şi Balthasar Hierl, care altminteri se simţea nemaipomenit de stingher în afara cadrului său obişnuit, juca aici mai bine decît seara, la spectacol.

Pfisterer radia. Comicul Hierl însemna pentru el cu adevărat o întruchipare a oraşului München, şi îşi da seama că oraşul său drag nu era chiar atît de nerod, încît, după cum susţineau acei ce nu-l aveau la inimă, să se lase tras pe sfoară de orice nătîng. Îi venea greu să se mişte, îi venea greu să vorbească, îi venea greu

să-şi concentreze gîndurile asupra unui lucru ; dar se vedea cu cîtă bucurie profundă sezisa omul acesta pe jumătate paralizat fiecare nuanţă, fiecare gest imperceptibil al actorului. Îndată după plecarea lui Hierl, se ciorovăi cumplit cu Matthäi.

În dimineţile următoare, dictă cîte două ceasuri la *Autobiografia însorită ;* apoi, după un ultim atac de dambla, îşi dădu duhul. Toată lumea ştia că se prăpădise din pricina terfelirii ţărişoarei sale Bavaria de către Germanii verzi. În ziua cînd Pfisterer fu îngropat, Rupert Kutzner spuse într-un discurs : marele scriitor a murit, deoarece nu a fost în stare să uite că ovreii i-au pîngărit patria.

14

Politică demografică

Johanna ţinea la Tüverlin. Îl găsise tîrziu, nicicînd nu se simţise atît de bine lîngă cineva. Lucra cu Tüverlin, era lucru temeinic. Între ei domnea o înţelegere calmă, fericită.

În atmosfera aceasta se ivea, ca o umbră neaşteptată, imaginea Odelsbergului. Tüverlin vorbea din cînd în cînd de Krüger. Cu sînge rece, dînd soartei acestuia semnificaţii mai înalte. Pe Johanna o rîcîia faptul că Tüverlin îl privea pe Krüger din depărtare, ca printre nori. Aşa cum era obişnuită să răspundă abia după o lungă pauză, la fel şi martiriul lui Martin îi zgîndărea conştiinţa abia multă vreme după vizita ce i-o făcuse. Retrăia acum, din ce în ce mai lămurit, acele ultime douăzeci de minute, la închisoare, vedea ochii, hăituiţi, apatici ai lui Martin Krüger, pîlpîinda, trudnica osteneală pe care şi-o da să-i spună mai mult decît avea voie, zădărnicia acestei străduanii. Îl auzea spunînd : „Zic unii că suferinţa l-ar face mai bun pe om. Poate, cînd se află în libertate." Desluşise deznădejdea lui din felul cum spusese : în libertate. Astfel vorbeşte un orb despre lumina care nu-i stăruie decît în amintire şi care niciodată nu mai poate fi realitate. Îşi impunea să-şi aducă aminte toate cuvintele rostite de el, căuta să le ghicească tîlcul, înţelegea adevăratul lor sens. Îşi dădea seama că meşterise desigur multă vreme la aceste cuvinte, pentru ca ea să-l înţeleagă. Îşi dădea seama ce gol a simţit, pesemne, în suflet atunci cînd s-a încredinţat de insensibilitatea ei. Se certa pe ea însăşi, îi era ruşine de fericirea ei, se căia. Nerozii. Nu-i era ruşine, nu se căia. Făcuse cinstit tot ce putea face un om pentru un altul. Să-i fie oare interzisă fericirea, pentru că celălalt

se află în nenorocire? Nu ar fi decît atavism întunecat dacă gîndul la Martin ar stingheri-o. El însuşi s-ar arăta mirat dacă ar şti de această refulare. Cînd judeca mai adînc lucrurile, nătîngul simţămînt de vină se spulbera.

Tüverlin păşea alături de ea, vesel, sănătos, inteligent. Habar n-avea de apăsarea mocnită care-i împovăra sufletul. Spre a scăpa de apăsare, îşi dorea cu atît mai mult un copil de la dînsul. El însă habar n-avea de dorul ce-o mistuia.

Cu un prilej oarecare îi împărtăşi concepţiile sale demografice. Lumea se obişnuise să respingă cu ironie învăţătura preotului Thomas Robert Malthus; economistul german Franz Oppenheimer [1] arătase că e într-atît de lipsit de logică, că te şi îngreţoşează, să afirmi că există vreo legătură între sporul populaţiei şi scăderea hranei. Dar el, Jacques Tüverlin, susţinea că va trebui să se revizuiască această ironică respingere a teoriei lui Malthus. Încă de pe-acum, în ciuda măsurilor de igienă mai severe şi unei mortalităţi mai scăzute, o bună parte a planetei este suprapopulată. În două treimi din China, în ţinuturi întinse ale Indiei nu mai există pămînt pentru a fi lucrat. Drumurile tăiate prin cîmpurile de orez aveau de pe-acum o lăţime de-abia nouăzeci de centimetri, şi chiar din aceste poteci strîmte ţăranii mai rupeau cîte o bucată, astfel că pietrele aşternute pe ele, şubrezite la temelii, se surpau. Pînă şi-n întinsa Rusie, unde morala sovietică nu îngrădea naşterile, se întrezărea o penurie de pămînt, chiar pentru generaţia de poimîine. Cu toate acestea, conducători ai industriei, politicieni imperialişti dădeau pretutindeni zor cu creşterea populaţiei. Pentru scopurile lor, viaţa trebuia să fie din belşug, să fie ieftină. Era ieftină. Dacă bunăoară cineva finanţa un zbor transoceanic, un corp de mercenari sau altceva asemănător, cu greu se putea salva de aceia care dădeau buzna, cu oricît de puţini sorţi de izbîndă, să-şi pună pielea la saramură pentru cîţiva bani sau o faimă de-o zi. Tüverlin văzuse el însuşi cum, cu trei ani în urmă, în timpul luptelor de stradă din Berlin [2], femei lihnite de foame îşi primejduiau viaţa pentru niscaiva cotlete ce valorau două sau trei mărci, aruncîndu-se numaidecît asupra cailor morţi, în timp ce gloanţele răpăiau în jurul lor. Statul însuşi se străduia din răsputeri să coboare cursul acţiunii denumite viaţă. Justiţia acestui stat, care făptuia omoruri şi aproape

[1] *Franz Oppenheimer* (1864—1929), economist şi sociolog german, reprezentant al social-democraţiei de dreapta. A fost adversarul malthusianismului, dar şi al teoriei ştiinţifice marxiste.

[2] În 1919, burghezia germană a provocat proletariatul la o insurecţie prematură şi, profitînd de lipsa lui de pregătire, a înfrînt mişcarea revoluţionară, instaurînd o sîngeroasă teroare albă.

nu osîndea asasinatul politic, felul cum încuraja un patriotism greşit înţeles, ca şi concepţia puterii armate, toate acestea subminau ideea despre valoarea vieţii. Pe cît de puţin preţuia statul viaţa zămislită, pe atît apăra cu mai multă dîrzie viaţa-n germene, pe cale de a vedea lumina zilei. Asemenea legiuire părea lipsită de logică, dar nu era chiar aşa. Tocmai pentru a menţine coborît preţul de cumpărare al mărfii viaţă, statul stăruia asupra obligativităţii naşterilor în loc să le stăvilească.

Johannei nu-i făcea plăcere să audă asemenea teorii. Într-un rînd îl întrebă pe Tüverlin de-a dreptul dacă în ceea ce îl priveşte nu simte nevoia de a avea copii. El îşi încreţi şi mai mult chipul spîn, boţit, se uită la ea, mijind ochii. O apucă de umeri cu mîinile lui vînjoase, acoperite cu pistrui, o smuci în aşa fel încît s-o poată privi drept în faţă. Apoi pufni în rîs, vesel, îi dădu drumul, spuse sec :

— Nu, în ce mă priveşte nu simt nevoia să am copii.

A doua zi, dimineaţă, la micul dejun, Tüverlin căută să-i explice cu seriozitate de ce nu vrea copii. Arta, îi spuse el, îşi are rădăcinile în nevoia omului de a se exprima. Această nevoie de exprimare este, pe cît se pare, un instinct al omului, hărăzit lui pentru ca speciei să-i rămînă conservate experienţele şi sentimentele individului. De fapt, această nevoie de exprimare este una şi aceeaşi cu nevoia de a se perpetua. Johannei i-ar fi plăcut să audă ceva mai puţin general, ceva mai legat de el însuşi.

Cîteva zile mai tîrziu, Tüverlin îi aduse voios la cunoştinţă Johannei că joi *mister* Daniel W. Potter le va face o vizită la vila „Seewinkel". Actriţa Kläre Holz pusese la cale întrevederea. Tüverlin aflase în Mamutul-californian un bărbat cu o cuprinzătoare cunoaştere a lumii, care, pe deasupra, avea şi însuşirea de a gîndi metodic şi pe temeiuri obiective. Îi vorbise cu însufleţire Johannei despre american, bucurîndu-se de vizită.

Johanna era geloasă pe fiece clipă în care trebuia să-l împartă pe Tüverlin cu alţii. Tot mai nutrea nădejdea că, într-o anumită împrejurare, va găsi curajul potrivit şi cuvîntul potrivit pentru a sparge acest ultim perete de sticlă dintre ei doi. Tüverlin scrisese eseul despre cazul Krüger, îi împărtăşise concepţiile lui despre Dumnezeu şi despre lume, despre ea şi despre sine însuşi, concepţii deosebit de limpezi, fraze de-nţeles, gînduri ce se legau unul de celălalt. Ceea ce voia Johanna era cu totul altceva, era mai puţin limpede, nespus de greu de concentrat în cuvinte, nu-şi avea locul printre ideile trainic îmbinate ale lui Jacques. Totuşi trebuia, *trebuia* să fie cu putinţă ca acest ceva de nedesluşit să ţîşnească de la ea înspre Tüverlin.

Era supărată că urma să vină americanul. Se rostogolea o zi după alta, şi tot nu-i vorbise lui Tüverlin despre ceea ce, la urma urmelor, trăgea mai greu în cumpănă. Acum, pe deasupra, mai pica şi acest american şi-i fura o zi.

Dar, pe de altă parte, dacă stai să judeci, *mister* Potter este un domn cu vază şi cu putere. După cum spunea Jacques, făcea afaceri şi cu guvernul bavarez. S-ar putea să întreprindă cîte ceva pentru Martin.

Nu-şi prea punea nădejdea în asemenea întrevederi. Avusese cu duiumul. Totdeauna crezuse că mînia ei, indignarea ei vor aduce oarecare rezultate : acum năzuia la întîlniri dintr-astea numai din datorie, fără speranţă. Ştia dinainte ce-o să iasă. Va sta de vorbă cu acest domn Potter. Ca om inteligent ce este, domnul Potter o va asculta cu inteligenţă şi apoi îi va spune că are să vadă ce se poate face, că nu va pierde din vedere această chestiune, că s-ar bucura din inimă dacă i-ar putea veni în ajutor unui nevinovat, că va pune o vorbă bună pe lîngă aceia care au cuvînt greu în problema amintită. Şi cam asta va fi totul, iar a doua zi o va fi uitat cu desăvîrşire. Asta-i lucrul cel mai îngrozitor : strigi, te zbaţi. Dar nu-i poţi veni de hac uriaşei, nesfîrşitei nepăsări a oamenilor. Azi strigi cît te ţine gura şi s-ar putea ca oamenii să ciulească urechile, mîine însă nu mai au habar de nimic. În ziua de azi toţi au o grămadă de treburi. Dacă stai de vorbă cu cineva, acesta se gîndeşte la întrevederea următoare şi dacă dispari din faţa lui, şi-a şters din memorie glasul tău şi treaba pentru care ai venit la el.

Odată şi odată, trebuia să găsească un om căruia să nu fie nevoită să-i dea tîrcoale, să se arate prevăzătoare, spre a-l cîştiga prin tot soiul de mijloace care de care mai rafinate. Odată şi odată va trebui să găsească pe cineva căruia să-i strige cum de sînt cu putinţă asemenea fapte, pe care să-l acuze pentru că asemenea lucruri sînt îngăduite. Va trebui să-i zbiere drept în faţa scîrbită, conştientă de vina ce-o poartă, că cei culpabili sînt nişte porci, dar că şi aceia care ar putea da o mînă de ajutor şi nu mişcă un deget sînt tot porci.

Să zbiere la american nu are, firește, nici o noimă. Va trebui să-şi ţină firea. Va trebui să se sfătuiască în chip serios cu Tüverlin ce şi cum ar fi mai nimerit să-i spună americanului. Va fi un chin ; căci nu poate sta multă vreme de vorbă logic şi cu gînduri ordonate despre cazul Krüger.

Luni, Tüverlin o anunţă că americanul va veni joi ; marţi o chemă la telefon avocatul Löwenmaul din München, comunicîndu-i că ministrul de justiţie Messerschmidt ar fi dispus s-o primească joi. Se nimerea prost, căci în felul acesta îl va sçăpa pe american.

Era însă neîndoios mai potrivit să te plîngi de o nedreptate bavareză unui ministru de justiţie bavarez, decît unui american.

Prin asta fu cruţată cel puţin să vorbească din nou cu Jacques Tüverlin despre Martin Krüger. Încă atunci cînd îi explicase teoriile sale demografice, Johanna strînsese pumnii. Ţinea la acest Tüverlin, îl iubea, îl admira : dar nu putea să îndure ca el să-i vorbească raţional despre Martin.

Ministrul Anton von Messerschmidt era omul care în ceasul de faţă răspundea direct de soarta lui Martin Krüger. Îl va încolţi pe acest om. S-ar putea să-i zvîrle în obraz întreaga ei mînie ; s-ar putea, dacă-i om de omenie, ca pur şi simplu imaginea furiei ei să-l facă mic şi ascultător.

Miercuri seara pomeni într-o doară că a doua zi pleacă la München. Lui Tüverlin îi păru rău. Regretă, spuse el, că din pricina asta nu va putea face cunoştinţă cu americanul, apoi se interesă dacă va călători cu maşina sau cu trenul. Johanna se aşteptase s-o întrebe pentru ce se duce la oraş. El nu întrebă însă, şi nici ea nu-i spuse. Îl rodea curiozitatea, dar nu era omul să tragă de limbă pe cineva pentru a afla ceea ce i se tăinuia.

Joia era mohorîtă şi pîcloasă. Johanna călători cu trenul la München, iritată, fremătînd de mînie şi dorinţă de a acţiona.

15

Amintiţi-vă de ucenicul brutar

Prin urmare, în fotoliul în care stătuse altădată Klenk, stătea în joia aceea, printre telefoane şi hîrţoage, ministrul justiţiei Anton von Messerschmidt. În timp ce Johanna călătorea spre München, în faţa lui se afla al treilea procuror Johann Strasser, care îi prezenta raportul despre cazul vagmistrului de jandarmi Banzer. Mai mulţi membri ai formaţiilor ilegale ale lui Riedler, întorcîndu-se de la exerciţii, după ce îşi udaseră gîtlejurile cu berea care, potrivit obiceiului, li se pusese gratis la dispoziţie, tăbărîseră asupra unui pîlc al organizaţiei Reichsfront [1], credincioasă constituţiei, omorînd cu

[1] Aici, ca şi în alte părţi, autorul nu foloseşte adevărata denumire a partidelor şi organizaţiilor. În cazul de faţă este vorba în realitate de organizaţia Reichsbanner, înfiinţată în 1924 de către social-democraţii germani pentru apărarea Republicii de la Weimar împotriva reacţiunii şi teroarei fasciste ; oportuniştii social-democraţi au folosit-o însă şi împotriva muncitorilor revoluţionari şi au respins toate propunerile comuniştilor de a lupta împreună.

acest prilej un om şi rănind nouă. Dintre proprii lor oameni care, spre deosebire de ceilalţi, erau înarmaţi, rămaseseră pe teren doi răniţi. Un caz, aşadar, de tulburare a liniştii publice. Se întreprinsese o anchetă, cu scopul de a se stabili cine atacase şi cine fusese cel atacat. Cercetările, firește, scoseseră la iveală un fapt de care de la bun început nu se îndoise nimeni : anume că vina o purtau oamenii Reichsfrontului, credincioşi constituţiei, dar care nu erau agreaţi de guvernul bavarez. Lucru de neînţeles, în desfăşurarea anchetei numitul vagmistru de jandarmi Banzer declarase sub jurămînt că haidamacii lui Riedler fuseseră atacanţii. Cum de-a ajuns să se încreadă mai curînd în posibilităţile sale subiective de percepere decît în cunoaşterea oamenilor, de care dădeau dovadă autorităţile, le-a fost greu tuturor să-şi explice ; camarazilor, nevesti-si, şi mai tîrziu, tot ce se poate, chiar lui însuşi. Nu-i vorbă, mărturia nu i-a fost luată în seamă. Dar nepedepsit nu putea rămîne. De cînd declarase ce declarase, vagmistrul de jandarmi Banzer nu era văzut cu ochi buni în tîrguşorul Kolberhof, aşezat în vecinătatea moşiilor lui Riedler. Într-o seară s-a ars becul lămpii electrice din locuinţa sa. Atunci el a luat becul din camera de gardă şi l-a înşurubat în locul celui ars. Cu aceasta şi-a pecetluit soarta. Folosise în scopuri personale un obiect care aparţinea statului : al treilea procuror Johann Strasser îl pusese sub acuzaţie pentru furt. Afirmaţiei vagmistrului, că avea de gînd să înlocuiască becul a doua zi, i se dăduse tot atîta crezare ca şi declaraţiei sale cu privire la legitima apărare a oamenilor din Reichsfront. Slujbaşul îndărătnic îşi frînsese gîtul. Iată însă că se întîmplase ceva neprevăzut. Vagmistrul de jandarmi, aşteptîndu-se la condamnare sigură, puşcărie, scoatere din slujbă, îşi trăsese un glonte în cap, pesemne spre a salva pentru ai săi măcar pensia. Ziarele de stînga puseseră mîna pe acest caz, şi prin urmare acum procurorul Strasser prezenta autorităţii sale supreme raportul.

Procurorul era un domn tinerel, căpăţînos, cu două cicatrice adînci, semne de spadă pe care studenţii germani din acea vreme obişnuiau să şi le dobîndească prin dueluri, puse la cale doar cu scopul de a se răni unii pe alţii. Ministrul Messerschmidt era un bătrîn domn căpăţînos, care avea şi el cicatrice. Procurorul fu de părere că este chemat să apere vechiul stat şi dincolo de îngrădirile legii ; ministrul ţinu morţiş la principiul perimat că o pricină juridică nu poate fi judecată decît numai şi numai după legile scrise.

Bătrînul Messerschmidt îşi ieşi din fire. Era încredinţat că dacă antecedentele vagmistrului ar fi fost altele, domnul Strasser nu l-ar fi pus sub acuzaţie. Ochii ministrului se bulbucară în chip îngrijorător ; faţa îi ţîşnea ca o flacără stacojie din barba căruntă. Şi procurorul se făcu roşu ca focul, şi cicatricele sale căpătaseră o nuanţă

mai închisă, dar se stăpîni, nu-i trecu prin gînd să se lase împins la vreo nerozie. Fireşte însă că nu se arăta nici umil. Ştia prea bine ; babalîcul ăsta bleg putea să-l frece cît o vrea, dar nu-şi putea permite să adauge cazului Dellmaier şi un caz Strasser. Şi aşa Messerschmidt ăsta se cam clătina în scaun. Va face bine să-şi ia catrafusele încă 'nainte ca pomii să-nflorească ; încă 'nainte ca pomii să-nflorească va face bine să-şi pună la uşa locuinţii sale o plăcuţă : *Ministru î.r.*

În timp ce ministrul revărsa asupra lui potop de cuvinte, procurorul Strasser deveni din ce în ce mai scump la vorbă. Aproape că se plictisise, atît de sigur se simţea. Examina, străduindu-se să nu pufnească-n rîs, inscripţia cu litere de-o şchioapă pe care Messerschmidt poruncise să-i fie atîrnată deasupra biroului. Iată, aşadar, inscripţia asta caraghioasă, de care îşi bătea joc întreaga ţară ! Era în italiană şi suna : „Amintiţi-vă de ucenicul brutar !" Acest ucenic brutar fusese, pasămite, un om pe care judecătorii Republicii Veneţia îl lăsaseră pe nedrept să fie executat, şi de-atunci, atîta vreme cît fiinţase Republica Veneţia, un slujbaş avusese îndatorirea să le vestească în gura mare judecătorilor, înaintea fiecărei şedinţe a tribunalului : „Amintiţi-vă de ucenicul brutar !"

Domnul von Messerschmidt vedea prea bine privirea omului. Ştia cît se poate de limpede ceea ce gîndea individul, şi chiar în timp ce procurorul se pregătea să plece se căi că-şi ieşise din fire. Ce ar fi cîştigat dacă l-ar fi făcut inofensiv pe acest jalnic nătărău ? N-ar fi cîştigat nimic. Peste tot domneşte anarhia. Peste tot domneşte samavolnicia. Nu poţi veni de hac harababurii şi lipsei de ordine, căci nu sînt ale unuia, sînt generale.

Îl lăsă să plece pe procuror fără să-şi arate mînia. Rămas singur, mătură cu mîna masa de lucru, de parcă ar fi înlăturat din cale o bucată de scîrnă. Îşi făcu loc cu amîndouă braţele printre hîrţoagele de pe birou, îşi sprijini capul greu în palmele păroase, roşcovane, privi ţintă înaintea sa, neajutorat. Ca preşedinte al colegiului judecătorilor văzuse multe care nu-i erau pe plac. Dar necontenita zarvă a ziarelor de opoziţie despre criza de încredere, despre justiţia mucegăită, în slujba politicii, toate astea le socotise spanac, drept nimicuri isteric umflate. Acum, din cabinetul ministrului de justiţie, vedea că tot ceea ce scriau ele era cu mult mai prejos decît stările de fapt. Organele poliţiei se aflau în slujba Germanilor verzi ; prefectul poliţiei în persoană îi eliberase un paşaport fals unei căpetenii a haidamacilor, urmărită de către Reich cu mandat de aducere pentru o crimă ordinară. Cumplit se mai dezlănţuise vechea sete a bavarezilor de a se încăiera ! Zilnic aveau loc atacuri asupra unor oameni paşnici. La Ingolstadt, la Passau, derbedei de-ai Germanilor verzi cotonogiseră nişte diplomaţi stră-

ini, în exerciţiul funcţiunii. Acela care nu era pe placul liotei de lepădături din jurul lui Kutzner era stîlcit în bătăi. Şi pretutindeni achitări sau condamnări care arătau mai curînd a recunoaştere decît a reprobare. Omor, răzvrătire, orice silnicie şi samavolnicie, dacă erau săvîrşite de către Germanii verzi, rămîneau neispăşite.

Cu onestitatea lui caracteristică, Messerschmidt nu lua uşor lucrurile. Căuta, acolo unde se putea, să facă ordine. Nu-şi îngăduia decît puţine ore de somn. Nu mai apuca să vadă nici de colecţia lui de curiozităţi bavareze la care ţinea atît de mult ; lăsa în seama nevesti-si să aleagă piesa care, pentru a păstra aparenţele unui trai potrivit cu rangul lor, urma să fie vîndută.

Avea griji mai serioase. Ştia de ce totul era atît de greu, de ce nu izbutea să-i pună cu botul pe labe pe slujbaşii lui. Judecătorii lui, procurorii lui împart nedreptatea ; dar socotesc că au dreptate. De cîte ori nu fusese nevoit, el însuşi, să lupte împotriva unei asemenea ispite. Militarii nu au ţinut piept, militarii nu au apărat ordinea statornicită. Ei, judecătorii, sînt ultima pavăză a bunului, bătrînului stat. Lui Anton von Messerschmidt i s-au deschis încetul cu-ncetul ochii ; judecătorii săi însă au rămas orbi. Ei apără coaja veche, moartă, împotriva mugurului de viaţă care de mult creşte în ea.

Nu, ăştia nu-l lasă deloc să se ridice. Îşi dă seama că nu se va putea menţine în postul său pînă va fi înfrîntă nesăbuinţa, e ros de neostoita hărţuială împotriva colegilor şi subalternilor săi. Iată-l, bunăoară, pe acest Hartl care, cu justificări ispititoare, propune ca nişte secături şi răufăcători, de-o ticăloşie strigătoare la cer, să fie amnistiaţi. Spiritul său de dreptate, dintr-o bucată, se fărîmiţa, frecîndu-se de mlădioasele sofisticării ale acestui domn spilcuit, plin de ironie. Se răspîndise zvonul că Anton Messerschmidt ar fi un om drept. Zvon care stîrnise nemaipomenită uimire în ţară, şi acum veneau solicitanţi puzderie cu jalbe şi plîngeri. Ministrul ştia că aceste petiţii erau cercetate cu părtinire ; dar cum să o scoată la capăt un singur om ? Şi suferea din adîncul sufletului său cinstit de toate cîte se-ntîmplau în Reich şi mai cu seamă în Bavaria. Socotea că sînt o nenorocire tot atît de mare şi de funestă ca războiul şi înfrîngerea.

Mai erau douăzeci de minute pînă să sosească acea doamnă Krüger. Se aplecă peste hîrtii, le rezolvă cu dispoziţii detaliate, mai mult ca limpezi, pentru ca instanţele în subordine să nu le răstălmăcească şi să le saboteze. Ceea ce poţi face sînt flecuşteţe, picături în mare. Dar aici ai fost pus, aici îţi faci datoria. E o poziţie pierdută, noi alde Messerschmidt stăm pe poziţii pierdute în acest veac. Şi fratele lui, odinioară, pe „Queen Elizabeth", se aflase pe o poziţie

pierdută cînd lăsase să sară în aer vasul de pe urma minelor puse de el însuşi.

Iată şi întîmplarea stupidă cu generalul Vesemann. Acesta, în chip provocator, sfidînd legea, purtase uniformă. Germanii verzi aşteptau sfidători, să vadă dacă se va încumeta careva să-l sancţioneze.

Să-l sancţioneze ! De altceva e nevoie. Nu de mult, la un dineu, Messerschmidt se pomenise stînd la masă faţă-n faţă cu generalul ; la un moment dat un chelner greşise ceva şi-l supărase pe general. Acesta se zborşise la el şi se uitase mîniat în urma omului care, sfios şi plin de zel, dase bir cu fugiţii. Atunci, oarecum pentru întîia oară, Messerschmidt văzuse ochii generalului. Desluşise în ei o anumită expresie, limpede de tot. Văzuse că acest bărbat, care, ani de-a rîndul, fusese dictatorul Germaniei, care ţinuse în mîinile sale cumpăna vieţii şi morţii a milioane de oameni şi făcuse ca lumea întreagă să lupte mai departe într-un război de mult hotărît, acest general Vesemann era nebun. Bivolul din grădina zoologică avusese ochi ca ai lui, şi animalul, turbat din pricina captivităţii, trebuise apoi să fie împuşcat. Nu-ncape îndoială : cum şedea în faţa lui Messerschmidt şi se holba la chelnerul care da bir cu fugiţii, generalul ostenit, hăituit şi fanatic, avea aievea ochii acelui animal. Cînd îşi dădu seama, fără putinţă de tăgadă, ministrul de justiţie Messerschmidt se sperie atît de tare că începură să-i tremure genunchii, iar chipul lui stacojiu păli în barba stufoasă, căruntă. Omul a fost un erou ; dar mai pe urmă, încă 'nainte ca războiul să se fi isprăvit, se vede că a înnebunit. În ceasurile-i de cumpănă, Germania a avut pe un nebun drept conducător. Şi nici după prăbuşire nu l-a alungat şi nici nu l-a ferecat. Iată-l pe nebun, se lăfăie în Münchenul său, unelteşte cu un altul, care nici el nu e în toate minţile. Şi aceşti doi bărbaţi, trezind batjocura celeilalte Germanii, sînt conducătorii ţărişoarei sale Bavaria.

Cu gîndul la toate astea, bătrînul oftă. De departe îi răsar amintiri din vremea liceului : Caligula [1], Nero [2]. Subalternii săi ar zîmbi în faţa unor asemenea comparaţii. Ţineau la mare cinste statul de pe vremuri ; dar nu prea aveau habar de istoriile vechi. Cultura nu mai are căutare. El, Messerschmidt, se gîndeşte deseori la vremea cînd era licean. S-a străduit mult în acea vreme ; căci îi intra anevoie învăţătura în cap. Dar, o dată vîrîtă, acolo încreme-

[1] *Caligula*, împărat roman (12—41 e.n.), care, fiind nebun, a săvîrşit nenumărate cruzimi.

[2] *Nero*, împărat roman (37—68 e.n.); s-a făcut cunoscut prin nenumăratele crime pe care le-a săvîrşit în timpul domniei.

nise. Şi azi mai foloseşte uneori citate latine. Subalternii le ascultă ; dar nu se sinchisesc de fel de latineasca lui.

Anton von Messerschmidt se zgîi la inscripţia de deasupra biroului. Ei bine, dumnealor iau în derîdere inscripţia. Orice nerod rîde că el, Messerschmidt, şi-a agăţat în faţa ochilor pilda acestui ucenic brutar care a putrezit de mult. O fi caraghios, tot ce se poate. Te pomeneşti că el însuşi e cel mai mare nerod.

Îşi vîrî nasul în hîrţoage. I se prezentaseră tăieturi din ziare cu privire la întrunirile Germanilor verzi în legătură cu cazul von Dellmaier. Cel puţin de data asta îşi scosese ghearele. Revocase punerea în libertate a ticălosului von Dellmaier. Dar acum strînsura asta îşi ia nasul la purtare, îşi ia cu nemaipomenită neobrăzare nasul la purtare, face din escrocheria ordinară cu asigurări a acestui netrebnic o chestiune de stat. Îl asaltează pe el, pe judecătorul de instrucţie, pe procuror, cu cereri peste cereri. Îi trimit scrisori anonime, neghioabe, îndemnîndu-l să-şi facă testamentul, că i-a sunat ceasul. Se poate foarte bine să creadă într-adevăr ceea ce spun. Rîia a cotropit ţara, frumoasa ţară Bavaria s-a umplut de rîie, şi de cînd rîia îşi face de cap în ţară nimic nu-i cu neputinţă. Colegii săi din guvern s-au şi topit ca untul, de teamă. Prevăzătorul Ditram întreabă într-una, stăruitor, dacă n-ar fi nimerit ca, pînă se vor domoli spiritele, Dellmaier să fie eliberat din detenţiunea preventivă. Flaucher o spune mai pe şleau, boscorodeşte, suduie : doar n-o să se ducă pe copcă, din pricina cîtorva javre jigărite, întregul stat bavarez ? Dar el, Messerschmidt, nu are de gînd să le facă pe plac. Se înşală cu toţii. Nu-i va da drumul nemerniculuí.

Ţîrîie telefonul. E anunţată doamna Krüger. Da, acum, aşadar o va primi pe această doamnă Krüger. Nu prea are rost. Cazul a fost rumegat cu prisosinţă, de zece ori în parlament, de o sută de ori în ziare. Să-şi irosească timpul, puterea, nervii pentru o cauză fără nădejde ? Sînt atîtea lucruri încă nehotărîte şi care cer o grabnică intervenţie. Cazul Krüger este dat uitării, încheiat de-a binelea. Numai femeia aceasta mai aleargă de colo pînă colo şi ţipă că omul din închisoare este nevinovat.

Aşadar, ministrul justiţiei Messerschmidt şedea în fotoliul său, gîndind în acest fel cînd intră Johanna, pentru a-i cere socoteală, pentru a-l trage la răspundere.

Îl văzu pe bărbatul mătăhălos, înfipt în fotoliu. Văzu ciudata inscripţie deasupra biroului său. Auzise de ea ; dar nu-şi mai amintea ce voia să spună.

Începu să vorbească, şi de îndată ce începu să vorbească i se înfăţişă mai vie decît această vizită aici, la Ministerul Justiţiei, ultima ei vizită la Odelsberg. Martin Krüger stătea acum în faţa ei, în odaia de lucru a ministrului, cu mult mai viu decît stătuse atunci,

cu mult mai viu decît oricînd vreodată în vila „Seewinkel". Din nou auzi desluşit cum spunea : în libertate.

Vorbi. Nu striga ; nu-şi afla ostoirea plină de amărăciune ce şi-o dorise. Dar simţi pe dată că aici, în sfîrşit, dăduse de-un om care nu-şi pleca, amabil şi un pic nerăbdător, urechea la mînia ei, ca la izbucnirea unei jalnice smintite. Vorbi îndelung şi ministrul ascultă, şi fără îndoială nu se gîndea, cum făcuse la vremea sa Heinrodt, ministrul de justiţie al Reichului, la răspunsul pe care i l-ar putea da. Acestuia puteai să i te încredinţezi, căci vorbele tale îi pătrundeau în ureche şi în inimă.

În ce-l privea, domnul von Messerschmidt fusese pregătit să asculte văicăreli necumpătate, izbucniri de mînie obraznice. Nu încape îndoială că acest Krüger era un libertin, probabilitatea nevinovăţiei sale era mică, iar Förtsch, directorul închisorii, de care se plîngea cu atîta îndîrjire Johanna, era socotit drept un slujbaş de încredere. Ceea ce spunea femeia întrecea neîndoios măsura, şi atunci cînd se avînta în chestiuni juridice părea că şi le însuşise de la un avocat. Cu toate acestea îi plăcea cum stătea acolo şi sporovăia cu gura ei energică. Această doamnă Krüger răspîndea o nestrămutată credinţă şi o impetuozitate sănătoasă. Cine avea dreptate ? Hartl care îl condamnase pe vremuri pe Krüger, Hartl, un jurist excelent, sau această doamnă Johanna Krüger care da din gură nu tocmai logic ? Ochii obosiţi, bulbucaţi ai bătrînului se adînciră în ochii îndrăzneţi, cenuşii ai femeii. O privi pe această bavareză. Era făcută pentru o îndeletnicire cu rost şi, pe deasupra, pentru a purta de grijă bărbatului şi copiilor. Dar nu era făcută să se ia la harţă cu justiţia bavareză al cărei mecanism nimeni nu-l cunoştea mai bine decît el. Iat-o că şedea dinaintea lui şi sporovăia ceea ce o învăţaseră alţii şi se lupta pentru directorul de muzeu Krüger, un libertin, care atîrnase pînze îndoielnice în Galeria naţională şi fusese condamnat pentru sperjur. Nu era treabă uşoară.

Domnul von Messerschmidt o lăsă să vorbească, nu o întrerupse, o puse să repete unele lucruri, îşi însemnă cîte ceva. Cînd isprăvi nu rosti generalităţi, cum se temuse Johanna, dimpotrivă, o încredinţă că în răstimp de două luni va primi răspuns hotărît în privinţa repunerii pe rol a procesului. Johanna îl privi drept în ochi, rotindu-şi către el o dată cu ochii şi capul. Îi spuse cu îndoială în glas că preşedintele de tribunal, de competenţa căruia era hotărîrea asupra repunerii pe rol a procesului, a refuzat să-i dea un termen cît de cît apropiat.

— În răstimp de două luni veţi primi răspuns, spuse tare domnul von Messerschmidt. Încă 'nainte ca pomii să-nflorească, adăugă el, înverşunat, şi dădu din cap.

Johanna se pornise să mai întrebe ceva ; dar înverşunarea ce răzbea din cuvintele ministrului şi mai cu seamă felul cum dăduse din cap erau pentru ea ca o confirmare, un cuvînt de mîngîiere, şi tăcu chitic.

Un timp, domnul cel bătrîn şi Johanna stătură unul lîngă celălalt fără să scoată un cuvînt. Acest timp a fost mai elocvent decît acel bogat în cuvinte de adineauri. Johanna şi-ar fi dorit să stea o dată, o singură dată, atît de tăcut şi de grăitor laolaltă cu Jacques Tüverlin. Cînd plecă, îi veni parcă să-l consoleze pe bătrîn.

Domnul von Messerschmidt îl invită la el pe primul consilier Förtsch. Bot-de-iepure cărase o grămadă de hîrţoage cu dînsul, era smerit, pregătit să dea la orice întrebare un răspuns mulţumitor. Ministrul vorbi puţin, greoi ; primul consilier răspunse amănunţit, pe nerăsuflate. În timp ce privea cum zvîcneau de zor perii ţepoşi din nasul lui Förtsch, domnului von Messerschmidt îi trecu prin minte că era ridicol ca tocmai acest individ să fie chemat a face din Krüger un membru cumsecade al societăţii. Cum nu avea multe de obiectat la explicaţiile lui Förtsch, spuse, în cele din urmă, că doreşte ca la închisoarea Odelsberg să domnească un regim deosebit de omenos. Rosti asta cu asprime, apoi o rosti încă o dată, aproape rugător. Bot-de-iepure rămase umil, supus. Îşi dădu seama de ceea ce ştiuse de mai-nainte, anume că zilele hodorogului tont, care se lăfăia cu totul pe nedrept în acest fotoliu, erau numărate. El, Bot-de-iepure, îşi pusese nădejdea numai şi numai în Germanii verzi şi în omul lor, Hartl. Îşi luă rămas bun, smerit, cu obişnuitul zel. Se gîndi însă liniştit că dumnealui Messerschmidt poate să-l pupe undeva şi se duse întins la directorul de minister Hartl, relatîndu-i, cu observaţii pline de haz, felul cum se desfăşurase audienţa.

16

Despre corectitudine

În acest timp, la ţară, în vila „Seewinkel", *mister* Daniel W. Potter sta răsturnat într-un balansoar părăduit. Jacques Tüverlin, care voia să-şi prilejuiască o zi plăcută, cu discuţii amuzante, îl poftise şi pe inginerul Kaspar Pröckl. Acesta măsura în sus şi-n jos încăperea spaţioasă, fără să stea locului o clipă, sau, într-o atitudine stingheră, se proptea de perete.

Cu o zi în urmă, *mister* Potter avusese o ciocnire cu Germanii verzi. Povestea pățania, cu haz. Ku-Klux-Klanul münchenez, arătă el, este alcătuit, pesemne, din tineri care nu pot pricepe că un meci, o dată pierdut, nu mai e chip să-l iei de la cap. Au cîștigat un șir de bătălii și nu se dumeresc că au pierdut războiul în întregimea lui. De mult la pămînt, neîndoios scoși din luptă, încearcă mereu să înceapă iar să boxeze. Avem de-a face cu o ciudată neputință de a recunoaște starea de fapt. În măsura în care îi este cunoscută structura creierului omenesc, această lipsă de judecată s-ar putea să-și aibă rădăcina în atrofierea celui de-al doilea centru wernichean [1] al vorbirii.

Civilizația albilor, interveni Tüverlin, a fost aruncată înapoi cu o mie de ani în urma cotropirii culturii greco-romane de către barbarii germani. Acum, după ce, cu chiu, cu vai, acelei civilizații i-au fost înnădiți patru sute de ani, creațiile omenirii civilizate sînt amenințate de-o nouă cotropire din partea celor arierați. O fază a acestei barbarii este mișcarea neaoșilor. Peste tot pe această planetă există indivizi a căror pornire spre vărsare de sînge nu poate fi sublimată prin sport. Cerința de a ține asemenea indivizi sub continuă supraveghere medicală nu găsește atenția cuvenită. Unde este, bunăoară, la întrunirile lui Kutzner serviciul de supraveghere psihiatrică ?

Kaspar Pröckl răspunse, cu însuflețire, că răzvrătirea acelor oameni este îndeajuns de întemeiată prin putreziciunea rînduielilor sociale. Această răzvrătire, fără doar și poate, este îndreptată pe făgaș greșit. Aceia însă care se răzvrătesc împotriva putreziciunii generale grăbesc dezvoltarea speciei mai mult decît cei care se împacă lînced cu putregaiul, ba chiar încearcă să-l înlăture prin dispute inutile.

Mamutul se tolănea tihnit în balansoarul încăpător, ochii lui iscodeau vicleni și voioși pe sub sticlele groase, nasul cărnos adulmeca în jur, în timp ce pipa sta încleștată între dinții zdraveni. Din cînd în cînd făcea cîte-o însemnare în carnețelul său. Răzvrătirea, conștiința revoluționară, i se adresă el lui Kaspar Pröckl, vin din burtă. Germania inflației, muritoare de foame, nu înseamnă lumea-ntreagă. Ba dimpotrivă, după cum arată statisticile, lumea albilor este alcătuită, în cea mai mare parte, din sătui. Îl îndemnă pe tînărul Pröckl să țină seama de faptul că nici flămînzii nu flămînzesc într-una, ci numai din timp în timp. Omenirea se-mparte în trei clase : sătuii, flămînzii, nesățioșii. Nu pricepe defel, spuse *mister* Potter, în ce măsură ar grăbi dezvoltarea speciei politica dusă numai și numai spre binele celor flămînzi.

[1] De la *Carl Wernicke* (1848—1905), cunoscut psihiatru german.

Susţinut cu vioiciune de Tüverlin, americanul debita jumătăţi de adevăr de acest soi şi altele asemănătoare. Dar posomorîtul Pröckl, pe care ei l-ar fi luat bucuros peste picior, îşi aminti de pictorul Landholzer şi găsi că nu merita osteneala să răspundă bietelor lor banalităţi.

În timpul prînzului, discutară despre poporul de pe podişul bavarez, despre condiţiile sale biologice şi sociale. Aceşti bavarezi stăteau neclintiţi în faţa munţilor lor, înapoiaţi, în comparaţie cu dezvoltarea vecinilor, căpăţînoşi, pricinuind fără voia lor nenorociri, o jucărie în mîna unor aventurieri cu muşchi puternici, cu plămîni tari şi slabi de minte. Văzînd limpede totul, atît Tüverlin cît şi Potter aveau o slăbiciune pentru această deosebită specie de *homo alpinus*. Tüverlin iubea poporul în mijlocul căruia trăia. Da, cu intensitatea adevăratului scriitor care, în pofida judecăţii reci, nu putea trăi fără să dăruiască obiectului inspiraţiei lui ura şi dragostea sa, acest intelectual subţire îi îndrăgea pe bavarezii lui stîngaci, grei de cap, cu simţ artistic latent. Cît îl privea pe american, acesta preţuia, cu dragostea colecţionarului pentru ciudăţenii, felul de a fi singular al acestor oameni din topor, buna lor credinţă grosolană, ce se preschimba uşor în răutate, barbaria lor meditativă, duioasă. Îl bătea chiar gîndul să investească dolari în statul lor, să facă să progreseze ţara printr-un împrumut. Nu credea însă că vor izbuti mare lucru cu industrializarea podişului. După părerea lui, viitorul Münchenului şi al împrejurimilor sale stătea în faptul că, aşezat în inima unui întins ţinut industrial, în zona Europei Centrale, el trebuia să devină un îmbietor loc de odihnă, un oraş pentru acei ce-ar voi să-şi sfîrşească zilele în tihnă, într-o oarecare măsură staţiunea climaterică a Europei Centrale.

În focul discuţiei, Tüverlin îl întrebă pe domnul Potter cum îşi explică puţina simpatie de care se bucură germanii în străinătate. Americanul arătă că lui personal îi plac nemţii. În privinţa afacerilor cu acest popor, însă, nu are experienţe prea bune. Cum asta ? întrebă Tüverlin. Americanul răspunse pe ocolite, fu de părere că orice generalizare dă greş. Cum însă Tüverlin stărui, *mister* Potter scoase la iveală pînă la urmă, cu multe rezerve, unele deosebiri în materie de afaceri cu partenerii săi englezi, francezi, germani. Se poate încrede, de pildă, pe un angajament verbal al englezilor. De la francezi capătă cu greu o iscălitură : dacă o înhaţă, însă, poate pune temei pe ea. Cît despre partenerii săi nemţi, îi e uşor de tot să dobîndească de la cei mai mulţi dintre ei o semnătură ; dar dacă tîrgul încheiat se dovedeşte mai apoi nefavorabil, atunci încep să răstălmăcească semnătura şi caută să se eschiveze de la executarea întocmai a tranzacţiei, invocînd argu-

mente metafizice. Cum Kaspar Pröckl se mohorî, repetă că e departe de el gîndul să generalizeze.

Tüverlin zîmbi în sinea lui că tocmai pe internaţionalistul Kaspar Pröckl îl amăra cînd li se punea în cîrcă oamenilor de afaceri ai poporului său o trăsătură de caracter echivocă. Faptul că o seamă de germani nu vor să recunoască îndatoririle ce rezultă dintr-o semnătură dată negru pe alb, fu de părere scriitorul, se datorează preţuirii peste măsură a năzuinţelor războinice. Spiritul războinic nu se împacă de fel cu echitatea şi cu logica. Iată, de pildă, multlăudata creaţie poetică germană din evul mediu : *Hildebrand şi Hadubrand* [1]. Un tată se întîlneşte cu fecioru-său, nu îi spune însă cine este, aşa că amîndoi purced să se bată din simplă sete de a se războ, îşi măsoară puterile şi se omoară unul pe celălalt. Unii dintre germani, o parte dintre studenţi, bunăoară, urmează şi azi pilda lui Hildebrand şi Hadubrand, şi îşi pricinuiesc unii altora răni, tăindu-se şi-mpungîndu-se, pur şi simplu din spirit războinic. Indivizi cu asemenea concepţii de viaţă se împotrivesc prin firea lor gîndului că, dintr-o dată, un petic de hîrtie are mai multă putere decît un tun. Urlînd, reclamau într-una ca toate să fie hotărîte prin război. Dacă războiul hotăra împotriva lor, atunci cereau o nouă hotărîre, bineînţeles pînă cînd cumpăna trăgea de partea lor. Acest soi de oameni e răspîndit, deşi înrîurirea lui în Germania e în scădere. Tüverlin îl îndemnă pe domnul Potter să nu se lase amăgit de răcnetele acestor bezmetici.

De astă dată însă lui Kaspar Pröckl îi sări ţandăra. Oricît de aspre ar fi fost aprecierile pe care le făcea de obicei la adresa compatrioţilor săi, socoti că sfidarea acestui elveţian şi a acestui spîrcîitor-de-dolari mergea prea departe. Mînios arătă că ceea ce spunea domnul Potter despre lipsa de etică la germani înseamnă să vezi lucrurile de-a-ndoaselea. Au prea multă etică, aci-i partea proastă. Pătura asupritoare a pus dintotdeauna gheara pe cei asupriţi, apelînd la simţul etic ; cu argumente etice îi pun din totdeauna cu botul pe labe. Nici un popor din lume n-are de furcă atîta cu scrupulele etice ca poporul german. Acolo unde ceilalţi văd drumul drept înaintea lor, poporul german şi-l întortochează singur, din pricina nenumăratelor scrupule. Germanii nici n-apucă bine să facă o revoluţie, c-o şi înăbuşe-n faşă, deoarece mai întîi trebuie să chibzuiască dacă este şi un lucru corect.

Aşadar, acestea fură afirmaţiile impetuoase ale domnului Pröckl. Domnul Tüverlin şi domnul Potter se uitară unul la altul. Nu zîmbiră, căci erau politicoşi. În cele din urmă, domnul Tüver-

[1] Eroii celui mai vechi poem eroic german, din care s-au păstrat fragmente, datînd din secolul al IX-lea.

lin spuse cu blîndeţe prudentă, şireată, că nu vrea să jignească pe domnul Pröckl şi patria dumisale, dar, cu toată bunăvoinţa, nu găseşte că, de pildă, această manevră la care sînt martori, acest sistem inflaţionist prin care statul şi industria îşi îndrumă avutul tuturor în casele lor de bani, că această manevră ar fi deosebit de etică. Însuşi domnul Tüverlin nu găsi argumentul său prea convingător ; chiar în timp ce vorbea, se gîndi că, pe bună dreptate, Kaspar Pröckl i-ar putea răspunde : această manevră, ei bine, nu este făptuită de către popor, ci de-o mică pătură stăpînitoare. Se petrecu însă ciudăţenia că inginerul Pröckl care găsise de atîtea ori cuvinte tari, pline de batjocură veninoasă, pentru a înfiera această neobrăzată înşelătorie a capitalului, că acelaşi inginer Pröckl răspunse deodată, în apărarea tocmai a acestui tertip :

— N-ar avea rost să cercetăm dacă gheţarii care s-au topit după epoca glacială au acţionat corect sau nu.

Ceilalţi doi tăcură, surprinşi.

— Inflaţia nu este o treabă tocmai corectă, spuse după un răstimp Mamutul, domol, visător, dar e o afacere la care se cîştigă gras. Dacă m-aş afla în locul ministrului dumneavoastră de finanţe, aş proceda la fel.

Tustrei pufniră-n rîs. În adîncul inimii inginerul Pröckl se ruşină şi luă hotărîrea să scrie o baladă despre corectitudine.

Kaspar Pröckl plecă acasă devreme după-amiază. Ceilalţi doi nu căutară să-l reţină. Nu vorbise mult ; era puţintel la trup, ocupa puţin spaţiu. Tüverlin şi americanul erau amîndoi mai voluminoşi : totuşi odaia vastă părea ciudat de goală de cînd acest om neîmblînzit o părăsise. Discuţia celor doi care rămăseseră curgea vîscoasă.

— Kaspar Pröckl e obositor, spuse după un răstimp Tüverlin.

— Păcat de acest om, spuse leneş americanul, după ce trecuse iar un răstimp.

Mai apoi, domnul Potter şi domnul Tüverlin se plimbară pe malul lacului spălăcit, sub soarele după-amiezii timpurii de iarnă. Danny-răbdătorul aduse vorba de revistă. Tüverlin îi explică ceea ce urmărise ; americanul înţelese, văzu cum stau lucrurile, se arătă interesat. Mişcarea neaoşilor, spiritul războinic, ca atare, i se păreau a fi ultima zvîrcolire a omului primitiv. Mereu i se năzărea o scenă pentru teatru sau pentru cinematograf : cei din urmă oameni ai epocii de piatră îşi sfărîmă sculele şi trec la folosirea uneltelor de aramă. Tüverlin găsi că ideea nu-i de loc rea ; dar, spuse el zîmbind, în revista *Ţăndărică-n lupta de clasă* cu greu şi-ar putea găsi locul. Cu pipa în gură, fără să-l privească, domnul Potter îi propuse ca, în cazul ăsta, să facă o nouă revistă, o revistă în spiritul lui Aristofan, să o scrie pentru New York. El

însuşi nu ar pregeta să-i fie părtaş. Tüverlin cunoaşte mai bine cărţile, dînsul s-ar putea să cunoască mai bine oamenii. Ar pune bucuros pe roate trebuşoara asta, spuse el într-o doară.

Luat prin surprindere, Tüverlin întrebă care sînt perspectivele unei asemenea reviste. Un astfel de spectacol, chiar izbutit, cu greu ar putea fi înţeles. Danny-răbdătorul scoase un carneţel, socoti o bucată de vreme, în tăcere. Apoi răspunse că niciodată nu-i mai serios decît atunci cînd e vorba de-o glumă. Îl invită pe Tüverlin să vină în America. Dus pe gînduri, scriitorul ripostă că aceasta cere oarecare timp de gîndire.

Din nou la vila „Seewinkel", Mamutul îi povesti că dusese tratative cu domnul von Grueber în privinţa unui împrumut pentru electrificarea grabnică a Bavariei. În aceste vremuri, şi o sumă oarecum insignifiantă îşi are însemnătatea ei pentru o ţară mică.

— Pentru o sumă oarecum insignifiantă poţi obţine tot felul de concesii, spuse el.

Tüverlin clipi des, amuţi.

— Le-aţi cerut cumva bavarezilor mei să vă facă vreo concesie, întrebă el, după ce domnul Potter trecuse de mult la alt subiect.

— Nu prea ştiu ce concesii le-aş putea cere, făcu domnul Potter.

— La rigoare, aş avea eu o pretenţie la guvernul bavarez, spuse precaut domnul Tüverlin.

Se gîndi că statul bavarez deţinea participaţii serioase în întreprinderile lui Grueber.

— O pretenţie mare? iscodi domnul Potter.

— Cîtuşi de puţin; răspunse Tüverlin. Atîta doar, graţierea unui om pe care îl socotesc nevinovat.

— Despre asta se poate sta de vorbă, fu de părere domnul Potter. Veniţi în Statele Unite, domnule Tüverlin, îl îndemnă pentru a doua oară.

— Cred că voi veni, spuse acesta.

Curînd după ce americanul îşi luă rămas bun, Johanna se întoarse de la întrevederea cu Messerschmidt. Îl găsi pe Tüverlin în toane bune. Mamutul îi plăcuse, se bucura că va pleca în America, se bucura că poate Martin Krüger va fi amnistiat.

Sta la-ndoială dacă e cazul să-i împărtăşească Johannei perspectivele ce i s-au deschis lui Martin Krüger. Nu, avusese destule dezamăgiri. I le va împărtăşi abia atunci cînd aceste perspective vor deveni mai concrete. Merse alături de Johanna care tăcea într-una, se uită la ea, dintr-o parte, mijindu-şi ochii, strengăreşte, tinereşte, sporovăi vioi cu glasul lui hîrşîit.

Johanna era furioasă pe el că, pe cît se părea, nu încercase să pună o vorbă bună pe lîngă Mamut pentru Martin. Ar fi trebuit să simtă cît de tare dorea acest lucru. Îl iubea ; dar o amăra faptul că Tüverlin păşea alături de ea fără să simtă ce îşi dorea.

17

Kaspar Pröckl pune pe foc Jivina smerită

Benno Lechner se afla în faţa unei hotărîri neplăcute. Chelneriţa Zenzi avea prilejul să pună mîna pe un atelier electrotehnic foarte rentabil. Voia să-l cumpere ; Beni avea să-l conducă. Cîştiga frumuşel, avea bani la ciorap ; ţinînd seama de vremurile grele, era de-a dreptul bogată. Se săturase pînă-n gît de „Tractirul tirolez", nu mai voia să facă pe chelneriţa. Sănătatea şi-o zdruncinase ; tălpile lăţite, meteahnă a meseriei, ca la toate colegele ei, îi pricinuiau suferinţe din ce în ce mai mari. Acum vrea să se mărite. Să se pună la adăpost, să aducă pe lume un copil legitim. Un prilej ca achiziţionarea acestui atelier n-o să i se mai ivească încă o dată. Cheltuise parale cu Beni, îl ţinuse la Politehnică să-nveţe ceva ca lumea. Acum vrea să ducă la bun sfîrşit ceea ce începuse. Vrea să-i cumpere lui Beni atelierul şi să se mărite cu el.

Beni ştia că ceea ce îi spusese Zenzi nu era de lepădat. I se făcea însă lehamite de faptul că ţinea morţiş la căsătorie. Nu se supunea cu dragă inimă acestor plicticoase formalităţi burgheze, întreaga legiuire matrimonială a vremii era doar prostie curată. Pe de altă parte, îşi dorea din toată inima să trăiască sub un acoperiş cu un om pe care te puteai bizui. Era neplăcut să asculţi necontenita bodogăneală a bătrînului şi ar fi fost bucuros să găsească un pretext serios pentru a se muta din casa părintească. Şi un copil de la Zenzi nu era lucru rău. Să te perpetuezi, să ai un fiu care va apuca vremuri mai fericite, statul proletar, fără clase, lucrul acesta te făcea să treci cu vederea minciuna neghioabă a unei căsătorii burgheze.

Va fi de ajuns de scîrbos, de bună seamă, să te vezi pe Petersberg [1], îmbrăcat în haine negre şi cu Zenzi, purtînd văl alb, alături. Tovarăşul Pröckl şi ceilalţi îl vor lua peste picior, şi pe bună dreptate.

[1] Cartier în oraşul München, unde se află oficiul stării civile.

Chiar de s-ar învoi cu nunta şi căsnicia, cea de-a doua pretenţie a energicei Zenzi, anume să-i îngăduie ca ea să-i cumpere atelierul, îl rîcîia şi mai tare decît Petersbergul.

Dacă ar găsi altceva, ceva sigur, de durată. Atunci şi Zenzi o va lăsa mai domol şi-i va da pace. Bunăoară, dacă slujba lui temporară la Teatrul Naţional ar deveni angajament definitiv. Se bucura de preţuire la Teatrul Naţional. Destoinicia de care dăduse dovadă la revista *Mai sus nu se poate* atrăsese atenţia şi îl luaseră de îndată acolo. Teatrele acestea cultivau mai cu seamă opera lui Wagner, căci măgulea cu prisosinţă romantismul naţionalist, pe atunci la modă. La vremea sa, oraşul îl alungase pe muzicianul Richard Wagner, considerîndu-l ţicnit, tocmai cînd romanticul rege Ludwig al II-lea se pregătise să-i dureze la München un teatru muzical festiv [1]. Cincizeci de ani mai tîrziu, cînd gloria pomenitului Richard Wagner ajunsese la apogeu, Münchenul se comportase de parcă el l-ar fi scos la lumină pe artist, reclamînd arta lui pentru scopuri de patriotism local, şi clădise un teatru muzical festiv, venind în întîmpinarea speculei de terenuri practicate de un om de teatru dibaci. Opera lui Wagner cerea un complicat aparat scenic, münchenezul era ahtiat după spectacole strălucitoare, efectele de lumină ale revistei *Mai sus nu se poate* puteau fi folosite de minune şi la teatrul muzical wagnerian. Încîntat de tot ce văzuse la teatrul lui Pfaundler, maestrul de lumini al scenelor de stat îl făcuse pe iscusitul Benno Lechner ajutorul lui. Oricît de mult îl preţuia însă maestrul de lumini, existau puţine speranţe să fie angajat definitiv la teatrele naţionale bavareze, aşa cum voia Zenzi. Cei de-acolo erau conservatori. Cuvîntul hotărîtor îl aveau cîntăreţii şi foştii artişti ai curţii, oameni mai în vîrstă, care o dată, în mod trecător, se lăsau poate luminaţi de un comunist, dar definitiv, nicidecum. Nu, acolo nu va obţine acel angajament sigur de care avea nevoie pentru Zenzi.

Ce era să facă Benno Lechner? Zenzi îl zorea ca în răstimp de trei săptămîni să fie afişată publicaţia de căsătorie la oficiul stării civile. Dincolo de acest termen nu poate amîna cumpărarea atelierului. Pînă atunci, va să zică, Beni trebuie să ia o hotărîre. Dacă nu vrea, atunci, să ne fie cu iertare, s-a sfîrşit totul între ei. Mai sînt încă trei bărbaţi care o cer în căsătorie. Mai mult decît pînă-n primăvară nu rămîne la „Tractirul tirolez". Încă 'nainte ca pomii să-nflorească, are să se afle cu văl de mireasă

[1] Compozitorul Richard Wagner a fost chemat la München de către Ludwig al II-lea, în 1864. În 1865, Wagner a părăsit din nou oraşul. S-a întors în Bavaria, la Bayreuth, în 1872, cînd s-au pus temeliile teatrului muzical festiv, inaugurat în 1876, cu tetralogia wagneriană *Inelul Nibelungilor*.

la oficiul stării civile de pe Petersberg ; dar nu cu un ins fără căpătîi.

Acestea erau treburi nu tocmai uşoare. Benno Lechner voia să se destăinuiască unui om la a cărui judecată ţinea mult. Se duse în Gabelsbergerstrasse, la Kaspar Pröckl.

Pröckl nu se afla într-o dispoziţie prielnică unei discuţii. Era, la urma urmei, o nerozie, şi unde mai pui că de-atunci se scurseseră cîteva zile ; totuşi, Kaspar Pröckl nu putea uita.

Iată ce se-ntîmplase : Anni se oprise în faţa unei vitrine, privind cu nesaţ un palton. Haina era scumpă foc şi, de bună seamă, de calitate mai proastă decît arăta. Dar era frig, şi Anni avea nevoie de palton. Zăbovise, pesemne, o bucată de vreme dinaintea vitrinei ; deodată fu întrebată de un necunoscut la ce se uită cu atîta luare-aminte. Necunoscutul era politicos, cu haz, nu-i displăcu, iar el părea că o plăcuse foarte mult. Vorbiră de preţuri. Se dovedi că domnul era un străin, şi că avea asupra lui franci elveţieni. Pentru palton erau necesari cincisprezece franci elveţieni, şi domnul se arătă gata să-i cedeze aceşti cincisprezece franci la un curs pe care într-adevăr nu-l accepţi decît pentru o fată atît de nostimă. Dar cînd Anni Lechner încercă să cumpere paltonul ce-i luase ochii, francii elveţieni ai domnului curtenitor se dovediră falsi. Urîciosul proprietar al prăvăliei chemă poliţia. Abia după cîteva ceasuri neplăcute petrecute la circumscripţia de poliţie, Anni fu eliberată de către tatăl ei care nu contenea să ocărască.

Aflînd cele întîmplate, Kaspar Pröckl ocărî şi mai dihai decît bătrînul Lechner. Atunci Anni îşi pierdu cumpătul. Dumnealui puţin îi pasă, îi spuse ea. Dumnealui, Kaspar, face pe omul subţire. Dumnealui, Kaspar, face pe grozavul şi nu vrea să ştie de cel de-al Cincilea evanghelist. Cineva totuşi trebuie să ducă grija chiriei şi a hranei. Să obţii cincisprezece franci pentru douăsprezece mii de mărci n-o fi poate pentru Reindl o afacere strălucită ; dar pentru Anni Lechner însemnau un palton şi sute de ore în care n-avea să sufere de pe urma frigului, a ploii, a guturaiului. Dacă, în cele din urmă, a fost trasă pe sfoară, ei bine, nu e vina ei, căci dumnealui Kaspar nu i-a dat prea des prilejul să vadă bancnote de-astea.

Kaspar i-a răspuns cum se cuvine. Dar ceea ce spunea Anni nu era altceva decît ceea ce îl rodea de multă vreme, deşi nu voia să o recunoască. Îl rîcîia faptul că tînăra femeie nu mai era în stare să-şi menţină prospeţimea, că părea uneori prăpădită, că n-avea cu ce să se hrănească cum trebuie şi nici bani pentru rochii. Nu se tînguia ; dar şi un om cu mai puţin spirit de observaţie, aşa ca el, nu putea să nu vadă că nu prea avea ce îmbrăca. Nu, nu-şi mai putea îngădui de-acum încolo această comportare. Dem-

nitatea sa îl privea strict personal, ciclul de balade despre individ şi despre masă, la care tot mocoşea, îl privea strict personal. Peste două luni împlineşte treizeci de ani, era timpul să se lase de asemenea distracţii. Dăduse cu piciorul — grozav, nimic de zis — propunerii lui Reindl de a pleca la Moscova. Dacă vrea să obţină acum ceva, n-are încotro, trebuie să se ducă la cel de-al Cincilea evanghelist. Şi-i al naibii de neplăcut s-o facă.

Tocmai cînd se afla în această dispoziţie mohorîtă, pică şi Benno Lechner cu grijile sale. Îşi dădu seama numaidecît că în ziua aceea nu era chip să-şi deschidă sufletul lui Kaspar, se foi pe scaun, se-nvîrti, se suci, se pierdu în generalităţi. De altfel, Pröckl era atît de tăios, încît Beni îl lăsă mai mult pe el să vorbească. Inginerul era nemulţumit de toate, o lua razna cu nişte teorii mai curînd violente decît întemeiate.

Beni, speriat, renunţă la teoretizări. Dar atunci cînd aduse vorba despre ceea ce-i stătea la inimă, tovarăşul Pröckl, pornit mai mult împotriva lui însuşi decît împotriva lui Beni, i-o tăie scurt : nu vrea să audă de probleme personale, vremea conflictelor personale a trecut ; nici pe el nu-l preocupă propria-i soartă, vrea să se contopească deplin cu masa. Aceste cuvinte sunară ciudat în gura unui om atît de aspru, de colţos. Benno Lechner le socoti trufaşe de-a binelea şi, fiind din acelaşi aluat cu Pröckl, se-mbufnă la rîndul său şi tăcu, încăpăţînat şi cu arţag, cînd inginerul încercă delicat să dreagă lucrurile.

Cei doi bărbaţi tăcuţi răsuflară mulţumiţi cînd sosi vorbăreaţa Anni. Cunoscînd mai bine oamenii decît Kaspar, se dumeri curînd că pe fratele ei îl apasă ceva. Îi propuse să facă împreună o vizită tatălui lor, şi frate şi soră porniră spre Unteranger. În locul lui Pröckl, Benno Lechner îi împărtăşi surorii sale grijile ce-l rodeau. Ea ascultă cu luare-aminte şi fu întru totul de acord că, punînd piciorul în prag, Zenzi i-a cerut lui Beni să aleagă. Era bine pentru el că se vedea silit, în aceste vremuri nesigure, să prindă rădăcini undeva. Îl povăţui stăruitor, vorbind îndelung, să se-nsoare ; se bucura de pe-acum, spuse ea, că va fi naşa copilului lui.

Cu acest prilej îi încredinţă o taină. Fusese cît pe ce să aibă un copil de la Kaspar. Dar nu-i suflase o vorbă despre asta, căci el, cu toată deşteptăciunea, n-ar fi ştiut să se descurce. Fără să-i spună nimic s-a dus la un medic şi a scăpat frumuşel de copil. Ar fi vrut mai degrabă să-l lase. Dar cine să-l hrănească şi să-l crească în vremuri atît de afurisite ? Ce lume era şi asta, în care bîntuia inflaţia şi tot soiul de întîmplări cumplite, o lume în care oricine se ducea de rîpă dacă nu era uns cu toate unsorile. Mai avusese un necaz atunci. Doctorul căruia îi fusese recomandată,

un om cu inimă de aur, gata să ajute o biată fată chiar fără să-i ia un ban, a fost, tocmai din pricina asta, denunțat de niște concurenți ticăloși. Și întrucît era un roșu, un socialist, l-au închis. Așa că a trebuit să se ducă la un doctor de-al grangurilor. Acesta era un om drăguț și binevoitor ; dar cerea valută străină. Numai și numai fiindcă era atît de încurcată cu banii făcuse și pocinogul cu paltonul.

Beni o asculta. Mai mult tăcea. În sinea lui găsea vrednic de laudă curajul cu care biata femeie se descurcase de una singură. Anni, la rîndul ei, își privea voioasă fratele, cu coada ochiului. Se gîndi că Beni nu se tunsese cam de mult. Observă la el, înveselită, și un început de barbete, care-l făcea să semene cu bătrînul Lechner.

Ajunseră în Unteranger. Cajetan Lechner renovase casa ; dar în privința asta nu avusese mînă atît de bună cum avea cu mobilele lui vechi. Noua tencuială părea fistichie ; înainte, casa un pic dărăpănată, părea mai frumoasă. Bătrînul era bucuros că cei doi veniseră împreună să-l vadă, dar ocărî că-i fac atît de rar această cinste. De cînd se dăduse cu Germanii verzi era schimbat, nu-și mai încăpea în piele. Altădată, cînd spunea că pînă la urmă tot o să se chivernisească, cuvintele lui sunau de parcă își cerea iertare pentru faptul că nu ajunsese la nimic pînă atunci. În vremea din urmă de-a dreptul se grozăvea cu vorba asta. În adîncul inimii nutrea nădejdea că mișcarea neaoșilor îi va face rost pînă la urmă de casa cea galbenă ; da, și dacă, după renașterea neamului, Germania va fi silită, pentru a-și extinde granițele, să ducă război cu Olanda, atunci l-ar putea strînge cu ușa, poate, pe ticălosul de olandez, să-i dea înapoi scrinișorul. De cînd se-nhăitase cu șleahta lui Kutzner, Cajetan Lechner se scrîntise de-a binelea, nu mai era chip să stai de vorbă cu el. Totuși, voia cu orice preț să stai de vorbă cu dînsul ; nu putea să adoarmă pînă nu-i freca ridichea lui Beni, porcului-de-cîine roșu. Bătrînul cu gușă și cu barbete mari și băiatul cu barbete mijinde ședeau unul lîngă celălalt, și băiatul îl lăsa să-l boscorodească după pofta inimii. Are să-nghită povestea de la oficiul stării civile de pe Petersberg, clădirea aceea cu acoperiș cu coamă, și pe urmă o să poată trăi și el în liniște, se gîndea Beni.

În timpul acesta, Pröckl se căia de trufia copilăroasă arătată față de Benno Lechner. Ceea ce spusese era adevărat, numai că se exprimase cam întortocheat și cu vorbe umflate. Inginerul Kaspar Pröckl, la drept vorbind, suferea din pricina propriei sale personalități. Voia să iasă din învelișul ei, să ajungă un atom între mulți alții. Dar mereu o părticică a ființei sale se înălța deasupra

celorlalţi. De asta trebuia să se descotorosească, trebuia s-o facă să piară.

Era necăjit că Beni plecase, şi nu fără temei, supărat. Luă ciclul său de balade şi se apucă de una nouă : *Despre sărăcie*. În vers, ideile lui păreau mult mai judicioase decît în proză, unde trebuiau susţinute prin argumentări obositoare. La vila „Seewinkel" făcusc, ca să vorbim cinstit, pe măscăriciul înaintea acelui Mamut-californian. Mamutul îl tratase ca pe un ţînc, şi pe bună dreptate, căci americanul nu era prost. Prostie a fost ceea ce a spus *el*. Dar balada *Despre corectitudine* îi izbutise. Kaspar Pröckl luă banjoul şi începu să zdrăngăne încet. Versurile nu-i veneau decît o dată cu melodia. Şi balada *Despre sărăcie* îi reuşi.

Şi-o cîntă şi îi plăcu. Singur în atelierul încăpător, cu glasul lui puternic, urlă balada *Despre sărăcie*. Era mîndru nevoie mare. De cînd suferise o înfrîngere în faţa spîrcîitorului-de-dolari, nu mai cînta nimănui baladele sale, nici măcar Annei. În general acum se ferea de Anni.

Pe furiş, ştrengăreşte, se apropie de un sertar bine încuiat şi îl deschise. Dar se uită cu atenţie la uşă, aproape ca pictorul Landholzer, şi puse zăvorul. Apoi scoase din sertar desenul *Leit-poleitul apusean-răsăritean*, manifestul *Despre adevăr* şi bucata de lemn pe care era sculptată *Jivina smerită*.

Cercetă cu luare-aminte obiectele : desenul, sculptura, hîrtia mîzgălită, le privi cu duioşie, cu evlavie, cu desfătare. Îşi îndreptă apoi privirile dincolo, înspre planşeta de desen, unde zăceau claie peste grămadă schiţe, construcţii legate de preocupările lui tehnice. Izbucni într-un hohot de rîs dispreţuitor. Cîntă iar în gura mare, cu glasul lui strident, stingher, sfidător, balada atunci făurită : *Despre sărăcie*. Îi plăcu şi de astă dată.

Era bucuros. De ce, mă rog ? Definiţia acestui bătrîn burghez Aristotel a rămas totuşi în picioare şi-n zilele noastre : rostul artei sălăşluieşte în purificarea de teamă şi de milă. Psihoanaliza este unul din subterfugiile burgheziei în destrămare. Bătrînul Aristotel s-a priceput afurisit de bine la psihoanaliză. Arta este cel mai lesnicios mijloc de a te descotorosi de anumite porniri primejdioase, ca, bunăoară, teamă, milă, conştiinţă. Un mod viclean, lesnicios, dibaci. N-o fi oare un mod prea viclean, prea dibaci, prea burghez ?

La drept vorbind, eşti un porc. Adevărat : nu e timpul să-ţi îngădui o viaţă personală încîlcită. Capetele de expresie nu mai sînt la modă. Te răsteşti la bietul Benno Lechner spunîndu-i despre conflictele personale că sînt lipsite de interes, în timp ce stai şi te uiţi la capul de expresie. Şi privi cu ochii lui întunecaţi, adînciţi în orbite, ochii întunecaţi, adînciţi în orbite ai *Leit-poleitului*

apusean-răsăritean, nasul ascuţit, mărul lui Adam proeminent, osul zigomatic puternic.

Da, arta este o metodă a naibii de ieftină ca să te descotoroseşti de patimi. Bătrînul Platon, ce-i drept un grangur, un aristocrat şi jumătate, dar vulpoi fără pereche, a ştiut prea bine de ce i-a surghiunit pe poeţi din statul său. Prin estetică într-adevăr te poţi descotorosi cel mai ieftin de îndatoririle faţă de societate. Este un mijloc prea ieftin, drăguţă. Pornirile bune, combativitatea, răzvrătirea, setea de a ucide, dezgustul, conştiinţa sînt incomode. Dar tocmai de aceea dăinuie, ca să nu-ţi dea pace. Le-ar fi multora pe plac ca ele să-şi găsească sublimarea în artă. Dar nu merge aşa, cu una cu două. Aceste porniri se cer folosite în chip practic: pentru lupta de clasă.

Nu, domnule inginer Kaspar Pröckl, iei prea uşor lucrurile. Celorlalţi le ceri să renunţe la viaţa personală. Dumneata renunţi la demnitate? Te ploconeşti oare în faţa domnului Reindl? Pleci în Rusia? Dimpotrivă, dumneata stai aci, de unul singur, cu uşa-nchisă, strict izolat. Scrii balade, faci artă. Te-mbuibi cu arta. Cine ţi-a îngăduit?

Asta şi-ar putea-o îngădui, poate, doctorul Martin Krüger, întrucît se află la-nchisoare, într-o situaţie neplăcută. Sau acela care şi-a găsit refugiu în liniştea unei case de nebuni. Pictorul Landholzer, mai ştii, şi-ar putea-o îngădui. Dar pe scriitorul Jacques Tüverlin, care şade în vila „Seewinkel" cu nevasta lui Martin Krüger şi mîzgăleşte un scenariu radiofonic *Judecata de apoi* cu care, pe deasupra, mai cîştigă şi o groază de dolari, pe acest porc comod să-l ia naiba.

Nu vrea să-i semene scriitorului Jacques Tüverlin.

Se aşează la maşina de scris, ale cărei litere E şi X erau tot defecte, şi concepu cele ce urmează:

„Ordin de luptă pentru bolşevicul Kaspar Pröckl, emis la 19 decembrie.

1. Te vei înfiinţa la capitalistul Andreas Reindl şi te vei strădui, folosind toate mijloacele, să te trimită în calitate de constructor-şef la Nijni-Novgorod.

2. Vei face uz de toate mijloacele, în primul rînd prin diligenţele numitului capitalist Reindl, pentru a obţine eliberarea din închisoare a deţinutului Martin Krüger.

3. Eşti dator să o întrebi pe fata Anna Lechner dacă vrea să intre în partid şi să plece cu dumneata în Rusia."

În timp ce scria toate astea, inginerul Kaspar Pröckl nu-şi aminti că odată, de faţă cu dînsul, scriitorul Jacques Tüverlin, pe care nu-l putea suferi, îşi adusese sieşi la cunoştinţă, printr-o carte poştală, anumite norme estetice.

Deschise soba de fier pe care Anni, grijulie, o umpluse înainte de a pleca. Zvîrli în ea foaia cu baladele. Îndată după aceea manifestul pictorului Landholzer, desenul *Leit-poleitul apusean-răsăritean,* în sfîrşit sculptura din lemn *Jivina smerită.* Apoi, fără să se uite cum le mistuie focul, se aşeză în faţa planşetei, la construcţiile sale.

18

Un om se caţără pe gratiile cuştii sale

Penitenciarul Odelsberg fusese cîndva o mînăstire ; trapeza era acum biserică. În noaptea de Crăciun deţinuţii, aşezaţi pe bănci, cîntară, directorul ţinu o cuvîntare. Bradul era împodobit cu lumînări care ardeau. În spate stăteau localnicii din Odelsberg, mai ales femei şi fete. Oamenii în haine de deţinuţi se uitau cu coada ochiului la ele, bucuroşi de prilejul, atît de rar, să vadă fuste. Cuvîntarea directorului suna searbăd, cîntecul anapoda, bradul, cu lumînări cu tot, era sărăcăcios. Dar deţinuţii erau mişcaţi, mulţi plîngeau. Şi Martin Krüger era mişcat. Mai tîrziu se-nfioră de ruşine că fusese mişcat. Seara, primiră drept supliment o bucată de brînză. Şvaiţer, tare, hrănitor. Martin Krüger îl savură pe-ndelete, fărîmă cu fărîmă.

Nu o ducea prea bine. Avusese zile bune atunci cînd scrisese despre răzvrătitul Goya. Răzvrătirea lui, a lui Martin, consta într-o harţă neghioabă cu un temnicer de grad inferior, o harţă sîcîitoare, fără de nădejde.

Înţelepciunea sa nu ţinu multă vreme. O dată, Bot-de-iepure izbuti printr-un şiretlic să găsească un pretext pentru a-l pedepsi. Îi trînti pedeapsa, birocratic, scurt, aproape milităreşte. Perişorii din nas îi tremurară, de parcă ar fi adulmecat voluptos. Atunci Martin Krüger ridică mîna şi îl plesni peste obraz. Simţi o mare satisfacţie. O plăti însă cu vîrf şi-ndesat. Căci directorul, mai viclean decît deţinutul, se stăpîni, hotărî să privească scatoalca dată de Krüger drept un acces de furie şi îl trimise în carcera furioşilor.

Carcera furioşilor se afla în beciul închisorii, o cuşcă strîmtă de tot. Martin Krüger fu nevoit să-şi lepede hainele, îi lăsară doar cămaşa. Îl îmbrînciră peste cîteva trepte de piatră, alunecoase. Îl trăsni o duhoare înţepătoare pricinuită de scîrna rămasă în urma acelora care zăcuseră aci înaintea sa. Era după-amiază, dar în

carcera furioşilor domnea un întuneric de nepătruns. Orbecăi, să-şi dea seama unde se află, se lovi de drugi de fier, de pereţi. Simţi că duşumeaua era goală, zgrunţuroasă, plină de găuri. Cămaşa era scurtă, frigul ascuţit îl paraliza ; dacă se ridica, pentru a se mişca, îl tăia ca nişte cuţite. Să fi fost ceasul patru după-amiază cînd l-au închis în hruba furioşilor. Cîteva ore mai tîrziu nu mai ştia dacă era noapte sau se crăpase de ziuă. Nici duhoarea nu-l mai trăsnea. În cuşcă fojgăiau guzgani cu duiumul ; Martin Krüger însă nu simţea nevoia să stea de vorbă cu ei. Se întinse, în nădejdea că va îngheţa ; auzise că moartea prin îngheţ e plăcută. Dar nu era chip să stea întins ; şobolanii nu-i dădeau pace. Poate că şi de foame nu-l prindea somnul. Striga, nimeni însă nu-l asculta sau nu voia să-l asculte. Mai tîrziu nu mai fu în stare decît să scîncească. După cîtăva vreme îi aruncară o saltea şi un coltuc de pîine.

Uneori nici nu prea îşi dădea seama unde era, ştia doar că se afla în beznă, foame, frig, împuţiciune şi împresurat de şobolani. Ducea dorul celulei. O dată îi trecu prin minte că se află în Europa Centrală şi-n secolul al douăzecilea, şi că acest secol şi acest petic de pămînt erau încredinţate că sînt mai bune decît vremurile trecute şi decît triburile din junglă. Îşi aminti de oamenii pe care îi văzuse spînzurînd de sîrma ghimpată sau sufocîndu-se, gazaţi, de oamenii care pieriseră sub loviturile date cu patul puştii de către „izbăvitorii Münchenului". Căută să afle alinare, închipuindu-şi că aceste fiinţe au fost şi mai nenorocite decît dînsul ; dar nu era adevărat : nu au fost mai nenorocite. Se gîndi la versurile unui poet din evul mediu, pre nume Dante Alighieri, versuri ce vorbesc despre iad, despre unii care crapă de foame, care sînt arşi de vii, şi rîse de închipuirea primitivă a acestui poet. Apoi se ridică, bălăbănindu-se, cu mădularele ca tăiate de frig, prăpădit de tot, şi încercă să facă în cuşca întunecată obişnuitele mişcări de gimnastică. Simţi dureri crîncene, trebui să ridice şi să împingă fiecare os în parte ; în cele din urmă se prăbuşi, frînt de oboseală. Atunci abia aţipi.

Cînd se trezi nu se simţi rău ; era mulţumit de slăbiciunea ce-l cuprinsese, ascultă bine dispus fojgăiala guzganilor. Un singur lucru îl chinuia, că nu putea să-şi amintească un anumit vers al acelui Dante. Spuse :

— Dante era un *trecentista*[1]. Spuse : Mai bine să nu te fi născut. Spuse : Pînă cînd ?

I se păru că rostise asta în gura mare, dar vorbise atît de încet că nu-l auziseră nici măcar guzganii. Încercă să-şi aducă aminte de toate chipurile pe care le cunoştea. Le numerotă ; ştia

[1] Un om al secolului al XIV-lea (ital.).

însă că o seamă de chipuri le încurca, dar şi numerele lor erau mereu altele. Căută să-şi amintească amănuntele camerei sale de lucru. Întreagă o vedea foarte limpede, dar mereu îi lipseau anumite detalii. Asta îl necăjea. Ce ciudăţenii că pe lume dăinuiau laolaltă atîtea şi atîtea lucruri ! Lumea este atît de mică, ce înseamnă, de pildă, patruzeci de mii de kilometri ? Totuşi, era ciudat că în clipa de faţă cineva citea undeva, pe faţa pămîntului, un lucru oarecare, scris de dînsul odinioară, despre o oarecare nuanţă de culoare, şi că în acelaşi timp el zăcea aci, împresurat de guzgani.

Că zăcea aici nu era cumplit. Că un judecător îl osîndise, nu era cumplit. Că un individ îl zvîrlise aici în cele zece plăgi egiptene, supunîndu-l la foame, gîndaci şi beznă, nu era cumplit. Cumplit era însă faptul că alţii se aflau în libertate, şi ştiau ce se-ntîmplă, şi o răbdau. Faptul că oamenii îşi băteau capul cu milioane de lucruri şi nu cu tot ceea ce i se-ntîmpla lui aici, faptul că ziarele relatau despre cuvîntările unor politicieni, despre nuanţele unor tablouri, despre viteza unor nave, traiectoria unor mingi de tenis şi nu despre ceea ce se petrecea cu el, aici. Zăcea într-o sfîrşeală cumplită, trăgea în piept duhoarea înţepătoare a cuştii şi o ura pe Johanna.

Nu ştia cît timp se scursese de cînd îi zvîrliseră salteaua şi pîinea. Dintr-o dată fu cuprins de teamă, şi era aproape să moară de groază, că-l uitaseră aici. Cîndva fusese într-o peşteră subpămînteană, la Untersberg [1] ; era nesfîrşită, ramificată, cu pereţii povîrniţi, frigul se-nteţea, domnea o linişte de moarte. Intrase împreună cu un cunoscut, fără ghid ; curată nesăbuinţă. Dacă bateria lanternei se consuma, se isprăvea cu el. Şi se consumă. Deodată simţi că nu mai are pămînt sub picioare şi îl cuprinse o spaimă nemaipomenită. Nu trecuse de bună seamă mult timp pînă cînd cunoscutul lui să se apropie, nici un minut ; dar îi păruse o veşnicie. Era cea mai groaznică întîmplare din cîte le trăise vreodată ; uneori, rar, era copleşit de amintirea ei. Atunci începea să dîrdîie. Aceeaşi teamă îl gîtuia şi acum. Îl uitaseră, are să crape aici, în cămaşa asta scurtă, printre şobolani, în scîrna celor ce se perindaseră în carceră.

Îl lăsară, cu totul, treizeci şi şase de ceasuri în această cuşcă.

Pe urmă, cînd îl consultă, doctorul Gsell îl găsi îmbucurător de liniştit. Nu se plînse de nimic, dădu răspunsuri cumpănite, politicoase, vorbind pe acelaşi ton jovial ca şi medicul.

[1] Masiv muntos în Alpi, bogat în peşteri, la graniţa dintre Bavaria şi Austria.

— Ne-au mai ieşit vreo cîţiva peri albi, glumi doctorul, dar ne stă bine, nimic de zis. Iar slăbiciunii ăsteia i-om veni noi de hac.

Krüger îi aruncă o privire apatică.

— Da, domnule doctor, i-om veni de hac. *Eu*, de ieşit, am să ies odată şi odată de aici : dumneata însă ai să rămîi mereu.

Această constatare blajină, şi neîndoios fără pic de răutate, îl atinse pe doctorul Gsell. Căci nu-i făcea plăcere faptul că se afla la Odelsberg. La început, avusese de gînd să îmbrăţişeze cariera universitară. Întreprinsese, încă din vremea studenţiei, cercetări temeinice, pasionate, cu privire la deosebirile rasiale ale sîngelui, şi cele două studii pe care le publicase erau citate la loc de frunte, printre lucrările disciplinei respective, printre scrierile unor Dungern, von Scheidt, Hirschfeld. Într-un rînd, socotise că a prins pe Dumnezeu de picior, că a găsit cheia pentru a dovedi că anumite caracteristici sangvine pot defini cutare sau cutare rasă. Dar nici de data asta n-o nimerise : cunoaşterea lui s-a dovedit eroare. Ca tuturor contemporanilor, nici lui nu i-a fost hărăzit să poată stabili apartenenţa rasială a individului în funcţie de sîngele său. Oricum, a fost mai aproape de ţel decît ceilalţi ; dacă nu lui, cui să-i izbutească ? Mai tîrziu, însă, un şir de împrejurări nenorocite — maică-sa îşi pierduse averea, el rupsese logodna cu fata unui profesor influent — au făcut să se aleagă praful de proiectul de docenţă, l-au silit să lase baltă cercetările. Acum, flăcău tomnatic, îşi mînca viaţa la Odelsberg, avea un cabinet particular, care nu-i dădea imbolduri de nici un fel, şi slujba de medic al penitenciarului, care însemna pentru el îndeplinirea unei îndatoriri neplăcute. O zi de muncă de paisprezece ore, o îndeletnicire neroadă pe care ar fi putut-o împlini oricare altul, îl împiedica să-şi ducă la bun sfîrşit misiunea ce numai lui îi fusese hărăzită.

Doctorul Gsell nu-şi vărsa năduful asupra pacienţilor. Nu-i plăcea să practice medicina, dar nu era un medic prost. Avea ochi ager, era îndemînatic. Îşi îndeplinea slujba cu omenie. Dar serviciul la închisoare îl tocea pe oricine. Doctorul Gsell se obişnuise să creadă puţin din cîte îi povesteau deţinuţii. Erau printre ei atîţia îndărătnici, înrăiţi. Se purta şi faţă de ei în felul lui jovial, îi îmbărbăta. Cînd se încăpăţînau, devenea însă nesuferit.

Atunci cînd îl aduseseră pe Krüger, îi făcuse, ca tuturor deţinuţilor, întîi şi-ntîi analiza sîngelui. După înfăţişare un tip celtic cu uşoare înrîuriri semite, omul ar fi trebuit, de drept, să aparţină grupei sangvine A. Cînd, spre necazul lui, a fost nevoit să constate că aparţine grupei A B, paşnicul doctor Gsell nu i-a luat-o în nume de rău. Nici atunci cînd Krüger s-a plîns de dureri la inimă nu s-a supărat pe el, l-a ciocănit, n-a găsit nimic, i-a spus un cuvînt hazliu. Nu exista nici un motiv de îngrijorare. Din experienţă ştia

că acest tip e de ajuns de rezistent. Cînd Krüger se prezentase a doua oară, îl consultase din nou, cu răbdare, dar nu găsi nici de astă dată nimic. Cînd Krüger se înfiinţase pentru a treia oară, deveni urîcios. Era lesne de înţeles că deţinutul numărul 2 478 caută să-şi facă viaţa mai uşoară cu ajutorul lui, dar atunci n-are decît să născocească un pretext mai convingător. Slăbiciune la inimă. Mijlocul cel mai la-ndemînă, folosit şi răsfolosit. Crizele au loc noaptea, cînd se află de unul singur în celulă, fără martori? Fireşte. Cu alţii de faţă, pacientul nu are niciodată crize. Cunoaştem. El, Krüger, urmăreşte de bună seamă să fie trimis la spital pentru a fi ţinut sub observaţie, ca fiind suspect de *angina pectoris*. Dar n-o să-i meargă. Nici prin gînd nu ne trece să ne lăsăm păcăliţi de poveştile astea cu atacurile dumisale de inimă. Şaisprezece luni de puşcărie te dărîmă totuşi. Cînd ajungi la noi, după un trecut în care ai trăit în belşug, ne socoteşti cam spartani, se ivesc anumite perturbări, indispoziţii nervoase ale stomacului, tulburări ale digestiei, te umfli, apoi slăbeşti, culoarea pielii devine pămîntie. În toate astea nu-i nimic surprinzător. Aşa se-ntîmplă de obicei. Trec. *Angina pectoris*. I-ar veni la socoteală dumnealui. Oricine s-ar putea folosi de un asemenea pretext.

Aceasta era atitudinea medicului faţă de deţinut, un pic bănuitoare, dar nu lipsită de bunăvoinţa de a-i sări în ajutor. Cînd, după cele treizeci şi şase de ceasuri petrecute în carcera furioşilor, Krüger îi spusese, aşadar, că el va scăpa de aici odată şi odată, dar doctorul Gsell nu, îl atinsese pe medic acolo unde îl durea mai tare. Dar nu i-o plăti omului acestuia slăbit; ba, dimpotrivă, îi prescrise un supliment de hrană, repaos.

Curînd după aceea, însă, Krüger se plînse din nou de-un atac de cord, de simţămîntul înspăimîntător al totalei năruiri, de groaznica trezire din acea stare, de neputinţa de-a face faţă singurătăţii. Crizele se succedau acum la intervale din ce în ce mai scurte. Îl rugă stăruitor pe medic să facă cele necesare pentru a i se pune la îndemînă un clopoţel sau un mijloc oarecare pentru a putea chema pe cineva; îi e teamă că într-o bună zi nu va supravieţui unei asemenea crize. La aceste cuvinte, deşi se străduia în mod vădit, doctorului Ferdinand Gsell îi pieri cheful de a mai glumi. Îl făcu pe Martin Krüger, fără multă vorbă, un simulant care-şi dă prea multă importanţă.

Dar Martin Krüger nu simula.

De altminteri, după acea şedere în carcera furioşilor, între Krüger şi director se stabili un fel de armistiţiu. Facă Förtsch ce-o vrea, lui n-are să i se mai întîmple să-şi iasă din sărite.

Pentru a-şi auzi glasul, vorbea mult de unul singur, nu prea tare, ca paznicii de pe coridor să nu-l pîrască. Numai atunci cînd

ştia că pe-afară sînt slujbaşi cumsecade, recita în gura mare. De preferinţă, capitole din cartea despre Goya. Altminteri, îşi petrecea multe ceasuri ale nopţii cu nesăbuite închipuiri de răzbunare. Visa să otrăvească întregul oraş München, cu oameni, şi cu celelalte vietăţi cu tot. Îşi zugrăvea amănuntele, mormane de muribunzi, de otrăviţi. Vechi legende, istorisiri se iveau în mintea lui ca prin ceaţă. Dacă există cinci drepţi în oraşul München, atunci Dumnezeu va zădărnici răzbunarea. Numai că nu există cinci drepţi. Trăise atîta vreme în acest oraş ; o dată tot ar fi trebuit să-i iasă în cale unul din acei cinci. Prevăzător, se tocmi cu Dumnezeu în privinţa numărului. Dacă vrea să cruţe oraşul, Domnul ar trebui să ridice limita la zece, aşa cum a făcut şi altădată. Domnul era îndurător. Domnul era înţelegător, Domnul încuviinţă. Atunci Krüger rîse a batjocură şi a izbîndă. Acum s-a isprăvit cu mîrşavul oraş. Faptul că nu se găseau în el zece drepţi avu darul să-l liniştească.

De data aceasta, cînd Johanna veni în vizită, încordarea ei era mai mare decît a lui. Martin nu pregătise nimic din ceea ce avea să-i spună. Rejudecarea, suspendarea pedepsei, amnistia îl preocupau zi şi noapte. Deşi se şubrezise, nu se da bătut ; dar nu nutrea nici un fel de nădejde. Nu-i vorbă, existau şi rejudecare, şi amnistie. Există şi marea, pe care o puteai străbate cu vaporul şi peste care puteai zbura cu avionul. Există şi planeta Marte, şi s-ar putea, o dată şi o dată, să ajungem şi acolo. Dar el ? Îşi avea celula, doi metri în lăţime, patru în lungime, şi planeta Marte, şi străzile, femeile, marea, rejudecarea se aflau dincolo de această celulă. Stătu de vorbă cu Johanna lămurit şi calm. Găsi pentru toate cuvîntul potrivit. La întrebările ei temătoare, crispate, răspunse numaidecît răspicat, expresiv. Vorbi de boala sa, de acel simţămînt de năruire, de durerea apăsătoare ce-l gîtuia, şi de faptul că medicul nu putea găsi nimic. Să fie într-adevăr închipuire ? Tot ce se poate. De altfel, turbase de-a binelea, îl plesnise peste obraz pe director, ceea ce n-ar fi făcut un om cu scaun la cap, ştiind prea bine că bucuria scurtă nu e nimic pe lîngă durata şi severitatea pedepsei ce urmează. Johanna însă nu crezu că acel simţămînt de năruire este născocit ; îl privi pe bărbatul în uniformă de deţinut. De data aceasta îl cuprinse de la început cu o privire lucidă, astfel că n-a trebuit să-şi dezgroape abia mai tîrziu chipul lui din amintire. Îşi dădu foarte bine seama că nu Martin Krüger, ci medicul se înşelase. Nu avea nici măcar sentimentul că era vorba de-o urzeală răutăcioasă, era convinsă că în acest caz se săvîrşea o greşeală gravă, iremediabilă, şi gîndurile i se-nvîrtejeau, frămîntîndu-se cum ar putea îndrepta această greşeală. Era oare de con-

ceput că ea fusese fericită în vreme ce Martin avusese o asemenea criză ? Că se culcase cu Tüverlin în vreme ce Martin se dădea de ceasul morţii ?

Trebuie să-l zgîlţîie pe Bot-de-iepure, trebuie să-l vadă pe medic. Se cere un specialist. Trebuie să-i scrie doctorului Geyer, trebuie neîntîrziat, neîntîrziat trebuie să stea încă o dată de vorbă cu ministrul Messerschmidt. Aci e măcinat un om pe care nu-l ocroteşte nimeni altul în afară de ea. Este limpede ca lumina zilei, vede desluşit cum se împuţinează de la o vizită la alta, cum se topeşte, cum piere. La toate astea se gîndi într-o clipită, hăituită, cîntări mii de alte mijloace, vizite la medici, scrisori către cei cinci cîrmuitori din umbră ai Bavariei. Nu-şi putea închipui ca vreunul să spună nu, cînd era vorba de un lucru atît de simplu ca boala, atît de departe de orice politică.

Între timp, Martin Krüger nu contenea să istorisească ; istorisea amănunţit despre crizele sale, aşa cum descrisese odinioară tablouri. Johanna se uită la gura lui, o gură senzuală cîndva, văzu limba albicioasă, dinţii ce-i ieşeau gălbui din gingia palidă, sprîncenele stufoase care atîrnau acum ofilite deasupra ochilor spălăciţi.

— Uite, aşa se întîmplă, şi vorbise poate în totul două minute despre crizele sale.

Johannei i se păru o veşnicie.

Nu izbuti să dea ochi cu medicul, vorbi doar cu primul consilier Förtsch. Acesta rămase nepăsător la insultele ei, o rugă politicos să-şi măsoare cuvintele, rămase nepăsător atunci cînd îi pomeni de ministrul Messerschmidt.

Faţă de Tüverlin, Johanna fu apucată de o mînie turbată, îl ocărî şi pe dînsul, cu vorbe grosolane, spunîndu-i că el, un bărbat, asistă liniştit la această ucidere lentă a unui nevinovat. Tüverlin o ascultă cu multă luare-aminte, o puse să-i repete unele relatări, încuviinţă din cap. Apoi îşi făcu însemnări. Întocmai ca americanul. Deprinderea asta o moştenise de la el.

Johanna îl ura.

19

Cuşca nevăzută

De la această convorbire, în care Johanna îi arătase lui Tüverlin cum stăteau lucrurile cu boala lui Martin Krüger, pierise fericita certitudine pe care fuseseră aşezate, ca pe vecie, lunile petre-

cute la vila „Seewinkel". Tüverlin îşi făcuse însemnări ca un samsar de bursă, ca acel american de care tot vorbea şi care ei îi era nesuferit. Nu zîmbise chiar Jacques ? Da, zîmbise. Dacă ar fi stat să judece un pic, ar fi trebuit să-şi spună că era greu de crezut ca tocmai omul care a scris acel eseu nepărtinitor şi corosiv despre cazul Krüger să zîmbească de cazna la care era supus Martin. Dar Johanna nu sta să se gîndească. Vedea numai imaginea acestei guri care zîmbea făţiş.

Nu mai scoase o vorbă despre Martin faţă de Tüverlin. Porni din proprie iniţiativă o agitaţie neobişnuită, înfrigurată, împrăştiată, fără ţintă. Trimise scrisori în toate părţile. Scrise în cîteva rînduri, la Berlin, avocatului Geyer, îl asaltă cu telegrame nerăbdătoare.

Avu o a doua întrevedere cu domnul von Messerschmidt. Din nou, cum îl văzu pe bătrîn, se linişti, o cuprinse un simţămînt de siguranţă. Domnul von Messerschmidt, în felul său încet, îi făgădui că va pune să cerceteze neîntîrziat cum stau lucrurile cu medicul închisorii şi cu boala de inimă a lui Krüger.

— V-am spus-o răspicat, adăugă el, că încă 'nainte ca pomii să-nflorească veţi primi răspuns în privinţa repunerii pe rol a procesului. Repunere pe rol sau suspendarea pedepsei. Am spus : peste două luni. Mai sînt patruzeci şi opt de zile. Messerschmidt nu a uitat.

Despre toate astea Johanna nu-i povesti nimic lui Tüverlin. Trăiau împreună. Împărţeau pîinea şi patul, munca, erau împreună la sport şi odihnă. În ce-l privea, Tüverlin era într-o dispoziţie minunată. Scenariul radiofonic *Judecata de apoi* era ca şi gata. Urma să fie transmis întîi de la New York. Ieşise ceva ca lumea, Johanna simţea asta ; simţea forţa ce-o iradia lucrarea. Dar nu-i făcea plăcere.

Nici o logică nu-i era de folos : acel stupid simţămînt de vină i se înfipsese în suflet ca o boală de care nu putea scăpa. O rîcîia, o împovăra. Devenea mai puternic, mai uşor, dar să scape de el cu desăvîrşire nu era posibil. Mereu o apăsa această neghioabă piatră de moară. Orice făcea, orice gîndea, se lovea într-una de el. Zăcea prinsă în capcana acestui sentiment ca-ntr-o cuşcă. Numai fiindcă se zvîrlise pe de-a-ntregul în această fericire numită Tüverlin, celălalt era bolnav şi în restrişte. Degeaba îşi spunea : inima din pieptul omului de la Odelsberg era o bucată de carne, alcătuită din sînge, muşchi, ţesuturi, vase. Nu funcţiona cu nimic mai bine sau mai prost, dacă ea îl iubea sau ba pe Tüverlin. Asta era şi nu era adevărat. Oricum : nu putea să se bucure de Tüverlin atîta vreme cît nu se rezolva problema celuilalt. Niciodată nu se va mai putea bucura de Tüverlin. Viaţa cu el era sfîşiată o dată pentru totdeauna, din clipa în care Tüverlin zîmbise, auzind de nenorocirea lui Krüger.

Această nenorocire o putea retrăi acum, clipe întregi, în asemenea măsură, încît se strămuta în pielea lui Krüger. Şedea aici, sprijinindu-şi în palmă faţa lată cu nasul în vînt, niţeluş cărnos, cu ochii mari, cenuşii, aţintiţi înainte, cu fruntea netedă, tăiată de cute verticale. Şedea aici, în vila „Seewinkel", şi şedea totuşi şi în celula din Odelsberg pe care nu o văzuse niciodată. Era Martin Krüger, simţea ura acestuia împotriva lui Bot-de-iepure, împotriva oraşului München, împotriva landului Bavaria ; îşi simţea inima strivită de pietre, o sugruma simţămîntul năruirii. Era întru totul Martin. De asemenea străluminare a simţămintelor îmbinată cu opacitatea minţii, de asemenea clipe de transpunere în pielea altuia aveau parte mulţi locuitori ai podişului.

Tüverlin trăia alături de Johanna, sporovăia vesel, cu glasul lui hîrşîit. Nu-i reuşise oare de minune scenariul radiofonic *Judecata de apoi ?* Strălucea. Succesul în străinătate nu contenea. Curgeau gîrlă banii, pentru Germania din acel an nemaipomenit de mulţi bani. O întreba dacă are vreo dorinţă. Să-i cumpere casa, pădurea, lacul ? Schimba cablograme şi scrisori cu Mamutul, era hotărît ca în cîteva zile să se-mbarce pe vasul „California". Îi comunică Johannei data plecării şi faptul că a deschis, la dispoziţia ei, un cont în dolari la Dresdner Bank. Îi împărtăşi bucuria grozavă ce o simţea, gîndindu-se la revista pentru Mamut, la America, la însuşi Mamutul. O privi pieziş, stăruitor, ştrengăreşte ; zîmbea din ce în ce mai des.

— Eseul despre Krüger, spuse el, va apărea în curînd, şi zîmbi iar.

Era tare vorbăreţ în aceste zile dinaintea plecării, îi spunea lucruri vesele, tăioase, despre Dumnezeu şi despre lume. Dar despre ceea ce îi stătea ei pe inimă, despre ceea ce ar fi vrut din tot sufletul să audă un cuvînt bun, despre Martin Krüger, despre întoarcerea lui, nu-i spunea nimic. Nu suflase o vorbă de faptul că amnistierea lui se afla pe calea cea bună. Căci atunci cînd consilierul intim von Grueber transmisese Ministerului de Finanţe şi comitetului de conducere al Băncii naţionale bavareze aluzia făcută în această privinţă de *mister* Potter, cei de-acolo se arătară grozav de uimiţi ; dar, după cîteva fraze sforăitoare despre neatîrnarea justiţiei în această ţară, se sublinie că sugestia va fi îndrumată mai departe către forul competent. Jacques Tüverlin avea de gînd ca în timpul şederii în America să-l mai îmboldească pe Mamut. Se bucura că lucrurile progresau. Zîmbea cînd se gîndea cît de mulţumită va răsufla Johanna. Voia să-i spună cum stau lucrurile abia atunci cînd va ţine în mînă o declaraţie categorică a guvernului bavarez.

În aceste din urmă zile, Johanna părea calmă, voioasă. Într-un rînd, primi o scrisoare lungă din partea mamei sale. Afacerile cîrnăţarului Lederer mergeau, o dată cu inflaţia în creştere, din ce în ce mai bine ; cumpărase încă alte patru prăvălii. Doamna Krain-Lederer era amărîtă din pricina neisprăvitei sale fiice. Domnul Lederer ajunsese, în sectorul lui, preşedintele comitetului de circumscripţie al Germanilor verzi şi fiică-sa vitregă era o pată pentru el. Doamna Krain-Lederer îi întindea din nou mîna spre împăcare. O îndemna pe Johanna să se despartă de puşcăriaş, să dea naibii concubinajul cu haimanaua de scriitor. Pentru ultima oară mama îi oferea un cămin.

Într-un rînd, se ivi pe neaşteptate la vila „Seewinkel" mătuşa Ametsrieder. Johanna se bucură să audă iar călcătura zdravănă a femeii grase şi înfipte, care se învîrtea prin casă cu căpăţîna ei vînjoasă, ca de bărbat, şi rostea zicale sănătoase, potrivite pentru orice. Tüverlin rîdea voios. Mătuşa îi da ghes nepoatei să stea de vorbă între patru ochi. Johanna, obosită, bucuroasă că avea în faţă un om care ştia de necazurile ei, o ascultă. Bătrîna fu de părere că nepoata făcuse pentru Martin Krüger tot ce era omeneşte posibil să faci pentru un altul. Socotea că ajungea şi trebuia să divorţeze şi să se mărite cu acest Tüverlin. Ce-i drept, pare cam uşuratic, dar Johanna va şti pînă la urmă, cu ajutorul ei, al mătuşii Ametsrieder, să-i chiverniséască bănişorii. Dacă Johanna socoteşte că e bine, ea mătuşa ar sta de vorbă cu Tüverlin, ca nu cumva să spele putina în America.

Două zile înainte ca Jacques să plece la Hamburg pentru a se îmbarca pe „California", Johanna îşi dădu seama, înfricoşător de limpede, cum vor arăta toate atunci cînd el nu va mai fi aici. Încăpătoarea vilă „Seewinkel" va fi tare goală şi tare tăcută. Nu ar fi oare mai bine să se mute la München, pe Steinsdorfstrasse, la mătuşa Ametsrieder ? Se va apuca iar de grafologia ei. Va analiza oare atunci, în sfîrşit, scrisul lui Martin Krüger ?

„Messerschmidt nu şi-a uitat făgăduiala", i-a spus ministrul la München. Trebuie să aştepte patruzeci şi opt de zile, a spus el, şi cinci au şi trecut. Cum are să fie dacă, de pildă, Krüger va fi eliberat de la Odelsberg înainte ca Tüverlin să se fi întors ? Jacques n-ar trebui să plece acum. Nu-şi da seama ?

Nu-şi da seama.

Viaţa la ţară îi priise mai bine decît ei. Păşea sigur de sine, cu umeri puternici şi coapse subţiri ; faţa lui colţuroasă, boţită, era smeadă, tăbăcită de vînt şi soare. O privea cu coada ochiului, zîmbind ; Johanna găsea că rînjeşte. Îndruga verzi şi uscate cu glasul lui hîrşîit. Strălucind, plecă şi o lăsă în cuşca ei.

20

Rîul Ruhr

La 9 ianuarie, comisia pentru reparaţii stabili că Germania nu-şi îndeplinise obligaţiile ce decurgeau din Tratatul de la Versailles. Se făcuse vinovată de încălcare intenţionată în ce priveşte livrările de lemn şi de cărbune. Neîndeplinirea aceasta se ridica la un procent şi jumătate. Drept urmare, Poincaré, preşedintele Consiliului de Miniştri al Franţei, trimise în regiunea Ruhrului o comisie de ingineri, sub conducerea inginerului-şef Coste, pentru despăgubirea corespunzătoare a acestei neexecutări. Pentru paza inginerilor plecaseră o dată cu ei, în echipament de campanie, întîi 61 389 de oameni, şapte divizii franceze, două belgiene, sub comanda supremă a generalului Degoutte. La 11 ianuarie, la orele nouă şi jumătate dimineaţa, capul coloanelor franceze intrase în oraşul Essen. La 15 ianuarie fură ocupate localităţile Gelsenkirchen şi Bochum, la 16 ianuarie Dortmund şi Hörde. Soldaţi francezi ocupară minele de stat prusace, filialele Băncii Reichului. Proprietarii şi directorii generali ai marilor întreprinderi, acei Thyssen, Spindler, Tengelmann, Wüstenhofer, Kesten, împotrivindu-se să livreze cărbunii datoraţi în contul despăgubirilor, fură arestaţi.

Regiunea Ruhrului era cea mai bogată parte a Germaniei. Sub pămînt se aflau cărbune şi fier în cantităţi uriaşe, deasupra pămîntului se afla, iscusit plănuită, desăvîrşit organizată spre a valorifica fierul şi cărbunele, o reţea deasă, înţelept construită, de drumuri de fier, care asigura transportul. Germania era o ţară industrială, regiunea Ruhrului inima acestei industrii. Acela ce ţinea în mînă regiunea Ruhrului ţinea în mînă inima Germaniei.

Să ţii în mînă această inimă era însă cu folos numai atîta vreme cît bătea. Guvernul german, lipsit de putere militară, în urma înfrîngerii suferite în războiul mondial, ordonase ca populaţia să opună rezistenţă pasivă. Autorităţile acestui ţinut cu o populaţie deasă, slujbaşii din transporturi refuzară să dea ascultare trupelor de ocupaţie. Reprezentanţii oficialităţilor, primarii, conducătorii băncilor, căilor ferate, marilor întreprinderi fură arestaţi, expulzaţi. Trupele de ocupaţie încercară să asigure ele însele transportul pe căile ferate. Dar nu izbutiră. Trenuri militare se ciocniră ; o mulţime de soldaţi îşi găsiră moartea. Armata stîrnită luă măsuri severe împotriva demonstranţilor şi suspecţilor. Acţiunile se soldară cu împuşcături, mulţi răniţi, cîţiva morţi. Fură instituite curţi marţiale, oraşelor unde fuseseră asasinaţi francezi le-au fost impuse mari amenzi. La începutul lui februarie circulaţia fu blocată pe opt sute de kilometri din reţeaua de cale ferată. Locomotive, şine prindeau rugină,

mormanele de cărbuni ce nu puteau fi transportate se înălțau, devenind adevărați munți, se lățeau pînă hăt-departe, întrucît, spre a le feri să ia foc de la sine, nu puteau fi stivuite mai sus decît erau.

În vechea Bavarie nu mulți știau ce însemna Ruhrul. Cei mai mulți credeau că era o boală neplăcută [1]. Ziarele nu aveau sarcină ușoară să le vîre-n cap că era vorba de un rîu ce curgea printr-un bogat ținut industrial, și că ar avea temeiuri să se revolte. Și atunci se revoltară, nu glumă.

Ocuparea regiunii Ruhr le-a prilejuit Germanilor verzi o creștere nemaipomenită a rîndurilor. Nenumărații mercenari și aventurieri care, rămășițe ale războiului, cutreierau Reichul în lung și-n lat, și care în lunile din urmă abia își mai trăgeau sufletul, răsuflară ușurați. Pretutindeni se vorbea de o acțiune împotriva Franței, de războiul de eliberare. Vechile asociații militare și corpuri de voluntari, miliții ale localnicilor, organizații de ordine, Vîrcolacul, Orka, Orgesch, și cum s-or mai fi chemat, își înfrățiră puterile. Recrutori colindau de la un capăt la altul țara, băteau darabana ca să-i strîngă pe acei fără căpătîi și pe trîntori, îi înrolau în corpurile de voluntari. Față de autorități, aceste pîlcuri, cărate prin țară în formații mai mari, figurau drept refugiați din Ruhr. Acești indivizi făceau glume pe socoteala slujbașilor care-i supravegheau. Un grup de haidamaci înarmați, bunăoară, care călătorea prin țară într-un tren special, avea drept foaie de drum o hîrtie pe care scria : „Patru sute treizeci de copii de peste zece ani".

Germanii verzi înotau în bani. Industria, care privea cu ochi buni mișcarea naționalistă, nu numai ca să-și acopere spatele împotriva revendicărilor muncitorimii, ci și ca mijloc de presiune împotriva dușmanilor, nu se zgîrcea. De altfel și alți înflăcărați cu duiumul, mînați de șovinismul lor, le dădeau bani. Slujitorul unui prinț din familia Wittelsbachilor, spre pildă, care furase o sumă serioasă, putu să se dezvinovățească la proces, arătînd că a vărsat în vistieria verzilor o bună parte din banii prădați. Și străinătatea îi subvenționa. În Franța se lua în seamă, cu bucurie, dezlănțuitul spirit revanșard al verzilor. Nu dovedea el necesitatea de a-și asigura garanții, de a menține ocupația ca o chezășie ?

Rupert Kutzner înfiera în cuvîntările lui acel front al unității întregului popor, proclamat de guvernul Reichului, categorisindu-l drept scursoare puturoasă și grosolană înșelătorie. Numai faptele pot duce la izbîndă. Pînă să pornim împotriva francezilor, spunea el, trebuie să folosim acest răgaz împotriva dușmanului dinăuntru. Dacă va fi stîrpit, atunci Germania va ajunge în mod automat din nou o putere mondială. Sarcina de căpetenie este răfuiala cu nemer-

[1] Joc de cuvinte : în limba germană *Ruhr* înseamnă și dizenterie.

nicii care făcuseră revoluţia din Noiembrie. Astora trebuie să li se vină de hac fără sentimentalisme, cu neînduplecată mînie. Jumătăţile de măsură trebuie curmate. Împotrivirea pasivă e o prostie. O vecernie siciliană [1], de asta-i nevoie. Praful şi pulberea să se aleagă de şandramalele revoluţiei în care se pălăvrăgea necontenit. Ar trebui instituite tribunale populare care n-ar avea să rostească decît două soiuri de sentinţe : achitare sau moarte. Ar trebui introdus serviciul militar obligatoriu, comisiile de control ale duşmanilor ar trebui luate ca ostatici. Marea reînnoire naţională bate la uşă. Încă 'nainte ca pomii să-nflorească, ea îşi va desface aripile. Poporul se ridică, furtuna e gata să se dezlănţuie.

Führer-ii mai mititei îi răstălmăciră cu şi mai mare înverşunare cuvintele. Capete de miniştri se vor rostogoli în ţărînă, spuneau ei. Nu va fi pace pînă nu va atîrna de fiece stîlp de felinar unul dintre roşii ăia, porcii care au luat parte la revoluţia din Noiembrie. Căpăţînile guvernului ovreiesc de la Berlin vor fi mîncate pe varză.

Spectaculos, cu surle şi tobe, în văzul tuturor, Germanii verzi îşi rînduiră trupele. Fireşte că erau alcătuite din puzderie de tineri ; nu fuseseră respinşi de către batalioanele de asalt nici chiar elevi de doisprezece ani. Nici vorbă că printe ei se aflau şi indivizi suspecţi, lepădături, şi autorităţile, deşi umblau cu mănuşi, nu puteau refuza, sub presiunea ministrului Messerschmidt, să-l înhaţe pe unul sau altul şi să-i trîntească o condamnare pentru grave încălcări ale dreptului de proprietate. Cît priveşte numărul şi înzestrarea lor, trupele lui Kutzner nu erau defel neînsemnate. *Führer*-ul primea parada. Sprijinit de maşina lui, cu priviri absente, îi lăsa pe oameni să mărşăluiască prin faţa sa. Cu braţele încrucişate, în ţinuta în care Konrad Stolzing îl înfăţişase în comedia *Ordinul împăratului* pe Napoleon, un personaj al scriitorului dramatic francez Scribe.

Vuia ţara-ntreagă : încă 'nainte ca pomii să-nflorească. În oraşul München se iveau din ce în ce mai mulţi oameni cu saci verzi în spinare, aşa-numitele rucsacuri ; pe cap purtau pălării, împodobite cu păr de ţap, în chip de pămătufuri de bărbierit, niscaiva trofee vînătoreşti ; erau ţărani de prin împrejurimi care voiau să pună la cale o a doua „eliberare a Münchenului". În Stachusplatz se strîngea lumea, pîlcuri-pîlcuri, discutînd cu aprindere. „Încă 'nainte ca pomii să-nflorească", urlau neaoşii şi cotonogeau pe oricine li se părea că e un adversar. Pe şoseaua ce duce de la Schliersee spre Miesbach hoinăreau într-o zi doi ucenici cîntînd : „Două ruje roşii şi-un sărut supus". „Încă 'nainte ca pomii să-nflorească", urlară

[1] În sensul de masacru general. Expresia datează din 1282, cînd francezii au fost masacraţi în Sicilia, îndeosebi la Palermo, în clipa cînd clopotele chemau credincioşii la vecernie.

o droaie de neaoşi ce le aţinură calea şi tăbărîră pe ei. Înţeleseseră : „Două bluze roşii şi sus Spartakus".

Adversarii nu se lăsau întotdeauna cotonogiţi. În Austria, muncitori scotociseră un tren în care se afla Vesemann, în drum spre adepţii lui din Viena, şi generalul fusese nevoit să petreacă vreo cîteva ceasuri închis în toaleta vagonului său. În Reichstag, în Landtagul bavarez, în organizaţiile lor de partid, social-democraţii se ridicaseră împotriva debandadei ce domnea. Cu puţin succes. Singur Messerschmidt impunea uneori luarea unei măsuri mai aspre împotriva neaoşilor rebeli. Guvernul, în întregul lui, şovăia. Kutzner anunţase doar în atîtea rînduri un puci. Pînă să-nflorească pomii, mai va ! Pînă atunci cea mai bună armă era să-i ţină-n frîu pe roşi.

Între timp, mizeria populaţiei creştea. Scoaterea din funcţiune a regiunii Ruhr era o hibă ce încurca întreaga maşinărie a Reichului. La ţară, ce-i drept, jugul datoriilor nu apăsa pe grumazul nimănui, se trăia într-adevăr ca-n sînul lui Avram ; din ce în ce mai mulţi ţărani aveau automobile şi cai de curse. În oraşe însă creştea foamea. Pîinea proastă dăuna sănătăţii ca şi-n vremea războiului. Bolile de stomac se înmulţeau. În şcoli, copiii erau lipsiţi de gustarea de dimineaţă şi cădeau leşinaţi în timpul lecţiilor. Tuberculoza se întinse ; alocaţia aprobată de Landtag pentru combaterea ei era de o sută douăzeci de ori mai mică decît cea menită combaterii febrei aftoase. Mortalitatea infantilă creştea. Tinerele mame, silite să-şi cîştige pîinea, se vedeau nevoite să renunţe la alăptarea pruncilor. Din nou, hrube mucede slujeau drept locuinţă, hîrtia de ziar drept surogat de rufărie, cutii din mucava drept pătucuri de copii. Iarna era aspră. În regiunea Ruhr, cît vedeai cu ochii, pămîntul gemea de cărbune stivuit pînă-n cer ; dar peste acest cărbune cădea zăpada, în timp ce o bună parte a Germaniei dîrdîia de frig în odăi neîncălzite. Dolarul cota 20 815 mărci, o chiflă costa 75, un funt de pîine 700 de mărci. Un funt de zahăr 1 300 de mărci. Salariile rămîneau în urmă. Cardinalul-arhiepiscop al Münchenului arătă că scumpetea şi specula cu alimente pustiau azi ţara mai cumplit decît uciderea pruncilor la Bethleem şi cea mai crîncenă foame din *Biblie*.

Germanii verzi, însă, îi îmbrăcau pe slujbaşii şi pe sutaşii lor în postav trainic, cald, şi le dădeau să mănînce bine şi din belşug. Aceştia cîntau : *„Noaptea, stau cu draga-n pat, / Ziua, tai ovrei, cu zel, / Ca o bute-s îngrăşat, / Şi port negru-alb-roş drapel."* Cîntau : *„Carîmbul cizmei de ni-l ung / Cu icre negre — ce-i ? / În ruptul capului nu-i vrem / La cîrmă pe ovrei."* Cîntau : *„Azi ştie-o socoteală, / Miin' altul i-e făgaşul : O halbă şi haleală, / Atîta vrea sutaşul."*

Domnul Hessreiter ia masa între Vlissingen[1] *şi Harwich*[2]

Andreas von Reindl întinerea. În ochii lui bulbucaţi, căprui, nu se mai citea obişnuita linişte trufaşă, pasul lui vioi, sprinten, părea mai puţin silit. De cînd cu ocuparea Ruhrului, afacerile sporiseră, atingînd fabulosul, se pătrunseseră de-o tensiune plină de culoare, aidoma acelor picturi însufleţite şi măreţe, pe care le-ndrăgea atîta. Ce însemna : capitalism ? Un cuvînt, o noţiune goală, o cifră îndărătul căreia nu se afla nimic. Acum dintr-o dată, această noţiune se împlinise, devenise concretă, cu carne şi sînge, acum dintr-o dată vedeai, ascultai, gustai ceea ce înseamnă capitalism. Acum dintr-o dată, se vădi că prăbuşirea mărcii, deşi nu fusese născocită de profitori, era un truc genial prin care industria şi agricultura, cu ajutorul statului ce le reprezenta, se descotorosiseră, dintr-o singură lovitură, de datoriile lor. Capitalismul însuşi făcea tumbe. Altminteri o noţiune abstractă, de care un economist cu şcoală se apropia doar cu ajutorul unor reprezentări auxiliare, apărea acum limpede ca lumina zilei şi omul de pe stradă îl vedea cu ochiul liber.

Imaginea ce şi-o făcea al Cincilea evanghelist despre sistemul capitalist era, în comparaţie cu imaginea pe care şi-o putea face, bunăoară, prietenul său *mister* Potter, o pînză a pictorului Peter Paul Rubens, pusă alături de un desen dintr-un manual de geometrie. Domnul von Reindl, mare amator de tablouri, vedea capitalismul ca o arătare ce da din mîini şi din picioare, un munte viu căruia îi creşteau mereu noi cratere, negi, nasuri, şi care făcea tumbe peste întreaga planetă.

Ce măreaţă privelişte, să vezi cum această mogîldeaţă sălbatică, ce se da de-a dura, creştea într-una, ca o vegetaţie luxuriantă, de la tropice, din junglă. Faţa palidă a celui de-al Cincilea evanghelist, cu mustaţă neagră ca pana-corbului, se strîmba pofticioasă. Acest munte îi îngropase pe micii burghezi, proletariatul ; afacerile magnaţilor, afacerile lui, înfloreau ca niciodată.

Unde mai pui că totul se desfăşura automat. Nu aveai decît să-ntinzi mîna, că se şi umplea cu aur. În apusul ţării, desigur, uzinele, fabricile încetaseră lucrul ; pierderile însă le ducea în spinare Reichul. Pentru ca industria din Ruhr să poată face faţă, sta-

[1] Port olandez la Marea Nordului.
[2] Port englez la Marea Nordului.

tul acorda credite. Credite uriaşe, care urmau să fie înapoiate în bancnote ce nu valorau o ceapă degerată, adevărate pomeni. Asupra celor cîţiva patroni ai minelor, ai băilor de minereuri, ai furnalelor înalte, ai zăcămintelor, se revărsa un puhoi de parale. Binecuvîntat Reindl, care te-ai învrednicit din vreme să-ţi faci parte! Trebuia să-ţi fie mintea limpede, să investeşti banii cu rost, să preschimbi numerarul într-o nouă proprietate, în noi uzine, în noi moşii. Ce poţi face cu atîta bănet? Puteai cumpăra unul din länderele germane, şi tot nu se împuţina. Iar dacă toţi confraţii lui întru industrie de pe malul Ruhrului înfundau puţin puşcăria, puteau să rabde, bătîndu-se cu pumnii în piept: patria le plătea martirilor dobînzi.

Al Cincilea evanghelist era omul potrivit pentru asemenea vremuri. Mereu se afla pe drumuri, la Paris, la Londra, la Berlin, la Praga. Era vorba să se împartă din nou zonele economice ale Europei. Politicienii ţineau discursuri: dar jucau după cum li se cînta din birourile oamenilor de afaceri. Şi acolo, la masa de şedinţe, şedea domnul von Reindl.

Cînd se afla la München arunca banii în dreapta şi în stînga, fără să ţină seama de nimic. Îi hrănea, îi îmbrăca, îi înarma pe Germanii verzi, dar numele lui rămînea în umbră. Cînd maşina se încrucişa cu cea a celui al Cincilea evanghelist, Rupert Kutzner saluta scurt, cu ceremonial cazon-studenţesc — un bărbat mare pe un altul.

Şi pe domnul Hessreiter îl ajunsese, prin felurite canale, puhoiul creditelor cu care guvernul miluia industria din Ruhr. Pe neaşteptate îl năpădi, cu trîmbe groase, o volbură de avuţie. La Luitpoldsbrunn, în vila lui din Seestrasse, se plimba de colo pînă colo, fluturîndu-şi larg braţele, îi povestea doamnei von Radolny de belşugul neaşteptat, de necrezut. Prin cuvinte vagi o lăsa să înţeleagă ce-a făcut, ce-a dres, şi el, spre a-i croi albie bogăţiei. Katharina îşi păstra sîngele rece, vorbea puţin. Cel mai deştept lucru ar fi, îi spuse ea într-un rînd, să pună la adăpost neaşteptata mană cerească, ca nu cumva, de haram venită, de haram să se ducă.

Paul Hessreiter rîse. Acesta era un sfat pentru amicii lui de la Clubul seniorilor. În măsura în care s-au înfruptat din mana asta, dumnealor n-au decît să şi-o asigure în bani buni, în valută străină. Un Paul Hessreiter nu se sperie cu una cu două. „Dacă-n piept vitejia-şi încordează tăria", răsuna în el acel vers al regelui Ludwig I. „Un neguţător împărătesc", îi răsuna în minte. Imagini măreţe, închipuiri nesăbuite îl copleşeau. O pictură îndeosebi, pe care o admirase încă de pe vremea cînd era copil, stăruia în căpăţîna lui mare, portretul unui negustor de seamă din vremea Renaşterii, al unui

Fugger [1] sau Welser [2], al unui domn învesmîntat în catifea care, în timp ce în fața sa se află un împărat, lasă ca poliţele augustului stăpîn, făcute bucăţele, să ardă în cămin.

Pictura era ademenitoare, dar şi primejdioasă. Domnul Hessreiter simţea primejdia ; se trăgea dintr-un neam care, din moşi-strămoşi, căutase să se pună la adăpost. Uneori simţea că ar fi fost bucuros să-i poată vorbi Johannei de norocul lui şi de gîndurile ce le nutrea. În pofida strădaniilor ei romantice de a-l scoate de la ananghie tocmai pe ghinionistul de Krüger, acea Johanna Krain avea în ea ceva limpede, ce insufla dîrzenie. Cînd era de faţă, vedeai mai bine cît de aproape sau cît de departe se afla malul celălalt.

Domnul Hessreiter zăbovea în faţa autoportretului Annei Elisabeth Haider. Femeia privea ţintă înainte, cu o căutătură pierdută şi totodată încordată, înălţîndu-şi gîtul în chip neajutorat şi înduioşător. Nu s-a dat în lături, pe vremuri, să le arate compatrioţilor săi ce fel de om este. Nu se va da în lături nici acum. Pînă azi a imitat mişcările de înot, la mal ; acum se azvîrlă, cu braţele larg deschise, în valuri.

Ceremonios, cu nenumărate întorsături de frază plastice, îi pofti pe directorii „Întreprinderilor de ceramică din Germania de Sud Ludwig Hessreiter şi fiul", pe scriitorul Matthäi, pe artistul care făurise suita ceramică „Luptă de tauri", pe domnul Pfaundler, pe doamna von Radolny, o seamă de oameni apropiaţi lui, la o cină în vila sa din Seestrasse. Stătu multă vreme în cumpănă dacă e cazul să o cheme şi pe Johanna. Era important ca ea să fie de faţă, acum cînd făcea pasul cel mare. Îi scrise, drăguţ, politicos, bine dispus ca niciodată, şi o invită să vină.

Toţi veniră. Afară de Johanna.

Domnul Hessreiter îngropă acest semn rău în stratul cel mai adînc al sufletului său. Înconjurat de ceilalţi prieteni, ţinu o cuvîntare încîlcită, sforăitoare, apoi, fluturîndu-şi larg braţele, de parcă ar fi vîslit în văzduh, se apropie de scrinul Biedermeier aflat în odaia sa de lucru. Acolo era închis documentul unei convenţii puse la cale odinioară, în timpul călătoriei cu Johanna, referitoare la contopirea cu anumite firme din Franţa meridională. Cu o pană de gîscă ce-o folosise cu secole în urmă atotputernicul negustător Jakob Fugger, domnul Hessreiter îl iscăli.

După cină, singur cu doamna von Radolny, se plimbă de colo pînă colo, printre machetele de corăbii, printre căştile de cavaler, printre nimicurile din casă, dragi lui, se grozăvi înaintea ei făcînd

[1] Celebră familie de negustori şi bancheri germani (secolele XIV—XVI).
[2] Familie de mari negustori din Augsburg (secolele XIV—XVI).

pe marele conducător capitalist. Afacerile sale nu se mai mărgineau la Bavaria, se desfăşurau acum pe scară mondială.

În privinţa asta, căcăcioşii de münchenezi nu puteau ţine pasul cu el, erau lipsiţi de imaginaţie. Cum Johanna nu venise, Hessreiter depănă în faţa Katharinei bălţata harababură ce stăruia în capul lui romantic de bavarez. Doamna von Radolny îl asculta în tăcere. Avea nevoie de capital pentru moşia ei Luitpoldsbrunn, să o extindă, să o modernizeze. Dîndu-i să înţeleagă domnului Hessreiter, el se arătă gata să-i pună la-ndemînă suma necesară. Doamna nu primi să i-o dăruiască ; se învoi să ia banii numai în condiţiile pe care Reichul le punea industriei din Ruhr.

Domnul Hessreiter învîrtea acum, cu adevărat, afaceri care cereau întreaga atenţie a unui bărbat. Cu toate acestea nu-şi nesocotea îndatoririle de bun münchenez. Iată, bunăoară, că Germanii verzi aveau de gînd să înalţe, în Odeonsplatz, cu prilejul sfinţirii steagurilor lor, o gigantică statuie de lemn, înfăţişîndu-l pe *führer*-ul Rupert Kutzner, care urma să fie îmbrăcată în fier de sus pînă jos. Cine să împiedice asta, dacă nu Paul Hessreiter ? Pe urmă, grandiosul festival naţional „Nemaipomenitul Crăciun din Sendling", pe care îl proiecta domnul Pfaundler, spre a înjgheba ceva în locul carnavalului, nepotrivit cu vremurile grele. Dacă nu domnul Hessreiter, cine să dea viaţă proiectelor domnului Pfaundler ? O şi vedea, la sfîrşitul spectacolului, venind în faţa scenei, pe doamna von Radolny, toată în alb, cu braţele ei vînjoase, goale, în chip de Bavaria, într-un car tras de lei.

Domnul Hessreiter era hăituit între angaralele din München şi afacerile internaţionale. Iată, bunăoară, acea „Hetag" („Uzinele de ceramică din Hessen s.a."). Majoritatea acţiunilor erau scoase la licitaţie. Nu era un chilipir ; „Hetag" era o fabrică veche care se bucura de-o faimă solidă. Domnul Hessreiter nu se hotărîse să ia asupra lui răspunderi atît de mari. Colaboratorii săi de la „Întreprinderile de ceramică din Germania de Sud" îl sfătuiau hotărît să nu o facă. Arta „Hetagului" era pentru străinătate prea serioasă, iar Germania, unde era gustat ceea ce făurea, nu avea cu ce să plătească. Dar iată că se ivi încă un amator londonez, un oarecare domn Curtis Lang. *Mister* Lang se arătă dispus să încheie, la parte, tranzacţia cu domnul Hessreiter.

După un oarecare schimb de telegrame, domnul Hessreiter se hotărî să plece la Londra. Înfofolit într-un palton pufos, larg, grideschis, cu o şapcă impunătoare de călătorie pe capul împodobit cu barbete nu prea scurte, şedea în tren, covîrşit de importanţa sa, regretînd că nu erau cunoscuţi pe aproape, cărora să le-mpărtăşească proiectele.

Dar pe vaporul de la Vlissingen spre Harwich, cu cine dădu ochi ? Da, bărbatul cu faţa fălcoasă, palidă, şi cu mustaţa stufoasă, neagră ca pana-corbului, era într-adevăr al Cincilea evanghelist. Domnul Hessreiter nu mai putu de satisfacţie că tocmai acest ipochimen ce nu-şi mai încăpea-n piele vedea că mai sînt şi alţi oameni care învîrt afaceri internaţionale. Să-şi găsească sămînţă de vorbă cu Reindl ? Era, de fapt, în firea lucrurilor ca în asemenea împrejurări compatrioţi, cunoştinţe vechi, să se aşeze unul lîngă celălalt. Domnul Hessreiter şovăi însă, avea mîndria lui.

Dar, ce să vezi, domnul von Reindl se apropie el. Nu privi peste capul lui Hessreiter, cum făcea uneori la Clubul seniorilor sau la teatru. Îi strînse mîna, vădit bucuros de întîlnire. Nu era chiar atît de înfumurat, de trufaş, cum îi mergea vestea peste tot.

Luară micul dejun împreună. Printre cuvintele franţuzeşti şi cele englezeşti, cele bavareze răsunară paşnic ; traversară Canalul în chip plăcut. Cu expresii încîntătoare, potrivite, domnul Hessreiter vorbi despre politică, artă, industrie, despre München şi despre lume. Al Cincilea evanghelist îl ascultă cu vădită plăcere. Atunci cînd, spre pildă, înfieră porcăria ce şi-o îngăduie münchenezii cu Feldherrnhalle, năzuind să facă din acest minunat monument arhitectonic un magazin de fantasmagorii militariste, Reindl ridică paharul, închină, zîmbi mişcat. Mai apoi, ce-i drept, domnul Hessreiter găsi că omul avea o mutră ciudată ; te cam punea pe gînduri. Dar, pentru Dumnezeu, toţi avem ciudăţeniile noastre. Important era faptul că se putea sta de vorbă cu Reindl. Şi domnul Hessreiter vorbea. Se înfiripă văzînd cu ochii o înţelegere între cei doi conducători ai economiei.

— Călătoriţi la Londra pentru afaceri ? întrebă după un răstimp domnul von Reindl, politicos.

„Ei bine, să vezi şi să nu crezi, vecine, se gîndi Hessreiter. Nu numai grangurii, al căror nume este trîmbiţat zi de zi în pagina economică a ziarelor, mai sînt şi alţii pe lumea asta care ştiu să se-ntindă la caşcaval, să înhaţe cîte ceva ; şi de-alde noi nu stăm cu mîinile-n sîn în vremuri ca astea.“ Nu o spuse însă cu glas tare. Dimpotrivă, răspunse oarecum nepăsător, într-o doară, că, într-adevăr, călătoreşte pentru afaceri. Cum Reindl tăcea, Hessreiter adăugă în chip confidenţial, că îl bate gîndul ca, eventual, împreună cu *mister* Curtis Lang, să cumpere majoritatea acţiunilor „Hetag“.

Domnul von Reindl îl cunoştea pe *mister* Curtis Lang. Un om solvabil, un om de încredere, cam plicticos şi prevăzător. „Hetag“, nimic de spus. Porţelan fin, porţelan scump. Trebuie să fii căptuşit

serios, fu de părere domnul von Reindl, surîzînd visător, ca, la atîta porţelan, să nu spargi nimic.

Ciudat fel de-a vorbi are tipul. Aproape obraznic. Crede că nu-s căptuşit serios ? Tocmai de aceea las' că o să i-o arăt eu ! Tocmai de aceea am să cumpăr „Hetagul", chiar dacă ţicnitul de englez n-o vrea să participe.

Englezul nu a vrut să participe. De la Darmstadt veneau telegrame, deţinătorii pachetelor de acţiuni presau. „Dacă-n piept vitejia-şi încordează tăria", îi răsuna în minte, „Un neguţător împărătesc", îi răsuna în minte. Dădu ordin să fie cumpărate.

Se întoarse la München mulţumit de sine. Le povesti, într-o doară, doamnei von Radolny, domnului Pfaundler, amicilor de la Clubul seniorilor că-l întîlnise, în călătoria spre Anglia, pe al Cincilea evanghelist. Un om drăguţ, nici pe departe atît de trufaş cum se spunea într-una. La drept vorbind, el, Hessreiter, are mai multă îndrăzneală. Doamna von Radolny rămase pe gînduri cînd află că prietenul ei controlează acum „Hetagul". Şi Pfaundler, cînd află, îl măsură repede pe domnul Hessreiter din cap pînă-n picioare, cu ochii lui de şoarece. Simţind această privire, Hessreiter îşi aminti dintr-o dată de Johanna Krain. Domnul Pfaundler însă nu spuse nimic, se mărgini să-i ureze domnului Hessreiter noroc.

Marca continua să se prăbuşească, dolarul se căţăra pînă la cer. Marile întreprinderi înfulecau, plescăiau, se munceau, de-abia erau în stare s-o scoată la capăt cu cît aveau de digerat. „Întreprinderile de ceramică din Germania de Sud" înfloreau. Din ce în ce mai turbat se da de-a dura muntele, din ce în ce mai tare se umfla puhoiul. Domnul Hessreiter se aruncase în el valvîrtej, înota. Şi, iată, puhoiul îl purta, şi plutea.

22

Capete de expresie

Ocuparea regiunii Ruhr devenise pentru Klenk o puternică justificare lăuntrică. Nu era acum la mintea cocoşului că toate vorbele frumoase despre împăcare şi negocieri nu erau decît un mare spanac şi o mare înşelătorie ? Din pricina unei lipse de mai puţin de un procent şi jumătate, duşmanii săvîrşiseră un act de o nemaiauzită silnicie. Klenk purta asupra lui o fotografie : soldaţi francezi, după ce au ocupat oraşul Essen, lăfăindu-se ţanţoşi în faţa maşinilor lor blindate, cu mîinile în buzunare, radioşi, învingători,

stăpîni peste viaţa şi moartea celor îngenuncheaţi. Era o poză sfidătoare, umplea de revoltă inima lui, ca şi a celorlalţi.

Îşi punea acum, făţiş, întreaga lui putere de muncă, nestăvilită, în slujba Germanilor verzi. Împotrivire pasivă : o frază neroadă, vădind încurcătură, secreţie a unui guvern care nu mai ştia încotro să apuce. Va trosni din toate încheieturile acest jalnic guvern berlinez de căcăcioşi. Credea acum în reînnoirea Reichului, reînnoire ce avea să pornească de la München. Se învioră, căpătă puteri înzecite. Cu toate acestea nu pierdu simţul realităţii. „Încă 'nainte ca pomii să-nflorească" era o expresie poetică pentru sufletul norodului în fierbere. Lovitura trebuie dată exact atunci cînd împrejurările economice şi politice chezăşuiesc cu cincizeci şi unu la sută certitudinea izbînzii. Să pîndească această clipă, cu ochi de rîs, aceasta era acum menirea lui.

Klenk înflorea. Mătăhălosul bavarez răspîndea un farmec plin de vigoare pe care îl resimţeau şi duşmanii lui. Pînă şi faţă de nevastă-sa, faţă de capra stearpă, bicisnică, vădea prietenie, lipsită însă de delicateţe. În treacăt fie spus, pusese iar stăpînire pe Insarova, în care vedea un alt mijloc de a-l suci şi răsuci după plac pe *führer*. De data aceasta, nu are să i se întîmple nici un pocinog cu rinichii. Şi pe feciorul său Simon, puiul de lele, l-a chemat la München, l-a oploşit la comandamentul suprem al Germanilor verzi. Simon Staudacher îşi privea cu admiraţie tatăl. În noua sa slujbă se întîlnea adesea cu camarazii Erich Bornhaak şi Ludwig Ratzenberger. Cei trei se împrieteniseră, erau mai tot timpul împreună.

Pe urmă s-a întîmplat povestea cu tovarăşul Sölchmaier şi asta a făcut din el, dintr-o dată, un conducător al tinerilor neaoşi foarte îndrăgit de toată lumea. În bazinul de înot Haidhausen, Simon Staudacher a descoperit într-o seară pe un tînăr care purta tatuat pe braţul stîng emblema indiană a rodniciei, pe cel drept semnul comuniştilor, secera şi ciocanul. Mulţi dintre Germanii verzi fuseseră cîndva comunişti. Acesta se cam pripise în a se încrede în statornicia convingerilor sale şi acum trebuia să umble bălţat, întrucît de propria-ţi piele nu te puteai lepăda aşa cum te puteai lepăda de concepţia despre lume. Simon făcu o seamă de glume obscene în legătură cu asta. Ieşi însă la iveală că bălţatul nu lunecase nicidecum de la stînga la dreapta, ci invers. Simon adulmecase că treaba avea un clenci. Încercă să stoarcă aşadar tot ce se putea stoarce, şi cum omul tăcea mîlc, îl vîrîse de cîteva ori cu capul sub apă. În tot ce făcea, Simon Staudacher nu se oprea la jumătatea drumului. În ciuda faptului că era membru al clubului de natație comunist, Dracul-de-mare roşu, tovarăşul Sölchmaier a îndurat cunoştinţa cu Simon Staudacher surprinzător de rău. A trebuit să fie dus la spitalul de pe malul stîng al Isarului, unde mai suferise cîndva din pri-

cina concepţiei sale despre lume, atunci cînd Ludwig Ratzenberger îi smulsese cu o muşcătură lobul urechii. Cînd se dovedi că şi camaradul Staudacher, şi camaradul Ratzenberger îl învăţaseră minte pe unul şi acelaşi nenorocit, în rîndurile neaoşilor răsunară puternice hohote de rîs. Era, în aceste vremuri serioase, o întîmplare plină de haz. La următoarea întrunire de luni, la „Kapuzinerbräu", chiar şi *führer*-ul — căci firea germană nu pierdea nici în cele mai tulburi vremuri simţul sănătos al umorului — făcu aluzie la întîmplarea cu cel scufundat. Ca acesta, strigă Kutzner cu voce răsunătoare, vor fi scufundaţi toţi trădătorii şi neputincioşii. Şi autorităţile zîmbiră pe sub mustaţă. Atunci cînd doctorul Löwenmaul înaintă o plîngere împotriva lui Staudacher, procuratura trase concluzia că, întrucît ucenicul tipograf Sölchmaier a mai fost amendat într-o încăierare urîtă, el ar fi vinovatul şi ordonă să se facă cercetări pentru a se stabili vinovăţia băiatului care acum zăcea bolnav.

Klenk se prăpădea de rîs cînd se gîndea la puiul de lele, la fecioru-său. Era un băiat care nu te făcea de ruşine : îl chemă la el acasă. Iată-l aşadar pe Simon, aşezat printre mobilele fastuoase, impunătoare, şi printre coarnele de cerb. Era sănătos, vioi, neciopli t ; semăna ca două picături de apă cu bătrînul. Nevasta lui Klenk vru să se eschiveze. Dar nu-i merse ; domnul ministru nu se jena cîtuşi de puţin. Plin de mîndrie îi înfăţişă reuşita lui odraslă. Sfioasă, femeia pricăjită şedea între cele două namile de bărbaţi.

Oriunde apărea, Klenk era plin de bunăvoinţă şi voioşie. Îi plîngea de milă lui Erich Bornhaak că umbla cu capu-n pămînt. Cuvîntările lui Kutzner despre cazul Dellmaier fuseseră o grozăvie, cutremuraseră văzduhul, dar nu şi pe căpăţînosul de Messerschmidt, care se îndîrjea şi mai mult. Nu catadicsise nici măcar să primească delegaţia trimisă la el de Germanii verzi pentru cazul Dellmaier. Şi totuşi, Erich ştia, Kutzner era singurul om care ar putea dobîndi cu de-a sila eliberarea prietenului său. Cum să-l convingă însă pe *führer*, ca să pună capăt acestei istorii ? Vanitos cum era, în atac, Kutzner dovedea un avînt nestăvilit : dar o dată ce dădea greş, era greu să se mai înflăcăreze a doua oară pentru acelaşi caz. Dacă Erich nu va fi în stare să aducă în sprijinul lui argumente hotărîtoare, artilerie grea, atunci *führer*-ul, cu toate vorbele lui răspicate, se va feri să se mai ia o dată de păr cu un adversar atît de neplăcut ca Messerschmidt. Ce ar putea întreprinde ca să-l convingă pe *führer* ? îl întrebă Erich pe Klenk.

Klenk chibzui. Pe *führer* nu-l faci praf, spuse el apoi, cu meritele tale, ci cu gloria. Erich ar trebui să-şi cucerească laurii gloriei printre Germanii verzi.

— Cum îţi poţi cîştiga laurii gloriei printre neaoşi ? întrebă Erich.

— Printr-o faptă strălucitoare, răspunse Klenk.

Cum Erich părea că nu prea pricepe, îl lămuri. Într-un asemenea caz nu importă folosul ce se poate trage, nici iscusinţa cu care este săvîrşită, ci tocmai acel ceva strălucitor. Ar putea fi şi o prostie fără pereche ; dar neapărat să strălucească. Cel mai bine să aibă o strălucire sinistră. O asemenea faptă ar trebui să fie nesăbuită, primejdioasă, de-o vitejie nordică : într-un cuvînt, să aibă o strălucire sinistră.

Erich Bornhaak mulţumi. Chibzui la o ispravă care să aibă strălucire sinistră.

23

Caliban[1]

Slujnica Amalia Sandhuber se născuse la ţară, nu departe de München, ca fiică a unui ţăran sărac. Încă în vîrstă fragedă, fugise din bicisnicul bordei părintesc la oraş şi se tocmise slujnică. Începuse de timpuriu să aibă de-a face cu bărbaţi. Era o fiinţă curioasă, blajină, încrezătoare, sentimentală. O dată adusese pe lume un copil mort, un al doilea copil murise curînd după naştere. Experienţa ascuţindu-i mintea, îi trecea la catastif pe bărbaţii cu care avusese de-a face. Îşi însemna, bunăoară : „Alfons Gstettner, Buttermelcherstrasse 141, m-am culcat cu el în a doua duminică din iulie, în Grădina engleză, în spatele chioşcului de lapte." Era tare mîndră de acest şiretlic. Ca fată-n casă a unei perechi de artişti ajunsese în Germania de Nord. După ce schimbase acolo în cîteva rînduri serviciul, intrase slujnică la soţii Klöckner. Domnul Klöckner era colonel cînd se angajase la el ; curînd după aceea fu avansat. Serviciul la ofiţerul cu purtări alese îi era pe plac, tonul său de comandă, aspru, hîrşîit, o ungea la inimă. Amalia vădea faţă de el o supunere neţărmurită şi se purta înaintea stăpînului ca la biserică.

Cît ţinuse războiul, rămăsese în slujba doamnei general. După războiul pierdut, generalul Klöckner, ca şi generalul Vesemann, se făcuse nevăzut pentru cîteva săptămîni. Atunci cînd Vesemann se mutase la München, Klöckner îl urmase pe prietenul său, pe care îl venera. Aşa se întîmplă că şi slujnica Amalia Sandhuber se întoarse la München. Nu mai era o fetişcană, mergea pe treizeci şi

[1] Personaj din drama *Furtuna* de Shakespeare ; înfăţişat ca un pitic monstruos, el este personificarea spiritului rău, silit să asculte de forţa binelui, dar veşnic revoltat împotriva acesteia.

şase de ani. Se bucura să audă iarăşi, după atît amar de vreme, graiul de-acasă ; înţelegea tot ce se vorbea, şi ea, la rîndul ei, era înţeleasă. Şi bărbaţii o înţelegeau ; era voinică, sprintenă, gata să accepte orice propunere.

În casa generalului Klöckner se vînturau multe căpetenii de-ale Germanilor verzi. Se discuta cu naivă ostentaţie, faţă de slujitori nu aveau taine, faţă de credincioasa şi supusa Amalia Sandhuber în nici un caz. Era vorba de organizaţii, cotizaţii, ordine de zi, planuri de bătaie, depozite de muniţii. Slujnica Amalia Sandhuber nu trăgea cu urechea şi chiar dacă auzea ceva, nu înţelegea nimic.

În acea vreme îi da tîrcoale o calfă de măcelar, de vreo treizeci de ani. Era un flăcău zdravăn. Se părea că o place, duminica o scotea în oraş, legătura cu el se vădea mai trainică decît cu ceilalţi ibovnici. Era fericită. Păcat numai că se întîlneau atît de rar ! Amalia avea zi liberă doar o dată la două duminici ; în restul timpului nu era uşor să fie cu el, nestingherită, mai mult decît cîteva clipe. Acum, firește, era multă forfotă în casa generalului. Stăpîna era plecată ; aflînd cînd trebuiau să vină anumiţi oaspeţi, Amalia putea să rupă un ceas, două, în timpul nopţii. Calfa de măcelar, prin urmare, spre a se putea înţelege cu Amalia pentru viitoarea întîlnire, trebuia să ştie dinainte cînd vor veni anumiţi oaspeţi. Femeia era bine informată cînd urmau să vină. Şi atunci îşi putea vedea în liniște de întîlnirile ei.

Germanilor verzi le bătu la ochi faptul că în cercurile de stînga se afla întocmai cine venea în casa generalului Klöckner, cînd aveau loc întruniri. Ceea ce, la drept vorbind, nu era prea grav ; generalul putea să primească pe oricine poftea. În orice caz, în casa generalului se pripăşise un trădător. Cuvîntul trădător era îndrăgit în tabăra Germanilor verzi. Unul dintre romanticele paragrafe statutare ale asociaţiei lor suna : tribunalul secret îi condamnă la moarte pe trădători. Acest tribunal secret fusese instituit în evul mediu german, fiind o înjghebare care, fără înrîurire însemnată de-altminteri, avusese menirea să înlocuiască jurisdicţia greoaie, oficială, cu una mai rapidă, mai populară. Germanii verzi reînviaseră această instituţie, dar o răstălmăciseră după exemplul unor cărţi de aventuri cu indieni, pentru tineret, şi o preschimbaseră într-o instituţie romantică, funestă, care, din porunca unor căpetenii neştiute, îi lichida pe toţi cei ce nu-i erau pe plac. Prin această întunecată jurisdicţie a Germanilor verzi fuseseră ucişi sute de oameni. Ei bine, unii dintre Germanii verzi aruncau bănuiala asupra slujnicei Amalia Sandhuber, socotind că ea ar fi vinovată de trădările din casa generalului. Şi atunci cînd, îndată după o întrunire la general, fu denunţat autorităţilor locul unde se afla un depozit de arme tăinuit, aşa că oamenii de încredere ai neaoşilor, care activau în cadrul

poliției, abia putură să salveze armele pentru mișcarea Germanilor verzi, tribunalul secret o osîndi fără multă vorbă la moarte pe slujnica Amalia Sandhuber. Pe general nu-l inoportunară cu nimic ; fusese de ajuns că cineva zărise fata împreună cu o calfă de măcelar, care era membru al partidului comunist.

Dispariția mai multor persoane condamnate de către tribunalul secret stîrnise însă vîlvă. Ziarele de stînga publicaseră articole clocotind de mînie, autoritățile le atrăseseră Germanilor verzi atenția că justiția nu mai putea sta ca simplu spectator, fără să miște un deget. Așadar, aducerea la îndeplinire a sentinței rostite în cazul slujnicei nu era lipsită de primejdie. Erich Bornhaak văzu în asta îndemnul de a săvîrși o faptă care să fie învăluită într-o sinistră strălucire. Luă asupra lui îndatorirea de a-i face de petrecanie domnișoarei, în taină și totuși în așa fel, încît să însemne o amenințare pentru toți trădătorii.

Generalul Klöckner ținea o grămadă de cîini pe care slujnica Amalia Sandhuber trebuia să-i scoată din cînd în cînd la plimbare. Se iveau însă adesea și alte prilejuri ca ființa asta curioasă, guralivă, să dea o fugă în stradă pentru cine știe ce treabă de-a gospodăriei. Generalul locuia într-un cartier de vile, într-o parte liniștită, boierească a orașului. Casele se aflau izolate, fiecare avînd grădina ei ; strada era puțin animată, astfel că orice prezență străină bătea la ochi. În ultimele zile, Amalia zări un tînăr frumușel, purtînd o scurtă de piele, de șofer. Cum ieșea în stradă, cum se înființa și dînsul, îi da tîrcoale, sfiindu-se pesemne să intre în vorbă cu ea. Cînd îi zîmbi, îmboldindu-l, deschise în cele din urmă gura, arătîndu-se de o curtenie necioplită, nițel stîngaci. Nesocotind obiceiul pămîntului, nu merse drept la țintă, ci lăsă să treacă vreo cîteva zile, fără să se întîmple nimic. Asta i se părea slujnicei o purtare cavalerească ; pe deasupra nutrea o simpatie ca de mamă, față de băiatul pesemne ageamiu în ale dragostei. Ce-i drept, calfa de măcelar o sfătuise să se ferească, spunîndu-i că individul are o mutră mohorîtă de cirac al crucii-ncîrligate și să fie cu ochii-n patru, căci din partea acelora nu i se poate întîmpla nimic bun. Nu crede că porcul-de-cîine îi dă tîrcoale fără anume gînd ascuns, și acest gînd, fără-ndoială, e departe de tot de visele slujnicei. Dar Amalia Sandhuber punea flecăreala calfei de măcelar pe seama geloziei, se bucura că mai are acel vino-ncoace ce-i atrăgea pe cavaleri, și atunci cînd tînărul în scurta de piele o pofti să meargă cu el, într-una din serile următoare, cu mașina la Starnberg, acceptă radioasă.

Din păcate, în mașină nu erau singuri. Cel cu scurta de piele, îl chema Ludwig și așa și arăta, fusese nevoit, spre părerea lui de rău, să ia în excursie doi amici care îl ajutaseră să facă rost de automobil. Unul dintre prieteni, mai ales, era tare ferchеș, ai fi zis că-i

un fante, un cavaler cum scrie la carte. Celălalt îi plăcu mai puțin slujnicei ; era butucănos, năuc, și în timp ce fercheșul, cînd îi fu prezentat, îi sărută mîna Amaliei, care roșise toată, celălalt îi aruncase doar o privire gravă și abia dăduse din cap.

Se făcu seară tîrziu cînd porniră la drum. Se stîrnise un vînt de miazăzi ; nu se vedea că e decembrie. Omătul se topise mai peste tot. Prietenii ședeau în față. Amalia și Ludwig ședeau în spate ; limuzina era frumușică, și femeia se arăta mîndră de Ludwig și de plimbare, dar nu chiar atît de bucuroasă cum se așteptase, deoarece, din păcate, se mai aflau acolo și ceilalți. Era bine că Ludwig nu se dovedise a fi obraznic și nici îndrăzneț, dar n-ar fi stricat să fi dat mai multișor din gură. Cei din față, ce-i drept, păreau și mai tăcuți. Se îndreptară încet spre sud, prin suburbia Sendling, către întinsul Forstenrieder Park, cu copaci rari, pustiu.

Da, cei din față, Erich Bornhaak, care ședea la volan, și boxerul Alois Kutzner nu aveau să-și spună multe. Căci totul fusese spus. Boxerul se uita tîmp la drumul luminat puternic de farurile mașinii. Nădușea în noaptea de decembrie ; foenul [1] făcea să ți se strîngă inima. Era bucuros să vadă, în sfîrșit, o faptă limpede înaintea sa, ceva cu rost. Prea era multă vreme de cînd se tot tărăgăna tărășenia aceea cu regele Ludwig al II-lea. Băieții flecăreau și făgăduiau ; dar bătrînul domnitor mai zăcea încă în ticăloasă, josnică închisoare. De îndată ce Erich îi ceruse să dea o mînă de ajutor la achitarea unui trădător, boxerul Alois primise numaidecît. Deși nu vedea lămurit cum : vinovați erau ei toți de nelegiuirea că regele sta închis, toată șleahta de trădători era vinovată. Minunat că, în sfîrșit, se pune ceva la cale, că va fi nevoie de el, Alois Kutzner, de puterea sa, de pălmoaiele sale. Să-l strîngi de gît pe om, să-i storci mîzga roșie, așa ceva te unge la inimă, te liniștește.

În acest timp, domnișoara Amalia Sandhuber ședea lîngă Ludwig al ei, își vîra mîna într-a sa, dar băiatul nu-i prea răspundea. Era întotdeauna morocănos. Azi însă era deosebit de scump la vorbă. Asta de bună seamă și pentru că se gîndea la taică-său, și cum trecuse, ca băiețel, împreună cu el, pe ascuns, tocmai pe-aici, stîrnind mistreții din parcul regal de vînătoare. De astea toate însă Amalia habar n-avea.

— Păcat, spuse femeia, că ceilalți sînt cu noi.

— O societate mare e totdeauna mai veselă, răspunse el pe ocolite.

— Da, așa-i, recunoscu ea, dar totuși e păcat.

Șoseaua bună, îngrijită, era pustie în această seară de iarnă, neplăcut bîntuită de foenul ce te pătrundea pînă-n măduva oaselor.

[1] Vînt cald, uscat și puternic care bate dinspre Alpi.

Doar din cînd în cînd întîlneau o altă maşină sau un biciclist. Deodată, curînd după ce trecură prin spatele unei case de pădurar, maşina se abătu de pe şosea şi o luă pe un drumeag lăturalnic, desfundat de zăpada ce se topea. Maşina se legăna, împroşcată din toate părţile cu noroi.

— Pe unde o ia, pentru Dumnezeu ? întrebă femeia. Credeam că mergem la Starnberg.

— Pe aci e o scurtătură, spuse Ludwig.

— Şi va izbuti să treacă ? întrebă Amalia.

Pesemne că nu izbutise să treacă, căci în clipa aceea maşina se opri. Cei din faţă coborîră.

— Ce s-a-ntîmplat ? întrebă slujnica. Le-aş fi putut spune domnilor numaidecît că pe aici nu-i chip să trecem.

— Las' că trecem, numai să vrem, spuse necioplitul, năucul.

Omul îi plăcu Amaliei din ce în ce mai puţin. Celălalt nu scoase o vorbă.

— Ei, ce se-ntîmplă ? întrebă ea. N-ar trebui să ne-ntoarcem, dacă vrem să mergem la Starnberg ?

— Dă-l naibii de Starnberg ! spuse boxerul şi se gîndi posomorît la lacul în care, după cum spun gurile rele, se aruncase regele lui.

— Coborîrea, doamnelor şi domnilor ! strigă voios fercheşul. Ai să vezi, domnişoară, aici o să-ţi placă mai mult.

— Da, se amestecă acum în vorbă şi Ludwig al ei, aici ai să te simţi straşnic.

Amalia se uită cam nedumerită împrejur.

— Cum asta, o să-mi placă ? spuse ea. Găsesc că-i grozav de neplăcut. Peste tot e murdar ; unde, mă rog, să ne aşezăm ? Nici n-o să fac bine un pas şi pantofii or să mi se umple de noroi şi de apă.

— Uite ce-i, am o casă din buşteni, la cinci minute depărtare de aici, spuse fercheşul şi zîmbi cu dinţi albi şi buze roşii. M-am îngrijit şi de un mic supeu. M-aş bucura nespus dacă domnişoara mi-ar face cinstea.

Şi o privi neobrăzat şi stăruitor cu ochii lui albaştri, ca nişte cängi. Amalia, deşi pe jumătate cîştigată de purtarea lui cavalerească, îi mai aruncă, tot codindu-se, o privire lui Ludwig ; dar erau mai degrabă mofturi decît şovăială.

— Ei bine, să pornim, spuse Ludwig, fără nazuri, şi coborî din maşină.

Ea îl urmă, călcă în zăpada lunecoasă, scoase sclifosindu-se un ţipăt, spuse supărată că-i mare porcărie vremea asta.

Fercheşul şi Ludwig o luară între ei, îi dădură braţul ; necioplitul tropăia în urma lor. Astfel se afundară, pe o potecă strîmtă,

adînc în pădure. Nori, în culori vii, se goneau ; din dreapta şi din stînga te împresurau trîmbe de vînt. O lună tare strîmbă, subţire, se hîţîna pieziş deasupra copacilor. Peste tot, sub picioare, picura, curgea, luneca omătul fleşcăit, murdar-albicios. Cînd dădeau de o băltoacă mai măricică, Ludwig şi fercheşul o prindeau de subsuoară, voiniceşte, şi, făcîndu-i vînt, o săltau peste hop ; era, la drept vorbind, mai mare hazul.

— Domnii au muşchi, nu glumă, spuse Amalia, minunîndu-se. Dar cele cinci minute au trecut, adăugă ea. Mai e mult pînă la vila domnului ?

— Nu, nu mai e mult, răspunse fercheşul.

Poteca se isprăvi de-a binelea ; fură nevoiţi să meargă de-a curmezişul prin desiş.

— Dar nu-i nici urmă de cărare, spuse Amalia.

O luară pe sus, o purtară, din cînd în cînd crăcile o zgîriau ; nu-i vorbă, era mai mare plăcerea să fii purtată de braţe vînjoase de bărbat, prin vîntul căldicel, în pădure.

— Asta nu seamănă deloc cu o cărare, întări ea. De fapt, cum ajungi la vila dumitale ?

— Unde-i o vilă e şi o cărare, spuse fercheşul şi zîmbi în sus, către ea.

Cu ce oameni firoscoşi legase prieteşug Ludwig al ei !

De cînd se înfundaseră în desiş, necioplitul nu mai tropăia în urma lor, ci o luase înainte, dînd la o parte crengile, plecîndu-le ca deschizător de drum. Pe Erich Bornhaak toate astea începură să-l plictisească. Vîntul căldicel îi călca pe nervi, aproape ca şi gîgîitul gîştei agăţate de braţul lui. Pe boxerul Alois, dimpotrivă, nu-l neliniştea vîntul. În el mocnea nerăbdarea de a trece la fapte.

Ajunseseră la un luminiş. Bărbaţii o lăsară jos pe Amalia.

— Aci-i vila matale ? întrebă ea ca proasta.

Bărbaţii nu scoaseră o vorbă.

— Vai, spuse ea, v-a venit greu să mă purtaţi ? Vreţi să vă mai trageţi sufletul ?

— Altcineva o să-şi tragă acuşi sufletul, bodogăni boxerul.

— Ce-i cu voi, oameni buni ? întrebă femeia, văzînd că toţi tăceau chitic şi stăteau cu mutre mohorîte în jurul ei.

Ludwig scoase o hîrtie din buzunarul scurtei sale de piele şi citi cu glas tare :

— Slujnica Amalia Sandhuber a trădat taine ale mişcării Germanilor verzi. Tribunalul secret îi condamnă la moarte pe trădători.

Amalia se holbă la el, nu pricepu. Socoti că era o glumă, dar găsi că gluma lui n-avea nici un chichirez ; afară de asta, era tare umed şi murdar acolo, şi dacă n-are să ajungă repejor la loc uscat, mîine o să facă un guturai de toată frumuseţea.

— Cred că-i cazul să mergem, în sfîrşit, la vila dumitale sau la Starnberg ; aerul îţi face poftă de mîncare.

Boxerul Alois îşi ieşi din sărite cînd văzu atîta cinism.

— Cred, spuse el, şi vorbi aproape ca din carte, că s-ar cuveni să fii mai puţin nesimţitoare, femeie, acum că ţi-a sunat ceasul !

— E şugubăţ nevoie mare, dumnealui prietenul matale, spuse Amalia şi privi niţel nedumerită la ceilalţi ; aceştia însă se cam feriră să se uite la ea.

După ce rosti aceste cuvinte, nu mai apucă să privească pe nimeni şi cel din urmă chip de om pe care îl văzu fu acela al lui Alois Kutzner care păşea acum spre dînsa şi, înainte ca Amalia să apuce să ţipe, de fapt înainte de a apuca să tresară, o păli cu o potcoavă ce-o căra cu el de cîtăva vreme, ca să-i poarte noroc. Apoi se lăsă în genunchi lîngă ea, spuse la repezeală *Tatăl nostru*, ca Dumnezeu să-l blagoslovească dîndu-i puterea să-i vină definitiv de hac, şi o strînse de gît.

Iat-o aşadar, zăcînd în noroi şi în zăpadă topită. Se gătise ca de zile mari pentru plimbarea cu maşina, îşi pusese o fustă foarte scurtă, aşa cum era pe-atunci la modă. Fusta se ridicase ; deasupra genunchiului se întrezărea o fîşie îngustă de carne şi un chilot, grosolan, alb. Picioarele vînjoase erau vîrîte în pantofi eleganţi. Pălăria lunecase într-o parte ; din capul vînăt-negricios cu părul aspru, tuns scurt, atîrna limba.

Erich fumă o ţigară, se lăsă cînd pe un picior, cînd pe celălalt. Îşi dădu răgaz cel mult paisprezece zile, cel mult paisprezece zile puteau să treacă, pînă atunci trebuie să vadă roadele celor săvîrşite aici, pînă atunci Georg trebuie să fie liber, şi dintr-o dată o prinse pe moartă cu cangea căutăturii sale tăioase. Ludwig Ratzenberger îşi făcu socoteala, mulţumit, că totul a mers repede, şi că s-ar putea întoarce fără grabă la ceasurile 10,30 la restaurantul lui Pfaundler, să-l ia de acolo pe stăpînul său, Rupert Kutzner. Boxerul Alois îşi scutură zăpada şi noroiul de pe genunchi.

— Aşa ar trebui să-i învăţăm minte pe toţi, lepădăturile dracului ! bombăni el, şi înfipse prin zăpadă o cracă uscată în pămînt, lîngă cadavru.

Apoi agăţă de ea o bucată de hîrtie mai mărişoară, pe care era desenată cu stîngăcie o mînă neagră, şi dedesubt inscripţia : „Trădătorii vor fi executaţi, şi anume, lăsîndu-se la locul osîndei un semn care să arate, fără putinţă de tăgadă, temeiul faptei săvîrşite."

— Atît de simplu, totuşi, nu merge, spuse mustrător Ludwig Ratzenberger.

Scoase la iveală sentinţa bătută la maşină, şi înlocui cu ea biletul agăţat de boxer de craca uscată. Asta însă nu fu pe placul

boxerului ; dactilograma golaşă nu înfăţişa cum se cuvine fapta lui şi însemnătatea ei, şi ţinu morţiş ca hîrtia cu mîna neagră să rămînă acolo unde era. Erich Bornhaak propuse să fie agăţate amîndouă. Aşa s-au înţeles să facă, şi aşa s-a făcut.

24

O scrisoare în noapte

În pofida cumplitelor vicisitudini pe tărîm politic şi economic, asasinarea slujnicei Amalia Sandhuber stîrni nemaipomenită vîlvă. Raportul poliţiei se mărginise la o scurtă înştiinţare cu privire la descoperirea cadavrului, şi cele mai multe dintre ziarele müncheneze publicaseră ştirea fără nici un comentariu. Încolţite să dea lămuriri, forurile poliţieneşti declarară că făptaşii n-ar fi atîrnat inscripţia lîngă cadavru decît pentru a abate atenţia de la adevăratele motive care, pe cît se pare, erau de natură personală. Moarta ar fi fost lesne accesibilă bărbaţilor, de aceea se poate pe drept cuvînt bănui că ar fi momit-o vreunul să plece cu el, ca s-o jefuiască. Măcelarul, cu care fusese văzută adesea în vremea din urmă, fu închis pentru cîteva zile. Dar ziarele de stînga din München ţinură morţiş la ideea că fapta a fost săvîrşită numai şi numai din motive politice. Şi presa berlineză se năpusti asupra cazului, publică articole violente. Arătă că chiar neroada deghizare de-a pieile roşii a nelegiuirii ar fi o dovadă îndestulătoare despre vinovăţia Germanilor verzi. Ceru, iritată, ca în cazul în care Bavaria se dovedeşte a nu fi în stare s-o facă, Reichul să pună el capăt acestor dezordini sîngeroase. Fu anunţată o interpelare despre chestiunile bavareze, drept vorbitor vînturîndu-se numele doctorului Geyer.

Printre neaoşi se ştia îndeobşte că Erich Bornhaak era făptaşul. Găseau că-şi dusese la bun sfîrşit sarcina, în chip elegant, cu îndrăzneală. Să-i suceşti gîtul gîsculiţei nu era mare lucru ; dar trebuia să fii tare curajos ca să previi opinia publică, să le arăţi limpede tuturor : noi sîntem făptaşii. Căci nu aveai de la început certitudinea că poliţia va înghiţi şi acest hap.

Erich îşi încălzea aşteptarea la murmurele respectuoase dimprejur. Se plimba călare în Grădina engleză împreună cu Simon Staudacher. Apărea, ţanţoş, la secretariatul Germanilor verzi. Insarova, cu gura întredeschisă, îi pipăia făptura cu ochii, smerită, dorindu-l cu ardoare.

Cînd Erich află că doctorul Geyer va face o interpelare, zîmbi cu adîncă satisfacţie. Fapta lui îl atinsese pe bătrîn, era aşadar folositoare. Rămăsese în seara aceasta acasă, sătul pînă-n gît de admiraţia camarazilor. Se plimbă printre fotografiile lui von Dellmaier, lui Vesemann, lui Kutzner, printre măştile de cîini. Se gîndi că atunci cînd se va ivi prilejul i-ar putea lua masca Insarovei. De ce, de fapt, nu a atîrnat masca Johannei Krain ? Discreţie ? Sentimentalism prostesc.

Scoase la iveală masca, privi cu atenţie tiparul alb. Chipul lat, bont, era de-o severitate izbitoare : fusese într-o stare de spirit vestalică în momentul cînd îi luase masca. Mai apoi însă nu fusese de fel vestalică. Oricît ar rîde Johanna de prosteşte şi oricît de mult şi-ar ridica sprîncenele, n-are a face : de culcat tot s-a culcat cu ea.

Ce-ar spune, dacă ar afla că el e omul care a lichidat-o pe Amalia Sandhuber ? Istoria aceea cu deputatul G. părea că a cam zgîlţîit-o atunci. Asemenea ispravă aţîţă poftele celor mai multe muieri. Pe de altă parte, dacă stai şi priveşti bine masca, îţi piere piuitul gîndindu-te că fata asta te-a primit în pat fără multe mofturi.

Măştile cu ochii lor obloniţi te duc la judecăţi greşite. În faţa acestui tipar alb pricepi anevoie cum de-a putut o anume Johanna Krain să se zbănţuie la Paris cu un oarecare domn Hessreiter, şi cum de-a făcut ceea ce a făcut cu el însuşi. Pesemne că întîmplarea absurdă cu acel Krüger a îndemnat-o să-şi iasă din făgaşul ei. Dacă şi-ar deschide în clipa asta ochişorii, atunci i s-ar aprinde poate un bec şi ar vedea care-i mersul lumii. *El* o să-l scape pe Georg al lui : dar ea, ea are să-l scape pe Krüger ? Cine are temei să rîdă, ea sau el ? Dacă ar fi trăit mai multă vreme cu dînsul, atunci, cine ştie, l-ar fi scos din închisoare şi pe Krüger. Totu-i să fii dibaci.

E o figură de bavareză, cu obişnuita înrîurire slavă. Nimănui nu i-ar putea trece prin minte că tatăl acestei Johanna Krain ar putea fi evreu.

N-a vrut oare să-i scrie unui oarecare doctor Geyer, deputat în Reichstagul berlinez, care anunţase o interpelare în legătură cu o întîmplare petrecută în pădurea Forstenried ?

Zis şi făcut.

Se aşează, scrise de mînă. Scrise o bună bucată de vreme. Dacă îşi ridica privirea, vedea masca albă. Din cînd în cînd ştergea un cuvînt, zîmbea, se bucura. Purică scrisoarea de cîteva ori, se desfătă cu fiecare frază. Era o scrisoare izbutită ; te ungea la inimă s-o aşterni. Două ceasuri zăbovi în acest chip, de unul singur, noaptea. Înainte de-a împături hîrtia, o citi cu glas tare. Încă în timp ce scria adresa, umezea timbrul, îl lipea şi apoi, în timp ce o arunca la cutie, se desfătă din plin cu ea.

A doua zi, împachetă masca şi o trimise Johannei Krain. I se păru că tiparul alb ar fi preluat cuvintele răvaşului, că s-ar fi pătruns de ele, şi că le va împărtăşi acum acelei Johanna. Zîmbi gîndindu-se cum va primi ea darul.

25

C+M+B

Anton von Messerschmidt se zbîrli şi de data aceasta. Se războiu cu toţi, le ceru ameninţător subalternilor să urmărească fărădelegea săvîrşită în pădurea de lîngă München. De ani de zile această joacă porcească de-a tribunalul secret părea înăbuşită în propria ei murdărie: acuma cîinii au luat-o de la început. Au spurcat pădurea, şi nimeni nu se revoltă. Totul se rezumase la şapte rînduri apărute la rubrica de fapte diverse. Găsesc că este firesc ca patru sau cinci tineri posomorîţi să osîndească la moarte şi să execute pe un om, pare-se o gîsculiţă stricăţică şi blajină, care nu avea mai mult de-a face cu trădarea de ţară decît un vătrai cu un patinoar. Messerschmidt mîrîi primejdios, nu vrea ca această mişelie să fie muşamalizată; n-are să îngăduie.

La următoarea şedinţă a Consiliului de Miniştri puse în discuţie chestiunea. Ceru ajutorul celorlalte resoarte, îndeosebi o mai bună colaborare între justiţie şi poliţie. Aşadar, intervenţia Ministerului de Interne. În ce-l priveşte, are de gînd să ofere o recompensă serioasă pentru descoperirea făptaşului. În toţi anii aceia cu greu s-ar fi găsit în Bavaria o împrejurare prielnică unei asemenea cereri: împrejurarea de faţă era cea mai puţin prielnică dintre toate. Ocuparea regiunii Ruhr dezlănţuise şi în straturile mai potolite ale populaţiei o nemaivăzută furtună. Să primejduieşti în aceste vremuri unitatea naţională pentru o istorie atît de idioată ca uciderea slujnicei, era o adevărată nelegiuire. Germanii verzi aveau toate atuurile în mînă; şi era curată nebunie să mergi, în clipa de faţă, pînă acolo, încît să-i laşi să se măsoare cu puterea legală.

Toţi miniştrii fură de părerea asta. Îşi dădură arama pe faţă, fie pe ocolite, cu mult sos, fie scurt şi cuprinzător; pînă şi domolul domn von Ditram se-ncumetă să folosească un limbaj mai tare. Îi împuiară urechile lui Messerschmidt, vorbind mai mulţi o dată. Numai unul nu scoase o vorbă: acesta era Flaucher.

Messerschmidt ascultă tot. Ştia cît se poate de bine, din capul locului, că pe colegii lui îi preocupa în clipa aceea mai mult pre-

şedintele Consiliului de Miniştri francez Poincaré decît slujnica moartă Amalia Sandhuber şi era, firește, nechibzuit să le ceri tocmai acum o mînă de ajutor. Dar Messerschmidt nu fusese în stare să-şi ţină gura, ăsta era caraghiozlîcul. Şi acum şedea acolo, în gherocul lui negru. Obrajii roşii-vineţii pe sub barba stufoasă, de-un alb murdar, îi tremurau. Ochii, cu pungile lor umflate, se plimbau, niţel blegi, de la o faţă la alta, zăbovind îndeosebi pe tigva groasă a lui Flaucher, care nu se mişca şi tăcea chitic. Apoi Messerschmidt spuse, şi glasul lui suna răguşit :

— Nu m-am gîndit la asta, domnilor, dar puteam să mă gîndesc. Aveţi pe deplin dreptate, e un omor mărunt, şi „Generalanzeiger" are dreptate atunci cînd publică despre treaba asta şapte rînduri şi despre manifestaţia Germanilor verzi patru sute de rînduri, şi dimineaţa alte patru sute, şi seara următoare din nou patru sute. Am avut noi şi unele omoruri mai importante, despre ele s-a scris mai mult. Dar asta n-a schimbat nimic. Aveţi dreptate : e un omor mărunt şi e o copilărie că ne batem capul cu el în ceasul de grea cumpănă prin care trece patria noastră. Vedeţi însă, domnilor, acest omor mărunt nu-l mai acopăr. Am pus să se întocmească o statistică, fiţi pe pace, nu o voi publica, ea slujeşte doar informării noastre personale. Germanii verzi au săvîrşit în ultimii doi ani, una peste alta, 3 208 infracţiuni, şi dacă ar fi să se ţină seama de lege ar trebui intentate 849 de procese. Vorbise şezînd ; acum, dintr-o dată, se ridică, se uită de la unul la celălalt şi spuse încet de tot : 849 de procese. Dintre acestea, s-a dat curs numai la 92, şi, dacă merge bine, li se va da curs la încă 60 pînă la 70. Dar n-are să se aleagă nimic de toate astea. Au făcut moarte de om, şi au jefuit, şi au întors ţara cu susul în jos, astfel că nimeni nu mai ştie ce-i dreptate şi ce-i strîmbătate. Au mînjit monumentele, şi atunci cînd erau beţi turtă au năvălit în cimitirele evreieşti şi au borît pe pietrele de mormînt. Mă socotiţi, poate, sentimental ; dar nu pot dormi cînd mă gîndesc la aceste pietre de mormînt. Le-au pîngărit cu scîrna lor, şi-au lăsat acolo, ca toţi nelegiuiţii, cartea lor de vizită. Şi, vedeţi, de aceea nu mai acopăr acest omor mărunt. Nu îl acopăr ! strigă el deodată şi izbi cu palma în masă.

În frumoasa încăpere de pe Promenadeplatz, cu mobilă străveche, arătoasă, se aşternu o tăcere penibilă. Domnul von Ditram fusese la Berlin, la o conferinţă a primilor miniştri din toate länderele şi ei se întruniseră aici, la drept vorbind, numai pentru a asculta raportul primului ministru despre impresiile sale berlineze şi pentru a lua unele hotărîri de interes obştesc-naţional. Şi acum, netam-nesam, nesuferitul de Messerschmidt caută ceartă cu lumînarea. Se priviră unii pe alţii, domnul von Ditram îşi

drese glasul, toţi făcură feţe-feţe. Numai Flaucher, scărpinîndu-se între gît şi guler, zîmbi.

Messerschmidt însă văzu acest zîmbet, şi nu se mai burzului, ci umerii îi căzură.

Apoi fură luate hotărîrile de interes obştesc-naţional prevăzute, şi trei zile mai tîrziu avu loc o remaniere a guvernului. În mod automat, dispăru domnul von Messerschmidt. În mod automat, o dată cu el, dispăru în chip ciudat şi liniştitul domn von Ditram. Cu remanierea cabinetului fu însărcinat doctorul Franz Flaucher.

În seara zilei cînd retragerea sa devenise lucru hotărît, domnul von Messerschmidt se duse la Clubul seniorilor. La ivirea sa cei prezenţi amuţiră, nu mai găsiră sămînţă de vorbă. Zîmbiră pe sub mustaţă, şuşotiră, auzi lămurit: „Amintiţi-vă de ucenicul brutar". Ştia că toţi îl priveau chiorîş, că-l socoteau drept un individ de-o încăpăţînare zaharisită, care, deşi prin purtarea lui primejduia statul, se împotmolise în concepţii învechite. Cu toate acestea, simţi o strîngere de inimă cînd văzu cum toţi îl excludeau din mijlocul lor.

Se trînti într-unul din uriaşele fotolii de piele. Îl umplea mai puţin decît înainte. Faţa îi răsărea uscătivă din barba stufoasă, acum mai neîngrijită, ochii se bulbucau tulburi, terni, în obrazul acoperit de o roşeaţă nesănătoasă. Luă un ziar; dar nu citi. Era plin cu amărăciune. „Azvîrlit ca un papuc scîlciat", gîndi. Îi privi pieziş pe ceilalţi. Hartl zîmbea sfidător, da, ăsta îşi şi vedea visul cu ochii. Flaucher şedea, mătăhălos, ca un butuc; ochii mititei îi străluceau biruitor. Era, de fapt, interzis să se intre cu cîini la Clubul seniorilor; totuşi, la picioarele sale se tolănea coteiul Waldmann. Flaucher putea să şi-o îngăduie acum. Cel de-al patrulea fecior al ajutorului de notar regal din Landshut ajunsese departe, nu glumă. Lîngă el stătea Sebastian Kastner, emulul credincios, deputatul din Oberlanzing, şi îi vorbea greoi. Messerschmidt şedea la locul lui, singur-singurel, îşi lăsa căpăţîna cît roata carului pradă batjocurii din jur, îşi umplea inima cu un simţămînt de satisfacţie şi amărăciune. Îşi făcuse datoria. Va fi minunat cînd nu va mai avea nici în clin, nici în mînecă, de aci înainte, cu toate porcăriile astea, şi va putea să cotrobăiască prin curiozităţile sale bavareze. Din primăvara trecută nu a mai pus piciorul la Muzeul naţional, colecţia de stat a obiectelor atît de dragi. *Otium cum dignitatem* [1], gîndi el, *procul negotiis* [2], gîndi el. Dar înseninarea se spulberă repede, chipurile neobrăzate, batjocoritoare, rămaseră.

[1] Odihnă binemeritată (lat.).
[2] Departe de orice treburi (lat.).

Pe uşă intră cineva, un ins greoi, dar care se silea să calce uşor. Pînă azi arătase totdeauna că-l simpatizează. Oare azi ?

Iată că se apropie de el. Se aşază lîngă el. Ochii tuturor se aţintiseră asupra noului-venit, de îndată ce prinse să se apropie. Deputatul Kastner se întrerupsese la jumătatea frazei. Chiar şi coteiul Waldmann dădu semne de nelinişte.

Reindl se uită lung la Messerschmidt care arăta dărîmat. Cu puţină vreme în urmă, cu nemaipomenit de puţină vreme în urmă, toţi îl înjuraseră pe Klenk. Nu, bătrînului nu i-a prins bine că a lăudat atunci muzicalitatea acestui Klenk. Altminteri, cu greu i-ar fi trecut prin minte lui Reindl să-l facă ministrul justiţiei. Azi, dumnealor umblă în patru labe în faţa lui Klenk ; unde se mai găseşte un om care să aprecieze că Messerschmidt îndrăgeşte artizanatul bavarez ?

Reindl ştia prea bine cum l-au dat gata pe bătrîn. Cum acesta, cu propriile lui mîini, făcuse ca munca să-i devină amară şi fără de nădejde, cum măturase cu braţele amîndouă gunoiul, şi cum la fiecare grămadă scoasă se adunaseră altele zece. Reindl ştia prea bine : dispoziţiile erau primite cu conştiinciozitate birocratică şi apoi erau sabotate. În sfîrşit, acum bătrînul are linişte. El, Reindl, nu se va mai amesteca în noua constituire a guvernului. Indiferent cine vor fi noii miniştri, tot nu vor fi altceva decît nişte păpuşi trase de sfori.

Al Cincilea evanghelist şedea acolo unde se trăgeau sforile. Afacerile sale îl smunceau tot mai sus în vîrtejuri măreţe, triumfale. Îl privi pe Messerschmidt cu bunăvoinţă, mărinimos, se întreţinu însufleţit cu dînsul despre măruntele obiecte de artizanat bavareze, îi propuse unele schimburi din colecţiile lor, schimburi la care bătrînul ar fi în cîştig. La cuvintele celui de-al Cincilea evanghelist faţa bătrînului se lumina vădit, ceilalţi se uitau cu invidie, şi în drum spre casă nu-l mai apăsa, la drept vorbind, nimic altceva decît gîndul că nu a mai apucat să ducă la bun sfîrşit cazul Krüger.

A doua zi, doctorul Franz Flaucher vorbi la telefon cu doctorul Klenk, oferindu-i Ministerul de Justiţie. Socotea că face o faptă cucernică, de renunţare, cu adevărat creştinească, plătindu-i adversarului său în chip atît de nobil. Dar ce-i răspunse acest om neserios ? Îi spuse :

— Şed într-un fotoliu moale, o grozăvie, Flaucher. Şi pe acesta să-l dau pentru ţucalul dumitale de la Ministerul de Justiţie ? Nici nu mă gîndesc.

Şi pufni în rîs. Era rîsul lui puternic, tihnit, dar lui Flaucher îi răsună atît de înfricoşător de păcătos în urechea plină de peri, încît trînti receptorul înapoi în furcă, de parcă s-ar fi fript.

După cum se aşteptase toată lumea, la Ministerul de Justiţie fu numit doctorul Hartl. La propriul său minister, Flaucher îl numi pe Sebastian Kastner, deputatul circumscripţiei electorale Oberlanzing, ciracul lui preaplecat.

Nu se putea tăgădui că prin această remaniere guvernul devenise mai unitar şi putea să-şi vadă de treburi cu mai puţine frecuşuri. Mulţi răsuflară mulţumiţi că domolului Ditram îi luase locul dîrzul Flaucher, de viţă veche bavareză, şi că încăpăţînatului încurcă-lume Messerschmidt îi luase locul abilul Hartl, lunecos ca un ţipar.

După definitivarea numirilor în cabinetul său, doctorul Flaucher se îndreptă spre micul palat de culoare gălbuie, în stil Biedermeier, unde avea să-i fie pe viitor reşedinţa. Era seară, afară de portar nu se mai afla nimeni în toată clădirea. Smerit şi mîndru, copleşit de simţămîntul chemării sale, doctorul Flaucher zăbovi îndelung în viitoarea sa odaie de lucru, însoţit doar de coteiul Waldmann. Apucă o bucată mărişoară de cretă. Ziua celor Trei crai de la răsărit trecuse, ce-i drept; dar îndeplinirea unei datini cuvioase nu putea să strice nicicînd. Cu multă grijă, desenă cu creta deasupra uşii odăii sale de lucru iniţialele celor Trei crai, C+M+B, Caspar, Melchior şi Baltazar, încununate de cifrele anului. În acest ceas de cumpănă, proaspătul prim-ministru mai făgădui solemn să meargă în pelerinaj la Maica Domnului de la Altötting, în altarul căreia sînt păstrate inimile regilor bavarezi. Plin de evlavie, văzu lămurit cu ochii minţii locul sfînt: biserica, unde se revărsa mila Domnului şi se făceau minuni pentru a îngrăşa ogorul sufletelor, fabricile, unde se producea potasiul pentru îngrăşarea ogorului străbun.

Era în toane bune, simţea nevoia să asculte muzică. La ora asta radioul obişnuia să transmită muzică. El, Flaucher, nu era superstiţios; oricum, ardea de nerăbdare să afle ce anume va asculta, şi era gata să o ia drept prevestire, dacă era să fie ceva favorabil. Deschise aparatul şi în urechile sale păroase răsună un glas de femeie, adînc, frumos, scăldat în beatitudinea unui zvon de clopote şi viori ce-l însoţea. Cînta o melodie pe care o cunoştea, compusă de un vechi compozitor german: „Vină, multdorită clipă / Vină, multdorită zi." Flaucher ascultă mişcat pînă în adîncul sufletului, se lăsă pătruns de cîntec, cu evlavie, îşi umplu inima cu un simţămînt de încredere în Dumnezeu şi în el însuşi.

Jos, prin faţa palatului, trecea o demonstraţie a Germanilor verzi. Punîndu-se consulatele sub o puternică pază poliţienească, se evitase ca Germanii verzi să-i snopească pe diplomaţii străini. Acum mărşăluiau, demonstrînd paşnic, peste Promenadeplatz spre

„Gaisgarten" şi urlau cîntecul lor : *„Muncitori mişei, o s-o păţiţi, fîrtaţi, / Cu brigada Riedler ochii de-o să daţi. / Riedlerii vă-mpuşcă pe voi toţi, de zor. / Vai şi-amar de tine, porc de muncitor."*

26

Johanna Krain şi masca ei

Cînd citi în ziar despre remanierea guvernului, Johanna nu înţelese la început despre ce era vorba. Simţi nedesluşit că parcă o lovise ceva în moalele capului. Citi pentru a doua oară, pentru a treia oară ; apoi îşi dădu seama că, prin urmare, şi acest moş Messerschmidt, care arăta ca un monument al cumsecădeniei, a lăsat-o cu buzele umflate. Şi el a dus-o de nas cu vorbe frumoase.

Bine că n-apucase să-i pomenească nimic lui Martin de făgăduiala lui Messerschmidt, de perspectiva sigură a suspendării pedepsei sau a repunerii pe rol a procesului. Nu ar fi supravieţuit unei asemenea lovituri.

S-a săturat, va să zică, bătrînul, a dat bir cu fugiţii. Dacă ar fi rămas în slujbă, atunci, fără îndoială, s-ar fi ţinut de cuvînt. Mai lipseau doar douăzeci şi şase de zile. Atîta ar mai fi trebuit să rabde pînă să fi dat bir cu fugiţii. Ea nu poate da bir cu fugiţii, aşa ceva nu-i este îngăduit.

Măsură de la un capăt la altul odaia încăpătoare din Steinsdorfstrasse. N-ar trebui să se mai aboneze la ziare. Tot ceea ce îi pricinuia necazuri afla din ziare. Întorsăturile proaste ale procesului Krüger, murdăria cu care era întinată, uciderea deputatului G., moartea Fancyei De Lucca, totul avea miros de gazetă. Remanierea guvernului. Dacă ar avea de-a face cu un singur ins, cu alde Messerschmidt, alde Klenk sau chiar alde Heinrodt, ar scoate-o, de bine, de rău la capăt. Se lovea însă mereu de ceva nedesluşit : remanierea guvernului, împrejurări politice, justiţie, stat, nişte lucruri atît de lipsite de fizionomie. Cum să le vină de hac o biată femeie ?

Dintr-o dată simţi pînă-n rărunchi o mînie clocotitoare împotriva lui Tüverlin. N-ar fi trebuit să o lase singură. N-ar fi trebuit să-i pretindă să se descurce de una singură.

Cît privea propriile ei treburi, o scotea la capăt. Nici nu se atinsese de dolarii depuşi de Tüverlin pentru ea. Şi cu meseria o ducea bine, avea mulţi solicitanţi străini, era curată batjocură cît de bine o ducea.

Iat-o aşadar în camera ei încăpătoare, pe fata înaltă, voinică. Iată-i cărţile, instrumentele. Mătuşa Ametsrieder se învîrte impunătoare prin casă ; îţi face bine să vezi că cineva stă atît de zdravăn pe picioarele sale. Şi Jacques Tüverlin stă bine înfipt pe picioare, ziarele vuiesc de succesele lui. Bătrîna îi dă ghes Johannei să se mărite o dată cu el ; nici o grijă, va şti mătuşa să pună totul la cale. N-ar strica defel dacă bătrîna ar trăncăni mai puţin. Cît despre Tüverlin, scrie laconic, voios, nostim. Şi totdeauna pe adresa : Vila „Seewinkel", Ammersee. Faptul că răspunsurile ei sînt seci, şi sînt expediate de la München, se pare că nu-i dă de gîndit. De altfel, a cumpărat vila „Seewinkel". „E un cuib grozav pentru tine", scrie dumnealui. Ce porcărie că o lasă singură.

În aceste zile îi parveni Johannei pachetul greu, din care ieşi, ca dintr-o coajă, masca ei. Trimiţătorul nu era indicat. Nu-şi mai amintise de multă vreme, nici cu cel mai tăinuit gînd, de vînturatic. Puse masca pe masă ; era un simplu tipar de ipsos, nefalsificat prin vopsire sau prin retuşare, pe care se vedeau toţi porii şi toate detaliile. Johanna şedea dinaintea lui, cu ochii ţintă. Îşi privea masca în faţă. Era latră, energică, şi cu nasul acela în vînt şi ochii obloniţi părea calmă ca un bulgăre de pămînt. Nu, nu era obrazul ei. Poate cîndva, cînd va fi moartă, va arăta astfel. Dacă arată atît de senină, atît de pură, se gîndi Johanna, căutînd cuvîntul potrivit, atunci de ce naiba bărbaţilor le sfîrîie călcîiele după ea ?

Dacă peste cîteva sute de ani vreun cercetător ar interpreta această mască, s-ar putea să-i spună : tînără ţărancă din Bavaria-veche, începutul secolului al douăzecilea. Se deosebea ea de altele ? Era ea mai presus de altele ? Cu ce drept, ea, cu mutra ei atît de obişnuită, le cere altora să fie numai urechi şi să-i cînte în strună, atunci cînd deschide gura ?

Cum să se ridice de una singură această fată Johanna Krain, cu mutra ei atît de obişnuită, împotriva întregului stat bavarez ? Asta poate să facă numai cineva înzestrat cu un car de şiretenie şi înţelepciune. Niciodată n-ar fi trebuit să se ia la harţă cu Bavaria oficială ; ar fi trebuit să rămînă mereu în umbră. Era totuna dacă avea dreptate sau nu. Suspendarea pedepsei, amnistia, asta trebuia să obţină. Chiar şi depoziţia ei dintîi a fost o prostie fără pereche. Doctorul Geyer a fost tare prevăzător, atunci cînd a lăsat-o pe ea să hotărască în privinţa asta.

Lupta se duce împotriva unei maşini nevăzute, împotriva unui mecanism afurisit, viclean, care se trage mereu îndărăt, pe care nu poţi pune mîna niciodată. Tu oboseşti, simţi că înţepeneşti ; dar maşina nu înţepeneşte. Pe de o parte tu singură, pe de altă parte tot acest uriaş, fărţarnic aparat birocratic. Nimeni nu-i

spune vreodată nu ; rămîn politicoși chiar atunci cînd le zvîrle-n obraz vorbe tari. Nu este refuzată ; numai că cer timp de gîndire, să chibzuiască, să cerceteze.

Oamenii nu o mai cred. Iată, în văzul tuturor, o femeie mînioasă se bate din răsputeri cu ceva ce nu poate fi deslușit de nimeni.

Douăzeci și șase de zile ar mai fi trebuit să țină piept Messerschmidt. Dacă lucrurile ar fi urmat cursul acesta, ea s-ar fi dus la Odelsberg cu o mașină. Pesemne că ar fi mașina lui Pröckl, el ar trebui s-o ducă pînă acolo. Își închipuie limpede de tot cum ar sta pe șoseaua pustie, dinaintea porții de la Odelsberg și l-ar aștepta pe Martin.

Nu, nu arată chiar așa, atît de obtuză ca această mască. Lupta, chiar pentru o cauză dreaptă, a spus cineva, cîndva, te face rău. Dar nu ajunsese chiar atît de obtuză și de tocită. Nu-i cu putință. Scotocește în ziare vechi, scoate la iveală un desen de pe vremea cînd se prezentase în fața juraților ; i-l făcuse caricaturistul de la „Berliner Illustrierte". Așa cum stă înfiptă înaintea lor, smucindu-și capul către procuror, cum își scapără privirile, totul pare într-adevăr afectat și schimonosit ; totuși este mai aproape de realitate decît bazaconia asta albă, cadaverică.

Mînia de atunci a fost dreaptă. Din păcate, însă, o asemenea mînie nu durează doi ani. Nu o putea așeza frumușel la colț, ca să o scoată de-acolo, la nevoie. Trebuie să-și ațîțe mereu focul furiei, treabă din ce în ce mai dificilă.

Are nevoie de cineva să o ajute : dar nu de un avocat în genul lui Löwenmaul, nu de un chițibușar, nu de unul cuminte. Se duce la Kaspar Pröckl.

Tînărul inginer îi pare mai ferecat în el decît oricînd. Dar cînd își dă seama că, prin remanierea guvernului, lui Martin Krüger i s-au închis din nou toate cărările, se aprinde numaidecît. Răspunde, ca pocnetul împușcăturii : da, e necesar să se întreprindă ceva. Pare că n-a așteptat decît imboldul Johannei. Pune mîna pe telefon, cheamă „Uzinele de automobile din Bavaria", cere să vorbească cu al Cincilea evanghelist. Se repede, stăruie. Se potolește abia atunci cînd directorul Otto îl încredințează că domnul von Reindl este într-adevăr plecat. Johanna nu bagă de seamă că Pröckl răsuflă ușurat.

Tînărul inginer nu stătu însă cu mîinile-n sîn. Se duse la văduva Ratzenberger. De-a lungul vremii, încercaseră mulți să dea mărturiei încîlcite a doamnei Crescentia Ratzenberger, mărturie ce avea putere de jurămînt, o formă mai ca lumea, așa încît și un judecător oricît de răuvoitor să nu o poată respinge. Dar văduva Ratzenberger nu putea fi convinsă. Franz Xaver al ei, ce-i

drept, nu ieşise încă pe de-a-ntregul din pălălaie ; dar teama de fiu-su Ludwig era mai mare decît aceea faţă de răposat care, datorită ajutorului ei, se şi afla, nu-i vorbă, mult mai aproape de fericirea veşnică. Şi de data aceasta femeia căută tot felul de pretexte. Dar Kaspar Pröckl nu o slăbi. Ceea ce nu izbutiseră să facă nici vorbele cînd blajine, cînd ameninţătoare, nici mustrările de conştiinţă, izbuti posomorîrea sa, care era şi mai ameninţătoare decît cea a posacului Ludwig. Kathi, copila cam ţicnită, de o sensibilitate bolnăvicioasă, se sperie atît de tare de bărbatul înalt şi slab care vorbea aprig şi aspru, încît se porni să plîngă cît o ţinea gura. Văduva Ratzenberger trebui să deschidă robinetul de apă, ca s-o domolească pe fată. Kaspar Pröckl nu o slăbi de fel. În timp ce Kathi îngăima scîncind un cîntecel, în timp ce apa plescăia din robinet, el o sili pe văduva Ratzenberger să semneze o hîrtie, mai închegată, mai lămurită decît declaraţiile de pînă acum.

27

Avocatul Geyer ţipă

Îmbrăcată într-o rochie lungă ce se tîrîia pe jos, menajera Agnes lipăia fără astîmpăr prin apartamentul pe care îl închiriase la Berlin pentru doctorul Geyer. Erau încăperi mari, golaşe, întunecoase, într-o casă cam pe unde se sfîrşea centrul, înspre cartierul proletar din nordul oraşului ; mobilele lui Geyer păreau aci şi mai incomode, şi mai neîngrijite decît la München. Femeia cu faţa gălbejită se simţea bine la Berlin. Găsea pe placul ei locuinţa mohorîtă şi golaşă, deoarece era atît de încăpătoare. O încînta şi faptul că se pierdea printre nenumăraţii locatari. Afară de asta, două case mai încolo se afla un oficiu bancar unde îşi putea vedea de treburile ei băneşti.

La început, se temuse că avocatul va duce la Berlin o viaţă în stil mare, strălucitoare ; era convinsă că ar fi putut să o facă, dacă ar fi vrut. Din capul locului, păruse că acestea îi erau intenţiile. Îl întîmpinaseră cu mari nădejdi ; întîia sa intervenţie în Reichstag făcuse impresie şi fusese comentată deosebit de favorabil. Pe urmă, însă, căzuse din nou în ciudata lui încremenire de mai-nainte, şi acum se ţinea departe de Parlament şi de ziare. Zăcea zile de-a rîndul acasă, din cînd în cînd cotrobăia în cele două maldăre de manuscrise : *Istoria nedreptăţii* şi *Politică, drept, istorie ;* dar nu lucra. Uneori, hoinărea pe străzile cartierului proletar din nord, ore în şir, fără să ia în seamă lumea ce

forfotea în jurul său. Alteori, se înfunda într-un birt, hăpăia, cu foame dar fără plăcere, nişte crenvurşti şi salată de cartofi. Menajera Agnes ştia exact de cînd încetase să lucreze. Asta se petrecuse după recepţia dată de preşedintele Reichstagului, unde berea cursese din belşug.

Apoi se întîmplase istoria aceea nenorocită care făcuse ca numele deputatului Geyer să fie iarăşi pomenit în toate ziarele. Dar cu comentarii puţin plăcute. Doctorul Geyer şezuse de unul singur, într-o bodegă, la o bere, înaintea unei mese de lemn, şi mîzgălise pe tăblia ei cifre şi diferite desene. La masa de alături doi inşi duceau, în gura mare, o discuţie politică, exprimîndu-şi păreri cu conţinut general-şovin. Doctorul Geyer ascultase cu gîndurile aiurea ; poate că din cînd în cînd mai aruncase şi cîte o privire către cei doi. În orice caz, unul dintre ei se proţăpise pe neaşteptate lîngă masa lui şi se răţoise, tăios, în auzul întregului local, spunînd că nu îngăduie să fie fixat de cineva cu atîta aroganţă, mijindu-şi ochii. Doctorul Geyer răspunsese confuz că nu şi-a dat seama să-l fi jignit. Cum celălalt stăruise să i se ceară scuze, doctorul Geyer îşi ieşise şi el din sărite. De aci se iscase un schimb de cuvinte aprins. Se vădi astfel că domnul în cauză era funcţionar la Casa de asigurări a Reichului, şi nu voia să înghită nimic. Doctorul Geyer refuzase cu dispreţ să se ascundă îndărătul imunităţii parlamentare. Fu dat în judecată pentru insulte, sub motivul că domnul de la Casa de asigurări a Reichului dusese la masă o discuţie nevinovată, iar deputatul Geyer îşi bătuse joc de el, mijindu-şi ochii, ironic, sfidător. Geyer dovedise printr-o expertiză medicală că nu-şi mijise ochii dintr-o intenţie jignitoare, ci pentru că, datorită bolii, anumiţi nervi tresăreau involuntar. Fu achitat. Presa de dreapta nu se dăduse în lături să comenteze de-a fir-a-păr acest caz. De atunci, ori de cîte ori venea vorba de deputatul Geyer, lumea zîmbea.

Menajerei Agnes nu-i displăcea ceea ce se întîmpla la Berlin. Un Geyer umilit, tot mai şleampăt şi mai dărîmat, era tocmai ceea ce îşi dorea. Dar purtarea sa din ultimele zile, mai bine zis de la sosirea unei anume scrisori, arăta că se întrecea cu gluma şi o făcea pînă şi pe ea să fie îngrijorată.

Această scrisoare sosise o dată cu altă corespondenţă. După ce i-a înmînat teancul de scrisori, menajera Agnes s-a dus la bucătărie şi a început să pregătească cina. Deodată a auzit răsunînd din odaia stăpînului ei un ţipăt ascuţit. Ţipătul n-a contenit, ţiuia într-una, fără să se curme, şi, dînd buzna în odaie, îl văzu pe avocat cum îşi izbea maşinal capul de uşciorul uşii, zbierînd necontenit şi la fel de ascuţit ca un animal sau ca un copil bătut.

Femeia cu priviri de pisică sălbatică a izbutit să-şi arunce ochii pe scrisoarea cu pricina. Venea de la München, conţinutul ei era obscur, şi era semnată numai cu un E. Cu toate acestea, gălbejita îşi dădu seama de la cine venea: de la pramatia aceea fără căpătîi, de la lipitoarea aceea, şi cu toate că n-ar fi putut spune pe scurt ce urmărea trimiţătorul, simţise totuşi îndeajuns de lămurit încotro bătea, şi pricepu şi de ce ţipase deputatul Geyer. Acel domn E. scria, aşadar, că citise despre probele pe care doctorul Geyer voia să le aducă în sprijinul interpelării social-democraţilor cu privire la asasinarea slujnicei Amalia Sandhuber. Dinspre partea sa, scria domnul E., îl doare-n cot de ceea ce va face guvernul berlinez, căci se simte la München cît se poate de sigur. Deoarece ţine însă ca lucrurile să fie întotdeauna lămurite, vrea să-i împărtăşească domnului deputat, spre o mai bună informare, că anumite părăluţe pe care doctorul Geyer i le-a pus la dispoziţie lui, trimiţătorului acestor rînduri, au fost folosite pentru ducerea la îndeplinire a faptei amintite. El, E., găseşte că au fost cheltuite cu folos. Mai departe scria, începînd alt alineat, că, după cum bănuieşte, doctorul Geyer va găsi că s-a dat o întrebuinţare greşită acestor bani folosiţi cu cap. El, E., nu-şi poate închipui că oameni cu păreri atît de deosebite au acelaşi sînge în vine. Există, din păcate, prea puţine căi pentru a lămuri pe deplin asemenea probleme. Cunoaşte însă un mijloc care, în cazuri de-o anumită factură, ar putea aduce clarificare neîndoielnică. Şi îi explica doctorului Geyer metoda profesorului Zangemeister din Königsberg, somîndu-l să se supună acestei analize de sînge după metoda practicată la Königsberg.

Prin urmare, asta aflase menajera Agnes din scrisoare. Nu atît de limpede şi atît de pe scurt ca aici; oricum, pricepuse despre ce era vorba. Şi asta fusese şi pricina pentru care doctorul Geyer ţipase.

Aşadar, din ziua cînd primise această scrisoare, menajera Agnes observă la stăpînul ei o schimbare certă. Anume, pînă atunci, doctorul Geyer se dovedise a fi un bărbat neînfricat; în orice caz, nu fusese niciodată laş. Şi atentatul de la München, cu prilejul procesului Krüger, îl îndurase fără nervozitate şi fără alte urmări neplăcute, neţinînd seama de rana uşoară care îl silise să şchioapete. Acum, dintr-o dată, după atîtea luni, îl cuprinse groaza din pricina atentatului săvîrşit cu mult timp în urmă. Într-un rînd, Agnes îl găsise în faţa uşii vestibulului; stătea acolo alb ca varul, cu genunchii tremurînd şi nu izbutea să nimerească broasca. Crezuse că s-a luat cineva după el şi că abia acum îl va izbi în cap. Altă dată, o sunase pe Agnes în toiul nopţii ca să vină în dormitor. Zăcea lac de sudoare. Trebuise să scotocească

împreună cu el toată casa. Pretindea că ministrul Klenk intrase pe furiş.

Doctorul Geyer nu răspunse la scrisoarea sosită din München. Dar nici interpelarea nu avu loc, deocamdată. Se mai linişti, stările de anxietate slăbiră. Agitaţia se domoli şi ea.

Începu să lucreze pe brînci. Avea şedinţe cu confraţii politici, îngrămădea unul peste altul ziare, strîngea material, îl cerceta. Dădea telefoane, schimba telegrame cu prietenii lui politici münchenezi. Trecu o săptămînă, apoi încă una ; în cele din urmă, socialdemocraţii depuseră interpelarea despre problemele bavareze. Interpelarea nu pornise însă de la asasinarea slujnicei Amalia Sandhuber, ci de la aşa-numita bătălie de la Sendling.

Pe atunci colindau în lung şi-n lat prin Bavaria formaţii înarmate ale Germanilor verzi, chipurile, pentru a face ordine şi pentru a supune unei judecăţi sumare pe cei răzvrătiţi, un soi de aperitiv, s-ar putea spune, înainte de marea răfuială cu duşmanul intern. O asemenea formaţie înarmată, sub conducerea locotenentului-major Weber şi a căpitanilor Müller şi Ostreicher, fusese pusă în mişcare pentru o expediţie de pedepsire împotriva hidrocentralei de la Walchensee, unde muncitorii alcătuiseră detaşamente proletare pentru a face faţă atacurilor din partea Germanilor verzi. Grupuri de biciclişti, grupuri sanitare plecaseră mai de mult în regiunea Walchensee. Atunci însă cînd grosul expediţiei de pedepsire vru să se urce în trenurile speciale, pregătite în gara Isartal din München, muncitorii feroviari se împotriviseră să transporte cetele înarmate pînă-n dinţi. Germanii verzi, puşi în stare de alarmă, dezamăgiţi, arzînd de nerăbdare să potolească turbata lor sete de fapte, se războiseră atunci cu cartierele muncitoreşti Sendling, Thalkirchen, Brudermühlviertel, Neuhofen, Oberfeld. Baricadaseră şiruri întregi de străzi, ceruseră locatarilor să închidă ferestrele, ocupaseră intrările caselor, acoperişurile, organizaseră puncte de sprijin, siliseră tramvaiele să-ntoarcă, trăseseră în tot ce li se ivise în faţa ochilor. Deschiseră focul mai ales asupra podeţului de fier care este, în această parte a oraşului, locul de trecere peste Isar. Poliţia, prea slabă pentru a interveni, se ferecase în clădirile comisariatelor. Atunci cînd, în cele din urmă, sosiseră întăriri poliţieneşti, comandanţii acestor formaţii susţinuseră că Germanii verzi înarmaţi trebuie socotiţi drept poliţie auxiliară. Neaoşii putuseră să-şi ia tălpăşiţa, nestînjeniţi. Autorităţile se mărginiseră să ridice o mînă de proletari din aceste cartiere şi să le intenteze proces pentru tulburarea liniştii publice.

Pe vremea aceea, Reichul era împovărat de griji. Felul cum evoluau evenimentele în regiunea Ruhr, devalorizarea banilor, dictatura exercitată de industria grea, dorinţa ei de a goni printr-o sentinţă a Reichului, cu forţa armelor, detestatele guverne roşii in-

staurate în Saxonia şi Turingia, toate astea erau primejdii arzătoare. Ce însemna, faţă de asemenea probleme, acea neghioabă bătălie de la Sendling? E adevărat, armele Germanilor verzi proveneau în parte din stocurile Reichswehrului. Reichul ar fi avut temeiuri legale pentru a interveni. Datorită anarhiei, nu se întîmplaseră însă în acele luni, în Bavaria, cazuri mult mai cumplite? Nu se deprinsese oare lumea cu acel mod insolent, nepăsător, cu care landul Bavaria trata, şi în această chestiune, Reichul? Că această provincie era încăpăţînată, că acolo lanţul încălcărilor constituţiei şi al fărădelegilor nu se rupea niciodată, era un fapt îndeobşte cunoscut; despre acest lucru se discuta cu aprindere în Reichstag la fiecare două luni, dar nu mai făcea pe nimeni să se piardă cu firea. Interpelarea, aşadar, nu stîrnise interes. Social-democraţii nu se aşteptau la cine ştie ce rezultat; altminteri e greu de închipuit că l-ar fi ales drept vorbitor pe doctorul Geyer în jurul căruia stăruia în mod fatal o atmosferă ilariantă.

Cînd urcă la tribună, Geyer nu şchiopăta. Nici nu clipi prea des din ochi, nici nu-şi flutură mîinile şi îşi ţinu în frîu glasul. Iată-l deci la tribuna Reichstagului, aşa cum îşi dorise de atîtea ori; stătea în sala uriaşă, a cărei arhitectură interioară era supraîncărcată, lipsită de gust, vetustă, şi vorbea în auzul Germaniei.

Descria lupta de la Sendling, înfăţişa statistici cu privire la puterea formaţiilor militare ale Germanilor verzi, cu privire la armamentul lor. În legătură cu asta, înşira, bazîndu-se pe date consemnate în scris, în felul lucrării lui *Istoria nedreptăţii,* cele mai de seamă acte de violenţă săvîrşite de adepţii Germanilor verzi care rămăseseră nepedepsite. Trecători de pe stradă atacaţi, întruniri împrăştiate cu forţa, deputaţi, adversari ai lor, răniţi şi ucişi, Reichul terfelit, preşedintele Reichului batjocorit în chip violent, steagul Reichului pus pe foc. Înşira dată lîngă dată, cifră lîngă cifră. Vorbea tăios şi stăpînit, nu se lăsa furat de figuri retorice.

Cînd începuse să vorbească, sala fusese cam goală. Puţinii deputaţi care erau de faţă discutau între ei, corespondenţii de presă căscau, comuniştii şi cei de dreapta îşi băteau joc de vorbitor prin întreruperi glumeţe. Dar sala cuprinzătoare începu să se umple de lume, discuţiile pe la colţuri fură curmate, gazetarii se treziră din moţăială; atunci cînd cineva din sală intervenea, ceea ce spunea nu mai era defel şugubăţ. Mulţi dintre deputaţi, spre a auzi mai bine, se înghesuiau să ajungă în faţă. De pe băncile dreptei un pirpiriu, un bătrînel, se ridică în picioare sprijinindu-se cu mîinile de pupitru, şi rămase aşa, ascultînd cu încordare, clipe în şir.

În pomelnicul lui, doctorul Geyer nu aminti de uciderea slujnicei Sandhuber. Nu-l pomeni nici pe ministrul Klenk care purta

răspunderea pentru multe dintre întîmplările înşirate de el. Usturătoarea ascuţime cu care relatarea seacă a doctorului Geyer îi fura pe ascultători se datora faptului că, în timp ce vorbea, nu vedea înaintea ochilor nici chipurile deputaţilor şi nici fastul inutil al sălii de şedinţe, ci o fîşie de pădure rară şi două feţe, una cu dinţi foarte albi, între buze roşii, şi una mare, roşie-arămie, rînjită, cu o pipă în colţul gurii.

Această cuvîntare în Reichstag a rămas singurul răspuns al doctorului Geyer adresat lui Erich Bornhaak. Fără a ţine seama de faptul că-i trimisese bani. Deoarece Geyer socotise că, mai devreme sau mai tîrziu, va veni ziua în care chiar şi în Bavaria nu va fi cu putinţă să rămînă nepedepsită o faptă ca uciderea Amaliei Sandhuber şi atunci Erich Bornhaak va avea nevoie de ceva bani pentru a o şterge din ţară.

28

Semne pe cer

Între timp, oraşul München era cuprins de o agitaţie din ce în ce mai turbată. Dolarul ajunsese să coteze 24 613 mărci. Un funt de carne costa 3 500, un litru de bere 1 020 de mărci. În vreme ce printre ţărani tot mai mulţi îşi îngăduiau să aibă automobile şi cai de curse, în oraşe văgăunile ce ţineau loc de casă se părăgineau pe zi ce trecea. Cazurile de tuberculoză, mortalitatea infantilă crescuseră. Mulţi dintre rentierii „de-trei-litruţe" nu-şi mai puteau permite acum nici măcar o litruţă. Se furişau, cu maţele ghiorăind, prin halele de bere uriaşe unde îşi petrecuseră înainte vreme serile în tihnă, culegeau coji de pîine, coji de caşcaval, un deget de bere rămas pe fundul căniii. Sufletele lor secătuite erau hrănite cu nădejdi, cu zvonuri înfricoşătoare. În fiecare zi se vorbea de represalii ale guvernului Reichului împotriva Bavariei, de punerea pe picior de război a Saxoniei şi Turingiei. Înainte de toate, însă, despre atentatele din regiunea Ruhr. Era ridicată în slavă teroarea prin care unii germani stîrniţi luptau acolo împotriva ocupaţiei străine. A fost proslăvit mai ales, prin uriaşe ceremonii funebre, un bărbat care pricinuise deraierea unui tren şi fusese executat pentru asta de către francezi. Numele lui a fost dat unor străzi. Au fost denumite după el şi unele formaţii militare. Cu numele lui pe buze, Germani verzi, aşa-numiţii refugiaţi din Ruhr, au atacat la München clădirea unui ziar de stînga,

devastînd-o. În cuvîntări înflăcărate, Kutzner cerea ca guvernul să ia pildă de la acest bărbat din regiunea Ruhr, să stîrnească în sînul naţiunii un vîrtej al mîniei sfinte : de fiece felinar trebuie să se legene în juvăţ un nemernic care luase parte la răzmeriţa din Noiembrie. În trupurile dîrdîind de frig şi lihnite de foame, sufletele se aprinseseră, fierbeau.

În Stachusplatz, un loc unde forfota era mare şi unde şi pe vremea recentei revoluţii se desfăşurase o vie activitate politică, lumea se strîngea ciorchine, seară de seară. Oratori tălmăceau cu zel şi fără nici o plată situaţia politică. Către sfîrşitul iernii se iscă o vîlvă deosebită. Pe deasupra capetelor înfierbîntate şi posomorîte, pe cerul cenuşiu-roşietic de seară, se ivi un avion. După ce trasase cîteva cercuri deasupra pieţii înţesate de lume, descrise, pe cerul de seară, un uriaş semn din fum, de cîteva ori, semnul Germanilor verzi, emblema indiană a rodniciei. Miile de oameni plini de credinţă îşi deschiseră larg ochii, holbaţi de uimire. Capete, palide de uluire, se lăsară pe spate, se aţintiră către cer. Unul, cu un rucsac şi cu pălărie verde, avu nevoie de-o jumătate de minut pînă să-nchidă iar gura căscată. Abia după aceea îi spuse vecinului său :

— Ptiu, drace !

Vorbitorii se străduiră cu rîvnă sporită să pătrundă în sufletele pregătite prin semnul apărut pe cer. Cea mai mare îmbulzeală era în jurul unui ins deşirat care vorbea mulţimii cocoţat pe capota unei maşini. Pletele cu cărare îi atîrnau peste redingota neagră, sărbătorească ; din cînd în cînd îşi netezea barba înspicată. Ochii mititei, şireţi şi încrezători, de-un albastru-intens, îi străluceau deasupra nasului cocîrjat, iar gura cu dinţi de aur cînd se deschidea, cînd se-nchidea clempănind. Vorbea pe înţelesul tuturor ascultătorilor săi care erau numai ochi şi urechi. Le povestea cum căzuse o dată în nesimţire, cum doctorii spitalului îi-şi certificaseră decesul, şi cum apoi, întocmai ca într-o minune, profesorul Nussbaum sosise la vreme şi-l pipăise, îl zgîlţîise şi-l scuturase. Se dovedi atunci că, ce să-i faci, mai era viu. Iar *führer*-ul, Rupert Kutzner, face întocmai ca acest profesor Nussbaum. Aşa cum profesorul Nussbaum l-a zgîlţîit pe el, tot aşa dumnealui Kutzner zgîlţîie neamul german. Acesta este mort numai în aparenţă, dar încă 'nainte ca pomii să-nflorească va fi iarăşi viu.

Cei mai mulţi, momiţi şi zgîndăriţi de semnul de pe cer, ascultau plini de credinţă. Şi boxerul Alois Kutzner se afla printre ei. Acest Daisenberger era pe gustul lui, îl impresiona, dar adevărata mulţumire sufletească nu i-o adusese nici el.

Boxerul Alois îşi simţea sufletul cuprins de o mîhnire crescîndă. Nu se mai ducea la „Gaisgarten" ; pălăvrăgelile fără Dum-

nezeu ce se ţineau lanţ acolo în vremea din urmă îl scîrbeau. Îşi amintea bine de-o întîmplare nelegiuită din copilărie, şi anume cum fratele său Rupert, la cuminecătură, scuipase anafura şi o vîrîse în buzunar. Plătise această nelegiuire cu darea afară din liceul real. Îndată după război Rupert se mai schimbase. Din cuvîntările sale vorbea duhul Domnului, bineînţeles într-un fel osebit, iar de blestemele din tinereţe se ferea. În vremea din urmă, însă, iar avea gură spurcată, ca în copilărie, şi ciracii lui vorbeau întocmai ca el. Alois nu-şi mai afla tihna la „Gaisgarten". Acum îl trăgea aţa mai degrabă la „Cîrciuma măcelarilor". În acest birt pe strada Im Tal se adunau atleţii münchenezi. Acompaniaţi de fanfara zgomotoasă, băieţi tineri făceau exerciţii de lupte şi de haltere. Alois şedea cu braţele sprijinite pe speteaza scaunului şi privea prin fumul gros al ţigărilor cum se antrenează tînăra generaţie. Din cînd în cînd mormăia mohorît cîte ceva în semn de aprobare sau de nemulţumire. Pe pereţi, prin unghere, atîrnau sau erau aşezate relicve de-ale lui Steyrer-Hans, ale marelui său înaintaş, ale unui bărbat numai muşchi, cu o mustaţă pe oală cît toate zilele şi cu puzderie de medalii pe pieptul vînjos, despuiat. Alois Kutzner se înflăcăra, privind tablourile care-l înfăţişau pe Steyrer-Hans cum ridică pe un om cu bara la care face exerciţii, şi o bicicletă cu trei biciclişti. I se topea inima cînd privea bastoanele de fier, tabachera cîntărind douăzeci de ocale, pe care le folosise fostul Hercule bavarez. Acesta ar fi fost omul nimerit ca să-l elibereze pe rege.

Dar Steyrer-Hans zăcea, dragă Doamne, în cimitirul din sudul oraşului, şi el nu putea duce la bun sfîrşit, de unul singur, măreaţa sa menire. Nu te uiţi la bani cînd e vorba de asemenea treabă ; dar de-o merge tot aşa, atunci curînd o să-i sufle vîntul în buzunare, şi treaba nu s-a urnit defel. Inflaţia îi mînca toate economiile la fel ca şi ale altora. Nici măiestria lui nu mai era mare scofală. Îi luaseră locul băieţi tineri, mai îndemînatici ; hotărîtoare este iuţeala cu care lucrează creierul. Uneori, mîhnit cum era, boxerul păşea spre curtea palatului regal şi se aşeza în faţa pietroiului negru, uriaş, ce zăcea acolo, priponit cu lanţuri, arătînd ce greutate şi cît de departe şi de sus fusese în stare s-o arunce ducele bavarez Christoph [1]. Visător, Alois Kutzner zăbovea în faţa acestei dovezi de destoinicie sportivă ; ce domnitori buni ca pîinea caldă au fost Wittelsbacherii. Uneori îl copleşea gîndul că poate regele era ferecat chiar în palat. Şi poate bătrînul, neîn-

[1] *Christoph luptătorul* (1449—1493), duce al Bavariei, vestit pentru vitejia şi puterea lui.

fricatul domnitor bănuieşte că unul dintre supuşii săi se află în imediata apropiere, plin de cucernică rîvnă să-i slujească.

Şi în această seară, Alois se duse la „Cîrciuma măcelarilor". Vîntul îşi schimbase direcţia, venea dinspre sud, aducea cu sine cele dintîi semne ale primăverii, dar îţi apăsa trupul ; pe deasupra se topea şi zăpada, astfel că totul era udat de mîzga murdară care pătrundea în încălţăminte. Alois bombănea, îşi purta crucea prin străzile bătute de foen. În sfîrşit, cînd ajunse la „Cîrciuma măcelarilor", cheful era în toi. Unii dintre băieţii tineri dobîndiseră rezultate frumoase la haltere ; petreceau pe rupte. În fumul gros de ţigară, în sunetele alămurilor, unul cu o proteză ţopăia, însoţit de ropote de aplauze, un dans popular. Asta era trăsnaie, nu glumă ! Dar Alois Kutzner nu izbutea cu nici un chip să-şi găsească tihna cuvenită. Prietenii lui nu-l putură reţine ; plecă devreme.

Nu se duse acasă, ci la cel dintîi comisariat de poliţie. Acolo, ceru să intre la comisar, unde declară că el este omul care i-a făcut de petrecanie Amaliei Sandhuber. Comisarul de poliţie se zgîi la boxer ; faţa i se păru cunoscută. Avea o vagă bănuială că treaba asta era în legătură cu Rupert Kutzner. Dîndu-şi seama îndată că e o socoteală suspectă, îşi stoarse creierii cum să iasă basma curată. Chibzui dacă să-i telefoneze superiorului său, sau direct la Ministerul de Interne, sau la comandamentul suprem al Germanilor verzi, sau la sanatoriul pentru boli nervoase Eglfing. În buimăceala asta îl străfulgeră o idee grozavă. Ridicîndu-se pe jumătate, îl întrebă pe Alois Kutzner, privindu-l tăios :

— Legitimaţie ai ?

Alois Kutzner, cu inima cît un purice, căută peste tot, se fîstîci. Nu, nu avea legitimaţie.

— Cum ? strigă comisarul de poliţie. Nici măcar o legitimaţie ? Păi bine, aşa poate să vină oricine.

Şi Alois Kutzner îşi luă tălpăşiţa, ruşinat, dîndu-şi seama că atît de ieftin n-are să o scoată la capăt.

29

Înflorirea pomilor

Ca un bun bucătar care cercetează dacă a fiert mîncarea, tot aşa şi Klenk cercetă sufletul poporului în fierbere, să vadă dacă e gata. Era gata. Sorocul se împlinise. Cele cincizeci şi unu procente de siguranţă, de care avea nevoie pentru a da lovitura, existau.

La Clubul seniorilor, într-un cerc mai mare, dădu ochii cu al Cincilea evanghelist. Se zvonea că această clocotire trebuia să ducă la explozie ; Germanii verzi ajunseseră la capătul răbdării. Ca în atîtea alte împrejurări, Reindl nu scoase o vorbă. Gînditor, visător, îşi plimba ochii bulbucaţi de la unul la celălalt, abia schiţînd un surîs. Klenk, de obicei bărbat deloc temător, se sperie în faţa acestui surîs. Nu-şi da seama limpede în ce măsură economia hotăra evenimentele din Ruhr. Dar simţea cu instinct sigur : industria grea germană era pe cale să se înţeleagă cu cea franceză. O dată înţeleşi, povestea Ruhrului va fi lichidată cît ai bate din palme. Iar Germanii verzi vor scăpa prilejul, se vor duce pe copcă cele cincizeci şi unu de procente, şi nici un fel de Reindl n-o să-i mai subvenţioneze pentru marşul asupra Berlinului.

A doua zi, Klenk avu o întrevedere cu Kutzner. Stărui. Ziua mîntuirii a fost vestită de-atîtea ori cu surle şi trîmbiţe, spuse el. În scurt timp, oraşele se vor afla pe de-a-ntregul sub blocadă ; ţăranii nu mai vînd nimic pe bani devalorizaţi. Ce să mai aşteptăm ? Congresul Germanilor verzi, cu măreaţa sfinţire a steagurilor pe care o anunţase atît de impunător Kutzner, ar fi momentul nimerit pentru a da lovitura. Dacă nu se va întîmpla iar nimic, mulţimile nu vor mai răbda dezamăgirea, urmă Klenk. Sorocul s-a împlinit. Pomii sînt pe cale să-nflorească. Nu trebuie să fugim în faţa primejdiei, trebuie să ne încumetăm să dăm lovitura.

Kutzner îl ascultă cu luare-aminte ; în cîteva rînduri, în vreme ce vorbea Klenk, se arătă surprinzător de vlăguit, muiat de-a binelea. De la bun început avusese şi el de gînd să dea lovitura la acest congres al Germanilor verzi ; de aceea a şi făcut atîta tevatură în jurul acestui lucru. Acum nu mai vrea. Se învoi numai ca mult trîmbiţata sfinţire a steagurilor să fie considerată ca un fel de repetiţie generală. Căută motive politice pentru faptul că bătea în retragere. Deşi nu voia s-o recunoască nici măcar faţă de sine însuşi, alta era adevărata pricină.

Adevărata pricină era o seară petrecută în Rumfordstrasse, acasă, la maică-sa. *Führer*-ul nu ştia ce-s fumurile măririi. Îşi cinstea cum se cuvine bătrîna mamă. Se ducea în Rumfordstrasse cu toată pompa, în maşina sa cenuşie ; pe urmă, însă, şedea ca un muritor de rînd cu ea la masă, cu Alois şi chiar cu unchiul Xaver cel ţicnit, care îşi molfăia poveştile lui zănatice. Bătrînica obişnuia să asculte cu evlavie, ca la biserică, măreţele cuvîntări ale feciorului despre menirea sa, despre răspunderea ce o poartă o personalitate ca *führer*-ul. Rupert Kutzner nu-i lua în nume de rău faptul că uneori mai încurca succesele lui cu succesele lui Alois pe ring ; era, ce să-i faci, o femeie tare bătrînă. În acea

seară, însă, puţin înainte ca Rupert să-şi fi luat rămas bun, tocmai atunci cînd el se oprise un pic din vorbă, bătrîna se pornise deodată pe-un plîns sfîşietor. Şedea sfrijită, gălbejită, topită de atîta bocit, mucii îi curgeau cu nemiluita din nasul ei slav, turtit. Cînd o întrebă ce are, nu scoase o vorbă. Iar cînd Rupert vru, în cele din urmă, să plece, fiindcă un *führer* e un om tare ocupat, maică-sa se atîrnase de braţul lui şi începuse să vorbească lungind vorbele ca un popă ; îi spuse că nu poate ieşi nimic bun dacă omul îşi ia nasul la purtare. Îl şi vede, urmă ea, la Stadelheim [1], unde toţi or să-şi arunce gunoiul pe feciorul ei Rupert. Franţuzul Poincaré e dracul gol şi al naibii de cîinos ; a răpus pînă acum pe atîţia şi nu va avea pace pînă nu-l va răpune şi pe feciorul ei Rupert. Cum bătrîna nu mai isprăvea cu vorbăria ei prostească, lui Rupert, pînă la urmă, îi sări ţandăra. Apucă o farfurie, una din frumosul serviciu cu motivul albastru de genţiană şi floarea-reginei, o trînti la pămînt şi strigă :

— La fel ca farfuria asta, tot aşa o să fac zob Iuda şi Roma.

Cu aceste cuvinte se îndepărtă şi plecă în maşina cenuşie. De altminteri Alois, care nu se-ndura să vadă cum se distruge ceva, strînse după aceea cioburile şi se munci să le lipească.

Oricît de măreaţă a fost plecarea *führer*-ului, plînsul bătrînei îi zdruncinase nervii. Nu avuseseră şi alţi *führer*-i nervi slabi ? Napoleon, bunăoară, sau poate Cezar ? nu putea suferi cucurigul cocoşului. Oricum, avertismentele bătrînei şi vedeniile ei prinseseră rădăcină în sufletul lui Rupert Kutzner. Avea nevoie de entuziasm în jur, de adeverire a părerilor lui ; şi cea mai mică îndoială observată la cei din preajmă îl făcea să-şi iasă din ţîţîni.

Acum cînd Klenk stăruia să stabilească o zi, *führer*-ul simţi, aşadar, un puternic îndemn să amîne sorocul cînd urmau să dea lovitura. Spuse cu măreţie că duşmanul lăuntric se descompune pe zi ce trece ; ar trebui să se mai aştepte cîteva săptămîni şi atunci îl va putea doborî chiar şi un copil. Puse la bătaie pentru acest singur Klenk mijloace oratorice ca pentru o mare adunare. Lui Klenk, însă, nu-i ardea de vorbe-n vînt. Că duşmanul era putred şi că ar fi de ajuns o singură izbitură ca să fie zdrobit cu desăvîrşire, asta o ştia el şi aşa. Voia să afle amănunte. Voia să se hotărască la ce oră anume, ce formaţii anume, ce clădire anume să ocupe, cine urmează să fie arestat, cine pus la zid, care bărbaţi să ia în mîini conducerea Reichului reînnoit. Kutzner căuta subterfugii. Klenk stărui, turuind ca un torent. Kutzner vorbea ca o cascadă. Odaia ajunsese neîncăpătoare pentru glasurile celor doi bărbaţi, acel tunător al lui Klenk şi trîmbiţa fornăită a lui

[1] Suburbie a Münchenului.

Kutzner, şi pentru gesturile lor largi. Cum Klenk nu mai contenea să ceară amănunte precise, pe puncte, Kutzner arătă, din cale-afară grav şi misterios, spre sertarul biroului său. Aici, spuse el, în acest sertar, se află închis, întocmit pînă la cele mai mici detalii, planul noului Reich. Cînd va bate ceasul, atunci îl va scoate la iveală. Klenk era ca Toma necredinciosul ; dar gestul omului părea atît de măreţ, că nu îndrăzni să dea glas necredinţei. Tot ce izbuti să dobîndească pînă la urmă fu făgăduiala ca pentru ziua sfinţirii steagurilor lucrurile să fie orînduite în aşa fel, încît să pară că Germanii verzi trec cu adevărat la fapte.

Klenk făcea pe dracu-n patru. Nădăjduia că dacă startul va fi pregătit cum trebuie, atunci l-ar putea determina pe căcăciosul de Kutzner să dea şi semnalul de pornire. Toţi aceia care aveau arme şi prisoseau la ţară erau chemaţi de ziua marii sfinţiri a steagurilor la oraş. Reichswehrul simpatiza cu Germanii verzi, făgăduia adăpost formaţiilor militare şi întărirea lor cu artilerie. Tîrguşorul Rosenheim fusese consolidat ca să slujească drept etapă şi apărare a spatelui. Pentru ajunul sfinţirii steagurilor fuseseră anunţate la München paisprezece mari adunări populare. Peste tot se lăfăiau uriaşe afişe sîngerii ; Pfaundler şi Druckseis se străduiau să asigure zilei mîntuirii cadrul cuvenit.

Noul prim-ministru, doctorul Franz Flaucher, şedea în palatul său galben, frumos, în stil Biedermeier, şi se strîngea ca un arici, adulmeca. Pe vremuri, fusese primul dintre miniştrii care îi vorbise de bine pe Germanii verzi. Văzuse numaidecît : făceai treabă grozavă cu ei. Le suflau roşilor de sub nas oameni, slujeau drept nemaipomenite mijloace de ameninţare şi intimidare faţă de Berlin. Kutzner al lor era un toboşar grozav. Dar deopotrivă de limpede înţelegea Flaucher că Rupert Kutzner a început să nu-şi dea seama de adevărata sa poziţie, să-şi arate colţii, să se întindă la caşcaval. Dumnealui Flaucher nu-i omul să se sperie cu una cu două. Nu-i era teamă de Germanii verzi ; cu cît se întindeau mai tare la caşcaval, cu atît se simţea el mai sigur. Îi veni în minte capul ţanţoş al lui Kutzner, pieptănat cu cărare pomădată. „Domnul a împietrit inima faraonului şi l-a orbit", gîndi ministrul.

Acum, cînd Kutzner anunţase congresul Germanilor verzi şi marea sfinţire a steagurilor, cînd afişe sîngerii chemau la cele paisprezece adunări, cînd năvala de la sate, chiar şi din Germania de Nord, se înteţise, Flaucher simţi că a sosit clipa multdorită. „Te-ai fript, vecine". Poftеşte de-i dă drumul cu înflorirea pomilor dumitale. Pomii dumitale or să-nflorească, nu-i vorbă, drăguţă ; dar o să arate niţeluş altfel de cum ţi-o închipui în căpăţîna dumitale puhavă. Ministrul Flaucher primi lupta, gu-

vernul lui îi înfruntă pe Germanii verzi : interzise întrunirile sub cerul liber.

Era o măsură îndrăzneață. Germanii verzi declarară, în auzul tuturor, că sfințirea steagurilor va avea totuși loc și că fac ceva pe interdicția lui. Părea că de astă dată măcelul și războiul civil erau de neînlăturat.

Dar se văzu că Dumnezeu ținea cu Flaucher. Dumnezeu aruncă asupra lui o rază din marea sa lumină și îi strecură în mînă un atu de toată frumusețea. Lăsă, așadar, să fluture pe masa lui o telegramă plină de miez care venea din San Francisco. Prin această telegramă se confirmau tratativele purtate de domnul von Grueber cu un împuternicit al Băncii agricole californiene. Banca se arăta gata să acorde un împrumut gras din America uzinelor energetice ale domnului von Grueber, la care statul bavarez avea participații deosebit de serioase. Ceea ce însemna în aceste vremuri dintre cele mai grele prin care trecea economia germană un succes strălucit al landului Bavaria. Un asemenea succes asigurîndu-ți spatele, puteai să mergi pînă-n pînzele albe.

Convocă Consiliul de Miniștri. Nu binevoi să le aducă la cunoștință stimabililor săi colegi acordul încheiat în America. În afara ministrului de finanțe, nimeni n-avea habar de atuul pe care-l ținea în mînă. Flaucher ședea locului cu o față enigmatică, îi lăsă pe miniștri să sporovăiască în voie. Cei mai mulți se ascundeau după deget cînd era vorba să se ia hotărîri. Atunci se ridică ministrul Sebastian Kastner. Arătă că în situația primejdioasă în care se află țara lucrul de căpetenie este o conducere unică. Unul singur trebuie să poarte răspunderea, un bărbat cu mînă forte, încercat, și îl privi cu ochi de cîine pe Flaucher.

Flaucher era uimit. Nu-i suflase nici credinciosului Sebastian Kastner vreun cuvînt despre atuul său. Era bine să ai un asemenea emul care îți citește atît de adînc în suflet. Kastner se uită în gura lui. Și ceilalți șase ședeau plini de așteptare. Primul ministru se ridică încet, mătăhălos, întorcînd spre ei, pe rînd, căpățîna sa pătrată.

Declară : guvernul a dat dovadă față de domnul Kutzner și față de șleahta sa de prea multă răbdare. Acum însă Germanii verzi l-au amenințat în văzul lumii întregi cu acte de violență. Ar fi trîmbițat că sfințirea steagurilor, interzisă de autorități, va avea loc, chiar dacă s-ar face uz de armată și de poliție împotriva ei, după pofta inimii. Guvernul n-are decît să tragă, spuseseră Germanii verzi ; *führer*-ul se va așeza în capul coloanelor, și n-au decît să-l împuște și pe el. Dar prima împușcătură, amenințaseră ei, va dezlănțui un puhoi roșu, și ceea ce o să urmeze se va vedea. El, Flaucher, e de părere că lucrurile au ajuns prea

departe. E de părere că guvernul ar *trebui* să tragă, că ar trebui să rişte, ca să vadă ce se întîmplă după prima împuşcătură. Propune, deci, ca guvernul să decreteze starea de asediu în Bavaria.

Faţa lui Sebastian Kastner se lumină. Iat-o, fapta la care se aşteptase din totdeauna de la Flaucher. Chipul lui Hartl se schimonosi în semn de dezaprobare. Ministrul de finanţe îşi roti privirile de pişicher. Stimabilii colegi de la agricultură, de la interne, de la dezvoltarea economică, de la comerţ şedeau, surprinşi, puşi în încurcătură de cererea răspicată de a lua o hotărîre. Se ridicară glasuri prevăzătoare. Ici obiecţii, colo şovăieli.

Flaucher ascultă tot. Apoi le împărtăşi că luase înţelegere cu consilierul intim Bichler, cu cardinalul-arhiepiscop, cu Berchtesgadenul. Cîrmuitorilor din umbră le adusese la cunoştinţă telegrama din America. Aceste personalităţi sus-puse, le arătă el colegilor săi, spunînd adevărul adevărat, încuviinţaseră propunerea lui.

În cele din urmă, cînd Flaucher dispuse să se treacă la vot, măsurile preconizate de dînsul fură adoptate cu cinci voturi pentru, unul contra, acela al lui Hartl, şi două abţineri. În temeiul articolului 48 alineatul 4 al Constituţiei Reichului şi al paragrafului 64 al Cartei constituţionale a Bavariei, guvernul decretă starea de asediu asupra Bavariei de pe malul drept al Rinului. Comisar general al statului fu numit doctorul Franz Flaucher.

30

Clipa multdorită de Franz Flaucher

A doua zi, maşina lui Rupert Kutzner se opri în faţa palatului galben, în stil Biedermeier. Pe Kutzner îl zguduise puternic faptul că guvernul folosea un limbaj atît de tare, ce vădea mult sînge rece. Măicuţa sa avusese dreptate, ar fi trebuit să asculte de glasul lui lăuntric, să nu se supună repezitului Klenk. Acum era vorba să dea dovadă de nitică diplomaţie. Trebuia să pună la cale o retragere strategică, pentru ca cel puţin steagul cu zvastică să nu pară o zdreanţă şi o neroadă jucărie de copii.

Fu primit de Flaucher, comisarul general al statului. Între cei doi politicieni avu loc o întrevedere calmă, de-a dreptul politicoasă. Kutzner se făcuse mititel, supus, încuviinţă că locotenenţii săi au mers prea departe, îl dezaprobă pe doctorul Klenk, îl încredinţă solemn pe comisarul general că nu s-a gîndit niciodată

la o demonstrație de forță. Flaucher, nemaiîncăpîndu-și în piele, îngădui plin de mărinimie ca din cele paisprezece întruniri anunțate să fie ținute șapte. Nu îngădui însă nici în ruptul capului măreața sfințire a steagurilor, în văzul lumii, sub cerul liber. Kutzner se bătu cu pumnul în piept, solemn, spunînd că chezășuiește cu persoana și cu onoarea sa desfășurarea ireproșabilă a ceremoniei. Dar fără autoritate nu se poate și Flaucher rămase neclintit. Cu seriozitate, ca un dascăl, îi explică *führer*-ului. Acesta, însă, nu voia să înțeleagă. O ținea una și bună, se milogea, amenința, conjura. În cele din urmă, după o frază deosebit de izbutită, căzu în genunchi, ridicînd un pic brațele. Se rugă în genunchi de Franz Flaucher să nu-i strice festivitatea sfințirii steagurilor. La fel îngenunchease Konrad Stolzing pe scena Teatrului Regal, în fața lui Filip al II-lea și îi ceruse libertate de gîndire, pe cînd juca rolul marchizului de Posa, un personaj al poetului dramatic german Schiller [1].

Doctorul Flaucher se simți stînjenit cînd, pe neașteptate, deșiratul domn Kutzner îngenunche înaintea lui. Văzuse pînă acum oameni în genunchi numai în biserică. Era ciudat cum ședea acolo, nemișcat, și domnul deșirat, în haina lui sport, elegantă, cu croială cazonă, sta în genunchi în fața sa și își întorcea către el cu gesturi umile nările largi.

— Fii cuminte, Waldmann! spuse Flaucher, cînd coteiul neliniștit ieșise de sub birou.

Inima comisarului general al statului era copleșită de un nețărmurit triumf. Îl pusese cu botul pe labe pe bărbatul care nesocotea rînduielile statornicite de Cel-de-Sus. Iată-l acum îngenuncheat înaintea lui, în praf. De un singur lucru îi părea rău, că nu era de față și Klenk și nu trăia o dată cu el această clipă. Dar iată că cineva bătu la ușă — măcar atît — și intră ministrul Kastner. Kutzner se ridică în pripă, își șterse praful de pe pantaloni. Prea tîrziu. Exista un martor care văzuse cu ochii lui biruința lui Flaucher.

— Da, dragă domnule Kutzner, rosti Flaucher țeapăn, bățos, iarăși slujbaș din creștet pînă-n tălpi, îmi pare negrăit de rău că nu sînt în măsură să împlinesc în acest punct rugămintea dumitale. Domnul coleg, adăugă el, arătînd către Kastner, este întru totul de părerea mea.

Sebastian Kastner încuviință degrabă. Kutzner își aruncă ochii spre ușă; nu mai era nimic de spus. Dar să părăsești încăperea, fără să scoți o vorbă, asta nu se putea.

[1] Se referă la drama *Don Carlos*.

— Mă tem, spuse el, că această clipă va avea urmări nefaste pentru Germania.

Se înclină milităreşte, brusc, apoi plecă. Pusese în ultimele cuvinte tristeţe, ameninţare, demnitate, dar actorul Stolzing ar fi trebuit să recunoască, chiar şi el, că ieşirea lui Kutzner nu fusese cîtuşi de puţin strălucită.

După biruinţă, Flaucher se arătă mărinimos. Interzise pînă şi conferinţa unui cunoscut savant despre *Animismul la papuaşi*, conferinţă ce trebuia să aibă loc la asociaţia liber-cugetătorilor. Asta ca nu cumva Germanii verzi să se simtă lezaţi.

După-amiază apăru în palatul cel galben, în stil Biedermeier, Otto Klenk. Nu fusese anunţat, dar Flaucher îl primi numaidecît.

— Cu ce te pot servi, colega ? întrebă el.

— Presupun, Flaucher, zise Klenk, sau trebuie să spun domnule comisar al statului, presupun că măreţul dumitale decret este un gest. Vă lăsăm cu dragă inimă neatinse titlurile, domnule comisar general : dar în această problemă ne pare rău că nu vă putem face concesii de nici un fel. Congresul Germanilor verzi va avea loc, ca şi sfinţirea steagurilor.

Klenk şedea nemişcat, o namilă de om, în jachetă tiroleză, cu ochii căprui, neîmblînziţi ; Flaucher, cu căpăţîna pătrată, cît de mătăhălos era, sta ghemuit în faţa lui. Klenk era pregătit ca Flaucher să facă gălăgie, se bucura la acest gînd. Flaucher însă se scărpină doar între gît şi guler, asta fu tot. De altminteri, ochii săi lipsiţi de vioiciune, împînziţi de vinişoare sîngerii, priviră calm spre vehementul său adversar. Îi propusese cîndva Ministerul de Justiţie, dar omul acesta neserios nu-l plesnise peste obrazul stîng ce i l-a întins.

— Azi-dimineaţă a fost la mine domnul Kutzner al dumitale, spuse Flaucher. Certitudinea biruinţei îl făcea să vorbească încet, domolindu-şi glasul aspru. M-a rugat să-i fac acelaşi hatîr pe care mi-l ceri şi dumneata, Klenk. Există însă graniţe peste care nu pot trece, chiar dacă mă roagă cineva în genunchi.

— Cine te roagă în genunchi ?

Şi Klenk îşi potoli glasul răsunător ; dar acum suna cu atît mai primejdios, aşa că pe biruitorul Flaucher îl cam trecură toate răcorile. Se gîndi însă la literele C+M+B desenate pe uşă, se gîndi la menirea lui.

— Într-o vreme, Klenk, spuse el bărbăteşte, m-ai sfătuit să cumpănesc bine lucrurile.

— Să nu batem cîmpii, Flaucher, mîrîi Klenk. Te-a rugat cineva în genunchi ?

— Da, cineva s-a rugat de mine în genunchi. Domnul l-a trîntit pe cel trufaş dinaintea mea în colb. M-am purtat părinteşte. Dar sfinţirea steagurilor tot nu i-am putut-o încuviinţa.

În sinea lui, Klenk ocăra. Kutzner ăsta, un nătărău, un căcăcios! Strică tot pe ce pune mîna.

— Dar faţă de mine te vei purta ca un frate, spuse el, dobîndindu-şi din nou obişnuita jovialitate poruncitoare, pe mine n-ai să mă refuzi.

Flaucher găsi că primejdia trecuse.

— M-am purtat cu dumneata ca un frate, zise el domol. Îţi aminteşti poate că ţi-am oferit un fotoliu ministerial alături de mine. Ţi-am vrut binele.

— Aşadar, sfinţirea steagurilor poate avea loc? întrebă scurt, drept încheiere, Klenk.

— Nu, i-o tăie şi mai scurt Flaucher.

De data asta, deşi avusese de gînd să stea jos, nu se putu stăpîni. Se ridică, biruitor, mătăhălos.

Klenk rămase aşezat pe scaun.

— Şi totuşi va avea loc, spuse el.

— Nu-mi vine să cred, replică Flaucher. Socot că ai să te răzgîndeşti. Cu Kutzner al dumitale nu va fi cu putinţă să o urneşti, adăugă el, cumpănind calm şi schiţînd un surîs.

— Ai, pesemne, un atu în mînă, Flaucher, că dai din gură cu atîta neobrăzare, spuse Klenk.

Aşteptă încordat răspunsul celuilalt. Era hotărît: dacă celălalt i-o va plăti cu aceeaşi monedă, dacă celălalt va recurge la violenţă, atunci îşi va încerca norocul şi se va încumeta să dea lovitura în ciuda acestui căcăcios de Kutzner.

Dar Flaucher nu-i plăti cu aceeaşi monedă. Primul ministru continuă cu aceeaşi blîndeţe, cu atîta blîndeţe, încît lui Klenk îi năvăli tot sîngele în cap. Flaucher nu spuse decît:

— S-ar putea să am un atu în mînă.

Îşi privi adversarul, şi adversarul îl privi pe el, şi cu toată mînia sa Klenk îşi dădu seama că Flaucher nu bătea apa-n piuă. Se ridică şi dînsul. Din înălţimea lui de uriaş se uită în jos la Flaucher şi spuse, primejdios de încet:

— Te-am păstrat în slujbă, şi asta te-a făcut să ţi se urce la cap.

Flaucher nu mai răspunse nimic. Era cea mai bună zi a sa; nimic nu trebuia să-l scoată din liniştea sa cucernică, semeaţă. În timp ce Klenk se îndepărta, în zgomotul paşilor adversarului, Franz Flaucher auzi răsunîndu-i în suflet glasul acela învăluit, de femeie, împresurat de clopote şi viori: *„Vină, multdorită clipă, / Vină, multdorită zi."*

Vînăt de mînie, Klenk porni spre Kutzner. Ştia prea bine că era ultimul prilej. Dacă nu dădeau acum lovitura, dacă îngăduiau să li se strice festivitatea de sfinţire a steagurilor, atunci s-a isprăvit cu Germanii verzi o dată pentru totdeauna. Pesemne că neobrăzarea lui Flaucher are legătură cu cine ştie ce uneltire obscură în Ruhr. Cînd se gîndea la mutra palidă a celui de-al Cincilea evanghelist, îl apucau iar pandaliile. Adulmeca pe figura lui Reindl că pramatiile astea nu vor decît să-l tragă pe sfoară. Distinsul industriaş urmărea să-i folosească pe Germanii verzi aşa cum făcuse pe vremuri generalul roman care pusese să li se aprindă boilor săi şomoioage în dos, pentru ca aceştia să dea năvală şi să vîre groaza în vrăjmaşi. Dar dacă i-ar lăsa de capul lor acum, s-ar putea ca Germanii verzi să nu rămînă pe făgaşul dorit de magnaţii din Ruhr. S-ar putea ca atunci cîte un ipochimen să se înşele amarnic. Şi mai ştii, frate, cine ar fi atunci cel tras pe sfoară ?

Rămînea numai să se dea acum lovitura. Afurisitul de Kutzner ! Mereu deschidea o gură cît o şură, zi şi noapte. Dar acum cînd a ajuns cuţitul la os, închide gura şi face în pantaloni. Acum, acum e momentul să deschidă o gură cît o şură. Pentru ce e plătit, pentru ce e *führer* ? Plesnind de mînie îl înfruntă pe Kutzner.

Acesta însă îşi zbîrli coada. Toată ocara şi amărăciunea că se înjosise dinaintea lui Flaucher şi le preschimbă acum într-o furie isterică faţă de Klenk. Pe cît i se muiaseră picioarele în Promenadeplatz înaintea duşmanului, pe atît de îndîrjit era în Schellingstrasse, la cartierul său general. Klenk ameninţă că va da lovitura pe cont propriu. Kutzner rîse ; ştia că fără el partidul se năruia. Fostul ministru declară că lasă naibii chiar de azi strădaniile sale pentru Germanii verzi. Kutzner ridică din umeri. Pe urmă însă stărui pe lîngă Klenk. Ameninţarea asta o privi cu mai multă seriozitate. Klenk îi insufla respect, îi venea peste mînă să-l piardă. Se rugă de el, îl linguşi, îl conjură. Toţi capii mişcării se dumeriseră că împrejurările nu erau prielnice pentru a da lovitura, chiar şi generalul Vesemann consimţise la amînare. Klenk însă nu era de acord.

Nu fusese o ameninţare goală cînd îi vorbise lui Kutzner că va părăsi mişcarea Germanilor verzi. Se lasă păgubaş. Cu acest isteric amărît nu era chip să o scoţi la capăt. Era hotărît să se retragă la Berchtoldszell. Toţi erau, va să zică, de acord cu amînarea. Bine, atunci să amîne, dar fără Klenk.

— *Quod Siculis placuit, sola Sperlinga negavit* [1], spuse el înverşunat, cu vocea joasă.

[1] Numai Sperlinga respinge ceea ce-i place sicilianului (lat.).

Şi cum Kutzner habar n-avea de latină şi istorie, îi tălmăci că la Vecerniile siciliene, mica localitate Sperlinga, ea singură, se ţinuse deoparte ; de atunci, în stema de pe poarta orăşelului se află săpată pomenita inscripţie latinească.

Klenk plecă încă în aceeaşi zi la Berchtoldszell. Kutzner, deşi era hotărît să amîne ziua mîntuirii, nu bătu în retragere în ce priveşte pregătirile pentru declanşarea puciului. Avea de gînd să facă repetiţia generală în ziua sfinţirii steagurilor.

În ziua sorocită, oraşul era în mare fierbere. Primul regiment al Germanilor verzi, numărînd vreo zece mii de oameni, era pus în stare de alarmă. Detaşamente de grenadieri şi de mitraliori ale Germanilor verzi cutreierau oraşul, telegrafia fără fir era pusă la punct, avioane erau gata de zbor. O baterie de obuziere de cîmp de 12 cm era aşezată cu direcţia de tragere înspre locurile de adunare ale muncitorilor. Pretutindeni pe străzi mărşăluiau pîlcuri de-ale neaoşilor. Un detaşament de vreo trei mii de oameni era rînduit în poziţie de luptă în Grădina engleză, în apropierea cabaretului „Tivoli". Contingentul de căpetenie al Germanilor verzi se înşirase în linie de bătaie la Oberwiesenfeld. Pînă la ora opt dimineaţa puseseră mîna pe bateriile şi mitralierele aparţinînd Reichswehrului, care le-au fost predate acolo fără ca armata să fi opus rezistenţă.

Dar în aceeaşi măsură ca şi capii partidului, guvernul bavarez ştia că toate astea se întîmplau doar ca să scoată ochii, că erau doar lăudăroşenie deşartă. Guvernul bavarez chemă în ajutor trupe ale Reichswehrului dinafară. Aceste trupe asigurară securitatea instituţiilor publice, închiseră căile de acces între Oberwiesenfeld şi oraş, astfel că nu rămînea liberă decît o singură ieşire, înspre Würmkanal. La ceasurile opt dimineaţa şi forţele Reichswehrului din München încetară să mai predea Germanilor verzi armele. Poliţia pusese mîna pe o piesă de artilerie ce fusese trimisă de către corpul de franctirori Oberland din Tölz la München. Piesa de artilerie zăcea, cam caraghioasă, în curtea cu caldarîm roşu a comisariatului de poliţie din Ettstrasse, iar lumea, fără să înţeleagă nimic, se uita la ea ca la panoramă.

În centrul oraşului, detaşamentele Germanilor verzi săvîrşiră o seamă de dezordini. O formaţie a corpului de franctirori Blücher şi Rossbach smulsese unor muncitori steagul lor roşu, îl aprinsese, apoi străbătu, cu fanfara şi cu steagul aprins în frunte, un şir de străzi. Altă ceată făcu prizonieri doi muncitori şi îi purtă, cu mîinile legate la spate, în capul coloanei, prin Ludwigstrasse. Şi toba unei asociaţii muncitoreşti fu capturată şi

făcută praf. Dar nu izbutiră să culeagă laurii altor victorii. Contingentele lor principale stăteau şi căscau gura lîngă „Tivoli" şi la Oberwiesenfeld. Aşteptau. Din cînd în cînd răgeau *heil*. Se făcu amiază, mîncară. Soarele începuse să apună, şi tot mai stăteau şi căscau gura, răgeau *heil* şi aşteptau. Avîntul se cam spulberase. La ceasul patru după-amiază, în sfîrşit, se retraseră pe străzile unde Reichswehrul le dădu liberă trecere. Nici pomeneală de succes. Pomii înfloriseră, dar ziua mîntuirii nu venise.

Plin de batjocoritoare mărinimie, guvernul se arătă dispus să-i despăgubească în parte pe Germanii verzi pentru cheltuielile făcute cu pregătirile în vederea sfinţirii steagurilor ; asta, întrucît ordinul de interzicere fusese dat tîrziu de tot. Şi cum problema împodobirii oraşului fusese lăsată în seama mîinilor încercate ale domnului Pfaundler, cheltuielile erau destul de mari.

La o întrunire a căpeteniilor, Rupert Kutzner vorbi despre situaţia care se crease. Arătă că repetiţia generală se desfăşurase în chip strălucit. Congresul Germanilor verzi a fost un succes nemaipomenit, a făcut vîlvă departe, dincolo de fruntariile ţării. După această cuvîntare, Klenk îi trimise lui Kutzner o ilustrată de provenienţă franceză, ţipător colorată. Era înfăţişată pe ea un căţel mititel de tot, ridicînd un picior lîngă un felinar, în faţa unei băltoace uriaşe. Dedesubt scria, în franţuzeşte: „Spre amintire că eu am fost acela care a făcut toate astea". Prevăzător, Klenk îi tălmăcise în germană inscripţia.

31

O rază de lumină

Doctorul Geyer îi explica Johannei într-o scrisoare de ce în cuvîntarea sa din Reichstag privitoare la probleme bavareze nu s-a referit şi la cazul Krüger. De curînd apăruse eseul lui Tüverlin şi după apariţia acestui articol tăios, de-o logică corosivă, scria Geyer, nici unui contemporan nu-i mai era îngăduit să ia cuvîntul în cazul Krüger. Într-un post-scriptum, Geyer îi împărtăşea Johannei că nu demult l-a întîlnit pe fostul ministru de justiţie, Klenk. Acesta i-a spus că, dacă ar fi rămas încă o bucată de vreme în slujbă, l-ar fi eliberat, fără doar şi poate, pe Krüger de la Odelsberg. „*De dragul dreptăţii,* se încheia post-scriptumul adăugat de mînă, *trebuie să vă mărturisesc că socot această declaraţie a doctorului Klenk vrednică de crezare. Klenk a plecat prea devreme, Messerschmidt a plecat prea devreme. Nici dumneata nu prea ai noroc, Johanna Krain.*"

Johanna zăbovi îndelung înaintea acestei scrisori ; deasupra nasului i se iviră cele trei cute. Citea cuvîntarea lui Geyer. Citea eseul lui Tüverlin, îl citea cu glas tare. Cuvîntarea lui Geyer era strălucită. Tot ceea ce trebuia spus în privinţa cazului Krüger nu putea fi spus mai tăios, mai logic, cu mai mult nerv, mai copleşitor, decît în eseul lui Tüverlin. Dacă aceşti doi bărbaţi nu izbuteau să facă nimic, atunci cum să înduplece ea lumea ?

De la etajul de jos răzbătea prin podea muzică de patefon : cîntecul toreadorului din revista *Mai sus nu se poate*. Nu, nu avea noroc. Cuvîntul acesta nu era un subterfugiu al neputinţei ei ; nici Jacques cu valorosul său eseu nu reuşise nimic. Unii spuneau că norocul ar fi o însuşire. Atunci de ce Jacques face praf pe toată lumea cu cîntecul toreadorului, lua-l-ar naiba, şi nu cu eseul ?

Acest eseu era un lucru admirabil, unic şi mare. Ori de cîte ori simţea nevoia să-şi dea curaj, ori de cîte ori voia să-şi dea un nou îmbold, nu-i trebuia nimic altceva decît să asculte aceste cuvinte logice, şfichiuitoare. Îşi amintea cum atunci, pe malul lacului, Jacques se întrerupsese din munca sa la *Judecata de apoi*, cum trudise în taină, însufleţit, cum îi citise eseul, în barcă. Fusese o proastă, nu văzuse că Jacques făcuse mai mult decît toţi laolaltă.

Cînd i-a povestit despre boala lui Martin, i s-a părut că Tüverlin ar fi rîs răutăcios. Fusese oare chiar atît de proastă ? Acum însă s-a dumerit, în sfîrşit. Era şi timpul. De cînd se dumerise se simţea parcă eliberată. Îi era dor de Tüverlin, de mîinile sale puternice, acoperite cu puf roşu, de chipul său de clovn, spîn, zbîrcit. Prinse a fredona din vîrful buzelor, aproape de nedesluşit. Era atît de schimbată, încît mătuşa Ametsrieder o întrebă dacă i s-a întîmplat ceva. Îi vorbea cu ardoare de Jacques Tüverlin şi de succesele sale.

A doua zi, primi o telegramă din partea lui Tüverlin. Îi aducea la cunoştinţă că, în urma interesului pe care *mister* Potter îl dovedise pentru electrificarea Bavariei, şi care se manifestase sub forma unui împrumut, guvernul bavarez se arătase gata să-l amnistieze pe Krüger. Într-un răstimp de cel mult trei luni va fi liber.

Johanna era în culmea fericirii. Sări într-un picior. O certă pe mătuşă că nu se bucură îndeajuns. Puse la patefon discul cu cîntecul toreadorului.

Cîtă nobleţe iradia telegrama lui Jacques Tüverlin ! Nici un cuvînt despre meritul lui în această privinţă, numai faptul îmbucurător. Era un noroc, nu-i aşa ? Era o întîmplare, nu-i aşa ? Jacques nu avusese nici un amestec, nici unul ? Johanna era mîndră nevoie mare de Tüverlin.

Vorbi la telefon cu Kaspar Pröckl. Nu aşteptă răspunsul lui. Îi telegrafie lui Martin ; deşi ştia că telegrama, fără îndoială, nu-i va fi înmînată pînă nu va sosi o confirmare oficială din partea

ministrului. Îi telefonă avocatului Löwenmaul, ca acesta să-i obţină neîntîrziat o întrevedere cu Krüger. Avocatul Löwenmaul nu ştia încă nimic. Arătă o bucurie imensă, dar amestecată cu nitică acreală, întrucît reuşita nu fusese opera sa.

Noaptea, Johanna căută să înţeleagă ce legătură era între un lucru şi altul. Tot ce întreprinsese ea fusese zadarnic şi fără rost. Totul ar fi venit aşa cum a venit, chiar dacă n-ar fi mişcat un deget. De ce va fi pus în libertate Martin ? Pentru că Jacques plăcuse unui american. Adică : nici măcar pentru atît. Va fi pus în libertate pentru că americanului îi plăcuse cîntecul toreadorului. Tüverlin îi explicase cît se poate de limpede că fără cîntecul toreadorului cu greu ar fi avut prilejul să-l cunoască pe *mister* Potter. Ei bine : Hessreiter, Geyer, Heinrodt, Messerschmidt, Klenk, Pfisterer, Katharina, vînturaticul, pretendentul la coroană Maximilian, domnul Leclerc, tot ceea ce făcuseră şi nu făcuseră aceştia nu folosise nici cît negru sub unghie, fusese cu totul de prisos. Nici eseul corosiv al lui Jacques Tüverlin nu a fost hotărîtor pentru cauza ei dreaptă. Hotărîtoare au fost cele cîteva măsuri de muzică ale unui ins oarecare, un necunoscut.

Nu, hotărîtor a fost faptul că un spîrcîitor-de-dolari a dat bani guvernului bavarez.

Dar fără cele cîteva măsuri de muzică nu i-ar fi dat, pesemne, nici o lăscaie.

Gîndurile ei o luau razna, se dădeau de-a dura. Era prea complicat pentru capul ei ; trebuia să stea de vorbă despre asta cu Tüverlin.

Şi slavă Domnului, nu mai era chip să susţii acum că Jacques nu avea noroc. Este şi mult mai drept ca un bărbat ca dînsul să iasă învingător într-o asemenea luptă cu statul şi nu, bunăoară, o femeie cu o figură obişnuită, ca ea. Dacă stai să cugeţi astfel, atunci tot îşi avea rostul faptul că Tüverlin scrisese textele pentru acea revistă neroadă, şi îşi avea rostul şi acest stupid cîntec al toreadorului. Aşadar, norocul este totuşi o însuşire.

Arătarea din noaptea aceea, cînd se văzuse pe ea însăşi, aşteptînd pe şoseaua pustie ce ducea spre Odelsberg, se adeverise aşadar. Ar fi cazul să-i ducă lui Martin şi un costum ? Peste trei luni va fi vară, şi ar putea să poarte şi costumul gri în care plecase la Odelsberg. Ce are să se întîmple cînd va ieşi de-acolo ? La München, negreşit toţi îl înjură vîrtos. Atîta vreme cît îşi fac aici mendrele Kutzner şi cavalerii crucii-ncîrligate, cît nu contenesc atacurile zilnice, va fi cu neputinţă ca Martin să rămînă în oraş. Va trebui să plece cu el în călătorie.

Ce se întîmplă cu Jacques ? Nu i-a telegrafiat nimic în privinţa întoarcerii sale acasă. Are să fie rău dacă Martin va fi pus

în libertate în lipsa lui Jacques. Şi cum va fi, dacă Tüverlin se va întoarce, în timp ce ea va fi plecată cu Martin ?

La ce-i foloseşte ei, la drept vorbind, dacă Martin este pus acum în libertate ? Îi stă în cale.

Se înfioră cînd îşi dădu seama că îi trecuse prin minte asemenea gînd. Îl şi înăbuşi de îndată. Se bucura de venirea lui Martin. Chibzui înfrigurată, cu oarecare crispare, cum ar putea să-i facă uşoară şi plăcută acomodarea cu regimul de libertate.

Dar oricît de repede s-ar fi spulberat, de gîndit totuşi gîndise acel gînd, i se înfipsese în conştiinţă. Şi mai tîrziu nu tăgăduia faptul că îl gîndise.

32

De profundis

Johanna n-ar fi trebuit să se frămînte atît de îngrijorată cum vor arăta lucrurile atunci cînd Krüger va fi pus în libertate. Căci Krüger nu a fost pus în libertate.

În noaptea care a urmat zilei cînd Johanna a primit veşti de la Tüverlin, nu şi-a găsit somnul nici el. Zăcea pe priciul lui, asculta şuierul foenului în jurul hardughiei în care era ţinut închis, în gangurile, în ţevile, în hornurile ei.

Zilele cele mai negre pentru Martin Krüger trecuseră. De îndată ce doctorul Hartl luase în primire ministerul, lui Bot-de-iepure i se asigurase înaintarea aşteptată de atîta amar de vreme. De aceea lăsa să se răsfrîngă şi asupra pensionarilor săi nimbul propriei mulţumiri. Lui Martin Krüger îi fuseseră încuviinţate iar unele dintre înlesnirile de care se bucurase mai înainte.

Pentru plimbările printre cei şase pomi avea acum un nou însoţitor : ceasornicarul Triebschener. Pe acesta nu-l atinsese prea tare faptul că Klenk, la vremea lui, îi respinsese cererea de graţiere. De sub claia de păr blond-cenuşiu apărea, serios şi senin, chipul trandafiriu ca de copil, împăcat cu soarta sa. Hugo Triebschener trăise destule : toate îl lăsau rece, nu se mai răzvrătea. Regele evadaţilor nu se mai gîndea să-i facă pe cititorii de ziare să zîmbească pe sub mustaţă, aflînd de-o nouă fugă a sa. Dimpotrivă, îşi îndrepta dîrz întreaga vlagă înspre ceasornicărie, mulţumit că măcar în privinţa asta era lăsat să-şi vadă de treabă după pofta inimii. Pe cînd bărbatul cu faţa trandafirie îşi tîrîia paşii prin curte, lîngă pămîntiul Krüger, se străduia să-l facă să priceapă ce plăcere afli în rînduirea rotiţelor, arculeţelor, dinţişorilor, ca să se îmbuce cum se cuvine

unele în altele. Dacă faci să pornească iar o maşinărie veche, mîncată de rugină, stricată, atunci simţi, omule, că trăieşti. Iar dacă ceasul porneşte, uruie, bate, şi degetele nu-ţi sînt înfrigurate şi n-ai ureche şi dragoste pentru asemenea treabă, în cazul ăsta eşti mai prejos decît un animal. Atunci, la Münster, cînd făcuse să meargă iar orologiul din turlă, curăţîndu-l de rugina adunată timp de patru sute de ani, da, fusese un lucru care dovedea că ai un rost pe pămînt. Bătrînul împărat Carol [1] ţinuse o lume întreagă în bună rînduială ; dar ceasornicele sale nu fusese în stare să le păstreze în bună rînduială, oricît se străduise. El, Triebschener, i-ar fi putut veni în ajutor. Dacă domnii de la guvern ar binevoi să-i arunce o privire lui Hugo Triebschener cînd acesta stă şi lucrează, multe ar arăta altfel în Reich. În lume trebuie să existe ordine, şi nu poate fi ordine dacă nu-ţi merge bine ceasul. Pînă la urmă, toţi dăm ortul popii, aşa ni-e scrisa : dacă însă după tine rămîne ceva care merge mai departe, de la sine, atunci, omule, îţi dai seama că n-ai trăit degeaba. Martin Krüger tropăia alături de ceasornicar, asculta, încuviinţa din cap.

Era primăvară. Pînă la Odelsberg ajungea, o dată cu vîntul de miazăzi, o uşoară mireasmă — Italia. Muzeul de folclor încredinţase încă din iarnă lui Triebschener un ceas mare de buzunar, o vechitură ciudată, care îi mînca zilele meşterului. Triebschener obişnuia să dea nume ceasurilor ; pe acesta îl chema Klara şi i se împotrivea cu afurisită dîrzenie, dar tot îi va veni de hac, spunea ceasornicarul.

— Încă 'nainte ca pomii să-nflorească, adăuga el şi rîdea.

Krüger îl privea dintr-o parte ; era oare cu putinţă ca omul acesta să fie cu douăzeci de ani mai în vîrstă decît dînsul ?

Krüger zăcea, aşadar, fără somn. Celula era din cale-afară încălzită. După miezul nopţii era mai bine ; dar la această oră era aproape de neîndurat. Dinspre localitatea Odelsberg răzbătea un zgomot surd, nedesluşit. Era anotimpul în care localnicii aveau obiceiul să vegheze pînă tîrziu.

Triebschener îi va veni de hac, va să zică, ceasornicului Klara. „Are rost, omule." N-are nici un rost, omule. Dregi un milion de ceasornice stricate, ei şi ? Şi dacă citeşti pe ceasul tău că a mai trecut un minut, ce ai aflat ? Ai aflat oare cît ţine un minut ? Nimeni n-a aflat asta. Atîrnă de relativitatea timpului, de bună seamă cunoscută şi dumitale, domnule Triebschener.

Eu, spre pildă, scriu cărţi. Le citesc atîţia şi atîţia oameni, şi se încredinţează după aceea cîte parale face cutare sau cutare pictor.

[1] Se referă, probabil, la împăratul Germaniei *Carol Cvintul* (1500—1558), care a fost totodată şi rege al Spaniei, Neapolelui, Siciliei, Burgundiei, Ţărilor de Jos şi Luxemburgului.

Pesemne că se încredinţează de ceva fără noimă. Dacă ai şti, domnule Triebschener, că nu-i nici o scofală faptul că ceasornicele dumitale merg bine.

Ce are să se întîmple dacă îl vor elibera ? Va scrie mai departe cărţi ? I se face lehamite cînd se gîndeşte la asta. Dacă n-ar dogorî atît de cumplit, cel mai bine ar fi să zacă aici pentru totdeauna. Ce poate să se mai întîmple ? Ar putea să plece în Rusia. Dar dacă cineva ţi-ar spune : pleacă la Moscova, călătoreşte o noapte, încă o noapte, şi după aceea vei putea privi tabloul *Iosif şi fraţii săi* : ţi s-ar face rău. Ai putea să pleci şi la Madrid, la Prado. Dar ce-ar mai însemna pentru el tablourile lui Goya ? Vor însemna doar vopsea pe pînză. Vor fi un spanac. Nu mai exista nimic din trecutul său de care s-ar putea agăţa. Ce are să se întîmple dacă iese de aici ? Va pluti în văzduh. Este şi asta una din vorbele frumoase ce flutură azi pe buzele tuturor. Îşi închipui lămurit cum va pluti în văzduh : îl pufni rîsul.

Iată-l, de pildă, pe acest Kaspar Pröckl. Vorbeşte şi vorbeşte. S-ar putea să aibă dreptate. Dar ce-l priveşte asta ? El pluteşte în văzduh. Mai e apoi şi o fată, o cheamă Johanna Krain. Plinuţă nu glumă, mult prea multă carne. Un obraz lat, picioare vînjoase, pori mari la mîini. Şi ea dă într-una din gură, tare inimoasă. Dar n-a reuşit nimic ; el continuă să zacă aici, deşi Johanna pledează tare inimoasă. N-ar fi trebuit să-şi piardă atîta vreme cu dînsa. Cînd stai să te gîndeşti cîte femei n-a scăpat din pricina acestei Johanna Krain. Mare tîmpit a fost. La drept vorbind, ce a găsit la ea ?

Era o căldură nesuferită, inima îi zvîcnea şi i se tăia răsuflarea. Se gîndea la mii de fleacuri. Chiar dacă nu-l eliberează, asta e penultima primăvară pe care o mai petrece la Odelsberg. Mult a fost, puţin a rămas. Acum poţi număra mai lesne zilele. De cînd au rămas mai puţin de cinci sute de zile, le poţi număra mai lesne.

E tare mîndru că îşi aminteşte dintr-o dată nume la care se gîndise zadarnic, atunci, în carcera furioşilor. Numerele ce nu şi le putuse pune în rînduială atunci se înşirau în front, ca soldaţii. Le aşeza în ordine : femeile cu care s-a culcat şi acelea cu care s-ar fi putut culca. Punea note la ceea ce a fost frumos şi la ceea ce a fost mai puţin frumos ; căci frumos a fost totul. Şi pentru cea din urmă şi-ar fi dat ani din viaţă s-o fi avut lîngă el.

Numai pentru una nu. Se căia că s-a culcat cu dînsa. Îi era silă de ea. Dacă ar fi să iasă de aici într-o bună zi, n-are să se atingă de ea. Nici măcar n-are să se uite la ea.

Un ciocănit încet, sunînd a gol, răzbate pînă la el, croindu-şi drum prin ţevile de calorifer. E Triebschener. E fericit. Ticăie : ceasornicul de la muzeul de folclor, ceasornicul Klara face tic-tac.

Bravo. Felicitări. De fapt, la ce bun face tic-tac ?

Îşi aduce aminte cum a dorit întîiaşi dată, pătimaş şi în chip conştient, o femeie. Era o slujnicuţă, una durdulie, blondă. O vede lămurit, vede fiecare mişcare a ei. Cum se chincea dinaintea sobei, cum fusta stătea pe fundul ei, gata-gata să plesnească. E de necrezut că scăpase atîtea prilejuri din pricina acestei Johanna Krain.

Faptul că nu se simte acum deloc în apele lui se datorează doar zăpuşelii. Îi ghiorăie maţele. Ce a mîncat astăzi ? Supa n-a fost mai proastă decît în alte dăţi, legumele uscate au fost ca de obicei. Ar fi fost timpul să se fi deprins cu ele. Ar fi trebuit să-şi strunească mai serios stomacul. Zăpuşeala are să se potolească îndată. N-a mai avut de multă vreme o criză. Numai inima să nu fie. Nu-i dă voie. Cam după douăsprezece temperatura devine suportabilă. Se ridică în capul oaselor. Răsuflă. Diafragma, pieptul.

În ureche îi răsună un crîmpei de muzică. Se vede treaba că au cîntat-o jos, la Odelsberg, dar fusese tare nedesluşită. Oricum, e prost că nu se mai aude nici un zvon. Fredonează din vîrful buzelor melodia, aşa cum a păstrat-o urechea ; deprinderea asta o are de la Johanna. Măsurile i se preschimbă într-un cîntecel vetust, nerod. Cei de la Odelsberg intonaseră cîntecul toreadorului ; dar pînă-n celula sa se auzea tare nedesluşit, şi adevărata melodie nu o cunoştea.

Umblă de colo pînă colo, face exerciţii de respiraţie, uşoare mişcări de gimnastică. Se simte mai bine. Încă 427 de zile. Nici vorbă că unul care a ţinut piept 669 de zile n-are să se dea bătut nici în răstimpul acesta mai scurt. Întîiul an, se ştie, este de zece ori mai greu de îndurat. Acum e antrenat. În carcera furioşilor n-o să le meargă în nici un caz să-l mai vîre. Aşa ceva n-are să i se mai întîmple. Judecînd în mare, a avut un noroc porcesc. Ar fi putut avea de furcă şi cu unul mai al dracului decît Bot-de-iepure.

Să nu plece în Spania ? Ce lucruri fără noimă a mai îndrugat. De îndată ce va ieşi de-aici, va lua cel dintîi avion. Nu ştie cum stă cu banii, dar de suma asta are să i se facă rost. Johanna are să-i facă rost. Se va aşeza în faţa pînzelor lui Goya. Mozaicul pardoselii va trosni, dar el nu va auzi nimic. Se va îmbăta cu pînzele lui Goya. Ceea ce a făcut e un lucru bun, va trebui doar să-l şlefuiască în tihnă, ca să iasă desăvîrşit. Încă 427 de zile ; 669 de zile au şi trecut. 427 : 669, ce vrea să spună acest raport ? Face socoteli încîlcite. Socotelile nu sînt exacte, mai rămîne un rest. Scrie cifrele pe tavan, cu ajutorul umbrelor. Dacă te-ai deprins cu sistemul ăsta, îţi ajută.

E o căldură înăbuşitoare, azi, naiba s-o ia. Alteori, la vremea asta, temperatura e de mult suportabilă. Minunată femeie Johanna ! Ce mînie colosală, neprefăcută, o apucă atunci cînd ceva nu merge cum trebuie. Sincer vorbind : fără Johanna, nu ar fi scris niciodată

Goya. N-or să fie chiar 427 de zile. Johanna o să aibă grijă să nu fie 427 de zile. Dacă i-ar da drumul, bunăoară, la 31 august, atunci raportul de mai sus ar arăta cu totul altfel. În cazul ăsta cît şi-a ispăşit din pedeapsă? Începe iar să socotească.

Pe sală, paznicul se aşază. Calcă mai apăsat cu piciorul stîng decît cu cel drept: e Pockorny. În noaptea asta e de servici Pockorny. Martin Krüger aude cum cască, cum împăturește ziarul. Paznicul e bătrîn, curînd or să-l scoată desigur la pensie. Pockorny e un bătrîn nesimţitor, nu se mai minunează de nimic.

Atunci cînd slujnicuţa blondă şedea chincită dinaintea sobei, el de-abia împlinise paisprezece ani. Cea mai izbutită parte a cărţii Goya este capitolul despre tauromachie. Va trebui să-l refacă pe de-a-ntregul. Nu, nu împlinise atunci paisprezece ani.

Nu-i inima, dar se simte tare prost. I-ar trece, nici vorbă, dacă ar putea vărsa. Zvîrle în sus braţele. Cu braţele ridicate, cu podul palmelor îndreptat spre tavan, se îndreaptă şovăind spre hîrdău, bălăbănindu-se ca un om beat. Doamne, lung e drumul pînă la hîrdău! Nu se mai isprăveşte. Au trecut trei secunde sau patru sute şi douăzeci şi şapte de zile? Acum i-ar trebui ceasornicul lui Triebschener. O, Timp, unde îţi este spinul? O, Triebschener, unde ţi-e ornicul? Dacă vărs înainte să ajung, nu face nimic. Dar mai bine ar fi să ajung la hîrdău. Atunci n-o să-mi mai duhnească aici toată noaptea.

Nu-i inima, nu-i inima, nu-i inima. Nu vreau să fie inima. Nu sînt decît 427 de zile, şi dacă merge bine nu mai rămîn decît 27 de zile, şi dacă rîgîi, e din pricina oboselii şi a trudei. Dinţii mi se clatină; asta se vede cît de colo. Dar numerele, totuşi, le-am găsit pe toate. E greu să-ţi faci din memorie catastif; dar tot i-am venit de hac.

Vezi, domnule Triebschener, am ajuns şi la hîrdău. Răzbesc eu, negreşit. Păcat numai că acum nu-mi mai vine să vărs. M-aşed niţeluş pe hîrdău şi-mi trag sufletul. Îmi vine să rîgîi din pricina oboselii şi a trudei. Respiră, respiră liniştit, respiră regulat. Diafragma, pieptul. Trage aerul în piept, închide gura. Expiră, deschide gura. Nu-i inima. Regulat. Nu vreau să fie inima. Vreau să răzbesc. Diafragma, pieptul. Trage aerul în piept, expiră. Trage-l în piept, expiră. Regulat.

Se clatină încoace şi încolo cu trunchiul, cu capul. E nostim să vezi cum umbra capului face să dispară umbrele gratiilor care apoi apar iarăşi. 669: 427, nici acum nu iese socoteala. Va trebui să înceapă din nou. Vrea să ştie exact. Cum poate un om în starea lui să ajungă la ceva, dacă nu vede limpede de tot? Socoteşte. Scrie cifre în fereastra umbrelor. Şi scrie, şi scrie, cu mîna albă. Cum

asta : cu mîna albă ? Versul sună cu totul altfel. Sîc, doctorul totuşi ştie ce spune : n-are nimic la inimă ! Nu-i inima.

Anna Elisabeth Haider. Scrie : Anna Elisabeth Haider. Şi încă o dată : Anna Elisabeth Haider. Ea a fost vinovată de toate. În orice privinţă şi de toate. Dacă nu i-ar fi atîrnat tabloul la Galerie, totul ar fi mers strună. Dacă n-ar fi depus mărturie la procesul ei stupid, totul ar fi mers strună. Ea e vinovată de toate. Şi, cînd te gîndeşti, nici nu s-a culcat cu ea. Ce prostie fără pereche că nici măcar nu s-a culcat cu ea ! De ce, mă rog, zace aici, pe hîrdăul acesta împuţit, cînd nici măcar nu s-a culcat cu ea ? Îl cuprinde o mînie turbată : tîmpitul tîmpiţilor, asta este, o vită-ncălţată fără pereche, asta este, că nu s-a culcat cu ea. Tîmpit, tîmpit, de zece ori tîmpit.

Acesta a fost cel din urmă gînd al omului Martin Krüger, ce poate fi redat în cuvinte. Căci după aceea s-a ridicat de pe hîrdău. A horcăit. S-ar putea să fi vrut să cheme pe cineva ; pe paznicul Pockorny, sau pe oricare altul. Dar n-a chemat pe nimeni. A ridicat doar braţele spre tavan, cu podul palmelor în sus. Apoi s-a prăbuşit, cu capul înainte, pe jumătate pieziş, răsturnînd hîrdăul.

În cădere, hîrdăul a făcut zgomot. Paznicul Pockorny a ciulit urechile. Dar cum era un ins nesimţitor, şi cum n-a mai urmat nici un alt zgomot, a mai căscat o dată, fără să se clintească de la locul lui.

Iar omul Krüger zace, cu braţele întinse înainte, în cămaşă. Scîrna hîrdăului s-a prelins în jurul lui, încetişor, apoi a contenit.

Se răspîndise zvonul, pesemne din America, anume că s-ar apropia ceasul eliberării lui Martin Krüger. Asta făcu pe mulţi să se ocupe din nou stăruitor de dînsul. Critici de artă scriau despre el şi despre concepţiile sale. Femei scoteau la iveală vechi scrisori ale lui. Iubitorii de pictură îi citeau cărţile. Un referent din minister îşi bătea capul sub ce formă s-ar putea anunţa cît mai bine vestea amnistierii lui. Multă lume se gîndea la soarta lui Martin Krüger, la povestea şi la concepţiile sale, o grămadă de hîrtie şi o grămadă de fire de telegraf ce împînzeau globul pămîntesc se umpleau de relatări, de presupuneri, de păreri în legătură cu persoana sa şi cu viaţa ce avea s-o ducă de aci înainte, în vreme ce el zăcea, răcindu-se, în celula întunecată de la Odelsberg, în scîrna hîrdăului răsturnat, cu braţele neajutorat şi un pic caraghios azvîrlite înainte.

CARTEA A CINCEA

SUCCESUL

1 Călătorie la Pol
2 Morții să-și țină gura!
3 Psihologie germană
4 Opus ultimum
5 Mareșalul și toboșarul lui
6 Coriolan
7 Viclenie nordică contra viclenie nordică
8 Cea mai neagră zi a lui Cajetan Lechner
9 Întîmplare și necesitate
10 O prinsoare în faptul dimineții
11 Cum se veștejește iarba
12 Taurul ce-și lasă udul
13 Muzeul Johannei Krain
14 Domnul Hessreiter ia masa la cucurigu
15 Kaspar Pröckl pleacă spre Răsărit
16 Familia Lechner se chiverniseşte
17 Sînteți oare toți aici?
18 Jacques Tüverlin primește o însărcinare
19 A explica lumea înseamnă a o schimba
20 Memoriile lui Otto Klenk
21 Mătușa Ametsrieder intervine
22 Cartea despre Bavaria
23 Am văzut cu ochii mei toate astea

1

Călătorie la Pol

La vîrsta de paisprezece ani, un om din nord[1] citi despre lipsurile îndurate de exploratorul polar *sir* John Franklin[2] şi tovarăşii lui de expediţie, cum săptămîni în şir singura lor hrană fuseseră ciolane, găsite într-o tabără de indieni părăsită şi cum ajunseseră, pînă la urmă, să mănînce propriile lor ghete de piele. Cititorul acestor amănunte simţi izbucnind în el flacăra ambiţiei de a ieşi învingător într-o încercare asemănătoare. Era un tînăr tăcut. Fără să-i sufle cuiva un cuvînt despre intenţiile sale, începuse să se antreneze cu fanatism, smulgînd muşchilor şi nervilor tot ce puteau da. În apropierea oraşului unde trăia se întindea un platou pe care nu-l trecuse încă picior de om în vreme de iarnă. La douăzeci şi unu de ani, el îl străbătuse în ianuarie, salvîndu-se de la moartea prin foame datorită unei tenacităţi duse la extrema limită, îngheţînd bocnă într-o noapte în groapa făcută în zăpada ce se preschimbase în sloi de gheaţă în jurul celui care adormise, frînt de oboseală.

Stăruitor, metodic, îşi însuşeşte toate cunoştinţele de care ar putea avea nevoie un explorator polar, ştiinţa mării şi a atmosferei. După trecerea examenelor obligatorii, îşi alege mările care dau cel mai mult de furcă, spre a deprinde practic în mare şi în mic arta navigaţiei şi a drumeţiei prin gheţuri. Lunile de foame, de frig, de scorbut, fac din el un bărbat aspru, scump la vorbă, care ferecă, bănuitor, cunoştinţele şi experienţele în creierul său, ca într-o casă de bani, fără să se bucure de oameni, fără să dea crezare nimănui, ci doar lui însuşi.

[1] Se referă la *Roald Amundsen* (1872—1928), explorator polar norvegian care a dispărut, plecînd în căutarea expediţiei italianului *Umberto Nobile* (n. 1885). Aci, ca de altfel în multe locuri, L. Feuchtwanger îşi îngăduie un anacronism, întrucît acţiunea romanului *Succesul* se petrece cu cîţiva ani mai devreme.

[2] *Sir John Franklin* (1786—1847), explorator polar englez. A pierit, împreună cu toţi tovarăşii lui de expediţie pe cînd încerca să găsească, de pe coasta Canadei, trecerea nord-vestică a ţinutului Arcticii.

Fără scrupule în treburi băneşti, strînge cu lăcomie mijloacele pentru cea dintîi expediţie proprie. Străbate Oceanul Îngheţat pe un drum necercetat pînă atunci. Forţează, după o trudă de trei ani, trecerea nord-vestică, întreprindere pe care nimeni pînă la el nu izbutise încă să o ducă la bun sfîrşit. Lumea întreagă ridică în slăvi fapta săvîrşită. Cel mai mult o face el însuşi. Neobosit crainic al faptelor sale, drămuieşte şi socoteşte exact cu cît trag mai mult la cîntar succesele proprii faţă de ale predecesorilor şi contemporanilor.

Sprijinindu-se pe succesul său, porneşte înspre Polul Nord. Dar îi ia altul înainte. Fără să stea mult pe gînduri, face cale-ntoarsă. Caută Polul Sud. Şi pe acest drum i-a luat-o altul înainte. Începe o cursă înfiorătoare. Calculînd la rece, nordicul pune la bătaie experienţele făcute, pe care şi le-a catalogat bine. Unde se află în pregătirile concurentului greşeala de care el se poate feri ? Găseşte o greşeală, greşeala principală. Celălalt luase cu sine cai : el se bizuie pe tenacitatea şi pe carnea cîinilor săi, mijloace de transport şi hrană în acelaşi timp. Celălalt, cu poneii lui, piere : el se întoarce învingător. Acum cînd rivalul său a dat greş şi a pierit, arată faţă de el neţărmurită admiraţie. Nu uită însă a arăta lumii faptul că mortul pierise de pe urma greşelii de a fi luat în expediţie ponei. Dacă el a ieşit biruitor, acest lucru se datorează ideii de a folosi cîini. Meritului, deci, şi nu norocului.

Scurtă vreme după aceea îi vine marea idee a vieţii lui, cucerirea Polului printr-un mijloc nou, mai perfecţionat : aeronava. Înfăptuirea acestei idei, strădaniile de a-şi asigura un avion pentru următoarea călătorie la Pol, îi prilejuiesc întîlnirea cu un meridional. Datorită succesului, nordicul ajunsese şi mai aspru, şi mai trufaş, şi mai ursuz, şi mai voluntar şi capricios. Obrazul îi e zbîrcit ca un măslin străvechi, gura i se schimonoseşte. Numai demn de iubit nu este omul, una ca asta n-ar putea-o spune despre el nici propria-i mamă. Puţini sînt aceia pe care să nu-i dispreţuiască, pe unii îi urăşte cu glacială sălbăticie, nu-i fiinţă omenească pe care s-o îndrăgească, cere tuturor să asculte orbeşte de autoritatea sa. Meridionalul, cu care lucrează acum cot la cot, este în toate şi întocmai antipodul său : e plăcut, maleabil, uşuratic, de-un optimism băieţesc, nesăbuit de mîndru cînd îi merge în plin, deznădăjduit la culme în năpastă.

Meridionalul încîntător, sprinten, şi nordicul ţeapăn, morocănos, se adulmecă unul pe altul. Amîndoi găsesc că celălalt nu miroase bine. Amîndoi clocotesc de ambiţie turbată, amîndoi sînt poruncitori, lipsiţi de scrupule. Încă în timpul discuţiilor se încaieră ; dar există numai o singură cale spre Pol, spre celebritate, şi aceasta

este la discreţia nordicului. Şi există o singură aeronavă spre Pol, şi stăpîn pe ea este constructorul ei, meridionalul. Aeronava a construit-o meridionalul, e un pilot de mîna-ntîi. Nordicul forţase trecerea nord-vestică, cunoaşte bine de tot Arctica şi Antarctica. Din partea unui om care n-a stat niciodată pe schiuri, e un act de mare îndrăzneală să se dea pe mîna altuia pentru o expediţie în ţinutul gheţurilor veşnice. Din partea unui om care n-a zburat niciodată, e un act de mare îndrăzneală să se încredinţeze altuia în vederea unui zbor în albe pustiuri neştiute, unde cea mai mică greşeală înseamnă moartea. Aceeaşi necesitate, acelaşi ţel îi leagă pe aceşti inşi atît de nepotriviţi. Nici unul nu mai are de gînd să împartă succesul. Fiecare trage nădejde ca pe drumul spre succes să-i sufle celuilalt de sub nas partea ce i se cuvine.

Şi, iată, aeronava ajunge la ţintă, străbate Polul.

Al cui e succesul ?

Nordicul avusese ideea expediţiei, îi stabilise ruta, o pregătise. Are în spate experienţa a treizeci de ani de explorare polară metodică în condiţii dintre cele mai aspre. Cu mai puţin de un an în urmă, celălalt n-avusese habar de Pol ; ştiuse doar că-i frig acolo. Şi, ce să vezi, acum acest subaltern necalificat pretinde o parte a gloriei, ba chiar partea cea mai mare. Nordicul mîrîie, îl consideră pe celălalt drept filfizon fluşturatic, de-o nervozitate muierească, plesnind de copilărească grandomanie. Lumea ascultă argumentele nordicului, ţine seama de ele, îl copleşeşte cu o admiraţie lispită de simpatie. Dar atîta tot. Nu-l încurajează, nu-i dă putinţa să săvîrşească fapte noi. Nu-i vorbă, îşi îngreuiază el însuşi această posibilitate. E de-o conştiinciozitate pedantă. Are principiul să chibzuiască îndelung la orice împrejurare ce s-ar putea ivi, să înlăture întîmplarea. Asta nu-i uşor, asta se plăteşte scump. Ca totdeauna, bărbatul posac, trufaş, dobîndeşte, cu oarecare reţinere, gloria, dar nu şi mijloacele să pună pe picioare o nouă expediţie.

Meridionalul are mai mult noroc. Îşi rîde de nordic, de nebunul posomorît, arţăgos, de-un egoism bolnăvicios, care vrea să-şi treacă pe seama lui toată gloria expediţiei ! Sfinte Dumnezeule, nu poţi decît să zîmbeşti. Să zbori peste Pol este fără-ndoială meritul pilotului, asta o ştie şi un copil. Nordicul atîta pricepe despre un motor de avion, că zbîrnîie. Meridionalului i se îngăduie să zîmbească. Are de partea sa simpatia lumii întregi, e numai strălucire.

Se pricepe să strălucească în orice împrejurare. Din pricina greutăţii prea mari, nu îngăduise ca blănurile nordicilor să fie luate pe bordul avionului. Propria-i uniformă, însă — e ofiţer al ţării sale — o luase pe ascuns cu el. Cînd membrii expediţiei coboară

în veşminte cenuşii de lucru din aeronava care îi aduce înapoi în lumea civilizată, meridionalul se iveşte dintr-o dată în uniforma lui sclipitoare. În mijlocul mulţimii, venite să-i întîmpine, fetiţa nu înmînează buchetul ei de flori nordicului ursuz, în haine cenuşii, de muncitor, ci ofiţerului scînteietor.

Nu numai inima copilei, ci inimile întregii sale ţări, atît de lesne de înflăcărat, bat pentru el. Face fulgerător carieră, ajunge, tînăr de tot, general. Plănuieşte un nou zbor deasupra Polului, iar ţara sa îi construieşte neîntîrziat o aeronavă după pofta inimii. Înălţime: 25 metri, lungime: 115 metri, 19 000 metri cubi tanc de gaze, 4 nacele. Rezervoarele cuprind combustibil pentru 75 de ore. Motoarele au 720 de cai-putere. De altminteri, meridionalul nu urmăreşte chiar cu de-amănuntul pregătirile. Nu stă să-şi bată capul cu ştiinţa despre zăpadă, gheaţă şi iarnă. Nu stăpîneşte oare mijlocul de locomoţie cel mai desăvîrşit cu care şi-a luat vreodată cineva startul spre Pol? Nu are un echipaj ales pe sprînceană şi cele mai bune aparate? Se bizuie pe norocul său.

Companii de onoare, clopote, muzică. Aeronava îşi ia zborul. Ajunge în trei etape la nord. Ia startul pentru cea din urmă etapă, hotărîtoare. Prin radiogramă împărtăşeşte lumii, care-l ascultă cu atenţie, că acum se află în drum spre Pol. Acum zboară deasupra Groenlandei, acum se află dincolo de Groenlanda. Peste douăzeci de minute, anunţă radiograma sa, va fi la Pol.

A ajuns la Pol. Două ceasuri, covîrşit de simţămîntul triumfului, se roteşte deasupra pustiului alb, atît de rîvnit. Patefonul cîntă imnul ţării sale. Este coborît un fanion al ţării sale şi o cruce mare, sfinţită de papa. Regelui său, papei, dictatorului ţării sale le anunţă prin radiogramă că, prin milostenia lui Dumnezeu, a atins Polul. Trăiască ţara sa!

În oraşul său, la o staţiune de radiorecepţie, bine pusă la punct, şade nordicul, cu privirea şi mai fixă, cu gura şi mai schimonosită ca de obicei. Ascultă şi el la radio, trăieşte şi el clipele în care rivalul, ageamiul dispreţuit, atinge Polul, se roteşte deasupra lui, privit cu uimire, răsfăţatul lumii. El a cheltuit nenumăraţi ani de strădanii dintre cele mai trudnice, nenumărate nopţi pline de primejdii de moarte. Acum, faptele sale nu fac două parale. Fără nici o greutate, după o scurtă pregătire, cu un zîmbet de artist şi cu o plecăciune, celălalt săvîrşeşte fapta pentru care el s-a zbătut o viaţă întreagă.

Ei, de-ar fi fost aeronava la dispoziţia lui. Cu cîtă grijă, cu cîtă iscusinţă şi metodă n-ar fi echipat expediţia. Celălalt, concurentul, este neglijent, şi ca pilot. A văzut-o cu ochii lui, o ştie cu perfecta,

tăioasa cunoaştere pe care ţi-o dă ura. Decolarea a fost o acţiune uşuratică, iar faptul că s-a rotit deasupra acelor gheţuri fără cunoştinţe amănunţite despre ele, a fost o acţiune criminal de uşuratică. Dar are noroc meridionalul. Are un obraz care place lumii, minunăţie de aeronavă, minunate maşini, minunate aparate. *El* are capacitatea să o facă ; meridionalul are aeronava, are norocul de partea lui.

Stă la staţia de radiorecepţie, e numai urechi. Dă dovadă de bărbăţie, auzind cu propriile-i urechi, în toate amănuntele, ce noroc are cel dispreţuit. Radiotelegrafistul celuilalt relatează cum se desfăşoară zborul de întoarcere. Totul se desfăşoară cum scrie la carte, fireşte. Toţi pe bord se simt bine. E cam ceaţă, ce să-i faci. Ceaţă multişoară, afurisit de multă ceaţă. Bineînţeles, radiotelegrafistul celuilalt exagerează puţin. Vînt potrivnic, vizibilitate proastă. Chiar de la sine, băiete, nu merge. Dar ai darul să iei lesne lucrurile, dai dovadă de o orbire uşuratică, norocul tău. Las' că ajungi viu şi nevătămat pe pămînt. Ascult şi eu, aştept şi eu aci pînă te întorci. Şade, aşteaptă, vrea să soarbă amărăciunea pînă la fund.

Dar ce să vezi ! Greutăţile sînt tot mai mari. Profundorul nu funcţionează cum trebuie. Aeronava pluteşte, în ceaţă, în voia curenţilor. Unul dintre motoare încetează să funcţioneze. Radiotelegrafistul mai anunţă : toţi pe bord se simt bine. Apoi nu mai anunţă nimic.

Încă de cînd s-a înserat, nordicul stă neclintit la staţia de radiorecepţie. Acuşi se crapă de ziuă, echipa de la staţia de radiorecepţie se schimbă pentru a treia oară. E ţeapăn de atîta aşteptare, nu-i este foame, stă neclintit şi aşteaptă vestea că celălalt s-a întors viu şi nevătămat.

E ziua în amiaza mare. Nici o ştire. S-ar putea să fie purtat de curenţi, s-ar putea să fi aterizat undeva forţat, s-ar putea să i se fi stricat aparatul de radioemisiune. Orice s-ar fi întîmplat, azi, după cum se vede, celălalt nu se mai întoarce. Nordicul se ridică de pe scaun, cocoşat şi ţeapăn de cît a tot stat jos, se duce acasă.

Văzduhul rămîne mut şi a doua zi. Meridionalul are combustibil pentru şaptezeci şi cinci de ore. Cincizeci de ore au trecut, şaizeci, cea de-a şaptezeci şi cincea. Aeronava trebuia să fi aterizat de mult.

Trec zile, trec nopţi. Meridionalul continuă să rămînă dispărut. Acum, printre cei vii, nordicul este singurul om care a condus o expediţie cu aeronava deasupra Oceanului Îngheţat.

Trec zile, trec nopţi. Iată, din văzduh, un mesaj al meridionalului. Aeronava sa a explodat, iar el, cu cîţiva din echipaj, pluteşte în voia valurilor pe-o banchiză, la o sută optzeci de kilometri depărtare de Capul Nord.

Lumea întreagă așteaptă cu sufletul la gură : E cu putință ca omul acesta să fie salvat ? Cît timp se poate menține ? Se va sparge sloiul ? Are provizii ? E în derivă ? Se trimit în căutarea lui vase, aviatori.

Țara nordicului își îndreaptă privirile spre el, lumea își îndreaptă privirile spre el. Guvernul țării sale îl invită să-i vină în ajutor naufragiatului. Cine, dacă nu el, să-i scape pe cei sortiți pieirii ?

E obișnuit cu pregătiri minuțioase, e obișnuit ca de-abia după calcule îndelungate să pîndească clipa norocoasă. Tot ce a izbutit pînă acum datorează prevederii, nu norocului. Acum e vorba să-și ia zborul de azi pe mîine, cu un avion procurat în pripă, adaptat cu chiu, cu vai trebuințelor sale. Este însă cel dintîi, faima sa îl obligă. De altfel, o să aibă parte de un triumf turbat dacă îl va salva în avionul lui pe naufragiatul care i se credea egal, ba chiar mai presus de el. E gata s-o facă. Fotografii îl prind în poză, cum urcă în avion, cu gura schimonosită, cu ochii nemîngîiați, ca de obicei.

E cea din urmă fotografie a sa. Nu-l salvează pe celălalt cu avionul lui. Nu se mai întoarce.

Se întoarce celălalt.

Acesta trăise zile înfricoșătoare. Stătuse pe o banchiză în derivă, cu un picior rupt, cu moartea-n spate, înconjurat de tovarăși de expediție care-l socoteau pricina nenorocirii lor. Singurul printre ei care avea experiență polară pierise. Pornise cu alți doi ca să ajungă, peste ghețuri, pe uscat. Înghețase pe drum, sau murise de foame, sau fusese mîncat de însoțitorii lui, nimeni nu putea ști. Dar se știa că meridionalul lăsase să fie pus la adăpost înaintea însoțitorilor săi, el, căpitanul, înaintea celorlalți, se făcuse vinovat de moartea nordicului și de moartea altor opt oameni, iar cei ce-au scăpat cu viață și-au datorat salvarea spărgătorului de gheață al unei țări care, în ce privește cultura și politica, era adversara cea mai înverșunată a propriei sale țări.

Zburase cel dintîi deasupra Arcticii, cu mașinile pe care el însuși le născocise, le făurise, le călăuzise. Cu cîteva săptămîni în urmă lumea îl sărbătorise cu surle și tobe, mai mult decît merita, cu mult mai mult decît îl sărbătorise vreodată pe nordic. Azi îl scuipă. Azi e un laș, o rușine pentru țara sa, un ins caraghios și exasperant.

Celălalt era mort, mort din pricina lui, pentru dînsul. El trăia, el era singurul om viu care călăuzise o aeronavă deasupra Arcticii. Dar celălalt era omul mare : *el* era un ins ridicol, pînă și propria sa țară se lepăda de dînsul.

2

Morţii să-şi ţină gura!

Dimineaţa la şapte, deţinuţii Triebschener şi Renkmaier fură chemaţi printr-un paznic cu o mutră tare plouată la consilierul ministerial Förtsch. Bot-de-iepure îşi mușca buza cu dinţii lui mititei, stricaţi, iar perişorii din nas îi zvîcneau.

— Trebuie să vă fac trista comunicare, spuse el, că tovarăşul dumneavoastră de detenţiune Martin Krüger s-a săvîrşit din viaţă azi-noapte.

Leonhard Renkmaier îşi holbă prosteşte ochii de-un albastru-apos. Hugo Triebschener spuse :

— Afurisit de repede s-a dus pe copcă. De-abia m-a felicitat că i-am venit de hac Klarei.

Leonhard Renkmaier adăugă :

— De multă vreme s-a tot văitat.

Hugo Triebschener încuviinţă :

— Asta aşa-i, Krüger nu prea era în apele lui.

Aceste declaraţii îl făcură pe bărbatul care sta pitit în colţ să schiţeze o mişcare. Nu-l zăriseră. Era doctorul Gsell. Fusese luat din pat ; nu-i mai rămăsese altceva de făcut decît să constate decesul deţinutului 2478. Acum şedea în biroul lui Förtsch, nebărbierit, cu părul ciufulit, cu vesta descheiată, cu cravata legată aiurea.

Consilierul Förtsch încerca un simţămînt de satisfacţie, auzindu-i pe tovarăşii lui Krüger cum sporovăiau în aşa fel, încît, fără gînd rău, îl învinovăţeau pe medic. Asta era însă singura picătură dulce într-o imensă cupă de amărăciune. Ajunsese în clasa a treisprezecea de salarizare. Era doar o chestiune de săptămîni ca să scape de conducerea acestei instituţii afurisite şi să se mute la München. Văzuse dinaintea ochilor unul sau doi ani de slujbă în oraş, într-o poziţie sus-pusă, apoi o bătrîneţe tihnită, aureolată de demnitatea şi de pensia frumuşică a unui funcţionar din categoria specială. Acum — pentru a cîta oară ? — totul stătea iarăşi sub semnul întrebării. Se zvonise că amnistierea lui Krüger era lucru hotărît, că va avea loc în zilele imediat următoare. Ce ghinion blestemat că pramatia asta a dat ortul popii încă sub directoratul său. Simţea cum se tîrîie spre el, din toate colţurile acestei hardughii, mustrarea, revolta, bucuria răutăcioasă, satisfacţia dospind de ură. Iată-l stînd aici, posac şi zăpăcit, pe acest amărît, acest ignorant de Gsell. Se uită chiondîrîş, cu venin, la medic, îi aruncă doar frînturi de fraze în care mocneşte mînia muşcătoare.

— Krüger ăsta, pare-se, n-a simulat totuşi, spuse el de patru, cinci ori.

Krüger zăcea pe priciul lui, nebărbierit, o mînă îi atîrna în jos. Lui Förtsch, care prevedea că vor urma cercetări, nu-i plăcu felul cum fusese aşezat mortul. Cadavrul putea să rămînă foarte bine în celulă; acolo era singur cu el însuşi, şi liniştea golaşă din jur îi împrumuta o anumită demnitate. Dar fără o pînză cu care să fie acoperit ca lumea, nu se poate, trebuie aşezat pe năsălie cum se cuvine, trebuie bărbierit. Frizerul penitenciarului, un deţinut, se puse pe treabă. Era un fricos, îi era groază de cadavre. A fost nevoie să i se făgăduiască pentru tot restul săptămînii că va primi zilnic o cană de bere. Întorcînd un pic capul mortului, pentru a-l putea bărbieri şi pe celălalt obraz, acesta scoase un hîrîit. Frizerul, înspăimîntat, scăpă briciul din mînă şi o rupse la fugă. A trebuit să se stăruiască mult pînă să poată fi înduplecat să se apuce din nou de treabă; ceruse însă ca în tot acest timp să stea cineva cu el.

Johanna fusese anunţată telegrafic. Sosi către amiază. Sta în celulă, singură cu mortul. Îşi răsuci impetuos capul mare înspre el, îl privi cu gravitate. Trebuiau limpezite unele lucruri între ei. Ştia că dacă nu va fi în stare s-o facă acum, nu se vor clarifica niciodată şi ea va fi silită să zacă toată viaţa în cuşca nevăzută. Veni pînă lîngă prici. Se uită cu luare-aminte la faţa ce ieşea gălbui-pămîntie de sub cuvertura roşie. Era netedă de tot, lucraseră cu pricepere. Dar mult nu s-a cîştigat prin faptul acesta, faţa nu se făcuse cu nimic mai blîndă. Nu era cîtuşi de puţin o faţă paşnică. Îşi dădu seama numaidecît că se va putea lămuri anevoie cu acest bărbat. Pînă acum, ori de cîte ori îşi închipuise celula lui, pe care nu putuse s-o vadă niciodată, avusese totdeauna simţămîntul că era frig în ea. O surprindea faptul că era tare cald. Da, era încălzită, ţevile caloriferului bolboroseau. Cercetă chichineaţa cu de-amănuntul, ferestruica, gratiile de dinaintea ei, cinci verticale, două orizontale. Pereţii de-un verde-spălăcit, tavanul alb, găurile din care fuseseră scoase iarăşi cuie. Termometrul, multpomenitul hîrdău alb. Cele patru broşuri agăţate într-un ungher. Desprinse cărţuliile, le frunzări, mecanic. Pe masă se afla un coltuc de pîine pe care deţinutul de serviciu nu îndrăznise să-l îndepărteze din celulă. Johanna îl luă în mînă; era uscat de tot.

Acest bărbat trăise aici douăzeci şi două de luni, şase sute şaptezeci de zile, făcuse Johanna socoteala în maşină. În cele şase sute şaptezeci de zile epuizase pesemne spaţiul acesta, fiecare centimetru cub al celulei mititele care după un minut începu s-o şi apese. Martin era nespus de dornic să vadă lucruri noi. Aici nu erau multe de văzut. Poţi trăi oare dacă nu vezi în fiecare zi ceva nou?

Cum fusese un istoric de artă cunoscut, i se va lua masca. Ea însă ştie şi fără mască ce ascunde acest chip. Nu va uita nici un por, pînă la sfîrşitul zilelor ei. Părul e tuns scurt; dar se vede

totuşi că este tocit şi decolorat de-a binelea, nu mai e negru ca pana-corbului. Nasul cărnos răsare galben, caraghios de mare, între două cute adînci. Gura e îngustă, o linie. Faţa fălcoasă arată şi acum lipsită de dîrzenie. Dar asta numai aparent. Căci nu-i om de înţeles. Mai cu seamă fruntea lată năpădită de păr e răutăcioasă. E o faţă aspră. Nu-i chip să te lămureşti cu mortul acesta.

Dacă i s-ar vedea ochii. Dacă şi-ar deschide ochii vioi, cenuşii, atunci pe dată totul ar arăta altfel. Se străduieşte din răsputeri să şi-l amintească pe Martin de odinioară. Acela iubea discuţiile în contradictoriu, ciorovăielile, scenele patetice. Dar bărbatul gălăgios, sensibil, a pierit cu desăvîrşire, n-a rămas decît masca aspră, gălbui-pămîntie, răutăcioasă. Trebuie să o privească stăruitor, trebuie să se apropie mult, masca înaintează spre ea, apăsător, fierbinte, tăindu-i răsuflarea, ca ipsosul ud ce-i strînsese cîndva obrazul. E cuprinsă de un fel de paralizie, înţepeneşte parcă, o copleşeşte simţămîntul unei uriaşe socoteli ce-i este prezentată, şi pe care nu o va putea achita niciodată. E covîrşită de o mînie rece. Nu va îngădui să i se ia acestui om masca. Faţa gălbui-pămîntie trebuie să piară. Va pune să fie ars acest om cu obraz cu tot. Ştie însă prea bine că nu va fi de nici un folos. Întotdeauna va simţi cum tiparul aspru, gălbui-pămîntiu, înaintează spre ea, se lasă deasupra ochilor, îi astupă nasul şi gura.

Chibzui în pripă dacă a avut vreun prilej, unul oarecare, să-i spună dinainte lui Martin că nu va trebui să mai reziste patru sute douăzeci şi şase de zile în această celulă verzuie, ca un sicriu, că nu mai avea nevoie decît de un dram de răbdare. Într-adevăr, existase o cale, cunoscută ei: ar fi trebuit doar să dea dovadă de mai multă bunăvoinţă, să nu fie atît de mîndră şi de încăpăţînată. Ar fi trebuit să stea de vorbă din vreme cu Tüverlin, înainte de plecarea lui. Atunci cînd Martin i-l zugrăvise, fusese pătrunsă de acest simţămînt de năruire. Ceilalţi nu, ea însă îl simţise. Ar fi trebuit să vorbească. Nu Tüverlin este vinovatul; numai ea, ea, ea.

Mortul e mort. Şi procesul Krüger s-a isprăvit. Iar revizuirea lui nu va mai avea loc în nici un caz. Johanna Krain este condamnată.

Apoi, la direcţie, Förtsch şi Gsell îi împuiară capul. Medicul îi demonstră că numai în cazurile cele mai rare *angina pectoris* poate fi diagnosticată din vreme, şi chiar atunci nu prea se cunosc leacuri. Johanna stătea dinaintea lor, într-o tăcere de gheaţă, era din cap pînă-n picioare numai mînie rece, cu ochii cenuşii adumbriţi, cu buza de sus încleştată între dinţi. Tot drumul lung în maşina ce-o hurducase îşi spusese într-una că nu trebuie să-şi piardă cumpătul, ci să-şi păstreze judecata. Pentru a ieşi din situaţia jalnică în care se afla, Förtsch o năpădi cu un potop de cuvinte.

Rosti cîteva fraze grave, potrivite împrejurării, ce şi le alcătuise dinainte. Le repeta cu alte întorsături. Arătă că de pe urma răposatului a rămas o bogată moştenire de scrieri, o vastă operă literară postumă. Doctorul Gsell, la rîndul lui, îi mai dădu unele amănunte despre *angina pectoris*. Johanna tăcea stăruitor şi de fiecare dată îl privea drept în ochi pe cel care îi vorbea. În cele din urmă, fără să dea vreun răspuns, de parcă dintre toate cuvintele celor doi domni n-ar fi fost rostit nici unul, arătă că doreşte să scoată cadavrul din închisoare, cît de curînd cu putinţă. Mai rugă să-i fie îngăduit a lua cu dînsa coltucul acela de pîine din celulă. După ce plecă, cei doi domni răsuflară uşuraţi.

Moartea istoricului de artă Krüger stîrni pînă dincolo de hotare o vîlvă penibilă. Nu era pentru întîia oară că un om cunoscut murea într-o închisoare germană, în împrejurări pentru care opinia publică îl socotea vinovat pe medic. Liga pentru drepturile omului depuse o plîngere, acuzîndu-l pe doctorul Gsell de omor prin imprudenţă. Şi alte asociaţii ale partidelor de stînga se alăturară acestei acţiuni. Deţinuţii din Odelsberg refuzau să se mai lase consultaţi de către doctorul Gsell. Acesta ceru el însuşi o anchetă în privinţa persoanei sale. Pentru a astupa repede gura lumii, procuratura ordonă numaidecît să se facă autopsia lui Krüger. Ordinul fu îndeplinit de către medicul oficial de competenţa căruia era cazul. Concluziile arătau că moartea deţinutului Krüger nu putea fi prevăzută şi nu putea fi preîntîmpinată nici de către un medic cu cea mai mare experienţă. Procurorul suspendă ancheta.

Guvernul bavarez nu se sinchisi cîtuşi de puţin de zarva stîrnită. Era obişnuit să fie împroşcat cu noroi din pricina imperfecţiunilor aparatului său judiciar. Acordul cu Banca agricolă californiană fusese parafat. Din punct de vedere birocratic, totul era în deplină regulă. Ministrul de justiţie Hartl era radios. Din pricina acestui împrumut american, era cît pe-aci să fie constrîns a-l amnistia pe omul condamnat de el însuşi. Acum sentinţa dată de el a fost confirmată chiar de pronia cerească.

„Semnul lui Dumnezeu", se gîndeau şi juraţii care funcţionaseră în completul de judecată atunci cînd se dăduse sentinţa, profesorul de liceu Feichtinger şi negustorul de mănuşi Dirmoser. Îşi aduceau aminte cît de obraznic şi de îndărătnic se purtase acuzatul Krüger în faţa judecătorilor săi. „Boală de inimă", cugeta factorul poştal Cortesi şi cumpănea cîţi factori poştali se îmbolnăveau de inimă, tot urcînd scările.

Johanna întîmpină greutăţi cînd îşi manifestă intenţia de a-l incinera pe Krüger. Întemeindu-se pe citate din *Biblie*, autorităţile bisericeşti, cu sprijinul statului, reclamau ca morţii să fie înmor-

mîntaţi, nu arşi. I se ceru Johannei o dispoziţie scrisă a celui răposat sau cel puţin o mărturie, cu putere de jurămînt, a două persoane care să fi auzit cu urechile lor că Martin Krüger îşi exprimase răspicat dorinţa să fie incinerat după moarte. Kaspar Pröckl nu auzise din partea lui Martin nici un cuvînt despre aşa ceva, dar îi dădu numaidecît Johannei declaraţia cerută. Pe cine ar putea să-l mai roage Johanna? Îi telefonă, fără multă vorbă, lui Paul Hessreiter. Pe domnul Hessreiter trista veste îl mîhnise profund. Fusese şi el interesat în cazul Martin Krüger: faptul că se încheiase atît de brusc şi de rău însemna un insucces personal. Rugămintea Johannei îi mai ridică moralul. Nu-l cunoscuse îndeaproape pe Krüger şi, prin urmare, nici nu auzise vreo vorbă a lui în privinţa felului cum ar dori să fie înmormîntat. Fără să şovăie, însă, semnă declaraţia cu putere de jurămînt.

Asociaţiile de stînga chemară lumea să ia parte la înmormîntarea lui Krüger; numeroase muzee şi societăţi artistice din ţară şi din străinătate îşi anunţară participarea. Galeriile de artă münchene, şcolile superioare de învăţămînt, asociaţiile oficiale se ţinură deoparte. Prefectul de poliţie dădu publicităţii un comunicat prin care arăta că nu va îngădui ca ceremonia funebră să degenereze într-o demonstraţie. Dintr-o consfătuire a celor cu funcţii de răspundere din minister răsuflase o vorbă: „Morţii să-şi ţină gura!"

Însoţită de Kaspar Pröckl şi de mătuşa Ametsrieder, Johanna se îndreptă spre cimitirul din estul oraşului. Străzile gemeau de lume. Forţe poliţieneşti puternice luaseră măsuri de siguranţă pe Ludwigsbrücke, pe Corneliusbrücke, pe Reichenbachbrücke, pe toate căile de acces spre cimitir.

Johanna stătea în incinta cimitirului, îmbrăcată în negru, faţa ei smeadă, nemişcată, era palidă, buza de sus îi era încleştată între dinţi. Lumea se înghesuia în încăperea mare. Johanna văzu chipuri, coroane, chipuri, coroane. Stătea ţeapănă, bătoasă. Se ţinură cuvîntări, fură depuse coroane. Johanna văzu oamenii, auzi cuvîntările. Stătea la fel de ţeapănă, la fel de nemişcată. Privind faţa ei lată încremenită, lumea se simţea neplăcut impresionată.

Iată-l zăcînd aici, împovărat de maldăre de flori. Vînzătorii de flori făcuseră afaceri grozave. Mulţi oameni cunoscuţi ţinură cuvîntări, migălite pesemne cu multă trudă. Vorbiră pe larg despre însemnătatea mortului, despre cărţile sale, despre realizările sale. În treacăt, amintiră şi de sfîrşitul său tragic. Nu vorbiră însă de nedreptatea ce i se făcuse; căci acest lucru era oprit. „Morţii să-şi ţină gura!", poruncise cineva. Johanna stătea aci, vedea şi auzea, nu vedea şi nu auzea. Morţii să-şi ţină gura! Asta o îndîrjea. N-ar trebui să fie cu putinţă ca un oarecare să dea asemenea ordin. Era o ruşine strigătoare la cer, trebuia făcut ceva ca să se schimbe

lucrurile. Cumpănea cu trudă cum s-ar putea face ca să se schimbe lucrurile. Aşa cum cineva, în vis, se vede pus în faţa unei obligaţii, pe care nu o poate îndeplini, dar trebuie totuşi să o îndeplinească, şi încearcă mii de mijloace, şi la urmă pe al o mie unulea, tot aşa, în vreme ce se ţineau cuvîntările şi erau depuse coroanele, Johanna îşi punea necontenit în mişcare creierul, şi-l muncea să afle cum s-ar putea izbuti ca acest mort să deschidă gura.

Se ţinură cuvîntări, se depuseră coroane, se cîntă. „N-are să fie deloc uşor, gîndi Johanna, va fi afurisit de greu, dar voi izbuti." Coroane, cuvîntări. „Voi izbuti", hotărî ea. Acest mort n-are să-şi ţină gura. O va dovedi, le-o va dovedi cu vîrf şi-ndesat domnilor Hartl şi Flaucher.

Cînd coşciugul fu scos afară şi lumea se risipi, Johanna băgă de seamă că fuseseră de faţă şi doctorul Gsell şi consilierul Förtsch. Da, cei doi domni, pătrunşi de simţămîntul siguranţei şi al nevinovăţiei lor, voiseră să arate că ştiau ce se cuvine. Se îngrijiseră de omul Krüger, cît trăise, mai mult decît o cereau îndatoririle slujbei lor. Nu-i lăsase inima să stea deoparte în ceasul în care trupul acestuia urma să se preschimbe în cenuşă.

Johanna era vinovată de moartea lui Martin. Nu căutase să se amăgească pe ea însăşi, recunoscuse acest lucru înaintea chipului gălbui-pămîntiu, atunci cînd fusese singură cu el. Nu vrea să dea bir cu fugiţii, va lua asupra ei urmările. Dar mîrşavul de Förtsch ştiuse de boala lui Krüger, ea însăşi îl informase din vreme, şi era o neobrăzare că acest individ se află aici. Era destul că se stăpînise atîta ; acum nu mai vrea. Se apropie de cei doi, cu obrazul palid pe sub pălăria neagră, fără văl. Îl privi pe doctorul Gsell, şi nu spuse nimic. Apoi îl privi pe Bot-de-iepure, drept în ochi, şi spuse, nu prea tare, dar deslușit de tot :

— Sînteţi un om josnic, un ticălos, domnule Förtsch.

Lumea sta strînsă în jurul lor şi asculta. Bot-de-iepure bolborosi ceva. Johanna urmă :

— Tăceţi din gură. Şi repetă lămurit, cu neputinţă ca aceste cuvinte să scape cuiva : Sînteţi o secătură, domnule Förtsch.

3

Psihologie germană

Dacă americanul şi-ar fi scurtat cu patru săptămîni şederea în Rusia, dacă ar fi stat cu patru săptămîni mai devreme de vorbă cu Jacques, ar fi fost tocmai bine ; Martin Krüger ar fi fost în viaţă

şi liber. Dacă Jacques ar fi stat de vorbă cu Johanna înainte de plecare, ar fi fost bine : Martin Krüger ar fi fost liber. Dacă Martin nu ar fi atîrnat tabloul Annei Elisabeth Haider la Galerie, dacă francezii n-ar fi ocupat Ruhrul şi dobitocii din preajma lui Kutzner nu şi-ar fi înjghebat guvernul lor din umbră, dacă ministrul Klenk n-ar fi căzut, dacă ministrul Messerschmidt n-ar fi fost nevoit să-şi dea demisia cu douăzeci şi şase de zile prea devreme, dacă din atîtea întîmplări numai una ar fi fost preîntîmpinată : ar fi fost de ajuns, căci în orice împrejurare Martin ar fi fost liber. Îndărătul atîtor întîmplări fericite, atîtor întîmplări funeste, unde se putea desluşi vreun rost ?

Tot ceea ce a întreprins s-a dovedit fără de folos. Dacă însă nu le-ar fi pus la cale, nu ar fi urmat întîmplările care i-au venit apoi în ajutor lui Martin. Nu l-au ajutat, din păcate, cu nimic. Dar acestea toate nu i-au venit în ajutor, numai pentru că propria-i putere n-a putut face faţă. Nu, pentru că *ea* nu dăduse dovadă de puterea şi înflăcărarea necesară. Dar nu-l prevenise oare, încă înainte să se fi pornit toată istoria asta, să nu se încurce cu Anna Elisabeth Haider ? Ea intuise cum stăteau lucrurile, *lui* însă îi lipsise acest simţ.

Nopţile, Johanna se răfuia cu mortul. Sta în celula strîmtă, ţevile caloriferului păcăneau, voia să primească răspuns de la chipul gălbui-pămîntiu. Căuta să-l convingă pe bărbatul ţeapăn, voia ca el să-i confirme că nu ea poartă vina jalnicului său sfîrşit. Dar chipul gălbui-pămîntiu nu se mişca ; stăruia în aceeaşi linişte lipsită de blîndeţe.

Nu era de vină nici el, nu era de vină nici ea. Căci orice faptă, fie ea pătimaşă sau indiferentă, săvîrşită împotriva firii făptaşului, sau potrivit firii lui, este oarbă, este una dintre cele treizeci şi şase de numere ale ruletei. Întîmplarea cu neputinţă de pătruns face ca fapta să fie binecuvîntată sau nu.

Ceea ce a făptuit Johanna nu a fost nici bine, nici rău. A fost ceva indiferent, nici în car nici în căruţă, nu a avut urmări. Dacă s-a întîmplat ori nu s-a întîmplat, nu s-a schimbat nimic. A bătut la uşile acelora care împărţeau dreptatea, ale judecătorilor şi avocaţilor, a spus adevărul cînd a fost nevoie, a minţit cînd a fost nevoie, a căutat acele blestemate relaţii de societate, a înotat în noroi, dacă i s-a părut oportun, i-a înfruntat pe cîrmuitorii oficiali şi pe cei din umbră, şi s-a milogit de dînşii, a făcut tot ce se putea face : aparatul fusese mai puternic, maşina mersese mai departe. Dar fiindcă Jacques a scris pentru domnul Pfaundler o revistă, şi un muzicant al cărui nume nu-l ştia a compus pentru această revistă un cîntecel, iar unui spîrcîitor-de-dolari în trecere prin Bavaria i-a plăcut acest cîntecel, precum şi palavrele lui

Jacques, şi pentru că acestui Jacques i-a plăcut faţa ei lată şi nasul ei în vînt : pentru toate astea Martin era cît pe-aci să iasă din închisoare. Fireşte : numai aproape. Fireşte : cît pe-aci. Oricum, fără să se căznească, întinzînd doar degetul cel mic, acest muzicant, acest american, acest Jacques au făcut mai multă treabă decît a făcut ea, în atîtea luni, cu toate strădaniile ei îndelung chibzuite. Cum să se mai descurce omul în această zănatică încîlceală. Era şi ghinion, era şi noroc ; şi a cui era vina ?

Şi totuşi, cineva era de vină. Exista un război unde nu trăgea în cumpănă nici succes, nici insucces. Acolo nu trăgea în cumpănă decît puterea, încordarea pe care le punea cineva întru săvîrşirea unei fapte. Spună deştepţii, dacă or vrea : Martin Krüger a murit, deoarece justiţia era defectuoasă şi executarea pedepsei barbară. Spună deştepţii, dacă or vrea : Martin Krüger a murit, deoarece părţile componente ale sîngelui său, deoarece ventriculele şi auriculele sale au fost după cum se ştie şi nu altminteri. Johanna era sigură că Martin nu ar fi murit dacă ar fi cheltuit mai multă vlagă şi mai multă voinţă pentru eliberarea lui.

În vremea asta, scriitorul Jacques Tüverlin călătorea din apus spre casă, pe un mare transatlantic. Cu puţin timp înainte de plecare, aflase de moartea lui Martin Krüger. Era în firea lucrurilor să facă, în legătură cu acesta, o seamă de consideraţiuni despre soartă, despre întîmplare.

Jacques Tüverlin parcurgea ceea ce spusese în eseul despre Martin Krüger. Dezvăluise legăturile acestui destin cu condiţiile sociale ale epocii, nu tăiase însă nicăieri firele de legătură dînd o interpretare mai profundă. Acum, după moartea lui Martin Krüger, nu trebuia să retracteze nimic. Nici în ceea ce privea practicile sale faţă de Krüger nu găsea, la o cercetare mai amănunţită, vreo pricină să se mustre. Nu-l simpatizase. Destinele lor se încrucişaseră, el nu se eschivase, se străduise să deznoade cinstit relaţiile nesuferite. Se purtase corect faţă de mort.

Nu obişnuia să despice firul în patru, fără folos şi fără de nădejde. Cu toate acestea, acum cînd nimic nu mai putea fi schimbat, acest destin îl încolţea. Întocmai ca Johanna Krain, nici el nu se putea împiedica să se ia la harţă, noaptea, cu Martin Krüger. Se dezvinovăţea în faţa mortului, îi explica, aducînd argumente serioase, că nu s-a putut face pentru el mai mult decît s-a făcut.

La întoarcerea din America, Jacques Tüverlin avea patruzeci de ani. Arăta de treizeci. În totul, era plin de prospeţime, destins, în plin avînt. Văzuse lucruri noi, se deprinsese cu noi întrebări şi îndoieli, îşi antrenase creierul, inima, trupul. Avea un cont gras la bancă, era socotit drept unul dintre scriitorii reprezentativi ai epocii. Trecea Oceanul, ghiftuit cu imagini şi viziuni, îndopat cu

planuri, adăstînd liniştit să se coacă vreunul. Inima îi creştea de bucurie cînd se gîndea la Europa, la Bavaria, la Johanna Krain.

Singurul său necaz era neaşteptatul deznodămînt al cazului Krüger. Motive generale şi altele profund personale se împleteau aci strîns. Atunci cînd Mamutul ceruse guvernului bavarez eliberarea lui Martin Krüger, privise cu mult haz ciudatele cărări ce şi le croia soarta. Nu-i suflase o vorbă Johannei numai şi numai pentru faptul că nu-i plăcea să vîndă pielea ursului din pădure. Probabil însă că a făcut-o mai degrabă din vanitate. Se bucurase că se întoarce ca un unchiaş bun, zîmbitor, care le dă de capăt cît ai bate din palme, tuturor încurcăturilor din jurul lui. Dar surpriza pe care voise s-o facă ieşise de-a-ndoaselea. Asta era, şi n-avea încotro. Aşa merita să i se întîmple.

Dar omul Krüger nu merita asta. Şi de aceea se amăra Tüverlin. Exista un rost dincolo de cele ce păreau fără rost. Era uşor să crezi într-o providenţă, fie că îi spui Dumnezeu sau lege economică. Era o junglă prin care fiecare se vedea nevoit să-şi croiască propriul său drum. În tot cazul, el nu putea să descopere drumul pe care ceilalţi pretindeau că-l văd. Numai flerul lui îl putea ajuta, nu bunele sfaturi ale domnilor Hegel şi Marx.

Cazul Krüger, prin aparenta sa lipsă de noimă, îl fîcîia în mod deosebit. Era cît pe-aci ca voinţa lui, a lui Jacques, să determine eliberarea lui Krüger. Ar fi trebuit doar să-şi ţină un pic în frîu fumurile superiorităţii şi să-i vorbească din vreme Johannei; în felul acesta, probabil, omul ar mai fi apucat să se vadă în libertate. Sensul acestui deznodămînt, străduinţa de a ghici acest cît pe-aci, acest ultim nu îl chinuiau ca ultimul cuvînt nedezlegat dintr-un rebus în care ai izbutit să găseşti toate cuvintele. Din ce pricină se prăpădise Krüger? Din pricina anginei pectorale? Din pricina tabloului Annei Elisabeth Haider? A politicii? A raporturilor sociale? Cu douăzeci şi trei de veacuri în urmă s-ar fi scris despre asta o tragedie a destinului. Să arăţi că Martin Krüger a fost victima împrejurărilor economice nu ar fi altceva decît o banalizată tragedie a destinului.

Iată-l, aşadar, pe acest scriitor Jacques Tüverlin, traversînd Oceanul, încărcat de multă glorie şi de cîteva cunoştinţe, chinuit de unele întrebări în legătură cu jalnicul deznodămînt al cazului Krüger. Călători şapte zile şi şapte nopţi, puse piciorul pe pămînt lîngă oraşul Hamburg, străbătu cu trenul cîmpia joasă, munţi, trecu peste fluvii, peste fluviul Rin, peste fluviul Dunărea, ajunse în landul Bavaria-veche şi se înfăţişă Johannei Krain. Şi cînd o zări, îşi dădu seama numaidecît că meditaţiile şi îndoielile sale nu fuseseră o treabă academică. Moartea lui Krüger nu era o încheiere

firească a cazului Krüger. Moartea lui Krüger îl răscolea pînă-n rărunchi.

Johanna stătea în faţa lui, în odaia ei încăpătoare din Steinsdorfstrasse Trecuseră doar puţine luni de cînd nu văzuse faţa colţuroasă, boţita cu dinţii mari, zdraveni, şi cu maxilarul inferior proeminent, dar i se păru că trecuseră nenumărate luni, şi îl iubea neţărmurit pe acest bărbat. Jacques îi ţinea mîinile în mîinile lui vînjoase, acoperite cu pistrui, şi îi vorbea cu glasul său voios, hîrşîit. Văzu cu bucurie că îşi lăsase iar să-i crească părul. Aşadar, avea de gînd să poarte coc? Într-adevăr, îi venea bine, era o idee minunată. Trăncăniră bine dispuşi despre mii de fleacuri ale vieţii de fiece zi, părea că nu se întîmplase nimic deosebit în acest răstimp. Dar în acest răstimp Martin Krüger era cît pe-aci să fie eliberat, şi Martin Krüger murise. Şi Johanna ştia că, oricît de neţărmurită îi era dragostea pentru acest bărbat şi oricît de neroade şi de neguroase îi erau reticenţele, ea nu va mai putea niciodată să se culce cu Tüverlin.

Cu cincizeci de ani în urmă, filozoful german Nietzsche propovăduise că psihologia este, la drept vorbind, scara cu care se măsoară puritatea sau impuritatea unui popor. În Germania impuritatea în problemele psihologice ajunsese instinct. Jacques Tüverlin digerase bine această frază. Ceea ce constatase filozoful putea să te supere: cine era om cu judecată, lua faptul ca atare şi se călăuzea după el.

Jacques Tüverlin îşi dădu seama cum stau lucrurile cu Johanna. Ea îl mustră:

— Păcat că nu mi-ai spus nimic înainte de plecarea ta.

Avea dreptate. Făcuse o greşeală. Fusese de datoria lui să-i vorbească, s-o privească mai bine, s-o cunoască mai bine. Făcuse o greşeală. Ar fi trebuit să ştie că se va zbuciuma în luni şi luni de restrişte, că atitudinea lui înfumurată de a trece sub tăcere situaţia ar putea avea pentru Krüger urmări nenorocite. Făcuse o greşeală. Cînd recunoscu acum că greşise, nici nu se mai strădui să-i explice motivele care-l determinaseră să procedeze astfel. Spuse doar:

— Da, e păcat.

Îşi dădu seama că femeia avea o sensibilitate greoaie, că nici o vorbă limpede, nici o judecată sănătoasă nu o putea ajuta să depăşească acest fel greoi de a fi. Sta înaintea lui, mocnită ca ţara ei, încăpăţînată, şi el o iubea mult.

Între ei zăcea un bolovan fără nici o noimă. Ea îl împinsese într-acolo din pură închipuire, fără nici o noimă. Constatarea asta însă nu-i era de folos lui Tüverlin. O faptă nu e neapărat fără temei

numai fiindcă e lipsită de logică. Dar nici nu e totdeauna întemeiată numai fiindcă are o logică a ei. Mereu pornea de la el şi de la puterea lui de înţelegere. Şi greşea. Bolovanul continua să se afle între ei. Vina era a lui. Nu se plîngea.

4

Opus ultimum

Johanna obţinuse de la direcţia penitenciarului Odelsberg manuscrisele lui Martin Krüger. Erau maldăre de hîrtii, caiete, pagini corectate şi iar corectate, foi rupte, însemnări, note stenografice, greu de descurcat. Johanna îl rugă pe Jacques Tüverlin să publice, împreună cu un specialist, aceste scrieri postume. Tüverlin prefera colaborarea lui Kaspar Pröckl.

Cei doi bărbaţi munceau cot la cot, ca în zilele cînd Tüverlin scria textul pentru revistă. Numai că se certau şi mai zdravăn. Pe scriitorul Tüverlin nu-l interesa omul care scrisese acele pagini, se interesa doar de opera sa. Acest răposat Martin Krüger avusese parte de norocul de a fi cuprins pe de-a-ntregul sfera talentului său. Violentul, răzvrătitul său eseu despre Goya era împlinit de minune prin studiul potolit, învăluit într-o blîndă strălucire, despre *Iosif şi fraţii săi.* Existau talente puternice, nenorocite, care se poticneau şi nu dădeau decît crîmpeie, care nu izbuteau niciodată ceva rotunjit, o operă. Uneori, un om mai puţin înzestrat făurea lucruri mai mari decît unul cu calităţi excepţionale. Martin Krüger era unul din acele mici, fericite talente care găsiseră căuşul în stare să capteze fiecare strop al vinului lor. În acest sens, se străduia Tüverlin să rînduiască, să rotunjească moştenirea lui Krüger.

Pe inginerul Kaspar Pröckl asemenea teorii aveau darul să-l scoată de-a binelea din răbdări. Nu era adevărat că opera îl exprimă pe autorul ei : exprimă cel mult epoca în care a fost zămislită. Nu talentul individului hotăra dacă din truda sa lua naştere o operă sau nu ; hotărîtoare erau doar epoca, împrejurările economice şi sociale. Studiul despre *Iosif şi fraţii săi,* bunăoară, Pröckl îl socotea doar drept zorzoană pe care cu dragă inimă ar fi înlăturat-o cu desăvîrşire. Întreaga operă a pictorului Landholzer, realitatea acesteia, dovedeau cu prisosinţă unde duce în zilele noastre o concepţie despre artă de un individualism încăpăţînat : la dedublarea personalităţii, la schizofrenie, la balamuc. Lui Pröckl nu-i păsa nici cît negru sub unghie dacă opera lui Martin Krüger se rotunjea sau nu ;

ţinea morţiş ca din aceste pagini să izbucnească flacăra răzvrătirii, acel duh al revoltei care se stîrnise în ceasurile din urmă ale lui Krüger. Murise cumva Krüger înseninat, blajin, în strălucire ? Se prăpădise în chinuri, în scîrnă şi sînge, un răzvrătit. Încheierea consecventă, încununarea operei sale nu era *Iosif şi fraţii săi,* ci acel studiu despre *Goya.*

Departe de Kaspar Pröckl gîndul să aprobe pe de-a-ntregul *Eseul despre Goya.* Acest *Eseu* nu era bun, era neîngăduit de sclipitor. Revoluţia nu era sclipitoare, revoluţia era o treabă aspră, încîlcită, nepatetică, primejdioasă. Cu toate acestea lucrarea despre Goya era o lucrare de răzvrătit, dezvăluia tot ce era mai de preţ, mai cu miez la Martin Krüger. Dacă faţă de Tüverlin, Pröckl lua cu patimă apărarea *Eseului despre Goya,* dacă încerca să-i estompeze falsa strălucire, să-i pună în lumină esenţialul, acest fapt însemna un fel de autobiciuire, de îndreptare a unei greşeli. Nu fusese în stare să-l ajute pe omul Krüger să iasă la liman. Suferise o înfrîngere, dăduse greş. De aceea voia să rînduiască, după propria-i concepţie, măcar ceea ce rămăsese de pe urma lui Krüger.

Trebuia să dea dovadă de multă stăpînire de sine. Mereu îl avea dinaintea ochilor pe omul în haine de deţinut, care îl mustra că îi lipseau cele mai importante organe : simţuri capabile de plăceri şi o inimă compătimitoare. Încă îi stăruiau în ureche inflexiunile glasului celui mort, cînd îi citise în vorbitorul penitenciarului capitolul : *Pînă cînd ?* Încă îi stăruia în ureche cu cîtă poftă îl luase în rîs Krüger. Şi azi se mai apăra împotriva mortului, se lua la harţă cu el, se burzuluia cu înverşunare. Era o minciună, nu era chiar atît de puritan. Krüger n-avusese habar cît îl costa să-şi înfrîngă sentimentele prin judecată limpede, tăioasă. Deseori, cînd parcurgea paginile lui Martin pline de strălucire, cînd Tüverlin îl încolţea cu cîte un aforism scăpărător, pe Pröckl îl încerca puternic ispita să-şi afle scăpare pe un tărîm unde se putea apăra mai cu temei. Dar se stăpînea, nu punea mîna pe banjoul lui, nu scria nici o baladă.

Era îndîrjit împotriva lui Tüverlin. Îi recunoştea talentul, dar îl privea în chip arbitrar pe scriitorul Tüverlin drept autentic reprezentant al burgheziei în destrămare. Pröckl era pătruns de adîncă neîncredere faţă de tot ce arăta a succes. Succesul făcea din capul locului ca o operă sau un om să-i dea de bănuit. Tüverlin îi şi devenise suspect prin succesul lui. Putea oare să aibă succes într-o lume capitalistă altceva decît ceea ce slujea păturii ei stăpînitoare să-şi chezăşuiască şi să-şi sporească profitul ? Recunoştea că Tüverlin nu-şi scria cărţile în chip conştient pentru sporirea acestui profit ; dar în subconştient se lăsa călăuzit de acest imbold. Fără să-şi dea seama, capitalul îi călăuzea mîna cînd scria şi acesta înlătura ceea ce era poate cunoaştere mai adevărată în forul lui interior. Nu putea

să se descotorosească de ideologia păturii stăpînitoare din care era şi el o părticică. Era un reprezentant al Europei superficiale, lacome, în putrefacţie, pe care el, Kaspar, are s-o părăsească pentru a înălţa, împreună cu alţii, temeliile unei lumi mai bune.

Tüverlin nu-şi putea refuza să-l înţepe pe Kaspar Pröckl, să-l ia peste picior prin vorbe spuse mai în glumă, mai în serios. O dată, bunăoară, îi explicase că marxismul lui e condiţionat numai şi numai de temperamentul său individual. Pe Pröckl asemenea jumătăţi de adevăruri îl înfuriau la culme. Grosolan, cu glasul lui ţipător, se stropşea la Jacques Tüverlin, acesta îi arunca, la rîndul lui, cu glas hîrşîit, cine ştie ce răspuns. Pe urmă, brusc, se aşterneau iar la treabă, cădeau repede la înţelegere în privinţa amănuntelor practice.

Johanna şedea tăcută, se uita de la unul la celălalt. Pesemne că tot ce spunea Jacques despre operă era îndreptăţit ; dar chipul lui Martin îi apărea mai limpede atunci cînd se aprindea Kaspar Pröckl. Ca totdeauna, cearta bărbaţilor, raţionamentele lui Tüverlin, răzvrătirea lui Kaspar Pröckl nu stricau deloc muncii lor. Moştenirea lui Martin Krüger întregea cu înţelepciune ceea ce făurise cît era în viaţă, alcătuind o operă ce iradia departe.

Johanna privea cum se închega această operă. Foile, acoperite cu trăsăturile la început puternice apoi nervoase ale lui Martin, mai aveau legătură cu dînsul, în ele mai dăinuia o părticică din viaţa sa. Se putea desluşi din litere dacă aú fost scrise într-un ceas de nădejde sau de deznădejde. Acum, peste toate astea trecea tăvălugul, furnicarul fărîmelor înţepenea, încremenea într-o dactilogramă curată, devenea o operă.

Opera se rotunjea, creştea. Dar în faţa operei omul dispărea şi acest lucru o apăsa pe Johanna. Opera acoperea omul.

5

Mareşalul şi toboşarul lui

Guvernul berlinez se văzu nevoit să înceteze împotrivirea pasivă faţă de ocuparea Ruhrului. Pe întregul teritoriu al Reichului fu decretată starea de asediu. Magnaţii economiei siliră guvernul din Berlin să folosească puterea armată împotriva guvernelor muncitoreşti, statornicite constituţional în Saxonia şi în Turingia. Reichswehrul intră în Dresda, în Weimar, declară guvernele socialiste destituite, îi alungă cu baioneta pe miniştri din posturile lor. Unii conducători ai economiei, unii militari îşi făceau men-

drele ca dictatori. Pretutindeni în Germania era fierbere, zăpăceală, mizerie, domnea bunul plac. Cursul dolarului urcase la cifre care pentru omul de pe stradă erau noțiuni golite de conținut. Funtul de pîine costa miliarde.

La München triumfau Germanii verzi. Nu prevestiseră ei că metodele folosite de Berlin vor arunca în haos întregul Reich? Kutzner înflorea, uitase de înfrîngerea din primăvară. Instinctul său de *führer* nu-l înșelase. De-abia acum sosise momentul: nu atunci cînd or să-nflorească pomii, ci atunci cînd va cădea cea dintîi zăpadă va fi timpul potrivit pentru marșul asupra Berlinului.

Din palatul său din Paradeplatz, Flaucher își rotea privirile. Iarăși începe Kutzner să-și ia nasul la purtare? Încă nu înțelege cine e mareșalul și cine toboșarul? E drept că împrumutul american nu avusese înrîurirea vizibilă pe care o nădăjduise comisarul statului: dar pe dedesubt își făcea necurmat efectul. Sprijinindu-se pe el, cucerise dictatura și o dată cu funcția dobîndise noi puteri. Se aruncă în lupta ascunsă împotriva toboșarului său cu patimă și mai înverșunată decît în lupta fățișă împotriva Berlinului. Germanii verzi vor să tragă foloase de pe urma slăbiciunii Reichului, pentru propriile lor interese? Ei bine, la asta se pricepe mai dihai, în socoteli de-astea dumnealui Flaucher are mai multă experiență. Își însușea, cu șiretenie țărănească, punctele de program cu cea mai mare priză ale Germanilor verzi. Îi bătea cu propriile lor arme. Verzii vînturau într-una lozinci răsunătoare cu privire la iminentul lor marș asupra Berlinului; el trecu la fapte. Declară că starea de asediu, statornicită pe întreg teritoriul Reichului, nu este în vigoare în Bavaria, decretă, în locul acesteia, o stare de asediu a sa proprie, bavareză. Guverna ca un apucat, fără să-i pese de nimeni și de nimic. Bloca în Bavaria rezerve de aur pe care Banca Reichului intenționa să le strămute din Nürnberg în alte trezorerii. Decretă scăderea prețului berii. În pofida intervențiilor făcute de miniștrii Reichului, alungă din München, în masă, evrei statorniciți de veacuri pe acele meleaguri. Guvernul berlinez nu se încumetă să ia măsuri. În Saxonia, în Turingia avusese de-a face cu muncitori în mizerie. În fața Bavariei stăteau drept pavăză puterile nemăsurate ale întregii reacțiuni. Din ce în ce mai îndrăzneț, în urma pasivității berlineze, Flaucher refuză de-a dreptul să execute pe teritoriul Bavariei dispoziții ale Reichului. Drept urmare a unor atacuri mîrșave, ministerul Reichswehrului din Berlin interzisese ziarul münchenez al Germanilor verzi, „Vaterländischer Anzeiger", însărcinîndu-l pe comandantul regiunii militare München să ducă la împlinire ordinul de interzicere. Din directivele lui Flaucher,

generalul bavarez aruncă la coş ordinul superiorului său din Berlin. În urma acestui act, Berlinul îl destitui pe general. Acesta nu se supuse.

Încredinţat de neputinţa Berlinului, Flaucher îndrăzni să dea lovitura cea mare, hotărîtoare. Îl numi pe generalul destituit de Berlin comandant suprem al landului Bavaria, hotărî ca trupele bavareze să depună din nou jurămîntul: pentru el, pentru Flaucher. La radio, prin undele văzduhului, anunţă lumii că guvernul Reichului a căzut în mrejele marxismului, că urmăreşte cu bună ştiinţă să desfiinţeze viaţa de sine stătătoare a Bavariei în ce priveşte politica şi în calitatea ei de stat federal, că ani şi ani i-a înăbuşit conştiinţa naţională. Ca bastion al Germaniei năpăstuite, Bavaria nu are de gînd să mai rabde toate astea şi primeşte lupta ce i-a fost impusă de către Berlin. A doua zi dimineaţa, luă din nou solemn jurămîntul tuturor trupelor aflate pe teritoriul bavarez. În numele guvernului bavarez, ca chezaş pentru poporul german.

Căpăţîna lui mare, pătrată jubila. *Te deum laudamus.*[1] Kutzner întocmise pentru cauza naţională lozinci; el, Flaucher, îi făurise o armată. Cine era, mă rog, mareşalul, cine toboşarul?

Kutzner turba. Nu era de ajuns că acest Flaucher, javra asta ambiţioasă, îi furase lozincile, acum voia să-i sufle de sub nas şi încununarea întregului său plan de bătaie, puciul naţional. Aici ai greşit-o, vericule. Aşa, cu una cu două, nu se dă bătut un Rupert Kutzner. De aci înainte ne luăm la întrecere, să vedem cine va fi cel dintîi gata cu pregătirile. Kutzner se sfătuia cu domnii din statul său major. Nu trebuia să aştepte mult, totul era pus pe roate. Fu stabilită o nouă zi a mîntuirii; de astă dată nu mai era vorba de o repetiţie generală. Într-un 9 noiembrie vechiul Reich fusese zdrobit de către cîinii roşii[2]; la acest 9 noiembrie, la a cincea aniversare a năruirii, se va ridica din nou.

În casa lui galbenă din Promenadeplatz, Flaucher îşi rotea privirile, zîmbea. Kutzner n-are decît să se pregătească şi să aştepte ca armata să treacă de partea lui. O să aştepte mult şi bine, are el, Flaucher, grijă de asta. În ceasul hotărîtor nu armata o să-i pice plocon lui Kutzner, ci el, Flaucher, o să pună mîna pe formaţiile lui Kutzner, cu atîta trudă înarmate. Zîmbind, sigur de cauza sa, comisarul statului privea cum Germanii verzi îşi organizau desfăşurarea de trupe. Sîmburele acestei mişcări

[1] Slavă ţie, Doamne (lat.).

[2] Se referă la revoluţia din Germania care a izbucnit la 9 noiembrie 1918.

îl constituia armata, şi ea era la cheremul lui. Era mai puternică decît părea. Celelalte şase divizii ale Reichswehrului cătau şi ele spre armata bavareză. În momentul decisiv domnii de la Berlin să binevoiască a nu se bizui prea mult pe trupele lor. Încă de pe-acum, într-o circulară secretă, şeful Reichswehrului îi conjura temător pe comandanţii lui să îndepărteze din armată pe ofiţerii care făceau politică. Pe faţa lui Flaucher înflori un zîmbet mai larg. Acest octombrie era o lună bunicică pentru el: toate îi surîdeau, era plin de încredere.

În noiembrie, peste noapte, situaţia se schimbă. Flaucher observă acest lucru cînd îl întîlni, la Clubul seniorilor, pe cel de-al Cincilea evanghelist.

— Aud, spuse acesta încet, aproape plictisit, cu o voce ascuţită, aspră, aud că mutra domnului Kutzner vă place acum mai puţin, domnule comisar al statului. Şi eu m-am hotărît să nu mai investesc nici o para chioară în acest domn.

Flaucher se uită, cu luare-aminte, ca un elev, în gura nesăţioasă a lui Reindl, apoi se scărpină între gît şi guler.

Nu se prea pricepea în probleme economice; dar înţelese că vorba ce-o aruncase nepăsător afurisitul de Reindl trăgea mai greu la cîntar decît o mie de manifestaţii politice. Pesemne că se dăduse semnalul de retragere în socotelile de pe malul Ruhrului, că industria germană se înţelesese cu cea franceză şi îi trecuse pofta de puci. Capitalul întorsese spatele partizanilor loviturii de stat şi ai înarmării pripite. Flaucher căzu pe gînduri, faţa lui pătrată arăta tîmpă de tot de atîta cugetare. Dacă sacul-cu-bani dă înapoi, atunci armata lui nu mai face nici o ceapă degerată, atunci s-ar putea să păţească de data asta ceea ce păţiseră Germanii verzi cu acel „cînd or să-nfloreasca pomii". „Şi eu m-am hotărît să nu mai investesc nici o para chioară în acest domn." Punînd în legătură acest avertisment prietenos cu anumite veşti despre atmosfera ce domnea la Berlin, pe care nu le luase în seama pînă acum, însemna că acea circulară secretă a comandantului suprem al Reichswehrului nu mai suna temătoare defel.

Afurisită poveste! Mersese prea departe, îşi însuşise prea multe dintre lozincile Germanilor verzi. Dacă Rupert Kutzner, vita-ncălţată, se dezlănţuie, au să arunce vina în spinarea lui, a lui Flaucher, şi atunci el, mareşalul, o să se ducă de rîpă o dată cu toboşarul lui. Pe toţi dracii, a încurcat-o rău de tot! Umblînd de colo pînă colo, noaptea, cu coteiul Waldmann, printre mobilele îmbrăcate cu pluş din odăile sale scunde, năduşea, ofta. Ceea ce făcuse fusese făcut cu smerenie, întru o mai mare slavă a Bavariei şi a Celui-de-Sus. Nu se putea ca cerul să-l părăsească în chip atît de jalnic. Şedea cufundat în adîncă mîhnire.

Şi iată, cerul ţinea cu el şi îi trimitea un plan. Va renunţa la propriul său puci şi îl va pune şi pe toboşarul său Kutzner cu botul pe labe. Dar va pretinde să fie răsplătit pentru treaba asta. Va şti să scoată şi din acest insucces un profit pentru ţara sa. Va vinde Reichului renunţarea lui. Va cere compensaţii, se va tocmi pentru concesii care să întărească particularităţile statale primejduite ale Bavariei. Cu inima împăcată se culcă, dormi buştean, fără vise.

A doua zi dimineaţă, se şi puse pe treabă. Să bată în retragere cît priveşte propriul său puci era floare la ureche ; armata bavareză era în mîinile lui ; aşa cum se arătase gata să se răzvrătească împreună cu el, tot aşa era acum gata să se întoarcă din nou, împreună cu el, la Reich. Să-i pună însă iarăşi cu botul pe labe pe ceilalţi, pe locotenenţii lui Kutzner, pe toboşar şi şleahta sa, nu era chiar floare la ureche. Aceştia, stîrniţi din cale-afară, ardeau de nerăbdare să-şi facă de cap, nu mai puteau fi ţinuţi în frîu. Pe lîngă toate, se afla în criză de timp. Nu ştia cînd avea de gînd Kutzner să dea lovitura, dar ştia că era o chestiune de cîteva zile. Să cîştige timp, să cîştige timp, despre asta era vorba.

Se hotărî să procedeze cu viclenie ; îi pofti la el pe capii formaţiilor de luptă. Se jură pe toţi sfinţii că ţelul lui e acelaşi ca al lor. Se arătă însă plin de grijă cît priveşte starea lucrurilor la Berlin. Fireşte că Reichswehrul de acolo ar putea fi îndemnat să li se alăture, dar în clipa de faţă lucrurile nu sînt încă perfectate. Este vorba de un răstimp scurt de tot, dar în acest răstimp trebuie, *trebuie* neapărat să se mai aştepte.

Locotenenţii lui Kutzner răspunseră batjocoritor. Domnul comisar general al statului a mai tăiat într-un rînd aripile mişcării. Acel „cînd or să-nflorească pomii" nu fusese uitat. Iar să dea bir cu fugiţii ? Flaucher se văicărea că urmăreşte acelaşi ţel ca şi ei, dar împrejurările încă nu erau coapte. Amînare, o singură săptămînă amînare.

Toni Riedler, căpetenia haidamacilor, răspunse sfidător ; gauleiterul Erich Bornhaak, zeflemitor. De ce, dacă totul e gata pînă în ziua de 9, să se mai aştepte pînă-n 16 ? O jumătate de săptămînă de amînare, se milogi Flaucher.

Kutzner păstrase tot timpul o tăcere ce bătea la ochi ; şedea mohorît, cu braţele încrucişate, subliniind prin gest şi ţinută fatalitatea ceasului de cumpănă. În cele din urmă se ridică. Bine, declară el, vor aştepta o jumătate de săptămînă. Locotenenţii lui mîrîiră tare. Se va aştepta pînă la 12 noiembrie, întări drept încheiere, cu autoritate, *führer*-ul.

Convocă, în aceeaşi noapte, consiliul lui de război. În timp ce Flaucher se zbătea, lui îi venise ideea salvatoare. Pentru 8

noiembrie Flaucher anunţase o mare întrunire la „Kapuzinerbräu", la care avea de gînd să ia poziţie, programatic, faţă de situaţia politică. La această întrunire, în noaptea de 8 spre 9, va proclama revoluţia naţională, le vesti Rupert Kutzner. Cu arma în mînă, îl va sili pe Flaucher să spună da ori ba. Dacă domnul comisar al statului doreşte cu adevărat ridicarea neamului, atunci prin aceasta i se înlesneşte să dea lovitura. Continuînd să vorbească, Rupert Kutzner adăugă confidenţial: e de părere că Flaucher ceruse amînarea numai pentru a-i trage pe sfoară pe Germanii verzi, ca să le-o ia înainte. Dar el, Kutzner, se dumerise că umblă cu fofîrlica. Nu se lasă dus de nas în chip atît de grosolan. Nici prin cap nu-i trece să îngăduie a fi purtat cu vorba. Faptul că făgăduise amînarea pînă-n 12 e o viclenie nordică, îngăduită, ba chiar necesară spre binele patriei.

Întrebă încă o dată, cu gravitate, dacă totul e gata. Cu gravitate căpeteniile militare răspunseră da. Unul spuse că, dacă pregătirile politice ar fi progresat tot atît de mult ca şi cele militare, totul ar fi cum nu se poate mai bine. Kutzner îi aruncă o privire mustrătoare. Dar nu-i răspunse nimic îndrăzneţului. Misterios arătă, cu un gest măreţ, către sertarul încuiat în care erau planurile. Toţi se ridicaseră în picioare. În noaptea de 8 spre 9 noiembrie, spuse el, va trece Rubiconul.

6

Coriolan

Otto Klenk trăia în sihăstria foişorului de vînătoare. Rezistase cu adevărat, se ţinuse toată vara şi toamna departe de oraşul München. Stătuse singuratic la Berchtoldszell, fără altă tovărăşie decît mama lui Simon, Veronika, menajera care începuse să îmbătrînească. Nevastă-sa trebuise să rămînă lipită de casa din München, nu suferise s-o vadă la Berchtoldszell. Oricum, faptul că pînă şi azi, la a cincizecea sa aniversare, va sta, singur cuc, aici, sus, la foişorul de vînătoare, acum o jumătate de an i s-ar fi părut de necrezut. Atunci şi-ar fi închipuit mai curînd că întreaga Germanie va sărbători această zi drept zi de glorie a salvatorului ei.

Şedea, aşadar, privind crestele şi ceaţa, pufăia din pipa sa scurtă, tiroleză, rînjea. Azi era o zi potrivită pentru a-şi face bilanţul vieţii. Dacă ar fi să i se întîmple acum, dacă ar trebui

să se ducă acum pe copcă, în clipa asta, pierduse oare multe în cei cincizeci de ani ai săi, avea să se căiască de ceva ? Nu avea să se căiască de nimic. Oricît şi-ar întoarce viaţa pe toate feţele, era o viaţă împlinită ; nu trebuia, pe cînd spunea asta, să coboare glasul. Era un bavarez, un om al ţinuturilor alpine. Bavaria şi epoca nu se prea potriveau una cu alta : cu atît mai rău pentru epocă. Klenk e Klenk şi unu-i Klenk. Îl bucura faptul că nu făcea parte din grămada descurcăreţei plevuşti cosmopolite.

Cărţile lui, muntele lui, hăitaşul lui, el însuşi, altă tovărăşie mai bună nu cunoştea. Nu era rău să fii singur. Îşi aminti de vînătoarea aceea în munţii italieni : ţapul-negru era un animal destul de deştept. Bineînţeles, pe un anume Simon ar fi vrut tare mult să-l aibă azi în preajma sa. Dar nu fusese în stare să-şi calce pe inimă şi să-l cheme. Atunci cînd se despărţise, cu tăraboi, de Germânii verzi, l-ar fi luat bucuros cu sine pe Simon, ca să li-l sufle neaoşilor, să-l ducă departe de oraş, la Berchtoldszell. Dar Simon, poamă-a-dracului, nu voia. Îi plăcea la München, nici prin minte nu-i trecea să se îngroape la ţară. Cînd Klenk se zborşise şi căutase să-şi impună voinţa, i se împotrivise la fel de dîrz. Îi aruncase în faţă, răspicat şi grosolan, că nu-l poate îndupleca nimeni cu de-a sila. Dacă bătrînul vrea să facă pe mîţa opărită, treaba dumisale. Klenk ridicase mîna, dar se stăpînise. Cu toată mînia, se bucurase să vadă că băiatul îi seamănă ca două picături de apă. Aceeaşi căpăţînă roşcovană, aceiaşi ochi, cu albul bătînd în castaniu, aceeaşi fire năprasnică.

Iată-l aşadar pe muntele său, mătăhălos, purtînd o jachetă de piele ponosită deasupra cămăşii albe ca zăpada, cu căpăţîna ciolănoasă, cam pleşuvă, în dublă postură de Coriolan. Aştepta să-l cheme ţara şi aştepta să-l cheme Germanii verzi, şi se bucura la gîndul că le va da amîndurora paşaportul, de o să răsune pînă hăt, departe. Privea cu înfrigurare cum Flaucher se războia cu Reichul, cum Kutzner se războia cu Flaucher. Prea tîrziu, domnilor. Reindl nu v-a aşteptat pe dumneavoastră. S-a suit în tren cam de multişor, reprezentaţia din Ruhr a luat sfîrşit. Domniile-voastre aţi scăpat trenul. Ar fi trebuit să vă treziţi cu un ceas mai devreme, domnilor.

Se întoarse de la foişorul de vînătoare în casa din Berchtoldszell. Uriaşa sobă de teracotă răspîndea o dogoare grozavă care umplea toată odaia aceea mare, mobilată rustic. Stătu trîntit pe laviţa de lemn, pufăi din răsputeri, puse aparatul de radio, pentru a asculta ultimele ştiri. Veronika aduse mîncarea. Înfulecă zdravăn, din belşug. Bău. De cînd se afla aici, la Berchtoldszell, nu mai era îngrijorat din pricina rinichilor. După-masă mai zăbovi îndelung, piroti. Se interesă dacă nu l-a chemat ni-

meni la telefon. Dacă n-a întrebat nimeni de dînsul. Nu, n-a chemat nimeni la telefon, nici Flaucher, nici Kutzner nu au întrebat de dînsul.

Era bine să fii singur; dar nu puteai aştepta toată ziua prăbuşirea Germanilor verzi. Se ciondăni în gura mare cu Veronika. Puse mîna pe o carte, se înfundă în pădure. Se aşeză pe un buştean, citi despre justiţie şi despre logica civilizatorie, se gîndi aiurea, se apucă iar să citească, mîzgăli pe margine glose dispreţuitoare.

Cine erau cei doi care veneau spre el, domnul voinic şi doamna graţioasă? Ei, drăcie! Îi răsunară în minte surdele lovituri de timpan ale acelei uverturi. Straşnică surpriză de ziua lui, nimic de zis. O să guste din plin acest „nu" pe care are de gînd să i-l trîntească în nas pramatiei.

Da, *führer*-ul se hotărîse să petreacă ziua dinaintea puciului departe de oraş. Nu se afla în sertar planul lui de bătaie? Tot ce-i mai rămăsese de făcut era să-şi odihnească nervii în vederea marii bătălii. Plecă la ţară; o luase cu el pe Insarova, secretara sa, dar nici ei măcar nu-i destăinuise ţinta călătoriei. Abia afară din oraş spuse şoferului să o ia spre Berchtoldszell. Cum tot avea timp berechet, de ce să nu încerce a-l convinge şi pe Klenk? Klenk nu era prost. Trebuia să-şi dea seama că atunci, cînd „înfloriseră pomii", el, *führer*-ul, a avut dreptate. Era într-o dispoziţie conciliantă, nutrea gînduri bune faţă de Klenk. Îşi va da toată osteneala, căci Otto Klenk trebuie să ia parte, trebuie neapărat să-l aibă alături. Totul o să iasă de-a-ndoaselea dacă Klenk nu va lua parte şi el.

Cînd Kutzner spuse şoferului s-o ia spre Berchtoldszell, Insarova se lumină la faţă. Se legase în vremea din urmă strîns de Erich Bornhaak. De cînd Klenk îi lăsase baltă pe Germanii verzi, acesta acapara tot mai multă putere. Se risipea într-o activitate înfrigurată, în sălbatice desfătări. Insarova privea cu admiraţie, cum se risipea; îi plăcea nepăsarea cinică, jucăuşă, cu care se înfrupta din ea. Se bucură că-i va intra pe sub piele lui Klenk, că-l va face cu el gelos pe Erich.

Zărindu-i pe cei doi, Klenk se ridică. După cîteva fraze generale, Kutzner intră în subiect. Avea o zi bună, cuvintele îi curgeau din gură convingător şi însufleţit, Klenk gîndi în sinea lui: „Ăsta se pricepe să vorbească". Stătea nemişcat, mătăhălos, asculta calm, deloc nepoliticos; aci, în pădurea sa, simţea că-l avea în buzunar pe amărîtul, pe găgăuţă de Kutzner. După lunga călătorie cu maşina, el şi Insarova dîrdîiau de frig, jinduiau după o odaie caldă. Obrazul uscăţiv al rusoaicei răsărea din blana bogată, cenuşie. Tropăia, lăsîndu-se cînd pe un picior, cînd pe celă-

lalt, o jivină firavă, păroasă, zgribulită de frig. Deşi putoarea fusese vinovată atunci de boala lui de rinichi şi de tot ce a urmat, i-ar fi dorit să se bucure de puţină căldură. Dar tare îi mai plăcea să-l lase pe Kutzner să tremure de frig. Şi-l lăsă să tremure.

Ca să se-ncălzească, *führer*-ul turui cu atît mai stăruitor. Îşi mişcă zelos mustăcioara măruntă, nasul lui cocîrjat zvîcni în sus şi-n jos. Klenk gîndi : „Prea tîrziu, cumetre. Pomii tăi s-au uscat." Gusta din plin felul inspirat de-a fi al omului, asculta, savurîndu-le, rugăminţile sale stăruitoare.

De-abia după o bună bucată de vreme îşi conduse în casă oaspeţii rebegiţi, le dădu să mănînce şi să bea. Făcu pe şovăielnicul şi se bucură că *führer*-ul se lăsase păcălit şi începuse din nou să-l descînte. De data asta aduse vorba de sertar şi de măreţul plan. Încă de pe vremea cînd îi vorbise pentru întîia oară de el, sertarul îi insuflase respect lui Klenk. De fapt, era singurul lucru care-i impunea la Kutzner. De multe ori, în acest timp, îşi înfăţişase în capul lui plin de imaginaţie cum zăcea în sertar măreţul plan, neştiut de nimeni, punîndu-i în mişcare pe toţi. Cînd *führer*-ul începu acum, misterios, să aducă iarăşi vorba de planul lui, Klenk îi spuse — era glumă, era într-adevăr un proiect ? — într-o doară, că şi dînsul lucrează la un document pe care nimeni nu are să-l vadă atît de curînd. *Führer*-ul, care pînă atunci privise ţintă, visător, la nasturii de os de la jacheta tiroleză a lui Klenk, ciuli urechile, se uită adînc în ochii lui căprui, de-o voioşie vicleană. Da, îi explică Otto Klenk, lucrează la memoriile sale. Timp de cîteva minute, *führer*-ul tăcu, se îndeletnici doar cu mîncarea, dus pe gînduri. În aceste memorii, spuse el în cele din urmă, ascunzîndu-şi nemulţumirea îndărătul unei veselii prefăcute, o să joace de bună seamă şi el un rol.

— Şi încă ce rol, cumetre dragă ! răspunse Klenk.

Insarovei îi plăcea Klenk, îi plăceau ochii lui isteţi, căpăţîna ciolănoasă, ţuguiată, pielea tăbăcită, îi plăcea omul în totul, cum se plimba cu atîta calm şi măreţie în casa şi în pădurea lui. Nu putea pricepe de ce se mulţumise toată vara numai cu Erich Bornhaak. Nu avea de gînd să urmeze sfatul competentului internist Bernays. Faptul că nu-i mai rămînea mult de trăit îşi avea şi foloasele lui ; căci cine, dacă nu ea, avea datoria să se bucure din plin de viaţă ? Numaidecît, la cel dintîi îndemn, îi făgădui lui Klenk că va veni o dată singură aici, la el, la ţară.

— Cînd ? întrebă Klenk.

— Mîine seară, răspunse Insarova, hotărîndu-se repede. Era tocmai momentul cînd Germanii verzi vor da lovitura : pe Erich îl va rîcîi că ea nu va fi de faţă să-l vadă.

7

Viclenie nordică contra viclenie nordică

Urmărindu-şi cu dîrzenie scopul, doctorul Flaucher, comisarul statului, lucra la înfăptuirea noului său plan. Fusese o inspiraţie venită din cer ideea de-a face să treacă drept hotărîre luată de bunăvoie această abandonare a Germanilor verzi, care fusese de fapt cerută de împrejurări, şi de a o vinde Reichului, primind în schimb recunoaşterea drepturilor de autodeterminare ale Bavariei. S-ar bucura din toată inima dacă i-ar putea aduce la cunoştinţă lui Klenk ce idee genială i-a trăsnit prin minte. Dacă dumnealui Klenk ar afla despre ideea aceasta născocită de un adevărat om de stat, în sfîrşit, ar fi nevoit să-l ia în serios. Dar nu puteai pune temei pe Klenk ; nu puteai fi sigur că nu se va duce întins la ceilalţi ca să trîncănească. Flaucher trebuia, din păcate, să aibă răbdare şi să îngăduie ca fostul ministru să-l privească încă o zi, două, drept netot.

În grabă, dar cu prevedere, făcea pregătirile necesare. La 9 noiembrie avea de gînd să dea în vileag ordonanţele hotărîtoare împotriva Germanilor verzi. În cuvîntarea pe care urma s-o ţină la întrunirea din 8 noiembrie, intenţiona să anunţe şi să motiveze teoretic ruptura. Această cuvîntare va trebui să însemne o provocare la adresa Germanilor verzi, o ofertă făcută Berlinului.

Precaut, spre a-i face pe Germanii verzi să se simtă în siguranţă, îi pofti din nou la el pentru după-amiaza zilei de 8 noiembrie. Întrunirea se desfăşură deosebit de prietenos, se adeveri o dată mai mult că sînt de aceeaşi părere în privinţa ţelurilor finale. În această zi de 8 noiembrie, Flaucher, care intenţiona să dea încă în aceeaşi seară lovitura împotriva lor, îi încredinţa pe Germanii verzi că în 12 va trece, cot la cot cu ei, la acţiune. Neaoşii, care intenţionau şi ei să-şi dezlănţuie puciul în această seară, îi făgăduiră, la rîndul lor, cu viclenie nordică, lui Flaucher, că vor aştepta pînă în 12. Se despărţiră în cea mai deplină înţelegere.

Apoi cînd sosi seara, în sala „Kapuzinerbräu", comisarul general al statului îşi ţinu multaşteptata, marea cuvîntare cu privire la situaţia politică. Toate asociaţiile naţionaliste fuseseră invitate, sala uriaşă a berăriei era plină de lume ; nu mai exista nici măcar un scaun liber. Luînd cuvîntul, Flaucher vorbi despre influenţa distrugătoare a marxismului. Singurul leac este ordinea, disciplina de fier. Ridică glasul, voi să-şi anunţe teza : era nevoie să se ceară din partea tuturor, prin urmare şi din partea Germanilor

verzi, însufleţiţi de cele mai bune intenţii, supunere necondiţionată faţă de organele de stat, statornicite prin voia cerului, faţă de guvern, faţă de comisarul statului, adică faţă de el.

Aci, la punctul hotărîtor al cuvîntării, fu întrerupt de zarva ce se iscase la intrarea în sală. Comenzi, strigăte, o împuşcătură. Deodată se trezeşte lîngă el, la tribună, cu *führer*-ul, cu Rupert Kutzner, care ţine în mînă pistolul fumegînd. Poartă o haină sport, nou-nouţă, croită sobru, milităreşte. În jurul gîtului un guler alb, scrobit, foarte înalt; o cărare îi despică părul pînă aproape de ceafă. Pe piept îi atîrnă o cruce bombată de fier, decoraţie de război, conferită numai în cazul dobîndirii unor slujbe înalte sau a unei averi uriaşe şi pentru autentice fapte de vitejie. Mîna cu pistolul o ţine ridicată. La fel stătuse pe scena Teatrului regal din München actorul Konrad Stolzing vestind, în faţa nobilimii, prăbuşirea tiraniei, în rolul contelui Fiesco de Lavagna [1], un personaj al poetului dramatic german Schiller.

Rupert Kutzner îl dădu uşurel deoparte pe uluitul şi îndîrjitul Flaucher. Apoi, cu glas tunător, vesti sălii în care domnea o linişte de moarte:

— A izbucnit revoluţia naţională. Sala este încercuită de şase sute de oameni, înarmaţi pînă-n dinţi. Trupe ale Reichswehrului şi ale poliţiei bavareze, credincioase nouă, se apropie în marş. Guvernul bavarez şi guvernul Reichului sînt destituite. Se va alcătui un guvern provizoriu al Reichului sub conducerea mea. Zorile vor găsi un guvern naţional german ori mă vor găsi pe mine mort. Încheind cu voce răsunătoare, porunci: Daţi-mi o halbă, şi o bău pînă la fund.

Răpăiră ropote de aplauze. Mulţi aveau lacrimi în ochi. Se uitau la Rupert Kutzner cu înflăcărare, copleşiţi de aceleaşi simţăminte ca în multîndrăgita operă *Lohengrin*, atunci cînd eroul se apropie tras de o lebădă argintie, pentru a aduce în cea din urmă clipă izbăvirea din restrişte.

Cînd răsună pocnetul, cînd îl zări răsărind pe podium pe individul cu cărare pe creştetul capului, cu pistolul fumegînd în mînă, cînd auzi vocea lui trîmbiţînd pe sub mustăcioară, Flaucher se dumeri într-o străfulgerare că acum şi al doilea plan al său se ducea pe apa sîmbetei. Javra îl trăsese pe sfoară cu jurămintele sale de loialitate, javra i-o luase înainte. Pesemne că o să-l poftească acum să se prindă în horă, să joace cum îi va cînta dumnealui. În pofida oricărei raţiuni, asta este o mare ispită. Deşi toată istoria nu poate să ţină decît cel mult paisprezece zile,

[1] Personaj principal din drama *Conjuraţia lui Fiesco* de Schiller.

deşi e sortită să se prăbuşească la graniţa bavareză, e ispititor să fii timp de paisprezece zile erou naţional şi apoi să cazi în lupta împotriva Berlinului ca leu bavarez, să intri ca fierarul din Kochel [1] în mit, în Walhalla [2] baiuvară. Planul făurit de el s-a dus dracului, viaţa lui nu mai are nici un rost: cel mai bun lucru pentru el ar fi o încheiere măreaţă. Dar nu şi cel mai bun lucru pentru landul Bavaria. Căci perspectivele puciului sînt într-adevăr zero virgulă zero. Reichswehrul din nordul Germaniei este împotrivă, industria se opune, puciul nu-şi poate croi drum dincolo de graniţele bavareze, va trebui să se prăbuşească în cel mai scurt timp. Dacă se prinde în horă, dacă nu va sugruma, încă în noaptea asta, în faşe puciul, atunci se va repeta cel mult amarnicul an 1866 [3], şi procleta Prusie va înghiţi definitiv Sudul.

Flaucher înţelesese toate astea, pe cînd pistolul lui Kutzner mai fumega încă. Mînia i se risipise chiar înainte de a se fi risipit fumul împuşcăturii. Nu se temea de pistol şi de strînsura în vindiacuri, cu zvastici şi cu grenade de mînă. Într-un minut, înainte de a se putea număra pînă la şaizeci, acest om de veche plămadă bavareză îşi dădu seama de cele ce se întîmplă mai bine decît în toţi anii de pînă acum. A ţintit prea departe, triumful lui s-a dovedit găunos, menirea sa divină, spanac. În acest minut dureros, sfîşietor, în acest minut de prăbuşire, în care trebuia să ia hotărîri capitale, cel de-al patrulea fecior al ajutorului de notar din Landshut deveni un om mare. Vedea bine cum stăteau lucrurile; ştia că era mai uşor să mărşăluiască spre graniţă şi să moară, şi că, dacă înăbuşă puciul în faşă, va trebui să pornească pe un drum spinos, lipsit de glorie, tare murdar. Dar a ţintit departe, a lăsat ca lucrurile să ajungă pînă aici, el e vinovatul şi are datoria să le dreagă pe toate. Hotărî să se jertfească.

Acestea toate, aşadar, dumerirea şi hotărîrea, nenorocitul de Franz Flaucher le trăi într-un singur minut. Cu şiretenia lui ţărănească, însă, găsi în acelaşi minut al hotărîrii şi mijlocul, singurul care îi rămînea, de a cruţa oraşul şi ţara de vărsare de sînge, chiar de-ar fi fost să se jertfească pe sine. Înainte de toate,

[1] Localitate în Bavaria Superioară. Aci a fost ridicată o statuie de aramă, în amintirea fierarului Balthasar Maier care s-a distins cu prilejul atacului dat asupra Turnului Roşu din München, în 1705, atac îndreptat împotriva trupelor austriece ocupante.

[2] În mitologia nordică, locul unde ajung vitejii morţi în luptă.

[3] În anul 1866, a izbucnit războiul dintre Prusia şi Austria, în urma căruia Austria a fost exclusă din Federaţia statelor germane, înfiinţată în 1815, sub hegemonia ei. De astă dată, statele germane au fost grupate în Federaţia Germaniei de Nord, sub hegemonia Prusiei.

trebuia să-şi dobîndească din nou libertatea de acţiune. În acest scop îi va face pe voie, în aparenţă, nătărăului. Pe urmă, de îndată ce va scăpa de aici, va da de veste Berchtesgadenului şi palatului episcopal, va cere acolo încuviinţarea pentru paşii pe care intenţiona să-i facă. Apoi va merge împreună cu comandantul militar al landului în cazărmi, va retracta totul prin radio, telegrafic. Cît îl priveşte, dacă va proceda astfel, va fi socotit în vecii veciloŕ nu numai un tîmpit, ci şi un ticălos. Ipochimenii care vor trage foloase de pe urma jertfei sale, cîrmuitorii din umbră, se vor lepăda de el, nu-i vor mulţumi nici cît negru sub unghie. Nici un cîine cumsecade nu va mai ridica un picior înaintea sa. Se va isprăvi cu el. Dar cu puciul aşijderea. Dacă va proceda în acest chip, puciul se va prăbuşi încă în împrejurimile oraşului München, nu de-abia la hotarele landului, după o cumplită vărsare de sînge şi după o mare umilinţă pentru toţi bavarezii.

Constrîns de Kutzner, îl urmă, de ochii lumii înţeles cu el, în odaia de alături unde, între timp, se înfiinţase şi conducătorul militar al puciului, generalul Vesemann. Comandantul militar al landului Bavaria şi şeful poliţiei bavareze fuseseră ca şi Flaucher siliţi să intre în această odaie mai ferită. Kutzner le explică celor prezenţi că le hărăzise, sub conducerea lui supremă, funcţii importante, lui Flaucher guvernămîntul landului Bavaria. Trebuie să preia însă posturile. În arma lui are patru gloanţe, spuse el, agitînd pistolul, trei pentru cei prezenţi, dacă nu s-ar învoi să-i devină colaboratori, şi cel din urmă pentru sine. Urmărind să-şi ducă la îndeplinire hotărîrea luată, Flaucher spuse cu şiretenie ţărănească şi cu tristeţe, făcîndu-le totodată cu ochiul celorlalţi doi :

.— Domnule Kutzner, dacă mă împuşcaţi ori ba, nu asta interesează acum. Nu am în vedere decît binele patriei, şi vă urmez.

Ceea ce era cu mult mai adevărat decît şi-o închipuia Kutzner.

În ropote de aplauze, Kutzner şi Flaucher se întoarseră în sala mare, pe podium, pentru a face o declaraţie comună. Menirea guvernului său provizoriu, vesti Kutzner, este izbăvirea poporului german, ofensiva împotriva acelei Sodome şi Gomore care este Berlinul. Conducerea guvernului naţional o preia el, conducerea armatei generalul Vesemann, doctorul Flaucher e numit regent al landului Bavaria. Flaucher declară că ia în primire funcţia sa de locotenent al monarhiei, călcîndu-şi pe inimă. Cei doi bărbaţi îşi strînseră mîinile, în văzul tuturor, mîna aspră, cu vine groase, năduşită a lui Flaucher în mîna aspră, cu unghii lungi, năduşită a lui Kutzner.

— Jurămîntul de pe Rütli [1], strigă din sală o voce sonoră, aceea a actorului Konrad Stolzing. „Noi vrem să fim un singur neam de fraţi", rosti el, adînc mişcat, şi adînc mişcată sala repetă după el, „nedespărţiţi în jale şi restrişte" [2].

Flaucher stă pe podium, mînă-n mînă cu *führer*-ul, ţeapăn, stingherit. Chibzuieşte: dacă scapă de aici înainte de miezul nopţii, înseamnă că a cîştigat partida, mai are timp să ia măsurile ce se impun pentru salvarea patriei. Vrea să-şi tragă îndărăt mîna, dar în asemenea împrejurare nu se prea poate, de altminteri Kutzner i-o ţine strîns.

— „Noi slobozi vrem să fim, ca şi strămoşii", răsună de jos, întîi vocea sonoră, apoi sala într-un glas, „vrem moartea mai curînd decît robia" [3].

Straşnică voce are individul. Numai de-ar şti cît e ceasul. Afurisit de mult ţine un asemenea jurămînt ca pe Rütli. Şi Kutzner ăsta asudă îngrozitor.

În sfîrşit, regentul Bavariei poate s-o şteargă de pe podium şi să se ducă în vestibul. La toaletă, se uită la ceas. Orele zece şi optsprezece. Slavă Domnului, mai are timp! Părăseşte berăria, fără ca nimeni să-l oprească. Trage cu nesaţ în piept aerul rece. Acum nu mai este regent al Bavariei din graţia montorului Rupert Kutzner, acum este din nou un neclintit slujbaş bavarez, ca de treizeci de ani încoace.

Urcă în maşină, îşi şterge mecanic mîna de pernă. Umerii îi sînt moi, dar figura îi e dîrză. Datoria îi cere să înghită acum un bulgăre zdravăn de scîrnă. E neplăcut, dar un slujbaş bavarez îşi face datoria.

8

Cea mai neagră zi a lui Cajetan Lechner

Negustorul de mobilă veche Cajetan Lechner se afla la „Kapuzinerbräu" cînd izbucnise revoluţia acolo. Auzise cu urechile lui istorica împuşcătură, cuvîntarea lui Kutzner, văzuse cu ochii lui cum *führer*-ul şi comisarul statului stăteau mînă-n mînă pe podium. Îi creştea inima în piept. Vedea scrinul iarăşi în stăpînire

[1] Se referă la jurămîntul depus pe muntele Rütli în 1307 de trei cantoane elveţiene: Schwyz, Uri şi Unterwalden, pentru a dobîndi libertatea.
[2-3] Citate din drama *Wilhelm Tell* de Schiller.

germană, adică în stăpînirea sa, visa casa cea galbenă scăpată din ghearele tîlharului străin de neam. Îşi suflă zdravăn nasul în batista cu carouri, strigă din răsputeri *heil* din gîtlejul lui guşat. Goli o grămadă de căni de bere. Un singur lucru îl rodea în noaptea asta istorică : anume că nu avea la el aparatul de fotografiat, spre a putea păstra pentru posteritate, într-o poză artistică, ulcica de lut cenuşie din care sorbise *führer*-ul, spre a prinde puteri, după ce vorbise despre unitatea naţională, sau mîinile lui Kutzner şi ale lui Flaucher, înfrăţite în jurămîntul de credinţă.

Noaptea înainta. De afară răzbea într-una bătaia tobelor unor trupe în marş. Forfoteau într-una ordonanţe şi chelneriţe cu ordine şi cu bere. Încetul cu încetul, bătrînul obosi. Dar nu plecă acasă, dormi, împreună cu mulţi alţii, în marea sală „Kapuzinerbräu", organizată în chip de tabără militară.

Führer-ii nu dormeau însă. Stăteau de veghe, guvernau. La etajul întîi, Kutzner îşi instalase comandamentul suprem. Totul a mers strună, a mers şi fără Klenk, ălora care au tot cobit, Kutzner le-a dovedit în chip strălucit că n-au avut dreptate. Lucra, da proclamaţii, anunţă înfiinţarea curţilor marţiale, instituirea unui tribunal suprem naţional.

În vremea asta, în oraş Germanii verzi îşi sărbătoreau victoria atît de uşor cîştigată. Devastară imobilul ce adăpostea ziarul de stînga, urît cu atîta înverşunare, îl prădară, făcură praf maşinile, regalele cu casele de litere, aruncară pe fereastră, urlînd, busturile conducătorilor socialişti. Arestară, cu ajutorul unei liste negre, adversari de tot felul ai partidului lor, deputaţi şi consilieri comunali ai stîngii, evrei din posturi înalte. Îi tîrîră prin tot oraşul pe prizonieri, se distrară cu ei, întrebîndu-i tacticos şi în amănunţime unde şi cum li s-ar putea face seama mai bine : prin spînzurare de acest pom sau de acel stîlp de felinar, ori prin împuşcare lîngă acest zid sau lîngă acel morman de nisip. Pe acei pe care îi duşmăneau în mod deosebit îi schingiuiră, îi scuipară, îi despuiară la piele. Ţinură consiliu de război în ce priveşte soarta lor, îi duseră, sub ameninţarea pistoalelor automate, într-o pădurice, unde le făcură cunoscut că le-a sunat ceasul.

La comandamentul suprem provizoriu, Kutzner şi Vesemann nu conteniră să dea proclamaţii. Noaptea înainta, anumite veşti din cazărmi, ce ar fi trebuit să le sosească de mult, nu ajunseseră şi pace. I se telefonă lui Flaucher, i se telefonă comandantului militar al landului, fură trimişi curieri, se rugară de ei, cerură, porunciră. Dar Flaucher şi comandantul militar intraseră ca în pămînt. Se iscă un zvon despre o circulară a lui Flaucher, în care acesta ar înfiera răzvrătirea şi în care ar fi declarat nulă şi

neavenită luarea sa de poziţie, obţinută prin forţa armelor. Alte veşti spuneau că Reichswehrul stă în spatele lui Flaucher şi că, dinafară, s-ar apropia în marş poliţie şi armată. Kutzner nu catadicsea să ia în seamă zvonurile, o ţinea într-una, cu trufie, că e gata să lupte şi să moară. Toate astea, însă, nu erau decît paradă. Bucuria ce-o simţea în suflet se spulberă cum se strecoară aerul dintr-un pneu găurit. Căzu iar pradă vechii amorţeli, jalnicei amintiri a cinei din Rumfordstrasse, cînd maică-sa plînsese şi se văicărise.

În sala cea mare, negustorul de mobilă Cajetan Lechner nu dormise bine. Încăperea era plină de fum, duhnea a oameni şi a bere. Se crăpa de ziuă, bătrînele ciolane îl dureau. Într-un tîrziu, i se dădu cafea şi o puşcă. Încrederea sa crescu, îi reveni buna dispoziţie. Se făcură ceasurile opt, ceasurile zece, aşteptau, li se dădea bere şi caltaboşi. În sfîrşit răsună comanda de plecare. Înainte marş. Încolonarea pentru o demonstraţie, direcţia centrul oraşului, Marienplatz.

Gauleiterul Erich Bornhaak propusese demonstraţia. Era curată prostie să caşte gura aici, să se mărginească la cucerirea „Kapuzinerbräu"-ului, să-l lase pe Flaucher să le arate calea pe care aveau să păşească. Dacă acesta dăduse bir cu fugiţii sau nu, dacă exista vreo posibilitate ca, în cazul în care dăduse într-adevăr bir cu fugiţii, să fie constrîns să revină, toate astea erau apă de ploaie. În oraş domnea o însufleţire fără seamăn, o bună parte a Reichswehrului li se alăturase, fără să ţină seama de ordine superioare. O demonstraţie, fie şi împotriva lui Flaucher, va dovedi curînd cine e stăpîn pe situaţie.

Era o coloană impunătoare, alcătuită, ce-i drept, mai cu seamă din oameni tineri de tot. Kutzner şi Vesemann se aflau în frunte, amîndoi îmbrăcaţi civil; străjuiţi de soldaţi cu baioneta la armă. Mărşăluiau în rînduri de doisprezece. Cajetan Lechner se afla în rîndul al paisprezecelea. Era o prezenţă curioasă cu mustaţa lui căruntă, cu guşa lui mare, cu barbetele înspicate, printre aceşti tineri zdrahoni; dar făcea faţă. În burtă aveau cafea, bere şi caltaboşi, mărşăluiau, cu Vesemann şi *führer*-ul în frunte, şi în vreme ce mărşăluiau învingeau. Azi or să cucerească Münchenul, mîine Bavaria, într-o săptămînă Reichul, într-o lună lumea. Pe marginea trotuarelor era omenire, le făcea semn, striga *heil*. Pe una dintre persoanele acestea Cajetan Lechner o recunoscu foarte bine: era doamna consilier de curte Beradt, bătrîna din procesul Krüger. Împărţea flori, ochiul-boului şi ţigări, şi ţipa cît o ţinea gura *heil* şi ura.

Pe Ludwigsbrücke era postată poliţia. În totul doisprezece poliţişti amărîţi. La comanda unui ofiţer, primele două rînduri

ale Germanilor verzi tăbărîră pe ei, îi scuipară, îi dezarmară, îi copleşiră, îi făcură prizonieri. Bătrînul Lechner privea cu însufleţire ; va să zică, aşa arătau lucrurile cînd erai învingător. Nemaiîncăpîndu-şi în piele, mărşăluia mai departe, spre inima oraşului. Zweibrückenstrasse, Theatinerstrasse, Marienplatz. Proclamaţiile noului guvern naţional fuseseră smulse de pe ziduri. Lîngă fîşiile rămase de pe urma lor erau lipite alte afişe, proclamaţii de-ale lui Flaucher în care se spunea că în mîna sa se află întreaga putere executivă a statului bavarez ; acel care se va alătura lui Kutzner şi Vesemann va fi socotit drept trădător de ţară. Jos cu porcăriile astea de afişe ! Pesemne că nu-i decît un tertip evreiesc. Mai departe. Perusastrasse, spre reşedinţa regală, spre Feldherrnhalle.

Ce-i ? Reşedinţa este înţesată cu poliţie bavareză ? Vor să bareze drumul ? Asta ar fi nemaipomenit ! Pramatiile, vor să ne pună beţe-n roate, fir-ar să fie de ticăloşi ! Îngrămădeală, ţipete, gesticulări. Negustorul de mobilă veche Lechner nu se prea poate dumeri asupra celor ce se întîmplă de fapt. Atîta vede : dinspre Felderrnhalle vin trupele Reichswehrului. „Ţin oare cu noi sau cu ceilalţi", se gîndeşte el.

Un răpăit. Ia te uită, ăştia trag ! Cine trage ? Unii se prăbuşesc. Isus Cristoase, cum se mai dau de-a berbeleacul ! Unul, în cădere, îşi suge burta ca la un exerciţiu de gimnastică. Şi ceilalţi, care după cît se pare n-au păţit nimic, se trîntesc la pămînt. El însuşi, bătrînul Lechner, se trînteşte la pămînt, netam-nesam, în praf, deşi poartă haina de duminică.

S-a observat adesea că vulpea, hăituită, în primejdie de moarte, mai sfîşie în fugă vreo gîscă şi o tîrîie cu ea. Aşa cum zace în praf pe Residenzstrasse lîngă Feldherrnhalle şi se gîndeşte, cu o încordare de care nu mai dăduse dovadă pînă atunci, cum ar putea ieşi din încurcătură, uitîndu-se în dreapta şi în stînga la cele ce se întîmplă şi la felul cum se poartă ceilalţi, bătrînul Lechner găseşte timp să facă unele observaţii generale şi unele speciale. Aşa-i, va să zică, dragă Doamne, cu războiul şi cu lupta, cu iureşul, cu patria şi cu revoluţia. Afurisit de neplăcut, cumetre ! O porcărie, cumetre ! Vede automobilul cenuşiu al *führer*-ului, cum întoarce, cum o ia la sănătoasa, accelerînd puternic, fără să ţină seama de nimic, printre oamenii adunaţi grămadă. Bătrînul se gîndeşte că tare bucuros s-ar fi urcat şi el în maşină. Mai răbufnesc cîteva împuşcături. Trîntit la pămînt Lechner se uită pieziş în sus şi vede cum gloanţele ţîşnesc, împroşcînd zidul. Păcat că nu are la îndemînă aparatul de fotografiat. Unii se ridică în capul oaselor, o zbughesc, ferindu-se, care încotro. Cineva tropăie

peste el. Copăcel, acesta e brațul. Tot mai trag, nemernicii ? Dacă ar fi lîngă un zid ! Gloanțele țîșnesc, dar trec pe lîngă zid. Ar vrea să se pitească după asemenea bunătate de zid de piatră, prin care să nu treacă gloanțele. Altul care calcă pe spatele lui. Javra schiloadă, țopîrlanul ! Nu știe să se poarte. Un glonte vine în zbor. Mi-e hărăzit mie sau ție ? Vită-ncălțată. Lechner gîfîie, tot trupu-i e o rană și moale ca o cîrpă.

Vrea să scape de aici. Dar nu are de gînd să spele putina cu una cu două. Se pare că lucrurile s-au mai liniștit, totul n-a ținut decît foarte puțin. În preajma lui, cei mai mulți se ridică, se uită în toate părțile, o rup la fugă, se fac nevăzuți. În jurul lui nu mai e nimeni. Caldarîmul este acoperit cu arme. Sfinte Sisoe, aici, pînă la urmă, or să-l strivească sub cizme ! Zvîcnește în sus și el. De îndată e tîrît laolaltă cu ceilalți, smucit cu ceilalți într-o stradă laterală.

Aici, slavă Domnului, e liniște, aici nu vine nimic în zbor, aici e bine. Acum de-abia simte cît e de sleit și că îl dor toate celea și e moale de parcă ar fi din cîlți.

Împușcăturile nu ținuseră nici două minute. În fața celor dintîi gloanțe ale Reichswehrului, întreaga coloană se împrăștiase care încotro. Dar nu pentru toți istoria asta se terminase la fel de bine ca pentru Cajetan Lechner, nu toți se împrăștiaseră ; în Odeonsplatz zăceau o grămadă de răniți și optsprezece morți.

Printre ei, bunăoară, e profesorul de liceu Feichtinger. Și el a contribuit la condamnarea omului Krüger. Apoi, o dată, avînd nevoie de două caiete albastre, a coborît din tramvai pentru a le cumpăra abia în Isartorplatz, în loc să coboare în Stachusplatz. Drept urmare a fost amendat. Atunci i s-a alăturat îndîrjit lui Kutzner. Acum zăcea pe caldarîm lîngă Feldherrnhalle. Se mîndrise toată viața că nu-și spărsese niciodată sticlele ochelarilor. Erau și acum intacte ; dar profesorul de liceu Feichtinger murise.

Și unul dintre conducători zăcea printre cei împușcați. Vînturaticul auzise șuierînd mai multe gloanțe decît majoritatea celor încolonați ; așa că nu-și pierduse cumpătul ; știa cum te poți feri cel mai bine de gloanțe. Trei ani în șir s-a aflat în diferite locuri de pe glob unde gloanțele cădeau ca picurii de ploaie ; acum, aici, în tihnitul Odeonsplatz, îi veniseră de hac. Iată-l, zăcînd la picioarele îndoielnicilor conducători de oaste ; buzele, pînă nu demult foarte roșii, îi sînt vinete. Vînturaticul nu mai e o desfătare pentru ochi.

Negustorul de mobilă veche Cajetan Lechner stătea pe strada laterală. Tremura ca varga, era al naibii de istovit, dar trăia. În fața lui, lîngă el, oamenii îl îmbrînceau, îl turteau. Sta lipit de

o poartă cît toate zilele, cu canaturi largi. Aici nu-i nimic de făcut, blestemata de poartă este, fără-ndoială, zăvorîtă. Totuşi, căută clanţa, o apucă, apăsă pe ea. Ia te uită, poarta se dă de perete! Se afla într-un gang larg, luminos. Închise numaidecît poarta, mecanic. Mai bine să nu dea buzna prea mulţi înăuntru.

Era o poartă solidă prin care desigur nu putea să treacă nici un glonte. Numai de nu i s-ar bălăbăni puşca atît de caraghios. Tare mai vrea să se descotorosească de ea. Atunci s-ar descotorosi de toată povestea asta şi nu ar mai avea nimic de-a face cu gloanţele. Bîjbîi pe treptele de piatră, joase, urcă la etajul întîi. Acolo văzu o plăcuţă: *Dr. Heinrich Baum, Dr. Siegfried Ginsberger, Avocaţi.* Sună. Nu nădăjduia că i se va deschide. Dar ce să vezi, uşa se crăpă şi o domnişoară îl întrebă pe cine caută. Fără să se gîndească, răspunse că are treabă cu domnul avocat. Fu lăsat să intre. Un om mai tînăr, uscăţiv, cu căutătura prietenoasă, cu ochelari, îl întrebă ce doreşte. Cajetan Lechner spuse:

— Doamne, Doamne!

Puse jos puşca ce i se bălăbănea pe umăr, o rezemă de un dulăpaş pentru dosare. Nu voia să stea. O apucă ba de o parte, ba de alta, cu grijă; se gîndi că, dacă ar cădea şi ar zdrăngăni, s-a isprăvit cu el. În cele din urmă, încet, cu mare precauţie, o aşeză de-a curmezişul pe birou. Apoi spuse:

— Domnule doctor, aş avea o rugăminte. Pot să-mi fac nevoile?

Avocatul îi arătă el însuşi drumul.

Trăgînd zăvorul uşii, Cajetan Lechner răsuflă liniştit. Fusese o goană nebună, dar o scosese la capăt, şi acum era la adăpost. Se aşeză, îşi veni în fire. Apoi, liniştindu-se, se curăţă tacticos. Fu o treabă tare anevoioasă şi nu izbuti să o ducă pe de-a-ntregul la bun sfîrşit, căci se murdărise rău de tot.

Zăbovi o grămadă de vreme în adăpostul sigur dindărătul uşii zăvorîte. Se-mbrăcă iar, pe-ndelete, căci mîinile şi picioarele încă îi tremurau. Smulse de pe mînecă banderola cu emblema indiană a rodniciei, o zvîrli în closet, trase apa. Banderola nu voia să dispară. Luă o măturică şi o îndesă înăuntru. Apoi, satisfăcut, se mai odihni cîteva clipe. În sfîrşit, oftînd încet, părăsi încăperea.

Voi s-o şteargă; dar dactilografa îl conduse din nou la avocat.

— Ce doriţi? întrebă prietenos domnul cu ochelari.

— De fapt, nimic altceva, spuse Cajetan Lechner. Vă cer iertare, domnule doctor, adăugă el recunoscător. Cît vă datorez?

— Nimic, răspunse avocatul. Numai, cum rămîne cu puşca? întrebă el.

Cajetan Lechner ridică din umeri.

— Nu vreţi s-o luaţi cu dumneavoastră ? întrebă avocatul.

— Nu ! Nu ! refuză înspăimîntat Cajetan Lechner.

Avocatul se apropie de fereastră. Dinspre stradă nu mai răzbătea decît puţină larmă. Cajetan Lechner şedea tăcut. Era o odaie mare, golaşă ; dar îi plăcea mai dihai decît oricare altă încăpere cunoscută lui şi ar fi vrut să rămînă aici cît de mult cu putinţă.

— Acum, pare-se, nu mai trag, spuse, lîngă fereastră, avocatul şi se întoarse încetişor. Bătrînul Lechner se sculă greoi.

— Ei bine, atunci plec, spuse el. Şi zic : bogdaproste.

Se tîrî afară. În faţa uşii zăbovi îndelung şi privi plăcuţa albă cu litere negre : *Dr. Heinrich Baum, Dr. Siegfried Ginsberger.* „Ăştia-s evrei", constată el.

În stradă era un frig afurisit. Lui Cajetan Lechner i se părea într-una că blestemata de puşcă se bălăbăne în spate. Se simţea topit, i se făcuse foame, dorea nespus să se spele ca lumea. Îl încercă însă o mare sfială la gîndul că va trebui să se ducă acasă, în Unteranger. Dar nu se încumetă nici să intre în vreun restaurant ; i se păru că toată lumea va observa cît de rău s-a murdărit. Hoinări pe străzi, frînt de oboseală. Ajunse, pînă la urmă, în lunca Isarului. Merse mai departe. Harlaching, Menterschwaige. Podul Grosshesselohe se întindea zvelt şi înalt. Se aşeză pe o bancă, privi îndelung rîul ce se rostogolea în faţa lui, verde-cenuşiu şi nestrămutat. Îşi făcuse mari speranţe că va pune mîna, cu ajutorul lui Kutzner, pe casa cea galbenă şi, cine ştie, chiar şi pe scrin. Dar acum Kutzner s-a dovedit un nătărău şi un căcăcios, iar el, Lechner, nu s-a arătat a fi un leu bavarez, şi nici prea departe n-a răzbit, ci doar pe această bancă. Podul Grosshesselohe îi făcea cu ochiul. Era tare înalt, ţintă îndrăgită de toţi sinucigaşii, de pe el săreai adînc şi sigur. De pe el săriseră nenumărate slujnice, dînd pentru totdeauna uitării dezamăgirile în dragoste, numeroşi rentieri „de-trei-litruţe", ca să scape de foamea şi de mizeria în care se zbăteau. „De-ar fi vară, gîndi Cajetan Lechner, atunci m-aş putea cufunda cu binişorul în apă : acum trebuie să sar." Căci dintr-o dată se hotărî neînduplecat să-şi curme zilele ticăloşite. Ziarele vor scrie : „Ieri, onorabilul negustor de mobilă veche Cajetan Lechner s-a aruncat de pe podul Grosshesselohe în Isar. S-a sinucis de ruşine."

Ostenit şi amorţit, se tîrî pe pod. Acolo se jucau copiii, ştrengari de vreo doisprezece-paisprezece ani ; se jucau de-a Kutzner şi Flaucher. Bătrînul Lechner îşi făcu vînt, de-i trosniră oasele, şi

se sălță pe parmaclîcul podului. Era frig. Îl păli o tuse straşnică, scoase batista în carouri albastre, îşi suflă nasul. Băieţii îl zăriseră.

— Ia veniţi încoace, strigă unul, cineva vrea să sară-n apă, o s-avem ce vedea.

Se grămădiră în jurul bătrînului Lechner, arzînd de nerăbdare, stîrnindu-l cu strigăte binevoitoare.

Cajetan Lechner sta pe parmaclîc, băieţii îl stînjeneau. Cu copiii ăştia care se holbează atît de prosteşte la tine, nu-i chip să-ţi aduni în minte un ultim şi înţelept gînd solemn.

— Căraţi-vă, derbedeilor, nespălaţilor! le strigă el. Dar aceştia nici habar n-au de el.

Discută cît de înalt o fi podul şi dacă omul moare încă sus, din pricina presiunii aerului, sau se zdrobeşte abia jos. Au văzut ceva asemănător la cinema, se pricep şi sînt curioşi cum o să se întîmple lucrurile în realitate.

Bătrînul Lechner stă chincit pe parmaclîc. E afurist de frig, picioarele îi sînt îngheţate bocnă. Se gîndeşte că aşa te trezeşti cu o frumuseţe de reumatism. La drept vorbind, i-a cam trecut tot cheful. Dar îi e ruşine faţă de băieţi, să se dea iarăşi jos fără nici o ispravă. Aveau deplină dreptate, era un nevrednic, se cuvenea să se arunce-n apă. Căută să-şi facă curaj, închipuindu-şi toată jalea vieţii sale. Băieţii înjurau că-i lasă să aştepte atîta. Dar pofta îi pierise la fel de repede cum îi venise. Nu-i mai ajuta nici un îmbold; dacă omul n-are chef, nu-i poţi cere să sară-n hău. Se holbă înverşunat la băieţi, cu ochii lui de-un albastru-apos, se dădu jos de pe parmaclîc, ocărî:

— Mucoşilor, nespălaţilor, nătărăilor, pramatiilor, neisprăviţilor! Şi se cărăbăni.

— Căcăciosule, şontorogule, prăpăditule! îi întoarseră băieţii înjurăturile.

Se tîrî înapoi la bancă, frînt de oboseală, de parcă trebuia să-şi ducă fiecare oscior în parte. Copiii nu conteneau să strige:

— Coclitule, boşorogule, bicisnicule, găoază, amărîtule.

În ciuda acestor draci împieliţaţi, s-ar mai odihni bucuros încă puţin. Dar dacă rămîne pe bancă, răceşte de-l ia naiba.

Se întoarse în oraş. Acum, proclamaţiile lui Kutzner fuseseră pretutindeni smulse, rămăseseră lipite numai cele ale guvernului. Se aşează în faţa unui astfel de afiş, citi, fără să-nţeleagă.

— Ticălosul de Flaucher, trădătorul, javra rîioasă, ocăra lumea.

— Da, da, spunea Cajetan Lechner. Dacă-l privea cineva, i se părea că se uită cruciş la el, că miroase ruşinea ce-a păţit-o.

Într-un tîrziu, împins de sfîrşeală, îndrăzni totuşi să intre într-o bodegă. Mîncă supă cu perişoare de ficat. Întîi înfulecă pe nerăsuflate, dar pe urmă începu să savureze cu adevărat, şi porunci rinichi cu sos picant, şi apoi o friptură de viţel. Le udă cu o bere, cu încă una, şi la sfîrşit bău o cafeluţă. Zăbovi o grămadă în birtul plin de fum, era cald, îl treceau sudorile. Fusese o zi proastă. Se ştersese pe bot de scrin, se ştersese pe bot de casa cea galbenă, se ştersese pe bot de onoare. Era un nevrednic, aşa nu te porţi ca proprietar de casă ce te afli şi ca vicepreşedinte al „Popicarilor veseli".

Dar era totuşi tare bine să te afli aici. Era îngrozitor cum gloanţele împroşcau zidul. Acum are în burtă o friptură de viţel şi un rinichi cu sos picant, s-a descotorosit de banderolă şi de puşcă, şi vrea să se ducă şi la baia populară.

Plăti şi dădu bacşiş gras. În tramvai, în drum spre baia populară, lumea se zgîi iar la el. Apoi se bălăci în cadă. Privi visător anunţul : sta scris că trebuie să elibereze cabina în patruzeci şi cinci de minute şi că bărbierul stabilimentului face şi pedichiură. Păcat că nu te puteai lăfăi mai multă vreme în cadă. Bătrînul Lechner avea simţămîntul că se spală, cu fiecare minut, din ce în ce mai mult de zoile acestei răzmeriţe neghioabe şi de nevrednicul lui năravde a se răzvrăti. Dar curînd fu nevoit să se despartă de căldura apei albăstrii şi să intre iar în veşmintele sale mînjite.

Oftînd, plecă acasă. Atunci cînd aveai nevoie într-adevăr de copiii tăi, ia-i de unde nu-s : azi, cînd nădăjduia să afle casa goală, se trezi cu Anni, aşteptîndu-l. Se speriase rău de tot. Fuseseră atîţia morţi şi răniţi, ştia că luase parte şi el la istoria asta, şi nu venise acasă toată noaptea şi toată ziua.

La întrebările fetei nu răspunse decît printr-o bombăneală morocănoasă, fără nici o noimă. Îi spuse că vrea să se culce ; se temea de reumatism sau, cel puţin, de un guturai puternic. Îi ceru să-i facă un ceai de soc. Degrabă, în timp ce Anni îi pregătea ceaiul, se dezbrăcă, încercă să ascundă faţă de ea rufele. Fata îi aduse o sticlă de apă caldă şi băutura fierbinte. Transpira, bodogănea, se simţea grozav de bine. Dar nu putu să-şi transpire cu totul nevrednicia şi ruşinea. N-are decît să rîdă cît o vrea de el Hautseneder : nu mai are poftă să fie proprietar de casă. Niciodată n-are să uite cum îl durea fiecare părticică a trupului şi era moale ca o cîrpă. Nu se mai amestecă nici mort în gîlcevile grangurilor ! Unul ca el trebuie să fie fericit că i se îngăduie să-şi aibă berea, un rinichi cu sos picant şi tihna lui. Îşi va călca pe inimă şi va privi fără să scoată o vorbă cum pe viitor, la „Popicarii veseli", altul va fi vice.

9

Întîmplare şi necesitate

Jacques Tüverlin plecă devreme după-amiază de la vila „Seewinkel" la München, ca să privească „revoluţia" naţională despre care zvonuri tulburi ajunseseră pînă la Ammersee. Peste tot erau lipite ordonanţele în care Flaucher retrăgea încuviinţarea stoarsă cu de-a sila şi îi înfiera pe Kutzner şi pe Vesemann drept nişte răzvrătiţi. Totuşi, socoteala asta nu era lipsită de echivoc. Cei mai isteţi lăsau să se înţeleagă că această declaraţie nu era dată decît de ochii lumii, un tertip pentru a păcăli Berlinul şi străinătatea; adevărul era că Flaucher ţinea totuşi partea neaoşilor. Umblau zvonuri cum că trupe dinafară se apropie în marş. De partea cui? Împotriva cui? Nimeni nu ştia desluşit ce se întîmplă.

Tüverlin îşi conducea încet maşina printre oamenii buimăciţi. În Odeonsplatz s-a tras, asta era neîndoios, au fost morţi şi răniţi. Acum piaţa era baricadată, pustie. Porumbeii umblau cu paşi mărunţi, miraţi că în ziua aceea nu era nici un trecător care să le dea de mîncare. Singuratici, de aramă, capii de oaste bavarezi, dintre care unul nu era bavarez şi celălalt nu era cap de oaste, priveau de pe soclurile lor la cîmpul de bătaie părăsit. În ziua aceea, monumentul greoi nu împiedica deloc circulaţia. Noi zvonuri: Kutzner ar fi căzut, generalul Vesemann ar fi căzut. Ocări turbate la adresa lui Flaucher care, cu o seară în urmă, îi jurase credinţă *führer*-ului, cu jurămîntul de pe Rütli, şi numaidecît după aceea îi înfipsese pumnalul pe la spate.

Punctele strategice, edificiile publice erau păzite de Reichswehr şi de poliţie. Sentinelele stăteau proţăpite prosteşte, afişînd un calm silit. Trecătorii mormăiau. Pe Amalienstrasse, în faţa unui club al Germanilor verzi, Tüverlin zări un singur membru al poliţiei stînd de pază. O cucoană bătrînă, stafidită, era doamna consilier de curte Beradt, dar asta Tüverlin nu ştia, se apropie de poliţist, ceea ce i se păru că-i o dovadă de vitejie, şi îl scuipă drept în obraz. Gestul ei fu văzut de multă lume care bătu din palme, cu feţele schimonosite de mînie şi triumf. Poliţistul tresări, dar rămase liniştit pe loc, îşi smuci doar capul la stînga, la dreapta, apoi şterse cu mîneca scuipatul.

— Slugă ovreiască, lepădătură de-a lui Noiembrie, vîndutule, cîine roşu, Iudă, ţipă cucoana.

Doamna consilier Beradt nădăjduise că acum, în sfîrşit, va veni libertatea, revolta naţională, şi va mătura mîrşava, bolşevica lege a chiriilor, iar ea va putea să-i înveţe minte, aşa cum se cuvenea,

pe subchiriaşii ei, pe ticăloşii derbedei. Din nou însă perfidia şi trădarea nimiciseră visurile de libertate ale norodului. Faţă de acest poliţist măcar îşi vărsase năduful. Cu nasul pe sus, se depărtă, croindu-şi drum prin mulţimea care îi ţinea hangul. Altul, un ins pricăjit, îmbrăcat rufos, zgribulit de frig, încercă să procedeze ca doamna consilier. De astă dată însă, poliţistul nu mai vru să rabde. Pricăjitul o luă la sănătoasa. Poliţistul îl urmărea, cu bastonul de cauciuc. Pricăjitul căzu, se lipi de zidul unei case, încercă să se strecoare înăuntru. Omul în uniformă îl croi zdravăn. Lumea căscă ochii, sudui, dar de la distanţă, astfel ca să-şi poată lua numaidecît picioarele la spinare.

Tüverlin plecă mai departe, pe la instituţii, pe la redacţii, spre a se informa. Putea pătrunde peste tot; era scriitor, şi ca atare nu era luat în serios; avea succes, prin urmare lumea căuta să se pună bine pe lîngă el. Numai că nici ziarele, nici ministerele nu prea ştiau ce se întîmplă. Trecu pe la redacţia lui „Vaterländischer Anzeiger". Ca străin, cu o poziţie atît de bună, Tüverlin putea intra şi aici, fără multă vorbă. Imobilul era ocupat de militari; la poarta principală, pe scări, de-a lungul coridoarelor, stăteau poliţişti. Tüverlin îşi dădu seama îndată că te lăsau să intri, dar nu să şi ieşi. Intră totuşi.

În uriaşul secretariat domnea o zăpăceală înfrigurată. Semnalele telefoanelor se aprindeau, roşu, galben, verde. Din toate părţile oraşului veneau apeluri îngrijorate, deznădăjduite ale prietenilor, ale rudelor, în legătură cu soarta acelora care luaseră parte la demonstraţie şi care nu se întorseseră acasă. Încetul cu încetul ieşea la lumină ceea ce se întîmplase lîngă Feldherrnhalle, cît de jalnic se prăbuşise, la prima împuşcătură, puciul. Totodată, din provincie nu conteneau să sosească ştiri favorabile, din localităţile mai mici, unde răzmeriţa naţională ar fi învins.

Ofiţerii de poliţie, politicoşi, fără să-i stînjenească serios pe redactori în munca lor, percheziţionau, scotoceau prin birouri. Acum se aflau în camera *führer*-ului. Deschiseră biroul lui. Printre redactori, dactilografe, Tüverlin stătea şi el în cadrul uşii şi privea. Auzise şi el de faimosul sertar, despre care şuşotea întreaga ţară, de sertarul cu misterioasele planuri privitoare la noua ordine a Reichului. Va să zică acesta era faimosul sertar. Tüverlin se ridică în vîrful picioarelor. Peste umerii redactorilor, ai slujbaşilor privi cum poliţiştii spărgeau sertarul.

Găsiră înăuntru bucăţele de hîrtie şi dopul unei sticle de şampanie.

Cînd poliţia îi îngădui, în sfîrşit, să părăsească imobilul, Tüverlin se duse la Clubul seniorilor. Acolo Kutzner nu mai avea mulţi adepţi. Dolarul cota şase sute şi treizeci de miliarde, nu vor

mai trece de-acum înainte decît cîteva săptămîni, poate numai cîteva zile, pînă ca moneda să fie stabilizată. Domnul Kutzner nu mai era necesar, se trezise prea tîrziu, cei de aici rînjeau gîndindu-se cît de prosteşte se prăbuşise puciul dumisale. Se discuta dacă guvernul ar proceda mai bine, arestîndu-l pe Kutzner ori lăsîndu-l să fugă în străinătate. Răutăcioşii întocmiseră lista celor compromişi. Dar cum stau lucrurile cu comisarul general al statului ? Se şuşotea pe la colţuri. Făgăduiala lui Flaucher fusese într-adevăr doar o manevră, fusese el cu adevărat, de la bun început, hotărît să zdrobească puciul ?

Ministrul Sebastian Kastner era bine informat în această privinţă. Într-adevăr, Flaucher luase încă pe cînd se afla sub ameninţarea pistolului lui Kutzner hotărîrea de a trimite telegrafic acea circulară cu retractarea sa ; dar era funcţionar, chiar şi în ceasul său eroic, şi avea nevoie de încuviinţarea acelora pe care îi privea drept mai-marii săi din voia Domnului. Sebastian Kastner a trebuit să vorbească telefonic, în numele lui, cu tăcutul domn von Rothenkamp, cu omul de încredere al Berchtesgadenului, cu omul de încredere al bisericii. Convorbirile fuseseră scurte. Nu era timp de pierdut. Sebastian Kastner nu mai putea de admiraţie pentru tot ce săvîrşise maestrul său Flaucher în această noapte necruţătoare, cum îl trăsese pe sfoară pe Kutzner şi ferise Bavaria şi Reichul de o primejdie de moarte. Dacă cineva se-nvrednicea să poarte numele de părinte al patriei, atunci el era acela. Repeziciunea hotărîrii, şiretenia executării, întreaga sa purtare îi păreau de-a dreptul revelaţia unui geniu. Şi acum tot oraşul orbit se năpustea cu ură asupra acestui om care nu mai putea străbate străzile decît într-o maşină blindată. Sebastian Kastner se muncea, se străduia să-i convingă măcar pe cei de aici, aducea argumente, îl înjura cu vorbe grosolane pe Kutzner, vita-ncălţată, şi pe ticălosul de prusac Vesemann.

Ceilalţi ascultau politicoşi, neîncrezători şi amuzaţi, cum omul acesta necioplit îşi vărsa mînia, cum se frămînta ca să stoarcă admiraţia tuturor. Jacques Tüverlin era poate singurul dintre ei care înţelegea că ceea ce a întreprins Flaucher a fost, tocmai din punctul de vedere al acestor domni, un lucru îndreptăţit, ba chiar aproape genial. Dacă în locul lui Flaucher s-ar fi aflat unul dintre aceşti domni dispreţuitori, fără-ndoială că s-ar fi lăsat luat prin surprindere de ispita de-a face două-trei zile pe eroul naţional, şi s-ar fi ajuns la război civil şi la un măcel sălbatic. Fără-ndoială că abia la graniţele Bavariei s-ar fi izbutit să se pună capăt acestei răzmeriţe idioate. E limpede că în ceasul de cumpănă pentru landul Bavaria acest fără doar şi poate nu prea înzestrat Franz Flaucher a fost singurul om de stat potrivit.

Zguduit de-a binelea, Jacques Tüverlin își dădea seama de interdependența faptelor. Părea necesitate istorică faptul că industrializarea Europei Centrale nu se desășura într-un ritm prea rapid. În această privință, Bavaria constituia o frînă serioasă. De aceea, procesul istoric adusese la suprafață un grup de oameni nemaipomenit de înapoiați, pe Kutzner și șleahta sa. Cînd însă buturuga asta care stătea în drum a început să iasă mai lămurit la vedere, a trebuit să fie înlăturată. Era iar bine și țara a fost cruțată de alte catastrofe.

Intră un nou oaspete, care îl atrăgea mai mult decît Kastner, și pe care nu-l mai văzuse de un car de vreme. Era Otto Klenk.

10

O prinsoare în faptul dimineții

În timpul puciului, Klenk se afla la Berchtoldszell. Dansatoarea Insarova venise la el, fusese o cină plăcută, apoi ea rămăsese peste noapte la conac. Dimineața fostul ministru telefonase la München, dar nu obținuse legătura. Insarova stătuse toată dimineața, și la prînz, așa că atunci cînd Erich Bornhaak murise lîngă Feldherrnhalle, ea era la Berchtoldszell. Cum nu a fost chip să obțină legătura telefonică, în cele din urmă Klenk a condus-o el însuși pe dansatoare la München.

În clipa în care mașina sa demară, nu departe de Berchtoldszell, o altă mașină îl aduse pe *führer*-ul Rupert Kutzner la vila de la țară a unui prieten de-al său, într-un adăpost ferit de ochii poliției.

Klenk ajunse în oraș, o lăsă pe Insarova să coboare, auzi un zvon nedeslușit, un pic mai deslușit, în sfîrșit, deslușit de tot. Rîse cu hohote, văzînd cît de jalnic se prăbușise puciul, spre nenorocul lui Kutzner, dar și al lui Flaucher.

Auzi de morți și răniți. Umblă cu mașina pretutindeni și-l căută pe feciorul său Simon, pramatia. Nu-l găsi. Se răspîndiseră multe zvonuri în oraș, cînd unul, cînd altul era socotit printre morți. Klenk ardea de nerăbdare să-și arunce ochii pe o listă exactă. Cînd și-a aruncat ochii pe ea, l-a cuprins întîi și-ntîi un simțămînt de bucurie, întrucît numele căutat nu se afla acolo. Al doilea simțămînt a fost acela al unei cumplite uluiri cînd dădu de numele Erich Bornhaak. Se gîndi la dușmanul, aflat la Berlin. S-ar fi bucurat să-l aibă la îndemînă aci, la München. S-ar fi dus

întins la el. Ar fi zîmbit oare, acum cînd Simon Staudacher era printre cei vii şi Erich Bornhaak mort ? N-ar fi zîmbit. Ar fi stat împreună o bucată de vreme, ar fi vorbit probabil puţin, sau chiar de loc.

Se îndreptă spre Clubul seniorilor. Avea chef să facă unele observaţii în privinţa acestui 9 noiembrie. Se îndoieşte însă că o să dea la Clubul seniorilor de domnul comisar general al statului. Domnul comisar general al statului nu îndrăzneşte să iasă în oraş decît în maşină blindată. Nu prea crede că domnul comisar general al statului se va grăbi să se ducă în maşina-i blindată tocmai la Clubul seniorilor. În orice caz, Otto Klenk o să găsească urechi în care să merite osteneala a-şi picura observaţiile.

N-a putut să descopere însă decît puţine asemenea urechi. Dacă puneai nitel preţ pe calitate, nu era, de fapt, altcineva de luat în seamă decît Jacques Tüverlin. Îl cunoştea, era ceva de capul lui. Să-l adulmeci, să şezi împreună cu el, şi să schimbi vorbe răutăcioase în legătură cu 9 noiembrie, asta s-ar putea să merite osteneala. Cît despre Jacques Tüverlin, şi el părea dispus să stea la taclale. Pe vremuri, Otto Klenk pusese la cale tot planul împotriva lui Krüger, plan care avusese urmări neplăcute pentru mulţi, şi chiar pentru el, Tüverlin. Asta însă nu-l împiedica să ţină la mătăhălosul bavarez.

La Clubul seniorilor nu se putea vorbi decît cu vocea scăzută, deoarece peste tot stăteau ciulite urechi neghioabe. Cînd Klenk îi propuse lui Tüverlin să se ducă mai degrabă la „Tractirul tirolez", acesta se arătă încîntat.

În încăperea mai ferită, unde litra de vin costa cu zece pfennigi mai mult, Resi, care fusese înaintată chelneriţă în locul lui Zenzi, îi lămuri pe cei doi domni că, din păcate, vor trebui să plece peste zece minute, avînd în vedere că în seara aceasta trebuia să închidă mai devreme ca de obicei. Cei doi însă o înduplecară să-i lase să mai zăbovească la taifas, cu obloanele trase, cu becurile stinse, doar la lumina unei lumînări.

Băură zdravăn, Resi purtîndu-le de grijă, şi îşi deschiseră sufletul. Klenk citise cu luare-aminte cărţile lui Tüverlin şi le dezaproba. Tüverlin urmărise cu luare-aminte justiţia lui Klenk şi o dezaproba. Se plăceau unul pe celălalt. Ieşi la iveală că le plăcea şi acelaşi vin. Încuviinţară că din viaţă nu rămîi cu nimic, numai cu tine însuţi, şi amîndoi găsiră că asta-i de ajuns. Klenk e Klenk şi unu-i Klenk, Tüverlin e Tüverlin.

— La drept vorbind, în ce scop scrii cărţi, domnule Tüverlin ? întrebă Klenk.

— Mă exprim, spuse Tüverlin.

— Eu m-am exprimat prin justiție, răspunse Klenk.

— Dar nu te-ai exprimat întotdeauna bine, domnule Klenk, zise Tüverlin.

— Ce ai dumneata de criticat la justiția mea ? întrebă Klenk.

— Că nu a fost corectă, replică Tüverlin.

— Ce înseamnă corectitudine ? întrebă Klenk.

— Corectitudine, spuse Tüverlin, înseamnă să fii gata, în anumite împrejurări, să dai mai mult decît ești dator, și să primești mai puțin decît ești îndreptățit.

— Dumneata ceri cam multe mofturi din partea unui om ca toți oamenii, zise Klenk.

— O fi, de fapt, plăcut, spuse într-un tîrziu Tüverlin, să treci prin lume ca o jivină uriașă, pe jumătate moartă ?

— E grozav, răspunse cu convingere Klenk.

— Uneori cred că-i într-adevăr o grozăvie, rosti cu pizmă Tüverlin.

— Fie vorba între noi, spuse Klenk, l-aș fi grațiat într-adevăr pe Martin Krüger al dumitale. N-aveam nimic împotriva omului.

— Binevoiește dumneata a-ți aminti, zise Tüverlin, că în eseul meu n-am susținut cîtuși de puțin altceva.

— Eseul dumitale e excelent, încuviință Klenk. Fiecare cuvînt e o minciună și totul e atît de viu. Noroc, adăugă el.

— Vreau să spun, fu el de părere mai apoi, că dacă Johanna Krain a dumitale îți seamănă, atunci ar trebui negreșit să-i trimiți o ilustrată.

— Slavă Domnului, este cu totul altfel, spuse Tüverlin.

— Păcat, zise Klenk și își stoarse creierii cui s-ar putea totuși trimite o ilustrată ; lui Flaucher, lui Kutzner, lui Vesemann, nu făcea.

Se iscă gălăgie. Doi mușterii întîrziați cerură cu încăpățînare să li se dea drumul să intre. După un schimb de vorbe, Resi le făcu pe voie. Erau von Dellmaier și Simon Staudacher. De fapt, socoti Klenk, Simon, pramatia, era un mucos. Dar mucosul ăsta era fiul lui. Celălalt, Erich Bornhaak, nu mai era pe lume, dar mucosul ăsta se afla aici în carne și oase. Asta îl bucura pe Klenk.

Pe von Dellmaier soarta prietenului său Erich Bornhaak îl năucise de-a binelea. Nu putea fi lăsat de unul singur. Simon Staudacher îl tîra de cîteva ceasuri bune prin localuri închise. Von Dellmaier trăise multe : dar faptul că Erich Bornhaak nu se mai afla printre cei vii era prima lovitură care îl lovea cu adevărat. Puteai să numeri pînă la zece, puteai să numeri pînă la o mie, de data aceasta Erich nu se mai ridica de jos.

— Vorbea franțuzește ca un francuz sadea, povesti el. Cînd m-am dus cu el, la Paris, la bordel, băieții îl considerau parizian,

spuse Dellmaier, şi rîsul lui zgomotos şuieră prin încăpere. Cea mai mare ciudăţenie la dînsul, cugetă el, au fost unghiile sale lăcuite, manichiurate.

Simon Staudacher ţinuse la Erich. Se necăjea din pricina tatălui său, care şedea aici, umflîndu-se în pene, pentru că avusese dreptate. Dreptate poate să aibă orice dobitoc: ceea ce trage în cumpănă e curajul.

Nu lipsea mult ca Simon Staudacher să ia sticla şi s-o spargă de tigva pleşuvă a tatălui său. În ciuda celor întîmplate, *führer*-ul avea dreptate, iar ceilalţi erau nişte căcăcioşi.

— Regulamentul serviciului de campanie, ţipă el, glăsuieşte: alegerea greşită a mijloacelor este o vină mai mică decît neglijarea lor.

— Eu zac la Berchtoldszell şi le neglijez, rînji Klenk.

Faţa spînă a lui Tüverlin se zbîrci. Nu ştia că există o instrucţiune în care înţelepciunea cazonă să declare pe şleau războiul drept o cauză mai bună decît pacea.

Simon Staudacher zbieră cîntece de-ale haidamacilor, în timp ce Resi îl îndemna într-una să se potolească, pentru a nu fi auzit în stradă. Tüverlin observa în sinea lui cît de mult se aseamănă Klenk şi fiul său. Băiatului îi lipsea o nimica toată ca să aibă farmecul tatălui, dar nu-l avea. Pe Simon îl scotea din sărite firea lui Tüverlin. Îl luă peste picior, căută să-l întărîte. Acum, spunea el, au muşcat ţărîna cîţiva Germani verzi, fie, dar mai înainte au trebuit să muşte ţărîna mulţi alţii: Karl Liebknecht şi Rosa Luxemburg, ministrul de externe al Reichului, slujnica Amalia Sandhuber, deputatul G., Martin Krüger, sperjurul mişel. Klenk vru să-i închidă gura băiatului, dar acesta nu-i dădu ascultare.

— Ţine-ţi pliscul îţi spun, îi porunci a doua oară, aproape domolit Klenk. O dată mort eşti mort, adăugă el cu vocea lui puternică, joasă, drept încheiere.

— O dată mort nu eşti mort, spuse dintr-odată răspicat şi hîrşîit scriitorul Tüverlin; pesemne, se gîndea la moştenirea literară a omului Krüger.

— Aici, din păcate, nu aveţi dreptate, stimate domn, spuse cu un rîs şuierător agentul de asigurare von Dellmaier. O dată ce ai dat ortul popii, ţi s-a înfundat, şi îţi ţii fleoanca.

— Greşeşti, obiectă Tüverlin cu modestie. Se mai întîmplă ca morţii să-şi deschidă gura.

— Te gîndeşti la prietenul dumitale Martin Krüger? întrebă Klenk.

— Nu a fost prietenul meu, spuse Tüverlin, s-ar putea, însă, să mă gîndesc la Martin Krüger.

Acum era pe deplin încredinţat că nu mai avea în vedere moştenirea literară a omului, ci altele.

— Nu sări peste cal, spuse paşnic Klenk. Mortul nu va mai deschide gura, în această privinţă Flaucher a avut întîmplător o dată dreptate.

— Şi-o va deschide, replică politicos Tüverlin.

Simon Staudacher rîse zgomotos. Lumînările, arse pînă la muc, pîlpîiau. Jacques Tüverlin avea umeri largi şi un trup bine antrenat; totuşi aşa cum şedea între namilele de bărbaţi, arăta de-a dreptul firav.

— Facem prinsoare că va vorbi? întrebă el.

Agentul de asigurări von Dellmaier ciuli urechile; chelneriţa Resi se apropie.

— Pe ce vrei să pui rămăşag? întrebă Klenk.

— Pun la bătaie venitul cărţii mele viitoare, pentru doi nasturi de os de-ai jachetei dumitale tiroleze, că răposatul Martin Krüger va deschide gura.

— Va deschide gura împotriva mea? întrebă Klenk.

— Da, împotriva dumitale, spuse Tüverlin.

Klenk izbucni într-un hohot de rîs.

— Mai dau şi o sticlă de Terlan, spuse el.

— S-a făcut, acceptă Tüverlin.

— Asta trebuie aşternut pe hîrtie, fu de părere Simon Staudacher, şi întocmiră procesul-verbal al rămăşagului.

11

Cum se veştejeşte iarba

Deputatul Geyer sorbea cu nesaţ veştile ce soseau din München în legătură cu puciul lui Rupert Kutzner. Veşti tulburi; după douăzeci şi patru de ore, însă, era neîndoios că puciul se prăbuşise. Jalnic de tot, după cum părea. Inima lui Geyer fu copleşită de neţărmurită bucurie. Dinaintea ochilor i se ivi mutra insolentă a lui Klenk, care, în timp ce înfuleca un cîrnat şi sorbea vin chihlimbariu, pleda, cu familiaritate neobrăzată, pentru violenţă. Geyer triumfă asupra acestui chip. Acum o să-şi dea seama şi băiatul, se gîndi el, că lucrurile nu merg chiar atît de uşor cum îşi închipuia, că neobrăzarea, bunul-plac, nedreptatea, silnicia se sfărîmă, pînă la urmă, de ele însele. Deputatul Geyer stătea întins pe canapea, ţinînd închise pe sub ochelari pleoapele roşii; mîinile îi erau încrucişate sub cap, iar dinţii galbeni rămîneau dezgoliţi. Zîmbea sătul, satisfăcut.

Pe urmă, în seara zilei următoare, citi despre morţii de lîngă Feldherrnhalle. Erau cazuri întîmplătoare, nume ce nu spuneau nimic. Vesemann se lăsase arestat, Kutzner o întinsese cît ai bate din palme în maşina sa cenuşie. Apoi dădu de numele Erich Bornhaak.

Doctorul Geyer îşi cumpărase ziarul pe stradă, în apropierea locuinţei sale. Se întoarse acasă, fu un drum cumplit de lung, şchiopătă jalnic. Ţinea ziarul în mînă. Îi scăpă pe jos, se aplecă, avînd simţămîntul că s-a frînt, ridică ziarul, îl mototoli în buzunar. Nu mai avea decît o sută de paşi pînă să ajungă acasă ; dar se simţea îngrozitor de obosit. Ar fi luat bucuros un taxi, dar şoferul l-ar fi înjurat, şi asta n-ar fi putut răbda. Urcă scările, fiecare treaptă era un chin. Ajunse în faţa uşii vestibulului. Mîna dreaptă, în care avea ziarul, o vîrîse în buzunar ; descuie cu stînga. Îi veni greu, dar nu-i trecu prin minte să ia mîna de pe ziarul din buzunar. Se tîrî în odaia lui golaşă. Trase perdelele dinaintea ferestrelor, să nu pătrundă lumina de pe stradă, luă pătura de pe canapea, acoperi oglinda. Apoi căută. Ar fi fost firesc să o strige pe menajera Agnes, ca să-l ajute la tot ce avea de făcut ; dar nu o chemă. În cele din urmă, găsi ceea ce căuta, o lumînare îndeajuns de mare şi un căpeţel. Aprinse lumînările. Apoi intră în bucătărie. Menajera îl întrebă uimită ce doreşte. Dar nu-i răspunse ; luă dintr-un ungher un scăunel jos de tot şi îl cără în odaie. Apoi, în odaia întunecată, înaintea lumînărilor şi a oglinzii acoperite, se căzni să-şi sfîşie haina. Dar mîinile sale aveau pielea subţire şi erau slabe iar stofa trainică, aşa că nu izbuti. Luă o foarfecă şi tăie haina, anevoie şi asta ; pînă la urmă reuşi, şi apoi o făcu harcea-parcea. O dată terminată treaba aceasta, se aşeză pe scăunel. Acolo rămase chincit.

În cele din urmă menajera Agnes intră în odaie. Şedea acolo, năuc, şi arăta bătrîn şi prăpădit. „A primit o lovitură grea, pesemne, de la ticălosul acela fără căpătîi, se gîndi ea. Asta i-a luat minţile de-a binelea". Femeia bombăni încet, dar nu îndrăzni să spună nimic şi părăsi iarăşi, lipăind, încăperea.

După un răstimp, îl auzí umblînd de colo pînă colo. Dar cînd aruncă pe furiş o privire înăuntru, îl văzu şezînd iar chincit pe scăunel. Zări că-şi sfîşiase haina. Stătea cu capul în piept, era o minune că un om putea să şadă astfel. Îl întrebă dacă vrea să mănînce ; dar el nu răspunse şi femeia îi dădu pace.

Peste noapte Agnes nu se culcă. Ciulea urechile, să iscodească ce se întîmplă în odaie. Geyer cînd sta chincit pe duşumea, cînd se tîra încoace şi încolo. Lumînările se topiseră şi altele nu mai avea. Nu aprinse lumina electrică, ci sta chincit în odaia întunecată.

Atunci, băiatul stătuse picior peste picior. Purta pantaloni dintr-o stofă englezească grozavă, cu dungă fără cusur. De bună seamă, el nu purtase în viaţa lui pantaloni atît de fini. Ciorapii erau sub-

ţiri, cu luciu mat. Pantofii se mulau perfect şi comod pe picior, fără îndoială erau făcuţi de comandă. Ferma de pisici fusese un proiect trăsnit, dar fusese o idee. Pe băiat îl interesau afurisit de multe lucruri. Politică, analize de sînge, afaceri de tot soiul, haine, costume impecabil croite. La ghetra din dreapta îi lipsea, în chip ciudat, un nasture. Avea şi un prieten. Pînă şi Klenk îl preţuia. Fusese un băiat şi jumătate. Cîndva, pe malul lacului austriac, i-a fost dat să trăiască un adevărat miracol. O minunăţie de fată, înaltă, blondă. De vină fusese faptul că i-a purtat prea puţin de grijă acestui Krüger. Altminteri băiatul său n-ar fi fost împuşcat. Omul chincit pe scăunel adulmecă, simţi desluşit de tot mirosul de fîn şi iuft.

Într-un tîrziu, cînd se iviră zorile, menajera Agnes îl auzi pe doctorul Geyer bodogănind de unul singur, într-o limbă străină. Vorbea în ebraică. Mişcînd mecanic buzele, deputatul în Reichstag, Geyer, rostea rugăciuni ebraice, rugăciuni pentru morţi, şi binecuvîntări, aşa cum şi le amintea de mic copil. Căci doctorul Geyer se trăgea dintr-o familie evreiască ce ţinea la mare cinste ritualul şi rugăciunile, şi el avea o memorie bună. Rostea :

— Cum se ofileşte floarea, cum se vesteşeşte iarba, ne ofilim şi noi, pierind din lumină. Puse mîna pe globul rece al lămpii de birou, aşa cum tatăl său îi punea mîna pe creştet, vineri seara, cînd îl binecuvînta, şi spuse : Facă Domnul să fii ca Efraim şi Manase. Şi mai spuse : Luăm aminte că ţărînă sîntem.

Îl chinuia gîndul că nu erau de faţă zece oameni, cum scrie în cărţile sfinte. Îl chinuia că nu s-a dus de Anul nou evreiesc la o apă curgătoare, cum scrie în cărţile sfinţe, şi că nu şi-a lepădat în ea păcatele, ca rîul să le poarte mai departe şi să le scufunde în mare. Dacă ar fi îndeplinit măcar atîta, băiatul n-ar fi fost ucis.

Aşa stătu chincit deputatul Geyer în timpul zilei şi nu mîncă nimic şi nu se spălă, şi nu se bărbieri, şi nu-şi schimbă hainele. Îl jelea pe feciorul său Erich Bornhaak, care fusese un viteaz în război, şi decăzuse în război, şi otrăvise cîini, şi omorîse oameni, veşnic un pic plictisit, şi îl silise pe tatăl său să se supună analizei sîngelui după metoda din Königsberg, şi fusese împuşcat lîngă Feldherrnhalle din München, învăluit în miros abia desluşit de fîn şi iuft şi în nemaipomenit de mult ridicol.

Noaptea următoare, doctorul Geyer aţipi puţin. Dimineaţa, legănîndu-şi trunchiul, se aşeză iar cu picioarele adunate sub el şi spuse :

— Sfinţit şi slăvit fie numele Său.

De fapt, ar fi trebuit să rostească aceste cuvinte de faţă cu zece credincioşi. Doctorul Geyer fu nevoit să o facă de unul singur.

Şi în această zi şezu chincit şi nu îmbucă nimic. Apoi, plecă la München.

12

Taurul ce-şi lasă udul

Actorul Konrad Stolzing se întoarse din tîrguşorul aşezat la graniţa dintre Bavaria Superioară şi Suabia, unde Rupert Kutzner era ţinut într-o onorabilă detenţiune. Plecase acolo, încărcat ca un Moş Crăciun cu ofrande generoase pentru cel închis. Acest lucru se vădise însă de prisos. Însufleţirea şi credinţa verzilor îngrămădiseră în jurul *führer*-ului captiv un întreg depozit de ofrande. Munţi de cozonaci, şuncă, vînat şi păsări, vin, rachiu, ouă, praline, ţigări de foi, flanele cu emblema indiană a rodniciei, moletiere, izmene, un dictafon, plăci de patefon, şi două cărţi.

Plastic, cu vorbe mari, actorul le înfăţişa prietenilor imaginea acestui august bărbat care se afla întemniţat. Rupert Kutzner era zguduit pînă-n adîncul inimii de şiretenia şi făţărnicia cu care fusese dat peste cap. Flaucher stătuse mînă-n mînă cu dînsul în faţa mulţimii dezlănţuite ; pe urmă plecase şi îl vînduse în chip mîrşav. Dacă el, *führer*-ul, nu-şi ţinuse făgăduiala de a amîna lovitura, o făcuse pentru un ţel nobil. Dar ceea ce săvîrşise Flaucher nu era viclenie nordică, ci curată făţărnicie. Cum să concepi aşa ceva ? Un german şi atîta făţărnicie ! Zile în şir, povesti mai departe actorul, eroul rănit — îşi scrîntise braţul cu prilejul răzmeriţei naţionale — zăcea în mohorîtă meditare. Refuza să mănînce şi să bea, voia să-şi pună capăt zilelor. El, Konrad Stolzing, trebuise să stăruie timp de douăzeci de minute pe lîngă vulturul închis în colivie pînă să-i smulgă făgăduiala că poate îşi va păstra totuşi viaţa pentru ideea etnică, pentru Germania negru-alb-roşie.

În această vreme, guvernul bavarez se pregătea să organizeze procesul lui Kutzner, potrivit cu împrejurările politice ale momentului. Reichul stătea iarăşi pe picioare trainice, marca germană era stabilizată : planurile unei federaţii dunărene sub hegemonie bavareză se duseseră o dată pentru totdeauna pe apa sîmbetei. Neaoşii, altădată reazim binevenit, ajunseseră o povară pentru Bavaria oficială. Guvernul din München era acuzat că, sub conducerea lui Flaucher, comisarul general al statului, numit de el, a mers pînă la puci pe acelaşi drum ca şi răzvrătitul Kutzner şi şleahta sa. Era important pentru cabinetul bavarez ca la procesul lui Kutzner să ascundă sub aparenţe mincinoase acest fapt limpede ca lumina zilei, să-l răstălmăcească, să se lepede de orice vină, aruncînd-o doar în cîrca Germanilor verzi.

Acuzarea se mărgini aşadar la Kutzner, Vesemann şi la alte opt căpetenii şi nu-l incluse pe Flaucher. Acesta, dimpotrivă, fu chemat

ca martor, fiind însă obligat să păstreze secretul profesional. În această calitate avea dreptul să aducă, sub prestare de jurămînt, orice mărturie care putea să întărească nevinovăţia guvernului ; dacă ar fi fost dat însă în vileag un fapt ce ar dovedi vinovăţia lui, atunci putea face uz de păstrarea secretului profesional. Pentru a-i înlesni, în acest sens, depoziţia, guvernul încredinţase conducerea procesului unui om apropiat lui. Afară de aceasta, întîrziase întocmirea actului de acuzare al procurorului, astfel că Flaucher şi comandantul militar al landului au putut să se înţeleagă în linişte în privinţa unei depoziţii asemănătoare.

Dezbaterile avură loc în agreabila sală de mese a fostei Şcoli de infanterie. Auditoriul, trecut prin ciur şi prin sită, era alcătuit în bună parte de membri şi aderenţi ai Germanilor verzi, printre care multe cucoane. Dezbaterile se desfăşurară sub forma unei discuţii politicoase. Bară nu exista, acuzaţii şedeau comod la masă. Cînd apăru în chip de acuzat generalul Vesemann, soldaţii care făceau de pază dădură onorurile militare, iar auditoriul în păr se ridică în picioare.

Rupert Kutzner nu mai luase luni de-a rîndul cuvîntul în public. Acum cînd, după o îndelungată tăcere, putea să deschidă din nou gura, să stabilească o legătură cu lumea din sală, numai ochi şi urechi, fu cuprins de o înflăcărare beată ; simţi cum se înalţă, simţi cum îi suflă vîntul în aripi. După cum fusese sfătuit de actorul Stolzing, de astă dată nu purta obişnuitul costum sport, croit pe corp, ci, pentru ca importanţa tragică a ceasului să fie cît mai demn pusă în lumină, o haină cu pulpane, pe care atîrna crucea de fier bombată. Tüverlin îl privea : vedea cum pieptul i se ridica şi i se cobora, cum ochii stinşi i se înviorau, cum obrajii bine bărbieriţi, pomădaţi, se făceau stacojii, cum pufăia pe nasul cocîrjat. Fără doar şi poate, credea ceea ce spunea, credea că îndură o mare nedreptate. Înfocat, mereu cu alte cuvinte, arătă că pentru el nu există aşa-numita revoluţie. Nu este un instigator, un răsculat, spuse Kutzner, ci omul care urmăreşte să statornicească iarăşi vechea rînduială, tulburată de instigatori şi răsculaţi. Nu a încercat oare comisarul general al statului, ca şi el, să înlăture guvernul Reichului, spre a-l înlocui cu un directoriu antiparlamentar ? Şeful guvernului nu a spus şi nu a făcut decît acele lucruri pentru care acum el, Kutzner, se află pe banca acuzării. A dat lovitura înaintea lui Flaucher, fără să-l mai aştepte, doar pentru că bineînţeles el, Kutzner, era *führer*-ul înnăscut, prin graţia lui Dumnezeu. Arta politicii nu poate fi învăţată. Dacă un bărbat îşi dă seama că este în stare să facă un lucru, nu-i e îngăduit să aştepte pe altcineva, numai pentru faptul că acest altcineva ocupă un anume post, nu-i este în-

găduit să fie modest. A vrut să facă un serviciu patriei sale, să-şi îndeplinească menirea istorică. O seamă de fraţi întru credinţă au pierit cu acest prilej în chip jalnic, el însuşi şi-a scrîntit braţul : acum e adus în faţa justiţiei, e înfierat ca trădător. Se aprinsese, vorbea plin de mînie adevărată.

Tüverlin cugetă la tot ceea ce spunea Kutzner. Se punea problema trădării de ţară. O lovitură de stat ce da greş însemna trădare de ţară, o lovitură de stat care izbutea însemna un lucru drept, năştea un lucru drept şi făcea trădători de ţară din cei de partea cărora fusese dreptatea pînă acum. Acest Kutzner nu voia să ia la cunoştinţă faptul că republica era o realitate. Susţinea, şi din acest punct de vedere îşi justifica acţiunile, că revoluţia de după război fusese un insucces.

Rupert Kutzner vorbi patru ceasuri încheiate. Savură aceste ceasuri aidoma unuia care, gata să se înăbuşe, simte deodată aer proaspăt. Rostul existenţei sale era să dea din gură. Îşi înălţa capul deasupra gulerului înalt, scrobit, stătea ţeapăn ca un ostaş la raport, cu haina lungă şi încheiată la toţi nasturii. Veghea asupra ţinutei sale. Cu toată înflăcărarea nu uita să-i numească pe bărbaţii de care vorbea cu titlurile lor răsunătoare. Era pătruns de un vădit simţămînt de înălţare, putînd să pomenească un număr atît de mare de excelenţe, comisari de stat, generali, miniştri, puşi toţi în mişcare de el.

Oricît de găunos era ceea ce profera, mereu acelaşi lucru, în timp ce vorbea, Rupert Kutzner nu părea caraghios. Dimpotrivă, era măreţ felul cum acest om îşi îmbrăca prăbuşirea şi distrugerea în cuvinte sforăitoare şi în gesturi largi.

Caraghiosul, hulitul era martorul Franz Flaucher. Acesta era adevăratul acuzat. El îl vînduse în chip ruşinos, în ceasul hotărîtor, pe Kutzner, înjunghiase pe la spate marea idee, şi acum şedea aici, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic, căutînd să scape basma curată. Aceasta era părerea tuturor.

Procesul ţinu două săptămîni, acuzaţii şi apărătorii lor îl tocară cu întrebări veninoase pe fostul comisar general. Căutară a dovedi că Flaucher avusese de gînd, cu sau fără Kutzner, să răstoarne printr-o lovitură de stat guvernul din Berlin şi să instaureze în locul lui o dictatură bavareză. Arătară că a vrut să facă acelaşi lucru ca şi Rupert Kutzner, numai, ce-i drept, abia la 12, nu la 9 noiembrie. Arătară că dacă activitatea lui Kutzner e calificată drept trădare, atunci nici întreaga guvernare a lui Flaucher nu a fost altceva decît trădare. Întrucît de cei care se ascundeau îndărătul lui Flaucher, de ocîrmuitorii din umbră, nu se puteau atinge, îi dădeau cu atît mai necruţător la cap omului ce le era la îndemînă, martorului Franz Flaucher.

— De ce, întrebară ei, de ce n-aţi pus să fie arestate persoanele a căror arestare fusese ordonată de guvernul Reichului ? De ce aţi abrogat în Bavaria legile Reichului ? De ce aţi confiscat aurul Băncii Reichului ? Cu ce drept aţi primit jurămîntul Reichswehrului bavarez în calitate de împuternicit al Reichului ? Cine v-a dat împuternicirea ?

Flaucher sta ghemuit, îndărătnic, tăcea, declară că nu-şi aminteşte nimic, că refuză să facă vreo depoziţie, că secretul profesional îi interzice să răspundă. Lumea din jur ridică din umeri, rîse batjocoritor. El continuă să tacă.

Cel de-al patrulea fiu al ajutorului de notar regal din Landshut fusese nevoit să rabde multe umilinţe în timpul ascensiunii sale lente, ca student din partea unor camarazi trufaşi, ca slujbaş din partea unor şefi ce tăiau şi spînzurau, ca ministru din partea neseriosului, încrezutului Klenk. Pe urmă, însă, triumfase. Kutzner stătuse în genunchi în faţa lui, venise clipa multdorită. Crezuse că această clipă era răscumpărată de înjosirile vieţii de pînă atunci, dar se dovedi că avea să o răscumpere abia acum. Simţea o mare ispită să-i zvîrle în nas acestei strînsuri obraznice, zeflemitoare, aici în sală, cum s-au petrecut cu adevărat lucrurile, că acţionase ca soldat credincios al mai-marilor lui, că stătea acum aici ca locotenentul altora, stăpîni prin graţia lui Dumnezeu. Dar acesta tocmai era serviciul cerut de stăpînii prin graţia lui Dumnezeu, să-şi ţină gura, să înghită hula care, de fapt, ar fi trebuit să-i lovească pe ei. Aşa cum altădată se îmbuibase cu dulceaţa menirii sale, acum se umplea cu amărăciunea ei.

Două săptămîni în şir şezu astfel pe jeţul lui de martor, ţinîndu-şi căpăţîna ciolănoasă, pătrată, în pămînt, scărpinîndu-se din cînd în cînd între gît şi guler. Cînd *führer*-ul vorbea despre trădarea vrednică de dispreţ ce fusese săvîrşită faţă de el, atunci dispreţul întregii săli îl împroşca pe bărbatul butucănos de pe jilţul martorilor. Mulţi se simţeau atraşi de acest spectacol mai mult decît de reprezentaţia dată de Rupert Kutzner. Pictorul Greiderer, bunăoară, ce stătea acum la ţară, îşi puse în mişcare maşina verde, ca vai de lume, care, fiindcă mergea încă, era socotită drept piesă de muzeu, şi plecă la oraş doar ca să-l vadă pe fostul comisar general al statului. Să-l vadă cum şedea, asaltat de întrebări, numai hulă şi ocară, bătut de Dumnezeu. Oricît l-ar fi scărmănat şi l-ar fi muşcat duşmanii, nu tresărea, nu mai făcea pe grozavul. Încercînd să-şi întipărească trăsăturile, Greiderer îl studie pe răbdătorul Flaucher. Picta acum un tablou de proporţii mari ce înfăţişa un taur rănit, obosit, stînd lîngă ţarc, lăsîndu-şi udul, şi care nu mai vrea să păşească în arenă. Pictorul Greiderer trăgea foloase de pe

urma prezenței sale în sala tribunalului instalat la Școala de infanterie. Găsise o grămadă de nuanțe. Două săptămîni șezu acolo martorul Flaucher, căpățînos, răutăcios, lăsîndu-se străpuns de sulițe, pentru a-i feri pe alții să le primească ei.

Kutzner însă și ciracii lui adunau toată aureola deasupra capetelor lor. Dacă cineva se încumeta să li se împotrivească, amenințau cu politeță vicleană că vor da în vileag anumite lucruri. Întregul complet de judecată nu avea altă menire decît să-i pună în lumină pe ei. Procurorul se făcea din ce în ce mai mic. Tot mai des se vedea nevoit să-și ceară scuze, să tacă, să-i lase pe apărători stăpîni pe cîmpul de bătaie. Rechizitoriul său era mai degrabă un imn întru slăvirea meritelor „patriotice" ale lui Kutzner și Vesemann, decît o acuzare împotriva faptei lor. Ceru să fie pedepsiți cu o scurtă detențiune într-o fortăreață. Cînd li se dădu pentru ultima oară cuvîntul, toți acuzații declarară că ar fi gata oricînd să întreprindă din nou acțiunea care, din păcate, a dat greș deoarece această pramatie ambițioasă de Flaucher și-a călcat cuvîntul. Istoria, spuse Kutzner, îl achită, istoria, spuse generalul Vesemann, nu-i trimite pe bărbații care au luptat pentru patria lor ca să fie închiși într-o fortăreață, ci în Walhalla.

Paragraful 81 al Codului penal al Reichului suna: „Va fi condamnat la temniță pe viață sau la detențiune pe viață într-o fortăreață oricine încearcă să schimbe prin forță Constituția Reichului sau a unui land german". Tribunalul îl achită pe generalul Vesemann, iar pe ceilalți inculpați îi condamnă la detențiune într-o fortăreață de la un an pînă la cinci ani, cu suspendarea executării ce intra în vigoare fie numaidecît, fie într-un caz extrem peste șase luni. Afară de asta, îl condamnă pe Rupert Kutzner la două sute de mărci despăgubiri civile.

După rostirea sentinței, publicul se ridică în picioare și le aduse inculpaților omagii furtunoase. Și de afară se auziră strigăte de bucurie. *Führer*-ul apăru la fereastră, se arăță mulțimii înflăcărate. Generalul Vesemann avea de străbătut un drum lung de la Școala de infanterie, unde avuseseră loc dezbaterile, pînă la locuința lui din cartierul de vile aflat în partea de sud a orașului. Pe tot parcursul erau îngrămădiți oameni care îl aclamau. Mașina generalului era împodobită cu ghirlande de flori; deasupra capotei, triumfător, flutura fanionul cu emblema indiană a rodniciei.

13

Muzeul Johannei Krain

De la jalnicul sfîrşit al omului Krüger trecuseră unsprezece luni, şi venise o nouă primăvară. Germania se liniştise, se consolidase. Încercarea statelor renane de a se rupe de Reich dăduse greş. Lupta cu Franţa pentru Ruhr se încheiase cu un acord comercial. Din partea marilor puteri fusese instituită o comisie de experţi, sub conducerea unui oarecare general Dawes, pentru a elabora un plan de despăgubiri judicios. Marca germană fusese stabilizată. Dolarul cota 4,20 mărci, ca şi înainte de război.

Şi în Bavaria se liniştiseră lucrurile. Căderea lui Kutzner nu pricinuise decît puţine schimbări. Germanii verzi merseseră prea departe, îşi primiseră porţia, se potoliseră. După proces, guvernul se purta cu duhul blîndeţii faţă de duşmanul învins. Îi plătise proprietarului păgubit al „Kapuzinerbräu"-ului berea şi cîrnaţii consumaţi şi neachitaţi de către Germanii verzi. Faţă de partidele de stînga se purta însă tot atît de aspru ca şi mai-nainte. Roşii să nu creadă cumva că acum îşi puteau lua nasul la purtare. Scurta detenţiune a lui Rupert Kutzner era mai curînd odihnă decît pedeapsă : muncitorii care fuseseră arestaţi în timpul bătăliei de la Sendling, dezlănţuită de către neaoşi, primiseră condamnări cu nemiluita, iar sentinţele fuseseră executate cu străşnicie.

Johanna Krain lua în seamă evenimentele numai în măsura în care puteau fi puse în legătură cu lupta pentru răposatul Martin Krüger. Căci în ciuda străduaniilor ei, această luptă era pe cale să se împotmolească. Opera lui Martin Krüger era socotită din ce în ce mai mare şi mai strălucitoare, se vorbea din ce în ce mai mult despre ea. Dar din ce în ce mai puţină lume vorbea de omul Krüger, de viaţa sa şi de moartea sa, şi încetul cu încetul se împrăştiaseră şi cei din urmă care-i dăduseră o mînă de ajutor în lupta dusă de dînsa. Judecînd fără să se amăgească, îşi dădea seama că nu rămăsese decît o singură fiinţă prin care omul Krüger mai exista pe lume : ea.

Numai prin ea ; prin ea însă *dăinuia* pe lume. Cît trăise el nu fusese destul de energică ; dar acum nu mai vrea să fie lipsită de energie. Cu cît mai puternic învie în amintirea ei chipul lui Krüger, cu cît mai dîrz se preocupă de cel mort, cu atît devine mai însufleţită. O înfioară iar acel apăsător simţămînt al năruirii, suind din inimă, pe gîtlej, şi cuprinzînd-o de umeri.

„Am văzut cu ochii mei toate astea", stă scris dedesubtul unor atrocităţi sălbatice, pe care le zugrăvise pictorul Goya. *Am văzut cu ochii mei toate astea,* este titlul unui capitol din cartea lui

Martin Krüger. Faptul că cineva a văzut ceva este un argument primitiv, dar izbitor. Acela care a văzut ceea ce a văzut ea are afurisita datorie să dea totul în vileag.

În ziua în care se împlini un an de la moartea lui Martin Krüger, „Vaterländischer Anzeiger", foaia Germanilor verzi, publică un articol în legătură cu cazul Krüger. Trebuie spus, odată şi odată, răspicat, sta scris în articol, că nu tot omul e om. Degeneratul şi dezmăţatul de Martin Krüger nu-i interesează nici cît negru sub unghie pe Germanii verzi. Toată tevatura berlineză s-a iscat doar pentru a submina justiţia germană. Ei, Germanii verzi, nu pot decît să-şi rîdă de apostolii saloanelor care, deodată, şi-au adus aminte să-l deplîngă pe acest om. Articolul se încheia prin următoarele cuvinte: *„Presei roşii berlineze şi tuturor ucenicilor umanitarişti de pe Kurfürstendamm, noi le spunem, sus şi tare şi pe şleau: «Fierbeţi în zeama voastră cu Martin Krüger al vostru cu tot».*"

Johanna Krain citi articolul. Morţii să-şi ţină gura! ordonase acum un an un bărbat cu o înaltă funcţie. Germanii verzi o spuneau şi mai răspicat. Johanna se închise din ce în ce mai mult în carapacea ei. Mortul nu trebuie să-şi ţină gura. Va depune mărturie, va obţine cu de-a sila ca să fie cît se poate de viu. Simte că, dacă mortul va vorbi, va fi iertată de o bună parte din vinovăţia ei.

Îşi frămînta creierii ce ar putea pune la cale. Un prilej sigur avea în faţă. Förtsch o reclamase, pentru că atunci, de faţă cu multă lume, îi aruncase în obraz că e o secătură. Procesul era amînat într-una; dar pe vecie nu va putea fi amînat. Odată şi odată va sosi momentul cînd va putea vorbi. Citise tot ce spusese Kutzner, cum fusese lăsat să vorbească în voie. Şi ea va vorbi, de-or să le ţiuie urechile. Soarta lui Krüger va trebui să înduioşeze inima oamenilor.

Era copleşită de planul ei. Muţenia mortului o sfredelea, cînd se scula şi cînd se culca. Era o femeie cu însuşiri mediocre, cu o figură oarecare, dar pătimaş de perseverentă cînd urmărea ceva. Umbla ca şi altădată, nefardată, nepudrată, cu părul strîns într-un coc. Avea nenumărate comenzi, şi lucra neobosit. Stînd de vorbă cu lumea, era liniştită de tot. Dar pe dinăuntru o săpa nestăvilita dorinţă să se înfigă în faţa oamenilor şi să strige.

Băgă de seamă cum cu fiecare săptămînă ce trecea se vorbea mai mult de *Goya* şi de *Pictura spaniolă* şi mai puţin de Odelsberg. Nu trebuia ca ticăloşia făptuită să fie dată uitării, să cadă pradă ei. Pe acest om l-a omorît landul Bavaria. Nu toţi locuitorii acestui blestemat land Bavaria l-au omorît. Asta nu trebuie să rămînă nerostit. Întreaga ţară se sufocă, fiindcă nu spune ce-i stă

pe inimă. Trebuie să i se spună pe nume bolii de care suferă ţara. Şi acest lucru trebuie să-l facă ea, Johanna, tare şi răspicat.

Nu mai putea fi prostită. Între douăzeci şi şase şi douăzeci şi opt de ani trecuse prin multe. Avea amintiri, un întreg muzeu. Iată, bunăoară, masca ei. Iată o rachetă de tenis, din vremea relaţiilor ei de societate. Iată coltucul de pîine uscată din celula de la Odelsberg, tare ca piatra, bine păstrat, o neasemuită piesă de muzeu. Iată într-o casetă un maldăr de scrisori, legate cu sfoară, rînduite cu grijă, scrise de o mînă care a încetat să mai scrie. Iată, tăietura dintr-un ziar de dimineaţă, cu ştirea, culeasă cu *e* tocit, în care se spune că Fancy De Lucca s-a împuşcat, deoarece nu mai fusese în stare să joace tenis. Iată o sticluţă cu un miros, aproape dispărut, de fîn şi iuft, aparţinînd unui tînăr care trăise fără noimă, pe care îl iubise fără noimă, care căzuse fără noimă într-un puci nerod. Iată un costum de vară gri, care fusese al unui bărbat ce se prăpădise într-o celulă înăbuşitoare, cu acel coltuc de pîine uscată în faţă şi fără să fi avut nici un om lîngă el. Piesa de căpetenie a muzeului, însă, rămîneau lucrările lui Martin Krüger, studiul despre *Iosif şi fraţii săi*, precum şi capitolele *Am văzut cu ochii mei toate astea* şi *Pînă cînd?*, de pe acum pagini de antologie. Iată-le aci, patru tomuri destul de groase, arătoase, cu cotoare roşii, opera, afurisita de operă, care îl îngropase pe om şi soarta lui.

Atunci cînd, în sfîrşit, veni şi ziua procesului Förtsch, se înfăţişă dinaintea judecătorilor, clocotind de îndreptăţită mînie; se simţea puternică, totul îi era limpede, ca în zilele ei cele mai bune. Nu ştia întocmai ce avea să vorbească, dar ştia că va vorbi cum trebuie, că nu vor izbuti să-i astupe gura.

Rupert Kutzner vorbise paisprezece zile în şir, o dată patru ceasuri pe nerăsuflate. Johannei Krain nu i se îngădui să vorbească paisprezece zile, nu i se îngădui nici măcar un ceas, nici măcar un minut. Judecătorii erau politicoşi, uşor uimiţi. Ei bine, ce voia? Să aducă dovadă de martor ocular? Pentru ce? Văzuse, chipurile, cu ochii ei că Martin Krüger a dus lipsă, la Odelsberg, de îngrijire medicală? Dar situaţia de fapt, obiectivă, fusese pe deplin lămurită prin ancheta disciplinară împotriva doctorului Gsell; pe de altă parte se recunoştea că ea era, fără doar şi poate, de bună-credinţă, dar subiectivă.

Printr-o argumentaţie amănunţită, avocatul ei ceru în mod hotărît şi potrivit regulilor ca Johanna să aducă în faţa instanţei dovada de martor ocular. Curtea se retrase, deliberă jumătate de minut, respinse cererea.

Cînd curtea comunică această hotărîre, privirea Johannei se întunecă de mînie. Nu mai văzu sala de şedinţe văruită, golaşă.

Văzu, dimpotrivă, o cofetărie plină de fum, la Garmisch. Pe pereţi ghirlande de ruje alpine şi dansul bavarez al flăcăilor şi fetelor. Un domn prietenos, cu barbă mare, muind feliile de cozonac în cafeaua cu lapte, vorbeşte blînd şi înţelept : spune că pentru a chezăşui justiţia este uneori necesară nedreptăţirea, îndreptăţită, a unui nevinovat.

Acordîndu-i-se circumstanţe atenuante, Johanna fu condamnată la o mică amendă bănească. Se întoarse la muzeul ei, fără să se simtă învinsă.

14

Domnul Hessreiter ia masa la cucurigu

Stabilizarea valutei germane, revenirea de la un bilion la unu nu avu loc fără zvîrcoliri. Nemaipomenitul puhoi al banilor se retrase mult mai repede decît crescuse. Mulţi se zbăteau acum în ghearele termenelor scurte de plată, se treziseră fără mijloace, pentru a menţine întreprinderile lor îngrămădite, costisitoare. Peste tot se năruiau concernele umflate, societăţile cu nume sforăitoare.

Ţara agrară Bavaria avu mai puţin de suferit de pe urma zguduirii decît majoritatea regiunilor Reichului. Avu loc, de bună seamă, o anume deplasare în ce priveşte influenţa cîrmuitorilor din umbră ai landului. Făcîndu-se bilanţul hotărîtor, Berchtesgadenul, palatul episcopal, consilierul intim Bichler se pomeniră cu puterea ştirbită. Magnaţii, dumnealor Reindl şi Grueber, ieşiră din toată zăpăceala asta cu mare cîştig.

Printre cei puţini însă care avuseseră de suferit, se afla consilierul comercial Paul Hessreiter. Acordurile cu Franţa de Sud cereau plăţi serioase cu bani gheaţă, băncile müncheneze făceau greutăţi, de „Hetag" fusese nevoit să se descotorosească, vînzînd-o în pagubă domnului Curtis Lang. Înseşi „Întreprinderile de ceramică din Germania de Sud" se clătinau. De ochii prietenilor, domnul Hessreiter era, ca şi mai înainte, marele om de afaceri, fără griji, de nezdruncinat, mai presus de orice conjunctură ; în biroul lui însă se zbătea ca peştele pe uscat, dădea din mîini şi din picioare, parcă se înăbuşea.

Veniseră Paştile. Pe vremea asta pleca de obicei în sud. Doamna von Radolny îl întrebă dacă n-are nici un gînd de călătorie. Ei îi mergea bine, pensia crescuse simţitor în valuta nouă, moşia Luitpoldsbrunn nu mai era grevată de ipoteci, cumpărase

mașini moderne. Vai, cît de bucuros n-ar fi fost domnul Hessreiter să poată călători ! Îl atrăgeau hotelurile pe malul lacurilor italiene, tarabele tiroleze, unde puteai cotrobăi prin nostime obiecte de artizanat, potrivite pentru casa din Seestrasse. În locul acestora îl ţinteau locului, amenințător, termene judecătorești, adunări ale creditorilor. Spuse însă că, firește, vor pleca. Propuse lacul Como, după aceea poate cîteva zile pe Riviera.

— Dar nu poți pleca, îi aminti calm doamna von Radolny, decît abia atunci cînd vei tranșa chestiunea aceea cu Pernreuther, și rosti numele creditorului său cel mai neîndurat.

Domnul Hessreiter vîslea cu brațele prin aer, se ferea în dreapta și în stînga. Se dovedi că doamna von Radolny îi cunoștea îndeaproape situația. Scruta hățișurile lui financiare, neînduplecat, cu mai multă perspicacitate decît dînsul. Ședea, planturoasă, chipul frumos înflorindu-i pe sub părul arămiu, și socotea la rece, fără o vorbă de dojană, suma de care avea nevoie Hessreiter. Nu era o sumă mică.

E gata să facă rost de acești bani, îi spuse ea. Și după aceea ar putea să plece la lacul Como. Condițiile în care ar putea face rost de suma necesară nu erau prea plăcute. Nici prea limpede cine anume avea să dea banii. Limpede era numai faptul că va trebui să-și ia răspunderea, că va trebui să garanteze cu moșia Luitpoldsbrunn. Cunoștea viața, venea de jos, aflase chiar în vremea din urmă cît de schimbător e norocul, chiar și pentru aceia în aparență puși la adăpost. Îi spuse că dacă ar fi să-l ajute, atunci Paul trebuie să știe lămurit că și ea are nevoie de garanții. Pe viitor, „Întreprinderile de ceramică" vor trebui să renunțe la capricii, la fantezii artistice ca „Lupta de tauri". Domnul Hessreiter el însuși nu va avea încotro și va trebui să adopte un stil de viață mai puțin costisitor. Ar fi bine să-și unească gospodăriile. Nu ajunge oare conacul de la Luitpoldsbrunn ? Îi mai spuse că pentru casa din Seestrasse știe un cumpărător solvent. În scopul unei gospodăriri în comun, ar fi bine ca legătura lor să fie legalizată, să se prezinte pe Petersberg, la oficiul stării civile. Toate astea nu vor fi chiar atît de complicate precum par ; toată povestea va ține doar cîteva săptămîni. Vor putea pleca în Italia, încă înainte de venirea căldurilor. Vocea sonoră curgea liniștită și amabilă din gura vînjoasă, curgea cu dîrzenie dar domol, de parcă ar fi vorbit de schimbarea unei slujnice.

La începutul discuției, Paul Hessreiter prinse a umbla de colo pînă colo. Cînd Katharina îi spuse că, la nevoie, va face rost de bani, rămase țintuit locului. Apoi, la fiecare frază rostită de ea, se trăgea tot mai mult îndărăt, pînă se trezi lipit de perete, cu gura lui mică nerod întredeschisă, cu ochii căprui, învăluiți, în-

dreptați temător asupra obrazului frumos al femeii. Încetul cu încetul, în timp ce Katharina vorbea, se năruia întreaga lui viață de patruzeci și patru de ani. În mare buimăceală, aduna în toate cutele creierului subterfugii, vorbe frumoase. Dar încă înainte de a le cumpăni, își dădu seama că asta înseamnă să rupă legătura cu ea și că doamna von Radolny avea dreptate. Își dădu seama că va trebui să se supună la tot ceea ce va stabili ea. Fiecare nouă frază îl lovea în moalele capului. Nu era un om important, așa cum încerca uneori să se încînte pe sine însuși, tot ce se poate, dar avea o inimă bună de münchenez. Vieţuiseră laolaltă atît amar de vreme, și nu putea să înțeleagă cum cineva era în stare să fie atît de crud ca femeia aceasta.

Katharina spuse tot ce avea de spus. Domnul Hessreiter își veni încet în fire, se dezlipi de perète, prinse glas. Vorbi o grămadă. Privirile domoale ale doamnei von Radolny îl urmăreau cu atenție pe bărbatul care umbla de colo pînă colo. Nu scoase o vorbă, iar cînd acesta, în sfîrșit, isprăvi, nici nu zîmbi măcar. Și domnul Hessreiter văzu adevărul gol-goluț și amar. Pentru jumătate de minut, ca o vecie, păru cărunt și bătrîn.

După aceea, neajutorat, blajin, începu din nou să stăruie pe lîngă ea. Să renunțe la artă la „Întreprinderile de ceramică din Germania de Sud" e un lucru care îi frînge inima ; dar ce să-i faci, cum de felul său e împăciuitor, dacă ea vrea neapărat, renunță. În ce privește căsătoria nu socotește că astfel vor face cine știe ce economii ; dar dacă ea găsește că nu merge fără Petersberg, ei bine, fie și Petersberg. Numai casa lui, frumoasa lui casă din Seestrasse, nu, să-i fie cu iertare, de astă dată nu-i împărtășește părerea. Timpul, truda, bunul-gust, viața, inima cheltuite aici, astea nimeni nu i le poate plăti. Ar fi mare jale și un lucru fără noimă să se lipsească de ea. Cum și le închipuie ea toate astea ? Ei nu-s țărănoi, au nevoie de oraș, nu pot sta tot anul la țară. E, pur și simplu, cu neputință.

Doamna von Radolny îi răspunse că nu s-a gîndit la așa ceva. Ar putea doar să-și închirieze o locuință într-un imobil, la München, un apartament micuț ; cîte unele din casa de pe Seestrasse și-ar putea găsi loc acolo. Ce să-i faci, va trebui să se descurce cum știe !

— Și eu am fost nevoită uneori să mă descurc, spuse ea.

Nu ridică decît puțin glasul, continuă să vorbească potolit și binevoitor, dar în clipa în care spusese : „Și eu am fost nevoită uneori să mă descurc", în capul domnului Hessreiter se făcuse lumină. Orice împotrivire era de prisos. Știa că doamna von Radolny nu se referă la vremea cînd avusese încurcături finan-

ciare, ci avea în vedere perioada cînd îi scrisese la Paris şi el îi răspunsese la scrisori cu floricele în stil comercial.

Doamna von Radolny, aşadar, apucă taurul de coarne, şi totul merse strună, cît ai bate din palme. Vîndu casa din Seestrasse cuiva, care era, fără îndoială, doar misitul altuia. Domnul Hessreiter nu ştia cui îi aparţinea acum casa lui. Trebuia să închirieze o locuinţă, să hotărască, pentru ani de zile, ce pereţi, ce străzi anume aveau să-i stea dinaintea ochilor, ce aer avea să respire de aci înainte. Pentru asta trebuie să te sfătuieşti temeinic cu tine însuţi, cu prieteni, cu artişti, pentru asta un om subţire are nevoie de luni. Dar doamna von Radolny nu stătu mult pe gînduri. În locul celor nouă încăperi mari şi celor cinci încăperi mici, pe care domnul Hessreiter le avusese la dispoziţie în Seestrasse, fără a pune la socoteală tot soiul de cămăruţe şi firide, închirie acum o garsonieră cu dormitor, într-un imobil pe Elisabethstrasse, la etajul patru : la cucurigu. Cucurigu erau denumite dispreţuitor în acel oraş etajele cele mai de sus ale caselor ; căci acolo sus te afli la înălţime, ca şi pe culmile munţilor, şi îţi vine pofta să chiui şi să strigi cucurigu. Domnul Hessreiter, însă, nu avea poftă să chiuie. Nu însemna nicidecum că nu mai era marele om de afaceri ; dar faptul că-şi pierduse casa, mobilele sale, îl dărîma de tot. O inimă de om nu-i prea mare şi era uimitor cît mobilier, cîte birouri, scaune, sofale, canapele, găsiseră loc în inima domnului Hessreiter. În inima sa, dar nu şi în noua lui locuinţă din Elisabethstrasse. Dacă aşezai în dormitor patul cît toate zilele, ornamentat cu figuri aurite de exotici, nu mai era chip să te întorci. Ce să facă aşadar cu vitrinele, cu machetele de corăbii, cu fecioara de fier, instrumentul de tortură preferat, cu toate nimicurile nostime, care îi făceau viaţa mai veselă ? Doamna von Radolny nu dorea să strămute la Luitpoldsbrunn nici unul din lucruşoarele astea ; tot ce nu putea fi adăpostit în Elisabethstrasse, trebuia vîndut sau scos la mezat. Pentru întîia oară domnul Hessreiter îşi muşcă zăbala. Împotrivirea sa nu ţinu mult.

Într-una din ultimele zile de aprilie avu loc licitaţia. Veniseră mulţi dintre membrii Clubului negustorilor, ai Clubului seniorilor, încăperile din Seestrasse gemeau de gură-cască, de cumpărători.

Domnul Hessreiter nu fu de faţă atunci cînd îi scoaseră la mezat mobilierul. Era o zi frumoasă, însorită ; se duse să se plimbe în Grădina engleză, cu pas alene, săltat, agitîndu-şi bastonul cu măciulie de fildeş. „Ce porcărie, chibzui el. Ce prostie fără pereche să distrug toate astea", şi vedea cu ochii minţii cum lucruşoarele sale, strînse cu trudă, încăpeau pe mîini străine, neghioabe, nesimţitoare. Avea poftă să se strecoare printre curioşii adunaţi acolo, în casa din Seestrasse, dintre care neîndoios cunoştea pe cei mai

mulţi, pentru a-i felicita pe noii proprietari cu vorbe glumeţe, în care să se strecoare o undă de amărăciune. Dar nu o făcu. Se depărtă din ce în ce mai mult de Seestrasse. Ajunse la Feldherrnhalle. Supărarea stîrnită la vederea noului monument ridicol cu care proştii aceia fără pereche pociseră minunăţia de piaţă îi abătu gîndurile.

În acest timp, pe Seestrasse domneau un du-te-vino şi o înfrigurare de nedescris. Mobila Biedermeier şi Empire, vitrinele, toate podoabele agreabile, ciudate, vesela şi tacîmurile, menite marilor sindrofii, costumele, ţesăturile, tablourile, sculpturile erau strigate pentru întîia, pentru a doua, pentru a treia oară, apoi vîndute. Nenumăratele nimicuri nu încăpeau numai pe mîini nesimţitoare. Mulţi dintre proaspeţii proprietari străluceau de bucurie că le dobîndiseră ; Greiderer, Matthäi, bătrînul Messerschmidt aveau o zi bună.

Şi autoportretul Annei Elisabeth Haider fu vîndut la licitaţie. Domnul Hessreiter dorise să-l ia cu sine, să-l atîrne în noul său dormitor, dar doamna von Radolny se împotrivi. Aşadar, acum, omul care făcea strigările scoase la vînzare nudul ; cu gîtul întins, neajutorat de duios, fata moartă privea adunarea curioşilor. Cu neplăcere, dar totodată atraşi, cei prezenţi se uitau la pînza multdiscutată. Tabloul pricinuise tulburare, năpastă, scandal, nu-i purtase noroc nici pictoriţei, nici omului Krüger care, cel dintîi, îl descoperise şi-l expusese, nu-i purtase noroc nici domnului Hessreiter, precum se vădea acum, nu, fusese piază-rea. În cîştig a fost doar unul, negustorul de tablouri Novodny. Acesta făcu şi azi prima ofertă. Singurul care supralicită fu pictorul Greiderer. După cîteva strigări, nudul îi fu adjudecat negustorului de tablouri.

Doamna von Radolny ştia pentru cine cumpărase Novodny tabloul, ştia că acum îi aparţine aceluiaşi om care cumpărase şi casa, celui de-al Cincilea evanghelist. De la stabilizare încoace, era bună prietenă cu domnul von Reindl. Preţuia faptul că acesta s-a dat înţelept şi la timp după vînt. Îi plăcea, de asemenea că, de-abia consolidîndu-şi cîştigurile, lăsase baltă afacerile şi îşi umplea zilele, ca în tinereţe, cu nenumărate lucruri lăturalnice care cîntăreau cu mult mai mult.

Aruncă o privire spre el. Nu părea prea interesat de licitaţie ; aproape că nu luase în seamă nici scurta dispută a negustorului de tablouri Novodny cu pictorul Greiderer. Ca un munte de carne, era cufundat în jeţul lui adînc, cu picioarele răşchirate, ascultînd leneş sporovăiala domnului Pfaundler care şedea lîngă el. Da, Katharina îi înlesnise, în sfîrşit, domnului Pfaundler, deşi nu merita să se ostenească pentru el, multjinduita apropiere de cel de-al Cincilea evanghelist. O dată cu banii stabilizaţi, se întorsese iar la

München vechea plăcere de a petrece : domnul Pfaundler era în plină ascensiune. Katharina îi împărtăşea părerea că ar trebui doar ca viitorul carnaval să fie ridicat pe culmile de odinioară, să fie organizat ca lumea şi cu îmbelşugare, ca pe vremuri, pentru ca acest oraş să ajungă, ca pe vremuri, de la sine, iarăşi centrul distracţiilor din Germania. Un carnaval cum scrie la carte, nu-i vorbă, cere organizare, capital. Nu putea decît să încuviinţeze grija cu care Pfaundler se asigura, încă de pe acum, în luna mai, de ajutorul lui Reindl pentru la iarnă.

Tocmai se licitau machetele de vase. Domnul Pfaundler concura şi el. Erau o grămadă de amatori, domnul Pfaundler se ţinea dîrz. Din jeţul lui, Reindl îşi ridică, somnoros şi înveselit, privirile spre dînsul. Domnul Pfaundler ţinea morţiş să dobîndească vasul, vedea în el un simbol. Se simţea un mare aventurier, planurile sale ţinteau mai departe decît bănuia doamna von Radolny. Dacă din cele două lucruri bune ale Münchenului, cel dintîi, berea, putea fi exportat, de ce să nu se întîmple aidoma cu cel de-al doilea, petrecerile, carnavalul ? Ceea ce nu izbutise Kutzner, şi anume marşul asupra Berlinului, el era omul nimerit să-l ducă la bun sfîrşit. Marile fabrici de bere müncheneze îşi au filialele la Berlin, acum se organizează şi acolo chermeze cu bere, ca la München. Va trebui să ridice un local monstru în inima oraşului nesuferit. Se va numi „Casa Bavaria" şi va înfăţişa acolo minunăţiile Bavariei. Un sat de munte, o păşune alpină cu vite adevărate, o bodegă în stil „Hofbräuhaus", o pivniţă „Salvator", totul artificial, petrecerea la iarbă verde în stil Theresienwiese şi chermeza de octombrie, un teleferic, chiote şi dansuri populare bavareze, şi în fiecare seară un bou întreg la frigare, şi amurg alpin în fiecare seară. Trei mii de oameni, noapte de noapte, în inima păcătoasei capitale prusace, vor cînta : *„Cîtă vreme bătrînul Peteri"* şi *„Ura, viaţă tihnită !"* O să se străduiască din răsputeri să dobîndească astea toate, nici vorbă că le va dobîndi. Îl va atrage pe Reindl de partea lui. Îi surîdea norocul. Licită şi puse mîna pe macheta de corabie.

Katharina privi cu mulţumire cum dispăreau machetele de corăbii ce atîrnaseră atît de stînjenitor din tavan. Era bine că se primenea aerul aici, era bine că Reindl se muta aici, că domnul Hessreiter lua locul răposatului domn von Radolny. După machetele de corăbii veniră la rînd greoaiele globuri terestre, cît toate zilele, apoi păpuşile. Matthäi, bătrînul Messerschmidt cumpărară mai mult decît le dădea mîna. În Seestrasse se primeni aerul.

În acest timp, domnul Hessreiter îşi sfîrşea plimbarea. Katharina îl poftise să petreacă seara şi noaptea la Luitpoldsbrunn ; dar el era cuprins de înverşunare şi de melancolie şi voia să-şi savureze

mînioasa jale în singurătate, aşa cum se cuvine. Era acum un om sărac, şi sărăcia îşi are legile ei. Îi făcea o plăcere mohorîtă să se supună acestor legi. Îşi cumpără o franzelă şi un caş de ficat, un fel de mîncare din făină şi ficat. Savurînd din plin truda, urcă numeroasele trepte pînă la cucurigu, unde se afla noua sa locuinţă. Nici tu faţă de masă, nici tu tacîm, nici tu farfurie. Mîncă pe masa goală, pe hîrtia în care fusese învelit caşul de ficat. Era, nu-i vorbă, o masă stil Empire de toată frumuseţea, ar fi luat pe ea, la licitaţie, bani nu glumă, şi domnul Hessreiter avu grijă să nu o mînjească.

Apoi se întinse pe patul Biedermeier, larg, nu prea înalt. Nu se putu stăpîni să nu mîngîie delicat figurile aurite de exotici. Măcar atîta salvase. Încercă să citească. Mirosul hîrtiei în care era învelit caşul de ficat îl stînjenea. Se sculă, luă hîrtia, o aruncă în closet şi trase apa. Harpa eoliană răsună. Ocupa loc puţin şi îl însoţea în sărăcie.

15

Kaspar Pröckl pleacă spre Răsărit

Inginerul Kaspar Pröckl prinsese cu pioneze deasupra patului ordinul de bătaie, întocmit atunci cînd pusese pe foc *Jivina smerită*. Şi-l tălmăcise în ruseşte, ca Anni să nu-l poată citi. Punctul 1, socoteala cu capitalistul Reindl a fost dusă la bun sfîrşit. „Uzinele de automobile din Bavaria" extind fabrica din Nijni-Novgorod, contractul fusese perfectat, peste puţin timp se va muta acolo, ca inginer-şef. Punctul 2, povestea cu deţinutul Martin Krüger a luat sfîrşit, din păcate, de la sine, şi înainte ca el, Kaspar, să-i fi sărit în ajutor omului Krüger, ca să o scoată la capăt. Oricum, şi acest punct era tăiat. Nu era însă dus la bun sfîrşit punctul 3, socoteala cu fata Anna Lechner. Potrivit programului întocmit, Kaspar Pröckl îi pusese întrebarea dacă vrea să intre în partid şi să plece cu el în Rusia. Stătuse ca pe ghimpi. Ce naiba, nu şezuseră numai la aceeaşi masă şi se culcaseră în acelaşi pat, îl legau multe de această fată, oricare ar fi fost teoria. Se temuse de o scenă mic-burgheză, de mustrări, rugăminţi, jigniri şi, în cele din urmă, de rîsete şi de un răspuns negativ. Se înşelase. Anni rămăsese cîteva clipe pe gînduri şi-i spusese apoi cu judecată, că aşa, pe nepusă masă, nu poate hotărî. Să aibă răbdare, îl va încunoştinţa la timp.

Cum ştia că va părăsi Münchenul curînd şi pentru totdeauna, Kaspar Pröckl privea oraşul cu alţi ochi. Se născuse la München, nu călătorise niciodată prea departe de acest oraş. Toate rîurile erau pentru el rîul Isar, întreaga natură ca Grădina engleză, toate arterele de circulaţie ca forfota din Stachusplatz, raza turlelor bisericii Maicii-Domnului era pentru el lumea. Ştia că Münchenul este un oraş de ţărani, anchilozat în cartilajele vechiului, reacţionar pînă-n măduva oaselor. Adevărul acesta îi pătrunsese însă numai în creier, nicicînd în sînge. Acum se străduia să considere oraşul lui natal mărunt, părăduit, vrednic de dispreţ, asemuindu-l cu giganticele năluciri ale imaginaţiei sale. Dar nu izbutea.

Hoinărea pe străzile unde, copil, se jucase cu alţi ţinci cu mici bile colorate, băgînd groaza în ei, căutînd mereu să fie în frunte. Zăbovea dinaintea casei unde se născuse, dinaintea clădirii în care se afla biroul de unde venea să-l ia pe tatăl său. Se gîndea mult în aceste zile la bătrîn. Cum acesta, neizbutind să răzbească el însuşi, îşi îndreptase toate străduinţile asupra lui, a lui Kaspar. Îl ţinea din scurt pe băiat, dar era mîndru de isteţimea lui. Îl trimisese la liceul real, cu sacrificii la Institutul politehnic. Kaspar Pröckl îşi aduse aminte cum într-un rînd, într-o seară de vară pe Starnberger See, un flăcăiandru într-o luntre cîntase din vioară. Toată lumea aplaudase. Tatăl său fusese vrăjit ; neîntîrziat trebuise şi el, Kaspar, să înveţe să cînte la vioară. În familie, bătrînul făcea pe grozavul. Ca funcţionăraş la primărie, voia să-şi impună cu îndoit zel în locuinţa lui sărăcăcioasă autoritatea de care era lipsit la birou şi, la masa unde se întîlneau de obicei, cerea tiranic ca nevasta şi copiii să-i dea cinstirea cuvenită. Acest lucru îi insufla respect băietanului Kaspar. Simţea acelaşi imbold de a se impune ca şi taică-său ; numai că nu voia să fie cineva în sînul familiei, ci voia să fie cineva în lume. Încă şi acum, chiar dacă rîdea de astea toate, i se ivea dinaintea ochilor, cu respect ca şi odinioară, chipul tatălui, aşa cum şedea, bărbierindu-se, înconjurat de nevastă-sa smerită şi de copiii temători, care ascultau cu evlavie cum comenta, trufaş şi disprețuitor, probleme de slujbă, de-ale oraşului, de-ale lumii. Tata Pröckl nu fusese un om rău ; rea fusese epoca, lumea înconjurătoare. Ce generaţie a fost şi aceea care nu s-a dovedit în stare, pînă la urmă, să ducă la capăt altceva decît proasta afacere a războiului ? El, Kaspar, şi-a dat seama unde-i buba. Învăţătura marxistă, atunci cînd a aflat-o, a găsit tărîm prielnic.

În general, ultimele săptămîni ale lui Kaspar Pröckl în oraşul său natal nu puteau fi considerate drept fericite. Avea timp berechet pentru gînduri şi simţăminte supărătoare.

Şi punctul 3 al ordinului de bătaie, povestea cu fata Anna Lechner luase, pînă la urmă, altă întorsătură decît se aşteptase

Kaspar. Anni chibzuise temeinic, era acum gata să-i dea răspuns. Nu învăţase din cărţile lui, ci din propria ei experienţă. Existau oameni a căror menire era să ferească statul de năpastă ; atunci însă cînd izbucnise nerodul puci al lui Kutzner, ei declaraseră pur şi simplu că n-ar fi crezut cu putinţă o asemenea întorsătură a evenimentelor, iar acum, alde Hartl, alde Kastner şi toată gaşca continuă să guverneze liniştit. Unui stat care păstrează în slujbă oameni ca ăştia, unui asemenea stat neghiob nu-i poţi veni în ajutor decît prin forţă, un stat ca acesta trebuie să dispară. Kaspar avea dreptate şi de aceea ea va intra în partidul comunist.

Inginerul Pröckl se împăcase cu gîndul că Anni va rămîne la München. Îl duruse. Acum, cînd îi spuse că va intra în partid, îl copleşi o mare şi neaşteptată bucurie. Deodată însă încolţi în el bănuiala că Anni nu-şi schimbase părerile din convingere, ci numai de dragul lui. Dar se dovedi de îndată că greşea. Din păcate, urmă tînăra femeie, hotărîrea ei nu are nimic de-a face cu convieţuirea lor pe viitor. Nu-şi face iluzii, ştie că are să-i fie tare greu fără el. În Rusia, însă, n-are să reziste nicidecum. Vrea să intre în partid, dar în Rusia nu pleacă. Vrea să îmbătrînească aici, în acest oraş München, în raza turlelor bisericii Maicii-Domnului, faţă-n faţă cu munţii bavarezi şi să fie înmormîntată în cimitirul din partea de sud a oraşului.

— Şi acum, încheie ea, voi aduce ceaiul.

Kaspar Pröckl şedea neclintit, tăcea. Nu avea încotro : aşa se înfăţişa o fiică a Münchenului, chiar dacă era tovarăşă. Cel mai neplăcut lucru în privinţa prejudecăţii ei era faptul că Pröckl o înţelegea pe deplin. Într-adevăr, nu ştia prea bine care dintre ei doi era mai curajos. Anni, deoarece ţinea morţiş la prejudecata ei, sau el, deoarece ţinea morţiş la opinia lui. Oricum, pentru el, dacă nu vrea să cadă pradă schizofreniei ca pictorul Landholzer, singurul reazăm era o viaţă în mijlocul unui marxism înfăptuit. Această viaţă o putea afla numai în Rusia.

Cîteva zile după aceea, Kaspar Pröckl îşi luă rămas bun de la cel de-al Cincilea evanghelist. Întrevederea urma să aibă loc la biroul „Uzinelor de automobile din Bavaria", dar, în ultima clipă, domnul von Reindl dispusese ca Pröckl să fie înştiinţat telefonic să poftească în casa din Karolinenplatz. Acest lucru îi strică tot cheful lui Kaspar. Îi părea bine că nu va mai fi nevoit să vadă mutra lui Reindl. În orice caz, dacă al Cincilea evanghelist s-ar încumeta să depăşească problemele profesionale şi să-i vorbească de treburi personale, îl va repezi cît colo. Al Cincilea evanghelist, însă, nu-i vorbi de probleme personale, şi Pröckl se necăji.

— Îmi iau îngăduinţa, spuse domnul von Reindl, doar să vă atrag luarea-aminte asupra faptului următor : Dumneavoastră sîn-

teţi dator să acţionaţi nu după cum vă dictează concepţiile, ci aveţi îndatorirea să obţineţi succes.

De altminteri, întrevederea se desfăşură lînced, fără entuziasm. Cînd tînărul inginer coborî scara monumentală, dinaintea *Morţii lui Aretino*, îşi dori ca acest Reindl să vină cît de curînd în Rusia pentru a vizita uzinele. Formulă în gînd frazele pe care avea să i le spună atunci, de la obraz, acestui munte de carne.

Două ore mai tîrziu, un curier îi înmînă, o dată cu o scrisoare binevoitoare, un dar de bun rămas din partea lui Reindl : o scurtă din piele verde, de toată frumuseţea. Pröckl bombăni, spunînd că nu-i şade bine să plece în Rusia deghizat în felul acesta. A doua zi însă, îmboldit de Anni, luă totuşi scurta cu el.

Avea să străbată uriaşa distanţă într-o maşină mică, nou-nouţă. Deşi se apropia primăvara, Anni îl înzestrase cu haine călduroase, de parcă ar fi plecat la Pol. Mai avea asupra lui bani din belşug, împuterniciri, recomandaţii.

O bucată de drum îl întovărăşiră scriitorul Tüverlin şi fata Anni Lechner. La rîul Inn, Tüverlin îşi luă rămas bun. Pröckl făgădui că va scrie de îndată ce va descoperi tabloul *Iosif şi fraţii săi*. Anni îl însoţi pînă la oraşul Passau, unde apele Innului se varsă în apele Dunării. Kaspar Pröckl o conduse la trenul cu care urma să se întoarcă. Era tare morocănos şi se luă la harţă cu călătorii atunci cînd aceştia nu făcură de îndată loc pentru bagajul ei. Anni se ivi la fereastra vagonului. Kaspar spuse că e caraghios să te foieşti pe peron şi să aştepţi plecarea trenului, aşa că el nu mai rămîne. Ridică mîna şi i-o întinse ; era vîrîtă într-o mănuşă de automobilist, din piele. Apoi aşteptă totuşi pînă ce trenul se puse în mişcare. Scoase mănuşa, îi întinse din nou mîna, mai zăbovi cîteva clipe.

În aceeaşi zi, Kaspar Pröckl plecă mai departe, îmbrăcat în scurta verde de piele, nou-nouţă, cu pipa în gură, singur. Se mistui din Germania, către răsărit, prin Cehoslovacia, prin Polonia, spre Cracovia, spre Moscova, spre Nijni-Novgorod. Dintre toţi aceia pe care îi lăsase acasă, lipsă cui o va simţi în Rusia ? A patru oameni. Chincit pe un ciot, privindu-l ţintă cu ochii arzători, înfundaţi în cap, cu obrajii scofîlciţi, pictorul Landholzer. Tolănit pe divan, în halat liliachiu, hlizindu-se la el cu ochi somnoroşi, al Cincilea evanghelist. Măsurînd odaia în sus şi în jos, împuindu-i înveselit urechile, cu glas hîrşit, scriitorul Jacques Tüverlin. Turnînd ceaiul, dojenindu-l blajin şi totuşi hotărît pentru vreo neglijenţă din viaţa de toate zilele, fata Anna Lechner.

16

Familia Lechner se chiverniseşte

Această fată Anna Lechner părăsise imediat după stabilizare slujba ei la fabrica din cartierul de nord al oraşului şi îşi deschisese un birou de dactilografie. În vederea editării operei rămase de pe urma lui Martin Krüger, Kaspar Pröckl îi dăduse să dactilografieze diferite lucrări. Cu acest prilej îl întîlnise pe Jacques Tüverlin. Scriitorului îi plăcu bavareza aceasta înfiptă, o luă secretară şi treaba mergea strună. Între ei se încingeau discuţii îndelungate, glumeţe întîi, încetul cu încetul serioase, despre mici probleme de stil. În timp ce ea aştepta la maşină, Tüverlin, umblînd de colo-colo, dezbătea în chip de monolog amănuntele muncii sale, toate argumentele pro şi contra. După plecarea lui Kaspar Pröckl, sta deseori de vorbă cu ea despre acest prieten al lor, îngrămădind argumente peste argumente, aducîndu-i tot felul de critici care, de fapt, i se adresau lui.

Cu tatăl ei se împăca acum bine. De cînd îl văzuse în cea mai cumplită stare de înjosire, bătrînul avea o anumită sfială faţă de ea. Îndeobşte, de cînd suferise acea mare înfrîngere lăuntrică, se făcuse, aşa cum îşi propusese, domol şi blînd. Un singur lucru îl scotea din sărite. Pe Unteranger, pieziş, peste drum de casa lui, îşi avea prăvălia un oarecare Seligmann, un evreu ; de ani de zile, din tată-n fiu, îi făceau concurenţă lui Lechner. Cu prilejul prigoanei împotriva evreilor, în vremea cînd Flaucher fusese comisar general al statului, acest Seligmann era cît pe ce să fie scos din prăvălie. Din păcate, se gîndea Lechner, lucrurile n-au ajuns pînă acolo ; puciul acela prostesc dăduse totul peste cap şi evreul Seligmann rămăsese în stăpînirea sigură a prăvăliei, cum apucase de zeci de ani. Da, anumiţi clienţi evrei nu mai călcau pragul prăvăliei lui Lechner, deoarece Seligmann le împuiase urechile că acesta s-ar fi înhăitat cu Germanii verzi şi ar fi, ce mai tura-vura, antisemit. În chestiunea aceasta, cu toată umilinţa, Lechner nu-şi putea ţine firea.

— Ce mişel, ocăra el. Ce vită-ncălţată. Acum, colac peste pupăză, mai trăncăneşte că-s antisemit, spurcăciunea.

Altminteri, era mîndru faţă de sine însuşi de faptul că vădea atît de puţină mîndrie. „Popicarii veseli" ţineau morţiş să-l facă iarăşi vicepreşedinte, dar el continua să refuze. Spuneau :

— Hai, frate dragă !

El, însă, nu se învoia în ruptul capului să primească această onoare deosebită.

Pe cît îi purta în sinea lui sîmbetele fiicei sale Anni, pe atît se bucura bătrînul de feciorul său Beni. În ziua în care Cajetan

Lechner, cu jobenul pe creştet, fusese de faţă ca martor la cununia de pe Petersberg, îşi pierduse orice nădejde în ce-l privea pe el însuşi. El n-are să mai izbutească, dar feciorul său Beni are să ajungă departe. Pentru acesta, căsătoria cu chelneriţa Zenzi se dovedea cu adevărat un mare noroc. Se putea citi pe faţa lui cum, sub înrîurirea neveste-si, devenea, dintr-un comunist îndîrjit un om din ce în ce mai aşezat. Bătrînul observa cu nespusă bucurie că, de la o săptămînă la alta, Beni îşi lăsa să-i crească tot mai mult barbetele pe obraji.

O întîmplare, la drept vorbind fără însemnătate, înlătură şi cea din urmă umbră de neîncredere dintre tată şi fiu. La vremea sa şi mai tîrziu, bătrînul discutase adesea cu Beni şi cu Anni despre procesul Martin Krüger şi uneori folosise cuvinte tari pe seama boemului de Krüger. Dar abia acum, cînd omul Krüger era mort şi încinerat de mai bine de un an, înţelese că Anni şi Beni nu se îndoiseră nici o clipă că şi el îşi avea partea de vină în condamnarea lui. Cînd, în realitate, el şi Hessreiter tăgăduiseră vinovăţia lui Krüger. Acestea toate ieşiră la lumină, în cele din urmă, printr-o frază întîmplătoare, şi copiii fură de-a dreptul uluiţi aflînd adevărul. Îşi făcea inimă rea că fuseseră în stare să-l socotească o asemenea bestie, şi umilinţa i se dusese pe copcă. Îi ocărîse ca un sergent-major pe aceşti tineri de modă nouă care îl credeau pe propriul lor tată în stare să săvîrşească asemenea ticăloşie. Fusese o izbucnire binecuvîntată. De atunci, Beni îl privea pe bătrîn cu adevărat respect; cea din urmă umbră de înstrăinare se spulberase, încrederea şi înţelegerea prinseseră rădăcini între cei doi bărbaţi.

Beni avea nevoie de asta. Nu prea mai era prieten la toartă cu nimeni. De cînd se însurase cu Zenzi şi cumpărase atelierul electrotehnic, tovarăşii de la „Şaptele roşu" îl luau peste picior, într-un mod greu de răbdat. Nu zăcuse la puşcărie pentru partid? Se îndîrjea, făcea pe încăpăţînatul, venea din ce în ce mai rar la „Bila năzdrăvană". Se lega, dimpotrivă, tot mai strîns de Zenzi. E drept, fata n-avea habar de corelaţii economice, de plusvaloare şi luptă de clasă. Dar dacă în materie de economie politică era tufă, la propria-i gospodărie, ce-i al ei e al ei, se pricepea de minune. Atelierul propăşea, trăiau bine.

Bătrînul Cajetan Lechner constata toate astea cu adîncă mulţumire. El nu ajunsese să se pricopsească, dar familia lui se chivernisea văzînd cu ochii. Şi unde mai pui că lui Beni îi rămînea timp berechet să-şi ducă la bun sfîrşit şi studiile, şi toate celelalte preocupări. La Teatrul Naţional nu-l uitaseră şi cînd dădeau de greu îl chemau cu plăcere pe iscusitul electrician. Bătrînul nutrea un interes pătimaş faţă de această îndeletnicire a zelosului său fecior. Cînd Beni îi vorbea de treaba asta, scotea din gîtlejul lui guşat

strigăte de uimire şi de preţuire ; nu-şi mai încăpea în piele de bucurie, văzînd cum propriile sale înclinaţii artistice încolţeau acum atît de strălucit în fecior. Măgulit, Beni făcuse pentru clubul „Popicarii veseli" o instalaţie ingenioasă care anunţa, prin semnale luminoase, cîte popice au căzut.

Familia Lechner se chivernisea aşadar din ce în ce mai mult. Atunci cînd chelneriţa Zenzi aduse pe lume un băiat legitim, sănătos, între ea şi Beni al ei izbucni, ce-i drept, o ultimă ceartă serioasă. Asta din pricină că, la naşterea fiului său, în Benno Lechner se stîrni spiritul revoluţionar. Pe fiul lui trebuia să-l cheme Vladimir, după Vladimir Ilici Ulianov, denumit Lenin, întemeietorul noului stat rus. Zenzi se împotrivi din răsputeri. Cu nici un preţ nu va îngădui să i se dea un nume atît de păgîn. Îşi dorea ca naş pentru copil pe unul dintre muşteriii ei obişnuiţi de la „Tractirul tirolez", pe unul dintre granguri, care, cu toate acestea, le va face cinstea, căci ţine mult la ea, pe consilierul intim Josef Dingharder de la „Kapuzinerbrauerei". Asta însă Benno Lechner nu încuviinţă nici în ruptul capului. Două zile în şir ţinu ciorovăiala. Se învoiră, pînă la urmă, ca bătrînul Lechner să-i fie naş. Şi-i dădură băiatului numele de Cajetan Vladimir Lechner.

Bătrînul Lechner nu mai putea de bucurie. Fotografie, în cele mai felurite poziţii, pe nepotul şi finul său. Îi făcu un dar serios. Vînduse casa din Unteranger şi cumpărase în locul ei, pe numele celui mai tînăr Lechner, o casă pentru o singură familie, la marginea oraşului, în cartierul Schwabing. El nu era vrednic să fie proprietarul unei case ; dar trebuia să vadă toată lumea că familia Lechner se chivernisise.

Era o casă veche ţărănească şi care se păstrase în mijlocul oraşului ce se întindea tot mai mult. În curtea împrejmuită cu zid, se semeţeau castani de toată frumuseţea. Casa trebuia să arate şi în viitor ca locuinţa unui ţăran care şi-a rînduit trai tihnit la oraş, va trebui însă înzestrată cu toate rafinamentele tehnicii moderne, electrificată din pivniţă pînă-n pod, dar în aşa fel, încît aparatele să rămînă pitite, să nu pară adaos străin. Amîndoi Lechnerii nu mai pridideau de atîta treabă, meştereau într-una, îşi băteau capul. Bătrînul Lechner alergă săptămîni în şir, ca să facă rost de o mobilă potrivită, trainică.

La mijlocul lunii mai totul era gata. În vreme ce bătrînul îşi păstra prăvălia şi locuinţa din Unteranger — asta fusese condiţia pusă de el — proprietarul atelierului electrotehnic Benno Lechner, nevastă-sa Crescentia şi sugaciul Cajetan Vladimir se mutară în casa din Schwabing. Zenzi îi descrise prietenei sale din Weilheim, într-o scrisoare amănunţită, noua locuinţă şi iscăli : *„A ta iubitoare*

prietenă Crescentia Lechner, născută Breitmoser, domiciliată pe Fröttinger Landstrasse 147, în casă proprie".

De cînd se măritase ocolea „Tractirul tirolez", locul activităţii ei de odinioară. Acum îşi exprimă dorinţa să ia acolo cina cu Beni. Acesta făcu gît, se lăsă greu. După o ciondăneală neplăcută, se duseră. Luară loc în odăiţa mai ferită, unde litra de vin costa cu zece pfenniguri mai mult. Tihna vădit mic-burgheză, lambriurile de lemn, mesele masive, neacoperite, băncile şi jeţurile, de bătrînească trăinicie, făurite pentru şezuturi statornice, toate astea păreau familiare şi totuşi noi. Încăperea era împăienjenită de fumul ţigărilor de foi, de aburul bucatelor săţioase. Pe locurile lor obişnuite şedeau oameni cu slujbe solide, cu concepţii solide. O cunoşteau aproape toţi, o salutau, strigînd sau dînd din cap, uşor înveseliţi, binevoitori, acordîndu-i respectul cuvenit. Resi o ajută să-şi scoată paltonul, dădu fuga după lista de bucate.

Doamna Crescentia Lechner, născută Breitmoser, se aşeză pe banca de lîngă masa din colţ, sub poliţa cu farfuriile de cositor. Puse stăpînire pe încăperea în care alergase atîta vreme de colo-colo, servind clienţi şi încasînd bani. Iat-o şezînd aici, ca un tablou ce şi-a aflat cadrul cuvenit, pe fiinţa aceasta trupeşă, înfiptă, cu drepturi depline, şi aşteptînd să mănînce bine şi să fie servită ca lumea, alături de bărbatul pentru care se luptase şi pe care îl căpătuise. Ajunsese la ţintă, se simţea straşnic, era o zi bună, cea mai bună zi din viaţa ei.

17

Sînteţi oare toţi aici?

Scriitorul Jacques Tüverlin hoinărea voios prin bîlciul ce se ţinea în luna mai, în suburbia Au. În anii trecuţi, războiul, revoluţia, inflaţia loviseră şi în acest tradiţional bîlci cu vechituri din suburbia răsăriteană Au ; acum însă viaţa se scurgea iar pe făgaş trainic şi tîrgul era în floare ca pe vremuri. Întregul München se înghesuia printre tarabe, în frunte artiştii şi copiii, şi Jacques Tüverlin răscolea, la fel de înfrigurat ca şi aceştia, nimicurile de preţ. În oraşul München, lumea meşterea cu multă tragere de inimă, nu lăsa să se prăpădească nici un cap de aţă, cotrobăia prin tot soiul de hîrburi, pentru a le drege. Aici, în tîrgul din Au, ajungeau cele mai multe obiecte care jucaseră vreun rol în viaţa măruntă a Münchenului : mobile, veşminte, giuvaericale, veselă, cărţi, oale de noapte, jucările pentru copii, terfeloage, ochelari, paturi, biciclete,

danturi false. În jurul acestui calabalîc scos din uz stăruia încă mirosul vieții mărunte, a cărei părticică fusese. Era o plăcere nebună să scotocești prin toate astea, să descoperi poate un lucrușor de preț. Te înghionteai și te înghesuiai, în tihnă și în hohote de rîs ; cu toată îmbrînceala, era o hoinăreală agale și Tüverlin se îmbrîncea și hoinărea agale laolaltă cu ceilalți.

Zări o grămadă de chipuri cunoscute. Domnul Hessreiter umbla de colo pînă colo, amărît și zelos, domnul von Messerschmidt vesel și zelos. Consilierul intim Kahlenegger sta aplecat cu duioșie asupra unui scrin cu geam, care adăpostea o colecție de fluturi bavarezi. Cajetan Lechner nu-și lua ochii de la o vitrină veche ; era tare putredă, era o minune că nu i se sfărîma în mîini. Dar tocmai acest lucru îi stîrni curiozitatea. Menirea lui era să restaureze, după toate regulile artei, această vechitură viermănoasă.

Ia te uită, cine cotrobăia cu degete lungi, subțiri, în maldărele de mărunțișuri ? Așa-i, era comicul Balthasar Hierl ! Jacques Tüverlin îl zări, tocmindu-se la sînge cu o telăliță trupeșă. Era vorba de un irigator de mărime neobișnuită, de pe vremuri ; comicul îl cîntărea în mîinile sale uscate, cu jind și totodată cu gingășie. Da, vechitura asta putea sluji drept recuzită plină de farmec pentru scena de la Minerva. Dar baba era pesemne tot atît de încăpățînată ca și dînsul, și Tüverlin îl văzu, pînă la urmă, plecînd fără irigator. Negreșit se va întoarce în ziua următoare și va începe din nou să se tocmească.

Oamenii din jur se înghesuiau, se îmbrînceau, spuneau : „Hopa, vecine", rîdeau. Cu patimă mocnită, pîndindu-se cu strășnicie, nestrămutați, mușterii și vînzători se trăgeau pe sfoară unii pe alții. Tüverlin gusta din toată inima șiretenia țărănească a acestei tocmeli, se lăsa cuprins de înverșunarea celor din jur, se simțea îmboldit să încerce și el tehnica acestor tîrguieli. Dibuise o gravură veche, înfățișînd o priveliște, familiară lui, de pe Ammersee. Iscodi întîi, viclean, prețurile altor zece troace ; negustorul însă se dumeri numaidecît că ochise gravura. În adîncul inimii se minună disprețuitor că un om cu scaun la cap ține să cumpere asemenea spanac și ceru prețul nemaiauzit de zece mărci. Tüverlin se prefăcu indignat. Îl chemă pe unul dintre gură-cască drept martor cum că gravura nu face nici cît o ceapă degerată.

— E o vechitură, n-aș da pentru așa ceva nici cincizeci de pfennigi ! confirmă cu convingere cel chemat.

În sinea lui, negustorul îi împărtășea părerea.

— Dar rama, domnilor, poftiți, domnilor, de priviți rama ! îi îmboldi el.

— Bună de aruncat, nu face nici cincizeci de pfennigi, spuse cu însuflețire martorul.

— Rama, repetă cu încăpăţînare negustorul.

Tüverlin nu mai putu de mîndrie că, în cele din urmă, izbuti să cumpere gravura cu şapte mărci şi cincizeci. Negustorul se uită după el, plin de un dispreţ compătimitor, apoi privi cu duioasă evlavie tablourile sale în ulei.

Tüverlin nimeri la o tarabă în faţa căreia se înghesuia multă lume. Zăceau acolo, rînduite maldăre, hîrtii-monede din timpul inflaţiei, cu cifre ameţitoare, hîrtii de milioane, hîrtii de miliarde. De mare căutare se bucurau miile cafenii dinaintea războiului. Degeţe nenumărate mîngîiau cu nesaţ, momite, aceste bancnote cafenii. „În schimbul acestei bancnote casieria centrală a Reichsbankului plăteşte o mie de mărci." Aceste cuvinte fuseseră oare tipărite de pomană ? Grămada de o mie de hîrtii de acest fel avea treisprezece centimetri şi jumătate înălţime şi, în urmă cu cîţiva ani, dacă erai posesorul unui asemenea teanc de bancnote, însemna că ai scăpat de griji pentru tine şi pentru ai tăi, pe toată viaţa. Multora nu le putea intra în cap că toate astea nu mai făceau doi bani, şi negustorii în dughene încheiau afaceri pe cinste. Lumea cumpăra hîrtiile de o mie ieftine ca braga — se vindeau bancnote în valoare de un milion pentru cinci mărci — de dragul colecţionării, chipurile, în glumă ; dar mai toţi legau de acest chilipir nădejdea că, odată şi odată, s-ar putea ca ele să mai ajungă la preţ. Unul o lua de-a binelea în serios, unul tîmpit pe jumătate, pe cît părea. Era unchiul Xaver. Venise cu o roabă ca să care bancnotele achiziţionate.

Unul dintre negustori i se păru cunoscut lui Tüverlin : o faţă ţuguiată în bărbie, dinţi mititei de guzgan, rîs şuierător. Da, şi negustorul îl recunoscu, îl salută. Strigîndu-şi şi vînzîndu-şi între timp marfa, domnul von Dellmaier conversă cu dînsul în franţuzeşte. După cum se vede, se îndeletniceşte aici cu o afacere bănoasă, amuzantă, mult mai bănoasă şi mai amuzantă decît politica, îi spuse el lui Tüverlin. Scriitorul îşi aminti că, aşa cum i se povestise, după moartea lui Erich Bornhaak, agentul de asigurare von Dellmaier ajunsese rău de tot, din pricina unor nereguli în gestiunea Germanilor verzi fusese dat afară şi de acolo.

În timp ce discuta cu domnul von Dellmaier, scriitorul fu strigat de un glas cunoscut. Cel care vorbea stătea în faţa tarabei de alături ; era un domn îmbrăcat într-un pardesiu pufos, de culoare deschisă, cu un chip vesel, cu zbîrcituri aspre, de ţăran. Îşi făcea de lucru, cu nemaipomenit haz, împodobind-o pe însoţitoarea sa, o cocoşneaţă durdulie, gălăgioasă, cu vechi decoraţii, insigne, rozete. Căci în dugheana asta erau de vînzare haine purtate cîndva de cei puternici, uniforme ale fostei armate, vechi robe de judecători şi de avocaţi, mai cu seamă însă embleme şi decoraţii din alte vremuri. Erau de vînzare, claie peste grămadă, ordine ale monar-

hiei, zvastici şi altele. Rîzînd în hohote, pictorul Greiderer scosese un pumn de insigne din grămadă şi se desfăta acum, împopoţonînd-o pe însoţitoarea sa cu un talmeş-balmeş de distincţii şi crezuri.

Îl salută ceremonios pe Tüverlin, cu mult zgomot şi plin de bucurie. Era iar în ascensiune, avusese la Berlin un succes răsunător cu o expoziţie. Sînt nişte procleţi de prusaci berlinezii ăştia, spuse el, dar gust au, ce-i al lor, e al lor : succesul se datorase tocmai acelei pînze tăinuite, în legătură cu care Osternacher fusese atît de perspicace. Acum n-are decît să tragă o fugă pînă la Berlin şi să se zgîiască la tablou. Pictura purta însă denumirea *Germanul verde*, şi înfăţişa pe o căpetenie a neaoşilor, în uniformă, în ţanţoşa lui găunoşie : iar căpetenia neaoşilor era prietenul, amicul lui de petreceri, Balthasar von Osternacher. Era o glumă grozavă. Prăpădindu-se de rîs şi cu potop de vorbe, îi împuia lui Tüverlin urechile, îl bătea pe umăr, îl apuca de nasturi. Scotea la iveală din fiecare buzunar recenzii de la Berlin. Spunea că o să înoate în aur. De data aceasta, însă, va fi mai deştept şi va încremeni la ţară. De două ori pe săptămînă, cel mult, va pleca la oraş. Tüverlin îl întrebă dacă maşina verzulie mai merge. Da, a vopsit-o din nou şi a dăruit-o bibilicii de care s-a descotorosit, răspunse Greiderer. Pentru el, însă, şi pentru însoţitoarea sa de azi, a comandat una nou-nouţă, cu mult mai arătoasă, cu mult mai verde.

Tüverlin trecu mai departe. Îşi cumpără nişte alviţă, un dulce alb-trandafiriu şi lipicios. Lîngă el, un copil plîngea după balonul său albastru care pierise în văzduh. Tüverlin îi cumpără şi mucosului alviţă. Jur împrejur lumea făcea gălăgie, se bucura că trăieşte. Hîrburile de toate felurile, putrede, ale vieţii müncheneze se lăfăiau în voie la lumina nespus de limpede a podişului. Negustori şi muşterii se trăgeau pe sfoară unii pe alţii, cu şiretenie tihnită, dînd dovadă de o răbdare demnă de admirat.

În faţa unei tarabe, unde erau de vînzare mătănii, ieslea lui Isus în format redus, mici troiţe, Tüverlin dădu cu ochii de un bărbat cu o barbă înspicată, unul deşirat. Acesta pipăia mărunţişurile sfinţite, pe-ndelete, cucernic. O dată cu prăbuşirea Germanilor verzi, afacerile lui Rochus Daisenberger se cam duseseră de rîpă, se apropiase din nou de clericali, prinsese să trîmbiţeze sfinţenia garajului său. Ceea ce îl interesa aici era o sculptură de lemn însîngerată a celui răstignit. La obîrşie, se prea poate să fi stat de strajă la o margine de drum, ocrotită de-un grilaj împotriva unor mîini nechemate şi de-un acoperiş ca lumea împotriva ploii şi zăpezii, împodobită mai tot timpul cu flori de cîmp. Acum zăcea pe o tarabă, în bîlciul din Au, golaşă, vrednică de milă, şi Rochus Daisenberger pusese ochii pe ea. Era hotărît să-l adăpostească pe

bietul mîntuitor în garajul său, pe care avea să-l pună sub ocrotirea sculpturii.

Înaintea hîrburilor sfinte mai stătea cineva : un bărbat greoi, posomorît. Se holba la un vas de metal, un fel de vază de flori.

— Ce pofteşte domnul ? întrebă vînzătoarea.

— Uite colea ce poftesc, răspunse omul şi cumpără vasul, fără să se tocmească.

Va arăta grozav, plin cu flori de toate culorile, pe un anume mormînt aflat în cimitirul din sudul oraşului. Îl va aşeza lîngă mica cruce de lemn, pe care stă scris, cu litere negre, de şablon : *Amalia Sandhuber*. Cîndva zăcuse în tină şi în omăt fleşcăit, cu chipul vînăt, şi cu pulpele întinse înainte. Acum zăcea în cimitirul din sudul oraşului. Îi făcuse de petrecanie pe drept, tot ce se poate ; dar după cele întîmplate între timp, era ros de îndoieli şi îmboldit să aşeze acest vas de flori pe mormîntul ei. Fusese o porcărie fără pereche că nu-l reţinuseră la poliţie. Nici spovedania nu-i adusese nici un fel de alinare. Boxerul Alois privi cum vînzătoarea împacheta tacticos vasul într-un ziar vechi. Ca să se liniştească, lui nu-i rămînea decît un singur lucru de făcut, ar fi trebuit să-l facă mai de mult, şi pînă la urmă tot acolo va ajunge. Va intra călugăr-slujitor la mînăstire. Tare frumos ar fi dacă l-ar primi într-o mînăstire, undeva la ţară. Acolo i se va spune cît trebuie să trudească, va fi o muncă grea, o va îndeplini cu dragă inimă, alţii vor hotărî pentru el ; nu va trebui să-şi bată capul, îşi va afla pacea. Şi seara se va plimba, paşnic, în rasa lui din păr de capră. Dacă nu va fi cu putinţă să-şi găsească un rost la ţară, rămîne şi la oraş, la mînăstirea Sfintei Anna, bunăoară. Telăliţa îi puse în mînă pachetul cu vasul de flori. Îl va duce, va să zică, la cimitirul din sudul oraşului, şi încă azi se va interesa la mînăstirea Sfintei Anna ce are de făcut.

— Domnul cu tine, îi spuse telăliţei şi se cărăbăni.

— Mai poftiţi pe la noi, răspunse femeia.

În acest timp, Tüverlin ajunsese în faţa unui teatru de păpuşi. În aşteptare, copiii, nerăbdători, făceau o gălăgie de nedescris. Tüverlin, la fel de nerăbdător, se amestecă printre ei. Îndată va începe spectacolul, îndată se va ivi Ţăndărică. Iată-l, bălăbănindu-se de-a lungul rampei. Avea un nas arămiu, pantaloni galbeni, o jiletcă verde, o coleretă albă, o tichiuţă verde, cu dantele. Cu voce spartă de beţivan, ca un croncănit, zbieră :

— Sînteţi oare toţi aici ?

— Da ! strigară ei, nemaiputînd de bucurie, şi îndată începu spectacolul.

Ţăndărică are o groază de duşmani. Cum îl doboară pe unul se iveşte altul : un ofiţer lăudăros, un perceptor, un jandarm,

Zeileis, burduhănosul, vraciul bărbos, făcător de minuni, boxerul american Dempsey, şi pînă la urmă măria-sa Scaraoţchi. Tabără mereu pe el, uneori în acelaşi timp din amîndouă părţile. Cade. Nu spune decît: „Uf!" şi se ridică numaidecît. Mănîncă bătaie, zvîntă la rîndul lui în bătaie pe alţii în dreapta şi în stînga, e cînd o cruce de voinic, cînd un căcăcios, toate ca şi în viaţă. Reprezentaţia nu ţinu mult, dar e de ajuns ca norocosul Ţăndărică să dea gata, snopindu-i în bătăi, nouă duşmani. După cel de-al optulea, cineva umblă cu talerul, înhaţă cinci pfennigi de căciulă. Ţăndărică nu-i defel morocănos. Glumeşte cînd e bătut; cînd îi bate el pe alţii de-i snopeşte, sare cu gura, dă sfaturi de viitor, împarte cugetări cu caracter general şi zicale populare. În sfîrşit, cel din urmă vrăjmaş este răpus, nimicit, şi nu supravieţuieşte altceva decît rîsul lui Ţăndărică, ce răsună din burdihanul lui de beţivan. Spectacolul s-a isprăvit, dar acuşi o să înceapă din nou, şi Ţăndărică o să întrebe:

— Sînteţi oare toţi aici?

Printre rîsetele zgomotoase ale copiilor se aude tare şi lămurit rîsul orăcăit al lui Tüverlin. E un om care o duce de minune, care e cît se poate de bine dispus şi ţine pe genunchi o gravură, un chilipir. La sfîrşitul spectacolului stă ţintuit locului, rămîne şi la cel următor.

— Sînteţi oare toţi aici? zbiară Ţăndărică.

— Da, răspunde şi Tüverlin, ţinînd isonul celorlalţi.

De data aceasta, însă, în vreme ce Ţăndărică, pe scenă, se bate într-una, lui Tüverlin, încetul cu încetul, îi piere rîsul. Sînteţi oare toţi aici? Priveşte chipurile copiilor din preajma lui. Da, nici o nădejde, sînt prezenţi toţi în păr. Bătrînii erau prezenţi aci în copii; de pe chipurile copiilor se desprindeau limpede trăsăturile bătrînilor.

Oriunde îşi aruncă privirile, nu s-a schimbat nimic, încă sînt cu toţii prezenţi. A fost război, a fost revoluţie, şi apoi au fost ultimii cinci ani, cu sîngele şi cu caraghioslîcul lor, cu „eliberarea" Münchenului la început, cu inflaţia la mijloc şi cu puciul lui Kutzner la sfîrşit. Dar aceiaşi ipochimeni şed în instituţii, la „Bolta cu cîrnaţi", la Clubul seniorilor, la „Tractirul tirolez". Lui Klenk i-a luat locul Simon Staudacher, lui Cajetan Lechner i-a luat locul Beni. Anul se învîrte în vechiul cerc, carnavalul, sezonul de Paşti, mielul de luna mai, bîlciul din luna mai, chermeza de octombrie, şi la urmă iarăşi carnavalul. Feldherrnhalle e populată cu noi statui de aramă şi de piatră, fanfara intonează din alămuri vechile melodii wagneriene, porumbeii gînguresc şi se îngraşă, studenţii îşi smucesc cu mişcări necioplite şepcile multicolore de pe căpăţînile brăzdate de cicatrice datorate dueluri-

lor, lîngă poarta ce dă în grădina curții regale stă împlîntat, vajnic ca un idol, înconjurat de cel mai adînc respect, generalul Vesemann. Isarul curge verde și repede ca totdeauna, imnul orașului urlă despre bătrînul Peter și despre tihna care nu se va curma niciodată. E o înțepenire tenace, țărănească, veșnica revenire a unuia și aceluiași lucru. Ce mai încolo și-ncoace, orașul nu vrea să ia cunoștință de ultimul deceniu, l-a dat uitării, face pe prostul, închide ochii și spune că-i vorba de altcineva. Crede că atunci or să uite și ceilalți. Dar în privința aceasta se înșală.

În Tüverlin mocnea o iritare pe care altminteri nu o simțea. Trăise întîmplările de aici, mai bine de un deceniu. Trecuse prin viața müncheneză cu o curiozitate, adesea binevoitoare, uneori răuvoitoare, dar întotdeauna fără părtinire. „Eliberarea" Münchenului, cazul Krüger, ridicolul barbar al puciului lui Kutzner. Chipurile copiilor de opt ani, pe fețele cărora se vedeau chipurile bătrînilor, îi făcură dintr-o dată silă. Îi fu lehamite de rîsetele lor, de rîsul lui Țăndărică, îi fu lehamite pînă și de gravura ce-o ținea pe genunchi. Izbucni în el tot ce îngrămădiseră neroadele și cumplitele întîmplări din anii aceștia.

Era mai mult decît o toană rea, decît un dezgust trecător. Întorcîndu-se acasă de la bîlciul de mai, în sufletul lui Tüverlin încolți un nou și neîndoielnic simțămînt. Era ură.

18

Jacques Tüverlin primește o însărcinare

Trecuse jumătate de an de la prăbușirea Germanilor verzi, urmările cele mai păcătoase ale devalorizării banilor și ale stabilizării fuseseră învinse. Concluziile acelei comisii întrunite sub președinția americanului Dawes, pentru a întocmi un plan rațional de despăgubiri, fuseseră puse la dispoziția unei conferințe a statelor interesate; nimeni nu se îndoia că vor duce la o înțelegere. În Anglia se afla la cîrmă partidul laburist, sub conducerea lui Ramsay Macdonald. În Spania, un general, un oarecare Primo de Rivera, se înscăunase drept dictator. În Maroc, berberii băștinași se răsculaseră, sub conducătorul lor Abd el Krim [1], împotriva

[1] *Abd el Krim* (n. 1881), emir din Maroc, conducător al mișcării de eliberare națională. În 1921 i-a învins pe spanioli, însă în 1925—1926, a fost învins de francezi și deportat.

cotropitorilor spanioli şi francezi. Turcia ciuntită, împinsă înapoi în Asia, încheiase o nouă pace cu învingătorii ei. În Rusia murise întemeietorul statului sovietic, V. I. Lenin. În India nu conteneau tulburările. În China, generali lacomi de bani se războiau între ei pe spinarea unei populaţii ajunse la sapă de lemn.

Trecu luna mai. Oraşul München, podişul bavarez se domoliseră cu desăvîrşire. În vremurile zbuciumate ale deceniului scurs, lui Jacques Tüverlin îi făcuse plăcere să se prindă în vîrtejul acestei vieţi tihnite, familiare, ca părtaş şi privitor. Astea toate se isprăviseră. Pe podiş domnea pacea, munţii, lacurile, plaiurile unduite, oraşul gustau din plin slăvita tihnă bavareză. Dar pe Tüverlin îl rîcîia tot ceea ce se întîmplase în anii din urmă pe aceste meleaguri, vedea pretutindeni urmele acestor întîmplări, ca o pecingine respingătoare. Nu mai pricepea de ce el, căruia îi stătea în faţă lumea întreagă, se statornicise trup şi suflet tocmai în această ţară. Umbla de-a lungul şi de-a latul ei, înota în lacuri, se căţăra pe munţi, bea în oraş, discuta cu oameni oarecum cu scaun la cap, se culca desigur cu femei. Dar o făcea fără bucurie.

Încă nu se hotărîse pe care dintre planurile sale să-l ducă la bun sfîrşit. În alte dăţi, pornea cu tragere de inimă lucrările pregătitoare, putea vedea limpede şi ispititor tot ceea ce era pozitiv, greutăţile erau înlăturate. Frămînta, închega, nimic nu era statornic şi se iveau zeci de posibilităţi ademenitoare. Acum, pentru întîia oară în viaţa lui, chiar şi această muncă atrăgătoare, care nu-l obliga la nimic, nu-l bucura cum se cuvine. Simţea un dezgust, neştiut odinioară, un gol sufletesc. Era oare aşa pentru că îi lipsea Kaspar Pröckl? Era oare aşa deoarece legăturile sale cu Johanna ajunseseră atît de stupide, sterpe, formale? Îi era necaz pe Kaspar Pröckl, pentru că nu se afla aici, pe Johanna, pentru că era atît de încăpăţînată, pe el însuşi, pentru că lucra ca vai de lume.

La 7 iunie se împliniră trei ani de cînd Martin Krüger fusese condamnat. În ziua aceasta, cu sau fără amnistie, ar fi fost eliberat. Nici un ziar nu consemnase această dată. Johanna îşi dădea seama că omul Krüger era acum cu desăvîrşire pus în umbră de opera lui. Asta îi sfredelea sufletul. Într-un rînd era gata să-i vorbească lui Tüverlin, pe care îl vedea acum rareori. Dar se răzgîndise, n-avea rost. Slăbise, se înăsprise. Muncea pe rupte.

Şi Jacques Tüverlin ar fi dat uitării această zi comemorativă, dacă n-ar fi primit o scrisoare din Berchtoldszell. Otto Klenk scria că nasturii de os ai jachetei sale tiroleze s-ar fi slăbit. Dar a pus să-i coasă mai zdravăn; căci, precum îşi dă seama, nu prea e nădejde ca domnul Tüverlin să pună mîna pe ei. Ce-i drept, la

rămăşagul pomenit nu hotărîseră vreun termen pînă la care Tüverlin ar urma să preschimbe în faptă făgăduiala sa că-l va face pe mort să vorbească. Dar Klenk se bizuie pe corectitudinea lui Tüverlin, în legătură cu care discutaseră atît de mult, aşa că s-ar putea ajunge şi cu întîrziere la o înţelegere în privinţa termenului. În acest scop, îl pofteşte pe scriitor să vină să-l vadă la Berchtoldszell.

Tüverlin nu se mai gîndise de luni de zile la noaptea aceea cînd, cu puţin înainte de ivirea zorilor, la lumina căpeţelelor de lumînare şi cu uşile ferecate, pusese rămăşag cu acei bavarezi neciopliţi. Ţinea în mînă scrisoarea lui Klenk, cerceta literele mici, energice, plăcute la vedere. Se lumină la faţă. Fusese o prinsoare prostească, dar nu se căia. Era un om care ştia să se ţină de cuvînt. Îşi va da osteneală, şi va cîştiga rămăşagul. Hotărî, neîntîrziat, ca încă în ziua aceea să plece la Berchtoldszell.

Călători prin dimineaţa luminoasă a verii timpurii, pe drumuri întortocheate, avînd mereu în dreapta lui salba de un albastru-deschis a munţilor. Va trebui, aşadar, să facă în aşa fel, încît omul Krüger să vorbească. Mulţi inşi care aveau căderea să-şi dea o părere, arătaseră că în eseul lui despre cazul Krüger fusese spus tot ce se putea spune în legătură cu acesta, că eseul lui e mai semnificativ decît cazul în sine. Dar acest faimos eseu îi păru dintr-o dată sec şi rece. Dacă ar fi ca mortul să vorbească, atunci nu faci nici o ispravă numai cu ajutorul cunoaşterii teoretice, e nevoie să înfăţişezi aievea landul Bavaria. Eseul nu era de ajuns să-l faci pe mort să vorbească.

Pămîntul bavarez plin de sevă pe care călătorea scriitorul Tüverlin mirosea bine. Drumurile, ce-i drept, erau pline de hîrtoape, nu erau încă pregătite pentru maşini. Gîndurile scriitorului Tüverlin o luaseră razna. Iată-l, prin urmare, pe dumnealui Klenk cu justiţia lui şi pe omul Krüger cu procesul lui, cu capriciile lui caraghioase, cu sfîrşitul lui grotesc de jalnic. De unde pînă unde îşi arogă el, Tüverlin, dreptul de a se rosti, de la înălţime, asupra cazului Krüger? Reticenţele Johannei faţă de dînsul erau împotriva oricărei raţiuni, gărgăuni bavarezi. Dacă nu s-ar fi născut însă cu asemenea reticenţe, n-ar fi iubit-o. Orgoliosul său eseu era mai neghiob decît atitudinea ei, chiar şi pentru faptul că, după cum se dovedise, pentru el cazul Krüger nu era o problemă academică, ci o treabă care-l privea afurisit de aproape. Azi, adevăratul martir al procesului Krüger era el, Tüverlin.

Dintr-o dată, în această dimineaţă de iunie, în drum spre Berchtoldszell, Jacques Tüverlin simţi cu mare părere de rău şi totodată cu şi mai mare plăcere, cum dintre planurile sale unul

se iţea din ce în ce mai sus, alungîndu-le pe celelalte. Era planul *Cărţii despre Bavaria.*

În timp ce cîrmea mecanic la dreapta, ocolind o maşină ce-i venea din faţă, întrecînd apoi o căruţă cu un ţăran, şi încă una, şi ocolind iar o maşină, toate astea în mai puţin de un minut, văzu în sinea lui întreaga carte, profunzimile, momentele, ceea ce a fost întîi şi ceea ce urmase. Întîi au fost simţăminte dintre cele mai diferite şi moduri felurite de a înţelege, apoi pustiu sufletesc şi dezgust, apoi înţelegere mai adîncă şi ură binecuvîntată. Acum are înaintea ochilor viziunea. Primise însărcinarea.

Răsucea volanul. Apăsa acceleratorul, benzină mai multă, mai puţină, totul mecanic. Rîdea zgomotos, înverşunat, orăcăind. Privea ţintă înainte. Scrîşnea din dinţi. Fredona în voia lui, aşa cum se deprinsese de la Johanna, din vîrful buzelor. Cît ţinu drumul cartea se rotunji în mintea lui. Simţea cu toată fiinţa landul Bavaria. Era copleşit.

Nu ştia încă lămurit în ce măsură cartea sa va avea legătură cu omul mort şi cu rămăşagul ce-l pusese. Totuşi, o carte bună e treabă bună : va face ca mortul să vorbească.

În timp ce îl depăşea, îi trase unui ajutor de cărăuş, care mergea pe mijlocul şoselei, o înjurătură să-l ţină minte. În vîntul reavăn, faţa lui spînă se boţi, rînji. Îl năpădeau vedenii, îl năpădeau gînduri, se împleteau, dădeau naştere la alte gînduri. Urma va alege ; are să se dovedească, poate, că această carte va izbuti mai mult decît doar să-l facă pe mort să vorbească. Fluiera în voia lui, cînta în voia lui, la volan, în bătaia vîntului. Aşa ajunse la Berchtoldszell.

19

A explica lumea înseamnă a o schimba

Nu-l găsi pe Klenk singur, era şi Simon Staudacher acolo. Luară loc la masa mare de lemn, neacoperită. Menajera Veronika aducea mîncărurile ţărăneşti, gustoase, gătite în cantităţi uriaşe. Aici, în lumina de la Berchtoldszell, Tüverlin îşi dădu seama, cu deosebită limpezime, de asemănarea dintre tată şi fiu. Cu toate zvîrcolirile vremurilor, trăsăturile caracteristice naţionale rămîneau aceleaşi. Benno Lechner semăna din ce în ce mai mult cu bătrînul, Simon Staudacher semăna din ce în ce mai mult cu bătrînul.

Klenk, care, în vizuina lui de viezure, primea rar musafiri, se bucura de oaspeţi. Îl ocăra pe Simon, care în prostia lui nu le

întorcea spatele Germanilor verzi şi care, spunînd „fac ce vreau" şi „cînd vreau", se ţinea mai încăpăţînat de pulpana lor. La drept vorbind, această violenţă îi plăcea. Acum tînărul avea de furcă şi cu primenirea ce se petrecea printre Germanii verzi. Era la cuţite cu Toni Riedler. Nu era glumă, se aflau faţă-n faţă doi jarcaleţi. Bătrînul, care în atîtea rînduri se luase de păr cu căpetenia haidamacilor, avu o sclipire suspectă în ochi cînd se încredinţă că băiatul va duce mai departe cearta. Fără să se sinchisească de Tüverlin, îi dădu lui Simon sfaturi, cum i-ar putea veni cel mai bine de hac lui Toni Riedler. Scriitorul se gîndi la regele David, pe moarte. *„Tu, pe Ioab îl cunoşti, / Unul dintre capi-de-oşti. / Fiule, eşti prea cucernic, / Prea isteţ şi prea puternic, / Te încredinţez : greu nu-i / Pe-acest Ioab să-l răpui."*

Klenk făcuse înadins să se răspîndească la München zvonul că-şi scrie memoriile. Văzuse cît de neplăcut îi fusese, la timpul său, lui Kutzner, cînd adusese vorba de ele, şi se amuza grozav la gîndul că aceste memorii atîrnau deasupra multor capete ca un nor ameninţător şi alungau somnul din multe paturi. Căci avusese de-a face cu o grămadă de lume, afară de asta nu era socotit defel slab de înger, şi nici n-o să creadă nimeni că memoriile lui vor fi o peltea în culori trandafirii. Tüverlin se îndoia că Klenk îşi aşterne într-adevăr pe hîrtie amintirile. Kutzner îi îmbărbătase pe ciracii săi cu un sertar gol ; acestui Klenk însă i s-ar potrivi să bage groaza în duşmanii lui prin pretinse memorii, în realitate un sertar gol. Îl frămînta gîndul dacă în acest zvon era şi un dram de adevăr. Simon trebui curînd să se întoarcă în oraş. De îndată ce rămase între patru ochi cu Klenk, încercă să-l descoasă. Dar acesta îi răspunse doar că într-adevăr îşi scrie memoriile.

Ar fi fost bucuros să-i împărtăşească mai multe. Pe vremuri, cînd îi vorbise despre asta lui Kutzner, nu fusese decît glumă. Mai apoi, însă, îl cuprinsese dorinţa să-i înveţe minte pe ceilalţi, să le facă în necaz, şi acum sertarul era doldora. Klenk nu avea fumuri scriitoriceşti, dar găsea că ceea ce mîzgălise — pentru alţii amărăciune, pentru el o plăcere — devenise un lucru plin de miez şi tare ar fi vrut, e drept, să-i arate cîte ceva acestui Jacques Tüverlin. Dar Otto Klenk era mîndru, se mărgini doar să-i răspundă sec.

Întoarse numaidecît vorba. Îl întrebă pe Tüverlin cum stau lucrurile şi dacă se poate discuta cu el despre termenul rămăşagului ştiut. Scriitorul şedea la masa de lemn butucănoasă, îşi mijea ochii către Klenk. Ar propune 7 iunie, anul viitor, spuse el într-un tîrziu.

— Încă un an încheiat, chibzui Klenk ; ar fi atunci în totul nouăsprezece luni.

— Nouăsprezece luni, făcu Tüverlin, nu sînt prea mult timp pentru a-i dezlega unui cadavru limba.

— Fie, zise Klenk şi bătu palma.

Prinsoarea era pecetluită.

Mai încolo, Klenk se interesă pe-ndelete dacă Tüverlin i-ar putea da oarecare lămuriri despre lucrarea pe care a pus prinsoare, cam în felul cum ai vinde pielea ursului din pădure. Cu mîinile acoperite cu puf roşcovan, tacticos, Tüverlin îşi reteză o bucată din pîinea neagră, ţărănească, o unse cu unt. Apoi, aidoma lui Klenk, tăie, după obiceiul pămîntului, o ridiche în felioare, o sără bine, aşteptă ca rădăcina să fie bună de mîncat.

— Cred, domnule Klenk, spuse el cu glasul lui hîrşîit, cred că dumneata ţi-ai greşit socotelile. Cred că tocmai cartea mea va avea darul să-l facă pe mort să vorbească.

Mîna pe care Klenk o ducea la gură cu un dumicat, căzu la jumătatea drumului.

— Scrii o carte despre landul Bavaria ? întrebă el. În cazul acesta şi dumneata scrii de fapt memorii.

— Dacă vrei să le spui astfel, răspunse prietenos Tüverlin. Mă exprim, după cum am mai avut o dată cinstea să-ţi explic.

— Şi cu asta te aştepţi să ai succes ? spuse Klenk. Un succes politic ? Te aştepţi la o schimbare ?

Căpăţîna lui ţuguiată, de-un brun-roşcovan, i se strîmbă într-un rînjet.

Ridichea era gata, Tüverlin înfulecă tihnit felioară după felioară.

— Un om mare, spuse el, pe care dumneata nu-l poţi suferi, de altminteri nici eu, pe nume Karl Marx, a arătat : filozofii au explicat lumea, important este ca ea să fie schimbată. În ce mă priveşte, socot că singurul mijloc de a o schimba este acela de a o explica. Dacă este explicată cu putere de convingere, atunci ea este schimbată pe-ncetul, prin înrîurirea neîncetată a raţiunii. Numai aceia care nu sînt în stare să o explice convingător încearcă s-o schimbe prin violenţă. Aceste încercări zgomotoase nu dăinuie, am mai multă încredere în cele domoale. Mari împărăţii se spulberă, o carte bună rămîne. Cred într-o carte bine scrisă mai mult decît în mitraliere.

Klenk ascultă cu luare-aminte, continuînd să rînjească plin de voie bună.

— Ce înfăţişezi, la drept vorbind, în cartea dumitale ? întrebă el.

— În cartea mea îl înfăţişez pe Ţăndărică-n lupta de clasă, zise Tüverlin. Se mai poate spune : veşnica revenire a unuia şi aceluiaşi lucru. Toţi îi dau la cap lui Ţăndărică, dar pînă la urmă, el tot în picioare cade. Asta se întîmplă datorită faptului că nu vede mai departe de lungul nasului. Am mai arătat-o cîndva, într-o revistă. Am dat greş atunci, deoarece aveam nevoie de o sută de parteneri pentru a duce treaba la bun sfîrşit. De data aceasta o fac de unul singur, într-o carte.

— Şi prin faptul că scrii o carte, întrebă Klenk, zguduit de-o voioşie lăuntrică, prin aceasta crezi dumneata că vei readuce în atenţia opiniei publice cazul Krüger ?

Tüverlin isprăvise ridichea. Hîtru, înveselit, şedea în faţa matahalei de bărbat.

— Da, spuse el.

20

Memoriile lui Otto Klenk

De la această întîlnire cu Tüverlin, pe Klenk îl rîcîia dorinţa să înfăţişeze, la rîndul lui, cazul Krüger, în maniera sa. Martin Krüger nu va avea de-a face cu un Ţăndărică oarecare, răsuflat şi abstract, ci cu un Flaucher foarte real şi cu un Klenk foarte real.

De mult nu-şi mai scria Klenk memoriile doar din plăcerea de a-i ţine pe ceilalţi cu răsuflarea tăiată. Din ce în ce mai mult se simţea ispitit să le dea de urmă oamenilor în a căror soartă era întreţesut, să urmărească mai departe viaţa acelora cu care îşi încrucişase drumul. Îl interesa cum o duc ceasornicarul Triebschener, fochistul Hornauer, muzicantul Woditschka. După ce Germanii verzi făcuseră neghiobia să-i tragă o chelfăneală la înmormîntarea lui Erich Bornhaak, doctorul Geyer se vîntura acum în străinătate. Era păcat. Dacă s-ar mai fi aflat încă la Berlin, Klenk ar fi fost în stare să plece anume acolo.

O săptămînă după vizita lui Tüverlin, apăru iar la Berchtoldszell doctorul Matthäi. După moartea lui Pfisterer, acesta încetase să mai fie Matthäi cel adevărat. Se îmbolnăvea dacă nu avea pe cineva cu care să se ia la harţă. Acum pusese ochii pe Klenk. Acesta are destulă sevă, e un porc de cîine fără pereche, aşa că s-ar putea să-i pice o ciorovăială pe cinste. Din păcate, însă, Klenk nu-i face jocul. Matthäi încearcă mereu să-l stîrnească, dar oricît de grosolan se opinteşte, Klenk îi răspunde lin, ca un pîrţ de fecioară.

Menajera Veronika a strîns masa. Cei doi bărbaţi mai zăbovesc la o bere, îmbrăcaţi în jachetele lor tradiţionale, pufăie din pipele lor tiroleze. Ori de cîte ori venise să-l vadă, Matthäi se aşteptase la o ciondăneală în lege. Dar Klenk nu se prinsese niciodată, se zgîrcise la vorbă, încît aveai de-a dreptul simţămîntul că-l plictiseşti. Şi azi atmosfera ce domneşte aci e atît de lîncedă, de parcă s-ar afla la reprezentaţia cu *Patimile din Oberfernbach*.

Matthäi îşi caută sămînţă de vorbă. Ruşii ăştia mumifică pe Lenin al lor, spune el. O idee infantilă, nu-i aşa ? Mai spune două fraze, fără avînt. Nu mai trage nădejde că Otto Klenk îşi va ieşi din pepeni. Dar, ce să vezi, dumnealui se ridică, mătăhălos, de pe scaun, măsoară în sus şi-n jos odaia a cărei podea scîrţîie. Doamne sfinte, iată că deschide şi gura.

— Mumifică ! rîde el. Dragul meu, există mijloace mai izbutite de a păstra vie imaginea unui om pe lumea asta, şi pocneşte cu tîlc în biroul care are o sumedenie de sertare cît toate zilele.

Lui Matthäi îi piere răsuflarea. Va să zică, memoriile ! Moare să-şi vîre nasul în aceste memorii, dar se ţine în frîu, ca nu cumva celălalt să strice iarăşi tot, după ce, în sfîrşit a început să vorbească. Îşi şterge *pince-nez*-ul, tace ca un peşte, îşi ţine plecat chipul de cîine, brăzdat de cicatrice, mare cît o baniţă, şi aşteaptă.

Klenk ţine zor-nevoie să arate, în sfîrşit, cuiva ceea ce a scris. Oricum, a şi umplut trei sute de pagini mari. Să zacă toate astea mereu, ca un lucru mort, să le păstreze numai pentru el singur ? Azi, dacă Tüverlin ar fi fost aici nu s-ar mai stăpîni. „De ce acest Matthäi nu-şi deschide pliscul să spună că vrea să asculte unele lucruri ?“ se gîndeşte Klenk, oţărîndu-se.

Matthäi ardea de nerăbdare să asculte unele dintre aceste lucruri. Dar se temea că, dacă o va spune, Klenk îl va refuza. Aşa că şedea neclintit pe laviţă şi aştepta, iar gazda şedea în faţa biroului şi aştepta. Pînă la urmă, cum acest Matthäi avea pesemne lacăt la gură, Klenk trase repezit sertarul, scoase la iveală manuscrisul, îl răsfoi. Minutele treceau. Matthäi nu scotea o vorbă. Atunci Klenk începu să citească, pe apucate, fără introducere.

Memoriile lui Otto Klenk erau însă o culegere de portrete. Ministrul Otto Klenk nu avea ochi prietenoşi şi descrierile lui nu puteau fi folosite drept epitafuri. Oamenii pe care îi întîlnise pe cărările vieţii lui erau nenumăraţi şi feluriţi, dar toţi, socotea el, erau lighioane şi lepădături. Pe de altă parte, aşa cum pe un entomolog care scrie o mie de pagini despre ploşniţe îl prinde dragostea pentru obiectul studiului său, tot aşa Klenk fu cuprins în timpul scrisului de mînie, dar şi de bucurie. Era un jurist încercat, dacă voia, putea să înfăţişeze de minune lucruri încîlcite, în corelaţia lor. Aici, însă, renunţase la corelaţie, la judecată cum-

pănită. Îşi descrisese oamenii cu mînie, pe-ndelete, cu pătimaşă părtinire. Şi aşa cum un flăcău bavarez, cînd păruiala s-a isprăvit şi potrivnicul lui o ia la sănătoasa, mai face cocoloş un pumn de balegă şi azvîrlă cu cocoloşul după celălalt, tot aşa cînd isprăvea zugrăvirea unuia dintre oamenii săi, mai adăuga o seamă de anecdote şi de trăsături de caracter care de care mai savuroase. Îşi pierdea cu desăvîrşire cumpătul, îi învîrtea pe bieţii oameni într-un tontoroi triumfător, sălbatic, îl apuca un amoc măreţ, getbeget bavarez. În jur cădeau loviturile ca grindina, îi plesnea mereu pe cei căzuţi, nemaiputînd de bucurie, turbat. Matthäi şedea acolo, fuma, numai ochi şi urechi, ca vrăjit. La aşa ceva se gîndise şi el din fragedă tinereţe, socotind-o drept culme a idealului scriitoricesc, dar acum trebuia să facă pe idolul literar, nu-şi putea îngădui, din păcate, asemenea imbold.

Klenk era nerăbdător să afle ce impresie îi vor face lui Matthäi memoriile sale. În timp ce citea, îl urmărea nesăţios cu coada ochiului pe bărbatul butucănos. Cînd Klenk isprăvi, acesta prinse a ocărî cît îl ţinea gura. Nu-s decît o sălcie cîrpoceală de diletant, izbucniri ale unui ins jignit, certate cu judecata sănătoasă, fără nici o noimă ; germana e chinuită, un amestec grotesc, cu întorsături birocratice. Klenk era încîntat, auzind ocările dezmăţate ; pesemne că-i făcuse lui Matthäi o impresie nemaipomenită. Stîrnit cum nu mai fusese de multă vreme, dezlănţui o ceartă straşnică. Ca bavarez, spuse Matthäi, îţi crapă obrazul de ruşine că ani în şir ai avut drept ministru de justiţie un om cu atît de puţină putere de judecată. Despre el, Matthäi, îi replică Klenk, se află în manuscris cîteva fraze pipărate. Nu i le citeşte însă acum. Acestea au menirea să fie un fel de troiţă întru veşnica pomenire a dumnealui Matthäi, şi nădăjduieşte să-şi bucure încă multă vreme inima cu troiţa asta după ce Matthäi va fi pe lumea cealaltă. Dădură pe gît o bere, apoi alta, şi un păhărel de vin, şi apoi altul, şi în toiul nopţii Veronika fu nevoită să le pregătească iar nişte ouă cu şuncă şi o salată.

Cei doi bărbaţi se despărţiră abia cînd se crăpă de ziuă, pe deplin mulţumiţi, dar fără să fi ajuns la capătul discuţiei.

— Mai vino, cît poţi de repede, strigă Klenk după Matthäi, mai am nevoie de material pentru troiţa dumitale.

Impresia pe care o făcuse cu lectura stîrni şi mai mult pofta lui Klenk de a se lua pe urmele destinelor acelora care apăreau în memoriile sale. Se simţea mai cu seamă îmboldit să-l vadă pe Geyer. Se zvonea că avocatul şi-ar fi cumpărat o căsuţă într-o mică localitate pe coasta meridională franceză. Klenk hotărî să-l viziteze.

Plecă spre sud, cu maşina, peste trecătorile elveţiene ; era vară timpurie ; Klenk fremăta de vigoare şi încordare.

Mica localitate în care locuia Geyer era un sat de pescari. Coline, acoperite de crînguri întunecate, tiveau coastele pînă aproape de mare. Pini, castani, plute. De la război încoace, pe aceste meleaguri îşi făceau veacul din nou o mulţime de oameni, mai ales englezi. Vile mărunte se căţărau din sat înspre culmi. O asemenea căsuţă cumpărase Geyer.

Cînd sună Klenk, începu să-l latre un cîine. Se ivi Agnes, menajera gălbejită, bănuitoare, şi îi dădu lămuriri morocănoase, cu jumătate gură. Domnul nu-i acasă, e cu totul nesigur cînd poate fi găsit, nu primeşte pe nimeni. În urma lui Klenk care se îndepărta, cîinele se rupea lătrînd. Femeia gălbejită îl urmări cu priviri duşmănoase.

Klenk nu se sinchisi cîtuşi de puţin. Era o vreme minunată, priveliştea o frumuseţe. Geyer pesemne că se plimba, va da pînă la urmă de el. Era chiar mai plăcut să stai de vorbă în aer liber, în aceste locuri de necuprins, ca nişte colţuri de rai, decît între patru pereţi strimţi.

Klenk trase la hotelul micuţ, curăţel. Află că doctorul Geyer este un domn retras, care nu se-ntinde la vorbă şi nu are nevoie decît de foarte puţine. Este cu totul sub papucul lui *Madame*, al menajerei sale, sau al soţiei sale, tot ce se poate, nu se ştie nimic lămurit.

A doua zi, către seară, plimbîndu-se departe pe drumeaguri, prin huceagurile munţilor, prin grozamă, cimbru şi levănţică, Klenk dădu de omul lui. Şedea pe o stîncă, cu privirile aţintite la marea albastră, părea stors de vlagă, prăpădit. Klenk îl zări cel dintîi. Cînd namila de bărbat, purtînd o jachetă tiroleză, se apropie tropăind cu cizmele uriaşe, doctorul Geyer păli, începu să tremure. Klenk fusese înconoştinţat că doctorul Geyer nu se purtase deloc ca un fricos în timpul acelui atentat şi al dureroaselor întîmplări petrecute cu prilejul înmormîntării lui Erich Bornhaak. Dar Klenk mai auzise că spaima de pe urma unei lovituri neaşteptate îl cuprinde adesea pe om abia mult mai tîrziu. Asemenea teamă, pe care atunci n-o simţise, părea că-l cuprinse acum pe avocat, cînd îl zări pe duşman, apropiindu-se.

Lui Klenk nu-i plăcu. Nu venise ca duşman. Voia să afle ce a ajuns omul acesta, poate să-l ia niţel în zeflemea, asta era tot. Erich Bornhaak era mort, Simon, puiul de lele, trăia. De altminteri, amîndoi erau puşi pe linie moartă. Klenk se consola cu memoriile sale, Geyer cu cartea sa *Drept şi istorie*, sau cum s-o fi chemînd. Duşmănie faţă de avocatul prăpădit ? Nu.

Îi vorbi aşadar doctorului Geyer cît mai amabil cu putinţă, ca acesta să-şi mai vină în fire. Doctorul Geyer, însă, nu-şi veni în fire. Klenk îşi dădu seama curînd că aproape sigur avocatul n-o să-şi mai vină în fire. Şedea acolo, cu pete roşii în obraz, cu pielea străvezie, clipind tare din ochi, îmbrăcat într-o haină lăbărţată, ici-colo pătată, şi pantaloni ca nişte burlane, zdrenţuiţi, căci trecînd prin hăţiş se agăţaseră de crengi ; era nepotrivit cu peisajul măreţ, tăcut, un om iremediabil distrus. Acesta să fie omul care cîndva îi păruse lui Klenk un adversar pe măsura lui ? Geyer nu mai era un om, ajunsese un obiect.

Acest obiect Geyer şedea chincit pe bolovan. Klenk stătu de vorbă cu obiectul Geyer, obiectul Geyer urmări şiruri de idei de odinioară, şi cînd sfredeleai ici şi colo, ţîşnea ceva ce semăna a răspuns, din cînd în cînd chiar a răspuns judicios, inteligent. În cele din urmă, Klenk se întoarse cu obiectul Geyer acasă, luă cina cu el. A doua zi plecă înapoi la Berchtoldszell.

Fusese o călătorie frumoasă, ţinutul pe care-l străbătuse fusese frumos, şi îndeobşte Otto Klenk nu obişnuia să se căiască de un lucru pe care îl întreprindea. Nu ar fi putut însă susţine că transformarea suferită de duşmanul său Geyer i-ar fi pricinuit vreo bucurie. Tăie din memoriile sale paginile închinate deputatului Geyer.

21

Mătuşa Ametsrieder intervine

Tüverlin lucra. În el sălăşluiau sumedenie de imagini, mult mai aproape de fiinţa lui, care căutau să iasă la lumină : el însă alesese tocmai acest subiect neplăcut, greoi — Bavaria. Avea de dus la bun sfîrşit o însărcinare.

Faptul că, pe vremuri, a izbutit să smulgă datorită revistei lui amnistierea lui Krüger, a fost doar o întîmplare, o toană a norocului. Drumul spre împlinirea lui Krüger, pe care avea să meargă acum, cerea străduanie arzătoare, metodică. Lucra. Se apropia pe nesimţite, din multe părţi, de subiectul său, îl încercuia. Îşi da din ce în ce mai bine seama de veşnica revenire a unuia şi aceluiaşi lucru în caracterul indivizilor, cîinoşenia lor rapace, mocnita lor mînie în faţa necesităţii, în faţa asaltului industriei asupra agriculturii. Le simţea astea toate, le scotea la lumină. Cîntărea ceea ce făurise : dăinuia în aspră limpezime, era un lucru bun.

Era un lucru jalnic. Era cunoaştere, nimic mai mult, nu era altceva decît eseu. Cunoaşterea singură nu era de ajuns : arta se iscă

numai atunci cînd cunoaşterea se contopeşte cu dragostea sau ura. Nimic din Bavaria nu prinsese viaţă. Nu rămăsese nimic din viziunea care îl copleşise în timpul călătoriei spre Berchtoldszell. Klenk nu va fi nevoit să-şi taie nasturii jachetei sale tiroleze.

Către sfîrşitul lui septembrie, cînd Tüverlin începu pentru a patra oară să-şi rescrie lucrarea, primi vizita doamnei Ametsrieder, vizită ce avea să aibă atîtea urmări.

Mătuşa Ametsrieder pusese iar stăpînire pe gospodăria nepoatei. Privit dinafară, părea că totul merge bine. Johanna trăia liniştită în Steinsdorfstrasse, avea o îndeletnicire înfloritoare, care îi asigura existenţa, îi mai aduceau venituri şi cărţile lui Martin Krüger. Dar mătuşa Ametsrieder era cu ochii pe ea, îşi da seama că liniştea şi siguranţa ei nu erau decît aparente. Johanna trecuse prin multe, îndurase mari nedreptăţi şi amarnice dezamăgiri. Dacă le înăbuşi astea toate, sufletul ţi se mohorăşte. Mătuşa Ametsrieder ştia prea bine ce înseamnă să porţi în tine atîta vreme, fără s-o dai în vileag, o mînie atît de cumplită şi de dreaptă cum e aceea a nepoatei sale. Dacă domnul Tüverlin ar vrea, i-ar putea înlesni Johannei, cît ai bate din palme, un prilej să-şi dea pe faţă în public jignirea la care fusese supusă. Are trecere şi nu-i bătut în cap, cu toate că este scriitor. Dar, ce mai calea, valea, nu observă nimic. Din pricina asta se află ea acum la vila „Seewinkel" şi îi spune pe şleau cum stau lucrurile. Ce naiba ! Nu vede că aşa nu mai merge cu Johanna ? De ani de zile nepoata ei trăieşte înconjurată numai de obiecte neînsufleţite, de manuscrise, de o mască şi de un coltuc de pîine uscat, sugrumînd în sufletul ei dreapta mînie bavareză, în loc să i-o spună de la obraz lumii. Un bărbat atît de inteligent să nu bage de seamă că Johanna se prăpădeşte dacă nu îi sare careva în ajutor ! ?

Scriitorul Tüverlin o asculta cu luare-aminte pe doamna Ametsrieder. Tot ceea ce spunea era, cuvînt cu cuvînt, adevărat. Ce-i drept, a analizat-o minuţios pe Johanna şi legăturile sale cu ea, şi a trecut cu vederea, de parcă ar fi avut orbul găinilor, tot ceea ce era mai apropiat. S-a purtat ca un dobitoc şi ca un profesor universitar. Judecînd concret, ce mare lucru a făcut pentru ea ? O analiză, asta a făcut, faimosul eseu. Dacă cineva se prăpădeşte de durere şi trebuie să ţipe şi nu poate ţipa, la ce-i foloseşte să i se citească dintr-o enciclopedie o descriere a durerii lui ? Această bătrînă destoinică este de zece ori mai deşteaptă decît dînsul. Johanna este o făptură vie şi vrea să ţipe cînd o doare.

Nu, mătuşa Ametsrieder nu trebui să mai spună multe, fiindcă lui i se şi făcu lumină în cap. Sări într-un picior, faţa sa spînă, boţită se încreţi şi mai rău. Îi rîdea inima de bucurie. O lovi pe umăr pe bătrînă şi spuse cu convingere :

— Mătuşă Ametsrieder, eşti o comoară.

Dacă n-ar fi fost atît de trupeşă şi de impunătoare, ar fi învîrtit-o prin aer. Aşa nu-i rămăsese altceva de făcut decît să o pofteascâ, cu tot sufletul, să meargă împreună cu el la chermeza de octombrie.

După ce o conduse acasă pe mătuşa Ametsrieder care fu încîntată de purtarea lui, Jacques Tüverlin făcu o lungă plimbare. Simţi cu voluptoasă durere cît de mult îi lipsise Johanna în lunile din urmă. Avea nevoie de această fată bavareză, de mînia ei, de simţămintele ei întortocheate, de firea ei mocnită, de vigoarea ei. Avea dreptate Johanna că voia să ţipe. Simţea şi el acelaşi imbold, atunci cînd se gîndea cum îi puseseră un căluş în gură. Chibzui cu toată agerimea cum ar putea-o ajuta pe Johanna şi cum s-ar putea ajuta pe sine însuşi. Cel mai simplu ar fi dacă ar scrie şi ar vorbi, cu sprijinul lui, în văzul şi în auzul lumii, despre Martin Krüger. Dar Johanna n-ar primi niciodată o asemenea propunere, ba dimpotrivă, prin asta şi-ar îndepărta-o şi mai mult.

Peste noapte, îl străfulgeră ideea salvatoare. Ei bine, mai existau o grămadă de căi ocolite, viclene, pentru a face ca spiritul să răzbească atotputernica inepţie şi lene de a gîndi. Dimineaţa, îi trimise o lungă telegramă lui *mister* Potter. În aceeaşi seară primi răspuns. Despături telegrama de faţă cu Anni Lechner, citi, rămase cu ochii pironiţi, spuse :

— *La montagne est passée.* [1] Aruncă manuscrisul *Cărţii despre Bavaria*, îl trînti plin de voie bună pe masă, spuse din nou : *La montagne est passée.*

Anni n-avu încotro, trebui să ia cu el cina. Tüverlin aduse o sticlă din vinul pe care-l aprecia foarte mult. În sunetul unei plăci de patefon îi făcu o demonstraţie gimnastică, se arătă mîndru nevoie mare că putea să stea în mîini, repetă de şapte ori figura. Apoi, pe o melodie sucită, născocită de el, cîntă în variaţiuni :

— *La montagne est passée.*

A doua zi, plecă la Johanna. Îi împărtăşi că lui *mister* Potter i-a venit o idee ciudată. Cărţile lui Martin Krüger îl vrăjiseră pe american. Ei bine, *mister* Potter, ar vrea ca el, Tüverlin, să povestească în cadrul unui film viaţa şi sfîrşitul lui Martin Krüger. Prin legăturile pe care le are, *mister* Potter ar avea grijă să-i facă filmului o asemenea publicitate, încît Tüverlin s-ar putea adresa lumii întregi.

Clipind des din ochi, o privea pe Johanna. Aceasta nu scosese o vorbă, dar vedea cum se încorda toată ca un arc. Tüverlin

[1] În sensul de : Greutatea a fost învinsă. (Franc.).

şedea lîngă ea, cu un aer nevinovat, şiret, bău ceai. Cum Johanna tăcea îndărătnic, prinse în cele din urmă a vorbi mai departe. În ce-l priveşte, tot ce a avut el de spus despre cazul Krüger, a spus în acel eseu. Un eseu excelent, după cum s-a putut încredinţa, citindu-l din nou, dar nu prea potrivit scopurilor lui *mister* Potter. Îi lipseşte înflăcărarea pentru un lucru care ar trebui să se răspîndească de pe pînză în lumea întreagă, printre negri şi galbeni, printre oacheşi şi albi, printre oameni de afaceri şi asceţi, printre oameni inteligenţi şi politicieni.

Johanna continua să tacă. Să-şi urmeze vorba ? Tüverlin avea mare poftă s-o facă, dar fu bine inspirat că se opri.

Tînăra femeie şedea năucită, sugîndu-şi buza de sus. Toate astea, fireşte, nu erau decît minciuni mărinimoase. Eseul era străluminat de flacăra gîndirii limpezi, cu totul deosebită de cea de toate zilele, hrănită de dragoste şi ură. Era mişcată şi cuprinsă de duioşie, văzînd că, de dragul ei, acest bărbat se leapădă de opera sa. După un răstimp spuse aşadar :

— Da, pentru cinema s-ar putea ca într-adevăr să nu fie flacăra potrivită.

El îşi vedea cu zel de ceaiul lui, faţa îi era brăzdată de zbîrcituri şi cute. Şi un copil ar fi fost în stare să citească de la o poştă pe chipul său cît de viclean şi de prefăcut îi era aerul de nevinovăţie. Johanna văzu toate astea şi pufni în rîs. După care el se ridică de pe scaun şi o pofti şi pe fata asta voinică la chermeza de octombrie, nu însă fără a o săruta mai întîi.

Într-un cort uriaş, din pînză vărgată alb-albastră, unde curgea gîrlă berea, în mijlocul unor münchenezi care se bucurau gălăgios de viaţă, Johanna Krain îl întrebă pe scriitorul Jacques Tüverlin dacă socoteşte cu putinţă ca, în locul lui, să colaboreze ea la filmul vorbit al lui *mister* Potter. Fără să aştepte răspunsul, din ea ţîşni tot ceea ce ţinuse înăbuşit atîta amar de vreme. Împresuraţi de zurbagii şi de beţivani, împresuraţi de cîntece de altădată, care spuneau că nu-i om să-mpuşte nişte biete muşte, şi ce-i trebuie chelului tichie de mărgăritar, împresuraţi de zarva alămurilor, de bere, covrigi, cîrnaţi, de peşte fript pe grătar, de zbierete şi de duhoare, Johanna îi destăinui lui Tüverlin cum, în lunile din urmă, o chinuise cumplit că nu o lăsaseră să vorbească, şi că tomurile lui Krüger îl ascundeau cu desăvîrşire pe omul martir. Îi destăinui cît de despovărată se simte acum, cînd are un licăr de nădejde că va putea totuşi să vorbească. Tüverlin îi făcu semn cu ochiul şi apoi o îndemnă ca amîndoi să rupă-n două un covrig, ceea ce la bavarezi era privit drept un semn de deosebită intimitate. Îşi înfipseră şi unul şi altul un deget în covrigul cu sare şi îl rupseră în două. Alămurile intonară : *„Atîta vreme cît verdele Isar va curge prin oraş, atîta vreme nu se va curma aici*

traiul tihnit", apoi *Marşul toreadorului,* apoi iarăşi: *Trăiască tihna!* Tüverlin îşi uni glasul cu ale celorlalţi, şi el şi Johanna sorbiră din pîntecoasele căni pămîntii.

22

Cartea despre Bavaria

Johanna trudea. Se apucaseră de filmul *Martin Krüger.* Era un prilej neaşteptat, unic, să zgudui nervii şi conştiinţa oamenilor cu ajutorul unui film realizat cu banii şi puterea Mamutului californian. Trebuia folosit pînă la ultima limită. Era o trudă grea. Adesea, între veridicitatea şi eficacitatea acestei munci, pe care o cereau pe bună dreptate colaboratorii ei, se căsca o prăpastie. La drept vorbind, putea fi oare realizat ceea ce urmărea? Era oare cu putinţă să-ţi aşezi amărăciunea şi arzătoarea restriştе dinaintea aparatelor de filmat, a obiectivelor, a operatorilor? Era oare cu putinţă să-ţi fotografiezi sufletul?

Jacques Tüverlin vedea cum se omora muncind. Ar fi ajutat-o cu dragă inimă, dar niciodată nu-i vorbea deschis despre filmul pentru care se chinuia atîta. Cauza cerea ca numai ea să ducă la bun sfîrşit treaba asta. El e doar un venetic care-şi vîră nasul: Johanna e o fărîmă din Bavaria. Bavaria însăşi trebuia să depună mărturie împotriva Bavariei. Acum o cunoştea bine pe Johanna Krain şi ţara ei şi înţelegea să o ajute domol, prevăzător, ca să nu se închidă în carapace. Cu băgare de seamă scotea la iveală mînia sănătoasă ce mocnea în femeia asta voinică. Îi desfereca lacătele sufletului. Tot ce era crispare în ea se spulbera. Se simţea scăpată din cuşca nevăzută. Între ei se înfiripa, fără multă vorbă, o nouă comuniune sufletească.

În chip ciudat, de pe urma acestei trude tăcute, pline de abnegaţie, trăgea foloase pentru cartea lui. Subiectul se pusese în mişcare, se rotea, se mlădia, zvîcnea; dar în miezul acestei materii vii zăcea, încă încremenit, fără să fi depăşit simpla cunoaştere, cazul Krüger. Întîi, Jacques Tüverlin îl lăsase deoparte, socotindu-l lipsit de importanţă pentru *Cartea despre Bavaria;* încetul cu încetul, însă, se îndîrji să scoată în evidenţă tocmai pe omul Krüger şi procesul lui. Toate destinele aveau menirea să ajute la desăvîrşirea speciei; dar alese erau numai acele destine care sileau pe ceilalţi oameni să ducă mai departe specia, să o păstreze pentru viitorime. Nu atîrna de măreţia şi de însemnătatea unui destin şi nici de purtătorul acestuia, ca să se vădească rodnic pentru

specie, totul atîrna de acela care observa acest destin şi îl înfăţişa în cuvinte. Martiriul lui Martin Krüger, al acestui om mort, îşi dovedea sensul prin faptul că pusese stăpînire asupra lui Jacques Tüverlin, şi totodată îşi vădea sensul restriştea scriitorului şi a Johannei. Tüverlin se simţea îndemnat să-l înfăţişeze pe omul Krüger.

Faptul că el cunoştea întocmai viaţa întîmplătoare a lui Martin Krüger, şi era prins în urzeala ei, nu-i era de mare ajutor. N-avea importanţă dacă Martin Krüger şi procesul lui au existat cu adevărat, da, dacă au existat cu adevărat. Ce importanţă avea dacă existau sau nu dovezi scrise că Isus din Nazaret a trăit cu adevărat? Dăinuia o imagine a lui, care era evidentă lumii. Prin această imagine şi numai prin ea luase fiinţă un adevăr. Important era ca Jacques Tüverlin să poată înfăţişa inspirat o imagine a lui Martin Krüger, pe care să o impună lumii drept adevărată.

Simţea din ce în ce mai desluşit cum, pentru înfăptuirea menirii lui, îi insufla putere mînia mocnită a Johannei. Intenţiile ei se împleteau tainic cu propriile lui intenţii. Răzvrătirea ei întunecată ţîşnea în opera lui, zămislind viaţa. Cartea lui era hrănită de puterea Johannei de a-i înflăcăra pe oameni pentru mortul Martin Krüger. Uneori i se părea că, dacă ar seca energia ei, va trebui să sece şi a lui.

Către sfîrşitul lui octombrie primi din Nijni-Novgorod o scrisoare de la Kaspar Pröckl. Kaspar Pröckl tăcuse tot timpul. Chiar acum povestea cu zgîrcenie despre el însuşi. În schimb, arăta în amănunţime cum a dat de tabloul *Iosif şi fraţii săi.* Se afla expus într-un muzeu dintr-un orăşel la graniţa Rusiei europene cu cea asiatică. Se chema acum *Dreptatea,* celălalt titlu era tăiat.

Kaspar Pröckl scria că în timp ce privea tabloul, dinaintea lui se îngrămădise o clasă întreagă de băieţi şi fete de paisprezece ani. După ce li se explicase cele înfăţişate pe pînză, căci ei nu ştiau nimic despre istoria lui Iosif, copiii discutaseră cu de-amănuntul în ce măsură autorul tabloului era de pe acum pătruns de spirit colectiv, în ce măsură era împotmolit în concepţiile individualiste ale epocii burgheze.

În noua sa muncă, Jacques Tüverlin simţea dureros lipsa discuţiilor cu năprasnicul prieten. Se bucura de faptul că, tocmai în acest răstimp al muncii sale, Pröckl îi aducea aminte, batjocoritor şi cît se poate de obiectiv, de pictorul Landholzer şi de tabloul intitulat *Dreptatea.* Însufleţit, se învîrti de colo pînă colo în faţa Annei Lechner. Scoase la iveală volumul trei al *Capitalului,* o carte a lui Karl Marx, ţinută la mare cinste de milioane de oameni, drept carte de căpătîi. În locul lui Kaspar Pröckl, aflat pe alte meleaguri, începu să discute cu Anni Lechner. Triumfător,

de parcă l-ar fi făcut cnocaut pe Kaspar Pröckl, îi pocni în nas o frază a acestui Karl Marx : *„Trebuie zugrăvite relaţiile împietrite ale societăţii germane şi silite să joace prin faptul că li se cîntă propria lor melodie"*. În cele din urmă, ca şi cum în felul acesta ar fi combătut pînă la capăt scrisoarea, cotrobăi pînă dădu de acea carte poştală pe care şi-o trimisese el însuşi în timpul unei discuţii cu Pröckl : *„Dragă domnule Jacques Tüverlin... nu uita niciodată că nu ai altă menire decît să te exprimi pe dumneata şi numai pe dumneata. Cu sinceră admiraţie, prietenul dumitale cel mai devotat, Jacques Tüverlin."* Ocărînd cu înverşunare teoriile lui Kaspar Pröckl, agăţă cartea poştală pe perete, deasupra maşinii de scris. Apoi o întrebă cu mult interes pe Anni ce i-a scris Kaspar Pröckl despre starea sănătăţii sale.

Poate că datorită scrisorii lui Kaspar Pröckl, poate că datorită comuniunii sufleteşti a lui Jacques cu Johanna Krain, în *Cartea despre Bavaria* se iscă, se auzi sunînd ceva nou : răzvrătirea împotriva justiţiei din acea vreme. În epoca aceea, pretutindeni pe faţa pămîntului se vorbea de o criză de încredere în justiţie. Noţiunea de dreptate ajunsese şovăielnică, netrebnică. Se ştia prea multe despre sufletul omenesc, pentru a păstra neştirbite vechile noţiuni despre bine şi rău, prea puţin pentru a statornici altele în locul lor. Odinioară, la o execuţie, privitorii, adesea chiar osînditul însuşi, încercau un simţămînt de împlinire ; căci se da satisfacţie unor rînduieli judiciare cu care toţi aveau legături lăuntrice ; în zilele noastre, justiţia nu-şi mai găsea îndreptăţirea prin nici un simţămînt viu, ajunsese o simplă unealtă a puterii şi a păstrării acesteia, măsurile luate de ea dovedeau slăbiciune, samavolnicie. S-ar putea că în Bavaria justiţia era mînuită în chip deosebit de răutăcios şi de mărginit, dar nici în altă parte, în jur, lucrurile nu arătau mult altfel. Tüverlin acceptase pînă acum cu scepticism fatalist această realitate pe care o percepea ; acum, scepticismul acesta împrumuta trăsăturile mîniei, devenea creator. Nedreptatea de aci, din Bavaria, îi era lucrul cel mai apropiat, o vedea cu ochii lui vii, o împărtăşea, suferind, prin Johanna. Dacă vrea să înfăţişeze prin cuvinte Bavaria, atunci trebuie să înfăţişeze, cu aceleaşi cuvinte, nedreptatea bavareză. Pe coperta manuscrisului, Anni scrisese curat : *Cartea despre Bavaria*. El adăugă : *sau Bîlciul dreptăţii*.

În seara zilei cînd Jacques Tüverlin hotărî acest subtitlu, îi vorbi pentru întîia oară Johannei Krain de cartea lui. Johanna nu putea să gîndească decît în imagini, cuvintele *Bîlciul dreptăţii* o atinseră, vedea acest bîlci bălţat aievea în faţa ei. Se afla acolo un uriaş maldăr de hîrburi sărăcăcioase, putrede, oameni rătăceau de colo-colo, căutînd temător cîte ceva ce putea fi folosit, deasupra

fiecărei dughene atîrnau firme pe care scria *Dreptatea*, şi vînzătorii stăteau dinaintea lor, solemn, în talare negre.

Johanna se ferea să tocească această imagine. În cărţile de aventuri din copilărie, arabii se foloseau de un anumit cuvînt cu care, în ceas de primejdie, îşi îmboldeau caii. Cînd, în harababura aparatelor de filmat, în mijlocul macaralelor, a schelelor, a lămpilor orbitoare, după zece încercări neizbutite, nu mai vedea altă ieşire de a progresa în munca ei, Johanna îşi da pinten, scoţîndu-şi sufletul, cu cuvintele *Bîlciul dreptăţii*.

23

Am văzut cu ochii mei toate astea

Münchenul dansa. Venise noul an, o dată cu el carnavalul. La balurile mascate ale marilor fabrici de bere, la chermezele nenumăratelor asociaţii de popice, ale caselor de economie, dansau micii burghezi, lucrătorii, sătenii ; la petrecerile artiştilor, la balurile studenţilor, ale ofiţerilor, ale ucigaşilor din frăţiile secrete dansau marii burghezi. Domnul Pfaundler răsucise toate şuruburile căpăţînii sale şirete, pentru a întrece chiar şi tihnita opulenţă a carnavalurilor de odinioară. În fiecare seară aveau loc două petreceri mari, sîmbăta cinci, şi tablourile dezmăţate ale revistei nu erau de astă dată influenţate de idei tüverliniene.

Münchenul dansa. În sunetul muzicii a *françaisei*, Münchenul îşi purta femeile pe braţele încrucişate, le sălta în sus, cu larmă şi chiote necurmate. Pentru a putea face faţă acestui carnaval, Münchenul îşi amaneta rufăria de corp şi de pat. În zori, se adunau după o noapte de chef în crîşme deocheate, şoferi, precupeţe, domni în frac şi coconet cu măşti, măturători de stradă, tîrfe, claie peste grămadă, spre a bea bere şi a hăpăi caltaboşi. Münchenul îşi trîmbiţa, slobod, fericirea şi deviza : „atîta vreme cît verdele Isar“ şi „trăiască tihna“.

Domnul von Grueber privea toate astea cu dispreţuitoare bunăvoinţă. Domnul von Reindl, schiţînd un surîs somnoros, se lăsa dus de vîrtej. Domnul Pfaundler nu-şi mai încăpea în piele. Avusese fler. Acum, în ianuarie, cucerise din nou Münchenul, în decembrie va cuceri Berlinul. Căci Münchenul prinsese putere, era, după cum recunoştea şi Reindl, la fel ca odinioară. Se ridicase cu nesecat dor de viaţă din neroadele vremuri de război şi revoluţie, drept celulă vie a Reichului, ca păstrătoare a ordinei. Tot atît de sigur cum se sprijinea pe trainicul pămînt al podişului, se sprijinea frumoasa cetate pe trainica ei tradiţie.

La vreo paisprezece zile după premiera revistei müncheneze, fu prezentat, pentru întîia oară, la Berlin, filmul *Martin Krüger*.

Tüverlin plecă şi el la Berlin. Se aşeză într-o lojă din fund, la parter, într-un fotoliu albastru. În lojă se mai aflau alţi trei oameni străini. Toate fibrele îi erau crispate. Nu ştia despre tot ceea ce se va desfăşura pe pînză mai mult decît cei trei străini. În toată vremea asta nu o întrebase nimic pe Johanna.

Se făcu întuneric, pe pînză apăru Johanna Krain. Stătea pe un podium, în faţa unui pupitru nu prea înalt. Era din calé-afară de voinică, dar faţa ei nu părea atît de lată ca în realitate. Tüverlin recunoştea întocmai părul strîns într-un coc, ochii oblici, fruntea aspră, felul ei de a-şi încleşta buza de sus între dinţi. Totuşi, cînd prinse a vorbi, cînd glasul izbucni din aparat, nu prea tare dar umplînd încăperea, această umbră i se păru îngrozitor de străină. Era deprins să umble cu aparate, cu mecanisme, le ştia rostul ; acum, pentru întîia dată după ani de zile, îl înfricoşa însufleţirea de nălucă a unui proces mecanic.

Se foia pe fotoliul lui albastru, mototolea nervos programul. Ştia cît de întîmplător este orice succes ; cu toate acestea, simţi că-l furnică pielea de nervozitate. Îşi spunea că nu e nici o dovadă pentru sau împotriva cauzei lui Martin Krüger faptul că imaginile grăitoare din faţă vor avea oarecare înrîurire sau nu. Cu toate acestea, îl supărară şuşotelile, sporovăielile surde, scîrţîitul scaunelor din jur. I se păru că spectatorii veniseră din capul locului cu gîndul să rămînă într-adins nepăsători, de parcă ar aştepta cu nerăbdare al doilea film, completarea la cel despre *Martin Krüger*. Oamenii cu care împărţea loja făceau observaţii obraznice. Ce-i asta ? Iar vechile istorii despre un individ mort şi despre un proces răsuflat. Nu-i interesa aşa ceva nici cît negru sub unghie. Tüverlin îşi spuse că şi el, dacă ar fi un spectator neavizat nu ar gîndi pesemne altminteri ; cu toate astea, pălăvrăgeala îl rîcîia.

Femeia de pe pînză, care privea ţintă, puţin oblic, spuse :

— Mulţi dintre dumneavoastră aţi citit cărţile lui Martin Krüger. Aţi citit capitolul *Am văzut cu ochii mei toate astea*. Luaţi seama, eu am văzut cu ochii mei toate astea. Cu patruzeci şi trei de zile înaintea morţii sale, l-am văzut pe Martin Krüger. Autorităţile au stabilit că medicii nu s-au făcut vinovaţi de nici o neglijenţă în privinţa îngrijirilor necesare. Omul a fost privit cu tare puţină bunăvoinţă, dacă nu s-a văzut că se află în ghearele morţii. Vă rog să mă credeţi. Am văzut cu ochii mei toate astea.

Felul cum femeia de pe pînză îşi ridicase privirile şi le aţintise pe neaşteptate în ochii lui, felul cum spusese : vă rog să mă credeţi, îl făcu pe Jacques Tüverlin să-şi înfigă unghiile în carne. Căci se

simți îmboldit să sară în picioare, să strige în gura mare ceva stupid : da, da, sau ceva asemănător. Dar nu se cuvenea. Nu putu decît să-și dreagă nițel glasul și să scoată un mîrîit înăbușit. Pe care îl auziră, însă, toți spectatorii, căci în sală domnea o liniște de mormînt.

Femeia de pe pînză povestea acum despre lupta ei pentru omul Krüger. Povestea cum s-a dus de la ministrul de justiție Klenk, la ministrul de justiție ale Reichului Heinrodt, povestea și despre ministrul Hartl și despre ministrul Flaucher. Uneori fața vie, grăitoare, a Johannei dispărea și, în timp ce glasul ei continua să se audă, în locul chipului femeii se ivea capul unuia dintre bărbații despre care vorbea. Erau capete bavareze, așa cum puteau fi întîlnite pe toate drumurile, cel mult tigva brutală, lunguiață, a lui Klenk se deosebea de cele de duzină. Dar, la proporțiile uriașe ale peliculei și în timp ce vocea povestea, capetele căpătau o înfățișare cu totul deosebită. Căpățîna pătrată, masivă, a lui Franz Flaucher se sucea într-una deasupra unui guler incomod, și apoi cu un deget groscior, caraghios, acesta se scărpina între gît și guler. Dar, dintr-o dată, asta nu mai păru cîtuși de puțin caraghios, ci mai degrabă jalnic și plin de primejdie. Țeasta pleșuvă a doctorului Hartl zîmbea îndatoritor ; oricine își da seama, însă, cît de rece și de batjocoritor-găunoasă îi era politețea. În barba blajină a ministrului de justiție al Reichului, Heinrodt, buzele se mișcau într-o parte și într-alta, și din ele picurau cîteva fraze binevoitoare, generale, despre dreptate și strîmbătate ; în chip surprinzător, însă, ele nu sunau de loc binevoitoare, ci mai curînd supărătoare, exasperante. Se ivi și capul lui Rupert Kutzner. Cînd Johanna vorbi despre articolul de ziar al Germanilor verzi, în care aceștia îi sfătuiau pe ucenicii umanitariști de pe Kurfürstendamm să fiarbă în zeama lor cu Martin Krüger cu tot, se ivi căpățîna *führer*-ului. Era alcătuită dintr-o gură căscată, cu mustăcioară și dintr-un occipital, vai, atît de pipernicit ; acesta constitui un moment de destindere ; căci în aceeași clipă înfrigurarea ascultătorilor se descărcă în hohote de rîs. Apoi răsună din nou vocea Johannei, povesti despre întrevederea ei cu ministrul Messerschmidt, despre faptul că nu au lipsit decît douăzeci și șase de zile pentru ca Martin Krüger să fie pus în libertate. Și capul mare, obtuz, al ministrului Messerschmidt, cu ochii bulbucați, arăta ca vai de lume și sfidător de neajutorat. Așa apăreau ele, cap după cap, de ajuns de multe, unele cunoscute din revistele ilustrate. Dar erau înfricoșător de schimbate pe pînză, mărite peste măsură și copleșind încăperea, în timp ce vocea povestea cum li se adresase acestor capete, unuia și altuia, de-a surda.

Felul de-a vorbi al Johannei, nici intonația, nici dialectul nu erau retușate, era greu să-ți astupi urechile față de autenticitatea tonului cu care erau rostite toate acestea. Se aflau în sală o grămadă de oameni care, în sinea lor, erau de acord cu capetele acelea mari și gîndeau ca și ele. Ascultau cu vădită neplăcere glasul autentic bavarez, priveau cu buzele strînse la capetele nedezmințit bavareze. Unul dintre aceștia, însă, nu mai putu să șadă pe scaunul lui. Sări în sus, se burzului, se răți la umbra grăitoare :

— Minciună ! Clevetiri ! Bîrfitoare neobrăzată ce ești.

Era un pic caraghios cum omul acesta în carne și oase se ciondănea cu umbra grăitoare. Dar, caraghios, necaraghios, lumea nu îngădui să fie tulburată, nu voi să-l asculte pe el ci umbra. Omul stîrnit mai strigă de cîteva ori :

— Ajunge ! Obrăznicie ! și altele, nedesluşite, dar fu silit să tacă.

Umbra vorbi nestînjenit mai departe, Johanna relată tocmai cum primise vestea că Martin Krüger a fost amnistiat, și cîteva ceasuri mai tîrziu vestea că a murit.

— Mi s-a arătat, spuse ea, că se cunosc cazuri de nedreptate și mai strigătoare la cer, și că zac în închisori, pe nedrept, oameni care trag mai greu în cumpăna binelui obștesc decît acest Martin Krüger, care a murit. Dar nu vreau să înțeleg așa ceva, pentru mine acest Martin Krüger trage mai greu în cumpănă decît orice pe lume. Să nu-mi spuneți : acest om nu mai poate fi ajutat cu nimic. Nu vreau să-l ajut pe el, vreau să mă ajut pe mine. Am văzut că s-a săvîrșit o nedreptate. Am văzut-o cu ochii mei, și de cînd am văzut-o m-am scîrbit de mîncare și de somn și de munca mea și de țara în care trăiesc și am trăit întotdeauna. Nedreptatea pe care am văzut-o nu a murit o dată cu omul, ea dăinuie, se lăfăie în preajma mea, și e cea mai mare dintre toate nedreptățile de pe lume. Trebuie să vorbesc despre asta. Dreptatea începe acasă.

În timp ce rostea aceste cuvinte, ridică mîinile, dar le lăsă de îndată să cadă, un pic stînjenită — era un gest oarecum neajutorat — și își încleștă, în felul ei caraghios, buza de sus între dinți. Dar nimeni nu rîse, ascultătorii blazați se uitară la gura vînjoasă ce avea să vorbească mai departe.

Nu vorbi însă mai departe. Dimpotrivă, se iviră din nou capetele colosale. Și acelea nu scoaseră o vorbă, se strînseră mute în jurul Johannei Krain, se rînduiră în jurul ei, o mută, amenințătoare îngrămădire de capete uriașe. Femeia părea mică de tot, împresurată de acești coloși, un om mic printre giganticele statui de piatră ale unor idoli străvechi. Neliniștitoare privelişte să-l vezi pe omul acesta mic cum se războia cu aceste creste de capete, era o

încumetare fără sorți de izbîndă, nici nu se putea altfel decît să fie zdrobit. Dar omulețul își ridică glasul și înfieră :

— Morții să-și țină gura ! a spus unul dintre bărbații aceștia. Eu însă nu vreau ca mortul să-și țină gura. Mortul să vorbească.

Toți văzură. Mut-amenințătorul sobor al capetelor colosale poruncea : „Mortul să-și țină gura !"

— Mortul să vorbească ! cerea din răsputeri omulețul.

Și capetele se puseră în mișcare, o strînseră ca într-o menghine pe femeie, se urmăriră unul pe altul, se întretăiară, se învîrtiră, o horă zănatică a capetelor colosale, obtuze, brutale. Secvența ținu doar cîteva clipe scurte, dar ele părură o veșnicie. Apoi, lumea răsuflă, capetele se mistuiră și nu mai stărui decît glasul omului.

Acum însă acest glas vorbea despre bîlciul dreptății. Vorbea umbra unei femei de douăzeci și opt de ani, a unei femei fără talente deosebite. Dar această umbră întindea încet brațele atît de amenințător către sală și ochii mari ai umbrei priveau cu atîta mînie, încît mulți dintre ochii vii se uitară în altă parte.

— Martin Krüger, spuse umbra mînioasă, a nimerit la acest bîlci într-una din cele mai ticăloase tarabe. Să nu spuneți că a murit omul și că a pierit cauza lui. Bîlciul nu s-a isprăvit și dumneavoastră sînteți cu toții siliți să vă faceți acolo cumpărăturile.

De bună seamă din pricina încordării, Tüverlin se simțea atît de sleit, încît i se părea că nu va mai fi în stare să se ridice de pe fotoliul lui albastru. În timp ce femeia din fața lui vorbea către crestele de capete, îl trecură într-adevăr toate nădușelile ; cînd se mistuiră și nu mai stărui decît vocea curajoasă, se întinse și răsuflă atît de zgomotos, încît, supărați, ceilalți din lojă făcură „sst". Nu se sinchisi cîtuși de puțin. Aceasta, așadar, dăinuia, aceasta, așadar, exista pe lume : e imaginea izbitoare a unui simțămînt măreț. Era pătruns de un mare adevăr : fericirea de a fi împăcat cu destinul.

Nu avea nevoie de confirmarea publicului. Era totuna dacă oamenii aveau să înțeleagă azi sau peste zece ani. Oricum, era mai plăcut că își dăduseră seama azi.

După ce filmul *Martin Krüger* luase sfîrșit, se făcuse tăcere, lumea avea fețe încordate, năucite, aproape stupide, vorbeau unii cu alții, cu glasuri ciudat de înăbușite. Totul ținuse mai puțin de jumătate de ceas : mulți plecară fără să mai aștepte filmul ce urma.

Jacques Tüverlin îi telegrafie Johannei că, ținînd seama de efectul filmului *Martin Krüger,* ar face bine să părăsească de îndată Münchenul.

O întîmpină la jumătatea drumului. Curiozitatea lumii era mare, ziarele erau pline de fotografii şi de relatări despre filmul Johannei. Tüverlin căută un colţ de ţară unde ar putea trăi în linişte lunile următoare. Nu era lucru uşor. Se gîndiră la micile localităţi izolate pe malul Mării Baltice, din Tirolul de Sud. În cele din urmă, le veni în minte un sătuc în pădurea bavareză. În pădurea bavareză, un masiv muntos de înălţime mijlocie, la graniţa dintre Bavaria şi Cehoslovacia, vatra vechilor bavarezi. Acolo nu se citeau ziare şi nu se vedeau filme.

Aici, între munţi împăduriţi, acoperiţi cu zăpadă, cu povîrnişuri domoale, laolaltă cu Johanna Krain, Jacques Tüverlin duse la bun sfîrşit *Cartea despre Bavaria sau Bîlciul dreptăţii.* Tot ceea ce simţise de la ceasul de restrişte din faţa teatrului de păpuşi pînă la fericita destindere din faţa filmului prinsese viaţă în cuvînt. Bavaria era înfăţişată aşa cum o văzuse atunci cînd se ducea spre Klenk. Pe cît îi sta în puteri, Johanna luă asupra ei lucrările ajutătoare. Nutrea convingerea că această carte va face negreşit să se însănătoşească rînduielile din ţara sa.

După ce încredinţă cartea tiparului, Tüverlin trimise o copie lui Klenk.

În ziua în care se împlinirăă doi ani de la moartea lui Martin Krüger, în sătucul din pădurea bavareză sosi o scrisoare din Berchtoldszell. În fraze seci, fostul ministru Klenk îi împărtăşea scriitorului Tüverlin că a citit manuscrisul, că a văzut şi filmul *Martin Krüger.* Alăturase doi nasturi ai jachetei sale tiroleze.

LĂMURIRE

Nici unul dintre oamenii acestei cărți nu a existat, potrivit actelor, în orașul München, în anii 1921/24; fără-ndoială, însă, că au existat în totalitatea lor. Pentru a dobîndi adevărul simbolic al tipului, autorul a fost nevoit să șteargă realitatea fotografică a chipului individual. Cartea Succesul *nu înfățișează oameni* reali, *ci oameni* istorici.

Relatări amănunțite despre locurile de detențiune din acea vreme ni s-au păstrat în însemnările scriitorilor Felix Fechenbach [1], *Max Hoelz* [2], *Erich Mühsam* [3], *Ernst Toller* [4], *care fuseseră ținuți în asemenea închisori.*

Material documentar despre datinile și deprinderile bavarezilor autentici din acea epocă se găsește într-un ziar ce apărea într-o veche localitate bavareză, denumită Miesbach, în „Miesbacher Anzeiger". Această foaie ni s-a păstrat în două exemplare; unul se află la Muzeul Britanic, celălalt la Institutul pentru cercetarea formelor primitive de cultură de la Bruxelles.

München, martie 1929

[1] *Felix Fechenbach* (n. 1894), ziarist german. După înăbușirea revoluției din Bavaria, în 1919, a fost condamnat la unsprezece ani temniță.

[2] *Max Hoelz* (1889—1933), scriitor comunist german. În 1921 a fost condamnat la detențiune pe viață, iar în 1928, amnistiat.

[3] *Erich Mühsam* (1878—1934), scriitor german cu concepții anarhiste. Ca participant la revoluția din 1919 din Bavaria, a fost ulterior condamnat la o detențiune îndelungată.

[4] *Ernst Toller* (1893—1939), scriitor și om politic german, participant la revoluția din Bavaria, în 1918. După înăbușirea revoluției, a fost condamnat la cinci ani detențiune.

În colecția

CLASICII LITERATURII UNIVERSALE

au apărut :

Carducci, G.

SCRIERI ALESE

— 24 lei legat, 16 lei broșat

Dickens, Ch.

TIMPURI GRELE

— 18 lei legat, 12 lei broșat

Goethe

TEATRU

— 22,50 lei legat, 13 lei broșat

Kazakievici, Em.

POVESTIRI

— 17,50 lei legat, 12,50 lei broșat

Norris, Fr.

CARACATIȚA

— 23 lei legat, 16 lei broșat

•

Thackeray, W. M.

CARTEA SNOBILOR

— 7,25 lei broșat

•

Tolstoi, L.

ANNA KARENINA

2 vol.

— 39 lei legat, 23 lei broșat

•

Verga, G.

MASTRO DON GESUALDO

— 16 lei legat, 10 lei broșat

•

Redactor responsabil : SUZI HIRSCH
Tehnoredactor : SORINA MALCAȘ

Dat la cules 02.04.1964. Bun de tipar 01.07.1964. Apărut 1964. Tiraj 25.180. Broșate 20.090. Legate 1/1 5090. Hîrtie scris II A de 63 g/m². Format 610×860/16. Coli ed. 47,31. Coli tipar 42,5 A. T. 3158. C.Z. pentru bibliotecile mari 83. C.Z. pentru bibliotecile mici 83—31=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 40.244 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București — R.P.R.

Lei 21,50